

BISERICĂ ПОВОХА РОМЪНЪ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CIV — Nr. 1 - 2 IANUARIE — FEBRUARIE 1986

140-281
BIBLIOTECA MPR...
P7-4

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CIV — NR. 1, IANUARIE — FEBRUARIE 1986
BUCUREȘTI

Editorial, Ar

Pastorală de Cră
Scrisoarea irenic
ricilor c
Scrisori și teleg
cu prile

† Prea Fericitul
† P. S. Episcop
Pr. prof. Constan
Pr. Gheorghe Pa
Părinți :

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte: *Prea Fericitul Părinte IUSTIȚĂ, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Membri: *P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor; P. S. DAMASCHIN SEVERINEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.*

Redactor responsabil: *Pr. DUMITRU SOARE, Directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă*

Redactor: *ALEXANDRU M. IONIȚĂ*

COLABORATORI :

Înalt Prea Sfințitul Mitropolitul, Prea Sfințitul Episcop, Profesorii Institutelor teologice, ai Seminarilor teologice și ai Școlilor de cîntăreți bisericești; Prea Cucernicii Consilieri administrativi, patriarhali și eparhiali, protopopi, preoți, candidați la titlul de doctor în teologie ș.a.

Seslunca Secretar
Intrunirea Prezid
M. Ion
O vizită prietene
inaugurarea dial
Vechi-O.
Festivalurile Inchi
Zagorsk,
Cea de a XVI-a :
de Pr. as
Cronica

Pr. prof. Nicolae
Drd. Aurel I. R. a

CUPRINSUL

	Pag.
Editorial, Anul 1986 — anul internațional al păcii	5
PASTORALE — SCRISORI IRENICE	
<i>Pastorala de Crăciun a Prea Fericitului Patriarh Iustin</i>	11
<i>Scrisoarea irenică a Prea Fericitului Patriarh Iustin către Înălțătătorii Bisericilor creștine</i>	15
<i>Scrisori și telegrame de felicitare primite de către Prea Fericitul Patriarh Iustin cu prilejul Sfințelor sărbători ale Crăciunului — 1985</i>	17
PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA	
† Prea Fericitul Patriarh Iustin Moiescu, <i>Bunurile păcii</i>	29
† P. S. Episcop Vasile Coman, <i>Pace și bunăvoință</i>	31
Pr. prof. Constantin Galeriu, <i>Pacea — temă a propovăduirii Bisericii</i>	34
Pr. Gheorghe Paschia, <i>Din cugetările și slaturile morale ale Sfinților Părinți și ale unor scriitori clasici români despre pace</i>	38
VIAȚA BISERICESCĂ	
<i>Sesiunea Secretariatului Conferinței Creștine pentru Pace</i>	43
<i>Intrunirea Prezidiului Conferinței Creștine pentru Pace, de Alexandru M. Ioniță</i>	44
<i>O vizită prietenească, de Pr. Sabin Verzan</i>	45
<i>Inaugurarea dialogului teologic oficial între Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale, de Pr. prof. Dumitru Radu</i>	46
<i>Festivitățile închinatelor tricentenarului Academiei Duhovnicești din Moscova-Zagorsk, de Pr. prof. Ștefan Alexe</i>	51
<i>Cea de a XVI-a întrunire a Comisiei române de istorie ecleziastică comparată, de Pr. asist. Viorel Ioniță</i>	56
<i>Cronica</i>	58
INDRUMĂRI PASTORALE	
Pr. prof. Nicolae Necula, <i>Rolul preotului ortodox român în viața obștească</i>	59
Drd. Aurel I. Radu, <i>Slujirea socială — componentă a mântuirii</i>	68

DIN TRECUTUL BISERICII ȘI PATRIEI NOASTRE

Drd. Mihai Spătăreanu, <i>Viața religioasă a românilor dobrogeni în secolele VII—XIII</i>	82
Ierod. Ioanichie Bălan, <i>Scrisorile literare ale Cuviosului Ieroschimonah Ioan Iacob de la Jordan</i>	95

DOCUMENTARE

Paul Constantinescu, <i>Liturghia în stil psaltic</i> . Cuvînt înainte și prezentare de Pr. Iulian Cârstoiu și Pr. prof. Constantin Drăgușin	111
--	-----

RECENZII

N. Stoicescu și I. Hurdubețiu, <i>Continuitatea daco-romanilor în istoriografia română și străină</i> , București, 1985, 231 p., de Pr. prof. Mircea Păcurariu	121
Pr. dr. Ștefan Slevoacă, <i>Predici. Făclii pentru dreapta credință</i> . Editura Episcopiei Buzăului, 1985, 314 p., de Protos. Ștefan Gușă	122

În condiții atât de confruntate de o parte, și de statele, există o continuare a curărilor diale; pe de altă parte, se pronunță împotriva războaielor către Adunarea națională a Părinților și țara noastră pentru momele perspective.

Anul Intenționalei diversificării și depășirea conf

Cele trei marea», «Pacea» — sînt măriță edificat

Anul Intenționalei dezarmării, pe mentală a actiuni de perspectivă evitarea a unui trecut, în dă valorificate în la măsuri conștientizării și în Europa și, în ceteror nucleare.

Anul Intenționalei pentru că pacea internațională are nestingheră amenințare. În lume, într-o relație mondială, ale înarmările apăsătoare mai afectate și măriților în po

ANUL 1986
ANUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII

82
95
111
121
122

În condițiile complexe și contradictorii ale vieții internaționale, marcată de confruntarea dintre cele două tendințe specifice lumii de azi : pe de o parte, politica de forță și de amestec brutal în treburile interne ale statelor, existența a numeroase conflicte și stări de tensiune, accelerarea și continuă a cursei înarmărilor nucleare și adâncirea crizei economice mondiale ; pe de altă parte, lupta tot mai puternică desfășurată de forțele care se pronunță pentru destindere și colaborare și își intensifică activitatea împotriva războiului și pentru apărarea păcii, anul 1986, proclamat de către Adunarea generală a Organizației Națiunilor Unite drept An Internațional al Păcii — pe baza unei rezoluții printr-ai cărei autori se află și țara noastră — se prefigurează ca un eveniment cu profunde implicații pentru momentul istoric actual și cu la fel de importante deschideri în perspectivă.

122

Anul Internațional al Păcii va fi un cadru favorabil amplificării și diversificării acțiunilor pentru pace și dezarmare, pentru prevenirea și depășirea confruntării și promovarea dialogului și înțelegerii.

Cele trei teme ale Anului Internațional al Păcii — «Pacea și dezarmarea», «Pacea și dezvoltarea», «Pregătirea pentru viață în condiții de pace» — sînt grăitoare pentru diversele dimensiuni în care poate fi urmărită edificarea păcii.

Anul Internațional al Păcii se așteaptă să fie, prin urmare, un an al dezarmării, pentru că pacea prin dezarmare constituie opțiunea fundamentală a actualității, impusă, în egală măsură, de evoluțiile de azi și liniile de perspectivă ale desfășurărilor din lume, fiind unicul făgaș de evitare a unui război termonuclear. De aceea, acțiunile pozitive ale anului trecut, în direcția păcii și dezarmării, se cer cu imperativă necesitate valorificate în acest An Internațional al Păcii, prin trecerea neîntârziată la măsuri concrete, reale privind lichidarea armelor nucleare, oprirea amplasării și înlăturarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune din Europa și, în continuare, a tuturor armelor nucleare, încetarea experiențelor nucleare, a acțiunilor de militarizare a Cosmosului.

Anul Internațional al Păcii se dorește să fie și un an al dezvoltării, pentru că pacea este cadrul optim de realizare a unei structuri de relații internaționale care să asigure fiecărei națiuni, mari sau mici, o dezvoltare nestingherită, într-un climat de liniște și siguranță, ferită de orice amenințare. În același timp, dezarmarea — deci, drumul spre pace — se află într-o relație de strînsă interdependență cu problemele economiei mondiale, ale subdezvoltării și noii ordini economice internaționale. Deși înarmările apasă din ce în ce mai greu asupra tuturor popoarelor, cele mai afectate sînt țările în curs de dezvoltare, atrase în competiția înarmărilor în pofida resurselor limitate de care dispun și a stringentei lor

nevoi de a lichida rămănerile în urmă. Demersul în sprijinul dezarmării își află, astfel, temeiul și în gravele efecte economice și sociale ale creșterii nestăvilită a cheltuielilor militare. Uriașe resurse umane și materiale sînt deturnate de la scopurile firești ale dezvoltării pașnice, făcînd ca o seamă de aspecte majore care erodează calitatea vieții — subalimentația, analfabetismul, lipsa de asistență sanitară — să devină tot mai acute, să afecteze vaste zone ale globului.

Pacea, dezarmarea, dezvoltarea au dimensiuni globale, care reclamă eforturi pe măsură. Edificiul păcii nu poate fi, prin urmare, decît rodul acțiunii unitare, comune și convergente a tuturor statelor și popoarelor, a tuturor forțelor sociale interesate. Toate statele, indiferent de mărime, orînduire socială, potențial economic sau așezare geografică, au datoria de a contribui nemijlocit la construcția păcii în această lume confruntată cu puternice contradicții și conflicte, dar interesată, înainte de toate, în salvarea dreptului ei la existență.

România intră în anul 1986, Anul Internațional al Păcii, cu un bilanț al acțiunii ei internaționale demn de multilateralitatea și perseverența eforturilor pe care le desfășoară pentru pacea și bunăstarea umanității.

În cei treizeci de ani de apreciată activitate constructivă ca membru al Organizației Națiunilor Unite, România s-a impus ca unul dintre cei mai dinamici participanți la desfășurarea relațiilor interstatuale. Îmbogățită în ultimele două decenii prin ideile valoroase și acțiunea practică no-vatoare ale președintelui Nicolae Ceaușescu, politica externă românească s-a remarcat prin prezentarea unor inițiative realiste, de amplă rezonanță internațională, vizînd soluționarea corespunzătoare a problemelor majore care confruntă omenirea în contemporaneitate. Anul 1985 poate fi considerat ca avînd valoare de corolar și de simbol în acest sens.

În mod evident, complexul de probleme legal de înfăptuirea dezarmării și a securității internaționale a constituit centrul de greutate al politicii externe românești, deoarece astăzi, cînd arma atomică a schimbat fundamental caracterul războiului — care ar echivala cu distrugerea însăși a civilizației și vieții pe Pămînt — nu există problemă mai importantă și mai urgentă decît prevenirea unui conflict nuclear și asigurarea păcii, a dreptului la existență al popoarelor.

Iată de ce, într-un an în care s-a împlinit un deceniu de la semnarea Actului final al Conferinței de la Helsinki pentru securitate și cooperare în Europa, cînd a fost evocată, cu justificată mîndrie, marea semnificație a acestui eveniment, România a insistat cu vigoare asupra necesității reluării, aprofundării și îmbogățirii cursului spre destindere în viața continentului, a promovării neobosite a ideii de pace și concurență în Europa, ca proces unitar, complex și dinamic, ca angajament eficient de creare a unui continent unit, al liniștii, securității și independenței tuturor statelor. Apelul insistent al României pentru pace, dezarmare și concurență în Europa reprezintă o latură inseparabilă a viziunii ei despre pace, despre înaintarea, prin eforturi unite, spre marelui obiectiv al securității mondiale, spre constituirea unei structuri de pace bazate pe cooperare, nu pe animozități sau pe divizări artificiale. Acum, după convorbirile sovieto-americane de la Geneva, țara noastră consideră că deosebit

de acti
și cele
telor fu
a unor
decît să
gram rō
a tuturc
militare

Ind
de la G
mament
Stockho
particip
pe mās
tuale. P
priorita
tării un
dar și u
nare co
Europa
dere, de

Ac
tuale se
colabor
instituir
cu pute
rității și
mare și
niet, sec
armelor
suri, în
mării, a

În C
reuniun
acțiunii
tanța și
zicere a
rile de
nice, tre
de secu
Ceaușes
iu Balce
tradiții
profund
europene

De
a Adun
menite

de actuală o întâlnire între statele membre ale Tratatului de la Varșovia și cele din NATO, ca expresie a preocupării lor față de rezolvarea aspectelor fundamentale rămase în suspensie, a dorinței generale de realizare a unor acorduri corespunzătoare de dezarmare. Aceasta, de altfel, nu face decât să confirme, o dată mai mult, rolul atribuit, în cadrul amplului program românesc de pace și concurență internațională, acțiunii responsabile a tuturor statelor, a popoarelor, în primul rând a celor din marile blocuri militare existente în Europa.

Indatoriri sporite revin, în același context, Conferinței de dezarmare de la Geneva, negocierilor de la Viena privind reducerea trupelor și armamentelor în Europa centrală și Conferinței general-europene de la Stockholm, ca foruri chemate să valorifice inițiativa comună a statelor participante, să-și dinamizeze lucrările, să contribuie, pe măsura obiectivelor stabilite, la concretizarea marilor deziderate actuale. Propunerile României, în acest cadru, reafirmă, după cum se știe, prioritatea absolută acordată componentei nucleare a dezarmării, adoptării unor măsuri practice, neîntrziate, de diminuare a riscului de război, dar și unor aspecte care — prin marea lor actualitate și printr-o soluționare corespunzătoare — ar putea influența sensibil climatul politic din Europa și din lume, ar putea contribui la restabilirea punților de încredere, de concurență și înțelegere internațională.

Accentul pus de România pe dimensiunea militară a evoluțiilor actuale se regăsește și în insistența ei asupra creării unei zone de pace și colaborare, liberă de arma nucleară, în Balcani, în importanța conferită instituirii unor zone similare în nordul și centrul Europei, în alte regiuni cu puternică concentrare de potențial distructiv. Parte integrantă a securității și cooperării pe continentul nostru, a luptei generale pentru dezarmare și pace, constituirea de asemenea zone ar permite, în optica României, scoaterea unor regiuni cât mai întinse ale globului de sub incidența armelor nucleare, ar favoriza înaintarea graduală, progresivă, prin măsuri, înțelegeri și garanții corespunzătoare, spre marea obiectiv al dezarmării, al asigurării securității și liniștii tuturor popoarelor.

În continuarea unor acțiuni și demersuri din anii precedenți, a unor reuniuni de cert ecou internațional, anul 1985 a confirmat — prin marile acțiuni de masă, prin luările de poziție din diferite capitale — importanța și actualitatea ideii unui proces dinamic de denuclearizare, de interzicere a armelor nucleare, a validat, într-un asemenea context, propunerile de pionierat ale României vizând dezvoltarea colaborării interbalcanice, transformarea spațiului sud-est european într-un perimetru de pace, de securitate. Mai mult, odată cu *Declarația-apel* a președinților Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov, din luna decembrie, cu privire la realizarea, în Balcani, a unei zone fără arme chimice, acestor demersuri, devenite tradiționale, li s-a adăugat o nouă, importantă și generoasă inițiativă, de profundă rezonanță pentru cauza păcii, a destinderii și securității pe plan european și global.

De asemenea, țara noastră a promovat, pe parcursul ultimei sesiuni a Adunării generale a O.N.U., o suită de rezoluții, propuneri și inițiative menite să ducă la oprirea producerii și experimentării de noi arme, la

inghețarea și reducerea cheltuielilor militare ale statelor, la renunțarea la forță sau la amenințarea cu forță în relațiile interstatuale, promovarea consecventă și exclusivă a căii pașnice de reglementare a problemelor existente. La propunerea României, Adunarea generală a O.N.U. a adoptat și *Apelul solemn către statele aliate în conflict, de încetare fără întârziere a acțiunilor armate și de soluționare a problemelor dintre ele pe calea tratativelor și Angajamentul statelor membre ale O.N.U. de a reglementa stările de încordare și conflict, diferendele existente, pe cale pașnică, de a se abține de la folosirea forței și amenințarea cu forța, de la orice intervenție în treburile interne ale altor state.* Tot la Națiunile Unite, intervențiile României privind crearea unei comisii de bune oficii, mediere și conciliere, ca și dezvoltarea și întărirea bunei vecinătăți între state, au înregistrat progrese în finalizarea lor.

O deosebită semnificație, prin evidentele ei implicații globale, a avut și acțiunea desfășurată de România, alături de numeroase alte țări din toate regiunile lumii, inclusiv în cadrul ultimei sesiuni a Adunării generale a O.N.U., pentru soluționarea urgentă și democratică a problemelor dezvoltării. Insistând pentru lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale, țara noastră a atras atenția asupra potențialului destabilizator pe care l-ar putea reprezenta, în principiu, perpetuarea decalajelor dintre țările bogate și cele sărace, agravarea continuă a datoriei externe a celor din urmă, întărirea barierelor protecționiste și a altor obstacole în calea unei evoluții sigure, armonioase, a schimburilor pe diferite planuri, a ansamblului comerțului internațional. România a formulat și în 1985 propuneri, la O.N.U. și în alte foruri internaționale, cu privire la reglementarea judicioasă a datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare, creșterea solidarității și conlucrării dintre acestea, ținerea în acest scop a unei reuniuni la înalt nivel, organizarea unei conferințe internaționale, sub egida O.N.U., în vederea rezolvării dificultăților actualei crize, a trecerii la instaurarea unei noi ordini economice internaționale.

Totodată, pornind de la importanța evidentă a unei conlucrări reciproc avantajoase, de la rolul cooperării dintre țări și popoare în crearea unei structuri stabile de pace internațională, țara noastră a continuat și în 1985 demersul activ și constant, pe diverse planuri, consacrat dezvoltării relațiilor politice, economice, tehnico-științifice sau culturale cu toate statele lumii, pe baza principiilor noi de raporturi interstatuale, pe care trebuie clădit edificiul durabil de echilibru și pace mondială, ale respectării independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, avantajului reciproc și neamestecului în treburile interne ale altor state, a dreptului fiecărei națiuni de a-și alege în mod liber, de sine stătător, calea propriei dezvoltări.

Anul 1985 a fost și Anul Internațional al Tineretului (AIT), care a avut la bază tot o inițiativă românească. Desfășurat, la nivel regional și mondial, sub cuprinzătoarea și generoasă deviză «Participare-Dezvoltare-Pace», Anul Internațional al Tineretului a stimulat participarea activă a tinerei generații la procesul de dezvoltare a fiecărei națiuni, ca și la examinarea și soluționarea marilor probleme ale contemporanei-

tății. Conferința de fond a participat la elaborarea și prezentarea de

Reafirmăm în întreaga țară că jubileul împlinit de noi, țara noastră, în cadrul conferințelor internaționale, este o oportunitate pentru noi să ne afirmăm în fața lumii, să ne afirmăm în fața țărilor noastre, să ne afirmăm în fața națiunilor noastre.

Prezentăm omenirea este o ocazie pentru noi să ne afirmăm în fața lumii, să ne afirmăm în fața țărilor noastre, să ne afirmăm în fața națiunilor noastre.

În acest context, este o ocazie pentru noi să ne afirmăm în fața lumii, să ne afirmăm în fața țărilor noastre, să ne afirmăm în fața națiunilor noastre.

Este o ocazie pentru noi să ne afirmăm în fața lumii, să ne afirmăm în fața țărilor noastre, să ne afirmăm în fața națiunilor noastre.

Consecințele sunt insuflă

rea tății. Conferința mondială a O.N.U. pentru AIT a asigurat o dezbatere de fond a problemelor pentru programele de viitor, așa cum au fost ele elaborate de către Comitetul consultativ al O.N.U. pentru AIT, prezidat de reprezentantul țării noastre.

Reafirmînd cu putere necesitatea creșterii rolului și eficienței O.N.U. în întreaga viață internațională, mai ales într-un an în care a fost marcat jubileul a 40 de ani de la crearea Organizației mondiale și cînd s-au împlinit 30 de ani de fructuoasă participare a României la activitățile ei, țara noastră a subliniat că O.N.U. trebuie să oglindească fidel realitățile internaționale de azi, să fie cu adevărat un for al întregii comunități mondiale, care să asigure participarea tuturor statelor și, îndeosebi, a țărilor mici și mijlocii, a țărilor în curs de dezvoltare și nealiniate, la soluționarea tuturor problemelor majore ale lumii contemporane. În acest spirit, România nu a încetat să acționeze pentru perfecționarea continuă a activității O.N.U. și a celorlalte organisme internaționale.

Prezentă, așadar, în dezbaterea tuturor marilor probleme cu care omenirea este în prezent confruntată și dezvoltînd relațiile sale bilaterale cu toate țările lumii, România socialistă și președintele ei au deținut și în 1985 un loc semnificativ, de înalt prestigiu, în eforturile comunității mondiale pentru stăvilirea cursului periculos al evenimentelor, înfăptuirea dezarmării nucleare și edificarea securității internaționale, pentru dezvoltarea cooperării și democratizarea relațiilor între state. Mesajul de pace și de colaborare lansat cu consecvență de țara noastră s-a bucurat de o largă audiență internațională și a constituit un imbold în lupta pentru făurirea unei lumi mai bune, mai drepte și mai demne.

În acest fel, România pășește în Anul Internațional al Păcii cu un adevărat program de pace, întemeiat pe o politică ce și-a vădit din plin justetea și a fost confirmată de numeroasele rezoluții ale O.N.U., inițiate de țara noastră. Asemenea acțiuni, întemeiate pe normele dreptului internațional, creează premise favorabile transformării Anului Internațional al Păcii într-un eveniment remarcabil al contemporaneității. Indiscutabil, înfăptuirea generoaselor sale scopuri și obiective, a menirii pentru care a fost inițiat și consacrat depinde în mod hotărîtor de acțiunea unită a popoarelor pentru a asigura omenirii pacea rodnică de care are atîta nevoie.

Este convingerea fermă a României — viguros reafirmată de președintele Nicolae Ceaușescu — că, acționînd unite, forțele care se pronunță pentru pace, popoarele de pretutindeni, dispun de capacitatea de a determina trecerea la măsuri efective de dezarmare, în primul rînd nucleară, de a impune excluderea, pentru totdeauna, a războiului din viața societății, renunțarea definitivă la politica de forță, pentru a asigura dezvoltarea pașnică a întregii omeniri, prin promovarea unor relații internaționale noi, fundamentate pe înțelegerea și colaborarea între state.

Consecvență învățăturii și misiunii sale, tradițiilor ei milenare și însuflețită de dorința de a sluji celor ce năzuiesc spre viață pașnică,

spre fericire și mîntuire, Biserica Ortodoxă Română, solidară cu întreaga populație, se alătură cu toată înfăptuirea inițiativelor și acțiunilor statului român, ale președintelui Nicolae Ceaușescu, menite să contribuie la afirmarea în lume a responsabilității și rațiunii, la oprirea cursului periculos al înarmărilor, înfăptuirea dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare, la înlăturarea pericolului dezastrului atomic, pentru înțelegere și colaborare între popoare, acordîndu-le cea mai înaltă prețuire și considerîndu-le drept un imperativ categoric ce se cere sprijinit și împlinit cu toată fermitatea;

Colaborînd cu toate Bisericile din lume, cu toate forțele iubitoare de pace pentru eliminarea neîncrederii dintre țări și popoare, pentru înfăptuirea dezideratului cel mai de preț al zilelor noastre — apărarea vieții și a păcii pe Pămînt — Biserica Ortodoxă Română pășește în anul 1986, Anul Internațional al Păcii, ferm hotărîtă să acționeze, prin întreaga sa activitate, pentru realizarea idealurilor de pace, de bunăvoință și frățietate între oameni și popoare.

REDACȚIA

CU PRILEJ

Iubiți c

An de
 Dumnezeu,
 este aproa
 tîntă. Pe
 or. Deodat
 a învăluit
 le-a zis: Ni
 a ti pentru
 voi, Mintui
 acesta este
 (Luca 2, 9—

Uimire
 vînte, a sp
 sau pe Dun
 «Mărit
 meni bunăv
 Dînd a
 grabă către
 și Pruncul
 către Inger,
 nezeu, peni
 Iar ma
 unei stele,
 Irod, pînă l

• PĂSTORĂLE-SCRISORI IRENICE •

P A S T O R A L A

TRIMISA CLERULUI ȘI CREDINCIOȘILOR
DE PREA FERICITUL PATRIARH IUSTIN
CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI ALE CRĂCIUNULUI — 1985

Iubiți credincioși,

An de an, bucuria Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, în trup de om, o trăim și noi aieva, purtându-ne cu duhul peste aproape două mii de ani în urmă către ținutul Betleemului, în Țara Sfântă. Pe o înălțime, acolo, câțiva păstori stăteau de pază la turmele lor. Deodată, un *«înger al Domnului a stătut lângă ei și slava Domnului s-a învăluit în lumină; iar ei s-au înfricoșat cu frică mare. Dar îngerul le-a zis: Nu vă temeți căci, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul: în cetatea lui David s-a născut, astăzi, pentru voi, Mîntuitor, care este Hristos, Domnul»*, adică Hristos Dumnezeu. *«Și acesta este semnul ce vă dau: veți găsi pruncul înfășat, culcat în iesle»* (Luca 2, 9—12).

Uimirea care cuprinsese sufletele păstorilor la auzul acestor cuvinte, a sporit însă la arătarea unei mulțimi de puteri cerești, care lăudau pe Dumnezeu și ziceau:

«Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, întru oameni bunăvoie».

Dînd ascultare cuvîntului grăit către ei, păstorii s-au îndreptat în grabă către peștera din apropiere și *«au aflat acolo pe Maria și pe Iosif cu Pruncul culcat în iesle»*. Încredințându-se de adevărul celor spuse de către înger, ei s-au întors la turmele lor *«preamărînd și lăudînd pe Dumnezeu, pentru toate cîte auziseră și văzuseră, precum li se vestise»*.

Iar magii de la răsărit, purtîndu-și pașii după mersul neobișnuit al unei stele, în căutarea lui Mesia-Împăratul, au ajuns, după sfatul lui Irod, pînă la Betleem. Acolo, găsind *«pe Prunc împreună cu Maria, mama*

Lui» au căzut la pământ și s-au închinat Lui, dăruindu-I din vistierile lor : aur, tămie și smirnă.

În acest fel, la nașterea sa, Domnul nostru Iisus Hristos a fost întinpinat de întreaga făptură. «Lui Dumnezeu celui născut din Fecioară toată făptura cu cutremur l-a slujit, — se spune într-o veche cântare bisericască —, cerurile cu steaua, pământul cu ieslea, muntele cu peștera, magii cu daruri, păstorii cu minunea, îngerii aducându-i cîntare».

Dreptmăritori creștini,

Făgăduința lui Dumnezeu de a trimite în lume pe Hristos-Mîntuitorul pentru a ne izbăvi pe noi de cel rău se întrezărește în gîndirea credincioșilor încă din cele mai vechi timpuri. Ea era răspîndită aproape pretutindeni în lumea cunoscută atunci. Desigur izvorul ei este dragostea lui Dumnezeu față de făptura mînilor sale, față de om ; dar formele pe care le îmbrăca așteptarea sau dorirea lui Mesia erau diferite, fiind dependente în mare parte de nevoile sau dorințele ori idealurile oamenilor sau popoarelor.

Legate cumva de viața fericită a celor dintii oameni, în paradis, nădejzile neamurilor de a scăpa de tot răul, îndeosebi de necazurile care se abăteau asupra lor din pricina războaielor care se țineau lanț atunci, se manifestau îndeosebi prin exprimarea dorinței de pace și bunăstare. De partea cealaltă a omenirii, în aria unde se ținea Legea Vechiului Testament, oamenii erau însetați de dreptate și de pace. Pe vremea lui Mesia, se spune într-un psalm (81, 3), «munții vor rodi pace pentru popor și colinele dreptate. El va judeca drept pe oropsiții din popor, va izbăvi copiii celor săraci și va zdrobi pe asupritori... va înflori dreptatea în zilele Lui și va fi belșug de pace cît va sta luna pe cer...».

Mai mult decît în zilele proorocilor vechi, pe vremea nașterii Mîntuitorului dreptii Vechiului Testament erau mereu în așteptarea împărătiei mesianice.

Bătrînul Simeon aștepta mîngierea lui Israil ; «Ana prooroceia» vorbea despre Mesia la toți cei care așteptau mîntuirea ; Iosif din Arimateia «aștepta împărăția lui Dumnezeu» (Luca 2, 25 și 38 ; 23, 51), ca și unii dintre ucenicii Mîntuitorului. Andrei, după ce a auzit pe Ioan Botezătorul mărturisind că Iisus este «Fiul lui Dumnezeu» (Ioan 1, 34) s-a dus la fratele său Petru și i-a spus că «a găsit pe Mesia» (Ioan 1, 42). În aceeași vreme, Sfîntul Ioan Botezătorul a trimis cîțiva ucenici ai săi să întrebe pe Mîntuitorul dacă «El este Cel ce trebuie să vină sau să aștepte pe altul ?». La aceste cuvinte, Mîntuitorul a răspuns : «Mergeți și spuneți lui Ioan ce auziți și vedeți : orbii își capătă vederea și schiopii umblă, leproșii se curățesc și surzii aud, morții înviază și săracilor li se binevestește» (Matei 11, 4—5).

În aceste cuvinte Mîntuitorul vorbește despre puterea sa dumnezeiască, întărind mărturia pe care a făcut-o în fața femeii samaritence, cînd a zis că El este Mesia (Ioan 4, 25).

Prea iubi

Făgăduit
dreptii Vechi
rintelui ceres
de la Sfîntul
veșnicie s-a
lor sale pe
părintii biser
în peșteră se
ruvimi este c
bracă cu chi
nezeu, Fiul C

Dumnezeu
«Cel ce, fiind
tea sa cu Du
oamenilor as
pe Sine, asc
nezeu L-a pr
orice nume...»

La înfăț
Înalt, Fiul lu
«duhul lui I
lui și al tîrî
cernicii faț
El sînt ascu
convinși că
(Col., 2, 3, 9)

Taina c
noștința îng
nesc, nici în
tru mîntuire

«O, adî
glăsuiește S
neputință d
căilor Lui»

Dreptm

Venind
om, El a ră
numai ca I
Dumnezeu
văzut ca o
Într-ad
om adevăra

Prea iubiți fii sufletești,

Făgăduit de Dumnezeu și nădăjduit de întreaga făptură, așteptat de dreptii Vechiului Testament și dorit de neamuri, Fiul cel veșnic al Părintelui creșc, la plinirea vremii «s-a pogorit din ceruri și s-a întrupat de la Sfântul Duh și din Fecioara Maria și s-a făcut om». Cel care din veșnicie s-a născut din Tată fără mamă, în ceruri, își ia început al zilelor sale pe pământ, născându-se astăzi din mamă, fără tată, cum zic părinții bisericești. Cel nevăzut se face văzut, Cel necuprins de ceruri în peșteră se cuprinde și în scutece se înfașă, Cel purtat pe aripi de heruvimi este culcat în iesle, Cel învăluit de mărire dumnezeiască se îmbracă cu chipul robului pentru a se face asemenea cu noi, Fiul lui Dumnezeu, Fiul Omului se face.

Dumnezeu fiind adevărat, Fiul lui Dumnezeu se face om adevărat. «*Cel ce, fiind în chipul lui Dumnezeu, n-a ținut ca la o pradă la egalitatea sa cu Dumnezeu, ci s-a golit pe Sine, a luat chip de rob, lăcîndu-se oamenilor asemenea și la înfățișare dovedindu-se ca un om. S-a smerit pe Sine, ascultător făcîndu-se pînă la moarte... Pentru aceea și Dumnezeu L-a prea înălțat și L-a dăruit Lui numele care este mai presus de orice nume...*» (Filip., 2, 6—9).

La înfățișare, El era asemenea cu noi; dar, El este Fiul Celui Preaînalt, Fiul lui Dumnezeu. Peste El odihnește plinătatea Sfântului Duh: «*duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul statului și al tăriei, duhul cunoștinței și al evlaviei; El este plin de duhul cucerniciei față de Dumnezeu*» (Isaia 11, 2—3). Ucenicii Lui ziceau că «*în El sînt ascunse toate vistierile înțelepciunii și ale cunoștinței*»; ei erau convinși că, «*în El locuiește, trupește, toată plinătatea Dumnezeirii*» (Col., 2, 3, 9).

Taina cea din veac ținută departe de privirea oamenilor și de cunoștința îngerilor și-a descoperit atunci înțelesul ei deplin: nu sol omnesc, nici înger din ceruri, ci însuși Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat pentru mîntuirea noastră și s-a făcut om.

«*O, adîncul bogăției și înțelepciunii și cunoștinței lui Dumnezeu*», glăsuiește Sfîntul apostol Pavel, amintindu-ne o zicere veche. «*Cît de cu neputință de cercetat sînt cărările Lui și cît cu neputință de allat urmele căilor Lui*» (Rom., 10, 33; Iov 15, 8; Isaia 40, 13; Ier., 23, 18).

Dreptmăritori creștini,

Venind pe pământ, Fiul lui Dumnezeu n-a părăsit cerul; făcîndu-se om, El a rămas în același timp Dumnezeu. El nu s-a arătat oamenilor numai ca Dumnezeu sau numai ca om, ci a viețuit printre oameni ca Dumnezeu întrupat în om sau mai bine-zis ca Dumnezeu-Omul. El era văzut ca om, dar se dovedea Dumnezeu prin faptele și cuvintele sale.

Într-adevăr, Mîntuitorul a venit în lume și a trăit printre oameni ca om adevărat. Dar, nașterea Lui a fost mai presus de legile firii. A luat

timp asemenea trupului păcatului (Rom., 8, 3), dar «*El păcat n-a săvârșit, nici s-a aflat viclesug în gura Lui*» (I Petru 2, 22). În fața tuturor El s-a dovedit: «*Sfîni, fără de răutate, fără de pată, osebit de păcătoși și mai înalt decît cerurile*», zice Sfîntul apostol Pavel (Evr. 7, 26).

În viața de toate zilele Mîntuitorul se arăta ca om, dar Sfînții Apostoli își dădeau seama că El este mai presus decît oricare om. Ei erau convingeți că «*Dumnezeu era cu El*» (Fapte 10, 38); că Sfîntul Duh îl purta de o parte sau alta (Luca 4, 1), iar îngerii îi slujeau Lui (Matei 4, 11; Marcu 1, 13).

Cînd Îl auzeau vorbind, mulțimile ziceau că niciodată n-a vorbit cineva ca El, iar cînd vedeau faptele minunate pe care le săvîrșea mărturiseau că «*niciodată nu s-au arătat asemenea lucruri*» (Matei 7, 28—29; 9, 33).

Pe apă mergea ca pe uscat. Vînturile și marea ascultau de glasul Lui. La un cuvînt rostit de El se potolea o furtună sau învia un mort. El umbla din loc în loc «*făcînd binele și kîmăduînd pe cei asuprași de cel rău*» (Fapte 10, 38).

În comparație cu învățătorii Legii Vechi, Mîntuitorul era socotit «*Învățătorul*»; ca profet, El era «*Profetul*»; ca domn, El este «*Fiul lui Dumnezeu*».

Pentru a primi acest adevăr, potriviticii Mîntuitorului cereau un semn din cer, adică o dovadă dumnezeiască. Li s-a dat, în adevăr, și acest semn. Este semnul lui Iona, — zice Domnul nostru Iisus Hristos —: moartea pe Cruce, șederea în mormînt vreme de trei zile și învierea din morți (Matei 12, 39—40).

Apoi, după ce s-a arătat pe Sine viu Apostolilor săi «*prin multe semne doveditoare și li s-a făcut văzut în răstimp de patruzeci de zile*» (Fapte 1, 2), Mîntuitorul a fost luat de un nor din ochii lor și s-a înălțat la cer.

Dar, după cum, venind pe pămînt, El n-a părăsit cerul, tot astfel, suindu-se la cer, El n-a părăsit pămîntul. Acum, sus, împreună cu Tatăl și cu Sfîntul Duh, pe scaunul mării șade și aici, în chip nevăzut cu noi este în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului.

Pătrînzînd cu Duhul Său în duhurile noastre, El ne luminează cugetele, iar sufletele și trupurile le sfințește; pe calea viețuirii cu Sine călăuzește pașii noștri. Lumină din lumina Lui primim; cu sfințenie din sfințenia Lui ne împodobim; cu puteri mereu înnoite din puterile Lui ne întărim. El este calea, adevărul și viața noastră (Ioan 14, 6).

Iubiți fii duhovnicești,

Întîmpinînd pe Domnul nostru Iisus Hristos, la Nașterea Lui, întîmpinam pe însuși Fiul lui Dumnezeu care a venit în lume. Să-L primim aici în chip dumnezeiesc.

Curățindu-ne de tot ceea ce poate pîngări sufletele și trupurile noastre locaș sfînt să-I gătim înlăuntru și în jurul nostru. Neîncetat

să-L mulțumim
chîi înaintea

Dreapta
ochi frățești
uitării, căci l
13. 16).

Fără înc
vestim tutu
pretutîndeni
rele lumii.

Potrivit
cem rugăciun
cei care sînt
tru toată evl
întea lui Du

Întru ale
patriei, în f
Ceaușescu, c
păstrarea înc

Odată cu
cu prilejul si
cătore Milosti
sale cele boç
veciilor,

Al tutu

SCRISO
PATRIA

Prea iub

Dumnezeu
astăzi, pe no
ieslea din B
omenesc Fiu
torilor, preal
goste față de
cîntăm și ne
revărsării p
suind: «Slav
oameni bună

să-I mulțumim pentru dragostea Lui față de noi și plecându-ne genunchii înaintea Lui rugăciuni fierbinți să înălțăm către El.

Dreapta credință să o păzim cu scumpătate; pe semenii noștri cu ochi frățești să-i privim, iar «*facerea de bine și dărnicia să nu le dăm uitării, căci la jertfe ca acestea privește Dumnezeu cu mulțumire*» (Evr., 13. 16).

Fără incetare să ne rugăm Părintelui ceresc pentru pacea lumii; să vestim tuturor binefacerile păcii; prin glasul nostru să facem cunoscută pretutindeni voința poporului nostru de a trăi în pace cu toate popoarele lumii.

Potrivit cu îndemnul Sfântului apostol Pavel, înainte de toate să facem rugăciuni pentru toți oamenii, pentru cîrmuitorii țării și pentru toți cei care sînt în înalte dregătorii ca să petrecem «*viața lină și tihnită, întru toată evlavie și buna cuviință. Acesta este lucru bun și primit înaintea lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru*» (I Tim., 2, 1—3).

Întru aleasă prețuire și înaltă cinstire să ținem întreaga cîrmuire a patriei, în frunte cu președintele statului nostru Domnul Nicolae Ceaușescu, care osîrduiește, cu timp și fără timp, la propășirea țării, la păstrarea independenței naționale și la statornicirea păcii în lume.

Odată cu acest cuvînt de dreaptă învățătură și de părintesc îndemn, cu prilejul slăvitului praznic al Nașterii Domnului, îmi ridic glasul meu către Milostivul Dumnezeu, rugîndu-L să reverse peste noi toți darurile sale cele bogate și să țină în pace întreaga lume, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin.

Al tuturor de bine voitor și fără incetare către Domnul rugător,

† IUSTIN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SCRISOAREA IRENICĂ ADRESATĂ DE PEA FERICITUL
PATRIARH IUSTIN ÎNȚIISTĂTORILOR DE BISERICI
CREȘTINE CU OCAZIA PRAZNICULUI
CRĂCIUNULUI — 1985

Prea iubite frate întru Hristos,

Dumnezeiescul praznic al Nașterii Domnului ne cheamă tainic, astăzi, pe noi toți cei credincioși să poposim cu gîndul și cu inima lîngă ieslea din Betleem, adunîndu-ne în duh acolo, unde s-a arătat în trup omenesc Fiul cel veșnic al lui Dumnezeu. Auzînd parcă glasurile păstorilor, preamărim și lăudăm cu ei pe Dumnezeu pentru marea sa dragoste față de noi, făptura mînilor sale; împreună cu îngerii din ceruri, cîntăm și noi acum cîntarea mării lui Dumnezeu întru cele înalte, a revărsării păcii pe pămînt și a bunăvoinții sale în sufletele noastre, glăsuînd: «*Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, întru oameni bunăvoire*». Pruncului Iisus, — Fiul lui Dumnezeu —, ne închi-

năm laolaltă cu adîncă evlavie, iar Prea Curatei sale Maici îi adresăm cuvînt de precinstire și mărire.

Pogorînd din lăcașul său ceresc și venind pe pămînt, Fiul lui Dumnezeu fiu al omului s-a făcut. «Cel ce mai înainte de luceafăr din Tatăl fără mamă, s-a născut, pe pămînt, fără tată, a luat trup din Fecioara Maria». Deșertat vremelnic de mărirea dumnezeiască pe care a avut-o la Părintele său din ceruri «mai înainte ca lumea să fie» (Ioan 17, 5), Fiul, care este «strălucirea slavei și icoana ființei lui Dumnezeu» (Evr. 1, 3), s-a smerit pe Sine și s-a întrupat în cel zidit, prin El, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, făcîndu-se «oamenilor asemenea și la înfățișare dovedindu-se ca om» (Filip., 2, 7), fiindcă pe oameni avea să-i mintuiască.

«Cu adevărat, mare este taina evlaviei noastre», zice Sfîntul apostol Pavel —, aducînd în cugetele noastre o mărturisire de credință a celor dintii creștini: «Dumnezeu s-a arătat în trup...» (I Tim., 3, 16).

Izbăvirea de păcat și împăcarea noastră cu Dumnezeu au fost săvîrșite de Fiul lui Dumnezeu în trup omenesc, de Dumnezeu—Omul. Prin El, Dumnezeu ne-a ridicat la sînul său părintesc, făcîndu-ne fii ai săi și dăruindu-ne viața cea fără de sfîrșit.

În iconomia tainei dumnezeiești a mîntuirii se cuprinde însă nu numai unirea omului cu Dumnezeu ci și adunarea laolaltă și împăcarea noastră a unora cu alții. Mintuitorul a alungat vrăjmășia dintre noi, ținîndu-ne strîns legați între noi, prin puterea Sfîntului Duh, și înfățișîndu-ne înaintea lui Dumnezeu ca adevărați frați între noi și fii ai aceluiași Părinte ceresc. În adevăr, Domnul nostru Iisus Hristos a adus pacea pe pămînt, pacea între oameni și popoare. De aceea El este numit deseori «Domnul păcii», iar praznicul Nașterii sale este numit «sărbătoare a păcii».

Încredîndu-ni-se nouă, ca slujitori ai Bisericii, lucrarea păcii lui Dumnezeu în lume, în numele lui Iisus Hristos, noi sîntem în adevăr «împreună-lucrători cu Hristos» (II Cor., 6, 1) la zidirea împărăției lui Dumnezeu (Col., 4, 11). Noi sîntem chemați să vestim și să dăm oamenilor pacea lui Hristos. Dar noi nu putem da lumii pacea decît în măsura în care noi o avem, în măsura în care noi viețuim în pace între noi și în pace cu Dumnezeu. De aceea și noi reprezentanții Bisericilor creștine avem datoria să ne spunem răspicat cuvîntul nostru în favoarea dezarmării și păcii și să cerem cu fermitate oprirea cursei înarmărilor și în special a înarmărilor nucleare.

Cu aceste gînduri de bună-înțelegere, colaborare la tot lucrul bun și la pacea desăvîrșită în lume, vă îmbrățișez cu sărutare sfîntă în Iisus Hristos cel întrupat, făcînd calde urări de bucurie și prosperitate Sfintei Voastre Biserici.

† IUSTIN

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PRIB

Prea F
Mitropolit
Domne, pr
slujitor al S
în Domnul,
păcere

Priminc
zabila Voas
de bucurie
Arătării în
grăbim și
frățescă de
Acum,
sferințele r
în relațiile c
harului și l
Hristos. Cre
omul rătăcit
dona lumea
de soarta e
care persist
peruri, voin

În conv
în Betleem,
lui nostru F
belșug peste
Voastre ca:
stătător sînt
Dumnezeu s
ții ai Biseri
iar în lumea
Imbrățiș
rămînem cu
tre Prea Feri

Prea Fe.
Ungrovlahie
Irate și colli:
gîndu-Vă tră
săm cu mult
B. O. R. — 2

SCRISORI ȘI TELEGRAME DE FELICITARE
PRIMITE DE CĂTRE PREA FERICITUL PATRIARH IUSTIN
CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI
ALE CRĂCIUNULUI — 1985

Prea Fericite și Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române, prea iubit în Hristos Dumnezeu și prea dorit frate și împreună sălășitor al Smereniei Noastre, Domnule Iustin, îmbrățișându-Vă frățeste în Domnul, ne adresăm Venerabilei Voastre Prea Fericii, cu multă plăcere

Primind, cu profundă bucurie, distinsele omagii frățești de la Venerabila Voastă Prea Fericiere scumpă Nouă, cu ocazia Sfințelor și lumii de bucurie aducătoare Sărbători ale Nașterii în Betleem după trup și Rătăcirii în Iordan a Domnului nostru Iisus Hristos, mulțumindu-Vă, ne gândim și Noi să dăm Prea Fericii Voastre, cu voieșie îmbrățișarea plăcută de sărbătoare.

Acum, când se ridică de pe pământ la cer suspinele celor apăsați de durerile relelor și nesigurantei viitorului, din cauza lipsei de securitate în relațiile dintre popoare, este prin excelență binefăcătoare mângierea sufletului și bucuriei revărsate în sufletele oamenilor de Nașterea lui Hristos. Credem că Dumnezeu Cel Prea Înalt care, din dragoste față de omul rătăcit, a trimis în lume pe Fiul său cel Unul Născut, nu va abandona lumea ci va insufla cele bune în inimile celor ce au răspunderea soarta ei și-i va împuternici să învingă dificultățile și diferendele care persistă. Nu este posibil să nu domine și pe pământ, precum în ceruri, voința Tatălui ceresc nouă comun, spre binele tuturor.

În convingerea aceasta Vă răspundem și Noi în Hristos cel născut în Betleem, adresându-Vă din toată inima urarea ca, harul Mântuitorului nostru Hristos, cel ce s-a făcut prunc după trup, să se reverse din belșug peste Prea Fericierea Voastră, peste frații din jurul Prea Fericii Voastre ca și peste întregul popor credincios al Bisericii al cărei Întîlcător sînteți în România și, în Noul An al mîntuirii care sosește, Dumnezeu să umple, pe Prea Fericierea Voastră și pe toți cei de acolo, și ai Bisericii pe care o conduceți, de toate bunătățile și binecuvîntările, iar în lumea contemporană tulburată, să aducă liniștea și siguranța.

Îmbrățișându-Vă iarăși în Mîntuitorul nostru cel născut în Betleem, rămînem cu dragoste frățească și cu multă cînstire al Venerabilei Voastre Prea Fericii iubitor frate în Hristos,

† DIMITRIOS,
Patriarhul Constantinopolului

Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, prea iubit și venerabil frate și coliturghisitor al Smereniei Noastre, Domnule Iustin, îmbrățișându-Vă frățeste în Hristos, cel ce prunc s-a făcut pentru noi, ne adresăm cu multă plăcere Prea Fericii Voastre, scumpă nouă

Ne învrednicim încă o dată să sărbătorim, în imne de bucurie și în cântări duhovnicești, Marea Sărbătoare și lumii de mîntuire aducătoare a Nașterii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. «Căci harul lui Dumnezeu s-a arătat pentru mîntuirea tuturor oamenilor, învățîndu-ne ca, lepădînd necredința și poftele lumești, să trăim cu bunăcuviință, cu dreptate și cu credințioșie în veacul de acum, așteptînd binecuvîntata nădejde și arătarea slavei Marelui Dumnezeu și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos (Tit 2, 11).

Propovăduim aceste inspirate cuvinte ale Apostolului Pavel pînă la marginile lumii, mai ales în aceste zile decisive pentru întreaga lume contemporană, strigînd cu glas tare că s-a născut Mîntuitorul lumii din Preasfînta și Pururea Fecioară Maria și s-a întrupat pentru mîntuirea întregului neam omenesc. «Și Cuvîntul trup s-a făcut și a locuit între noi și am văzut slava lui, slavă ca a Unuia Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr».

Potrivit acestui obicei vechi existent în Preasfînta Biserică ne adresăm și vouă Prea Fericirii Voastre, mult iubită nouă, pentru ca, cu ocazia acestor mari și deosebite sărbători a Nașterii și Arătării Mîntuitorului nostru Hristos, să schimbăm salutări frățești și cordiale și să urmărim din adîncul inimii Prea Fericirii Voastre, zile îndelungate și sănătate nezdruincată spre binele Sfînteii noastre Biserici și ai lumii întregi.

Comunicînd, mai ales de sfintele și marile sărbători, cu Întîistătoriai Bisericilor Autocefale Surori și schimbînd cu ei urările noastre frățești și cordiale, contribuim astfel ca puterea invincibilă a credinței noastre ortodoxe, să se proiecteze pretutindeni și să ne păstrăm în aceeași legătură a credinței și dragostei pentru ca să prospere trupul celei Una, Sfîntă, Sobornicească și Apostolicească Biserică, pînă la sfîrșitul veacurilor.

Pe de altă parte, sînt atît de mari relele pe care le suferă, în aceste vremuri, popoarele și națiunile pămîntului, devînd calea dreaptă a luminii creștine și a învățăturii adevărate, încît se impune și Întîistătătorilor Bisericilor, celorlalți preacinstiți ierarhi și prea evlaviosului cler precum și tuturor credincioșilor să mărturisească cu o singură gură și să creadă că Domnul păcii veșnice și al dreptății este Domnul nostru Iisus Hristos, cel ce s-a născut în Betleem, unicul Mîntuitor al întregii umanității.

Către Acela adresăm toți împreună, păstori și păstoriți, rugăciunile noastre ca să izbăvească națiunile și popoarele de păcat și de răutățile care bîntuie în sinul lor și să răspîndească pretutindeni lumina neînserată a Evangheliei Lui și să meargă toți, conducători și popoare, spre limanul liniștit al mîntuirii.

Cu acestea, îmbrățișînd din nou pe Prea Fericirea Voastră, rămînem cu multă și distinsă dragoste în Hristos Dumnezeu,

† NICOLAE
Patriarhul Alexandriei

Preafericitul

Domn

nostru, Do

Bellem,

Sărbător

nească pe

întruneric

na dragosi

Bunăvoi:

eu din în

mescul se

mîntuire

Dumnezeu

devine îns

nească și

nezeu («

reput noii :

Plecînd

ate în Hri

mai o sfin

întrupeze

ni să dev

rea pe car

me în gene

Cu adev.

betelor no

ate să reî

la păcat și s

avățător.

Cu o ase

nostru Iisus

scire și pe

snătate nez

Ortodoxii și,

minem al Ve

institor.

Prea Fer

Metropolit al

Imbrățișa

mas de înțel

«Hristos

Această

vestește cu p

lumii al Intru

*Prea Ferichte Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, prea iubit în
Dumnezeu și prea dorit frate și împreună slujitor al Smereniei
Noastre, Domnule Iustin, îmbrățișându-Vă frățeste în Domnul cel născut
în Betleem, ne adresăm cu multă plăcere Prea Fericirii Voastre.*

Sărbătorim din nou Sfânta Întrupare a lui Hristos; lumina ei stră-
lucirează pe om din bunăvoirea lui Dumnezeu Tatăl iar «cei ce zăceau
în întuneric și în umbra morții» laudă împreună cu îngerii și cu păstorii
dragostei și smereniei Domnului Hristos.

Bunăvoirea aceasta a Prea bunului Dumnezeu spre mântuirea chipu-
ritanului din întunericul păcatului este minunea minunilor pentru că dum-
nezeiescul se înfiltează cu omenescul înfăptuindu-se astfel întregul plan
de mântuire al lui Dumnezeu Tatăl.

Dumnezeiescul locuiește în trupul omenesc care se preasfințește
și devine instrument al unei nașteri sfinte, spre nașterea generală dum-
nezeiască și înfiere dumnezeiască. Astfel, prin întruparea Cuvîntului lui
Dumnezeu («Cuvîntul trup s-a făcut și a locuit între noi»), s-a făcut
acceptat noii zidiri și pleromă lui Dumnezeu.

Plecînd de la această minune dumnezeiască, credem, Prea Iubite
Frate în Hristos, că sărbătorirea Nașterii Cuvîntului întrupat nu este
doar un sfîntă comemorare ci un adevăr dumnezeiesc care continuă să
întrupeze prin Trupul și Singele care se dă nouă pentru ca noi oam-
nii să devenim lăcaș sfînt al Lui. Iar din aceasta desprindem răspun-
derea pe care o avem față de noi înșine, față de credincioși și față de
oameni în general.

Cu adevărat mare este răspunderea aceasta: sfințirea și luminarea
sufletelor noastre de către Cuvîntul lui Dumnezeu care locuiește în noi
poate să reînnoiască lumea și să reînvioreze trupurile noastre ruinate
de păcat și să ne pună pe calea pe care ne-a arătat-o Dumnezeiescul
Măvătător.

Cu o asemenea năzuință în suflet la praznicul Nașterii Mîntuitorului
nostru Iisus Hristos îmbrățișăm iarăși pe Venerabila Voastră Prea Fe-
ricire și pe Sfințiii Frați din jurul Prea Fericirii Voastre urîndu-Vă
sănătate nezdruccinată, viață îndelungată spre folosul sfîntei noastre
Ortodoxii și, încredințîndu-ne rugăciunilor Prea Fericirii Voastre, ră-
mînem al Venerabilei Voastre Prea Fericiri iubititor frate și întru totul
devotat,

† Ignatie IV,
Patriarhul Antiohiei

*Prea Fericitului Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor,*

Îmbrățișare sfîntă în Hristos Iisus, cel născut din Fecioara mai pre-
sus de înțelegere

«Hristos se naște, slăviți-L».

Această sublimă și înălțătoare cîntare a Sfintei noastre Biserici
vestește cu putere evenimentul mai presus de înțelegere spre mîntuirea
luminii al Întrupării Cuvîntului lui Dumnezeu evidențînd proorociile îm-

plinite ale Profeților și adevărind că Hristos «pe pământ a fost văzut și cu oamenii a viețuit» (Ier., 3, 35).

Inimile noastre se umplu de bucuria negrăită a acestei apropiate pancosmice sărbători a Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, care proclamă reînnoirea neamului omenesc, cîntînd :

«Tatăl a binevoit, Cuvîntul trup s-a făcut și

Fecioara a născut pe Dumnezeu întrupat».

Nu sîntem surprinși de faptul că Peștera a devenit izvor de lumină, că Soarele Dreptății din ea a răsărit. Nu ne uimește că înțelepții magi din Răsărit cu steaua călătoresc la Împăratul prunc născut, «căci toată înțelepciunea la Domnul este și cu El este în veci» (Înt. Sirah 1, 1). Nu sîntem surprinși că vestea anunțată de către inger, purtătoare de nădejde pentru omenirea aflată în strîmătorări «și pe pământ pace întru oameni bunăvoire» (Luca 2, 14), oamenilor simpli și păstorilor care păzeau în cîmp a fost mai întîi anunțată, pentru că «pe cele slabe ale lumii le-a ales Dumnezeu ca să rușineze pe cele tari» (I Cor., 1, 27).

Ne bucurăm împreună dumnezeiește admirînd coborîrea lui Dumnezeu de sus, coborîre prin care Hristos «a sărăcit luînd trup pentru ca noi să ne îmbogățim».

Iniți, deci, cu recunoștință negrăită, să mergem cu pas voios la Betleemul Iudeii și în Peștera cea primitoare de Dumnezeu, unde s-a născut nouă Mîntuitor (Luca 2, 11), cu poftire frățească invităm pe Prea Fericirea Voastră scumpă nouă să sărbătorim și din inimă să ne rugăm fierbinte împreună Domnului Păcii să trimită pace atît Sfintei Biserici pe care o conduceți, obștei celei credincioase a creștinilor și întregii lumi, cît și să poarte de grijă semenilor noștri aflați în boală și foame, refugiaților și celor care suferă de pe urma calamităților naturale, precum și să conducă la un bun rezultat eforturile liderilor supraputerilor, și să le apropie pe acestea prin colaborare pașnică permanentă, prin dezarmarea și denuclearizarea planetei noastre amenințată cu autodistrugerea.

Și adresînd Prea Fericirii Voastre de Dumnezeu ocrotită urările și feliicitările noastre cu ocazia acestei mărețe și mîntuitoare sărbători, Vă rugăm să transmiteți aceleași urări și Cinstiților Arhieri, sfințitului cler, și întregii obște iubitoare de Hristos a Bisericii pe care o conduceți.

Îmbrățișîndu-Vă cu dor mult în Hristos Iisus, cel născut în Peșteră, rămînem al Venerabilei Voastre Prea Fericiri iubitor frate în Hristos,

† DIODOROS,
Patriarhul Ierusalimului

Prea Fericite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei, Locțiitor al scaunului din Cezareea Capadociei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, doriți și iubit în Hristos Frate și Împreunăslujitor al Smereniei Noastre, Domnule Iustin, îmbrățișîndu-Vă frățește în Domnul, salutăm pe Prea Fericirea Voastră din toată inima

Cu prilejul praznicului Nașterii Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos adresăm Prea Fericirii Voastre cordiale feliicitări și cele mai bune urări împreună cu salutul :

Naștere
În destinul f
eveniment p
pământ pace
lui Dumnezeu
nescul, eterr
ce s-au întîi
vorbindu-se
este mereu a
Nașterea
Dumnezeu t
nească este
bește în înti
grave pentru
ca oamenii
«Dumne:
noi să trăim
pământ insea
Lui; este ce
Hristos trăie
lui Hristos, a
Cu acești
și să treceți
al Prea Feri

Prea Fer.
Prea Iub

Cu senti
Vă adresăm
nic al Nașteri
Fiul lui I
Sfînt și din F
adevăratei ar
voii lui Dumn
În acest
omenesc se ș
pentru tot ce
Astăzi, c'
este supus la
cel ce prunc
pace durabilă
Betleemului în
Rugăm cu
teze pe noi to

Pacea lui Dumnezeu — Hristos se naște !

Nașterea Fiului lui Dumnezeu, ca eveniment continuu este prezentă în destinul fiecărui om. Cei dinții binevestitori cerești au anunțat acest eveniment prin cântarea: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace întru oameni bunăvoire» (Luca 2, 14). Prin Întruparea Fiului lui Dumnezeu, Dumnezeu s-a întâlnit cu omul, dumnezeiescul cu omnescul, eternitatea cu temporalul, cerul cu pământul. Și toate trec, cele ce s-au întâmplat în istoria neamului omenesc, încît abia se mai aude vorbindu-se de ele, abia se mai menționează, pe cînd acest eveniment este mereu actual.

Nașterea Mîntuitorului este cea mai mare minune și dovedește că Dumnezeu trăiește în fiecare om. Dar, din nefericire, aroganța omenescă este cauza tuturor crizelor și nenorocirilor despre care se vorbește în întreaga lume, iar aceste crize și nenorociri sînt deosebit de grave pentru generația noastră. Însă Mîntuitorul a spus: «Eu am venit ca oamenii viață să aibă și să o aibă din belșug» (Ioan 10, 10).

«Dumnezeu a trimis în lume pe Fiul său cel unul născut pentru ca noi să trăim prin El» (I Ioan 4, 9). A trăi «prin Fiul lui Dumnezeu pe pământ înseamnă a trăi în fiecare zi prin exemplul Lui, prin învățătura Lui, este ceea ce spune Sfîntul apostol Pavel: «Nu mai trăiesc eu ci Hristos trăiește în mine» (Gal., 2, 20), adică trăiește în mine dragostea lui Hristos, adevărul lui Hristos, dreptatea lui Hristos.

Cu aceste gînduri, Vă urăm să trăiți Praznicul Nașterii lui Hristos și să treceți în Anul Nou 1986 și rămînem totdeauna devotați în Hristos al Prea Fericirii Voastre frate și împreună-slujitor,

† GHERMAN,
Patriarhul Serbiei

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubite Frate în Domnul,*

Cu sentimente de profundă dragoste frățească și bucurie cordială, Vă adresăm cele mai bune urări cu prilejul marelui și slăvitului praznic al Nașterii cu trup a Cuvîntului lui Dumnezeu.

Fiul lui Dumnezeu a coborît pe pământ și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria pentru ca să lumineze pe oameni cu lumina adevăratei arătări a lui Dumnezeu și să ne facă pe noi împlinitori ai vocii lui Dumnezeu (Efes., 1, 2).

În această dragoste negrăită arătată de Dumnezeu față de neamul omenesc se și confirmă înalta menire a omului, care este răspunzător pentru tot ceea ce se întimplă în lume.

Astăzi, cînd lumea este plină de îngrijorare și darul sfînt al vieții este supus la amenințarea cu nimicirea, să ne rugăm fierbinte lui Hristos cel ce prunc s-a făcut, să dăruiască oamenilor și tuturor popoarelor o pace durabilă și stabilă, precum cea vestită de corul ingerilor deasupra Betleemului în Sfînta noapte a Nașterii Domnului.

Rugăm cu ferveare pe Hristos dătătorul de viață, să ne binecuvînteze pe noi toți cu zile de pace și bunăstare, pentru ca oamenii pe pă-

mint să trăiască în dragoste și în adevăr (I Ioan 2, 29), sporind lauda lor către Dumnezeu, întărind «pe pământ pacea și între oameni bunăvoirea» (Luca 2, 14).

Cu dragoste în Hristos Iisus, Mîntuitorul nostru,

† PIMEN,
Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii

Prea Fericirea Voastră,

Inimile noastre se umplu de bucurie și mințea noastră se înalță către ceruri uimindu-se de lumina care strălucеște în noaptea Nașterii Domnului, cînd Fiul lui Dumnezeu a devenit Fiul Omului, cînd Cuvîntul cel Veșnic a devenit trup omenesc pentru a locui între noi plin de har și de adevăr; și noi am văzut slava sa, slavă ca a unuia născut din Tatăl (Ioan 1, 14).

În sufletele noastre, vibrează adînc bucuria minunatei sărbători a creștinilor: Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos. Sfînta Biserică ne-a pregătit cu grijă pentru acest praznic prin post și rugăciune iar cîntări deosebite de laudă glăsuiesc în preajma acestei sfînte sărbători: «Hristos se naște, slăviți-L; Hristos coboară din ceruri, întîmpinați-L».

De douăzeci de veacuri aproape, creștinii, primind taina minunată a credinței noastre (I Tim., 3, 16) și cuvîntul despre El, care S-a născut din Fecioară, cu bucurie plină de uimire și în rugăciune adîncă exclamă împreună cu îngerii: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace întru oameni bunăvoiere» (Luca 2, 14). Este și pentru întregul popor credincios o mare bucurie acest eveniment, deoarece posibilități strălucite s-au creat pentru ca noi să fim ridicați de pe pămînt la ceruri, «așa încît să putem primi statutul nostru de fii adoptivi» (Gal., 4, 5).

Profetul Isaia, întrezărind cu voia lui Dumnezeu această taină cu multe secole înainte, a văzut cu ochii săi profetici îndeplinirea ei și a exclamat: «Un prunc s-a născut nouă, un fiu s-a dat nouă; pe umerii Lui va fi stăpînirea; numele Lui e Înger de Mare Sfat, Sfetnic Minunat, Dumnezeu Tare, Stăpînitor, Domn al Păcii, Părinte Veșnic» (Isaia 9, 5).

El, care este Părinte Veșnic are o împărăție imensă și pentru totdeauna plină de pace (Isaia 9, 6). Oamenii acestei împărății, Lui devotați și fii, sînt făcătorii de pace, care se roagă și veghează pentru menținerea păcii în lume și pentru înlăturarea amenințării nucleare.

Privim cu nădejde luminoasă spre Anul Nou 1986. Dorim din toată inima ca Dumnezeul Păcii și dragostei să fie cu noi și, ca prin puterea sa cea nebiruită să ne ajute să păstrăm întreagă unitatea Ortodoxiei și să lucrăm binele pentru Sfînta Biserică, pentru o viață pașnică și prosperă.

Cu sentimente de dragoste frățească, Vă urez, Prea Fericirea Voastră, Prea Iubite Frate, un Crăciun plin de bucurie și un fericit An Nou!

Mă încredințez sfîntelor rugăciuni ale Prea Fericirii Voastre și Vă rămîn frate devotat și împreună slujiitor în Hristos,

† MAXIM,
Patriarh al Bulgariei

Prea F
Prea I

Soarel
dreptății. I
tulpina lui
14) — «Tat
El vin
întîmpina
bunăvoință
Înălțăr
înțelegere
Fie ca
bunătațe f
menilor va
nouă... și s

Prea l
cu sănătat
slujba lui
și poporul
bunătare.

Cu dra

Prea
Frate în F
Domnule
Voastre ca

A sos
nostru Iis
bucurie ne
Dumnezeu

Iar ne
bucurie și
lui Dumne
cios cînta:

«Hrist

Și cu
torie și cu
tor în Hri
Fiul cel f
ocrotească
conjoară
sfînțenie
păzească
celor plăc

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Iubit Frate în Hristos,*

Soarele Adevărului a răsărit astăzi luminînd omenirea cu lumina dreptății. Fiul lui Dumnezeu s-a născut nouă. «O mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei» (Isaia 2, 1) și vor chema numele lui Emanuel (Isaia 7, 14) — «Tată Veșnic, Domnul Păcii» (Isaia 9, 6).

El vine ca un trimis plin de bunătate, bucurie și fericire. Cum îl va întîmpina pe El omenirea decăzută : cu credință, cu pace, dragoste și bunăvoință unii față de alții... ori cu ură, cu dușmănie și cu vrăjmășie...

Înălțăm rugăciunile noastre pentru pacea lumii, pentru frățietate, înțelegere reciprocă între Biserici, popoare și țări.

Fie ca Noul An care vine să fie un an de sporire duhovnicească și bunăvoință față de oameni. Credem că bunăvoința lui Dumnezeu și a oamenilor va triumfa mai presus de orice, «pentru că prunc s-a născut nouă... și stăpînirea va fi pe umerii lui».

Prea Fericirea Voastră, fie ca Domnul Hristos să Vă ocrotească cu sănătate și să Vă dăruiască putere spirituală, sfințenie și vigoare în slujba lui Dumnezeu și a națiunii din care faceți parte și urez Bisericii și poporului dreptcredincios pe care îl conduceți, prosperitate și bunăstare.

Cu dragoste frățească,

† ILIA II,
Patriarh Catolicos al Intregii Georgii

Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Iubit Frate în Hristos Dumnezeu și împreună slujitor al Smereniei Noastre, Domnule Iustin, îmbrățișîndu-Vă în Hristos ne adresăm Prea Fericirii Voastre cu multă plăcere

A sosit Sfînta sărbătoare a Nașterii cea după trup a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, pricină și motiv de bucurie deosebită : căci bucurie ne-a vestit nouă îngerul din ceruri la arătarea Lui, pace de la Dumnezeu și bunăvoință anunțînd neamului strămoșilor căzuți.

Iar noi, auzînd cuvintele îngerului în Evanghelie ne umplem de bucurie sărbătorînd coborîrea și Întruparea pentru noi a Cuvîntului lui Dumnezeu și bucurîndu-ne, cîntăm poporului creștin dreptcredincios cîntarea armonioasă și lumii de bucurie aducătoare :

«Hristos se naște, sîlviți-L!».

Și cu ocazia acestei Sfînte și alese Sărbători, pomenind după datorie și cu dor frățesc pe Prea Fericirea Voastră, Venerabil Intfiistător în Hristos și scump nouă, Vă vizităm cu mintea, voindu-Vă ca, Fiul cel fără de început și de un tron cu Tatăl, întrupat pentru noi să ocrotească pe Prea Fericirea Voastră, pe cinstiții ierarhi care Vă înconjoară și pe ceata sfințiților slujitori și pe întregul popor chemat la sfințenie și incredințat grijii păstorești a Prea Fericirii Voastre, să Vă păzească de orice amenințare ar veni, conducînd pe toți la săvîrșirea celor plăcute lui Dumnezeu totdeauna.

Și cerem Celui ce a binevoit pentru noi să dăruiască Bisericii pe care o conduceți și întregii sale creații Noul An al mîntuirii, care vine, 1986, plin de bunătați și de prosperitate.

Iar pe lângă toate acestea, îmbrățișindu-Vă cu sărutare sfîntă în Hristos cel ce s-a Întrupat și prunc s-a făcut pentru noi, rămînem al Prea Fericii Voastre iubitor în Hristos frate,

† SERAFIM,

Arhiepiscopul Atenei și al Întregii Elade

Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștilor, nouă prea iubit și scump frate și împreună slujitor, Domnule Iustin, îmbrățișindu-Vă frățeste în Domnul, ne adresăm cu multă plăcere Venerabilei Voastre Prea Ferici

«Astăzi Hristos se naște în Betleem din Fecioara; astăzi cel fără de început începe și Cuvîntul se întrupează». Astăzi Hristos «Fiu al Tatălui fiind și strălucire», plecînd cerurile, coboară pe pămînt, pentru ca pe omul pierdut să-l regăsească și să-l ridice la ceruri. Cu ocazia acestui eveniment mai presus de înțelegere, «puterile cerurilor se bucură și pămîntul cu oamenii se veselesc».

Strălumiți și noi de lumina bucuriei trimise de Dumnezeu în această sărbătoare a mîntuirii noastre, aducem cîntări de mulțumire lui Dumnezeu, care, pentru noi, prunc s-a făcut, și rugăciuni fierbinți îi înălțăm, pentru pacea lumii și bunăstarea Sfințelor lui Dumnezeu Biserici și, cu dor frățesc, ne purtăm gîndul la Venerabila Voastră Prea Ferice, îmbrățișindu-Vă în Hristos cel ce prunc s-a făcut și urîndu-Vă, Prea Fericii Voastre și întregii cete a celor împreună-păstori din jurul Prea Fericii Voastre, sănătate nezdruncinată, zile îndelungate, belșug de har de la cel ce în peșteră s-a născut și în iesle s-a culcat, Mîntuitorul nostru.

Urînd Prea Fericii Voastre ca Anul Nou care sosește, an al bună-tății Domnului, să-l petreceți cu bine și fără suferință, în prosperitate și belșug de bunuri cerești și pămîntești și cu spor neîncetat în stră-duințele pe care le depuneți pentru bunăstarea Bisericii pe care o conduceți, Vă îmbrățișăm încă o dată cu multă dragoste și deosebită prețuire și rămînem al Venerabilei Voastre Prea Ferici, iubitor în Hristos frate,

† HRISOSTOM,
Arhiepiscopul Ciprului

Prea Fericea Voastră,

«Fiecare zi se umple de bucurie pentru că Hristos s-a născut din Fecioară».

Dumnezeu ne-a binecuvîntat să ajungem la acest emoționant praznic și să ne apropiem către Noul An 1986. Peștera din Betleem ne farmecă și ne umple inima de bucurie și de credință deoarece în ea a

coborît ceru-
prin bunăvoi

Înt-ade-

omenească.

ca prunc înfă-

să miște mii

putere nu pu-

rea și sfîntire

Permiteț

și din partea

iubitorilor de

care o păsto-

zeu, a Naște

bune urări d

tuitorul Iisus

zească pe Pr

bucurie și de

Încredin

rica noastră,

Voastre dev

Prea Fer

Hristos s

«Și cuvî

adevăr; și n

(Ioan 1, 14).

A trecut

Intocmai

ce cred în El

piatră de po

dat ascultare

Iar voi :

neam agonisi

v-a chemat

odată n-ați f

Sfîntul aposto

Să facen

nezeu plin de

pe drumul r

Dumnezeu.

Atunci v

bunul tuturor

Cu senti

urările noast

dincios pe ca

coborit cerul și pe pământ a venit de mult Împăciuitorul întrupat om prin bunăvoirea lui Dumnezeu.

Intr-adevăr, pe pământ s-a petrecut ceva mai presus de mintea omenească. Acest mare mesager trimis prin bunăvoința Tatălui Cereșc, ca prunc înfășat în scutece, este simbol al slăbiciunii fizice. El nu putea să miște mîinile, dar a venit să îndeplinească ceea ce nici un fel de putere nu putea să săvîrșească pentru noi, anume: împăcarea, mîntuirea și sfințirea neamului omenesc.

Permiteți-mi, Prea Fericirea Voastră, ca, din partea mea personal și din partea Bisericii noastre, să Vă adresăm Prea Fericirii Voastre și iubitorilor de Dumnezeu Arhipăstori, cît și turmei binecredincioase pe care o păstoriți, cu prilejul sărbătorii împlinirii bunătății lui Dumnezeu, a Nașterii lui Hristos și cu prilejul Anului Nou 1986, cele mai bune urări de sănătate nezdruincinată și prosperitate. Rugăm pe Mîntuitorul Iisus Hristos cel născut prunc în Betleem pentru noi, să păzească pe Prea Fericirea Voastră și să Vă umple de cea mai aleasă bucurie și de îmbelșugare.

Încredințindu-ne rugăciunilor Prea Fericirii Voastre pentru Biserica noastră, rămînem cu dragoste sinceră în Domnul, al Prea Fericirii Voastre devotat frate,

† DOROTEL,
Mitropolit de Praga și al întregii Cehoslovacii.

Prea Fericirea Voastră,

Hristos se naște!

«Și cuvîntul trup s-a făcut și a locuit cu noi, plin de har și de adevăr; și noi am văzut slava Lui, ca a unuia născut din Tatăl» (Ioan 1, 14).

A trecut mult timp de atunci, de cînd oamenii au văzut slava Lui. Intocmai ca atunci și astăzi, mulți se lasă înșelați, însă pentru cei ce cred în El, piatra este de mare preț, dar pentru cei ce nu cred este piatră de poticnire și de sminteală de care se poticnesc fiindcă n-au dat ascultare cuvîntului spre care au și fost puși.

Iar voi sînteți seminție aleasă, preoție împărătească, popor sfînt, neam agonisit de Dumnezeu ca să vestiți în lume bunătățile Celui care v-a chemat din întuneric, în lumina sa cea minunată, voi care niciodată n-ați fost popor iar acum sînteți poporul lui Dumnezeu» — zice Sfîntul apostol Petru (I Petru 2, 7—10).

Să facem să locuim cu noi și cu toți oamenii Cuvîntul lui Dumnezeu plin de bucurie și adevăr pentru ca noi toți, urmașii săi, umblînd pe drumul renașterii în El, să devenim într-adevăr poporul lui Dumnezeu.

Atunci va împărăți Domnul în veac! Iar pacea lui Hristos va fi bunul tuturor oamenilor.

Cu sentimente de adîncă dragoste și devotament cordial adresăm urările noastre cele mai bune Prea Fericirii Voastre și poporului credincios pe care-l conduceți, cu ocazia prealuminatului praznic al Naș-

terii lui Hristos și mă rog lui Dumnezeu ca, cu mînă tare și în sănătate deplină să conduceți corabia mintuirii: Biserica Ortodoxă Română spre slava lui Dumnezeu și spre binele Patriei Române. Întru mulți ani Prea Fericite!

Al Prea Fericii Voastre frate în Hristos și smerit împreună-slujiitor,

† VASILE,

Mitropolitul Varșoviei și a toată Polonia

*Prea Fericitului Iustin,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române*

Prea Fericea Voastră,

În așteptarea praznicului Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos am bucuria să vă felicit, cu aceeași rugăminte pentru pacea pe care Domnul a dat-o celor ce îl urmează și pe care furtunile vremurilor prezente nu pot să o îndepărteze de la creștini, deoarece aceasta este pacea în Duhul Sfînt (Rom., 14, 17).

În septembrie, Dumnezeu în dragostea Sa m-a pus la încercare, supunîndu-mă unei tromboze la inimă. Aceasta s-a dovedit mai puțin serioasă decît precedentă, pe care am avut-o în urmă cu 12 ani. Să mă ajute Dumnezeu să fiu în stare să-mi îndeplinesc atribuțiile pentru Noul An. Prin această scrisoare îmi exprim recunoștința pentru sfîntele rugăciuni ale Prea Fericii Voastre. Datorită acestor rugăciuni Domnul nostru a fost îndurător cu mine. Doresc ca noul an să fie un an de succese și bucurii spirituale pentru Prea Fericea Voastră și pentru întreaga turmă binecredincioasă pe care o slujiți.

Al Prea Fericii Voastre umil frate în Hristos,

† PAUL,

Arhiepiscop de Karelia și al întregii Finlande

*Prea Fericii Sale,
Patriarhului Iustin al Bisericii Ortodoxe Române*

«Dumnezeu este cu noi» (Matei, 1, 23)

Prea Fericea Voastră,

Este pentru mine o mare plăcere să vă adresez salutul meu creștinesc, urînd Prea Fericii Voastre un Crăciun binecuvîntat și un fericit An Nou.

Poporul Noului Legămînt sărbătorește Crăciunul în fiecare an cu bucurie și cu fapte nobile pentru pace, deoarece Duhul Domnului este totdeauna peste dînșii. Ei denunță răul și propovăduiesc Vestea cea bună sărmanilor, urmînd exemplul Domnului și Învățătorului lor Iisus Hristos, fiindcă Dumnezeu este cu ei.

Ca o biserică a Noului Legămînt, Biserica Ortodoxă Etiopiană se pregătește acum, cu puterea Duhului Domnului, să sărbătorească praz-

sănătate
Română
mulți an
npreună
ă Polonia

nicul Crăciunului, punînd un accent special pe expresia mai sus menționată: «Dumnezeu este cu noi», pentru a reflecta glasul credincioșilor Bisericii noastre din zonele afectate de secetă, care experiază cum Dumnezeu este cu ei în acest timp de lipsă cauzată de secetă.

După cum v-am făcut cunoscut la vreme, milioane dintre compatrioții noștri au fost victimele unei mari secete.

Membrii Sfintului nostru Sinod, clerul și funcționarii Patriarhiei au donat echivalentul unui salariu pe o lună, în vederea ajutorării acestor victime. Numeroși credincioși au contribuit de asemenea cu generozitate în diferite feluri, la eforturile organizației naționale de ajutorare.

Aducem mulțumiri Bisericii membre ale C.E.B. și altor organizații umanitare pentru ajutorul lor generos de alimente, care a salvat mii de vieți omenești.

Exprimăm totodată sentimentele noastre profunde de recunoștință față de Prea Fericirea Voastră și față de toți credincioșii de sub conducerea Prea Fericirii Voastre pentru generoasa contribuție adusă la ajutorarea victimelor, prin intermediul Bisericii noastre pînă acum, și facem din nou apel la Dumneavoastră pentru orice fel de ajutor posibil pînă ce victimele secetei vor putea să se bizuie pe propriile lor mijloace în viitorul apropiat.

«Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, între oameni bunăvoire» (Luca, 2, 14).

† ABBA TEKLE-HAIMANOT,
Patriarhul Etiopiei

Hristos
pe care
emurilor
asta este
icercare
ai puțin
ani. Să
e pentru
tru sfin
ugăciuni
ă fie un
astră și

Prea Fericirea Voastră,

Cu inima plină de bucurie, Vă transmitem din Sfintul Scaun din Etcimiadzin, prin aceste rînduri, Vestea cea Bună a Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos.

Astăzi prăznuim o sărbătoare fără egal, pentru că întreaga noastră viață se luminează din nou prin nădejdea reinnoirii și prin viziunea mîntuirii. Într-adevăr, Hristos este reinnoirea noastră și nădejdea mîntuirii noastre. În viața noastră pămîntească El este lumina care ne conduce, modelul de urmat în faptele bune, iar în istorie, prin Evanghelia sa El este «Soarele dreptății» și «Domnul Păcii».

În fața ieslei în care Fiul lui Dumnezeu prunc născut s-a culcat, ne rugăm pentru ca oamenii să trăiască lucrînd după modelul vieții cerești și ca lumina dreptății și spiritul pacificator transmis de Hristos să călăuzească mereu toate națiunile și toate statele.

Prin Vestea cea Bună a Nașterii Domnului, adresăm Prea Fericirii Voastre salutările noastre frățești respectuoase și Vă urăm din toată inima zilei îndelungate și însorite în pace, și în prosperitate precum și lumină neapasă pe calea misiunii pe care o aveți la conducerea Bisericii grea de istorie pe care o păstoriți.

«Fie ca Dumnezeuul nădejzii să Vă copleșească de bucurie și de pace în credință statornică neîncetată» (Rom., 15, 13).

† VASKEN I,
Catholicos al tuturor armenilor

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate al nostru în Domnul,*

Aflindu-ne în preajma Sfințelor sărbători ale Crăciunului și Epifaniei, salutăm pe Prea Fericirea Voastră, fratele nostru, cu dragoste și pace de la Hristos Mîntuitorul.

Sîntem chemați încă o dată să sărbătorim Nașterea și Botezul Domnului nostru Iisus Hristos, proclamînd slavă lui Dumnezeu și pace popoarelor din toată lumea.

Cîntare îngerească «osana» răsună cu o putere deosebită într-o lume de violență și vești de război. Puterile răului se ridică din nou în lumea de azi în Răsărit ca și în Apus.

Și cînd puterile lumii vorbesc prevestitor despre iarna nucleară și războiul stelelor, noi sîntem provocați în chiar esența chemării noastre creștine. Cei săraci și cei fără putere privesc cu teamă în jur căutînd un mîntuitor care să aducă pace și dreptate națiunilor lumii.

Fie ca praznicul Nașterii și cel al Botezului Mîntuitorului nostru să ne ajute a ne angaja în unitatea spiritului către Domnul Păcii și al Dreptății. Fie ca națiunile să se bucure în El, cel care a venit și care vine.

Ne rugăm împreună cu Sfinții ierarhi, cu preoții și cu poporul dreptcredincios ca Sfînta Treime, Fiul și Duhul Sfînt să păzească pe Prea Fericirea Voastră și pe poporul al cărui arhipăstor sînteți, în pace și în prosperitate.

Al Prea Fericirii Voastre frate în Domnul,

† BASELIUS MARTHOMA MATHEWS I,
Catholicos al Răsăritului

*Prea Fericirii Sale Iustin,
Arhiepiscop al Bucureștilor și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române*

Vă mulțumesc pentru urările frățești pe care mi le-ați adresat cu prilejul Nașterii Mîntuitorului și pentru Anul Nou.

În aceste zile, Biserica, în bucurie și cîntări de laude, mulțumește lui Dumnezeu pentru că harul, izvor de mîntuire pentru toți oamenii, s-a manifestat (Tit 2, 11) și pentru că sîntem beneficiarii acestui har și martorii lui. Noi anunțăm această «mare bucurie care va fi aceea a întregului popor» (Luca 2, 10), pentru ca întreg universul să știe că singur Domnul Păcii, născut prunc pentru noi la Betleem, poate să-i dea mîntuirea și adevărata pace. Fie ca Domnul să facă astfel încît progresul dialogului între Bisericile noastre să ne permită să ne asumăm din ce în ce mai bine împreună această misiune care ne-a fost încredințată.

În aceste sentimente de bucurie și de nădejde, mă rog lui Dumnezeu să dea Prea Fericirii Voastre și Bisericii pe care o conduceți belșug de binecuvîntări în anul care a început și Vă asigur de dragostea mea frățească.

P.P. IOAN-PAUL II

Pe
țunii,
dani
este n
cleară
mai al
Nu
afla pe
se imp
în toa
umane
stiuie
face pe
tru ace
că nun
lui în
timp e
Cî
căci în
rinții. E
înțeleg
și bun
nității
dacă u
tulbura
Pri
și popo
lență (I
împărtă

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

BUNURILE PĂCII

Pacea în lume este pentru oameni o rînduială a firii, o cerință a rațiunii, o necesitate a vieții. Ea nu se realizează însă de la sine, fără strădanii și eforturi. Mai mult decît atît, pentru a dobîndi și a păstra pacea, este necesar să se înlăture și cauzele care o zădărnicesc : înarmarea nucleară, criza economică, neînțelegerile politice, discriminările sociale și, mai ales, neîncrederea dintre oameni și popoare.

Nefiind nimic mai bun de rîvnit din cîte se pot dori și din cîte se pot afla pe acest pămînt decît pacea, apărarea, păstrarea și statornicirea ei se impun de la sine. Extinderea mesajului păcii, astfel încît să pătrundă în toate dimensiunile lumii și în cele mai tainice profunzimi ale firii umane luminate de Dumnezeu prin rațiunea dăruită de El omului, constituie cerința de căpătii a zilelor noastre. Bun al întregii omeniri, pacea face parte din însuși conținutul vieții ; este condiția indispensabilă pentru aceasta și expresia vrerii celei sfinte a lui Dumnezeu. De aici rezultă că numai în timp de pace omul își poate îndeplini cu adevărat menirea lui în viață. Istoria arată limpede că epocile de pace au fost în același timp epoci de înflorire a culturii și de răspîndire a civilizației.

Cît de variate și cît de bogate sînt roadele păcii este ușor de înțeles, căci în esența ei pacea este maica tuturor bunurilor, cum zic Sfinții Părinți. Ea este însușirea sau caracteristica firească a vieții popoarelor în înțelegere unele cu altele, respectîndu-și unele altora drepturile firești și bunurile proprii și privindu-se unele pe altele, ca părți egale ale comunității omenești, ale lumii. Astfel, pacea are rădăcinile ei în dreptate ; iar dacă una sau alta din laturile dreptății este încălcată, pacea în lume este tulburată.

Privită ca liniște în sufletul omului, ca bună înțelegere între oameni și popoare, ca împăcare cu Dumnezeu, pacea este darul divin prin excelență (Levitic 26,3-6). Asemenea harului, pacea este o putere tainică din împărțășirea căreia rodește unirea omului cu Dumnezeu, liniștea în su-

fletul credinciosului și buna voire între oameni. La o asemenea pace se gindește Sfântul apostol Pavel când scrie : «Căutați pacea cu toții și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu» (Evr., 12,14). Această pace este darul ceresc care se coboară în sufletele, credincioșilor, păzindu-le cugetele și inimile, laolaltă, în unire cu Hristos (Col. 3,15).

Pacea face să sporească dreptatea. Sfântul apostol Iacob, după ce vorbește despre înțelepciunea care duce la dreptate, nu uită să adauge că «roada dreptății se seamănă în pace de cei care lucrează pacea» (3,18). Arătând, în continuare, efectele negative ale războiului (4,1), Sfântul apostol Iacob lasă să se înțeleagă că propășirea, sub toate aspectele ei, este rod al păcii întemeiate pe dreptate. În acest fel, pacea se înfățișează ca principala condiție a progresului în lume.

«Ne rugăm — scrie Sfântul Ioan Gură de Aur — cerind Ingerul păcii și pretutindeni cerem pacea, fiindcă nimic nu este asemenea ei. La biserică, în rugăciuni, în cuvinte de urare, întîistătătorul dă pacea zicînd : «Pace vouă !». Pentru ce ? Pentru că ea este mama tuturor bunurilor, temei al bucuriei. De aceea și Hristos a poruncit Apostolilor cînd intră în case să spună aceasta îndată, ca un fel de simbol al bunurilor. Întîistătătorul Bisericii zice : «Pace tuturor !». Căci ce folos dacă avem pace cu unul, iar cu altul război și luptă ? Care este cîştigul ? Și în trup, dacă unele mădulari sînt liniștite, iar altele tulburate, nu se poate statornic niciodată sănătatea, ci prin buna rînduială, prin acordul și pacea tuturor. Atît de mare bun este pacea încît sînt numiți fii ai lui Dumnezeu cei ce o fac și o clădesc. Pe bună dreptate, deoarece și Fiul lui Dumnezeu pentru aceasta a venit pe pămînt, ca să facă pace între cele de pe pămînt și între cele din cer».

Pacea eliberează oamenii de sub amenințarea morții și-i redă munții constructive, creatoare de bunuri materiale și de valori spirituale, de civilizație și cultură. Ea oferă posibilitatea realizării trebuințelor, aspirațiilor și drepturilor firești ale individului și ale colectivității umane, precum și ale într-ajutorării reciproce a popoarelor.

Biserica Ortodoxă Română propovăduiește fără încetare Evanghelia Împărăției lui Dumnezeu, care nu poate fi concepută altfel decît ca împărăție a păcii. «Pe pămînt pace, întru oameni bunăvoire» sînt cuvintele care alcătuiesc mesajul divin al păcii, vestind pe Domnul Păcii (Isaia 9,5). Cel ce vine să întemeieze împărăția păcii, care înseamnă pace între Dumnezeu și om, pace în ființa omului, pace între om și semenii săi. Întregul mesaj al Mîntuitorului întrupat în omul păcii, face din virtutea păcii o poruncă dumnezeiască pentru creștini. Sfinții Apostoli și-au împlinit misiunea de vestitori și împlinitori ai acestei porunci, pe care au înțeles-o ca o condiție și o componentă a Împărăției lui Dumnezeu, care este «dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfînt» (Rom., 4, 17). În cele mai critice momente ale vieții lor, ei au rămas neabătuți, pînă la sacrificiu, oameni ai păcii. Ei au văzut în pace însăși viața și propășirea omenirii.

Întemeindu-se pe dreptate, pacea este maica tuturor bunurilor. «Ea este un bun atît de mare, zic părinții bisericești, încît și în cele pămîntești și trecătoare, nimic nu este mai plăcut decît să auzi de ea, nimic mai de rîvnit decît să o dorești, nimic mai bun decît să o găsești». Pacea este în adevăr cel mai des rostit cuvînt în vremea noastră, iar dorința

pace se a o dobîndi și a o păstra este forța care strînge astăzi în jurul ei milioane și milioane de oameni.

În conjunctura internațională actuală, cînd oamenii de bine de pre-tindeni sînt preocupati de păstrarea și promovarea păcii în lume, și noi, Bisericii Ortodoxe Române, datorî sintem să nu precupețim nici un efort și cu mijloacele noastre specifice să ne aducem contribuția la această cauză sfîntă. Anul internațional al păcii — 1986 — să fie pentru noi un nou și fericit prilej de a ne face cunoscută, în țară și în lume, dorința noastră nestrămutată de pace și bunăvoință.

Să ajutăm pe conducătorii de state și popoare să restabilească în conștiința umană valorile morale autentice, în sensul că nu afirmarea puterii — care generează conflicte — ci, dimpotrivă, afirmarea încrederii, a dreptății, a cooperării, a într-ajutorării, a respectului unii față de alții și, mai ales, a dragostei frățești, reliefează adevărata sumă de valori care slujesc pacea și viața lumii.

Lumea este însetată de pace ; să o ajutăm să-și împlinească visul ei de aur : pace deplină pe pămînt.

Pentru pace neîncetat să ne rugăm ; binefacerile păcii în toată vremea să le vestim, iar la apărarea păcii fiecare să-și aducă întreaga sa contribuție, dovedindu-se în toată vremea făcător de pace.

Legea de căpătîii a vieții noastre în lume, ca oameni, să fie dragostea unuia față de altul ; ea să ne îngemăneze cugetele, să ne unească inimile și să ne înmănucheze puterile pentru ca în comuniune deplină viața să ne-o petrecem. Iar, ca popoare, idealul păcii cu statornicie să-l slujim ; colaborarea sub toate formele să o dezvoltăm, iar prietenia pe zi ce trece să o întărim.

Porunca păcii nu este neînțeleasă și nici departe de noi, ne încredințează Sfînta Scriptură. «Cuvîntul acesta — pacea — este foarte aproape de noi ; el este în gura noastră și în inima noastră, ca să-l împlinim» (Deut. 30,18).

† IUSTIN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

PACE ȘI BUNĂVOIRE

Organizația Națiunilor Unite, forul reprezentativ și tutelar al popoarelor, a hotărît ca anul 1986 să fie numit «anul internațional al păcii».

Care sînt temeiurile pentru care O.N.U. a luat această hotărîre ? De ce tocmai acest an a primit această denumire ?

Fără îndoială că unul din motivele care a determinat O.N.U. să numească anul 1986 în felul acesta este faptul că dorința de pace, necesitatea existenței ei în viața omenirii din zilele noastre, a ieșit din cadrul unei dorinți, a unei probleme care privește un popor sau altul, a unora sau alora dintre țări sau chiar continente. Pacea a devenit o problemă care privește deopotrivă toate popoarele, este un bun suprem al întregii omeniri. Asupra acestui adevăr nu mai poate fi nici o îndoială. Pacea este, așa precum s-a spus, o *problemă planetară*.

Existența păcii în lume este o condiție fundamentală a vieții, de aceea apărarea ei înseamnă însăși apărarea vieții.

Conștiința însemnătății păcii pentru salvarea vieții omenești este, în zilele noastre, un imperativ categoric. Nimeni nu poate rămâne străin sau indiferent în fața datoriei de a o apăra.

Pacea este într-atît de necesară vieții precum este aerul, apa și hrana care întrețin viața, precum este soarele care luminează și încălzește lumea.

Dar în decizia O.N.U. cu privire la «anul internațional al păcii» trebuie să vedem și răspunderea și îngrijorarea generală a întregii omeniri în fața unui nou război amenințător, a unui război nuclear, care echivalează cu distrugerea vieții de pe planeta noastră.

«Niciind în îndelungata ei istorie lumea nu s-a aflat într-o situație atît de gravă, fiind confruntată cu un ansamblu de probleme deosebit de complexe, bîntuîți de furia unor adevărate uragane, economice, politice și militare, care produc suferințe adînci, teamă, neîncredere între oameni și popoare».

Primejdia este și mai mare prin aceea că în spatele acestor mijloace de distrugere a omenirii este însuși omul, care le manevrează și amenință viața semenilor săi, a sa însăși, a întregii planete.

S-a spus pe bună dreptate, că războiul se naște mai întîi în inima oamenilor, în sufletul lor. Nu armele, oricît de sofisticate și primejdioase ar fi, fac războiul, ci oamenii. Ei îl declanșează și ei au puterea să-l oprească. Ei sînt cauza primă și ultimă a declanșării și opririi războaielor. Pentru aceea în vederea asigurării păcii trebuie să se înceapă de la acest capitol: trezirea conștiinței de răspundere pentru destinele omenirii.

Trebuie găsit modul de armonizare a voințelor oamenilor, pentru buna lor înțelegere, pentru rezolvarea diferendelor și litigiilor dintre popoare prin tratative, a respectului dreptului la viață liberă pentru toate popoarele, pentru făurirea unei noi ordini economice în lume, întemeiată pe dreptate și echitate între popoare.

O pace adevărată nu se poate întemeia și nu poate dăinui dacă nu are la temelie dreptatea și echitatea, dacă între pace și dreptate nu este o legătură armonică.

Omul este o ființă socială. Tot astfel și popoarele nu pot trăi izolate unele de altele, oricît de mari și de puternice ar fi ele. Precum cîrula singele de la un mădular la altul, condiționîndu-se reciproc și asigurînd buna funcționare a întregului organism, tot astfel în organismul social al vieții sînt legături între popoare fără de care nu se pot dezvolta normal.

Îndeobște relațiile între oameni și popoare se desfășoară în trei feluri : om contra om, respectiv popor contra popor, om lîngă om, respectiv popor lîngă popor, și om pentru om, respectiv popor pentru popor.

Este evident că o adevărată viață socială normală și durabilă poate exista numai dacă între oameni și popoare există relații călăuzite de bună înțelegere, de respect, de armonie și într-ajutorare, care duce la o coexistență, adică la o conviețuire și colaborare reciprocă.

Sfii
nante
stos:
Nu
cece
fătoai
făra p
societat
este c
de c
era și
este dre
vază
Est
e. Ei
bombe,
prin ace
pace im
versaru
soarmăr
lată
într-ade
sursile
noastră.
iminent
ad mobi
dăinii ș

Dac
valoare
la apă
viață și
divin. D
În
pacea
Sfiri
mari do
fi nenu
vieții. C
climatu
gure în
acest în
Cele tre
La
rire înt
bunavo
B. O. R.

Sfântul apostol Pavel a exprimat un asemenea mod de existență în cuvintele: «Purtați-vă sarcinile unii altora și așa veți împlini legea lui Hristos» (Gal., 6,2).

Numai pe această cale se poate realiza o adevărată pace. Căci numai o pace care se întemeiază pe dreptate și iubire poate fi cu adevărat binefăcătoare, poate întreține bunăvoințe între oameni. Orice alt mod de a înlocui pacea în lume este fără durabilitate și nu are sorti de izbândă. O societate din care lipsește dreptatea și acordul buneivoini dintre membrii ei este ca un munte vulcanic. În aparență el este liniștit, pot crește și viețui pe el faună și floră dar, din când în când, pe neașteptate, izbucnește Lava și distruge tot. Așa este starea de pace, de acalmie, acolo unde nu este dreptate și echitate între oameni și popoare, acolo unde ea se întemeiază pe «dictat», pe asuprire și nedreptate.

Este drept că sînt anumiți oameni care vorbesc despre o asemenea pace. Ei socotesc că pacea se asigură prin înarmare, prin fabricarea de bombe, prin amplasarea lor în diferite puncte strategice. Ei socotesc că prin această înarmare intimidează pe adversar și îl obligă să accepte o pace impusă. Dar aceasta este numai o iluzie, o utopie. La rîndul său, adversarul nu stă pe loc, se înarmează și el și astfel începe cursa funestă a înarmărilor care duce inevitabil la declanșarea războiului.

Iată pentru ce declararea anului 1986 ca an internațional al păcii este într-adevăr un memento, o chemare a tuturor popoarelor de a lua toate măsurile pentru salvarea păcii, pentru salvarea însăși a vieții pe planeta noastră. Omenirea se află în fața alternativei a fi sau a nu fi, în fața unui iminent sfîrșit apocaliptic. Ea trebuie să facă cea mai puternică-sforțare, să mobilizeze voințele tuturor, să facă un climat în care pacea să poată dăinui și prin care să se poată salva viața omenirii.

Dacă toți oamenii sînt chemați să participe la această uriașă și salvatoare operă pentru pace, cu atît mai virtos sînt chemați să contribuie la apărarea păcii, creștinii, slujitorii unui ideal înalt și luminos despre viață și despre menirea omului în lume. Pentru creștini pacea este un dar divin. Drumul păcii este împreunat cu drumul mîntuirii.

În rugăciunile Bisericii stau alături, una lângă alta, rugăciunea pentru «pacea a toată lumea», cu rugăciunea pentru «mîntuirea sufletelor».

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că în sufletul omului sînt trei mari dorințe: dorința de a trăi, dorința de a trăi mai bine și dorința de a fi nemuritor, adică dorința existenței, dorința progresului și a veșniciei vieții. Or aceste dorințe ale sufletului omenesc se pot realiza numai în ciimatul păcii. Biserica este chemată să susțină aceste dorinți și să asigure împlinirea lor prin apărarea păcii. Creștinismul a adus în lume acest întreit mesaj al păcii cu Dumnezeu, cu sufletul și cu toți oamenii. Cele trei direcții ale acestei păci sînt într-o strînsă legătură una cu alta.

La Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos, îngerii au cîntat: «Mărire întru cel de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace întru oameni bunăvoințe».

Biserica creștină împărtășește peste veacuri acest mesaj al păcii și al bunevoiri între oameni și popoare. Ea caută mereu să apropie pe oameni de acel ideal al păcii și bunăvoirii, să apropie voia oamenilor, de atâtea ori slabă și supusă patimilor, de voia lui Dumnezeu. Ce voie poate fi mai bună, mai dreaptă și mai de folos oamenilor decât voia lui Dumnezeu, Cel ce vrea ca toți oamenii să trăiască în pace și să dobândească mîntuirea ?

Domnul nostru Iisus Hristos a venit în lume, ca «lumea să aibă viață și mai mult să aibă» (Ioan 10,10). El ne-a chemat nu numai să dorim pacea, ci să și contribuim la zidirea și apărarea ei.

Drept aceea să convertim vrea și munca noastră pentru împlinirea voinii lui Dumnezeu. Pentru creștin nu este un program mai cuprinzător de viață decât acela să armonizeze voia lui cu voia lui Dumnezeu, prin care se naște pacea și bunăvoirea între oameni.

Pacea și bunăvoirea sînt daruri ale lui Dumnezeu. Noi sîntem datori să le apărăm, să le păstrăm, fiindcă ele însele sînt componente ale vieții.

Să ne rugăm pentru dobîndirea acestor daruri dumnezeiești, dar să lucrăm pentru păstrarea lor. Ele ne-au fost date să le păstrăm și apărăm, căci despre această lucrare de apărare și păstrare a lor vom da seama înaintea oamenilor și în fața lui Dumnezeu.

Să facem din pacea și bunăvoirea dintre noi izvor de bucurie și fericire pentru semenii noștri.

«Dacă vom pierde pacea, zice Sf. Ioan Gură de Aur, vom fi dușmani ai celor ce au auzit de la Hristos cuvintele : «Pace vouă».

Pacea și bunăvoirea sînt daruri ale lui Dumnezeu, sînt chemări ale cerului și ale pămîntului. De felul cum le vom primi și cum le vom îndeplini, vom avea să dăm răspuns înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor.

† VASILE,
Episcopul Oradiei

PACEA, TEMĂ A PROPOVĂDURII BISERICII

Pacea este un dat fundamental al revelației. Originea ei este în Dumnezeu însuși, care se și descoperă în Sfînta Scriptură drept : Dumnezeu păcii. Este atribut divin, atribut esențial al iubirii divine.

În iubirea și voința lui Dumnezeu se află și obîrșia creației. Lumea e zidită din iubirea și din voința lui Dumnezeu de a exista, dar nu altfel decât în duhul existenței lui Dumnezeu-însuși, adică în iubire, în armonie, în libertate, în pace. În adevărul ei originar, sacru, lumea se menține și se realizează în continuu progres, în mediul firesc al unei păci dinamice și tinde mereu spre o tot mai desăvîrșită pace, spre pacea eternă.

De aceea pacea este o temă centrală și permanentă a propovăduirii, în Vechiul, ca și în Noul Testament. În viziunea și propovăduirea pro-

tilor, cuvîntul «shalom» — pace, semnifică acea stare de integritate fizică și spirituală deplină a insului, de liniște netulburată, de ordine într-un desăvîrșit echilibru al vieții, de armonie cu sine, cu lumea creată, cu Dumnezeu. Iar o asemenea așezare lăuntrică își are obîrșia în ordinea și starea originară, paradisiacă, a făpturilor, despre care Scriptura spune că: «Dumnezeu, toate cîte a făcut, erau bine făcute» (Fac., 1, 31). Concepută astfel, această ordine trebuie realizată, în viața omului, interior și exterior, în sine și în afară. Este pacea unei personalități umane, în acord cu aceea a lumii, în care îi este dat să trăiască în armonie întreaga existență și viață își află temeiul, vocația și o propăștire continuă, dinamică, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, în starea de pace.

Se cunoaște că îndeosebi aceste teme constituie esența predicii profetilor: monoteismul — credința într-un singur Dumnezeu; lupta împotriva oricărei forme de idolatrie; mesianismul. În toate aceste teme este prezentă ideea păcii. În profeția lui Isaia se descoperă drept: «Părinte al veacului ce va să fie», al veșniciei, «...și pacea lui nu va avea hotar» (Isaia 9, 5—6).

Însă o expresie mai puternică și dominantă o are pacea mesianică. Fugădută încă protopărinților după cădere, străbate ca o lumină și speranță întreagă propovăduirea patriarhilor și profetilor. Porumbelul cu ramura verde de măslin, la sfîrșitul potopului, va deveni simbolul permanent al păcii. Iar legămîntul de împăcare încheiat de Dumnezeu cu Noe privește «tot sufletul viu... din neam în neam și de-a pururi» (Fac., 9, 12). Cu semnificație și mai profundă, ca temei central al revelației Vechiului Testament, este legămîntul încheiat cu Israel prin Moisi, pe care Dumnezeu îl numește «legămîntul Meu de pace» (Num., 24, 12). De aici se vor inspira toți profetii în propovăduirea și zugrăvirea păcii mesianice, a unei lumi fără războaie, fără arme și violență. Se contemplă și se predică o lume în care Dumnezeu, «pune-va capăt războaielor pînă la marginile pămîntului; în care arcul va sfîrșii și va frînge arma, iar pa-vezele, în foc le va arde» (Ps., 45, 9). Se edifică cetatea Sionului, în care Domnul «a zdrobit tăria arcurilor, arma și sabia și războiul» (Ps., 75, 3).

Conceptul de pace este analizat, desigur, în contextul unei epoci de sinicizării, nedreptăți, împilare. Accente dramatice se amestecă, se acoperă cu nimbul speranței, al milei dumnezeiești. Cîntărețul sacru psalmodiază mîngîietor în templu: «Mîntuirea Lui, aproape este... mila și adevărul s-au întîmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat» (Ps., 84, 11). Iar profeții proclamă: «pacea va fi lucrul dreptății, roada dreptății va fi liniștea și nădejdea în veci de veci» (Isaia 32, 17). În viziunea altui profet, Zaharia, «armele de război vor fi frînte. Domnul va vesti pacea popoarelor și împărăția Lui se va întinde... pînă la marginile pămîntului» (Zah., 9, 10). Această restaurare a dreptății, a sfințeniei, a păcii e menită să cuprindă întreaga creație. «Lupul va locui laolaltă cu mielul și leopardul se va culca lîngă căprioară...» (Isaia 11, 6), împreună, în comuniunea unui paradis reinnoit, vor trăi «viețuitoarele cîmpului, păsările cerului, reptilele...» (Osea 2, 20). Consensul în acest termen fundamental, ca un «simbol al bunurilor» e o temă atît de vie, permanentă, uzuală în conștiința credincioșilor Vechiului Testament, încît un om îl poate întîmpina pe

semenul său cu salutul frecvent : «Pace ție !», «Pacea fie cu tine !», salut care evocă deodată și o stare originară și o aspirație continuă.

Mîntuitorul nostru Iisus Hristos revelează, propovăduiește și dăruiește pacea desăvîrșită. El spune : «Vă dau pacea Mea» (Ioan 14, 27). Care îi este esența ? Profund și înainte de toate, acest dar ne este împărțit de El direct, din obîrșia ei : este pacea lui Dumnezeu ; și este pacea lui Dumnezeu, Cel în Treime preamărit. Este revelația vieții dumnezeiești intrupată în El ca Fiu al lui Dumnezeu. «Eu vorbesc ceea ce am văzut la Tatăl Meu» (Ioan 8, 38). Or, nu se poate vorbi deplin de pace, armonie, iubire dumnezeiască, decît în Dumnezeu-Treime, nu a unui solitar metafizic, ci în comuniunea reală și eternă a celor Trei Persoane : Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, și în care : cei Trei — Una sînt. În Care nu există egoism, diviziune, ruptură, pentru că nici o Persoană nu poate fi concepută despărțită de Celelalte. Comunitatea Prea Sfintei Treimi nu se parcelează individualist. «Tatăl este în Fiul și Fiul este în Tatăl» (Ioan 14, 10—11). «O Dumnezeire în trei străluciri», în Care fiecare este centrul pentru celelalte, și centrul este iubirea.

Pacea pe care o aduce Hristos și o comunică e tocmai această armonie divină, purtînd în ea și toate celelalte daruri sau roade ale Duhului cum le numește Apostolul : dragoste, bucurie, dreptate, bunătațe, facere de bine, credință, blîndețe, înfrinare, curăție (Gal. 5, 22—23).

Iisus Hristos, nu numai predică pacea, ci o împărțeaște prin întreaga Lui slujire mîntuitoare : «El este pacea noastră» — zice Apostolul (Efes., 2, 14). Cerul nașterii se deschide cu vestirea ei : «Slavă întru cîi de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace...» (Luca 2, 14). Iar după Înviere, care înseamnă birușina vieții asupra morții, întîmpină pe Ucenicii cu : «Pace vouă» (Ioan 20, 19). Cu acest mesaj îi învață Mîntuitorul și pe Ucenici să înceapă propovăduirea lor la intrarea în orice casă (Matei 10, 12), căci Evanghelia pe care o aduce El în lume și pe care trebuie s-o răspîndească slujitorii Lui este «Evanghelia păcii» (Efes., 6, 15). Cei care o ascultă și o primesc, trebuie «să urmeze dreptatea, credința, pacea» (II Tim., 2, 22). Iar a dobîndi pacea înseamnă a dobîndi deja o arvună a Împărăției lui Dumnezeu, care este «dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfînt» (Rom., 14, 17).

Tot atît de esențială și semnificativă este jertfa lui Hristos în slujba păcii, a vieții. El «a desființat în Trupul Lui, învață Apostolul, prin Întrupare și prin Cruce vrăjmășia... pentru a întemeia pacea» (Efes., 2, 15—16). Pare un paradox : Hristos își dă viața pentru viață. Dar viața naște din jertfă. Iar noi n-am evidențiat îndeajuns în propovăduirea noastră faptul că Mîntuitorul, oferindu-Se pe Sine jertfă supremă, unică, «o dată pentru totdeauna» (Evr., 7, 27), desființează, prin El, jertfa singeroasă a altarului Vechiului Testament, «făcînd pace prin El, prin sîngele Crucii sale» (Col., 1, 20). Domnul instituie de aici înainte pe altarul Noului Testament jertfa cea fără de sînge : a plîinii și a vinului. Or, prin aceasta dă sentința irevocabilă a Evangheliei sale împotriva oricărei violențe, a oricărei vărsări de sînge. În numele Lui, trebuie mărturisit că nu poate fi admisă sacrificarea celuiilalt pentru sine, ci numai sacrificiul de sine. Și nici sacrificiul de sine nu-și are sensul în el însuși. ci numai în numele vieții. Sinuciderea este în Evanghelia păcat împo-

triva Duhului Sfînt. Supraviețuire. Supraviețuire, pe fe

Apostoli cu fundamentul

Așa o ș

înțeleasă în

cu semenii și

Pentru c

Un dar adu

Fiul său L-a

3, 16). El, H

voacă acest

Doamne, Du

ghia Sf. Vas

stabil, piatra

În ea nu

na întărește

os», prin Ev

dragostea, d

le sine, prin

Dumnezeu.

În

untrică.

Împăca

zeu și nev

îrșim cu fa

Mîntuitorul

ar cine va u

în sine se mîni

2). Or, acea

înă, că vin

împotriva tri

văzduhur

care treb

știi cunoa

simile», în

relui «răz

înții «isih

Nu mai a

tor de pac

rie de Nys

ea ce nu a

anurile păc

uvîntul 7 l

ceasta să-ț

firesc, din

lzească și

O asem

cii printre

triva Duhului Sfint, de neiertat. Jertfa lui Hristos își află sensul în Înviere. Suprema jertfă devine suprema viață. Și, întâmpinând, după Înviere, pe femeile mironosițe prin cuvîntul: «Bucurați-vă!», iar pe Apostoli cu: «Pace vouă!», slava Învierii Domnului vieții constituie fundamentul păcii în slujirea vieții.

Așa o și propovăduiește Biserica: pacea, slujitoare a vieții. Pacea, înțeleasă în plinătatea ei, în toate sensurile ei: cu Dumnezeu, cu sine, cu semenii și întreaga creație.

Pentru credincios, pacea cu Dumnezeu este un dar și o slujire sfântă. Un dar adus de Fiul Său. «Căci, așa a iubit Dumnezeu lumea, încît pe Fiul său L-a dat, ca lumea să nu piară, ci să aibă viață veșnică» (Ioan 3, 16). El, Hristos, ne-a împăcat cu Tatăl. În rugăciunea Bisericii noi invocăm acest dar: «Pacea Ta și dragostea Ta, dăruiește-ne-o nouă, Doamne, Dumnezeu nostru, că Tu, toate ni le-ai dat nouă» (din Liturgia Sf. Vasile). Pacea lui Dumnezeu este pentru noi temeiul, modelul stabil, piatra unghiulară pe care edificăm lumea păcii.

În ea ne zidim pe noi înșine. «Toate le pot întru Hristos, cel care mă întărește» (Filip., 4, 13). Și, o dobîndim «împreună lucrînd cu Hristos», prin Evanghelia păcii Lui, prin sfințele virtuți: credința, nădejdea, dragostea, duhul înțelegerii, al sfatului tainic, al înfrînării și depășirii de sine, prin Sfintele Taine, care comunică harul împăcării noastre cu Dumnezeu. Iar prin acest dar se deschide cale și către pacea noastră întruică.

Împăcați cu noi înșine, ne simțim atunci, cînd, prin harul lui Dumnezeu și nevointă, am învins patimile. Și, am încetat nu numai să le sărim cu fața, ci să le smulgem rădăcinile lor din adîncul sufletului. Mintuitorul învață: «Ați auzit că s-a zis celor de demult: «Să nu ucizi; iar cine va ucide, vrednic va fi de osîndă. Eu însă vă spun vouă că, oricine se mînie pe fratele său, vrednic va fi de osîndă...» (Matei 5, 21—22). Or, aceasta vrea să ne spună că violența trebuie smulsă din rădăcină, că vindecarea deplină se face în suflet. «Lupta noastră nu este împotriva trupului și a singelui, ci împotriva duhurilor răutății, care sînt văzduhuri» (Efes., 6, 12); care umplu și văzduhul sufletului nostru care trebuie purificat în lumina harului Duhului Sfint. Iar «sufletul, atunci cunoaște că a primit Duhul Sfint — al păcii — cînd i se vor opri patimile», învață Sfinții Părinți. Numai așa dobîndești biruință asupra celui «război nevăzut», lăuntric și poți afla «pacea gîndurilor», pacea minții «isihia», liniștea.

Numai așa poți slui cu adevărat pacea, poți deveni tu însuși «făcător de pace», cum cere Mintuitorul. Iar «făcător de pace, zice Sf. Grigorie de Nyssa, este cel care dă pace altuia; dar nu ar putea oferi altuia pacea ce nu are el însuși. Deci, el voințe să fii mai întîi tu însuși plin de minunile păcii și apoi să dai și celor care au nevoie de un astfel de bun» (Cuvîntul 7 Despre fericiri). Tu însuși trebuie să devii «un fiu al păcii». Aceasta să-ți devină «substanță organică», să se împărtășească simplu și firesc, din inimă, ca lumina soarelui și parfumul florilor, care să înalzească și să iradieze în jur atmosfera spirituală a păcii.

O asemenea așezare îl face pe credincios un adevărat slujitor al păcii printre semenii, în lume. Noi ne rugăm neîncetat pentru «pacea și

bună așezarea întregii lumi». Incepem să întrezărim speranțe. Cei răspunzători, cum zice Biserica, «cei îndreptățiți să stăpînească pe pămînt pentru care ne rugăm să-i încununeze Dumnezeu cu arma adevărului, cu arma bunei voințe», grăiesc astăzi, mai mult decît în trecut, despre terribila amenințare a războiului și necesitatea vitală a păcii; despre încetare a cursei înarmărilor și o mutație inversă, în direcția dezarmării. În propovăduirea noastră, neîncetat să susținem și să ne rugăm pentru acest curs al unei conștiințe noi. Să cultivăm, să educăm sufletele, să construim un asemenea climat, al păcii, al speranței. «Pace scumpă, rostește Sf. Grigorie Teologul, plăcută și prin ceea ce ne aduce și după nume; pace pe care acum eu am dat-o poporului meu și, la rîndul meu, am primit-o de la popor... Pace iubită, cugetarea și podoaba mea, despre care am auzit că este a lui Dumnezeu și că Dumnezeu este al ei și că Dumnezeu însuși este pacea, după cum spune Apostolul: «Pacea lui Dumnezeu» (Filip., 4, 7), «Dumnezeul păcii» (II Cor., 13, 11) și «El este pacea noastră» (Efes., 2, 14). Și noi nu o respectăm de fel. Pace scumpă, bun lăudat de toți, dar de puțini păzit, unde ne-ai lăsat de atît timp? Cînd vei reveni la noi? Te doresc și te iubesc mai mult decît ceilalți oameni; cînd ești prezentă te îmbrățișez, iar cînd nu ești cu noi te chem cu mult dor și cu multe lacrimi.» (Cuvîntarea a XXII-a).

Pr. prof. CONSTANTIN GALERIU

DIN CUGETĂRILE ȘI SFATURILE MORALE ALE SFINȚILOR PĂRINȚI ȘI ALE UNOR SCRIITORI CLASICI ROMÂNI DESPRE PACE

— Incepeți prin a vă aduce pace vouă înșivă, pentru ca după ce o veți fi statornicit în lăuntruul vostru, s-o puteți da și altora.

(Sf. Ambrozie, *Despre Psalmii*)

— Dacă cineva ar tăia patima lăcomiei din oameni, nimic n-ar împiedica să domnească pacea adîncă în lume, să pună pe fugă războaiele și tulburările dintre oameni și să întoarcă pe toți la dragostea și prietenia firească.

(Asterie al Amasiei, *Omiliile și predici. Cuvînt împotriva lăcomiei*)

— Pacea este un bun atît de mare, încît chiar în cele pămîntesti trecătoare, nimic nu este mai plăcut decît ea, nimic mai rîvnit să dorești nimic mai bun să găsești. După cum nu există nimeni care nu voiește să nu se bucure, tot astfel nu există nimeni care nu voiește să aibă pace.

(Fericitul Augustin, *Despre cetatea lui Dumnezeu*, XIX, 1)

— Mai bine să nimicim războaiele prin cuvinte, decît pe oameni prin sabie și să cîștigăm sau să obținem pacea prin pace, nu prin război.

(Fericitul Augustin, *Epistola a CXXIX-a*)

— Pacea trebuie s-o caute și s-o urmeze fiul păcii. Dacă sîntem în preună-moștenitori ai lui Hristos, să rămînem în pacea lui Hristos. Dacă sîntem fiii lui Dumnezeu, făcători de pace trebuie să fim.

(Sf. Ciprian, *Despre unitatea Bisericii*)

— Cel bește frații

— Fiu mească lim

— Să desc pace c

— Cau

— Stă pămîntul, credință
— Preasfintul
— Int.

— Cîn proprie, ci

— Cîn

— Prie

— Fie

— Poa
— Pentru ca e

— Ce
— tuia. Put
— proapele,
— ince obsta
— nefăcători
— pentru sufl

— Vor
— Estul a o
— și să te p
— rice plăce
— lui: «Tră

— Nim
— celor cer

— Cel ce nu știe ce este pizma, cel ce e bun și blind, cel ce-și iubeste frații, este onorat cu prețul iubirii și al păcii.

(Sf. Ciprian, *Despre gelozie și invidie*, 16).

— Fiul păcii trebuie să cunoască pacea și s-o urmeze, să-și stăpânească limba de la năravul rău al cuvintelor dezbinătoare.

(Sf. Ciprian, *Către Donat*, 24).

— Să ne lipim de cei care cu evlavie fac pacea, nu de cei care volesc pace cu fățărnicie.

— Caută pacea și o urmează.

— Stăpîne dă-ne înțelegere și pace, nouă tuturor celor ce locuim pe pământul, precum ai dat părinților noștri, cind te chemau cu cuvioșie, în credință și adevăr (Ps., 144, 19), ca să ne supunem atotputernicului, preasfântului Tău nume, conducătorilor și stăpînitorilor noștri de pe pământ.

(Sf. Clement Romanul : I Cor., 15, 1 ; 22, 5 ; 60, 4).

— Cine vrea să trăiască în pace în orice loc, să caute nu liniștea sa proprie, ci liniștea altora în Domnul, și-și va găsi odihnă.

— Cine iubeste pacea, va moșteni-o (Sf. Efrem Sirul, *Cugetări*).

— Prietenă este pacea și dulce numirea ei.

— Fiecare să se forțeze ca să fie în pace cu sine însuși.

(Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvîntarea a XII-a, Despre pace*, 1, 15).

— Poate, o, Dumnezeu meu, Tu ai îngăduit dezbinările noastre, pentru ca ele să ne facă să gustăm mai bine prețul păcii.

(Sf. Grigorie de Nazianz, *Despre schismă*).

— Ce este făcătorul de pace ? Este cel care aduce pace în sufletul tău. Putem s-o dăm dacă n-o avem ? Pacea este o aplicare pentru aproapele, culeasă din iubire. Prin această simplă definiție depărtăm orice obstacol din calea păcii : urile, pornirile, invidia, resentimentele, răfăcătoriile, războiul cu toate fărădelegile tirite de el... Pacea este pentru suflet ceea ce este sănătatea pentru trup.

(Sf. Grigorie de Nyssa, *Tratat asupra fericirilor*).

— Vorbind de pace — de pacea sufletului — să știi că nu este ușor să o căuta și a o dobîndi. Mai trebuie ca, o dată cîștigată, să n-o și să te părăsească, ci s-o păstrezi cu toată puterea ta, căci ea întrece orice plăcere. Fericit e cel ce dobîndește pacea, după cuvîntul Apostolului : «Trăiți în pace cu toți oamenii» (Rom., 12, 18).

(Fericitul Ieronim, *Epistola către Rustic*).

— Nimic nu este mai bun decît pacea, în care încetează orice război al celor cerești și al celor pămîntești.

(Sf. Ignatie, *Efesenii*, 13).

— Nu natura însăși a lucrurilor ne face să pierdem pacea, ci slăbiciunea sufletului nostru. Dacă accidentele care ni se întâmplă ar fi cauza tulburării pe care o simțim, toți oamenii ar fi tulburați în același fel.

(Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia a III-a, 2, la Evanghelia de la Ioan*.)

— Pacea o vei găsi numai acolo unde oamenii viețuiesc cu dreptate și întovărășiți cu virtuțea.

— Pacea este care pregătește calea iubirii. Atât de mare bun este pacea, încât chiar poezii și propagatorii ei se numeau fiii lui Dumnezeu.

(Sf. Ioan Gură de Aur, *Explic. Epist. către Colos., Omilia a III-a*.)

— Pacea interioară nu atrăne de natura lucrurilor, ci de felul de a vedea al oamenilor. Mulți în mijlocul celor mai mari bogății duc o viață care li se pare de netolerat, în timp ce alții scufundați în cea mai neagră sărăcie trăiesc fericiți.

(Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrisoarea a III-a către Olimpiada*.)

— Pacea este izbăvirea de patimi. Dar ea nu poate fi aflată fără lucrarea Duhului Sfânt.

(Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, 192).

— Creștinul este dator să apere pacea cu munca sa, cu truda sa și dacă este necesar, chiar cu primejdia vieții și a bunului său nume.

(Origen, *Comentar la Epistola către Romani*.)

— Pacea, darul ceresc și de mîntuire al lui Hristos, trebuie adusă din nou la înflorire; este necesară pentru noi și folositoare.

— Nimic nu este mai propriu creștinului decît să fie făcător de pace; pentru acest lucru Domnul ne-a făgăduit cea mai mare răsplată.

— Ce este mai dulce de auzit decît numele păcii? Sau ce este mai sfînt și mai plăcut Domnului decît să te trudești pentru ea?

(Sf. Vasile cel Mare, *Epistolele : LXX, CXIV, CLVI*.)

— Alege, fiule, numele dorit al păcii, ca să poți culege roadele păcii, să urăști invidia și să nu te bucuri nicidecum de roadele răului.

(Sf. Vasile cel Mare, *Statuti pentru un liu duhovnicesc*, V.)

— Și în război trebuie să observăm credință și dreptate. S-ar viola moralitatea cînd, față de vrăjmaș, am călca credința.

(Sf. Ambrozie, *Despre datoriile clericilor*, cartea I, cap. XXIX, 140).

— Noi nu sîntem crescuți pentru război, ci pentru pace.

(Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, I, 12)

— Sînt trei feluri de războaie în lume: primul este războiul obștesc cînd ostașii noștri se războiesc cu barbarii; al doilea, cînd avem pace

cu cei din a
lea, cînd fie
cel mai gro
primejdii, de
la poftă uric
invidia și c
de bunurile
înfrînează le
li vor pricin
mare în fiec
lat, să nu ră
lumea întree
suți?

(Sf. Io

— În pa

— Întii

— Cu n

padarnică nă

— La p

cești.

— Mai

indă.

— Pace.

atorie a om

— Pace.

— Pace.

are.

— Pace.

— Pace.

— Pace.

mare.

— Pace.

— Pace.

— Cine

— Cel c

— Acela

că fără nic

— În or

tru un pi

— Războ

bozenie, p

— Să te

(Iordache C

— Dacă

ărtezi de

cu cei din afara granițelor, dar ne războim unii contra altora ; și al treilea, cînd fiecare se războiește contra sa. Războiul acesta, al treilea, este cel mai grozav. Nu este cu puțință a scăpa de războiul al treilea fără primejdii, deoarece cînd se răscoală trupul asupra sufletului și-l împinge la poftă urcicioase, cînd îi inarmează plăcerile senzuale, îi întărită mînia, invidia și celelalte vicii, atunci nu este cu puțință de a ne învrednici de bunurile făgăduite nouă, dacă acest război nu încetează. Cel ce nu înfrinează la timp acest război, va cădea și va căpăta răni mortale, care îi vor pricinui moartea cea din gheenă. Deci, noi trebuie să avem grijă mare în fiecare zi, ca acest război să nu se ațite în noi și dacă este ațit, să nu rămînă, ci să se liniștească cu desăvîrșire. Ce folos ai tu, dacă lumea întreagă se bucură de pacea desăvîrșită, iar tu te lupți cu tine însuși ?

(Sf. Ioan Gură de Aur, *Explicarea Epistolei I către Timotei, Omilia a VII-a*.)

- În pace belșugare, în război dărăpănare.
 - Întîi la pace, apoi la război să gîndești.
 - Cu mult mai bine, pace, fie și cu pagubă, decît cu război cu o zadarnică nădejde.
 - La pace să privești, la pace să te silești, la război nici să gîndești.
 - Mai mult pacea folosește, fie și cu pagubă, decît războiul cu doindă.
 - Pacea, unirea și dragostea, temeiurile omenirii, ca cea mai mare istorie a omenirii.
 - Pacea mai dulce se pare, după o îndelungată dezbinare.
 - Pacea ne aduce fericire, iar vrajba ne întunecă de la mic pină la mare.
 - Pacea pururea s-o vînezi, ca cel mai bun vinat.
 - Pacea, dorul dragostei.
 - Pacea să-ți fie gîndul tău, pacea cuvîntul tău, pacea cinstea cea mai mare.
 - Pacea, fiica dragostei.
 - Pacea, cea mai mare fericire a noroadelor.
 - Cine cunoaște ce dar are pacea, cu nimeni se sfădește.
 - Cel ce împacă pe altul, pacea de el se ține.
 - Acela mai voinic la război, nu cel ce varsă sînge, ci cel ce îmacă fără nici o picătură de sînge.
 - În orice război vei izbîndi, mai mult pierzi decît dobîndești, că într-un puțin loc, pierzi o mulțime de oameni.
 - Război numai atunci să propui, cînd pentru țara ta, pentru a ei bozenie, pentru a ei dezrobire, pentru a ei cinste, vorbă pui.
 - Să te ferești de război, să nu dai pricină de gilceavă.
- (Iordache Golescu, *Povăzuirii și cuvînte adevărate*. Cap. : *Pentru pace și război*.)
- Dacă ții să trăiești în pace cu oamenii, nu-ți rămîne decît să te artez de cei răi.

(Ioan Slavici, *Din păcat în păcat*, XIII.)

— Războiul e o mare nenorocire, în urma căruia oamenii se însălbăcitesc.

(Ioan Slavici, *Renaștere*)

— Nu războindu-ne am crescut, ne-am întărit și ne-am ridicat, păstrându-ne ființa, iubindu-ne între noi și stăruind în pietatea către părinți, bunii și străbunii noștri. Ne-am războit numai fiind nevoiți să ne apărăm ființa, dar niciodată n-am făcut încercarea de a asupra pe alții.

(Ioan Slavici, *Prelață la «Icoane vili»*, de C. V. Soare)

— Ca să trăiești în pace / Nimic lumii să nu-i cei.

(Al. Vlahuță, *Sfința muncii*)

Pr. dr. GH. PASCHILĂ

SES
AI

Între 1
ovacia), s
ernațional
VI-a Adu
arta Bise
escu.

Lucrări
ui text b
armarea și
elice Lut
vintul de
dintă își
naștere

A dou
vității Co
ea de a V
ciparea s
lucrările
zarmare
carea acț
smic și e
st urmat
ri în leg
nisme.

Luind
porul ro
ti în acți
le fiind
dinea de
ate în c
entru sol
entul coi

• VIAȚĂ • BISERICĂRĂSCĂ •

SESIUNEA SECRETARIATULUI INTERNAȚIONAL AL CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

Între 11—15 noiembrie anul trecut, în localitatea Piešťany (Cehoslovacia), s-au desfășurat lucrările primei ședințe a Secretariatului internațional al Conferinței Creștine pentru Pace (C.C.P.), după cea de VI-a Adunare generală a acestei organizații (Praga, iulie 1985). Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat Pr. consilier Ilie Georgescu.

Lucrările s-au deschis în seara zilei de 11 noiembrie, prin citirea unui text biblic referitor la potop și la profeția lui Isaia vizînd transformarea săbiilor în fiare de plug. Episcopul general al Bisericii Evanghelice Lutherane C.A. din Slovacia, Dr. Jan Michaiko, a rostit apoi cuvîntul de bun-venit, în care a făcut referire și la faptul că această primă dință își desfășoară lucrările în apropierea orașului Modra — locul nașterii al mișcării creștine pentru pace, cu 27 de ani în urmă.

A doua zi a fost prezentat raportul secretarului general asupra activității Conferinței, activitate desfășurată prin reprezentanții săi după ce de a VI-a Adunare generală, între care a fost menționată și participarea secretarului general al C.C.P. — Past. Lubomir Mirejovski — la lucrările celei de a treia Adunări a Cultelor din România pentru păzirea și pace. Ca program de viitor, referentul a propus intensificarea acțiunilor grupărilor pacifiste împotriva militarizării spațiului cosmic și a pregătirilor pentru Anul internațional al păcii. Raportul a fost urmat de ample discuții în cadrul cărora s-au făcut diverse precizări în legătură cu activitățile depuse în slujba păcii de diferite organisme.

Luînd cuvîntul, reprezentantul român a spus: «După cum se știe poporul român și conducerea statului nostru se află pe deplin angajați în acțiunile de destindere a încordării internaționale, cea mai bună cale fiind cea a tratativilor. România a solicitat O.N.U. înscrierea pe ordinea de zi a lucrărilor Adunării generale a unui *Apel* către statele în conflict pentru încetarea neînfrizată a acțiunilor înarmate și pentru soluționarea diferendelor pe calea tratativilor, ca și angajamentul comun al statelor membre ale acestei organizații de a regle-

menta stările de încordare și conflict numai pe cale politică, abținându-se de la folosirea forței sau de la amenințarea cu forța, ca și de la orice intervenție în treburile interne ale altor state. Întreaga politică de pace este susținută de întreg poporul român, Biserica Ortodoxă Română și toate celelalte Culte din țara noastră, sprijinind prin mijloacele lor specifice toate aceste acțiuni».

Acțiunile în favoarea păcii și educația pentru pace constituie o coordonată permanentă a Bisericii Ortodoxe Române. Prin conferințe preoțești, prin pastorale, prin întreaga presă bisericească, ca și prin cursurile predate în școlile teologice, se desfășoară un program de educație în spiritul păcii, al înțelegerii și al cooperării între toate popoarele. În cadrul lucrărilor Secretariatului internațional s-a discutat pe larg și ideea reorganizării activității diferitelor comisii, potrivit recomandărilor Adunării generale. De asemenea, s-au dezbătut și chestiuni legate de planul de acțiuni pentru anul 1986.

În încheierea lucrărilor Secretariatului internațional al C.C.P. s-a adoptat un Comunicat care reflectă climatul în care s-au desfășurat lucrările de la Piešťany și interesul manifestat pentru lupta comună a creștinilor și a participanților la lucrări întru apărarea vieții și a păcii. Comunicat care a fost aprobat în unanimitate.

INTRUNIREA PREZIDIUM-ULUI CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

În vederea evaluării lucrărilor celei de a VI-a Adunări generale a Conferinței Creștine pentru Pace (C.C.P.) — Praga, iulie 1985 —, și pentru elaborarea unui program al acestei organizații creștine pentru perioada următoare, în special pentru Anul internațional al păcii — 1986, Prezidium-ul Mișcării de la Praga s-a întrunit la Budapesta, între 3—5 decembrie trecut. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de înalt Prea Sfințitul Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei.

În deschiderea lucrărilor a fost oficiat un serviciu divin sub protia I. P. S. Mitropolit Filaret al Kievului. Cuvîntul de salut și de bun venit adresat de Episcopul Tibor Bartha a fost rostit în numele Consiliului Ecu-menic al Bisericilor din Ungaria, în numele Consiliului interbisericesc pentru pace și al Asociației prietenilor C.C.P. din Ungaria. A vorbit apoi Episcopul dr. Karoly Toth, secretar general al C.C.P., care a reliefat în cuvîntul său importanța lucrărilor celei de a VI-a Adunări generale a C.C.P.

Cuvîntul ultim a fost urmat de discuții în care s-a subliniat că «spiritul Genevei (ă-propos de întîlnirea dintre leaderii S.U.A. și U.R.S.S.) trebuie să inspire națiunile la măsuri concrete pentru pace și dezarmare pe pămînt și în spațiul cosmic». În același context s-a reafirmat și necesitatea ca toate conflictele și diferendele dintre state să fie rezolvate numai prin mijloace diplomatice.

În intervenția sa, I. P. S. Mitropolit Nestor a arătat că «este necesar să fie dinamizată și mai mult activitatea C.C.P. pentru apărarea păcii pentru stoparea înarmărilor, pentru apărarea vieții. Noi urmînd porunca

gostei cr
să ne d
De asen
cea de a
ce, la lucr
re.

În înche
mul de l
lui financi
optate și
ri pentru
nirea la n
apărarea
ricii de S

Intre 10
Brüder Hei
mii Româr
la aceea
țara noas
Cei doi
arinte Iust
a fost disc
stitutului
Brüder He
5 ani, prec
în Viena și

Prea Fe
Crucea pat
stitutului
După v
lectuat o c
orii fiind M
vizită la
ipografia l
desfășurare
n condițiile
cu utilaj mc
După c
au îndrep
Teoctist al l

În zilele
Alba-Iulia,
Vălenii de l
Mureș, în c

gostei creștine și a păcii, poruncă lăsată nouă de Domnul Iisus Hristos să ne dovedim permanent că sîntem fii ai luminii și ai păcii.

De asemenea, reprezentantul român s-a referit în intervenția sa și la cea de a treia Adunare a Cultelor din România pentru dezarmare și pace, la lucrările căreia au participat și numeroși invitați de peste hotare.

În încheierea întrunirii, secretarul general al C.C.P. a prezentat proiectul de lucru pentru 1986 și s-a dat citire raportului Departamentului financiar, ambele aprobate în unanimitate. De asemenea, au fost adoptate și următoarele documente finale: Comunicat oficial; Propuneri pentru un Consiliu mondial al Păcii; Document cu privire la înțelegerea la nivel înalt de la Geneva; Document asupra Inițiativei pentru apărarea strategică, și Scrisoarea adresată președinților din țările Africii de Sud.

ALEXANDRU M. IONIȚA

O VIZITĂ PRIETENEASCĂ

Între 10 și 21 octombrie 1985, Dl. *Peter Henn*, conducătorul firmei «Brüder Henn» din Viena, vicepreședintele Asociației «Unirea — Prietenii României din Austria», împreună cu Dl. inginer *Matthias Henn*, de la aceeași firmă, au făcut, la invitația Patriarhiei Române, o vizită în țara noastră.

Cei doi oaspeți au fost primiți în audiență de către Prea Fericitul Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Cu această ocazie au fost discutate diverse chestiuni privind colaborarea dintre Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române și firma «Brüder Henn», care se desfășoară cu bune rezultate de mai bine de 15 ani, precum și unele aspecte ale activității parohiei ortodoxe române din Viena și ale Asociației «Unirea».

Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a conferit D-lui Peter Henn «Crucea patriarhală», pentru activitatea sa de colaborare cu Tipografia Institutului Biblic și cu parohia ortodoxă română din Viena.

După vizitarea Tipografiei Institutului Biblic, distinșii oaspeți au efectuat o călătorie în Arhiepiscopia Iașilor, prima etapă a acestei călătorii fiind Mănăstirea Bistrița, ctitoria lui Alexandru cel Bun. A urmat o vizită la Mănăstirea Neamțu, unde oaspeții au putut constata — la Tipografia Mitropoliei Moldovei și Sucevei, care funcționează aici — desfășurarea unui bogat program de tipărituri bisericești, care are loc în condițiile dotării acestui străvechi așezămint de cultură bisericească cu utilaj modern de mare randament.

După ce au vizitat mănăstirile: Agapia, Văratec și Durău, oaspeții s-au îndreptat spre Iași, unde au fost primiți de către I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei (13—15 octombrie).

În zilele de 16—18 octombrie, oaspeții au vizitat Episcopia de Alba-Iulia, Mănăstirea Toplița, ctitoria patriarhului Miron; biserica din Vălenii de Mureș, o biserică din Reghin, și măreața catedrală din Tîrgu Mureș, în care se execută lucrări de pictură.

La centrul eparhial din Alba-Iulia, unde se sărbătorea un deceniu de la reînființarea acestei istorice Eparhii, oaspeții au fost întâmpinați de către P. S. Episcop Emilian și de către colaboratorii apropiați ai Presfintei Sale, care le-au urat un călduros bun venit în acest străvechi centru al Ortodoxiei românești.

Au fost vizitate apoi unități bisericești din Arhiepiscopia Timișoarei, schitul «Românești — Patriarhul Miron» și Centrul mitropolitan din Timișoara, unde oaspeții au fost primiți de către I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului.

Duminică, 20 octombrie, oaspeții au fost primiți la Episcopia ortodoxă din Oradea de către P. S. Episcop Vasile.

În ziua de 21 octombrie, conduși până la granița românească de către P. S. Episcop Vasile Coman, oaspeții s-au îndreptat spre patrie.

Distinșii oaspeți au avut prilejul să constate profunzimea vieții spirituale și bisericești din eparhiile și mănăstirile vizitate, grija care se manifestă pretutindeni față de păstrarea și aducerea la o nouă înfrumusețare a monumentelor de artă bisericească, a sfințelor noastre locașuri, a așezămintelor de cultură teologică, precum și grija de răspândire a învățăturii dreptmăritoare.

În tot cursul vizitei, oaspeții au fost însoțiți de către Pr. Sabin Verzan, consilier patriarhal, și de Diac. asist. Ioan Caraza, de la Institutul Teologic din București.

Pr. SABIN VERZAN

INAUGURAREA DIALOGULUI TEOLOGIC OFICIAL ÎNTRU BISERICA ORTODOXĂ ȘI BISERICILE VECHI-ORIENTALE

1. Fie că este bilateral sau multieclezial, dialogul teologic facilitat de Consiliul Ecumenic al Bisericilor prin bunele oficii ale uneia din Comisiile sale, Comisia «Credință și Constituție», este un instrument nu numai necesar, ci și eficient pe drumul unității spre *Consensul* teologic deplin.

De altfel, însăși prezența și împreună lucrarea Bisericilor Confesiunilor și a denominațiilor creștine ca membre în Consiliul Ecumenic al Bisericilor constituie un larg dialog teologic ecumenic. Dialogul bilateral sau multieclezial este dialogul specializat pentru cunoaștere și apropiere reciprocă și pentru împreună creștere a Bisericilor angajate în dialog pe drumul unității, prin convergențe și acorduri doctrinare și reinterpretarea punctelor opuse în vederea găsirii unor formule de echilibru dogmatic sau formule paradoxale cum spune Pr. prof. Dumitru Stăniloae, care să îmbrățișeze deopotrivă laturile opuse. La astfel de formule trebuie să ajungă și dialogul nostru, de altfel, care să imbine formulele ortodoxe calcedoniene cu cele ortodoxe necalcedoniene, în mult discutata dogmă hristologică, în care deosebiriile dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale sau necalcedoniene au mai mult un caracter terminologic.

Desigur, nu și-ar de Biserica, dar pe c
2. Dialog
nale, a fos
se vadă
Arți însă nu
interpretările
rivind rela
înă astăzi.
creat terenu
di dialog.
Datele i
Demaskinos
nume perio
menea, expa
exclus sau r
Bisericilor Ve
contemporar
interpretat t
Răsărit, adic
calcedoniene
servea fără
istoria apar
spune I. P. S
particulare a
fic al Biserii
din urmă au
ganizat, cole
tre ortodox
Comisia
istorice nevi
nimentele tr
toricilor de
trariul lor e
ricii Ortodox
Consulta
Ortodoxă și
(1967), Gene
terortodoxă
7—11 februar
parte și de a
oferit o bun
mili de Bise
3. Deleç
nindu-se la
vocarea făcu
constituit în

Desigur, sînt și unele deosebiri dogmatice propriu-zise, căci altfel nu și-ar avea rostul dialogul teologic actual între cele două familii de Biserici, care aparțin uneia și aceleași tradiții apostolico-patristice, dar pe care o înțeleg și o exprimă în măsuri diferite.

2. Dialogul teologic între Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale, a fost pregătit de ambele părți și dorit cu mult entuziasm, lăsînd se vadă speranțele pe care unii și alții le pun în el. Nici una din părți însă nu poate să ignore dificultățile istorice obiective și nici interpretările negative, intenționate sau simplu greșite — ale unor fapte privind relațiile între cele două familii de Biserici, de-a lungul istoriei pînă astăzi. Totuși, presupunerile teologice pozitive incontestabile au creat terenul propice unei aprecieri constructive a perspectivelor acestui dialog.

Datele istorice negative aparțin, cum sublinia I. P. S. Mitropolit Damaskinos Papandreou, în cvasitotalitatea lor, unui trecut îndepărtat: anume perioadei formării Bisericilor Vechi Orientale (451—641). De asemenea, expansiunea arabă în regiunile Egiptului, Palestinei și Siriei, a exclus sau mai exact a îngreuiat orice eventualitate a confruntării Bisericilor Vechi-Orientale cu Bizanțul. Cercetarea istorică mai veche și contemporană, dacă n-a falsificat evenimentele istorice, cel puțin le-a interpretat tendențios. Occidentul a avut interesul să dezbină pe cei din Răsărit, adică să adîncească spărtura dintre bizantini (ortodocși) și necalcedonieni, căci deformarea spiritului perioadei istorice în chestiune, servea fără îndoială, unor oportuniste. Și anume, deformînd sistematic istoria apariției Bisericilor necalcedoniene, istoricii occidentali, cum spune I. P. S. Mitropolit Damaskinos, urmăreau să promoveze interesele particulare ale Bisericilor și Confesiunilor occidentale în spațiul geografic al Bisericilor din Răsărit. Dificultățile de supraviețuire ale acestora din urmă au creat un teren propice pentru prozelitismul occidental organizat, colectiv sau individual, atît printre vechii orientali cît și printre ortodocși.

Comisia mixtă teologică de dialog va trebui să abordeze perioadele istorice nevalgice într-un nou spirit ecumenic, capabil să epureze evenimentele trecutului, debarasîndu-le de deviațiile interpretative ale istoricilor de pînă aici, care și-au avut influența lor nefastă, prin arbitriul lor evident asupra modului de a scrie istoria, atît în sînul Bisericii Ortodoxe, cît și în sînul Bisericilor necalcedoniene.

Consultațiile teologice neoficiale, prin delegații lor, dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale de la Aarhus (1964), Bristol (1967), Geneva (1970) și Addis-Abeba (1971), precum și consultația interortodoxă pentru dialogul teologic cu Bisericile Vechi-Orientale din 7—11 februarie 1979, de la Chambésy prin materialele întocmite de o parte și de alta, aproape toate tipărite în limbi de circulație mondială, au oferit o bună introducere în dialogul teologic oficial între cele două familii de Biserici.

3. Delegații celor două mari familii de Biserici din Răsărit, intrîndu-se la Chambésy, pentru zilele de 10—15 decembrie 1985, la convocarea făcută de centrul ortodox de aici al Patriarhiei Ecumenice, s-au constituit în *Comisia mixtă* pentru dialogul teologic între Biserica Orto-

doxă și Bisericile Vechi-Orientale. Au fost prezente toate Bisericile Ortodoxe, precum și cele Vechi-Orientale afară de una : Biserica Siriană din India, care urma să fie reprezentată de Mitropolitul Paulos Mar Gregorios.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Pr. prof. Dumitru Radu, prorectorul Institutului Teologic Universitar din București.

Urgența dialogului teologic oficial interortodox-intervechi-oriental a fost subliniată de ambele părți, și anume atât de ortodocșii și necalcedonienii din zonă, cât și de ceilalți ortodocși și necalcedonieni din afara zonei. S-a argumentat de către unii participanți, că acest dialog este un imperativ al momentului pe care îl trăiam, în fața ofensivei prozelitiste a romano-catolicilor printre ortodocșii și vechii orientali din zonă (Mitropolitul Georges Khodre al Muntelui Liban). Aceștia din urmă, ortodocșii și vechii orientali, trebuie să găsească căile pentru refacerea unității ecleziale, dat fiind și faptul că de-a lungul timpului, în ciuda rupturii, de după Sinodul IV ecumenic de la Calcedon (451), între ortodocși și vechii orientali au fost totdeauna relații, uneori foarte bune, iar influențele teologice reciproce, care nu au lipsit și-au adus contribuția lor prețioasă la formarea teologiei, atât a unei părți, cât și a celeilalte, mai ales în materie de hristologie, de teologia cultului și a icoanei.

Cele două părți, Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale, și-au ales fiecare președintele și secretarul : Mitropolitul *Hrisostom de Myra* — președinte și *Prof. Vlasiios Phidas* — secretar, pentru partea ortodoxă ; *Episcopul Bishoy*, președinte și *Dr. Vartaped Mesrob Krikorian*, secretar, pentru partea orientală.

Dezbaterile în plen au dus la declararea deschiderii dialogului teologic oficial între cele două familii de Biserici din Răsărit, această întâlnire a Comisiei mixte constituind prima sesiune a dialogului interortodox—inter-vechi-oriental, cu cei doi copreședinți aleși.

Dialogul implică o titulatură precisă a Bisericilor, sau mai exact a celor două familii de Biserici intrate în dialog și aceasta cu atât mai mult cu cât Bisericile Vechi-Orientale au pretins pentru ele, chiar de la începutul lucrărilor, calificativul de «ortodoxe».

După remarca justă făcută de majoritatea delegaților ortodocși, nu poate exista o Ortodoxie cu șapte sinoade ecumenice și o alta numai cu trei sinoade ecumenice, chiar dacă, aceasta din urmă pretinde că aparține aceleiași tradiții apostolice ca și prima.

Terminologia își are importanța ei în acest dialog, dacă avem în vedere și faptul că în mare măsură disputa hristologică dintre ortodocși și necalcedonieni a fost nu numai imediat după sinodul de la Calcedon, ci și după aceea, până astăzi, o dispută doctrinară, cu profund caracter terminologic.

Comisia mixtă de dialog a trebuit să-i acorde o atenție cu totul deosebită, dacă nu chiar exagerată, stăruiind atât de mult asupra apelațiunii celor două familii de Biserici, recte asupra apelațiunii Bisericilor Vechi-Orientale, ca parte de dialog, care au revendicat și pentru ele calificativul de «ortodoxe».

După d
ouă subco
care au
cuși neser
xte du d
Orthodoxes
era pînă
Biserici.
S-a trec
plen urm
vedească
temelor, se
siune de
ni, subcom
Biserici),
convocindu
cum a ce
og, avind fr
pre consens
ală a textul
abilitatea să
subcomitetul
ulații teolo
câte Com
În urma
liniri de dia
ematici : Sp
le aprofunde
ri conciliar
ristologice
Procedin
comitetul mi
amitate : 1.
usă) ; 2. Pro
Mitropolit
ar din partea
os Mar Greg
Biserica Cop
Armeană-Ecir
umărul de 6
area temelor
a, pot fi schi
ixt va avea
usă, iar a dc
rijă a Biseric
Cea de-a
ubteme, iar a
La propur
nent al ace
I.O.R. — 4

După dezbateri prelungite în ședințele plenare și în ședințele celor două subcomitete (interortodox și inter-vechi-oriental) ale Comisiei mixte, care au făcut mai multe propuneri de formule, unele foarte lungi și deosebit de neesențiale, s-a ajuns, în sfârșit, la apelatiunea : *Commission mixte du dialogue théologique entre l'Eglise Orthodoxe et les Eglises Orthodoxes non-chalcedoniennes*. Este o apelatiune provizorie care va dura până la a doua întâlnire a dialogului oficial al celor două familii de Biserici.

S-a trecut apoi la abordarea metodologiei dialogului, hotărându-se în plen următoarele : a) Comisia mixtă de dialog, ai cărei membri să asigure stabilitate pentru a avea continuitate în aprofundarea problemelor, se va întruni în ședință de dialog din doi în doi ani. A doua sesiune de dialog va avea loc în anul 1987 ; b) În răstimpul celor doi ani, subcomitetul mixt format din 6 persoane (cîte trei de fiecare familie de Biserici), va aprofunda o temă sau două întocmind un text comun, convocându-se în ședința de lucru o dată pe an sau chiar de mai multe ori, cum a cerut *Episcopul Bishoy*, copreședintele Comisiei mixte de dialog, avînd în vedere buna desfășurare a dialogului și grăbirea drumului spre *consensus* teologic. Subcomitetul mixt va avea responsabilitatea totală a textului, membrii acestuia putîndu-se ajuta reciproc și avînd posibilitatea să apeleze și la specialiștii în problemă. Textele întocmite de subcomitetul mixt vor reflecta conștiința și credința Bisericii și nu spelelații teologice ale unor autori. Textul necorespunzător va fi înapoiat către Comisie Subcomitetului pentru refacere.

În urma dezbaterilor asupra titlurilor temelor pentru viitoarele întâlniri de dialog, Comisia mixtă a căzut de acord asupra următoarelor teme : *Spre o hristologie comună*, tema generală care urmează să se aprofundeze în 4 subteme : 1. Probleme de terminologie ; 2. Formule conciliare în hristologie ; 3. Factori istorici ; 4. Interpretarea dogmei hristologice astăzi.

Procedîndu-se la alegerea de o parte și de alta a membrilor în subcomitetul mixt de lucru între sesiunile de dialog, au fost numiți în unanimitate : 1. Arhiepiscopul Pitirim de Volokolamsk (Biserica Ortodoxă Rusă) ; 2. Prof. Viassios Phidas (din delegația Patriarhiei Alexandriei) și Mitropolitul Georges Khodre al Muntelui Liban din partea ortodoxă ; și din partea Bisericilor ortodoxe necalcedoniene : 1. Mitropolitul Pausas Mar Gregorios (Biserica Siriană din Răsărit) ; 2. Episcopul Grigorie Biserica Coptă din Egipt) și 3. Dr. Vartaped Mesrob Krikorian (Biserica Armeană-Ecimiadzin). Membrii acestui subcomitet trebuie să rămînă la numărul de 6, dar cu posibilitatea de a folosi și specialiștii la aprofundarea temelor. După teme, membrii acestui subcomitet, adică unii dintre ei, pot fi schimbați cu alții. Prima ședință de lucru a acestui subcomitet mixt va avea loc în iunie 1986, fiind găzduită de Biserica Ortodoxă Rusă, iar a doua rundă de dialog, va avea loc la Cairo, cu purtarea de grijă a Bisericii Ortodoxe Copte.

Cea de-a doua sesiune de dialog (1987) va aprofunda primele două subteme, iar a treia, ultimele două.

La propunerea celor doi președinți, a fost ales un *Secretariat permanent* al acestui dialog, cu reședința la Centrul ortodox al Patriarhiei

Ecumenice de la Chambésy care se va ocupa cu convocarea întâlnirilor subcomitetului mixt de lucru și a Comisiei mixte în sesiune de dialog. Cei doi copresedinți și cei doi secretari se vor reuni la Chambésy pentru conducerea lucrărilor. Șeful secretariatului permanent al Comisiei mixte de dialog va fi I. P. S. Dămaskinos Papandreou, Mitropolitul Elveției.

4. Dialogul teologic între cele două familii de Biserici, deschis oficial acum (10—15 decembrie 1985), după patru întâlniri neoficiale (Aarhus, 1964; Bristol, 1967; Geneva, 1970 și Addis-Abeba, 1971), constituie într-adevăr un mare eveniment atît pe planul ecumenic al Bisericii întregi, cît și mai ales, în lucrarea ecumenică a Bisericii Ortodoxe și a Bisericilor Vechi-Orientale pentru refacerea unităților lor ecleziale de credință în contextul Tradiției Apostolice căreia ele aparțin în măsuri variate.

Nu este un dialog teologic prea greu, dar nici prea ușor, avînd în vedere cele peste 15 veacuri de despărțire oficială, eclezială a celor două familii de Biserici din Răsărit, care au acumulat, din nefericire, multe resentimente, neînțelegeri și anateme, reciproc chiar. Este un dialog deopotrivă de responsabil pentru ambele părți, fiindcă nici una dintre acestea nu-i poate fi indiferent orice rezultat al acestuia. Refacerea unității ecleziale a celor două familii de Biserici va spori ponderea Bisericii Ortodoxe pe plan ecumenic și contribuția ei la dialogul ecumenic pentru realizarea unității creștine ecleziale.

Trebuie înfrînte niște mentalități și depășite o serie de greutăți terminologice cu implicații directe în formulările conciliare în materie de hristologie.

Teologii ortodocși, atît cei angajați direct în dialog, cît și cei care secondează acest dialog, prin studii și aprofundări teologice trebuie să dovedească nu numai deschidere ecumenică ci și mult tact în interpretarea formulărilor conciliare, stimulînd și pe frații lor vechi-orientali în munca lor pe drumul unității. Aceștia din urmă, precum ne-am putut da seama, sînt mai puțin dispuși la interpretări noi în materie de hristologie, iar pentru unii dintre ei Sinodul IV ecumenic de la Calcedon este un obstacol ce trebuie eliminat, iar celelalte sinoade ecumenice (V, VI, VII) par a fi de prisos. Nu putem ignora de asemenea, nici faptul că Bisericile Vechi-Orientale prezintă deosebiri doctrinare și între ele chiar, în materie de hristologie. Or, asemenea concepții și judecăți în materie de doctrină nu pot fi împărtășite de Biserica Ortodoxă. Pe de altă parte, nu poate fi o Ortodoxie cu șapte sinoade ecumenice și o alta numai cu trei sinoade ecumenice.

Trebuie găsite formulări hristologice largi, de mare echilibru dogmatic, antinomice, ca să nu zicem paradoxale, în care să se regăsească cele două familii de Biserici, și cu laturile lor doctrinare opuse, fără să însemne cumva pentru Biserica Ortodoxă părăsirea formulării hristologice a sinodului de la Calcedon, și cu atît mai mult condamnarea acestui sinod de către ortodocșii înșiși.

Ne exprimăm speranța că dialogul început va progresa mai întîi prin ceea ce ne unește deja, și apoi printr-o împreună apropiere și creștere teologică în chestiunile dificile la ora actuală. Vrem să credem

cea de-a
convergent,
probleme sp
ristologie,
logie deplin

FI
ACADI

Între ev
tut anulul 1
teologice dir
decembrie.

Cu binec
riarh Iustin,
reprezentate
Zagorsk-M
teologic Uni
ectorul Insti

Program
reput în ziua
teologie»
r. prof. Viță
Prof. Ilici A

În zilele
gice cu priv
teologice din
introdactiv, r
gice din Za

le Prof. pror
nia Teologic
morală în sis
soral Arhim
ova, de Prof
teologia ru.

ogie din Sofi
Teologică din
erie: Institut
ilirim de Vc
men Macarie
Mostenirea li
Maftei Mormi
xandru.

În ziua d
Zarea Mînăstir
vizionarea un

cea de-a doua întâlnire de dialog, care are de aprofundat în spirit convergent, dar fără sacrificarea adevărului dumnezeiesc revelat, două probleme spinoase: aceea a terminologiei și formulării conciliare în teologie, va inscrie un pas consistent pe drumul spre *consensul teologic deplin* al celor două familii de Biserici.

Pr. prof. DUMITRU RADU

FESTIVITĂȚILE INCHINATE TRICENTENARULUI ACADEMIEI DUHOVNICEȘTI DIN MOSCOVA — ZAGORSK

Între evenimentele importante din viața teologiei ortodoxe, la sfârșitul anului 1985, trebuie amintit, fără îndoială, tricențenarul Academiei Teologice din Moscova — Zagorsk, sărbătorit în mod festiv între 26—29 decembrie.

Cu binecuvîntarea și din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, instituțiile de învățămînt teologic din țara noastră au fost reprezentate la festivitățile ce au avut loc cu prilejul acestei aniversări, la Zagorsk-Moscova, de către Pr. prof. dr. Ștefan Alexe de la Institutul Teologic Universitar din București și Arhid. prof. dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu.

Programul de sărbătorire a tricențenarului Academiei Teologice a început în ziua de 26 decembrie 1985, prin acordarea titlului de «doctor în teologie» următorilor: I. P. S. Arhiepiscop Pitirim de Wolokolamsk, Pr. prof. Vitalie Borovoi, Prof. Mihai Stepanovici Ivanov — prorector și Prof. Ilici Alexei Osipov.

În zilele de 26 și 27 decembrie au fost prezentate conferințele teologice cu privire la aniversarea a 300 de ani de la înființarea Academiei Teologice din Moscova. Astfel, în ziua de 26 decembrie, după un Cuvînt introductiv, rostit de P. S. Episcop Alexandru, rectorul Academiei Teologice din Zagorsk au fost prezentate conferințele: *Teologia academică*, de Prof. prorector Mihai Stepanovici Ivanov; *Știința biblică în Academia Teologică din Moscova*, de Pr. prof. Vasile Stroganov; *Teologia morală în sistemul educației duhovnicești*, de secretarul corpului profesoral Arhim. Platon; *Școala istorică a Academiei Teologice din Moscova*, de Prof. I. N. Ecnomțev; *Despre relațiile dintre teologia bulgară și teologia rusă*, de Pr. prof. Nicolae Șivarov, rectorul Facultății de Teologie din Sofia și *Despre istoria studiului artei bisericesti în Academia Teologică din Moscova*, de Prot. Vladimir Ivanov. În ziua de 27 decembrie: *Institutul Teologic Ortodox din Moscova*, de I. P. S. Arhiepiscop Pitirim de Wolokolamsk; *Școala Mitropolitului Macarie*, de Prof. egumen Macarie Veretenicov; *Întîlnire cu Apusul*, de Prof. Vitalie Borovoi; *Moștenirea liturgică în Academia Teologică din Moscova*, de Arhim. Maftai Mormil și *Despre slujirea pastorală* de P. S. Episcop rector Alexandru.

În ziua de 28 decembrie, a avut loc un program cultural cu vizitarea Minăstirii, a muzeului de stat și a muzeului Academiei Teologice, vizionarea unui film cu aspecte de la conferința mondială «Oamenii de

religie pentru apărarea darului sacru al vieții împotriva catastrofei nucleare», de la Moscova din anul 1982.

Duminică, 29 decembrie, a avut loc jubileul solemn. Dimineața s-a săvârșit Sfânta Liturghie și slujba Te-Deum-ului, de un sobor de arhieriei, preoți și diaconi. Din sobor au făcut parte și delegații români. După o scurtă pauză, la orele 12,00 s-a deschis adunarea solemnă închinată jubileului academic, la care au participat: Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen al Moscovei și al întregii Rusii; Sanctitatea Sa Ilia II, Patriarh-catolicos al întregii Georgii, membri ai Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Ruse, mitropoliți și episcopi, studenți teologi și elevi seminaristi și numeroși credincioși ortodocși ruși.

A fost de față și Dl. Mihailov Budici din partea Consiliului pentru problemele religioase de pe lângă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S.

După cuvântul de deschidere rostit de rectorul Academiei Teologice, a vorbit Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen care a subliniat că acest jubileu al Academiei Teologice are importanță pentru întreaga Biserică Ortodoxă Rusă, pentru că în general, Academia a constituit centrul spiritual al acesteia. Educația de aici a avut în centru pe Mîntuitorul Iisus Hristos, dar a pus un accent deosebit și pe pastorală. Fiecare epocă își are preocupările ei. Astăzi Biserica face educație și se roagă pentru pace și colaborează cu toate confesiunile de pe pămînt, în problemele care duc la apărarea vieții și la restabilirea unității bisericești.

În continuare au rostit cuvîntări în legătură cu evenimentul sărbătorit, următorii: Sanctitatea Sa Patriarhul-Catolicos Ilia II; I. P. S. Mitropolit Alexei de Talin — care a citit gramata din partea Sinodului permanent prin care se decerna Academiei Ordinul «Sfîntul Serghie» clasa I, cea mai înaltă distincție bisericească pentru școlile teologice; I. P. S. Mitropolit Filaret de Minsk și Bielorusia, președintele Departamentului Relațiilor Externe Bisericești al Patriarhiei Moscovei, precum și alți ierarhi și reprezentanți ai unor școli teologice din Iugoslavia, Polonia, Bulgaria.

Din partea instituțiilor de învățămînt teologic din țara noastră a vorbit Arhid. prof. Constantin Voicu, care a subliniat că Biserica Ortodoxă Română, prin instituțiile ei de învățămînt teologic, participă cu entuziasm la aniversarea a 300 de ani de existență a Academiei Teologice de la Moscova—Zagorsk. Este un prilej de înaltă bucurie spirituală pentru această venerabilă instituție de cultură teologică și în egală măsură pentru Biserica Ortodoxă Rusă, care a condus-o și în serviciul căreia s-a găsit în permanență. Au fost relevate bunele relații dintre Bisericile Ortodoxe Română și Rusă, s-a menționat numele unor ierarhi și profesori de teologie, care au slujit și slujesc Biserica și teologia ortodoxă rusă, nume bine cunoscute în cadrul Bisericii Ortodoxe Române. În cursul vremii, numeroși studenți români au studiat la Academia Teologică din Moscova și au primit o frumoasă educație pe care au pus-o în slujirea bunelor relații dintre Bisericile noastre. Chiar începuturile Academiei sînt marcate de o prezență românească. Acum 300 de ani, la deschiderea oficială a Academiei Teologice din Moscova, teologul și umanistul român Nicolae Milescu a ținut o conferință cu titlul:

«Cultura g
slavo-grec
nota 27).

Cele d
gătură ort
de la ince
pările com
apărarea p
gere și mo

Între ț
relațiile fr
iască și să
sprijină ef
nuclear am
bitorul. Or
nică, la pac
Bisericii
în Mîntuit
are un adi
privind ac

În inch
Teologice
și bogate
dragoste p

Delega
subliniind

Delega
triarh Iusti
cele 3 volu
cărți teolog
Bisericii Or

Cuvînt

Academia T

ă. Mai tir

învățămînt

și Universit

Academiei T

și mai prof

învățămînt.

se preciza:

această gra

Occident și

fîntat cu 70

ventarea A

diferent de

țină de crec

superior, A

credinței, m

S. Soloviev

«Cultura greacă și latină pentru popoarele slave» (Cf. *Istoria Accademiei slavo-greco-latine din Moscova*, Moscova, 1855, tom. I, p. 8— nota 27).

Cele două Biserici Ortodoxe surori au ca factori principali de gătură ortodoxia ecumenică, tradiția liturgică și canonică, păstrate de la începuturile Bisericii. Astăzi sînt unite, de asemenea, în preocupările comune care vizează restabilirea și consolidarea unității creștine, apărarea păcii și a vieții, precum și protejarea umanității de la distrugere și moarte, amenințate fiind de primejdia unui război nuclear.

Între țările și popoarele noastre sînt relații bune care favorizează relațiile frățești pe plan bisericesc. «Popoarele noastre doresc să trăiască și să muncească în pace, iar Bisericile Ortodoxe Rusă și Română sprijină eforturile lor în această privință, mai ales azi cînd pericolul nuclear amenință nu numai pămîntul, ci și cosmosul — a subliniat vorbitorul. Orice acțiune menită să ducă la destindere și cooperare pacifică, la pace și apărarea vieții este promovată și întărită de credincioșii Bisericilor noastre, care mărturisesc credința în Dumnezeu cel viu și în Mîntuitorul Iisus Hristos, Domnul Păcii. Teologia ortodoxă de astăzi are un adînc caracter eczeziologic și este un factor educativ important privind aceste deziderate».

În incheiere, au fost adresate «profesorilor și studenților Academiei Teologice din Moscova—Zagorsk, cele mai bune urări de prosperitate și bogate realizări în activitatea de formare de noi preoți, animați de dragoste pentru Biserica lor, pentru poporul lor și pentru patria lor».

Delegații prezenți la festivitate au făcut diferite daruri Academiei, subliniind prin aceasta bucuria participării la acest eveniment istoric.

Delegația română a dăruit din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, discuri cu Sfînta Liturghie, cîntări bisericești și colinde, cele 3 volume din «Arta creștină în România», manuale școlare și alte cărți teologice, tipărite în Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Cuvîntarea festivă a fost rostită de Prof. dr. A. I. Osipov. Inițial, Academia Teologică din Moscova s-a numit Academia slavo-greco-latină. Mai tîrziu din aceasta s-au desprins două ramuri ale sistemului de învățămînt superior din Rusia și anume: Academia de științe a U.R.S.S. și Universitatea de Stat din Moscova «Lomonosov». Însemnătatea vechii Academii Teologice pentru istoria culturii poporului rus este mai largă și mai profundă și nu se limitează numai la activități științifice și de învățămînt. În așa-numitul «Privilegiu» acordat de țar printr-o gramată se preciza statutul Academiei la crearea ei. Cercul științelor arătat în această gramată este conform cu cel al celor mai bune universități din Occident și îl depășea pe cel al Colegiului de la Kiev, care fusese înființat cu 70 de ani mai înainte decît Academia slavo-greco-latină. Frecventarea Academiei era îngăduită tuturor oamenilor, de orice rang, indiferent de funcție și vîrstă, cu singura condiție obligatorie: să aparțină de credința ortodoxă răsăriteană. Pe lîngă instituție de învățămînt superior, Academia trebuia să fie observatorul principal al acurateței credinței, moralei și evlaviei pe teritoriul statului rus, după expresia lui S. Soloyiev (*Istoria Rusiei*, vol. XIII, p. 330); ea era concepută ca o ci-

tadelă a Ortodoxiei. Necesitatea creării unei astfel de «citadele» era impusă în acele timpuri și de răspîndirea ideilor catolice și protestante în cadrul Bisericii Ortodoxe Ruse.

Deși «Privilegiul Academiei» a fost semnat de țarul Feodor Aleksevici în anul 1682, deschiderea Academiei s-a făcut cu trei ani mai târziu, la 12 decembrie 1685 în prezența patriarhului Moscovei și al întregii Rusii, Ioachim. Noua școală se afla așezată în minăstirea Bogoiavlensk din Moscova. Cursurile au fost deschise fără multă ceremonie, Academia avînd un corp didactic alcătuit din cinci profesori, între care renumiții monahi Ioanichie și Sofronie Lihudov. Numărul elevilor a crescut simțitor astfel că aproape de Crăciunul anului 1687, Academia număra 76 de cursanți. Puțin mai târziu, școala a primit un local nou, mai bun, în incinta minăstirii Zaikonospasski, de unde, Academia se numea simplu «Școala Spasski».

Frații Lihudov au imprimat învățămîntului de la «Spasski» un caracter pur teologic bazat pe tradiția patristică, în timp ce în universitățile europene, teologia era subordonată filosofiei. Către sfîrșitul sec. XVII, Academia slavo-greco-latină devine numai greco-slavă, latina fiind total înlăturată din învățămînt. Dar în anul 1701, printr-un decret special al lui Petru I se reintroduce studiul limbii latine, fiind scos din program, în schimb, studiul limbii grecești, iar Academia devine «slavo-latină». În 1738, predarea limbii grecești devine facultativă; în 1775, greaca revine la drepturile vechi.

Epoca țarului Petru I a însemnat o deschidere către Occident. Din nefericire, odată cu noutățile din domeniul științei și tehnicii, au pătruns în Rusia nu numai idei progresiste, ci și fenomene de viață străine față de cultura națională rusă. Atmosfera nouă din Rusia veacului al XVIII-lea s-a reflectat și în Academie. Crește indeosebi influența confesională apuseană care cuprinsese deja școala de la Kiev. Predarea teologiei capătă un caracter scolastic. Numărul elevilor crește pînă la 600, iar timpul studiului se prelungește pentru cei dotați pînă la 12—13 ani. Puțini ajungeau să studieze teologia care se predă în ultimii patru ani. O statistică arată că în anul 1727, din 505 elevi la școala din Moscova erau numai 12 teologi. Explicația acestei situații stă în faptul că, în acea vreme, Academia nu era numai o școală teologică ci și universitate cu caracter multilateral, în care mulți veneau ca să obțină diplome de studii superioare și nu să studieze teologia.

Academia Teologică avea să-și împlinească menirea sa abia după 1775 cînd se înființează Universitatea din Moscova. Noua perioadă din viața Academiei este legată de numele renumitului ierarh, mitropolitul Platon (Levșin) al Moscovei, profesor și rector al Academiei. Învățămîntul teologic este reorganizat, în sensul că studiul teologiei are întietate, apoi disciplinele umaniste; se pune accentul pe predicarea în limba rusă (nu slavonă), însuși mitropolitul Platon editînd un manual în limba rusă intitulat «Teologia creștină» și se dă atenție deosebită studiului Sfintei Scripturi.

Totodată se interzice aducerea de cadre didactice de la Kiev, corpul didactic fiind completat cu absolvenții Academiei.

În anul
distrusă în
în Lavra T
s-a deschis
bată în «A
Academiei
funcționat
timp, Acad
importate
acceptate
testantă ca
Societatea
un fel de
de o luptă
ducea atur
lorii cultur

În ace
teologii pr
turi și al S
vastă prop
duce noi
Dogmatică
«Vestitoru

După
episcopul
rector un i

În 191
Primul răz
chidarea
fosta mină
arhului Se
fosta Acad
imi — Ser

Acade
astăzi soc
ținută mo
nează împ
supravegh
al întregii

După
gorsk, în
centenaru
eveniment
important
să cunoas
încredere

În in
continut r

În anul 1812 moare mitropolitul Platon, iar clădirea Academiei a fost distrusă în timpul războiului cu francezii. S-a hotărît mutarea Academiei în Lavra Troița-Serghiev, astfel că la 1 octombrie 1814, anul universitar s-a deschis cu perspective noi, chiar denumirea Academiei fiind schimbată în «Academia Teologică din Moscova». Perioada de strălucire a Academiei a fost însă pe vremea mitropolitului Filaret (Drozdov) care a funcționat ca profesor la Academia Teologică timp de 46 de ani. În acest timp, Academia Teologică avea să se confrunte atât cu ideile occidentale importate mai ales din Franța, străine de interesele poporului rus, dar acceptate de curtea țarilor, cât și cu mișcările mistice de factură neoprotetantă care luptau împotriva ortodoxiei Bisericii Ruse. În Rusia apare Societatea Biblică Britanică preconizând ideea creștinismului universal, un fel de creștinism fără Biserică. Secolul al XIX-lea a rămas marcat de o luptă încordată pentru teologie care mergea paralel cu lupta ce se ducea atunci în Rusia pentru recunoașterea specificului național, al valorii culturii naționale.

În această perioadă, numită a lui Filaret, se începe formarea unei teologii proprii, cu manuale ortodoxe, centrată pe studiul Sfintei Scripturi și al Sfinților Părinți. Tot acum, Academia Teologică tipărește o revistă proprie intitulată : «Adăugiri la lucrările Sfinților Părinți» și introduce noi discipline de învățămînt în toate compartimentele teologiei : Dogmatică, Exegeză biblică, Pastorală și Liturgică. În 1892 apare revista «Vestitorul Teologic».

După mitropolitul Filaret, între anii 1887—1890 este numit rector episcopul Hristofor Smirnov. De acum înainte practica aceasta ca să fie rector un ierarh devine permanentă.

În 1910 regulamentul Academiei Teologice din Moscova se schimbă. Primul război mondial, și apoi revoluția din 1917, vor conduce către închiderea Academiei (1919). Abia în 1944 se înființează la Moscova, în fosta minăstire Novodevicie, un Institut Teologic, prin osteneala patriarhului Serghie. Puțin mai târziu, în 1948, patriarhul Alexei redeschide fosta Academie Teologică în condiții cu totul noi, în Lavra Sfintei Treimi — Serghei din Zagorsk, unde funcționează și astăzi.

Academia Teologică din Moscova — Zagorsk are menirea de a da astăzi societății preoți bine pregătiți, buni patrioți, oameni cu o înaltă ținută morală și cu o remarcabilă cultură generală. Academia funcționează împreună cu Seminarul Teologic, în condiții optime de lucru sub supravegherea directă a Sanctității Sale Pimen Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii.

După cum afirma rectorul Academiei Teologice din Moscova — Zagorsk, în cuvîntarea de încheiere a festivităților jubiliare închinată tricenarului, aniversarea a 300 de ani de existență a Academiei este un eveniment al întregii Biserici. Desigur, pentru studenții Academiei are o importanță deosebită pentru că le-a dat prilejul să-și cunoască trecutul, să cunoască slujirea Bisericii și slujirea patriotică astăzi și le-a insuflat încredere în misiunea preoției pentru care se pregătesc.

În încheiere, studenții teologi au prezentat un frumos concert cu conținut religios și patriotic.

Pr. prof. ȘTEFAN ALEXE

CEA DE A XVI-A INTRUNIRE A COMISIEI ROMÂNE DE ISTORIE ECLESIASTICĂ COMPARATĂ

Comisia română de istorie eclesiastică comparată s-a întrunit sîmbătă, 14 decembrie 1985, la Institutul Teologic Universitar din București, în cea de a XVI-a sesiune de lucru. Această întrunire a fost prezidată de I. P. S. Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, președintele Comisiei.

În cuvîntul de deschidere a întrunirii, I. P. S. Mitropolit Nestor a subliniat scopul urmărit de această Comisie în întrunirile sale și anume acela de a contribui la punerea în lumină a unității de monolit, spirituale și naționale, a poporului român. I. P. S. Sa a arătat în continuare că poporul român a purtat dintotdeauna relații frățești cu popoarele vecine de la est și vest, de la nord și sud, și aceste raporturi de bună vecinătate sînt continuate și astăzi, cu mai multă intensitate, căci, date fiind condițiile actuale, avem numai motive de bună colaborare. Față de aceste realități evidente, iată că din cînd în cînd cîte un pretins istoric din țările vecine, aflat însă departe de propria sa țară, lansează afirmații nefondate istoric, cu privire la trecutul de două ori milenar al Bisericii și neamului nostru. Cu referire la astfel de afirmații care nu urmăresc altceva decît să invenioneze raporturile de bună înțelegere cu vecinii noștri, I. P. S. Sa face apel la membrii comisiei să se angajeze a combate astfel de ipoteze eronate și să contribuie la afirmarea realităților istorice privind vechimea, prezența și continuitatea daco-romană și creștină pe meleagurile românești.

În continuare, I. P. S. Mitropolit Nestor a dat cuvîntul Pr. dr. Viorel Ioniță, secretarul Comisiei, care a făcut o expunere asupra participării reprezentanților acestei Comisii la lucrările Comisiei internaționale de istorie eclesiastică comparată din cadrul celui de al XVI-lea Congres mondial al științelor istorice, desfășurat la Stuttgart — R. F. Germania, între 25 august — 1 septembrie 1985. Comisia română a fost reprezentată prin I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei, Prof. Emilian Popescu și Pr. dr. Viorel Ioniță, ambii de la Institutul Teologic Universitar din București; au mai participat, ca reprezentanți ai altor Culte din țara noastră, Pr. prof. Anton Despinescu, de la Iași, și Pr. dr. Francisc Kräuter, de la Arad, din partea Bisericii Romano-Catolice.

În partea a doua a expunerii sale vorbitorul a prezentat un referat asupra actelor sesiunii Comisiei internaționale de istorie eclesiastică comparată din cadrul celui de al XV-lea Congres mondial al științelor istorice de la București (1980), acte publicate într-un volum special la Bruxelles-Louvain, în 1985.

Acest volum de 381 pagini, reproduce un total de 33 de materiale, rezumate ale referatelor, intervențiilor și comunicărilor, dintre care 12 sînt semnate de autori români. Prin aceste materiale publicate se fac cunoscute în lumea întreagă o serie de momente importante din istoria Bisericii Ortodoxe Române.

În continuare, Prof. onorar Teodor Bodogae a prezentat referatul intitulat «Cîteva știri mai puțin cunoscute despre martiri și despre moaște în corespondența Sf. Vasile cel Mare». Referatul a insistat asu-

la informațiilor din corespondența Sfintului Vasile cel Mare, cu privire la viața creștină din părțile noastre, subliniind că marele părinte apadocian «a cuprins în aceeași rugăciune și ținuturile noastre alături de atâtea altele».

Al treilea referat al acestei întruniri a fost susținut de către Prof. Emilian Popescu și s-a referit la organizarea bisericească din Dobrogea la secolul XI, cu privire specială la episcopia de Oxiopolis. Pe baza unui text bizantin, publicat în anul 1984 de către cunoscutul bizantinolog Jean Darrouzès, autorul dovedește existența unei episcopii, poate chiar mitropolii, la Axiopolis (Cernavodă), spre sfârșitul secolului XI. Aceasta ce aduce lămuriri noi asupra continuității daco-romane și a prezenței pe meleagurile țării noastre.

A urmat expunerea făcută de către I. P. S. Mitropolit Nestor în care s-a spus ce a amintit participările de la Sofia și Roma din lunile mai și respectiv octombrie 1985, cu prilejul aniversării a 1100 de ani de la moartea Sfintului Metodie, unul dintre cei doi «apostoli ai slavilor». A prezentat stadiul actual al cercetărilor cu privire la opera și persoana autorului cunoscut sub numele de Aethicus Ister. Acest autor de origine din Histria — Dobrogea, care a trăit la cumpăna secolelor IV—V a scris scrieri creștine, după ce a făcut călătorii în bazinul mediteranean, a scris o Cosmografie, în care a publicat și un alfabet folosit de populația din regiunea Mică în acea epocă. Această lucrare se păstrează doar într-un exemplar făcut în secolul VIII la Minăstirea Freising din Bavaria și a fost publicată până în prezent doar în două ediții, fără să fie încă tradusă în vreo limbă modernă. Deși păgîn, de altfel singurul autor păgîn cunoscut din Dobrogea în această epocă, publicarea acestei opere, care se ocupă I. P. S. Sa, va deschide în mod sigur perspective noi asupra începuturilor literaturii străromâne.

Ultima comunicare a întrunirii a fost făcută de către Dl. Ion Dumitru-Snagov, care în întîmpinarea aniversării din anul viitor a șaptea decenii de la intrarea României în primul război mondial, act cu profunde implicații în istoria neamului, a prezentat câteva fragmente din jurnalul arhiepiscopului romano-catolic de București — R. Netzhammer (1945), care a activat la noi în țară între 1905—1924, timp în care s-a ocupat în mod special de istoria Dobrogei.

La discuțiile care au urmat pe marginea referatelor, au luat cuvîntul: Prof. Iorgu Ivan, Pr. prof. Ștefan Alexe, Dl. Ion I. Diaconu, P. S. Episcop Gherasim al Rîmnîcului și Argeșului și Prof. Emilian Popescu. Mulțumind referenților, celorlalți vorbitori și tuturor celor prezente pentru contribuția lor la buna desfășurare a lucrărilor acestei întruniri, I. P. S. Mitropolit Nestor a declarat închisă sesiunea a XVI-a a Comisiei române de istorie ecleziastică comparată.

Pr. asist. dr. VIOREL IONIȚA

• ÎNDRUMĂRI PĂSTORALE •

ROLUL PREOTULUI ORTODOX ROMÂN ÎN VIAȚA OBȘTEASCĂ

Pr. prof. NICOLAE NECULA

Prin natura misiunii sale și în baza întregii puteri — învățăto-rească, sfințitoare și conducătoare —, primită de la Mântuitorul Hristos (Matei 28, 19—20), preotul este acela care conduce pe credincioșii sau păstoriții săi la mântuire. Intemeiat pe acest mandat divin, el desfășoară o continuă, susținută și intensă activitate pastorală de modelare a caracterelor și sufletelor păstoriților. În această activitate sarcina principală a păstorului de suflete este, fără îndoială, aceea de a-i învăța pe credincioși adevărurile de credință, adică de a-i împărtăși din tezaurul de învățătură al Revelației divine, de a păstra intact, curat și nealterat acest tezaur și de a-l feri de interpretări greșite și dăunătoare. În al doilea rând, preotul are îndatorirea de a sfinți viața credincioșilor prin harul dumnezeiesc al Sfințelor Taine și ierurgiilor ca și prin întreg cultul divin. Dar, în același timp, preotul este și conducător spiritual al credincioșilor, povățuindu-i sau îndrumându-i permanent pe calea cea bună, a binelui, a adevărului, a mântuirii. Latura aceasta de îndrumător al vieții credincioșilor îl angajează pe preot și în viața obștească. Care sînt motivele care îl îndreptățesc și-l obligă în același timp la aceasta? Am putea vorbi de mai multe, dar trei sînt cele mai importante.

1. Mai întii faptul că Biserica, al cărei slujitor este preotul, nu este o noțiune abstractă, ruptă de viața credincioșilor, ci o realitate vie, identificată dintotdeauna cu idealurile poporului și ale credincioșilor. «Ea nu se poate mărgini numai la activitatea duhovnicească, nu se poate închide în cercul ei de preocupări religioase și să fie străină de frământările vremii, ci ea trebuie să sprijine în duhul iubirii creștine, strădaniile societății pentru o viață mai bună și mai fericită. Acesta este duhul Ortodoxiei românești, care își are izvoarele în credința dreptmăritoare, veche și totuși mereu nouă, și în legătură cu poporul, cu istoria lui, cu năzuințele lui, cu vrerile lui»¹. Fără îndoială că originea ca

1. Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Cuvîntarea la Întronizarea P. F. Părinte Patriarh Iustin ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române*, în «BOR» XCV (1977), nr. 7—8, p. 621—622.

și lucrarea Bisericii poartă amprenta dumnezeirii, dar această lucrare a ei se desfășoară pe pământ. Dacă ne referim la Biserica Ortodoxă Română, ea este o Biserică locală și națională. Aceasta implică adaptarea lucrării ei la condițiile de viață locală, națională și socială. Această integrare a Bisericii în viața poporului, «decurge în chip natural din traducerea în viață a unui adevăr dogmatic. Este un postulat de credință, o consecință directă a dogmei despre Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos. După cum Fiul lui Dumnezeu a venit în lume pentru a ajuta lumea să se ridice la viața în Dumnezeu, tot astfel o Biserică locală este datoare să se integreze în viața poporului respectiv pentru a-l ajuta să-și făurească o viață fericită»². Numai așa se poate vorbi de o ortodoxie românească și de o Biserică slujitoare românească.

2. Al doilea motiv care îl angajează pe preot în viața și lucrarea obștească este faptul că slujirea preotească este de origine divină, dar împlinatorii ei sînt oameni, rinduiți să slujească pentru oameni. Preotul își desfășoară întreaga sa activitate în mijlocul realităților sociale ale vremii; trebuie deci să cunoască trebuințele materiale și morale ale semenilor săi, să se manifeste ca om și ca frate al lor³. La aceasta se adaugă obirșia populară a clerului românesc de totdeauna ceea ce stimulează și mai mult pe clericul ortodox la o bogată activitate socială⁴.

3. În al treilea rînd activitatea obștească a preotului se fundamentează pe faptul că cei pe care el îi păstorește și în mijlocul cărora își desfășoară activitatea «nu sînt nici ei abstracțiuni, izolate de viața cea de toate zilele, care nu mai au altceva de făcut decît rugăciuni și decît să ia parte la slujbele bisericesti. Ei se roagă, merg la Biserică, sînt însetați de învățătura duhovnicească, și o cer și o respectă, dar, în același timp, ei ară, seamănă, culeg roade, minuesc strunguri și mașini moderne, sînt creatori de bunuri materiale și culturale, scriu cărți, luptă pentru destelenirea minților și lărgirea orizontului, ca să-și înțeleagă mai bine rosturile, veghează la păstrarea integrității și unității neamului, muncesc și visează, plănuiesc viitorul și-l pregătesc pentru copiii lor»⁵. Preotul nu poate neglija aceste realități, ci trebuie să fie, ca și păstorii săi, un om profund angajat în viața socială. El are menirea de a sluiji poporul din care face parte și pe tărîmul existenței sale pămîntești. Slujirea lui Hristos, pe care se sprijină o activitate pastorală rodnică, nu exclude apostolatul social al preotului, ci dimpotrivă, îl presupune, căci însuși apostolatul creștin are în el un caracter social⁶.

2. P. F. Părinte Patriarh Iustin, *Cuvîntarea rostită, cu prilejul alegerii sale ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române*, în «BOR» XCV (1977), nr. 7—8, p. 599.

3. † Episcop Vasile al Oradiei, *Pentru o preoție slujitoare*, în «Mitropolia Ardealului», XVI (1971), nr. 9—10, p. 660.

4. Pr. Gheorghe I. Drăgulin, *Chipul preotului ortodox contemporan, slujitor al Evangheliei, al lui Dumnezeu și al oamenilor*, în «Ortodoxia», XXV (1973), nr. 3, p. 424.

5. † Antonie, Episcopul Buzăului, *Cuvîntarea rostită la înscăunarea ca episcop al Buzăului*, în «Glasul Bisericii», XXXIX (1980), nr. 1—2, p. 167.

6. Pr. conf. Ilie Moldovan, *Rotul preotului în promovarea și cultivarea vieții religio-morale în parohie*, în «B.O.R.» XCVIII (1980), nr. 11—12, p. 1147.

Dacă
Ortodoxe
istoriei, no
riților lor
mănești și
din mijloc
deosebite.
prin faptă
de urmat.
pace, reda
vilă. Fiind
din sate, e
care-l face
cian Nicol
chime, im
pletele și l
albă și cu
tarea a ști
plugului, c
să fie pild

Durer
să rămîna
de brazdă,
țului său
preotului
El nu-i cuc

Dacă
tul preotu
de capitol

În afa
lor, activi
bleme. M
nomico-sc
mulți din
răspîndire
că primel
rohiale. P
Șaguna, s
tară, cu in
serică, pr
tutor școl
al tuturor
nat la de
istorice ș
nești în g

7. Pr.
C (1982), nr.
8. Pr.

Dacă aruncăm o privire retrospectivă de sinteză în istoria Bisericii Ortodoxe Române⁷, observăm că slujitorii ei s-au simțit în tot decursul istoriei noastre naționale pe deplin integrați în viața obștească a păstoritorilor lor. Ei au avut un rol deosebit de important în viața satelor românești și în însăși istoria poporului român. Ei erau aleși de credincioși din mijlocul lor, pentru viața lor curată și pentru calitățile sufletești deosebite. Ei predicau credincioșilor nu atât prin cuvânt cât mai ales prin faptă și exemplul vieții lor și al familiei lor fiind adevărate pilde de urmat. Ei au fost îndrumătorii poporului în vremi de restrînte și de pace, redactau acte cu caracter juridic și multă vreme acte de stare civilă. Fiind, în cele mai multe cazuri singurii oameni cu știință de carte din sate, ei erau și dascălii copiilor. Este vrednic de amintit portretul pe care-l face preotului român de altă dată, preotul profesor și academician Nicolae M. Popescu: «Preotul a fost cu totul legat de sat. În vechime, îmbrăcămintea preotului nu se deosebea de a sătenilor. Doar pletele și barba au făcut cunoscut pe preotul îmbrăcat în aceeași cămașă albă și cu același cojoc ca și săteanul. Mîna lui care a dat binecuvîntarea a știut să minuiască, după regiuni, barda dulgherului sau coarnele plugului, căci viața e grea, copiii sînt numeroși, gospodăria lui se cade să fie pildă în sat, iar de leafă cu gradații și adaose nu poate fi vorba.

Durerea săteanului era și a preotului. Cînd se pustia satul, nu putea să rămînă în urmă preotul; și el se vindea cu ocina lui, ajungînd legat de brazdă, «sărac lipit pămîntului». În bocetul sătenței la mormîntul soțului său, al flăcăiandrului, s-a amestecat de atîtea ori lacrima curată a preotului văduv cu copii de crescut sau cu flăcăi duși în patru scînduri. El nu-i cuc în sat.

Dacă poți încropi cît de cît cronica bisericii și a satului, este meritul preotului. Pe foile albe ale cărților de slujbă, pe margini și la sfîrșit de capitole, însemnat-a preotul fărîme din viața satului»⁸.

În afară de aceste rosturi firești în viața parohiei și a credincioșilor, activitatea preoților români a îmbrățișat o gamă variată de probleme. Mulți dintre ei au contribuit la propășirea vieții culturale, economico-sociale și naționale a poporului. Merită amintit rolul pe care mulți din ei l-au avut la promovarea limbii și a literaturii românești, la răspîndirea tiparului, la dezvoltarea învățămîntului românesc. Este știut că primele școli au luat ființă în incinta mînăstirilor și a bisericilor parohiale. Prin statutul organic, elaborat în 1868 de mitropolitul Andrei Șaguna, s-a legiferat ca fiecare parohie să întrețină o școală elementară, cu învățător, absolutent al unei școli pedagogice îndrumată de Biserică, preotul-paroh fiind directorul școlii, protopopul-inspector al tuturor școlilor din protopopiatul său, iar episcopul «inspector suprem» al tuturor școlilor din eparhia sa. Unii din preoți au avut un rol însemnat la dezvoltarea presei românești, alții au avut preocupări literare, istorice și artistice, contribuind la dezvoltarea culturii și artei românești în general. În același timp, prin activitatea lor patriotică, preoții

7. Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Preotul de mir în viața poporului român*, în «BOR» C (1982), nr. 3—4, p. 275—284.

8. Pr. Nicolae Popescu, *Preoți de mir adormiți în Domnul*, București, 1942, p. 3—4.

au sprijinit toate aspirațiile poporului român de dreptate socială și independență națională, aducând o contribuție apreciabilă la făurirea statului român unitar. Astfel, cunoscuta mișcare condusă de Horea, Cloșca și Crișan din 1784, ca și revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821, au fost sprijinite cu cuvântul, dar și cu arma de numeroși preoți. La revoluția din 1848 preoții au participat în număr impresionant, aderând la toate revendicările de ordin politic-național sau social. În 1859 preoții au contribuit la mobilizarea credincioșilor pentru pregătirea actului unirii, iar mai târziu, în 1877, în războiul de independență, numeroși preoți au însoțit trupele pe câmpul de luptă, iar cei de acasă au organizat colecte în parohii pentru sprijinirea armatei, a răniților, a văduvelor și orfanilor. În timpul răscoalei din 1907, preoții au fost alături de țărani răsculați. Unii au instigat la răscoală, alții au luat apărarea țăranilor, alții au fost arestați și întemnițați, trei au fost uciși. Preoții au fost alături de popor și în suferințele cauzate de primul război mondial. Mulți dintre preoții transilvăneni au avut un rol însemnat și în pregătirea actului unirii Transilvaniei cu patria mamă în 1918⁹.

Rolul Bisericii și al slujitorilor ei în viața obștească a poporului nostru în trecut a fost definit admirabil de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin în cuvântarea la cel de al doilea Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste, când spunea: «Integrată deplin în viața poporului român, Biserica Ortodoxă și-a înverdat conștiința ei românească atât în traiul de fiecare zi al credincioșilor, cât și în momentele mari de bucurie sau de durere din istoria patriei. Hotărît să îmbrățișeze toate laturile vieții poporului nostru în condițiile vitregue de trai ale înaintașilor noștri, Biserica a fost prezentă pretutindeni și totdeauna, cu cuvântul și cu fapta, unde se simțea nevoie de ajutorul ei, unde era întuneric ea a adus lumină, unde era durere ea a adus alinare, când neamul era în primejdie, și-a dat, după putere, întreaga contribuție. Secole de-a rindul bisericile din orașe sau din sate și mai ales minăstirile au fost oaze de binefacere și vetre de cultură. Acolo au fost realizate și păstrate manuscrise, cărți vechi, țesături, broderii, și diferite obiecte de cult, podoabe ale genului, bunuri care fac parte din tezaurul nostru cultural-național. Vechile noastre tiparnițe bisericești au dat la iveală, veacuri de-a rindul, cărți de cult și de învățătură religioasă și uneori laică. Un rol cu totul de altă natură au jucat în viața poporului nostru tipăriturile în limba română. Tipărirea și difuzarea de cărți bisericești în limba română urmăreau nu numai un scop religios, dar și satisfacerea nevoilor întregii «seminții românești» de a grăi în aceeași limbă. Iar afirmarea permanentă a graiului românesc pe toate meleagurile locuite de români, a slujit unitatea neamului. Prin îmbrățișarea cu căldură și sprijinirea cu entuziasm a realizărilor marilor idealuri ale poporului nostru, Biserica și-a adus și continuă să-și aducă contribuția ei la păstrarea libertății, independenței și suveranității naționale»¹⁰. Toate acestea au

9. Vezi mai pe larg Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, p. 277—283.

10. P. F. Patriarh Iustin, *Cuvântarea rostită la cel de al II-lea Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste*, în «Glasul Bisericii» XXXIX (1980), nr. 1—2, p. 9—10.

constituit ir
după eliber
înfăptuirea
culminând c
care îi dă
ștești»¹¹.

În acti
care trebu
simț din p
cioșilor ; 2)
de cetățean

Referin
drumare a
a) prin via
matică și s
unui nivel

Morali
calitatea l
învățătura
vrednicia
preotul ne
să-și păstre
un învățat
și făuritor
buie să aib
lor creștin
predică și
bună drep
apare în l
perior de
care cred,
apropierea
de a vorbi
indeletnic
și slujbă.
Importantă
de Sfinții
nul : «Te
cu credin
tă-te pe t
spune că
nem»¹². A
pedagogic
trahunt»

11. *Ibid.*

12. De
LXXIV (195

constituit imbolduri și temeuri pentru Biserica Ortodoxă Română, ca și după eliberarea patriei să se angajeze în sprijinirea eforturilor pentru înfăptuirea marilor reforme de zidire a vieții celei noi din țara noastră, culminând cu încadrarea ei în Frontul Democrației și Unității Sociale «care îi dă posibilitatea să-și sporească aportul ei pe tărîmul vieții obștești»¹¹.

În activitatea pe plan obștesc, două sînt direcțiile sau laturile în care trebuie să se angajeze preotul și unde contribuția lui trebuie să se simtă din plin: 1) ca îndrumător și sprijinitor al vieții morale a credincioșilor; 2) ca sprijinitor al acțiunilor obștești pe plan local, în calitate de cetățean și patriot.

Referindu-se la prima latură trebuie să arătăm că activitatea de îndrumare a vieții morale a credincioșilor se face pe două căi principale: a) prin viața morală exemplară a preotului și b) printr-o activitate sistematică și susținută de îndrumare a păstoriților săi în vederea atingerii unui nivel de viață morală ridicat.

Moralitatea ireproșabilă îi este cerută preotului în primul rînd de calitatea lui de liturghisitor sau de săvîrșitor al celor sfînte. Căci, învățătura Bisericii precizează că validitatea Tainelor nu depinde de vrednicia preotului, lucrul acesta nu absolvă de vină și răspundere pe preotul nevrednic. Dar, mai ales calitatea de păstor îl obligă pe preot să-și păstreze curăția morală și sfințenia vieții. El este, prin misiunea sa, un învățător al păstoriților săi, un pedagog, un îndrumător de conștiințe și făuritor de caractere creștine. Pentru a-și îndeplini acest scop, el trebuie să aibă o ținută morală pilduitoare, care să reflecte trăirea virtutilor creștine. Căci el învață și formează pe credincioși nu numai prin predică și cateheză, ci și prin exemplul vieții lui personale. S-a spus pe bună dreptate că viața clericilor este Evanghelia laicilor. Creștinismul apare în lume nu ca un sistem filozofic, ci ca o trăire nouă, un mod superior de viață, care urmărește transformarea religios-morală a celor care cred, umanizarea, îmbunătățirea și progresul vieții lor morale, spre apropierea de Dumnezeu. De aceea, rolul preotului nu este doar acela de a vorbi, ci de a trăi el însuși doctrina și morala creștină. În nici o altă îndeletnicire, funcție sau slujbă nu se cere atîta conformitate între om și slujbă, atîta consecvență între cuvîntul și fapta omului ca în preoție. Importanța acestei consecvențe este evidențiată de Sfînta Scriptură și de Sfîntii Părinți. Sfîntul apostol Pavel îi adresează lui Timotei îndemnul: «Te fă pildă credincioșilor cu cuvîntul, cu purtarea, cu dragostea, cu credința, cu curăția» (I Tim., 6, 2), iar lui Tit îi spunea: «În toate arată-te pe tine pildă de fapte bune» (Tit 2, 7). Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că «oamenii sînt atenți la ceea ce facem noi, nu la ceea ce spunem»¹². Avînd în vedere puterea edificatoare a exemplului, principiu pedagogic stabilit și de cei vechi în dictonul «Verba volant, exempla trahunt», Sfîntul Grigorie de Nazianz arată că «preoții trebuie să fie ca

11. *Ibidem*, p. 11.

12. *Despre preoție*, cartea II, cap. 2, trad. rom. de Pr. D. Fecioru, în «B.O.R.» LXXIV (1957), nr. 10, p. 937.

niște fapte cerești, care să propovăduiască Evanghelia și cu vorba, dar mai ales cu pilda lor cea bună»¹³.

Viața morală a preotului este autoritatea și prestigiul cu care el își susține lucrarea pastorală. Trăind în mijlocul credincioșilor și împărțându-le bucuriile și necazurile ca și strădaniile de mai bine, în calitatea lui de păstor, preotul trebuie să se distingă în toate: în cuvânt, în faptă, în ținută vestimentară.

El trebuie să lupte cu ispitele și variatele seducții care vin din partea credincioșilor, să se păstreze neîntinat, dar să se ferească în același timp chiar și de bănuiala de păcat. Atitudinea lui față de bunurile materiale este hotărâtoare pentru calificarea lui morală de către credincioși. O importanță ca totuși excepțională în viața preotului o are familia sa. Preotul ortodox este căsătorit, familia lui constituie o parohie în miniatură în care primii enoriași sînt soția și copiii. Soția trebuie să fie un colaborator de nădejde al preotului, iar copiii sprijin și exemplu prin ascultare, bună cuviință și bună creștere.

Ținuta morală ireproșabilă a preotului și a familiei sale, este mai necesară azi ca oricînd, fiindcă de ea depinde în mare măsură păstrarea credincioșilor în staulul Bisericii. Căci nu sînt rare cazurile în care aceștia au părăsit Biserica Ortodoxă și au trecut la secte, datorită comportării scandaloase a preotului, neînțelegerilor din familia lui, lipsei de corectitudine în administrarea bunurilor materiale ale parohiei, lipsei de demnitate în ținuta exterioară¹⁴. Asemenea preot nu numai că nu zidește, ci dărîmă, iar sminteala pe care o produce în sufletele credincioșilor este adîncă și de proporții mari. Pentru acesta se potrivesc cuvintele Mîntuitorului: «Cine va sminti pe unul dintr-aceștia mici care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui să i se atîrne de gît o piatră de moară și să fie afundat în adîncul mării» (Matei 18, 6). Iată de ce preotul, ca îndrumător al vieții morale a credincioșilor, trebuie să rămînă pildă vrednică de urmat în toate.

Dar misiunea preotului nu trebuie să rămînă aici. Fără îndoială că exemplul vieții sale este hotărîtor, dar el trebuie să determine și pe păstoriții săi să-și ridice viața lor morală. Activitatea aceasta moralizatoare a preotului corespunde unui obiectiv religios, dar ea se înscrie și pe linia preocupărilor factorilor de răspundere din patria noastră de a forma și educa pe omul societății contemporane. Prin aceasta, preotul ortodox poate aduce o contribuție substanțială la îndrumarea morală a credincioșilor, fiind un sprijinitor activ în realizarea obiectivelor morale principale pe care le urmărește și conducerea noastră de stat.

1. Unul din obiectivele cele mai importante de acest fel este întărirea familiei. Pornind de la concepția Bisericii despre căsătorie, ca

13. Despre iugă, cap. 69, în «P.G.», XXXV, col. 477 G, după Prof. Const. C. Pavel, *Preotul pilduitor și îndrumător al vieții morale a credincioșilor*, în «BOR» XCVI (1978), nr. 7—8, p. 763.

14. Vezi Pr. Prof. Ene Braniște, «Preoții, Tăi, Doamne, se vor îmbrăca întru dreptate...» (Psalm CXXXI, 9). Despre viața morală a preotului, în «Glasul Bisericii» XVII (1958), nr. 6—7, p. 531—542; Idem, *Citeva din virtuțile preotului ca păstor și om*, în «Glasul Bisericii» XV (1956), nr. 8—9, p. 473—483.

ină, asemănătoare legăturii dintre Hristos și Biserică, preotul trebuie să evidențieze permanent importanța familiei pentru societate și criteriile care trebuie să stea la baza încheierii unei căsătorii: dragostea reciprocă, respect reciproc, fidelitate. El va arăta urmările dezastruoase ale divorțului mai ales pentru copii și va combate păcatele pe care le pot săvârși părinții față de copii: avortul, abandonul, lipsa unei educații înțelepte. La rîndul lor, copiii trebuie să fie sfătuiți să asculte, să iubească și să respecte pe părinți, iar la bătrînețe să-i ajute. Familia creștină trebuie să fie mediu prielnic de dezvoltare a deprinderilor sănătoase: dragostea de muncă, respectul și ascultarea de autorități.

2. Cu privire la îndatoririle profesionale, acestea au la bază munca. Este poruncă dumnezeiască, lege fundamentală de viață, mijloc de atingere a celor necesare traiului, cale de realizare și afirmare personală și condiție de dobîndire a mîntuirii. Preotul trebuie să arate că la baza oricărei profesiuni stă munca cinstită, ca o datorie cetățenească. El să combată sinecura, parazitismul, protecționismul, delăsarea în muncă. «În condițiile vremurilor noi, preotul este dator să spintece căsușa izolării în care se mai refugiază unii creștini din mediul sătesc, să așteptarea eshatologică și părerea că trăim «vremurile de pe urmă» care îi face pasivi și neîncrezători în viață. Preotul este dator să arate valoarea pozitivă a vieții și a muncii, sprijinind cu toată inima chemarea publică pentru propășirea colectivă. Astăzi sîntem martorii unor mari realizări care s-au împlinit în patria noastră și ai unor progrese științifice și tehnice nemaiîntîlnite pînă acum. Ele nu-l pot lăsa indiferent pe preot și față de ele trebuie să aibă o atitudine pozitivă, să facă cunoscute credincioșilor și să-i îndemne la muncă constructivă pentru propășirea țării. Cu spirit de observație, cu justețe și căldură el va arăta valoarea unor astfel de realizări, statornicind o mentalitate nouă despre muncă și viață¹⁵.

3. Printre îndatoririle de seamă ale preotului este și aceea de a face cunoscută concepția creștină față de bunurile obștești ca mijloace necesare existenței personale și a semenilor și dezvoltării multilaterale a membrilor societății, arătînd că față de aceste bunuri toți au datoria să se sporească după posibilități să le ferească de degradare și alterare, să se apere față de cei care vor să le însușească ilegal, sub diferite forme: furt, jaf, înșelăciune, speculă, mită, neîmplinirea sarcinilor pentru care sînt plătiți, trăirea din cerșetorie, camătă, simonie etc.

Aceeași atitudine de respect și ocrotire trebuie să arate atît preotul cît și credincioșii săi față de bunurile care intră în tezaurul nostru cultural care aparține întregului popor. Tezaurul nostru cultural național este compune din bunurile cu valoare istorică, artistică și documentară care prezintă mărturii importante privind dezvoltarea istorică a poporului român, între care intră și monumentele religioase aflate în păstrarea altelor cu toate obiectele de cult și inventar. Faptul că ele sînt înscrise la evidența de stat și supuse regimului de conservare, păstrare și verificare, obligă pe preot la asigurarea protejării, pazei, securității și resta-

15. I. P. S. Vasile al Oradiei, *Pentru o preoție slujitoare...*, p. 660—662.

urării, pentru că aceste valori au aparținut și aparțin nu numai Bisericii și Ortodoxiei românești, ci întregului popor român¹⁶.

4. În fine, preotul are îndatorirea de a îndruma pe credincioși să trăiască în duhul iubirii și al dreptății, cultivând virtuțile care decurg din acestea și să combată păcatele de tot felul care ruinează și pe cel ce le săvârșește, dar afectează în mod direct sau indirect și societatea: desfrinarea, beția, avariția, lenea, minia, invidia etc. De asemenea, el trebuie să combată atitudinile și faptele antisociale: necuviința, huliganismul, nepăsarea față de cei care încalcă normele etice de conviețuire socială sau complicitatea cu cei ce le comit în diferite chipuri.

În ceea ce privește a doua direcție a activității pe plan obștesc, trebuie să spunem că ceea ce-l îndreptățește și-l obligă mai mult pe preot să participe la viața obștească o constituie faptul că el este cetățean. El nu este numai învățător, sfințitor și îndrumător moral al vieții credincioșilor, ci el este și cetățean și patriot. Aceasta înseamnă că el are o patrie în care trăiește și activează, pe care trebuie să o iubească și să contribuie la înflorirea ei. În calitatea lui de cetățean, preotul este cel dintâi chemat la îndeplinirea îndatoririlor față de stat, fiind pildă de urmat pentru enoriași. Căci nu poate să îndrume pe credincioșii săi să-și îndeplinească îndatoririle cetățenești, dacă el se eschivează de la îndeplinirea lor sau le face fără convingere și dragoste. De aceea, mai întâi de toate, el trebuie să aibă o înaltă conștiință cetățenească, pentru a putea îndruma pe enoriașii săi. Din această izvorăște prima îndatorire cetățenească a preotului și anume aceea de a se supune, de a asculta și a prețui pe cîrmuitorii țării și legile statului și de a învăța și pe credincioșii săi să se supună conducerii și autorităților de stat, arătînd documentat că aceasta este o poruncă divină, dată de Mîntuitorul însuși care spune clar: «Dați Cezarului cele ce sînt ale Cezarului, și lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu» (Matei 22, 21), poruncă formulată atît de frumos de Sfîntul apostol Pavel cînd spune: «Tot sufletul să se supună înălțelor stăpîniri, căci nu este stăpînire decît de la Dumnezeu, iar cele ce sînt, de Dumnezeu sînt rînduite. Pentru aceea, cel ce se împotrivesc își vor lua osîndă» (Rom., 13, 1—2). În spiritul și contextul aceluiași îndemn paulin, preotul va arăta că autoritatea de stat este rînduită spre binele tuturor și că cel care își îndeplinește conștiințios îndatoririle nu are a se teme de autoritate. De asemenea va arăta că această supunere față de autorități trebuie să pornească din convingere, «nu numai pentru minie, ci și pentru conștiință», cum ne îndeamnă Sfîntul apostol Pavel (Rom., 13, 5)¹⁷. În această privință, preotul va veghea mai ales ca sufletele păstoriților săi să nu fie infestate cu otrava învățăturilor sectare, îndreptate împotriva statului, a autorităților de stat și a supunerii față de ele, combătînd cu toată energia aceste rătăciri dăunătoare.

16. Pr. Gheorghe Tache, *Pentru ocrotirea patrimoniului cultural-național și îndatoririle care revin slujitorilor Bisericii* (Legea nr. 63 din 1974), în «Glasul Bisericii», XXXVIII (1979), nr. 3—4, p. 311—319.

17. Prof. Constantin C. Pavel, *op. cit.*, p. 771.

Preotul
stat se mani
brilor lui în
învețe și pe
demîndu-i
viciului mil.
lui obștesc.
spune: «Da
celui cu van
mînu cu ni
cel care iub
tatea față d
prin părtășii
fiind că pre
se cuvine c
torii de răs
cu convinge
această priv
de înfrumus
dox poate ș
dincioși să s
nici unul di
că sînt oam
li înconjoari

Preotul,
rămînă un f
ment care e
față de pop
cultura lui.
români și c
ființa româ
El trebuie s
sară munca
și strămoșil
credincioșil
munca. Dac
mile unei de
tate moral-s
contribui di
cirea unui c
tîre și colat
tria, cu bogi
care locuies
un ideal cor
fnălțarea și
nu are ce c

Preotul trebuie să fie un cetățean loial statului. Loialitatea față de stat se manifestă prin îndeplinirea tuturor îndatoririlor care revin membrilor lui în calitate de cetățean. În această privință preotul trebuie să învețe și pe credincioșii săi loialitatea față de stat, «îndrumându-i și îndemnându-i stăruitor la plata taxelor, a impozitelor, la îndeplinirea serviciului militar, la respectarea tuturor legilor de stat, în vederea binelelui obștesc. Pentru aceasta va avea în vedere același îndemn paulin care spune: «Dați deci tuturor cele ce sînteți datori: celui cu darea, darea; celui cu vama, vama; celui cu teama, teamă; celui în cinste, cinste; nimănui cu nimic să nu fiți datori, decît cu iubirea unuia față de altul, căci cel care iubeste pe aproapele a împlinit legea» (Rom., 13, 7—8). Loialitatea față de stat și de popor se poate arăta și în chipul cel mai deplin prin părăsirea la muncă pentru propășirea lor materială și spirituală. Știut fiind că preotul se bucură de stimă și credibilitate în fața credincioșilor, se cuvine ca el să fie în legătură permanentă de colaborare cu toți factorii de răspundere ai bunului mers al treburilor obștești și să mobilizeze cu convingerea pe credincioși la toate îndatoririle de interes public. În această privință munca de ștrîngere a recoltelor, activitatea patriotică de înfrumusețare a orașelor și satelor sînt capitole la care preotul ortodox poate și trebuie să-și aducă din plin contribuția, îndemnînd pe credincioși să se încadreze în acest iureș al muncii de la care nu absentează nici unul din fiii patriei. Prin aceasta atît preotul cît și credincioșii arată că sînt oameni conștienți de mediul în care trăiesc și de realitatea care li înconjoară¹⁸.

Preotul, ca și credincioșii pe care îi păstorește, este și trebuie să rămînă un patriot, adică un cetățean stăpînit permanent de acel sentiment care exprimă dragostea față de țara în care trăiește și muncește, față de poporul din care face parte față de tradițiile lui, de limba și cultura lui. Preotul nu trebuie să uite niciodată că «păstorii lui sînt români și că aceștia există astăzi pentru că alții înaintea lor au apărut ființa românească, uneori și nu de puține ori cu jertfe pînă la moarte»¹⁹. El trebuie să arate credincioșilor că pentru înălțarea patriei este necesară munca și jertfa, dacă este nevoie, avînd mereu vie pilda moșilor și strămoșilor noștri. El trebuie să trezească și să întretină în inimile credincioșilor dragostea de patrie, iar prinosul dragostei de patrie este munca. Datorită muncii și hărniciei sale poporul român a ajuns pe culmile unei dezvoltări nemaiîntîlnite în istoria sa, realizînd o trainică unitate moral-spirituală și națională. Preotul ortodox are îndatorirea de a contribui din plin la adîncirea și păstrarea acestei unități, prin statornicirea unui climat de pace și bună înțelegere între enoriași și de înfrățire și colaborare între credincioșii diferitelor confesiuni și culte. Patria, cu bogățiile și frumusețile ei, este obștea cea mare a tuturor celor care locuiesc azi pe pămîntul românesc pe care li leagă un destin comun, un ideal comun și care muncesc, umăr la umăr pentru înfrumusețarea, înălțarea și apărarea ei. Dacă în concepția socialistă a patriotismului nu are ce căuta ura de rasă, naționalismul șovin, sectarismul și cosmo-

18. P. S. Episcop Vasile al Oradiei, *op. cit.*, p. 660—661.

19. P. S. Episcop Antonie, *op. cit.*, p. 167.

politismul, nici între cultele religioase și între credincioșii acestora nu-și are justificare învrăjbirea și ura confesională.

Astăzi buna înțelegere, prietenia și, la nevoie, ajutorarea frățească domină relațiile noastre religioase. Stilul nou de viață al oamenilor în societatea socialistă a imprimat, deci, și în comuniunea religioasă forme noi de conviețuire»²⁰. De aceea, preotul ortodox trebuie să cultive și să întărească această atmosferă ecumenistă realizată, să colaboreze cu slujitorii celorlalte culte din satul sau orașul său în lucrările de interes obștesc. Chiar dacă altelele credinței lor religioase sînt diferite, în calitate de cetățeni ai patriei au un altar comun, al dragostei și muncii pentru propășirea ei și pentru păstrarea unității moral-spirituale a poporului.

Participarea Bisericii Ortodoxe Române la Frontul Democrației și Unității Socialiste dă prilejul și temelii preotului ortodox să se simtă mai puternic integrat în viața patriei, sprijinind obiectivele acestui forum al întregii națiuni, lucrarea organismelor sale și înfăptuirea inițiativelor și scopurilor sale: lupta pentru înflorirea patriei și creșterea prestigiului ei pe plan mondial, promovarea păcii, securității și cooperării între toate popoarele lumii. De aceea, ori de cîte ori este solicitat să ia parte la diferitele întruniri cu caracter obștesc, în cadrul căminului cultural al casei de cultură, în Comitetul de luptă pentru pace, la întrunirile «Prietenilor cărții», ca și la alte chemări care i se fac, preotul trebuie să răspundă cu toată dragostea și interesul, fiind un exemplu viu, dinamic și mobilizator în mijlocul credincioșilor.

Iată, așadar, principalele aspecte ale activității și prezenței preotului ortodox în viața obștescă. «Urmînd pilda strămoșilor care îngemănau credința cu dragostea de glia românească, rugăciunea cu munca și drepturile firești cu datoriile obștești, și ținînd seama de nevoile actuale ale societății în care trăiește și acționează, preotul poate fi o prezență vie și un factor activ în îndrumarea vieții morale a credincioșilor, a activității lor obștești, un cetățean loial și patriot luminat și convins.

SLUJIREA SOCIALĂ — COMPONENTĂ A MÎNTUIRII *

Drd. Aurel I. RADU

În vremea noastră, datorită unei mai sensibile conștiințe sociale, slujirea a ajuns să constituie unul din capitolele principale ale teologiei creștine contemporane, cu implicații din ce în ce mai profunde, în principalele sectoare ale vieții bisericești: în pastorație, în misiune, în ecumenism, în relația dintre Biserică și lume. Slujirea creștină este cerută de caracterul comunitar al ființei și vieții umane. Umanitatea însăși se dezvăluie astăzi din ce în ce mai mult ca o largă comunitate, bazată pe re-

20. P. F. Patriarh Iustin, *Cuvîntarea rostită la cel de al II-lea Congres al FDUS...*, p. 263.

* Lucrare de seminar întocmită și susținută în cadrul cursurilor de doctorat la catedra de Teologie Morală Ortodoxă sub îndrumarea Pr. prof. dr. Dumitru Gh. Radu, care a dat și avizul pentru publicare.

INDRUMĂRI

lații multiple personale a

Prin si
zeu. «Prin
tual, al cre
sens și sca
funcția de
Prin slujire
continuu. D
unuia față
În realitate
Dumnezeu.

Slujire
interdepend
Hristos rep
nilor, și iz
de oameni
netă între c
prin intrup
lăși lucru s
se cuprinde
Într-o unică

Potrivi
a Bisericii,
i-a fost fix
nostru Iisus

Slujirea
ciere pozit
rii de azi tr
transcenden
cietatea»³.

Astfel s
umană asur
toți fără a n
frîng asupra
niunea cu H
prin Botez,
atit ca să se
stă să ia am
comuniune,
cu Hristos și
Împărtășanie

1. Dr. An
rești, 1972, p. 1

2. Pr. pro
în «B.O.R.», LX

3. Dr. An

4. Pr. Pro
Olteniei, XXX

lații multiple interpersonale. Slujirea creștină adâncește relațiile personale ale oamenilor.

Prin slujirea sa, credinciosul devine împreună-lucrător cu Dumnezeu. «Prin iubirea sa, Dumnezeu constituie suportul ontologic, mereu actual, al creației. Omul își sprijină, pe iubirea lui Dumnezeu, setea sa de sens și scapă de sentimentul de părăsire și singurătate»¹. Slujirea are ca funcția de necontenită înaintare în cunoașterea și dezvoltarea omului. Prin slujirea reciprocă, oamenii își dezvoltă ființa lor autentică în mod continuu. De aceea în slujire este pusă în aplicare răspunderea noastră a unuia față de altul și, în ultimă instanță, răspunderea față de Dumnezeu. În realitate, răspunderea față de om e implicată în răspunderea față de Dumnezeu.

Slujirea lui Dumnezeu și slujirea oamenilor, în strinsă corelație și interdependență își au originea în însăși slujirea lui Hristos. Mîntuirea. Hristos reprezintă de fapt slujitorul model al lui Dumnezeu și al oamenilor, și izvorul de putere al slujirii noastre față de Dumnezeu și față de oameni². În slujirea lui Hristos este greu să se facă o distincție netă între dimensiunea verticală și cea orizontală, deoarece El împinge prin întrupare, voia Tatălui și prin aceasta îi servea pe oameni. Același lucru se întâmplă și cu slujirea creștină. În slujirea lui Dumnezeu se cuprinde și slujirea oamenilor și invers. Cele două slujiri sînt unite într-o unică responsabilitate umană.

Potrivit Sfintei Scripturi, slujirea constituie misiunea fundamentală a Bisericii, cu care aceasta stă sau cade din rostul ei în lume, așa cum i-a fost fixat de Dumnezeu, mai întîi prin profeți și apoi prin Domnul nostru Iisus Hristos.

Slujirea creștină promovează încrederea față de om și dă o apreciere pozitivă dimensiunii sociale a existenței umane. «Teologia slujirii de azi trebuie să arate că viața creștină, deși trăiește din relația cu transcendența ea nu este scoasă din relația organică cu istoria și societatea»³.

Astfel slujirea devine componentă a mîntuirii, deoarece, prin firea umană asumată la întrupare, Fiul lui Dumnezeu ne cuprinde virtual de toți fără a ne anula ca persoane proprii și roadele răsculpărării se răsfrîng asupra tuturor oamenilor din toate timpurile și locurile. În comuniunea cu Hristos și prin El cu toate persoanele Sfintei Treimi, realizată prin Botez, Mirungere și Euharistie creștinul trebuie să se străduiască atât ca să se mențină în această comuniune, căci «celui ce i se pare că stă să ia aminte să nu cadă» (I Cor. 10, 12) cît și să crească în această comuniune, reaprinzînd și improspătînd mereu relația și comuniunea lui cu Hristos și cu Biserica, prin Tainele acesteia, și îndeosebi prin Sfînta Împărtășanie⁴ luată cu vrednicie. Hristos ne cheamă mereu la Sine, dar

1. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *Biserica slujitoare*, București, 1972, p. 121.

2. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Slujitori ai lui Dumnezeu, slujitori ai oamenilor*, în «B.O.R.», LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 409.

3. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *op. cit.*, p. 304.

4. Pr. Prof. Dr. Dumitru Gh. Radu, *Mîntuirea în și prin Biserică*, în «Mitropolia Olteniei», XXXV (1983), nr. 7—8, p. 469.

noi nu putem urca decât prin credință, har și fapte bune. Un loc aparte între acestea îl ocupă și slujirea semenilor sub multiple aspecte luind ca model slujirea lui Hristos.

Teologia slujirii are o deosebită actualitate și de aceea poate să aibă un cuvânt de spus în ceea ce privește interpretarea vieții creștine ca act de smerenie, contribuind astfel la creșterea conștiinței că Biserica, atâta timp cât este pe cale, este o comunitate slujitoare pentru mîntuirea și îndumnezeirea membrilor săi.

a. **Credința și faptele bune, condiții subiective ale mîntuirii.** Prima datorie și cea mai mare grijă a credinciosului în viață este grija de mîntuire a sufletului său, după cuvîntul Mîntuitorului care zice: «Ce va folosi omului de ar dobîndi lumea toată și-și va pierde sufletul său? Sau ce va da omul, schimb, pentru sufletul său?» (Marcu 7, 36—37)⁵.

Mîntuirea personală este un act dumnezeiesc și omenesc; este lucrarea harului și efortul omului arătat prin credință și fapte bune.

Mîntuirea este mesajul central al credinței creștine și fundamentul neclintit al întregii vieți și al tuturor activităților Bisericii lui Hristos. Adevărul mîntuirii fiind esența Evangheliei lui Hristos, fiecare creștin în parte și întreaga comunitate a creștinilor, Biserica, trebuie să dea mărturie despre acest adevăr, să mărturisească pe Hristos cel Unul Dumnezeu-Omul, Iisus Hristos, și să păzească puritatea și integritatea adevărului mîntuitor spre a fi vrednici să repete împreună cu Sf. apostol Pavel cuvintele: «Căci propovăduirea noastră nu se întemeiază nici pe rătăcire, nici pe necurăție, nici pe înșelăciune» (I Tes. 2, 3)⁶. Adevăratul scop și sens al vieții creștine este unul singur, mîntuirea în Hristos prin Duhul Sfînt în Biserică. În afara lui Hristos nu există mîntuire. Biserica, trupul tainic al lui Hristos și plenitudinea de viață a Duhului Sfînt (Efes. 1, 23) este cîmpul obișnuit în care ne realizăm mîntuirea.

Mijloacele prin care omul ajunge la îndreptare, adică la împroprierea sau însușirea personală a mîntuirii realizate de Iisus Hristos, pentru noi sînt credința și faptele bune. Acestea constituie condițiile subiective ale mîntuirii, condiția obiectivă fiind harul divin.

Învățătura ortodoxă spune că ceea ce trebuie să păzească creștinul ca să poată dobîndi viața de veci, sînt credința dreaptă și faptele bune (1, 1—2).

Credința, născută în om de har, nu este numai acceptarea adevărului mîntuitor primit prin Iisus Hristos, ci și alipirea spirituală de persoana Mîntuitorului și de opera săvîrșită de El. Credința întreagă implică deci devotamentul întreg față de Hristos, înseamnă iubire față de El, iubire care se manifestă în chip necesar în fapte bune. Faptele bune sînt cele săvîrșite după poruncile dumnezeiești și cu ajutorul harului divin, cu care se conlucrează liber și conștient⁷.

Credința care mîntuiește este legată organic de faptele bune izvorîte din iubire față de Dumnezeu și față de semenii. Aceasta este cre-

5. *Învățătura de credință Ortodoxă*, București, 1952, p. 3.

6. Pr. Prof. Dr. Dumitru Gh. Radu, *Aspectul comunitar-sobornicesc al mîntuirii în «Ortodoxia»*, XXVI (1974), nr. 1, p. 97.

7. *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. II, București, 1958, p. 709.

șința vieții
ei unității
bune sau a
mîntuirii, s
mîntuiește
și fapte bu
iar nu nur
(Gal. 5, 6).

Sfînta
bune, ca fa
urmări ale
3, 14) sau a
și faptelor
5, 6), căci cu

Credin
a fi lucrăto
centuează
despărțită c
Pavel excl
3, 28; Gal.
se săvîrșes
a se îndrep

Sfîntul
tor de mînt
căci o cred
puternică c
pre care sp
tele legii ci
accentuează
portanța fa
potrivă, sta

După c
tot așa și c
evînd cu n
nu vom av
în fapte nu
Dumnezeu

Faptele
tru. Ele ur
este credin
porunci du
cu ele este
ca un act li

8. *Ibide*

9. *Mign*

10. *Ibide*

11. Prêt.

orthodoxe or.

credința vie lucrătoare prin iubire, singura care mîntuiește. Acest adevăr al unității organice a credinței și iubirii, adică al credinței și faptelor bune sau al coordonării credinței și iubirii, în procesul de însușire a mîntuirii, se exprimă prin formele cele mai des întîlnite, că omul se mîntuiește prin credință, sau prin credință și iubire, sau prin credință și fapte bune, sau prin păzirea poruncilor dumnezeiești sau din fapte, iar nu numai din credință sau prin credință lucrătoare prin iubire (Gal. 5, 6).

Sfînta Scriptură pune mereu în strînsă legătură credința și faptele bune, ca factori ai mîntuirii, înfățișînd îndreptarea și viața veșnică, ca urmări ale credinței (I Ioan 5, 10; Rom., 5, 2) sau ale iubirii (I Ioan 3, 14) sau ale păzirii poruncilor divine (I Ioan 3, 23, 24) sau ale credinței și faptelor (Iacob 2, 24), adică ale credinței lucrătoare prin iubire (Gal., 5, 6), căci credința vie se arată în fapte (Iacob 2, 17 și 26).

Credința trebuie însoțită de fapte bune care decurg din iubire spre a fi lucrătoare și mîntuitoare. Sf. apostol Pavel, în epistolele sale, accentuează credința care îndreaptă, înțelegînd totdeauna credința, ne-despărțită de dragoste prin care e activă în fapte bune. Sfîntul apostol Pavel exclude din acțiunea de însușire a mîntuirii, faptele legii (Rom. 3, 28; Gal. 2, 16), faptele legii mozaice și ale legii naturale care nu se săvîrșesc în colaborare cu harul, ci sînt numai încercări umane de a se îndrepta prin puteri proprii.

Sfîntul Iacob care scoate în relief importanța faptelor bune ca factor de mîntuire vorbește și de credința care nu ajunge pentru mîntuire, căci o credință simplă care nu mîntuiește o au și demonii. O credință puternică ca la Sf. Apostol Pavel care îndreaptă pe om, iar faptele desure care spune Sf. Iacob că sînt necesare pentru mîntuire, nu sînt faptele legii ci faptele izvorite din iubire. «Rezultă că Apostolul Pavel care accentuează în chip deosebit credința și Iacob, care scoate în relief importanța faptelor bune ca factor de mîntuire, nu se contrazic, ci, dimpotrivă, stau în desăvîrșită armonie»⁸.

După cum hrana întreține viața noastră și prin ea trupul trăiește, tot așa și dacă vom avea fapte bune, vom avea cu noi Duhul Sfînt și avînd cu noi Duhul Sfînt vom avea și fapte bune. «Și dimpotrivă: dacă nu vom avea fapte bune nu vom avea nici Duhul Sfînt și atunci — nici în fapte nu vom prisosi»⁹. Este necesar, pentru mîntuire să aducem lui Dumnezeu imnul faptei, ca astfel să îndepărtăm de la noi păcatele¹⁰.

Faptele bune trebuie să reflecte dispoziția lăuntrică a sufletului nostru. Ele urmează în mod necesar îndreptarea și unde ele nu există nu este credință adevărată. Săvîrșirea faptelor bune este o cerință a unei porunci dumnezeiești. Totuși ele nu apar ca impuse omului, căci o dată cu ele este născut din nou, este fiu al lui Dumnezeu și faptele bune răsar ca un act liber și spontan¹¹.

8. *Ibidem*, p. 711.

9. Migne, P. G., vol. 60, *Omilia XXVIII*, col. 651.

10. *Ibidem*.

11. Prêtre I. Mihalcesco, *La Théologie symbolique du point de vue de l'Eglise orthodoxe orientale*, București, Paris, 1932, p. 266.

Învățătura creștină afirmă necesitatea faptelor bune pentru mîntuirea omului care crede, spre deosebire de protestantism, care susține că omul nu e dator să contribuie decît cu credința la mîntuirea sa (*sola fide*). Ortodoxia a păstrat această învățătură importantă a creștinismului genuin despre obligația omului de a se sili, după primirea harului, nu numai să creadă ci să-și arate credința prin fapte bune, căci «credința fără fapte moartă este» (Iacob 2, 26) și «cel ce nu păzește poruncile mincinos este și întru adevăr nu se află» (I Ioan 2, 4), deci nu se mîntuiește»¹².

Ortodoxia a rămas la învățătura Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți că omul, după ce a primit credința, prin fapte se înnoiește și se preschimbă din zi în zi. Prin fapte «ne curățim de toată spurcăciunea cărnii și a duhului, desăvîrșind sfințenia întru frica lui Dumnezeu» (II Cor. 7, 1). Prin faptele de creștin, opuse nesimțirii și tuturor faptelor necurăției, ne dezbrăcăm «de viețuirea de mai înainte, de omul cel vechi care se strică prin poftele amăgitoare..., îmbrăcîndu-ne în omul cel nou, care este făcut după chipul lui Dumnezeu, în dreptatea și sfințenia adevărului» (Efes. 4, 22—24). Prin ele creștem după chipul lui Hristos, «la starea bărbatului desăvîrșit, la măsura vîrstei plinătății lui Hristos» (Efes. 4, 13) «din puterea lui Hristos, care este în noi cu Duhul Său, făcîndu-ne «făptură nouă» (II Cor. 5, 17).

Faptele bune au un rost ontologic asupra firii omului care crede, adică un rost de refacere a structurii ei strîmbate de păcat, dar în același timp un rost de reunire a ei cu Dumnezeu. «Căci firea în stare de păcat, este totodată firea incapabilă să primească pe Dumnezeu, așa cum omul bolnav nu poate primi lumina soarelui în sine»¹³.

Faptele bune sînt necesare, pe lângă credință, pentru însușirea mîntuirii, fiindcă abia prin ele, adică prin activitate liberă și conștientă în direcția binelui, vine la expresia deplină colaborarea omului cu harul divin. «Prin activitatea sa, creștinul arată că trăiește, ca mădular viu, în trupul tainic al Mîntuitorului, adică în Biserica Lui, avînd harul Lui, prin Duhul Sfînt. Fapta face să se arate fructele harului primit la botez, har care, prin activitate, pătrunde întreaga ființă a omului, însuflețînd-o și întărînd-o tot mai mult în bine deci, dîndu-i puțința să ducă o viață de sfințenie»¹⁴. Faptele bune reliefează astfel unirea dintre puterea umană și puterea divină. Energia cea mai de seamă care lucrează în fapte, îndemînînd, încălzînd și ușurînd lucrarea omenească, este harul divin, iar ele, faptele bune, manifestînd libertatea umană neanulată de har, dau puțința arătării deplinei eficacității a acestuia în om.

Rezultă așadar că mîntuirea se înfăptuiește în om de harul divin, cu care omul colaborează prin credință și fapte bune. Astfel, însușirea de către fiecare creștin a operei mîntuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos prin credință și prin fapte bune este o lucrare divino-umană. Harul naște și însuflețește credința în om și tot el stimulează și susține fapta bună a omului, deci și slujirea semenilor; iar credința la rîndul ei

12. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Faptele bune în învățătura ortodoxă și catolică*, în «Ortodoxia», VI (1954), nr. 4, p. 507.

13. *Ibidem*, p. 508.

14. *Teologia Dogmatică și Simbolică*, p. 713.

sporește efec-
bune, prin o-

b. Fapt
descoperă c
țiile de cor
sau cunoașt
teorii specu

După în-
turile sale v
pletîndu-se
ceptul adev
nezeu, ei p
se slăbește
și se afirmă
celorlalți pr

Mîntuir
slujirea om
multe posib
tuire»¹⁶. Că
cu semenii
tuturor prin
dită și ea, to

Prin Hr
tri care dev
personală e
în același l
Său¹⁷.

În socie
Dumnezeu f
de iubire și
și înfrumuse
relațiile din
sul se impo
lata virtuții

Creștini
li vădesc pe
Tatăl lor ce
ca și Hristo
cu adevărul
în comuniun
mîntuirea sa
vărată după

15. Pr. Pr

16. Pr. Pr

17. *Ibidem*

18. Pr. Pr

(1951), nr. 5—6.

19. Pr. Pr

odox, în «Studi

sporește eficacitatea lucrării harului în om, manifestându-se în fapte bune, prin care omul înaintează, urcând pe drumul mântuirii.

b. **Faptele bune, expresii și roade ale slujirii creștine.** Omul se descoperă din ce în ce mai mult în deplinătatea sa ca subiect în relațiile de comuniune cu ceilalți. «O caracteristică a acestei descoperiri sau cunoașteri de sine adevărate a omului e că ea se realizează nu prin teorii speculative despre om, ci prin slujire reală a lui»¹⁵.

După învățătura ortodoxă se afirmă și se realizează numai în legăturile sale vitale cu ceilalți, slujind și fiind slujit de ceilalți, numai completându-se prin slujire reciprocă cu aceea. Dacă pentru creștini conceptul adevărat al omului constă în însușirea lui de chip al lui Dumnezeu, ei pot spune și trebuie să spună că chipul lui Dumnezeu în om se slăbește când omul iese din viața de comuniune iubitoare cu ceilalți și se afirmă și crește numai când omul participă la viața și bunăstarea celorlalți prin slujire reciprocă.

Mintuirea adusă nouă de Hristos oferă cea mai adincă bază pentru slujirea omului și a lumii. Căci în Mântuitorul Hristos sînt cuprinse multe posibilități: «în El încap toți și toți pot fi aduși la El, spre mîntuire»¹⁶. Căci relația cu Dumnezeu implică în același timp relația dreaptă cu semenii noștri. Omul nou adus de Învieirea lui Hristos, este deschis tuturor prin Hristos și este factorul unificator al întregii creații, rezidită și ea, tot prin Învieirea lui Hristos pentru om.

Prin Hristos avem deodată relația cu Dumnezeu și cu semenii noștri care devin chipuri ale Fiului prin Duhul Sfînt. De aceea mîntuirea personală este rod al relației de iubire jertfelnică, slujitoare cu semenii, în același Hristos, care ne încorporează pe toți în Sine, prin Duhul Său¹⁷.

În societatea semenilor creștinul trebuie să aibă o viață activă. «Pe Dumnezeu îl cunoaștem în semenii, iubindu-i și săvîrșind față de ei fapte de iubire și îl cunoaștem în universul naturii activînd prin civilizarea și înfrumusețarea ei»¹⁸. Prin fapte se desfășoară Hristos în noi și în relațiile dintre noi și semenii. Statornicindu-se în fapte bune credinciosul se împodobește cu virtuți și trăiește pe Hristos însuși, întrucît ființa virtuții este Hristos.

Creștinii prin activitatea lor îndreptată spre bine, adevăr, frumos, îi vădesc pe Hristos viu între ei, iar cei ce privesc la El măresc pe Tatăl lor cel din ceruri. «Omul îndreptîndu-se către semenul său face ca și Hristos să se orienteze către sine. Orientarea activă, cu fapta și cu adevărul către semenii este esența vieții religioase, dusă de creștin în comuniune»¹⁹. Prin activitatea și faptele sale, creștinul își lucrează mîntuirea sa, dar și a semenilor săi, căci toți trebuie să ducă o viață adevărată după viața și învățătura Mîntuitorului.

15. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *art. cit.*, p. 412.

16. Pr. Prof. Dr. Dumitru Gh. Radu, *art. cit.*, p. 105.

17. *Ibidem*, p. 103.

18. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Condițiile mîntuirii*, în «Studii teologice», III (1951), nr. 5—6, p. 249.

19. Pr. Prof. Dr. Dumitru Gh. Radu, *Structura actului religios după doctrina ortodoxă*, în «Studii Teologice», VI (1954), nr. 3—4, p. 147.

În faptele săvârșite noi răspundem altor și altor situații, altor și altor nevoi ale semenilor noștri în fața cărora ne pune Dumnezeu, cerându-ne să ne manifestăm continuu și noi iubirea noastră, care în alt fel este iubirea neîncetată a lui Dumnezeu, față de oameni prin noi și față de noi înșine; «căci El voiește ca noi să creștem neîncetat și multiplu, dezvoltându-ne toate posibilitățile noastre de cunoaștere și făptuire, dezvoltând comuniunea de iubire cu cât mai mulți oameni și înprospătînd-o neîncetat»²⁰.

Omul face bine semenilor pentru că și-a deschis inima pentru ei și prin facerea de bine deschide inima altora. De aceea activitatea înfrățitește pe oameni, căci nici o faptă nu o face omul numai pentru sine. Și în orice activitate omul trebuie să fie ajutat și de alții. «Activitatea înșilor se concentrează într-una singură cu efecte considerabile, sau se înlanțuie contrapunctic, sau se provoacă și se condiționează una pe alta. Fiecare satisface prin activitatea sa nu numai o necesitate personală, ci una a semenilor săi și în general în una colectivă»²¹.

Cine ajută omului, ajută lui Hristos. Parafrazînd cuvîntul Mîntuitorului că cine ajută pe cei ce au nevoie de ajutor, îl ajută pe El însuși. Sfîntul Grigore de Nazians spune: «Frații mei și frați ai lui Hristos. În vreme să cercetăm pe Hristos, să-l apropiem pe Hristos, să îngrijim pe Hristos, să hrănim pe Hristos, să cinștim pe Hristos»²². Omul nu e numai după chipul lui Hristos ci e legat de Hristos, pentru faptul că Hristos s-a făcut semenul nostru și fiecare om e legat de toți ceilalți oameni, în relația eu-tu-el. Omul se face asemenea lui Dumnezeu prin slujire.

«Nimic nu are omul așa de mult ca Dumnezeu, ca a face bine», spune tot Sfîntul Grigore de Nazians²³.

Prin slujirea aproapelui ducem pînă la capăt slujirea lui Dumnezeu, potrivit cu intențiile iubirii Lui, căci acestea toate se referă la oameni. Spre ei s-a îndreptat întru totul, pînă la «unirea sa cu ei». În fiecare om este astfel implicată o față a lui Hristos. Sfîntul Simeon Noul Teolog, comentînd acest text, spune că din El decurge că «fiecare văzînd pe fratele și pe aproapele său, să-l slujească așa ca pe Dumnezeul său, să se socotească pe sine atotmic față de fratele său, ca față de Făcătorul său și să-l primească și să-l cinstească așa ca pe Acela, și să-și verse bunurile sale în slujirea lui; precum și-a vărsat Hristos singele său pentru mîntuirea noastră»²⁴.

Slujirea prin faptele iubirii constituie o solidarizare morală a tuturor creștinilor și a fost socotită universală pentru început. Slujirea specială a Apostolilor și slujirea sacramentală și pastorală a Preoției, care are în vedere, pe rînd, evenimentele vieții omenești și sfințirea lor

20. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, București, 1978, p. 375.

21. *Ibidem*, p. 251.

22. Sf. Grigore de Nazians, *De pauperum amore*, Migne, P. G., XXXV, 890.

23. *Ibidem*.

24. Sf. Simeon Noul Teolog, *Capita practica et theologica*, 115, ed. II, vol. II, Atena, 1893, p. 165.

în vederea
acter de pe

Prin sl
vers, dispu

și făcut u
Matei 25,

slujirea lui Du
șire a transf

oare pentr
rică, însear

Biserici
în toată lu

presia cred
lui Hristos

urea, slujinc
a lucrat co

oamenilor c
nu constau

fapte de în
du-ne posib

și să-i răs
lății sau a

nezeu, ale

c. Nete

1) Tem

Dumnezeu
oamenilor

plar și cu s
nul nostru

atît slujitor
aceasta o a

jească, dar

«Nu to
să fie slujit

ci ca să slu

El se i

aceasta pe
mis», spun

care așteap
răstignit fa

această ope

Mîntui
din voi va
26—28); «I

și să-și de

25. Prot
a răscumpărd
26. Pr. I

la vederea mîntuirii, produc ca efect slujirea prin fapte, care are caracter de permanență și de continuitate»²⁵.

Prin slujire, iubirea care izvorăște din Dumnezeu, ia drumul invers, dinspre oameni spre Dumnezeu: «Adevărat vă zic vouă, intrucît ați făcut unuia dintre acești frați ai Mei prea mici, Mie mi-ați făcut» (Matei 25, 40—45). Slujirea semenilor și a lumii se împletește cu slujirea lui Dumnezeu și a noastră înșine și dă un sens vieții noastre. Slujirea transformată într-un concept fără acoperire în faptă, nu e mîntuire pentru nimeni. A fi credincioși lui Hristos, ca indivizi și ca Biserică, înseamnă a-L urma pe drumul slujirii pînă la jertfa pentru alții.

Biserica trebuie să-L trăiască pe Hristos și să-L arate pe Hristos în toată lucrarea ei de slujire a mîntuirii omului, fiindcă ea este expresia credinței comune în Hristos, pentru că membrii ei trăiesc viața lui Hristos și pentru că numai în Hristos își dobîndesc aceștia mîntuirea, slujind lui Dumnezeu prin slujirea semenilor lor. Așa cum Hristos a lucrat continuu, manifestîndu-și iubirea față de alte și alte nevoi ale oamenilor din jurul Său, așa trebuie să facem și noi. Dar faptele cerute nu constau numai din manifestări ale iubirii față de semenii, ci și din fapte de înfrînare a egoismului care ne mărginește în general, nedîndu-ne posibilitatea să ne împărtășim de iubirea nelimitată a lui Hristos și să-i răspundem ei; ele constau și din faptele de întărire a purității sau a transparenței noastre și a întăririi legăturii noastre cu Dumnezeu, ale intensificării apropierii de El și a relației iubitoare cu El.

c. Netemeinicia concepțiilor sectare despre slujirea socială.

1) *Temeiul hristologic al slujirii sociale.* Legătura între slujirea lui Dumnezeu și slujirea oamenilor, sau implicarea datoriei de slujire a oamenilor în slujirea lui Dumnezeu, o arată Bisericilor în mod exemplar și cu supremă putere obligatorie pentru conștiința lor, însuși Domnul nostru Iisus Hristos. Făcîndu-se om, Fiul lui Dumnezeu s-a făcut atît slujitor al lui Dumnezeu-Tatăl, cît și oamenilor. El ne-a arătat prin aceasta o altfel de mărime a omului decît cea care pretinde să i se slujească, dar consideră nedemn să slujească²⁶.

«Nu tot așa va fi și între voi. Ci cel care vrea să fie mai mare, să fie slujitorul vostru. După cum și Fiul Omului n-a venit să fie slujit, ci ca să slujească» (Matei 20, 26 și 28).

El se intrupează ca să facă voia Tatălui, intrucît mîntuiește prin aceasta pe oameni. «Mîncarea Mea este să fac voia Celui ce m-a trimis», spune Mîntuitorul către ucenicii săi, dar o spune privind lumea care așteaptă să fie mîntuită de El (Ioan 4, 24—35). Acceptînd să fie răstignit face voia Tatălui, dar prin răstignire mîntuiește lumea. Prin această operă face voia Tatălui și slujește lumii, mîntuind-o.

Mîntuitorul se dă pe Sine chip de adevărată slujire zicînd: «Care din voi va vrea să fie mai mare, să fie slujitorul vostru» (Matei 20, 26—28); «Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca El să slujească și să-și dea viața drept răscumpărare pentru mulți» (Marcu 10, 45):

25. Protos. Dometie Manolache, *Temeiuri ale slujirii în dogma Sîntei Treimi și a răscumpărării*, în «Ortodoxia», XXIV (1972), nr. 2, p. 125.

26. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Slujitorii ai lui Dumnezeu...*, p. 409.

«Eu sint în mijlocul vostru ca Cel ce slujește» (Luca 22, 26); «Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi» (Matei 11, 28). Toate aceste texte arată câtă putere de dăruire și de slujire adevărată cuprinde chipul Mîntuitorului, care ne încredințează că va fi cu noi în această asociere de slujire, pînă la sfîrșitul veacului: «Și iată Eu cu voi sint în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului» (Matei 28, 20).

Pildă de smerită slujire se dă Mîntuitorul pe sine și cu ocazia «spălării picioarelor» cînd se adresează către Ucenicii săi, zicîndu-le: «Înțelegeți ce v-am făcut Eu? Voi Mă numiți pe Mine Învățătorul și Domnul, și bine ziceți, căci sint. Deci dacă Eu, Domnul și Învățătorul v-am spălat vouă picioarele și voi sînteți datori să spălați picioarele unii altora. Că v-am dat vouă pildă, ca precum v-am făcut Eu vouă, să faceți și voi asemenea» (Ioan 13, 12—15).

Iisus Hristos este Mîntuitor intrucît este slujitor și omul se mîntuiește intrucît slujește oamenilor din puterea și la porunca Mîntuitorului. Căci prin iubire Hristos în același timp mîntuiește și slujește, iar omul în același timp se mîntuiește și slujește²⁷. Numai teoriile soteriologice care nu au văzut rolul central al iubirii în mîntuire au putut despărți între activitatea mîntuitoare și slujitoare a lui Hristos, sau între preocuparea omului pentru mîntuire și cea pentru slujire.

Această calitate de a sluji este esențială Tatălui și ține de taina promiei, a iconomiei: «Tatăl Meu, pînă acum lucrează și Eu lucrez» (Ioan 5, 17). Slujirea e de aceeași însemnătate și esență cu calitatea de «fiu» iar pentru credincios este una din trăsăturile «chipului». A sluji e «după chipul lui Dumnezeu». De aceea slujirea e o componentă a mîntuirii, a dragostei, în timp ce păcatul a fost și este «refuzul slujirii»²⁸.

Slujirea Fiului Omului are ca scop general mîntuirea (Marcu 10, 45). Sfinții Părinți învață că mîntuirea noastră n-ar fi fost posibilă fără întreita slujire a Mîntuitorului. În acest scop, Fiul lui Dumnezeu se face fiu al omului, adică se face părtaș al firii create, luînd trup și suflet ca să le înalțe. «Smerindu-se ca Dumnezeu, El a înălțat, în trupul său, întreaga omenire la starea lui Dumnezeu. El s-a făcut om pentru om»²⁹.

Din puterea sa de slujire luăm putere fiecare pentru a sluji cu iubire pe semenii noștri și să creștem în comunitatea Bisericii.

2) *Temeiul soteriologic și ecleziologic al slujirii sociale.* Mîntuirea în starea finală este după Sf. apostol Pavel readunarea tuturor în Hristos. Precum păcatul constă în egoismul care desparte pe oameni de Dumnezeu și întreolaltă, mîntuirea constă în depășirea egoismului, în iubirea tuturor întreolaltă și în unirea cu Dumnezeu. Între Învieria lui Hristos și învierea noastră se întinde intervalul lucrării lui Hristos de a ne aduna pe toți în El în chip desăvîrșit și al străduințelor noastre în această direcție, stimulate și susținute de lucrarea Lui. Această lu-

27. *Ibidem*, p. 411.

28. Pr. prof. Constantin Galeriu, *Jertla și răscumpărare*, București, 1973, p. 87.

29. Sf. Grigore de Nazianz, *Cuvîntarea XXX la Sf. Botez*, 13, Migne, P. G.,

care a lui I
ult sau mai

Hristos
înmuș să tr
ate tot mai
zeze în împă

Aceasta
uirea rămîn
socială, fieca
putem însuș
țați de alții
procă. Mir
are și cu ur
unionea în
strădui să r
bire. Căci

Fiind un
uirea noast
ocotim ca j
uirea cu ei
uirea noast
are omul ar

Mîntuire
ică. Biserica
încorpore
ntemeiată d
în istorie ca
pentru omul
redat comun

Biserica
ea n-a fost t
cîndu-se t
andrică a c
este cu adev
ca rost al ei
omenirii în
ul-Slujitor,

Mîntuitor
emnul la s
slujit, ci cel
plul întemei
păpat, Iisu
Dumnezeu ș
2, 14).

30. Pr. pr
le ce rezultă
r. 2, p. 208.

31. Pr. pr

care a lui Hristos se îndreaptă și se exercită într-un fel sau altul, mai mult sau mai puțin sensibil și vădit, în toți.

Hristos nu ne-a adus mîntuirea pentru ca noi credincioșii să continuăm să trăim în izolare, ci pentru ca să tindem împreună spre o unitate tot mai mare și tot mai profundă, care în gradul ei final să culmineze în împărăția veșnică a lui Dumnezeu³⁰.

Aceasta se reflectă în faptul că noi nu putem să ne dobîndim mîntuirea rămînînd izolați, preocupîndu-ne numai de noi înșine. Fără însoțală, fiecare trebuie să ne însușim mîntuirea personal, dar nu ne-o putem însuși personal și nu putem persista și înainta în ea decît ajutați de alții și ajutînd pe alții, adică în mod comunitar prin slujire reciprocă. Mîntuirea echivalează cu scoaterea și ieșirea noastră din izolare și cu unirea noastră cu Hristos și cu alții. Mîntuirea înseamnă comuniunea în Hristos. De aici e evidentă îndatorirea creștinilor de a se strădui să mențină sau să desăvîrșească unitatea lor bisericească prin iubire. Căci «iubirea lui Hristos ne ține la un loc» (II Cor. 5, 14).

Fiind uniți cu Hristos cel în starea de jertfă și înviere pentru mîntuirea noastră, trebuie să ne jertfim și noi pentru semenii noștri, să-i socotim ca pe Hristos care cere răspunsul nostru astăzi și să căutăm mîntuirea cu ei prin slujirea ce le-o aducem, așa cum Hristos a slujit mîntuirea noastră a tuturor, reînnoind în același timp întreaga zidire în care omul are poziția de centru³¹.

Mîntuirea noastră personală și a semenilor noștri are loc în Biserică. Biserica este în lume și lucrează în lume, mîntuirea celor pe care încorporează în Hristos, prin Duhul Sfînt, slujindu-i pentru că a fost întemeiată de Hristos după Moartea și Învierea sa din morți și introdusă în istorie ca o realitate teandrică de către Duhul Sfînt la Cincizecime, pentru omul răscumpărat de Hristos din robia păcatului și a morții, și readat comuniunii cu Dumnezeu.

Biserica se face prezentă în lume prin lucrarea ei de slujire. Căci ea n-a fost trimisă în lume pentru a stăpîni triumfător, ci pentru a sluji, făcîndu-se tuturor toate, dar fără a-și pierde identitatea de comunitate teandrică a oamenilor cu Dumnezeu prin Hristos în Duhul Sfînt. Aceasta este cu adevărat «dimensiunea cea mai proprie a Bisericii. Biserica are, ca rost al ei, servirea. Nu numai servirea Tainelor, ci servirea omului, a omenirii în sens total, atotcuprinzător, în sensul în care a slujit Domnul-Slujitor, întemeietorul ei.

Mîntuitorul a lăsat urmașilor Săi, prin slujirea Sa, modelul și îndemnul la slujire, arătînd — așa cum am mai spus, că mare nu e cel slujit, ci cel ce slujește. De aceea Biserica cu slujitorii ei, urmînd exemplul întemeietorului, trebuie să slujească fiilor ei, prin darurile ce le-a cîpătat, Iisus Hristos restabilind legătura dintre cer și pămînt, dintre Dumnezeu și om, «desființînd zidul cel despărțitor al vrajbei» (Efes., 2, 14).

30. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Învățătura ortodoxă despre mîntuire și concluziile ce rezultă din ea pentru slujirea creștină în lume*, în «Ortodoxia», XXIV (1972), nr. 2, p. 208.

31. Pr. prof. Dumitru Gh. Radu, *art. cit.*, p. 105.

Hristos mîntuiește pe oameni întrucît se extinde în ei, întrucît îi încorporează în sine și întrucît îi asimilează treptat cu omeneirea sa înviată. «Biserica este această extindere a lui Hristos în oameni, acest laborator în care se realizează treptat asimilarea oamenilor cu Hristos cel înviat»³². Dacă oamenii sînt adunați în același Hristos, dacă același Hristos îi încorporează pe toți cei ce se mîntuiesc, ridicîndu-i la starea umanității sale, prin energia harului ce o transmite în sine, mîntuirea nu se poate obține în izolare. Mîntuirea se obține numai în Biserică, în organismul celor adunați în Hristos, Biserica e cîmpul de acțiune al energiei harului ce țîșnește din Hristos, adică al Duhului Sfînt care sălășluiește deplin în umanitatea lui Hristos cea înviată și din ea ni se comunică nouă. Biserica este Hristosul comunitar, care face neconținut drumul lui Hristos cel personal. Hristos în calitate de cap nu se poate despărți de trupul său, Biserica, ci e mai degrabă mereu conducătorul nemijlocit și suflarea cea mai intimă, mereu prezentă în el. Această comuniune între Hristos și Biserică se bazează pe participarea Bisericii la Pătimirea și Învierea lui Hristos și se activează în ea. Aceasta însă se împlinește sacramental în Sfintele Taine³³. Biserica fiind viața noastră în Hristos, viața ei fiind creșterea noastră în Hristos, ea e organul mîntuirii și sfințirii noastre. Așadar Biserica este o comunitate teandrică sacramentală pentru viața și mîntuirea noastră prin slujire³⁴. Din puterea lui Hristos dată ei prin Duhul Sfînt, Biserica slujește ca organ prin care se comunică credincioșilor puterea și ajutorul lui Hristos. Lucrarea de mîntuire începută prin actul întrupării lui Hristos și continuată prin Răstignire, Înviere, Înălțarea la ceruri și șederea de-a dreapta Tatălui, nu s-a înfăptuit deplin decît prin întemeierea Bisericii, care este finalizarea acțiunii mîntuitoare³⁵. Biserica este așezămîntul dumnezeiesc al unirii omului cu Dumnezeu, prin Hristos în Duhul Sfînt, iar în afară de Hristos și de Biserica-Trupul Lui, nu există mîntuire.

d. **Faptele bune, criteriul al judecării particulare și obștești.** Biserica Ortodoxă învață că sufletul omesc după despărțirea de trup este supus dreptei judecări a lui Dumnezeu, în fața căreia trebuie să dea socoteală de viața de pe pămînt³⁶. Dacă această viață a fost în conformitate cu legile morale și dacă omul a fost în comuniune cu Dumnezeu, sufletul e răsplătit cu bunuri duhovnicești, bucurîndu-se de fericirea raiului, iar dacă a dus o viață imorală, el este condamnat la chinurile iadului. Referitor la făgăduința Mîntuitorului «Ferițiți cei blînzi că aceia vor moșteni pămîntul.» (Matei 5, 5), Sfîntul Ioan Gură de Aur se întreabă care e pămîntul pe care-l vor moșteni. Nu e, după afirmația unora, un pămînt spiritual, pentru că nu aflăm nicăieri în Sfînta Scriptură să fi vorbit vreodată de așa ceva. Dar promisiunea Mîntui-

32. *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. III, p. 768.

33. Odo Casel, *Das christliche Kultmysterium*, Regensburg, 1935, p. 265.

34. Pr. prof. dr. Dumitru Gh. Radu, *Caracterul eclesiológic al Sfintelor Taine și problema intercomuniunii*, București, 1978, p. 85.

35. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 195.

36. *Mărturisirea Ortodoxă*, I, 61.

brului se r
semenea ș
este să ne

este aici r

Prin faț
mîntuirea și

Iisus H

nu numai f

tricoșatei s

degrăite al

lavă deșart

ainele inim

Condiții

trimis prin

(Marcu 16,

34 și urm.)

a Sf. apost

expresia ce

bune. Deci

care nu au

pentru Hris

dă putere p

ele mindria

Faptele

de a face r

omului să p

râu, iar c

face aseme

nirii lui Hri

De aceea p

ce vor arăt

adevărat, în

Această

de desăvîrș

nezeu va c

său, la jude

de El.

Domnul

Căci se po

ăcut cu toat

Aceasta nu

37. Pr. M
riul său la «P.
nr. 9—10, p. 54
38. Sf. Io
39. Pr. p
xia», VII (1955
40. Sf. M
41. Pr. pi

omului se referă la lucrurile viitoare, cât și la bunurile prezente³⁷. De asemenea și Sf. apostol Pavel, făgăduind răsplata prezentă, se străduiește să ne abată de la păcat. Făgăduind pământul, Iisus Hristos nu sfârșește aici răsplata sa; El adaugă și bunurile celeilalte vieții³⁸.

Prin faptele bune care trebuie să încununeze credința sa agonisește mântuirea și îndumnezeirea celor ce cred în Hristos.

Iisus Hristos vrea să ne facă a înțelege prin împărăția cerurilor nu numai folosirea bunurilor din cer, dar și învierea tuturor și clipa înfricoșatei sale veniri. Ca răsplată, cei drepti vor primi la urmă bunurile negrăite ale vieții de apoi. În ziua cea mare a judecării, iubitorii de slavă deșartă își vor primi răsplata faptelor lor, când Dumnezeu va vădi mințile inimii lor.

Condițiile pe care le cere Sfinta Scriptură pentru ca cineva să fie primit prin judecata particulară la fericire, sînt pe de o parte: credința (Marcu 16, 16), pe de altă parte, faptele bune (II Cor. 5, 10; Matei 25, 34 și urm.) sau păzirea poruncilor. Formularea cea mai scurtă este cea a Sf. apostol Pavel: «Credința lucrătoare prin iubire» (Gal. 5, 6)³⁹. În expresia cea mai simplă, la judecată se cer atît credință cît și fapte bune. Deci nici o credință teoretică, incapabilă de fapte, nici faptele care nu au izvorul în credință, nu mîntuiesc, faptele care nu se fac pentru Hristos din dragoste față de El și cu conștiință smerită că El dă putere pentru ele, ci se fac din cine știe ce interes sau implică în ele mîndria celui ce le face, nu au putere mîntuitoare.

Faptele bune de un anumit fel, săvîrșite mereu, nasc deprinderea de a face regulat acel bine, adică o virtute. Poruncile dumnezeiești cer omului să practice mereu orice fel de bine și să ocolească orice fel de rău, iar credința e cea care-i dă putere la aceasta. Prin virtuți omul se face asemenea lui Hristos (Rom., 8, 29), crește la măsura vârstei plinirii lui Hristos (Efes. 4, 13), dobîndind prin iubire asemănarea cu El⁴⁰. De aceea putem spune că Hristos la judecată va lua lîngă sine pe cei ce vor arăta asemenea Lui, pe cei ce vor purta pecetea Lui, a omului adevărat, în ființa lor.

Aceasta nu înseamnă că numai cei ce au ajuns pînă la acest grad de desăvîrșire, sau sfințire, sau unire cu Hristos, se mîntuiesc. Dumnezeu va căuta cu atenție aceste începuturi de trăsături ale chipului său, la judecată, adică toate faptele săvîrșite din credință și iubire față de El.

Domnul nu va pune în cumpănă numeric faptele bune și cele rele. Căci se poate ca unii să fi săvîrșit foarte multe fapte rele și apoi s-au căit cu toată puterea de ele, fără să mai apuce să facă multe fapte bune. Aceasta nu-i va împiedica de a se mîntui⁴¹. Sau se poate ca unii să fi

37. Pr. Magistr. Mircea Nișcoveanu, *Doctrina Sf. Ioan Gură de Aur în comentariul său la «Predica de pe Munte»*, (Matei V—VII), în «Studii Teologice», XVII (1965), nr. 9—10, p. 545.

38. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia XXII*, col. 307—308.

39. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Judecata particulară după moarte*, în «Ortodoxia», VII (1955), nr. 4, p. 556.

40. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, Migne, P. G., 91, 1081.

41. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Judecata...*, p. 557.

făcut multe fapte bune, dar spre sfârșitul vieții au căzut în necredință și necurătenie, fapt care poate să-i piardă. Ceea ce se are în vedere la judecata particulară e starea cu care se duce omul din această lume.

Credința și faptele bune nu sînt așadar un factor juridic de schimb ci numai un factor de relație, în care caz s-ar pune exact în cumpănă cu faptele cele rele. Faptele nu se scriu numai în cer, ca merite care trebuiesc recompensate, ci se scriu, se sapă și în ființa omului⁴², în forma ce i-o dă acesteia neconținut, întrucît prin ele omul se face după chipul lui Hristos. Iar Domnul le citește nu numai din cartea de sus, ci și din om, ba se vede prin ele pe sine însuși, întipărit în om.

La judecata obștească sau la a doua venire Domnul va judeca viii și morții, adică pe toți oamenii care au trăit aici pe pămînt de la începutul lumii. Despre ea vorbește Mîntuitorul în diferite parabole, ca de exemplu în parabola despre neghina semănată printre grîu (Matei 13, 24—30), a năvodului în care se prind pești buni și răi (Matei 13, 47—50), a celor zece fecioare (Matei 25, 1—13). Judecata universală e propovăduită și de Sfinții Apostoli (Fapte 17, 31 ; Rom. 2, 6—13 ; I Cor. 3, 13 ; I Petru 4, 5 etc.) și de Sfinții Părinți.

Judecata din urmă va fi universală întrucît ei îi vor fi supuși toți oamenii, din toate timpurile și din toate locurile. Scopul ei este de a se constata cum a întrebuințat fiecare om darurile primite de la Dumnezeu (Matei 25, 15 și urm.) ; cum a trăit și s-a comportat față de Dumnezeu și de semenii, în ce fel i-a slujit, din momentul în care a știut deosebi binele de rău și pînă la sfârșitul vieții. Domnul va judeca și va răsplăti fiecăruia om după credința, cugetele, vorbele și faptele sale (Mărt. Ort. I, 59 ; Ioan 3, 18 ; Rom. 2, 16). Așadar, credința, cugetele, vorbele și mai ales faptele sînt criteriile după care vom fi judecați la urmă.

La judecata universală pe care o va face Fiul Omului (Ioan 5, 22 ; Fapte 1, 42) fiecare își va vedea, ca într-o oglindă sau ca într-o carte deschisă, viața sa pămîntească ; va vedea efectele ideilor și faptelor sale în urmași, și văzîndu-le vor constata dacă au fost bune sau rele, dacă a slujit conform chemării lui Hristos și va trage consecința acestei constatări. Potrivit ei, despărțirea între cei de-a dreapta și cei de-a stînga, va avea drept criteriu unic modul în care au fost sau nu generoși, săritori, iubitori, sensibili la suferințele altora aici pe pămînt⁴³.

Așadar, împărăția cerurilor se va da celor ce au slujit pe aproapele, celor care au săvîrșit fapte bune, pentru că aproapele nu este altcineva decît Hristos identificat cu tot omul pentru care El s-a jertfit, pe care l-a răscumpărat, din care a făcut egalul său, cu care s-a unit, din care a făcut o ființă de mare preț.

Mîntuirea subiectivă o înțelegem prin urmare ca o lucrare divină-umană, de restabilire a chipului lui Dumnezeu în omul credincios și se

42. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspuns către Talasie*, 54, sc. 5, în «Filocalia», vol. III, trad. Pr. prof. Dumitru Stăniloae, p. 248.

43. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *Coordonate pentru o teologie a slujirii*, în «Ortodoxia», XXXI (1979), nr. 1, p. 173.

poate implini numai în Biserică. Noi nu ne putem mîntui nici numai prin credință, fără fapte, sau numai prin fapte fără credință, nici numai prin credință și fapte fără ajutorul harului dumnezeiesc, sau numai prin har fără credință și fapte bune. Mîntuirea redă, cum s-a putut vedea, nu numai răscumpărarea noastră și împăcarea cu Dumnezeu ci și înnoirea firii umane prin Hristos în Duhul Sfînt și noile relații dintre om și Dumnezeu și dintre oameni în Hristos datorită Duhului Sfînt care este Duhul comuniunii eclesiale în iubire.

Mîntuirea noastră în Hristos a dat acel om nou care s-a eliberat de egoism, nu numai în direcția lui spre Dumnezeu ci și spre semenii săi, deschizîndu-se total atît lui Dumnezeu, cît și semenilor săi, oamenii. În jertfa sa Hristos a dat și dă continuu răspunsul suprem la chemarea Tatălui și la apelul nostru și ne dă și nouă puterea acestui răspuns. În identificarea sa cu cei ce au nevoie de ajutor îndreaptă spre noi apelul de necondiționată obligativitate pentru iubirea și slujirea oamenilor care își are sursa în slujirea lui Hristos. Slujind oamenilor, noi nu dijmum în vreun fel slujirea pe care o datorăm lui Dumnezeu, nu furăm din timpul și din grija slujirii lui Dumnezeu, ci slujim în realitate lui Dumnezeu, împlinind porunca Lui. Fapta de slujire a creștinului e una, adresații sînt doi : Dumnezeu și omul. Cine slujește omului, slujește și lui Dumnezeu. Cele două slujiri se implică, deci, reciproc, unindu-se într-o unică responsabilitate umană. Slujirea socială sub multiplele ei aspecte are ca scop practicarea și realizarea binelui în comunitate pentru ca toți semenii noștri să se bucure de experiențele folositoare ale fiecăruia și toți să progreseze în bine, să se mîntuiască și să înainteze spre îndumnezeire.

De slujirea astfel înțeleasă, Biserica leagă atît mîntuirea creștinului, cît și înaintarea în cunoaștere și progres a omului și a societății întregi. În slujirea reciprocă este pusă în aplicare răspunderea umană în general și creștină în special : ne simțim responsabili unii față de alții și toți față de Dumnezeu.

DIN TRECUTUL BISERICII ȘI PATRIEI NOASTRE

VIȚA RELIGIOASĂ A ROMÂNILOR DOBROGENI ÎN SEC. VII—XIII *

Drd. MIHAI SPĂTARELU

Spre deosebire de ținuturile românești din stînga Dunării care au devenit mai tîrziu un «Bizanț după Bizanț», Dobrogea, cunoscută ca provincie și themă bizantină sub numele de *Scythia Minor* și, respectiv, de *Paristrion (Paradunavon)*, a avut un statut deosebit. Acest teritoriu dintre Dunăre și Mare a alcătuit un adevărat Bizanț provincial; între secolele VII—XIII s-a desfășurat aici o viață bisericească neîntreruptă, esențială pentru această perioadă de adînci transformări etnice, social-politice și culturale.

La începutul sec. VII procesul de romanizare și de însușire a creștinismului era deja încheiat, fapt care a permis autohtonilor nu numai să-și păstreze ființa etnică, ci și să asimileze populațiile conlocuitoare. Suportul vieții creștine îl constituie puternica organizare eclesiascică a *Scythiei Minor* în sec. IV—VI¹. În centrul ei a stat episcopia Tomisului, care a avut un rol important în perioada marilor dispute hristologice prin ierarhii ei, apărători ai unității Bisericii și ai dreptei credințe. Intensitatea vieții bisericești de aici a depins însă și de liniștea politică. Astfel, dezvoltarea maximă a vieții bisericești a avut loc în perioada înfloritoare de la începutul sec. VI și a durat pînă la evenimentele mai puțin favorabile de la începutul secolului următor. În acest răstimp, Tomisul a fost înălțat la rangul de arhiepiscopie autocefală; mai apoi întîistătătorul ei a primit titlul de mitropolit și a avut drept de jurisdicție asupra a încă 14 episcopii, nou înființate pe pămîntul dobrogean².

* Lucrare de seminar, întocmită și susținută la specialitatea Bizantinologie, în cadrul cursurilor de doctorat, sub îndrumarea D-lui Prof. dr. Emilian Popescu, care a dat și avizul pentru publicare.

1. J. Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'Empire romain*, Paris, 1918, p. 170; V. Pârvan, *Nuove considerazioni nel vescovato della Scizia Minore*, în «*Rediconti della Pontificia Accademia di Archaeologia*», II (1924), p. 117—135.

2. Emilian Popescu, *Contribuții la geografia istorică a spațiului balcano-dunărean în secolele V—VIII e.n.* (Rezumatul litografiat al tezei de doctorat), Universitatea din București — Facultatea de istorie, 1970, p. 17; Idem, *Organizarea eclesiascică a provinciei Scythia Minor în secolele IV—VI*, în «*Studii Teologice*», XXXII (1980), nr. 7—10, p. 594 și 603.

DIN TRECUTUL

Un alt c
deosebire de
telor primit
rosterum-uli
manică din
probabil ca
de originea
refugieze di
și murit³.

Soarta l
regiune oda
beriu bizan
it și în Dol
ală a stăpîr
interval se l
aspectele, in
ncească a c
nele mărtu
mai sigură l
necesar reve

În ceea
avută în ve
cele ecles
ministrativ-n
corespunzăt

Informa
făcut toate
Jos sub adm
risitorul în c
Bulgarii, con
este despre
vine în ajut
unită de tru
VII-lea Porfi
rioară pătru
părțită în tre

3. V. Běs
Berlin, 1964, nr.

4. Acest e
derea slavilor

P. Diaconu, Au
III-e Congrès d

5. D. A. 7
rusme du sept

Athens, 1966, p.

6. Emilian
7. Fontes

Informație a f
Pantelimon), B

Forum (Siliștra,
București, 1968,

Un alt centru bisericesc important a fost la Durostorum care, spre deosebire de Tomis, a fost furat o vreme la arianism datorită influențelor primite din partea goților, așezați în zonă ca federați. Rolul Durostorum-ului a fost totuși deosebit de însemnat pentru populația romană din acest ținut, populație care la sfârșitul sec. VI, își avea foarte probabil ca episcop și reprezentant pe Dulcissimus, dacă ținem seama de originea latină a numelui său. Acest episcop a fost însă silit să se refugieze din cauza atacurilor slavo-avare la Odessos (Varna), unde a și murit³.

Soarta lui Dulcissimus o vor fi împărțit-o și ceilalți episcopi din regiune odată cu dezorganizarea limesului dobrogean în anul 602⁴. Imperiul bizantin intrase într-o situație deosebit de grea⁵ care s-a resimțit și în Dobrogea ca perioadă de mare criză pînă la revenirea generală a stăpînirii bizantine în cea de a doua jumătate a sec. X. În acest interval se întregesc un proces de ruralizare și de sărăcie sub toate aspectele, inclusiv în cel al organizării ecleziastice. Totuși, viața bisericească a continuat, fapt confirmat de descoperirile arheologice și de unele mărturii literare. Astfel, prin elementul religios s-a asigurat cea mai sigură legătură cu Bizanțul, acesta alcătuiind tot timpul și cadrul necesar revenirii stăpînirii bizantine.

În ceea ce privește organizarea bisericească a Dobrogei, trebuie avută în vedere interdependența dintre formele de administrație laică și cele ecleziastice⁶. De aceea, mărturiile referitoare la organizarea administrativ-militară a Dobrogei ne pot sugera o organizare bisericească corespunzătoare, iar cele de natură bisericească una administrativă.

Informațiile literare sînt o dovadă a faptului că Imperiul bizantin a făcut toate încercările pentru menținerea regiunilor de la Dunărea de Jos sub administrație proprie. După cum a consemnat Sf. Teofan Mărturisitorul în *Cronica* sa, controlul bizantin se exercita încă în 679, cînd bulgarii, conduși de Asparuch, au pătruns în Thracia. Cronicarul vorbește despre o «țară aflată atunci sub oblăduirea creștinilor», căreia îi vine în ajutor împăratul Constantin al IV-lea (668—685) cu o flotă sprijinită de trupe pedestre⁷. Mai mult, împăratul cărturar Constantin al VII-lea Porfirogenetul (913—959) vorbește chiar de o organizare anterioară pătrunderii bulgarilor pe teritoriul fostei provincii Thracia, împărțită în trei: Bulgaria, Istros și Haemus⁸.

3. V. Bôševliev, *Spätgriechische und spätlateinische Inschriften aus Bulgarien*, Berlin, 1964, nr. 107.

4. Acest an nu a însemnat totuși o rupere totală a graniței dunărene, pătrunderea slavilor făcîndu-se mai mult prin sectorul de la vest de Durostorum. Vezi, P. Diaconu, *Autour de la pénétration des slaves au sud du Danube*, în *Rapports du III-e Congrès d'Archéologie Slave*, t. I, Bratislava, 1975, p. 165—169.

5. D. A. Zakythinos, *La grande brèche dans la tradition historique de l'hellénisme du septième au neuvième siècle*, în *Χριστιανισμός εις Α. Κ. 'Ορλάνδον* t. III, Athina, 1966, p. 300—327.

6. Emilian Popescu, *Contribuții la geografia istorică...*, p. 25.

7. *Fontes Historiae Dacoromanae* (FHDR), vol. II, București, 1970, p. 619. Această informație a fost confirmată de descoperirile arheologice de la Histria, Ulmetum (Pantelimon), Noviodunum (Isaccea), Callatis (Mangalia), Tomis (Constanța), Durostorum (Siliștra, azi în R. P. Bulgaria). Vezi I. Barnea, *Din istoria Dobrogei* (DID), II, București, 1968, p. 442—445.

8. *Ibidem*, p. 671.

Numitul Istros (ὁ Ἴστρος) a fost considerat de unii istorici drept o formă administrativă premergătoare themei bizantine de la Dunărea de Jos, cunoscută sub numele de Paristrion (Paradunavon)⁹. Foarte probabil, Istros a fost o *turma* (ἡ τοῦρμα) adică o subdiviziune administrativ-militară a Thraciei¹⁰. În felul acesta *turma* Istros urma organizarea veche, fiind integrată themei Thracia¹¹, după cum provincia Scythia Minor fusese cuprinsă în dioceza Thracia. Sigiliile unor turmari, datate în sec. VIII—X confirmă această ipoteză și atestă continuitatea legăturilor cu Bizanțul¹², în această regiune, după instalarea bulgarilor în Peninsula Balcanică. Ținând seama de aceste descoperiri sigilografice este posibil ca subdiviziunea Istros din thema Thraciei să-și fi avut conducerea la Durostorum. Faptul că sigiliile cele mai vechi au fost găsite la Constanța, vechea capitală a Scythiei Minor, iar majoritatea celor noi la Silistra sau în zona învecinată, la Călărași, nu poate fi întâmplător, ci în legătură cu organizarea administrativă, veche și mai nouă a Dobrogei.

Se pune întrebarea dacă în împrejurările mai puțin favorabile din tre sec. VII—X a ființat și o organizare bisericească similară celei din perioada anterioară. Fără îndoială, au existat tot timpul biserici și preoți care să satisfacă nevoile religioase ale populației autohtone. Logica trebuie presupusă și o organizare bisericească superioară, chiar dacă ea nu este pusă deocamdată în lumină de mărturiile arheologice și nici de cele literare.

Numai anumite liste din sec. IX, cunoscute sub numele de *Notitia episcopatumum*, mai pomenesc de «eparhia Sciției — Tomisul» (ἐπαρχία ὁ Τομησός), așezindu-l pe locul al «arhiepiscopiiile autocefale»¹³. Nu este exclus ca această eparhie să fi existat cu întreruperi și după anul 602¹⁴.

Aceste întreruperi trebuie presupuse deoarece vechea metropolă pontică a fost distrusă odată cu pătrunderea bulgarilor. Numele acest-

9. Em. Condurachi, I. Barnea, P. Diaconu, *Nouvelles recherches sur le «Iimes» byzantin du Bas-Danube aux X-e—XI-e siècles*, în *Thirteenth International Congress of Byzantine Studies*, Oxford, 1966, p. 3.

10. Cele trei ținuturi pomenite: Bulgaria, Istros și Haemus se încadrează, de altfel, în procedura generală de subdivizare a unei theme în trei asemenea unități. Vezi, L. Brehier, *Le monde byzantin*, col. II. *Les institutions de l'empire byzantin*, Paris, 1949, p. 361—362; N. Oikonomides, *Les listes des préséances byzantines des IX-e—X-e siècles*, Paris, 1972, p. 341.

11. Înființarea acestei theme, prima din Europa, este datată variat: între anii 679—711, de către A. Pertusi, *La formation des thèmes byzantins*, în *Berichte zum IV. Internationalen Byzantinisten Kongress*, München, 1958, p. 38—39; în primele decenii ale sec. VIII la J. Karayannopoulos, *Die Entstehung der byzantinischen Themenordnung*, München, 1959, p. 35 și 97; în timpul domniei lui Constantin al IV-lea, la G. Ostrogorsky, *Geschichte des byzantinischen Staates*, München, 1963, p. 66—78 și tot în această perioadă, între anii 681—685, de către I. Barnea, DID, vol. III, p. 10.

12. Despre aceste sigilii descoperite la Durostorum, vezi I. Mititelu și I. Barnea, *Sigilii de plumb bizantine din regiunea Dunării de Jos*, în «Studii și cercetări de istorie veche», 17 (1966), nr. 1, p. 43—44.

13. FHDR, vol. II, p. 639; J. Darrouzès, *Notitia episcopatumum ecclesiae constantinopolitanae* (NEEC), *Notitia* 5, nr. 45, p. 48, 265.

14. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I. București, 1980, p. 140.

ia a fost
tinofonă a
at din imp
ainte, dar
tele episc
nerea legă
ului. Totuș
iscopale
mintite¹⁷ s

Nu est
caun al a
nt-o altă l
ificilă. Av
i Omurtag
erior al Du
Cercetările
i Capidava
egături nu
centru adm
sec. IX un
de vest al
numit «arh
Lykostomic

15. R. V
tru distincția
Emilian Pope
hie Mineure,

16. Exis
latine din De
«Studii Clasic

17. Ave
Notitia 2, da
de anul 861

18. FHE
cat să local
alte episcopi

Dealurilor și
importanța e
că, într-o lu

(τῆς Ἀρμενί
J. Darrouzès.

19. Ace
fluvialului să
de la romani

20. D. 7
lasi, 1981, p.

21. H.
22. Ace
simplu caste

cindu-l cu
pe malul dr
Chilia-Lykos
heologie la 2

ria a fost înlocuit totodată cu cel de Constantia¹⁵ de către populația latinofonă a locului, care l-a preferat anticului Tomis. Orașul a pierdut din importanța sa administrativ-militară și economică, deținută mai înainte, dar probabil nu și din cea bisericească, așa cum ne-o arată listele episcopale. Așezarea acestui centru pe țărmul mării a ușurat menținerea legăturilor cu Imperiul și cu Biserica mamă a Constantinopolului. Totuși, conservatorismul Bisericii în privința vechilor titulaturi episcopale a făcut ca acest scaun episcopal să fie menționat în listele amintite¹⁷ sub numele de *Tomis*, și nu de *Constantia*.

Nu este exclus ca tot pe pământul Dobrogei să fi existat și un scaun al avarilor și sciților și fluviului Dunării», după cum amintește într-o altă *Notitia* din secolul al IX-lea¹⁸. Localizarea lui este însă mai dificilă. Având în vedere întărirea statului bulgar sub Krum (803—814) și Omurtag (814—831), această episcopie trebuie căutată pe cursul inferior al Dunării, care a fost controlat tot timpul de flota Imperiului¹⁹. Cercetările arheologice au arătat că orașe ca Noviodunum, Dinogetia și Capidava s-au aflat în relații permanente cu Bizanțul²⁰. Cum aceste legături nu se puteau asigura decît cu ajutorul flotei, era nevoie de un centru administrativ-militar și bisericesc pe malul fluviului. Astfel, în sec. IX un detașament al flotei imperiale avea în grijă paza țărmului de vest al Mării negre²¹. Conducătorul acestei formațiuni militare era numit «arhonte al Bulgariei», purta titlul de comes și își avea sediul la Lykostomion²². Unii cercetători presupun înființarea unei theme mari-

15. R. Vulpe, *Notă de istorie tomitană*, în «Pontice», 2 (1968), p. 163—164. Faptul distincția între Constantia și Constantiniana, localizată la Capul Dolojman, vezi Emilian Popescu, *Constantiniana — un problème de géographie historique de la Scythie Mineure*, în «Byzantinische Zeitschrift», 66 (1973), p. 375—376.

16. Existența acestei populații este atestată de cea mai tirzie dintre inscripțiile latine din Dobrogea. Vezi Emilian Popescu, *Descoperirile arheologice de la Lazuri* («Studii Clasice», VII (1965), p. 253—260.

17. Avem de a face cu mai multe liste alcătuite în această perioadă și anume *Notitia 2*, datată în sec. VIII sau chiar în primul sfert din sec. IX, *Notitia 4*, aproape de anul 860 și *Notitia 5*, tot în sec. IX. Vezi J. Darrouzès, NEEC, p. 19, 45 și 47. În aceste liste, Tomisul este amintit pe locurile 43, 41 și, respectiv, 45.

18. FHDR, vol. II, p. 639. Tot pentru această perioadă, unii istorici au încercat să localizeze la Dunărea de Jos mitropolia Celiției (Κελζίνης) împreună cu alte episcopii sufragane ale acesteia. Vezi, D. Stănescu, *Mitropolia Celiției și Dealurile și a Tarilor*, București, 1940, p. 16—17; M. Sesan, *Mitropolia Celiției și importanța ei*, în *De la Dunăre la Mare*, ed. a II-a, Galați, 1979, p. 146—148. Faptul că, într-o altă *Notitia*, Celiția este desemnată drept centru episcopal al Armeniei (τῆς Ἀρμενίας) exclude însă orice încercare de a fi localizată în aceste ținuturi. Vezi J. Darrouzès, NEEC, *Notitia 13*, nr. 749.

19. Această situație a permis ca o anumită fișie sau porțiune de teren din malul fluviului să stea în legătură cu Imperiul. Vezi N. Iorga, *Histoire des Roumains de la romanité orientale*, vol. II, Bucarest, 1937, p. 365—366 și 376.

20. D. Teodor, *Romanitatea carpato-dunăreană și Bizanțul în veacurile V—XI*, Cluj, 1981, p. 50.

21. H. Ahrweiler, *Byzance et la mer*, Paris, 1966, p. 57, 87—90 și 101.

22. Această localitate, întemeiată se pare încă din sec. VIII, a fost în primul rând un simplu castel întărit. Cercetătorii n-au ajuns încă la o localizare unitară, identificându-l cu Chilia Veche sau, mai probabil, cu Periprava de astăzi, localitate situată pe malul drept al brațului Chilia. Vezi, I. Barnea, DID, vol. III, p. 379; P. D. Teodor, *Chilia-Lykostomo sau Chilia și Lykostomo?*, comunicare ținută la Institutul de Arheologie la 24 ianuarie, 1984.

time, cu reședința în acest oraș și cu granița sudică pe valea mlăștinoasă a râului Carasu, themă care ar fi avut și o subunitate fluvială la Silistra²³.

O scurtă însemnare literară confirmă, de altfel, această ipoteză. Aici se afla comandant «Toma, protospătar și arhonte de Lykostomion»²⁴, căruia patriarhul ecumenic Fotie (857—867; 877—886) i-a dedicat cunoscutul lui *Lexicon*. În asemenea împrejurări este posibil ca funcția administrativ-militară a orașului să fi fost dublată de una bisericească și, deci, să fi existat și un ierarh pe lângă fostul acenit al lui Fotie, cunoscut fiind zelul misionar al marelui patriarh. Acest lucru era foarte necesar dacă ne gândim că, pe lângă autohtoni, asistența religioasă trebuie să fie acordată și celor 12000 de locuitori ai Adrianopolului, deportați în «Bulgaria de dincolo de Dunăre»²⁵, adică în Bugeacul de la nord de Delta.

Anumite argumente de ordin arheologic și literar, precum și altele de ordin logic, pledează pentru continuitatea existenței unui centru bisericesc la Durostorum pînă în sec. IX, cînd dominația statului bulgar s-a extins și asupra părții de sud a Dobrogei. Se pare că această dominație n-a fost permanentă nici în sec. IX. În primul rînd, sigiliile unor turmarchi atestă relațiile permanente cu Bizanțul și prezența stăpînirii bizantine la Silistra²⁶. Astfel, țarul Simeon (893—927), în răspunsul său la una din scrisorile împăratului Roman I Lecapenos (920—944), menționează numai Silistra, nu și Pliska, ca foste ținuturi bizantine, ceea ce arată că orașul a stat sub stăpînire bizantină și-n sec. IX, intrînd în posesia lui Simeon abia la sfîrșitul aceleiași veac, odată cu refugierea lui în fortăreața de aici, din fața urmărilor maghiari, aliați de atunci ai Bizanțului²⁷.

În asemenea împrejurări, este de presupus că și centrul episcopal de la Durostorum își va fi continuat activitatea, cu unele întreruperi, pînă la înființarea patriarhatului bulgar. Deși știrile sînt foarte lacunare și foarte dispersate ca perioadă de timp, ele pot să ne ofere cîteva linii directoare pentru viața bisericească desfășurată la Silistra. Însăși titulatura de «mitropolit de Durostorum și Preslav» a primului patriarh bulgar, Damian (927—972) poate fi un indiciu în acest sens. I. Dujucev²⁸ a arătat că acest patriarhat și-a avut reședința cel mai probabil la Preslav, menționarea Silistrei avînd menirea de a da prestigiu capitalei bulgare și-n domeniul vieții bisericești prin acest centru cu trecut glorios în istoria creștinismului dunărean și cu martiri binecunoscuți și venerați.

23. R. Florescu, R. Ciobanu, *Problema stăpînirii bizantine în nordul Dobrogei în sec. IX—XI*, în «Pontica», 5 (1972), p. 385—386.

24. FHDR, vol. II, p. 637.

25. Evenimentele s-au petrecut după cucerirea Adrianopolului în anul 813, repatrierea făcîndu-se abia în anii 837—838, cu ajutorul corăbiilor trimise de împăratul Teofil (829—842), cf. FHDR, vol. II, p. 631, 651—653.

26. Vezi *Supra*, n. 12.

27. G. Cedrenus, *Historiarum compendium*, t. II, Bonn, 1839, p. 255; cf. I. Barnea DID, vol. III, p. 30.

28. I. Dujucev, *Il patriarcat bulgaro del secolo X*, în «Orientalia Christiana Analecta», nr. 181 (1968), p. 217—218.

De altfel, din sec. IX, din timpul cetat probă creștinismu mai vitrege « Dobrogei putea fi co numele țaru

Logic, avut popula In 864, cînd Fără indoia deja în rînd diul popula rica, *ceruk serică*, ace strămoșilor

Situația tinarea pe nu este ex la înființarea fie satisfăcu

O noui cepe în an reorganizari împăratul b gară, recur politice și unei mitro de pe terit convingăto vîn)³⁵.

Viitoar și pentru

29. J. D

30. In l lutia inedita 104—105.

31. Pr. (Basarabi), I 1034.

32. F. D

33. *Ibid* lensky, în T p. 207. După tirea la cres

34. N. bizantin Mih prilejul bote 1924, p. 21.

35. I. B

De altfel, episcopia de la Durostorum este pomenită într-o *Notitia* din sec. IX, care corespunde însă unei situații anterioare anului 757, din timpul împăraților isaurieni²⁹. Funcționarea acestei episcopii a încetat probabil odată cu domnia lui Krum, care a fost un persecutor al creștinismului³⁰. Viața creștină a continuat însă și în aceste condiții mai vitrege, parte din clerici retrăgându-se probabil în partea de nord a Dobrogei sau la complexul monastic de la Basarabi. Acest lucru ar putea fi confirmat de o inscripție din acest ultim loc care amintește numele țarului persecutor³¹.

Logic, prin acest zel religios, trebuie presupus și rolul pe care l-a avut populația românească în creștinarea unei părți dintre bulgari până în 864, când a avut loc botezarea țarului bulgar Boris-Mihail (852—889). Fără îndoială, primele elemente ale învățaturii creștine pătrunseseră deja în rîndurile populației slave din dreapta Dunării tot prin intermediul populației romanice³². Dacă termenul slav, care desemnează biserica, *ceruky*, nu provine din grecescul *Kyrikon* ci din românescul *biserică*, acest lucru constituie un exemplu important pentru influența strămoșilor noștri asupra slavilor bulgari³³.

Situația din Durostorum s-a schimbat foarte probabil odată cu creștinarea pe linie de stat a bulgarilor. Astfel, deși nu există documente, nu este exclus ca activitatea centrului episcopal să fi fost reluată până la înființarea patriarhatului bulgar, mai ales pentru faptul că urmau să fie satisfăcute și nevoile religioase ale populației bulgare³⁴.

O nouă fază în viața bisericească și politică a Durostorumului, începe în anul 971, odată cu recucerirea bizantină la Dunărea de Jos și reorganizarea acestui teritoriu în thema Paristrion. Cu această ocazie, împăratul bizantin Ioan Tzimiskes (969—976) a desființat patriarhia bulgară, recunoscută în 927 de Roman I Lecapenos, mai mult din motive politice și a reorganizat centrul episcopal din Durostorum sub forma unei mitropolii. În jurisdicția acesteia se vor fi afla și unele episcopii de pe teritoriul de azi al Dobrogei, asupra cărora nu avem mărturii mai convingătoare, cu excepția așezării de la Dinogetia (Biserița-Garvăn)³⁵.

Viitoarele descoperiri arheologice ne pot confirma această ipoteză și pentru alte centre episcopale din orașele care s-au refăcut și s-a

29. J. Darrouzès, NEEC, *Notitia* 3, nr. 606. Pentru datare, vezi și p. 32.

30. În privința martirilor din acest timp, vezi E. Follieri, I. Duțev, *Un acolutia inedita par i martiri din Bulgaria dell' anno 813*, în «Byzantion», 33 (1963), p. 104—105.

31. Pr. A. Stănculescu, *Contribuții la descifrarea inscripțiilor de la Murlatlar (Basarabi)*, în «Biserica Ortodoxă Română», CXV (1977), nr. 9—12, p. 1030 și 1034.

32. F. Dvornik, *Les slaves*, Paris, 1970, p. 170.

33. *Ibidem*. Într-un mod cu totul eronat prezintă creștinarea bulgarilor D. Obolensky, în *The Byzantine Commonwealth. Eastern Europe (500—1453)*, London, 1971, p. 207. După autorul citat, această creștinare ar fi avut drept consecință convertirea la creștinism a unei părți din poporul român, și aceasta «superficială» (!).

34. N. Iorga a opinat că fortăreața Durostorum a fost dăruită de împăratul bizantin Mihail al III-lea (847—867) finului său, țarul Boris-Mihail, în anul 864, cu prilejul botezului. Vezi, *Le Danube d'Empire*, în *Mélanges G. Schlumberger*, I, Paris, 1924, p. 21.

35. I. Barnea, DID, vol. III, p. 181.

dezvoltat după recucerirea bizantină, cum este cazul importantei centre de la Noviodunum (Isaccea), Arrubium (Măcin), Troesmis (Iglița), Carsium (Hîrșova), Capidava (Topalu), Axiopolis (Cernavodă), precum și al noii fortărețe Păcuilul lui Soare, la numai 18 km. de Durostorum.

Mitropolia de Durostorum s-a aflat sub directa obăduire a scaunului patriarhal de Constantinopol, exceptând scurtul interval dintre anii 1019—1020³⁶, cînd a fost coborîtă la rangul de episcopie și subordonată arhiepiscopiei de Ohrida. Dezvoltarea vieții creștine în Durostorum poate fi confirmată de o inscripție care aparține se pare unei biserici, «reinnoită și infrumusețată» cel mai probabil între anii 972—981, în timpul împăraților Vasile al II-lea și Constantin al VIII-lea³⁷. Această situație este reliefată și de alte mărturii. Astfel, poziția Durostorumului în unele *Notitiae*³⁸, precum și prezența lui în liste episcopale posteroare căderii Imperiului bizantin³⁹, arată că acest centru bisericesc a avut o lungă și bogată activitate.

Aceste mărturii atestă în mod evident viața bisericească în Dobrogea, prin prezența unei ierarhii care a supravegheat poporul credincios. Ele nu sînt însă singulare. Săpăturile arheologice de pînă acum au dat la iveală numeroase vestigii creștine, confirmînd puținele mărturii literare existente.

Din intîmplare, în fortăreața bizantină de la Capidava (com. Topalu, jud. Constanța) s-a găsit în anul 1969 un ulcior de factură locală, romano-bizantină, pe care, alături de literele M. Θ. și de semnul crucii, este înscris numele «Petre». Însemnat sub forma specific românească, numele de «Petre» ne atestă un autohton, locuitor al Capidavei, care era știutor de carte. Inscripția, datată în sec. X—XI⁴⁰, reprezintă nu numai unul dintre cele mai vechi documente de limbă română ci și o dovadă prețioasă pentru continuitatea creștinismului în rîndul populației autohtone în epoca tulbură a migrației pecenegilor, uzilor și cumanilor.

În ceea ce privește locașurile de cult, este de presupus că și pentru această perioadă destul de nesigură, a secolelor X—XIII, au existat mici biserici de lemn sau chiar biserici bordeie, din care nu s-a păstrat nici o urmă, situație similară perioadei anterioare (sec. VII—X)⁴¹. Ex-

36. În anul 1020 avea în grijă 40 de clerici și 40 de parohii, cf. F. Dölger, *Regesten der Kaiserkunden des österrömischen Reiches von 565—1453*, I (565—1025), München, 1924, p. 104.

37. V. Beševliev, *op. cit.*, nr. 78; I. Sevčenko, *A Byzantine Inscription from Silistra reinterpreted*, în «Revue des études sud-est européennes», VII (1969), nr. 4, p. 591—598; M. Salamon, *Some Notes on an Inscription from Medieval Silistra* (c. 976) *ibidem*, IX (1971), nr. 3, p. 487—496. P. Diaconu crede că această biserică a rezistat și marii invazii pecenege din 1936. Vezi, *Despre pecenegii la Dunărea de Jos în prima jumătate a secolului al XI-lea*, în «Studii și cercetări de istorie veche», 18 (1967), nr. 3, p. 470.

38. Locul 39, cu ocazia semnării ekthesisului din 1166, și locul 29, la sinodul din 1170, cf. J. Darrouzès, *Listes synodales et Notitiae*, în «Revue des études byzantines», XXVIII (1976), p. 78—79.

39. Idem, NEEC, *Notitia* 21, nr. 59.

40. Emilian Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV—XIII descoperite în România*, București, 1976, nr. 228, p. 237.

41. I. Barnea, *Arta creștină în România*, vol. 2, București, 1981, p. 14.

ție fac d
km. de
la, jud. T

Dintre t
cute în c
rabi. Com
ată cel ma
Datarea
rea de Jos
ivintă. As
scripție ar
ricuța B
ul 6550 (?
ei au fos
reții carie

Unele ir
brintele ai
«ned
ame de pr
tate specil
racterul m

Între re
și mărir
bisericuța E
brante, fapt
tă de cari
tintă pereții
Domnului, u
reche repre

Noi asp
și desfășura

42. Idem, *Studii Teologice*

43. G. M. Angvistice», XV

44. I. Barnea, 1969.

45. G. Mil

46. *Ibidem*

47. Emilian

48. G. Mil

49. *Ibidem*

50. Al. I.

«Studii Teologice și istorie bisericească», I (1976), nr. 1, p. 1.

51. I. Barnea, *Arta creștină în România*, vol. 2, București, 1981, p. 14.

52. I. Barnea

... fac doar locașurile de cult descoperite la Murfatlar-Basarabi, la 10 km. de Constanța, Dinogetia (Biseriçuța-Garvăn), în actuala com. Sălașu, jud. Tulcea și Niculițel, tot în jud. Tulcea.

Dintre toate acestea, se impun prin importanța lor descoperirile făcute în cariera de cretă de la sud-est de comuna Murfatlar, fostă Basarabi. Complexul de aici, prin cele șase biseriçuțe descoperite, reprezintă cel mai vechi așezămint de cult păstrat în întregime în țara noastră. Datarea lui trebuie încadrată în vremea stăpînirii bizantine la Dunărea de Jos pentru că unele inscripții cuprind indicii sigure în această privință. Astfel, în biseriçuța desemnată de arheologi cu sigla B / 1, o inscripție arată anul cînd a fost săpată: leat 6500 (= 992)⁴², iar în biseriçuța B / 4, o altă inscripție, deteriorată însă, pare să fi menționat anul 6550 (?), = 1042⁴³. Cît despre autorii acestor monumente, se crede că ei au fost oameni care au exploatat cariera, întrucît se întîlnesc pe pereții carierei semne și unele reprezentări asemănătoare⁴⁴.

Unele inscripții în slavonă și în grecește, cum sînt cele de «a venit înainte aici»⁴⁵, «Dimian preotul»⁴⁶, «Doamne, ajută robului tău Ioniță»⁴⁷, «nedestoinicul rob Simeon»⁴⁸, «Nerad păcătosul»⁴⁹, ne indică nume de preoți, monahi și credincioși din împrejurimi, cu o expresivitate specifică limbajului monahal⁵⁰, fapt care confirmă și mai mult caracterul monastic al complexului de la Basarabi.

Între reprezentări, cel mai des întîlnită este crucea de diferite forme și mărimi, în special pe suprafețele netede și mai bine luminate. În biseriçuța E/3 se întîlnesc cele mai multe reprezentări de orați sau orante, fapt care presupune o existență anterioară a acestui locaș, chiar datată de carieră⁵¹. Pe lîngă alte reprezentări, o importanță aparte prezintă pereții naosului biseriçuței B/3, unde este incizată scena Nașterii Domnului, unica scenă creștină din complexul de la Basarabi și cea mai veche reprezentare de acest gen de pe teritoriul patriei noastre⁵².

Noi aspecte asupra valorii acestui complex precum și asupra vieții desfășurate la Murfatlar-Basarabi, vor fi semnalate cu siguranță odată

42. Idem, *Monumente de artă creștină descoperite pe teritoriul R.P.R.* (II), în «Studii Teologice», XII (1960), nr. 3—4, p. 212.

43. G. Mihăilă, *Inscripții slave vechi de la Basarabi*, în «Studii și cercetări lingvistice», XV (1964), nr. 1, p. 45—47.

44. I. Barnea, *Monumente...* (III), în «Studii Teologice», XVII (1965), nr. 3—4, p. 169.

45. G. Mihăilă, *op. cit.*, p. 46.

46. *Ibidem*, p. 40; I. Barnea, *Monumente...* (III), p. 166.

47. Emilian Popescu, *Inscripțiile...*, nr. 203, p. 211; I. Barnea, *Monumente...* (III), p. 168.

48. G. Mihăilă, *op. cit.*, p. 48—50.

49. *Ibidem*, p. 41, 55—56.

50. Al. Ioniță, *Viața mînăstirească în Dobrogea pînă în secolul al XII-lea*, în «Studii Teologice», XXIX (1977), nr. 1—2, p. 88; V. Iorgulescu, *Mărturie privind monahismul pe pămîntul românesc înainte de Sfîntul Nicodim*, în «Biserica Ortodoxă Română», CI (1983), nr. 3—4, p. 257.

51. I. Barnea, *Arta creștină...*, p. 18. O datare a întregului complex monastic, mult mai timpurie, de la sfîrșitul sec. IV și începutul sec. V, a făcut-o Pr. A. Stănculescu, *art. cit.*, p. 1030.

52. I. Barnea, *Arta creștină...*, p. 18.

tă cu descifrarea tuturor inscripțiilor, mai ales a celor runice⁵³, care sînt cele mai numeroase.

Un alt punct în care s-a desfășurat o intensă activitate bisericească este Dinogetia-Garvăn. Prosperitatea acestui oraș după revenirea stăpînirii bizantine la Dunăre este atestată prin descoperiri felurite: locuințe de suprafață, sute de bordeie, cruci cu inscripții⁵⁴ și cruci relicvar⁵⁵, monede, o biserică, precum și sigilii ale unor importante personalități laice și bisericești. Biserica descoperită în anul 1950 este cea mai veche biserică de zid cunoscută pînă acum pe teritoriul țării noastre. Probabil de la ruinele ei s-a dat și denumirea de «Biserica» în satele stîncioase pe care a fost clădită. Construcția ei trebuie datată după marea invazie pecenegă din 1036, către mijlocul sau în cea de a doua jumătate a sec. XI⁵⁶. Zidurile bisericii au fost tencuite și pictate pe dinlăuntru, fiindcă în momentul descoperirii se păstrau încă fragmente de tencuială zugrăvite⁵⁷. S-au mai găsit în incinta bisericii trei morminte și o criptă care aparținut probabil ctitorului, iar împrejurul ei un cimitir, părți dintr-un clopot de bronz și o serie întreagă de locuințe⁵⁸.

Descoperirea unei cruci relicvar de aur și a unui sigiliu care aparținut lui «Mihail, arhiepiscopul Rosiei» ne indică foarte probabil existența unui episcop aici, aflat sub jurisdicția mitropoliei de Durostorum⁵⁹. Acest ierarh a fost identificat cu mitropolitul grec Mihail al Kievului (1130—1145) care s-a retras la Constantinopol în 1145 și a mai trăit pînă după 1171⁶⁰, iar prezența sigiliului lui la Dinogetia trebuie să fi fost legată de vreo scrisoare cu caracter personal, trimisă ierarhului de aici. De altfel, strînsele relații pe linie religioasă cu Constantinopolul sînt confirmate și de prezența crucilor simple de bronz precum și a altor exemplare care erau importate de la Constantinopol sau din alte centre bizantine⁶¹. Alte cruci mici simple sau de tip relicvar, produse

53. Proveniența lor a fost explicată prin unele rămășițe ale goților creștini despre care Walafrid Strabus spune că trăiau în apropierea Constantei de astăzi. Vezi FHDR, vol. II, p. 641; P. Diaconu, P. S. Năsturel, *Cîteva observații în legătură cu complexul arheologic de la Murlatlar (Basarabi)*, în «Mitropolia Olteniei», XX (1968), nr. 11—12, p. 943—946. Parte din aceste inscripții au fost descifrate de Pr. A. Stănculescu, *op. cit.*, p. 1024—1034.

54. Emilian Popescu, *Inscripțiile...*, nr. 255, 262, 263, p. 254, 272 și 274.

55. I. Barnea, O. Iliescu, C. Nicolescu, *Cultura bizantină în România*, București 1971, p. 131—135; I. Barnea, *Dinogetia — ville byzantine du Bas-Danube*, în «Byzantina», X (1980), p. 278—279. Aceste cruci se compuneau din două părți suprapuse ca o cutie și conțineau sfinte moaște — fragmente din oasele martirilor sau părți din lemnul Crucii pe care a fost răstignit Mîntuitorul. Vezi, P. Diaconu, *A propos de la culture matérielle byzantine du Bas-Danube aux Xe—XIIe siècles*, în *Actes du XVe Congrès International d'études byzantines*, p. 101.

56. I. Barnea, *Dinogetia — ville byzantine...*, p. 264.

57. Idem, *IdD*, vol. III, p. 235.

58. *Ibidem*, p. 237.

59. Idem, *Dinogetia — ville byzantine...*, p. 282.

60. Idem, *Stigiliul unui ierarh al Rosiei în așezarea de la Garvăn*, în «Studii și cercetări de istorie veche», VII (1956), nr. 1—2, p. 189—197. Această identificare a fost acceptată și de V. Laurent, *Les corpus des sceaux de l'Empire byzantin*, t. V, I, Paris, 1963, nr. 788.

61. Idem, *Dinogetia — ville byzantine...*, p. 279.

Constanti
Enisala (

62, ceea c
urtea de n
sit în cen
de crucei

Cronolc
ează o alt
out unui s
lanului tre
operite au
alului de p
oi, s-a aju
trebuie date
XIII. Aceas
eudal local

Un rol
cum și a p
arhiepiscopi
acestei epar
sec. XIII—X
mentele tull
sub stăpînir
venit un Bi
Constantino
zantini s-a i
unul fiind i
episcopale
alcătuită ce
—1282), Vic
aceeași list
Tot ca mitr
prezintă sit

62. Emili

creștină... p. 1

64. I. Bar

66. C. M

Atanasie de l

l. Bărlina, A.

Sîntul Atana

(1978), nr. 3—4

67. Nu e

a stăvilii misi

Vicinei a fos

cilor, amintit

1234. Vezi E.

vol. I, Bucure

68. V. L.

rest, 1935, în

teza că a av

episcopaux de

XXI (1971), p.

Constantinopol sau la Chersones în sec. X—XIII, s-au mai descoperit Enisala (jud. Tulcea), Noviodunum, Capidava și la Păcuiul lui Soa-⁶², ceea ce arată păstrarea legăturilor religioase cu Bizanțul atît în partea de nord cît și în cea de sud a Dobrogei. Pînă în prezent s-au găsit în centrele dunărene ale Dobrogei mai mult de două sute de astile de cruci⁶³.

Cronologic, la peste un secol după bisericuța de la Dinogetia, urmează o altă bisericuță descoperită pe dealul de la Niculițel. Ea a aparținut unui schit și, prin maniera de construcție, este prima atestare a școlii de treflat pe teritoriul patriei noastre⁶⁴. Cele câteva locuințe descoperite au fost probabil chilii călugărești, care au dăinuit la adăpostul școlii de pămînt din apropiere⁶⁵. Tot în Niculițel, după cercetări mai noi, s-a ajuns la concluzia că actuala biserică cu hramul Sf. Athanasie trebuie datată într-o perioadă ale cărei limite nu depășesc sfîrșitul sec. XIII. Această biserică se pare că a funcționat drept capelă pentru un tribunal local⁶⁶.

Un rol deosebit de important în viața bisericească a Dobrogei preum și a părții de răsărit a Munteniei și a sudului Moldovei l-a avut arhiepiscopia Vicinei, devenită ulterior mitropolie. Asupra existenței acestei eparhii în ținutul dintre Dunăre și Mare avem dovezi sigure în sec. XIII—XIV. Începuturile acesteia se leagă poate probabil de evenimentele tulburi de la începutul sec. XIII, cînd Constantinopolul a căzut sub stăpînirea latinilor (1204). În aceste condiții, nordul Dobrogei a devenit un Bizanț în diaspora în care s-au adăpostit mulți refugiați din Constantinopol datorită intoleranței latinilor. Pentru acești refugiați bizanțini s-a instalat la Vicina și un episcop între anii 1204—1260⁶⁷, scaunul fiind ridicat la rang de mitropolie pe la 1259—1260⁶⁸. În listele episcopale această situație este destul de clară. Astfel, în *Notitia 15*, alcătuită cel mai tîrziu în timpul lui Mihail al VIII-lea Paleologul (1259—1282), Vicina este trecută în rîndul arhiepiscopilor. Într-un adaos la aceeași listă, această eparhie apare încă o dată, însă ca mitropolie⁶⁹. Tot ca mitropolie, Vicina este amintită în sec. XIII în *Notitia 17* care prezintă situația scaunelor episcopale din prima parte a domniei lui An-

62. Emilian Popescu, *Inscripțiile...*, nr. 182, 185, 186, p. 193—195; I. Barnea, *Arta creștină...*, p. 27. 63. P. Diaconu, *A propos de la culture matérielle...*, p. 101.

64. I. Barnea, *Arta creștină...*, p. 20. 65. Idem, *DID*, vol. III, p. 239.

66. C. Moisescu, *Un monument medieval dobrogean necunoscut: biserică Sfîntul Atanasie de la Niculițel (sec. XIII)*, în *De la Dunăre la Mare*, ed. cit., p. 141—145; I. Bătrîna, A. Bătrîna, *Un vechi monument românesc pe teritoriul Dobrogei: biserică Sfîntul Atanasie din Niculițel (jud. Tulcea)*, în *Biserica Ortodoxă Română*, XCVI (1978), nr. 3—4, p. 277—287.

67. Nu este exclus ca înființarea acestei eparhii să se fi făcut și cu scopul de a stăvili misionarismul catolic după înființarea episcopiei cumanilor. Astfel, ierarhul Vicinei a fost probabil unul dintre acei «pseudo-episcopi» care țin de ritul grecilor, amintiți în scrisoarea papei Grigore al IX-lea (1227—1241) din 14 noiembrie 1234. Vezi E. Hurmuzaki, N. Densușianu, *Documente privitoare la istoria Românilor*, voi. I, București, 1887, doc. CV.

68. V. Laurent, G. I. Brătianu, *Recherches sur Vicine et Cetatea Albă*, București, 1935, în *Echos d'Orient*, XXXIX (1936), nr. 181, p. 115—116. S-a emis ipoteza că a avut dintru început rang de mitropolie. Vezi P. S. Năsturel, *Les fastes episcopaux de la métropole de Vicina*, în *Byzantinisch-neugriechisch Jahrbücher*, XXI (1971), p. 34. 69. J. Darrouzès, *NEEC*, nr. 162 și 169.

dronic II Paleologul (1282—1328)⁷⁰. În timpul acestui împărat a păstori Theodor, «smeritul și preacinstitul mitropolit al de Dumnezeu păzitei cetăți Vicina», semnat al sinodului ținut în biserica Blacherne din Constantinopol, în anul 1285⁷¹, precum și al Tomosului împotriva latinilor din 1292⁷². După Theodor, primul ierarh atestat documentar la Vicina, șirul episcopilor de aici continuă pînă la Iachint, strămutat în 1359 la Curtea de Argeș, ca mitropolit al Ungrovlahiei.

Dacă aceste informații oglindesc în chip minunat intensificarea vieții bisericești pe teritoriul Dobrogei, ele nu ne dau nici un fel de indicație asupra localizării acestui centru ecleziastic. De aceea, s-au făcut foarte multe propuneri în această privință⁷³. Astfel, învățați ca W. Tomaschek⁷⁴, K. Jiricek⁷⁵, N. Dobrescu⁷⁶, P. Mutafciiev⁷⁷, au identificat Vicina cu Măcinul, datorită asemănării celor două nume. N. Iorga, cercetînd portulanele italiene, a așezat-o undeva, «între Isaccea și Tulcea»⁷⁸.

Placînd de la faptul că Niculițelul purta numele de Mînăstirea în sec. XIII, C. Brătescu a crezut că aici a fost Vicina, presupunînd existența simultană a unei mînăstiri pe lângă acest centru bisericesc⁷⁹. Într-un studiu special acordat Vicinei, Gh. I. Brătianu a ajuns la concluzia că aceasta trebuie localizată la Mahmudia, pe brațul Sf. Gheorghe, deoarece așezarea este amintită sub numele de Betesina la începutul sec. XIX⁸⁰. Mai nou, s-a sugerat căutarea Vicinei la Samova⁸¹, aproape

70. *Ibidem*, nr. 98.

71. V. Laurent, *Les signatures du seconde synode de Blachernes (1285)*, în «Echos d'Orient», XXVI (1927), nr. 146, p. 147; FHDR, vol. IV, p. 191.

72. Pr. Gh. Moisescu, Pr. St. Lupșa, Al. Filipașcu, *Istoria Bisericii Române*, vol. I, București, 1957, p. 142.

73. A se vedea o expunere amănunțită la Pr. prof. I. Rămureanu, *Mitropolia Vicinei și rolul ei în păstrarea ortodoxiei în ținuturile românești*, în *De la Dunăre la Mare*, p. 151—154.

74. W. Tomaschek, *Zur Kunde der Hâmus-Halbinsel*, II, în «Sitzungsberichte der Wiener Akademie (phil.-hist. Classe)», CXIII (1887), p. 302.

75. K. Jiricek, *Jastrow*, în «Jahresberichte», III (1897), p. 63.

76. N. Dobrescu, *Intemeierea mitropoliilor și a celor două mînăstiri din țară*, București, 1906, p. 45.

77. P. Mutafciiev, *Bulgares et Romains dans l'histoire des pays danubiennes*, Sofia, 1932, p. 181 și 183.

78. N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ed. a II-a, București, 1929, p. 29—30.

79. C. Brătescu, *Dobrogea în secolul al XII-lea. Bergean. Paristrion*, în «Analele Dobrogei», I (1920), p. 30. Au fost semnalate și unele asemănări între biserica Sf. Athanasie cu biserica cruciformă din sec. XIII, descoperită în incinta bisericii Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș. Acest fapt a fost luat drept argument pentru o eventuală localizare a Vicinei la Niculițel, de către R. Theodorescu, *Un mileniu de artă la Dunărea de Jos*, București, 1976, p. 219, 222.

80. Gh. I. Brătianu, *Recherches sur Vicina et Cetatea Albă*, București, 1935, p. 88—92. P. Năsturel a demonstrat însă că la Vicina se mergea pe brațul Chilia și nu pe Sf. Gheorghe. Vezi, *Așezarea orașului Vicina și șarmul de Apus al Mării Negre în lumina unui portulan grec*, în «Studii și cercetări de istorie veche», VIII (1957), nr. 1—4, p. 297—298.

81. M. Lerian, *În legătură cu ipoteza Vicina—Samova. Cîteva considerații pe marginea unor fotograme ale zonei Samova*, în «Biserica Ortodoxă Română», XI (1973), p. 472—473. Această părere, bazată numai pe fotografiile aeriene a fost respinsă de P. Diaconu, *Păciful lui Soare — Vicina*, în «Byzantină», 8 (1976), p. 429, n. 78.

de Tulcea și P. Diaconu

Cei mai C. C. Giur. P. Năsturel curarii⁸⁰, și Isaccea și ceașta locaful N. Gră. de călătoru tanță de 8 către acela se mai adă sau arabi⁸¹.

Chiar diu de cer mitropolii, mult activi Există mă dincolo de de atunci ca scop al Brăilei și (

82. Iden localizare es insulă. Vezi curești, 1972 tropoliu atit Pr. prof. I. Ră

83. N. orașului, I (1

84. N. I historical M.

85. C. XI—XII (19

zarea și imp p. 680—685.

86. * * *

87. Au Așezarea ora

88. C. în cartograf

nr. 2, p. 229.

90. Pr. rești, 1980, p

91. K. Stuttgart, I

Barnea, DID

92. Gh. C. Andreeș în «Cercetăr

93. C. 358; Inteme

de Tulcea și pe insula Păcuilui lui Soare de către M. Leria și, respectiv, P. Diaconu ⁸².

Cei mai mulți cercetători, între care N. Grămadă ⁸³, N. Bănescu ⁸⁴, C. C. Giurescu ⁸⁵, Pr. Gh. Moiescu, Pr. Șt. Lupșa și Al. Filipașcu ⁸⁶, P. Năsturel ⁸⁷, C. Cihodaru ⁸⁸, Pr. prof. I. Rămureanu ⁸⁹, Pr. prof. M. Păcurariu ⁹⁰, și-au îndreptat privirile spre așezarea de la Noviodunum — Isaccea și au adus argumente în acest sens, pronunțându-se pentru această localizare sau însușindu-și punctul de vedere emis de geograful N. Grămadă. În sprijinul acestei ipoteze a venit descrierea făcută de călătorul arab Idrisi la anul 1154, după care Vicina se afla la o distanță de 8 zile de mers pe Dunăre, de la Silistra, distanță apreciată de către același autor la aproximativ 40 de mile ⁹¹. La această informație se mai adaugă diferite știri din portulanele corăbierilor italieni, greci sau arabi ⁹².

Chiar dacă problema localizării Vicinei nu se află în actualul stadiu de cercetare pe deplin lămurită, importanța este activitatea acestei mitropolii, prelungită și în sec. XIV. Deși năvălirile tătare au stinjenit mult activitatea ei, au intervenit totuși și unele schimbări favorabile. Există mărturii istorice că Țara Românească și-a întins stăpînirea și dincolo de Dunăre, pe ambele maluri, la nord de Deltă în ținutul care de atunci a primit numele de Basarabia și în Dobrogea, cucerirea avînd ca scop asigurarea unei ieșiri spre mare prin porturile dunărene ale Brăilei și Chiliei ⁹³. Cu toate că stăpînirea politică a lui Basarab în Do-

82. Idem, *Despre localizarea Vicinei*, în «Pontica», III (1970), p. 275—295. Această localizare este bazată îndeosebi pe importanțele descoperiri arheologice făcute pe insulă. Vezi și P. Diaconu, D. Vilceanu, *Păcuilui lui Soare. I. Cetatea bizantină*, București, 1972. Patriarhia Ecumenică n-ar fi încuviințat însă existența a două mitropolii atât de apropiate, Vicina aflîndu-se la numai 18 km. în aval de Silistra. Vezi Pr. prof. I. Rămureanu, *op. cit.*, p. 154—155.

83. N. Grămadă, *Vicina. Izvoare cartografice. Originea numelui. Identificarea orașului*, I (1924), p. 458.

84. N. Bănescu, *Fantaisies et réalités historiques. Réponse aux «Toponymical and historical Miscellanies» de M. J. Bromberg*, în «Byzantion», XIII (1938), 1, p. 83.

85. C. C. Giurescu, *Pentru descoperirea Vicinei*, în «Revista istorică română», XI—XII (1941—1942), p. 530—531; Idem, *Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei (Așezarea și importanța Vicinei)*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 680—685.

86. *** *Istoria Bisericii Române...*, p. 139—144.

87. Autorul propune o insulă aflată în vecinătatea Isaccei. Vezi P. Năsturel, *Așezarea orașului Vicina...*, p. 295—305.

88. C. Cihodaru, *Litoralul de Apus al Mării Negre și cursul interior al Dunării în cartografia medievală (secolele XII—XIV)*, în «Studii. Revistă de istorie», 21 (1968), nr. 2, p. 229.

89. Pr. prof. I. Rămureanu, *op. cit.*, p. 221.

90. Pr. Prof. Dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, 1980, p. 221.

91. K. Miller, *Karta Rogeriana, Weltkarte des Idrisi vom Jahr 1154, n. Chr.*, Stuttgart, 1926; Edrisi, *Geographie*, trad. A. Jaubert, II, Paris, 1842, p. 388, cf. I. Banea, DID, vol. III, p. 164.

92. Gh. I. Brătianu, *op. cit.*, hărțile II—VII; N. Grămadă, *op. cit.*, p. 437—449; C. Andreescu, *Așezări franciscane la Dunăre și Marca Neagră în sec. XIII și XIV*, în «Cercetări istorice», VIII—IX (1932—1933), p. 63, n. 1.

93. C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, ed. a II-a, vol. I, București, 1935, p. 357—358; *Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei...*, p. 684.

brogea se pare că a încetat în partea ultimă a domniei⁹⁴, legăturile mitropoliei de la Vicina cu Țara Românească au continuat, finalizându-se prin strămutarea mitropolitului Iachint la Curtea de Argeș, în anul 1359. În felul acesta, Vicina trebuie înțeleasă și drept o primă mitropolie a Țării Românești, mutată mai apoi în mijlocul acesteia pentru a răspunde nevoilor religioase și politice de atunci.

În incheiere, se poate spune că viața bisericească a Dobrogei a fost deosebit de înfloritoare între sec. VII—XIII, dacă avem în vedere și situația politică mai puțin favorabilă. În această perioadă de mari transformări demografice și social-politice, viața religioasă a avut un rol deosebit pentru păstrarea identității etnice a autohtonilor în fața popoarelor necreștine, aflate în migrație. Totodată, viața bisericească din teritoriul dintre Dunăre și Mare a reprezentat un adevărat suport pentru menținerea legăturilor cu Constantinopolul și pentru revenirea stăpînirii bizantine după perioade mai grele.

Împrejurările defavorabile au făcut ca, în general, să fie folosite bisericile de lemn sau bisericile-bordeie, ale căror urme s-au pierdut în negura vremii. Locașurile construite din piatră sau săpate în piatră, cum este cazul celor de la Dinogetia-Garvăn, Niculișel și Murfatlar-Basarabi, arată că aceste centre au avut nu numai o viață economică prosperă, ci și o viață religioasă deosebită.

Între descoperirile arheologice și epigrafice de factură creștină, întiiitatea o dețin crucele simple și relicvar, descoperite în diverse centre dobrogene. Proveniența lor arată continuitatea legăturilor cu Bizanțul atât pe linie economică, cât și pe linie bisericească.

Tot prin mărturiile arheologice este atestată existența unor comunități monahale la Murfatlar-Basarabi și la Niculișel. Acestea sînt dovada unei vieți creștine de dăruire totală și a menținerii frumoaselor tradiții ale spiritualității răsăritene, moștenite de la călugării sciți.

Informațiile literare ne arată că locuitorii de aici nu au avut numai biserici și preoți ci și cîteva scaune episcopale. Pînă la revenirea stăpînirii bizantine (971) sînt amintite în unele *Notitiae* centrele episcopale de la Tomis și Durostorum, care au funcționat probabil cu unele întreruperi. Nu este exclus să fi existat în acest rîstimp și un alt centru ecleziastic în nordul Dobrogei, posibil la Lykostomion.

Reorganizarea administrativă după anul 971 a implicat și o organizare corespunzătoare de ordin bisericesc. Astfel, centrul bisericesc de la Durostorum și-a continuat activitatea sub forma unei mitropolii, probabil cu episcopii sufragane și-n alte orașe de la Dunărea de Jos. Arheologic, sînt indicii în acest sens numai pentru Dinogetia-Garvăn. În sec. XIII, se înființează importantul centru ecleziastic de la Vicina, care a avut o arie de activitate mai largă, întinsă și în stînga Dunării. Prin existența scaunelor episcopale amintite, viața bisericească desfășurată în acest colț de pămînt românesc este ilustrată în modul cel mai propriu, cu toată dezvoltarea ei.

94. *Ibidem*, p. 685.

Pentru
sura duhov
vitul», mar
sfînt, se cu
scrierilor
viosului ie
în special
de puțin cu

Este a
nesc» (198
iar mai pe
nr. 1—2 și
cunsă în F
rămîne în
nahului I
15 ani de z

Pe lînd
de doi ani
voiața pe
peșteră, să
acestei vie
piinea cea
în inimă :
nimănu. I
cunoscută
inimilor o

Nevoi
șapte lauc
de închî
trăirea în
pe zi la a
teva ore ș
a Cuviosu
la care a
o formau
te, neîncc
stăpînirea
grăită buc

1. Năs
nevoita că
sihastru în
vit la 8 au
gust 1980.

**SCRIERILE LITERARE
ALE CUVIOSULUI IEROSCHIMONAH
IOAN IACOB DE LA IORDAN¹**

Jerod. IOANICHIE BALAN

Pentru a înțelege mai bine personalitatea, gândirea, nevoința și măsura duhovnicească a cuviosului părintelui nostru Ioan Iacob «Hozevitul», mare sihastru român din Valea Iordanului recent proslăvit ca Sfânt, se cuvine să facem o succintă prezentare literar-duhovnicească a scrierilor sale ascetice. Aceasta cu atât mai mult cu cât numele Cuviosului ieroschimonah Ioan Iacob a devenit în ultimii doi ani cunoscut, în special în țările creștine în timp ce viața și nevoințele sale sînt atât de puțin cunoscute.

Este adevărat, despre aceasta s-a scris pe scurt în «Patericul românesc» (1980), pagina 645, și în «Vetre de sihăstrie românească» (1982), dar mai pe larg în revista «Biserica Ortodoxă Română», XCIX (1981), nr. 1—2 și 3—4/1982. Dar aceasta nu este de ajuns. Viața de taină, ascunsă în Hristos, a evlaviosului sihastru român din Valea Iordanului rămîne în mare parte necunoscută chiar însuși ucenicului său, monahului Ioanichie Piriială, cu care s-a nevoit împreună în Țara Sfîntă 15 ani de zile.

Pe lângă copilăria sa foarte grea, fiind orfan de părinți de la vîrsta de doi ani, pe lângă viața sa ascetică de peste un sfert de secol, cu nevoința sa aspră, singuratică, de schimonah și mare sihastru trăitor în peșteră, pentru dragostea lui Dumnezeu, înstrăinat de frați, de bucuriile acestei vieți, încercat adeseori de boli și lipsit de multe ori chiar de plînea cea de toate zilele, Cuviosul ieroschimonah Ioan Iacob mai purta în inimă și o altă nevoință duhovnicească, nevăzută și necunoscută nimănui. Despre aceasta niciodată nu vorbea cuiva și nici nu putea fi cunoscută de oameni, decît numai de singur Dumnezeu, cunoscătorul inimilor omenești.

Nevoința sa exterioară o formau rugăciunea de zi și noapte, cele șapte laude și împlinirea canonului schimnicesc de 300 metanii și 600 de închinăciuni, care nu-i rămîneau niciodată, la care adăuga tăcerea, trăirea în desăvîrșită liniște, în sărăcie și străinătate, mîncarea o dată pe zi la asfințitul soarelui, privegherea de noapte, somnul puțin de cîteva ore și citirea Sfintei Scripturi. Iar nevoința mistică, duhovnicească, a Cuviosului nostru Părinte adică unirea tainică în inimă cu Hristos, la care a ajuns prin harul lui Dumnezeu și prin osteneala cea văzută, o formau lacrimile și dorul neîncetat după veșnicie, cugetarea la moarte, neîncetata rugăciune a inimii, păzirea minții de gîndurile necurate, stăpînirea simțurilor, desăvîrșită dragoste către toată zidirea și o negrăită bucurie pentru Dumnezeu.

1. Născut la 23 iulie 1913 în comuna Horodiștea, județul Botoșani; intrat în nevoința călugărească la mînăstirea Neamtu în anul 1933; călugărit în anul 1936; sihastru în Valea Iordanului între anii 1936—1960; decedat la 5 august 1960; proslăvit la 8 august 1980 și depus în biserica mînăstirii Sf. Gheorghe Hozevitul la 15 august 1980.

Despre toate acestea nu vorbea niciodată Cuviosul Ioan. Chiar și sfârșitul său minunat din ziua de 5 august 1960, pe care mai dinainte îl cunoștea, când, întinzând miinile în sus, chema la sine pe cineva nevăzut și vorbea cu el pînă și-a dat duhul, sau corul de păsări din pustie care s-au adunat în peștera lui în ceasul prohodului și ciripeau cu jale pentru plecarea sa din trup, nu au atras prea mult atenția celor din jur.

Minunea mult așteptată, marea minune s-a săvîrșit exact după 20 de ani de tăcere și odihnă în mormînt, cînd prin pronia divină, trupul său a fost aflat proslăvit, la 8 august 1980, de către un grup de pelerini ortodocși din Statele Unite ale Americii, în frunte cu un arhiereu misionar, fost în tinerețe pustnic la Iordan, alături de peștera Cuviosului Ioan Iacob.

Trupul său complet nestrîcat, parcă atunci s-ar fi săvîrșit, ochii săi limpezi, deschiși, privind la cer, încălțămîntea și hainele întregi și mai ales buna mireasmă ce se răspîndea din sicriu au dus vestea în toată Țara Sfîntă că «a răsărit un sfînt nou în Biserica Ortodoxă». Minunile ulterioare ce s-au făcut cu moaștele proslăvite ale Cuviosului Ioan Iacob de la Peștera Sfînta Ana din pustiul Hozeva-Iordan, l-au consacrat pe marele sihastru în rîndul sfinților Bisericii Ortodoxe — în chip special al Bisericii Ortodoxe Române. Fapte minunate dovedesc cu prisosință sfințenia vieții Cuviosului ieroschimonaș Ioan Iacob, pe care l-a odrăslit pămîntul Moldovei, îl numără după vrednicie în rîndul sfinților și grăbesc ziua mult așteptată a canonizării lui. În prezent i s-au compus deja canoanele și slujba pentru Minei sub numele de «Sfîntul Ioan Românul».

Pelerini din toate continentele, care au ajuns în ultimii doi ani la Mormîntul Domnului și au sărutat moaștele «noului sfînt» la Mînăstirea Sfîntul Gheorghe Hozevitul, i-au dus vestea și numele peste mări și oceane; în Europa și Asia, în Africa și cele două Americi, pînă în depărtata Australie; iar presa creștină internațională numește acest eveniment epocal «marea minune a secolului».

Pe lingă nevoița sa de mare și neîntrecut sihastru, Cuviosul ieroschimonaș Ioan Iacob a fost și un poet creștin liric în adevăratul sens al cuvîntului. El scria versuri religioase încă din anii copilăriei, pe cînd era elev la liceul teoretic din Pomirla-Dorohoi, pe care apoi le recita cu glas duios la serbările școlare. Versuri de o profundă nuanță ascetică a compus și la mînăstirea Neamțu, între anii 1933—1936, la vîrsta de numai 20 de ani, unde a luat sfîntul cin călugăresc și unde s-a format duhovnicește.

În timpul său liber, în clipe de răgaz sau de dor, în ceasuri de liniște sau de frămîntare, de bucurie sau apăsare, tinărul călugăr nemțean, după ce-și împlinea canonul de rugăciune, își comunica cugetele și dorul inimii, sau mai bine zis își continua rugăciunea componînd versuri. Versurile sale sînt de o profundă sensibilitate și curăție duhovnicească. Simple la înțeles, duioase, emotive, uneori moralizatoare, alteori evocînd cu gingășie locurile natale, ele sînt izvorite dintr-un

DIN TREC

suflet so
de natur
atît de d
nesc, ind

Dup
lui Hrist
Dumneze
datora a
bliotecar
de înălță
și cînta
psaltice,

Tot
trînd în
grijă de
de pagin
cepători
gen liter
rilor nos
dinței o

În a
fost siha
tiul Iuda
religioas
fie, mic
lugărilor
Poezia C
cetic, a
său duh
aproape
pustiul
creștină
mile, de
din ace
pierdut

Intr
tul Ioan
contin
vătături
zie liric
pustiul
tică a S
ingeres
sfinți ș
rîndul ș

Ve
nostru
pînă la
bele la
B. O. R.

suflet solitar, împăcat cu Dumnezeu, fiind aproape întotdeauna legate de natură, de liniște, de singurătate, de păsările cerului care îi erau atât de dragi. Lirismul său poetic este specific de altfel sufletului românesc, deosebi celui moldovean.

După ce intră în cinul vieții monahale, poezia tânărului ostaș al lui Hristos capătă un caracter imnic, psalmodic, de preamărire a lui Dumnezeu sau de prosternare în fața minunatei Sale creații. Aceasta se datora atât citirii operelor Sfinților Părinți, cu care luă contact ca bibliotecar al mănăstirii Neamțu, cât și deprinderii muzicii psaltice, atât de înălțătoare de suflet. Părintele nostru Ioan Iacob o deprinsese bine și cînta îngerește de frumos. O parte din poeziile sale le cînta pe note psaltice, după podobiile celor opt glasuri.

Tot la mănăstirea Neamțu începe să scrie și în alt gen literar. Intrînd în contact cu operele Sfinților Părinți, traduse și copiate cu multă grijă de cuviosii călugări nemțeni, Părintele Ioan Iacob extrage sute de pagini din cele mai importante, pe care apoi le împarte la noii începători și la credincioși, însoțite de mici comentarii personale. Acest gen literar de antologie filocalică era de altfel specific tuturor călugărilor noștri. Prin aceste mici extrase patristice ei apărau unitatea credinței ortodoxe și mențineau nestînsă candela evlaviei străbune.

În anul 1936, stabilindu-se la Sfintele Locuri, timp de zece ani a fost sihastru și bibliotecar în marea lavră a Sfintului Sava din pustiu ludeei. Aici a continuat să scrie în ambele genuri literare, poezie religioasă și proză, formată din cuvinte de învățătură morală, aghiografie, mici cateheze și epistole (scrisori duhovnicești) adresate atât călugărilor și pelerinilor români din Țara Sfîntă cât și celor din patrie. Poezia Cuviosului Ioan Iacob capătă de acum un caracter mult mai ascetic, adeseori eshatologic și meditativ, specific gîndirii și nivelului său duhovnicesc. Poezia lirică și duiosia din anii tineretii lipsesc acum aproape definitiv. Ele vor mai reapare după anul 1946 cînd se duce în pustiu Iordanului. În schimb cugetarea morții, cea mai adîncă filozofie creștină după Sfîntul Vasile cel Mare, mustrarea de sine, căința, lacrimile, dorirea vieții veșnice, sînt prezente în majoritatea scrierilor sale din această perioadă. Regretăm că o mare parte din aceste scrieri s-au pierdut și n-au mai ajuns pînă la noi.

Între anii 1946—1953, cît a fost egumen la schitul românesc «Sfîntul Ioan Botezătorul» de pe Valea Iordanului, Cuviosul Ioan Iacob a continuat să scrie cu și mai multă rivnă, atât versuri, cît și alese învățături creștine. Poezia sa din această perioadă devine din nou o poezie lirică, de evocare a înaltei nevoițe sihăstrești de odinioară din pustiu Iordanului. În aceste versuri el zugrăvește personalitatea profetică a Sfîntului Ioan Botezătorul, întemeietorul vieții pustnicești, chipul îngeresc al Cuvioasei Maria Egipteanca care s-a nevoit aici 47 de ani, sfinți și sihaștri din pustiu Iordanului, unde s-au nevoit secole de-a rîndul și numeroși sihaștri români.

Versuri din cele mai vibrante închină Cuviosul Ioan atât schitului nostru românesc, cît mai ales «sfîntului rîu Iordan» pentru care va avea pînă la sfîrșitul vieții sale un adevărat cult. În fiecare loc de pe ambele laturi ale Iordanului, el vede pașii Mîntuitorului și urmele sfin-

lior pustnici-pe care îi laudă cu multă smerenie și recunoștință. Riul Jordan devine pentru el riul Vieții, al nemuririi veșnice, iar pustiuul din valea Jordanului, patria de odinioară a pustnicilor, capătă acum imaginea lumii bintuite de păcate care refuză să se pocăiască, să se apropie de Hristos. De aceea, în această perioadă scrie numeroase poezii de pocăință, de invocare a milei lui Dumnezeu peste oameni, precum și frumoase cugetări duhovnicești în versuri. Jordanul, cu peisajul lui solitar și sacru, îi ține treaz permanent în suflet sentimentul patern al țării natale și al casei părintești pe care le evocă cu aceeași duioșie. În ceasuri de liniște și răgaz, de bucurie sau ispite, de zi sau de noapte el se retrage singur pe malul Jordanului, se roagă, cîntă, meditează, plînge, se bucură, vorbește cu Dumnezeu și înalță inme de preamărire.

În anul 1953, simțindu-și aproape obștescul sfîrșit, Cuviosul Ioan «Sihastrul» se retrage în peșterile din pustiuul Hozeva, la 8 km de Iordan. Timp de încă 7 ani duce aici cea mai înaltă nevoiță din viața sa, trăirea în peșteră, care avea să-l consacre din anul 1980 drept «cel mai nou sfinț al Creștinismului».

Scrierile sale literare din această perioadă, îndeosebi poezia, este continuată cu aceeași intensitate duhovnicească. Ea este formată mai ales din cugetări, inme, poezii de pocăință și de mărturisire a conștiinței, evocări, cîntări și tropare versificate la toți sfinții mari de peste an, după sinaxar, pline de aceeași umilință și bucurie sărbătorească.

Un capitol important ocupă poezia despre moarte, despre rai și iad, despre sfîrșitul lumii și judecata de apoi. Cu toate că el se mărturisește «cel mai păcătos dintre oameni», cugetare specifică sfinților, moartea nu-l mai cutremură, ci dimpotrivă îi este dorită și așteptată. În locul îngerilor răi, care se apropie la moarte de cei păcătoși, el simte prezența sfinților pe care îi cheamă în ajutor în ceasul cel mai din urmă.

Și aceasta oglindește înalta măsură duhovnicească la care ajunsese Părintele Ioan înainte de obștescul său sfîrșit.

Dar poate unii se întrebă, de ce a scris versuri Cuviosul ieroschimonaș Ioan Iacob? De ce compun versuri călugării și mai ales sihaștrii? Ce legătură poate fi între poezie, respectiv între artă și viața călugărească?

Poezia este psalm de laudă și imn de preamărire a lui Dumnezeu. Este armonie și mijloc armonios de comunicare a inimii, a gândurilor și simțămîntelor. Ea deschide cu ușurință inimile, le apropie, le descoperă un limbaj mai plăcut de comuniune. Poezia este rugăciune și cîntare, este mărturisire și suspin, este graiul tainic al inimii umane care pătrunde atît la tronul lui Dumnezeu cît și la inima omului.

Poezia este o necesitate spirituală a omenirii, îndeosebi a Creștinismului. Întregul cult se desfășoară imnic, în forme melodice profund poetice. Psalmii lui David formează cea mai mare carte de inme a lumii pe care o cîntă îngerii și oamenii! Cîntarea Cîntărilor este și ea cel mai mistic poem al iubirii divine. Slujbele bisericesti, cărțile de cult, canoanele, sinaxarele, troparele, condacele, axioanele, acatistele, para-

clisele și în compuse du mișcă ușor nezeu. Apoi compuse de

Poezia de la poezia de cult. Aic mitropolitul călugării dir ca la început lume de ver siderată pri de poezii re schitul Pocr 1830 prin c eteriste (18

Tradiția receptivitate vii pină ast zeu într-un ei iubesc ce tierul.

Iată așe versuri relig său sfinț, p Mormintul l cu lacrimi și cel mai sfin Și aceasta c din poezia t de cîte patr măsura de ș

Opera s năstiri și si și în arșița cîteva volu nimic cît a smerenie și nice, au rân chie Piriială la Ierusalim 1970, două 160 de pagi lumul II are și numai cît

clisele și în general toate cărțile de rugăciuni sînt pline de poezie, sînt compuse după structuri poetice. Tocmai pentru aceea atrag, se pot cînta mișcă ușor inimile, moralizează, scot lacrimi, înalță pe om spre Dumnezeu. Apoi toate cărțile de cult, slujbele și cîntările bisericesti au fost compuse de călugări și sihăștri, dintre care cei mai mulți sînt sfinți.

Poezia folclorică anonimă, ca și cea cultă românească, a început de la poezia religioasă și este influențată și tributară poeziei creștine de cult. Aici putem aminti mai ales colindele și Psaltirea în versuri a mitropolitului Dosoftei (1673). Versuri religioase au compus numeroși călugări din mînăstirile noastre încă din secolele XVI—XVII, pentru ca la începutul secolului XIX să se scrie prin mînăstiri adevărate volume de versuri; astfel, schimonahia Xenia din mînăstirea Agapia, considerată prima poetă cultă la noi, scrie în anul 1826 un volum unicat de poezii religioase cu peste 2.000 de versuri². Pustnicul Zosima de la schitul Pocrov-Neamțu scrie și el o carte de versuri între anii 1825—1830 prin care deplînge distrugerea mînăstirilor din timpul revoltei eteriste (1821).

Tradiția poetică la călugării și preoții români, ca și deschiderea și receptivitatea credincioșilor noștri pentru poezie au rămas tot atît de vii pînă astăzi. Credincioșii vor să se roage, să vorbească cu Dumnezeu într-un limbaj curgător, ritmic, poetic, firesc sufletului lor. De aceea ei iubesc cel mai mult, dintre cărțile de rugăciune, Psaltirea și Acatistierul.

Îată așadar, pentru ce Cuviosul ieroschimonah Ioan Iacob a scris versuri religioase. El a voit să ne lase după adormirea sa, pe lângă trupul său sfînt, proslăvit, și cîteva sute de poezii religioase inspirate lînga Mormîntul lui Hristos, trăite și scrise prin pustietăți și peșteri, stropite cu lacrimi și dogorite în focul dragostei de Dumnezeu. Este, într-adevăr, cel mai sfînt dar ce ni l-a lăsat nouă, românilor, Cuviosul Ioan Iacob. Și aceasta cu atît mai mult cu cît el s-a format în țară, și s-a inspirat din poezia tradițională românească, îndeosebi din cea populară (strofe de cite patru versuri cu rimă îmbrățișată, ritm iambic și trohaic și cu măsura de șapte pînă la nouă silabe).

Opera sa scrisă cu dăruire și migală în peste 30 de ani, prin mînăstiri și sihăstirii, prin pustii și peșteri, în ceasuri tirzii de noapte și în arșița soarelui, ar putea forma astăzi o adevărată antologie de cîteva volume. Dar, din nefericire, Cuviosul Ioan Iacob nu a publicat nimic cît a fost în viață. El voia să rămînă și după moarte în aceeași smerenie și discreție. Manuscrisele sale, după mutarea la cele veșnice, au rămas în posesia ucenicului său de sihăstrie, monahul Ioanichie Pîrîială, dintre care multe s-au înstrăinat. Din ele ucenicul publică la Ierusalim, cu binecuvîntarea patriarhului Benedict, în anii 1968—1970, două volume sub titlul «Hrană duhovnicească». Volumul I are 160 de pagini și cuprinde 121 poezii și 13 cuvinte de învățătură; volumul II are doar 88 de pagini și conține 30 de cuvinte de învățătură și numai cîteva poezii.

2. Manuscrisul se află la B. A. Române sub nr. 4720.

Intreaga sa operă literară a fost gândită, simțită, trăită și scrisă de autor în limba noastră românească. Cuviosul ieroschimonaș Ioan Iacob era un mare trăitor duhovnicesc, poate cel mai mare sihastru al zilelor noastre și după cum vom constata în paginile ce urmează, un devotat român și bun patriot.

Iată câteva din cele mai alese pagini de învățătură și poezii duhovnicești extrase din cele două volume amintite.

În loc de prefață se află un scurt «Prolog» al mitropolitului Aristotel din cadrul Patriarhiei de Ierusalim, pe care îl redăm integral³:

«Dorul spre curțile Domnului și vieții pustnicești după pilda părinților pustnici celor mari ai Bisericii noastre dreptcredincioase, a atras din tinărie vîrstă după ce a terminat clasele liceale, pe Ilie fiul lui Maxim și Ecaterinei Iacob, în Mînaștirea Neamțu din Moldova, unde s-a făcut călugăr în anul 1933 în vîrstă de 23 de ani și i-a pus numele în călugărie Ioan, trecînd prin multe ascultări.

Dar citind cu multă atenție și seriozitate viața Sfinților care au întemeiat așezămîntul vieții monahicești în Palestina, a Sfinților Teodosie începătorul vieții de obște, a Sfinților Eftimie cel Mare și a Sfinților Sava cel Sfințit, s-a aprins cu dor fierbinte ca să vie la Ierusalim ca să scoată mai de aproape din izvorul cel dumnezeiesc al vieții pusticești. Și din anul 1936 s-a închis în Lavra Sfinților Sava cel Sfințit, făcîndu-se pildă în ascultarea vieții monahicești.

În anul 1946 a fost chemat să servească Schitului Românesc din valea Iordanului și este hirotonisit preot egumen și slujitor la schit unde a stat peste 6 ani de zile.

Și pentru că dorea o viață mai singuratecă, cu binecuvîntarea Patriarhului din Ierusalim, a venit și s-a așezat într-o peșteră din pustiu Sfinții mănăstiri Hozeva, nevoindu-se în post și rugăciuni, vorbind cu Dumnezeu ziua și noaptea peste 8 ani de zile, unde a scris aceste versuri lirice «Hrană Duhovnicească», înălțîndu-se sufletește către cele de sus pînă cînd l-a chemat Domnul în anul 1960, fiind înmormîntat în aceeași peșteră în care s-a nevoit, din acest loc prăpăstios, de monașul și împreună-viețuitor Ioanichie, fiind în vîrstă numai de 47 de ani».

În Ierusalim

25 Nolembrie 1963 (V C)

† ARHIEPISCOPUL DE KIRIACOPOLEOS ARISTOVUL

Tradusă din grecește

La pagina 16 Cuviosul Ioan adaugă acest frumos cuvînt de învățătură pentru viața călugărească de la Sfinții Părinți, extras din prefața Acatistierului de Buzău, 1852:

«Călugărul este implinitorul poruncilor lui Hristos, creștin desăvîșit, următor și dimpreună părtaș patimilor lui Hristos, mucenic în toate zilele, singur de bună voie moare întru ostenele cele duhovnicești. Călugărul este stîlpul răbdării, adîncul smereniei, izvorul lacrimilor, vistieria curăției, defăimătorul a toate cele frumoase și dulci și prea slăvite ale lumii aceștia. Călugărul este sufletul cel cu durere întru ne-

incetată adu
ghează și c
cetată și pă
și așezămîn
rină, cel ce
tot locul și i

Și nu es
nu se va d
lepede de t
mai înainte
vie asupra-i
nădăjduești
este obicei
a vieții bin
pite de mult
scadă voînț
ispitele ce
cea să te fe
nezeu, acela
știința lui s
vint pînă nu
nu este bun

Ia amin
sine-ți cu m
lațurilor în
despre toate
mașul undev

Multă r
lupta cu cei
trebuieșc, m
trebuie desp
cu un leu r
cu noi. Căci
întru a vina
nește, ci de-i

Prima p
în satul nată
mai 20 de
Neamțu și s

1. La «munte
Ridică-te
Căci «mar
Cu mersul

* Poeziile
I, publicat la le
B. O. R. — 8

3. Hrană duhovnicească, vol. I, 1968, p. 5.

Încetată aducere aminte de moarte, învățându-se aceasta și când privează și când doarme. Călugărul este nevoița cea firească și neîncetată și păzirea simțirilor cea neîmpuținată. Călugărul este orinduiala și așezământul celor fără de trup care se lucrează în trupul cel de țărină, cel ce se ține numai de ale lui Dumnezeu în toată vremea și în tot locul și în tot lucrul.

Și nu este lui cu puțință a sta neîncetat înaintea lui Dumnezeu dacă nu se va da spre Dumnezeu cu toată inima, în toate nevoile și să se lepede de toată grija. Și când vei voi să faci început faptei celei bune, mai înainte te gătește pre tine bărbătește către ispitele care vor să vie asupra-ți și abia atunci să începi a lucra faptele cele bune. Și să nădăjduiești spre Dumnezeu, neîndoindu-te nicidecum cu mintea. Căci este obiceiul vrăjmașului într-acest fel: dacă vede pe om că a început a vieții bine cu călduroasă credință, atunci îl întâmpină pre el cu ispite de multe feluri și infricoșate, ca dintru aceasta infricoșându-se să-i scadă voința cea bună, iar dacă te vei găti pre tine mai înainte către ispitele ce vor să-ți vie asupra-ți pentru lucrarea faptelor bune, atunci cea să te ferești de oameni. Cea ce se îndoiește de ajutorul lui Dumnezeu, acela și de umbra lui se teme și fără de ispitire. La fiecare om stiiința lui să-i fie învățător și muștrător. În tot lucrul, pre fiecare cuvânt până nu-l vei socoti să nu-l grăiești. Tot lucrul ce se face degrabă nu este bun.

La aminte cu înțelegere și cu dinadinsul, călugăre, păzește-te pre sine-ți cu mare ferire, de vreme ce umbli prin mijlocul patimilor și al lașurilor în fiecare ceas. Despre toate părțile patimile te inconjoară, despre toate părțile sint curse întinse, ca nu cumva să fii prins de vrăjmașul undeva în patimi și în curse.

Multă nevoiește trebuiește celui ce este cu trup și voiește a se lupta cu cei fără de trup; unul cu mii are a să lupta. Multe lacrimi trebuieesc, multă răbdare, multă osteneală și ferire. Mulțime de ochi ne trebuie despre toate părțile, de vreme ce foarte se ridică asupra noastră ca un leu răpitor, duhul cel rău și meșteșugăreț, de nu ar fi Domnul cu noi. Căci are mai mult decît șapte mii de ani de când se deprinde întru a vina pe om. El nici nu mănincă, nici nu doarme, nici se odihnește, ci de-a pururea în tot chipul caută pierzarea noastră.

Prima poezie a Cuviosului Ioan Iacob ajunsă la noi a fost scrisă în satul natal, Horodiștea-Dorohoi, în vara anului 1933 la vârsta de numai 20 de ani când se hotărise să ia jugul lui Hristos în mînăstirea Neamțu și se intitulează:

LIMANUL DUHOVNICESC *

1. La «munte», suflete smerite,
Ridică-te acum degrab,
Căci «marea vieții» te înghite
Cu mersul său așa de slab. | 2. În «barca ta» nu este bază,
Căci n-are pînă la catarg
Și drumul se îngreuiază,
Deci nu ieși acum «în larg». |
|---|---|

* Poeziile pe care le redăm fac parte din volumul *hrană duhovnicească*, partea I, publicat la Ierusalim, 1968.

3. Limanul tău e mînăstirea,
Acolo traiul este lin
Și poți să capeți mîntuirea,
Păzind monahicescu cin.
4. Auzi chemarea părintească
A Dulcelui Mîntuitor :
Să lepezi grija cea lumească
Luîndu-ți «jugul cel ușor».
5. Avînd credința neclintită,
Tu vei ajunge negresit,
Pe cale neprimejduită
La «țărnuț» cel prea mult dorit.
6. Urmează deci pe cale dreaptă
Strămoșilor celor lublți ;
Căci, iată, duhul lor te-așteaptă
În «țara celor fericiți».

7. Mereu se roagă pentru tine
La Milostivul Dumnezeu,
Să fii părtaș cu ei la bine
Smerite, suflete al meu.

Același dor pentru viața îngerească de pustie îl evocă și în poezia

SPRE ALTE ȚĂRMURI

1. De cîte ori priveam în zare
Simțeam de mic așa un dor
Ca să colind pămlînt și mare,
Să fiu departe călător.
2. Vedeam în zarea depărtată
Un cer de-a pururea senin,
O lume nouă mai curată,
O viață fără de suspin.
3. S-a dus degrab copilăria,
Ca visul cel înșelător
Și după dînsa bucuria
S-a dus ca pasărea în zbor.
4. În lumea asta zbuciumată
Am căutat limanul sfînt,
Pe care l-am visat odată,
Dar nu se află pe pămînt.
5. Aceleași valuri sînt pe mare,
Aceeși viață cu dureri,
Aceleași băuturi amare
Aflăm și astăzi ca și ieri.
6. Un singur țarm acum rămîne
Străin de valul cel lumesc :
Ierusalimul cel din ceruri,
În călea lui să mă grăbesc.
7. La el nu este nici durere
Nici intristare, nici suspin,
Acolo nu-i apus de soare
Și cerul veșnic e senin.

Din același an ni s-a păstrat și a treia poezie, scrisă la mînăstirea Neamțu prin care își mărturisește ispitele tinereții cu care era încercat ca nou începător în viața călugărească și pe care a intitulat-o

BÎNTUIELILE UNUI «NOVICE»

1. Ca și iarna cînd pogoară
Corbii peste mortăciuni,
Gîndurile mă-mpresoară
Cu-ale lor deșertăciuni.
2. Suflete al meu sărace
Unde mă voi duce iar,
Iată, nu mă lasă'n pace
Gloantele lui «Veliar».
3. Cînd apuc vre-o carte'n mîna
Să mai prind ceva la mînte,
Ca și oile la stîna,
Vin aducerile amînte.
4. Cînd alerg la rugăciune
Ca să uit de supărări,
Gîndurile-mi fug nebune
Peste mîrt și peste țări.

5. La biserică
Sau citești
Gîndurile
Dincolo, p

De la mînăstir

Anii gr
cut de la v
toare scrise

1. Rămas de
Ca un co
Mi-am pu
Cerînd d

2. Bunica, I
Mi-a sem
În suflet
Și rodul

3. O, scump
Eu tot ce
Căci m-a
Părintelu

După :
nevoia în
blînd și cu
în poezia

1. Te văd
Așa pre
Cu chip
Cu farm

5. La biserică, cînd cîntă
Sau citește la canoane,
Gîndurile mă frămîntă
Dincolo, peste oceane.	6. Iar cînd vreau să scap de gînduri
Și mă duc la ascultare,
Ele vin atuncea cîrduri,
Parc'ar fi niște cocoare.
7. Dacă scap din întîmplare
Vreun cuvînt mai de folos
Gîndu-mi spune sus și tare
Că «sînt mare cuvios» !?	

De la mînăstirea Neamțu, 1933.

Anii grei ai copilăriei sale și recunoștința pentru bunica ce l-a crescut de la vîrsta de doi ani, sînt evocate în cîteva poezii foarte mișcătoare scrise la mînăstirea Neamțu, dintre care amintim :

ÎN BRAȚELE PĂRINTEȘTI

1. Rămas de mic orfan pe lume
Ca un copil al nimănui
Mi-am pus nădejdea mea spre Domnul
Cerînd de-a pururi mila Lui.	4. Cînd tatăl meu, cum zice psalmul,
Și malca mea m-au părăsit,
Atuncea Domnul cel din ceruri
La stînul milei m-a primit.
2. Bunica, Dumnezeu s-o ierte,
Mi-a semănat de timpuriu
În suflet tainele credinței
Și rodul lor mă ține viu.	5. Deci suflete al meu smerite
Într-aripează-te mereu,
Prin rugăciune prea fierbinte
Și dragoste spre Dumnezeu.
3. O, scumpa mea bătrînă sffntă,
Eu tot ce am îți datoresc
Căci m-ai adus la cunoștința
Părintelui celui ceresc.	6. Priviți în inimă cu mintea
Să cauți tainicul izvor
Din care viața se adapă
Cu darul cel mîntuitor
7. Urmează calea mîntuirii,
Trăind în pace, singurel
Și toată grija cea lumească
S-o lepezi astăzi pentru, El.	

După 29 de ani de viață pustnicească, pe cînd Cuviosul Ioan se nevoia în peștera din pustiul Hozeva, evocă pentru ultima dată chipul blind și curat al bunicii sale, pe care o pomenea mereu la rugăciune, în poezia

ÎN AMINTIREA BUNICII MELE CARE SE CHEMA MARIA

1. Te văd cu ochii minții
Așa precum erai
Cu chipul blind ca sfinții,
Cu farmecul în grai. | 2. Cu-al vieții sac în spate,
Cu umbletul domol
Vădindu-ți des în lacrimi
La inimă un gol. |
|---|---|

<p>3. Era dorința sfință
Ce nu s-a împlinit
De-ați mintui veleatul
Ca maică la un schit.</p> <p>4. Și pricina cea mare,
Bunică, eu o știu ;
Is numai eu mișelul,
Acela care scriu.</p> <p>5. Căci eu ți-am fost povara
Pe umerii slăbiți
Fiind rămas pe lume
De mic fără părinți.</p> <p>6. Purta-tu-m-ai în «cîrcă»
Pe drumul spre ogor
Și-ai priveghiât alături
De micul tău «odor».</p> | <p>7. Eu dragostea de mamă
La tine am aflat
Și temerea de Domnul
Mereu m'ai învățat.</p> <p>8. Cu pace odihnește
La cer, bunica mea,
Acolo unde mîntea
Adeseori zbura.</p> <p>9. Plinitu-ți-ai menirea,
Crescînd pe cel mișel
Deci darul pomenirii
Primește-l de la el !</p> <p>10. Iar dacă afli milă
La bunul Dumnezeu
Să-l rogi a da iertare
Și la «nepotul tău» !</p> |
|--|---|

Nepotul recunoscător, smeritul Ieroschimonah Ioan Iacob. 22 Iulie. 1955.

Unui sihastru tinăr, care se nevoia aproape de el în pustiu Iordanului, Cuviosul Ioan Iacob, în calitate de duhovnic, îi dă cîteva sfaturi părintești prin poezia :

REȚETA DUHOVNICEASCĂ

— pentru un sihastru —

<p>1. Un drum de viață cît mai este
În lumea asta să trăiești
Jertfește-l numai pentru suflet
Și lasă grijile lumești.</p> <p>2. Un singur an, sau jumătate,
O lună poate ți-a rămas,
Sau numai ziua cea de astăzi,
Ba poate chiar numai un ceas.</p> <p>3. Pe cît de tainic se arată
Hotarul vieții pe pămînt
Pe atît mai scurt să-ți pară drumul
Ce duce pînă la mormînt.</p> | <p>4. Să nu mai cauți la plăcerea
Prietenilor trecători
Căci ei nu pot să te ajute
Atuncea cînd va fi să mori.</p> <p>5. Prieteni buni cîștigă-ți plînsul
Și «Rugăciunea lui Iisus»,
Căci plînsul stinge focul veșnic
Iar ruga te înalță sus.</p> <p>6. De asemenea să ai prieteni
Poruncile dumnezeiești
Pe care, fără de prihană,
Cu dragoste să le păzești</p> |
|---|---|
7. Prietenia cea cu lumea
Te lasă singur la mormînt
Și numai faptele credinții
Tovarăși, mai departe, sînt.

1. Dacă mi
Cunoștin
Zboară g
La păcat
2. Iar la «p
Dacă nu
Ne luptă
Și mereu
3. Cînd lăsă
Rînduiala
Prinde m
Viermele

Smereni
sa duhovnic

1. După cum
L-ai făcut
Fă-mă și i
Decît ieri
2. Pașii mei
Și mă poti
Iar viața r
S-a apropi
3. Nu se află
În netrebn
Și «năravu
Nici acum

Alteori, adresîndu-se cinului călugăresc și credincioșilor în general, îi îndeamnă la pocăință ca un doctor iscusit, cu aceeași blîndețe duhovnicească, precum în poezia

Admirat
dea în toate
de preamării

DIAGNOZĂ SUFLETEASCĂ

<p>1. Dacă mintea noastră uită
Cunoștința cea de sine,
Zboară gîndul totdeauna
La păcatele sîreine.</p> <p>2. Iar la «pomenirea morții»
Dacă nu sîntem deprinși,
Ne luptăm cu grija vieții
Și mereu sîntem învinși.</p> <p>3. Cînd lăsăm de bună voie
Rînduiala rugăciunii,
Prinde mare îndrăzneală
Viermele deșertăciunii.</p> | <p>4. Băutura și mîncarea
Folosind cu lăcomie,
Va veni pe capul nostru
Pacostea de trîndăvie.</p> <p>5. De năravul clevetirii
Dacă nu ne dezbrăm,
Cu înșelăciunea minții
Mai pe urmă ne legăm.</p> <p>6. Iar auzul și vederea
Dacă nu le stăpînim,
Mare pagubă la suflet
Totdeauna suferim.</p> <p>7. Cînd năravul rău clocește
Nefiind mărturisit,
Scoate pușori de patimi
Care rod neconținut.</p> |
|---|--|

Smerenia și rîvna Părintelui nostru Ioan Sihastrul pentru creșterea sa duhovnicească și pentru unirea cu Hristos reies din frumoasa poezie

RUGĂCIUNE

<p>1. După cum pe vames, Doamne
L-ai făcut «luminător»,
Fă-mă și pe mine astăzi
Declt ieri mai rîvnitor.</p> <p>2. Pașii mei slăbit-au foarte
Și mă poticnesc să cad,
Iar viața mea cea stearpă
S-a apropiat de iad.</p> <p>3. Nu se află vindecare
În netrebnicul meu trup
Și «năravul din născare»
Nici acum nu pot să-l rup.</p> | <p>4. Învechitu-m'am în rele
Și de ele nu mai scap,
Căci s-au înmulțit mai tare
Declt perii mei din cap.</p> <p>5. Părăsit sunt de prieteni
Și de unii dintre frați,
Care s-au smintit de mine
Și se află depărtați.</p> <p>6. Luminează-mi, Doamne, calea,
Înnoindu-mi sfințul dar
Și dulceața Ta cerească
Să mă veselească iar.</p> <p>7. Pomenirea Ta cea sfință
Dă s-o am nelncetat
Și din inima înfrîntă
Fă locaș prea luminat.</p> |
|---|--|

Admirator permanent al creației divine, Cuviosul Ioan Iacob vede în toate mîna și pronia lui Dumnezeu, căruia îi închină acest imn de preamărire :

INTRU SLAVA ZIDITORULUI

1. O, mare ești Tu, Doamne!
Se miră ochii mei
De firea cea văzută
Cu armonia ei!	4. Atunci dulceața lumii
De tot am defăima
Și raza Ta cea Sfântă
Mereu ne-ar desfăta.
2. Pe cele trecătoare
Așa le 'mpodobesti!
Dar cât mai minunate
Vor fi cele cerești!	5. Dar mintea cea-greoaie
Atrnă spre pământ,
Impiedicind pe suflet
Din sfântul său avânt.
3. De-ar înțelege mintea
Podoaba cea de sus,
Te-ar pomeni de-a pururi,
Stăpînul meu — Iisus.	6. Pornirea pătimasă
A trupului de lut
Adesea ne desparte
De Cel ce ne-a făcut.

7. Inaripează, Doamne,
Gîndirea mea spre cer
Și-mi ușurează trupul
Cu sufletul stingher!

Un imn asemănător închină Cuviosul Ioan Sihastrul și sfintele noastre credințe ortodoxe, în rindurile de mai jos :

IMNUL CREDINȚEI

1. O, pravoslavnică credință,
Tăria sufletului meu,
Prin tine mi s-a dat putință
Să caut către Dumnezeu.	4. Iar cînd de multă slăbiciune
Greșesc Celui ce m-a zidit,
Îmi dai curaj la rugăciune
Să nu fiu deznădăjduit.
2. Cînd sufletul se alăptează
Cu darul tău dumnezeiesc
Durerea mea se alinează
Și scribele se potolesc.	5. În viața asta necăjită
Cu tine eu mă întăresc,
Credință prea blagoslovită,
Odoarele dumnezeiesc!
3. Cînd valurile amenință
Ca să scufunde «Iuntrea mea»
În tine Sfînta mea credință
Mă sprijinesc de-a-pururea.	6. Atunci cînd vreau să mă doboare
Vrăjmașii cei nelmpăcați,
La tine eu găsesc scăpare
Și ei rămîn prea rușinați.

7. Iar la sfîrșitul vieții mele
Nădăjduiesc că și atunci
Adăposti-mă-vei de rele
Și de Infricoșate munci.

În cinstea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, ocrotitoarea creștinilor, Cuviosul Ioan înalță numeroase rugăciuni și imne, dintre care amintim :

1. Prea Sfîn
Nădejde
Tu ești a
La Milos
2. De n-ar e
Rudenie
Atunci a
Asemene
3. De nu er
A veacul
Ar fi răm
Și soareli

Nostalgi
de la Iordan

1. Acolo u
Sînt Îng
Și este v
Iar pomi
2. Acolo u
Lumina
Și unde
Și toți a
3. Acolo ur
Și nici o
Și unde
În valea
4. Acolo nu
Nici într
Acolo nu
Acolo ce
5. Acolo «
Și n'aver
Și nici o
Nu stric

LA UȘA MILOSTIVIRII

Rugăciune către Maica Domnului ce se cântă pe glasul 5.

<p>1. Prea Sfântă Maică și Fecioară
Nădejdea sufletului meu
Tu ești a mea mijlocitoare
La Milostivul Dumnezeu.</p> <p>2. De n-ar avea la ceruri lumea
Rudenie de pe pământ
Atunci ar fi pustie viața
Asemenea unui mormânt.</p> <p>3. De nu erai Tu, primăvară
A veacului înțelenit,
Ar fi rămas de-a pururi iarna
Și soarele n-ar fi zîmbit.</p> | <p>4. De n-ai fi revărsat tu zorii
Peste pământul adormit
Atuncea umbra cea de moarte
Ar fi rămas fără sfirșit.</p> <p>5. Iar astăzi, Precurată Maică,
Cînd toți ne-am abătut la rău,
De nu Te vei ruga fierbinte,
Ne părăsește Fiul Tău.</p> <p>6. Trimite semn de pocăință
Norodului nedumerit
Și adă iarăși la credință
Pe sufletul cel rătăcit.</p> <p>7. Dezleagă, Precurată Maică,
Cătușele celor robiți
Și dăruiește-le răbdare
Creștinilor năpăstuiți!</p> |
|---|--|

Nostalgia paradisului ceresc este cîntată de marele nostru sihastru
de la Iordan în poezia

ÎN PATRIA CEREASCA

<p>1. Acolo unde păsărele
Sînt îngerii lui Dumnezeu
Și este veșnică verdeață
Iar pomii înfloresc mereu.</p> <p>2. Acolo unde strălucește
Lumina vieții lui Hristos
Și unde toate sînt curate
Și toți au trup nestrîcîcios.</p> <p>3. Acolo unde nu sînt poftă
Și nici o grijă nu avem
Și unde este pomul vieții,
În valea Sfîntului Eden.</p> <p>4. Acolo nu este durere
Nici înrîstare, nici suspin
Acolo nu sînt ploii, nici nouri,
Acolo cerul îi senin.</p> <p>5. Acolo «crivățul» nu suflă
Și n'avem teamă de război
Și nici o «piatră de sminteală»
Nu strică pacea dintre noi.</p> | <p>6. Acolo, dacă vrei să mergem,
Vom fi mereu nedespărțiți,
Dar pentru asta cere Domnul
Să fim mai bine pregătiți.</p> <p>7. Să fim străini de «duhul lumii»,
Să fim ca morții, pentru Hristos,
Să nu iubim cele deșarte
Din cîte sînt aicea, jos.</p> <p>8. Să cugetăm mereu la moarte
Purtîndu-ne cu chip smerit,
Și să iertăm, fără zăbavă,
Pe frații care ne-au greșit.</p> <p>9. Să nu vorbim de rău pe altui
Și nicîdecum să defăimăm,
Iar cînd ne vor veni necazuri,
Cu mulțumire să răbdăm.</p> <p>10. Precum aleargă căprioara,
Grăbindu-se către izvor,
Așa să alergăm spre Domnul,
Înaripați cu sfîntul dor.</p> |
|---|--|

11. Când trupul se slăbănogeste,
Cu duhul să ne întărim,
Căci numai duhul va să meargă
Acolo, unde năzulm. | 12. Acolo este «țara noastră»,
Spre dînsa să ne sîrguim,
Acolo, unde nu sînt piedici
La «Noul Ierusalim»! |
|---|--|

Iordanul este cîntat adeseori în scrierile Cuviosului Ioan Iacob, locul unde s-a arătat Prea Sfînta Treime la Botezul Domnului. Iată primele strofe din poezia

FLORI DE LA IORDAN

1. De cîte ori, Iordane Sfînte,
Pe malul tău am colindat,
Mă cuprîndea un dor fierbinte
Să stau acolo nemîșcat.	3. S-aud în «lunca cea bătrînă»
Cum sună vîntul din pustie
Și firea toată cum îngîină :
«Treime Sfîntă, Slavă Ție!».
2. Să nu mai am de lume știre,
La malul apei viețuind,
S-ascult a undei glăsuire
Și păsările ciripind.	4. Voiam să am mereu în față
Izvoarele de la Harara
Și locul pustnicesc, de viață,
Al sfinților din Vitavara.
5. La «colimvitra-ți» minunată
Voiam să viețuiesc mereu
Acolo unde, altă dată,
Se botezase Dumnezeu.

Cugetare la moarte, care ține trează în mintea omului prezența lui Dumnezeu, a preocupat întotdeauna pe Cuviosul Ioan Iacob, fiind prezentă în aproape toate versurile sale. Iată ce ne învață el în poezia

SLOVE PE MORMINT

1. Iubite frățioare,
Oprește-te din cale
Cînd ești pe aici trecînd
Și caută cu jale
La bietul meu mormînt.	4. Această rugămînte
Să n-o disprețuiești,
Ci adu-ți des aminte
De mine cît trăiești!
2. Eu nu mai am acum
Nici voce, nici cuvînt
Dar tu citește numai
Ce-am scris eu oarecînd.	5. Adîncă-i taina morții!
Ah, cîte am de spus!
Te văd în fața porții...
Dar sînt oprit de sus!
3. Citește, lăcrimează
Și roagă-te în gînd
Că mult se ușurează
Țărîna pe mormînt.	6. Grăbește-te pîrinte
Gătește-te de drum;
De suflet ia aminte
Că vii la rînd acum!

Dintre numeroasele tropare versificate de Cuviosul Ioan Iacob, adăugăm aici cîteva tropare închinare sfinților din România :

Printre

1. Fii pribeg
Necăjiți
Nu uitați
De Români
2. Legea no
Și pămînt
S-au păst
Care nu s

* Publica
** Ibidem

AL SFÎNTULUI MUCENIC IOAN CEL NOU
DE LA SUCEAVA

Trupul la Suceava ți-ai odihnit
Iar la ceruri slava de la Domnul ai
dobîndit,
Ioane Mucenice, să nu ne părăsești
Pe fiii pravoslavnicii ai Țării Românești.

AL CUVIOASEI MAICII NOASTRE PĂRASCHEVA
DE LA IAȘI

A Moldovei odorule prea cinstit,
Cu Hristos la ceruri te-ai logodit,

Părăsind cele lumesti
În pustie la Iordan
Ai venit să viețuiești

Ca ingerii Paraschevo,

Folositoare te știm
Celor ce cu drag te cinstim.

AL SFINTEI MUCENIȚE FILOFTEIA
DE LA ARGES *

Pentru fapte bune te-ai nevoit
Și prin mucenie te-ai săvârșit ;

Asuprită de părinți
Te-ai grăbit a te sui
În lăcașul celor sfinți,

A lui Hristos, Filofteia,

Norodului tău asuprit
Ajută-i că mult l-ai iubit.

Printre ultimele poezii ale Cuviosului Ioan Iacob se numără și

INDEMN FRĂȚESC **

1. Fii pribegi ai țării mele
Necăjiți între străini,
Nu uitați înțenirea voastră
De Români și de Creștini.	3. În prigoanele păgîne
Și'n vîrtejul cel barbar
Singele curgea șiroaie
Pe al patriei Altar.
2. Legea noastră creștinească
Și pămîntul românesc
S-au păstrat cu multe jertfe
Care nu se pomenesc.	4. Cîți nu mor pentru credință
Apărînd acest pămînt,
Ori prin aspră nevointă,
Știe numai Domnul Sfînt.

* Publicată în volumul cu același nume, partea a II-a.

** *Ibidem.*

5. Că furtuna cea de veacuri
A cumplitului necaz
Nu-i lăsa pe vii să steargă
Lacrîma de pe obraz. | 6. Cărturari n-au fost pe-atuncea
Ca să scrie viața lor
Au în schimb în «Cartea Vieții»
Numele nemuritor. |
|--|--|

Încheiem această succintă expunere cu ultima poezie a Cuviosului Ioan Iacob, scrisă în peștera sa din pustiiul Hozeva la 15 iulie 1960, cu 20 de zile înainte de a-și da sufletul în mîinile lui Hristos și pe care a intitulat-o :

VINTUL PUSTIIRII

1. Iarăși lupte, iarăși sînge,
Iarăși zgomot de război,
Iarăși lacrimi nesfîrșite
Iarăși valuri și nevoi !	2. Cînd a șters sărmana lume
Lacrîma de pe obraz,
Au venit năpraznic iarăși
Alte valuri de necaz.
3. Văduvele iar vor plînge
Cu bătrînii cei sărmani
Și copiii vor rămîne
Iar cu mîile orfani.	4. Pustii-se-vor orașe
Și pe mulți îi vor robi,
Unde sînt cîntări deșarte,
Gloanțele vor dăntui.
-
5. Cînd sporește răutatea
Se scirbește Dumnezeu,
Pentru asta vin în lume
Și războaiele mereu.

Din cele de mai sus ajungem la concluzia că scrierile literare ale Cuviosului ieroschimonah Ioan Iacob sînt tot așa de plăcute lui Dumnezeu precum i-a fost și viața. El s-a nevoit îngerește pe pămînt, înstrăinat pentru Hristos prin pustietăți și peșteri la Sfintele Locuri, devenind astăzi cel mai nou sfînt al Creștinătății, pe care l-a odrăslit pămîntul și sufletul binecuvîntat al neamului nostru românesc. De la Sfîntul apostol Andrei, cel întii chemat, care a semănat cuvîntul Evangheliei lui Hristos pe pămîntul țării noastre, de la Sfîntul Mucenic Sava Românul și numeroșii martiri de la gurile Dunării din secolul IV și pînă astăzi — aproape două milenii de creștinism — strămoșii noștri au dat Bisericii lui Hristos nenumărați sfîinți, majoritatea rămași necunoscuți. Din Carpați pînă la Athos, la Constantinopol, la Sinai și la Locurile Sfinte, înaintașii noștri au presărat atîtea moaște de sfîinți, martiri, cuvioși, sihaștri, părinți duhovnicești, egumeni, mitropoliți și domni evlavioși, apărători ai Ortodoxiei sau chiar martirizați pentru credință.

Ultimul, sau poate printre ultimii din sinul marilor noștri sfîinți naționali se numără astăzi Cuviosul ieroschimonah Ioan Iacob de la Iordan. Acoli, departe, lingă mormîntul lui Hristos, s-a rugat neîncetat pentru noi toți. Și din vîpaia rugăciunii sale au odrăslit aceste versuri duhovnicești în grai românesc, amintite în paginile de mai sus și lăsate nouă ca un testament al iubirii și îndemn pe calea mîntuirii.

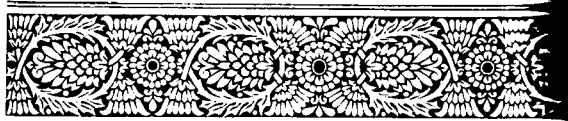
Acum, cînd mijlocește înaintea Prea Sfintei Treimi pentru toată lumea, drept recunoștință, să-i adresăm din partea fiilor țării sale această mică rugăciune :

Prea Cuvioase Părinte Ioane, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi !

Știa
stantine
și Patir
o Liturg
afară de
triarhiei
audiții,
s-a aște
muzicol
nografie
tră de i
Ca
cească t
cărei tră
cu răbd
Gavriil l
și contr
amintim
tea : Cin
folosit p
zical, stă
Cintarea
tențe de

I. Va
rilor din R.

· D O C U M E N T A R E ·

LITURGHIA ÎN STIL PSALTIC

PAUL CONSTANTINESCU

PREFAȚĂ

Știam de foarte mulți ani că marele compozitor român Paul Constantinescu, autorul celebrelor oratorii bizantine : *Nașterea Domnului* și *Patimile și Învierea Domnului*, cunoscute și peste hotare, a scris și o *Liturghie în stil psaltic*, mai bine zis o Liturghie bizantină. Dar, în afară de faptul că această lucrare a obținut premiul de creație al Patriarhiei Române în anul 1938 și că în anii '40 ar fi avut loc și unele audiții, nu știam nimic mai mult. De atunci, un enigmatic vâl de tăcere s-a așternut asupra acestei lucrări pînă în anul 1967 cînd, un erudit muzicolog o amintește și îi face o competentă analiză într-o amplă monografie¹. Și iarăși tăcere. De ce oare ? Nu cumva pentru puterea noastră de înțelegere această lucrare venise prea devreme ? Este posibil !

Ca unii care ne ocupăm indeaproape de cîntarea noastră bisericească tradițională, ce își trage seva din vechea muzică bizantină, ale cărei trăsături specifice le păstrează de veacuri nealterate, am căutat, cu răbdare și tenacitate chiar, la toți compozitorii noștri, începînd cu Gavriil Musicescu, Dimitrie Georgescu-Kiriac, Teodor Teodorescu-Iași și continuînd cu Ioan Chirescu, Gh. Cucu, Nicolae Lungu, — ca să nu amintim decît pe cei mai cunoscuți —, răspunsuri la întrebări ca acestea : Cîntarea bisericească tradițională, deci melosul bizantin, poate fi folosit pentru marea muzică, mai precis, poate el tîlmăci, în limbaj muzical, stări de trăire sufletească de mare tensiune, de mare interiorizare ? Cîntarea de strană, atît de simplă în structura ei, are oare acele potențe de substanță, de profunzime, capabile să se constituie în temelii

¹ I. Vasile Tomescu, *Paul Constantinescu*, Editura muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.S.R., București, 1967, (500 pagini).

trainice ale unor creații de marcă, specifice, românești, sau rolul său se reduce doar la a crea unele stări emoționale de suprafață?

Răspunsuri oarecum satisfăcătoare pentru astfel de întrebări se pare că aflăm la cei mai mulți dintre muzicienii noștri, începând cu marele și clar-văzătorul D. G. Kiriac, omul care încă de la sfârșitul veacului trecut și-a mărturisit adeviziunea totală la înveșmîntarea străvechilor cîntări omofone ale străinii, în haina cea nouă a armoniei și polifoniei, și aceasta, în ciuda adversității unora care susțineau că prin polifonie nu pot fi redată «particularitățile subtile de ordin intonațional, ritmic și de nuanță (interpretare) a muzicii psaltice»². Prin lucrări ca «Îngerul a strigat» (glas V), «Auzi Doamne glasul meu», «Lăudați pe Domnul din ceruri», D. G. Kiriac a demonstrat că melosul psaltic-bizantin poate fi folosit pentru opere muzicale mai ample. Atît aceste lucrări, cît și multe alte piese corale — prelucrările numeroaselor cîntări psaltice românești — deși nu l-au mulțumit pe deplin, i-au oferit totuși posibilitatea să-și formeze puternice convingeri privind valoarea melodiilor tradiționale ale Bisericii noastre, precum și necesitatea cercetării unor tehnici adecvate de prelucrare a lor.

D. G. Kiriac este primul muzician care a sesizat importanța deosebită a melodiei bizantine pentru creația muzicală românească, în general, și pentru cea corală bisericească, în special, intuind — în același timp — și modalitățile de abordare a ei. Este știut că, încă de pe vremea cînd studia la Schola Cantorum cu Vincent d'Indy, el și-a fixat ca model de compoziție modală creația polifonică a lui Palestrina care avea la bază cîntarea tradițională a Bisericii Apusene (cîntul gregorian), dezvoltată prin arta contrapunctului, și își propunea, — pentru creația sa ulterioară —, să folosească melodii din Biserica noastră, ca teme, pe care să le dezvolte «conform regulilor artei: armonia și contrapunctul»³. Avem indicii sigure că de atunci și pînă la sfârșitul vieții sale, — timp de 30 de ani — D. G. Kiriac a fost permanent preocupat de găsirea celor mai adecvate soluții în prelucrarea și valorificarea superioară a cîntărilor tradiționale ale Bisericii noastre, lăsînd ca un testament tuturor discipolilor săi obligația de a investiga în continuare acest domeniu al muzicii românești.

D. G. Kiriac a avut conștiința că a găsit drumul pe care trebuie să meargă creația corală bisericească, în special, și cea modală românească, în general, dar n-a fost mulțumit de tehnicile folosite în travaliul componistic și, bineînțeles, nici de soluțiile la care el a ajuns. Așa se explică faptul că el își exprima permanent intenția de a relua tratarea armonico-polifonică a cîntărilor liturgice psaltice, nutrînd convingerea că se pot găsi soluții practice pentru toate problemele pe care le pune această operă de valorificare a melodiilor bizantine românești. Nemulțumirea sa pornea de la faptul că nu aflase cheia multor rezolvări armonice și contrapunctice ale melosului bizantin, prin excelență modal, mult diferit de cel apusean (gregorian), pe care îl luase ca model. Din ce în ce mai

2. *Ibidem*, p. 167.

3. Constantin Brăiloiu, *Prelađa la Liturgia psaltică* de D. G. Kiriac, ediție postumă, tipărită la Praga — fără an, p. II.

4. Nic...
revista B.O.
5. V.
bizantine cî...
lîntată la 1

mult el
niei și c
acestea
aici, că
asa cum
și îndru
autentic
trebuie

Un
prin do
(gl. VII
astăzi c
tului în
care —
vreme,
toată cr
nivel ar

Elev
rescu și
tistică s
bizantin.

Pînă
noi, îns
discipoli
celor din
și ne-am
ne-a ven
vinovați
la lucrăr
nouă car
încă în a
foniei, st
bisericea
nismul p
ale actual
polifonica
deu dec
de studii
sau game
știut că p
paralelism

Deci

Gh. (c
folclor, d

mult el își dădea seama că unele reguli clasice occidentale ale armoniei și contrapunctului nu operează asupra melosului bizantin. Cu toate acestea, considerăm că este absolut obligatoriu să precizăm, acum și aici, că D. G. Kiriac, în ciuda unor justificate neîmpliniri, de care — așa cum arătăm — el însuși era conștient, rămâne totuși compozitorul și îndrumătorul cel mai prețuit, atît pentru faptul că a sesizat sursele autentice de inspirație, cit mai ales pentru că a indicat drumul pe care trebuie să meargă cercetarea și creația muzicală românească.

Un pas calitativ superior l-a făcut Teodor Teodorescu-Iași, în special prin două lucrări: «Heruvicul» (gls. V) și motetul «Fericit bărbatul» (gls. VIII), lucrări de largă respirație și de mare profunzime, care apar astăzi ca exemple tipice de felul cum poate fi folosită arta contrapunctului în valorificarea superioară a cîntărilor psaltice, modale, lucrări care — după părerea noastră — vor străluci puternic, pentru multă vreme, pe firmamentul artei românești și universale. Din păcate, din toată creația sa numai aceste două lucrări s-au ridicat la un asemenea nivel artistic.

Elevii lui D. G. Kiriac, dintre care amintim pe Gh. Cucu, Ioan Chirescu și Nicolae Lungu, la îndemnul maeștrului lor, printr-o muncă artistică susținută, au căutat să pătrundă și mai mult tainele melosului bizantin.

Pînă atunci cîntarea corală bisericească, se afirmase oarecum la noi, însă repertoriul folosit de formațiile corale nu mulțumea pe discipolii marelui Kiriac. «Nu fac proces — mărturisese Gh. Cucu — celor dintîi compozitori români, cu ale căror compoziții ne-am hrănit și ne-am încălzit sufletele... Dar acum, cînd am devenit maturi, cînd ne-a venit juderata, cînd putem să ne controlăm pe noi înșine, am fi vinovați dacă nu ne-am face datoria..., propunînd mijloace de îndreptare la lucrări care pînă ieri ni se păreau perfecte, pentru a crea o muzică nouă care să merite cu adevărat numele de artă»⁴! Sau, cum sublinia încă în anul 1927 cunoscutul muzicolog G. Breazul: «În privința polifoniei, studiile vor fixa în primul rînd în ce raport poate sta melodia bisericească bizantină cu sentimentul armonic al poporului și cu diatonismul prin excelență major care a dat naștere funcțiunilor armonice ale actualului sistem tonal. Dacă sînt tendințe de a construi o țesătură polifonică pe motive melodice bizantine, nu este de utilizat alt procedeu decît cel acordic? Și în tot cazul, nu este de întreprins în ciclul de studii și experiențe asupra capacității polifonice a celor opt ehuri sau game bisericești, tipurile gamale din muzica bizantină? Este doar știut că pînă azi poporul nu cunoaște altă formă de polifonie decît un paralelism în octave și isonuri»⁵.

Deci întrebări, multe întrebări și noi căutări.

Gh. Cucu s-a îndreptat către cîntarea bisericească tradițională și folclor, două izvoare pe care le va explora cu multă iscusință pentru

4. Nicolae Lungu, *Prelajă la Cîntările Sfintei Liturghii* de Gh. Cucu, extras din revista B.O.R., nr. 3—4 1970, p. III.

5. V. Tomescu, *op. cit.*, p. 168—169. Este vorba aici de studiile asupra muzicii bizantine ce urmau să fie întreprinse în cadrul Academiei de Muzică Religioasă, înființată la îndemnul și cu sprijinul patriarhului Miron Cristea, în anul 1927.

creația sa religioasă, folosind ca procedee tehnice, în primul rînd, armonia, — cu un pronunțat caracter modal — și, într-o măsură mai restrînsă, contrapunctul. Dintre lucrările scrise de el cu mare măiestrie și originalitate, folosind melosul psaltic-bizantin, într-o manieră nemai-întîlnită pînă atunci în creația corală românească, amintim : «Nu pricep Curată» (gls. III) și «La Rîul Vavilonului», iar dintre cîntările sale liturgice — creații proprii — amintim acel «Heruvic» în Mi, «Răspunsurile mari» în Si, de o măreție și strălucire inegalabile, precum și acel suav «Axion» în La, în care Gh. Cucu întrebuițează melos bisericesc împletit cu melos popular de colind.

I. D. Chirescu se îndreaptă către melodiile protopsaltilor noștri din veacul trecut — în special Anton Pann, Macarie Ieromonahul, D. Suceveanu — pe care le păstrează, în general, neschimbate, cu toată dantelăria lor. Ca procedee tehnice el folosește în primul rînd armonia pentru lucrări de mică întindere, cum ar fi răspunsurile mici liturgice, și contrapunctul pentru lucrări mai mari ca : «Heruvic» (gls. V și gls. VII), «Pre Tine Te lăudăm» (gls. V), «Axioane praznicale» și unele piese de concert, pe melodii exclusiv psaltice tradiționale. Menționăm că acestea din urmă sînt lucrări deosebite care satisfac exigențele celui mai rafinat auditoriu.

I. D. Chirescu rămîne însă tributari, după părerea noastră, deprinderilor școlii tonale de compoziție, în aproape toate lucrările corale bazate pe melodii psaltice. În lucrările armonizate, în special, folosește, de exemplu, prea mult sensibilă, care — ne permitem să afirmăm — duce la desființarea atmosferei de sobrietate și noblețe, specifică modurilor bisericești, și la înlocuirea ei cu o alta în care reperăm, — fără multă greutate —, laicul și modernul.

O muncă susținută de fructificare a melodicii bizantine a fost cea a profesorului, dirijorului și compozitorului N. Lungu, care, timp de aproape șapte decenii, s-a aplecat cu deosebită dragoste și multă înțelegere asupra vechilor noastre melodii bisericești. În Liturgia sa psaltică, alcătuită pe baza cîntărilor tradiționale, de strană ale Bisericii noastre, întîlnim o linie melodică mai simplă — intenționat curățită de unele încercături ornamentale care, după părerea sa, ar umbri melodia și ar face mai dificilă executarea ei. Creația corală a profesorului N. Lungu se distinge prin următoarele calități : este accesibilă diferitelor formații corale bisericești ; are o armonizare ce păstrează, cu unele excepții, caracterul modal al melodiilor psaltice ; acolo unde, alături de armonie, a folosit și procedeele contrapunctic, melodiile respective capătă o strălucire cu totul aparte. «Pe Tine Te lăudăm» (gls. V), «Doamne mințuiește», «Axion» (gls. V), «Iubi-Te-voi Doamne», «Răspunsuri Mari» (gls. V), «Ziua Învierii» (gls. V), impresionează, devin convingătoare, mai ales datorită faptului că îmbină fericit cele două procedee.

Întreaga creație a prof. Nicolae Lungu, ca și a celorlalți compozitori amintiți mai sus, pledează puternic pentru teza că melodia psaltică-bizantină poate să ducă la forme muzicale elevate.

Astfel, treptat, treptat s-a statornicit la noi o tradiție românească de tratare polifonică a melodiilor psaltice-bizantine.

Ajunși
multumii p
Impărt
dă să cer
pe care o f
tru întia c
mare comp
deja în de
vește valo
vări de exc

Și, mă
stantinescu
se pot între
tin cu con
tăcică (arm
dică) a mu
la început

«Dacă
aprilie 193
rizat dezv
artificial d
a putut fi c
sonore sim
racterul m
fluentele s
mai depart

O dată
și structur
feră «viaț
blema trat
multumeșt
nie». Dar c
trebarea la

«Aici
polifonică
se potrive
nizindu-se
(pe care s
complet în
ritmul și r
rămas poli
cesune și
experiență
armonia, c
de fapt re
suprapuse

6. Ibid.

7. Ibid.

Ajunși la acest punct, ne punem o firească întrebare : putem fi oare mulțumiți pe deplin ?

Împărtășind convingerea că se pot afla noi posibilități, ne-am străduit să cercetăm și *Liturghia în stil psaltic* a lui Paul Constantinescu — pe care o fericită întâmplare ne-a scos-o la iveală și pe care acum pentru întâia oară o încredințăm tiparului, având convingerea că la acest mare compozitor român, care prin cele două Oratorii amintite ajunsese deja în deceniul al cincilea o autoritate de netăgăduit în ceea ce privește valorificarea superioară a melosului bizantin, vom afla rezolvări de excepție în problema care ne interesează.

Și, mărturisim cu sinceră bucurie, nu ne-am înșelat, căci Paul Constantinescu prin *Liturghia* sa în stil psaltic vine să ne demonstreze că se pot întrezări noi posibilități de polifonizare a melosului psaltic-bizantin cu condiția să înțelegem mai întâi deosebiriile dintre concepția verticală (armonică) a muzicii occidentale și cea orizontală (lineară, monodică) a muzicii bizantine, adică, exact ceea ce intuise atât D. G. Kiriac la început de secol, cât și George Breazu prin deceniul al treilea.

«Dacă în Apus, preciza Paul Constantinescu pe un manuscris datat aprilie 1934, condițiunile istorice au fost altele decât la noi și au favorizat dezvoltarea polifoniei, și chiar notația care, căpătînd un sens mai artificial decât cea orientală bizantină, totuși prin pozițiunea sa grafică a putut fi de un oarecare ajutor (se puteau vedea mai bine coincidențele sonore simultane), la noi muzica a confirmat mai departe tradiția și caracterul muzicii grecești prin muzica bizantină, bineînțeles cu toate influențele suferite, care nu s-au rezolvat în polifonie ca în Apus, ci au dus mai departe la ceea ce era specific ei, bogăția melodică»⁶.

O dată înțeles conceptul linear melodic al muzicii bizantine, precum și structura sa intimă, acel sistem de relații sonore complexe care conferă «viață» acestuia, compozitorul Paul Constantinescu își pune problema transformării ei «după nevoile actuale, cînd urechea nu se mai mulțumește cu o simplă melodie, ci cere o adîncime sonoră, o polifonie». Dar cum se va realiza această polifonie, prin ce mijloace ? Iată întrebarea la care compozitorul dă astfel răspunsul :

«Aici lucrul devine iarăși foarte subtil, deoarece nu orice haină polifonică poate îmbrăca aceste melodii fragile, ci numai una, care să se potrivească cu structura lor. S-a comis de multe ori greșeala, armonizîndu-se melodiile care, fiind construite pe alte moduri decât majorul (pe care se bazează întreaga armonie), făceau sau ca melodia să fie complet înăbușită, sau ca armonia să aibă o sonoritate hibridă»⁷. «Dacă ritmul și melodia, continuă compozitorul, au putut fi repede înțelese, a rămas polifonia (adică ambianța sonoră, simultaneitatea sonoră în succesiune și care există într-o formă latentă în însăși melodia), ca prin experiență să se adecveze și să se integreze noului spirit. Bineînțeles că armonia, așa cum a fost concepută și cum a evoluat în Apus — fiind de fapt restrîngerea contrapunctului, deci a liniilor melodice simultan suprapuse, în coloanele armonice verticale și care au atras după sine tot-

6. *Ibidem*, p. 169—170.

7. *Ibidem*, p. 171.

odată și restrîngeră modurilor, adică a diferitelor forme ale succesiunii în timp, melodice, în modul major perfect armonice, eliminînd pe toate celelalte, ceea ce înseamnă o sărăcie a muzicii —, nu mai poate soluționa chestiunea polifonizării muzicii pe baza cîntecului popular și bisericesc, care conține în sine diferite moduri, ci pentru aceasta trebuie să ne întoarcem la forma primară, contrapunctul, pentru ca, suprapunînd melodiile de același gen, să obținem acea sonoritate proprie melodiei»⁸.

O dată aflat drumul, cel puțin teoretic, autorul, dînd răspuns și în-trebărilor noastre de la început, concluzionează hotărît :

«...Din elementele esențiale ale cîntecului bizantin, dîndu-le o mare dezvoltare, ajungem pînă la forme de mare dinamism, adică compoziția bisericească, în conformitate cu tradiția bizantină și atmosfera bizantină. Există anumite țesături melodice (tropi), combinații ritmice, culoare și etos, precum și forme fixe muzicale, care la un moment dat, așa după cum cîntecul gregorian a dat formele muzicale în muzica apuseană, să dea la noi alte forme noi pentru viitoarea noastră muzică cultă...»⁹.

Entuziasmat de acest imens și valoros tezaur artistic pe care l-am moștenit, ca popor român din adîncurile a două milenii, Paul Constantinescu apreciază că baza reală a muzicii culte românești, de valoare, o reprezintă cele două structuri melodice, și anume : muzica bizantină și muzica populară.

«Muzica noastră conține totul și ne poate da totul bineînțeles dacă noi sîntem capabili să-i mai vedem frumusețea și să-i simțim căldura ; este minunea ce se închide ochilor necredinciosului. Ce mireasmă minunată de colindă fragedă și naivă este acel Leru, Doamne, Ler, pentru acel ce știe să o asculte, ce liniște și împăcare acel susur monoton, nani, nani al cîntecului de leagăn, ce înflăcărare romantică a celui veșnic început de foaie verde al baladei, al cîntecului de dor, al doinei sau horei, ce dramatism sfîșietor al bocetului sau cîntecului de jale și iarăși ce explozie de ritm și frămîntare de viață a cîntecului de joc, sau lina înălțare luminoasă a cîntării de strană !»¹⁰.

Impresionantă această confesiune a compozitorului. Nutrîm convingerea, că pentru el muzica devenise mai mult decît ceea ce înțelegem noi în mod obișnuit, devenise adică mijloc de cunoaștere.

Paul Constantinescu nu a fost teolog, deci nu a avut prilejul să pătrundă de timpuriu tainele melosului bizantin¹¹. A avut însă norocul să întîlnească și să colaboreze cu marele bizantinolog român preotul I. D. Petrescu, directorul Academiei Religioase de Muzică, afiliată ulterior Conservatorului de muzică, și paroh al bisericii Visarion din București. Din cîte cunoaștem, a avut, de asemenea, o colaborare fructuoasă și cu renumitul muzicolog George Breazu, mare teoretician al folclorului și muzicii noastre bisericești.

8. *Ibidem*, p. 172.

9. *Ibidem*, p. 171.

10. *Ibidem*, p. 173.

11. Cu toate acestea, subliniem că preocuparea lui Paul Constantinescu pentru cunoașterea melosului bizantin datează din vremea studiilor sale liceale, cînd — după cum însuși mărturisește — cerceta, din proprie inițiativă, lucrări de muzică psaltică. Vezi : Vasile Tomescu, *op. cit.*, p. 41.

Dacă
sulte din
care le-a
bere asup
le), prec
ratorii ar
duri biseri
clorului r
figație ime
personală,

Prin oi
că are o i
mind și fol
el sesizeaz
surile 1, 4
crează sti
tonică din
succes în r
dac al Na
noblețe și
lodii bizan

De ase
bilitate mo
zicolog av
(bizantină)
lizată prin
zantină uti
această tei
cu repezici
game biser
permanenți
rîntă și înt
tilor moda
crează și
corale.

Dacă i
impărtășeși
contrapunc
lasi spirit,
același înd
cînd este v
pură, cea n
tine, cu tim
entale, iar
ceput să fie
vedea totu
Minunata c

12. Victo

Dacă preotul I. D. Petrescu a avut meritul de a-i face cunoscute multe din vechile melodii bisericești, autentic bizantine, — melodii pe care le-a și fructificat în lucrările sale instrumentale (Variațiuni libere asupra unei melodii bizantine din sec. XIII, Sonata bizantină și altele), precum și în lucrări vocal-simfonice (ne referim aici la cele două simfonii amintite) —, și, probabil, i-a ușurat înțelegerea tainicelor moduri bisericești, George Breazu l-a orientat cu competență în arta folclorului românesc în special și a muzicii bisericești, domenii de investigație imensă din care Paul Constantinescu s-a inspirat, într-o manieră personală, pentru întreaga sa creație muzicală.

Prin oricare din lucrările sale corale, Paul Constantinescu dovedește că are o înțelegere superioară a izvoarelor din care se inspiră, ordonând și folosind întregul material poate ca nimeni altul. Ceva mai mult, el sesizează subtilități, ca de exemplu relația subton-ton, întâlnită în glisandurile 1, 4, 5, 2 și 6 (numai sub «bază», nu și în acut), relație care creează structuri și raporturi specific modale, opusă celei de sensibilită-tonică din conceptul tonal de creație și pe care o folosește cu mare succes în multe din lucrările sale, dintre care amintim acel celebru condac al Nașterii — «Fecioara astăzi». Cită forță, profunzime, măreție, noblețe și tentă de arhaic degajă polifonizarea acestei străvechi melodii bizantine, este greu de exprimat. Totul devine copleșitor.

De asemenea, Paul Constantinescu sesizează de timpuriu acea instabilitate modală continuă a melosului bizantin, despre care un mare muzicolog avea să spună mai târziu: «Instabilitatea (fluiditatea) modală (bizantină) denotă o policromie originală și de o mare atractivitate, realizată prin curbe modulatorii mereu schimbătoare, ca într-o frescă bizantină utilizând tonuri variate de culori»¹². Toate lucrările sale poartă această tentă de frescă bizantină. Totul este mișcare, apar și dispar cu repeziciune admirabile culori zugrăvite cu ajutorul sunetelor vechilor game bisericești. El a înțeles că melodia bizantină se află «într-o unduire permanentă, alunecând dintr-un mod într-altul», cu o neașteptată ușurință și într-o manieră care dovedește o înțelegere superioară a relațiilor modale ce se creează neconținut între temele pe care el însuși le creează și apoi le dezvoltă și le transfigurează în toate lucrările sale corale.

Dacă în ceea ce privește polifonizarea melodiilor în genere, autorul împărtășește convingerea că trebuie să ne întoarcem la forma primară, contrapunctul — adică «dând la fiecare voce altă melodie creată în același spirit, din aceleași elemente subordonate melodiei principale» —, același îndemn de a ne întoarce, de a merge puțin înapoi îl face și atunci când este vorba de a descoperi melodia bizantină în structura ei cea mai pură, cea mai autentică, căci zice el: «Scările curate ale muzicii bizantine, cu timpul și ele s-au amestecat cu cromaticele și enarmonicele orientale, iar interpretarea pompoasă, simplă și limpede a cîntărilor a început să fie cu «ifos de Țarigrad». Mergînd numai puțin înapoi, se poate vedea totuși o mare diferență între ceea ce era și ceea ce a rămas. Minunata cîntare a Prohodului din Vinerea Patimilor, care se cîntă as-

12. Victor Giuleanu, *Melodica bizantină*, Editura muzicală, București, 1981, p. 175.

tăzi după diversele «faceri» ale cutăruia sau cutăruia cîntăreț și pe deasupra îngreuiază câteodată grozava povară a armoniei ..., cu totul altfel suna sub bolțile bisericilor din timpul lui Brâncoveanu, despre care stă mărturie un manuscris înflorat de cine știe ce călugăr. Deci numai aici s-ar putea găsi muzica bisericească pe care o putem întrona din nou în drepturile sale temporar știrbite de nepriceperea și sirgul peste măsură al unei epoci turburi...»¹³.

Credincios acestui principiu, Paul Constantinescu va folosi în lucrările sale melodii vechi, unele chiar din secolele XII—XIII. Liturghia sa conține astfel de «melodii-citate», cum sînt prima piesă «Doamne miluiește» și cea de-a doua, «Sfînte Dumnezeule», în subtitlul căreia face mențiunea «după imnul Paleologilor», deci după o melodie ce se cînta la începutul secolului XV. În cazul celorlalte piese: «Heruvic», «Ca pre împăratul», «Răspunsuri Mari», «Pre Ține», «Axion» și «Concert», autorul nu face nici o mențiune, în sensul că melodia respectivă ar fi «făcerea» cutărui sau cutărui protopsalt cunoscut, așa după cum au procedat toți compozitorii dinaintea și contemporanii ai săi. Și totuși, în cîntările Liturghiei sale îi întîlnim, îi simțim pe toți, pentru că el consideră că muzica noastră bisericească trăiește prin ea însăși, că ea reprezintă mult mai mult decît o artă a psalților. Sintem convinși că Paul Constantinescu, analizînd cu mult rafinament structura muzicii noastre bisericești, și-a dat seama că aceasta aparține de fapt «conceptului bizantin», că «adeverata identitate istorică a acestei arte, ca și a modurilor sale, rămîne cea bizantină, nu cea provenită pe calea pragmatică a psalților ei»¹⁴.

Încercînd acum să reținem cîteva trăsături caracteristice privitoare la mijloacele tehnice de polifonizare folosite de Paul Constantinescu, trebuie să spunem că el a intuit cele mai potrivite procedee tehnice de tratare modală a melosului bizantin, dintre care amintim :

— *Cîntarea la unison și în octave paralele*, care poate crea momente de o forță copleșitoare. (Vezi : «Sfînte Dumnezeule», finalul primei și a doua secțiunii din «Heruvic», primele trei măsuri din «Ca pre împăratul» sau începutul conducacului Nașterii Domnului «Fecioara astăzi»);

— *Pedala (isonul)*, procedeu care, în muzica corală, conferă piesei respective «pe lingă forma cea mai pură de acompaniere a desfășurării modale, o arhaică autenticitate», creînd astfel «un impresionant contrast între mișcătorul contur al liniei melodice și statornicia pedalei, asemenea conturului reliefului față de linia de orizont»¹⁵. (Vezi diferite secțiuni din «Heruvic», «Pre Ține» și «Axion»);

— *Formula ostinată*, repetarea simplă sau alternantă a unui desen linear sau armonic. (Vezi : «Doamne miluiește» — modul dorian sau euh I — a cărui melodie foarte veche, probabil din mileniul trecut, rene nu depășește un ambitus de terță mare, se repetă neschimbată, rînd pe rînd la toate vocile, creînd momente de mare tensiune prin păstrarea neschimbată a caracteristicilor sale modale. Excelent a intuit autorul

13. Vasile Tomescu, *op. cit.*, p. 170.

14. Victor Giuleanu, *op. cit.*, p. 25—26.

15. Alexandru Pescaru, *Armonia*, Editura didactică și pedagogică, București, 1982, p. 563—564.

recerea melo-
cale respectiv

— Mersu

interval de c

trarea folclo

—Ca pre împă

—aceeași melo

față de sopră

bas. Efectul e

— Proce

întrebuințate

ales în comb.

inescu, în e

racteristicile

specifice scă

area «subiec

centrul grav

mare ușurinț

«Ca pre împi

loc de la «Sfi

Pentru r

tru evidenți

ondula perm

nit în specia

folosește fre

tă necesitate

lodică bizan

lucrărilor sa

monic). Cee

trecerea din

dentele și su

introducă vr

O contri

pe care dor

ceea meloc

trecherile dir

enarmonic i

de mare ter

tate, de rela

Înconțe

nu numai o

losului biza

noscut și ur

—Așa cu

Constantine

pe deplin ju

lume interic

Liturg

plinie deci

recerea melodiei, prin acest procedeu, în tetracordul doi al scării muzicale respective);

— *Mersul în cvarte sau cvinte paralele*, adică dublura melodiei la interval de cvartă sau cvintă — procedeu frecvent de altfel în prelucrarea folclorului, iată-l extins și în tratarea melodicii bizantine. (Vezi «Ca pre împăratul», în măsurile 28—32, sopranul I și sopranul II conduc aceeași melodie la o distanță de cvartă, iar tenorul la interval de terță față de sopran II, pe fundalul unei pedale — ison —, ținută de alto și bas. Efectul este extraordinar);

— *Procedeele contrapunctice*, canonul, imitația, fuga, stretto, sînt întrebuițate frecvent în *Liturgia în stil psaltic*, atît separat, cît mai ales în combinații dintre cele mai reușite. De remarcat că Paul Constantinescu, în expozițiile de fugă mai ales, respectă — cu strictete — caracteristicile melodice modale, fără a aduce prejudicii liniei melodice specifice scării muzicale a modului respectiv. Atît «răspunsul» și reluarea «subiectului» de către celelalte voci, cît și revenirea melodiei la centrul gravitațional inițial se realizează în modul cel mai firesc, cu mare ușurință. (Vezi secțiunile I și III de la «Heruvic», secțiunea I de la «Ca pre împăratul», «Pre Tine Te lăudăm» și «Axion», secțiunea de mijloc de la «Sfînt» — «Bine este cuvîntat» etc.).

Pentru redarea acelor stări de mare dramatism muzical, cît și pentru evidențierea acelei caracteristici unice a melosului bizantin de a onduia permanent, de a aluneca dintr-un mod într-altul — fenomen întîlnit în special la cîntările stihirarice și papadice —, Paul Constantinescu folosește frecvent modulația. Pentru compozitor modulația este de strictă necesitate întrucît ea este permanent implicată în însăși structura melodică bizantină. Așa se explică trecerile liniei melodice, în majoritatea lucrărilor sale, prin moduri diferite ca gen (diatonic, cromatic și enarmonic). Ceea ce aduce nou Paul Constantinescu este faptul că, pentru trecerea dintr-un mod într-altul, se folosește de formulele melodice, cadențele și sunetele finale ale noului mod cu o firească ușurință, fără să introducă vreun element străin de atmosfera melosului bizantin.

O contribuție de mare valoare a compozitorului Paul Constantinescu, pe care dorim să o remarcăm, este aceea prin care se realizează trecerea melodiei, pe suprafețele modale puternic contrastante, cum sînt trecerile dintr-un mod diatonic într-unul cromatic, sau dintr-un mod enarmonic într-unul cromatic și invers, în scopul de a reda fie momente de mare tensiune, de mare frămîntare, fie momente de mare luminozitate, de relaxare, de liniște.

Incontestabil, prin *Liturgia sa*, Paul Constantinescu ne descoperă nu numai o experiență personală, ci și un drum nou de abordare a melosului bizantin, drum care — apreciem noi — este numai în parte cunoscut și urmat de majoritatea compozitorilor noștri.

Așa cum am arătat, deși într-o formă limitată, compozitorul Paul Constantinescu aduce soluții noi, unele dintre ele foarte îndrăznețe, dar pe deplin justificate, prin mijlocirea cărora ne este dat să cunoaștem o lume interioară cu totul nouă, nebănuită de profundă.

Liturgia sa în stil psaltic, alcătuită în anul 1936, cînd încă nu împlinise decît 27 de ani, este în primul rînd o tîlmăcire fidelă în limbaj

muzical a Sfintei Liturghii Ortodoxe, prin care compozitorul ne descoperă frumuseți spirituale ce devin, pentru noi cei de astăzi, copleșitoare. Dincolo însă de acest prim sens al tălmăcirii sale, mai presus de oricare altă valoare pe care indeobște o apreciem într-o operă artistică, se simte în această lucrare forța și măreția artei adevărate, artei perene. Compozitorul a putut realiza o astfel de lucrare pentru că — așa cum aprecia Mihail Jora — el poseda nu numai cunoștințele acestui stil, dar și dragostea și simțirea pentru această muzică»¹⁶.

În încheiere, am dori să afirmăm că Paul Constantinescu, prin *Liturghia în stil psaltic* se dovedește drept cel mai vrednic discipol al lui D. G. Kiriac. Fără să afișeze această filiație muzicală, lucrarea sa este o fericită continuare a operei inițiate de marele Kiriac, de a se oferi Bisericii noastre strămoșești comori artistice de mare valoare, necunoscute formațiilor corale bisericești pentru că nu li se descifraseră suficient adevăratele lor virtuți.

Punind în valoare, în mod superior, aceste comori, potențându-le importanța și semnificația pentru întreaga noastră dezvoltare muzicală, compozitorul Paul Constantinescu demonstrează nu numai stăpînirea perfectă a acestui gen de muzică, dar și deosebita sa dragoste și prețuire pentru ea. Pentru strădania și realizările sale de valoare în acest domeniu, el va rămîne în cinstirea noastră, a Bisericii noastre, ca unul dintre cei mai mari cititori ai muzicii bizantine românești.

În legătură cu interpretarea acestei lucrări muzicale, ținem să subliniem că eventualele greutăți de ordin tehnic, ce se ivesc în procesul asimilării, nu se datoresc dificultăților partiturii (scrierii), ci, mai degrabă, neobișnuinței noastre cu ceea ce are mai caracteristic melosul bizantin, cu mișcarea continuă (unduire) pe diferite planuri modale, ceea ce reclamă din partea executanților o foarte bună cunoaștere a formulelor melodice specifice fiecărui mod, prin mijlocirea cărora compozitorul redă acea frescă muzicală bizantină. Dificultățile acestea însă pot și trebuie să fie depășite, avînd în vedere scopul ce se urmărește prin cunoașterea unor astfel de lucrări, căci — așa cum se exprimă un muzicolog — «a cunoaște și descifra manuscrisele bizantine vechi înseamnă, de fapt, a investiga trecutul de artă al poporului nostru, a scoate la iveală documente și monumente de o importanță covârșitoare pentru istoria și evoluția culturii românești și a le transmite, apoi, posterității, ca o datorie patriotică a generațiilor prezente»¹⁷.

Încheind aceste sumare considerații privind valorificarea melosului bizantin românesc, aducem expresia sentimentelor noastre de profundă recunoștință, precum și cele mai vii mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, pentru grija pe care o împărtășește față de muzica psaltică bisericească, și pentru binecuvîntarea dată ca *Liturghia în stil psaltic* a marelui compozitor Paul Constantinescu să vadă lumina tiparului.

Pr. IULIAN CĂRSTOIU
ȘI
Pr. CONSTANTIN DRĂGUȘIN

16. Aprecierea se află inserată într-o cronică apărută în ziarul *Timpu*, la 12 martie 1938 și semnată de Mihail Jora. Vezi: Vasile Tomescu, *op. cit.*, p. 173.

17. Victor Giuleanu, *op. cit.*, p. 104.

mi - lu -

LITURGHIA ÎN STIL PSALTIC

PAUL CONSTANTINESCU

DOAMNE MILUEȘTE

Papadic
Andante tranquillo

p semplice
Doa— mne mi— lu— eș— te, Doa— mne

p semplice
Doa— mne mi— lu— eș— te

p semplice
— mne mi— lu— eș— te, Doa— mne mi— lu—

p semplice
mi— lu— eș— te, Doa— mne mi— lu— eș— te

poco espressivo

And

Doa-mne mi-lu-es-te

Doa-mne mi-lu-es-te, Doa-mne mi-lu-

-es-te, Doa-mne mi-lu-es-te, Doa-

Doa-mne mi-lu-es-te Doa-mne

Doa-mne mi-lu-es-te

-es-te Doa-mne mi-lu-

mne mi-lu-es-te, Doa-mne mi-lu-

mi-lu-es-te, Doa-mne mi-lu-es-te

mf *Poco animato* *cresc. poco a poco.....*

Doa-mne Doa-mne

-es-te Doa-mne mi-lu-

-es-te Doa-mne mi-lu-es-

Doa-mne mi-lu-es-te

mi-lu-es-

-es-te, Doa-

te

Doa-mne m

mi-lu-

-es-te,

Doa-

mne

sastenu.

-es-

mi-lu-es-

-te Doa-

Doa-mne

mi-lu-es-te, Doa — mne mi-lu-es-te Doa — mne
 -es-te, Doa — mne mi-lu-es-te Doa — mne mi-lu-
 -te Doa-mne mi-lu-es-te
 Doa-mne mi-lu-es-te Doa —

mi-lu-es-te Doa — mne mi-lu —
 -es-te, Doa — mne Doa — mne
 Doa — mne mi-lu-es-
 — mne mi-lu-es-šte

sostenuto
 -es-te te
 mi-lu-es-te Doa — mne mi-lu-es-te *p*
 -te Doa — mne mi-lu-es-te Doa — mne mi-lu-
 Doa — mne mi-lu-es-te Doa — mne mi-lu-es-te

Tempo I
(marcato ma p)

pp

Doa — mne mi — lu — es — te

pp

Doa — mne mi — lu — es — te

— es — te Doa — mne mi — lu — es — te Doa

Doa — mne mi — lu — es — te Doa — mne

poco tenuto a tempo

Doa — mne mi — lu — es

Doa — mne mi — lu — es

— mne mi — lu — es — te, Doa — mne mi — lu

mi — lu — es — te Doa — mne mi — lu — es — te

— te

— te

— es — te Doa — mne mi — lu — es — te!

Doa — mne mi — lu — es — te!

pp

pp

Sfz

Sfz

Sfz

Sfz

Sfz

Sfz

Sfz

Sfz

SFINTE DUMNEZELE

(DŌRA IMNUL PALEOLOGILOR)

Stihiric (Moderato)

sfin — te

sfin — te

sfin — te Dum — ne — ze — u — le

sfin — te Dum — ne — ze — u — le

Detailed description: This system contains the first four staves of the musical score. The top two staves are vocal parts, and the bottom two are piano accompaniment. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Moderato'. The lyrics are written below the notes.

sfin — te

sfin — te

sfin — te te ta

sfin — te te ta

Detailed description: This system contains the next four staves of the musical score. It continues the vocal and piano parts from the first system. The lyrics 'te ta' are repeated at the end of the system.

Sfin-te, Sfin-te
Sfin-te
 -re Sfin-te fa-ra de
 -re Sfin-te fa-ra de

mi-lu-es-te
 mi-lu-es-te
 moar-te mi-lu-es-te
 moar-te mi-lu-es-te

-ne pre noi.
 -ne pre noi.
 -ne pre noi.
 -ne pre noi.
 noi.
 noi.
 noi.
 noi.

Pentru sfîrşit

HERVIC

Papadic (Lento)

The first system of the musical score consists of four staves. The top three staves are for a string quartet (Violin I, Violin II, and Viola), and the bottom staff is for the Cello/Double Bass. The key signature is two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 4/4. The tempo is marked *Lento*. The Cello/Double Bass part begins with a dynamic marking of *p* and the instruction *espress...*. The lyrics "Ca rii pre He-ru-vimi," are written below the Cello/Double Bass staff. The phrase "poco rit..." is written above the Cello/Double Bass staff towards the end of the system.

The second system of the musical score continues the piece. It features the same four staves as the first system. The key signature remains two flats, and the time signature is 4/4. The tempo is marked *a tempo*. The Cello/Double Bass part has a dynamic marking of *p*. The lyrics "Ca rii pre He-ru-vimi, pre-" are written below the Cello/Double Bass staff. The system concludes with a double bar line and a repeat sign.

He — ru — vimi

pre He — ru — vimi, Ca — rii pre

p Ca — rii pre

a dolce

He — ru — vimi

Ca — rii, ca — rii pre

He — ru — vimi — Ca —

p dolce

a

p dolce

He — ru — vimi, pre — He — ru — vimi cu tai

Ca — rii pre He — ru — vimi cu — tai

He — ru — vimi pre He — ru — vimi — cu — tai

rii — pre — He — ru — vimi —

nă în chi pu-im,
nă, cu tai nă, cu
molto capreas.
nă în chi pu im
cu tai nă,

dim..... poco a poco

cu tai-nă în chi pu im.
tai nă în chi pu im.
în chi pu im.
cu tai-nă în chi pu im.

p

p
Si fã-cã toa rei (b) de vi-a-tã
p
Si fã-cã-toa rei de vi-
p
Si si fã-cã-toa-rei de vi-

fă-că-toarei Tre-imi de vi-a-tă fă-că-toa-rei
 a — — — — — fă de — vi-a — — — — — tă fă-că-

cresc. poco a poco

de vi-a-tă Tre-imi. toa-rei de vi-a-tă Tre-imi.
 de vi-a-tă Tre-imi.

f *sostenuto*

Si fă-că-toa-rei de fă-că-toa-rei de vi-Si fă-că-toa-rei Si fă-că-toa-rei

p *3*

vi
a-
de

Si
pp
Si
A

uniti
în
în

vi - a - tă Tre - imi.
de vi - a - tă Tre - imi.

pp
Și fă - că - toa - rei de vi - a - tă
Și fă - că - toa - rei de vi - a - tă

unite sf
În - tre - it sfin - tă cîn - ta - re a
În - tre - it sfin - tă cîn - ta - re a
p
Și fă - m!

du - cem.

du - cem.

mf

că - toa - rei și fă - că - toa rei

..... poco a

tă cin

tă cin

tă - cin

de vi - a - fă fă - că - toa - rei Tre

a ter

Toa -

mf *dim.....*

În - tre it - sfin -

imi Tre imi sfin - tă, sfin -

cea l

gri -

Toa -

că

..... poco a poco rit.....

tä cîn - ta re a - du - cem.

tä cîn - ta re a - du - cem, a - du - cem.

tä - cîn - ta re a - du - cem.

a tempo *p*

Toa tä gri - ja a - du - cem.

Toa tä gri - ja cea lu - meas

cresc..... *p*

cea lu - meas că, a

gri - ja cea lu - meas că a - cum

Toa tä gri - ja cea lu - meas că a - cum

cum _____ să o le-pă-dăm, _____
 să o-le-pă-dăm, _____ le-pă- _____ (b)
 meas-că a-cum _____ să o le-pă- _____
 să o le-pă- _____ (b)

_____ a-cum _____ să o le-pă-dăm.
 _____ dăm, a-cum, _____ să o le-pă-dăm.
 _____ dăm, a-cum _____ să o le-pă-dăm.
 _____ dăm, a-cum _____ să o le-pă-dăm.

tu -

tu -

tu -

tu -

Îm -

Îm -

ra -

CA PRE ÎMPĂRATUL

XV

Stihiric (Moderato pomposo)

First system of the musical score. It consists of four staves: a vocal line (soprano) and three piano accompaniment staves (treble and bass clefs). The music is in 4/4 time and begins with a forte (*f*) dynamic. The lyrics are: *Ca pre Îm - pă - ra - tul -*

Second system of the musical score. It consists of four staves. The lyrics are: *tu - tu - ror pri - mim, ca pre* (top two staves) and *tu - tu - ror pri - mim, ca pre Îm - pă -* (bottom two staves).

Third system of the musical score. It consists of four staves. The lyrics are: *tu - tu - ror pri - mim, pri -* (top two staves) and *Îm - pă - ra - tul* (bottom two staves). A breath mark *(h)* is placed above the first staff.

mim, — pri — mim. Ca pre Îm — pă —
 să-L pri-mim, pri — mim Co pre
 să-L pri-mim, să-L — pri —
 ro — pri — mim, pri — mim.

ra — tul — să-L pri-mim,
 Îm — pă — ra — tul Ca pre Îm — pă —
 mim, pri — mim, pre Îm — pă — ra — tul —
 Ca — pre Îm — pă — ra — tul

ro — tul — să-L pri — mim.
 tu — tu — ro — pri — mim, să-L pri —
 Ca pre Îm — pă — ra — tul — tu — tu — ro — pri —

Ca pre
 Ca pre
 mim.
 mim;

mim.
 mim.
 mim.
 mim — p

Sla —
 Sla —
 ce —
 ce —

Ca pre Îm-pă-ra-tul tu-tu-ror să-L pri-
 Ca pre Îm-pă-ra-tul tu-tu-ror să-L pri-
 mim. Ca pre Îm-pă-ra-tul să-L pri-
 mim; să-L pri-mim, să-L pri-

mp cresc poco a poco

mim. Sla-vă, Sla-vă,
 mim. Sla-vă, Sla-vă,
 mim. ne-vă-zut în-con-ju-rat-de
 mim-pre Cel-ne-vă-zut în-con-ju-rat-de

Sla-vă Pre Cel
 Sla-vă Pre Cel
 ce-te în-ge-rești-pre Cel
 ce-te în-ge-rești.

(A)

ne - vă - zut in - con - ju - rat. Pre
 ne - vă - zut in - con - ju - rat,
 ne - vă - zut in - con - ju - rat - pre
 sla - vă in - con - ju - rat.

cel ne vă zut, in -
 cel ne vă zut in -
 Ca să in - tre Îm - pă - ra - tul
 cel ne vă zut in -

poco rit. sostenuto

con - ju - rat - de - ce - te in - ge - resti.
 con - ju - rat - de - ce - te in - ge - resti.
 ca să in - tre Îm - pă - ra - tul
 con - ju - rat - de - ce - te in - ge - resti.
 ca să in - tre Îm - pă - ra - tul

First system of musical notation for the vocal line. It consists of two measures. The first measure is marked *f* and contains the lyrics "A — li — lu — i — a,". The second measure is marked *ff* and contains the lyrics "a — li — lu — i — a,". The score includes a vocal line with lyrics and a piano accompaniment with chords and bass notes.

f A — li — lu — i — a, *ff* a — li — lu — i — a,

f A — li — lu — i — a, *ff* a — li — lu — i — a,

f A — li — lu — i — a, *ff* a — li — lu — i — a,

f A — li — lu — i — a, *ff* a — li — lu — i — a,

A — li — lu — i — a, a — li — lu — i — a,

Second system of musical notation for the vocal line. It consists of two measures. The first measure is marked *fff* and contains the lyrics "a — li — lu — i". The second measure is marked *fff* and contains the lyrics "a — li — lu — i — a". The score includes a vocal line with lyrics and a piano accompaniment with chords and bass notes.

fff a — li — lu — i *fff* a — li — lu — i — a

fff a — li — lu — i *fff* a — li — lu — i — a

fff a — li — lu — i *fff* a — li — lu — i — a

fff a — li — lu — i *fff* a — li — lu — i — a

a — li — lu — i — a

RĂSPUNSURILE MARI

Stihiric (Moderato)

Musical score for the first system of "Răspunsurile Mari". It consists of four staves: soprano, alto, tenor, and bass. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is common time (C). The tempo is marked "Moderato". The lyrics are: "Mi-la pă-cii jert-fa".

Musical score for the first system of the right-hand page. It consists of four staves: soprano, alto, tenor, and bass. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is common time (C). The tempo is marked "Moderato". The lyrics are: "A".

Musical score for the second system of the right-hand page. It consists of four staves: soprano, alto, tenor, and bass. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is common time (C). The tempo is marked "Moderato". The lyrics are: "più", "cu", "cu", "A".

Musical score for the second system of "Răspunsurile Mari". It consists of four staves: soprano, alto, tenor, and bass. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is common time (C). The tempo is marked "Moderato". The lyrics are: "la u dei. Și cu du-hul Tău." and "A".

Musical score for the second system of the right-hand page. It consists of four staves: soprano, alto, tenor, and bass. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is common time (C). The tempo is marked "Moderato". The lyrics are: "te", "te", "te", "cu dreg".

cu drep-ta-te es-te a ne in-chi-na

te as-te

na in-chi-na

na in-chi-na

na in-chi-na

na in-chi-na

cu drep-ta-te es-te a ne in-chi-na

cu drep-ta-te es-te a ne in-chi-na

cu drep-ta-te es-te a ne in-chi-na

cu drep-ta-te es-te a ne in-chi-na

cu drep-ta-te es-te a ne in-chi-na

cu drep-ta-te es-te a ne in-chi-na

piu mosso

A vem ca-the-dom nul.

A vem ca-the-dom nul.

A vem ca-the-dom nul.

A vem ca-the-dom nul.

A vem ca-the-dom nul.

(a)
 Ta-tă — lui și Fi-u — lui și sfin
 Ta-tă — lui și Fi-u — lui și sfin

p *cresc. poco a.*

Tre-i — mei
 Tre-i — mei cei de
 ...poco
 — tu — lui Duh; Tre-i — mei cei de
 — tu — lui Duh; Tre — i — mei

cei de o fi in — tă și ne
 o fi in — tă, o fi in — tă și ne
 o fi in — tă, o fi in — tă și ne
 cei de o fi in — tă și ne

mf *mf* *mf* *mf*

— des — pă
 — des — pă
 — des — pă
 — des — pă
 Maesta

sfin
 sfin
 sfin
 sfin

— or. —
 — or. —
 — or. —
 — or. —

-des-pär-ți tä.

-des-pär-ți tä.

-des-pär-ți tä.

-des-pär-ți tä.

Maestoso (Sostenuto)

Sfint, sfint, sfint e Dom-nul sa-va

Sfint, sfint, sfint e Dom-nul sa-va

Sfint, sfint, sfint e Dom-nul sa-va

Sfint, sfint, sfint e Dom-nul sa-va

-ot. Plin es-te ce-rul

-ot. Plin es-te ce-rul

-ot. Plin es-te ce-rul

-ot. Plin es-te ce-rul

și pă-mîn-tul de mă-ri-rea Ta. O-
și pă-mîn-tul de mă-ri-rea Ta. O-
și pă-mîn-tul de mă-ri-rea Ta. O-
de mă-ri-rea Ta. O-

-sa-na în-tru cei de sus, (h)
-sa-na în-tru cei de sus,
-sa-na în-tru cei de sus,
-sa-na în-tru cei de sus,

în-tru cei de sus, în-tru cei de sus, (h)
în-tru cei de sus, în-tru cei de sus,
în-tru cei de sus, în-tru cei de sus,
în-tru cei de sus, în-tru cei de sus.

sostenuto

Bi-r

a poco
cu-vi.
a poco
vi-

poco a
cu-vin
poco a
în-tru
poco a
cu-vin-
poco
Dom-nu

Bi-ne es-te cu-vin-tat cel ce

cresc. poco

cu-vin-tat cel ce vi-ne Bi-ne cu-vin-tat, Bi-ne vi-ne in-tru nu-me-le

a poco *cresc. poco a poco* *mp* *dim.*

cu-vin-tat, e bi-ne cu-vin-tat. in-tru nu-me-le Dom-nu-lui. cu-vin-tat, bi-ne cu-vin-tat. Dom-nu-lui.

poco a poco *p* *f*

-sa-na, o-sa-na, o-sa-na în-tru

-sa-na, o-sa-na, o-sa-na în-tru

-sa-na, o-sa-na, o-sa-na în-tru

-sa-na, o-sa-na, o-sa-na în-tru

mf

cei de sus, în-tru cei de

mf

cei de sus, în-tru cei de

mf

cei de sus, în-tru cei de

mf

cei de sus, în-tru cei de

sus, în-tru cei de sus.

sus, în-tru cei de sus.

sus, în-tru cei de sus.

sus, în-tru cei de sus.

Pe

Te

u

dâm;

PRE TINE

Papadic (tranquillo)

First system of the musical score. It consists of four staves: a vocal line and three piano accompaniment staves. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Papadic (tranquillo)'. The first measure is marked *pp*. The vocal line begins with a rest, followed by the notes for 'Pre Ti ne'. The piano accompaniment starts with a *pp* dynamic and features a melodic line in the right hand and a bass line in the left hand. The lyrics 'Pre Ti ne' are written below the vocal line, and 'Te lä' is written below the piano accompaniment.

Second system of the musical score. It continues with four staves. The vocal line has a melodic phrase with lyrics 'Te lä u-däm, Te lä u'. The piano accompaniment features a more active right hand with eighth notes and a sustained bass line. Dynamics include *pp* and *A*. The lyrics 'u-däm, Te lä u-däm, Te' are written below the vocal line, and 'A' is written below the piano accompaniment.

Third system of the musical score. It continues with four staves. The vocal line has a melodic phrase with lyrics 'däm; Pre Ti ne Te'. The piano accompaniment features a more active right hand with eighth notes and a sustained bass line. Dynamics include *pp* and *A*. The lyrics 'lä-u-däm Pre Ti ne Te' are written below the vocal line, and 'Pre Ti ne Te' is written below the piano accompaniment.

bi — ne — cu — vin — tam.

bi — ne — cu — vin — tam.

bi — ne — cu — vin — tam.

bi — ne — cu — vin — tam.

p *ti*

p *ti*

p *ti*

ti

mf *ti* e *ita* mul-*tu* mim - Doam - ne

mf *ti* e *ita* mul-*tu* mim - Doam - ne *si* ne ru-

mf *ti* - e — *ita* mul - tu — mim *si* —

ti - e —

mim -

mim

mim -

mim -

gam, — ne ru — gam — *ti* — e —

ne ru — gam *ti* — e

fp *ti* e

ti mul — tu — mim.

ze - u

ze - u.

u

p
 Ti e-Ti mul tu
p Ti e-Ti mul tu
p Ti e-Ti mul tu
p Ti e-Ti mul tu

cresc. poco a poco
 mim Doam ne si ne ru gam Ti e Dum ne
cresc. poco a poco
 mim Doam ne Dum ne ze u
cresc. poco a poco
 mim Dum ne
cresc. poco a poco
 mim Dum ne ze

v
 ze u lui nos tru. *morendo*
 lui nos tru. *morendo*
 ze u lui nos tru. *morendo*
 u lui nos tru. *morendo*

AXIOMUL

Tropărește (Allegro non troppo) (♩=100)

Musical score for the first system of "AXIOMUL". It features a vocal line and three piano accompaniment staves. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The tempo is marked "Allegro non troppo" with a quarter note equal to 100 beats per minute. The lyrics are: Cu-vi-ne-se cu a-de-vă-rat

Musical score for the second system of "AXIOMUL". It features a vocal line and three piano accompaniment staves. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The lyrics are: să te, fe-ri-cim - Năis-că-țoa-re de

Musical score for the third system of "AXIOMUL". It features a vocal line and three piano accompaniment staves. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The lyrics are: Dum-ne-zeu.

Partial musical score for the first system of "AXIOMUL", showing the vocal line and piano accompaniment staves. The lyrics are: Cu-

Partial musical score for the second system of "AXIOMUL", showing the vocal line and piano accompaniment staves. The lyrics are: Năis- să te

Partial musical score for the third system of "AXIOMUL", showing the vocal line and piano accompaniment staves. The lyrics are: Dum- Dum- Dum- Dum-

Cu — vi — ne — se cu a — de — vă — rat

Nă — s — că — toa — re — de
 să re fe — ri — cim — Nă — s — că — toa — re — de

Dum — ne — zeu.
 Dum — ne — zeu.
 Dum — ne — zeu.
 Dum — ne — zeu.

Cea pu — tu — rea fe —
 Pre — cea
 a
 Pre — cea, pu

Mai —
 Mai —
 a

— ri — ci tă și prea ne —
 pu — ru — rea
 a
 — ru — rea fe — ri — ci

— lui —
 — ne —

— vi — no — va tă și
 Mai — ca,
 a
 — tă Mai

— tru —
 — tru —
 — tru —
 — tru —

Mai ca dum ne ze u

Mai ca

a Mai ca Dum

ca

-lui nas

nas

ne ze u lui nas

nas

nas

poco rit...

-tru

-tru

-tru

-tru

ce ea

Poco più lento

ce esti mai cin sti

p
Ce ea ce esti
Ce ea

-ri

-ri

-ri

-ri

-ta de cit he ru

mai cin sti ta

ce esti mai cin

p
Ce ea ce esti

cit

-fi

-vi mii si mai ma

mai ma

-sti ta, mai ma

mai ma

ca

ca

ca

ca

-ri — tä fär de-a — se mă — na — re de
 -ri — tä de cit Se — ra —
 -ri — tä de cit Se —
 -ri — tä de cit Se — ra — fi

cit Se — ra — fi — mii
 -fi — mii
 ra — fi — mii
 mii

Ca — re fă — ră stri — că
 Ca — re
 Ca — re fă — ră stri — că (h) ciu
 Ca — re (h) fă — ră stri — că — ciu

- cu — ne pre Dum — ne — zeu — Cu — du — pre
 Dum — ne — zeu — du — pre
 - ne pre Dum — ne — zeu — du — pre
 - ne pre Dum — ne — zeu — Cu — ai nās

- vîn — tul ai — nās — cut, ai — re de
 Cu — vîn tul ai nās — re de
 Cu — vîn tul ai nās — re de
 - vîn tul ai nās — cut, ai — du — pre

un poco rit. *a tempo*

nās — cut. Pre ti — ne cea le
 cut. Pre ti — ne cea mă
 - cut. Pre ti — ne cea mă
 nās — cut. Cu — vîn — tul mă

du-pre a-de-va-r, Na-s-ca-foa

du-pre a-de-va-r, Na-s-ca-foa

du-pre a-de-va-r, Na-s-ca-foa

ai na-s-cut, pre-ti-ne-cea

molto rall...

-re de Dum-ne-zeu

-re de Dum-ne-zeu

-re de Dum-ne-zeu

du-pre a-de-va-r, te

sostenuto

te ma-rim.

ma-rim.

ma-rim.

ma-rim.

PSALMUL XXXIX Verset (13-14)

~ CONCERT LITURGIC ~

Produsere de:
Dr. Vasile Radu și
Gheorghe Galaction

Papadic (Andante comodo)

Organo
As-cul-tă Doam-ne ru-gă-ciu-nea mea și

plea-că u-re-chea Ta la stri-gă-tul meu, la

stri-gă-tul meu și la la-cri-mi-te me-le

Solo (CORA)

As-cul-tă Doam-ne ru-gă-ciu-nea

As-cul-tă Doam-ne ru-gă-ciu-nea mea

espressivo
Doam-ne-as-cul-tă ru-gă-ciu-nea, as-cul-tă ru-gă-ciu-nea mea și

ia a-min-te.

cresc.

mea și ia a-min-te la stri-gă-tul meu.

și ia a-min-te la stri-gă-tul meu.

ia a-min-te la stri-gă-tul meu.

ia a-min-te la stri-gă-tul meu.

Deciso

Doam-ni

Doam-ni

Doam-ni

Doam-ni

mea

me

me

me

-tor ca

cas-pe.

sint

Deciso

f

Doam-ne-as cul-tă ru-gă— ciu—nea, ru—gă—ciu—nea
 (A)

Doam-ne-as cul-tă ru-gă— ciu—nea, ru—gă—ciu—nea

Doam-ne-as cul-tă ru-gă— ciu—nea, ru—gă—ciu—nea

Doam-ne-as cul-tă ru-gă— ciu—nea, ru—gă—ciu—nea

p

Căci sint la Ti— ne un oas-pe-te, un că—lă—
 mea. Căci sint un
 mea. Căci
 mea. Căci
 mea.

ppp

-tor ca și pă—rin tii mei. lung

oas-pe-te ca și pă—rin tii mei. *ppp*

sint ca și pă—rin tii mei. *ppp*

pă—rin tii mei. *ppp*

pă—rin tii mei *ppp* *attacca*

Motet
Irmologic (Allegro assai) (♩ = 138)

(b)

mf
In-toar-ce de la mi-ne pri-vi-rea Ta cea pli-nă de mî-
mf
In-toar-ce de la

ni-e.
mi-ne pri-vi-rea Ta cea pli-nă de mî- ni-e
mf
In-toar-ce de la mi-ne pri-vi-rea Ta cea pli-nă de mî-
mf
In-toar-ce de la mi-ne pri-vi-rea Ta cea

In-toar-ce de la mi-ne pri-vi-rea Ta cea pli-nă de mî-
ni-e, pli-nă de mî- ni-e, de mî- ni-e
pli-nă de mî- ni-e, de mî- ni-e
In-toar-ce de la mi-ne pri-vi-rea Ta cea

In-toar-ce de la
p
f

mai
mf
ca
-vi-

nu
ca
și
mai-

mi-
de la

-ni— e Ca să mă în— vi— o— rez,
pli— nă de mi— ni— e

In— toar— ce de la mi— ne pri— vi— rea Ta

Ca să mă în—

mai— na— în— te ca să plec— și să—
Ca să mă în— vi— o— rez, mai— na— în— te
—vi— o— rez, mai— na— în— te ca să plec—
Ca să mă în— vi— o— rez

nu mai fiu. Ca să mă în—
ca să plec— și să— nu mai fiu.
și să— nu mai fiu.
mai— na— în— te ca să plec— și să—

-vi-o-rez, mai-na-in-te ca să plec-
 Ca să mă în-vi-o-rez
 Ca să mă în-vi-o-rez mai-na-in-te
 nu mai fiu. Ca să mă în-

de
 1

și să— nu mai fiu.
 mai-na-in-te ca să plec— și să—
 ca să plec— și să— nu mai fiu
 -vi-o-rez mai-na-in-te ca să plec—

ca
 pli-
 ni-
 pli-

poco espressivo
 In-toar-ce de la mi— ne— pri-vi-rea
 nu mai fiu. *poco espressivo* In-toar-ce
 In-toar-ce de la, mi— ne—
 și să— nu mai fiu.

ca
 -ni-
 marato
 mai-
 mă

Ta cea pli-nă de mî-ni e
 de la mî-ne pri-vi-rea Ta cea
 pri-vi-rea Ta cea pli-nă de mî-
 In-toar-ce pri-vi-rea Ta cea

marcato
 ca să mă în-vi-o-rez, mai-na-in-te
 pli-nă de mî-ni e. pli-nă de mî-
 ni e ca să mă în-vi-o-rez,
 pli-nă de mî-ni e ca să

dim.
 ca să plec și să nu mai fiu
marcato
 ni e mai-na-in-te ca să plec
 mai-na-in-te ca să plec și să
marcato
 mă în-vi-o-rez mai-na-in-te

-lu — ia, *p* a — li — lu — ia, a — li
f A — li — lu — i — a, a — li
 a — li — lu — ia, *p* a — li — lu

sempre p
 -lu — ia, a — li — lu — i — a, a — li — lu —
 -lu — i — a, a — li — lu — ia, *p* a — li — lu
sempre p
 -ia, a — li — lu — ia, a — li — lu — ia, a — li —
f A — li — lu — i — a, a — li —

(H)
 -ia, a — li — lu — ia, a — li — lu — ia,
 -ia, a — li — lu — ia, *f* a — li — lu — i — a,
 -lu — ia, a — li — lu — i — a, *mp* a — li —
 -lu — i — a, a — li — lu — ia, *mp* a — li —

cresc. poco a poco....

-lu-i-a, a-li-lu-i-a, a-li
 -lu-i-a, a-li-lu-i-a, a-li
 -lu-i-a, a-li-lu-i-a, a-li
 -lu-i-a, a-li-lu-i-a, a-li

*Largo
Maestoso*

-lu-i-a, a-li-lu-i
 -lu-i-a, a-li-lu-i
 -lu-i-a, a-li-lu-i
 -lu-i-a, a-li-lu-i

Sostenuto

-a a-li-lu-i-a.
 -a, a-li-lu-ia.
 -a a-li-lu-i-a.
 -a a-li-lu-i-a.

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Doamne miluiește	I
Sfinte Dumnezeule.....	V
Herovic.....	VII
Ca pre împăratul.....	XV
Răspunsurile mari	XX
Pre Tine.....	XXVII
Axionul.....	XXX
Psalmul XXXIX (concert liturgic).....	XXXVIII

N. Stoici în istoria

Prezentul
nilor, apărută
lui Ion Hurdu
în partea întâi
crări, — străi
continuitatea
tății: Franz J
bătuți de repi
Schafarik, J.
acordă geogra
blema continu
Geschichte ru
continuității s
crearea lui a
trebuie să dev
întreaga popu
topit în masa
Dunării, de u
vlaho-bulgaril
lebrii istorici
deținător al p
Tamm, geogra
eten al Unge
Praga, unul d
Alexandru Xe
Romand, Bucu
ectivi au pled.
reszturi (1790
sec. XIX, și al
Dar în a
teza lui Roesl
Hunfalvy Pál
Benedek (rom
popor de păst
limba română
porul român :
tină, apoi s-a
Deszö, episco
unde au trecu
în Transilvani
Fischer, «Invă
nomazi venți
După re
continuității a

• R E C E N Z I I •

N. Stoicescu și I. Hurdubețiu, *Continuitatea daco-romanilor în istoriografia română și străină*, București, 1984, 231 p.

Prezentul volum are la bază lucrarea lui Nicolae Stoicescu, *Continuitatea românilor*, apărută în 1980 — cu completările necesare — precum și extrase din lucrarea lui Ion Hurdubețiu, *Die Deutscher über die Herkunft der Rumänen*, apărută în 1977. În partea întâi se face «istoricul problemei», cu prezentarea celor mai de seamă lucrări, — străine și românești — apărute în Evul mediu, care afirmă romanitatea și continuitatea noastră. Sînt indicate apoi principalele «teze» ale adversarilor continuității: Franz Joseph Sulzer, I. Carol Eder, I. Chr. Engel, la sfîrșitul sec. XVIII, combătutu de reprezentanții Școlii ardelenice, ca și de unii învățați străini (Paul Joseph Schafarik, J. A. Vaillant, Amedée Thierry, Joseph Fessler ș.a.). Un spațiu larg i se acordă geografului austriac Robert Roesler, care a deschis o nouă etapă în problema continuității prin lucrarea sa *Romänische Studien. Untersuchungen zur älteren Geschichte rumäniens*, apărută la Leipzig, în 1871; după numele acestuia, adversarii continuității s-au numit roeslerieni, iar teoria, «roesleriană». Scopul urmărit prin lucrarea lui a fost formulat chiar de autor cînd a declarat că «Dacia romanilor nu trebuie să devină o Dacie a românilor». «Teoria» lui Roesler susține că în anii 271—275 întreaga populație daco-romană a părăsit Dacia, iar puținii daci rămași s-au contopit în masa populațiilor germanice migratoare; poporul român s-a format în sudul Dunării, de unde a trecut în nordul ei «în liniște și pe neobservate» la sfîrșitul sec. XII sau începutul celui de-al XIII-lea, în timpul luptelor pentru independență ale vlaho-bulgarilor. Foarte mulți învățați străini au respins această teză, între care celebrii istorici germani Leopold Ranke, Thomas Mommsen, elevul său Julius Jung, deținător al premiului Nobel (cartea lui a fost recenzată și de M. Eminescu), Traugott Tamm, geograful Heinrich Kiepert, francezii Gaston Paris și Edouard Sayous (deși prieten al Ungariei) și Emile Picot, Josef Ladislav Pič, profesor la Universitatea din Praga, unul dintre cei mai de seamă susținători ai continuității, iar dintre români, Alexandru Xenopol (*Teoria lui Roesler. Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Romană*, București, 1884), Dimitrie Onciul și alții. Chiar și unii istorici maghiari obiectivi au pledat pentru continuitate: Iosif Benkő (*Istoria Transilvaniei*, 1778), Iosif Kereszturi (1790), Iosif Kemény, un mare editor de documente în prima jumătate a sec. XIX, și alții.

Dar în același timp, numeroși istorici maghiari — din motive politice — reiau teza lui Roesler, sau vin cu «date noi», unele mai fanteziste decît altele. Așa au fost Hunfalvy Pál (românii au venit în Transilvania în sec. XIII, împinși de tătari), Jancso Benedek (românii vin în Transilvania în sec. XVIII!), L. Rethy (românii sînt un popor de păstori din Munții Apenini, trecuți în Peninsula Balcanică unde s-a format limba română, iar de acolo trec în nordul Dunării în sec. XIII), Fr. Kaszony (poporul român se trage din păstori bulgari trecuți în Italia, unde au învățat limba latină, apoi s-au întors în Balcani în sec. XIII!), L. Ovary, Henrik Marczali, Csanky Deszö, episcopul de Oradea Karácsony János (românii sînt originari din Italia, de unde au trecut în Peninsula Balcanică unde s-a format limba română, fiind colonizați în Transilvania după marea năvalire a tătarilor din 1241), medicul bucureștean Emil Fischer, «învățătu» Johann Peisker, care susțin că românii sînt urmașii unor păstori nomazi veniți din Asia (!) și alții.

După realizarea statului național român unitar în 1918, discuțiile în problema continuității au fost reluate de către o serie de istorici nemulțumiți cu noua situație

politică (creată prin tratatul de pace de la Paris, prezentînd o serie de «noi teorii științifice». Între aceștia se numără Szekely János (combătut de N. Iorga și A. Sacerdoțeanu), Károly Arpad, Domanovsky Sándor, Melich Janos și elevul său Kniezsa Istvan (ambii susțin că românii au venit în sec. XII !), Lajos Tamas (românii s-au format în sudul Dunării, în Transilvania au venit sporadic în sec. XIII, iar în restul țării în sec. XVII !), Homan Bălint și Szekfű Gyula, care, într-o mare sinteză de istorie maghiară, afirmă că românii din Transilvania s-au înmulțit în sec. XVIII. Prin emigrări masive din Țara Românească și Moldova (combătăți de David Prodan), arheologul A. Alföldi (cărui i-a răspuns Constantin Daicoviciu). Într-o lucrare apărută în 1937, Ferdinand Lot, profesor la Sorbona, doctorează poporul nostru «o enigmă și un miracol istoric», contestînd continuitatea, întrucît nu avem izvoare pentru secolele IV—XIII. Fiind combătut de fostul său elev Gheorghe Brătianu, F. Lot a revenit asupra ideilor sale, acceptînd teza continuității și a evacuării parțiale a Daciei în 271—275. În 1941, deci în timpul celui de-al doilea război mondial și a ocupației horthyste a unei părți din Transilvania, a apărut la Budapesta volumul *Documenta historiam valachorum in Hungaria illustrantia*, editat de E. Lukinich, L. Galdi, A. Fekete-Nagy și L. Makkai, care reluau vechea teză roesleriană, susținînd că este greșit să se vorbească de prezența unei populații românești în Ungaria (și în Transilvania) înainte de sfîrșitul sec. XII (au primit un răspuns documentat din partea istoricului clujean Ioan Moga). În aceeași perioadă, se pronunță în favoarea continuității numeroși istorici de prestigiu, ca: Seton-Watson, Jaroslav Müller, Joseph Mačurek, C. Patsch, Franz Altheim, Hermann Aubin, Marcel Emerit, Hans Koch, Ernst Gamillscheg, Carlo Tagliavini, Mario Ruffini, mai nou americanii Paul Mac Kendrick și Jan Matley, lingvistul suedez Alf Lombard, italianul Albert Araldo și alții.

Autorii își încheie prima parte a expunerii cu constatarea că «netemeinicia tezei discontinității rezultă clar și din numeroasele contradicții care există chiar între lucrările adversarilor continuității, ceea ce arată că de «sigur» sînt convingerile lor» (p. 70).

În partea a doua sînt prezentate dovezile continuității, în 11 capitole, așa cum este și în lucrarea lui N. Stoicescu din 1980: Dacii nu au fost distruși, Romanizarea este. Abandonarea și evacuarea ei de către administrație sub Aurelian, Spațiul de formare al limbii și al poporului român (argumente lingvistice pentru continuitate), Restaurarea daco-românului, Mărturiile arheologice, numismatice și epigrafice, etnografe, toponimice, narative și documentare, mărturiile ale organizării social-politice, toate fiind în sprijinul continuității. Argumente de logică istorică etc. În cele 150 de pagini autorii izbutesc să dea un răspuns categoric adversarilor continuității și să deschidă noi orizonturi în această problemă atît de pătîmas pusă în discuție de unii istorici străini. Lucrarea, așa cum bine sesizează și autorii, «oferă posibilitatea unei urmări cit mai rapide și complete în problema respectivă» (p. 227). Pentru a ușura urmărirea cititorilor, autorii au adăugat la sfîrșitul fiecărui capitol o bogată bibliografie cu indicarea unor lucrări mai vechi, dar și mai recente.

Pr. prof. M. PĂCURARIU

dr. Ștefan Slevoacă, *Predici — «Făclii pentru dreapta credință»*, Editura Episcopiei Buzăului, 1985, 314 p.

Bine cunoscut prin celelalte volume ale predicii publicate, Părintele Ștefan Slevoacă este mereu prezent în publicistica noastră omiletică. Fost predicator de mînie, cu studii de specialitate în străinătate și cu o vastă activitate pastorală, în zilele noastre este pește hotare, Prea Cucernicia Sa dă acum la lumină cel de-al treilea volum de predici. Închind astfel o «trilogie» de trăire și simțire creștinească și românească, autorul cu ani în urmă prin publicarea la Craiova a «Popasurilor duhovnicești»; și mai cu șase ani îi apărea volumul «Predici la duminică și sărbători», volum epuizat și apreciat ca și cel de-al treilea — «Făclii pentru dreapta credință» —, apărut la aceeași tipografie a Episcopiei Buzăului. Stilul său literar, simplu și curat, caracterizat și această ultimă apariție editorială semnată de Prea Cucernicia Sa.

Pătruns de simțul datoriei de a împărtăși și altora cuvîntul Evangheliei și a nu-l ține sub obroc, autorul ne prezintă un «buchet» de 60 de predici tematice, împărțite în cinci părți, scrise cu gîndul de a fi la îndemîna fraților preoți. Deși tra-

tează subiecte le prezintă cu încredință în «Cuvîntul și Cîntecul», adică în nevoi răspund ce fac misiune care drept în jure Prea Sfin în care arată vremii. Prea S cartea de acest

Prima pa «Pacea — via și simț patriot după Fericitul ordina». Ca aduse de răz munte» nu pe zi și ceas de război mondiale plan care să a sofisticat deci bătaie de cap cele mai puține (Predici, 1979, căutăm, să-L e

Capitolul dici referitor morții, Sfînta a Sfîntei Cruci rezistență a v lenară a popu tele din țara caile Ortodox toți să fie ur moșilor noștri răsesc sinul Rămîneți tari (p. 40), de la rilor duhovnici ne-am născut, ale istoriei ne și bună?

În cel d zentate un m severe împotri cuvîntare are avînd loc ast Decalogului t toriei, iar a l că «În Dumn în veac». Pe și-i arată v nezeu, a-ți r vîieții și a s cea mai mare 164 sînt inse răutate, pede tale: mîndrie — spune într una și mai tr

tează subiecte gingaşe, pe care mulţi predicatori le evită, autorul le actualizează şi le prezintă cu «un plus de fermitate şi curaj» (p. 12), ceea ce ridică valoarea cărţii. În «Cuvîntul înainte» se precizează că «ceea ce se cere astăzi misionarilor este eficienţa, adică potrivirea cuvîntului lor cu nevoile actuale ale credincioşilor», Acestor nevoi răspunde cartea de faţă, incluzînd în rîndul «misionarilor» nu numai pe preoţii ce fac misiune în străinătate sau pe misionarii protopopeşti, ci pe toţi preoţii români care drept învaţă cuvîntul adevărului. Cartea apare cu binecuvîntarea şi sub îngrijirea Prea Sfinţitului Epifanie Norocel, Episcopul Buzăului, care semnează şi prefata în care arată necesitatea adoptării cuvîntului lui Dumnezeu la cerinţele actuale ale vremii. Prea Sfinţia Sa afirmă că volumul acesta de «predici misionare» este «prima carte de acest gen» dintre cele apărute la Buzău.

Prima parte, intitulată «Pentru pacea a toată lumea», cuprinde două cuvîntări: «Pacea — viaţa noastră» şi «Creştinii şi pacea» (p. 15—24), în care cu mult patos şi simţ patriotic este tratată cea mai arzătoare problemă a zilelor noastre, arătînd — după Fericitul Augustin — că «pacea este odihna unei stări de linişte — tranquillitas ordinis». Ca cel ce a fost martor ocular a două războaie mondiale, descrie ororile aduse de război şi vine cu precizarea că Mîntuitorul fericeşte în «Predica de pe munte» nu pe cei ce vorbesc frumos despre pace, ci pe cei ce o înfăptuiesc zi de zi şi ceas de ceas. Tot Părintele Slevoacă scria într-o altă lucrare că «după primul război mondial, un editor american a oferit un premiu de 100.000 dolari pentru un plan care să asigure pacea mondială. Au fost prezentate peste 22.000 planuri, unul mai sofisticat decît altul. Membrii comisiei pentru decernarea premiului au avut multă bătaie de cap pentru alegerea celui mai bun plan. Toţi s-au oprit la unul care, în cele mai puţine cuvinte, reuşise să dea soluţia salvatoare: «Incercaţi-L pe Iisus» (Predici, 1979, p. 66). Într-adevăr, Iisus Hristos este pacea noastră. Pe El trebuie să-L căutăm, să-L ascultăm şi să-L propovăduim» (p. 24).

Capitolul următor — «În slujba dreptei credinţe» — (p. 27—88) cuprinde 43 predici referitoare la unitatea de credinţă, la Biserică, la Botez, rugăciunile pentru cei morţi, Sfînta Liturghie, Maica Domnului, la cinstirea sfinţilor, a Sfinţelor icoane şi a Sfintei Cruci. Acest al doilea capitol este, cum afirmă şi P. S. Epifanie, «piatra de rezistenţă a volumului», care justifică şi titlul lucrării de faţă. Bazat pe tradiţia bîmîlenară a poporului nostru dreptcredincios, pe înţelegerea şi colaborarea dintre Culetele din ţara noastră, pe texte scripturistice şi patristice, denunţînd rătăcirile de la calea Ortodoxiei, autorul pledează convingător pentru păstrarea unităţii noastre, «ca toţi să fie una» (p. 32), pentru că «unirea şi pacea este... porunca moşilor şi strămoşilor noştri» (p. 36). «Păziţi-vă — Îndeamnă într-o altă predică — de cei ce părăsesc sinul Maicii noastre, Biserica strămoşească, şi se duc la fîntîni seci şi otrăvite. Rămîneţi tari şi statornici botezului şi predaniilor pe care le-aţi primit din pruncie» (p. 40), de la mai marii voştri, pe care să-i ascultaţi, căci «cine se supune mai marilor duhovniceşti, ascultă de Hristos». «Noi, Români, din neam în neam ortodocşi ne-am născut, aceeaşi credinţă mîntuitoare am mărturisit todeauna din primele veacuri ale istoriei noastre» (p. 45). De ce să beţi din baltă, cînd aveţi la îndemînă apă curată şi bună?

În cel de-al treilea capitol — «În apărarea vieţii morale» (p. 91—210) sînt prezentate un număr de 11 predici despre cele zece porunci ale Decalogului, cu replici severe împotriva necurăţiei, furtului, minciunii, poftelor necurate etc. Astfel, în prima cuvîntare arată împrejurările în care s-au dat poruncile lui Moisi pe muntele Sinai, avînd loc astfel «proclamarea ordinii morale a lumii» (p. 92). Deşi vechi, prescripţiile Decalogului nu sînt învechite (p. 93). A le «îmbunătăţi» ar fi o crimă împotriva istoriei, iar a le înlocui cu altele moderne, ar fi o încercare prostească (p. 93), pentru că «În Dumnezeu nu este mutare, nici umbră de schimbare» şi «Cuvîntul Lui ţine în veac». Pe parcursul a 48 de pagini autorul explică apoi fiecare poruncă în parte şi-i arată valabilitatea şi eficacitatea în timpurile actuale, căci a-L cinsti pe Dumnezeu, a-ţi respecta părinţii, a respecta avutul şi viaţa semenilor, a-ţi păstra curăţia vieţii şi a spune adevărul, sînt legi veşnice. Împlinindu-le vom fi învredniciţi de cea mai mare bucurie şi fericire: vederea lui Dumnezeu (p. 142). Între paginile 143—164 sînt inserate cinci predici care tratează despre orbirea sufletească, despre păcat, răutate, pedepsirea şi plata păcatului, iar în paginile 165—210, despre păcatele capitale: mîndrie, arghirofilie, desfrînare, lăcomie, invidie, minie şi lene. «A pierde banii — spune într-una dintre aceste predici — e o pagubă mare; a pierde cinstea, este una şi mai mare. Dar a-L pierde pe Dumnezeu, echivalează cu un dezastru imens. De

aceea, cu bună dreptate Fericitul Augustin scria: «Doamne, aş vrea toate să le pierd numai să Te aflu pe Tine, decît să le cîştig pe toate şi pe Tine să Te pierd» (p. 155). Vorbind despre invidie, îl citează pe Sfîntul Ioan Gură de Aur, care scria că invidiosul este mai rău ca un diavol (p. 198), iar despre minie acelaşi sfînt spune că «Cine se minie fără pricină, greşeşte» (p. 202). Vorbind despre lepe, autorul citează un alt sfînt părinte care spune: «Dacă omul este ocupat, este ispitit de un singur drac. Pe cînd leneşul este ispitit de draci nenumăraţi» (p. 208).

Capitolul IV — «Treptele desăvîrşirii creştine» — (p. 213—250) cuprinde o predică, prezentînd un fel de scară a virtuţilor, începînd cu: pocăinţa, adevărata pocăinţă, roadele pocăinţei, mărturisirea, Sfînta Împărtăşanie, smerita cugetare, etc., cîmulte exemple din Pateric, Filocalie şi Vieţile Sfinţilor. Întreg capitolul reprezintă un urcuş duhovnicesc, plecînd de la renaşterea spirituală şi opîndu-se la îndumnezeire. În Hristos. «Drumul spre rai trece pe la porţile oamenilor» (p. 229), pentru că nu putem ajunge la înalta treaptă a iertării, dacă mai întîi nu punem ordine în cele mai mici, căci «nimeni nu clădeşte casa începînd cu etajul de sus, ci o ia de la temelie». Temelia pocăinţei este asadar iertarea, iar «împărtăşirea cu credinţă este piscul cel mai înalt al vieţii duhovnicesci» (p. 235).

Ultimul capitol — «Familia creştină» — cuprinde 12 predică închinată căsătoriei. Iată cîteva titluri: pregătirea pentru căsătorie, Unitatea căsătoriei, Împotriva divorţului, Copiii — primăvara vieţii, Educarea copiilor, Dragostea părinţilor faţă de copii, Exemplul părinţilor, Împotriva avortului etc. Sînt adevărate semnale de alarmă împotriva unor păcate ce sapă la rădăcina familiei, despre care Părintele Stefan Silevoacă a mai scris şi prin revistele noastre bisericeşti. Sînt poate predicile cele mai dificile, dar în acelaşi timp şi cele mai actuale. Se simte în fiecare mult suflet, mult patos, multă originalitate, multă amărăciune faţă de divorţ, de desfrîu şi de celelalte fărâdele, ce strică familia, acest «aşezămint dumezeiesc». În care ne apar chipurile de neuitat ale părinţilor care ne-au născut şi ne-au crescut» (p. 253). Tinerilor înainte de căsnicie li se cere: etate, sănătate, curăţie, iubire (p. 253—257). Prea Cucerenia Sa arată apoi superioritatea căsătoriei în creştinism şi indisolubilitatea ei, căci «Ce a unit Dumnezeu, omul nu poate să despărtaşe». Dar cea mai frumoasă şi cea mai sensibilă lecţie dată familiilor este cea despre «Copii — primăvara vieţii». Aceasta este menirea familiei. Aşa cum două pietre se leagă între ele prin ciment pentru soţi, cimentul care îi uneşte este copilul (p. 270). Frumuseţea sentimentului maternităţii este versificată într-un vechi cîntec românesc astfel:

De-ar vrea bunul Dumnezeu	Cît e ziua, cît e noapte,
Să-mi asculte dorul meu...	I-aş grăi cu blînde şoapte;
De-aş avea un copilas,	Cît e noapte, cît e zi
Dragul mamei ingeraş,	Tot la sîn mi l-aş păzi. (p. 273).

Mişcător pînă la lacrimi este redat «tabloul» în care o păsărică jeleşte cu amăruşii pe care un şarpe căţărât pînă la cuib i-a mîncat: «Iar tu mamă străjuieşti lângă leagănelul gol... Ce şarpe a trecut pe acolo de ţi-a luat copilul? Cine ţi l-a ucis înainte de a ajunge în leagăn? Spune-mi, femeie fără milă, ce şarpe ţi-a furat din leagăn micile frînturi din rai, cu surşuri de serafimi, în jurul icoanei lui Dumnezeu? Cine ţi-a furat pruncuşorii?» (p. 281).

Familia fără copii e ca o grădină fără flori!
Familia fără copii e ca o pasăre fără cîntec!
Familia fără copii e ca un pom fără rod!
Familia fără copii e biruinţa păgînatăţii!

(p. 284).

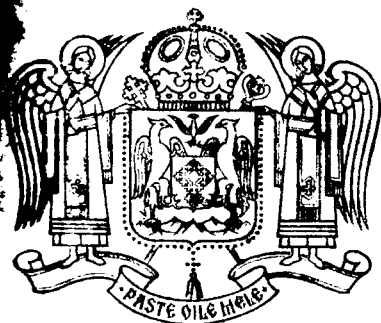
Să nu fie! Noi, românii, n-am fost, nu sîntem şi neam de neamul nostru născut să fie păgîni, ci neam paşnic şi binecuvîntat de Dumnezeu.

Toată admiraţia pentru autorul acestor încîntătoare şi folositoare predică. Sînt într-adevăr după cum ne încredinţează şi titlul, adevărate «făclii» pentru apărarea dreptei credinţe şi pentru călăuzirea turmei spre zările luminoase ale viitorului, aşa cum şi le-a dorit autorul (p. 12). Merită să fie alături de celelalte două volume în casa fiecărui preot, mai ales a celor tineri. Sperăm o curîndă reeditare. Avîndu-le la îndemînă, putem înţelege o dată mai mult jertfele martirilor neamului; vom învăţa încă o dată a preţul cum se cuvîne pe părinţii şi pe părinţii părinţilor noştri pentru ceea ce au crezut, au trăit şi au mărturisit.

Protos. STEFAN GUŞĂ

TEOCRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE ORTODOXA
BUCUREȘTI

40.803

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

LETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE

ANUL CIV — Nr. 3-4 MARTIE — APRILIE 1986

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CIV — Nr. 3—4, MARTIE—APRILIE 1986
BUCUREȘTI

REDA

Prea l

Seslur

Seslur.

Anlve

Vizita

Vizita

Sărbăt.

Parohi

Aleger

I. P. S.

P. S. E

P. S. J

Gheorg

Prot. Ic

Protos.

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte : *Prea Fericitul Părinte IUSTIN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Membri : *P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor ; P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor ; P. S. DAMASCHIN SEVERINEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.*

Redactor responsabil : *Pr. DUMITRU SOARE, Directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă*

Redactor : ALEXANDRU M. IONIȚĂ

COLABORATORI :

Înalt Prea Sfinșii Mitropoliți, Prea Sfinșii Episcopi, Profesorii Institutelor teologice, ai Seminarilor teologice și ai Școlilor de căntăreși bisericești ; Prea Cucernicii Consilierii administrativi, patriarhali și eparhiali, protopopi, preoți, candidați la titlul de doctor în teologie ș.a.

CUPRINS

	Pag.
REDACȚIA, Plenara Consiliului național al Frontului Democrației și Unității Socialiste	5

VIAȚA BISERICESCĂ

<i>Prea Fericitul Patriarh Dr. Iustin Moisescu la 30 de ani de arhierie</i> , de I. P. S. Mitropolit Teoclist Arăpaș	8
<i>Sesiunea Comitetului de evaluare a procesului Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa</i> (Budapesta, 21—23 februarie 1986), de Pr. Dumitru Soare	12
<i>Sesiunea Comitetului executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor</i> (Kinshasa, Zair, 9—18 martie 1986), de I. P. S. Antonie Plămădeală	16
<i>Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Patriarh Dr. Iustin Moisescu</i> , de Alexandru M. Ioniță	20

DIN VIAȚA COMUNITĂȚILOR ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

<i>Vizita I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului la parohiile ortodoxe române din Franța și R. F. Germania</i>	21
<i>Vizita I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei la parohiile ortodoxe române din Australia și Noua Zeelandă</i>	22
<i>Sărbătorirea hramului și aniversarea unui deceniu de la înființarea parohiilor ortodoxe române din Milano (Italia) și Offenbach (R. G. Germania)</i>	24
<i>Parohiile ortodoxe române din Salzburg (Austria), Birmingham (Anglia), Florența (Italia), Göteborg (Suedia) și Geneva (Elveția)</i>	26
<i>Alegerea noilor organe parohiale la comunitatea ortodoxă română din Londra (Anglia)</i> , de Gheorghe Vasilescu	30

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

<i>I. P. S. Mitropolit Teoclist Arăpaș, Fericii Iăcătorii de pace</i>	31
<i>P. S. Episcop Timotei Sevițiu, Altar de pace</i>	36
<i>P. S. Arhiereu Ioachim Vasluianul, Pace și umanism</i>	39
<i>Gheorghe Vasilescu, Pacea, independența, libertatea — Idealuri scumpe poporului român</i>	41

INDRUMĂRI PASTORALE

<i>Prot. Ioan Bunea, Cum să spovedim</i>	47
<i>Protos. Irineu Pop, Valoarea trupului ca templu al Duhului Sfânt</i>	59

DIN TRECUTUL BISERICII ȘI PATRIEI NOASTRE

P. S. Arbiereu Calinic Argeșanul, <i>Un călător străin din secolul trecut despre toleranța religioasă a românilor</i>	66
Pr. Ion Ionescu, <i>150 de ani de la înființarea Seminarilor Teologice din Țara Românească</i>	68
Drd. Nicolae Dănilă, <i>Opaște paleocreștine în Dacia</i>	72

ANIVERSĂRI — EVOCĂRI

† Justinian Maramureșanul, <i>Episcopul Nicolae Ivan al Clujului. 50 de ani de la moartea sa</i>	86
--	----

DOCUMENTARE

Pr. Sabin Verzan, <i>Sfânta Scriptură în cultura românească</i>	72	care
Pr. dr. Vasile Muntean, <i>Sfântul bizantin</i>	83	a că
Arhim. Grigorie Băbuș, <i>Despre activitatea muzicală a lui Anton Pann</i>	91	pace
Diac. conf. Nicu Moldoveanu, <i>Creația corală bisericască la români în sec. XX</i>	98	incor

RECENZII

Tahsin Gemil, <i>Relațiile Țărilor Române cu Poarta Otomană, în documente turcești (1602—1712)</i> , București, 1984, de Gion D. Ionescu	120	rezol
Pr. dr. Gh. Paschia, <i>Epitafuri românești, mss. Biblioteca Academiei R.S.R., 322 p., de Prof. I. D. Lăudat</i>	121	o inv
Ioan D. Petrescu, <i>Studii de paleografie muzicală bizantină, vol. II, București, 1984, 316 p., de Diac. prof. Marin Velea</i>	127	lizare

pectă
existen
E
rinței
necliu
destir
cipill
ranită
P
Dr. Iu
N
C
P
nesc,
În ace
moșea

PLENARA CONSILIULUI NAȚIONAL
AL FRONTULUI DEMOCRAȚIEI
ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE

66

68
72

Vineri, 28 martie a.c., sala Ateneului Român a găzduit lucrările Plenarei Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, desfășurate sub președinția D-lui Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România. Erau prezenți membrii Consiliului și numeroși invitați.

86

Potrivit ordinii de zi, Plenara a analizat activitatea F.D.U.S. pentru apărarea păcii și securității popoarelor, pentru dezarmare și îndeosebi pentru dezarmare nucleară, pentru marcarea în țara noastră a Anului Internațional al Păcii.

72

Plenara a dat expresie sentimentelor de profundă recunoștință pe care întreaga noastră națiune le poartă președintelui Nicolae Ceaușescu, a cărui neobosită activitate este consacrată înfăptuirii idealurilor de pace, independență și progres ale poporului român.

83
91

Avînd loc în această perioadă în care se manifestă o puternică încordare în viața internațională, cînd cursa înarmărilor a atins niveluri fără precedent, iar războiul nuclear amenință mai mult ca oricînd însăși viața Planetei, lucrările Plenarei au reliefat necesitatea luptei unite a popoarelor și întărirea conlucrării tuturor forțelor progresiste în vederea opririi cursului periculos al evenimentelor spre o confruntare militară.

98

120

Proclamarea Anului 1986 ca An Internațional al Păcii, pe baza unei rezoluții la care țara noastră a fost coautoare, însemnează totodată și o invitație adresată tuturor statelor lumii de a iniția acțiuni de mobilizare a opiniei publice în favoarea promovării păcii și dezarmării, respectării dreptului fundamental al națiunilor, al oamenilor la viață, la existență liberă și demnă.

121

127

S-a luat cuvîntul de către mai mulți vorbitori. Ei au dat glas dorinței de pace, înțelegere și colaborare a poporului român, voinței sale neclintite de a acționa cu fermitate pentru instaurarea unui climat de destindere, securitate și colaborare internațională, avînd la bază principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne ale altor state.

Printre cei care au luat cuvîntul s-a înscris și Prea Fericitul Părinte Dr. Iustin Moisescu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care a spus :

*Mult stimat Domnule președinte,
Onorată Adunare,*

Pacea a fost totdeauna un element constitutiv al sufletului românesc, al concepției și practicii noastre în viață, în societate și în lume. În acest context, ea se simte înfrățită cu omenia, virtutea noastră strămoșească și podoaba sufletului românesc ; aceasta cuprinde buna înțe-

legere și prietenia între oameni, ajutorarea și colaborarea, ospitalitatea și bunătatea. Iar tot ceea ce caracterizează un om de omenie se reflectă în mod corespunzător în viața întregii națiuni.

Poporul nostru este un popor iubitor de pace. În trecut, el nu s-a lăsat niciodată ispitit de gânduri expansioniste, nici nu a pornit la luptă pentru cuceriri de teritorii care nu-i aparțineau. Întregul șir de lupte pe care au fost siliți să le poarte înaintașii noștri nu urmărea decât apărarea propriului lor pământ, apărarea «moșiei», adică a teritoriului moștenit de la părinți, moși sau strămoși, precum și apărarea libertății, independenței și suveranității naționale. Iar în vremea de față el se dovedește profund angajat în marea mișcare mondială pentru apărarea păcii.

Îmbogățită în ultimele două decenii de idelle valoroase și îndrumările permanente ale Domnului președinte Nicolae Ceaușescu, activitatea externă a țării noastre s-a remarcat prin apeluri perseverente la rațiune, prin propuneri concrete și inițiative bine apreciate de forurile internaționale. Domnul președinte al României s-a impus în conștiința lumii ca o mare personalitate politică, indisolubil legată de marile și nobilele cauze ale umanității, ca unul din cei mai de frunte militanți pentru pace, pentru o lume mai bună și mai dreaptă, pentru libertatea și independența popoarelor. Însăși proclamarea anului 1986 ca An Internațional al Păcii s-a bucurat de sprijinul direct din partea țării noastre, personal al președintelui României.

Distinsă Adunare,

Activitatea oamenilor pentru apărarea păcii în lume nu este nouă. Se poate chiar spune că ea este permanentă. Roadele? Fără nici o îndoială, ele au fost binefăcătoare. Dacă pacea n-ar fi avut un suport permanent din partea oamenilor de bine, de-a lungul vremii, omenirea astăzi n-ar exista. Ea a știut să-și apere viața.

În adevăr, trăim vreme grea și primejdioasă. Să nu ne lăsăm însă cuprinși de pesimism, căzînd în deznădejde! Pacea, este adevărat, nu vine singură. Așa cum se spune deseori, pacea se cucerește. De aceea, activitatea pentru apărarea păcii se cheamă luptă pentru pace. Este, desigur, luptă, dar o luptă bună, binefăcătoare, nobilă.

Menționăm aici că, în ilustrarea politicii sale înțelepte de pace, nu de puține ori, România, președintele ei, au cerut cu argumente temeinice lichidarea blocurilor militare, încheierea de tratate de renunțare la forță și la amenințarea cu forța, asigurarea egalității popoarelor mici cu popoarele mari, dezarmarea generală și totală. Aceste cereri, aparținînd patriei noastre, ne aparțin și nouă, ierarhie și credincioși ai Cultelor din patria noastră.

În cadrul acțiunilor inițiate de F.D.U.S., Bisericile noastre au avut o participare activă. Aș aminti doar cele trei Adunări ale Cultelor din România pentru dezarmare și pace, care s-au bucurat de o largă participare internațională și de un larg ecou în rîndul Bisericilor din celelalte țări ale Europei și organizațiilor internaționale religioase.

În trăirea noastră duhovnicească, noi ținem în adevăr privirile ațintite spre înălțimile cerului, dar noi trăim acum, pe acest Pămînt. Bucuria de a trăi pe pămîntul patriei sale este adînc înrădăcinată în ființa tuturor popoarelor, a fiecărui om. Chiar marii apologeți ai bucuriei vieții duhovnicești nu șovăiesc să-și arate cinstirea pentru viața actuală. Oricît de frumos și atrăgător ar fi paradisul — spune un gînditor modern — omul caută să ajungă în el cît mai tirziu. În acest context strădaniile pentru apărarea păcii, ca luptă pentru apărarea vieții, capătă dimensiuni noi în gîndirea noastră teologică.

Mărturisindu-ne aceste gînduri nobile întru apărarea celui mai de preț bun al nostru — pacea, ne exprimăm totala aprobare față de Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste, față de Programul de acțiuni care urmează să se realizeze în cadrul Anului Internațional al Păcii, și ne vom strădui din toate puterile pentru realizarea lui. Pentru că, într-un glas cu președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, zicem și noi fără încetare, cu deplină convingere: «Trebuie făcut totul pentru apărarea dreptului sacru al popoarelor, al oamenilor, la existență, la viață liberă și demnă, la pace».

După încheierea dezbaterilor, participanții la Plenară au aprobat Programul F.D.U.S. privind acțiunile ce se vor organiza în țara noastră pentru apărarea păcii și securității popoarelor, pentru dezarmare și pentru marcarea Anului Internațional al Păcii.

Programul evidențiază că organizațiile de masă și obștești, celelalte organizații și instituții componente ale F.D.U.S. vor acționa cu eforturi sporite, în cadrul Anului Internațional al Păcii, pentru mobilizarea opiniei publice în vederea evitării unei catastrofe nucleare. Pe baza acestui Program se va milita în strînsă colaborare cu forțele iubitoare de pace de pretutindeni pentru a se pune capăt politicii de înarmare și pentru trecerea la măsuri concrete de dezarmare.

De asemenea, Plenara a adoptat și o Declarație-Apel a F.D.U.S., adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din S.U.A. și Canada, de pe alte continente.

În încheierea lucrărilor Plenarei, președintele Nicolae Ceaușescu a ținut o vibrantă cuvîntare, care a fost urmărită cu deosebită atenție și interes.

REDAȚIA

• VIAȚA BISERICĂȘCĂ •

PREA FERICITUL PATRIARH DR. IUSTIN MOISESCU LA 30 DE ANI DE ARHIERIE

Începînd cu momentul nașterii, viața crește, se înnoiește și se împlinește biologic și psihic, fără ca să se repete întocmai noile deveniri cu momentele trecute. Cu fiecare moment, cu fiecare pas făcut, viața ca dar dumnezeiesc se înalță pe noi culmi de ființare, gândire și devenire către azurul luminii celei nelinserate. Haric, purtătorul acestui dar dumnezeiesc, ființa umană, se înscrie și se împlinește cu propriile sale puteri, gândire, viață și iubire, pe o traiectorie hărăzită lui personal de Dumnezeu dintru început spre a aduce roade cît mai îmbelșugate în schimbul darului primit din dragostea Celui ce este Izvorul vieții. Din pilda celor aleși și investiți spre slujiri deosebite, despre care relatează scrierile biblice, ne dăm seama de purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru desăvîrșirea zidirii sale, și îndeosebi a omului, coroana întregii făpturi. Vedem, de asemenea, și responsabilitatea încredințării speciale a unor aleși de Dumnezeu și chemați să fie vase alese de tălmăcire a Cuvîntului său de sfințenie a credincioșilor. Tot «acest nor de mărturie» din Vechiul Testament : prooroci, drepti, vestitori și înaintemergători au pregătit cu cuvîntul și cu faptele lor venirea în lume a Fiului lui Dumnezeu prin Intruparea de la Duhul Sfînt și din Fecioara Maria.

Pentru mîntuirea întregului neam omenesc Mîntuitorul a îndeplinit, pe pămînt, cele trei slujiri : de Învățător, de Călăuzitor și aceea de Arhiereu, ca Dumnezeu deplin și Om deplin, El fiind «Arhiereu mare, care a străbătut cerurile» (Evr., 4, 14). Acest adevăr îl tălmăcește Sfințul apostol Pavel în Epistola sa către Evrei, subliniind slujirea arhierescă a Domnului nostru Iisus Hristos : «Căci orice arhiereu fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni, spre cele către Dumnezeu, ca să aducă jertfe pentru păcate» (Evr., 5, 3). Izvorul și temelul arhieriei în Biserică, a răsfrîngerii darurilor ei sfințitoare asupra întregii obști dreptmăritoare le aflăm, așadar, la însuși Mîntuitorul Hristos, «care nu s-a preaslăvit pe Sine însuși, cum învață același dumnezeiesc Apostol, ca să se facă arhiereu, ci cel ce a grăit către El : Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut... Tu ești Preot în veac după rînduiala lui Melchisedec» (Evr., 5, 5—6).

VIA

seri
Inv
Av
al
nun
har
iar
de
melcă
Duh
ea
zeu
tinu
creș
inș
«Ep
a Bi
zâși
duri
toți
și a
ale
pe l
sfin
arhi
arhi
mar
toli,
Hris
ca F
cele
cută
epis
Iisushier
sfinț
dint
tăto
Stat
noșt
gene
toat

cureș

Idee scumpă Sfinților Apostoli și urmașilor acestora, precum și Bisericii întemeiată prin Jertfa cea de bună voie a Fiului lui Dumnezeu, înviățura despre arhieria Mîntuitorului își are rădăcinile înainte de Avraam, la acel plin de daruri, «fără început al zilelor», nici sfîrșit al vieții, împărat al dreptății și păcii, asemenea Fiului lui Dumnezeu, numit în Sfînta Scriptură Melchisedec (Evr., 7, 2, 3). Cu acest sfînt har i-a investit Mîntuitorul Iisus Hristos pe Ucenicii și Apostolii Săi, iar aceștia pe urmașii lor, potrivit rînduieii lor stabilite de ei și apoi de întreaga Biserică, «Trupul lui Hristos» (Rom., 12, 4—5), «stîlp și temelie a adevărului» (I Tim., 3, 15).

Între Tainele Bisericii, hirotonia strălucește mai cu osebite pentru că ea îl arată mereu pe Mîntuitorul Hristos prezent în toate lucrările Duhului Sfînt, trimis de Tatăl după Înălțarea Fiului său la ceruri. De ea se leagă însăși mîntuirea pentru care s-a jertfit Mielul lui Dumnezeu și de ea depinde dănuirea însăși a Bisericii ca păstrătoare, continuatoare și chivernisitoare a întregului tezaur de credință și de viață creștină. Sfîntul Ciprian, episcopul Cartaginei, a dat expresie cu adîncă inspirație în sec. III, acestui adevăr și de o mare actualitate cînd a spus : «Episcopul este în Biserică și Biserica în Episcop»¹. Hirotonia ca taină a Bisericii împlinită potrivit sfîntelor noastre pravile ortodoxe este chezașia unității bisericești, a comuniunii depline, a trăirii bucuriei și căldurii Rusaliilor și a identității ființiale cu întreg Trupul Bisericii, cu toți slujitorii și fiii ei de acum și cu cei adormiți în nădejdea învierii și a vieții celei veșnice. Prin hirotonie se împărtășesc cele trei trepte ale preoției, în primul rînd fiind arhieria, al cărei purtător săvîrșește, pe lîngă toate Tainele și ierurgiile, și sfințirea Sfîntului și Marelui Mir, sfințirea antimiselor și tîrnosirea bisericilor, ca îndatoriri speciale ale arhieriei. Cit de mare prețuire arătau Sfinții Părinți pentru misiunea arhierescă ne dăm seama din îndemnurile unuia dintre primii episcopi martiri, Sfîntul Ignatie Teoforul al Antiohiei, urmaș al Sfinților Apostoli, care scrie : «Cu toții urmași pe episcop, după cum urmează Iisus Hristos pe Tatăl, iar pe preoți ca pe Apostoli ; pe diaconi respectați-i ca pe porunca lui Dumnezeu. Nimeni să nu facă fără episcop ceva din cele ale Bisericii. Acea Euharistie să fie socotită bună, care este făcută de episcop sau de cel căruia episcopul i-a îngăduit. Unde se vede episcopul, acolo să fie și mulțimea credincioșilor, după cum unde este Iisus Hristos, acolo este și Biserica universală»².

Cu o asemenea concepție asupra rolului atît de cuprinzător al arhieriei, Biserica noastră strămoșească a străbătut secole păstrînd cu sfințenie dreapta credință în toată strălucirea ei. Aceasta le-a fost credința nezdrcinată a sfinților ierarhi daco-romani în frunte cu întîistătorul lor de la Tomis, așa cum mărturisesc scrierile și faptele lor. Statornici păstrători și împlinitori ai sfînteii slujiri arhieresti, fericirii noștri înaintași au transmis prin «punerea mîinilor», din generație în generație, rodind cu îmbelșugare pe pămîntul scumpei noastre patrii, toate darurile sfințitoare necesare creșterii duhovnicești și mîntuirii tu-

1. Sf. Ciprian, *Epistola*, 66, 8.

2. *Scrierile Părinților apostolici*, Edit. Inst. Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1979, p. 184.

turor credincioșilor. În gândirea teologică și felurite strădanii, în scri-sul bisericesc și în citorii de limbă și de artă ortodoxă, în viață neprihănită și în iubire de neam și de glie strămoșească, soborul sfin-ților arhieriei au alcătuit, cu darurile, sufletul și talentul lor coloana măreață a unității de credință dînd strălucire fiecărei epoci din zbuciu-mata viață a țării și a Bisericii noastre strămoșești.

Legăți de altarul străbun, fiii și fiicele dumnezeiescului nostru așe-zămînt s-au îndestulat, de-a lungul secolelor, din «apa vie» a învăță-turii și predaniilor noastre românești predicate, tălmăcite și copiate în mireasma graiului românesc prin veghea, osteneala și osîrdia perso-nală a arhipăstorilor din slăvitele lor jilțuri arhieresti. În cugetul și credința fiecăruia, strălucește adevărul că, Biserica rodește neîncetat frumuseți de gândire și de fapte, prin evlavia și vrednicia fiilor sub că-lăuza și dăruirea ierarhilor ei, chemați de Duhul Sfînt în această înaltă slujire. Intrată adînc în convingerea de obște a tuturor fiilor Biseri-cii Ortodoxe Române, pretutindeni și totdeauna, arhieria s-a bucurat și se bucură de un nesfîrșit respect.

Pe acest făgaș, cinstim momentul aniversar al celor trei decenii de slujire arhierescă a Prea Fericitului Patriarh Iustin. Moment și har personal, primirea arhieriei la 15 martie 1956 se împărtășește binefă-cător și mîntuitor asupra obștei dreptmăritoare din Mitropolia Ardea-lului, apoi din Mitropolia Moldovei și Sucevei, și timp de aproape nouă ani, lucrarea arhierescă a Prea Fericirii Sale se revarsă asupra vieții întregii Biserici Ortodoxe Române și a tuturor fiilor ei duhovnicești din toate colțurile lumii. Moment unic ca și însăși lucrarea Hirotoniei, acum trei decenii, prin rugăciunile patriarhului de atunci de vie me-morie Justinian Marina și ale altor ierarhi, a devenit moment de co-muniune a întregii obști dreptmăritoare, o zi, în care potrivit întocmi-rilor noastre ortodoxe, rugăciunile tuturor se înmănuchează către Pă-rintele Ceresc, iar de la Părintele Luminilor coboară tot harul și bine-cuvîntarea spre noi toți. Și această rînduială, ca și altele numeroase, intrate în tradiția vie a Bisericii noastre, adeverește unul din adevăru-rile scumpe Ortodoxiei românești, acela de împărtășire a bucuriilor, de prezență în cuvînt și faptă, de unitate între arhipăstor și între fiii săi. E de la sine înțeles că această pîrtășie de bucurie pentru tot ceea ce dumnezeiescul har al arhieriei a împlinit în viața Prea Fericirii Sale și a Bisericii pe care o slujește cu pilduitoare credincioșie și pentru tot ceea ce Ortodoxia românească țintește să îplinească în viitor.

De o mare actualitate se arată a fi cuvîntul Sfîntului apostol Pavel în legătură cu rolul slujirii arhieresti cînd scrie: «Căci orice arhiereu, fiind luat dintre oameni, este pus pentru oameni, spre cele către Dum-nezeu, ca să aducă și jertfe pentru păcate; el poate să fie îngăduitor cu cei neștiutori și rătăciți» (Evr., 5, 1—2). Prin întreaga activitate des-fășurată de Prea Fericirea Sa, ca ierarh și arhipăstor al Bisericii noas-tre, a întruchipat cele spuse de marele Pavel. Chemat la această slu-jire arhierescă dintre oameni, s-a dăruit pentru oameni. Din ceata cel-lor dintre care a fost ales și din rostul împlinirilor teologice a acestei cete, se înțelege că chemarea la treapta arhierescă s-a făcut dintr-o slujire deosebit de importantă a Bisericii. Era strădania de formare a

viitorilor slujitori ai ei, de la modelare sufletească și intelectuală pentru ca aceștia să se prezinte cu vrednicie la primirea Sfintei Taine a Hirotoniei. Din mărturisirea Prea Fericirii Sale de la hirotonie, se vede cât era de atașat de catedra universitară și de misiunea de profesor. «Mă despart astăzi de rostul meu de profesor la Institutul Teologic Universitar din București, cu părere de rău, fiind indeletnicirea aceasta, arată Prea Fericirea Sa, căreia i-am închinat viața, în slujba Bisericii, mi-a hărăzit multe bucurii sufletești. Dar mă mîngii cu gîndul, că și de acum înainte voi fi învățătorul păstoriților mei, cu harul și puterea Duhului Sfînt, care este asupra mea»³.

Dreaptă și sfîntă încredințare. Căci ce ar putea să constituie o mai mare și mai statornică mîngiere în viața unui ierarh, ca aceea de a împărtași harul preoției foștilor ucenici și de a asigura slujitorii, preoții, diaconi și arhieriei Bisericii noastre.

Itinerarul săvîrșit de la hirotonie în slujba Bisericii strămoșești este impresionant și unic. Prin importanța misiunilor Sfînta sa arhierie avea să radieze prinos de har, credință și cunoștințe în mijlocul clerului și credincioșilor, ci și numeroase forme de apostolat înlăuntrul și în afara Bisericii, într-o epocă de înfăptuiri ale poporului nostru spre treptele de înflorire a țării și în afară de afirmare a atașamentului obștii dreptmăritoare în cîmpul larg omenirii unitate de dreptate, de pace și de înțelegere. Nu numai înlăuntrul Bisericii, slujirea sa arhierescă s-a arătat rodnică, ci și peste hotare, și nu numai în cîmpul teologiei și ecumenismului, ci și în cel al strădaniilor pentru pace. După încheierea ultimei conflagrații mondiale și după ce zarea lumii s-a luminat cu razele păcii, primul ierarh român care a trecut Oceanul și care a turnat balsamul mirului strămoșesc și mireasma plaiului natal asupra inimilor și căminelor fiilor poporului român de pe continentul american, a fost Prea Fericirea Sa. Nimeni nu va putea zugrăvi bucuria acelor fii ai neamului nostru în sufletele cărora făclia dorului de părinte și de frații de acasă, de țară și de mormintele părinților luminează tot mai viu și mai puternic cu trecerea timpului. Clipele întîlnirii cu ei, liturghisirile, cuvîntările calde și binecuvîntările, constituiau pentru toți un adevărat zefir proaspăt venit de la vatra neamului, a cărei imagine le-o oferea Prea Fericitul Iustin, pe atunci mitropolit la Iași. Era printre primele misiuni la care am avut prilejul să particip, după care au urmat alte misiuni din partea Bisericii Ortodoxe Române pe lângă Patriarhiile ortodoxe apostolice, pe lângă forurile mondiale creștine și cele pentru pace, unde sfînta slujire arhierescă a rodit, după cuvîntul Sfîntului apostol Pavel, «pentru oameni», pentru menținerea păcii în lume, pentru statornicirea dialogului teologic, pentru promovarea a tot ceea ce trebuia închinat vieții omenești, darul ei sfînt.

Cuvîntul plin de duhul Noului Testament, specialitatea Prea Fericirii Sale ca profesor, era rostit acum, în numele Bisericii Ortodoxe Române, în fața marilor foruri creștine mondiale, la posturile de radio și în soboare bisericești, era rostit din demnitatea de ierarh al unei Biserici, cunoscută în lumea creștină pentru contribuția adusă de ea la im-

3. «B.O.R.», *Alegerea, Hirotonia...*, p. 238.

bogăția tezaurului Ortodoxiei ecumenice sau la stabilirea de noi punți apropierii și păcii. Cel ce zăbovește asupra celor ce a îngăduit Prea Fericirea Sa a se tipări, acela își dă seama de adâncimea aspectelor teologice ale problematicii ce apare în lume, iar claritatea și fidelitatea față de învățătura evanghelică și patristică lasă să se vadă limpede că Prea Fericirea Sa exprimă nu numai conștiința Bisericii noastre strămoșești, ci și pe cea a întregii Biserici.

Pare deosebit de semnificativ un pasaj dintr-o intervenție a sa la posturile de radio din Republica Federală Germania, 1969. Vorbind despre strădania Consiliului Ecumenic al Bisericilor în angajarea slujitorilor și credincioșilor din lume la sprijinirea marilor acțiuni de apărare a vieții omenești, Prea Fericirea Sa spunea: «Paralel cu examinarea acestui concept de «comuniune» se procedează acum la organizarea cercetării aprofundate a conceptului de *om* în societatea dezvoltată. In drumându-se pe calea aceasta, ecumenismul își învederează dimensiunea sa în timp prin păstrarea continuității sale; asumându-și responsabilitatea pentru viața oricărei ființe umane, Biserica intră în contextul ei de catolicitate, extinzându-și dimensiunea orizontală pe plan universal. Fundamentându-și apoi acțiunea sa pe temeiul participării tuturor la viața în Hristos — Care innoiește — prin Sfântul Duh, Biserica leagă pe plan vertical pământul cu cerul»⁴.

La înmănuncherea celor trei decenii de slujire arhierescă, care au înmănuncheat belșug de împliniri harice, administrative și în general de sfință chivernisire a obștii dreptunăritoare a Bisericii noastre, rugăm pe Mântuitorul Hristos, Marele nostru Arhiereu, să hărăzească Prea Fericitului Patriarh Iustin, mulți ani de slujire, întreg, cinstit, sănătos, drept învățînd cuvîntul adevărului Său.

INTRU MULȚI ANI PEA FERICITE PATRIARH IUSTIN!

† TEOCTIST

ARHIEPISCOP AL IAȘILOR

ȘI

MITROPOLIT AL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

I
S
n
s
d
n
d
i
n
r
f
d
d
i
f
n
u
l
t
n
E
r
j
u
l
t
s
p
c
s
h
R
p
p
r
t

SESIUNEA COMITETULUI DE EVALUARE A PROCESULUI CONFERINȚEI PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA

(Budapesta, 21—23 februarie 1986)

Comitetul de evaluare a procesului C.S.C.E. a fost înființat în anul 1985, în cadrul Conferinței Bisericilor Europene, ca urmare a interesului crescând pe care Bisericile membre ale acestei organizații îl manifestă față de evenimentele legate de aplicarea Actului final de la Helsinki și a dorinței lor de a contribui la transpunerea în faptă a prevederilor acestui document de importanță deosebită pentru soarta continentului european. Alcătuit din patru delegați ai Bisericilor din Europa de Est, patru din Europa de Vest și doi din țările europene neangajate în pacte militare, comitetul are sarcina de a studia și de a analiza evenimentele legate de Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa, în scopul de a face propuneri pentru orientarea activității Conferinței Bisericilor Europene și pentru implicarea ei în acest proces.

Răspunzând convocării, membrii Comitetului s-au întrunit la Budapesta, între 21—23 februarie 1986.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de *Pr. Dumitru Soare*, directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, membru de drept în acest Comitet.

Au mai fost de față: *Dr. G. G. Williams*, secretar general al Conferinței Bisericilor Europene; *Dr. Théo Tschuy*, responsabil al Programului Bisericilor pentru drepturile omului din cadrul C.B.E., precum și unii reprezentanți ai Bisericilor-gazdă din Ungaria.

După săvârșirea unei rugăciuni, urmată de un scurt studiu biblic, lucrările au fost deschise de Prof. Perti Pessonen, președintele Comitetului, care a salutat pe cei prezenți și a mulțumit Consiliului ecumenic al Bisericilor din Ungaria pentru acordarea găzduirii. În numele Bisericilor-gazdă, Episcopul luteran Gyula Nagy a urât succes lucrărilor Comitetului și a subliniat importanța lucrării Bisericilor în sprijinirea eforturilor omenirii pentru pace și viață.

A fost discutat și apoi aprobat proiectul ordinii de zi și s-a fixat un mic colectiv pentru redactarea procesului verbal și a comunicatului întrunirii.

În cadrul analizării activității Comitetului, de la reuniunea sa anterioară și pînă în prezent, fiecare participant a prezentat o dare de seamă asupra situației din țara și Biserica sa, în contextul procesului post Helsinki și al eforturilor pentru securitate, cooperare și pace pe continentul european.

Reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române a menționat în raportul său că România a acordat o atenție deosebită Conferinței de la Stockholm, încă de la începutul acesteia, prezentînd documentul «Poziția României, concepția și considerentele președintelui Nicolae Ceaușescu privind măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa». Împreună cu contribuțiile celorlalte state participante, propunerile românești au intrat în portofoliul de propuneri și idei al Conferinței, care se află la baza lucrărilor, a dialogului și a negocierilor pentru

ajungerea la un acord, servind adesea drept puncte de pornire în eforturile pentru căutarea de soluții general-acceptabile. Delegația română la lucrările Conferinței de la Stockholm a depus eforturi perseverente, de-a lungul celor opt întruniri ale acesteia de până acum, pentru instaurarea unei atmosfere constructive de lucru în cadrul negocierilor, pentru dinamizarea acestora și pentru obținerea unor rezultate concrete, substanțiale. Pe linia internă a acestor preocupări, în România a avut loc în anul 1985 un important Congres al Frontului Democrației și Unității Socialiste, care, la inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu, a chemat pe toți cetățenii țării să-și aducă o contribuție, fiecare la locul său de muncă, în favoarea apărării păcii și vieții omenirii. Dind urmare acestui apel, în întreaga țară au avut loc ample manifestații și adunări populare, care au condamnat cursa înarmărilor, și îndeosebi a celor nucleare, cerind scoaterea acestora în afara legii și apărarea dreptului la viață al omenirii. În acest context, Cultele religioase din România au organizat o mare adunare pentru dezarmare și pace — cea de a treia de acest gen din ultimii ani — la care au luat parte și înalte personalități bisericesti de peste hotare, dezbătând tema: «Pacea înseamnă astăzi însăși viața pe planeta noastră». Adunarea a adresat un apel către Bisericile, organizațiile religioase și oamenii doritori de bine din întreaga lume, cerind unirea eforturilor întregii omeniri pentru apărarea vieții pe pământ.

La sfârșitul expunerii, delegatul român a înmănat celor de față textul *Apelului* celei de a 3-a Adunări a Cultelor din România pentru dezarmare și pace.

După prezentarea dărilor de seamă de către toți delegații, Rev. Rune Forsbeck (Suedia) a susținut un referat asupra Conferinței de la Stockholm, în care a analizat etapele acestei conferințe, rezultatele de până acum și proiectele de viitor, oprindu-se în final asupra problemelor: mișcările pentru pace în Europa; amplasarea rachetelor nucleare în unele țări europene; exportul de arme, colaborarea Bisericilor la acțiunile pentru apărarea păcii; soluționarea conflictelor dintre state.

În continuare, Dr. Théo Tschuy a prezentat un raport asupra activității din ultimul timp a Programului Bisericilor pentru drepturile omului în vederea aplicării Actului Final de la Helsinki. Vorbitorul s-a referit la diferite aspecte ale situației actuale din Europa, precum: minoritățile naționale, probleme ale tineretului, șomajul, emigranții, organizațiile ecumenice, libertatea religioasă. În final, a menționat rezultatele reuniunii experților în problema drepturilor omului de la Berna și ale recente conferințe de la Mișcolț, care s-a ocupat cu problema libertății religioase în regiunea Dunării de Sud.

În cadrul discuțiilor asupra acestui referat, s-au precizat unele lucruri, ca: relația dintre procesul Helsinki și Programul Bisericilor pentru drepturile omului; relațiile acestui Program cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor; continuarea activității programului, după următoarea Adunare Generală a C.B.E. Cu privire la angajarea Bisericilor în activitatea pentru susținerea drepturilor omului, s-a subliniat ideea ca problema aceasta să nu fie tratată separat de celelalte prevederi ale Actului Final, ci în contextul acestora.

VIA
bril
me.
tări
ces
par
tici
din
Bis

goa
Ger
tivi
rita
dab
dor
C.B
con

For
car
Vor
stîn
tura
lui
seri
bun

al
dep
dele
ace:

asu
sect
Dun
nor:
în E
seri
2, 7
cum
însă
de c
de
fiec
ritat
una
a or
blen
atit
noa:

Următorul punct din ordinea de zi s-a referit la participarea membrilor Comitetului la cea de a IX-a Adunare Generală a C.E.B., care urmează să aibă loc în luna septembrie a acestui an, în Scoția. S-a hotărât ca președintele și secretarul Comitetului de supraveghere al procesului post-Helsinki să ia parte la Adunare, cu statut de observatori, participarea lor fiind asigurată financiar de C.E.B. În ce privește participarea celorlalți membri, s-a stabilit ca aceștia să solicite Bisericilor din care fac parte includerea lor ca membri în delegația respectivelor Biserici.

În continuare, a fost prezentat și aprobat, cu amendamentele de rigoare, proiectul de raport al Comitetului către cea de a IX-a Adunare Generală a C.B.E. Raportul a înfățișat preocupările, obiectivele și activitatea Comitetului de evaluare a procesului Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, de la constituirea sa și pînă la zi, oferind date, informații și comentarii asupra principalelor evenimente din acest domeniu, precum și propuneri de angajare a Bisericilor membre ale C.B.E. în acțiunile pentru destindere, securitate, cooperare și pace pe continentul european.

Episcopul luteran Gyula Nagy a prezentat apoi un referat asupra Forumului Cultural al Statelor semnatare ale Actului Final de la Helsinki, care a avut loc la Budapesta, între 15 octombrie—25 noiembrie 1985. Vorbitorul a menționat elementele noi ale acestui eveniment, constînd din prezența unor reprezentanți ai vieții științifice, artistice și culturale, alături de sociologi și politicieni, a comentat structura forumului și activitățile din cele patru secții de lucru și a subliniat rolul Bisericilor în păstrarea valorilor culturale și în slujirea cauzei păcii și bunicii înțelegeri între oameni și popoare.

Următorul punct din ordinea de zi s-a referit la aspectul teologic al activității pe care Bisericile membre ale C.B.E. sînt chemate să o depună în procesul Actului Final de la Helsinki. Luările de cuvînt ale delegaților s-au axat pe îndatorirea continuării lucrării teologice în acest domeniu.

Delegatul Bisericii Ortodoxe Române a subliniat, în intervenția sa asupra acestui subiect, că în strădaniile oamenilor și popoarelor pentru securitate și cooperare noi creștinii trebuie să vedem însăși voința lui Dumnezeu. Cele 10 principii ale Actului Final de la Helsinki, menite să normeze relațiile dintre state și să asigure securitatea și cooperarea în Europa și în lumea întregă, își găsesc temeiuri și în învățătura Bisericilor noastre. Dumnezeu a dat omului viața, ca dar suprem (Fac., 2, 7; I Cor., 15, 45—47). Viața este valoarea supremă a omului, precum și suportul tuturor celorlalte valori. Pe lîngă dar divin, viața este însă și un drept fundamental al omului, precum și o misiune de realizat de către oameni și popoare. Fiecare ins și fiecare popor are o misiune de realizat în comunitatea celorlalți inși și popoare. Fiecare om și fiecare popor are dreptul la viață, la existență demnă și liberă. Securitatea este un element indispensabil al vieții. Ea a constituit întotdeauna și este astăzi, mai mult ca oricînd, aspirație profundă și legitimă a omenirii actuale. Problema securității Europei și pacea ei este problema vitală a popoarelor care locuiesc în Europa. Noi trăim în Europa atît ca cetățeni cît și ca Biserici și comunități religioase. În vremea noastră, cînd mai ales în Europa se risipesc resurse uriașe pentru arme

care urmăresc distrugerea vieții, Bisericile au datoria unei atitudini ferme, potrivit învățăturii lor. Desigur, Bisericile nu sînt factori de decizie, dar ele nu pot rămîne indiferente la ceea ce se întîmplă în lume. Ele trebuie să se angajeze în lupta popoarelor pentru pace, securitate și cooperare, aducîndu-și o contribuție specifică, de pe propria lor poziție și cu propriile lor argumente.

În ultima parte a lucrărilor, Comitetul de evaluare a procesului Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, și-a îndreptat atenția asupra viitoarei sale activități, în contextul Conferinței pentru dezarmare de la Viena (ce urmează să-și înceapă lucrările în luna noiembrie din acest an), a aprobat textul unui comunicat asupra intrunirii sale prezente și a fixat ca dată a următoarei reuniuni primăvara anului 1987.

Pr. DUMITRU SOARE

SESIUNEA COMITETULUI EXECUTIV AL CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

(Kinshasa, Zair, 9—18 martie 1986)

La invitația Bisericii Kimbanguiste din Zair, sesiunea de primăvară a Comitetului executiv al C.E.B. a avut loc la Kinshasa, în Zair. Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului. Biserica Kimbanguistă este o Biserică creștină relativ nouă, apărut în secolul nostru, ca urmare a predicării unui credincios local african Simon Kimbangu. Biserica s-a format încă sub dominația colonialistă belgiană, dar a apărut ca formație recunoscută abia după eliberarea și proclamarea independenței Zairului, în anii '60. Avînd în vedere că îndeplinea condițiile de intrare în C.E.B. a fost primită în Consiliu și este pentru prima oară cînd găzduiește o întîlnire ecumenică. În Zair Biserica majoritară este cea Romano-Catolică, urmată de Biserica Kimbanguistă, de un grup de Biserici protestante și de un grup mai mic ortodox, alcătuit în mare parte din greci și în mai mică parte din populație locală, totalizînd cca. 20.000 de credincioși. Ortodocșii sînt păstoriți de Mitropolitul Timotei, aflat sub jurisdicția Patriarhiei de Alexandria. Cu prilejul lucrărilor din Zair au fost vizitate toate aceste Biserici.

În afară de lucrările obișnuite, cum ar fi ascultarea raportului financiar, eliberări și numiri de personal, aprobarea unor întruniri și conferințe, pe agenda lucrărilor Comitetului executiv au figurat și următoarele probleme.

1. **Relațiile cu Biserica Romano-Catolică.** A fost ascultat raportul Dr. Todor Sabev, secretar adjunct al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și raportul Dr. Jacques Maury, care a fost reprezentantul C.E.B. la întrunirea din toamna trecută a episcopilor romano-catolici la Roma, în vederea evaluării urmărilor Conciliului II Vatican. Cele două rapoarte au evidențiat dorința de cooperare a Romei cu C.E.B., au apreciat evaluarea pozitivă a perioadei post-conciliare în ceea ce privește relațiile ecumenice, dar au criticat ceea ce am putea numi ambiguitatea Vaticanului în multe privințe. S-a considerat că Roma se află încă departe de o deschidere adevărată atîta vreme cît accentuează în continuare primatul papal și infailibilitatea și conține unitatea ca o

ini feritoare a tuturor la romano-catolicism. O mai bună apreciere s-a
e deciat faptului că se poate colabora cu Roma cu privire la problemele so-
i lume ciale, problemele păcii, problemele dezvoltării și în general cu privire
uritate la tot ceea ce nu implică aspecte teologice fundamentale. S-a dat man-
lor po-dat secretarului general Emilio Castro să facă o vizită Papei Ioan Paul
al II-lea, cu care să discute relațiile dintre C.E.B. și Biserica Romano-
cesului Catolică și să stabilească noi căi de cooperare în problemele ecume-
t aten-nismului practic.

2. Gunther Gassmann, directorul comisiei «Credință și Constituție»,
na no-a prezentat raportul acestei Comisii, arătând că un număr de peste 150
intru-de Biserici au trimis evaluările la Documentul BEM și că tehnicienii
năvara din cadrul Comisiei lucrează acum la evaluarea lor, prevăzând o muncă
de lungă durată.

RE În legătură cu aceasta, a luat cuvîntul și delegatul român, în ca-
litate nu numai de membru al Comitetului executiv, ci și în calitate de
moderator al Unității I a Consiliului Ecumenic, din care face parte și
comisia «Credință și Constituție». S-a arătat că este necesar să se lu-
creze cu mai multă perseverență în așa fel încît în luna iulie, cînd Uni-
tatea I va avea o Adunare generală la Potsdam în R.D.G., să se poată
ăvara prezenta o evaluare completă, cu propuneri. De asemenea, a propus
r. Din să se trimită o nouă scrisoare Bisericilor care nu au trimis încă răs-
tonie punsul invitîndu-le să o facă cît mai degrabă. De asemenea, delegatul
elativ român a mai arătat că Documentul B.E.M. este una din cele mai im-
incios-portante acțiuni pe care le-a inițiat Consiliul Ecumenic în vederea re-
iniția fierii unității Bisericilor și că el trebuie tratat cu multă seriozitate,
după și fără a fi amînat, deoarece Bisericile care l-au luat în discuție așteaptă
nd în să vadă cît mai repede ce rezultate poate aduce. Dacă se va întîrzia
Con-en prea mult, Bisericile vor putea acuza Consiliul Ecumenic de neglijență
enic. și superficialitate și-și vor putea pierde interesul și încrederea față de
Bise-modul cum rezolvă Consiliul Ecumenic problemele care-i stau în față.

S-a dat sarcină comisiei «Credință și Constituție» să trateze cu toată
o mai seriozitatea problema B.E.M., și în iulie 1986 să prezinte la Potsdam
e din un raport detaliat și complet. De asemenea, s-a dat aceleași comisii
sint sarcina de a prezenta proiecte precise în legătură cu încă două teme
si de pe care le are pe agendă, și anume: «*Către o exprimare comună a cre-
ceste dinței apostolice*» și «*Unitatea Bisericii și reînnoirea comunității uma-
ne*». Și aceste teme urmează a fi prezentate la Potsdam în iulie 1986.

3. În legătură cu atitudinea Consiliului Ecumenic față de unele si-
tuatii din lumea de azi au fost luate în discuție problemele din Africa
de Sud, analizîndu-se declarația de la Harare-Zimbabwe, alcătuită între
4—6 decembrie 1985, de către reprezentanți ai C.E.B., F.L.M. și ai Con-
ferinței Bisericilor din Africa. În această declarație s-a propus ca ziua
de 16 iunie să fie socotită zi mondială de rugăciune și post în sprijin-
ul celor care suferă discriminări din partea regimului nedrept din
Cele Africa de Sud. S-a făcut apel la toate comunitățile internaționale să
E.B., înceteze tranzacțiile bancare cu societăți și instituții din Africa de Sud.
a ce S-a cerut tuturor țărilor să aplice de îndată sancțiuni globale împotriva
am-Africii de Sud, iar Bisericilor din toată lumea să susțină mișcările sud-
afică africane, care doresc eliberarea țării lor. S-au aprobat declarațiile miș-
cării sindicale din Africa de Sud, care urmărește crearea unui front unit
a o împotriva apartheidului. De asemenea, s-a cerut aplicarea imediată a

rezoluției 435 a Națiunilor Unite asupra Namibiei. Comitetul executiv a aprobat și și-a însușit toate aceste puncte din declarația de la Harare, hotărînd ca ea să fie dată publicității spre informarea Bisericilor.

Comitetul executiv a mai luat în discuție situația din Orientul Mijlociu și din America Latină. Aducîndu-se în discuție, tangențial, problema teologiei eliberării, profesată de unii teologi sud-americani, care s-au pus în conflict cu Vaticanul, Comitetul executiv a apreciat că teologia eliberării trebuie considerată cu multă seriozitate, ea exprimînd în momentul de față voința creștinilor din acea zonă de eliberare de sărăcie și exploatare, înțelegînd însă ca ea să rămînă pe terenul bisericesc și teologic și să nu se prefacă într-o ideologie politică. S-a exprimat dorința ca Vaticanul și teologii eliberării să găsească o modalitate de înțelegere și de cooperare, evitîndu-se o ruptură care n-ar fi fost în interesul nimănui și nici ecumenismului.

4. O altă problemă care a fost pe ordinea de zi a fost aceea a redactării unei declarații privind *Anul internațional al păcii*.

A fost apreciată inițiativa Organizației Națiunilor Unite de a institui un an internațional al păcii, acum cu prilejul aniversării celei de-a 40-a sesiuni a Adunării generale a O.N.U. S-a apreciat că această sesiune va asigura un rol important în această privință organizațiilor non-guvernamentale, inclusiv organizațiilor bisericești. S-a reamintit că cea de-a VI-a Adunare generală de la Vancouver (Canada) a C.E.B. a accentuat pe legătura strînsă dintre pace și dreptate declarînd: «Popoarele lumii au nevoie de pace și dreptate. Pacea nu este numai absența războiului. Pacea nu poate fi clădită pe nedreptate. Pacea cere o nouă ordine internațională bazată pe dreptate pentru și în sinul tuturor națiunilor, pe respectul pentru fiecare persoană, chip al lui Dumnezeu. Pacea este, așa cum a gîndit profetul Isaia, rezultatul dreptății».

Comitetul executiv a stabilit următoarele în legătură cu atitudinea ce trebuie să ia Bisericile față de *Anul internațional al păcii*.

a) Să accentueze relația dintre cursa înarmărilor, nedreptatea social-economică și degradarea naturii;

b) Să accentueze nevoia urgentă de a face pămîntul și spațiul curate de arme nucleare și de alte mijloace de distrugere în masă și de a începe de îndată dezarmarea nucleară.

c) Să accentueze preocuparea deosebită față de militarizare și de consecințele ei;

d) Să accentueze nevoia de a salva știința și tehnica modernă de la întrebuintarea în slujba războiului și a profiturilor unor interese și de a asigura folosirea științei și a tehnologiei pentru scopuri pașnice, în interesul omenirii și pentru eradicarea sărăciei.

e) Să accentueze necesitatea opririi imediate a tuturor experiențelor cu arme nucleare, apreciîndu-se faptul că la 20 februarie 1986 Uniunea Sovietică s-a declarat gata să accepte inspecții unilaterale cu privire la experiențele nucleare.

Comitetul executiv a apreciat de asemenea propunerile cu privire la dezarmarea nucleară făcute la 15 ianuarie 1986 de Uniunea Sovietică în legătură cu *Anul internațional al păcii*, urmărind ca pînă în anul 2000 să fie eliminate toate armele nucleare. Comitetul executiv și-a exprimat speranța că toate statele care posedă arma nucleară vor ajunge ca prin

dialog și negocieri să elimine aceste arme și pericolul care amenință
menirea. De asemenea, Comitetul executiv a luat notă cu apreciere de
forturile pe care le fac toate statele și Bisericile cu privire la eliminarea
pericolului unui război, apreciind în acest sens în mod deosebit și Apelul
Cultelor din România care a fost lansat la sfârșitul anului trecut pentru
pace și dezarmare. Texte ale acestui *Apel* au fost distribuite tuturor
membrilor Comitetului executiv.

S-a apreciat, de asemenea, inițiativa Papei Ioan Paul al II-lea în
chemarea pentru un efort mai intens de acțiune și rugăciune în vederea
păcii în acest an.

Comitetul executiv a hotărât să recomande tuturor Bisericilor mem-
bre ca în acest an, în ziua de 16 iunie să se țină o zi de rugăciune și post
pentru pace și înțelegere între oameni și în special pentru amintirea
suferințelor celor din Soweto, care au fost omorâți acum 10 ani din pri-
cina luptei lor pentru dreptate și pace în Africa de Sud.

În declarația Comitetului executiv cu privire la Anul internațional
al păcii s-a exprimat dorința ca să se dea o atenție deosebită nedreptă-
ților economice, opresiunii și exploatării și violării drepturilor umane.
Să fie rugate Bisericile ca în acest An internațional al păcii să-și inten-
sifice eforturile de pace, să dea mărturie pentru pace și dreptate prin ru-
găciuni și prin implicarea concretă în orice acțiune menită să promoveze
pacea și înțelegerea dintre oameni.

5. În continuare, Comitetul executiv a luat în discuție și a stabilit
viitoarele acțiuni și întruniri organizate de Consiliul Ecumenic al Bi-
sericilor.

Cu prilejul lucrărilor Comitetului executiv în Zair, toți membrii Co-
mitetului executiv au fost primiți în audiență de președintele Zairului,
Di. Mobutu Sekuse în ziua de 13 martie 1986. Membrii Comitetului
executiv au făcut de asemenea o vizită în localitatea Nkamba, la cca.
300 de km depărtare de Kinshasa, localitate care este centrul spiritual al
Bisericii Kimbanguiste.

De asemenea, membrii Comitetului executiv au făcut o vizită Bise-
ricii Kimbanguiste din Republica Populară Congo, în orașul Brazaville.
Cu acest prilej, președintele Joachim Held, secretarul general Emilio
Castro și I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului au fost primiți într-o
audiență de o oră de președintele Consiliului de miniștri al Republicii
Populare Congo.

Ațit în convorbirile cu președintele Mobutu, cit și cu primul mi-
nistru al Republicii Populare Congo delegatul român a avut prilejul să
vorbească despre relațiile dintre Culte și dintre Culte și stat în România,
arătând totodată importanța care se dă în România problemelor păcii și
necesității ca pacea să fie zidită pe o nouă ordine economică internațio-
nală și pe dreptate socială.

Lucrările Comitetului executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor
de la Kinshasa au arătat încă o dată că toți membrii Comitetului execu-
tiv și conducerea de la Geneva a Consiliului Ecumenic se orientează,
așa cum trebuie, pe cele mai autentice principii creștine cu privire la
problemele lumii de azi, și în special cu privire la problema păcii, a eli-
berării popoarelor și a dreptății sociale.

† DR. ANTONIE PLĂMĂDEALA,
Mitropolitul Ardealului

ANIVERSAREA ZILEI DE NAȘTERE
A PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH
DR. IUSTIN MOISESCU

Miercuri, 5 martie a.c., ierarhi, clerici, cadre din Administrația Patriarhală, Arhiepiscopia Bucureștilor și din învățământul teologic, reprezentanți ai presei bisericești, precum și numeroși credincioși, au participat, în Catedrala Patriarhală, la slujba Te-Deum-ului săvârșit în cinstea aniversării zilei de naștere a Întâistătorului Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Dr. Iustin Moiescu.

După oficierea sfintei slujbe, încheiată cu obișnuitul polihroniu, s-a trecut la Cabinetul de lucru al Prea Fericii Sale. Aici, Înalt Prea Sfințitul Dr. Antonie Plămădeală, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolit al Ardealului, a ținut — în numele membrilor Sfintului Sinod, al credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și al celor prezenți — un scurt cuvânt ocazional, din care redăm :

«Am deosebita bucurie de a mă afla astăzi aici, pentru ca în numele meu, al membrilor Sfintului Sinod și al celor de față, să urăm Prea Fericii Voastre, cu ocazia aniversării zilei de naștere, încă mulți și fericiți ani în fruntea Bisericii Ortodoxe Române.

Sintem siguri că istoria Bisericii noastre va consemna în analele ei un patriarhat care se înscrie din zi în zi cu realizări tot mai mari. Ne bucurăm pentru aceasta fiindcă și Biserica trebuie să fie prezentă la frumoasele transformări și înnoiri din viața patriei. Ne rugăm Bunului Dumnezeu să vă dăruiască încă mulți ani la conducerea corabiei Bisericii Ortodoxe Române, pentru realizări tot mai mari și mai multe».

A răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, care, adresându-se celor prezenți, a spus :

«Fiecare om își sărbătorește ziua lui de naștere într-un anumit fel. Unii o fac în chip zgomotos, în familie, în societate, între prieteni. Alții lasă să treacă această zi aproape neobservată. Este felul lor de a o serba.

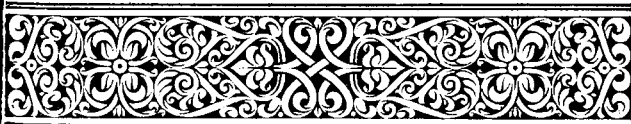
În viața noastră bisericească s-a îndătinat ca sărbătorirea zilei de naștere a chiriarhilor să se facă începând cu o rugăciune de mulțumire și de laudă adusă lui Dumnezeu, pentru toate; apoi cu un cuvânt între cel sărbătorit și cei prezenți, și cu îndătinatul pahar cu vin, semn al comuniunii noastre spirituale. Așa facem și noi, cum de altfel se face în toate eparhiile.

Vă mulțumesc pentru urările făcute, pentru participarea la această bucurie a mea și vă fac la rindul meu urări de viață îndelungată, pentru realizări frumoase, spre bucuria celor dragi ai Dvs.

Vă fac urări nu numai pentru viața personală, ci și pentru viața bisericească, și vă mulțumesc pentru rivna depusă în lucrarea noastră comună, pentru tot ceea ce faceți în slujba frumoasei și scumpei noastre patrii. Dumnezeu să vă binecuvinteze strădaniile și să vă ajute să săvârșiți în viață tot ceea ce bine gândiți, tot ceea ce bine doriți».

Momentul aniversar din viața Întâistătorului Bisericii noastre a fost întregit de numeroasele telegrame și scrisori de felicitare adresate de diferite personalități din țară și de peste hotare.

ALEXANDRU M. IONIȚĂ

DIN VIAȚA COMUNITĂȚILOR ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE

VIZITA I. P. S. MITROPOLIT NICOLAE AL BANATULUI
LA PAROHIIILE ORTODOXE ROMÂNE
DN FRANȚA ȘI R. F. GERMANIA

În calitate de exarh al comunităților ortodoxe române din Europa Centrală și Occidentală, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului a efectuat, în perioada 30 noiembrie — 14 decembrie 1985, o vizită la parohiile ortodoxe române din Franța și R. F. Germania.

În Franța, I. P. S. Mitropolit Nicolae s-a întâlnit cu I. P. S. Arhiepiscop Adrian, conducătorul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, cu sediul la Paris, și a soluționat, între altele, probleme legate de consolidarea parohiei «Sf. Ioan Botezătorul» din Strasbourg, de curînd înființată, care și-a dobîndit recent propriul său lăcaș de cult. Totodată, I. P. S. Sa a transmis I. P. S. Arhiepiscop Adrian îndrumări din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin cu privire la bunul mers al activității pe tărîm pastoral-misionar, cultural și ecumenist. De asemenea, I. P. S. Mitropolit Nicolae a purtat discuții cu Preotul Aurel Grigoraș și cu membrii comitetului parohiei «Pogorîrea Sf. Duh» din Paris, interesîndu-se de nevoile lor religioase și de asigurarea unor condiții cît mai bune pentru întărirea unității spirituale a românilor grupați în jurul acestei parohii. Pe data de 1 decembrie, I. P. S. Mitropolit Nicolae s-a aflat în mijlocul românilor participanți la recepția organizată de I. P. S. Arhiepiscop Adrian, cu prilejul aniversării Unirii Transilvaniei cu România, care a oferit celor prezenți momente de autentică trăire românească, în spiritul cinstirii memoriei înaintașilor, afirmării conștiinței apartenenței la tradițiile naționale, întăririi legăturilor cu țara de origine. În sfîrșit, în capitala Franței, I. P. S. Sa a luat contact și cu reprezentanți ai autorităților de stat, care privesc cu interes activitatea bisericească, culturală și ecumenică desfășurată de parohiile românești din Paris și Strasbourg, aflate sub jurisdicția canonică

a Bisericii Ortodoxe Române, considerându-le punți de întărire a legăturilor de prietenie și colaborare între popoarele română și franceză.

În R. F. Germania, I. P. S. Mitropolit Nicolae a vizitat parohia ortodoxă română «Sf. Dumitru» din Hamburg, unde, duminică 8 decembrie, a oficiat Sfânta Liturghie, în fața unei asistențe numeroase de credincioși, și a rostit un cuvânt de întărire în credință, pe calea unirii în jurul altarului Bisericii străbune, a prețuirii și păstrării tezaurului de valori al spiritualității românești. Mulțumind I. P. S. Sale pentru momentele de înălțare sufletească trăite de cei prezenți, preotul paroh Dan Miron a rugat să se transmită Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin recunoștința față de grija ce o poartă fiilor săi duhovnicești, împreună cu hotărârea de a rămâne statornici în credință, în promovarea și permanentizarea tradițiilor strămoșești, de care se simt legați prin sentimentul apartenenței lor etnice.

De la Hamburg, I. P. S. Mitropolit Nicolae s-a deplasat la Offenbach, pentru a se întâlni cu Preotul Corneliu Dorin Jacotă, parohul comunității ortodoxe române din localitate, împreună cu care și-a continuat drumul spre Baden-Baden, ultima etapă a vizitei I. P. S. Sale, având ca obiectiv cercetarea capelei ortodoxe române cu hramul «Sf. Mihail și Gavriil». Aici a fost întâmpinat de preoții Radu Mironovici, superiorul capelei, și Mircea Basarab, parohul comunității ortodoxe române din München. Cu acest prilej, I. P. S. Mitropolit Nicolae a avut o consfătuire cu cei trei preoți români din Offenbach, München și Baden-Baden, pentru a se informa în legătură cu activitatea lor și a soluționa unele probleme legate de intensificarea vieții religioase în unitățile bisericești ce le-au fost încredințate.

Vizita I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului la parohiile ortodoxe române din Franța și R. F. Germania a oferit prilejul să se constate că aceste parohii sînt o realitate bine cunoscută în țările respective, își împlinesc cu râvnă misiunea de a fi factori de menținere a unității spirituale a românilor pe care-i păstoresc, întrețin bune raporturi cu reprezentanții celorlalte comunități creștine, participînd la toate activitățile care urmăresc apropierea creștinilor pentru unitate, pace și bună înțelegere.

VIZITA I. P. S. MITROPOLIT NESTOR AL OLTENIEI LA PAROHIIILE ORTODOXE ROMÂNE DIN AUSTRALIA ȘI NOUA ZEELANDĂ

În perioada 19 iulie — 12 august 1985, I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei a cercetat, din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, parohiile ortodoxe române din Australia și Noua Zeelandă.

La Melbourne, I. P. S. Sa a făcut, mai întîi, recepția lucrărilor de pictură a bisericii parohiei ortodoxe române «Sf. Petru și Pavel», realizate prin grija Patriarhiei Române și contribuția credincioșilor, apoi, duminică 21 iulie, a sfințit pictura și a oficiat Sfânta Liturghie, în prezența unui mare număr de credincioși și a unor delegați ai Bisericilor

creștine și organizațiilor religioase din localitate, precum și ai reprezentanților oficialităților municipale și ai statului Victoria. În cuvîntul de învățătură, rostit după slujbă, I. P. S. Mitropolit Nestor a remarcat, între altele, că, în contextul celorlalte grupări etnice și jurisdicții ecleziastice din Australia, românii au rămas trainic ancorați în tradițiile și cultura străbună, păstrîndu-și limba, credința și obiceiurile, și i-a chemat să fie mereu uniți în jurul valorilor spirituale ale neamului din care au odrăslit și în trăirea lor cît mai deplină, pe calea spre desăvîrșire creștină. Mulțumind I. P. S. Sale pentru osteneala de a înfrunta distanța și a veni la Melbourne, preotul paroh Dumitru Găină a rugat să se transmită Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin recunoștința față de ajutorul acordat la pictura bisericii, lucrare de mare prestigiu artistic, executată într-un autentic stil bizantin, îmbogățit cu elemente tradiționale românești, de pictorul Gheorghe Răducanu din București, expresie a sprijinului material și moral pe care întotdeauna, la cerere, parohia îl primește de la Biserica Mamă. La sfîrșit, după slujirea polihroniului și citirea rugăciunii parastasului de obște, I. P. S. Mitropolit Nestor a înmînat, din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, «Crucea patriarhală pentru mireni» unor membri ai comitetului parohial. S-a semnat în Cartea de Aur a parohiei.

De la Melbourne, I. P. S. Mitropolit Nestor, însoțit de Preotul Dumitru Găină, a plecat la Adelaide, pentru a cerceta parohia ortodoxă română «Sf. Nicolae» din localitate, unde a fost așteptat de preotul paroh Constantin Iana, de membrii comitetului parohial și de numeroși credincioși, precum și de Preotul Gabriel Popescu de la Sydney, venit și el în întîmpinarea înaltului ierarh. Cu acest prilej, I. P. S. Sa a avut o consfătuire cu cei trei preoți români din Australia privind viața religioasă a parohiilor lor, după care, duminică 28 iulie, a oficiat Sfînta Liturghie. La agapa creștinească care a urmat, președintele comitetului parohial a exprimat bucuria credincioșilor de a se fi putut închina și ruga, în duhul Ortodoxiei românești, împreună cu un ierarh al Bisericii strămoșești, iar I. P. S. Mitropolit Nestor a evidențiat statornicia în credință a fraților din Adelaide, îndemnîndu-i să păstreze conștiința unității de limbă și de neam, calea sigură prin care, ca fii ai poporului român, ne legitimăm cu toții în fața acestei lumi.

Următoarea etapă a vizitei I. P. S. Mitropolit Nestor a fost la parohia ortodoxă română «Sf. Maria» din Wellington, Noua Zeelandă, unde, duminică 4 august, a oficiat Sfînta Liturghie în fața credincioșilor veniți în număr mare să asculte și cuvîntul de învățătură arhierescă, inspirat din pericopa evanghelică a zilei, în contextul căruia I. P. S. Sa a subliniat buna-înțelegere care domnește în simlul comunității, unirea dintre frații de același neam în păstrarea credinței și tradițiilor strămoșești. După slujbă, I. P. S. Sa, din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, a înmînat «Crucea patriarhală pentru mireni» unor enoriași care s-au afirmat în sprijinirea activităților parohiale. În numele tuturor celor prezenți a mulțumit preotul paroh Gheorghe Speranță, care a rugat să se transmită Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin recunoștința față de grija ce o poartă pentru viața religioasă a românilor statorniciți în acest îndepărtat colț al lumii.

Revenind în Australia, I. P. S. Mitropolit Nestor s-a oprit la Sydney, pentru a cerceta parohia ortodoxă română «Sf. Maria» și a participa la sărbătorirea hramului bisericii ei, care a avut loc duminică 11 august, în prezența unui mare număr de credincioși și ai unor reprezentanți ai organizațiilor religioase și ai autorităților locale. După oficierea slujbei arhieresti, I. P. S. Sa a adresat credincioșilor un îndemn la unitatea de credință și aspirații, în duhul dragostei față de Biserica strămoșească și de valorile spiritualității românești. Mulțumind în numele enoriașilor, preotul paroh Gabriel Popescu a rugat să se transmită Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin recunoștința pentru ajutorul acordat la înfrumusețarea bisericii, împreună cu asigurarea că românii din Sydney vor continua să meargă neabătut pe calea credinței, a păstrării și promovării datinilor și obiceiurilor moștenite de la înaintași. A urmat agapa tradițională, într-o atmosferă de bucurie creștinească și românească, la sfârșitul căreia s-a semnat în Cartea de Aur a parohiei.

Cu prilejul călătoriei în Australia și Noua Zeelandă, I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei s-a întâlnit și a discutat cu membrii organelor parohiale și cu numeroși credincioși, în legătură cu problemele vieții lor religioase, a inițiat contacte și a purtat convorbiri cu conducători și reprezentanți ai celorlalte Biserici creștine, ai organizațiilor ecumenice și ai autorităților locale.

Vizita I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei la parohiile ortodoxe române din Australia și Noua Zeelandă a adus încredere în sufletul credincioșilor, întărindu-i pe calea credinței strămoșești și un spor de maturitate în activitatea preoților de slujire cu devotament a idealurilor de unitate sufletească ale fraților de același neam, fiind încă o dovadă că Biserica Mamă se îngrijește cu dragoste de fiii săi duhovnicești, chiar și atunci când aceștia trăiesc departe de locul de baștină.

SĂRBĂTORIREA HRAMULUI ȘI ANIVERSAREA UNUI DECENIU DE LA ÎNFIINȚAREA PAROHIIILOR ORTODOXE ROMÂNE DE LA MILANO—ITALIA ȘI OFFENBACH— R. F. GERMANIA

Parohia ortodoxă română din Milano—Italia a sărbătorit în ziua Pogoririi Duhului Sfânt, într-o atmosferă de bucurie duhovnicească, hramul bisericii sale și zece ani de la înființare.

La acest popas aniversar au participat, alături de enoriași, I. P. S. Arhiepiscop Adrian, conducătorul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, delegați ai celorlalte comunități ortodoxe române din Italia, precum și reprezentanți ai Bisericilor creștine din localitate.

Evenimentul a fost sărbătorit în chip solemn, în biserica parohială împodobită cu ramuri de tei, subliniind însemnătatea deosebită a acestui praznic, prin slujba Sfintei Liturghii, oficiată de I. P. S. Arhiepiscop Adrian, înconjurat de un sobor alcătuit din preoții români din Italia — Traian Valdman de la Milano, Gheorghe Vasilescu de la Torino, Petre Coman de la Florența și Mihai Drigă de la Bari — urmată de slujba vecherniei, în timpul căreia ierarhul slujitor a binecuvântat frunzele de nuc,

simbol al limbilor de foc sub forma cărora Sfintul Duh a coborât asupra Apostolilor.

După slujbă, I. P. S. Arhiepiscop Adrian a rostit un cuvânt de învățătură, punind în lumină însemnătatea Pogoririi Duhului Sfânt pentru mîntuirea neamului omenesc și care, de zece ani, ocrotește, sprijină și ajută activitatea bisericească, pastorală și ecumenică a parohiei, sfătuindu-i părintește pe credincioși să meargă neabătut pe calea credinței străbune, să păzească valorile culturii și spiritualității românești, să caute neîncetat pacea — ideal al lumii și al unității creștine de azi. Exprîmînd bucuria enoriașilor de a fi cinstiți cu prezența și povața arhiepiscopului de la Paris, Preotul Traian Valdman a scos în evidență rolul și însemnătatea Bisericii în promovarea unității de credință și de neam și a rugat să se transmită Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin recunoștința pentru grija pe care întotdeauna o arată față de nevoile lor religioase.

La agapa tradițională oferită de comitetul parohial, desfășurată într-o ambianță specific românească, Preotul Traian Valdman a evocat cu emoție începuturile vieții parohiale și unele momente mai semnificative ale activității desfășurate de-a lungul celor zece ani; profesorul Constantin Drăgan a exprimat, în numele membrilor comunității, bucuria de a se afla sub ocrotirea Bisericii Mame și în legătură neîntreruptă cu țara de origine, ceea ce îi ajută să-și mențină neschimbată identitatea de credință și de neam; Mons. Erminio Bardela a transmis salutul cardinalului Carlo Maria Martini al Bisericii Catolice Ambroziene și a subliniat activitatea ecumenică deosebită a Bisericii Ortodoxe Române, ca una ce este punte de legătură între Orient și Occident, iar I. P. S. Arhiepiscop Adrian a relevat, în încheiere, stăruința credincioșilor în păstrarea și permanentizarea credinței și a tradițiilor strămoșești, și a felicitat călduros pe membrii comitetului parohial pentru osteneala depusă în organizarea acestei festivități.

Momentul cultural care a urmat, alcătuit din frumoase pagini de muzică și poezie românească, a fost primit cu plăcere și interes de către participanți.

Parohia ortodoxă română din Offenbach — R. F. Germania a aniversat împlinirea unui deceniu de la înființare printr-o serie de manifestări, care s-au deschis cu emiterea unei medalii jubiliare și publicarea în presa locală a unor articole cu caracter omagial, și s-au încheiat cu o frumoasă festivitate, desfășurată în ziua prăznuirii hramului, cu participarea unui mare număr de credincioși și a unor reprezentanți ai Bisericilor creștine din landul Hessen și Nassau, precum și a I. P. S. Arhiepiscop Adrian, conducătorul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală.

Festivitatea a început cu slujba Sfintei Liturghii, oficiată, în biserica instalată în castelul Isenburg, de I. P. S. Arhiepiscop Adrian, înconjurat de un sobor format din preoții Corneliu Dorin Jacotă, parohul de la Offenbach, Alexandru Tudor, fostul preot al parohiei și unul din ctitorii ei, Radu Mironovici, superiorul capelei ortodoxe române «Mihail Sturdza» din Baden-Baden, Vasile Iorgulescu, parohul bisericii ortodoxe române din Strasbourg—Franța, Nicolae Chifăr, doctorand al Patriarhiei

Române la Erlangen, Alexandru Ciurea, profesor consultant la Institutul Teologic din București, și Ion Protopopescu, de la Cancelaria Sfântului Sinod. După slujba parastasului de obște pentru ctitorii, binefăcătorii și ajutătorii sfântului lăcaș, I. P. S. Arhiepiscop Adrian I-a hirotonit iconom stavrofor pe Preotul Corneliu Dorin Jacotă, înminindu-i însemnele rangului; înaltul ierarh a rostit un cuvînt de învățătură despre viața și activitatea marelui ierarh al Mirelor Lichiei, Sfîntul Nicolae, ocrotitorul bisericii, în contextul căruia s-a referit și la aniversarea celor zece ani de existență a parohiei, lăudînd eforturile celor care au contribuit la întemeierea ei și adresînd credincioșilor un apel la unitate, înțelegere și bună colaborare. Mulțumind I. P. S. Sale pentru prezență și participare la slujbă, preotul paroh Corneliu Dorin Jacotă a făcut o retrospectivă a activității desfășurate în răstimp de un deceniu, relevînd cu emoție începuturile organizării vieții parohiale, a evidențiat colaborarea cu celelalte confesiuni din Offenbach și împrejurimi pe linia unor acțiuni comune cu caracter ecumenic, și a îndreptat un gînd de recunoștință către Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, care sprijină satisfacerea tuturor nevoilor religioase ale fiilor săi duhovnicești. Despre bunele raporturi dintre Biserica Evanghelică din Germania și Biserica Ortodoxă Română a vorbit Pastorul Klaus Schwarz, consilier superior la Oficiul de relații externe al Bisericii Evanghelice-Frankfurt/Main, care a subliniat spiritul irenic al Ortodoxiei românești, deschis către marile imperative ale lumii de azi: pacea, buna înțelegere și colaborarea între oameni și Biserici.

Atmosfera de dragoste și comuniune frățească a continuat și la agapa ce a încheiat festivitatea, și în timpul căreia preoții Alexandru Tudor și Alexandru Ciurea au toastat pentru evenimentul sărbătorit, iar pastorii Loffler și Jones, reprezentanți ai Bisericii Evanghelice din landul Hessen și Nassau și, respectiv, din orașul Offenbach, au urat parohiei trăinicie și depline împliniri pe calea mîntuirii creștine. La sfîrșit, s-au proiectat și comentat diapozitive cu imagini din viața bisericească din România, iar I. P. S. Arhiepiscop Adrian a înminat, din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, «Crucea patriarhală pentru mireni» unor membri ai comitetului și consiliului parohial, a mulțumit tuturor pentru participarea la acest popas aniversar și a adresat un îndemn la întărirea unității între frații de același neam, la bună înțelegere între creștini și colaborare cu celelalte confesiuni.

PAROHIIILE ORTODOXE ROMÂNE DIN SALZBURG—AUSTRIA, BIRMINGHAM—ANGLIA ȘI FLORENȚA—ITALIA

Parohia Ortodoxă Română din Salzburg—Austria, păstorită timp de mai mulți ani de Preotul Ioan Săbăduș, care, la cerere, s-a reîntors în țară, reluîndu-și activitatea în cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor, l-a primit pe noul ei paroh, Preotul Dumitru Viezuianu.

Instalarea oficială a noului preot a fost făcută de I. P. S. Arhiepiscop Adrian în ziua «Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil», hramul bisericii acestei parohii, în cadrul unei festivități desfășurate în biserica din castelul

Mirabell, la care au participat și credincioși din Innsbruk, Linz și Graz, filiale ale parohiei din Salzburg, delegați ai comunității ortodoxe române din Viena, în frunte cu Preotul Marin Braniște, precum și reprezentanți ai altor culte și organizații religioase din localitate, între care P. S. Episcop Nikolaus Hummel, din partea Bisericii Vechi Catolice.

După oficierea Sfintei Liturghii, I. P. S. Arhiepiscop Adrian a acordat Preotului Dumitru Viezuianu rangul de iconom stavrofor, apoi, în contextul cuvîntului de învățătură rostit despre semnificația sărbătoririi hramului, l-a prezentat credincioșilor, povățuindu-l să vegheze «cu timp și fără timp» la păstrarea unității de credință, a limbii și obiceiurilor strămoșești, fiind pildă de slujire păstoriiților săi. Animat de calde sentimente de dragoste și prețuire față de poporul român, P. S. Episcop Nikolaus Hummel a vorbit despre colaborarea dintre Biserica Veche Catolică și Biserica Ortodoxă Română, subliniind acțiunile întreprinse în comun pentru apropierea și cunoașterea credincioșilor diferitelor confesiuni. Evocînd cu dragoste începuturile vieții parohiale în partea de vest a Austriei, ca unul care a ajutat la punerea bazelor ei, Preotul Marin Braniște a exprimat sentimentele de bucurie duhovnicească ale românilor din Viena față de progresul spiritual al fraților din Salzburg și împrejurimi, precum și năzuința lor comună de a păși mai departe împreună pe calea păstrării credinței și a datinilor moștenite din străbuni. Cu emoție și recunoștință, Preotul Dumitru Viezuianu a mulțumit I. P. S. Arhiepiscop Adrian pentru grija părintească cu care îi îndrumă și ocrotește, i-a încredințat pe enoriași că își va folosi întreaga pricepere și energie pentru stringerea lor într-o adevărată familie duhovnicească peste care să plutească duhul dragostei creștine, a toate plinilor.

La agapa tradițională oferită de comitetul parohial s-au recitat versuri dedicate țării și poporului nostru, iar corala bisericii din Viena a prezentat un program de cîntece din tezaurul folcloric românesc.

A doua zi, I. P. S. Arhiepiscop Adrian, însoțit de preotul Dumitru Viezuianu și de epitropul parohiei, a făcut o vizită protocolară la primăria orașului, prilej cu care noul paroh a fost prezentat oficial și autorităților locale.

Parohia Ortodoxă Română din Birmingham-Anglia, constituită în anul 1984 și păstorită de Preotul Silviu Pufulete de la biserica românească din Londra, a trăit momente de bucurie duhovnicească în vara anului 1985, cu prilejul prezentării la post a Preotului Constantin Stănuleț, numit paroh și slujitor permanent al comunității de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

Bucuria credincioșilor a fost sporită în ziua «Sf. Dumitru», cînd I. P. S. Arhiepiscop Adrian, însoțit de Preotul Silviu Pufulete, împreună cu o delegație a comunității ortodoxe române din Londra, a poposit la Birmingham, pentru a participa la sărbătorirea hramului bisericii lor.

După slujba arhierescă, oficiată în prezența unui mare număr de membri ai comunității și a unor reprezentanți ai autorităților bisericești și laice engleze, I. P. S. Arhiepiscop l-a hirotonit iconom stavrofor pe Preotul Constantin Stănuleț, și a rostit un cuvînt de învățătură despre

tăria și statornicia în credință a Sfântului Dumitru, sfătuindu-i părințește pe credincioși să rămână mereu în unitate sufletească cu frații lor de acasă și de pretutindeni, păstrând nealterate credința și datinile strămoșești. La sfârșit, I. P. S. Sa l-a instalat oficial pe noul paroh, chemându-l să se dovedească vrednic a face față tuturor frământărilor sufletești ale păstoritorilor săi, lucrând neobosit pentru a-i mîngia, ajuta și a le ține mereu trează conștiința unității de credință și de neam. Mulțumind Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin pentru dragostea și sprijinul acordat parohiei, Preotul Constantin Stănuțel l-a asigurat că va veghea fără răgaz la menținerea și întărirea unității între frații de același neam, vestind neîncetat virtuțile și spiritualitatea românească.

Parohia Ortodoxă Română din Florența—Italia. Preotul și enoriașii acestei comunități românești au avut deosebita bucurie de a avea în mijlocul lor pe I. P. S. Adrian Hrițcu cu ocazia prăznuirii hramului «Înălțarea Domnului». Cu acest prilej I. P. S. Sa a ținut un înălțător cuvînt de învățătură. Adresîndu-se preotului paroh, care a primit, cu acest prilej rangul de iconom stavrofor, I. P. S. Sa l-a îndemnat să activeze cu zel apostolic în folosul credincioșilor, străduindu-se să-i cunoască și să-i înțeleagă pe fiecare, încît nimeni să nu fie lipsit de asistența religioasă trebuitoare. Exprimînd bucuria credincioșilor de a avea în mijlocul lor pe Înaltul Ierarh de la Paris, ale cărui strădani pentru bunul mers al parohiei le sînt bine cunoscute, Preotul Petre Coman a arătat că românii trăiesc la Florența cu conștiința demnității neamului din care se trag, păstrîndu-și identitatea de popor latin și ortodox, cu bogate și frumoase tradiții, și a asigurat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin că vor promova, și de acum înainte, credința și valorile culturale românești.

Sărbătorirea hramului s-a încheiat cu o agapă creștinească, desfășurată într-o atmosferă de dragoste frățească, în timpul căreia s-a evidențiat colaborarea în spirit ecumenic între Bisericile creștine, prietenia dintre poporul român și cel italian.

PRĂZNUIREA ÎNVIERII DOMNULUI ȘI INSTALAREA OFICIALĂ A NOULUI PREOT LA PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN GÖTEBORG—SUECIA

Slujba Sfintei Invieri la parohia ortodoxă română «Sf. Dumitru» din Göteborg a fost oficiată în seara zilei de 13 aprilie 1985 de I. P. S. Arhiepiscop Adrian, în prezența credincioșilor veniți în număr mare să trăiască laolaltă bucuria duhovnicească a acestui mare praznic al creștinătății. La chemarea «Veniți de luați lumină!», toți participanții la slujbă s-au îndreptat spre Sfîntul Altar pentru a primi lumina Mîntuitorului Hristos înviat, apoi au ascultat cu evlavie Sfînta Evanghelie și au intonat cu emoție tradiționala cantare de Paști, «Hristos a înviat».

La sfîrșitul slujbei, I. P. S. Arhiepiscop Adrian l-a prezentat oficial enoriașilor pe noul lor paroh, Preotul Enache Culai, numit de Prea Feri-

DI

cit
în-
de-
tu:
Ac
Pa
sucic
tin
zic

noi

Ad
tăț
au
slu
I. J
ve
meDo
deAd
tei
stu
ve
acc
din
Mu
băr
trie
pas
tarpar
evc

citul Părinte Patriarh Iustin, la propunerea I. P. S. Sale, căruia i-a adresat îndemnul de a stărui în slujirea preoțească cu răbdare și dragoste față de păstoriții săi, promovind neabătut credința străbună și valorile spiritualității românești. Preotul Enache Culai a mulțumit I. P. S. Arhiepiscop Adrian pentru participare la slujbă și a asigurat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin că va menține nestinsă flacăra Ortodoxiei românești în sufletele fraților de același neam.

Frumusețea și măreția luminată a sărbătorii a fost trăită de credincioși și la agapa ce a urmat, cu tradiționalele ouă roșii și cozonac, în timpul căreia un grup de tineri au prezentat dansuri românești pe muzica lui George Enescu.

SERBAREA COLINDELOR ȘI INSTALAREA OFICIALĂ A NOULUI PREOT LA PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN GENEVA—ELVEȚIA

Parohia ortodoxă română «Învierea Domnului» din Geneva are un nou paroh, Preotul Vergil Vâlcu.

Instalarea oficială a noului preot a fost făcută de I. P. S. Arhiepiscop Adrian, la biserica Centrului ortodox de la Chambésy, cu prilejul festivității pomului tradițional de Crăciun și a concertului de colinde, la care au luat parte, pe lângă credincioșii veniți în număr mare să asculte slujba arhierescă, și delegați ai unor Biserici ortodoxe surori, între care I. P. S. Mitropolit Damaschin al Mitropoliei ortodoxe grecești din Elveția și reprezentant al Patriarhiei din Constantinopol la Consiliul Ecu-menic al Bisericilor.

Despre semnificația colindelor de Crăciun, care vestesc Nașterea Domnului, a vorbit Prof. Ilie Dan Ciobotea; corul parohiei și un grup de copii au prezentat cintece și poezii închinete acestei sărbători.

După ce a oferit copiilor tradiționalele «colindețe», I.P.S. Arhiepiscop Adrian și-a exprimat bucuria de a fi poposit în mijlocul membrilor acestei parohii, la a cărei înființare a contribuit efectiv în timpul anilor de studii în Elveția, i-a felicitat pentru râvna cu care păstrează și promovează sfințele datini strămoșești, și l-a sfătuit pe noul preot, căruia i-a acordat rangul de iconom stavrofor, să vegheze la apărarea dreptei credințe, în comuniune sufletească cu frații de acasă și de pretutindeni. Mulțumind I. P. S. Sale pentru frumoasele cuvinte de apreciere și îmbărbătare, Preotul Vergil Vâlcu a asigurat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin de statornică ascultare în îndeplinirea binecuvântatei lucrări pastoral-misionare ce i-a fost încredințată, de slujire cu dăruire și devotament a unității de credință și de neam.

Festivitatea s-a încheiat cu o agapă creștinească oferită de comitetul parohial, în timpul căreia s-au cântat colinde, s-au recitat poezii și s-au evocat datini și obiceiuri tradiționale românești.

ALEGEREA NOILOR ORGANE PAROHIALE
LA PAROHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ
DIN LONDRA—ANGLIA

Duminică, 3 noiembrie 1985, după slujba Sfintei Liturghii, oficiată de I. P. S. Arhiepiscop Adrian, ajutat de preotul paroh Silviu Pufulete, s-a întrunit Adunarea generală a membrilor parohiei ortodoxe române «Sf. Gheorghe» din Londra pentru alegerea noului consiliu și comitet parohial.

Desfășurate sub semnul interesului crescând arătat de enoriași pentru bunul mers al vieții religioase a comunității, alegerile parohiale au fost prezidate de I. P. S. Arhiepiscop Adrian, fiind declarați aleși, pentru o nouă perioadă de patru ani, cei care au obținut majoritatea regulamentară de voturi, în conformitate cu prevederile statutului de organizare și funcționare a parohiei.

I. P. S. Arhiepiscop Adrian i-a felicitat pe cei aleși și le-a vorbit despre rolul și importanța organelor parohiale în activitatea pastoral-misionară, chemându-i să stea mereu alături de biserică, fiindu-i sprijin de nădejde, în așa fel încît ea să-și îndeplinească misiunea de a fi centru de spiritualitate ortodoxă și de viață liturgică, și vatră de cultură și tradiție românească.

La agapa care a urmat, desfășurată într-o atmosferă de trăire creștinească, I. P. S. Arhiepiscop Adrian i-a îndrumat părintește pe credincioși la împlinirea a tot lucrul cel bun și bine plăcut lui Dumnezeu.

GHEORGHE VASILESCU

II

dă
izv
mi
pro
Di
col
dal
nu
pe
tur
pri
pu:
iril
cel

pro
tre
țile
cat
lim
tăț
fău
ter

inv
tro
sat
cre
ade
țio:
de

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

FERICIȚI FĂCĂTORII DE PACE

De aceeași vechime ca predica de pe munte (Matei 5, 6, 7), cu rădăcini adinci în înțelepciunea biblică a Vechiului Testament, din același izvor nesecat al Duhului Sfânt, acest cuvânt rostit, acum aproape două mii de ani, de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, continuă să-și păstreze prospețimea și actualitatea pe măsura timpului și cerințelor vremurilor. Din acest motiv această binecuvîntare a și fost reluată în decursul secolelor spre a se da o nouă și hotărîtoare învioreare preocupărilor și strădaniilor îndreptate spre menținerea și apărarea păcii pe pămînt. Și cînd nu s-a ivit cerința pentru astfel de atitudini? Totdeauna și pretutindeni pe fața pămîntului s-au săvîrșit nedreptăți, abuzuri; s-au nesocotit drepturile oamenilor și popoarelor la libertate, la viață, la independență și, prin aceasta, pacea, atît de mult evocată și slăvită în antichitate, a fost pusă în primejdie, iar luminile ei au fost nesocotite și întunecate. Pilpirile păcii deși palide au continuat să semnalizeze — chiar în vremurile cele mai involburate — existența ideii de pace, ca și a apărătorilor ei.

Slăvită ca stare de echilibru, armonie și înțelegere, ca răgaz de prosperitate spirituală și materială, pacea a constituit ideal de viață între popoare, atunci cînd popoarele trebuiau să dea jertfe neprețuite, viețile fiilor lor, spre a o dobîndi. Fresca istoriei omenirii este mai încărcată de războaie, de cîmpiri și de asuprairi înfinit mai mult decît puținele limanuri pașnice. Și totuși datorită acestor luminișuri pașnice ale umanității, a fost de ajuns să se arate însemnătatea păcii, care a înlesnit făurirea unei impresionante culturi, unei bogate civilizații, mărturii puternice în favoarea păcii și împotriva războiului.

Însăși istoria poporului nostru ne stă și în această privință drept învățătură de inimă și de viață. La răscrucea celor mai îngrozitoare cîmpiri abătute deseori asupra vetrei lui strămoșești, ivite dintr-o zare sau alta a punctelor cardinale, înrădăcinat în această glie, el și-a păstrat credința cea dreaptă, și-a făurit o spiritualitate proprie, oglindită într-un adevărat tezaur, presărat pe tot înținsul țării, ca patrimoniu cultural național și întruchipată în ființa și omenia lui, în bunătatea și vocația sa de pace, slujită pururea cu statornicie pilduitoare. În viața tuturor fiilor

săi se află pe primul loc problemele păcii și ale războiului, problemele buneistării, a viitorului său propriu și al lumii întregi. Și este îndreptățită această preocupare, întrucât spectrul unui nou război, după cele două mondiale rămase atât de negre în amintirea tuturor, acesta prevestit de existența unor uriașe arsenale — de arme și rachete, în plină creștere — ar putea degenera într-un război atomic, nimicindu-se astfel nu numai agonisita de mai multe ori milenară a geniului uman ci ar fi atacată însăși identitatea reală a vieții planetare, căzînd totul sub imperiul ne-ființei.

Emblema Anului Internațional al Păcii, cuprinzătoare a multor înțelesuri pentru viața și viitorul omenirii, la elaborarea căreia se află printre inițiatori și țara noastră, constituie pentru fiecare fiu al pămîntului un mesaj hotărît întru apărarea celui mai de preț bun al omenirii : pacea — legată în mod firesc de viață, de asemenea darul suprem al omului și dreptul său fundamental. Bunuri sfinte ale ființei umane, prin urmare, de pe orice meridian s-ar afla aceasta, pacea și viața sînt daruri dumnezeiești, izvorîte din însăși iubirea lui Dumnezeu și dăruite omului ca drepturi inalienabile, cu îndatorirea ca acesta să le păstreze, să le ocrotească, să le cultive și să se bucure în veci el și seminția lui de roadele lor.

Dacă în timpurile biblice, proorocii, psalmiștii și înțelepții lumii, în general, își hrăneau setea lăuntrică cîntînd și invocînd pacea, ca necesitate de viață, ca împlinire a acesteia, atât pe plan individual, cît și pe cel social, pe tărîmul vieții popoarelor, în gîndul și cuvîntul Mîntuitorului Hristos, ideea de pace doboindește valențe noi, dimensiuni practice pentru care se impun și eforturi corespunzătoare. Esența acestei perspective noi asupra necesității păcii, ca izvor a tot binele și ca definire a omului care este chemat să se bucure de pace, se vedește mai ales în cea de a șaptea fericire de pe munte : «Feriți făcătorii de pace că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema »(Matei 5, 9). Din clipa rostirii ei, în cadrul cuprinzător al cunoscutei predici de pe munte, adevărată perlă a învățăturii lui Iisus, legată strîns de aspirațiile multîmilor, această fericire, ca întreaga învățătură predicată de El, îndreaptă atenția asupra dinamismului faptei, asupra factorului de pe pămînt, care are îndatorirea să zidească pacea — aici și acum — spre responsabilitatea întreagă a acestui factor, al omului de pretutîndeni.

Aflăm și aici noutatea trăsăturilor adevăratului credincios — ca și la porunca cea nouă a iubirii, depășînd cadrul personal, formalist. Aceiași îndemn la faptă îl găsim și în alte învățături ale Mîntuitorului Hristos, arătînd prioritatea acțiunilor, prioritatea nu numai a ceea ce se predică, ci mai ales a ceea ce se îndeplinește : «Trăiți în pace unii cu alții»(Marcu 9, 50), îndreptînd atenția asupra cerinței de a se păstra raporturile pașnice, ideea care va fi marcată în gîndirea și scrisul Sfinților Apostoli și al Părinților Bisericii. Pace se cade a se înfăptui de om, de cel care din cauza egoismului tulbură pacea. El reprezintă o valoare inestimabilă, o forță morală în a-și crea climatul de pace pentru dezvoltarea sa și cea a semenilor săi. Greutatea cuvîntului în această fericire cade pe voința și hotărîrea omului, care ca personalitate trebuie să se afle practic în slujba binelui. Lui i se încredințează misiunea de a face totul,

le mele de a acționa cu toate posibilitățile lui pentru menținerea păcii, ca și cum această ar fi recreată de el, pentru fericirea lui, a poporului în mijlocul căruia trăiește și a naturii înconjurătoare. Numai astfel el se învrednițește să fie numit fiu al lui Dumnezeu, suprema răsplătire pe care o primește. Valorile neprețuite ale păcii, fără de care ființa umană nu se definește ca factor creator, ca făptura cea mai de cinste a lui Dumnezeu, această întreagă salbă de valori trebuie să se întrupeze în gândirea și viața fiecărui credincios al Evangheliei, fiecărui fiu al Bisericii.

Cu mult adevăr, se invocă, descoperiți, adevărul că pacea este un dar sfânt și, ca orice asemenea dar, se cucerește și se menține cu efortul stăruitor, cu efortul cugetului curat, al conștiinței neînfricate pentru îndobândirea răului, a păcatului. Descoperită profetic în Vechiul Testament și proclamată de ingeri la Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos și, prin urmare, legată încă de atunci de pacea și bunăvoirea dintre oameni, de viabilitatea și roadele ei de aici, din lume, roade care trebuie să înnobileze viața și năzuințele oamenilor prin realizarea unor raporturi de dreptate, egalitate și frățietate, pacea este cu adevărat dar al Duhului Sfânt. Înfrățind puterea Duhului Sfânt, marele Apostol Pavel scrie: «Iar rodul Duhului este dragoste, bucurie, pace, îndelungă-răbdare, bunătate, facere de bine, credință» (Gal. 5, 22). Ea este însă și mesaj și îndatorire permanentă în învățătura Mântuitorului Hristos. Întruparea ei în viața noastră, a Bisericii și creștinilor însemnează misiune, una dintre îndatoririle de căpetenie, care implică preocupare și efort fără răgaz. Ca și alte daruri spirituale care se mențin și rodesc în Biserică pe măsura credinței și faptelor închinute acestui scop, tot astfel și acest atît de fe-lurit tărîm al păcii și războiului și tot atît de urgent și important pentru prezentul și viitorul omenirii, se realizează prin strădaniile sporite și reînnoite neconținut.

În ierarhia valorilor creștine, rostite de Fiul lui Dumnezeu în frumoasa Predică de pe munte, cea a făcătorilor de pace este nîmbată cu suprema apropiere de Dumnezeu, numindu-i fiii Săi. Valoarea strădaniilor pentru înfrățuirea păcii este atît de cinstitoare pentru om, încît acesta trebuie să o săvîrșească deplin ca pe o chemare sfîntă, adevărată componentă a ființei și menirii lui pe pămînt. Pacea este și rămîne de-a pururi dar dumnezeiesc. Ea își descoperă însă frumusețile și binefacerile ei prin vrednicia noastră, prin efortul mereu sporit pus în dobîndirea acestor binefaceri ale păcii. Iar cei ce se ostenesc în împlinirea acestui mesaj, se învrednicesc și de cuvîntul atît de adînc și bogat al Mîntuitorului: «Fericirii făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei 5, 9).

În categoriile răsplătirilor rostite de Iisus, El îi înalță pe «făcătorii de pace» la treapta supremă de «fii ai lui Dumnezeu». Sînt numiți fiii lui Dumnezeu ca făcători de pace pentru că Fiul lui Dumnezeu este «pacea noastră, El care a făcut din cele două lumi — una, adică a surpat perețele cel din mijloc al despărțiturii» (Efes. 2, 14). De aici rezultă valoarea celor ce fac pacea, valoarea muncii și vredniciei lor, valoarea faptei. Neîncetat adevărindu-se în viață și neîncetat cu o tot mai arzătoare actualitate, această «fericire» rămîne, de aceea, pentru noi mesaj și poruncă dumnezeiască îmbrăcînd în viața noastră preocupare și îndatorire de zi

cu zi. Cel ce se află în slujba păcii, nu-i de ajuns numai să o contemple să o slăvească, și nici nu-i de ajuns numai să se roage pentru realizarea ei — ceea ce însemnează foarte mult —, ci trebuie să pășească pe treapta unor eforturi și acțiuni concrete. Din acest cuvint de răsplătire al Mîntuitorului, se vede însemnătatea și valoarea noastră, se vede încredințarea dată nouă de Cel ce a zis: «Pacea Mea dau vouă» (Ioan 14, 27). Și această încredințare, și această pace sîntem chemați să o împlinim. Sîntem chemați astfel să fim «colaboratorii lui Dumnezeu» (I Cor. 3, 9).

Cît de sublimă este învățătura noastră de credință. Cîtă încredere revarsă în suflete aceste dumnezeiești încredințări de a fi numiți «fiii lui Dumnezeu», cei ce se străduiesc pentru așezarea păcii și de a li se recunoaște, astfel părășia lor, vrednicia lor, în această lucrare dumnezeiască a păcii între oameni și a roadelor ei în lume. Așezată pe una din cele mai înalte trepte de credință și de faptă, făurirea păcii, aici pe pămînt și acum, cînd omenirea poate deveni «o umbră a morților» (Luca 1, 79), înseamnă cea mai înaltă îndatorire creștină și umană, cea mai adîncă responsabilitate. Chemările păcii trebuie să afle ecou puternic, hotărîre nezdruccinată în gîndirea și voința tuturor fiilor acestui pămînt.

Ca și la înălțarea unui edificiu mareț care impune preocupări stăruitoare și spirit de dăruire, cu atît mai mult acestea se impun din partea tuturor, atunci cînd este vorba de înălțarea edificiului păcii, cel mai necesar, cel mai actual din cîte trebuie să înalte omenirea spre a se bucura de propria sa agonisită culturală și de propriul ei viitor. Iar pentru zidirea păcii, care este însăși rațiunea de a fi a omenirii, nici un fel de efort nu poate fi de neînvins. Necesitatea menținerii păcii pe pămînt, a valorii ei pentru soarta omenirii și a devenirii ei este subliniată și de Sfinții Părinți ai Bisericii, nu numai prin adevărate ode închinatelor ei, ca cele scrise de Sfîntul Grigorie de Nazianz, ci și prin îndemnuri foarte categorice întru apărarea ei. Sfîntul Vasile cel Mare, cunoscut prin spiritul său dinamic și practic, spune: «Noi nu vrem să auzim nimic decît pacea și cîte duc la ea. Nimic din cele ce se săvîrșesc în natură, sau în viața liberă, nu se realizează fără înțelegerea celor de aceeași simțire... Am hotărît ca pentru pace să nu las la o parte nici o osteneală, nici o vorbă sau o faptă de smerenie, să nu fim seama de lungimea drumului, să nu ocolesc nici o neplăcere pentru a obține răsplata împăcării»¹. Se vede limpede, în acest atît de actual cuvint, ecoul viu al Predicii de pe munte: «Fericiți făcătorii de pace». Este limpede, de asemenea, că tot ceea ce este menit realizării păcii nu are hotar. În acest înțeles apar cuvintele prorocului Isaia referitoare la Iisus ca «Domn al păcii... și «pacea Lui care nu va avea hotar» (Isaia, 9, 5—6). Același imbold întru strădania închinată menținerii păcii și apărării păcii, precum și valoarea acestora, le aflăm de la Sfîntul Ioan Gură de Aur: «Toate bunurile nu servesc la nimic fără pace, spune el. Cînd distrugi pacea și armonia ne păgubește mai mult decît dacă ne-ar lua avutul. Pacea și înțelegerea atrag o admirație generală mai mare decît aceea cu care se încorporează desăvîrșirea. Pacea e mai presus decît desăvîrșirea»².

1. Scrisoarea 97, Migne, P.G., 32, col. 493.

2. Omilia la Psalmul 127, Migne, P.G., 35, col. 370.

Dar asemenea perle de gândire strălucesc cu imbelșugare în toate paginile Sfinților Părinți ai Bisericii. Toate sînt mărturiile grăitoare că acești implinatori ai Cuvintului lui Dumnezeu n-au trecut cu vederea buciumul de totdeauna al oamenilor spre libertate și dreptate și setea lor de pace și bunăînțelegere. Ei au fost cei mai iscusiți tîlmăcitori ai Evangheliei și au cunoscut, tot atît de bine și preocupările vremii lor, nedreptățile și abuzurile, izvoarele neînțelegerilor, conflictelor și războaielor.

Înșuși primul ctitor al versului cult românesc, mitropolitul Dosoftei a închinat stihuri de o cuceritoare simțire românească. Pe aceasta tîlmăcind-o, ca pe o convingere și vocație a poporului nostru de totdeauna, talentatul ierarh psalmodiază: «Cine face zid de pace, turnuri de frăție, / Duce viață fără greață, într-a sa bogăție, / Că-i mai bună, dimpreună, viața cea frățească, / Decît arma ce destramă oastea vitejească»³. Înșuși invocarea acestor versuri urzite de marele părinte al poeziei românești revarsă raze de lumină, de înțelepciune, de clarviziune în acest vast tărîm al strădaniilor pentru pace. Îndemnul la înălțarea «zidului de pace, turnuri de frăție» este de o urgență actualitate. Într-un glas cu toți vestitorii și făcătorii păcii, mesajul mitropolitului Dosoftei și al întregului sobor de ierarhi ai Bisericii noastre strămoșești întru promovarea acțiunilor mișcării pentru pacea lumii strălucește puternic și aduce rod imbelșugat.

Sprîjinind lupta pentru pace a poporului nostru, credincioșii și slujitorii Bisericii Ortodoxe Române au participat, prin cuvînt și faptă, la întreaga strădanie depusă în acest scop. Cu cît pericolul unui nou război s-a întezit, pe măsură ce norii negri au întunecat zarea lumii și înmulțirea armelor a slujit îngrijorarea îndreptățită, cu atîta activitatea de combatere a acestui flagel al morții a fost tot mai vie, mai susținută. Pacea este stăruitor invocată nu numai din fața altarelor noastre străbune și vestită din toate amvoanele sfințelor lăcașuri, ci și fundamentată, dezvoltată și tîlmăcită în numeroase studii publicate de toate revistele noastre teologice. Nu este cuvînt pastoral, predică, meditație rostite de înalții ierarhi ai Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justin, fără a se insista asupra primatului spiritului de pace în lume, asupra rolului hotărîtor pe care îl au în împiedicarea războiului, eforturile unite ale iubitorilor de pace, din rîndul cărora fac parte conducătorii și slujitorii Bisericilor și Confesiunilor religioase din lume. Urmînd cuvîntul Mîntuitorului Hristos, care spune: «În orice casă veți intra întîi ziceți: pace casei acesteia. Și de va fi acolo un fiu al păcii, pacea voastră se va odihni peste el» (Luca 10, 5—6; Matei 10, 12—13), numeroase au fost casele în care cuvîntul reprezentanților Bisericii noastre de pace a fost primit cu prilejul Conferințelor internaționale pentru pace și dezarmare și mulți au fost fiii din ținuturile îndepărtate ale globului pămîntesc peste care s-a odihnit duhul păcii, duhul apărării vieții, hotărîrea de a lupta împotriva forțelor războinice și a cursei înarmărilor.

Din conștiința slujirii păcii și vieții, din hotărîrea nestrămutată de a fi în rîndul ziditorilor de pace, a acelor «turnuri de frăție», imagine

3. Dosoftei, Psaltirea în versuri, Ediție critică de N. A. Ursu, Iași, 1974, p. 955.

dragă citorului versului românesc, la inițiativa Prea Fericitului Patriarh Iustin, s-au organizat la București trei Adunări pentru pace și dezarmare ale Cultelor din țara noastră, cu o largă participare a unor conducători de Biserică și reprezentanți ai Confesiunilor religioase din lume. De aici s-au îndreptat Apeluri pentru pace, pentru salvarea vieții din fața cataclismului nuclear, care nu se poate înfăptui decît prin dezarmare și în primul rînd a celei nucleare.

Ne aflăm în Anul Internațional al Păcii. O opțiune de o mare valoare, nu numai pentru că a fost proclamată de reprezentanții tuturor popoarelor că voința de pace a oamenilor a ajuns o forță planetară, ci și pentru ceea ce trebuie să însemne pentru mult zbuciumata omenire această proclamație — adică bazele unei păci trainice, durabile, drepte. Fi-va oare de o atît de scurtă durată raza de lumină a acestei istorice proclamații? În loc de a se face pași spre consolidarea și promovarea căilor pașnice, a dialogului, unor posibilități care să deschidă drumul înțelegerii și păcii, se fac pași către înmulțirea armelor tot mai distrugătoare, către amplasarea a noi rachete în Europa, către militarizarea spațiului extra-terestru.

În fața acestei situații, Bisericile și Confesiunile din lume, împreună cu credincioșii lor trebuie să-și unească eforturile cu cele ale marelui șuvoi al partizanilor păcii de pretutindeni pentru a zăgăzui tendințele războinice, pentru a frîna cursa înarmărilor, pentru a face ca uriașele resurse umane și materiale să fie îndreptate spre ținuturile ale căror populații se află încă pradă foametei, bolilor și suferințelor de tot felul. Edificiul măreț al păcii nu poate fi decît rodul acțiunilor unitare săvîrșite de fiecare om de pe pămînt, de fiecare popor. E de la sine înțeles că Bisericile au o mare responsabilitate și un mare rol de îndeplinit: de a face pacea, de a se salva viața lumii.

Cu această responsabilitate credincioșii și slujitorii Bisericii noastre strămoșești sprijină cu încredere și însuflețire lupta pentru pace a poporului român, străjer al bunei înțelegeri între toate neamurile pămîntului și făuritor de viață nouă pe vatra de mai multe ori milenară a neamului nostru. În slujba viitorului lui, a idealurilor lui de pace și prosperitate, ne vom spori eforturile, convinși că forțele păcii sînt cu mult mai presus decît forțele oarbe ale armelor și că strădania pentru pace va fi încoronată cu roadele așteptate de întreaga omenire și că făcătorii de pace sînt fiii lui Dumnezeu.

† TEOCTIST

MITROPOLITUL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

vele
pe p
folo
ce l
făur
vari
iestr
tora
exer
toat
turo
lulu
duri
conș

aspe
pace
man
lori
să s
viați

ților
ligic
tot
temi
țele
cu c
romi
și E
tăți
a or
vine
deau
mult
Sava
Isaie
Evr.,
răsp
clud
men
rale
Tată

și urr
370, 3

ALTAR DE PACE

Valoarea deosebită ce o are pentru desfășurarea vieții la toate nivelele în condiții optime, a așezat pacea în toată vremea și în tot locul, pe pedestalul unei înalte cinstiri. Știința; arta și cultura nu doar că au folosit-o la îmbogățirea patrimoniului lor, ci cu recunoștință pentru tot ce le-a oferit i-au consacrat o mare parte din invențiile, descoperirile și făuririle lor. Idei sau simțăminte și doriri elevate, îmbrăcate în cele mai variate forme ale scrisului, cîntului, utilizării culorilor sau altor măiestrii ale ființei umane îi poartă pecetea binecuvîntată. Mulțimea acestora sau a celor puse direct sub numele ei sfinț fac poate de prisos o exemplificare, păcii datorînd tot ceea ce înseamnă civilizație. Dar cu toate că n-a rămas aspect al ei nescrutat, nu s-a epuizat totuși șirul tuturilor investigațiilor pentru recunoașterea și atingerea desăvîrșită a idealului ei. Căci pe lîngă faptul de a se reaminti, adînci sau înmulți gîndurile și acțiunile în slujba ei, trebuie ca ea însăși să stăpînească fiecare conștiință.

Drept aceea, pentru credincios, pacea dezvăluie cu osebire acele aspecte ce pe tărîm religioasă se bucură de cinstirea cuvenită. Într-adevăr, pacea sufletească constituie un simbol permanent în strădaniile de a o manifesta și răspîndi în jur, prin realizarea de noi și tot mai mari valori spirituale și materiale. În acest context, cîteva referințe ar ajuta să se aprecieze o dată mai mult locul aparte pe care pacea îl are în viața și istoria omenirii.

Panteonul antichității n-a uitat să rezerve un astfel de loc zeităților proteguitoare ale bunei înțelegeri. După cum în unele sisteme religioase răul și binele cu toată suita lor își aveau idolii mereu în luptă, tot așa în altele, nu mai puțin, zeul războiului își găsea adversar de temut în zeița păcii. Într-un mod semnificativ se releva că, așa cum înțelegem azi necesitatea ca principiile păcii să se împletească armonios cu cele ale dreptății și ordinii, tot așa în vechime, în mitologia greco-romană zeița Irene-Pax (Pacea), avea drept surori pe Dice (Dreptatea) și Eunomia (Disciplina). Se mai poate adăuga și aceea că numitele zeiități erau fiicele lui Zeus însuși și Themisei, cea din urmă personificare a ordinii naturale, stabilite prin legea divină, precum și a dreptății divine¹. E de la sine înțeles că dacă politeismul religiilor străvechi dădeau cîștig de cauză binelui și păcii, virtuților în general, cu atît mai mult acestea vor trona în Vechiul și Noul Testament. Astfel, Domnul Savaot, al oștirilor cerești, Împăratul cel tare în războaie (Ps. 23, 8; Isaia 1, 9), este totodată și prin excelență Domn al păcii (Rom., 15, 33; Evr., 7, 15). Fiul lui Dumnezeu este într-un chip desăvîrșit dătător și răspînditor al păcii. Importanța acestei virtuți rezultă și din faptul includerii ei între roadele și darurile Duhului Sfînt (Gal., 5, 22). De asemenea, ea este aproape nelipsită din formulele binecuvîntărilor pastorale potrivit salutării apostolice de «har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl nostru, și de la Domnul Iisus Hristos!» (Rom., 1, 7). În felul acesta

1. Diacon prof. E. Vasilescu, *Istoria religiilor*, București, 1975, p. 285, 280, 300 și urm.; A. Balaci, *Mic dicționar mitologic greco-roman*, București, 1966, p. 199, 215, 370, 393.

pacea se recomandă între mijloacele certe ce în conlucrare cu harul dumnezeiesc duc pe credincios spre mintuire. Concludent în această privință este faptul că, frecvent în cereri sau rugăciuni mintuirea și pacea sunt cuprinse laolaltă, ca de pildă în ectenia mare numită uneori și de pace, pentru referința la folosul ei²: «Pentru pacea de sus și pentru mintuirea sufletelor noastre, Domnului să ne rugăm»; sau în cea după Evanghelie: «Încă ne rugăm pentru mila, viața, pacea, sănătatea, mintuirea, cercetarea și lăsarea păcatelor...». Invocarea finală a unor imne bisericești procedează similar, menționând aci de pildă următoarea din catavasiile Floriilor (Oda 5): «...pace peste poporul Tău și mintuire neamurilor!» sau din stihirile vecerniei Duminicii Samarinenții: «...dăruiește sufletelor noastre pace și mare milă», precum și cea de la Te-Deum pentru Anul Nou: «...Doamne păzind în pace pe poporul Tău, prin rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu și ne mintuiește» și cea a Prohodului Domnului (Starea a III-a, 40): «Pace în Biserici, Lumii mintuire, prin Învierea-Ți dă-ne». De asemenea, sugestiv este în aceeași privință ecfonisul: «Că Tu ești împăratul păcii și Mintuitorul sufletelor noastre...». Iconografia încă face prezentă pacea. În modul cel mai ilustrativ o înfățișează icoana Mintuitorului, mâna binecuvântătoare simbolizând pacea, cealaltă ținând de multe ori o carte deschisă, pe paginile căreia se inscriu cuvintele ce parcă le rostește: «Pace vouă!». Alte icoane reprezintă momente de sublimă pace, ca aceea a Nașterii Domnului ce redă adesea și cîntarea îngerească «Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie!» (Luca 2, 14); apoi a Intrării Domnului în Ierusalim, pe care contemplînd-o cineva, parcă aude osanalele adresate aceluiași Împărat al păcii (Zah., 9, 9—10). N-ar trebui apoi trecut cu vederea intermediul simboalelor. Bunăoară, Sfîntul Duh în chip de porumbel care evocă pacea în Icoana Botezului Domnului, a Rusaliilor, ca de altfel și în altele³. Totodată ramura de măslin în compoziția picturală amintește relatarea biblică a potopului de odinioară constituind dovada sfîrșitului oricărui cataclism din viața omenirii și asigurarea tihnei pe pămînt. Coloritul picturii bisericilor, în nuanțele curcubeului este ilustrativ, acesta însuși figurînd în icoane ca jertfă a lui Noe și altele indicînd un semn de pace. Edificiul bisericii în arhitectura sa și arta împodobirii pe măsură, sintetizează pentru cel ce-i deslușește taina, întreaga armonie cosmică, fiind casa Dumnezeului păcii, în consecință locașul păcii.

Ca atare, se impune și în cugetul creștinului datoria de a cultiva pacea în vederea comuniunii sale cît mai strînse cu Dumnezeu și cu omenii, cu lumea întregă. Prin aceasta se confirmă mereu cunoscuta aserțiune a Sf. Ioan Gură de Aur că: «Pacea este maica tuturor bunurilor»⁴. Ea este așadar, izvor de virtuți necesare desăvîrșirii vieții creștine. Și dacă din îndepărtate vremi i s-au ridicat altare, fiind apoteozată prin tot ce a produs genialitatea omului, azi nu se concepe viața fără condiția păcii.

Altarele păcii se înalță pretutindenea unde se lucrează de către harnicii ei constructorii tot ceea ce înseamnă progresul omenirii. Chipul

2. Pr. Petre Vintilescu, *Liturgierul explicat*, București, 1972, p. 159.

3. Pr. Victor Aga, *Simbolică biblică și creștină*, Timișoara, 1935, p. 232.

4. *Omilia a III-a la Epistola către Coloseni*, P.G., LXII, 322, cf. *Teologia morală ortodoxă*, București, 1980, vol. II, p. 319.

arul dum... ci se reflectă în slujitorii acestor altare. Imnele ce o cinstesc sînt
 ă privin... tate de gama tuturor instrumentelor pe care talentul și hărnicia le
 acea sim... feră lumii actuale și viitoare, făcînd prin aceasta să amuțească zgo-
 de pace... motele provocatoare ale armelor moderne ce pun în pericol viața plan-
 nintuirea... netei noastre. Biserica o cultivă și ea prin mijloacele la care s-a făcut
 a, cerce... referire cu precizarea că ele sînt nenumărate, rămîind însă a fi exploa-
 isericești... tate cu rîvnă în vederea realizării aceleiași năzuințe universale și de
 totdeauna.

În acest cadru se poate afirma că Biserica Ortodoxă Română prin
 frumusețea limbii noastre liturgice, în rostirea rugăciunilor și învățătu-
 rilor sfinte, prin sublimul imnelor sau monumentalitatea podoabelor a
 sensibilizat pe fiii ei pentru tot ceea ce însemnează gînd și faptă închi-
 le Năs... nate păcii, înlăturării oricărei vrajbe. Bisericile noastre sînt edificate
 ierea-Tî... în vremi de pace și ca mărturie a biruințelor în apărarea țării și a fi-
 ul: «Că... îninței neamului. La altarele lor s-a adus jertfa de laudă în spirit de îm-
 păcare, ca și în comuniunea frățească pecetluită cu sărutarea păcii de
 la Sfinta Liturghie. Această realitate este cu atît mai mult evidențiată
 i icoana... cu cît dorita lucrare bisericească se desfășoară într-o firească împletire
 ă ținand... cu toate acțiunile întreprinse de întregul nostru popor pe plan național
 ivintele... și mondial. Fiecare membru al Bisericii înțelege că astăzi nevoia de
 omente... pace este resimțită mai mult ca oricînd și că toți viețuitorii globului
 și cîm... pămîntesc trebuie să și-o exprime într-un mod imperios spre a face tri-
 umfului... umfătoare această cauză nobilă.

Sfinta Scriptură istorisește cum odinioară unul dintre bărbații aleși,
 în vederea păcii a zidit un altar lui Iahve Shalom (Jud., 6, 24). Se poate
 i trecut... înțelege de aici că fiecare prin tot ceea ce făurește zidește altare de
 chip de... pace. Peste întreaga lucrare desigur, că nu va întîrzi să se reverse
 săliilor... binecuvîntarea Celui ce face ca pe pămînt și între oameni să se sălăș-
 ția pic-... luiască mult dorita pace (Isaia 45, 7).

† TIMOTEI,
 EPISCOP AL ARADULUI

va pa-
 oame-
 serțiu-
 » 4. Ea
 i dacă
 ut ce a
 păcii.
 către
 Chipul

PACE ȘI UMANISM

Inscrise între coordonatele fundamentale ale misiunii Bisericii și deci și ale vieții credincioșilor, pacea și umanismul condiționează dobândirea mântuirii. Ele se află într-o stare de interdependență și se completează reciproc. Dar dumnezeiesc, pacea implică, în același timp, și obligativitatea din partea noastră, a credincioșilor de a împlini cuvintele Mântuitorului Hristos: «Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. După cum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi unul pe altul să vă iubiți» (Ioan 13, 34).

Axiomă fără de care nu se poate statornici buna conviețuire și nu se poate ajunge la progres și la dezvoltare, pacea implică deci «dreptatea care nu cade niciodată» (I Cor., 13, 8) împreună cu care realizează unirea și armonia umană.

«Căutați pacea cu toată lumea...» (Evr., 12, 14) și «trăiți în bună pace cu toți oamenii...» (Rom., 12, 18) ne învață Sfânta Scriptură. Mântuitorul însuși a venit în mijlocul nostru pentru a împăca pe om cu Dumnezeu și pe oameni între ei, instaurând astfel pacea și desființând vrăjmășia.

Păstrind și desăvârșind acest climat, oamenii se recunosc de frați și egali în drepturi și în datorii, cu responsabilitate reciprocă în apărarea marilor cuceriri ale umanității. Prin dragostea față de om, prin recunoașterea a cine este aproapele nostru se realizează spiritul umanitar atât de pilduitor din parabola Samarineanului milostiv (Luca 10, 25—37). A fi uman deci, nu înseamnă numai o simplă formulă, ci săvârșirea de fapte concrete pentru mântuire. «Umanul nu este decît un chip creat al Divinului, pentru ca Diavolul să se poată manifesta continuu și într-un mod efectiv în planul creat al umanului cuprins în Sine, voind să dezvolte umanul spre tot mai multă asemănare cu El și pentru ca umanul să vadă în viața sa de a se menține și desăvârși în mod autentic însăși manifestarea Divinului prin uman».

Pacea și umanismul întemeiate pe dreptate au devenit în vremea noastră idealul suprem al tuturor celor iubitori de liniște și armonie. Ele însă nu pot rămîne o simplă dorință și nu se realizează de la sine.

În condițiile actuale, cînd pacea și însăși viața sînt atât de grav amenințate, fiecare locuitor al Terrei are obligația să-și sporească eforturile în această direcție. Astăzi se cere nu numai ca oamenii să fie alături și nici numai să fie împreună, ci «să trăiască unii pentru alții, deoarece fiecare dintre noi sîntem mădulare unii altora» (Rom., 12, 5).

În fața primejdiei crescînde a catastrofei nucleare Bisericile și credincioșii nu pot lipsi din rîndul celor care ostensesc pentru apărarea și promovarea păcii, a vieții pe pămînt.

«Pacea a fost totdeauna un element constitutiv al sufletului românesc, al concepției și practicii noastre de viață, în societate și în lume», afirma Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin Moiseșcu, la recenta Plenară a Consiliului Frontului și Democrației Socialiste. În acest context ea se simte înfrățită cu omnia — cuvînt și însușire atât de românească —, liantul de granit care apropie pe oameni.

Omenia românească se înscrie în coordonate demne de reținut: absența spiritului de violență, cîmpire și oprinare a altor popoare; ati-

tudine de bunăvoință și înțelegere pentru cei care s-au statornicit pe meleagurile noastre, spirit profund de solidaritate bazat pe convingerea că fiecare om este chip al lui Dumnezeu.

Umanismul argumentat cu omenia duce la înfrățirea generală care este porunca imperativă a zilelor noastre, spre asigurarea bunei conviețuirii a tuturor pe planeta noastră, dat fiind că în condițiile progresului general, se poate asigura un trai fericit și prosper pentru toți.

Biserica Ortodoxă Română sprijină cu deosebită însuflețire strădaniile poporului nostru de pace, de prietenie și de colaborare, pentru promovarea relațiilor de omenie în țară și în lume, de pe poziția sa și cu mijloacele sale specifice. Cuvântări, Pastorale, conferințe și Adunări pentru pace și dezarmare, iată tot atâtea modalități prin care Biserica Ortodoxă Română, cler și credincioși, își face cunoscute hotărârile și viața sa pentru pace, pentru viață. Fidelă misiunii sale, propovăduirea păcii și a buneivoinii, Biserica noastră nu a încetat o clipă de a învăța și de a îndemna la o dragoste dinamică, corespunzătoare umanismului creștin.

A trăi coordonatele păcii și învățaturii Mântuitorului Iisus Hristos, așa cum le-a păstrat și propovăduit Sfânta noastră Biserică, înseamnă a ne spori rugăciunile «Pentru pacea a toată lumea și pentru bunăstarea sfințelor lui Dumnezeu Biserici», înseamnă a fi buni creștini și buni cetățeni, înseamnă a ne sili să păstrăm în suflete și în comunitățile noastre adevărata pace.

Avem incredințarea că «munții de aspirații pașnice» și «voința neclintită a maselor de oameni din întreaga lume care prețuiesc viața și împlinirile ei cele mai înalte, vor birui.

Să urmărim faptele păcii și ale întăririi dintre noi (Rom., 14, 19) cu convingerea că «trăind în pace Dumnezeu dragostei și al păcii va fi cu noi» (II Cor., 13, 11).

† IOACHIM VASLUIANUL

Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor

PACEA, INDEPENDENȚA, LIBERTATEA — IDEALURI SCUMPE POPORULUI ROMÂN

Problemele păcii, ale salvărdării și consolidării ei pe plan mondial, apărarea independenței și libertății ocupă un loc distinct, prioritar și permanent în activitatea internațională a României. Aceste preocupări, înscrise în tradițiile și năzuințele dintotdeauna ale poporului român, sînt amplificate de necesitatea imperioasă a momentului actual, cînd alternativa la pace — războiul nuclear — înseamnă distrugerii apocaliptice, exterminare generală, neant la proporții planetare.

Vocația păcii este o trăsătură definitorie a sufletului românesc, reflectă cu pregnanță continuitatea unor idealuri și năzuințe care l-au însoțit permanent de-a lungul frămîntatei sale istorii. Așezat la întretărirea marilor drumuri geografice, în calea năvălirilor pustiitoare, a intențiilor de subjugare și dominare nutrite de marile imperii ale timpurilor trecute, poporul nostru a cunoscut, în decursul unei lungi și frămîntate istorii, numeroase războaie impuse de cotropiri dușmane, care rîvneau acapararea unor bunuri ale pămîntului românesc. Avînd de înfruntat asuprirea străină, poporul român n-a manifestat niciodată ambiții de cotropire sau veleități războinice, n-a rîvnit niciodată la ceea ce nu i-a aparținut, iar arma în mînă a luat-o numai și numai pentru a-și apăra ființa națională, integritatea hotarelor, libertatea și neatinerea și, odată cu acestea, dreptul la pace, vîzînd în ele condiția de căpătii a dezvoltării sale și, în același timp, a posibilității de conlucrare cu celelalte popoare. De aceea, din zorii existenței sale și pînă astăzi, nimic n-a fost mai scump poporului român ca libertatea, ca voința nestrămutată de a fi stăpîn pe pămîntul și destinul propriu, ca dorința de a trăi în pace și bună înțelegere cu vecinii și cu celelalte popoare.

În stare de perpetuă incandescență, toate aceste principii care au călăuzit trecutul bimilenar al poporului român și au dăltuit însuși modul de existență, concepțiile și idealurile sale de viață, au cunoscut o deosebită strălucire în momentele de vîrf ale istoriei noastre naționale, așa cum s-a întîmplat la 9 Mai 1877, în luptele eroice pentru dobîndirea independenței de stat a țării, sau, mai înainte, pe vremea marilor voievozi, care ne-au apărat cu strășnicie pămîntul, tradițiile, limba și obiceiurile, a revoluțiilor de la 1784, din 1821 și 1848, care au netezit drumul spre înfăptuirea Unirii Principatelor în 1859 și, mai apoi, la 1 Decembrie 1918, în avîntul pentru desăvîrșirea unificării statului național român.

Actul de la 23 August 1944 a amplificat valențele și motivațiile istorice ale păcii în conștiința poporului nostru, reflectîndu-le în munca lui pașnică și creatoare pentru edificarea unei Români noi, liberă și independentă, profund angajată, alături de toate popoarele lumii, în lupta de apărare a vieții și a păcii pe Pămînt.

Pacea, independența, dreptul de a trăi liber, de a dispune de propriile destine potrivit cu voința și aspirațiile sale fundamentale, constituie, așadar, permanențe ale istoriei neamului nostru, firul care străbate — asemenea unui izvor limpede și curat de munte — bogatele tradiții ale poporului român.

Vocația pașnică și constructivă a poporului nostru, cu tradiționalele și memorabilele ei repere de-a lungul unei istorii contorsionate, dar reliefnd, dincolo de noianul de vicisitudini, o consecventă voință de a transforma armele apărării în unelte ale progresului, s-a afirmat cu vigoare, a dobândit un conținut mai profund și noi valori practice de acțiune în perioada ultimilor 20 de ani, pe fundalul complex, zbuțuit, al epocii pe care o traversează în prezent omenirea, dorința sa de a trăi într-o lume fără arme și fără războaie, a înțelegerii și cooperării, găsindu-și în președintele Nicolae Ceaușescu cel mai strălucit exponent și cel mai inflăcărat promotor. Concepția sa originală, străbătută de un pilduitor umanism, s-a cristalizat într-un adevărat program al statului nostru în problemele păcii și dezarmării, caracterizat printr-o abordare principială și constructivă, de o mare putere de convingere și mobilizare. În gândirea președintelui Nicolae Ceaușescu, interesele vitale, de totdeauna ale poporului român, obiectivele fundamentale ale ridicării țării pe traiectoria ascendentă a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate se pot înfăptui în condiții optime doar într-un climat internațional de pace, care să asigure fiecărei națiuni, fiecărui stat, dreptul inalienabil de a-și făuri în mod nestingherit destinul potrivit voinței și aspirațiilor proprii. În același timp, pacea constituie, în viziunea președintelui României, bunul cel mai de preț al umanității, este expresia dreptului sacru al oamenilor și popoarelor la viață, la existență. În condițiile intensificării fără precedent a înarmărilor nucleare, a perpetuării politicii de forță și dictat, de amestec în treburile interne ale statelor, a nesocotirii principiilor de bază ale dreptului și relațiilor internaționale, a menținerii unor focare de încordare și conflict în diferite zone ale globului, care antrenează tot mai mult popoarele spre un curs periculos, la capătul cărui nu ar putea fi altceva decât un cataclism pustiitor, pacea a devenit o problemă vitală, de care depinde însăși supraviețuirea omenirii, a civilizației. În temeiul acestui adevăr inexorabil al vieții internaționale actuale, ca și din rațiuni de ordin intern, România a făcut din lupta neobosită pentru pace esența întregii sale politici externe, remarcându-se printr-o serie de acțiuni de eficiență valoare practică, prin neobosite demersuri care să ducă la preîntâmpinarea unei catastrofe nucleare, la promovarea destinderii și colaborării, atât de necesare făuririi unei lumi mai bune și mai drepte. Istoria va consemna la loc de cinste inițiativele pătrunse de un înalt umanism ale președintelui României, propunerile sale concrete de larg răsunset internațional, vibrantele mesaje și apeluri adresate șefilor de state și guverne, parlamentelor și națiunilor lumii, chemînd la acțiune unită pentru oprirea evoluției periculoase a evenimentelor, pentru apărarea dreptului fundamental al oamenilor și popoarelor la independență, la existență pașnică și progres, pentru consolidarea păcii și destinderii pe glob. Fie că a chemat la reducerea cheltuielilor și efectivelor militare și la rezolvarea pe calea tratativelor a conflictelor dintre state, fie că s-a implicat direct în procese pozitive, prin crearea pe plan regional a unor zone denuclearizate și fără arme chimice, sau pregătirea și desfășurarea Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, țara noastră, președintele Nicolae Ceaușescu, au manifestat aceeași voință neclintită de a acționa neabătut în favoarea acestui țel suprem al lumii contemporane.

După cum se știe, anul 1986 a fost proclamat de către Organizația Națiunilor Unite, prin hotărârea unanimă a tuturor statelor membre ale ei, drept An Internațional al Păcii, dându-se astfel expresie voinței și aspirațiilor legitime ale popoarelor de a se trece de la politica de înarmare și agresiune la promovarea destinderii și înțelegerii internaționale. Din păcate, însă, deși acest an și-a făcut debutul sub auspiciile pozitive ale unor importante tratative și înțelegeri de principiu la nivel înalt privind reducerea înarmărilor și trecerea la dezarmare, pe cerul vieții internaționale nu numai că nu au apărut razele de lumină atât de mult așteptate, dar s-au risipit pînă și firavele semne ale slăbirii încordării. Arsenalurile militare sporesc tot mai mult cu cele mai distrugătoare arme nucleare și clasice, continuă experiențele nucleare și amplasarea de noi rachete nucleare în Europa, și se fac pași înainte în acțiunea de militarizare a spațiului cosmic. Pe continentele și pe mările Terrei focarele de conflict și incidentele militare se înmulțesc, făcînd să se adîncească și mai mult neliniștea, să crească neîncrederea. Scopurile agresive sînt adesea învăluite în vorbe false despre pace, iar frenetica cursă a înarmărilor este motivată de preținse intenții pașnice de menținere a echilibrului militar, de fapt un echilibru al teroarei.

Desigur, lichidarea armamentului nuclear este un obiectiv grandios, care nu poate fi realizat, cum se spune, «peste noapte». Nu se poate ignora faptul că se întrepătrund multiple aspecte, cu vaste implicații de ordin militar, politic, economic, interese de o mare diversitate în ceea ce privește securitatea și raporturile internaționale — toate acestea determinînd necesitatea unor laborioase și îndelungate eforturi. Datorită existenței unor asemenea dificultăți, dezarmarea nucleară nu poate fi realizată dintr-o dată, ci treptat, începîndu-se cu pași oricît de mici. De aceea, Anul Internațional al Păcii este chemat să inaugureze trecerea fermă la acțiuni și înțelegeri concrete de dezarmare și pace, de soluționare pe calea negocierilor a problemelor existente, în consens cu aspirațiile vitale ale popoarelor, să aducă un început de reală și durabilă înseninare pe cerul încărcat de nori al climatului politic internațional. Grijă pentru asigurarea prezentului și viitorului pașnic al planetei fiind îndatorirea cea mai înaltă a fiecărui stat, fără deosebire de orînduire, de mărime sau potențial economic ori militar, obligația supremă a tuturor țărilor și popoarelor lumii.

În acest context deosebit de complex și contradictoriu al situației internaționale, de resuscitare a încordării și neîncrederii, glasul României s-a făcut încă o dată auzit cu vigoare și fermitate, prin lansarea unui nou și vibrant apel la pace, la înțelegere și colaborare, spre toate meridianele globului.

Primate cu deplină aprobare și cu puternice sentimente de mîndrie patriotică de către întregul popor, cuvîntarea președintelui Nicolae Ceaușescu la Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, Declarația Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România cu privire la acțiunile pentru pace ce se vor organiza, în acest an, în țara noastră și Declarația-Apel a FDUS adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din SUA și Canada, de pe alte continente, care definesc cu înaltă răspundere necesitățile primordiale ale Anului Internațional al

Păcii, se constituie într-un cutezător program de acțiune incluzînd obiective de însemnătate decisivă pentru soarta omenirii — de la încetarea producerii, experimentării și amplasării de noi arme nucleare, limitarea și, apoi, eliminarea totală a acestora, și prevenirea militarizării spațiului cosmic, pînă la scăderea cheltuielilor și efectivelor militare și reducerea substanțială a armamentelor clasice, și de la renunțarea la forță și la amenințarea cu forța și soluționarea conflictelor și problemelor litigioase dintre state numai prin tratative, pînă la lichidarea tuturor bazelor militare de pe teritoriul altor state, retragerea trupelor străine în limitele teritoriului național, crearea condițiilor pentru desființarea concomitentă a blocurilor militare. Totodată, țara noastră se pronunță și acționează în mod constant pentru ca, în forumurile multilaterale de negociere de la Geneva, Stockholm și Viena — consacrate problemelor dezarmării, creșterii încrederii și securității pe continent și în lume — să fie abordate, într-un spirit constructiv, toate propunerile avansate în vederea realizării unor acorduri concrete în domeniile atît de vitale pentru asigurarea păcii.

Dînd expresie năzuinței fierbinte a întregului nostru popor, vocației sale constructive, acest măreț program de pace vedește, încă o dată, stăruința neobosită, tenacitatea cu care România, președintele Nicolae Ceaușescu, acționează pentru promovarea înțelegerii și conlucrării în lume, reprezentînd o nouă contribuție a țării noastre la eforturile generale de înlăturare a primejdiei războiului nuclear, de îmbunătățire continuă a atmosferei internaționale.

Cu deplină încredere în forța idealului umanității, născut din necesitățile timpului de azi, mesajul generos, mobilizator al noii inițiative de pace a României se adresează, deopotrivă, tuturor statelor și forțelor înaintate ale contemporaneității, cu convingerea fermă că acționînd unite, întărindu-și rindurile, ele dispun de resursele necesare, de capacitatea de a determina oprirea cursului periculos al evenimentelor, de a realiza intrarea vieții internaționale pe făgașul destinderii, înțelegerii și colaborării.

Programul românesc de înfăptuire a unei lumi fără arme și fără războaie se întemeiază pe adevărul de necontestat că edificarea păcii mondiale nu poate fi realizată fără respectarea independenței și suveranității fiecărui stat, a egalității depline între națiuni indiferent de mărimea lor sau de spațiul geografic în care au fost așezate de istorie. Viziunea românească privind legătura de esență dintre independența națională și pacea mondială izvorăște nu numai din tradiția multiseculară a luptei poporului nostru de apărare a ființei sale naționale, ci este în deplină concordanță cu realitățile lumii de azi, marcată de profunde transformări de ordin social și național, de uriașul avînt al ideilor de libertate, independență și egalitate, generat de apariția a numeroase state noi, care îndeplinesc un rol tot mai amplu pe arena vieții internaționale. În acest context, coexistența pașnică între statele lumii nu poate fi clădită decît prin înțelegerea deplină între națiuni libere și egale, prin respectarea independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne, renunțarea la forță și la amenințarea cu forța în relațiile dintre ele. Ea presupune, de asemenea, încredere și conlucrare, într-

ajutorare și cooperare pe bază de deplină egalitate, acțiune comună pentru lichidarea subdezvoltării, pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale, care să asigure progresul tuturor statelor, accesul lor neîngrădit la binefacerile civilizației.

Impunându-se în mod obiectiv într-o lume care se vrea și care trebuie să fie mai bună și mai dreaptă, aceste principii constituie cadrul necesar menit să asigure, pe de o parte, democratizarea vieții internaționale, pe de alta, platforma pe care trebuie să se întemeieze unitatea popoarelor în realizarea dezideratelor umanității, din rîndul cărora se detașează, în actuala situație mondială, salvagardarea păcii și a vieții pe planeta noastră. Tocmai într-un asemenea cadru, în care pacea se impune ca problema fundamentală a contemporaneității, se relevă valoarea concepției românești potrivit căreia menținerea și consolidarea ei, depinzînd de inițiativele și acțiunile popoarelor, trebuie asigurată prin evitarea tuturor riscurilor care o pot periclita sau primejdi, prin renunțarea definitivă la politica de forță și dictat, prin promovarea unor relații internaționale noi, fundamentate pe respectul independenței și suveranității fiecărei națiuni, pe înțelegere și colaborare între state.

Pentru împlinirea acestor aspirații, România, continuînd nobilele tradiții și năzuințe ale poporului nostru de conviețuire pașnică cu celelalte popoare, desfășoară eforturi stăruitoare pentru construirea unei lumi a păcii și securității. Sint bine cunoscute perseverența și dăruirea cu care România se pronunță și acționează pentru promovarea neabătută a normelor de conviețuire între state, pentru respectarea de către toate țările și în toate împrejurările a legalității internaționale. Ori de cîte ori, într-o parte sau alta a lumii, aceste norme au fost încălcate sau unui popor i-au fost lezate interesele legitime, țara noastră s-a ridicat cu hotărîre în apărarea și respectarea deplină a dreptului sacru al fiecărei națiuni la existență liberă, în conformitate cu voința sa suverană și fără nici un amestec din afară.

Ca popor a cărui creativitate n-a obosit niciodată, optimist prin tradiție și structură, încrezător în devenirea pașnică a omenirii, receptiv la tot ceea ce ridică țara pe drumul sigur al progresului multilateral, poporului român îi este imposibil să conceapă un viitor minat de armele nucleare. De aceea, poporul nostru, pentru care pacea a reprezentat dintotdeauna aspirația fierbinte, pe care și-a dorit-o cu atît mai mult cu cît în zbuciumata sa existență i-a fost dat de prea puține ori să se bucure de binefacerile ei, își afirmă fără preget voința de a trăi în bună înțelegere cu toate popoarele, de a-și făuri propria istorie și de a nu fi un martor oarecare la evenimentele vieții internaționale.

Adresînd forțelor iubitoare de pace de pretutindeni îndemnul de a-și intensifica și mai mult eforturile pentru înfăptuirea idealurilor în numele cărora a fost proclamat Anul Internațional al Păcii, poporul nostru este ferm hotărît să acționeze cu și mai multă energie și vigoare pentru a se lichida definitiv și total armele nucleare și a se bara calea unei conflagrații pustiitoare, pentru a se asigura fiecărui locuitor al planetei dreptul suprem la pace și la viață, într-o lume mai bună și mai dreaptă.

GHEORGHE VASILESCU

• ÎNDRUMĂRI • PĂSTORALE •

CUM SĂ SPOVEDIM

Prot. IOAN BUNEA

Considerații introductive. Problema modului cum trebuie făcută spovedania, spre a aduce roade bune în viața penitentului, a fost adeseori dezbătută în presa noastră bisericească. S-au dat soluții interesante și variate, unele dintre ele fiind rezultanta experienței pastorale a unor duhovnici iscusiți ¹.

Reactualizarea întrebării : «Cum să spovedim ?» — se impune cu necesitate, întrucât Spovedania este cheia activității pastorale a preotului. Ea este indisolubil legată de pastorația individuală și constituie un prilej unic pentru preot, care trebuie să găsească rețeta potrivită fiecăruia, pentru ca să se tămăduiască și să se înzdrăvenească ființa atinsă de cangrena păcatului, Spovedania fiind «al doilea Botez» ².

Se constată, însă, că nu totdeauna preoții stăpinesc în măsură îndestulătoare arta duhovniciei. Într-un fel este și explicabilă această lipsă în viața duhovnicilor începători, fiindcă arta duhovniciei nu se învață din carte. În școlile teologice Taina Pocăinței este tratată sub aspect dogmatic și liturgic, dar mai puțin ca metodă practică pentru îndrumarea sufletului și spre perfecțiunea morală. Este și motivul pentru care abordăm această temă.

Pregătirea penitentului pentru Spovedanie. Acțiunea de îndrumare a sufletului pe căile virtuții începe cu mult înainte de actul propriu zis al Spovedaniei. Este o acțiune pregătitoare bilaterală, a duhovnicului și a penitentului. Atenția preotului se îndreaptă spre întreaga comunitate pe care o are sub oblăduirea sa, dar în special spre mădularele suferinde. Astfel, în preajma serbării hramului bisericii, la începutul posturilor, cu prilejul pelerinajelor, etc., cuvântul de învățătură va cuprinde idei referitoare la valoarea Sfintei Taine a Spovedaniei, cu caracterul ei purificator și întremător. Apoi, în cadrul diferitelor lucrări de cult, pe lângă transmiterea harului sfințitor, preotul se va folosi și de calitatea sa didactică, propovăduind dezgustul pentru uriciunea păcatului și do-

1. Vezi «Revista Teologică», Sibiu, 1929—1931.

2. Pr. prof. P. Vintilescu, *Spovedania, prilej de pastorație individuală*, în «Studii Teologice», nr. 9—10/1949, p. 598; Pr. drd. Sandi Mehedintu, *Trăirea duhovnicească a preotului și activitatea sa pastorală*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 7—8/1983, p. 524—529.

rul de împărtășire din binefacerile virtuții. Activitatea temeinică, organizată, în această direcție, are darul de a apropia sufletele de scaunul Mărturisirii, nu dintr-o ipocrită formalitate, ci din dorința sinceră a primenirii morale.

Pentru a trezi în sufletul credincioșilor trebuința stringentă de a se spovedi, în scopul însănătoșirii morale, e recomandabil ca preotul să tălmăcească cât mai des poruncile bisericești, insistând cu explicații detaliate asupra poruncii a patra. «Mărturisirea Ortodoxă», în răspunsul la întrebarea a 90-a, în legătură cu porunca a IV-a bisericească, ne dă îndrumări precise referitoare la termenele de Spovedanie. Răspunsul glăsuiește astfel: «Să ne mărturisim păcatele de patru ori pe an, înaintea preotului, care este hirotonit după lege și ortodox. Cei ce sînt înaintați în cuvioșie și în cucernicie, să se mărturisească în fiecare lună, iar ceilalți, cel puțin o dată pe an să-și mărturisească păcatele lor, și aceasta să o facă în timpul sfintei patruzecimi. Iar la cei bolnavi aceasta trebuie să fie înția grijă să curețe cât mai curînd cugetul lor cu mărturisire și să se împărtășească cu Sfintele, primind mai înainte cu toată cucernicia sfințirea untdelemnului»³.

Ca regulă generală, mărturisirea se poate face ori de cîte ori credinciosul simte trebuința; este recomandabil s-o facă la scurtă vreme după săvîrșirea păcatului, spre a se feri de obișnuința cu păcatul. În lucrarea sa *Exomologhitarul* sau *Carte foarte folositoare de suflet*, care este o colecție sistematizată și prelucrată a materialului întrebuintat de Biserica Ortodoxă în legătură cu administrarea Tainei Mărturisirii, Nicodim Aghioritul ne povățuiește la o mărturisire deasă: «Să obișnuiești a te mărturisi des, adică nu numai cînd faci păcat de moarte și mare, ci de este cu puțință, și cînd vei face vreun păcat mic și lesne de iertat»⁴.

Grăbirea la mărturisire se recomandă nu numai în cazul păcatelor grele, fiindcă puritatea morală este asigurată prin vegherea neîntreruptă la porțile vieții sufletești, prin care încearcă să pătrundă uneltirile celui rău. Același Nicodim Aghioritul ne spune că berzele nu se întorc acolo unde li se strică cuiburile. La fel și demonii — zice el — fug de acela care se mărturisește des, că prin deasa mărturisire se strică cuiburile și mrejele lor⁵.

Diavolul face două lucruri deodată, — spune Sf. Ioan Gură de Aur —; diavolul împinge pe om spre păcat și după aceea nu-l lasă să se pocăiască. Sfinții Părinți recomandă două arme împotriva uneltirilor diavolești: lupta împotriva păcatului și practicarea deasă a Spovedaniei⁶.

S-a reglementat, totuși, mărturisirea, la termene obștești, adică în cele patru posturi ale anului (al Paștilor, al Crăciunului, al Adormirii Maicii Domnului și al Sf. apostoli Petru și Pavel), sau cel puțin o dată pe an, în postul Sfintelor Patimi, din motive de ordin pedagogic. Sfinții

3. *Mărturisirea Ortodoxă*, București, 1930, p. 82—83.

4. *Carte foarte folositoare de suflet, tălmăcită din limba grecească și acum a cincea oară tipărită*, București, 1898, p. 181.

5. *Ibidem*, p. 181.

6. Pr. prof. I. Coman, *Sfinții Părinți ca îndrumători ai duhovniciei*, în «Mitropolia Banatului», nr. 4—6/1966, p. 199.

Părinți au considerat — și pe drept cuvânt — că morala nu se învață numai din lecții și din povești, ci este rodul unei deprinderi în cadrul unui mediu corespunzător acestui scop. Postul Păresimilor, de pildă, creează un climat prielnic pentru pocăință ⁷.

Examenul prealabil al conștiinței din partea penitentului. Pentru o bună mărturisire, penitentului i se cere să-și facă în prealabil o auto-examinare a conștiinței. E cunoașterea de sine amintită mereu de psihologi și de pedagogi ⁸. Aceasta îi dă posibilitatea penitentului să-și schițeze graficul vieții sale anterioare, cu întrelășările de ordin moral, datorită cărora este greu încercat, deci are nevoie de o intervenție spre a-și recâștiga tihna sufletului. Pământul nelucrat și neșemănat, nu produce de la sine decât buruiană. Așa este și sufletul credinciosului; îl împădește buruiana păcatului, dacă nu-l primenește mereu. Înainte de a se prezenta duhovnicului, e indicat ca penitentul să stea de vorbă cu sine însuși, să mediteze asupra faptelor sale și să cîntărească singur gravitatea lor.

În examenul acesta al conștiinței intră nu numai faptele materiale, ci și gândirile tainice, pe care penitentul — după îndrumările Sfinților Părinți — este recomandat să le noteze pe hirtie. Enumărarea lor nu se face numai dintr-un calcul contabilicesc, ci pentru a trezi în sufletul penitentului aversiune față de păcat, regretul de a-l fi săvîrșit, dorința de a-l mărturisi și hotărîrea de a-l evita în viitor. Cercetarea în prealabil a conștiinței pregătește terenul pentru primirea cu cuviință a harului divin și a povățuirii creștinești.

Decalogul și poruncile bisericești, oglinda în care penitentul trebuie să-și facă examenul amănunțit al conștiinței. El trebuie să cunoască aceste porunci, îndatoririle ce derivă din ele și păcatele ce contravin lor. Avînd lămurită esența poruncilor, credinciosul va fi în măsură să-și dea seama dacă s-a conformat sau a contravenit lor. «Cartea foarte folositoare de suflet» este un ghid prețios în privința felului cum trebuie făcut examenul conștiinței în lumina acestor porunci. Spre exemplu: **Porunca I din Decalog** învață: «Eu sînt Domnul Dumnezeuul tău, ...să nu ai alți dumnezei afară de mine» (Ieș., 20, 2—3). Împotriva ei greșesc apostazia, fermecătorii, vrăjitorii și toți ciții aleargă la ei, simoniaci, cei ce fac din voluptate un scop în sine etc. Avînd lămuririle la fiecare poruncă, examenul conștiinței este ușurat, soldîndu-se cu roade folositoare în scopul pe care penitentul îl urmărește ⁹.

Locul pentru săvîrșirea Spovedaniei. Locul unde se face mărturisirea nu este lipsit de importanță, el trebuind să faciliteze din punct de vedere psihologic, întoarcerea penitentului de la păcat la virtute. Locul

7. Pr. P. Vintilescu, *Spovedania și duhovnicia*, București, 1939, p. 60—61.

8. Diac. prof. Nicolae Balcă, *Etapela psihologice ale mărturisirii*, în «Studii Teologice», nr. 1—2/1955, p. 32.

9. Cf. Pr. prof. Sp. Cîdea, *Examenul de conștiință*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 9—12/1962, p. 711—716; Idem, *Taina Sfintei Mărturisiri din punct de vedere pastoral și metodologic*, în «Mitropolia Banatului», nr. 4—6/1966, p. 231—238; Pr. Ilarion V. Felea, *Pocăința*, Sibiu, 1939, p. 310—317; *Vezi și Carte foarte folositoare...*, p. 150—159.

cel mai nimerit pentru spovedit este biserica, «casa lui Dumnezeu», fiindcă aici se împărtășesc harurile cerești, inclusiv harul iertării. Această-i și convingerea intimă a credincioșilor, că aici este prezent Dumnezeu, de la care vine «toată darea cea bună și tot darul desăvârșit» (Iacob 1, 17).

Mărturisirea se face în naos. Potrivit îndrumărilor din Molitvelnic, duhovnicul va îmbrăca toate veșmintele preoțești sau cel puțin epitrahilul și felonul. Jețul sau «scaunul mărturisirii» va fi așezat în fața iconostasului, în așa fel ca penitentul să aibă în față icoana Mintuitorului în scaunul împăratesc sau icoana răstignirii Sale. Având în față prima icoană, penitentul poate medita asupra lui Iisus ca judecător și izvor al darurilor sale. În cazul al doilea, poate să-și dea seama intuitiv că problema înfringerii păcatului este și pentru el o chestiune de luptă și jertfă¹⁰. Alături, pe o masă, se recomandă să fie Sfânta Evanghelie, Sfânta Cruce și un sfeșnic cu o luminare aprinsă.

Duhovnicul stă pe scaun, penitentul în genunchi. Unii duhovnici obișnuiesc să-l țină pe penitent în picioare pînă la rugăciunea de dezlegare. Mai corect este ca penitentul să stea în genunchi, fiindcă, în felul acesta dialogul se desfășoară mai degajat, mai ales cînd acesta este o fire timidă, pe care privindu-l în față, l-am aduce în situația de a nu-și putea duce pînă la capăt firul mărturisirii. Această practică s-a încetățenit și înrădăcinat în majoritatea parohiilor noastre, încît schimbarea ei ar da prilejul la discuții inutile în rîndul credincioșilor.

Citirea molitvelor pentru Spovedanie. Mărturisirea are ca scop redobîndirea harului divin și liniștirea cugetului. Pentru atingerea acestui țel s-au preconizat numeroase mijloace, unele de natură sacramentală, cum este citirea rugăciunilor de iertare sau molitvele. Prin aceste rugăciuni, preotul invocă harul milostivirii și iertării cerești peste penitentul care-și pleacă genunchii stăpînit de nădejdea izbăvirii de păcate. «Molitvele pentru Spovedanie sînt primele bătăi la poarta cerului pentru penitent, în prezența, cu asentimentul și cu participarea lui psihologică... Bătăile la poarta cerului prin rugăciunile din molitve se cuvine să fie așa fel făcute, ca ele să-și răsfîngă ecoul lor puternic în inima penitentului, pentru a angaja dispoziția lui spre pocăință adevărată și, deci, spre o acțiune de conlucrare cu grația divină comunicată prin preot»¹¹.

Citirea molitvelor se face numai pentru cei prezenți, care doresc să se mărturisească, nu pentru toți membrii parohiei la începutul postului, cum greșit procedează unii preoți. Dacă vreun credincios cere să i se citească numai lui molitvele, i se va îndeplini dorința. Efectul acestora asupra sufletului penitentului depinde de evlavia cu care sînt citite. Ele au darul de a răscoli și a zgudui sufletul penitentului, dacă lectura este făcută cu intonația proprie rugăciunii. Citirea lor cu voce stînsă sau mecanic, nu-și atinge scopul. Nu este îngăduită nici prescurtarea lor.

10. Pr. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 74; Vezi și: Mitropolit dr. Nicolae Corneanu, *Carte de rugăciuni*, Timișoara, 1979, p. 231; Pr. prof. dr. Ene Braniște, *Liturgica specială*, București, 1980, p. 387.

11. Pr. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 80—81.

Molitvele de iertare sînt în număr de trei: două precedează mărturisirea penitentului, iar una este așezată după. Ele cuprind învățături și expresii menite să introducă pe penitent în atmosfera prielnică a mărturisirii, constituind un memento necesar înainte de acest act.

Dialogul duhovnic-penitent. Spovedania este un prilej excelent de educație în sens creștin, reușita fiind condiționată de îndemnarea pedagogică cu care duhovnicul sondează cutele cele mai ascunse ale sufletului penitentului. În calitate de chivernisitor al Tainei, preotul mijlocește coborîrea harului iertării, iar în calitate de păstor sufletesc urmărește să exercite o înțiere personală asupra penitentului, utilizînd — în acest scop — mijloace scripturistice, psihologice și raționale. Dialogul duhovnic-penitent este momentul cel mai prielnic cînd duhovnicul poate stabili diagnosticul bolii sufleteste de care suferă penitentul, precum și panaceul de care acesta are nevoie pentru întremarea sa morală. Spre a obține rezultate pozitive în direcția însănătoșirii sufletului, duhovnicului i se cere să fie stăpîn pe bogăția materialului scripturistic, să fie familiarizat cu problemele psihologice și chiar medicale, să aibă o vastă cultură generală, «să fie împodobit cu carte și cu fapte bune, să priceapă sfințele cărți și canoanele Bisericii noastre, cu care poate să îndrepteze pe oamenii ce se spovedesc la dînsul și lucrul acesta să-l facă cu frica lui Dumnezeu și nu pentru vreo rea cîștigare», zice Antim Ivireanul¹². Pentru a-și asigura reușita, duhovnicului i se mai cere să aibă evlavie și smerenie creștinească pilduitoare și tactul cuvenit, grație cărui tratează penitenții ținînd seama de individualitatea lor, de vîrstă, de sex, de stare civilă, de profesiune, de pregătirea intelectuală, etc.

Mărturisirea poate fi monologică sau dialogică. În general se recomandă metoda combinată¹³.

Mărturisirea monologică, expozitivă, presupune o scrutare severă, în prealabil, a conștiinței din partea penitentului. Dar oricît de temeinică ar fi cercetarea conștiinței din partea penitentului, duhovnicul va trebui să intervină cu întrebări, spre a se edifica asupra naturii și gravității păcatului. În privința aceasta, Nicodim Aghioritul spune următoarele: «Fiecare păcat pe care îl auzi, o duhovnice, să-l cerci cu cele șapte întrebări, adică: cine este cel ce a făcut păcatul, ce fel de păcat a făcut, pentru ce l-a făcut, cu ce chip l-a făcut, în ce vreme, în ce loc și de cite ori, și la care dintre cele zece porunci a greșit (substanța faptei, motivul sau scopul, intenția, împrejurările, locul, gradul de publicitate și numărul). La aceasta să urmezi și tu dreptului Iov, care

12. Învățătura pe scurt pentru taina pocăinței, acum într-acest chip tocmită și tipărită. În zilele prea luminatului domn Io Constantin B. B. Voevod. Cu cheltuiala dînstului de bun neam, a lui Șerban Cantacuzino biv. el paharnic și cu bl(a)goslovenia prea Sf(i)nițului mitropolit Kyr Teodosie. De fubitorul de Dumnezeu Kyr Antim Episcopul Rîmnicului. La anul de la H(ri)sto)s în 1705, p. 17; vezi și: Pr. prof. Constantin Galeriu, *Taina Mărturisirii*, în «Ortodoxia», nr. 3—4/1979, p. 492—493.

13. Prof. Nicodim Belea, *Funcțiunea soteriologică și educativă a Mărturisirii*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 5—6/1982, p. 487—488; Vezi și Pr. prof. dr. Ioan Ică, *Taina Mărturisirii în practica sacramentală și importanța ei în lucrarea pastorală a Bisericii Ortodoxe*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 7—8/1983, p. 415—429.

cerca cu osîndire fieştecare judecată ce nu ştia : «cercetam cu sîrguinţă pricinile care îmi erau necunoscute» (Iov 29, 16) ¹⁴.

Formularea întrebărilor este o problemă dificilă şi delicată pentru duhovnic. De felul cum ştie să pună întrebările, depinde — în bună parte — tămăduirea rănii sufleteşti, pentru care păcătosul şi-a plecat genunchii cu încredere înaintea lui. E momentul cheie, cînd duhovnicul trebuie să-şi aducă aminte de cuvintele Fericitului Augustin referitoare la starea abrutizantă a celui sfişiat de păcate şi de seninătatea pe care i-o aduce convertirea : «et cum in virtutem pacem amarem, in vitiositate odissem discordia, in istam quondam notabam» ¹⁵.

Sufletul păcătosului este sfişiat şi are nevoie de recîstigarea unităţii sale, de acel *restitutio in integrum*, pe care o terapeutică operantă a duhovnicului i-o poate da.

Desigur că duhovnicul nu poate face minuni în problema aceasta, asemenea Mîntuitorului sau Sfinţilor Apostoli, de a cunoaşte integritatea sufletului penitentului. Are însă imperioasa datorie de a folosi toate mijloacele psihologice, spre a diagnostica rana vieţii lăuntrice şi a găsi remediul potrivit. Întrebările îl pot ajuta în această operaţie de curăţire a vasului lăuntric de miasmele păcatului şi a-l face candelă virtuţii, bineînţeles dacă este tactician — recte psiholog iscusit — în această intervenţie.

Întrebările se impun duhovnicului spre a completa tabloul păcatelor destăinuite monologic de penitent, dar cu deosebire pentru a stabili păcatul dominant, din care derivă celelalte păcate. Ele sînt necesare şi pentru a înlătura subterfugiul la care recurg unii credincioşi lipsiţi de religiozitate sinceră, asemenea acelora de care vorbeşte mitropolitul Antim Ivireanul, că au «doi duhovnici, unul la ţară şi altul la oraş: la cel de la ţară, ca la un prost, spune păcatele cele ce socoteşte el că sînt mai mari, iar la cel de la oraş spune păcatele ce socoteşte că sînt mai mici, neguţitorînd şi meşteşugînd taina Ispovedaniei» ¹⁶. Întrebările sînt necesare apoi pentru timizi, emotivi în general, şi pentru cei ce nu şi-au scrutat conştiinţa înainte de a veni la mărturisire.

Molitulnicul cuprinde întrebările pe care are să le pună duhovnicul la Mărturisire. Ele sînt în legătură cu Decalogul, cu Simbolul credinţei, cu virtuţile şi datoriile creştineşti. Cu ajutorul lor se perindă în faţa minţii toate păcatele pe care le poate comite un om. Ar fi imprudent ca duhovnicul să citească lista întreagă a păcatelor, căci ar putea sugera păcate la care penitentul poate nici nu gîndise ¹⁷. Reducerea şi

14. *Carte foarte folositoare...*, p. 43; Vezi şi N. Sachelarie, *Pravila bisericască*, Cernica, 1940, p. 63—64.

15. P. Partenie, *Le rol actuel de la confession dans l'Eglise Orthodoxe; ce que doit savoir le confesseur*, în «Logos» — Revue internationale de synthèse orthodoxe, Bucureşti, I-ère année, nr. 2/1928, p. 210; Vezi şi: Pr. prof. Dumitru Radu, *Preotul ca salvîrşitor al Tainei Spovedaniei şi puterea lui de a dezlega păcatele după învăţătura ortodoxă*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 9—10 1982, p. 830; Vezi şi: Prof. dr. M. Bănescu, *Funcţionalitatea «dezlegării»*, în *Sînta Taină a Pocăinţei*, în «Mitropolia Banatului», nr. 7—9/1981, p. 543.

16. *Predici*, Bucureşti, 1962, p. 163—164.

17. Mitrofanovici-Tarnavschî, *Liturgica*, Cernăuţi, 1909, p. 724—725; Vezi şi P. Partenie, *op. cit.*, p. 208—209.

adaptarea întrebărilor după împrejurări, este îngăduită și-și găsește legitimitatea chiar în îndrumările din Molitvelnic, unde se spune: «Duhovnice, cu toată socoteala și purtarea de grijă, să iei seama celor ce se mărturisesc la tine, ținând seama de este slujbaş sau dregător sau om de rînd; de este sănătos sau bolnav, cărturar sau necărturar»¹⁸. Întrebările pot fi sporite sau împuținate, după cazuri și necesități, fără să fie denaturate în cuprinsul și în spiritul lor¹⁹.

Pentru orientare, este util să avem un plan, un cadru sumar de desfășurare a dialogului duhovnic-penitent, plecînd de la ceea ce este adevăr de credință, adevăr moral și viață creștinească, cu abaterile de la postulatele principiilor lor. Aproape în toate cărțile de rugăciuni se dă «Invățătură pentru Spovedanie», în care se recomandă ca actul Spovedaniei să fie pus în legătură cu Decalogul, cu cele nouă porunci bisericesti, cu păcatele contra Duhului Sfînt, cu cele șapte păcate capitale și strigătoare la cer și cu faptele milei trupești și sufletești²⁰. Astfel, duhovnicul se va încredința din răspunsul la prima întrebare, asupra datei cînd s-a mărturisit și împărtășit credinciosul, precum și asupra felului cum și-a îndeplinit canonul, bineînțeles dacă l-a avut. Nu va uita să ceară penitentului motivarea delăsării și-l va povățui pentru viitor. În continuare, își va întocmi ordinea întrebărilor în așa fel încît să se poată edifica asupra nivelului religios și moral al penitentului. Întîi se va asigura dacă penitentul cunoaște și mărturisește corect adevărurile de credință cuprinse în Simbolul credinței. În caz negativ, îi va face o sumară îndrumare. Apoi, va trece la întrebările referitoare la transgresiunile de ordin moral, care — de obicei — au în vedere perioada de timp de la ultima mărturisire, dar pot să se extindă pe o perioadă și mai lungă, chiar asupra vieții întregi. Esențialul este ca ele să meargă la țintă, adică să fie în așa fel formulate încît să cîștige încrederea penitentului și să-l dispună la o destăinuire fără reticențe.

Întrebarea introductivă este aceasta: «Ce păcat ai săvîrșit de la ultima mărturisire sau mai înainte, pe care ai uitat sau ai întrelăsat intenționat să le mărturisești?». Penitentul va fi lăsat să enumere păcatele săvîrșite. Observînd duhovnicul că penitentul trebuie ajutat în mărturisirea pe care o face, intervine cu întrebări privitoare la legea morală și călcarea ei, aduce vorba de păcate pe care creștinii de o stare cu el le săvîrșesc frecvent. Duhovnicul încearcă să determine motivele și scopul săvîrșirii păcatului, să cunoască căile prin care a pătruns în ființa penitentului și raportul în care se găsește cu voința, mai ales dacă este un penitent pe care nu-l cunoaște, deci nu are date asupra vieții și îndeletnicirii lui. Va evita întrebările de amănunt ce nu țin de Taina Mărturisirii, precum și acelea care ar putea trezi curiozitatea pentru păcate despre care penitentul nu a avut cunoștință. Nu este îngăduit duhovnicului să facă din Taina Spovedaniei o lucrare superficială și pri-

18. *Molitvelnic*, București, 1950, p. 68.

19. Mitrofanovici-Tarnavski, *op. cit.*, p. 722.

20. *Cartea de rugăciuni*, Sibiu, 1935, p. 127—136; vezi și Mitropolit dr. Nicolae Corneanu, *Carte de rugăciuni*, p. 226—231.

pită și nici prea minuțioasă, spre a nu o transforma în lucru de clacă sau de tortură²¹.

Ca regulă generală, nu este suficient ca duhovnicul să ia în considerare simpla enumerare a păcatelor, ci să provoace o discuție asupra urciunii lor, dar mai ales asupra consecințelor pe care le au asupra sănătății trupesti și sufletești, deopotrivă. O discuție purtată cu dibăcie pedagogică, în care întrebările sînt formulate cu multă prudență, are darul de a zgudui conștiința penitentului, de a o trezi din rătăcirea ei și a o canaliza pe făgașul vieții curate. Prima pîrgă a acestei răscoliri a conștiinței, este cîința pentru viața păcătoasă pe care o trăit-o. Cîința este un paradox, afirmă gînditorul Max Scheler, fiindcă «deși privește plină de lacrimi înapoi, influența ei se îndreaptă fericit și puternic spre viitor, spre izbăvirea de moarte morală»²². Încurajarea ce vine — în acest moment — din partea duhovnicului, îl scoate pe penitent din starea apăsătoare în care l-a dus păcatul, îi trezește dorul unei înnoiri în duhul vieții curate și-i inspiră încredere în puterile sufletești ce n-au fost atinse de flagelul păcatului. În locul unde a fost păcatul, în urma cîinței, care a dărîmat zidul truției și a altoit smerenia, apare izvor de viață nouă, așa cum în viața unui neam o înfringere e prefăcută în izvor de biruințe viitoare²³.

Fiind cunoscător al resorturilor sufletești, duhovnicul nu va uita inconștientul penitenților, în care se găsesc elemente importante, cu ajutorul cărora se pot explica multe din actele lor. «Viața religioasă are legături cu conștiința subliminală, rezervor al ideilor nebănuite și al energiilor latente. De acolo vin impulsurile neprevăzute, preferințele și antipatiile nemotivate, prejudecățile, ipotezele îndrăznețe, superstițiile, capriciile și toate credințele lipsite de temeii rațional»²⁴.

O serie de fenomene sufletești, din cauza unor împrejurări nefavorabile, sînt trecute în subconștient. Refularea nu înseamnă însă și dispariția lor. Ele pot să reapară într-o formă deghizată, încît să nu le recunoaștem. Pentru a elibera personalitatea morală a credinciosului de aceste forțe oculte, duhovnicul psiholog, din convorbirea pe care o are cu astfel de subiecți, va afla cauza morbidității și va încerca s-o stingă, pentru ca dispărînd cauza, să dispară și efectul. După cum în lumea fizică o energie naturală, lăsată la voia întîmplării, poate pricinui dezastre, dar captată poate fi utilă în viața economică, tot astfel și energiile psihice pot contribui la dezordinea socială, dar pot fi întrebuințate și pentru înălțarea morală a insului și a societății.

Știind de existența rezervoarelor sufletești de care dispune penitentul în inconștient, duhovnicul se va folosi de ele în mod constructiv fără a părăsi terenul dogmatic al Bisericii în legătură cu Taina Spovedaniei²⁵. Desigur, nu va uita nici alte împrejurări externe, care dau

21. Pr. Ilarion V. Felea, *op. cit.*, p. 369.

22. Max Scheler, *Vom ewigen im Menschen*, Berlin, 1933, p. 42.

23. Pr. D. Stăniloae, *Cîință și Inviere sufletească*, în «Revista Teologică», Sibiu, nr. 1—2/1945, p. 22; vezi și Pr. Ion Bunea, *Pocîința — îndatorire de căpetenie a creștinului*, în «Mitropolia Olteniei», nr. 11—12/1957, p. 738.

24. W. James, *L'expérience religieuse. Essai de psychologie descriptive*, Paris-Geneva, 1908, p. 404.

25. P. Partenie, *op. cit.*, p. 208; Prot. N. Belea, *Funcțiunea eclesiolgică...*, p. 483.

prilej la păcat și-l favorizează. Sfaturile ce le dă și muștrările pe care le face sînt în funcție de constatările făcute în legătură cu poziția religioasă-morală a penitentului, în forul intern sau în viața din afară. Instruirea va avea ca obiect păcatul, nu într-o expunere lungă, ci sumară, dictată de cazul pe care îl are în față. Iată ce spune Sfîntul Grigorie de Nisa în această privință : administrarea cuvîntului este o sarcină foarte grea, care să fie îndeplinită cu multă economie, să fie variată și potrivită în toate treburile, după moravurile și dispoziția celor ce nu sînt îndreptățiți. De pildă, o persoană are o mare bunăvoință și o mare supunere de spirit. Desigur, se cuvine să-i vorbim cu multă modestie și blîndețe, așa cum ne învață Sfîntul apostol Pavel : «Fraților, de va cădea cineva în vreo greșală, voi cei duhovnicești, îndreptați pe unul ca acela cu duhul blîndeții» (Gal., 6, 1). «O alta este încăpățînată și nespusă ; ne vom folosi de același cuvînt, schimbîndu-l și dîndu-i o formă nouă, potrivit cu persoana asupra căruia lucrăm. Și după cum, adăugînd ceva pentru dresul cărnurilor, li se imprimă calități cu totul deosebite, se fac dulci acelea care erau amare și amare acelea care erau dulci, tot așa amestecînd cîteva figuri noi în vorbirea noastră, o variem după trebuințele deosebite ale aceluia care ne ascultă, pentru ca fiecare să găsească o hrană corespunzătoare stării sale de spirit»²⁶. Pentru cei care vin pocăiți, muștrarea nu-i necesară, iar pentru firile timide sau scrupuloase este contraindicată.

Scopul pe care trebuie să-l urmărească duhovnicul în discuția cu penitentul, este trezirea aversiunii față de păcat, deci evitarea lui în viitor, și dorul după mireasma întremătoare a virtuților.

Canonul sau Epitimia. O precizare principială : Canonul nu are caracter penal, ci medicinal. Scopul canonului este corecțional, de îndreptare a penitentului²⁷.

Canonul poate fi considerat pedeapsă cel mult în sensul de pedeapsă părintească, în sensul în care părinții își pedepsesc copiii pentru a-i îndrepta, nu pentru că au greșit. «Fiul meu, nu nesocoti pedeapsa, prin care Domnul te îndreaptă și nu deznădăjdui, cînd te ceartă El, căci Domnul, pe care îl iubește, îl și ceartă și bate pe tot fiul pe care îl primește», zice Sfîntul apostol Pavel (Evr., 12, 15). Epitimiile nu urmăresc a da satisfacție lui Dumnezeu, pentru păcatele cu care credinciosul l-a jignit, cum învață Biserica Romano-Catolică. Canonul are de scop nimicirea în păcătoșii a dorințelor care zămislESC păcatul și sirguirea pe căile virtuții, adică regenerarea organismului moral.

Avînd în vedere corelația dintre trup și suflet, solidaritatea dintre aceste două elemente în săvîrșirea diferitelor acte, la dictarea canonului va fi luată în considerare ființa penitentului în integritatea ei psiho-fizică, nu numai sub raportul spiritualității, cum greșit ar fi unii înclinați

26. *Omilie către cei ce se supun greu la muștrări*, la Pr. P. Vintilescu, op. cit., p. 178—179.

27. *Teologia Dogmatică și Simbolică*. Manual pentru Institutetele Teologice, vol. II, București, 1958, p. 905; Vezi și Pr. prof. D. Stăniloae, *Taina Pocăinței ca fapt duhovnicesc*, în «Ortodoxia», nr. 1/1972, p. 12; Idem, *Mărturisirea păcatelor și pocăința în trecutul Bisericii*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 3—4/1955, p. 218—223; Pr. prof. Ene Braniște, op. cit., p. 390—392.

să creadă. Este îndeobște știut că adeseori o boală fizică este consecința păcatului; există apoi stări psiho-nevrotice, în care tratamentul duhovnicesc nu va reuși decât paralel cu tratamentul și pe latura fiziologică a penitentului. În aceste cazuri canonul va trebui să fie adecvat situației, trupească sau sufletească, sau combinat.

Dat fiind caracterul special al canonului, duhovnicul va trebui să fie un bun păstor sufletesc, care, după ce a stabilit cauzele păcatului să aplice canonul cel mai nimerit, ținând seama de individualitatea penitentului și de ambianța în care acesta trăiește. Canonul trebuie stabilit în raport cu puterile penitentului, cu posibilitățile lui de îndeplinire și cu mentalitatea lui și a timpului în care trăiește²⁸. Severitatea excesivă a duhovnicului față de penitent atrage după sine îndepărtarea lui de drumul vieții harice. Concludent, în această privință, avem cazul lui Tannhäuser (de Wagner) — scena a III-a, din actul II.

Mitropolitul Antim Ivireanul ne-a lăsat în privința fixării canonului câteva îndrumări ce nu și-au pierdut valabilitatea. Astfel, îndrumă pe duhovnic «să socotească vârsta lui (a penitentului), tânăr iaste au bătrîn, însurat este sau neînsurat, bogat sau sărac, preot sau mirean sau monah, cărturar sau necărturar...; să afle de cite ori a făcut păcatul și în ce vreme: în post au zile slobode, fățiș sau în ascuns... Căci cu aceste mijloace să fac păcatele mai grele sau mai ușoare și să urmează și canonul»²⁹. Este cazul să adăugăm aici încă câteva precizări de amănunt și anume: nu i se vor da unui bolnav metanii, unui sărac să facă acte de milostenie, etc.³⁰. Este recomandabil ca duhovnicul să motiveze penitentului pentru ce îi dă canonul respectiv și nu altul, iar acesta să fie corespunzător felului și naturii păcatului. Regula este cuprinsă în cuvintele Sf. Ciprian: «pocăința să nu fie mai mică decât păcatele»³¹. De neprețuit ajutor în stabilirea epitimiei îi va fi duhovnicului dispoziția sufletească spre îndreptare a credinciosului venit la mărturisire. Sf. Ioan Gură de Aur sfătuiește «să se țină seamă și de dispoziția voinței celor ce au păcătuît, ca nu cumva, voind să cîrpești ruptura, să faci alta mai mare și străduindu-te să îndrepti căderea, să pricinuiesti o cădere și mai mare. Căci cei bolnavi și cei ce sînt în desfătări, și mai cu seamă cei dedați la plăceri lumești, precum și cei ce se mindresc cu neamul și dragătoria, care se întorc încet și cite puțin cînd păcătuiesc, s-ar putea, dacă nu deplin, dar măcar în parte să se îndrepteze de relele lor»³².

Terapeutică spirituală urmărește să zăticnească — «pofta ce naște păcatul», să scoată viața credinciosului din zona întunecoasă a poftelor vinovate. Dar, «pentru a vindeca, nu este de ajuns să scoți săgeata din rană, — zice Sf. Ioan Gură de Aur —, ci trebuie să pui peste ea și un leac». Întocmai ca în orice activitate educativă, măsurile negative vindecă rănile la suprafață, dar nu și rădăcina lor. În canonul ce se dă,

28. Pr. conf. Ilie Moldovan, *Preotul duhovnic și darul iertării păcatelor*, în «Ortodoxia», nr. 4/1982, p. 582—583.

29. *Învățătura pe scurt...*, p. 24; *Învățătura bisericească la ceale trebuincioase și mai de folos pentru învățătura preoților*, Tirgoviște, 1710, p. 30.

30. *Carte foarte folositoare...*, p. 72.

31. Vezi și Antim Ivireanul, *Predici*, p. 304.

32. La Pr. P. Vintilescu, *op. cit.*, p. 323.

se va urmări dezintoxicarea naturii umane de păcat și deprinderea penitentului cu viețuirea virtuoaasă, care este diametral opusă păcatului. «Cum vom face roade vrednice de pocăință?», se întreabă Sf. Ioan Gură de Aur. «De vom face fapte contrarii păcatelor din trecut, — zice el. De pildă: ai răpit lucrurile altuia? Dă acum pe ale tale! Ai trăit în desfrânare îndelungată; depărtează-te și de soția ta în anumite zile, și obișnuiește-te cu înfrînarea! Ai înjurat și ai bătut pe semenii tăi? Binecuvintează pe cei care te vor înjura și fă bine celor ce te vor lovi! Ai trăit în îmbuibare și te-ai îmbătat mai înainte? Postește și obișnuiește-te să bei apă, ca să nimicești stricăciunea rămasă de pe urma acestora». Ferește-te de rău și fă bine, — zice Sfânta Scriptură³³.

Autorul omiliei «Îndemn spre pocăință» pune la îndemna duhovnicilor câteva reguli privitoare la stabilirea canonului, pe temeiul principiului metodic al vindecării bolilor morale prin remedii contrare lor (contraria contrariis curantur). Reproducem câteva dintre ele:

«Te-ai îmbolnăvit prin îmbuibare? Vindecă-te prin post!

Ți-ai rănit sufletul cu necumpătarea? Cumpătarea să-ți fie leacul bolii.

Ți-a pricinuit lăcomia fără saț o febră a sufletului? Milostenia să-ți fie belșugul. Căci curățire este împărțirea celor ce-ți sînt de prisos.

Ne-a rănit răpirea bunurilor altora? Lucrul răpit să fie înapoiat stăpînului adevărat!

Ne-a adus minciuna aproape de pierzare? (căci zice: voi pierde pe toți cei ce grăiesc minciuna — Ps., 5, 7). Iubirea de adevăr să îndepărteze primejdia.

Jurămîntul strîmb aduce secera ce zboară în aer a lui Zaharia, amenințîndu-ne cu tăierea? Să ne îmbrăcăm cu toată armătura pocăinței, ca să îndepărtăm tăișul secerii!

S-a amăgit cineva cu oarecare dogme ereticești? Să se alunge neleguirea prin înțelepciunea dreptei credințe!

Căci aceasta este pocăința: dezrobirea și nimicirea păcatelor, săvîrșirea mai înainte, fie cu fapta, fie cu gîndul»³⁴.

Metoda folosită în dictarea canonului să îndoplinească funcțiunea unei reflexoterapii, adică virtutea ce i se cere penitentului s-o deprindă, să stea la polul opus poziției create de păcat. Epitimiile constau în: post, înfrînare, rugăciune deasă acasă, milostenii, etc., toate în raport cu păcatele săvîrșite și cu starea morală a penitentului, cum s-a accentuat mai înainte³⁵. Sfinții Părinți au preconizat, în canoanele lor, pentru păcatele grave, oprirea pe un timp oarecare, de la Sfînta Împărtășanie, tot cu scop corecțional. Nu este indicat însă ca duhovnicul să abuzeze de oprirea de la Sfînta Împărtășanie, spre a nu îndepărta pe credincioși de la beneficiile acestei dumnezeiești Taine. El va adopta ca linie de orientare «iubirea de oameni a lui Dumnezeu», pe care se va sprijini în primirea credincioșilor la Sfînta Împărtășanie³⁶.

33. *Ibidem*, p. 331.

34. *Ibidem*, p. 332—333; Vezi și N. Sachelarie, *op. cit.*, p. 40—42.

35. Cf. *Mărturisirea Ortodoxă*, I, 113, p. 99.

36. Nicodim Belea, *Îndatoririle duhovnicului după Sfintele Canoane*, în «Studii Teologice», nr. 9—10/1951, p. 495.

Dezlegarea. Cel din urmă moment al actului mărturisirii este dezlegarea, care constă în sentința de iertare integrală a păcatelor și reintegrarea în starea harică. Duhovnicul are calitate de judecător, investit cu putere autoritară de a elibera din lanțurile păcatului. Este deosebire între el și Judecătorul universal, fiindcă Judecătorul universal nu numai absolvă, ci și condamnă; preotul pronunță numai sentință de achitare, nu și de condamnare ³⁷.

Dezlegarea se dă prin formula: «*Domnul și Dumnezeuul nostru...*». Uneori, singură formula poate constitui canon. Ea nu se poate da decât celor demni, refuzându-se celor refractari la căință. Nedemni și neîndreptățiți la dezlegare «sînt aceia care nu pot distinge între faptele bune și rele, cei lipsiți de minte, precum și cei lipsiți total de cunoștința adevărurilor creștine. Nedemni sînt ereticii și schismaticii, precum și toți aceia care nu manifestă părere de rău pentru păcatele lor, nu se mărturisesc după cuviință, nu vor să-și îndeplinească canonul, deci nedispuși sau neînclinați spre căință, cei certați cu semenii lor și nedispuși să se împace, sau se găsesc în păcate de moarte și nu vor să le părăsească: concubinajul, vrăjitoria, spiritismul etc.» ³⁸. Celor cu dispoziție sufletească dubioasă, indiferenți, nepregătiți, li se amîină dezlegarea, explicîndu-li-se cu blîndețe că aceasta este spre binele lor sufletesc. E de la sine înțeles că duhovnicul va indica penitentului mijloacele de îndreptare, de care să se folosească pe timpul determinat ³⁹.

Dezlegarea se dă tuturor celor ce dovedesc căință, sinceritate, integritate mintală și dorință de îndreptare. Unii pot fi oprîți de la Sfînta Împărtășanie pe o perioadă mai lungă sau mai scurtă de timp, după cum e cazul. Astfel, în Mollitvelnic, se spune că după încheierea spovedaniei, duhovnicul, punînd mîna pe capul penitentului, rostește rugăciunea de dezlegare, și apoi «slobozindu-l cu pace, să-i dai canonul după potrivă păcatelor lui; și de va fi făcut păcate mai multe și mai mari, să-i dai canon mai mare, adică să fie oprit dela Sfînta Împărtășanie ani mai mulți...» ⁴⁰.

Penitenții oprîți de la Sfînta Împărtășanie, dar aflați pe patul de moarte, trebuie împărtășiți, chiar cu neîndeplinirea canonului, dar îndrumați, în cazul supraviețuirii, a-și îndeplini canonul ⁴¹. Demenții sînt excluși de la Sfînta Împărtășanie; o pot primi în cazurile de luciditate. Cît privește surdo-muții, ei pot fi cercetați de duhovnic în scaunul Mărturisirii și li se poate da dezlegare, dacă prin semne convenționale li se descifrează căința necesară și dorința de îndreptare.

Tăcerea asupra celor constatate de-a lungul Spovedaniei, trebuie păstrată cu sfințenie. «Ai auzit cuvînt? Să moară în tine!» (Înț. Sir. 19, 20). E secretul mărturisirii, de care făcîndu-se vinovat, duhovnicul se caterisește.

Concluzie. Răul moral cere iertare din partea celui împotriva căruia s-a săvîrșit. Iertarea dată credinciosului care s-a mărturisit în duh de

37. H. Andrutsos, *Dogmatica*, trad. Pr. D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 408.

38. Mitrofanovici-Tarnavski, *op. cit.*, p. 728.

39. *Ibidem*, p. 729.

40. *Mollitvelnic*, *op. cit.*, p. 68.

41. Antim Ivireanul, *Predici*, p. 305.

căință, este leac împotriva deznădejdii și încredere în existența unor puteri capabile să aducă o redresare morală.

Răul moral — păcatul — nu este o insuficiență naturală, ci vină față de Dumnezeu și față de semenii. Iertarea nu ne-o putem da singuri; nici aceea venită din partea oamenilor nu este deplin liniștitoare. Ea este deplină, izbăvitoare, dacă este venită din partea lui Dumnezeu: «*Pentru numele Tău, Doamne, iartă-mi păcatul meu, că mare este. Vezi întristarea și amărăciunea mea și iartă-mi toate păcatele mele*» (Ps., 24, 17; Col., 1, 13—14; 2, 13). Fiul risipitor s-a căit și a plîns păzind porcii stăpînului său; păcatul însă îi ardea mai departe inima. A înțeles că numai tatăl său îi poate veni în ajutor; de aceea a zis: «*Scula-mă-voi și mă voi duce la tatăl meu și-i voi cere iertare*». Lui îi greșise, de la el trebuia să primească iertare.

Mîntuitorul a încredințat mandatul iertării păcatelor slujitorilor săi. Ei sînt «slujitori ai lui Hristos și iconomi ai tainelor lui Dumnezeu» (I Cor., 4, 1; I Petru 4, 10). Ei vor merge ca «*în numele Lui*» să propovăduiască una dintre cele mai mari minuni: «*iertarea păcatelor la toate neamurile*» (Luca 24, 45—47). Duhovnicul este practicianul autorizat de a da poveștile corespunzătoare trebuințelor credinciosului. De aceea, pe drept cuvînt, spunea Sully-Prudhomme: «*Fericit muritorul pe care îl iartă mîna unui duhovnic*». Ca «*medic sufletesc*» preotul duhovnic are imperioasă datorie de a cunoaște temeinic știința necesară igienei sufletului, spre a face din mărturisire un medicament care să schimbe starea penitentului dintr-un osîndit și rob al nelegiuirii în fiu al lui Dumnezeu.

VALOAREA TRUPULUI CA TEMPLU AL DUHULUI SFÎNT

Protos. IRINEU POP

Ca «organ firesc de manifestare a vieții sufletești în lumea prezentă»¹, trupul împlinește o promisiune dată întregii creații. El atinge culmea în Întruparea Cuvîntului Tatălui: «*Jertfă și prinos n-ai voit, dar mi-ai întocmit un trup. Atunci am zis: Iată vin! ca să fac voia Tă, Dumnezeule*» (Evr., 10, 5—7). Acest trup este limbajul adevărului și al dragostei. Chiar dacă omenirea păcătoasă îl răstignește, brațele întinse și inima deschisă vorbesc cu supremă elocvență de dragostea atotcuprinzătoare și mîntuitoare (Ioan 3, 16).

Trupul lui Iisus, vărsînd singele legămîntului, ne spune adevărul despre creație și despre istorie. Și slava Tatălui strălucește asupra trupului lui Hristos care a slăvit pe Tatăl. Sfîntul Chiril al Alexandriei vorbind despre unirea Tatălui cu Fiul în actul Învierii scrie: «*Căci fiind puterea lui Dumnezeu și Tatăl, Fiul și-a făcut însuși viu trupul său*»². «*Hristos s-a sculat prin slava Tatălui*» (Rom., 6, 4).

1. Mitropolit Dr. Nicolae Mladin, Prof. diac. dr. Orest Bucevschi, Prof. dr. Constantin Pavel, Prof. diac. dr. Ioan Zăgorean, *Teologia Morală Ortodoxă*, voi. II, București, 1980, p. 112.

2. Sf. Chiril din Alexandria, *Glaphirom in Genesim*, P. G., 69, col. 365 B.

Învierea lui Hristos este promisiune ce trebuie împlinită în toți ale căror trupuri vorbesc adevărul dragostei. Sfântul apostol Pavel spune: «Și dacă Duhul celui ce a înviat pe Iisus din morți locuiește în voi, cel ce a înviat pe Iisus Hristos din morți va învia și trupurile voastre muritoare prin Duhul său, care locuiește în voi» (Rom., 8, 11).

Antropologia creștină ortodoxă acordă trupului o mare valoare și un rost bine determinat în iconomia mîntuirii, în primul rînd pentru că el a fost creat de Dumnezeu nu numai prin cuvînt ca celelalte ființe, ci El însuși modelînd trupul omului din țărîină (Fac., 2, 7); trupul are valoare morală fiind «instrumentul de acțiune al sufletului asupra lumii actuale și materiale... materia cea mai aptă pentru concretizarea vieții spirituale»³.

După credința creștină trupul participă la viața spiritului, depășind planul biologic și fizio-chimic. În trup, raționalitatea capătă o complexitate particulară, datorită bogăției spiritului din el. În realitatea trupului omenesc este ceva care transcende ceea ce s-ar putea numi materialitatea lui și mișcările ei pur automate, ceva ce nu se poate reduce la proprietățile lui materiale⁴.

«Trupul omului nu e numai materie, sau numai raționalitate plasticizată ca obiect; ci materie subiectivizată, participînd la spirit ca subiect»⁵.

Origen, opunîndu-se stoicilor și aducîndu-le ca argument raționalitatea materiei, afirmă: «Noi nu zicem că trupul descompus revine la firea sa de la început, precum nici grăunțele descompus al grîului nu revine la grăunțele grîului. Ci zicem că precum din grăunțele grîului se ridică un spic, așa e zidită în trup o rațiune oarecare, din care se ridică trupul într-o nestrăcăiune»⁶.

«Prin învățătura despre învierea morților, creștinismul răsăritean a vrut să pună în valoare ideea că moartea nu este o pierdere sau o anantizare a persoanei și personalității omului, ci o trecere spre o existență unică cu Dumnezeu spre veșnicie»⁷. Deci, menirea trupului omenesc este să participe la slava veșnică a lui Dumnezeu dimpreună cu sufletul, căci fără trup posibilitățile spiritului nu s-ar putea actualiza. De aceea «noi nu avem nevoie să-l lăsăm pradă pornirilor inferioare în raport cu natura. În acest caz cădem noi înșine de la starea de subiect liber, la starea de natură, aserviți naturii. Destinația trupului este ca spiritul uman să lucreze prin el la transfigurarea sau spiritualizarea întregului cosmos, a întregii naturi. El trebuie înobilat și transfigurat sau spiritualizat în simțirile lui, pentru ca prin el să transfigurăm lumea. Pilda și puterea aceasta ne-o dă Hristos»⁸.

Speranța învierii din morți este centrală pentru credința creștină. «Dacă se propovăduiește că Hristos a înviat din morți, cum zic unii că

3. *Teologia Morală Ortodoxă...*, p. 112.

4. Gabriel Marcel, *Journal Métaphysique*, Paris, 1927, p. 230.

5. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, București, 1978, p. 367.

6. Origen, în *Kata Kelsou*, XII, p. 24, ed. P. Koetschau, în: *Griechische Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderten*, vol. II.

7. Pr. prof. dr. Ion Bria, *Dicționar de teologie ortodoxă*, București, 1981, p. 230.

8. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 369.

nu este înviere a morților?» (I Cor., 16, 22). În concepția creștină trupul este destinat învierii și slavei; chează și o oferă învierea Mîntuitorului Hristos. Trupul se va bucura de înviere devenind nemuritor, bineînțeles în chip spiritualizat. O dovadă și o rază din această nădejde o avem în cinstirea moaștelor. Moaștele ce nu se strică ale Sfinților sînt o arvună a biruinței asupra morții, adică revelații ale Duhului în natura trupului omenesc⁹.

Trupurile induhovnicite inviate vor fi pnevmatizate, materia va fi coplesită de Duh, se vor asemăna cu trupul Domnului după înviere. Trupurile noastre inviate nu vor fi limitate de forme trupești, ci vor fi asemenea cu trupurile îngerilor¹⁰.

Credința și nădejdea în înviere ne permit scăpare din această lume supusă stricăciunii și morții. Promisiunea lui Hristos de a transfigura corpul ce aparține stării noastre umile și de a-i da o formă strălucitoare ca aceea a trupului slavei Sale (Filip., 3, 21) este o lege eliberatoare a speranței. Planul lui Dumnezeu este că în acest corp și viața trebuie să se arate, viața pe care o trăiește Iisus Hristos (II Cor., 4, 10) și nu numai în ziua învierii, dar și în timpul pelerinajului pămîntesc. Deoarece Biserica «primește ca arvună prezența Duhului Sfînt, Împărăția este printre noi, sfinșitul — eschaton — este deja accesibil»¹¹.

Fiindcă toată dorința universului și-a atins culmea în învierea corpului lui Hristos, tot așa viața noastră în trup, așteptînd învierea, este o încredințare de a iradia această speranță în relațiile trupești, pentru ca toată lumea să aibă parte de ea. Slava ce va străluci pe trupul nostru depinde de felul cum ne îndeplinim responsabilitatea pe acest pămînt. «Pentru că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să se bucure de libertatea mării fiilor lui Dumnezeu. Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri pînă acum. Și nu numai atît, ci și noi, care avem pîrga Duhului, și noi înșine suspinăm în noi, așteptînd înfierea, răscumpărarea trupului nostru» (Rom. 8, 21—23).

Referindu-se la perspectiva învierii, la transfigurarea întregului cosmos Sfîntul Simeon Noul Teolog spune că trupurile «rămîn în mormînt», supuse stricăciunii și nu vor deveni incoruptibile decît în ziua învierii generale, cînd, desigur, creația pămîntească va fi transfigurată și se va uni cu cea cerească¹².

Un creștin care știe că trupul său este semn al speranței niciodată nu va fi tentat să denigreze viața trupească. Mîntuirea creștinului este condiționată de felul cum s-a comportat față de viața trupească a semenilor și anume dacă i-a hrănit, adăpat, îngrijit în caz de boală etc., de care este făcut răspunzător la Judecata de apoi (Matei 25, 35—46). Ca la

9. P. Florensky, *Stolp i utverjdenie istini*, Berlin, 1929, p. 112.

10. Erigena Scotul, *De divisione naturae*, cartea a V-a, cap. 38.

11. Pr. Ion Bria, «Vie Împărăția Ta», în «Studii teologice», XXIII (1981), nr. 1—2, p. 140—141.

12. Sf. Simeon Noul Teolog, *Trațate teologice și etice, Etica I*, 5, (col. «Sources Chrétiennes», nr. 122), Paris, 1960, p. 221.

învierea cea de-a doua să fie părtaş unei vieți fericite creștinul trebuie să facă binele fraților săi în trup, cu trupul său care este organ al activității morale. În spiritul unei etici evanghelice pe care Părinții Bisericii au pus-o în aplicare, drumul spre Hristos eshatologic trece prin iubirea semenilor: «Ai văzut pe fratele tău, ai văzut pe Dumnezeu», afirmă Ava Dorotei¹³. Creștinul trebuie să lucreze în virtutea *hic et nunc*, fiindcă «timpul pe care îl parcurgem acum în viața corporală nu e altceva decât pregătirea pentru nelucrarea de dincolo de moarte»¹⁴.

O înfățișare umană care iradiază bunătațe și cordialitate este o reflecție a harului lui Dumnezeu și ne ajută să înțelegem mila lui Dumnezeu. Prin Hristos și prin Ucenicii Săi își arată Dumnezeu înfățișarea Sa iubitoare.

Omul este superior animalelor, în primul rînd prin structura lui biologică, care-l face capabil de a colabora cu sufletul. «Considerînd chiar numai abilitatea mîinilor omului și starea dreaptă a corpului, ne dăm seama că acestea determină realizarea unui progres atît de mare, încît între om și animal se sapă, chiar din punct de vedere trupesc, o prăpastie de netrecut»¹⁵.

Mîna umană este mai mult decît un instrument pentru manevrarea lucrurilor. Mîna lui Hristos a vindecat, a mîngîiat, a slujit și a acceptat cuiele pe Cruce. Tot așa mîna noastră poate sluji și mîngîia, poate confirma o alianță și poate fi un semn de împăcare. Mîinile odihnindu-se una în alta denotă confidență și încredere. «Omul și lumea se văd în trupul lui, ca dovadă a participării trupului la subiectul uman și la lume. Chiar în mîinile omului muncitor și artist se vede destoinicia complexă a spiritului său și semnele lucrurilor făcute de el»¹⁶.

Cele mai prețioase daruri date de Dumnezeu oamenilor, atitudinile de bunăvoință, blîndețe, dreptate, înțelepciune etc., își au rădăcinile în inimă, dar strălucesc pe față, sînt revelate în ținuta umerilor și în toate membrele corpului. Fiecare ins își are individuala amprenta lui strict personală. Cu fiecare trup, ca și cu fiecare suflet, cu fiecare om în integritatea lui psihofizică, Dumnezeu a voit să realizeze un gînd deosebit al Său. De aici și datorita de a nu trata pe oameni ca pe simple exemplare identice ale aceleiași realități, ci fiecare om trebuie tratat ca o valoare unică în timp și spațiu.

Referindu-se la superioritatea structurii biologice a trupului omenesc și la destinația lui supranaturală, Sfîntul Grigorie de Nyssa subliniază că «trupurile nu dispar cu totul, ci se desfac în elementele lor și cum Dumnezeu a putut face *ex nihilo*, la început, trupul omenesc, cu atît mai ușor îl va reînvia din elementele existente. Și fiecare suflet va recunoaște trupul său particular ca pe o haină și se va sălășlui în el

13. Ava Dorotei, *Epistola A*, în «Filocalia», vol. IX, p. 634.

14. Sf. Grigorie de Nyssa, *Viața lui Moise*, trad. de Pr. Dumitru Stăniloae și Ioan Buga, în col. «Părinți și Scriitori bisericești», vol. XXIX, București, 1982, p. 167.

15. *Teologia Morală Ortodoxă...*, p. 113.

16. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *op. cit.*, p. 371.

iarăși repede, distingându-l fără greșeală dintr-o mulțime așa de mare de trupuri din același neam»¹⁷.

În sfârșit, precum Mîntuitorul a săvîrșit lucrarea mîntuirii noastre în trupul Său, punîndu-se în slujba lui Dumnezeu, tot așa trupul nostru este un vehicul al sfințeniei și un organ al vieții harice. Trupul lui Hristos cel înviat și ridicat la deplina transparență duhovnicească și umplut de sfințenie în fața Tatălui «nu e numai un gaj dat nouă de Tatăl că și noi vom învia, ci este și izvor de viață dumnezeiască pentru noi în viața pămîntească, un izvor de putere, de pnevmatizare, pentru a ne menține și a spori și noi în curăție și în pnevmatizarea care duce la înviere»¹⁸. Dar această sfințenie, transparență și îndumnezeire ni se comunică prin împărtășirea de Trupul Său, prin Sfintele Taine, spălîndu-ne cu apa Botezului, hrănindu-ne cu pîinea și vinul Euharistiei, iar printr-un efort de sensibilizare duhovnicească putem asimila tot mai mult din ceea ce este în Hristos, adică din umanitatea Lui. «Iar noi toți cu fața descoperită răsfrîngînd ca o oglindă mărirea Domnului, ne prefacem în aceeași asemănare din slavă în slavă, precum este de la Domnul, care este Duhul» (II Cor., 3, 18).

Știm că «slava sfinților și a dreptilor, de care se împărtășesc cu trupurile lor la înviere este revărsarea harului Duhului Sfînt» (II Cor., 3, 7—11)¹⁹, dar Duhul Sfînt ni se împărtășește încă de acum prin Sfintele Taine căci «Tainele sînt respirația continuă a Bisericii prin care ea inspiră și revarsă neincetat pe Duhul Sfînt asupra mădularelor ei»²⁰.

Prin aceasta trupul nostru devine locașul Duhului Sfînt, iar membrele noastre se fac membre ale lui Hristos, potrivit cuvintelor: «Nu știți că voi sînteți templul lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi?» (I Cor., 3, 16).

«După cum trupul Domnului îngropat în pămînt a produs rodul cel mare al mîntuirii lumii, tot așa și trupul nostru fiind îngropat prin Botez, a produs rod: dreptate, sfințirea, învierea și miile de bunătăți, și ne va aduce la urmă și darul învierii din morți»²¹. Aceasta pentru că în Hristos cel înviat este viața dumnezeiască pentru că în El e și moartea omului luat în El însuși și amîndouă acestea sînt active și în noi. Dar această comuniune virtuală devine actualizată prin sălășluirea lui Hristos prin Duhul Său în ființa noastră. Aceasta este în funcție de eforturile de întărire a legăturii noastre cu Hristos. «Sînt demni de laudă cei ce mor în Hristos cu faptele trupului și care sînt răstigniți împreună cu El și sînt morți pentru lume»²².

17. Sf. Grigorie de Nyssa, *In Christi resurrectionem*, Orat., P.G., 46, col. 660—661.

18. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *op. cit.*, vol. 2, p. 169.

19. Sf. Simeon Metafrast, *Parafrază la Macarie Egipteanul*, 63, în «Filocalia», vol. 5, p. 331.

20. Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *Sfintele Taine în viața Bisericii*, în «Studii Teologice», XXXIII (1981), nr. 3—4, p. 193.

21. Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilia XII la Romani*, trad. de Arhim. Theodosie Athanasiasu, București, 1906, p. 160.

22. Andrei, episcop al Cezareei, *Tilcuire la Apocalipsa lui Ioan Teologul*, P.G., 106, col. 412.

Trupul lui Hristos cel răstignit și înviat ni se oferă în Sfânta Euharistie. Prin mîncarea trupului și a singelui lui Hristos pnevmatizate și îndumnezeite am hrănit chiar sufletul nostru, întărind prin înduhovnicirea lui chiar rădăcinile raționale și sensibile ale trupului nostru, care-și are ultimele temelii împlîntate în adîncimea sufletului și prin el în Dumnezeu. Deci, prin Euharistie, întărindu-se și pnevmatizîndu-se în suflet rădăcinile raționale ale trupului, sufletul va putea să învie trupul la sfîrșitul lumii, la o viață nesupusă în veci descompunerii²³.

Și Leonțiu de Bizanț arată că prin trupul înviat al lui Hristos iradiază puterea celui ce a făcut acest trup nesticăcios, conducînd pe toți cei ce se vor împărtăși de El la înviere și nesticăciune, ba conducînd întreaga creațiune la incoruptibilitate, adică la maxima transfigurare și la o totală personalizare a cosmosului, în Hristos și în oameni. Căci «odată ce, prin înviere, trupul Său mort și l-a făcut duhovnicesc și ni-l oferă nouă spre mîncare, sădește și în noi prin el puterea vivificării spre înviere după moarte; prin aceasta ne-a devenit cauză a unei astfel de firi duhovnicești în veacul viitor și a unei stări nemuritoare și incoruptibile a trupurilor noastre stricăcioase de acum. Căci pentru noi, pe care ne va învia în trupuri duhovnicești, va restabili întru nesticăciune și corpurile din jurul nostru, corespunzătoare celor ce locuiesc, umblă, viețuiesc și petrec întru ele, pentru că și creațiunea însăși se va elibera din robia stricăciunii, spre slava libertății fiilor lui Dumnezeu, care s-a făcut om și frate și părinte al nostru și spune: Iată Eu și pruncii pe care ni i-a dat Dumnezeu»²⁴.

Iată, deci, că trupul sfințit prin botez și hrănit cu «plina vieții» este consacrat lui Dumnezeu, aparține lui Hristos (I Cor., 6, 16—20). El este sămînța ce trebuie să moară pentru ca ființa umană să îmbrace o stare nouă, de transfigurare. În actul învierii, sufletul și trupul sînt reunite pentru eternitate într-o umanitate eshatologică pătrunsă de energia duhului nesticăcios, umanitate, fără caracter carnal²⁵, căci «carnea și sîngele nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu» (I Cor., 15, 50).

Prin înviere ni se deschide posibilitatea eliberării din lanțurile care duc la moarte, posibilitatea unei tot mai adînci sensibilități și delicatetei.

Prin pana și versul poezilor români liricul și epicul își ating culmile lor de frumusețe și de mister, elogiînd învierea morților, eveniment strălucitor al parusiei care ne va plasa într-un plan demn de noi și de năzuințele noastre. De pildă :

*«Fiecărui om ce-mi iese-n cale
Nu am ceva mai uriaș să-l spun
Decît să-l hohotesc în osanale
Că și el de-nviere-i bun.*

23. *Cele 100 capete ale lui Calist și Ignatie Xanthopol*, în «Filocalia», voi. VIII, p. 205—207.

24. Leonțiu de Bizanț, *Adversus Nestorianos*, libr. V, P.G., 86, 1, col. 1174 D—1745 A.

25. Sf. Ioan Damaschin, *Despre credința ortodoxă*, IV, trad. E. Ponsoye, Paris, 1966, p. 209.

să
nez
dă
rută
tru
mo:

Și liberat să-l știu că nu se-ntoarce
Că de moarte fost-a izbăvit
C-a început în flăcări să se-mbrace
Pe nava cu catargul răstignit.

(Învierea)²⁶

Mai mult ca orice, perspectiva învierii trupurilor ne îndreptățește să acordăm o valoare deosebită corpului omenesc ca templu al lui Dumnezeu și semn al speranței. Iar odată cu aceasta perspectiva învierii ne dă puterea să ducem în această existență efemeră adevărata luptă cerută de ea: lupta împotriva pasiunilor, lupta pentru sensibilizare, pentru comuniune, pentru asemănarea cu Iisus Hristos «Cel întâi născut din morți și începătura învierii celor adormiți» (Apoc., 1, 5; I Cor., 15, 20).

26. Ioan Alexandru, *Imnele iubirii*, București, 1983, p. 185.

DIN TRECVTYL BISERICII ȘI PATRIEI NOĂSTRE

UN CĂLĂTOR STRĂIN DIN SECOLUL TRECUT DESPRE TOLERANȚA RELIGIOASĂ A ROMÂNILOR

(Amante spune: «Toleranța, înțeleasă în sens absolut, este o prerogativă a românilor»).

† CALINIC ARGEȘANUL

În anul 1888, publicistul și cărturarul italian Bruto Amante a tipărit la Roma o carte intitulată «La Romania illustrata — Ricordi di viaggio» (România ilustrată — Amintiri din călătorie). Deși 10 ani mai târziu i s-a tradus în românește lui Amante un opuscul¹, volumul la care ne referim, însumând 302 pagini în 8° cu o bogată și sugestivă iconografie, autorul este foarte puțin cunoscut. Ajunge de pildă, să spunem că nu îl menționează N. Iorga în lucrarea sa «Istoria Românilor prin călătorii străini»² și nici o remarcabilă culegere tipărită în 1984 dedicată tocmai textelor semnate de călători străini care au străbătut în secolul al XIX-lea pământul țării noastre³. O valoroasă mențiune asupra lui Amante a lăsat însă Claudiu Isopescu⁴, istoric și cărturar a cărui temă predilectă au constituit-o raporturile italo-române.

Deși Bruto Amante își redactează cartea într-un spirit și într-un stil urmînd propriile impresii — ecurile epocii romantice erau încă vii în 1888 — totuși paginile sale ne demonstrează că a consultat, privitor la țara noastră, surse de informație serioasă. Afirmațiile sale sînt corecte, denotă o documentare temeinică, rod — după cum însuși autorul o afirmă — al mai multor călătorii la noi. Remarcabil este și faptul că Amante nu privește tînăra Românie modernă, cultura și civilizația sa, prin prisma unui «exotism» sau «pitoresc levantin», cum au făcut atîția călători stră-

1. Bruto Amante, *Ovidiu în exil*, București, 1898 (trad. de Clelia Bruzzeschi).

2. N. Iorga, *Istoria Românilor prin călătorii*, București, 1981.

3. *Prin țările Române. Călători străini din secolul al XIX-lea*, Ediție îngrijită de Simona Vărzaru, București, 1984.

4. Claudiu Isopescu, *La stampa periodica romeno-italiana in Romania e in Italia*, Roma, Istituto per l'Europa orientale — MCMXXXVII (no. 5 din Piccola biblioteca romana), v. p. 29, 119, 206, 207.

BRUTO AMANTE

LA

ROMANIA

ILLUSTRATA

RICORDI DI VIAGGIO

ROMA

BRUTO AMANTE, EDITORE

Via del Corso, 46

1888

ini, ci ca pe o țară și un popor care moștenesc, conservă și continuă tradiția romană. Autorul însuși insistă, în 1888, asupra rolului de străjer al latinității la Porțile Orientului care avea să-i revină țării noastre. El atrăgea atenția, pe urmele unor înaintași, asupra expansiunii slavilor și germanilor în Europa în detrimentul semințiilor de limbă și civilizație romanică. Importantă ni se pare lucrarea lui Bruto Amante și pentru faptul că relevă — în același an 1888 — caracterul românesc indubitabil al Transilvaniei și al locuitorilor săi în care autorul recunoaște o preponderență etnică românească. Semnificativ sub acest aspect este capitolul al XIV-lea al cărții, intitulat «La Rivoluzione di Horia» (Episodio storico) — Revoluția lui Horia (Un episod istoric). În același capitol găsim, totodată, o elocventă mărturie privitoare la felul în care acest element românesc majoritar era împilat de stăpînitorii săi vremelnici care căutau să-i împiedice accesul la civilizație și cultură practicate în forme naționale și tradiționale.

Există însă în cartea lui Amante un capitol care atrage atenția atît prin titlul cît și prin conținutul său : «Al monte Athos. Religione e tolleranza religiosa» (La muntele Athos. Religia și toleranța religioasă ; pp. 179—200). Capitolul respectiv își propune să dea informații — (unui public italian, deci de confesiune catolică), asupra trăsăturilor Ortodoxiei, în genere, și asupra particularităților ei românești în special, după care se ocupă de *toleranța* pe care autorul o constată la noi — atît în trecutul istoriei cît și în actualitatea de la sfîrșitul secolului al XIX-lea — față de celelalte religii și culte religioase.

Amante, vorbind pe larg de această *tipică* și largă înțelegere confesională, pune la inimă o trăsătură definitorie a poporului nostru. Se știe că în trecut precum și astăzi, la noi nu au existat și nu există războaie, mișcări sau conflicte generate de un substrat religios. În același timp, poporul român a privit cu înțelegere, fără dispreț dar și fără ispită, credințele sau «legea» îmbrățișată de alții. Deși a suferit neconținut de pe urma a numeroase încercări de prozelitism (catolicism, protestantism, islamism) și a resimțit consecințele nu o dată tragice, plătite cu mari jertfe, ale acestor ingerințe ale timpurilor trecute — poporul român dreptcredincios nu a manifestat resentiment confesional. Atitudinea sa a fost în mod constant una de adînc umanism : aceea de a vedea, în orice om, indiferent de limba, de obiceiurile și de «legea» sa, o făptură a lui Dumnezeu. Așa s-a făcut că populațiile de altă credință și-au putut desfășura în liniște cultul și dezvolta o cultură religioasă proprie, întotdeauna și astăzi.

Cum spuneam, *toleranța religioasă* este o trăsătură definitorie a poporului nostru și s-a manifestat neîntrerupt la noi. O realitate mereu recunoscută și chiar admirată de străini cu atît mai mult cu cît ea este adînc întipărită în firea și mentalitatea românească. De aceea ne-am propus să adăugăm la lungul șir de mărturii al toleranței religioase românești și această lucrare uitată, semnată de Bruto Amante, autor al unei cărți foarte puțin cunoscute. Iată deci cele scrise de el : «Toleranța, înțeleasă în sens absolut, este prerogativul românilor (...) În vremea lupțelor de tot felul mulți străini s-au refugiat la noi (n.n.) Numai că românii nu au încercat atunci să facă vreo propagandă printre noii veniți ;

dar le-au dat chiar locuri pentru a-și construi biserici, au făcut chiar și daniile acestor lăcașuri» (*La Romania...*, p. 185—186).

O altă remarcă privind fenomenul toleranței religioase consacră aspectul pe care acesta îl îmbracă în Dobrogea realipită, în 1878, România. «Din 1878, scrie autorul, elementul musulman dăinuia atunci când am ajuns eu în acea regiune, încă puternic în satele din împrejurimi (împrejurimile Constanței, n.n.). Fapt fără precedent, fiindcă în vreme ce a dispărut aproape în întregime din Bulgaria, acest element a socotit avantajoasă rămânerea în Dobrogea, deși fanatismul religios îi face (pe musulmani, n.n.) să-i socotească niște *cîini* pe creștini, desemnați totdeauna cu acest termen amabil de către turci. Dar turcii au la Constanța două geamii cu obișnuitele minarete și sînt tratați cu cea mai mare toleranță de către români, ba chiar favorizați pe cît se poate, fapt care a împiedicat în parte emigrările. Tot la Constanța există și o capelă destinată cultului celor trei sute de catolici care locuiesc acolo, iar statul, pe cheltuiala sa, a ridicat o mare biserică ortodoxă, pentru care a alocat mai bine de o jumătate de milion» (*La Romania...*, p. 256—257).

Relația lui Bruto Amante, privitoare la aspectul toleranței religioase românești, face de prisos orice comentariu ⁵.

O SUTĂ CINCIZECI DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA SEMINARIILOR TEOLOGICE ÎN ȚARA ROMÂNEASCĂ

Pr. ION IONESCU

Revoluția lui Tudor Vladimirescu, din anul 1821, în Țara Românească, marchează în istoria poporului român începuturile epocii sale moderne, cu urmări pe plan politic-național, economic, social și cultural.

Pe plan bisericesc, epoca renașterii moderne este legată de numele marelui cărturar și patriot, mitropolitul Grigorie Dascălul (1823—1834), unul dintre cei mai reprezentativi ierarhi din Țara Românească din tot trecutul ei. Prin activitatea sa culturală, prin numeroasele traduceri în limba română din Sfînții Părinți, prin înființarea de noi tipografii și tipărituri de cărți, prin grija pe care a acordat-o școlilor din Țara Românească în calitatea sa de prim efor, a rămas în istorie cu numele de *Dascălul*, adică învățătorul, luminătorul.

De numele său este legată una dintre cele mai importante opere de învățămînt din viața culturală a Bisericii din Țara Românească: înființarea primelor școli moderne de pregătire a viitorilor clerici, Seminariile Teologice, care au însemnat ridicarea pe o treaptă modernă a învățămîntului clerical, de la nivelul școlilor anterioare catehetice și de «grămățici».

El a stăruit ca fiecare eparhie să-și înființeze cîte un seminar teologic, clădit și întreținut cu cheltuiala Mitropoliei și a episcopilor;

5. Un exemplar din cartea lui Bruto Amante se găsește la Biblioteca Academiei Române la cota II 6826, și unui la biblioteca Timotei Cipariu din Blaj.

aceasta, spunea el, este o «îndatorire sfântă și despre care nici una dintr-insele nu se va putea apăra».

În luna februarie 1834, mitropolitul Grigorie Dascălul prezenta în cadrul Adunării Obștești, al cărei președinte era, un proiect pentru Seminarul, protopopi și preoți.

În art. 1 se prevedea înființarea cîte unui Seminar pe lingă Mitropolie și la episcopiiile de : Rîmnic — Noul Severin (în orașul Rîmnicu-Vilcea), de Buzău (în orașul Buzău) și pe lingă episcopia Argeșului (în orașul Curtea de Argeș).

În art. 2 se prevedea ca episcopiiile Buzăului și Argeșului să întrețină în Seminarul cîte 20 de elevi, fii de preoți, cu hrana și îmbrăcămintea gratuit; Episcopia Rîmnicului — 30 de elevi, iar Mitropolia — 40 de elevi. Cursurile școlare aveau să aibă durata de patru ani.

Fondurile pentru întreținerea Seminarilor urmau să fie strînse de la preoți și diaconi, datori fiind fiecare să contribuie «cîte zece lei» anual. În același timp, se cerea ca preoții și diaconii să fie scoși din rîndul clăcașilor.

La 11 aprilie 1834, generalul Pavel Dimitrievici Kiseleff, președintele administrației militare, pe timpul ocupației rusești (1828—1834), a sancționat «Legiuirea pentru seminaruri, protopopi și preoți».

Dar, în seara zilei de 22 spre 23 iunie 1834, mitropolitul Grigorie Dascălul își dădea obștescul sfîrșit. El păstorise efectiv numai șase ani și 11 luni, restul timpului de patru ani, 6 luni și 11 zile, trebuind să și-l petreacă în surghiun la Chișinău și la mînăstirea Căldărușani, pentru că îndrăznise să se opună măsurilor represive întreprinse de stăpînirea străină.

Opera începută de el însă devenise viabilă și ea se va concretiza în 1836—1837.

Sub domnitorul pămîntean Alexandru Ghica (1834—1842), proiectul pentru organizarea Seminarilor Teologice este din nou luat în dezbateri de Adunarea Obștească (16 noiembrie 1834). Se prevedea acum ca Seminarul din București să aibă 7 clase, iar cele de la eparhii, 4.

La 5 mai 1835 este prezentat în Adunarea Obștească «Regulamentul Seminarilor pregătitoare», în care se prevedea durata cursurilor de patru ani și repartitia de materii pe ani de studii. În anul sau în clasa întîi avea să se învețe citirea, scrierea și începuturi de gramatică și aritmetică, cîntare bisericească și tîlcul Evangheliilor. În clasa a doua se continua cu exerciții de compunere după regulile gramaticale, cu noțiuni de geografie și catehism. În clasa a treia urma să se predea teologia dogmatică, morala și istoria bisericească, iar în cea de a patra pastorală și noțiuni și exerciții de administrație parohială. În plus, elevii aveau să primească cunoștințe de fizică și de medicină umană și veterinară.

Promovarea dintr-un an de studii în altul să se facă prin examene de fine de an, iar la terminarea cursurilor, absolvenților trebuia să li se elibereze cîte un certificat cu calificativul obținut la studii și la purtare.

În art. 16 al Regulamentului se prevedea ca «Din preoții fieșcăruia sat, care va ieși din Seminar, cel mai tînăr va fi dator a ținea în satul său școală pentru citire, scriere și pentru lucruri ale aritmeticii.

Într-această școală toți locuitorii își vor trimite copiii. Acest preot va avea de ajutor la învățătura copiilor pe cîntărețul bisericesc.

La 27 mai 1835 Alexandru Ghica aproba proiectul pentru înființarea și organizarea Seminarului Central și a Seminarilor pregătitoare.

În mod oficial, cursurile Seminarului de pe lângă Mitropolie (Central) încep în chiliile mînăstirii Antim din București, metohul episcopiei Argeșului, cu 40 de elevi, în ziua de 2 februarie 1836, într-un cadru solemn, la care participă domnitorul țării, Alexandru Ghica, episcopul Ilarion al Argeșului, profesorii școlii și personalități cu răspunderi în Adu-narea Obștească a țării.

Cuvîntul inaugural a fost rostit de profesorul Nicolae Bălășescu, originar din Hașag — Sibiu, cu pregătire juridică și filosofică la Cluj și la Oradea, și absolvent al Institutului Teologic din Arad; trecut în Țara Românească, el fusese un an dascăl la școala «de țîrcovnici», iar din 1836 primul profesor, și apoi director al Seminarului din București.

În cuvîntul său, încărcat de bucuria momentului, vorbitorul rostea, între altele, cu emoție: «Astăzi ne întîmpină pe noi un lucru cu totul neobișnuit, dar de mult însă dorit. Această zi de astăzi ne silește ca, după putință, să ne arătăm nemărginita mîngiere, căci ne este nouă, nu numai sfințitului cler bisericesc, ci întregului neam românesc, de mare bucurie și fericire, pe care strămoșii noștri cu suspinuri o au dorit, iar urmașii totdeauna cu mulțumire o vor cinsti».

Entuziasmul său era explicat prin realizarea unui așezămînt cultural modern, cu rol bisericesc, dar și patriotic și cultural-național, pus în slujba poporului, unde aveau să învețe și fiii de preoți, ca și fiii de țărani, de muncitori și țîrgoveți cu întreținere gratuită, pentru care se credea îndatorat să aducă, în numele școlii și al elevilor ei, recunoștință domnitorului Alexandru Ghica, ca și conducerii Bisericii, în mod deosebit episcopului Ilarion, care înlesnise și pusese la dispoziție chiliile mînăstirii Antim, metohul Argeșului, pentru funcționarea Seminarului.

Vorbitorului avea să-i răspundă episcopul Ilarion printr-un cuvînt tot atît de entuziast și care aducea, la rîndul său, mulțumiri domnitorului Alexandru Ghica pentru înțelegerea acordată rolului școalelor naționale, aprobînd înființarea și funcționarea celor patru Seminarii în țară.

Adresîndu-se profesorilor și elevilor cu sfaturi și îndemnuri, le arăta rolul important pe care îl vor avea Seminarile de îndeplinit în pregătirea cadrelor bisericești, în viața poporului ortodox român.

«Omul, spunea episcopul Ilarion atunci, se naște neînvățat și nede-săvîrșit, dar primitor de toată învățătura; el, prin cea bună, se suie la cunoștința științelor celor mai înalte și mai trebuincioase în societate, la cunoștința lui Dumnezeu și a întreitelor sale datorii. Și așa, prin virtuțile cîștigate, dintr-aceste cunoștințe el ajunge la cea după putință de-săvîrșire și fericire pentru care este făcut. Luați dar învățatură».

La 15 august 1836, praznicul Sfintei Mării, hramul Episcopiei Buzăului, și-a deschis în mod solemn cursurile, al doilea în ordinea cronologică, Seminarul Teologic din Buzău. La deschiderea și inaugurarea cursurilor a participat ca delegat al episcopului Chesarie, care atunci se afla la București locțiitor de mitropolit, arhimandritul Eufrosin Poteca. Învățățul profesor de filosofie de la Școala «Sfîntul Sava» din București,

fost elev al lui Gheorghe Lazăr, a dat citire scrisorii adresate de episcopul Chesarie profesorilor și elevilor școlii, cu îndemnurile și sfaturile arhieresti, și a adăugat și el cuvîntul despre însemnătatea momentului, despre rolul școlii și al învățămîntului în viața omului și a societății.

Delegatului chiriarhal i-a răspuns prof. Gavriil Munteanu (1812—1869) căruia i se încredințase conducerea noului așezămînt școlar, și el tot transilvănean, care avea să joace un important rol cultural, atît în organizarea și conducerea Seminarului, cît și în editarea la Buzău, împreună cu ierodiaconul Dionisie Romano, a primului ziar bisericesc, «Vestitorul bisericesc» (1839—1840).

Între altele, Gavriil Munteanu spunea în cuvîntul său inaugural: «Noi, domnilor, serbăm astăzi deschiderea unui sfînt și trebuincios așezămînt. Aceasta este o zi de sărbătoare, ce trebuie să fie scumpă nu numai pentru clerul acestei eparhii, pentru care se deschide o nouă epocă ce-l va ridica în societate la cinstea și rangul de care îl învrednițește darul său cel de sus, dar și pentru toți locuitorii acestui ținut».

În cursul anului 1836 și-a deschis cursurile și Seminarul din Curtea de Argeș, iar peste un an, la 8 noiembrie 1837, și-a deschis cursurile Seminarului din Rîmnicu Vilcea, unde a fost numit ca profesor și «inspector» protopopul brașovean Radu Tempea (c. 1796—1850).

Privind în perspectiva celor o sută cincizeci de ani, rolul pe care l-au avut Seminarile Teologice din Țara Românească, *primele noastre școli secundare naționale românești organizate didactic*, ca și rolul Seminarilor Teologice din Moldova și al preparanșilor pentru clerul ortodox din Transilvania, înțelegem importanța și rolul pe care l-au avut în viața Bisericii și pentru cultura poporului român.

Generații după generații de tineri veniți îndeosebi din lumea satelor, și-au dobîndit pregătirea lor teologică, precum și cea cultural-patriotică și laică, în cadrul acestor școli.

Mulți dintre absolvenții lor au urcat cele mai înalte trepte în cadrul Bisericii și societății. Activitatea și realizările lor fac cinste școlilor pe care le-au urmat, școli al căror rol a fost preluat de cele șase Seminarile Teologice din cadrul Bisericii Ortodoxe Române.

BIBLIOGRAFIE

- Ministerul Învățămîntului, *Istoria Învățămîntului din România*, Compendiu, București, 1971; Academia de științe sociale și politice, Ministerul Educației și Învățămîntului, *Istoria Învățămîntului din România*, vol. I, București, 1983; Mitrop. Iosif Naniescu, *Istoricul pe scurt al Seminarilor din România*, București, 1893; Constantin Erbiceanu, *Istoricul Seminarului Veniamin din Mînăstirea Socola*, Iași, 1885; Șt. Călinescu și D. Boroianu, *Istoria Seminarului Central din București*, Iași, 1904; Victor Papacostea și Mihail Regleanu, *Seminarul Central (1836—1936). Documentele întemeterii*, București, 1938; C. N. Mateescu, *Scurt istoric al Seminarului*, în «Anuarul Seminarului «Sf. Nicolae» din Rîmnicu Vilcea», pe anul școlar 1924—1925; Dimitrie G. Ionescu, *Seminarul din Buzău*, în «Biserica Ortodoxă Română», LV (1937), nr. 3—4, p. 175—213; G. Drăgănescu, *Istoricul Seminarului din Curtea de Argeș*, Pitești, 1900; Gh. C. Marinescu, *Seminarul din Curtea de Argeș (1836—1936)*, București, 1937.

OPAÎTE PALEOCREȘTINE DIN DACIA

Drd. NICOLAE DĂNILĂ

Interesul deosebit de care se bucură creștinismul daco-roman, în general, și materialele arheologice paleocreștine, în special, a dus la apariția, în istoriografia românească, în decurs de numai patru ani (1982—1985), a cinci studii referitoare la această problemă, încercându-se stabilirea cu exactitate a numărului materialelor creștine timpurii descoperite pe teritoriul fostei provincii Dacia Traiana¹.

Monumentele paleocreștine, provenind din Banat și Oltenia, nu s-au bucurat pînă în prezent de o includere a lor în repertorii, însoțite de considerații critice, cum avem în cazul celor din Transilvania. Ele au fost totuși trecute în revistă, în ultimii ani, de unii cercetători².

Dacă am vrea un inventar critic al tuturor acestor materiale, provenind din fosta provincie Dacia Traiana (Transilvania, Banat și Oltenia), am avea următoarea situație: 100 de inscripții paleocreștine (7 din Transilvania, 93 din Oltenia), 3 edificii de cult (1 — Transilvania, 2 — Oltenia), 13 piese arhitectonice (2 — Transilvania, 11 — Oltenia), și 56 de obiecte aparținînd artelor minore (21 — Transilvania, 8 — Banat și 27 — Oltenia).

Cel mai bine reprezentate sînt acestea din urmă, ele fiind descoperite, spre deosebire de celelalte, în toate cele trei ținuturi românești. Din această grupă fac parte obiecte precum geme, fragmente ceramice, opaîte din lut și bronz, tipare de turnat cruciulițe, cruciulițe de bronz, catarama de centură din bronz, etc.

Un loc important în cadrul lor îl ocupă opaîtele. Pînă în momentul de față, acest gen de materiale creștine nu s-a bucurat de o prezentare amănunțită, cum avem în cazul lucernelor creștine descoperite în Scythia Minor (Dobrogea)³.

1. K. Horedt, *Slebenbürgen in spätrömischer Zeit*, București, 1982, p. 163—171; E. Chirilă, N. Gudea, *Economie, populație și societate în Dacia Intracarpatică în primul secol după abandonarea provinciei (275—380 e.n.)*, în *Acta Musei Porolissensis*, VI, 1982, p. 123—154; N. Dănilă, *Considerații asupra noulor materiale arheologice paleocreștine din Transilvania*, în *BOR*, C (1982), 7—8, p. 731—742; I. Barnea, *Continuitatea elementului daco-roman după părăsirea aureliană, pe baza descoperirilor paleocreștine din Transilvania, în lumina noulor cercetări*, în *Sargetia*, XVI—XVII, 1982—1983, p. 259—266; Idem, *Le christianisme sur le territoire de la République Socialiste de Roumanie aux III-e—XI-e siècles*, în *Etudes balkaniques*, 1985, nr. 1, p. 82—106.

2. Pentru Banat, a se vedea: L. Mărghitan, *Banatul în lumina arheologiei*, II, Timișoara, 1980, p. 162—168; N. Dănilă, *Izvoare literare epigrafice, arheologice și numismatice privind prezența bizantină în Banat în secolele IV—VI*, în *Mitropolia Banatului*, XXXIV, 1984, 3—4, p. 150—161, iar pentru Oltenia: O. Toropu, *Romanitatea 1lrzie și străromâni, în Dacia Traiană sud-carpatică*, Craiova, 1976, p. 107—110; D. Tudor, *Oltenia romană*, București, 1978, p. 464—466; † Nestor, *Mitropolitul Olteniei, Creștinismul între Carpați, Dunăre și Olt de la origini pînă în secolul XIV*, în *Indrumător bisericesc, misionar și patriotic*, I, Craiova, 1984, p. 17—25; N. Dănilă, *Viața creștină în Oltenia în secolele IV—VI, în lumina documentelor romano-bizantine*, în *Mitropolia Olteniei*, XXXVI, 1984, 5—6, p. 325—341.

3. I. Barnea, *Opaîte creștine din Scythia Minor*, în *Revista istorică română*, XIV, 1944, fasc. 2, p. 166—179; C. Iconomu, *Opaîte greco-romane*, Constanța, 1967, p. 138—150, tipurile XXIX—XXXIII, nr. 715—779; Gh. Papuc, *Opaîte de import din Tomis, în Pontica*, IX, 1976, p. 201—205.

De aceea, în cele ce urmează, prezentăm un repertoriu al acestor obiecte și o încercare de clasificare și determinare cronologică a lor. Opațiile vor fi redată în ordinea alfabetică a localităților din care provin.

Alba-Iulia (APULUM), jud. Alba

1. *Opaț*, dim.: 12,6 × 7, 4 × 4,3 cm, confecționat din lut galben-cenușiu, aspect piriform, *ansa* (toarta) și *rostrum* (ciocul) alungite; discul este ornamentat cu o «*crux immissa*» (latină) în relief, prevăzută cu un motiv format din șapte romburi; deasupra brațelor laterale ale crucii se găsesc două orificii pentru alimentare cu ulei; marginile prezintă un ornament dispus în semicerc, începând de la *ansa* și terminându-se în dreptul *rostrum*-ului, pe care se găsește orificiul pentru ardere (*linamentum*); motivul decorativ constă din 10 ceruri concentrice, alternând cu romburi; produs de import. (Fig. 1).

Secolul IV. Muzeul Brukenthal—Sibiu, inv. nr. 7492⁴.

2. *Opaț*, dim.: 7,8 × 5,2 × 2,6 cm; lut brun-cărămiziu, *angoba* (urme de vopsea); idem; aspect piriform; disc circular, ornamentat cu o rozetă aplatizată, perforată de orificiul pentru alimentare; pe bază prezintă o «*crux immissa*» în relief, indicându-i caracterul creștin; produs local (Fig. 2).

Secolele IV—V. Muzeul «Unirii»—Alba-Iulia, inv. nr. 1382⁵.

Bumbești, jud. Gorj

3. *Opaț*, dim.: 9 × 6 × 3,5 cm, lut roșietic, aspect piriform, *ansa* lamelară, *rostrum*-rupt parțial; discul este mărginit de o linie ovală, în relief; capetele ei se desfac în dreptul *rostrum*-ului, unde se găsește orificiul de ardere; deasupra acestuia se observă o *cruce* în relief; de-

4. K. Horedt, *Funde aus der Völkerwanderungszeit aus Siebenbürgen*, în *Anuarul Institutului de studii clasice*, IV (1941—1942), p. 166; Idem, *Die vorgeschichtliche und römische Abteilung des Baron Brukenthalischen Museums*, în *Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museum*, IX—X, 1944, p. 104, p. VII; B. Mitrea, *Une lampe chrétienne découverte en Transylvanie*, în *Dacia*, IX—X (1941—1944), p. 507—511; M. Macrea, *A propos de quelques découvertes chrétiennes en Dacie*, *ibidem*, XI—XIII (1945—1947), p. 283, fig. 2 (= Idem, în *De la Burebista la Dacia romană*, Cluj-Napoca, 1978, p. 204, fig. 16); I. I. Russu, *Materiale arheologice paleocreștine din Transilvania*, în *Studii teologice*, s.n., X, 1958, 5—6, p. 314—315, fig. 1; C. L. Băluță, *Opațiile romane de la Apulum (II)*, în *Apulum*, V, 1965, p. 290, tip III c, pl. VI:1, 3; D. Protase, *Problema continuității în Dacia în lumina arheologiei și numismaticii*, București, 1966, p. 144, nr. 1, fig. 1; I. Barnea, *Les monuments paléochrétiens de Roumanie*, Cătă-del-Vaticano, 1977, p. 250, fig. 100/2; Idem, *Noi considerații privind monumentele creștine din Dacia*, în *Indrumător pastoral*, I, Alba-Iulia, 1977, p. 111; Al. Popa, *Urme creștine la Apulum în epoca post-romană (sec. IV—VI)*, *ibidem*, p. 114, fig. 1; I. Barnea, *Arta creștină în România*, I: *Secolele III—VI*, București, 1979, p. 254—255, pl. 109/2; K. Horedt, *Die städtischen Siedlungen Siebenbürgens in spätrömischer Zeit*, în *Sargetia*, XIV, 1979, p. 209, fig. 6/3; Idem, *Siebenbürgen...*, p. 167, lista 14, C. 1, pl. 60/3.

5. C. L. Băluță, *O lampă paleocreștină de la Apulum*, în *Apulum*, IX, 1971, p. 701—704, fig. 1; I. Barnea, *Les monuments...*, p. 251, fig. 101/2a-b; K. Horedt, *Die städtischen...*, p. 207, fig. 6/4; Idem, *Siebenbürgen...*, p. 165, lista 14, B. 1, pl. 60/4; N. Dănilă, *Considerații...*, p. 734, nr. 3.

corul discului constă în granule și volute; în centru se află orificiul de alimentare; bordura opaițului prezintă ca ornamente striuri radiare așezate neregulat; baza este inelară; produs de import (Fig. 3).

Secolul VI. Muzeul județean-Tg. Jiu, jud. Gorj, inv. nr. 415⁶.

Celel (SUCIDAVA), jud. Olt

4. *Opaiț*, dim.: 10 × 8,8 cm; lut roșietic, aspect piriform, ansa ruptă; *rostrum* — întreg, cu un orificiu mare de ardere; discul este ornamentat cu o rozetă dublă interpunctată, care ar putea fi o cruce; motivul floral este perforat de orificiul de alimentare; bordura prezintă un dublu decor de benzi ondulatorii (linii sinuoase în relief)⁷ (Fig. 4).

5. *Opaiț*, dim.: L = 8 cm; lut roșietic; păstrat fragmentar (bazinul și o parte din *rostrum* — rupte); cordiform, ansa în formă de cruce bizantină, decorată la capete și în mijloc cu câte un cerculeț în relief; bordura este ornamentată cu o serie de incizii; în centrul discului (păstrat fragmentar) se găsește un orificiu mare pentru alimentare; descoperit în 1946—1947 printre ruinele basilicii paleocreștine; produs de import⁸ (Fig. 5).

6. *Opaiț*, dim.: 10 × 0,7 cm; lut gălbui; descoperit în «fintina secretă» (1940); aspect piriform, corpul lat, ușor alungit; *rostrum*-fragmentar, ansa — în formă de cruce bizantină, cu capetele lățite și terminate cu câte un cerculeț; discul este ornamentat cu linii curbe în relief, convergând spre orificiul de alimentare, care se află în centru; alături de liniile curbe, discul mai prezintă ca decor două motive semilunare; bordura este ornamentată cu incizii simple; orificiul de ardere-fragmentar; produs de import⁹ (Fig. 6).

7. *Opaiț*, dim.: 10,7 × 10,7 cm; lut roșietic; păstrat fragmentar (ansa și *rostrum* — rupte); aspect piriform; discul este ornamentat cu un motiv floral dublu (rozetă) în formă de cruce, perforat de orificiul pentru alimentare; bordura lată (*margo*) prezintă incizii simple în relief; ansa, fragmentară, este în formă de cruce bizantină, cu un cerculeț în centru și cu partea superioară ruptă; produs de import¹⁰ (Fig. 7).

6. O. Toropu, O. Stoica, *Descoperiri arheologice și numismatice din Oltenia, în Materiale și cercetări arheologice*, IX, 1970, p. 494, fig. 3; O. Toropu, *Romanitatea...*, p. 71, 73, 109, fig. 21/13; D. Gh. Teodor, *Romanitatea carpato-dunăreană și Bizanțul în secolele V—XI*, Iași, 1981, p. 29, fig. 3/4; opaițul este prezentat ca «suspect descoperit la Bumbesti» de: D. Tudor, *op. cit.*, p. 465; I. Barnea, *op. cit.*, p. 264.

7. D. Tudor, *Sucidava III*, în *Dacia*, XI—XII (1945—1947), p. 168, nr. 8, fig. 20/8; Idem, *Sucidava*, Bruxelles, 1965, p. 114, fig. 29/3; Idem, *Sucidava*, București, 1966, fig. 25/3; O. Toropu, *op. cit.*, fig. 21/9; D. Gh. Teodor, *op. cit.*, fig. 3/2.

8. D. Tudor, *Prima bislică creștină din Dacia Traiană*, Iași, 1948, p. 11—12, fig. 3/4; Idem, *Sucidava IV*, în *Materiale...*, I, 1953, p. 712, nr. 6. Idem, *Sucidava — 1965*, loc. cit., fig. 29/6; Idem, *Sucidava*, Craiova, 1974, p. 136, fig. 39/3; Idem, *Oltenia...*, loc. cit., fig. 142/3; O. Toropu, *Nol descoperiri arheologice la Sucidava-Celei*, în *Arhivele Olteniei*, s.n., I, București, 1981, p. 67.

9. D. Tudor, *Sucidava II*, în *Dacia*, VII—VIII (1937—1940), p. 381, nr. 3, fig. 21/a; Idem, *Sucidava — 1965*, loc. cit., fig. 29/4; Idem, *Sucidava — 1966*, fig. 24/2, 25/4; Idem, *Sucidava — 1974*, loc. cit., fig. 29/4; O. Toropu, loc. cit., p. 71, 109, fig. 21/10; D. Tudor, *Oltenia...*, loc. cit., fig. 25/6; D. Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 36, fig. 3/3.

10. D. Tudor, *Sucidava III*, loc. cit., nr. 7, fig. 20/5; O. Toropu, *op. cit.*, fig. 21/8.

pro
cu
arc
seș
bu
tin

40f

col
«pi
an.
sin
ter
ori
ruș

o

IV,
ger
Tro
Dac
în

I. 9
Köl
D.
100
C.

et
du

Lau

I. i
reș
bun
reș
ricu

poc

Tro
cof
cri
Ra

Dej, jud. Cluj

8. *Opaiț*, dim.: 7,7 × 7,9 cm, turnat din bronz; descoperit în împrejurimile Dejului; aspect piriform, disc circular, prevăzut în centru cu orificiul pentru alimentare; *rostrum* — alungit, cu orificiul pentru ardere; *ansa* — în formă de verigă rotundă; deasupra acesteia se găsește o cruce executată *à jour*, încadrată într-un romb prevăzut cu doi butoni laterali; deasupra crucii se distinge un porumbel cu aripile întinse; produs de import (Fig. 8).

Secolele V—VI. Muzeul de istorie R.S.R. — București, inv. nr. 40669¹¹.

Drobeta—Turnu-Severin, jud. Mehedinți

9. *Opaiț*, confecționat din lut gălbui; păstrat fragmentar; aspect cordiform; disc circular și ușor adâncit, ornamentat cu linii incizate «parcă prinse într-un vârtej»; bordura, lată, prezintă un decor perlat; *ansa* este cruciformă (variante bizantină a crucii): brațul superior al simbolului creștin este rupt; fiecare braț, exceptând pe cel inferior, se termină cu câte un cerculeț; același decor se observă în centrul crucii; orificiul de alimentare se află în centrul discului, iar cel de ardere este rupt împreună cu *rostrum-ul*; produs de import. (Fig. 9).

Secolul VI. Institutul de arheologie-București¹².

Insula Banului, jud. Mehedinți

10. *Opaiț*, din lut, descoperit în cetatea romano-bizantină. Prezenta o *ansă* în formă de cruce bizantină. Până în 1970—1972 se păstra în

11. J. Novák, *Keresztény bronzmécset a volt dési muzeumból*, în *Közlemények*, IV, 1944, p. 89—91; K. Horedt, *Ein christliches Denkmal aus Potaissa*, în *Mitteilungen...*, XI, 1946, p. 13; C. Dalcoviciu, *Au sujet des monuments chrétiens de la Dacie Trajane*, în *Mélanges offerts à J. Marouzeau*, Paris, 1948, p. 121, nr. 9 (= Idem, *Dacia*, Cluj, 1969, p. 519, 9); M. Macrea, *A propos...*, p. 295—299, nr. 3, fig. 4 (= Idem, în *De la Burebista...*, p. 219—223, nr. 3, fig. 18); I. I. Russu, *op. cit.*, p. 323—324, I. 9, fig. 9; *Istoria României*, I, București, 1960, p. 636, fig. 162; *Römer in Rumänien*, Köln, 1969, H 54, pl. 22; *Civiltà romana in Romania*, Roma, 1970, p. 269, H 5, pl. 68; D. Berciu, *Dacoromania*, Geneva, 1976, 128; I. Barnea, *Les monuments...*, p. 248, fig. 100/1; Idem, *Noi considerații...*, loc. cit., pl. 1/4; Idem, *Arta...*, p. 254, pl. 109/1; C. L. Băluță, *Les lampes antiques en bronze de la Dacie Supérieure. Classification et chronologie*, în *Bronzes hellénistiques et romaines. Tradition et renouveau. Actes du V-e Colloque international sur les bronzes antiques, Lausanne, 8—13 mai, 1978*, Lausanne, 1979, p. 207, pl. 117/10 (= Idem, în *Sargetia*, XIV, 1979, p. 170, pl. V/1); I. Mică, R. Florescu, *Dacoromanii. Vestigii milenare de cultură și artă*, II, București, 1980, p. 209, nr. 762; D. Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 30, fig. 4/5; K. Horedt, *Siebenbürgen...*, p. 170, nr. E 1; H. Dalcoviciu, în *Istoria antică și medie a României*, București, 1982, p. 74, 83 (foto); M. Bărbulescu, *Vechi urme creștine, în Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului*, Cluj-Napoca, 1982, p. 61—62, fig. 2.

12. Semnalat de I. Barnea, *Vasile Pârvan și problema creștinismului în Dacia Traiană*, în *Studii teologice*, X (1958), 1—2, p. 103; *Monumente de artă creștină descoperite pe teritoriul R. P. Române*, *ibidem*, 5—6, p. 297; Idem, *Monumenti paleocristiani della Dacia Traiana*, în *Corsi di cultura sull'arte ravennate e bizantina*, XVIII, Ravenna, 1971, p. 60—61.

Muzeul Regiunii «Porților-de-Fier» — Drobeta-Turnu-Severin, jud. Mehedinți. Astăzi pierdut; datat în secolul VI¹³.

Moigrad (POROLISSUM), jud. Sălaj

11. *Opaiț*, dim.: 8,5 × 7 × 5 cm; turnat din bronz; patină verde-închisă; are forma unui porumbel, redat în zbor, cu aripile întinse și cu detalii anatomice corecte; penajul sugerat prin incizii mărunte; ochii printr-un cerculeț în relief; picioarele sînt unite printr-un postament de formă cilindrică; orificiul de alimentare se găsește pe coada porumbelului, iar cel de ardere în creștetul capului; alte două orificii, mult mai mici, se observă pe spatele păsării (pe disc), folosite pentru suspendarea opaițului; produs de import (Fig. 10).

Secolele V—VI. Muzeul de istorie și artă-Zalău, inv. nr. 1871¹⁴.

Reșca (ROMULA), jud. Olt

12. *Opaiț*, dim.: 8,7 × 6,5 × 3,3 cm; lut roșietic-gălbui; formă circulară; discul-idem, mărginit de două cercuri concentrice; în al doilea cerc se distinge o *crux gemmata*, realizată prin trei linii paralele; brațele crucii prezintă 36 de perle; simbolul creștin este perforat de orificiul pentru alimentare; bordura este decorată în dreptul *rostrum*-ului pe care se găsește orificiul de ardere; descoperit în 1931 (Fig. 11).

Secolele III—IV¹⁵.

13. *Opaiț*, descoperit recent; lut; formă circulară; discul mărginit de 3 cercuri concentrice; al treilea încadrează o *crux gemmata*, formată din cîte două linii paralele perlate; brațele prezintă 20 de motive perlate; crucea este perforată de orificiul de alimentare; *ansa* — rotundă; *rostrum*-ul are în centru orificiul de ardere; bordura este decorată cu 17 perle, iar în dreptul *rostrum*-ului cu 4 linii mici (Fig. 12).

Secolele III—IV¹⁶.

13. Semnalat de M. Davidescu, *Monumente medievale din Turnu-Severin*, București, 1969, p. 34; Idem, *Drobeta în secolele I—VII*, Craiova, 1980, p. 212, 226.

14. A fost semnalat de: C. Pop, Al. Matei, *Bronzuri romane în Muzeul de istorie și artă Zalău*, în *Acta Musei Porolissensis*, II, 1978, p. 82, nr. 23, pl. IV/12; Al. Matei, *Repertoriul de așezări și descoperiri aparținînd secolelor IV—IX de pe teritoriul județului Sălaj*, *ibidem*, III, 1979, p. 479, nr. 5 f, pl. IX/1—2; C. L. Băluță, *loc. cit.*, pl. 117/11 (= Idem, în *Sargetia*, *loc. cit.*, pl. IV/4). Prezentarea în mod special a opaițului îi revine lui N. Viassa, *Piese paleocreștine inedite din Dacia Intracarpatică*, în *Acta Musei Napocensis*, XVII, 1979, p. 171—175, 178—179, fig. 1/a-d; despre același obiect: N. Dănilă, *op. cit.*, p. 738—739, nr. 20; I. Barnea, *Continuitatea...*, p. 261, nr. 3.

15. D. Tudor, *Antichitățile creștine de la Romula*, în *Arhivele Olteniei*, XII, 1933, nr. 67—68, p. 216—217, nr. 3/r, fig. 4—5; Idem, *Antichitățile preistorice și romane din județul Romanați*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor istorice*, XXVI, 1933, p. 6, fig. 7/15; C. Dalcoviciu, *Există monumente creștine în Dacia din secolele II—III?* în *Anuarul...*, II (1933—1935), p. 201—202, nr. 8 (= Idem, *Dacia*, *op. cit.*, p. 511, nr. 8); I. Barnea, *Monumenti...*, p. 55—60; O. Toropu, *op. cit.*, p. 51, 58, 109, fig. 16/19; D. Tudor, *Oltenia...*, *loc. cit.*, fig. 148/7.

16. Semnalat de O. Toropu, *loc. cit.*, fig. 16/18.

Sarmizegetusa (ULPIA TRAIANA), jud. Hunedoara

14. *Opaiț*, dim. : 9,5 × 6 × 3,3 cm ; lut cărămiziu-cenușiu ; lucrat nengrijit ; aspect piriform ; discul este ornamentat cu o cruce în relief, formată din 4 triunghiuri așezate în jurul a două cercuri concentrice, care se găsesc în centru ; deasupra brațelor laterale se găsesc două orificii pentru alimentare ; cel de ardere se păstrează pe *rostrum* ; *ansa* este supraînălțată, în formă de buton ; marginea prezintă un decora al-cătuit din linii oblice ; baza este ornamentată cu un cerc, din care pornesc trei linii incizate ; produs local. (Fig. 13).

Secolul IV. Muzeul județean-Deva, jud. Hunedoara, inv. nr. 935¹⁷.

Transilvania (loc necunoscut)

15. *Opaiț*, dim. : 11 × 7,5 × 3,5 cm ; lut roșetic ; aspect oval-piriform, alungit la extremități ; discul, rotund, prezintă ca ornament *christomon-ul*, adică literele X și P în ligatură, prescurtarea pentru : Χριστός — Hristos ; între brațele laterale ale literei X se găsesc două orificii pentru alimentare ; *ansa* — ieșită puțin în afară ; *rostrum* prevăzut cu un orificiu mare de ardere ; bordura este decorată cu un cerc în relief, din care pornesc 15 ove, înconjurându-l (Fig. 14).

Secolele IV—V. Muzeul «Țării Crișurilor»-Oradea, inv. nr. 1245¹⁸.

16. *Opaiț*, dim. : 10,2 × 6,3 × 3,5 cm ; lut roșu ; aspect piriform ; extremități mai alungite decât ale opaițului anterior ; disc circular, mărginit de două cercuri concentrice ; în mijloc se distinge o «cruz immissa», cu capetele ușor lățite ; sub brațele laterale ale crucii se găsesc două orificii pentru alimentare ; *ansa* — ieșită mult în afară ; *rostrum* — rupt ; bordura este ornamentată cu 4 rozete care alternează cu 4 triunghiuri având în centru câte o «cruz gemmata». (Fig. 15).

Secolele IV—V. Pină în 1976—1977 se afla în Muzeul «Țării Crișurilor»-Oradea, inv. nr. 1243¹⁹. Astăzi — pierdut²⁰.

La acest repertoriu al lucernelor paleocreștine din Dacia mai adăugăm alte două exemplare, descoperite pe teritoriul Munteniei, care, deși nu a fost inclusă în întregime în provincia traiană, a cunoscut intens influența romană și romano-bizantină.

17. C. L. Băluță, *O lucernă paleocreștină din Dacia*, în *Apulum*, VI, 1967, p. 619—624, pl. I ; I. Barnea, *Monumentul...*, p. 57 ; Idem, *Les monuments...*, p. 250—251, fig. 101/1 ; Idem, *Not considerabil...*, loc. cit., pl. I/5 ; Idem, *Arta...*, p. 256—257, pl. 110/1 ; K. Horedt, *Die städtischen...*, p. 206, pl. 6/1 ; Idem, *Siebenbürgen...*, p. 167, 219, nr. E 9, fig. 60/1 ; N. Dănilă, *op. cit.*, p. 735, nr. 8 ; H. Daicoviciu, D. Alicu, *Colonia Ulpija Traiana Augusta Dacia Sarmizegetusa*, București, 1984, p. 38, fig. 13.

18. I. I. Russu, *op. cit.*, p. 327—328, II, 13, fig. 13 ; D. Protase, *op. cit.*, p. 149, nr. 6, fig. 53 ; I. Barnea, *Les monuments...*, p. 252, fig. 102/1 ; D. Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 29, fig. 4/2.

19. I. I. Russu, *op. cit.*, p. 328—329, II, 14, fig. 14 ; D. Protase, *loc. cit.*, nr. 7, fig. 54 ; I. Barnea, *loc. cit.*, fig. 102/2 ; D. Gh. Teodor, *loc. cit.*, fig. 4/3.

20. Informație C. L. Băluță, căruii îi mulțumim și pe această cale.

Luciu, jud. Ialomița

17. *Opaiț*, dim.: 16,5 × 10 cm; turnat din bronz; aspect piriform; *rostrum* — prelungit în formă de ventuză (orificiul pentru ardere); discul este prevăzut cu orificiul pentru alimentare, avînd un capac în formă de scoică; *ansa* — inelară (verigă), suprapusă de o cruce bizantină; baza inelară; proveniență coptă (Fig. 16).

Secolul VI. Muzeul de istorie R.S.R. — București, inv. nr. 17466²¹.

Ploiești, jud. Prahova

18. *Opaiț*, dim.: 7,4 × 5,2, cm; lut fin, de culoare cărămiziu-por-tocaliu-roșcată; aspect oval-cordiform; discul este ușor bombat; *rostrum* — scurt, avînd ca ornament o cruce greacă în relief cu capetele barate; *ansa*: formată dintr-un buton mic; bordura prezintă un decor radial, format din linii în relief dispersate; proveniență siro-palestiniană (Fig. 17).

Secolul V. Muzeul de istorie și arheologie-Ploiești, inv. nr. IV/956²².

Nu am inclus în acest repertoriu alte 13 *opaițe*, provenind de pe teritoriul fostei provincii Dacia și cărora, pe nedrept, li s-a atribuit caracter creștin. Acesta este contestabil prin faptul că lucernele respective nu prezintă nici un semn creștin sau presupusul semn este mai degrabă o marcă de olar. Astfel de opaițe s-au descoperit la: *Alba-Iulia* — 4 buc. (cu «Păstorul cel bun» pe disc — sec. III²³, nord-african — sec. IV²⁴, piriform — sec. IV²⁵, coptic — sec. V—VI²⁶, toate trei fără vreun

21. V. Pârvan, *Știri nouă din Dacia Matvensis*, în *Analele Academiei Române. Memoriile secției istorice*, t. 36, 1913, p. 68, nr. 33, pl. IX/2; I. Barnea, *Les monuments...*, p. 254, fig. 103/1; Idem, *Arta...*, p. 260—261, pl. 112; I. Miclea, R. Florescu, *op. cit.*, p. 209, nr. 764; I. Catrinioiu, *Rolul Bizanțului în viața religioasă din Muntenia în secolele IV—VI*, în *lumina izvoarelor literare și arheologice*, în BOR, CI, 1983, 7—8, p. 599; N. Dănilă, *Materiale arheologice paleocreștine din Muntenia*, în «Glasul Bisericii», XLIII, 1984, 7—8.

22. I. Miclea, R. Florescu, *loc. cit.*, nr. 761; V. Teodorescu, *Elemente paleocreștine în tezaurele de la Simleul Silvaniei și Pietroasa (sec. IV)*, în *Spiritualitate și istorie la întorsura Carpaților*, I, Buzău, 1983, p. 92, fig. 6/11; I. Catrinioiu, *loc. cit.*

23. N. Dănilă, *Considerații...*, p. 733—734, nr. 3; personajul care apare pe disc nu este «Păstorul cel Bun» creștin, ci Tityrus, țăranul-fermier: cf. D. M. Bailey, *A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, II: *Roman Lamps made in Italy*, London, 1980, p. 162, nr. Q 869, pl. 11, 94. Pentru «Păstorul cel Bun» în iconografia secolelor II—IV, a se vedea poziția critică la: W. N. Schumacher, *Hirt und «Guter Hirt»*, Freiburg-im-Breisgau, 1977, *passim*.

24. K. Horedt, *Funde...*, *op. cit.*, p. 166, pl. 1, 5; Idem, *Die vorgeschichtliche...*, *loc. cit.*, pl. VIII; I. I. Russu, *op. cit.*, p. 315, nr. II 1 a; C. L. Băluță, *Opaițele...*, *loc. cit.*, pl. VI/2. Pentru caracterul necreștin al opaițului, a se vedea: M. Macrea, *op. cit.*, p. 293 (— Idem, în *De la Burebista...*, p. 216). Al. Popa, *Materiale din perioada de trecere la feudalism, în zona orașului Alba-Iulia*, în *Apulum*, IV, 1961, p. 222, nr. 2; I. Barnea, *Noi considerații...*, p. 112; K. Horedt, *Die städtischen...*, *loc. cit.*, fig. 6/2; Idem, *Siebenbürgen...*, *loc. cit.*, lista 11, nr. 1 e, fig. 60/2.

25. I. Mitrofan, *Obiecte romane de la Apulum într-o colecție la Bistrița*, în *Apulum*, IX, 1971, p. 337, nr. 4, fig. 4/a-b (nu se pronunță asupra caracterului creștin); considerată creștină de: I. I. Russu, *Un relief roman din Potaisa*, în *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie*, t. 27, 1976, 3, p. 411, nota 11.

26. I. I. Russu, *Materiale...*, p. 315—316, nr. II 2, fig. 2; pentru caracterul creștin indoielnic: Al. Popa, *op. cit.*, p. 222—224, fig. 1; D. Protase, *op. cit.*, p. 105—106,

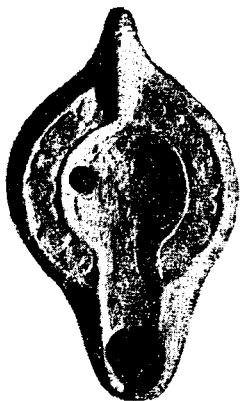

Fig. 1

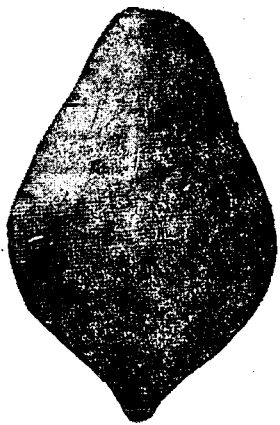

Fig. 2

Fig. 3

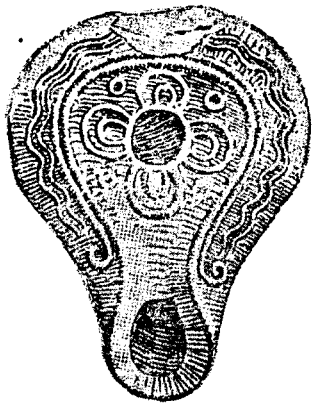

Fig. 4

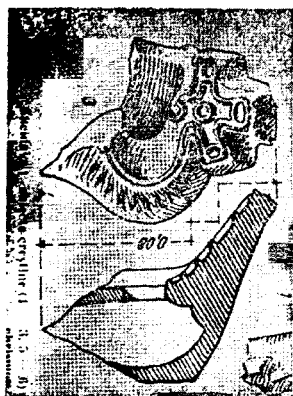

Fig. 5

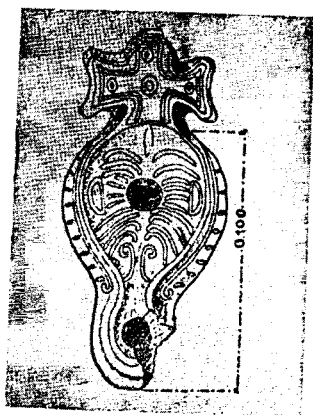

Fig. 6

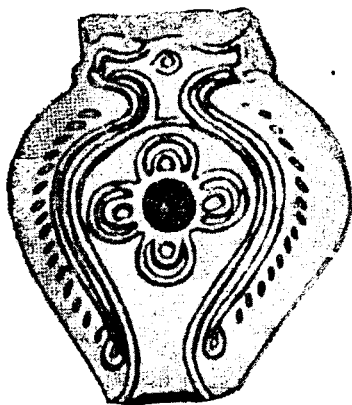

Fig. 7

Fig. 8

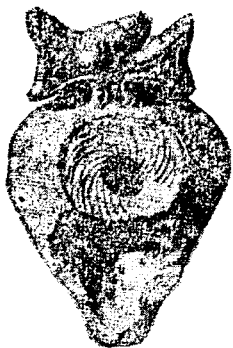

Fig. 9

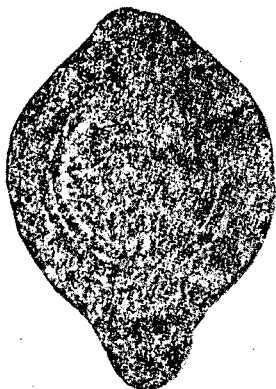

Fig. 11

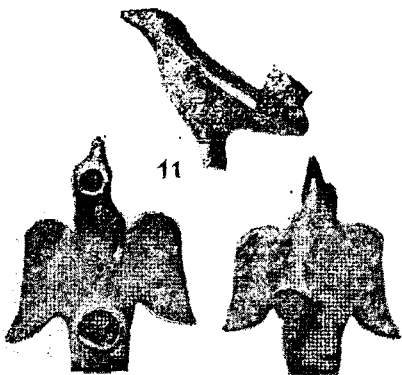

Fig. 10

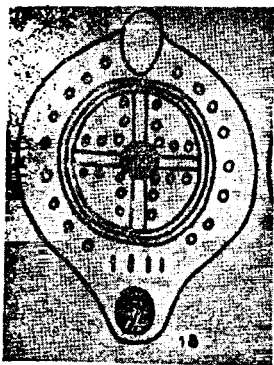

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

Fig. 15

Dr

se
și
se
ph
ar
Li
se
de
Ră
lita

fig.
Die

tan
10-
Izv

p. 2

pe
IV,
teru
Ste

per
Mu
teru
cale
ama

p. 7
p. 5
M.
tinis
pale
p. 2
I. D
nr.
Dac
p. 2
p. 9
de
man
se
Meh

C. D
cit.,
p. 25
Mate
I. Ba
asim
cf. F
fabr

In c
Olte
logia

semn creștin); *Berzovia*, jud. Caraș-Severin — 1 ex. din metal, nedatat; și fără semn creștin²⁷, *Gherla*, jud. Cluj — 2 buc. (piriform din lut, fără semn specific — sec. IV²⁸; coptic din bronz, cu reprezentare «ithyphallică» — sec. V—VI²⁹), *Gornea*, jud. Caraș-Severin — 1 ex. din lut; ars, cu o marcă de olar (X înscris într-un cerc) pe bază — sec. III³⁰, *Lipova*, jud. Arad — 1 ex. din bronz, pisciform, nedatat, probabil din secolele IV—V³¹, *Mercheașa*, jud. Brașov — 1 ex. din lut, cu o marcă de olar (o cruce asimetrică înscrisă într-un cerc) pe bază — sec. IV³²; *Răscari*, jud. Dolj — 1 ex. din lut, cu o marcă de olar (o cruce în forma literei T înscrisă într-un cerc) pe bază — sec. IV—V³³; *Reșca*, jud. Olt

fig. 31; I. Barnea, *loc. cit.*; Al. Popa, *Urme creștine...*, p. 115, fig. 2; K. Horedt, *Die städtischen...*, *loc. cit.*, fig. 6/5.

27. I. D. Suciu, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1977, p. 27; I. Stratan, *Pristornic paleocreștin descoperit la Jabăr*, în *Mitropolia Banatului*, XXX, 1980, 10—12, p. 741; pentru caracterul necreștin al opaițului, a se vedea: N. Dănilă, *Izvoare...*, p. 157.

28. I. I. Russu, *Un relief...*, *loc. cit.*; Idem, *Etnogeneza românilor*, București, 1981, p. 204, nota 4; E. Chirilă, N. Gudea, *op. cit.*, p. 140, lista VI, nr. 3.

29. N. Vlăsa, *op. cit.*, p. 185—187, fig. 3—4; Gh. D. Braica, *Mărturiile paleocreștine pe teritoriul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului*, în *Indrumător bisericesc*, IV, Cluj-Napoca, 1981, p. 191; E. Chirilă, N. Gudea, *loc. cit.*, nr. 10; pentru caracterul necreștin, a se vedea: N. Dănilă, *Considerații...*, p. 737, nr. 16; K. Horedt, *Siebenbürger...*, p. 220, lista 14 E, nr. 2; I. Barnea, *Continuitatea*, p. 263, nr. 13.

30. O. Bozu, *Considerații pe marginea unui probabil opaiț paleocreștin descoperit la Gornea—«Căunța-de-Sus»*, comunicare prezentată la sesiunea științifică a Muzeului de istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca, 27—29 mai 1983; pentru caracterul necreștin, a se vedea: N. Dănilă, *Izvoare...*, p. 158. Mulțumim și pe această cale D-lui Dumitru Țicu, de la Muzeul județean Reșița, care ne-a pus, cu multă amabilitate, piesa la dispoziție.

31. Fl. Römer, *Magyar régészeti krónika*, în *Archaeologiai közlemények*, VII, 1868, p. 76, nr. 950; T. Ortvy, *Temesvármegye és Temesvár története*, 1/2, Budapest, 1914, p. 59—60 (nici unul nu se pronunță pentru caracterul creștin); socotit paleocreștin de: M. Macrea, *op. cit.* M. Păcurariu, *Dovezi arheologice despre răspândirea creștinismului în Dacia*, în *Telegraful român*, 116, 1968, 11—12, p. 1; M. Moga, *Vestigii paleocreștine din Banat*, în *In memoriam Constantinii Daicoviciu*, Cluj-Napoca, 1974, p. 260—261, nr. 3; Prot. I. B. Mureșianu, *Mănăstiri din Banat*, Timișoara, 1976, p. 9; I. D. Suciu, *loc. cit.*; L. Mărghitan, *Banatul...*, p. 166; I. Stratan, *op. cit.*, p. 740, nr. 3; socotit necreștin de: C. Daicoviciu, *Au sujet...*, p. 121, nr. 11 (= Idem, în *Dacica*, p. 519, nr. II); D. Protase, *op. cit.*, p. 152, nr. 14; I. Barnea, *Les monuments...*, p. 249; Pr. prof. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I, București, 1980, p. 90; N. Dănilă, *loc. cit.*; pentru caracterul păgîn al opaițelor pisciforme, nelnsotite de alte semne creștine (cruce, chrismon, litere apocaliptice), a se vedea: J. Engemann, *Fisch*, în *Reallexikon für Antike und Christentum*, VII, 1969, col. 1081, unde se semnalează un exemplar similar, provenind de la *Drobeta-Turnu-Severin*, jud. Mehedinți.

32. K. Horedt, *Funde...*, p. 167, pl. 4/2 a-b; I. Barnea, *Opaițe creștine...*, p. 171; C. Daicoviciu, *loc. cit.*, nr. 7 (= Idem, în *Dacica*, p. 518); E. Chirilă, N. Gudea, *loc. cit.*, nr. 4; pentru caracterul necreștin al piesei, a se vedea: M. Macrea, *op. cit.*, p. 293—295, nr. 2 (= Idem, în *De la Burebista...*, p. 217—219, nr. 2, fig. 17); I. I. Russu, *Materiale...*, p. 330—331, nr. III 1, fig. 16; D. Protase, *op. cit.*, p. 153, nr. 15, fig. 58; I. Barnea, *Noi considerații...*, *loc. cit.*; Idem, *Les monuments...*, p. 251—252; crucea asimetrică înscrisă în cerc, este socotită marcă de olar și de specialiști străini: cf. E. Buchi, *Lucerne del Museo di Aquileia*, I: *Lucerne romane con marchio di fabbrica*, Aquileia, 1975, p. 189—190, tip X c, nr. 1239—1243, pl. LXII/1239—1243 a-b.

33. D. Tudor, *Castra Daciae Interioris (VIII): Săpăturile lui Grigore Tocilescu în castrul roman de la Răcari*, în *Apulum*, V, 1965, p. 251, nr. 4, fig. 6/1; Idem, *Oltenia...*, p. 294, fig. 24/4; piesa este socotită creștină de: Idem, *Itinerarii arheologice și istorice oltene*, București, 1979, p. 87.

— 1 ex. din lut, nord-african, cu un porumbel pe disc — sec. IV—V³⁴; Turda, jud. Cluj — 1 ex. din lut, fără semn creștin — sec. IV³⁵.

Cele mai timpurii opaițe paleocreștine din Dacia, atât din punct de vedere al tipologiei, cât și al contextului arheologic în care au fost descoperite, sînt cele două exemplare de la Reșca (rep. nr. 12—13). Excepționînd pe cel de-al doilea, publicat recent, primul opaiț a fost descoperit în 1931 în inventarul unui mormint aparținînd unui soldat roman; alături de opaiț se găseau monede de bronz din secolul III, ceea ce l-a determinat pe D. Tudor să dateze, inițial, acest exemplar în timpul stăpînirii romane în Dacia, mai precis la mijlocul secolului amintit mai sus³⁶. În anul 1936 apărea studiul lui C. Daicoviciu, în care se nega existența unor obiecte creștine din timpul stăpînirii romane³⁷, în acest context discutînd și opaițul de la Reșca, fapt ce l-a determinat pe D. Tudor să redatze piesa, fără vreo justificare, în secolul IV³⁸. Numeroși cercetători au plasat apariția acestui tip de opaiț, de formă rotundă și cu cruce greacă pe disc, între mijlocul secolului III și începutul celui următor³⁹, încît o datare înaintea de secolul IV pare probabilă. Un exemplar similar a fost descoperit într-o villa rustica romană de la sud de Dunăre, datată în secolul III⁴⁰. Acest tip de opaiț este foarte frecvent și în secolul următor⁴¹, variante de-ale sale existînd și în secolele VI—VII⁴². Avîndu-se în vedere contextul arheologic în care a fost descoperită lucerna de la Reșca (mormint roman), considerăm că ea ar putea data chiar din jurul anului 275. D. Tudor opina că opaițul ar fi fost turnat

34. Idem, *Romula*, București, 1968, p. 46, fig. 5/2; O. Toropu, *op. cit.*, p. 73, 109; D. Tudor, *Oltenia...*, p. 464, fig. 25/2; pentru caracterul necreștin al opaițelor nord-africane avînd pe disc reprezentări animale, a se vedea: J. Engemann, *loc. cit.*

35. I. I. Russu, *op. cit.*, p. 321—322, nr. II 7, fig. 7; D. Protase, *op. cit.*, p. 150—151, nr. 9, fig. 56; M. Păcurariu, *Dovezi...*, *loc. cit.*; Idem, *Istoria...*, *loc. cit.*; Gh. D. Braica, *loc. cit.*; E. Chirilă, N. Gudea, *loc. cit.*, nr. 6; pentru caracterul necreștin, a se vedea: I. Barnea, *Noi considerații...*, *loc. cit.*; K. Horedt, *Die städtischen...*, p. 210, fig. 6/6; M. Bărbulescu, *Potaissa după mijlocul secolului al III-lea*, în *Potaissa*, II, 1980, p. 172, fig. 1/2; K. Horedt, *Siebenbürgen...*, p. 217, nr. 4, fig. 60/6.

36. D. Tudor, *Antichitățile creștine...*, *loc. cit.*; Idem, *Antichitățile preistorice...*, *loc. cit.*

37. C. Daicoviciu, *Există monumente...*, *loc. cit.*; Idem, *La Transylvanie dans l'antiquité*, București, 1945, p. 256, nota 3.

38. D. Tudor, *Colecția de antichități romane din Oltenia — Prof. Ilie Constantinescu-Caracal*, extras din *Arhivele Olteniei*, XIX, 1940, nr. 107—110, p. 22, nr. 83, fig. 15; Idem, *Oltenia...*, Craiova, 1942, p. 317, nota 1, și după el: I. Barnea și O. Toropu (nota 15).

39. O. Vessberg, *Hellenistic and Roman Lamps in Cyprus*, în *Opuscula Atheniensia*, I, 1953, p. 127—128, tip 18, pl. III/20—21; J. Deneauve, *Lampes de Carthage*, Paris, 1969, p. 220, nr. 1111; L. A. Shier, *Terracotta Lamps from Karanis, Egypt*, Ann Arbor-London, 1978, p. 141, nr. 414, pl. 7/D.1.2. 414, p. 142, nr. 418, pl. 44/418; P. Testini, *Archeologia cristiana*², Bari, 1980, p. 297, fig. 106/15 (Khirbet-el'Ain, Israel).

40. B. Sultov, *Eine villa rustica bei dem Dorfe Prissowa, Bezirk Tîrnovo*, în *Mitteilungen des Bezirksmuseums V. Tîrnovo*, II, 1964, p. 56, fig. 11/a-b.

41. H. Deringer, *Römische Lampen aus Lauriacum*, Linz, 1965, p. 116, tip III, nr. 348, pl. VII; B. Sultov, *Antike Grabstunde im Bezirk V. Tîrnovo*, în *Mitteilungen...*, IV, 1968, p. 41, pl. IV/5 (Butovo, R. P. Bulgară); B. Vlkić-Belancić, *Antičke svjetilje u arheološkom Muzeju u Zagrebu*, în *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu*, seria a 3-a, V, 1971, p. 160, nr. 225, pl. XV/1, XXIII/9 (Salonae, R. S. F. Jugoslavija).

42. Staatliche Museen zu Berlin, *Frühchristlich-Byzantinische Sammlung*, Berlin, 1964, p. 60, fig. 10 (Egippt).

loc
eaafri
măt
1—;
reți
dini
des
Con
ales
cort
gine
cît

rul

mata
acest
de e:

164/9

cit.,
fig. 9arque
tip. I
pl. II
Main
M. P
1961,
XXV
niens
Revu
pl. V
du N
B. Vi
v Sk
lamps
var.
arche
A CaF. Re
(cercu
C. Io
Z. Su
nr. 9,
(idem
cruci
nr. 76
Les r
B. O.

local, ceea ce, evident, i-ar spori valoarea documentară, însă, se pare că ea este un obiect de import, provenit din mediul oriental (grec) ⁴³.

Intr-o a doua categorie se înscriu așa-numitele *opaițe de tip nord-african*, caracteristice mai ales secolului IV și cu variante în cel următor. Pe teritoriul Daciei ele s-au descoperit la *Alba-Iulia* (rep. nr. 1—2), *Sarmizegetusa* (rep. nr. 14) și *Transilvania* (rep. nr. 15—16), deci, reținem, numai în Transilvania. Tipului clasic îi aparține numai unul dintre opaițele apulense (rep. nr. 1). Exemplare similare, ca tip, s-au descoperit la: *Adamclisi*, jud. Constanța ⁴⁴, *Alba-Iulia* ⁴⁵, Constanța, jud. Constanța ⁴⁶, *Dinogetia-Garvăn*, jud. Tulcea ⁴⁷, *Reșca*, jud. Olt ⁴⁸, și mai ales în părțile vestice ale Imperiului roman ⁴⁹. Analogiile privind decorul lucernei de la Alba-Iulia sînt numeroase, atît în ce privește marginea (cerculețe, alternînd cu cifra 3 dublată, formînd în centru un romb), cît și pentru crucea latină de pe disc ⁵⁰.

Aceluiași secol și, aproximativ, aceleiași tip îi aparține și exemplarul de la *Sarmisegetusa* (rep. nr. 14). Opaițul este socotit de factură

43. Faptul că orificiul de alimentare a opaițului romulens perforază «cruz gemata» de pe disc nu constituie o impletate, cum afirma C. Daicoviciu, deoarece acest model se regăsește la numeroase lucerne din secolele IV—VI. A se vedea astfel de exemple, la N. Dănilă, *Viața creștină...*, p. 339, notele 221—226.

44. I. Barnea, ș.a., *Tropaeum Traiani*, I: *Cetatea*, București, 1979, p. 188, fig. 164/9.2.

45. A se vedea nota 24.

46. C. Ionomu, *op. cit.*, p. 26, 138—139, tip XXIX, nr. 715—722; Gh. Papuc, *loc. cit.*, nr. 1—14, fig. 1—6; I. Barnea, *Les monuments...*, p. 74, nr. 42, fig. 19, p. 240—241, fig. 95/1—2; Idem, *Arta...*, p. 92, pl. 28/2, p. 246, pl. 105/1.

47. I. Barnea, *Les monuments...*, p. 241, fig. 95/3; Idem, *Arta...*, p. 250, pl. 107/1.

48. A se vedea nota 34.

49. F. Alvarez-Ossero, *Lucernas o lampadas antiguas, de barro cocido, del Museo arqueologico nacional, In Archivo español de arqueologia*, 1942, nr. 46, p. 283—285, tip. IV 2, nr. 1—3, 7. 10—11, fig. 5/1—3, 7, 10—11; O. Vessberg, *op. cit.*, p. 128, tip 19, pl. III 24; H. Menzel, *Antike Lampen im Römisch-Germanischen Museum zu Mainz*, Mainz, 1954 (ediția a 2-a, Mainz, 1969, ne-a fost inaccesibilă), p. 91—93, pl. 77—78; M. Ponsich, *Les lampes romaines en terre cuite de la Maurétanie tingitane*, Rabat, 1961, p. 107, tip. IV c, nr. 364—365, 382—383, fig. 21/364—365, 382—383, pl. XXVII, XXVIII; D. M. Bailei, *Lamps in the Victoria and Albert Museum*, In *Opuscula Atheniensia*, VI, 1965, p. 73, nr. 258, pl. XI; F. Reyniers, *Lampes inédites de Tunisie*, In *Revue archéologique du Centre*, IV, 1965, 3—4, p. 222—228, tip IV c, nr. 35—53, pl. VII—VIII; A. Jodin, M. Ponsich, *Nouvelles observations sur la céramique estampée du Maroc romain*, In *Bulletin d'archéologie marocaine*, VII, 1967, p. 536, fig. 15/a-c; B. Vikić-Belančić, *op. cit.*, p. 168, nr. 294, pl. XVII/3, XXIV/11; Z. Šubic, *Rimske oljenke v Sloveniji*, In *Arheološki Vestnik*, XXVI, 1975, p. 83, pl. 5/19; A. Provoost, *Les lampes antiques en terre cuite, in L'antiquité classique*, XLV, 1976, 2, p. 575, tip 9, var. 2; A. M. Ramieri, *Gruppo di lucerne tardoantiche din S. Prisca*, In *Rivista di archeologia cristiana*, LIV, 1978, 3—4, p. 306—311, nr. 2—4, fig. 2—4; D. M. Bailey, *A Catalogue...*, voi. cit., p. 385, Q 1431 MLA, pl. 87.

50. M. Ponsich, *loc. cit.*, nr. 365, 382, pl. XXVII/365, XXVIII/382 (cerculețe); F. Reyniers, *op. cit.*, p. 214, tip III A, nr. 12, pl. IX, nr. 64, 66, tip. IV c, pl. IX (cerculețe); A. Podin, M. Ponsich, *loc. cit.*, fig. 15/a, b, d (cerculețe și cifra 3 dublată); C. Ionomu, *loc. cit.*, nr. 719—720, fig. 52, 161 (cerculețe); T. Szentlélek, *loc. cit.*; Z. Šubic, *loc. cit.* (cerculețe); Gh. Papuc, *op. cit.*, nr. 7, fig. 4/1 (cifra 3 întoarsă), nr. 9, fig. 5/1 (cerculețe); A. M. Ramieri, *loc. cit.*, nr. 2 (cerculețe și 3 întors), nr. 3 (idem). Pentru acest gen de cruce latină (imnissa), a se vedea tiparul de turnat cruciulițe de la Izvorul-Dulce, jud. Buzău (I. Miclea, R. Florescu, *op. cit.*, p. 209, nr. 760) și o cruciuliță de aur descoperită la Mariana, Corsica; G. Moracchini-Mazel, *Les monuments paléochrétiens de la Corse*, Paris, 1967, p. 76, fig. 93).

locală, atât datorită confecționării sale grosolane, cât și a crucii de pe disc, fără analogie, după C. L. Băluță⁵¹. Totuși unele asemănări privind, atât crucea formată din triunghiuri⁵², cât și ornamentul de pe baza opaițului⁵³, există în arta paleocreștină.

Exemplarele de la Oradea (rep. nr. 15—16) aparțin aceleiași tip, însă puțin evoluat față de nr. 1, încât datarea lor în sec. IV—V pare verosimilă. Ele nu mai sînt perfect piriforme, ci mai mult ovale, cu discul mai lat, ornamentat cu un cerc concentric. Opaițul nr. 15 își găsește analogii, atât pentru cercul concentric avînd deasupra un decor format din ove, cât și pentru «chrismon»-ul sau monogramul constantinian, pe numeroase lucerne paleocreștine⁵⁴. Celălalt exemplar, nr. 16, este înrudit tipologic cu precedentul: analogiile sînt puține, atât pentru decorul care înconjoară cercul concentric⁵⁵, cât și pentru tipul de cruce latină, cu brațele ușor lățite spre capete, deci tinzînd spre varianta bizantină⁵⁶. Datorită analogiilor, opaițul de la Alba-Iulia și cele aflate la Oradea au proveniență italică, indicînd strînse legături ale populației autohtone transilvane cu Imperiul roman de apus⁵⁷.

O importanță deosebită, datorită caracterului său local, o prezintă lucerna de la Alba-Iulia (rep. nr. 2). Tipologic, exemplarul aparține unei

51. C. L. Băluță, *O lampă...*, p. 624.

52. S. Aurigemma, *L'«area» cimiteriale cristiana di Ain Zâra presso Tripoli di Barberia*, Roma, 1932, p. 157, fig. 122 (pe o placă funerară — sec. V—VI); R. Canova, *Iscrizioni e monumenti protocristiani del paese di Moab, Città-del-Vaticano*, 1954, p. CXXIV—CXXVI, pl. III/36, 39 (pe plăci funerare — sec. V—VI); T. Szentléteky, *op. cit.*, p. 127, nr. 242 a-b.

53. A. Ferrua, *Nuova regione catacumbale presso S. Calisto*, in *Rivista...*, vol. cit., p. 204, fig. 30/e (Roma).

54. D. M. Robinson, *The excavations at Olynthus*, II, Baltimore, 1930, p. 144, fig. 307/91 (chrismon); D. Iványi, *op. cit.*, p. 107, nr. 994, pl. XLVI/13 (chrismon în cerc cu ove); F. Alvarez-Ossero, *op. cit.*, p. 283, tip 2, nr. 1—2, fig. 5/1—2 (chrismon); R. Noll, *Frühes Christentum in Österreich von den Anfängen bis um 600 n.Chr.*, Wien, 1054, p. 82, fig. 9 (chrismon în cerc); J. Perlzweig, *The Athenian Agora*, VII; *Lamps of the Roman Period*, Princeton, 1961, p. 101, nr. 359, pl. 11, p. 135, nr. 1138—1139, pl. 12, 24, p. 178, nr. 2444, pl. 39 (chrismon); M. Ponsich, *op. cit.*, p. 107, tip IV c, nr. 362, fig. 21/362, pl. XXVII/362 (identic cu ex. de la Oradea); H. Deringer, *op. cit.*, p. 116, tip III c, nr. 347, pl. VII, fig. 34 (chrismon în 2 cercuri concentrice); F. Reyniers, *op. cit.*, p. 222, tip IV B, nr. 32—33, pl. IX, p. 223, tip IV c, nr. 43, pl. IX (identic cu ex. de la Oradea); C. Iconomu, *op. cit.*, p. 139, nr. 719, fig. 161 (chrismon în cerc); G. Moracchini-Mazel, *op. cit.*, p. 77—78, fig. 98, p. 125 (chrismon); G. Agnello, *Recenti scoperte di monumenti paleocristiani nel siracusano, in Akten des VII. Internationalen Kongresses für christliche Archäologie, Trier, 5—11 September 1965*, Città-del-Vaticano—Berlin, 1969, p. 315, fig. 4 (chrismon); B. Vikić-Belančić, *op. cit.*, p. 170, nr. 303—304, pl. XVII/7—8, XXIV/16—17 (chrismon); R. Noll, *Vom Altertum zum Mittelalter*, Wien, 1974, p. 39, nr. 32; Z. Šubic, *op. cit.*, p. 82, pl. 5, fig. 21 (identic cu ex. de la Oradea); Gh. Papuc, *op. cit.*, p. 203, nr. 2, fig. 2 (chrismon), nr. 3, fig. 3/1 (ove), p. 204, nr. 10, fig. 6/2 (chrismon); I. Barnea, *loc. cit.*, fig. 95/1 (chrismon), 95/4 (chrismon în cerc); A. M. Ramieri, *op. cit.*, p. 312—314, nr. 3, fig. 3 (identic cu ex. de la Oradea); D. M. Bailey, *op. cit.*, p. 385, Q 1431 MLA, pl. 87; *La civilisation romaine de la Moselle à la Sarre*, Paris, 1983, p. 348—349, nr. 315 (chrismon în cerc concentric).

55. F. Reyniers, *op. cit.*, p. 227, nr. 62, pl. IX (cruce bizantină în cerc), nr. 67, pl. IX (rozetă); Gh. Papuc, *op. cit.*, p. 204, nr. 10, fig. 6.2.

56. *Ibidem*, p. 222, tip IV c, nr. 35, pl. VII/35 (cruce latino-bizantină); D. M. Bailey, *Lamps...*, p. 73, nr. 258, pl. XI.

57. N. Branga, *Cînd și de unde pătrunde creștinismul în Dacia*, în *Mitropolia Ardealului*, XVI (1971), 11—12, p. 882—885.

forme derivate din opaițele nord-africane, însă lucrat neîngrijit. Pe bază se observă o «crux immissa», care indică caracterul creștin al piesei. Din lumea creștină sînt cunoscute și alte opaițe, avînd baza decorată cu diferite cruci: «immissa»⁵⁸, «gemma»⁵⁹, «monogrammatica»⁶⁰, și chiar chrismonul⁶¹.

O variantă tirzie (sec. V—VI) a lucernelor nord-africane o reprezintă exemplarul de la *Bumbești* (rep. nr. 3), care are cele mai multe analogii în Dobrogea, de unde s-ar putea să provină⁶².

Într-o a treia categorie poate fi inclusă lucerna de la *Ploiești* (rep. nr. 18), care prezintă particularități aparte. Ea aparține tipului siro-palestinian, frecvent mai ales în Orient. Caracteristicile acestui tip, pe lângă forma ovoidal-cordiformă, discul bombat și înălțimea considerabilă, este ornamentul de pe *rostrum*, de obicei o cruce cu brațele barate. Analogii provin din: Siria, Palestina și Egipt⁶³.

A patra categorie o formează așa numitele *opaițe bizantine*, descoperite la: *Celei* (rep. nr. 4—7), *Drobeta-Tr. Severin* (rep. nr. 9) și *Insula Banului* (rep. nr. 10). Ele se încadrează cronologic în secolele V—VI, mai ales în ultimul, prezentînd ca particularități: corp alungit și plat, bordură lată (rep. nr. 4, 6—7, 9—10) și, respectiv, corp cordiform (rep. nr. 5). Ambele tipuri, înrudite unul cu celălalt, prezintă, de obicei, o ansă cruciformă, mai ales varianta bizantină a crucii (rep. nr. 5—7, 9—10). De asemenea, unele din aceste opaițe au pe disc cîte o «crux florida», perforată de orificiul de alimentare (rep. nr. 4, 7). Analogiile cele mai apropiate provin, atît din țară (Dobrogea)⁶⁴, cît și din sudul Dunării⁶⁵.

58. H. Deringer, *op. cit.*, p. 114, tip I, nr. 335, fig. 9; Th. Spyropoulos, în *Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον*, t. 28, 1973, fasc. B/1, p. 272, pl. 225.

59. L. A. Shier, *op. cit.*, p. 97, tip A.5.3, nr. 221.

60. Exemplar descoperit în necropola paleocreștină de la Tomis, Informație V. Lungu de la Muzeul de istorie națională și arheologie-Constanța, cărula îi mulțumim și pe această cale.

61. J. Wiseman, *The Fountain of the Lamps*, în *Archaeology*, t. 23, 1970, 2, p. 136 (Corinth — sec. V).

62. C. Iconomu, *op. cit.*, p. 27—28, tip XXX, fig. 53—56, p. 139—144, nr. 723—755, mai ales nr. 726, fig. 164; I. Barnea, *op. cit.*, p. 242—245, fig. 96/1, 2, 6; 97/1—5; 98/1—4, 7—8.

63. T. Szentléleky, *op. cit.*, p. 129—130, tip siro-palestinian, nr. 244—250; L. A. Shier, *op. cit.*, passim, pl. 8/450, 453, 489, pl. 46/437—440, pl. 47/448, pl. 48/450—453, 460, pl. 49/461—464; B. Bagati, *Alle origini della Chiesa, I: Le comunità giudeo-cristiane*, Città-del-Vaticano, 1981, p. 155—156, fig. 7/13—15, 21; p. 167, fig. 8/24; p. 188, fig. 10/6—7; p. 211, fig. 13/5; p. 220, 222, fig. 13/5, 9—12; p. 246, 254, fig. 15/3, 10, 17.

64. C. Iconomu, *op. cit.*, p. 28, tip XXXII, fig. 57 (identic cu nr. 7 din reper-toriu), p. 146—147, nr. 758—763, fig. 175—178; p. 29, tip XXXIII, fig. 58—59 (identic cu nr. 5 din rep.), p. 147—150, nr. 764—799, fig. 179—188; I. Barnea, *loc. cit.*, fig. 96/3 (identic cu nr. 5 din rep.), 5 (identic cu ex. de la Drobeta, rep. nr. 9).

65. Pentru opaițul cu «crux florida»: B. Kallopolitis, B. Petrakos, în *Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον* t. 18, 1963, fasc. B/1, *χρονικά* p. 51—52, pl. 58 b (Egina, Grecia); K. Majewski, ș.a. în *Izvestia*, XXVII, 1964, p. 199, fig. 7 a (Novae, R. P. Bulgară); G. Gomolka, *Iatrus. Katalog der Kleinlunde*, în *Klio*, t. 47, 1866, p. 295, nr. 23, pl. IV/23 (Iatrus, R.P.B.); B. Vikić-Belančić, *op. cit.*, p. 168, nr. 294, pl. XVII/3, XXIV/11 (Siscia, R.S.F.J.); J. C. Rubright, *Lamps from Sirmium in the Museum of Sremska Mitrovica*, în *Sirmium*, 1973, p. 59, tip XII, nr. 61, pl. V (Veliki Gradac, R.S.F.J.); K. Majewski, ș.a., *Novae-sektor Zachodni 1975*, în *Arheologia*, XXVIII, 1977, p. 160, fig. 116 (Novae, R.P.B.).

Ultima categorie, a cincea, o constituie lucernele din metal, de obicei turnate din bronz, de proveniență coptă, adică din Egipt. Pe teritoriul României s-au descoperit trei astfel de exemplare, la: *Dej* (rep. nr. 8), *Molgrad* (rep. nr. 11) și *Luciu* (rep. nr. 17). Ele sînt unanim datate în secolul VI, deși două din ele (nr. 8 și 11) ar putea data și de la sfîrșitul celui anterior.

Exemplarul de la *Molgrad* (rep. nr. 11) prezintă un corp în formă de porumbel, simbol al Sfîntului Duh. Analogii, deși puține, se cunosc din arta paleocreștină de factură coptă, aparținînd categoriei «Taubenlampen»⁶⁶.

Ultimele două opaițe, de la *Dej* (rep. nr. 8) și *Luciu* (rep. nr. 17) au disc de formă circulară și *rostrum* mult alungit. *Ansa*, în formă de verigă, este suprapusă de: o cruce încadrată într-un romb, executată à jour, și de un porumbel redat în zbor (*Dej*) și, respectiv, de o cruce bizantină, aparținînd tipului latin cu brațele lățite spre extremități (*Luciu*). Pentru ambele exemplare există numeroase analogii, provenite mai ales din mediul oriental coptic, însă și din sudul Dunării sau Italia⁶⁷. La unele exemplare crucea este înlocuită cu «chrismon»-ul sau monogramul constantinian⁶⁸.

Pentru opaițele cu ansa cruciformă: G. A. Sotirou, in Πρακτικά τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἔτους 1959, 1961, p. 114, pl. 41/a (Nea Anchialos, Grecia); N. Angelov, *Fouilles de sauvetage à Carevec en 1961*, in *Archeologia*, IV, 1962, 4, p. 25, fig. 10 (Carevec, R.P.B.); G. Bass, *Underwater excavations at Yassi Ada, in Türk arheoloji dergisi*, XIII, 1964, 1, p. 43, fig. 13 (Yassi Ada, Turcia); D. D. Dimitrov, in *Izvestia*, vol. cit., p. 233, fig. 18 (Novae, R.P.B.); G. Gomolka, loc. cit.; K. Majewski, *Novae-sektor zachodni 1971*, in *Archeologia*, XXIV, 1973, p. 125, fig. 55; Idem, S. Parmicki-Pudelko, *Recherches archéologiques de 1967—1969 de Novae-secteur ouest*, in *Izvestia*, XXXIV, 1974, p. 189, fig. 18.

66. H. Menzel, *Die römischen Bronzen aus Deutschland*, I; Speyer, Mainz, 1960, p. 24—25, nr. 37, pl. 35/b; R. Noll, op. cit., p. 39, nr. 31; A. Effenberger, *Koptische Kunst*, Leipzig, 1975, p. 98, pl. 88; pentru o lucernă tot în formă de pasăre, însă nu porumbel, a se vedea: E. C. de la Ferté, *L'antiquité chrétienne au Musée du Louvre*, Paris, 1958, p. 99, nr. 28 (foto).

67. Pentru opaițul de la *Dej*: H. Deringer, op. cit., p. 126, tip III, nr. 401, pl. XIII (formă identică, fără rombul cu cruce și pasăre); E. C. de la Ferté, loc. cit., nr. 29 (pe ansă: cruce de Malta cu un porumbel deasupra); A. M. Fallico, *Lucerne in bronzo dei Musei di Palermo*, in *Rivista...*, XLVII, 1971, 1—2, p. 133, nr. 1, fig. 1 a (Bologna — formă identică; pe ansă: semilună); R. Noll, loc. cit., nr. 29; V. H. Elbern, *Über die liturgische Kunst im frühbyzantinischen Altarraum*, in *Das Münster*, t. 31, 1978, 1, p. 9, fig. 12 (cădelniță de bronz; pe capac: o cruce de Malta cu porumbel deasupra); L. Bertacchi, *Lampadario paleocristiano rinvenuto ad Aquileia*, in *Atti del IX Congresso Internazionale di Archeologia Cristiana, Roma, 21—27 settembre 1975*, II, Città-del-Vaticano, 1978, p. 71—87, mai ales 84, fig. 4, 7 (candelabru de bronz — coroana ornamentată, printre altele, cu o cruce avînd deasupra un porumbel, executată à jour). Pentru opaițul de la *Luciu*: J. Perlzweig op. cit., nr. 2948—2949 (Atena, Grecia); *Bildwerke der christlichen Epochen*, München, 1966, p. 39, nr. 72; M. A. Fallico, op. cit., p. 140—143, nr. 8—11, fig. 8—11 (identice ca formă, scoica de pe orificiul de ardere, ansa cruciformă); R. Noll, loc. cit., nr. 30 (Parythimia, Grecia — ansa cruciformă); *Byzantinische Kostbarkeiten*, Berlin, 1977, p. 53, nr. 99, fig. 26 (Siria — identic); M. Gramatopol, *Dacia antiqua*, București, 1982, p. 264, nr. 118, pl. XXVIII/20 (identic), nr. 119, pl. XXV/17 (Tomis — ansă cruciformă ruptă de la un opaiț identic cu cel de la Luciu).

68. R. Noll, op. cit., p. 38—39, nr. 28, fig. 24; M. Gramatopol, loc. cit., nr. 117, pl. XXVIII.

Despre aceste ultime trei exemplare se afirmă că au funcționat în edificii de cult ⁶⁹, sporindu-le astfel valoarea documentară.

Opaite paleocreștine descoperite pe teritoriul fostei provincii Dacia Traiana, la care se adaugă celelalte două din Muntenia, prezintă o valoare documentară deosebită. Unele din ele (nr. 2, 12, 13 și 14) sînt lucrate local, atestînd prezența unei populații sedentare, romanice și creștine, care le folosea. Un exemplar (nr. 3), susceptibil ca provenind din Dobrogea, a fost lucrat local, acolo, avîndu-se în vedere cîteva tipare de turnat opaite, descoperite în localități de pe teritoriul dintre Dunăre și mare ⁷⁰. Lucernele nr. 1, 15—16, provin din părțile vestice ale Imperiului roman, foarte probabil din Italia, atestînd legături comerciale ale autohtonilor cu lumea romană tirzie ⁷¹. Aceleași sfere comerciale li aparțin opaitele cu nr. 4—7, 9—10, 12—13, care demonstrează că Dunărea nu a constituit o graniță între romanitatea nord-dunăreană și cea din sud, ci dimpotrivă o punte de legătură trainică. Nr. 8, 11, 17—18 sînt exemplare de proveniență orientală: nr. 18 este originar din Palestina sau Siria, adică chiar din locurile unde a apărut și s-a dezvoltat creștinismul, indicînd legături cu teritoriul Bisericii Mame. Celelalte lucerne, nr. 8, 11 și 17, aparțin lumii copte, a cărei artă este inegalabilă în lumea paleocreștină. Posibilitatea ca ele să fi funcționat în locașuri de cult le sporește însemnătatea, atestînd, indirect, existența unor basilici și, implicit, a unui cler deservent.

Aceste lucerne (18 la număr) au aparținut, fie populației autohtone, fie unor militari creștini, cantonați în cetățile romano-bizantine de la nord de Dunăre. Ele se adaugă celorlalte materiale paleocreștine descoperite pe teritoriul României, contribuind la includerea romanității carpto-danubiano-pontice printre realitățile etnice și culturale, care și-au adus o contribuție deosebită la răspîndirea creștinismului în părțile nordice ale Imperiului roman.

69. I. Barnea, *Continuitatea...*, p. 261.

70. A. Rădulescu, *Die lokale Herstellung der Beleuchtungsgegenstände-Lucerne*, în *Pontica*, XIV, 1981, p. 181—209, pl. X—XI.

71. A se vedea în acest sens: I. Barnea, *Relazioni culturali tra la regione dell Basso Danubio e l'Italia all'epoca del tardo impero*, în *L'Adriatico tra Mediteraneo e penisola balcanica nell'antichità*, Taranto, 1983, p. 275—283.

• ANIVERSĂRI-EVOCĂRI •

EPISCOPUL NICOLAE IVAN AL CLUJULUI

— 50 de ani de la moartea sa —

† JUSTINIAN MARAMUREȘANUL

Pentru a zugrăvi în cuvinte chipul unui om ales, care, în timpul vieții sale, și-a justificat cu prisosință calitatea de om și de «chip» al lui Dumnezeu, în mod firesc trebuie să vorbești mai întâi de poporul din care s-a născut și a făcut parte, pentru că oamenii aleși nu sînt altceva decît pîrga, rodul cel mai frumos, mai curat și mai de preț al aceluia popor. Calitățile acestor oameni, nu sînt altceva decît cristalizarea a tot ce are mai bun, mai frumos, mai sfînt poporul respectiv. Așa după cum diamantul nu este altceva decît lacrima cea mai de preț, răsărită din frămîntările măruntaielor pămîntului, tot așa se poate spune și despre oamenii cei aleși și poporul din care au răsărit; în acest chip, putem vorbi și despre *Episcopul Nicolae Ivan*, care a avut — între alte calități specifice poporului român — și vocația de ctitor, vocația de creator de cultură și ziditor de opere nemuritoare, care să poată sta în fața lumii ca mărturie luminoasă ale forțelor spirituale cu care este înzestrat poporul nostru.

De-a lungul istoriei sale zbuciumate poporul român a dovedit cu prisosință vocația sa de ctitor, vocația de creator, de ziditor, de constructor, cu toate că, «ceea ce ziua zidea — după cum se spune în legendă — de multe ori noaptea se surpa». Adică ceea ce, cu multă trudă construia în clipele senine de liniște și pace, era spulberat de valurile întunecate ale năvălitorilor, în urma cărora nu rămîneau decît ruine și cenușă.

Astfel, neamurile care au năvălit peste vatra acestui popor, au căutat cu orice preț să șteargă, în primul rînd, de pe fața pămîntului orice urmă materială, să-i spulbere ctitoriile. Acest lucru s-a întîmplat începînd cu cetățile dacilor, edificii mărețe care nu erau cu nimic mai prejos decît sanctuarele Eladei, după cum vedem atunci cînd cercetăm urmele Sarmisegetuzei, care a fost arsă și dărîmată pînă la temelii.

De asemenea, despre acest lucru ne stau mărturie vestigiile mult grăitoare din Dobrogea și pînă la cele de la cetatea de pe Someș, a lui Gelu, Dăbica, care ne vorbește și ea, prin urmele celor trei biserici —

despre vocația de ctitor a poporului nostru, a fiilor săi, care, deși trebuiau să înfrunte valurile năvălitorilor, veniți să le răpească munca, pământul, țara și viața, ei — străbunii noștri — nu se descurajau, ci cu stăruință rămăneau neclintiți pe vatra lor și zideau din nou ceea ce valul avarilor, cumanilor, hunilor, tătarilor și al tuturor celorlalți năvăliitori, a prefăcut în cenușă.

Tot despre acest adevăr, dureros pentru noi, ne vorbesc și zecile de minăstiri și schituri din toată Transilvania, arse sau distruse cu tunul, pustiite, fără cruțare, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, din ordinul generalului Bukow, care zicea: «Minăstirile ortodoxe, din lemn, din Transilvania, să fie arse pretutindeni, cele de piatră să se distrugă cu tunurile, iar cine s-ar opune să fie pedepsit cu moartea prin spinzurare sau prin pierderea capului»¹.

Dar, cu toate măsurile drastice luate în sinodul ținut la Buda în anul 1299, prin care se interzicea poporului român «să-și zidească biserici sau alte locașuri de rugăciune, sau să ia parte la slujba religioasă oficiată în bisericile ortodoxe existente»², acest popor va înălța ctitorii monumentale, cum sînt bisericile de la Ieud și altele asemenea lor, care sînt strălucite mărturii ce vorbesc de vechimea, continuitatea și statornicia în dreapta credință a strămoșilor noștri³.

Despre Ștefan cel Mare se spune că după fiecare bătălie zidea cite o biserică, fapt care dovedește vocația sa de ctitor; asemenea lui au ctitorit toți voievozii, toți fiii luminați născuți și crescuți din seminția curată a neamului nostru românesc. Iar rodurile minunate ale acestei vocații sfinte luminează și astăzi peste tot pământul românesc, de la Biserica Domnească din Curtea de Argeș și ctitoria lui Nicodim de la Tismana, pînă la Voroneț și Sucevița, de la Hurezi și pînă la strălucita ctitorie a lui Neagoe, de la acele catedrale din ținutul Maramureșului voievodal și pînă la ctitoria impunătoare de la Rohia, unde un bărbat din neamul nostru a dovedit că și astăzi fiii poporului român sînt dăruiiți cu vocația ctitoririi, ridicînd minunata casă a Poetului, după cum însuși mărturisește: «Eram în căutarea unui loc potrivit în Maramureș, să înalț o umbră de pridvor, să ctioresc și eu cît de cît...»⁴.

Dintre bărbații aleși ai acestui popor cu vocația de ctitor, a făcut parte și pururea pomenitul Nicolae Ivan, episcopul Clujului, de la a cărui plecare din viața aceasta se împlinește în acest an o jumătate de secol. Vocația de ctitor și-a dovedit-o Nicolae Ivan cu mult înainte de a veni în fruntea reinviatai Episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului. Iar cînd spunem aceasta, ne gîndim la faptul că la Sibiu a fost unul dintre împlinatorii visului de aur al marelui mitropolit Andrei Șaguna, el, Nicolae Ivan, contribuind în mod substanțial la construirea catedralei din Sibiu, ctitorie care constituie un simbol al continuității românești aici, al continuității noastre și al victoriei geniului latinității dreptmăritoare

1. Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a românilor din Ardeal*, Sibiu, vol. II, 1930, p. 240.

2. Milton G. Lehrer, *Ardealul, pămînt românesc — Problema Ardealului văzută de un american*, București, 1944, p. 30.

3. Ioan Mihaly de Apsa, *Diplome maramureșene din secolul XIV și XV*, Maramureș-Sighet, 1900, p. 110—111.

4. Ioan Alexandru, *Iubirea de patrie*, vol. II, București, 1985, p. 114.

în Dacia. Catedrala de la Sibiu este o fiică aleasă a Bisericii Sf. Sofia din Constantinopol, care și ea, la rândul ei, nu este altceva decât un simbol strălucit al Ortodoxiei din capitala creștină a Imperiului roman.

La edificarea catedralei din Sibiu, Nicolae Ivan și-a dovedit vocația de ctitor, cu care, din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, a venit apoi la Cluj. Aici, ctitorul Nicolae Ivan a descins avînd la îndemînă doar o masă și două scaune, cum ne dovedește istoria vieții sale și a acestei Eparhii, să înceapă ctitorirea unei impresionante realizări, catedrala eparhială.

În monografia dedicată acestui neobosit și rîvnitor vlădică⁵, apărută de curînd, se arată în mod amănunțit activitatea sa desfășurată în această direcție. Noi, doar ca un modest și sfînt omagiu dorim să cinstim prin aceste rînduri, memoria vieții sale atît de pilduitoare, așezîndu-l alături de toți creatorii și ctitorii de cultură românească; această cinstire o merită pe drept, căci și el, ca mulți alți ctitori ai neamului românesc, după marea biruință a poporului român — reîntregirea patriei — a înălțat aici, în inima Transilvaniei, ctitorii nemuritoare.

Pe tot cuprinsul Eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului, sub îndrumarea și purtarea de grijă nemijlocită a episcopului Nicolae Ivan, s-au ctitorit zeci de biserici pe temelii străvechi de viață românească sau au fost înălțate vetre noi de viață duhovnicească, așa cum între altele, este și mînăstirea Rohia, care are ca prim ctitor și salvator din greutățile care erau gata să o copleșească, pe episcopul Nicolae Ivan, care și-a pus inima pentru ea, salvînd-o și dăruindu-i viață.

Din Maramureș și pînă la Alba Iulia, din Bihor și pînă pe crestele munților ce îngemănează Transilvania cu Moldova, episcopul Nicolae Ivan a pus temelie la multe altare ale credinței strămoșești, care sînt tot atîtea temeieri de afirmare a drepturilor poporului român, aici pe aceste locuri străbune, leagănul întru care s-a născut și a crescut neamul nostru românesc⁶.

Episcopul-ctitor Nicolae Ivan nu și-a uitat nici satul natal — Aciliu — unde a înălțat un jertfelnic măreț credinței străbune și conștiinței românești. Dar, ca o incununare, ca o împlinire sărbătorească a străduințelor sale de ctitor, este ceea ce a realizat el aici la Cluj — cetatea a cărei față trebuia împodobită și innobilată după marea Unire de la 1918, cu un altar al conștiinței românești care să refacă în acest municipiu chipul autentic de viață românească, întreruptă de stăpînirile străine.

Palatul de reședință episcopală, școli teologice și case, biserica «Sf. Nicolae», sînt tot atîtea mărturii lăsate de episcopul Nicolae Ivan în Cluj-Napoca, spre cîntea și înălțarea neamului său, care pînă la Unirea Transilvaniei cu patria-mamă, nu avea dreptul să ctitorească locaș de închinare sau de viață românească decît *extra muros*.

Desigur, cel mai strălucit monument înălțat de episcopul Nicolae Ivan, rămîne Catedrala, care a devenit centrul, inima spirituală românească a municipiului Cluj-Napoca și a toată Transilvania. Prin acest

5. *Episcopul Nicolae Ivan, 1855—1936, ctitorul reînviatului episcopii a Vadului, Feleacului și Clujului. Studii și documente*. Editată de Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Vadului, Feleacului și Clujului, 1985.

6. Andrei Șaguna, *Istoria Bisericii Ortodoxe răsăritene universale, de la întemeierea ei, pînă în zilele noastre*, tomul II, Sibiu, 1960, p. 59.

EPISCOPUL NICOLAE IVAN AL CLUJULUI
1921 — 1936

măreț locaș s-a pus pecetea definitivă asupra actului de redobândire a drepturilor poporului român, aici în străvechea Napoca. În trupul acestui monument, în zidurile acestui locaș de închinare se cuprind toate aspirațiile unui neam, care, fără să sfideze pe cineva, s-a luptat cu demnitate pentru drepturile sale legitime, de libertate, de dreptate, de unitate, de pace. Episcopul Nicolae Ivan a pus în trupul acestui lăcaș o cărămidă și în memoria străbunilor noștri daco-romani, care au trăit aici înainte de a se revărsa peste aceste plaiuri valurile popoarelor migratoare, a pus o cărămidă și în memoria lui Gelu și în memoria lui Horea și a tuturor aceluia care și-au dat viața pentru apărarea libertății neamului românesc trăitor în acest spațiu binecuvântat al devenirii și permanenței noastre în istorie. A pus o cărămidă și în memoria lui Ștefan cel Mare și Petru Rareș, care, conștiinți fiind de importanța vitală a unității bisericești și spirituale a poporului român, au ctitorit Vadul și Feleacul, întărind astfel această unitate peste veacuri și peste toate vitregiile care au ridicat uneori între fiii neamului românesc granițe nefirești, dureroase ca lanțurile robiei. A pus o cărămidă și în memoria episcopilor de la Feleac și Vad, precum și a tuturor preoților români ale căror nume nu au fost trecute în cronici, dar se păstrează în Cartea Vieții și în conștiința poporului român, pentru că acești preoți anonimi de enorie, acești preoți martiri, au rezistat de-a lungul veacurilor împotriva tuturor asupririlor și încercărilor străine credinței și aspirațiilor sfinte ale poporului român, apărând și salvând astfel poporul dreptcredincios. În trupul măreței catedrale din Cluj-Napoca, catedrală care este maica tuturor bisericilor din Eparhia Vadului, Feleacului și Clujului, episcopul Nicolae Ivan a pus o piatră și în memoria lui Mihai Viteazul — ucis mișelește la Cîmpia Turzii pentru că a îndrăznit să vizeze unirea tuturor românilor; a pus o piatră și în memoria duhovnicului acestuia, popa Stoica, și a lui Baba Novac, care au fost arși pe rug, pentru credința lor față de Mihai, eroul de la Turda. A pus o piatră și în memoria lui Sofronie de la Cioara, care a ridicat poporul la luptă pentru drepturile lui sociale și spirituale și în memoria lui Horea, Cloșca și Crișan și în memoria lui Avram Iancu și a miilor de români care în anul 1848 s-au adunat pe cîmpia Blajului, unde au strigat într-un glas: «Noi vrem să ne unim cu Țara», și în memoria memorandiștilor care aici la Cluj-Napoca au fost judecați și condamnați pentru că au afirmat dreptul sfînt al poporului român la libertate.

În trupul catedralei ortodoxe din Cluj-Napoca, episcopul Nicolae Ivan a așezat pietre de lumină și în memoria sutelor de mii de ostași români eroi, care și-au dat viața luptînd pentru eliberarea Ardealului și la realizarea lui la patria-mamă. În zidurile acestei catedrale au fost puse toate gîndurile bune de înfrățire, de unire, de iubire a tuturor oamenilor drepti, care, indiferent de nație sau credință, doresc să trăiască în pace și dragoste aici pe această vatră românească, vatră care ne poate încălzi și ne poate hrăni la sînul ei pe toți, ca o mamă adevărată ce ne este.

Un om ales din timpurile acelea, zicea despre această catedrală: «Va fi un loc de repaus al conștiințelor, de reculegeri gînditoare, de liniștire sufletească, dar va fi și o poartă spre viitor... Împrejurul ei vor

crește flori desmierdate de soarele care chiar asupra ei se revarsă bogat... De acolo, din lăuntru glasuri românești vor sluji înaintea milei și îndurării creștinismului celui adevărat și vechiu, pe care instinctele din om nu-l vor dărîma niciodată...».

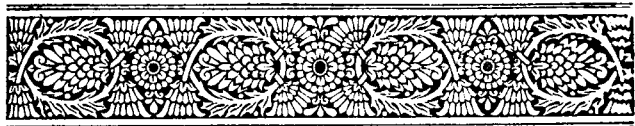
Același om cu glas profetic spune mai departe : «Chiar acum ni se nălucește în fața timpului, o figură, pe care-n viață încă nu am întîlnit-o : «Un preot cu fața de arhanghel, cu ochi cu scilpiri de pătrundere în suflete... Catedralei trebuie să-i dorim și astfel de predicatori — arhangheli, cu gândiri înaripate, aspre și miloase în același timp ; pentru că plină-i lumea de azi de dorul binelui și de călăuzirea cea mai creștinească spre el»⁷.

Iată de ce, opera episcopului Nicolae Ivan este mare și nemuritoare ; ea nu a fost înălțată pe ruinele nimănui, ci a fost înălțată pe cele mai sfinte aspirații, pentru că ea reflectă un viitor pe care-l vedem realizîndu-se prin tot ceea ce se face frumos și bun în țară la noi în timpurile de astăzi.

Ctitoriile materiale ale episcopului Nicolae Ivan, ca orice ctitorie cu adevărat luminoasă și durabilă, nu s-ar fi putut realiza însă fără o temelie puternică morală și spirituală. Mai înainte de a fi un ctitor de așezăminte și monumente materiale, episcopul Nicolae Ivan a fost un om care a știut mai întîi să formeze oameni, să-i înalțe și să-i ajute să trăiască marile aspirații ale poporului lor. Fără această calitate, de a se înconjura de oameni vrednici, episcopul Nicolae Ivan n-ar fi putut înălța minunatele sale ctitorii. Mai înainte de a construi în piatră și în cărămidă, el a zidit inimi și caractere. A trăit pentru cei mulți și asupriți, a luptat pentru dreptate și a îndreptat gândurile oamenilor spre culmile luminoase ale demnității și libertății ; iar această slujire, prin care a întrupat în viața sa cuvîntul Apostolului — «tuturor toate m-am făcut», a împlinit-o ca dascăl, ca preot, ca duhovnic al celor robiți în temnița Aiudului, ca asesor consistorial, ca redactor al «Telegrafului Român», ca membru în conducerea Partidului Național Român sau a «Astrei», ca militant pe plan social, cultural și național, și, în mod deosebit, ca episcop al reînviatei eparhii a Vadului, Feleacului și Clujului, de viața căreia numele său este legat pentru vecie.

De aceea, numele lui poartă pecetea ctitorului plenar, care zidește pentru eternitate, și material și spiritual.

7. Gh. Bogdan-Duică, *Catedrala*, în vol. «Prinos P. S. Episcop Nicolae Ivan», Cluj, 1935, p. 14—15.

• DOCUMENTARE •

SFÎNTA SCRIPTURĂ ÎN CULTURA TEOLOGICĂ ROMÂNEASCĂ

Pr. SABIN VERZAN

Cultura teologică românească, iată un concept care ar trebui să facă obiectul unei reflecții aparte.

Din punct de vedere istoric, cultura teologică românească și-ar putea avea începuturile în primele propovăduiri ale învățăturii evanghelice pe pământul României. După o veche și statornică tradiție, creștinismul românesc își are obârșia în predica Sfântului apostol Andrei, «cendinții chemat», care s-a ostenit întru împlinirea poruncii Mîntuitorului de a învăța «toate neamurile» (Luca 24, 47), «pînă la marginea pămîntului» (Fapte 1, 8) și care a ajuns și în părțile Dobrogei de astăzi, Scrișia Mică de odinioară. Apoi cultura teologică românească s-a putut contura și adînci în epoca postapostolică și patristică, mai ales în Dacia Pontică, prin predica și operele unor Dionisie Exiguul, Niceta de Remesiana sau Ioan Maxențiu, prin întreaga activitate a episcopilor de Tomis și a slujitorilor bisericești care păstoreau aceste părți de lume. Urmele unei autentice și închegate vieți creștine pe teritoriul românesc sînt date astăzi la iveală de cercetările și săpăturile arheologice. Primele două volume din lucrarea *Arta creștină în România*¹, o veritabilă istorie ilustrată a începuturilor Bisericii Ortodoxe Române, fac dovada unei înfloritoare vieți creștine în România, ceea ce presupune și o cultură teologică pe măsură, cum rezultă și din recentul și masivul studiu al I. P. S. Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, *Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română pînă în sec. XVII*².

«Cultura patristică de la Dunărea de Jos are un merit excepțional. Ea apare și se dezvoltă exact în prima perioadă de formare a poporului român (sec. IV—VI), căruia creatorii acestei literaturi i-au fost misio-

1. Vol. I (sec. III—VI), în Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (E.I.B.), București, 1979, 280 p.; vol. II (sec. VII—XIII), aceeași editură, București, 1981, 240 p.; ambele volume sînt tipărite și în versiune engleză.

2. Craiova, 1983, 446 p.; Idem, *Primele scrieri patristice în literatura noastră*, sec. IV—XVI, Craiova, 1984, 640 pagini.

nari și îndrumători»³. La conturarea culturii teologice din epoca de formare a poporului român, a contribuit, fără îndoială, și monahismul care a pătruns în țara noastră pe la sfârșitul sec. III și începutul celui următor, mai întâi în Dobrogea și apoi în restul țării. Sînt cunoscute puternice centre monahale de la Constanța (anticul Tomis), Adamclisi (Tropaeum Traiani), Mangalia (Calatis), Axiopolis (Cernavodă), Histria⁴, etc. Acum, în această primă perioadă de formare a poporului român, s-au pus și bazele unei originale culturi teologice străromâne, a unei arte și arhitecturi bisericesti, a unei profunde trăiri spirituale care va iradia din Dobrogea spre toate celelalte provincii românești⁵ și va marca întreaga istorie a poporului român care a dovedit o profundă vocație pentru primirea, absorbirea și aprofundarea culturii creștine. În epoca imediat următoare (sec. VII—XIII), aceleași centre de sihăstrie continuă și mențin în condițiile grele ale trecerii popoarelor migratoare pe teritoriul României, cultura teologică românească.

Cultura teologică din Țările Române își caută, în secolele următoare, un făgaș propriu în lupta care se dă pentru introducerea limbii române în Biserică. Această lucrare de însemnătate covârșitoare pentru destinul Ortodoxiei de expresie românească este încheiată către sfârșitul sec. XVII, culminînd cu tipărirea Bibliei de la București (1688), prima traducere integrală a Sfintei Scripturi în limba română.

În continuare se desfășoară un proces de perfecționare a graiului bisericesc și a terminologiei teologice românești, care va culmina cu marile sinteze teologice ale zilelor noastre, cu traducerea integrală a literaturii filocalice și a principalelor opere patristice în limba română sub îndrumarea și din inițiativa marelui teolog și cărturar al Bisericii noastre care este Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

O componentă de mare însemnătate și de o tulburătoare originalitate a culturii teologice de expresie românească este creația populară, folclorul religios, colindele, cîntecele de stea, bocetele etc., care uimesc prin profunzimea sentimentelor și trăirilor religioase, prin ortodoxia, puritatea și profunzimea conținutului de idei teologice. Aceste creații teologice în cel mai deplin înțeles al cuvîntului se adaugă teologiei scrise și trăite de ierarhii cărturari, preoți luminați, călugări cu experiență în cele ale scrisului, profesori de teologie, care, mai ales în ultimul secol, au preluat o mare parte a dezvoltării teologiei românești, constituind, laolaltă, patrimoniul propriu al teologiei de expresie românească.

În paginile de față vom aborda problema locului și a rolului Sfintei Scripturi în această teologie.

3. Pr. prof. dr. Ioan G. Coman, *Scritori bisericesti din epoca străromână* (E.I.B.), București, 1979, p. 8.

4. Vezi date complete la Ierom. Ioanichie Bălan, *Vette de sihăstrie românească. Secolele IV—XX* (E.I.B.), București, 1982, 575 p., p. 5—61.

5. *Ibidem*, p. 46. Este demnă de remarcă strădania teologilor români din ultimii ani, de a pune în lumină viața creștină din România sec. III—VII. Pe lângă lucrările de mai sus, mai trebuie amintite: *De la Dunăre la Mare. Mărturiile istorice și monumente de artă creștină*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, două ediții, 1979, 246 p., și 1981, 216 p.; Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, (E.I.B.), București, vol. I, 1980, 644 p. etc.

Teologia ortodoxă, în general, iar cea românească nu face excepție de la aceasta, afirmă și trăiește adevărul că scrierile Sfintei Scripturi sînt primul izvor al credinței ortodoxe, înțelegerea, aprofundarea și tîlcuirea ei fiind sensul, rațiunea și temelul oricărei teologii.

Apariția primelor texte scripturistice în limba română se pierde în negura timpurilor și va fi, probabil, imposibil de stabilit cu exactitate timpul cînd s-a făcut traducerea lor. Cel mai sigur este că textele scripturistice au ajuns pentru prima dată în limba română la urechile credincioșilor prin predica slujitorilor bisericești români și prin slujbele religioase din biserici și din casele credincioșilor, slujbe a căror rînduială cuprinde pericope din Sfînta Scriptură și învățături biblice atît de bine puse în valoare de textele liturgice care, și în ce privește expresia lingvistică românească, au ajuns la o adevărată perfecțiune. De aci forța și farmecul pe care îl au pentru cunoscătorul avizat al limbii române textele biblice a căror expresie s-a cizelat de-a lungul secolelor de întrebuintare în cultul ortodox.

Sigur e faptul că prima carte biblică tradusă în limba română este Cartea Psalmilor, cartea cea mai mult folosită în cultul ortodox, dar și cea mai citită de către credincioșii noștri. Psaltirea Scheiană, Psaltirea Voronețeană și Psaltirea Hurmuzachi, toate manuscrise cuprinzînd textul Psalmilor, sînt cele mai vechi traduceri — cunoscute pînă acum — în limba română și ajunse pînă la noi. Despre vechimea ca atare a acestor manuscrise nu se poate spune decît că au fost transcrise înainte de tipăriturile coresiene, adică înainte de cea de-a doua jumătate a sec. XVI, cel mai probabil în a sa primă jumătate. Dar cît de veche este traducerea Psalmilor sau a altor texte scripturistice, cum sînt Sfintele Evanghelii, Faptele Apostolilor, Epistolele pauline, sau cele sobornicești nu se știe deocamdată. Nimic însă nu ne împiedică să vedem în aceste manuscrise ajunse pînă la noi, transcrieri ale altora mai vechi, obîrșia lor pierzîndu-se în înseși începuturile limbii române, limba unui popor care s-a format odată cu încreștinarea sa, rostirea românească fiind marcată pentru totdeauna de acest eveniment unic în istorie.

La acest fapt se gîndește desigur vizionarul preot-poet Alexie Mateevici cînd definește limba română și capacitatea ei de a exprima adevărurile creștine în poezia *Limba noastră* :

*«Limba noastră e aleasă
Să ridice slavă-n ceruri,
Să ne spue-n hram și-n casă
Veșnicele adevăruri.*

*Limba noastră-i limbă sîntă
Limba vechilor cazanii,
Care-o plîng și care-o cîntă
Pe la vatra lor țărani».*

În orice caz, printre primele tipărituri bisericești în limba română se numără și *Evangheliarul* de la Brașov (1561), și *Psaltirea* (1570). Dar acestea nu sînt traduceri din epoca lui Coresi, ci ele reproduc texte care se întrebuintau în cultul divin public și particular în limba română înainte de Coresi și care primiseră, prin îndelungata lor întrebuintare și în vorbirea curentă a credincioșilor, o expresie românească din cea mai

desăvîrșită⁶. Deci în Biserica Ortodoxă Română, textul Sfintei Scripturi este mai întâi rugăciune și mărturisire, parte a slujbelor liturgice, po-doaba de mult preț a Bisericii, parte dintr-un întreg viu al unei evlavii trăite laolaltă de slujitorii bisericești și de credincioși. Astfel, adevărurile Sfintei Scripturi sînt nu numai cunoscute în toată frumusețea și profunzimea lor, ci și curat înțelese și trăite, fiind astfel ferite de orice răstălmăcire sau manipulare⁷.

Colindele sau cîntecele de stea atît de multe și de răspîndite pe întreg teritoriul locuit de români au ca subiect viața lui Iisus, îndeosebi Nașterea, Botezul, Intrarea în Ierusalim, Patimile și Învierea, dar și profețiile mesianice ale Vechiului Testament și predica Sfintului Ioan Botezătorul. Ele sînt un argument de mare forță pentru teza cunoașterii de către poporul român care le-a creat a textului biblic din care se inspiră și pe care, de fapt îl și slujesc, îl propovăduiesc și-l comentează atît de curat. De notat că aceste colinde, deși create de către oameni fără o pregătire teologică, deci de credincioși simpli, sînt ferite de orice greșală doctrinară. Aceasta se datorește în cea mai mare măsură faptului că substanța adevărului biblic a fost preluată de creatorii anonimi din cultul divin public, din cărțile liturgice în care textele scripturistice sînt așezate la loc de cinste.

De aceea, vasta lucrare de îtlmăcire în limba română a cărților de cult, din care *Sfînta Evanghelie*, *Apostolul* și *Psaltirea* sînt textele biblice împărțite în pericope sau, pentru Psaltire, în catisme, pentru nevoile cultului divin public, trebuie privită ca cea mai importantă acțiune de propovăduire și slujire a învățaturii Sfintei Scripturi în limba română.

Tipărirea la Bălgrad (Alba Iulia) în 1648 a Noului Testament și a întregii Biblii în 1688, la București, este un corolar al acestui îndelungat proces de asimilare și aprofundare a învățaturii scripturistice de către credincioșii ortodocși români prin intermediul cultului divin și al cărților de slujbă. Apariția Noului Testament de la Bălgrad și a Biblii de la București va însemna pătrunderea textului biblic în cele mai largi pături ale cititorilor de limbă română și va facilita accesul nemijlocit și liber la cuvîntul lui Dumnezeu, ceea ce va impulsiona, desigur, folosirea textului biblic în întreaga creație teologică sau literară de expresie românească.

Primele cărți pe care le-am putea considera ca lucrări cu caracter teologic sînt tot cărți de explicare a textului scripturistic și sînt destinate tot cultului divin public, ele urmînd să fie citite în biserici la Sfînta Liturghie, în duminici și sărbători. Acestea sînt, în sec. XVI și XVII, *Evanghelia cu învățatură* (Cazania), tipărită la 1581 de Coresi și *Cartea românească de învățatură* supranumită și *Cazania lui Varlaam*, mitropolitul Moldovei, tipărită în 1643 la Iași. Cele două cărți cuprind omilii exegetice și tematice la pericopele evanghelice din Duminici și sărbători și sînt citite la Sfînta Liturghie. Circulația celor două cărți a fost deosebit de intensă pe întregul teritoriu românesc, fiind tipărite, mai ales *Cartea românească de învățatură*, în numeroase ediții.

În sec. XVII, ca urmare, pe de o parte a propagandei protestante, îndeosebi calvine, iar, pe de alta, a încercărilor de uniație ale Bisericii

6. *Biblia sau Sfînta Scriptură* (E.I.B.), București, 1982, Cuvînt înainte, p. 4.

7. *Ibidem*.

Romano-Catolice, apar importante cărți de învățătură din care, cea mai importantă pentru cultura teologică românească este *Mărturisirea de credință* din 1642 scrisă în cea mai mare parte de Petru Movilă, mitropolitul Kievului, român de neam. Această *Mărturisire ortodoxă* a fost definitivată la Sinodul de la Iași, ținut în anul 1642 și a avut un rol important în cultura teologică românească de-a lungul secolelor. Caracterizînd această *Mărturisire*, un editor și traducător contemporan al acesteia, notează: «Cît privește izvoarele, *Mărturisirea Ortodoxă* le-a căutat, în primul rînd, în Sfînta Scriptură... Sub raportul citatelor scripturistice, nici una din Mărturisirile veacului al șaptesprezecelea nu întrece ca număr pe cele din Mărturisirea lui Movilă. Este un adevărat florilegiu, care slujește nu numai rosturile catehetice ale lucrării, dar înseamnă și un neprețuit auxiliar pentru predicator, care găsește trimerite la Vechiul și Noul Testament, ilustrînd și întemeind enunțări dogmatice, grupate pe teme și le poate întrebuița cu folos mai ales în omiliile exegetice»⁸.

Aceeași însemnată însușire în ceea ce privește folosirea textelor scripturistice o are și *Răspunsul împotriva Catehismului calvinesc*, alcătuit în 1645 de teologi cărțurari din Moldova și Muntenia, sub îndrumarea învățatului mitropolit Varlaam al Moldovei. Lucrarea combate punct cu punct învățăturile unui Catehism calvinesc tipărit în românește la Bălgrad în 1642, folosindu-se de textele scripturistice pe care le introduce prin cuvintele: «Apostolii învață». Aceeași metodă științifică și teologică este folosită de același mitropolit Varlaam și în cartea sa originală intitulată *Șapte Taine a Beseareicii* (Iași, 1644), în care se arată temeiurile scripturistice ale Sfintelor Taine, în număr de șapte, recunoscute și practicate în Biserica Ortodoxă.

Odată cu alcătuirea primelor lucrări originale teologice în limba română se instituie regula privind obligativitatea citatului biblic pentru susținerea și întărirea oricărei învățături dogmatice. Această regulă va sta la baza oricărei lucrări teologice românești pînă în zilele noastre, alături de regula temeiului patristic care, în esență, este tilcuirea corectă a Sfintei Scripturi, primită și păstrată ca atare de Biserică.

Un rol covârșitor în determinarea conținutului scripturistic al culturii teologice românești l-a avut, fără îndoială, și *pictura bisericească*, ea însăși parte integrantă a acestei culturi și teologii românești.

Chiar înainte de perioada din care ni se păstrează primele texte românești ale unor cărți biblice, îndeosebi Psaltirea, înainte de primele tipărituri bisericești în limba română, pictura bisericească a adus în fața ochilor credincioșilor, în imagini de o mare forță evocatoare și puritate, Sfînta Scriptură, începînd cu Cartea Facerii și sfîrșind cu Judecata de Apoi, căci conținutul acestei picturi este eminent scripturistic. Iisus cel istoric, cel întrupat, este subiectul acestei teologii în imagini. Dacă ne gîndim la minăstirile din nordul Moldovei pe ai căror pereți exteriori și interiori sînt zugrăviți, cu atîta măiestrie, dar și cu atîta forță și cunoaștere teologică, scene din Vechiul și Noul Testament, ne putem da seama cît de bine cunoșteau textul Sfintei Scripturi și dogmele ortodoxe pictorii anonimi care le-au zugrăvit încă în sec. XVI, la Voroneț,

8. *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe 1642*, trad. și Cuvînt înainte de Alexandru Elian, (E.I.B.), București, 1981, p. 13.

Sucevița, Moldovița, Humor, Arbore etc., sau chiar mai devreme, la Tismana sau Cozia. De aceea, s-a și spus că pictura ortodoxă din biserici nu este decît o Biblie în imagini, o Biblie care, odinioară, era cea mai bună cateheză și călăuză în textul Sfintei Scripturi și în învățătura Bisericii pentru cei ce nu aveau la îndemîna textul Sfintei Scripturi sau pentru cei ce nu știau să citească. Biserica devine astfel o «Casă a Bibliei», Biblia fiind de fapt zestrea ei cea mai de preț. Atunci cînd pictura bisericească este expresia unei trăiri duhovnicești ca urmare a citirii Sfintei Scripturi și a unor reflexiuni teologice, aceasta devine o cale de dezvoltare a teologiei, contribuind la adîncirea înțelesurilor lucrării lui Iisus ⁹. În pictura bizantină, predominantă la iconarii care au zugrăvit bisericile și minăstirile din sec. XV—XVII este reprezentarea «marilor evenimente ale mîntuirii din Vechiul și Noul Testament», care au conturat chipul și lucrarea lui Hristos ¹⁰ și care descriu în imagini întreaga istorie a mîntuirii începînd cu Protoevanghelia din Facere 3, 15 și sfîrșind cu Judecata din urmă ¹¹. Cartea despre rolul și locul picturii bisericești în cultura teologică românească urmează să fie scrisă.

Sfînta Scriptură a fost, așadar, substanța primelor texte teologice în limba română, sursa din care au izvorît acele gingașe creații ale credincioșilor ortodocși români care sînt colindele sau cîntecele de stea ale căror începuturi se pierd în negura timpului ca și a neîntrecutelor picturi românești care împodobesc primele biserici și minăstiri care s-au zidit pe pămînt românesc.

Nu este deci de mirare că, pe lîngă textele scripturistice traduse și transcrise în manuscrise pentru nevoile serviciului divin, s-au tipărit, de la 1648 cînd apare Noul Testament de la Bălgrad (Alba Iulia) și de la prima traducere integrală a Bibliei de la 1688, numeroase traduceri și ediții care au stat la îndemîna teologilor, clericilor și credincioșilor ortodocși români pentru nevoile lor de studiu sau de lectură ¹².

Tot așa, primele școli românești care au funcționat în cadrul minăstirilor și bisericilor sau pe lîngă acestea, au contribuit la cunoașterea Sfintei Scripturi, deoarece, în cea mai mare parte, textele pe care se învăța cititul în limba română erau cele biblice. Un astfel de text este *Psaltirea slavo-română* din 1577 a lui Coresi. Cartea este destinată de înșuși autorul său dascălilor de școală, acelor oameni care predau limba

9. Vezi Pr. prof. D. Stăniloae, *O pictură bisericească contemporană. Un comentariu îmbogățit al dogmelor ortodoxe*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 3—4, 1983, p. 178—179.

10. Vezi Wilhelm Nyssen, *Pămînt cîntînd în imagini. Frescele exterioare ale minăstirilor din Moldova*, trad. și prefață de Pr. prof. dr. D. Stăniloae, E.I.B., 1978, p. 21.

11. *Ibidem*, p. 12.

12. Biblia de la Blaj (1775), Biblia de la Buzău (1854—1856), Biblia de la Sibiu, (1856—1858), Biblia de la Iași (1865, 1871, 1874), ca și alte traduceri ale Bibliei mai noi (de la Pesta, 1873, București, 1893, 1906, 1909, 1912), Biblia Sfîntului Sinod (1914), Biblia Institutului Biblic din 1936 în traducerea Pr. prof. Gala Galaction, Pr. prof. V. Radu și a episcopului Nicodim, devenit mai tîrziu patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, care cu unele îmbunătățiri s-a tipărit și în 1968, 1975 și 1982, Biblia Fundațiilor, tradusă de Gala Galaction și V. Radu, pentru Vechiul Testament după originalul ebraic din 1938. Vezi o listă a traducerilor și edițiilor Noului Testament la Dr. Antonie Plămădeală, *Dascăli de cuget și simțire românească*, (E.I.B.), București, 1981, p. 441, nota 58.

română elevilor din Braşov¹³. Şcoala este deci încă un mijloc de pătrundere a învăţării scripturistice în sufletele tinerilor credincioşi care o frecventau. Faptul este important deoarece din rîndul acestor elevi se vor alege, mai tîrziu, slujitori bisericeşti care vor învăţa, la rîndul lor, pe alţi elevi şi credincioşi aceeaşi Sfîntă Scriptură pe care ei înşişi o deprinseseră în şcoală. Aceste şcoli erau numeroase, ca şi minăstirile şi bisericile din principalele localităţi ale celor trei provincii româneşti.

Sfînta Scriptură va fi, şi în sec. XVIII şi XIX, principala sursă a teologiei ortodoxe din Țările Române, textul scripturistic fiind din ce în ce mai mult la îndemîna clericilor şi a credincioşilor, nu numai prin Lecţionarii — Apostol, Evangheliar —, ci şi prin traduceri ale întregii Biblii sau numai ale Noului Testament¹⁴. În sec. XVIII are loc vasta acţiune de traducere şi tipărire integrală a cărţilor liturgice¹⁵: *Mineiele*, *Triodul*, *Penticostarul*, *Orologiul*, *Molittelnicul*, *Octoihul*, *Catavasierul* etc., lucrare în care se disting marii episcopi ai Rîmnicului, Damaschin, Chesarie şi Filaret. Această importantă lucrare de traducere a tuturor cărţilor de cult în limba română a fost posibilă şi pentru faptul că Biblia de la 1688 a deschis o astfel de posibilitate prin aceea că a dat, dacă ne putem exprima aşa, un certificat de maturitate limbii române şi a cîştigat astfel dreptul de a fi folosită fără nici o rezervă în Biserică. Aceasta a dus *ipso facto* la înlăturarea din cult a altor limbi, necunoscute şi neînţelese de credincioşi şi chiar de cea mai mare parte a clericilor.

Traducerea integrală a cărţilor de cult, un act de cultură teologică cu cele mai profunde implicaţii, în acest secol al XVIII-lea, după traducerea integrală a Bibliei, pune în lumină legătura intimă, indestructibilă pe care Ortodoxia o afirmă şi o trăieşte între Sfînta Scriptură şi cultul ortodox pe care-l cuprind cărţile liturgice. De aceea, tipărirea în limba poporului a cărţilor de cult constituie un eveniment cu largi implicaţii în înţelegerea Sfîntei Scripturi, a adevărului biblic aşa cum a fost şi este acesta trăit şi aprofundat de Biserică prin cultul său. Căci ce sînt cărţile de slujbă dacă nu cel mai autorizat, mai teologic şi mai aprofundat comentariu al adevărului scripturistic, al lucrării şi vieţii lui Iisus? Ce este Triodul, dacă nu o aprofundare teologică şi spirituală a lucrării şi predicii Mîntuitorului premergătoare Patimilor şi Răstîgnirii Sale? Sau Penticostarul ce este dacă nu expresia profundeii trăiri de către Biserică a deplinei bucurii a Învierii Domnului? Sau cele 12 Mineie, dacă nu reflectarea în viaţa şi istoria Bisericii a principalelor momente din viaţa şi activitatea Mîntuitorului: Naşterea, Întîmpinarea la templu, Botezul, Ieşirea la propovăduire, Schimbarea la Faţă etc., etc.?

De aceea trebuie să considerăm introducerea limbii române în biserică, «naţionalizarea cultului», cum se exprimă în mod fericit un avizat cercetător¹⁶ ca un moment cu cele mai largi rezonanţe pentru procesul de înţelegere corectă şi aprofundată a adevărului scripturistic, căci căr-

13. Dr. Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 71, 113 şi *passim*.

14. Vezi nota 12.

15. După cum se ştie, acestea numără peste 25 titluri, avînd peste 12.000 de pagini tipărite.

16. N. A. Ursu, în Dosoftei, *Dumnezeiasca Liturghie, 1679*, în Editura Mitropoliei Moldovei şi Sucevei, Iaşi, 1980, p. LI.

țile de slujbă traduse în limba română devin cel mai accesibil comentariu pentru cercurile de credincioși care frecventau și frecventează slujbele bisericești al căror centru îl constituie pericopele biblice, explicarea și trăirea lor de către Biserică și în Biserică.

O mențiune specială necesită primele predici originale rostite în limba română și ajunse pînă la noi, acelea ale marelui mitropolit al Ungrovlahiei, Antim Ivireanul. Aceste predici, rostite la București în fața credincioșilor din acest oraș în seama de starea religioasă, de viața creștină și de situația din acea vreme a Bisericii Ortodoxe în Muntenia, una din cele trei provincii românești. Mai importantă este această lucrare a mitropolitului Antim Ivireanul pentru că ne arată cit de bine era cunoscut și înțeles textul Sfintei Scripturi care este citat la tot pasul în această lucrare — în epoca la care au fost scrise aceste predici — începutul sec. XVIII. Aceste predici constituie o admirabilă țesătură de texte biblice, întreaga substanță a cărții fiind învățătura pe care o cuprinde Sfânta Scriptură.

În sec. XIX au loc evenimente istorice cu o largă rezonanță și în viața Bisericii: înlăturarea domnitorilor fanarioți și înlocuirea lor cu domnitori români după revoluția lui Tudor Vladimirescu (1821), și Unirea Principatelor Române (1859). În urma acestor evenimente de importanță crucială pentru poporul nostru, Biserica Ortodoxă Română își dobîndește autocefalia în 1885.

Acum se pun bazele învățămîntului teologic modern, înființîndu-se numeroase seminarii cu patru și opt ani de studii în principalele centre bisericești și primele facultăți de teologie¹⁷. Introducerea în cărțile biblice, istoria și arheologia biblică sau geografia Țării Sfinte devin obiect de studiu obligatoriu în școlile teologice de toate gradele.

Este firesc, deci, ca acum să apară primele introduceri în cărțile Sfintei Scripturi, primele comentarii și primele manuale de ermeneutică biblică¹⁸, în cele mai multe cazuri traduceri sau prelucrări după

17. Seminarii la Iași (Socola în 1803), la București (Central în 1836 și Nifon Mitropolitul în 1872), la Buzău și Argeș în 1836, la Rîmnicul Vilcii, în 1837, la Huși în 1853, la Roman în 1858, la Mînăstirea Neamțu, în 1856 și Facultăți de teologie la Cernăuți în 1827 și, apoi, în cadrul Universității din 1875 și la București 1881; și la Sibiu, unde funcționează din inițiativa mitropolitului Andrei Șaguna un Institut teologic universitar, începînd din 1850. Tot în sec. XIX au luat ființă Institutele teologice din Arad (1822) și Caransebeș (1865).

18. Mitropolitul Veniamin Costachi, *Istoria Scripturii Vechiului Testament*, Iași, 1824; *Chiriadromionul* la Apostolii duminicilor de peste an (Neamțu, 1810—1811), *Istoria Scripturii ceii nouă* (2 volume, Iași, 1824); *Țilcuirea Psaltirii*, de Eutimie Ziganbenul (2 vol., Iași, 1850—1862), *Cele 14 trimiteri ale Sf. Apostol Pavel*, de Teofil al Ohridei (3 vol., București, 1904—1906). Tot Veniamin Costachi a lăsat în manuscris traducerea *Omiliilor Sf. Ioan Gură de Aur la Faptele Apostolilor și la Epistolele Sf. Apostol Pavel* (7 volume) și a *Comentariilor la cărțile Sfintei Scripturi* ale Fericitului Teodoret al Cirului etc., putînd fi numit pe drept cuvînt citorul învățămîntului biblic modern în Biserica Ortodoxă Română. Tot acum se tipăresc *Țilcuirea la cele patru Evanghelii*, de Teofil al Ohridei (Iași, 1805), *Chiriadromionul* la Evangheliile duminicale ale lui Nichifor Teotochi (2 vol., Iași, 1840—1841), *Sfînta Scriptură pe scurt*, prima mică Biblie românească, Buzău, 1836, *A fericitului Teodor episcopul Chirului, Țilmăcirii la cei o sută cincizeci de psalmi ai Proorocului David*, 746 p., Buzău, 1839; *Geografia sîntă cu harta Palestinei*, Buzău, înainte de 1858, de Dionisie Romano, *Ermeneutica sîntă*, de același; *Isagoghi sau Introducere* în cărțile Sfintei Scripturi a Vechiului și Noului Testament, București, 1858, de Nifon Bălășescu, *Știința*

manuale din Biserica Rusă sau din cea Greacă. Cum am arătat mai înainte, în acest secol apar noi traduceri ale Bibliei de exemplu edițiile de la Buzău, 1854—1856 și Sibiu, 1856—1858¹⁹, și numeroase ediții ale Noului Testament (1818, 1829, 1834, 1846, 1857, 1897) în diferite orașe. Este de notat că textul de bază pentru toate traduceri în limba română ale Vechiului Testament a fost întotdeauna cel al Septuagintei, considerată ca al doilea original al Vechiului Testament, versiunea folosită cu precădere în Biserica apostolică și în epoca patristică²⁰.

Către sfârșitul sec. XIX se tipăresc și unele lucrări cu un mai înalt grad de originalitate ca: *Geneza Evangheliilor*, de Pr. Simion Popescu (Sibiu, 1880); *Septuaginta și textul evreesc al Testamentului Vechi în Biserica Ortodoxă*. Studiu biblic, de același (București, 1908); *Note și meditațiuni asupra Psalmilor* (3 vol., 1896), de Gherasim Timuș; Profesorul Emilian Voiutski de la Cernăuți ne-a lăsat lucrări ca: *Profetul Ioil*, traducere și comentariu (1882) și *Proverbele lui Solomon*, traducere și comentariu (1901).

Multe studii de teologie biblică sînt publicate, în această epocă, în periodicele bisericesti care iau ființă la Buzău (*Vestitorul bisericesc*), București (*Predicatorul*, *Vocea Bisericii*), Iași (*Preotul și Foaia oficială bisericească a Sfintei Mitropolii a Moldovei*).

Dar revista bisericească de cea mai mare importanță pentru dezvoltarea culturii teologice românești este, fără îndoială, *Biserica Ortodoxă Română*, care apare de la 1 octombrie 1874 pînă azi cu foarte scurte intreruperi. În paginile acestei publicații, au apărut importante studii biblice cu caracter științific sub semnătura profesorilor de studiu biblic din București și din alte centre teologice ale țării.

Desigur, înflorirea studiilor biblice în cea de-a doua jumătate a sec. XIX s-a făcut în contextul unei dezvoltări generale a culturii teologice românești în aceeași epocă în care învățămîntul bisericesc se extinde în toate regiunile țării și se organizează pe cele mai noi și mai moderne principii, fiind influențat, în această direcție, de învățămîntul laic, care, la rîndul lui, cunoaște o dezvoltare fără precedent.

De aceea, în secolul nostru, studiul Sfintei Scripturi rămîne, ca și în trecut, prioritar pentru orice teolog care dorește să aprofundeze învățăturile ortodoxe, temeiul biblic fiind obligatoriu oricărei preocupări teologice.

Preotul și teologul român au acum acces la moderne traduceri în cărțile Sfintei Scripturi scrise de profesori de teologie cu studii la uni-

Sfintele Scripturi, Blaj, 1854, de Timotei Cipariu, *Introducere în sîntitele cărți a V. și N. Așezămînt*, (2 voi., Iași, 1860), de Arhim. Melchisedec, rector al Seminarului din Huși; *Isagoghia adică Introducere în cunoștința cărților Sfintei Scripturi*, (Sibiu, 1878), de Dr. Pușcariu, Prof. Onciul, *Manual de introducere în Sl. cărți ale Testamentului Vechi*, Cernăuți, 1889; Ioan Constantinescu, *Manual de istoria sîntă a Vechiului și a Noului Testament* (2 vol., București, 1873—1874); *Critica verbală sau critica textuală a cărților Noului Testament*, Cernăuți, 1878, de V. Ianovicu, *Ermeneutica biblică*, București, 1895, de Const. Chiricescu (Vezi o listă mai completă în *Studiul Noului Testament* pentru Institutele Teologice, București, 1984, p. 51—57) etc.

19. Vezi nota 12.

20. Numai în 1938, într-o editură laică, se va tipări Biblia în traducerea profesorilor de Vechiul Testament Gala Galaction și Vasile Radu în care pentru V. Testament traducerea a fost făcută după originalul ebraic.

versități din țară și străinătate, cum sint Ioan Cornoiu, Pr. Vasile Gheorghiu, Pr. Vasile Tarnavschii, Pr. Grigorie Marcu, Diac. N. Nicolaescu, Pr. Vladimir Prelipcean, Pr. N. Neaga, Pr. Haralambie Roventța, Prof. Iustin Moiescu, mai apoi patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Pr. Sofron Vlad și alții. Tot acum apar și comentarii la mai toate cărțile biblice. Se traduc *Comentariile Sfântului Ioan Gură de Aur la epistolele Sf. Apostol Pavel* (9 vol., București, 1901—1912); *Comentariile lui Teofilact al Ohridei*, la aceleași epistole pauline (3 vol., 1904—1906). În anul 1914 apare Biblia Sfântului Sinod, singura ediție a Sfintei Scripturi care poartă acest titlu; în 1936 apare Biblia supranumită a patriarhului Miron, tradusă de profesorii de teologie Gala Galaction și Vasile Radu și episcopul de atunci, Nicodim Munteanu. În anii de după cel de-al doilea război mondial, se tipăresc trei ediții ale aceleiași Sfinte Scripturi (1968, 1975, 1982), în sute de mii de exemplare, ca și Psaltirea, Noul Testament cu Psalmii, și Mica Biblie din care s-au tipărit numeroase ediții între 1970—1984, toate cu sprijin din partea Societăților Biblice Unite.

De o mare importanță pentru promovarea studiilor biblice și a răspîndirii Sfintei Scripturi în țara noastră este înființarea Patriarhiei Române în 1925 și, ca urmare, a Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române care a preluat, prin sectorul său de Editură și Tipografie, întreaga lucrare de răspîndire a cuvîntului lui Dumnezeu pentru credincioșii ortodocși din țara noastră.

Sub egida acestui prestigios așezămînt de cultură biblică și teologică ortodoxă care este Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, se tipăresc neîncetat texte biblice, comentarii la cărțile Sfintei Scripturi, Concordanțe biblice, Introduceri în cărțile Vechiului și Noului Testament, pentru elevii seminariști și pentru studenții teologi, pentru preoți sau pentru credincioșii care doresc să aprofundeze teologia biblică²¹.

După cum este îndeobște cunoscut, cel ce dorește să studieze Sfînta Scriptură nu se poate dispensa de operele patristice, îndeosebi de comentariile apărute în primele secole de existență a Bisericii. Pînă în prezent, cititorul român, cu puține excepții, nu a avut acces la scrierile Sfinților Părinți și ale scriitorilor bisericești întrucît operele acestora nu erau decît într-o foarte mică măsură traduse în limba română, iar vechile ediții ale acestora, din care unele au fost citate chiar în această prezentare, erau prea rare pentru a fi la îndemîna cititorului interesat.

Din inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, Institutul Biblic și de Misiune a înscris în planul său de lucru editarea și tipărirea în limba română a 90 de volume din scrierile patristice, începînd cu

21. În 1956 și 1973 s-au publicat *Studiul Noului Testament* și *Studiul Vechiului Testament*, pentru Institutele teologice, cărți redactate de profesorii de specialitate de la aceste institute. În 1978, s-a tipărit *Studiul Vechiului Testament*, de Pr. prof. dr. Nicolae Cudin, iar în 1981 *Studiul Noului Testament*, de Pr. prof. dr. I. Constantinescu, ambele pentru Seminarile teologice.

S-a tipărit și un *Dicționar al Noului Testament*. De asemenea s-au publicat două călăuze biblice, una în 1977, la Timișoara, de Prof. Teodor Șerb, îndeosebi pentru teologi, iar alta, Călăuza bunului creștin în Sfînta Scriptură, în 1983, la Institutul Biblic, îndeosebi pentru credincioși etc.

Părinții apostolici și terminînd cu scrierile Sfîntului Ioan Damaschinul. Între acestea sînt numeroase comentarii patristice la cărțile Sfîntei Scripturi ca de exemplu cele ale lui Origen la Scrierile Vechiului Testament și la Evangheliile care s-au tipărit în 1980—1983. Această vastă lucrare va impulsiona mult studiile biblice în Biserica noastră, va deschide un orizont mai larg cercetătorului biblic și exegetului ortodox român care-și va așeza ostenele sale pe temelie fermă pusă la înțelegerea corectă a învățăturilor scripturistice de Părinții și scriitorii bisericești. De notat că, pînă în prezent, au văzut lumina tiparului deja 17 volume din colecția «Părinți și scriitori bisericești», cuprinzînd scrieri ale Părinților Apostolici, ale apologeților de limbă greacă și latină, ale lui Origen, ale lui Clement Alexandrinul, ale Sf. Grigorie de Nyssa, ale Sf. Maxim Mărturisitorul etc.

De mare folos pentru aprofundarea și trăirea autentică a adevărului biblic este, de asemenea, tipărirea celor 10 volume din colecția de scrieri cu caracter spiritual, «care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvîrși», intitulată *Filocalia*, din care șase volume au apărut în ultimii 7 ani, în traducerea binecunoscutului Preot profesor Dumitru Stăniloae. În această colecție, credinciosul află scrieri fundamentale pentru susținerea nevoinelor spre desăvîrșire cum sînt cele ale lui Petru Damaschin, Simeon Metafrastul, Simeon Noul Teolog, Nichita Stithatul, Calist Patriarhul, Sf. Ioan Scărarul, Sf. Isaac Sirul etc. Aceste scrieri sînt un comentariu îmbogățit printr-o experiență duhovnicească de cea mai pură esență biblică și creștină a adevărului evanghelic.

Continuă, în același timp, tipărirea cărților liturgice care, prin lărga și neîntrerupta lor întrebuințare în Biserică, contribuie, ca și în trecut, la propovăduirea adevărului scripturistic, deoarece acest adevăr și trăirea lui de către credincioșii aleși ai Bisericii este însăși substanța acestor cărți.

Ca și în trecut, predica, parte integrantă a cultului divin public, ca și citirea Cazaniei duminicale este un admirabil mijloc de propovăduire și explicare a adevărului evanghelic. Se tipăresc în prezent numeroase și valoroase materiale omiletice în revistele centrale și în cele cinci reviste mitropolitane, care însumează mii de pagini anual sau în Îndrumătoarele pastorale care apar prin grija celor 13 centre eparhiale din Patriarhia Română. Aceste materiale ajută lucrarea omiletică a preoților de pe tot întinsul Bisericii Ortodoxe Române și constituie o altă cale de pătrundere a învățaturii scripturistice în sufletele credincioșilor. Același rol îl au și cărțile de predici propriu-zise ca și alte materiale omiletice care apar neîncetat în editurile din Patriarhia Română²², care, de fapt, sînt comentarii pentru credincioși ale textului Sfîntei Scripturi.

22. Cităm lucrările Preot dr. Șt. Slevocă, *Predici*, pentru toate duminicile și sărbătorile anului bisericesc, București, 1979; Nicolae, Mitropolitul Ardealului, *Iisus Hristos, viața noastră*, Cuvîntări, tîlcuiri și îndrumări, Sibiu, 1973; Arhid. Gheorghe Papuc, *Intru înnoirea vieții*, Sibiu, 1978; Episcop Dr. Vasile Coman al Oradiei, *Șlujină lui Dumnezeu, slujim oamenilor*. Cuvîntări la duminicile și sărbătorile anului, Oradea, 1980, 712 p., etc.

Cărțile de învățătură²³ sau Catehismele care se tipăresc de către Institutul Biblic și de Misiune sau de unele centre eparhiale sînt, la rîndul lor, un alt mijloc de a propovădui cuvîntul lui Dumnezeu între credincioși, căci aceste cărți de învățătură nu sînt altceva decît explicarea pe înțelesul tuturor creștinilor a adevărului revelat în Sfînta Scriptură.

De fapt, întreaga bibliografie teologică românească actuală, ca de altfel și cea din trecut, este într-un fel sau altul, în slujba adevărului Sfîntei Scripturi, fie că e vorba de modestul catehism care apare ca o a doua parte a Cărții de rugăciuni, fie că e vorba de tratatul teologic științific, care se adresează teologilor, preoților sau altor cunoscători.

Spirala ducînd mereu spre înălțimi pe care a evoluat cunoașterea Sfîntei Scripturi în Biserica Ortodoxă Română prin mijloace și metode ca cele evocate în aceste pagini, a condus, astăzi, în țara noastră la o profundă și mereu nesatisfăcută dorință de cunoaștere a cuvîntului lui Dumnezeu, Sfînta Scriptură fiind, desigur, una din cele mai așteptate și mai dorite cărți. Aceasta se datorează, desigur, faptului că astăzi toți credincioșii ortodocși din Biserica noastră sînt cunoscători de carte, dar și marilor strădării făcute de-a lungul veacurilor de ierarhii și clericii ortodocși români de a ști să înfățișeze cu stăruință, cu măiestrie și cu un înalt simț al răspunderii pastorale, la timp și cu tact, negrăbitele frumuseți spirituale cuprinse în paginile Cărții Sfinte.

Adevărul scripturistic și-a pus pecetea pe toate creațiile care constituie ceea ce am numit cultura teologică românească, fie că e vorba de cultura afirmată prin scrierile bisericești și teologice, fie că e vorba de creația credincioșilor anonimi care poartă numele de poezie religioasă populară sau de picturile nenumărate care împodobesc sfintele locașuri de închinare.

SFÎNTUL BIZANTIN

Pr. dr. VASILE MUNTEAN

Notă preliminară. Precizăm dintru început că în această expunere vom folosi epitetul de «bizantin» în sens foarte larg, cvasisinonim cu acela de «ortodox». Altminteri, omițînd antecedentele, am fi fost nevoiți să fixăm ca limită temporală inferioară — în privința comentariului — veacul VII cînd, după opinia unor reputeți bizantinști, Imperiul roman de răsărit (bizantin timpuriu, în unele studii) se grecizează realmente devenind bizantin în înțelesul strict al termenului. Relevăm apoi că însuși titlul articolului de față ne-a fost sugerat de volumul «The Byzantine Saint» apărut la Londra în 1981, în urma celui de-al XIV-lea Simpozion de studii bizantine organizat de Universitatea din Birmingham

23. *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, București, Iași, Craiova, 1952; *Învățătura creștină ortodoxă*, Timișoara, 1971; *Carte de învățătură creștină ortodoxă*, București, 1978; *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe* (reeditare a celei din 1642, care-și păstrează întreaga actualitate), București, 1981 etc.

În anul 1980¹. Comunicările susținute acolo prezintă un interes deosebit, deși nu putem fi de acord cu unele concluzii.

Proveniența. Referitor la așa-zisele «surse elenistice și orientale»² s-a afirmat unilateral că «omul cuvios care a creat idealul sfântului în societate a purces din Siria»³. Se susține că «din clipa în care ascetismul sirian nu mai era doar o frământare rurală, ci își avea puternice rădăcini în orașe și cetăți, impactul filosofic pînă și asupra începuturilor sale nu poate fi contestat *a priori*»⁴. La fel de exagerată ni se pare aserțiunea dintr-un subtitlu intitulat: *De la filosofie la apatie*, pretinzându-se că Iisus a avut unele contacte cu platonismul mijlociu, ducînd o viață «filosofică»⁵. Se subliniază, în fine, rolul ascezei și se invocă, pe lingă altele, exemplul lui Alexie-omul lui Dumnezeu, originar din Roma și trăitor la Edesa; sfîntul în genere este considerat un *alter Christus*⁶. Insuși Hristos e prezentat ca *monachos* (sic!)⁷. Alt specialist a conexas ideea de sfințenie numai de numele lui Pahomie din Egipt⁸, ceea ce iarăși este inacceptabil.

Mai întîi, o remarcă de principiu. E stabilit că toate popoarele antice, cit de cit evaluate, au urmărit și țeluri religios-morale, estetice ș.a.m.d.⁹. În al doilea rînd, apreciem că nu este necesar să *ieșim* totdeauna din cadrul creștinismului spre a-i explica situații sau evenimente specifice. Vom observa că însăși obirșia traiului monastic s-a încercat a se justifica, între altele, printr-o eventuală influență a îndepărtatului budism¹⁰. Adevărul este că, în Noul Testament mai cu seamă, se găsesc suficiente temeuri pentru adoptarea unei viețuiri «angelice» prin abținere și refuzul proprietății¹¹. Recunoaștem că monahul Pahomie înfăptuiește citeva obiective creștine ca: identificarea cu cel sărman, reprimarea setei de stăpînire, ascultarea superiorului, comunitarism¹²,

1. *The Byzantine Saint: Fourteenth Spring Symposium of Byzantine Studies*, edited by Sergei Hackel, London 1981, p. 246. Tomul însumează următoarele capitole: Origini, Sfîntul și societatea, Viața sfinților ca gen literar, Sfîntul în cult și artă (abreviat: B.S.). Un florilegiu hagiografic a întocmit G. Poulos, *Orthodox Saints*, I—II, Brookline, Massachusetts, 1976, 1978.

2. Cf. Han J. W. Drijvers, *Hellenistic and Oriental Origins*, în B.S., p. 25.

3. *Ibidem*.

4. *Ibidem*, p. 31, n. 22.

5. *Ibidem*, p. 33.

6. *Ibidem*, p. 26, 27. Pentru punctul de vedere pur ortodox, a se vedea I.P.S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Sibiu, 1983, p. 90—91; Pr. Prof. Ioan I. Ică, *Duminica tuturor sfinților*, în «Îndrumător bisericesc», Sibiu, 1975, p. 96—100; A. Plămădeală, *Ideea de sacru la R. Otto din punct de vedere catolic și ortodox*, în «Ortodoxia», X (1958), nr. 3, p. 430—440.

7. H. Drijvers, *op. cit.*, p. 27 și 32.

8. Henry Chadwick, *Pachomios and the Idea of Sanctity*, în B.S., p. 11—24.

9. O. Drimba, *Istoria culturii și civilizației*, vol. I, București, 1984, p. 5; Cotiso Vasilescu, «*Summum bonum*» în gîndirea greco-romană și în morală creștină, în «Ortodoxia», XII (1960), nr. 4, p. 597.

10. Ultima tentativă aparține lui Sam Lieu (Warwick); cf. B.S., p. 5. Pentru alte explicații, vezi H.-G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, München, 1959, p. 122. Reputatul bizantinolog german subliniază că acei felahi egipteni care, la predica preoților sătești, vindeau puținul lor avut retrăgîndu-se în pustiu, cu greu ar fi putut cunoaște ataraxia și concepția purității grecești.

11. K. Heussi, *Der Ursprung des Mönchtums*. Tübingen 1936, p. 7, 19, 55 și passim.

12. H. Chadwick, *art. cit.*, p. 24.

Însă a corela apariția «sfântului» de practica ascetică este un lucru exagerat. După cercetările noastre, mucenicii și mărturisitorii dețin ponderea și vechimea în rîndurile sfinților cunoscuți. Nu tăgăduim, firește, aportul monahismului la dezvoltarea conceptului de *sfinț*. Despre viața monahală — adevărata «filosofie», adică meditația asupra celor înalte, mintuitoare, s-a publicat suficient material¹³; de aceea nu mai stăruim aici, ci vom reda exclusiv constatarea unui competent istoric, E. Gibbon, privind «această filosofie divină (mistică, n.n.) care depășea fără ajutorul științei sau naturii, virtuțile școlilor grecești, (și) era privită cu unanimă admirație»¹⁴. Cît despre unele vocabule aparținînd diverselor așezăminte de gîndire, clasice și post-clasice (asceză, apatie¹⁵ etc.), ele se pot lămurii prin faptul că au devenit pe parcurs bunuri ori locuri comune, primind — prin calchiere — o nouă semnificație. De pildă, ἀσκήσις — «nepățimire», expresie utilizată și de către cugetători bisericești, potrivit convingerii lui Origen (Omilia la I Regi 4), înapoiază omului unitatea primordială pierdută și astfel îl face asemenea lui Dumnezeu¹⁶.

De remarcat că nu puține descrieri privitoare la martiraj, conțin echivalente ale curățeniei sufletești și înseși formulările: sfinț, sfinți, sfințenie¹⁷. Din astfel de însemnări s-au constituit «martirologiile și calendarul creștin»¹⁸. Investigații minuțioase au conchis just că «acte de martiraj ne arată (...) cum a luat naștere cultul Sfinților și al sfințelor moaște»¹⁹. Bunăoară, Tertulian ne informează că anual se făceau rugăciuni pentru anumiți răposaji cu prilejul comemorării «zilei lor de naștere» (spirituală) — momentul martirizării²⁰. Cultul martirilor posedă un element nou, necunoscut în societățile necreștine, încît compararea cu cultul eroilor nu se impune²¹. Martirii transcend condiția umană. Relicvele lor încorporau sacrul, trupurile lor fiind sfințite prin moartea exemplară, autentică *imitatio Christi*²². De vreme ce Dumnezeu s-a întrupat în Iisus, orice mucenic, torturat și ucis pentru Domnul, era consacrat în propriul său corp²³. În acest context, imediat după martir trebuie menționați mărturisitorii (ὁμολογητές) care au îndurat nenumărate suplicii tot «în numele Domnului»²⁴. De reținut că după terminarea perioadei eroice a martiriului, călugării — prin renunțările lor —

13. Să se vadă și bibliografia indicată de *Dictionnaire de Spiritualité*, t. X, Paris 1979, p. 1555—1557.

14. E. Gibbon, *Istoria declinului și a prăbușirii Imperiului roman*, trad. rom., vol. II, București 1976, p. 222.

15. *Mic dicționar illozotic*, ed. II, București 1973, sub voce.

16. În «Die griechischen christlichen Schriftsteller», VIII, Leipzig 1925, p. 6.

17. *Actele martirice*, studiu, traducere și comentarii de Pr. Prof. Ioan Rămureanu, București, 1982, passim.

18. *Ibidem*, p. 15.

19. *Ibidem*, p. 13.

20. *Ibidem*, p. 15.

21. M. Eliade, *Histoire des croyances et des idées religieuses*, III, Paris, 1983, p. 60.

22. *Ibidem*.

23. *Ibidem*. Se poate consulta cu folos și Chateaubriand, *Les Martyrs*, tomul I reeditat la Paris în 1925.

24. Pr. Prof. Petru Rezuș, *Aghiologia ortodoxă*, Caransebeș, 1940, p. 73 și urm.

au fost înfățișați celorlalți ca noi martiri²⁵, dar fără să fie calificați în mod ritos sfinți, cu toate că mulți din cinul lor vor ajunge «oameni ai lui Dumnezeu» ce provocau fervoarea populară, unii ca sfinți reali.

Sfântul în Biserică și cult. Am anticipat că cinstirea sfinților s-a ivit în intervalul tulbure al persecuțiilor. «Cultul martirilor, opinează M. Eliade, era practicat — și acceptat de Biserică — de la finele secolului II»²⁶. După părerea noastră, el este mai vechi, dată fiind anterioritatea prigoanelor față de sfârșitul veacului II²⁷. Pentru a înțelege mai bine problema sfințeniei, vom aduce mărturia Sfintei Scripturi și a «cuvintătorilor de Dumnezeu».

Noțiunea ἅγιος — sanctus (corespondentul ebraic e *kadosh*) înseamnă «neprihănit», derivând din radicalul ἅγ — (a fi pur)²⁸. În Vechiul Testament, lui Iahve i s-a acordat în exclusivitate întreitul atribut de «sfânt» (Isaia 6, 3), adică Proasfânt²⁹. În ce privește persoanele omenești, ele pot fi denumite sfinte prin derivare, prin «împărtășire», pe cind obiectele neînsuflețite, prin extrapolare. Proaspăta comunitate creștină, conform concepției Testamentului Nou, tindea spre desăvârșire (cf. Matei 5, 48), «spre sfințire»: εἰς ἁγιασμόν — în sanctificationem (Rom., 6, 22)³⁰. După Întrupare, Biserica este «plină de Treime» (Origen), după Rusalii e «plină de sfinți»³¹. Însăși Biserica e sfință și sfințitoare, pentru că Duhul sălășluiește în ea, deoarece Iisus este capul ei (Efes., 5, 23), iar ea — trupul tainic al Lui, măcar că în sinul ei se includ și mădulare păcătoase³². Hristos este izvorul tainelor, al sanctificării. Sacramental, nou-botezații se chemau sfinți, desigur într-o accepțiune generală, în timp ce sub raport etic insul trebuie să obțină individual starea de sfințenie prin nevoițe, prin «lupta cea bună». În aceste condiții, sfințenia personală e metamorfoza credinciosului, desăvârșirea sa întru Hristos prin comunicarea harică, în hotarele Bisericii. Numai în Ecclesie poate avea loc acest proces sau progres sacral. Adaptînd zicerea din vechime: extra Ecclesiam nulla salus³³, vom spune: extra Ecclesiam nullus sanctus. E vorba de o înduhovnicire per-

25. «Patrologia Graeca» (în continuare P.G.), 58, 643.

26. M. Eliade, *op. cit.*, p. 59.

27. Pr. Prof. I. Rămureanu (*op. cit.*, p. 13) adnotează fără rezervă că acest cult era obișnuit «chiar de la începuturile creștinismului».

28. *Dictionnaire grec-français* (ed. M. A. Bailly), XI ed., Paris 1928, p. 10 și 2201. Pentru ἅγιος p. 1411; literatură tematică se oferă în *La notion du sacré*, în «Archives de Sciences Sociales des Religions», nr. 44/1, Paris 1977, p. 119 și urm.

29. I.P.S. Mitropolit Dr. Nicolae Corneanu, *Învățătura ortodoxă despre mîntuire*, Timișoara, 1983, p. 32; Pr. Teodor Șerb, *Călăuză biblică*, în «Mitropolia Banatului», XXVI (1976), nr. 9—12, p. 414; Pr. dr. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament*, București, 1984, sub voce (p. 438—441).

30. *Novum Testamentum Graece et Latine* (ed. 22), Londra, 1969, p. 403.

31. P. Evdokimov, *Sfinții în tradiția Bisericii Ortodoxe*, trad. rom., în «Mitropolia Banatului», XXV (1975), nr. 10—12, p. 574. «Ortodoxia — scrie S. Bulgakov (*Ortodoxia*, trad. rom., Sibiu 1933, p. 152 și 153) nu crede în meritele speciale ale sfinților în fața lui Dumnezeu — merite prisositoare sau merite necesare», concepție ce ar așeza pe sfinți în «rangul semizeilor». Vezi și Dr. Antonie Plămădeală, *Ideea de sacru la R. Otto...*, p. 440: protestanții solafideiști au ajuns să nu mai aibă sfinți și să vadă sfințenia lui Dumnezeu ca ceva ca totul exterior și inaccesibil.

32. Să se vadă și bibliografia indicată de Pr. Prof. I. Bria, *Dicționar ortodox*, București 1981, p. 65—66.

33. *Patrologia Latină*, 3, 1123.

manentă a pnevmatoforilor³⁴, care — totuși — nicicînd nu se va sfîrși. După Sfinții Părinți, cele trei etape principale ale urcușului celest sînt: purificarea, iluminarea și perfecționarea prin îndumnezeire (theosis); înscrisurile vremii confirmă reflecția în că «sfințenia și sfințirea fac parte din structura sufletului răsăritean ortodox»³⁵.

Dacă un om a cîștigat puritatea — proclamă Apophtegmata Patrum —³⁶ atunci toate îi sînt subordonate...». Sf. Vasile cel Mare învață că supremul scop, asemănarea cu Dumnezeu, atît cît e posibil firii ome-nești, se realizează cu ajutorul virtuților³⁷. Sf. Simeon Noul Teolog³⁸ cugetă că ființa umană nu poate vedea lumina necreată înainte de curățire și nici nu i se comunică înainte de contemplarea ei. De altfel palamismul încheie importanta elaborare pnevmatologică a evului mediu bizantin, intrucît după Palamas, energia necreată nu e separată de Sfîntul Duh și abia așa este cu puțință deificarea sfinților³⁹. Cercetători obiectivi⁴⁰ reliefează că isihăștii au avut ca predecesori pe Sf. Vasile, pe Sf. Grigorie de Nisa, pe Dionisie Areopagitul, pe Maxim Mărturisitorul ș.a.⁴¹, în privința distincției dintre esență și «lucrare». «Părinții — declara în 1962 teologul Yves Congar⁴², genii sub aspectul culturii și gîndirii, sfinți din punct de vedere al vieții eclesiale (deseori trecuți prin mînăstire) au avut menirea istorică și darul special de (...) a menține Ecclesiei neprihănirea învățaturii și a existenței sale».

Ca «stîlp și temelie a Adevărului» (I Tim., 3, 15), Biserica a știut să deosebească pseudo-sfințenia de cea autentică. Mai mult, ea o respectă pe Maica Domnului oferindu-i o hiperdulie (preavenerare), sfinților — *δουλεία* (venerare, slujire), iar moaștelor și icoanelor — cinstire. Totodată recunoaște felurite categorii de sfinți: patriarhi, profeți, apostoli, martiri, episcopi, taumaturgi, teologi, cuvioși și cuvioase, medici anarghiri, cîrmuitori, mireni evlavioși și alții care s-au «împărțășit de sfințenia lui Dumnezeu» (Evr., 12, 10)⁴³. De p_otat că nu toate aceste «grade» de sfințenie se regădesc în Țările Române⁴⁴,

34. S. Bulgakov, *op. cit.*, p. 190.

35. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia morală ortodoxă*, vol. III, București 1981, p. 55, 157 și 254.

36. P.G. 65, 381.

37. P.G. 44, 273; 29, 208.

38. *Traité théologiques éthiques*, éd. J. Darrouzès, t. II, «Sources Chrétiennes», nr. 129, Paris 1967, p. 297. Pr. Prof. D. Stăniloae scrie (*op. cit.*, p. 291) că vederea acestei lumini nu se poate încadra nicicînd în concepția idealismului panteist (Platon, Plotin, Hegel).

39. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Sîntul Duh în revelație și în Biserică*, în «Ortodoxia», XXVI (1974), nr. 2, p. 224; Idem, *Filocalia*, vol. VII, București 1977, p. 376.

40. Ph. Sherrard, *The Greek East and the Latin West*, Oxford 1959, p. 36.

41. P.G., 32, 869; 45, 960; 3, 640; 90, 1084.

42. *La Foi et la Théologie*, Paris—Tournai, 1962, p. 219.

43. P. Evdokimov, *op. cit.*, p. 583. Sf. Chiril al Ierusalimului (P. G., 34, 1116) stabilește o ordine onorifică, relativă la pomenirea sfinților la Liturghie: patriarhi, prooroci, apostoli, martiri, episcopi etc.

44. L. Stan, *Sfinții români*, Sibiu, 1945. Pr. Prof. P. Rezuș (*op. cit.*, p. 320—321, n. 2) dă o listă de relicve aflătoare în patria noastră, cu încheierea că «nu toate aceste moaște sînt autentificate sau vor putea fi autentificate».

unde însă ne întîmpină unele particularități. Cu siguranță, două excentricități din Bizanț, sfintii stîlîți și cei «nebuni» de dragul lui Hristos (*saloi*)⁴⁵ nu-și află analogii în ținuturile nord-dunărene.

Adesea, în Răsărit, nu autoritatea ecleziastică, ci evlavia popoului «simțea» prima oară sfințenia, canonizarea oficială fiind doar înțărirea prețurii spontane (uneori chiar și-n viață) aduse celui trecut la veșnicie, de către enoriași⁴⁶. În consecință, foarte multor sfinți nu le este sigură data recunoașterii «legale» (poate că nici n-a fost), alții — necanonizați — sînt însă apreciați ca sfinți și invocați⁴⁷.

În vederea canonizării obișnuite⁴⁸, se enumeră următoarele împrejurări: suportarea muceniciei (neobligatorie), mărturisirea dreptei credințe încheiată adeseori și cu moartea, trai îmbunătățit, săvîrșirea de minuni; sub dinastia Paleologilor (1261—1453) se insista asupra probei minunilor⁴⁹. Condiții de fond: ortodoxie, proslăvirea de Domnul, cult public. Unii sfinți se bucură de cult general, alții de un cult local. Acest cult se exprimă prin: dedicarea de sărbători, alcătuirea de sinaxare și panegirice, pomenirea numelui, cinstirea rămășițelor pămîntești, zidirea de lăcașuri în onoarea lor, confecționarea de icoane. Παναγγορις semnifică nu numai «cuvînt de laudă» la adresa sfîntului, ci și hramul bisericii închinată lui, cînd oameni cucernici din depărțări se transformau în pelerini⁵⁰. Toate aceste manifestări «cuvioase» au determinat îmbogățirea cultului creștin.

Revenind la mucenici, vom accentua că «martiriul apare ca o formă strălucită a sfințeniei creștine» (Apoc., 7, 13—14)⁵¹. De aceea, parte din osemintele lor au fost așezate din veacul II pe sfînta masă, «ele făcînd legătura între jertfa lui Iisus Hristos pe cruce, jertfa martirilor și jertfa nesîngerioasă euharistică»⁵². De amintit că încă la începutul sec. V s-au înregistrat excese; sinodul local din Cartagina ridicîndu-se împotriva mormintelor și rămășițelor neautentice, rezultat al «visurilor și deșertelor revelații», «nu îngăduie nici o pomenire a martirilor în chip presupus, afară de cazul unde se află trupul, fie oarecare moaște, sau măcar s-a transmis de la început în modul cel mai exact (că ar fi fost acolo) locul de naștere (al mucenicului), ori al bunurilor, ori al pămîntului sale»⁵³.

De evidențiat, în sfîrșit, că fragmentarea nelimitată a moaștelor și translația lor (*translatio*) de la un un capăt la altul al Imperiului bi-

45. Lennart Rydén, *The Holy Fool*, în B.S., p. 106 și urm.

46. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate*, I, p. 90.

47. *Ibidem*, p. 91.

48. P. Evdokimov, *op. cit.*, p. 581—582; Pr. magistrand Gh. Iordăchescu, *Stinții ca obiect al cultului creștin-ortodox*, în «Studii Teologice», X (1958), nr. 9—10, p. 615—616; Pr. Prof. P. Rezuș, *op. cit.*, p. 253—365. Despre o «Self-Canonisation», în B.S., p. 164.

49. Ruth Macrides, *Saints and Sainthood in the Early Palaiologan Period*, în B.S. p. 86.

50. Speros Vryonis, *The Panegyris of the Byzantine Saint*, în B.S. p. 196 și urm.; rădăcini clasice (p. 206); altitudinea Părinților bisericăști (p. 210); asimilarea de către Biserică (p. 212 și 223). Pr. Rezuș, *op. cit.*, p. 257.

51. *Actele martirice*, ed. cit., p. 13.

52. *Ibidem*.

53. Am tradus versiunea latinească din B.S., p. 175, n. 25 (E. D. Hunt, *The Traffic in Relics: some Late Roman Evidence*, p. 171—180).

zantin au contribuit la răspândirea creștinismului și la unitatea de experiență creștină colectivă⁵⁴. Comuniunea (κοινωνία — communio) sfinților, totalitatea rugăciunilor de intermediere (Apoc., 5, 8), formînd forța de fascinare a comunității creștine, avea rostul bine hotărît în opera mîntuirii⁵⁵.

Sfinții și obștea. Maniheismul — spre exemplificare — în comparație cu creștinismul, niciodată n-a devenit o mișcare socială⁵⁶. Sfinții — și în viață și postum — erau intercesori, protectori, păzitori, patroni, diriguitori de conștiințe, constituind pilde de urmat pentru cei care le adoptau numele. Poporul mai ales îl onora pe sfînt pentru puritatea sa asociată cu calitățile de vindecător, de vizionar, de abstinent. I. Moshu⁵⁷ revelează ajutorul dat de sfinți cu ocazia unor calamități, de asemenea ostenele lor în răstimpul crizelor spirituale pentru învingerea credinței nemincinoase. Sf. Vasile, Sf. Maxim⁵⁸ — și alții — scot în lumină însemnătatea muncii în sprijinirea aproapei și în dobîndirea mîntuirii. Ca și mulți Sfinți Părinți, Sf. Luca Stilitul sau Stilpnicul⁵⁹ și-a împărțit averea săracilor, «fraților întru Hristos». Unii sfinți au depus o vădită activitate comună (πολιτεία). Este inadmisibil a se discuta despre «politicizarea» sfinților bizantin⁶⁰, ci mai degrabă a se analiza dimensiunea cetățenească a sfințeniei ortodoxe, deși nu puțini sfinți, înainte de a se retrage definitiv din lume, au urcat scara obștească a timpului. De exemplu, viețile a trei sfinți din secolul XI acoperă aria geografică a Constantinopolului (plus împrejurimile lui), Tracia și vestul Asiei Mici; îi numim: Sf. Simeon Noul Teolog, Sf. Lazăr Galesiotul din muntele Galesion (la nord de Efes) și Sf. Chiril Phileotes⁶¹. Pătrunderea acestei triade de sfinți în treburile de stat s-a petrecut lent. Sf. Simeon și-a desăvîrșit la Constantinopol cultura profană intrînd în serviciul împărațesc. Lazăr, probabil, în aceeași Capitală a urmat o pregătire teologică și notarială. Chiril a mers mai departe, viețuind mulți ani drept cîrmaci pe Marea Neagră, avînd familie. Anei Dalassena, mama viitorului basileu Alexios Comnenul (1081—1118), care ceru Sf. Chiril Phileotes un «cuvînt de mîntuire», i se răspunde cu o serie de sentințe duhovnicești (apophtegmata); în plus i se proorocește că fiul său va împărăți. Cuviosul Christodoulos din același veac întreținea legături atît cu împăratul, cît și cu patriarhul. Unii împărați aveau o devoțiune deosebită pentru sfinți. Ne gîndim la Nichifor Phocas (sec. X) care nutrea

54. M. Eliade, *op. cit.*, p. 62.

55. Pr. Prof. P. Rezuș, *op. cit.*, p. 113, 135 și urm.; Pr. Prof. I. Bria, *op. cit.*, p. 101—105. Sfînta Scriptură ne învață să cerem de la sfinții care sînt încă în viață mijlociri și rugăciuni către Dumnezeu (...); cinstirea care se dă sfinților se îndreaptă și străbate pînă la măreția lui Dumnezeu». Am citat din *Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe — 1642* (trad. de Prof. Al. Elian, București 1981, p. 167—168), căci real concordă cu doctrina tradițională a Bisericii noastre.

56. H. Drijvers, *op. cit.*, p. 31.

57. S. A. Harvey, *The Politicisation of the Byzantin Saints*, în B.S., p. 41.

58. P.G. 31, 1021; 90, 440; 91, 601. A se vedea și teza Arhid. Prof. Constantin Voicu, *Teologia muncii la Sf. Ioan Gură de Aur și actualitatea ei*, Sibiu, 1975.

59. Robert Browning, *The «Low Level» Saint's Life in the Early Byzantine World*, în B.S., p. 126—127.

60. *Supra*, n. 57.

61. R. Morris, *The Political Saint of the Eleventh Century*, în B.S., p. 44—56 (pentru informațiile celelalte, același volum B.S., *passim*).

o mare considerație față de Sf. Atanasie care nu o dată îl încuraja în virtute și-n bătaii. Alt sfânt sfătuiește pe Constantin VII în anul 949 să nu întreprindă o expediție militară în Creta, care se soldă într-adevăr cu un dezastru. Pe urmă, icoana Preacuratei (Theotokos) era purtată în războaie, ne înștiințează și M. Psellos⁶². În 15 august 1261 Mihail VIII Paleologul, precedat de icoana Fecioarei, a intrat triumfal în Constantinopolul recâștigat de la latini.

În ciuda ipoteticului «declin hagiografic și spiritual»⁶³ din secolul XII bizantin, după ce în veacul anterior asistăm la redactarea clasicului Menologiu al lui Simeon Metafrastul, izvorul sfințeniei n-a dispărut nicicând din Biserica Orientală; și în perioada următoare ne întîmpină figuri de sfinți, între care se înșiră împăratul «milostiv» Ioan III Vatatzes (1222—1254)⁶⁴, patriarhul Arsenic, Grigorie Palamas (ultimul din sec. XIV) ș.a. Zugrăvind câteva chipuri feminine, celebrul bizantinist Ch. Diehl⁶⁵ remarcă cu drept cuvânt: «timp de cîțiva ani aceste sfinte femei au condus lumea» bizantină.

Sfîntul în artă și literatură. Admirația cu care erau înconjurați sfinții, a pricinuit și ea «închîpuierea» lor nu numai în icoane anumite — minunată este Δέησις înfățișînd, alături de Iisus, pe Fecioara Maria și pe Sf. Ioan Botezătorul⁶⁶ —, ci și pe medalioane translucide, sau opace⁶⁷, la fel în miniaturi etc. Există o întregă teologie a icoanei ortodoxe, ea dezvăluindu-ne trupul transfigurat, eliberat de corupția păcatului; cinstirea sfîntului și a icoanei sale ilustrează impresionanta înnoire a materiei⁶⁸.

Desigur, un «zugrav» de vieți sfinte este hagiograful. Am amintit deja pe Simeon Metafrastul ce a întocmit circa 149 vieți de sfinți. Pînă azi au fost identificate peste 700 copii manuscrise conținînd aceste minologii⁶⁹. Repetăm că biografia sfîntului are la bază actele martirice, din sec. IV impunîndu-se ca specie literară. Unele *vitae sanctorum* sînt redactate într-un stil nepretențios, de exemplu aceea a Sf. Luca Stilitul⁷⁰. Ce relatează acești hagiografi? Despre traiul simplu, somnul puțin, despre puteri extraordinare, tîmăduiri de boli grave, învieri din morți, longevitate, vedenii etc. componente spectaculare ce ar putea oferi imaginea — pentru cei de azi — a unui supracom⁷¹, în pofida unor de-

62. În *Chronographie*, III, 10, 11 (ed. E. Renaud, Paris 1926).

63. P. Magdalino, *The Byz. Holy Man in the Twelfth Century*, în B.S. p. 52 și 55.

64. R. Macrides, *op. cit.*, p. 69.

65. În *Figuri bizantine*, trad. rom., I, București 1969, p. 284.

66. V. Lazarev, *Istoria picturii bizantine*, trad. rom., vol. III, București, 1980, p. 274—275 (indice tematic).

67. D. Buckton, *The mass-produced Byz. Saint*, în B.S., p. 187 etc.

68. L. Uspensky, *Essai sur la théologie de l'icône dans l'Eglise orthodoxe*, Paris 1960, p. 209; M. Eliade, *op. cit.*, p. 63; P. Evdokimov, *L'art de l'icône. Théologie de la Beauté*, Paris 1970; V. Volodarski, *La Galerie Trétiakov—Moscou*, Leningrad 1984, figurile 1—11.

69. Pr. Prof. T. Bodogae, *Istoria Bisericească Universală*, ed. 2, vol. I, București, 1975, p. 385.

70. P.G. 111, 441. Vezi și R. Browning, *stud. cit.*, p. 117.

71. R. Browning, *op. cit.*, p. 126.

naturări operate cu «știință și neștiință». Ca regulă metodologică, s-a recomandat o «critică sănătoasă» a textelor ⁷².

Între *Viețile* respective, evaluate ca gen literar, distingem: acta proconsularia, martirologii, documente arheologice, epigrafice și literare, panegirice. Bunăoară, invocațiile din inscripții se îndreaptă spre Maica Domnului, Sfânta Treime, îngeri, sfinți ⁷³. Unele «legende» hagiografice tipice, încarcate cu un symbolism radical, au fost încadrate în așa-numitele «Passions épiques» ⁷⁴.

Înainte de a încheia, se cade a sublinia faptul că istoriografia a suferit influența hagiografiei ⁷⁵. De necrezut, dar înseși scrierile cu privire la sfinți posedă știri valoroase de natură istorică, social-economică, știri ce le descoperă cercetătorii tocmai în Martiriul Sf. Sava Gotul ⁷⁶, în ceea ce ne privește.

În finalul — dacă nu în cuprinsul acestei prezentări — se cuvenea să creionăm unele tipuri de sfințenie românească. Sfinții noștri însă merită un studiu aparte, de este posibil comparativ cu ἅγιοι — sancti din statul bizantin, studiu ce ar releva notele caracteristice ale sfințeniei (ἁγιουργία) românești ⁷⁷. Documentarul prezent este o invitație făcută specialiștilor, teologilor de la noi, de a aborda chestiunea sfinților români sub toate laturile.

DESPRE ACTIVITATEA MUZICALĂ A LUI ANTON PANN

Arhim. GRIGORIE BĂBUȘ

Privit în perspectiva istoriei, de la cei peste 130 de ani trecuți de la moartea sa, Anton Pann apare cercetătorului îndrăgostit de opera literară sau muzicală ca o figură curajoasă, plină de avânt, ca un mare cîntăreț inspirat, ca un mare deschizător de drumuri, în domeniul în care a lucrat.

Scriitorul și folcloristul era dublat de muzicianul priceput și plin de artă care știa că ceea ce dă viață cîntecului bisericesc sau popular, îl face plăcut și lesne de învățat, este melodia pe care el o scria cu multă grijă, în notația veche psaltică.

72. F. Ommeslaeghe, *The «Acta Sanctorum» and Bollandist Methodology*, în B.S. p. 162.

73. Prof. Emilian Popescu, *Credința vie a creștinilor din Imperiul bizantin timpuriu, în lumina inscripțiilor*, în «Biserica Ortodoxă Română», CIII (1985), nr. 1—2, p. 150—151.

74. Cf. vol. B.S., p. 158, 160—162, 128, 140 (articole diferite).

75. E. Patlagean, *Sainteté et Pouvoir*, în B.S., p. 104—105.

76. Cercetătorul Șt. Olteanu (București) a alcătuit un studiu pe această temă. Bibliografia completă la I.P.S. Mitropolit Dr. Nestor, *Primele scrieri patristice în literatura noastră*, sec. IV—XVI, Craiova 1984, p. 34 și urm.

77. Să se vadă și studiul I.P.S. Mitropolit Antonie Plămădeală, *Un episod important din lupta pentru limba română* (Ortodoxia, XXX (1978), nr. 3) legat de mucenicii ardeleni care au pățimit pentru legea și cultura românească. Un sfânt mai puțin cunoscut este Ieremia Românul (1556—1625); A. Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, București, 1972, p. 164.

Prin opera lui, Anton Pann aparține poporului, producțiile sale artistice, «de la lume adunate și iarăși la lume date», fiind un argument indestulător și semnificativ.

În perspectiva istoriei literare Pann apare ca un premergător izolat al lui Ion Creangă și al lui Petre Ispirescu, iar în perspectiva istoriei muzicale (muzicologiei), ca un reformator și popularizator neîntrecut, anticipând cu peste o sută de ani opera de adevărată revalorificare a cîntării bisericești în comun, operă patronată de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu regretatul patriarh Justinian, și susținută din toate puterile de valorosul maestru al baghetei românești, profesorul Nicolae Lungu.

Cîteva teze de licență prezentate la Institutul Teologic Universitar din București, sau cîteva studii apărute sporadic în diferite reviste, păstrează încă în memoria cititorilor figura caldă și luminoasă a marelui Anton Pann. Noi înșine am prezentat o asemenea lucrare în anul 1947. Ea se intitula «Bibliografia lucrărilor psaltice ale lui Anton Pann».

«Cîntecele lui Anton Pann» este titlul unei ultime lucrări dedicată valorosului protopsalt de către Conf. Gh. Ciobanu, și ea își așteaptă imprimarea.

Vasta și importanta sa activitate muzicală — peste 100 de broșuri și volume — merită o atenție ceva mai mare, și nădăjduim că se va găsi cel care să-și asume această nobilă misiune.

În rîndurile următoare, ocazionate de împlinirea a 130 de ani de la moartea sa, vom încerca să reliefăm activitatea sa pe tărîmul muzicii psaltice, așa cum reiese ea din prefețele, scrise de însuși Anton Pann, operelor sale.

I. Datorită unui întreg concurs de împrejurări, și mai cu seamă datorită unor mari maestri ai psaltichiei, Bucureștii devin în prima jumătate a secolului XIX centrul cel mai important de înflorire și cultivare, de tipărire și răspîndire a muzicii tradiționale bisericești în întreaga lume creștină ortodoxă.

La dezvoltarea muzicii psaltice în toate cele trei țări românești Anton Pann a avut o contribuție de prim ordin. De aceea vom schița în cele ce urmează momentele principale din viața lui, momente totdeauna marcate de activitatea neobosită a maestrului pe tărîmul muzical, literar sau didactic.

De cînd a venit pentru prima oară la București (1812) și pînă la moartea sa, pribeagul rapsod «lucrează neconținut...; adescori întrepruie vorba ca să noteze o improvizare, un subiect, o glumă sau o arie nouă».

Muzica îi era foarte apropiată de suflet. De aceea, după ce a învățat «canoanele și ortografia», ajungînd desăvîrșit în meșteșugul ei, s-a apucat de «românit» și de lucrat pe note cărțile cele mai trebuincioase pentru slujbă, pe care le înșiră chiar el: «Anastasimatarul serdarului Dionisie Fotino, Doxastarul dimpreună cu Triodul și Penticostarul, Heruvico-Chinonicarul, Catavasierul și altele multe, care nedîndu-mi mîna să le tipăresc», șed pe fundul lăzii de vreo douăzeci de ani

și nu vor ieși la lumină pînă nu se va găsi un patriot care să știe prețui asemenea ostenele și să jertfească un ce pentru tipărirea lor. «Iar după ce am isprăvit cărțile de mai sus numite, — continuă Anton Pann —, și văzînd că osteneala îmi este zadarnică, m-am apucat a aduna și a face cîte o carte din cele politicești, încet, încet, învățîndu-mă singur : una, ca să-mi treacă de urit, și al doilea socotind ca să trăiesc».

Așadar, din lipsă de mijloace, nu poate tipări cărțile de muzică. «Ca să-i treacă însă de urit și ca să trăiască», între 1829—1840, Pann compune și tipărește mai multe broșuri și cărți laice, precum : Versuri muzicești (1830), Poezii deosebite sau Cîntece de lume (1831), Îndreptarul bețivilor (1832), Christomația sau Școala moralului (1834), cinci tomuri din Erotocrit (1837), Calendar pe anul 1838, Calendar pe 1839, Povestire arabică (1839), și Fabule și Istorioare (1839 și 1841).

La 1841, cu mari greutate și cu înțelegerea largă a mitropolitului Neofit al Ungrovlahiei, Anton Pann scoate de sub tipar Doxastarul care aștepta de ani de zile.

De la 1842 și pînă la 1854, viața lui Anton Pann este mai puțin zbu-ciumată și mai rodnică. La 26 iunie 1842, printr-o jalbă adresată mitropolitului Neofit, cere să fie numit profesor, în locul rămas vacant prin decesul lui Const. Chiosa, fostul profesor de cîntări de la Seminarul Sfintei Mitropolii. Pentru a putea lucra cu mai mult folos în acest post, pentru care se simțea destul de bine pregătit, cere să i se «orînduiască» și o leafă potrivită cu cheltuielile acestui mare oraș, ca să nu fie ocupat cu griji și silit a alerga după multe speculații din afară la vreme de neajungere.

Anton Pann este numit în acest post însă cu îndatorirea ca pînă la începerea cursurilor de toamnă «să paradosească psaltirea copiilor de la Sfînta Mitropolie».

Deși era bucuros că poate forma «cîntăreți români buni și adevărați», totuși adesea era nemulțumit din cauza lipsei, deoarece cheltuielile cu tipărirea Doxastarului îl aduseseră într-o așa stare, că nu-i ajungea «nici pentru plînea de toate zilele».

Norocul lui a fost însă că apelînd cînd la unii, cînd la alții, a întîlnit și bunăvoință.

În anul 1843 își înjghebează și el o mică tipografie în una din chiliile bisericii «Oltului». Înființarea și înzestrarea ei s-a făcut «cu mari economii și cu ajutorul multor prea cuvioși arhimandriți, igumeni și stareți ai osebitelor mînăstiri».

Aici își va tipări el cea mai însemnată dintre lucrările sale de psaltichie : «Bazul teoretic și practic», rodul ostenețelor lui ca dascăl la Seminarul Sfintei Mitropolii.

În anul 1846 va tipări Catavasierul și Epitaful sau Prohodul Domnului, iar la 1847, Rînduiala Sfintei Liturghii, Prescurtare din Bazul teoretic, Păresimier și Heruvico-Chinonicar, tomurile I și II.

La 23 martie 1847, în ziua de Paști, marele incendiu întîmplat în București, îi mistuie și casa unde era tipografia de la care n-a putut salva decît teascurile.

Anton Pann însă nu dezarmează. Își înjghebează o nouă tipografie în casele cumpărate pe numele soției sale, Ecaterina, în str. Taurului

DOC
nr.
își v
muz
nem
turil
ca p
«Cre
ace
cum
de d
obșt
Ecat
îngr
Nu i
conc
de v
Pann
verb
cît ș
care
ind,
biser
Pann
Cît c
noni
Bistr
de n
el :
în c
mân
ționa
mîne
limb
dacă
pina
din p
psalt
sibil
maid
sa c
care
Prec
B. O.

nr. 12 (azi strada Anton Pann); dar din cauza revoluției de la 1848 își va începe activitatea abia peste doi ani; o nouă serie de cărți de muzică vor vedea lumina tiparului, mai ales că după 1851 Anton Pann, nemaifiind profesor la Seminar, putea să se ocupe mai mult de tipări-turile sale. Paralel cu activitatea de dascăl și tipograf, el a activat și ca psalt la Curtea Veche. Pe la 1848 îl întâlnim prim cîntăreț la biserica «Crețulescu», unde are și un cor de tineri, plătiți cu 20 lei pe lună. După aceasta cîntă un an și jumătate la biserica «Lucaci», fără plată, după cum reiese dintr-un act de donație pentru acest locaș de cult (este vorba de două rînduri de cărți de muzică bisericească).

În 1849 fiind bolnav și gîndindu-se că poate i s-a apropiat și lui obștescul sfîrșit, își scrie în versuri prima sa viață, pe placul soției sale Ecaterina.

La 20 august 1854 scrie al doilea testament, în care cere să fie îngropat nu la Viforîta, ci la Roșioara, schit de maici din munții Prahovei. Nu i se va îndeplini dorința, întrucît sfîrșitul său s-a împlinit iarna și condițiile de transport erau dintre cele mai grele. Își doarme somnul de veci în curtea bisericii «Lucaci».

Prețuit și apreciat în viață, neuitat nici după moartea sa, Anton Pann trăiește în amintirea urmașilor atît prin vioiciunea lăsată în proverbele și în scrierile sale «de prin lume adunate și iarăși la lume date», cît și prin tot ce a izbutit să facă în domeniul muzicii bisericești, pentru care din fragedă copilărie a muncit cu rivnă și cu dragoste, cîntînd, scri-ind, tălmăcind și tipărînd.

II. Viața lui Anton Pann a fost o dăruire totală pe altarul muzicii bisericești. Înezestrat de la Dumnezeu cu alese însușiri muzicale, Anton Pann a depășit cadrul epocii în care a trăit prin spiritul său progresist. Cît de semnificative sînt cuvintele lui de mulțumire din «Heruvico-Chi-nonicarul: tipărit în 1847, adresat Părintelui Veniamin de la minăstirea Bistrița, de unde reiese preocuparea de căpetenie: răspîndirea cărților de muzică psaltică și tălmăcirea lor în limba națională. Iată ce spune el: «Ați împlinit o lipsă ce era de neapărată trebuință într-o eparhie în care toate științele au luat înainte și numai aceasta (psaltichia ro-mânească) rămăsese înapoiată, din pricina lipsei de cărți în limba na-țională».

Într-adevăr, opera lui de tipăritor, de popularizator, de folclorist, ră-mine în umbră pe lîngă opera lui de «rumânizator», de «traducător» în limba națională a cîntărilor bisericești din limba greacă.

Cu toate acestea, opera sa muzicală închinată muzicii bisericești, dacă n-a fost totdeauna privită cu indiferență, a fost în schimb întim-pinată cu răceală și de cele mai multe ori cu un dezinteres total, chiar din partea cîntăreților de strană. Știm aceasta din prefețele tipăriturilor psaltice ale lui Anton Pann, unde acesta folosește toate mijloacele pos-ibile, chiar și ironia și satira, pentru a stîrni interesul pentru muzică.

Cercetînd lucrările psaltice ale lui Anton Pann, ne dăm seama nu-maidecît că în ele trăiește duhul unui mare și desăvîrșit muzicant. Prima sa carte de cîntări tipărită este intitulată «Versuri muzicești, versuri care se cîntă la Nașterea Domnului, cu indicația glasului respectiv». Precuvîntarea care însoțește această carte tipărită la București în 1830,

exprimă ceea ce l-a determinat pe autor să tipărească aceste versuri : «...pe aceste într-acest chip eu văzîndu-le, m-am îndemnat, și pe cît am putut culegîndu-le, le-am îndreptat. Și ca să nu rămînă puțina mea osteneală în desert, le-am dat în tipar împreună cu glasurile lor, alcătuiindu-le pe meșteșugul muzichiei, alăturînd și cîteva versuri politicești...».

Prefața Noului Doxastar (1841) cuprinde un interesant cuvînt adresat «cătorei cei ce îmbrățișează această carte cu dragoste și flămînzesc a glă-sui Dumnezeieștile laude, cu meșteșugire întocmite».

Anton Pann îndeamnă pe cei ce au cunoștință de meșteșugul muzichiei, ca și pe cei ce au rivnă să caute slovele ce se cuprind în Doxastar și să se veselească în Domnul și în sfinții Lui. Doxastarul este al serdarului Dionisie Fotino, și pentru ca românii să nu fie lipsiți de o asemenea trebuinciosă carte, Anton Pann se sîrsciește de a o «români. Îndeamnă și sfătuiește pe cîntăreți să se nevoiască a deveni cîntăreți desăvirșiți și să nu fie ca pruncii care «învață numai să citească și zic Tatăl nostru în monoton», să-și potrivească glasul, cum să urce și cum să coboare în cîntare, și cum să dea expresie melodiei în care trebuie o «rostire ritorească», pentru că întîmpină tot felul de tesuri precum : de umilîntă, de rugăciune, de plîngere, de intristare, etc. În versurile ce sînt în continuarea precuvîntării spune aceleași lucruri de mai sus, însă în versuri.

«Bazul teoretic și practic al Muzicii bisericești» este cursul pe care Anton Pann l-a predat elevilor săi din Seminarul Sfintei Mitropolii și pe care l-a tipărit în Tipografia sa de Muzică Bisericească din București, în anul 1845. El face această lucrare în calitate de fiu credincios și iubit al Sfintei Biserici Ortodoxe. Prefața acestei lucrări este de o importanță covîrșitoare pentru conturarea personalității psihologice a marelui cîntăreț, care-și dezvăluie aici crezul și concepția sa despre muzica psaltică, dorurile și îndemnurile sale călduroase pentru propășirea muzicii străbune. Această prefață marchează totodată pentru Anton Pann trecerea de la «metodul cel vechi» al muzicii psaltice, la «sistema cea nouă», pe care el o popularizează în Principate. Această prefață este în același timp și un fel de mărturisire de credință pentru meșteșugul său muzical. Fără a părăsi făgașul tradiției ortodoxe, el este totuși preocupat de o anumită perfecționare nu numai a tehnicii muzicale adoptate la textul românesc al imnurilor, dar și a modului de tîlmăcire. Din toate cuvintele lui se desprinde ardoarea de a aduce noi îmbunătățiri pe această arie a artei psaltice.

Anton Pann recunoaște că a fost un timp în care el însuși era adeptul «metodului celui vechi», în calitate de conlucrător al lui Macarie, însă pe cît era de entuziasmat atunci pentru ceea ce lucra, pe atît este de îndrîjit acum să muncească la perfecționarea noilor metode. El ține seamă de un proces evolutiv al muzicii bisericești : «atunci metoda muzicii noi abia se arătase la lumină și regula tîlmăcirii nu ne era cunoscută ; acum această sistemă este cu mult mai înaintată». Pentru a-și îndreptăți activitatea de înnoitor, el aduce exemplul — cu grijă ales — al Bisericii Răsăritene, care prin dascălii ei mai de seamă și-a îmbunătățit tot mai mult meșteșugul muzical și formele gramaticale.

Faptul că Valahia rămăsese în urmă față de aceste progrese ale Ortodoxiei, este pentru Anton Pann nu numai o mustrare, ci și un îndemn.

Auto
vremu

În
psaltic
tului
a cînt

A
suirea
timea»

L
gramă
adres
ria mu
omulu

E
Muzic
tima s
reera
tări. L
atit la
modu

B
seamă
căruia
nalita
semne
șire m

V
acest
loseșt
și prin
și «or
losul
biseri

L
gată.
Muzic
demon

P
să pă
teorie
cu «d
tropol

În
întreg
mește

P
privin

Autorul caută să reliefeze necesitatea acestei cărți, alcătuită după ritmul vremurilor noi, mai ales pentru Seminarile Teologice.

În presupusa întîmpinare că preoților nu le este de trebuință atîta psaltichie, Anton Pann răspunde cu frumoase dovezi, arătînd rolul preotului nu numai ca slujitor al Altarului, în care calitate trebuie să știe a cînta corect, ci și ca dascăl.

Autorul pune deosebit preț pe gramatica limbii, de care atîrnă «glăsuirea propozițiilor, cu păzirea tonurilor ultime, penultime și antipenultime».

La sfîrșitul prefeței anunță cuprinsul general al cărții, adică regulile gramaticale ce trebuie să stea la temelie muzicii psaltice. În cuvîntul adresat către iubitorii de muze, Anton Pann face o introducere în materia muzicii, arătînd că ea e de origine dumnezeiască și înăscută în firea omului.

El ajunge la concluzia că orice om este în felul său un muzicant. Muzica este o «plinso-cuvîntare», prin care omul își exprimă toată patima sufletului și a trupului. Adam, probabil, a fost primul care, în durerea nenorocirii sale a simțit nevoia întrebunțării acestei plinso-cuvîntări. De atunci «ea încadrează viața omului de la naștere pînă la moarte, atît la tristețe cît și la bucurie, fie în societate, fie în pustie». Diferitele moduri de cîntare sînt de la natura evolutive.

Biserica a primit în cursul ei muzica vocală și a dezvoltat-o, ținînd seamă tocmai de faptul că ea își are rădăcinile în sufletul omului, asupra căruia are și o putere deosebită. Muzicanții, mindri și dornici de originalitate, încarcă modurile primare de scriere muzicală cu o mulțime de semne noi, încît «nu-i ajunge omului toată viața ca să învețe cu desăvîrșire meșteșugul muzicii».

Văzîndu-se în acest impas, muzicanții mai noi au lăsat la o parte acest balast, revenind la vechiul mod de scriere muzicală pe care îl folosește și Anton Pann. El adună ideile tuturor muzicanților «desăvîrșiți» și prin confruntare scoate reguli complete după afirmația sa, de cîntare și «ortografie» muzicală, pe care le dă tuturor spre învățare, pentru «folosul omului», ca nu numai în cele politicești să înflorim, ci și în cele bisericești să înaintăm, ca să ne putem lăuda întru toate.

Lucrarea sa «Bazul teoretic» și-a găsit întrebunțare vreme îndelungată. Însă abia în 1951 ea a fost desăvîrșită și completată de *Gramatica Muzicii Psaltice* a D-lui profesor Nicolae Lungu, manual care folosește în demonstrațiile sale din plin valoroasa carte a lui Anton Pann.

Prefața Catavasierului din 1846 sfătuiește pe cîntăreți «cum trebuie să păstreze măsura în cîntare și cum un «muzic» trebuie să cunoască și teorie și practică, primind catavasierul care s-a întocmit în românește cu «destule amefeli și pierdere de odihnă și de somn, din îngrijirea mitropolitului Neofit».

În prefețele edițiilor ulterioare ale tipăriturilor psaltice, Anton Pann întregește și completează cu îndemnuri noi vechile sfaturi, sau mulțumește celor care l-au ajutat la tipărirea și răspîndirea lor.

Prefața «Privighierului» tipărit la 1848 este concludentă în această privință. Ea oglindește în chip minunat personalitatea marelui mitropolit

Neofit al Ungrovlahiei, care a sprijinit cu atîta osîrdie cultura noastră națională.

Îmbinînd talentul de muzicant cu cel de poet, Anton Pann a reușit să ne lase o operă care trăiește și astăzi. În multe biserici se mai cîntă încă Axioanele, Heruviciele, Slavosloviile, sau frumoasele podobii ale lui Anton Pann, redatē de el din grecește în românește.

Modest și întreprinzător, isteț și inovator, Anton Pann reprezintă figura cea mai progresistă a secolului trecut în domeniul muzical.

*

Concluzionînd cele spuse pînă aici, constatăm cu satisfacție că dorința cea mare a lui Anton Pann de a împărtăși la toată suflarea românească frumoasele melodii psaltice și bisericești s-a realizat.

Paralel cu muzica psaltică, Anton Pann s-a ocupat și de muzica liniară sau europeană. La sfîrșitul cărții «Culegere de povestiri și anecdote», din 1854, întîlnim aria I: «În zadar apune, în zadar răsare...» așezată pe note liniare, iar la sfîrșit «înștiințarea»: «Acest tipar pe note europene se află în tipografia subscrisului, și-l recomandăză către cei ce vor avea cînturi de tipărit, atît vocale cît și instrumentale, A. Pann».

Că era bine deprins cu muzica europeană, ne dovedesc unii termeni ce-i folosește în muzica psaltică. În multe din paginile Anastasimatarului întîlnim termeni muzicali ca: allegro, andante, allegretto, etc.

Anton Pann a fost unul dintre marii nedreptățiți ai scrisului și artei românești din secolul trecut.

Poate că originea sa umilă, și din punct de vedere etnic controversată, ca și modestia vieții lui, au contribuit în egală măsură la această nedreptățire, deoarece i s-ar fi cuvenit un alt loc în rîndul creatorilor noștri de frumos. Zic în rîndul creatorilor noștri, pentru că, în ciuda originii sale, el ne aparține. Dacă ne izbește ceva cu osebire în întreaga sa operă muzicală, este tocmai acest simțămînt pentru arta românească în special.

În afară de preocupările materiale, pe care omul sărac nu le poate da uitării, grija lui de căpetenie a fost aceea de a difuza lumina muzicii pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale țării, și în felul acesta să fie cît mai mulți cunoscători ai cîntărilor bisericești.

Anton Pann este însă preocupat în egală măsură și de perfecționarea artei muzicale. Indemnurile sale către «iubitorii de muzichie» sau «cătē cei ce cu dragoste îmbrățișează știința muzicii» sînt făclii călăuzitoare pe care psaltul le-a implîntat în slovele prefețelor sale.

Grija de a îndrepta greșelile traducerilor din grecește, de a modela cuvîntul potrivit intonației, de a da silabelor cît mai multă expresivitate muzicală, de a îndrepta gramatica românească pe fîgașul adevărat al limbii, toate acestea dovedesc iubire de frumos și o simțire națională cum puține se pot întîlni.

O lucrare bibliografică de amploare se impune. Nădăjduim ca ea să facă lumină și dreptate acestui atît de «rumănit» Anton Pann, a cărui valoroasă operă muzicală constituie încă un viu și prim izvor de inspirație.

I
sau n
tății
de cî
despr
liber.
I
creșt
mai e
tradiț
C
pozit
Georg
culmi
părat
C
litate
noi c
stilul
E
1928).
A
celui
tății
mână
o vre
manif
tre, i
pentr
la loc
sensu
apoi p
în Bis
A
din P.
1900
sub co
L
muzic

*

CREAȚIA CORALĂ BISERICESCĂ LA ROMÂNI ÎN SECOLUL AL XX-LEA

Partea a II-a *

Diac. conf. NICU MOLDOVEANU

A. PRINCIPATELE UNITE

Dacă în ce privește cîntarea bisericească monodică, fie ea psaltică sau mai puțin psaltică, se simte în secolul al XX-lea, o reducere a cantității (cu excepția Banatului, unde de abia acum încep masiv tipăririle de cîntări bisericești) și o accentuare a calității, nu tot așa putem spune despre cîntarea corală bisericească, fie psaltică, fie în stil psaltic sau liber.

Dimpotrivă, acum (și mai ales în a doua jumătate a veacului nostru) crește vertiginos numărul lucrărilor corale, numărul compozitorilor și mai ales se accentuează creația autohtonă, bazată pe melodiile noastre tradiționale de strană. Și aceasta în toate provinciile românești.

Curentul acesta tradiționalist a trezit un viu interes în rîndul compozitorilor încă de la sfîrșitul secolului trecut prin Teodor Georgescu, George Ionescu și Gavriil Musicescu (perioada de început), atingînd culmi din ce în ce mai înalte prin compozitorii care au activat (nu neapărat în biserică) sau încă activează în sec. XX.

Chiar de la începutul secolului nostru se remarcă puternica personalitate muzicală a ilustrului profesor, dirijor și compozitor, deschizător de noi orizonturi și însuflețitor statornic al creației corale bisericești în stilul curentului tradiționalist autohton.

Dimitrie Georgescu-Kiriac (București, 6 martie 1866 — 8 ianuarie 1928).

Absolvent al Conservatorului din București (1880—1885), ca și al celui din Paris și al Scholei Cantorum (1892—1897), fondator al Societății corale «Carmen» în 1901, dirijor de coruri bisericești la capela română din Paris, la Sf. Spiridon și Domnița Bălașa, profesor eminent și, o vreme, conducătorul Conservatorului bucureștean, D. G. Kiriac s-a manifestat net împotriva muzicii corale de împrumut în bisericile noastre, indicînd că «singurul leac ar fi întoarcerea la cîntarea moștenită, pentru că orice altă muzică decît vechea melodie bisericească nu va fi la locul ei în Biserică». Și a fost consecvent crezului său. Mărturie în sensul acesta este *Liturghia psaltică* pentru cor bărbătesc, la început și apoi pentru cor mixt, bazată pe cîntarea tradițională de strană, practică în Biserica românească.

Această lucrare a fost executată în primă audiție la capela română din Paris, în 1899, unde compozitorul era dirijor și cîntăreț, și apoi în 1900 la București de către corul studenților teologi și al seminaristilor, sub conducerea autorului.

Liturghia psaltică pentru cor mixt a fost tipărită postum, prin grija muzicienilor Gheorghe Cucu, Constantin Brăiloiu și Paul Constantinescu

* Partea I a fost publicată în «B.O.R.», CIII (1985), nr. 7—8, p. 615—636.

și a constituit un adevărat ghid pentru compozitorii de mai târziu, care la rândul lor vor ilustra excelent creația corală bisericească autohtonă⁴⁰.

Ion Popescu-Pasărea (1871—1943) a fost un inflăcărat promotor al uniformizării și propagării în rândul maselor largi ale credincioșilor a cîntărilor liturgice tradiționale. Și pentru a le face și mai atrăgătoare le-a armonizat simplu pentru două și trei voci, așa încît să poată fi accesibile modestelor formații corale de pe lângă bisericile rurale, formații alcătuite cel mai adesea din școlari. În sensul acesta se remarcă mai ales *Cîntările Sfintei Liturghii*, edițiile 1908, 1909, 1930 și multe alte cîntări bisericești și patriotice, armonizate pentru 2—3 voci și tipărite în diverse colecții. Muzicianul era conștient că «legea progresului și geniului muzical al poporului român vor împodobi pe viitor cultul Bisericii noastre cu cîntări mai pompoase și mai artistice. Totuși, prin simplitatea și vechimea lor, aceste cîntări vor rămîne în Biserica noastră ca un monument nepieritor al evlaviei străbune și chiar vor putea servi ca punct de orientare pentru compozitorii muzicali de mai târziu.» (vezi Capitolul I).

Teodor Teodorescu-Iași (Iași, 21.II.1876—20.IX.1920) a creat veritabile lucrări corale bisericești care constituie rodul muncii, al pregătirii și al talentului său muzical deosebit. A compus o *Liturghie pentru trei voci egale, una pentru patru voci bărbătești* (1911) și *două pentru cor mixt* (1912), dintre care una în stil liber, iar alta — cea mai interesantă — bazată pe melodiile psaltice tradiționale bisericești⁴¹.

Cu un orizont cultural-muzical larg, de formație românească (Conservatorul din Iași, 1894—1896) și pariziană (Schola Cantorum, 1909—1911), ca și Dimitrie Kiriac, reușește să îmbine cele mai reprezentative stiluri, dar totodată să și fundamenteze un stil românesc propriu.

Remarcabile sînt lucrările sale corale pentru formații mixte, de o frumusețe rară și o ținută artistică impecabilă, în care imbină excelent armonia și contrapunctul: *Heruvicul pe glasul 5*, *Ca pre Împăratul, pe glasurile 5 și 8*, *Răspunsurile mari*, *Pre Tine Te lăudăm, după melodia lui Anton Pann*, *Axionul pe glasul 5, după melodia lui I. Popescu-Pasărea*, *Crezul, pe glasul 5, după melodia lui A. Pann*, *Fericit bărbatul pe glasul 8*, *Cîntarea IX-a de la Catavasiile Întîmpinării Domnului, pe glasul 3 ș.a.*

Preotul Mihail Berezovschi (1868—1941, Chișinău) a armonizat pentru cor mixt (bărbătesc și voci egale — era dirijorul corului mitropolitan din Chișinău), aproape toate cîntările psaltice sau compuse în stil, necesare la vecernie, utrenie și Sf. Liturghie, pe care le-a tipărit la 1 martie 1921, la Chișinău (circa 500 p.). Are foarte multe compoziții proprii ca: *Heruvice*, *Răspunsuri mari*, *Axioane praznicale și duminicale* (chiar și al lui Pasărea pe glasul 5, Tatăl nostru, după A. Pann).

Făcînd abstracție de unele scăpări inerente, putem afirma cu toată convingerea că acest compozitor bucovinean și-a adus contribuția sa

40. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 266—268; Doru Popovici, *Muzica corală românească* București, 1966, p. 81—91; Zeno Vancea, *Creația muzicală românească*, București, 1968, vol. I, p. 177—188; Drd. Nicu Moldoveanu, *Cîntarea corală în Biserica Ortodoxă Română în secolul al XX-lea*, în «Studii Teologice» XX (1968), nr. 3—4, p. 273.

41. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 421—422; Doru Popovici, *op. cit.*, p. 70—73; Zeno Vancea, *op. cit.*, p. 131—133; N. Lungu, *Cîntările Sfintei Liturghii pe melodii psaltice pentru cor mixt de Teodor Teodorescu*, în «BOR» LXXXV (1967), nr. 3—4, p. 289—479.

prețioasă la îmbogățirea substanțială a repertoriului coral religios în Biserica Ortodoxă Română.

Melodiile psaltice sînt cele după transcrierile lui G. Musicescu, iar altele sînt aranjate după compozitorii ruși. Remarcabile sînt chinonicele creație proprie: *Gata este inima mea și Spune-mi, Doamne, sfîrșitul meu*.

Gheorghe Popescu-Brănești (16.IV.1876, Brănești, Ilfov — 4.IV.1959, București), de formație seminarist și absolvent al Conservatorului bucureștean (1904), a reușit să-și creeze un stil propriu, dar cu rădăcini adînc înfipte în izvorul psaltic, evitînd cu desăvîrșire elementele laice și rămînînd permanent în limitele unui stil religios prin excelență. A compus o *liturghie pentru cor bărbătesc, alta pentru cor mixt, troparele Învierii și ale unor sfinți, axioane duminicale și praznicale*. Se remarcă în special concertele sale religioase pentru Postul Mare: *Spune, Doamne, spune nouă; Veniți la Mine; De ziua aceea nimeni nu știe; Privegheați și vă rugați, Ghetsimani* și altele, adevărate perle corale bisericesti străbătute de ideea eshatologică.

Gheorghe Cucu (11.II.1882, Puești-Tîrg, jud. Vaslui — 24.VIII.1932, București), absolvent al Conservatorului din București și al Scholei Cantorum din Paris, a contribuit din plin la fixarea și îmbogățirea repertoriului coral pur bisericesc, fie prin prelucrarea și armonizarea atîtor cîntări psaltice bisericesti de o frumusețe inegalabilă, fie prin compunerea altora într-un stil quasi-bisericesc, foarte personal și inconfundabil. A compus *Cîntările Sfintei Liturghii*⁴² pentru trei voci egale și pentru cor mixt — pe melodiile psaltice tradiționale, iar altele în stil liber; a armonizat *Pripelile cîntării a IX-a de la Întîmpinarea Domnului (Nu pricep, Curată...), La rîul Babilonului, De frumusețea fecioriei tale, Fecioara astăzi*, toate pe glasul 3; a compus concertul religios pentru trei voci egale pe cîteva versete din psalmul 50 (*Miluieste-mă, Dumnezeule*), Cîntări la Te-Deum, la cununie, la înmormîntare etc. De la Gh. Cucu ne-a rămas *Imnul patriarhal*, neegalat pînă astăzi.

Creația lui Gh. Cucu poate fi clasificată astfel: *lucrări corale bisericesti* pe teme psaltice și motive libere; *lucrări corale populare* pe teme strict populare și motive libere; *colinde*, aproape toate culese de la elevii seminaristi, deci în perioada 1920—1932. Numai în anul 1924 a cules 175 de colinde.

În 1936 va vedea lumina tiparului colecția sa de 200 colinde, prin grija muzicianului Constantin Brăiloiu. Creația corală a lui Gh. Cucu constituie cea mai frumoasă cucerire a geniului coral bisericesc românesc⁴³.

Gavrill Galnescu (15.XII.1883, Hangu, jud. Neamț — 10.VII.1960). A studiat la Conservatorul din București, între 1905—1909, la Conservatorul din Leipzig și Collegium musicum de pe lângă Universitatea de aici, între anii 1910—1913, cu vestitul istoriograf și enciclopedist muzical Hugo Riemann, iar mai tîrziu, între anii 1930—1931, și-a continuat spe-

42. N. Lungu, *Cîntările Sfintei Liturghii pe melodii psaltice tradiționale de Gheorghe Cucu*, în «IŌR» LXXXVIII (1970), nr. 3—4. Diac. conf. dr. Nicu Moldoveanu, *Profesorul, dirijorul și compozitorul Gheorghe Cucu — o sută de ani de la naștere*, în «Studii Teologice», XXXIV (1982), 9—10, p. 712—719 (vezi și bibliografia menționată).

43. Vezi pe larg la N. Moldoveanu, *art. cit.*

cializarea muzicală la Universitatea din Viena cu eminentul muzician bizantinist Egon Wellesz.

Este și licențiat al Facultății de Drept din București (1905—1909).

A funcționat, din 1913, ca profesor de muzică la Școala normală din Buzău, iar după un an s-a transferat la Gimnaziul de băieți din comuna natală, unde a predat timp de zece ani. De aici se stabilește pentru un timp la Iași ca profesor la Gimnaziul «Alexandru cel Bun», ca apoi între anii 1931—1935 să predea teoria și solfegiul la Conservatorul din Cernăuți, după care se reîntoarce la Iași la Conservatorul de aici (1935—1941 și 1945—1948).

Și-a manifestat talentul în toate compartimentele muzicale : profesor, dirijor, muzicolog, istoriograf și compozitor. Cu aceste calități a dominat o vreme întreagă viața muzicală a Iașilor.

Pe lângă muzica de teatru, vocal-simfonică, simfonică, corală laică, a compus și muzică pentru biserică, așa cum sînt cele câteva liturghii pentru o singură voce, două și trei voci egale, patru voci mixte, colinde și cîntece de stea.

S-a remarcat mai ales în domeniul istoriei muzicii bisericești. A scris câteva studii documentate : «Muzica noastră bisericească în comparație cu cîntecul gregorian al Bisericii catolice» (revista «Cultura», nr. 10—12/1939) ; «Cîntarea bisericească», Iași, 1941, extras conținînd seria studiilor de cîte 15 pagini publicate în «Mitropolia Moldovei», pe 1940 (începînd cu nr. 3) și pînă la nr. 3 pe 1941, unde autorul își expune corect și pe bază de documente punctul de vedere în ceea ce privește istoria muzicii bisericești, în special la români ⁴⁴.

Iată cum îl caracteriza un raport semnat de profesorii universitari Dimitrie Cuclin, Constantin Nottara și Ștefan Popescu : «Activitatea școlară : profesor de merit, adînc cunoscător și cu studii superioare materiei ce predă — Teorie și Solfegeii — limpede în metodă, entuziast, muncitor ; b) autor de manuale didactice pentru cursul secundar ; c) activitate extrașcolară : a) muzicolog migălos și întemeiat ; b) vechi și pasionat folclorist ; c) critic muzical competent și cinstit ; d) compozitor încă de pe băncile școlii de muzică corală religioasă și profană — de muzică instrumentală și armonizator de muzică religioasă și populară» ⁴⁵.

În 1937, un juriu compus din Gheorghe Cucu, D. Georgescu-Kiriak și I. D. Chirescu acordă compozitorului Gavriil Galinescu premiul I la Concursul de muzică bisericească, ceea ce dovedește că se simțea în largul lui în domeniul creației corale bisericești. Păcat că Liturghiile sale nu s-au impus în repertoriul coral religios.

Ioana Ghika-Comănești (5 noiembrie 1883, Bolintin, jud. Giurgiu — ?, Lausanne, Elveția). A studiat muzica particular cu D. G. Kiriak și C. Brăiloiu. Era din familia Bălenilor, căsătorită cu Nicu Ghika și stabiliți multă

44. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 208—210; Vasile Vasile, *Gavriil Galinescu*, în «Studii de muzicologie», vol. XII, București, 1976, p. 244—260; Diac. conf. dr. Nicu Moldoveanu, *Muzicianul Gavriil Galinescu — o sută de ani de la naștere*, în «Studii Teologice» XXXVI (1984), nr. 1—2, p. 127—137 (152); Idem, *Preocupări de muzică și muzicologie în Biserica Ortodoxă Română în ultimii cincizeci de ani (1925—1975)*, în «Studii Teologice» XXIX (1977), nr. 3—4, p. 280—282.

45. Vasile Vasile, *art. cit.*, p. 249—250.

vreme la conacul de la Comănești (jud. Bacău), unde ea organiza, din pură pasiune, coruri în districtul Comănești, cu scop instructiv, educativ, național și religios.

Era prietenă cu mulți muzicieni români ai vremii, dar mai ales cu Dimitrie Georgescu-Kiriac, care a încurajat-o să scrie muzică pentru biserică. Ea a compus o *liturghie* pentru cor mixt, tipărită sub îngrijirea lui Kiriac, și câteva concerte religioase care se bucură și astăzi de execuții măiestrite.

De altfel cel mai frecvent cîntate sînt lucrările : *Antifoanele, Heruvicul, Pre Tine Te lăudăm, Tatăl nostru* și concertele : *Veniți să ne bucurăm Domnului și Lăsați pruncii să vie la Mine...*, toate concepute în stil liber, cu o melodicitate excelentă și un veșmînt polifonic destul de accesibil oricărei formații corale.

Nu știm cînd a murit Ioana Ghika-Comănești, fiindcă prin anii 1938—39, din motive pe care nu le cunoaștem, s-a stabilit la Lausanne, în Elveția ⁴⁶.

Ștefan Popescu (9 noiembrie 1884, comuna Lunca Cetății — Galați, județul Iași — 7 decembrie 1956, București).

A studiat la Conservatorul din București (1906—1911) și la Schola Cantorum din Paris (1912—1922). Este și licențiat al Facultății de Teologie din București (1911).

Și-a început cariera muzicală în calitate de cîntăreț la Biserica Schitu Măgureanu din București (1907—1912); aflîndu-se la studii în Paris a funcționat și ca dirijor și cîntăreț la capela română de acolo, urmîndu-i lui Gheorghe Cucu.

Întors în țară va ocupa pe rînd postul de profesor de compoziție bisericească, ansamblul coral și dirijat coral la Conservatorul din București (1922—1949), inspector al corurilor bisericești din Eparhia Bucureștilor (1925—1927) și profesor la Academia de Muzică religioasă din București (1928—1929).

Pe lîngă alte genuri de muzică a compus și pentru biserică, așa cum sînt de pildă : *Liturghia mixtă în stil bizantin, Liturghia nr. 2* pentru cor mixt, *Liturghia catolică în fa major*, pentru cor mixt, *Liturghia psaltică* pe glasul 7 (Craiova, 1935), câteva mari concerte religioase ca : *Gloria in excelsis Deo*, pentru cor mixt și orchestră, *Ave Maria*, pentru voce și pian, *Psalmul 3* și altele ⁴⁷.

Creația corală a lui Ștefan Popescu nu s-a impus în repertoriul românesc.

Ioan Cristu Danielescu (Ploiești, 28 decembrie 1884 — 28 septembrie 1966), absolvent al Conservatorului din București (1900—1903), fost profesor de muzică la liceele din Ploiești (1904—1945), cu excepția anilor 1916—1918, cînd s-a refugiat la Roman.

În ceea ce privește creația corală bisericească, I. Danielescu a compus o *Liturghie pentru cor mixt*, în stil liber, tipărită la Buzău, în 1930, care pe de o parte dezvăluie pregătirea muzicală temeinică a autorului,

46. N. Moldoveanu, *Cîntarea corală...*, p. 282; Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 220.

47. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 361—362; Mihail Jora, *Anuarul Conservatorului din București pe anul 1941—1942*, București, 1943, p. 142—144.

iar pe de alta lipsa de familiarizare cu stilul bisericesc psaltic tradițional. Nici nu avea de unde și nimeni nu are pretenția aceasta.

În tot cazul, I. Danielescu a creat o puternică tradiție muzicală în orașul său natal, fiind timp de aproape jumătate de veac fermentul în-tregii mișcări cultural-muzicale de aici ⁴⁸.

Ion Croitoru (11.III.1884, comuna Bogza, județul Buzău — 1972, București). A învățat la Școala de cîntăreți din Buzău (1896—1899), la Conservatorul din București (1901—1909) și la Facultatea de Drept, al cărei licențiat a devenit în 1921.

După terminarea Conservatorului a fost numit profesor de muzică la liceul «Sf. Apostoli Petru și Pavel» din Ploiești și tot în acest orașel conducea corul ceremonial (1909—1926).

În 1926 se stabilește în București, unde va preda muzica la liceul Mihai Viteazul (1926—1944), iar între anii 1933—1939 și la Academia de muzică religioasă. Între 1941—1945 a condus corul Radiodifuziunii — București.

A compus o *Liturghie omofonă pentru popor* (București, 1940) pentru care a obținut premiul Sfintei Patriarhii și o *Liturghie psaltică* pentru cor mixt ⁴⁹. Ținem să precizăm că aproape toate melodiile psaltice din această Liturghie sînt compoziții proprii, practicate probabil de autor însuși pe vremea cînd era cîntăreț la biserica Brezoianu din București.

Între anii 1950—1953, I. Croitoru a făcut parte din Comisia de unificare și uniformizare a cîntărilor psaltice de strană din Biserica Ortodoxă Română.

Dimitrie Cuclin (5 aprilie 1885, orașul Galați — 7 februarie 1978, București).

A studiat la Conservatorul din București (1903—1907), la Conservatorul din Paris (1907—1908) și la Schola Cantorum (1908—1914) din Paris.

A funcționat ca profesor la Conservatorul bucureștean (1918—1948), cu excepția anilor 1922—1930, cînd a activat la Conservatorul și la Colegiul muzical din New York.

S-a afirmat de timpuriu ca mare compozitor, filozof, literat, și estetik muzical, înzestrat cu o cultură vastă. Este unul din cei mai prodigioși și profunzi compozitori români.

N-a neglijat nici creația corală bisericească, deși lucrările sale de tipul acesta sînt destul de dificile în execuție. Dintre acestea amintim: *Psalmul 36* pentru cor mixt (1936), *Liturghia în fa major* pentru cor mixt (1936), *Liturghia în mi minor* pentru două voci egale (1938), *Liturghia în la major* pentru cor mixt (1939), *Liturghia în sol major* (1940), cantata *Iisus înaintea morții* și cele inserate în Simfonia a V-a, *Hristos a înviat* (în 40 de variante), *Aliluia*, *Crezul* și multe alte coruri și imne religioase ⁵⁰.

Creația sa corală religioasă, bazată pe filonul folcloric, degajă «un puternic umanism, datorită melosului generos, cantabil, totdeauna de bună calitate și a sonorităților luminoase, optimiste» ⁵¹.

48. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 154—155; N. Moldoveanu, *art. cit.*, p. 282—283.

49. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 144—145; Doru Popovici, *op. cit.*, p. 59—160; N. Moldoveanu, *Cîntarea corală în Biserica Ortodoxă Română în secolul al XX-lea*, p. 283.

50. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 146—149; Mihail Jora, *Anuarul Conservatorului...*, p. 101—104; N. Moldoveanu, *Cîntarea corală...*, p. 284; Doru Popovici, *op. cit.*, p. 141—147.

51. Doru Popovici, *op. cit.*, p. 146.

Simeon Nicolescu (București, 31.VII.1888—21.I.1941); după ce a inițiat în tainele psaltichiei cu tatăl său, arhiereul Nifon Nicolescu-Piteșteanul, și cu episcopul Evghenie Humulescu-Piteșteanul, ambii excelenți protopsalți și compozitori de muzică psaltică, și-a aprofundat cunoștințele muzicale la Conservatorul din București, iar concomitent a studiat și la Facultatea de drept, obținind licența.

Profesor de muzică în București, dirijor de cor la biserica Zlătari a Domnița Bălașa, fondator și conducător al unor societăți muzicale în Capitală, compozitor de muzică simfonică, vocal-sinfonică, de teatru, corală, vocală etc., a tipărit în 1913 și 1929 *Cîntările Sf. Liturghii pentru cor mixt*, în care armonizează unele melodii psaltice pe care nimeni nu le-a abordat. Așa sînt de pildă: *Sfinte Dumnezeule*, pe glasul 6 (cromatic), *Răspunsurile mari* și *Pre Tine Te lăudăm* pe același glas, compuse de preotul Ioniță Năpîrcă, în secolul trecut.

Meritul lui S. Nicolescu stă tocmai în faptul că a avut curajul la vremea aceea, cînd de abia glasurile diatonice își puteau găsi un veșmint polifonic oarecum adecvat, potrivit specificului lor, să abordeze glasurile cromatice păstrîndu-le caracterul și construcția lor specială, lucru mai puțin sau deloc obișnuit la începutul secolului nostru.

A mai compus cîteva piese religioase, cum sînt: *Miluește-mă Dumnezeule* (1915), *Credo*, pentru solo, cor și orgă, *Fericirile*, pentru bariton, cello și pian, *Ad majorem Dei gloriam*, pentru soliști, cor și orchestră (1933)⁵².

Ioan D. Chirescu (5 ianuarie 1889, Cernavodă — 25 martie 1980, București). Și-a făcut studiile la Seminarul Central din București (1902—1910), la Conservatorul de aici (1910—1914) și la Schola Cantorum din Paris (1922—1927), unde dirija și corul capelei române.

Pînă să fie trimis la Paris a suplinit la Conservatorul din București și la cel din Iași, iar cînd s-a întors a fost titularizat, urmîndu-i, atît la catedră, cît și la conducerea coralei «Carmen», maestrului său, D. G. Kiriac († 1928). A funcționat la catedră pînă în 1962.

Formația sa teologică, mai bine spus familiarizarea din copilărie cu muzica psaltică, se va întrezări în toată creația sa corală bisericească, fiindcă nu a părăsit nici o clipă acest filon de aur, mai ales că el însuși era un interpret desăvîrșit și dirijorul corului bisericii Domnița Bălașa, unde activau carmeniștii în special.

Profesor universitar emerit, compozitor, dirijor și artist al poporului, urmaș la catedră și la pupitrul al lui D. G. Kiriac, I. D. Chirescu și-a adunat într-un volum aproape toată opera muzicală bisericească, reușind, cu binecuvîntarea vrednicului de pomenire patriarhul Justinian, s-o tipărească în revista «Glasul Bisericii» (nr. 3—12/1972) și în extras, sub titlul: *Cîntările Sfintei Liturghii după vechile melodii tradiționale psaltice, ce se cîntă la strană în Biserica Ortodoxă Română*, transpuse și armonizate pentru cor mixt. Lucrarea cuprinde, în cele 307 pagini, cîntările Sfintei Liturghii pe glasul 5 psaltic (p. 1—97), cele pe glasul 8 (p. 99—172), precum și o anexă cu axioanele praznicale, chinonice (concerte du-

52. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 328—329; Doru Popovici, *op. cit.*, p. 128—129; Nicu Moldoveanu, *art. cit.*, p. 284—285.

minicale) și multe alte cîntări bisericești necesare tuturor slujbelor religioase.

Intr-un scurt cuvînt de la începutul lucrării, autorul își exprimă «vie recunoștința înaintașilor noștri, atît celor care s-au străduit să adapteze în dulcea limbă românească și să compună neîntrecutele melodii psaltice, cît și celor care, în decursul vremii, le-au înveșmîntat în minunata haină armonico-polifonică, urmînd calea deschisă, la începutul veacului, de neuitatul nostru maestru, profesorul D. G. Kiriac». Stilul coral al lui I. D. Chirescu, «este un rezultat al unei originale sinteze dintre modalismul lui Kiriac și paralelismul major-minor specific lui Cucu și Vidu»⁵³. «Spre deosebire de Kiriac și Cucu, care au avut afinități cu contrapunctul de cristal al lui Palestrina, Ioan D. Kirescu s-a simțit atras în mai mare măsură de polifonia barocă. Ceea ce-l aseamănă cu cei doi înaintași ai muzicii corale românești sînt simplitatea și eficiența scriiturii corale, datorită cărora a dobîndit încă de la începuturile carierei sale componistice o bine meritată popularitate»⁵⁴.

În 1932, I. Popescu-Pasărea semnală, în legătură cu un concert de muzică liturgică corală, susținut la Biserica Popa Rusu din București, următoarele: «Un progres frumos se remarcă la tinerii profesori: Ștefan Popescu, Cucu, Lungu și mai ales Chirescu». Mai tirziu, la 20 aprilie 1940, într-un concert de muzică psaltică bisericească, susținut la Ateneul Român de corala «Carmen» sub conducerea lui I. D. Chirescu, au fost executate cîteva din lucrările sale corale psaltice reprezentative⁵⁵.

Nicolae C. Lungu. S-a născut la 2 martie 1900 în comuna Dobridor, din județul Dolj. După ce a absolvit Seminarul Central din București, s-a înscris la Conservator în 1920, continuînd concomitent și Teologia. În 1925 termină studiile de la Conservator, iar în 1927 își va susține licența în Teologie.

Profesor la cîteva licee din București, mai apoi profesor universitar la catedra de Muzică bisericească și ritual de la Institutul Teologic de grad universitar din București (1949—1975), excelent dirijor de cor la coralele «Carmen» și «România», la biserica Amzei, la Sf. Spiridon Nou și, din 1947, la corala Patriarhiei Române, a promovat lucrări corale bisericești de o autentică valoare artistică. A fost întotdeauna adeptul executării pieselor corale pur românești, fie ele laice sau bisericești, și mai ales al celor bazate pe cîntările noastre de strană tradiționale.

A compus un număr mare de piese corale à capella sau cu acompaniament, populare, patriotice, religioase, lucrări didactice, studii și articole⁵⁶.

Pe noi ne interesează, în acest studiu, creația corală bisericească; de aceea vom aminti lucrările principale de acest gen.

Liturghia psaltică pe vechile melodii bisericești tradiționale, transcrise pe notația liniară și armonizate pentru cor mixt, București, 1957.

53. Doru Popovici, *op. cit.*, p. 141.

54. *Ibidem*.

55. I. Popescu-Pasărea, *Liturghia corală în stil bizantin*, în «Cultură», 1932, nr. 4, p. 7—8.

56. Liviu Rusu, *Ioan D. Chirescu în slujba muzicii corale*, București, 1959; N. Moldoveanu, *art. cit.*, p. 286.

În afară de cele două Liturghii complete pe glasurile 5 și 8, această carte mai cuprinde un adaos cu axioane praznicale, cîntări din slujba parastasului, a hirotoniei și chinonice ca : Stihira a III-a de la vecernia glasului 6, pentru cor mixt cu solo bass ; Cu noi este Dumnezeu pe glasul 8, cu stihuri alese ; Cămara Ta, Mintuitorul meu, pe glasul 8 ; Hristos a înviat, pe glasul 2 ; Cine este Dumnezeu, pe glasul 7, Ziua învierii, pe glasul 5, toate pentru cor mixt, și câteva coruri bisericești compuse de compozitorii D. G. Kiriac, Gh. Cucu, T. Teodorescu și alții.

Alte cîntări liturgice : Heruvicul și Răspunsurile mari pe glasul 3 ; Răspunsuri mari pe glasul 4 (leghetos), axion duminical, pe glasul 5 (după melodia lui Ștefanache Popescu) cu solo tenor ; toate axioanele praznicelor împărătești prelucrate după melodiile lui Macarie și Varlaam ; troparele Învierii pe cele opt glasuri ; tropare și condace de la unele praznice împărătești și sfinți mari.

Cîntări din perioada Triodului : Heruvicul Cinei Tale pe glasul 6 și axionul Din ospățul Stăpînului..., pe glasul 5 din Joia Mare ; Aliluia și troparele deniilor, pe glasul 8, Prohodul Domnului, ș.a.

Chinonice : *Pre Tine, Dumnezeule*, pe glasul 8 ; Mare minune (stihiră de la vecernia glasului 5) ; Dogmatica glasului 5, Voscreasna a XI-a pe glasul 8, cu solo bariton ; Să se îndrepteze rugăciunea mea, pe glasul 1, cu solo tenor ; Lumină lină, pe glasul 8 ; Cîntarea a IV-a din Polieleul Sf. Trei Ierarhi, pe glasul 1, pentru cor bărbătesc ; Doamne auzi glasul meu (în stil psaltic) ; Laudă suflète al meu, pe glasul 5 ; Priveghere (pentru cor bărbătesc, toacă și clopote (pian) ; Către Tine Doamne (în stil liber) și multe altele.

Colinde : Trei crai de la Răsărit, O ce veste minunată, La Vitleem colo-n jos, Mărire-ntru cele-nalte, Și ne lasă gazdă-n casă, Plugușorul ș.a.

Din 1949 pînă de curînd a condus o comisie pentru uniformizarea și unificarea cîntărilor psaltice de strană. Astfel, împreună cu prof. Ion Croitoru, preot prof. Grigore Costea, preot prof. univ. dr. Ene Braniște și prof. Chiril Popescu, a transcris pe ambele notații muzicale suprapuse aproape toate cîntările necesare stranei pe care le-a tipărit în perioada 1950—1980, nu înainte de a elabora o Gramatică a muzicii psaltice (București, 1951).

Nicolae Lungu, ucenic al marelui Kiriac, a urmat neabătut calea deschisă de acesta în ceea ce privește cîntarea corală bisericească fundamentată pe melodiile tradiționale, căutînd mereu să stilizeze melodiile și să le înveșmînteze într-o armonie cît mai adecvată și cît mai accesibilă.

Putem afirma, fără să greșim, că profesorul, compozitorul și dirijorul N. Lungu lasă posterității cel mai voluminos și mai variat ciclu de lucrări corale bisericești, predominînd net, în a doua jumătate de veac XX, întreaga activitate muzicală psaltică din Biserica Ortodoxă Română. Profe-

57. *Ibidem*.

58. Vezi Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 281—283 ; N. Moldoveanu, *Profesorul, compozitorul și dirijorul Nicolae Lungu — la 75 de ani*, în «BOR», XCII (1975), nr. 5—6, p. 694—697.

sorul N. Lungu este cel care a pus la îndemână atît cîntăreţilor de strană cît şi dirijorilor de cor toată gama de cîntări necesare cultului divin.

Preotul Ion Popescu-Runcu (25.XII.1901, Runcu, Dimboviţa — 5.XI.1975, Bucureşti) s-a făcut cunoscut în Biserica noastră, ca şi în alte Biserici ortodoxe surori, prin lucrările sale corale bisericeşti atît pentru cor mixt, bărbătesc, voci egale, cît şi pentru cor cu acompaniament de pian sau orgă. Licenţiat în teologie, preot misionar la comunitatea română din Bulgaria timp de 25 de ani, apoi preot la biserica «Scaune» din Bucureşti şi dirijor al Coralei preoţilor din Capitală, a creat extrem de mult pe plan muzical: Remarcabile sînt lucrările sale: *Cîntările Sfintei Liturghii în stil psaltic* (Bucureşti, 1956), pentru toate formaţiile corale, *concertele sale religioase*, toate compuse într-un stil quasi-bisericesc pe care l-am numit de multe ori «stilul Runcu». De asemenea rămîn celebre: fresca muzicală în formă de oratoriu «*În vremea aceea...*», în care ni se înfăţişează Patimile şi Învierea Mîntuitorului; apoi «*Balada vremiilor străbune*», colindele sale, fie culese, fie create şi multe altele; Liturgia pentru cor mixt în stil liber (în «*Glasul Bisericii*», 5—6; 7—8, 1979).

Majoritatea concertelor sale religioase au fost adunate şi tipărite (pentru cor mixt şi bărbătesc) în volumul «*Iubi-Te-voi, Doamne*», Bucureşti, 1960.

Între paginile 219—378, volumul acesta cuprinde 12 concerte, dintre care două pentru cor bărbătesc, iar zece atît pentru cor mixt, cît şi pentru bărbătesc.

Pentru cor bărbătesc: Mîntuieşte, Doamne, poporul Tău; Doamne, buzele mele vei deschide.

Pentru cor mixt şi bărbătesc: Să învieze Dumnezeu, Slavă întru cei de sus, Dintru adîncul inimii mele, Hristos a înviat, Dumnezeuul mîntuirii mele, Vecernii (concert de Crăciun), Chinonic în Postul Mare (Doamne, pe mine cel nevrednic), Priveşte din cer (meditaţie pe un motiv din simfonia «*Neterminată*» de Franz Schubert), Psalmul 3 (Doamne, cit de mulţi sînt duşmanii mei), Imn de slavă.

Colinde: Triptic de Crăciun, Trei Magi, Coronită dalbă, Sus la poarta raiului, Sus în deal la Galileia, Maică Preacurată, Ia sculaţi, voi gazde mari, Moş Crăciun, Cetiniţă cetioară ş.a.⁵⁹

Preotul Radu Antofie (14.VII.1904 Cilibia, jud. Buzău), compozitor, filolog, folclorist şi preot în oraşul Buzău, a scris numeroase piese corale bisericeşti şi colinde atît pentru formaţii mixte cît şi pentru bărbăteşti. Unele sînt tipărite în revistele noastre bisericeşti⁶⁰, iar altele (foarte multe) îşi aşteaptă rîndul. Cele mai interesante dintre ultimele sînt: *Doxologia în stil psaltic*, pentru cor bărbătesc, *Pre Tine Dumnezeule*, pentru cor mixt şi bărbătesc cu solişti, 15 concerte pe texte din psalmi, o liturghie pentru cor mixt, axioane etc.

Gheorghe Danga (Bucureşti, 1.X.1905—5.IX.1959), absolvent al Conservatorului şi al Academiei Comerciale din Bucureşti, fost dirijor al

59. Diac. conf. dr. Nicu Moldoveanu, *Preotul, compozitorul şi dirijorul Ion Popescu Runcu* (studiu dactilografiat, în curs de apariţie).

60. Vezi «*Glasul Bisericii*», XXVIII (1969), nr. 5—6, p. I—X; XXXII (1973), 9—10, p. I—IV; Idem, 11—12, p. I—XVI; XXXIII (1974), nr. 11—12, p. I—III; XXXIV (1975), nr. 11—12, p. X—XIV, XXXV (1976), 1—2, p. I—IX ş.a.

corului Radiodifuziunii Române (1941—1949) și al altor societăți corale, prin muncă și talent deosebit și-a creat un nume binecunoscut în lumea muzicii ⁶¹.

Pe lângă celebrele sale coruri pe teme populare — Ca la Breaza, Sirba-n căruță, Zamfira și multe altele, Gh. Danga a compus și câteva lucrări corale pentru biserică. Cele mai multe se află în posesia corului bărbătesc de la biserica Albă din București. Dintre acestea amintim : *Liturghia pentru cor bărbătesc*, *Doamne miluiește*, *Întreit*, *Veșnică pomenire*, *Sfinte Dumnezeule*, ș.a. pentru slujba înmormintării, precum și câteva concerte religioase de o rară frumusețe.

Nelu Ionescu (București, 20.XI.1906—2.XII.1976), absolvent al Conservatorului bucureștean (1929), profesor la diverse licee din Craiova și București, fondator al ansamblului «Cintarea Olteniei» și al corului C.F.R. din Craiova, precum și al Revistei muzicale, a compus muzică de teatru, de cameră, simfonică, corală, vocală, excelând în cîntecele pentru copii. A compus și câteva coruri religioase cum sînt : *Rugăciune*, *Înviere* și a cules multe *colinde* pe care, armonizîndu-le, le-a tipărit la Craiova, în 1942 ⁶².

Preotul Alexandru Delcea (7.XI.1908, Țigănești, Telcorman — București, 1985), fost slujitor la biserica Sfîntul Nicolae-Vlădica și dirijor al coralei preoților din București. A compus mai multe piese corale religioase și patriotice, a cules și armonizat sau a aranjat pentru cor bărbătesc numeroase colinde și alte imne religioase. Remarcabile sînt piesele corale «Graiurile mele», pentru cor bărbătesc și solo bariton, psalmul 27 (Domnul este lumina mea), Imn de Paști, Să se umple gurile noastre, psalmul 144 și multe altele.

Paul Constantinescu (Ploiești, 20 iunie 1909 — București, 20 decembrie 1963) s-a remarcat în domeniul coral bisericesc nu atît prin *Liturghia bizantină*, cit prin celebrele sale oratorii bizantine : *Nașterea Domnului și Patimile și Învierea Domnului*, adevărate capodopere muzicale în care autorul valorifică la maximum melosul nostru bisericesc tradițional.

În calitatea sa de dirijor al corului bisericii «Sf. Visarion» din București, Paul Constantinescu a avut ocazia să colaboreze cu eminentul muzician bizantinist, preotul Ioan D. Petrescu-Visarion († 1970), aprofundîndu-și acum și mai mult cunoștințele în descifrarea manuscriselor muzicale vechi bizantine, folosite mai tîrziu în celebrele sale Oratorii.

Fie că prelucrează melodii ale clasicilor noștri : Macarie, Anton Pann, Dimitrie Suceveanu, Ștefanache Popescu, Ion Popescu-Pasărea ș.a., fie că scrie sau compune melodii noi în stil psaltic, Paul Constantinescu a păstrat cu sfințenie caracteristicile muzicale ale cîntării noastre bisericești psaltice pe care a îndrăgit-o încă de pe băncile școlii, pe care a studiat-o singur sau ajutat de alții, pe care a stăpînit-o perfect și pe care a iubit-o pînă a închis ochii.

Ajutat de vaste cunoștințe dobîndite cu trudă de-a lungul anilor, Paul Constantinescu a compus o Liturghie în stil psaltic, pentru cor mixt,

61. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 153—154.

62. *Ibidem*, p. 246—247.

și două celebre Oratorii, care pot sta alături de cele mai reușite lucrări de acest gen din repertoriul universal.

Liturghia în stil psaltic pentru cor mixt a fost terminată la 27 octombrie 1936 și a fost distinsă cu Premiul Sfintei Patriarhii. Atît ca melos bizantin, cît și ca înveșmîntare armonică și contrapunctică, această Liturghie, deși pretențioasă în execuție, constituie un real exemplu pentru vremea de atunci, întrucît ea se înscria în preocupările Bisericii și ale compozitorilor de a se întoarce, în ceea ce privește cîntarea corală bisericească, la vechile noastre melodii psaltice sau creații în stil psaltic pentru a se contracara influențele străine puternic alimentate de primii noștri compozitori de muzică corală bisericească. Acum apare tipărită în Editura Institutului Biblic, sub îngrijirea preoților dirijori Iulian Cârstoiu și Constantin Drăgușin.

Fericit bărbatul este o lucrare armonizată pentru cor bărbătesc, după melodia foarte inspirată a protopsaltului Ion Popescu-Pasărea, coleg de profesorat cu Paul Constantinescu la Academia de muzică religioasă.

Cele două Oratorii compuse de Paul Constantinescu (Patimile și Învierea Domnului — 1943, revizuit în 1948, și Nașterea Domnului, în 1947), se înscriu în circuitul muzicii universale încă de la elaborarea lor.

Textele recitate, ca și cîntările folosite, au fost selecționate în strînsă colaborare cu Preotul Ioan D. Petrescu-Visarion. Oratoriile acestea se situează dîncolo de limitele oricărui curent, înscriindu-se pe linia celor mai inspirate lucrări muzicale religioase din întreaga lume ortodoxă⁶³.

Gheorghe Dumitrescu (15 decembrie 1914, comuna Oteșani, județul Vilcea). A învățat la Seminarul Teologic din Rîmnicu-Vilcea și la Conservatorul din București (1934—1941).

Violonist, compozitor și dirijor la Teatrul național din București (1935—1946), compozitor al Ansamblului artistic al armatei (1947—1957) și profesor de armonie la Conservatorul din București (din 1951), creator al unor opere cu caracter istoric, al multor cantate și oratorii, Gheorghe Dumitrescu nu a neglijat nici muzica de biserică.

El a compus o *Liturghie modală* pentru cor mixt, executată în primă audiență de către corala Sf. Patriarhii, sub conducerea profesorului și compozitorului Nicolae Lungu, în prezența patriarhului Justinian, în Catedrala patriarhală, în toamna anului 1968. Atunci regretatul patriarh a asemănat această Liturghie cu Missa solemnis. Nu știm de ce nu s-a publicat.

A mai compus un *imn festiv* dedicat patriarhului la împlinirea vârstei de 70 de ani, publicat în «BOR», LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. I—IV (text pr. C. Stănescu)⁶⁴.

Mai pot fi menționați la loc de cinste compozitorii: *Barbu Anastasescu* (1852—1922); *Ion Bohociu* (1874—1944), cu cele câteva piese corale religioase; *Heruvice* în re major, altul în mi minor, *Pre Tine Te lăudăm*, chinonicul «Doamne, auzi-mă», colinde ș.a.; *Ionel Gh. Brătianu*

63. Vasile Tomescu, *Paul Constantinescu*, București, 1967; Doru Popovici, *Muzica corală românească*, București, 1966, p. 161—166; Viorel Cosma, *Muzicienii români, Lexicon*, București, 1970, p. 131—133; Diac. conf. dr. N. Moldoveanu, *Compozitorul Paul Constantinescu — 20 de ani de la moartea sa*, în «Studii Teologice» XXXV (1983), 9—10, p. 714—28.

64. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 178—181.

(1885—1921) cu ale sale două Liturghii, una pentru cor mixt și alta pentru trei voci bărbătești ; *Mihail Bărcă* (1888—1973), cu Liturghia pe teme psaltice pentru cor mixt, cinci cîntări bisericești, colinde etc. ; *Const. I. Baci* (1889—1959), cu Liturghia în la bemol major pentru cor mixt ; *Alexandru Zavulovici* (1888), cu imnele Sfintei Liturghii, axionul Floriilor, Troparul Nașterii ; doxologia, axionul De tine se bucură, toate pentru cor mixt ; *Vasile I. Popovici* (1900—1973), *Constantin Constantinescu* (1903), *Liviu Rusu* (1908), *Achim Stoia* (1910—1973), *Emanuel Elenescu* (1911), *Ioan Cristescu* († 1966), fost profesor de muzică bisericească la Seminarul teologic din București, între 1957—1963, *Boris Chelaru* ; *C. V. Simionescu* ; *Arhidiaconul Evghenie Dascălu* (1911), ecleziarhul Catedralei patriarhale, a compus și publicat *Cîntările Sfintei Liturghii* pentru cor mixt în («Glasul Bisericii», nr. 11—12, 1974). *Răspunsuri mari* pe glasul 5 (G.B., XXXII (1978), 1—2, p. I—VIII) ; *Cîntări speciale la Vohodul praznicelor împărătești* (ms.), *Rînduiala înmormîntării diaconilor și preoților de mir cînd slujește un arhieru* (ms.), *Rînduiala înmormîntării în ziua de Paști* (ms.), *Rînduiala stînjirii bisericilor noi* (ms.), ș.a.

Preotul **Iulian Cârstoiu** (Buciumeni, jud. Dîmbovița, 2.II.1927), fost dirijor al Corului Episcopiei de Oradea (1953—1968), actualmente dirijorul Coralei Sfintei Patriarhii, a compus în stil psaltic o *Liturghie completă pentru cor mixt*, publicată în «BOR», nr. 5—6, și 11—12/1972, precum și alte piese corale liturgice : *Heruvic*, glas 1, *Antiofane*, glas 4, *Pre Tine te lăudăm*, glas 4, concertul festiv «*Mare ești, Doamne*», pentru cor bărbătesc, *Doxologia lui Ghelasie Basarabeanul*, pe glasul 5, (stihuri alese), armonizări de podobii, concertul *Lăudați pe Domnul, colinde, cîntece de stea, plugușorul* și multe altele ⁶⁵.

Preotul **Constantin Drăgușin** (Bascovele-Cotmeana, jud. Argeș, 24.VII.1931), licențiat și absolvent al cursurilor de doctorat în Teologie, precum și al Conservatorului din București, fost profesor de muzică în învățămîntul teologic și cel laic, aproape un sfert de veac, actualmente șef serviciu la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române și dirijor al Coralei Sfintei Patriarhii, a compus numeroase cîntări corale bisericești pentru cor mixt și bărbătesc.

A publicat în «Glasul Bisericii» *Liturghia în stil psaltic* pentru cor mixt (glas 1, 4, 5, 6, 8) *colinde* (1966), *Imn festiv* (1971), *Răspunsuri finale* pe glasul 2 (ms.), *Concertul Lăudați pe Domnul* (glas 5, ms.), iar în Repertoriul coral apărut în 1983 sub îngrijirea subsemnatului i s-au tipărit următoarele piese corale bărbătești : *Rugăciune*, *Pre învățătorii cei mari* (cîntare psaltică pe glasul 2), *Răspunsurile mari*, *Cuvine-se cu adevărat, colinde* : *La Betleem în noapte și Astăzi se naște Hristos*, precum și aranjamente pentru cor bărbătesc ale capodoperelor beethoveniene : *Oda bucuriei* din Simfonia a IX-a și fantezia «Cîntare păcii» ⁶⁵.

65. Vezi și «BOR», nr. 6/1973, nr. 11—12/1974 și 1977.

66. Vezi și «Studii Teologice», XXXIV (1982), 1—2, p. 110.

Diaconul Marin Velea (17.VII.1937, Întorsura, jud. Dolj), licențiat și absolvent al cursurilor de doctorat în Teologie, precum și al Conservatorului din București, profesor de muzică la Seminarul Teologic din București, din 1970 și dirijor al corului de la biserica Sf. Elefterie, a compus și armonizat diverse cântări corale, fie pentru formații mixte, fie bărbătești sau pentru voci egale : *Liturghia în stil psaltic pentru cor mixt*, tipărită în «Glasul Bisericii», nr. 1—2, 5/1977 ; 6—9 1980 și în extras (1981), și alte piese liturgice separate : *Pre Tine Te lăudăm, Sfinte Dumnezeule*, pe glasul 3, *Axion duminical*, pe glasul 5 (în «Studii Teologice», nr. 1—2/1967) ; *Pre Tine Te lăudăm* (în «Glasul Bisericii», nr. 9—10/1975), *Mulți ani trăiască* («Glasul Bisericii», nr. 7—8/1976), a armonizat pentru cor mixt *Tatăl nostru*, de C. Porumbescu, *Cu trupul adormind, Cercetatu-ne-a pe noi*, troparul *Sf. Împărați Constantin și Elena, Mărturisiiți-vă Domnului*, după A. Pann, *Axionul duminical* pe glasul 8, după I. Popescu-Pasărea, *Fecioara Așteazi*, colindele : *Flori dalbe, flori de măr, Azi în Betleem, În orașul Betleem* ș.a. Este autorul mai multor articole, studii și recenzii de specialitate ⁶⁷.

Diaconul Nicu Moldoveanu (20.X.1940, Scinteia, jud. Ialomița), licențiat și doctor în Teologie (1974), specialitatea Muzică bisericească și ritual ; a făcut și cursuri de perfecționare la Academia de muzică din Viena (1980—1981), conferențiar la Institutul Teologic Universitar din București pentru catedra de Muzică bisericească și ritual. Diac. N. Moldoveanu a compus, armonizat și aranjat pentru cor bărbătesc numeroase piese corale liturgice, chinonice, toate după melodii psaltice tradiționale sau create în stil psaltic, colinde din diferite regiuni ale țării. A scris studii, articole, recenzii de specialitate.

Fără să le enumerăm pe toate, amintim doar că a tipărit *cîteva broșuri* conținând coruri religioase, patriotice, colinde etc. în Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, în 1968, 1975, 1976, 1980.

În 1983 a tipărit un *Repertoriu coral* pentru formații bărbătești și voci egale (556 p.), care este de fapt o antologie corală cuprinzând creația mai multor compozitori. A fost împărțit în patru mari capitole : 1) *Cîntările Sfintei Liturghii*, după mai mulți autori (două Liturghii complete pe glasul 1 și pe glasul 7 și alte piese liturgice separate sînt opera autorului) ; 2) *Concerte religioase* din perioada octoihului, a triodului și a pentecostarului după diferiți autori ; 3) *Colinde și cîntece de stea* de Crăciun, Anul Nou și Florii ; 4) *Coruri laice* — patriotice și populare și coruri clasice din repertoriul românesc și universal ⁶⁸.

67. Vezi și Diac. conf. Nicu Moldoveanu, *Preocupări de muzică și muzicologie în BOR în ultimii cincizeci de ani (1925—1975)*, în «Studii Teologice», XXIX (1977), nr. 3—4, p. 275 și 296 ; Drd. Vasile Stanciu, *Muzică și muzicologie bisericească în revistele noastre centrale și mitropolitane în perioada 1975—1983* (studiu dactilografiat), București, 1984, litera V.

68. Vezi și «Studii Teologice», XXXIV (1982), nr. 1—2, p. 115—116 ; XXIX (1977), nr. 3—4, p. 273, 283, 284 ; Drd. Vasile Stanciu, *art. cit.*, litera M.

A.
(Idiom
pescu,
zicale.

Și
nuă dr
moniz
liber f

Îc
Arad
din Ia
sor de
profes
jor al
muzic

P
stil pe
profes
religie
unele

L
pentru
tru vc
sebeș
Liturg
de arl
A

oane,
moas

I
de fa
tima
cauza

l
pentr
șana,
și arr

muzic
uzire
Cozia

6
Vance

Are gata de tipar : *Slujba praznicelor împărătești și a sfinților mari* (Idiomelaru), după D. Suceveanu, Macarie, A. Pann, Ștefanache Popescu, I. Popescu-Pasărea, Chiril Popescu și alții, pe ambele notații muzicale.

B. TRANSILVANIA ȘI BANAT

Și în aceste provincii românești de peste munți, compozitorii continuă drumul trasat de înaintașii lor în secolul precedent, prelucrind și armonizând melodiile bisericesti practice aici, dar și compunind în stil liber piese religioase de o reală valoare artistică.

Ion Vidu (17.XII.1863, Minerău, Arad — 1931, Lugoj), a studiat la Arad și Caransebeș, specializându-se, în 1890—1891, la Conservatorul din Iași cu Gavriil Musicescu. A fost dirijor și cîntăreț bisericesc, profesor de muzică la Institutul teologic-pedagogic din Arad (1884—1888), profesor la Școala confesională și la liceul «Coriolan Brediceanu», dirijor al Reuniunii de muzică și cîntări din Lugoj (1888—1927), inspector muzical etc.

Pe lângă culegerile sale de melodii populare și crearea multora în stil popular, devenite de multă vreme clasice, I. Vidu în calitatea sa de profesor la o școală bisericască, a compus foarte multe cîntări corale religioase, atît pentru cor bărbătesc sau mixt, cît și pentru voci egale, unele tipărite, altele (cele mai multe) rămase în manuscris.

Lucrări publicate : *Liturghia Sf. Ioan Chrisostom* în si bemol major pentru cor bărbătesc, Leipzig, 1895 ; *Liturghia Sf. Ioan Chrisostom* pentru voci egale, Leipzig, 1896 ; *Cîntări tunebrale și Hristos a înviat*, Caransebeș, 1904 ; *Liturghia Sf. Ioan Chrisostom* pentru cor mixt, Lugoj, 1930 ; *Liturghia Sf. Ioan Chrisostom* în fa major, transpusă pe notație psaltică de arhidiaconul prof. Ion Mardale, Rm. Vilcea, 1930 ;

Manuscrite : 12 colinde pentru cor bărbătesc și pentru cor mixt ; axioane, pricesne, psalmi etc., pentru cor bărbătesc ; tropare, condace, irmoase, pricesne pentru cor mixt ș.a. ⁶⁹.

Din păcate, creația bisericască a lui I. Vidu stă la antipodul celei de factură folclorică, adică pe cît de îndrăgită și mult practică este ultima categorie, pe atît de puțin accesibilă este prima. Și aceasta din cauza stilului neunitar, cu influențe străine specificului bisericesc.

Un oarecare interes prezintă «Liturghia Sfîntului Ioan Chrisostom» pentru centrele parohiale și popor, cîntată prin Biserica din Banat și Crișana, sub denumirea de «Liturghia pe mare (pe larg, solemn n.n.) aranjată și armonizată pentru patru voci bărbătești de I. Vidu-Lugoj, transpusă pe muzica orientală de Arhidiacon I. Mardale, Râmnicul Vâlci, sub călăuzirea și binecuvîntarea P. S. Episcop Vartolomeu, R. Vâlci, Tipografia Cozia a Sf. Episcopii, 1930».

69. Viorel Cosma, *Lexicon*, p. 451—453 ; Idem, *Ion Vidu*, București, 1956, Zeno Vancea, *op. cit.*, p. 167—177.

I. Mardale a aranjat-o pe glasul 3, deși aceste cîntări folosesc aproape integral formule de glasul 8 mai ales 4, plagalul sau derivatul acestuia.

Antoniu Sequens (17.XII. 1865 — 2.VI.1938 Caransebeș), absolvent al Școlii Cantorum din Praga (1880—1885), apoi organist și cantor al catedralei din Cattaro-Dalmația (1885—1887), dirijor al Societății Filarmo-nice din Maccarsca—Italia și, în sfîrșit, profesor de muzică la Institutul Teologic din Caransebeș (1888—1938), unde a profesat pînă în anul morții sale. Concomitent era și dirijorul Reuniunii române de muzică și cîntări din același oraș bănățean.

A scris muzică simfonică, corală, pentru pian, lucrări didactice, precum și muzică corală pentru biserică. Din această ultimă categorie amintim *Liturghia* în sol major pentru cor mixt la șase voci (Caransebeș, 1903), aceeași Liturghie pentru cor bărbătesc, *Cîntări funebreale* (Caransebeș, 1929), chinonicul *Lăudați pre Domnul* (Buc., 1937), axionul Paștilor *«Ingerul a strigat»* pentru cor mixt la șase voci și altele ⁷⁰.

În Repertoriul formațiilor corale bisericești s-au impus frumoasele Răspunsuri mari modale.

Preotul Timotei Popovici (20.VIII.1870, Tincova, Caraș-Severin — 11. VII.1950). Absolvent al Institutului Teologic din Caransebeș, s-a specializat în armonie și dirijat coral cu Gavriil Musicescu la Conservatorul din Iași, între 1893—1895. După o scurtă activitate la Caransebeș, Iași, Lugoj și Brașov a fost numit, în 1900, profesor de muzică la Seminarul «Andreian» din Sibiu, unde a activat pînă în 1945. Concomitent a fost și dirijorul corului Mitropoliei din Sibiu (1907—1945), afirmindu-se ca foarte bun dirijor, compozitor, profesor și publicist.

Creația corală religioasă este alcătuită din multe lucrări, între care amintim : *Cîntările Sfintei Liturghii* pentru cor mixt, bărbătesc și voci egale, tipărite la Sibiu în mai multe ediții (1902, 1912, 1923, 1932, 1933, 1943) ; tropare, irmoase, chinonice, precum și o colecție de colinde pentru cor mixt și bărbătesc (vol. I, Craiova, 1928 ; vol. II, Sibiu, 1945) ⁷¹.

Lucrările sale corale bisericești au la bază, în cea mai mare parte, melosul cîntărilor de strană practicate în Transilvania și Banat, dar nu lipsește nici cel psaltic (vezi : *Împărate ceresc*, pe glasul 6 ș.a.).

Să nu uităm că T. Popovici se formase din punct de vedere muzical, atît în Banat și Transilvania, cît și în Moldova și păstra legături strînse cu mișcarea muzicală prosperă ce avea loc în Muntenia, în special în capitala țării, București.

Părintele Timotei a reușit să îngemăneze stilul polifonic apusean cu cel specific melosului modal-popular și bisericesc.

A fost o figură luminoasă a muzicii noastre corale. Atît ca dirijor al corului mitropolitan, timp de aproape patruzeci de ani, cît și ca profesor

70. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 396—397.

71. Alexandru Levy Ivela, *Dicționar muzical ilustrat*, București, 1927, p. 160—161 ; Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 368—369.

de muzică bisericească la Academia Teologică Andreiană din Sibiu, timp de aproape jumătate de veac, a lăsat posterității lucrări corale de referință ⁷².

Preotul Francisc Hubic (21.X.1883, Abram — ?XI.1947, Oradea,) a studiat la Beiuș, Oradea și Budapesta. La Beiuș și-a făcut liceul, la Oradea teologia, iar la Budapesta, Academia de muzică. A funcționat ca profesor de muzică la liceul din Beiuș (1912—1924), și apoi la Oradea (1924—1947).

Pe lângă creațiile sale simfonice sau vocal-simfonice, Fr. Hubic a compus și muzică pentru biserică în gen coral și chiar coral-simfonic, lucrările sale depășind liniștitul stil bisericesc ortodox.

Enumerăm câteva din compozițiile sale religioase : *Liturghia Sfintului Ioan Gură de Aur* pentru cor mixt și bărbătesc (cea pentru cor mixt este dedicată episcopului greco-catolic Demetriu Radu de Oradea-Mare), Beiuș, 1912 ; *Liturghia Sf. Vasile cel Mare* pentru cor mixt și orchestră, *Psalmul 93, Doxologia, Vecernia și imnele sacre ; Lăudați pre Domnul ; Vecernia solemnă ; Slujba patimilor ; Prohodul Domnului ; Ingerul a strigat* pentru solo sopran, cor și orchestră ș.a. A cules și armonizat colinde. Cel mai cunoscut colind al său este «Florica». Mănuiește cu măiestrie armonia și contrapunctul, dar compozițiile sale sînt mult prea dezvoltate pentru slujbele noastre bisericești ⁷³.

Cornel Givulescu (6 septembrie 1893, Săvirșin, județul Arad — 20 februarie 1969, Cluj).

A studiat muzica la Budapesta și Viena și filozofia și estetica la Universitatea din capitala ungară.

Între anii 1924 și 1948 a funcționat ca profesor de cîntare bisericească la Academia Teologică din Oradea, apoi la Arad și Timișoara.

După ce a notat *Cîntările celor opt glasuri de la Vecernie și Utrenie, după varianta în uz pe la Arad și Oradea*, pe care le-a publicat la Oradea, în 1929, Cornel Givulescu a scris și muzică corală religioasă.

Menționăm următoarele lucrări : *Înviere*, pentru cor mixt (1924), trei *Liturghii pentru cor de bărbați*, Arad, 1934 ; 30 *colinde* pentru cor bărbătesc, Timișoara, 1935 ; *Liturghia pentru copii* (1940) ; *Liturghia pentru cor mixt* (1943) ; *Liturghia pentru cor bărbătesc* la trei voci (1945) ; *Șase scene din Noul Testament* pentru cor mixt, precum și oratoriul *Golgota*, pentru soliști, cor și orchestră ⁷⁴.

Nicodim Ganea (14.VII.1878, Bistra, jud. Alba — 24.X.1949), absolut al Școlii pedagogice din Blaj (1900—1904) și al Conservatorului din București (1904—1908), a studiat și la Academia de muzică din Budapesta (1908—1910).

72. Nicu Moldoveanu, *Cîntarea corală...*, p. 287—288 ; Gh. C. Zamfirescu, *Tîmotei Popovici în cultura românească*, în «BOR», XCII (1974), nr. 7—8, p. 956—962.

73. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 239 ; Nicu Moldoveanu, *art. cit.*, p. 290.

74. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 223—224.

A funcționat între 1910—1917 ca profesor de muzică și dirijor la Blaj, Aiud, Sard, Bistra, Bucium, Cîmpeni, Abrud și Roșia-Montană, precum și la București și Sibiu (1918—1938).

A scris, pe lângă muzica de teatru, vocal-simfonică, simfonică, și lucrări corale pentru serviciul divin, ca : *Liturgia* pentru cor mixt, *Cîntări liturgice* pentru 4 voci bărbătești, *La riul Vavilonului* pentru două voci și pian ș.a. ⁷⁵.

Augustin Bena (29.X.1880, Pianu de Jos, jud. Alba — 10.I.1962, Cluj) a studiat la Brașov, Sibiu, Berlin, București și Cluj (aici și-a susținut și doctoratul în filologie în 1924). A funcționat ca profesor de muzică la Seminarul pedagogic-teologic «Andreian» din Sibiu (1906—1909), la liceul din Năsăud (1909—1919) apoi din 1919 pînă în 1941 ca profesor, director (1925—1929) și chiar rector (1932—1941) la Conservatorul din Cluj.

A compus și piese corale bisericești : *Liturgia I în fa major*, pentru cor mixt (1912), *Liturgia II* (1914) pentru voci egale (1915, 1919, 1938) ; *pricesne, Împărate ceresc* ș.a. ⁷⁶.

În general, toate piesele sale corale liturgice sînt bine conturate din punct de vedere melodic și armonic, menținindu-se pe linia unei cîntări dacă nu psaltice, cel puțin cu caracter bisericesc accentuat. Astfel, A. Bena a reușit să alcătuiască lucrări corale religioase pe cît de simple, pe atît de interesante.

Pot fi evidențiate piesele următoare : *Heruvicul, Răspunsurile mari*, chinonicul *Lăudași pe Domnul*, cîntarea *Să se umple gurile noastre* ș.a., care dovedesc cu prisosință că autorul stăpînea o tehnică muzicală temeinică și că și-a dat seama de faptul că prelucrarea și armonizarea melodiilor bisericești comportă un stil aparte. Așa știind lucrurile A. Bena folosește deopotrivă tehnica armoniei și a contrapunctului, isonul, dublarea vocilor, excluderea din acord, în anumite cazuri, a cvintei, ferindu-se, în conturarea liniei melodice, de salturile prea mari ⁷⁷.

Vasile Ijac (11 februarie 1899, Caransebeș — ?) a studiat la Școala Normală din Caransebeș (1913—1917), cu Antoniu Sequens, apoi la Conservatorul din Cluj (1922—1928), și la Schola Cantorum din Paris.

Și-a început cariera muzicală în calitate de corist la Opera Română din Cluj, apoi profesor de muzică la diverse școli, precum și la Conservatorul din Cluj, ca și la Academia Teologică din Timișoara și la alte școli și instituții muzicale.

A compus o *Liturgie în fa major* pentru cor mixt și a armonizat corinde pentru cor mixt și bărbătesc ⁷⁸.

75. *Ibidem*, p. 210.

76. *Ibidem*, p. 242—243.

77. *Ibidem*, p. 59—60.

78. N. Moldoveanu, *art. cit.*, p. 288—289.

Liviu Tempea (? — Cluj — ? 1946), fost profesor la Coservatorul din Cluj pînă în 1940, s-a stabilit în ultimii ani ai vieții la Timișoara, unde a continuat să predea la Academia de muzică de aici ⁷⁹.

A scris puține lucrări corale, dar interesante: *Liturghia* pentru cor mixt, compusă după melodiile vechi bisericești din Transilvania, notate de Dimitrie Cunțan și tipărită la Cluj, în iunie 1933, cultivă cu precădere un stil apropiat de cel psaltic. Remarcabile sînt Răspunsurile mari pe glasul 5, unde autorul păstrează melodia tradițională și creează în stil psaltic formule melodice interesante și cantabile, plasindu-le cînd la o voce, cînd la alta.

Liviu Tempea are, după părerea noastră, un merit tot atît de mare în prelucrarea sau armonizarea melosului tradițional de strănă, ca și Dimitrie Kiriac, Timotei Popovici și ceilalți ⁸⁰.

Sabin V. Drăgoi (Săliște—Arad, 6.VI.1894 — București, 31.XII.1968), a studiat la Conservatorul din Iași (1918—1919), la cel din Cluj (1919—1920) precum și la cel din Praga (1920—1922).

A fost profesor de muzică la Deva, Timișoara, Cluj și, din 1950, la București (profesor la Conservator și directorul Institutului de folclor) ⁸¹.

A compus *Liturghia în mi minor pentru cor bărbătesc*, Timișoara, 1926; *Liturghia solemnă în fa major* pentru cor mixt, Timișoara, 1937; Concertul *Acestea zice Domnul* ⁸², pe glasul 8, pentru cor mixt și solo bariton; chionicele *Doamne, buzele mele vei deschide, Să se umple gurile noastre*, tipărite în Repertoriul coral, «Iubi-te-voi, Doamne», București, 1960.

Liturghia în mi minor pentru cor bărbătesc, multiplicată ceva mai tîrziu la Seminarul de la Curtea de Argeș și închinată patriarhului Miron Cristea, este o lucrare mare care se remarcă prin melosul bogat, cursiv, doinit, de factură transilvăneană și printr-o mare variație melodică și polifonică ⁸³.

Dar, ca și în cazul înaintașului său Ion Vidu, creația corală bisericească (ne referim mai ales la Liturghie), nu s-a impus în repertoriul formațiilor corale bisericești, probabil din cauza gradului ridicat de dificultate interpretativă.

Zeno Vancea (8.X.1900, Bocșa-Vasiovei, jud. Timiș), și-a făcut studiile muzicale la Lugoj (1915—1917), la Cluj (1919—1921) și la Conservatorul din Viena (1921—1926; 1930—1931). Și-a început cariera muzicală la liceul militar din Tîrgu-Mureș (1926—1929), apoi a funcționat ca profesor la Conservatorul din Tîrgu Mureș (1929—1940), la cel din Timișoara (1940—1945) și la cel din București (1940—1968) îndeplinind concomitent și alte funcții în viața muzicală a Capitalei.

79. Doru Popovici, *op. cit.*, p. 131—132.

80. N. Moldoveanu, *art. cit.*, p. 289.

81. Viorel Coșma, *op. cit.*, p. 173—176; Doru Popovici, *op. cit.*, p. 152—156.

82. Pentru cor bărbătesc cu solo tenor este aranjat de N. Moldoveanu și tipărit în *Repertoriu coral* (Buc., 1983).

83. N. Moldoveanu, *art. cit.*, p. 291.

În ceea ce privește creația corală bisericească Z. Vancea a compus *Psalmul 127* (1927), pentru cor mixt, un *Requiem* și două *Liturghii* : nr. 1, pe melodiile de strană din Banat (1928) și nr. 2, pe melodiile de strană din Ardeal (1936), ambele pentru cor mixt⁸⁴. În aceste lucrări autorul se dovedește un subtil melodist și un maestru al polifoniei modale în cel mai înalt sens al noțiunii⁸⁵.

Vadim Șumschi (Chișinău, 26.II.1900 — Timișoara, 24.IV.1956), a studiat la Harcov (1926—1928) și la Timișoara (1924—1928). Și-a început activitatea muzicală la Timișoara ca șef de muzică militară, dirijor de coruri, de orchestră și fanfară, iar între 1949—1956 ca profesor la Institutul de artă și la Liceul de muzică din același oraș⁸⁶.

A scris o *Liturghie* pentru cor mixt în care autorul încadrează melodiile în măsuri de preferință ternare, iar în unele piese liturgice ca : *Fericirile*, *Crezul* și altele utilizează recitativul de factură rusească.

Diaconul Petru Gherman (Săliștea Sibiului, 3 octombrie 1907 — Sibiu, 1 iulie 1941). A învățat la Școala Normală «Andrei Șaguna» din Sibiu, iar în 1925 este primit la Academia Teologică «Andreiană» din același oraș, aflându-se pe tabloul de promoție din 1928, împreună cu viitorul prof. univ. N. Balca și alții.

Pentru meritele și talentul său, mitropolitul Nicolae Bălan l-a trimis ca bursier la Conservatorul din București, studiind cu strălucirii profesori care activau atunci, între 1932—1936.

A fost numit profesor la Academia Teologică din Sibiu, urmînd lui Candid Popa, unde a activat doar patru ani (1937—1941). Concomitent, dirija corul Reuniunii de muzică și cîntări «Gh. Dima», corul Mitropoliei, corul studenților teologi, corul Școlii Normale ș.a.

A compus concertele religioase «*Către Tine, Doamne, am ridicat sufletul meu*», pe glasul 8, *Cu noi este Dumnezeu*, pe glasul 8, *Rugăciune*, toate pentru cor bărbătesc, *Psalmul 129, Hristos a înviat* ș.a. A mai compus cîntece religioase pentru copii și a armonizat o serie de melodii religioase din Transilvania.

În 1941 a tipărit, la Sibiu, o broșură ce cuprinde *patru colinde* armonizate de P. Gherman (Ziurel de zi, Trei Crai, Bună veste și Domn bun)⁸⁷.

Sigismund Toduță (17 iunie 1908, Simeria) a studiat la Conservatorul din Cluj (1931—1933) și la Academia Santa Cecilia din Roma (1936—1938), unde în 1938 își susține și doctoratul în muzicologie la Istituto pontificio di musica sacra.

Din 1949 funcționează ca profesor la Conservatorul din Cluj, unde în anii 1962—1964 a fost și rector.

84. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 437—438.

85. Doru Popovici, *op. cit.*, p. 343.

86. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 419—420.

87. Diac. lector Ion Popescu, *Profesorul Petru Gherman*, în «Mitropolia Ardealului» XXIV (1979), nr. 10—12, p. 900.

I
nică,
voci
care
lerim

I
și-a
Teol
Între
din B

confe
Teol
tru C
dirij
de a
Reun
și re

rală

Litu
nica
1 și
băte

punc
leni

A al
Faci
și la
(ani)

în f
univ

și r
Fun
biu
tule

Prec
p. 7

Din bogata sa creație muzicală (de teatru, vocal-simfonică, simfonică, de cameră, vocală, corală etc.) fac parte : o *Liturghie pentru 4 voci egale* (1938) și o suită de colinde în colecția *15 coruri* (1969), dintre care menționăm : *Dimineața lui Crăciun*, *Dai, Doamne, Ziori, ziori, Velerim, Doamne, Colo sus, Pogorit-a pogorit* ș.a.⁸⁸

Preotul Gheorghe Șolma (13 februarie 1911 — 24.XI.1985, Sibiu). Aici și-a făcut studiile de cultură generală și a urmat cursurile Academiei Teologice între 1928—1932, fiind declarat, în 1932, licențiat în Teologie. Între anii 1934—1938 și-a completat studiile muzicale la Conservatorul din București, ca bursier al Mitropoliei sibiene.

A predat la Școala Normală din Sibiu (1938—1941), când a fost numit conferențiar la catedra de muzică bisericească și ritual de la Institutul Teologic de grad Universitar din același oraș urmându-i diaconului Petru Gherman († 1941). Aici a funcționat până în 1976. Concomitent a fost dirijorul corului Mitropoliei ortodoxe din Sibiu (1940—1976), profesor de armonie la Școala populară de artă (1946—1959), dirijor al corului Reuniunii meseriașilor (1939—1949), al corului Întreprinderii poligrafice și responsabil al Cenaclului Uniunii Compozitorilor din Sibiu⁸⁹.

Profesorul Gh. Șoima a compus muzică simfonică, de cameră și corală (laică și religioasă).

Din creația corală bisericească amintim principalele sale lucrări : *Liturghia pentru cor bărbătesc*, *Heruvicul* pentru cor mixt, *Axion duminical*, *Răspunsuri finale* și *Răspunsuri la ectenii*, pentru cor mixt, *Psalmul 1 și 45* ; concertul *Doamne, iubit-am podoaba casei Tale*, pentru cor bărbătesc, *colinde* pentru cor mixt și bărbătesc (opt au fost tipărite în 1940).

Miniuiește cu abilitate atât tehnica armoniei cât și pe cea a contrapunctului, continuând cu cinste și pricepere tradiția înaintașilor ardeleni⁹⁰.

Diaconul Ion Gh. Popescu (9 iulie 1925, comuna Orlești, jud. Vâlcea). A absolvit Seminarul Teologic din Râmnicu Vâlcea în 1946. A studiat la Facultatea de Teologie din București, între anii 1946—1948 (anii I și II) și la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu între 1948—1950, (anii III și IV).

La 1 septembrie 1950 a fost angajat la Institutul Teologic din Sibiu în funcție administrativă, iar din 1 noiembrie 1971 a fost numit asistent universitar la același Institut, predând limbile clasice (greaca și latina).

În 1976 a fost promovat lector la conferința de Muzică bisericească și ritual la același Institut, funcție didactică pe care o deține și astăzi. Funcționează din 1954 ca dirijor al corului Catedralei ortodoxe din Sibiu (până în 1976 alături de preotul și compozitorul Gheorghe Șoima, titularul de până atunci al conferinței sus-amintite).

88. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 426—427.

89. Viorel Cosma, *op. cit.*, p. 417—418.

90. Drd. Nicu Moldoveanu, *art. cit.*, p. 289—290 ; Diac. Lector Ion Popescu, *Preotul Profesor Gheorghe Șolma*, în «Mitropolia Ardealului», XXX (1985), 11—12, p. 798—802.

Diaconul I. Gh. Popescu a absolvit și cursurile de doctorat în Teologie, în 1970, iar la 25 iunie 1971, și-a susținut examenul oral aprofundat de admisibilitate. Își pregătește teza de doctorat, tratind subiectul: «Biserica Sfântul Nicolae din Șcheii Brașovului — centru de cultivare a muzicii bisericești bizantine tradiționale», pe care o așteptăm cu interes.

A publicat în revistele noastre bisericești numeroase articole, studii și compoziții muzicale, dintre care amintim :

Răspunsuri mari și Axionul duminical, pe glasul 3 (în «BOR», LXXXVIII (1970), nr. 7—8, p. 846—856); compoziții, prelucrări și armonizări de cîntări bisericești pentru cor mixt (*Fericirile*, pe glasul 5 după I. Popescu-Pasărea, *Luminînda la Adormirea Maicii Domnului*, pe glasul 3 și *Troparul Nașterii Domnului*, pe glasul 4) în «BOR», 1970, nr. 7—8, p. 837—846 ș.a.

Diaconul Ioan Brie (1919), fost profesor de muzică la Seminarul Teologic din orașul Cluj-Napoca, a tipărit cîteva colecții de cîntări liturgice și colinde pentru uzul elevilor seminariști.

Menționăm : *Cîntările Sfintei Liturghii*, după diferiți autori, tipărită la Cluj-Napoca în 1980 și colecția *73 de colinzi* (ed. I, 1981 ; ed. II, 1983), tipărite tot la Cluj-Napoca, cu binecuvîntarea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil Herineanu.

Preotul Ioan Teodorovici, fost profesor de muzică la Seminarul Teologic din Caransebeș, a îngrijit mai multe colecții de cîntări religioase, colinde etc., apărute în revista «Mitropolia Banatului» sau în extras și a compus cîntări liturgice pentru cor bărbătesc.

Nicolae Fîru a tipărit la Timișoara, în 1943, *Cîntări bisericești*, răspunsurile Sfintei Liturghii, pricesne și alte cîntări pentru sărbătorile de peste an, pe cele opt glasuri.

Așadar, parcurgînd creația corală bisericească din acest secol, se poate observa clar o treptată, dar continuă dezvoltare a ei în Biserica Ortodoxă Română.

Secolul al XIX-lea a fost o perioadă de tatonare, cînd compozitorii au lucrat, cu mici excepții, sub influența unor curente muzicale străine de spiritul Bisericii noastre ; secolul al XX-lea constituie epoca de cimentare a unui stil autohton. Acum se depun eforturi în vederea unei direcționări spre adevărata cale a prelucrării și armonizării cîntărilor psaltice moștenite din vechime, prin filieră bizantină, de către toată suflarea românească.

Compozitorii veacului nostru au înțeles pe deplin importanța exploatării la maximum a melosului pur bisericesc ; de aceea creația lor corală religioasă este străbătută, ca de un fir roșu, de specificul cîntării de strană pur românești, fie că-i vorba de Muntenia, Moldova și Oltenia sau Transilvania și Banat. Răspunsurile de la Sfînta Liturghie, așa cum le avem și astăzi, nu sînt traduceri sau adaptări din muzica neo-greacă, ci sînt creații pur românești ale lui Anton Pann, Iosif Naniescu și alții, creații care, fără a se desprinde total de specificul melosului bizantin, au

un iz n
nească
unele pe
ci are u
Me
crările :
tale sau
vici și e
Pre
cîntări
fie că e
și Facu
a se de
cil ? Ni
ca rom
ușor es
cească
că și a
bazat
vreme

un iz național destul de accentuat, fiindcă muzica bisericească românească nu s-a depărtat total de cea neo-bizantină cum s-a întâmplat la unele popoare vecine, dar nici n-a rămas încorsetată în tiparele acesteia, ci are un pronunțat specific autohton.

Melodiile noastre de strană au fost foarte mult utilizate atât în prelucrările și armonizările corale bisericești, cât și în cele vocal-instrumentale sau numai instrumentale (vezi : Paul Constantinescu, Doru Popovici și alții).

Preocuparea aceasta de a compune, de a prelucra sau de a armoniza cîntări bisericești au avut-o, cum am văzut, destul de mulți compozitori, fie că erau profesori de Conservator, la Școli de muzică sau la Seminarii și Facultăți, Academii sau Institute Teologice. De ce ? Oare numai pentru a se delecta sau a-și încerca talentul și în acest domeniu destul de dificil ? Nu. Sîntem convinși că toți aceștia erau animați de dorința sinceră ca românii să aibă cîntarea lor corală și în Biserică. Că n-a fost deloc ușor este adevărat, dar principalul este că întreaga creație corală bisericească de la noi a făcut mari progrese. Și cel mai mare cîstig este acela că și acest gen de muzică a fost orientat corect către un stil autohton, bazat pe melodiile noastre bisericești tradiționale practicate de multă vreme în Biserica Ortodoxă Română. Credem că este o mare realizare.

• R E C E N Z I I •

Tahsin Gemil, *Relațiile Țărilor Române cu Poarta Otomană, în documente turcești (1602—1712)*, Editura Direcției Generale a Arhivelor Statului, București, 1984.

A apărut de curând, în editura Direcției Generale a Arhivelor Statului, volumul intitulat «Relațiile Țărilor Române cu Poarta Otomană în documente turcești (1602—1712)», București, 1984, de Tahsin Gemil, cercetător la Institutul de Istorie «N. Iorga» din București.

Cele 236 de documente turcești, necunoscute până acum și cuprinse în acest volum, sînt deosebit de valoroase, mai ales că ele se referă la o perioadă plină de frământări privitoare atît la autonomia (suzeranitatea) internă a Țărilor Române, cit și la conflictele de interese ale puterilor care rivneau la poziția geografico-strategică și bogățiile acestor țări.

În timp ce Poarta dădea semne tot mai evidente de decădere, ceilalți doi coloși — Imperiul țarist și cel austriac, din ce în ce mai puternice — tindeau să acapareze pămîntul Țărilor Române. Relațiile românilor cu suzeranii lor otomani se bazau pe cunoscutele «capitulații» — la care se referă peste 40 din documentele inserate în această lucrare și din care reiese că Poarta nu le nesocotea. Un exemplu grăitor este cuprins în documentul nr. 164, privitor la statutul vamal al portului Galați. Deoarece emînii (intendenți, căpitanii de port) portului Galați încasau taxele vamale care reveneau de drept Moldovci, voievodul Gheorghe Duca se plînge sultanului Mehmed al IV-lea. Acesta porunca la 6 octombrie 1679 ca diiilor din Măcin și Brăila ca ingerințele emînilor să înceteze imediat, fiind «potrivnice regulamentelor (capitulațiilor) și tradiției».

Pe timpul domniei lui Alexandru Coconul, unii din neguțătorii musulmani din București refuzau a mai plăti «badj-ul» (impozitul pe circulația mărfurilor). Același sultan, fiind sesizat, a poruncit ca și tagma neguțătorilor musulmani să dea «cantitatea de badj ce s-a obișnuit a se lua» (Documentul nr. 81).

Chiar autonomia (autocefalia) Bisericii Ortodoxe Române era apărată prin ordinea Porții de ingerințele externe. Un exemplu în acest sens este oferit de Documentul nr. 68. Probabil că în prima domnie a lui Radu Mihnea în Moldova (1616—1619) se produsese asemenea ingerințe din partea Patriarhiei de Constantinopol. Astfel se explică porunca repetată a sultanului Ahmed I din 1617, că trebuirile bisericesti locale să fie rezolvate de «vlădica mitropolitul și ceilalți preoti din pomenita țară, potrivit obiceiului (capitulațiilor)».

Este interesant de reținut că în timp ce în unele documente turcești populația Țărilor Române era numită «necredincioșii» (Documentul nr. 56), în raport cu mahomedanismul, sau «populația nemahomedană» (Documentul nr. 202), ori «neamul vlahilor» (Documentul nr. 213), în altele este amintită ca «nația lui Mesia» (Documentele nr. 76 și 91) sau «neamul lui Iisus» (Documentele nr. 77, 94, 212), iar domnul țării este numit «emirul lui Iisus» (Documentul nr. 201).

În ceea ce privește relațiile româno-tătare, istoriografia românească este destul de săracă. În unele dintre documentele acestei culegeri se cuprind însă unele informații.

RECENZII

Ieri
Trotus,
au făcu
siti... da

Di
bcilerb
vechile
beau fe
pentru

D
Ghiray
Moldov
ai căru
Le

tătarii
ce le s
meni (

206, 20
In
din Ba
motiv

nr. 253
prinde
jefuinc
E

la evo
I
poveri
tin Vc

(Docu
asprî,
nr. 41)

poveri
I
fuese
nezilo

și de
însoti
facsin
cele 9
(Bucu

a reg
zumă
fi folo

este
istorio

Prec

blito
treze
oper
tele

Ieremia Movilă se plingea în 1609 că cetele de tătari jefuiseră în jururile Tigheci Trotuş, Fălcium, Covurului, Birlad şi Putna. «Kirim Kodja şi cei stabiliţi în stepa Chilieii au făcut una cu pământul şase ţinuturi (cadiate)... Aceşti nelegiuţii să fie aspru pedepsiţi!... dacă nu, ţara va fi pierdută» (Documentul nr. 89).

Din cauza unor astfel de nelegiuri, la 18 martie 1608, sultanul Ahmet I porunceşte beiserbeului de Tighina să mute pe cei 50.000 tătari crimeeni şi nogai din Bugeac în vechile lor locuri, deoarece făceau prădăciuni şi jafuri, incendiau satele Moldovei, robeau feciorii şi fetele populaţiei, luau cu silnicie vitele locuitorilor, tot atâtea pricini pentru care ţara nu mai putea plăti haraciul şi celelalte havaieri (Documentul nr. 123).

După şase luni (19 noiembrie 1608) acelaşi sultan atenţiona pe prinţul tătar Sahia Ghiray să interzică tătarii a mai săvârşi vreo tihărie neamul tătăresc, în raiaua Moldovei (Documentul nr. 127). Aceleaşi dispoziţii se dădeau şi către cadiul Tighinei, ai cărui supuşi robisera peste o sută de moldoveni (Documentul nr. 136).

La 10 ianuarie 1610, acelaşi sultan amintea lui Selamet Ghiray, fratele hanului, că tătarii lui trec în satele Moldovei, răspîndind tulburare prin năpăstuirile şi silnicile ce le săvârşeau. Să nu izgoniţi toţi cei din neamul tătar, chiar dacă sînt propriii lui oameni (Documentul nr. 154). Despre jafurile de nedescris amintesc şi documentele nr. 206, 208, 222 şi 246.

În 1643, sultanul Ibrahim I repeta porunca de alungare a tătarii de către cadii din Basarabia. Tătarii aşezaţi în număr mare în Bugeac, săvârşeau tot felul de jafuri, motiv pentru care sultanul cerea ca ei să fie conduşi în vilaetul Crimeei (Documentul nr. 253). Cu toate aceste avertismente, la întoarcerea din expediţiile pe care le întreprindeau împotriva cazacilor sau a polonilor, tătarii se abăteau asupra Moldovei, jefuind, robind, ucigînd şi incendiînd (Documentul nr. 275 şi 276).

Din numărul mare al documentelor fiscale şi economice se citează cele referitoare la evoluţia crescîndă a haraciului pe care l-au plătit Ţările Române în acest secol.

În ianuarie 1609, voievodul Radu Şerban trebuia să trimită grabnic cele 72 de poveri acte (aspri) — 7.200.000 aspri (Documentele nr. 37 şi 51). În acelaşi an, Constantin Vodă Movilă era invitat să trimită şi el cei 3.200.000 de aspri haraciul Moldovei (Documentul nr. 38). În februarie acelaşi an, Moldovei i se adăugase alţi 200.000 de aspri, fiindcă trecuse în stăpînire a ei şase sate din apropierea Nistrului (Documentul nr. 41).

În 1613, i se cerea lui Radu Mihnea să trimită haraciul care consta din 30 de poveri acte (Documentul nr. 56).

Unele documente amintesc însă şi de reducerile şi amînările pe care însăşi Poarta fusese nevoită să le facă din cauza jafurilor din partea tătarii, a cazacilor şi a polonezilor (Documentele nr. 206 şi 208).

Volumul, apărut în condiţii grafice superioare, este însoţit de indicele onomastic şi de toponimie, indicîndu-se numărul documentului unde se află inserate. Lucrarea este însoţită şi de un glosar de cuvinte turceşti, iar la sfîrşit, pe ultimele 18 file, sînt redată facsimile foto de pe unele texte turceşti, expuse spre exemplificare. De remarcat şi cele 9 imagini reprezentînd desene cu aspectul unor cetăţi româneşti din secolul XVII (Bucureşti, Tirgovişte, Cluj, Oradea, Timişoara, Orşova, Iaşi, Chilia şi Tighina).

În aceeaşi idee a fost întocmită în limba franceză şi lista în ordine cronologică a regestelor celor 236 documente turceşti. Tot în limba franceză a fost adăugat şi rezumatul introducerii foarte cuprinzătoare a autorului, aşa fel încît volumul să poată fi folosit şi de cercetătorii străini.

Toate aceste realizări arată neîndoieşte că lucrarea cercetătorului Tahsin Gemil este un instrument de lucru excelent, în care cercetătorul avizat şi cititorul iubitor al istoriei româneşti îl pot folosi cu succes.

GION D. IONESCU

Preot dr. Gh. P a s c h i a, *Epitaturi româneşti*, mss. Biblioteca Academiei R. S. R., 322 p.

Între numeroasele şi valoroasele documente şi lucrări pe care le adăposteşte Biblioteca Academiei R. S. România se numără şi un manuscris a cărui originalitate îl trezeşte o îndreptăţită curiozitate. Este vorba de manuscrisul *Epitaturi româneşti* opera unui vrednic slujitor al Altarului strămoşesc, astăzi în vîrstă octogenară *, Părintele dr. Gheorghe Paschia.

Fără să insistăm prea mult asupra biografiei autorului vom aminti că este licențiat și doctor în Teologie, că a desfășurat o meritorie activitate pastoral-misionară, precum și una literar-publicistică (15 cărți și peste 250 de studii și articole publicate prin diversele publicații ale Eparhiilor din țară).

În cele ce urmează ne vom ocupa de volumul *Epitafuri românești*, deus in manuscris la Biblioteca Academiei R. S. R., în cursul anului 1985 (un exemplar se află și la Biblioteca Centrală M. Eminescu din Iași și un altul la Biblioteca Patriarhiei Române).

Subliniem dintru început că Părintele Paschia este printre primii cercetători, dacă nu primul, al acestei specii literare, preocupare care-l așază atât în rindul folcloriștilor cît și în cel al epigrafiștilor. Cercetînd cimitirele din țară, Părintele Paschia a selectat peste 100.000 de versuri pe care le-a rînduit într-un volum care este însoțit și de referatele unor specialiști ca Victor Eftimiu, Miron Radu Paraschivescu, Prof. dr. V. Dogaru, Ovidiu Papadima și D. Micu.

Victor Eftimiu opinează că și în privința epitafurilor se poate vorbi de mai multe feluri, mai ales sub aspectul conținutului. Într-adevăr, unele au conținut tragic, altele mai degrabă vesel. Referînd asupra lor, Miron Radu Paraschivescu apreciază că epitafurile sînt «ori reflecții populare, despre viață și moarte», ori «împrumuturi din operele diferiților scriitori români cu privire la sfîrșitul omului.

«Volumul de *Epitafuri românești* interesează atât pe folcloriștii din prezent cît și pe cei care vor încerca să aprecieze altitudinea poporului față de cele două mari fenomene care sînt viața și moartea», conchidea Prof. dr. Vladimir Dogaru. Iar Virgil Carianopol scria: «Mulți vizităm aceste locuri de liniște și verdeață — cimitirele — dar puțini întîrziem lîngă crucile și monumentele de la cîmpăciul mortilor, care poartă pe ele modele de simțire și de sfîrșietor adevăre».

Părintele Paschia însuși a scris despre valoarea și însemnătatea acestor epitafuri, studiul publicate în revistele «Mitropolia Banatului» și «Biserica Ortodoxă Română».

Arătînd că «epitaful este scrierea în versuri sau în proză de pe o cruce ori lespede de piatră pusă la un mormint în amintirea unei persoane», autorul afirmă că primul epitaf creștin este cel al Mîntuitorului: «Iisus Nazarineanul, regele Iudeilor». El cuprinde numai numele său și titulatura pe care i-a dat-o Pillat. Dintre scriitorii români, Anton Pann este primul care și-a scris epitaful. Și Eminescu are un epitaf la mormint, dar acesta nu este un autocritaf, ci una din poeziile sale, pe care prietenii au socotit-o potrivită pentru acest scop. Mulți cetățeni fac din versurile lui Eminescu sau din cele ale lui Coșbuc, epitafuri. «Că epitafurile se scriu din iubire pentru cei morți și pentru mîngîierea celor în viață, din familie, o dovedesc, mai ales cei ce neavînd posibilități să ridice o cruce de piatră sau de marmoră, în care să se sape literele epitafului, cum se face de obicei, scriu ce simt pe scînduri de lemn sau pe cartoane învelite în celfoan pe care le fixează pe cruci de lemn» (p. 28). «În timpul nostru, oamenii de toate profesiile, cu mai multă sau mai puțină știință de carte, de la orașe sau de la sate, pun epitafuri la cîmpăciul celor decedați» (p. 28). Epitafurile sînt înrudite cu bocetele. Ambele sînt creații literare și au ca scop mîngîierea unei familii care pierde pe un membru al ei. Amîndouă au naștere din sentimentul de iubire și durere. Bocetele se cîntă lîngă răposat acasă sau pe drum către cimitir, ori la groapă. Epitafurile sînt scurte, se scriu la mormint, după un timp oarecare, și sînt menite a fi citite, nu spre a fi cîntate. Prin ele se urmărește păstrarea amintirii răposatului.

Primii care și-au dat seama de importanța epitafurilor au fost arheologii. Astfel, Vasile Pârvan studiînd inscripția funerară de la Cluj-Napoca spune că ea demonstrează în chip categoric existența creștinismului în Dacia-Traiană, în prima jumătate a secolului al III-lea. Pe baza unei inscripții de pe o tăbliță găsită în comuna Biertan, la sud de Dumbrăveni, profesorul C. Daicoviciu spune că ea dovedește continuitatea elementului daco-roman în Dacia de după Aurelian.

Cel care a atras atenția asupra importanței epitafurilor pentru istoria patriei a fost N. Iorga. El a cules odată cu textele inscripțiilor din biserici epitafurile celor înmormîntați în interiorul lor (p. 36/XXII). O caracteristică a epitafurilor din secolul trecut este «amintirea iubirii de patrie», «împlinirea datoriei de bun român» și de «trăire a virtuților», «datoriile sociale», «cîntece», «munca».

Interesant, în final, este întrebarea pe care și-o pune autorul: «Unde se află cele mai multe și mai valoroase epitafuri, luînd în considerare întreaga suprafață a țării noastre?». Răspunsul, pornind de la date concrete, este acesta: «între provinciile istorice și în raport cu suprafața, Oltenia ocupă primul loc. Tirgu-Jiu are mai multe

epitafuri
sînt sate
vania. C
tradiția
vincii.

Con
diera li
ciale, cu
și caract
dect al
noastră»

Uin
titul c

Nu
Paschia
Matei f
căci el

A
noutate
de epita

Sp
reprodu
fragme
de spat

— Faș

In

Rin

— Pă

E

Ș-

— A

Ți

Tr

D

D

Ș

T

P

— M

F

M

o

— I

epitafuri decât oraşul Iaşi. Craiova ocupă locul al doilea după Bucureşti. În Oltenia sînt sate care au mai multe epitafuri decât unele oraşe din Moldova sau din Transilvania. Cum se explică această situaţie? Explicaţia este aceasta: Oltenia moşteneşte tradiţia romană a epitafurilor şi este normal să o continue mai mult decât alte provincii.

Concluzia acestui studiu introductiv este, de asemenea, vrednică de reţinut: «Studierea literaturii epitafurilor româneşti cu ideile lor filozofice, religioase, morale şi sociale, cu frumuseţile literare ce le posedă, va contribui la o mai completă cunoaştere şi caracterizare a poporului nostru şi va adevăra că nu sîntem cu nimic mai prejos decât alte neamuri cu o civilizaţie şi o literatură de acest gen mai veche decât a noastră».

Uimit de conţinutul literar al epitafurilor culese, P. Philippe Labbe (1666) şi-a intitulat culegerea «comoară» (Thesaurus epitaphiorum...).

Nu greşim dacă şi noi numim comoară culegerea de epitafuri a Părintelui Gh. Paschia pentru conţinutul lor bogat şi variat, începînd cu cel mai vechi epitaful, al lui Matei fiul lui Matei Basarab, pînă la cele din timpul nostru, inclusiv ale culegătorului, căci el este şi autor de epitafuri scrise în cimitirele din Bucureşti şi din provincie.

A fi autor de epitafuri, după ce ai cîlit şi cules zeci de mii, poate nu este o noutate. Noutate ni se pare la Părintele Paschia ţinerea de predici în biserică pe teme de epitafuri.

Spre a se vedea interesantele teme moral-religioase, filozofice etc. ale epitafurilor, reproducem din cele 11 capitole ale Culegerii, ele înseşi tematice, unele epitafuri sau fragmente, fără a arăta numele decedatului şi cimitirul unde se află (pentru economie de spaţiu), aşa cum sînt trecute în volum.

I — Pentru oricine se poate scrie ceva la mormînt

(p. 47)

— Fapte bune fă cit poţi
În mormînt ca aceşti morţi
Rînd pe rînd ne ducem toţi.	— Acel ce doarme în ăst mormînt
N-a fost geniu, nici un sfinţit
Însă a fost cîlt a trăit
Un bun român ş-un om cinstit.
Omul e o taină, viaţa lui un vis
Sufletelor blinde cerul e deschis.
— Pămînt avar, pămînt avar
E aşa de puţin din tine în noi
Ş-aşa de curînd ne ceri
puţinul înapoi.	— Dacă ai făcut bine
Doar atît e ai tău
Căci faptele merg cu tine
Cînd te duci la Dumnezeu.
— Aşa curînd, pămînt avar!
Ţi-l dăm sfinţit de suferinţi
Transfigurat de vis
De fericiri, de paradis
De prăbuşiri şi năzuinţi,
Doborît de sîşieri
Ş-atît amar
Ţi-l dăm, căci tu mereu ni-l ceri
Pămînt avar!	— Rugăciunea curată
Munca ordonată
Conştiinţa împăcată
Făuresc caracterul
Şi călăuzesc sufletul.
— Munca i-a fost dragă
Prieten nedespărţit
Nu i-a fost povară
Căci pentru cei dragi a muncit.	— Îndurerăţi la crucea ta
Îngenunchînd rugăm pe Domnul
Lumina raiului să-ţi dea
Şi liniştit să-ţi fie somnul!
— De laudă e vrednică femeia
Ce-n mîndre flori grădina împodobeşte
Dar înzecit de vrednică-i aceea
Care crescînd oameni pe sine se
jertfeşte.	— O, Doamne, fă ca lumea cu sori
Să fie un lanţ de erori,
La socoteală să fi greşit un pic

Și Galilei și Copenric
Și sătuf de vedenii, solemn
Să ne întoarcem iar în Eden.

- Doamne,
Talantul ce mi l-ai hărăzit
Cu drag și trudă l-am înmulțit

Pentru el am suferit, am plîns
Dar n-am pierdut speranța
ș-am învins.

Mîngiere mi-a fost fapta bună
Iar credința sprijin și cunună.

II — Iubirea familiilor pentru răposaii lor :

(p. 93)

- Soț, copii și părinți
La al meu mormînt veniți
Pe el ingenuncheați
Și pentru mine vă rugați !
- Te-ai stîns în floarea vieții,
suflet bun și dulce
Ce-ai adorat frumosul și
cartea ai iubit
În veci te plînge mama,
te plînge a ta soră
Te plîngem toți cu care în
lume ai trăit.
- Cînd voi muri eu...
Să vii la mormîntul meu
Să te razimi de-a mea cruce
Și să-mi spui o vorbă dulce,
Eu din ceruri te-oi vedea
Și te-oi binecuvînta. Tatăl.

— V-am lăsat pe voi copii
A munci cu hărnicie
Între voi unire fie
Dumnezeu să vă mîngie
Cu minte și omenie !

— La umbra crucii și sub glie,
Să-ți fie somnul liniștit !
Surori și mamă îndurerate
La tine vor gândi mereu
Și pentru tine rugi curate
Vor înălța lui Dumnezeu.

— Copiii mei nu plîngeți !
Respectați, munciți și rîdeți !
Priviți îngerul deasupra-mi
El nu plînge că vă las
Ci privește cu durere
La voi care ați rămas.

III — Recunoștință pentru părinți :

(p. 184)

- Tată mult iubit și scump
Fii, fiice, împreună cu nepoți
În genunchi plecați cu toți
Noi te plîngem pe pămînt.
Zilnic însă ne vom ruga
Pentru mîntuirea ta
Plînd Domnul ne-o aduce
Și pe noi aici sub cruce.

— Multe uită omul-n lume
Multe am uitat și eu
Dar ca să te uit pe tine
Scumpă mamă,
Mi se pare lucru greu.
Iubiți părinți,
După strămoșeasca credință
În semn de vie recunoștință
Amintire veșnică, dulce
Vă punem la cap această cruce.

IV — Mărturisiri ale soților ce nu se uită curînd :

(p. 193)

- Din dragoste ne-am unit
În dragoste am trăit
Rugăm și mai departe
De dragoste să avem parte.

Dumnezeu ce ne desparte,
iară ne va împreuna
Chiar dacă usuc lacrimi zilnic
În amintirea mea.

— Dar nu vom înceta, Stăpâne,
A Te ruga eu și băieții
(Nemîngîiați rămași în lume),
Așează-o, Doamne-n Rai cu dreptii...
Soțul

V — Nețărnută dragoste pentru fiii decedați :
(p. 229)

— Un glas duios, sfișietor
Iubiții mei, vă cheamă
Nu-i vîntul plîngător
Ci glasul meu de mamă.

— Și era una la părinți
Și mîndră în toate cele
Cum e Fecioara între Sfinți
Și luna între stele.

— Drag copilaș îndepărtat
Spre veșnica ta amintire
Un monument ți-am înălțat
Din piatră, lacrimi și iubire.

VI — Pentru frați :
(p. 267)

— A avea frate, soră e ceva omenesc
A-ți fi și prieteni e dar dumnezeiesc.
Fratele adevărat îți este și prieten
Prietenul adevărat îți este ca un frate.

— Tu știi că viața noastră
a vost în vecl unită
La sinul unei mame crescut-am
amîndoi
Și n-a fost o gîndire să nu fie
împărtășită
Cu dragoste frățească și sinceră
între noi.

VII — Eroii patriei nu se plîng, ci se cinstesc :
(p. 270)

— Scumpă mamă, dulce tată,
Dintre voi eu am plecat
Să-mi apăr țara iubită
De dușmanul neîmpăcat.

— Triști sînt părinții și frații !
Dar și mîndri sînt de el :
A murit luptînd eroic
Pentru țară și drapel.

VIII — Grăiri ale scriitorilor și pentru scriitorii la mormînt :
(p. 276)

— Bogdan Petriceicu-Hasdeu, fiul lui Ale-
xandru, nepotul lui Tadeu, tatăl Juliei.
Ca fie-sa, ca tată-său, ca bunicul-seu
credea cu tărie în solia omenirii, în
dreptatea lui Dumnezeu, în nemurirea
sufletului.
A muncit, a suferit, a iubit.
Trecut prin încercare și călît
prin ispită, se ridică zîmbînd
de unde se pogorise plîngînd :
la ai sei.
Nu-l uitați aici, căci el nu
vă uită acolo.

— Îți mulțumesc Divine Creator,
Că m-ai ales să-ți fiu slujitor.
Enoriașilor ce mi i-ai dat
Cu drag sfințenia le-am predicat
Cununa ei și loc în rai
Ca răsplată numai Tu le dai.
Orice vîrstos poate să le ia
Pe drept, dar și din iubirea Ta.
Așa am spus, fiii mei o știu,
Învățătura asta o au,
Așa spun ș-acum cînd la Tine viu
Pentru preoție seamă să dau.

În vorbă, gesturi, purtare,
De ești mic, oricât de mare,
Arată întii bunăcuviință,
Apoi cultură și multă știință.

(Ultimele două epitafuri aparțin Preotului dr. Gheorghe Paschia).

IX — Despre cîteva personalități ale neamului :

(p. 298)

— Vreun act de caritate
Sau credința-n Dumnezeu,
Sper că în eternitate
V-nsoți sufletul meu.

— Precum Hristos pe Lazăr
din morți a înviat
Așa și tu România din somn
ai deșteptat.

Dreptul națiunii române e de a fi liberată, îl recunoaște lumea întreagă. Îl recunosc acum și dușmanii noștri de veacuri. Dar odată scăpată din robie, ea aleargă în brațele dulcii sale mame. Nimic mai firesc în lume. Libertatea acestei națiuni înseamnă unirea ei cu Țara Românească.

Vasile Goldiș

X — Citate din diferite cărți :

(p. 305)

— Buzele preotului cuprind
știința și din gura lui
căutăm să iasă învățătura,
căci el e Ingerul Domnului Savaot
(Maleahi, II, 7).

— La Cel după asemănare mă ridică cu
frumusețea cea dintîi țarăși
împodobindu-mă.

Slujba înmormintării.

— Sit tibi terra levis!

XI — Inscripții funerare în proză :

(p. 311)

— Ne frămîntăm, ne luptăm cu minciuna,
ipocrizia, ne îngropăm unul pe altul și
rîndul spre veșnicie ne va fi cu atît mai
repede cu cît ne zbuciumăm mai mult.

— Speranța și credința sînt două legă-
minte prin care tot omul ține de cer și
de pămînt.

— Lacrimile noastre se vor sfinși atunci
cînd ne vom întîlni în viața de veci.

— Nu injura! Nu învrăjbi! Nu birfi!
Vrajbă însă, nu doarme. Cu invidia sfredeste sufletul. Birfește și ucide credința, mila, armonia. Toarnă la loc lăcomie, viclenie, ură, răzbunare. Și... iată-l pe om... lup. Înjurătura, alt păcat groaznic, aduce nenoroc celui ce injură.

— El nu e mort. Trăiește în veci, e numai dus.

— De încheiere amintim că, epitafurile citate, cele din culegere și în general toate epitafurile creștine de la morminte sînt o formă de manifestare a *cultului morților*.

Moștenim această tradiție de la primii creștini, nu de la romani, căci ei crezînd că sufletele tuturor oamenilor la moarte devin zei, nu aveau un cult deosebit al morților, ci numai un cult al zeilor. De aici dictonul: «*De mortuis nil nisi bene*» — *Despre morți să vorbești numai de bine!*

Prof. I. D. LAUDAT

Ioan D. Petrescu, *Studii de paleografie muzicală bizantină*, vol. II, Editura muzicală, București, 1984, 316 p.

Este prea bine cunoscut specialiștilor și oamenilor de cultură din țara noastră, că interesul pentru cultura muzicală medievală este din ce în ce mai mare în țară și peste hotare, fiind considerată ca un patrimoniu ce aparține întregii omeniri.

Viabilitatea creației muzicale bizantine pe pământul românesc se întinde pe o perioadă îndelungată, iar ca sistem de scriere a constituit, începând cu școala lui Eustatie de la Putna (1493) și până la înființarea școlilor filarmonice din București (1834) și Iași (1836), singurul mijloc prin care se putea nota muzica de toate genurile.

Practicarea acestei muzici pe teritoriul României, explică existența celor peste 1000 de manuscrite de acest fel care se află în diferite biblioteci și muzee din țară și care atestă originalitatea și continuitatea vieții noastre spirituale de-a lungul veacurilor.

În contextul acestor realități istorice, Uniunea Compozitorilor din R. S. România a publicat o serie de studii de specialitate al căror scop este de a răspunde preocupărilor pentru cunoașterea și prețuirea înfăptuirilor muzicale și punerea în lumină a realizărilor trecutului nostru muzical, indispensabil pentru înțelegerea valorilor contemporane.

Între lucrările referitoare la muzica veche românească pe care Editura Muzicală le-a tipărit în ultimul timp, cartea intitulată «Studii de paleografie muzicală bizantină» vol. II, ocupă un loc cu totul deosebit. Aceasta se datorește mai întâi pentru faptul că este semnată de muzicologul de renume mondial Ioan D. Petrescu, care «a pus bazele școlii muzicale românești» (Notă asupra Ediției, p. 20) și apoi pentru faptul că drama liturgică muzicală cunoscută sub denumirea de Patimile Domnului ce se desfășoară pe o perioadă de 6 zile din ultima săptămână a Postului Mare pe care o prezintă în acest volum, se înscrie în seria marilor înfăptuiri artistice prezente în capodoperele majorității compozitorilor occidentali.

Totodată, această realizare artistică a bizantinistului Ioan D. Petrescu constituie o contribuție românească deosebită pentru cunoașterea artei vechi bizantine «care depășește granițele unui interes național» (idem, p. 22).

Cartea este alcătuită din cele două manuscrite muzicale în transcriere liniar-occidentală existente în Biblioteca Națională din Paris: Ancien f. grec 261, din secolul al XIII-lea (1829) și Coislin 41, din secolul al XIV-lea și conține minunate exemple de recitative muzicale care, fără a-i altera sensul textului prin pasaje melodice oboșitoare, îl sustine senin, expresiv, logic și natural, fără izbucniri violente, fără căutări forțate, cu o liniște desăvârșită.

Diverscele mijloace și procedee de creație ale autorului medieval anonim, au darul de a sugera tabloul impresionant al Patimilor Domnului.

În transcrieri, autorul a urmărit cu asiduitate litera manuscriselor și conținutul doctrinar al acestora, fapt care mărește valoarea științifică a acestei lucrări. Așezate pe trei portative în cheia Sol și uneori în cheia Fa, transcrierile paralele, comparate din aceste două manuscrite, sînt rînduite, concentrat, într-o acțiune liturgică de mare importanță pentru istoria întregii învățături creștine, la care adaugă o singură cîntare ce aparține sec. XVIII. Ele sînt în număr de 153 și sînt prezentate cu deosebită luare aminte, îmbrăcate în forme potrivite fără să încetinească mersul progresiv al acțiunii dramatice.

O altă problemă ce mărește importanța artistică a acestui volum este varietatea ritmică și melodică a întregului ansamblu de cîntări, care ne duce la concluzia sigură că autorul anonim era posesor al unor vaste cunoștințe teoretice în domeniul muzicii bizantine.

Autorul transcrierilor acestor cîntări insistă mai mult asupra serviciului religios din Joia Sfințelor Patimi, sursă de inspirație și pentru creatorii muzicali de mai târziu și totodată, minunat model.

Linia melodică a cîntărilor — care nu folosesc intervale ascendente sau descendente mai mari de cvintă — este variată, expresivă, plină de duioșie și uneori dramatism care cuceresc auditoriul prin bogăția imaginilor muzicale de certă și impunătoare autenticitate. Ea se desfășoară în condiții extrem de favorabile artei în ge-

ner pe un text a cărui netăgăduită acțiune dramatică sînt punctate accente metrice, a căror influență psihologică și religioasă asupra iubitorilor de artă este de neegalat.

Cît privește textul acestor cîntări care nu este altceva decît textul celor 12 Evanghelii împletit cu cel al celor 15 antifoaie — răspunde întru totul exigențelor impuse de creatorul muzical medieval, care l-a îmbrăcat într-o haină de aleasă noblețe artistică și profundă inspirație melodică.

Atît prin această lucrare cît și prin cea intitulată «Les modes et les signes musicaux byzantins» publicată la București de Editura muzicală în anul 1967, autorul aduce noi argumente în susținerea adevărului că muzica bizantină este strîns legată atît de muzica Bisericii noastre Ortodoxe, cît și de cea populară.

Alături ca tipărire, dar în fruntea celorlalte contribuții de același fel, cel de-al doilea volum de Studii de paleografie muzicală bizantină al cercetătorului Ioan D. Petrescu, lărgeste și, totodată, îmbogățește tabloul lucrărilor referitoare la muzica veche românească apărute prin grija Editurii muzicale. Mergînd deci pe firul acestei realități, sîntem siguri că și această noutate editorială muzicală de probitate științifică incontestabilă, se înscrie în acțiunea de valorificare a moștenirii noastre culturale și va suscita un viu interes în rîndul muzicologilor, compozitorilor și tuturor iubitorilor de artă din întreaga lume.

Apărut în condiții grafice excepționale și însoțit de o notă asupra ediției semnată de binecunoscutul bizantinist Titus Moisescu, acest volum se recomandă de la sine și pentru faptul că, fiind scos de sub haina notației medio-bizantine — prea puțin cunoscută muzicienilor din țară și de peste hotare — și redată în notația liniar-occidentală pe portativ, accesibilă tuturor muzicienilor din întreaga lume, el rămîne un monument muzical românesc de importanță hotărîtoare.

Volumul reprezintă, totodată, și o contribuție originală a poporului nostru pe care a adus-o culturii și creației muzicale medievale și pe care a adăpostit-o timp de cinci sute de ani pe teritoriul său.

N-am putea încheia însă succinta prezentare a acestui volum de interes științific și artistic internațional, fără a menționa faptul că și această realizare cultural-artistică ca atîtea altele, este opera unui vrednic slujitor al Bisericii Ortodoxe Române, *Preotul Ioan D. Petrescu*.

Diac. prof. MARIN VELEA

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA OFICIALĂ ALE PATRIARHIEI ROMÂNE

ANUL CV — Nr. 3—6 MAI — IUNIE 1986

BISERICĂ ОРТОВОХĂ РОМĂНĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CIV — Nr. 5—6, MAI—IUNIE 1986
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte : *Prea Fericitul Părinte IUSTIN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Membri : *P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor ; P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor ; P. S. DAMASCHIN SEVERINEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.*

Redactor responsabil : *Pr. DUMITRU SOARE, Directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă*

Redactor : ALEXANDRU M. IONIȚA

COLABORATORI :

Înalt Prea Sfințitul Mitropolitul, Prea Sfințitul Episcopi, Profesorii Institutelor teologice, ai Seminarilor teologice și ai Școlilor de cântăreți bisericești ; Prea Cucernicii Consilieri administrativi, patriarhali și eparhiali, protopopi, preoți, candidați la titlul de doctor în teologie ș.a.

EDITORIAL

Pastorală Pr
Scrisoarea ir
tăto
Dor

Scrisori și te
Pat
Dor

Anul Interna
și

Participarea
Int'

8—
Vizita unei

de
Lucrările ce

Bis
A 1

Intrunirea s
(U

Conferința
nd

I o

In Memorian
A'

Pr. Grigore
O

M

Drd. Mihai
Ju

CUPRINSUL

	Pag.
EDITORIAL, Trăirea creștină și iubirea de țară, de Pr. prof. Dumitru Radu	5
PASTORALE — SCRISORI IRENICE	
<i>Pastorala Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin de Sfintele Paști — 1986</i>	14
<i>Scrisoarea irenică a Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin adresată Întâistătorilor Bisericilor creștine cu prilejul Sfintelor sărbători ale Învierii Domnului — 1986</i>	18
<i>Scrisori și telegrame de felicitare primite de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin cu prilejul Sfintelor sărbători ale Învierii Domnului — 1986</i>	19
VIAȚA BISERICESCA	
<i>Anul Internațional al Păcii. Acțiuni ale Cultelor din România în favoarea păcii și pentru dezarmare, de Alexandru M. Ioniță</i>	33
<i>Participarea I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei la prima întâlnire a membrilor asociații ai Academiei Ortodoxe din Creta (Grecia), 8—15, mai 1986</i>	73
<i>Vizita unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române în Biserica Ortodoxă Rusă, de Alexandru M. Ioniță</i>	78
<i>Lucrările celei de a IV-a sesiuni a Comisiei internaționale mixte de dialog între Bisericile Ortodoxe și Biserica Romano-Catolică, de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului</i>	79
<i>Întrunirea subcomisiei mixte pentru dialogul Ortodoxo—Vechi-Catolic, Minsk (U.R.S.S.), 30 iunie — 10 iulie 1986, de Pr. prof. Ștefan Alexe</i>	84
<i>Conferința bisericească internațională dedicată sărbătoririi mileniului Încreștinării rușilor, Kiev (U.R.S.S.), 21—28 iulie 1986, de Pr. asist. Viorel Ioniță și Pr. prof. Mircea Păcurariu</i>	85
In Memoriam : I.P.S. Mitropolit Dr. Dr. Honoris Causa Nicolae Mladin , de Alexandru M. Ioniță	88
DIN TRECUTUL BISERICII ȘI PATRIEI NOASTRE	
<i>Pr. Grigore Popescu și Glon D. Ionescu, Contribuții la istoria Bisericii Ortodoxe Române. Date noi despre mitropolitul Teodosie al II-lea al Moldovei</i>	94
<i>Drd. Mihai Spătaru, Influența artei bizantine în Țara Românească în secolul al XIV-lea</i>	102

DOCUMENTARE

† Calinic Argeșanul, <i>Nicolae Iorga și mîndstirea Cernica</i>	116
Pr. Alex. Stănculescu-Bîrda, <i>Revista «Biserica Ortodoxă Română» — factor activ în lupta pentru pace</i>	123
Gheorghe Vasilescu, <i>Precizări documentare privind activitatea compozitorului D. G. Kiriac</i>	134

RECENZII

Mitropolit Nicolae Corneanu, <i>Studii patristice. Aspecte din vechea literatură creștină</i> , Timișoara, 1985, de Dan Ciachir	154
Pr. dr. Mircea Păcurariu, <i>Politica statului ungar lașă de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului (1857—1918)</i> , Sibiu, 1986, de Diacon Pavel Cherescu	156
Ioan Alexandru, <i>Imnele Putnei</i> , București, 1985, 373 p., de Pr. Gh. Cunescu	161
Preot dr. Ioan Mircea, <i>Dicționar al Noului Testament (A—Z)</i> , București, 1985, 528 p., de Aurelia Mihailovici-Bălan	165

T
1. Viața
ținut și cu
tuirii cu aj
litate, de c
în propria
creștin, fina
lui cu Dur
27), susținu
nu numai c
ință spiritu
veac, ci și
niune pleni

Prin ur
ci și o misi
nuine.

Există
nutriția, pl
speciei, cu
spirituală,
lui de chip
rituală per
purțătoare

Trupul
aceasta pă
abstracție
biologică,
starea mate
tuirea însă
se agonise:

Viața
duală și se
ponente și
component
colorit reli
de o viață
în special,
doxă sau o
căreia dir
creștine di

TRĂIREA CREȘTINĂ ȘI IUBIREA DE ȚARĂ

1. Viața este un dar de la Dumnezeu (Fac., 2, 7 ; Iov 10, 12) cu un conținut și cu forme de realizare din partea fiecăruia în perspectiva mântuirii cu ajutorul lui Dumnezeu însuși. Ea are deci o țintă, adică o finalitate, de care omul trebuie să fie conștient pentru a o manifesta concret în propria sa ființă, precum și în comuniunea semenilor săi. Pentru creștin, finalitatea vieții umane își are suportul și puterea în relația omului cu Dumnezeu dată în însuși chipul dumnezeiesc din el (Fac., 1, 26, 27), susținută de harul dumnezeiesc. Astfel înțelegeam, viața omului are nu numai o dimensiune pămîntească, ci și una eshatologică. Căci, ca ființă spirituală, omul trăiește în timp și spațiu, dar nu numai pentru acest veac, ci și pentru cel viitor, pentru Dumnezeu, și anume pentru comuniune plenară cu El, iar refuzînd aceasta, pentru osîndă veșnică.

Prin urmare, viața este pentru om nu numai un dar dumnezeiesc, ci și o misiune de realizat dar nu oricum, ci în spiritul finalității ei genuine.

Există o trăire biologică, a cărei preocupare principală o constituie nutriția, plăcerile legate de viața omului în trup, precum și perpetuarea speciei, cu o durată de la naștere pînă la moarte. Dar există și o trăire spirituală, specifică omului, cu o finalitate a ei legată de calitatea omului de chip și asemănare a lui Dumnezeu (Fac., 1, 26), adică de ființă spirituală personală, în trup, înzestrată cu rațiune, simțire și voință liberă, purtătoare de valori și creatoare de valori materiale și spirituale.

Trupul este condiția viețuirii omului în timp și spațiu, în lumea aceasta pămîntească. De aceea, trăirea spirituală a omului nu poate face abstracție de întreaga ființă psihofizică a acestuia. Ea implică aici viața biologică, adică sănătatea și condițiile materiale necesare și chiar bunăstarea materială, ca suport al desfășurării și împlinirii ei. De altfel, mîntuirea însăși, adică viața veșnică de împreună comuniune cu Dumnezeu se agonisește sau se pierde în stadiul vieții pămîntești a omului.

Viața spirituală, pe lingă cele două laturi principale ale ei, individuală și socială sau mai exact comunitar-socială, are mai multe componente și implicații. Între acestea, nu poate fi ignorată decît arbitrar componenta ei filosofico-religioasă, care primește, la rîndul ei un anumit colorit religios și chiar național. Potrivit acesteia se poate vorbi, deci, de o viață spirituală religioasă în general, precum și de o trăire creștină în special, individuală și comunitară, de o spiritualitate creștină ortodoxă sau occidentală : catolică, protestantă, anglicană etc. În cadrul fiecăreia dintre acestea, se poate vorbi în continuare de spiritualități creștine diferențiate nu numai confesional, ci și național.

Trăirea creștină ortodoxă românească este una dintre aceste spiritualități diferențiate, cu relief și contribuția ei la marea spiritualitate și trăire creștină ortodoxă și ecumenică.

2. Trăirea creștină în general are două dimensiuni esențiale: dimensiunea verticală și cea orizontală sau de mărturie concretă. Pe verticală, trăirea creștină implică relația omului cu Dumnezeu, iar pe orizontală relația cu semenii, cu creația, cu lumea, în cadrul comunității larg umane. Această îndoită relație a omului ține de însăși constituția sa ontologică, căci în calitate de chip al lui Dumnezeu, omul este deschis atât lui Dumnezeu cât și semenilor, cu care împreună poartă și dezvoltă același chip dumnezeiesc pe drumul unei asemănări tot mai mari cu Dumnezeu. Trăirea creștină are deci loc între Dumnezeu și semenii noștri, implicându-i deopotrivă, dar fără să rupă cumva pe om de comuniunea și neamul care îl cuprind și de la care așteaptă contribuția și sporul lui de umanitate.

Omul credincios are o deosebită sensibilitate și transparență la prezența și lucrarea lui Dumnezeu în el și în semenii săi, și este stăpinit de prezența lui Dumnezeu în el. Sensibilitatea aceasta pentru lucrarea lui Dumnezeu în noi este aprinsă și dezvoltată de Hristos însuși în Duhul Sfânt care ne cheamă la comuniune cu Sine și ne dă puterea în acest sens, odată cu sălășluirea Sa în adîncul omului prin Har, în apele Tainei Botezului, așteptînd ca omul să-L descopere, cum subliniază Diadoh al Foticeei: «Harul se ascunde... din însăși clipa în care ne-am botezat în adîncul minții. Dar își acoperă prezența față de simțirea minții. Din moment ce începe însă cineva să iubească pe Dumnezeu cu toată hotărîrea, o parte din bunătățile harului intră într-un chip negrăit în comunicare cu sufletul prin simțirea minții»¹.

Răspunsul omului la această prezență a lui Dumnezeu în sufletul său, îl constituie credința, ca act de cunoaștere a lui Dumnezeu și virtute. Creștinul este om al credinței în Dumnezeu, și anume al credinței ca bun concentrat, de care vorbește Sfîntul Maxim Mărturisitorul: «credința, fiind prin fire începutul virtuților, are ca sfîrșit împlinirea binelui prin ele, iar binele prin fire, ca sfîrșit al virtuților, avînd credință ca început, e concentrat înăuntru ei. Căci credința este binele concentrat înăuntru, iar binele este credința actualizată»².

De fapt, credința este începutul relației omului cu Dumnezeu ca răspuns la chemarea lui Dumnezeu adresată tuturor spre comuniune cu Sine. Fiind aprinsă de harul lui Dumnezeu în om și susținută de har, credința este, pe bună dreptate, și un dar dumnezeiesc (Efes., 2, 8; I Cor., 2, 5), căruia îi vine întru întîmpinare omul, care se hotărăște pentru credință, în totală libertate și decizie personală. Căci nu vine la Hristos și nu rămîne la Biserica Lui, decît cel ce are credință. Astfel, credința adevărată care mîntuiește este credința ca totală libertate și decizie pentru Hristos și Biserica Sa. Trăirea creștină este deci, în primul rînd o chestiune de credință trăită în Hristos, ca mădular al Trupului Său, Biserica. Sfîntul Apostol Pavel precizează: «Fără credință, dar, nu este cu putință

1. Diadoh al Foticeei, *Cuvînt ascetic*, 77; *Filocalia românească*, vol. 1, ed. a II-a, Sibiu, 1947, p. 369.

2. Sfîntul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 55, 13; *Filocalia românească*, vol. III, Sibiu, 1948, p. 277.

să fim plăcu
să creadă că
11, 6).

Nu se p
patimilor car
tuți, dacă nu
statornic, ar
și urcușul și
de orice virt
Întrucît crec
trebuit ca h
toată viața v
a acestui înc
vorba de o
ajutată de n

În încep
mat omul să
Dumnezeu.
rul dumnez
Trăirea creș
rarea și afi
Dumnezeu ș
acestei rela
țierea lui Hr.

Legată
mensiune e
omului care
viitor, în ca
o năzuință
care i-l des
care tînde,
cu Dumnez
comuniune
ea. Garantu
zeu însuși,
început, în
din iubire
păcatului ș
Temeiul nă
«El, care p
toți, cum r
Hristos av
este projec
titudinea :
Prin pi
siune plină

3. Pr. P
1981, p. 95.

să fim plăcuți lui Dumnezeu, căci cine se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că El există și că se face răsplătitor celor care îl caută» (Evr., 11, 6).

Nu se poate porni sistematic, de altfel, la nici o acțiune împotriva patimilor care asaltează pe om și nu se poate pune începutul nici unei virtuți, dacă nu este prezentă credința ca imbold. Înfrinerea însăși, ca efort statornic, are nevoie de o legitimare prin credință, iar frica de Dumnezeu și urcușul spre Dumnezeu presupun credința în Dumnezeu. Mai înainte de orice virtute, de orice efort uman, trebuie să căpătăm în noi credința. Intrucât credința o avem prin harul dumnezeiesc în apele Botezului, a trebuit ca harul să premerge oricărui bine la care pornim. De aceea, toată viața virtuoasă și toată trăirea creștină nu sînt decît o desfășurare a acestui început pus de Dumnezeu însuși în noi. Dar prin aceasta nu este vorba de o desfășurare automată, fără noi, ci de o desfășurare voită și ajutată de noi, prin toată încordarea noastră³.

În începuturile ei, credința este un dar dumnezeiesc la care este chemat omul să răspundă. Pe parcurs, ea este împreună lucrare a omului cu Dumnezeu. Eficacitatea ei depinde tocmai de colaborarea noastră cu harul dumnezeiesc, ca să înaintăm pe drumul virtuților spre desăvîșire. Trăirea creștină privită prin prisma credinței, este credința în desfășurarea și afirmarea ei în viața creștinului, fiind pe verticală relație cu Dumnezeu și permanență în această relație, iar pe orizontală mărturie a acestei relații împreună cu cei ce împărtășesc această credință din puterea lui Hristos care este în ei, ca membri ai Bisericii Lui.

Legată de credință, este nădejdea ca virtute teologică care dă o dimensiune eshatologică credinței și trăirii creștine. Ea ține de condiția omului care nu trăiește numai în trecut sau în prezent, ci orientat spre viitor, în care își proiectează el năzuințele sale. Nădejdea creștină este o năzuință plină de încredere spre un bun viitor posibil de dobîndit, pe care i-l descoperă omului însăși credința. Acel bine sau bun viitor spre care tinde, cu încredere, creștinul este Dumnezeu însuși, adică petrecerea cu Dumnezeu în viața veșnică. Dobîndirea fericirii veșnice de împreună comuniune cu Dumnezeu, naște în sufletul creștinului dorul fierbinte după ea. Garantul ajungerii noastre la aceasta, în viața viitoare, este Dumnezeu însuși, care rămîne credincios făgăduințelor făcute omului încă de la început, îndată după căderea lui în păcat (Fac., 3, 15), trimițînd în lume, din iubire pentru om pe Unicul Său Fiul, ca să o răscumpere din robia păcatului și a morții împăcînd-o cu El și înnoind-o (Ioan 3, 16—17). Temeiul nădejzii este Hristos însuși, cum spune Sfîntul Apostol Pavel: «El, care pe însuși Fiul Său nu L-a cruțat, ci L-a dat morții, pentru noi toți, cum nu ne va da, oare, toate împreună cu El?» (Rom. 8, 32). În Hristos avem nu numai făgăduința, ci și arvuna vieții veșnice, spre care este proiectată întreaga trăire creștină (Rom., 5, 5; 8, 23). De aici și certitudinea: «Căci prin nădejde ne-am mîntuit» (Rom., 8, 24).

Prin prisma nădejzii, ca virtute teologică, trăirea creștină este o tensiune plină de încredere după Dumnezeu și iubirea lui Dumnezeu revăr-

3. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia morală ortodoxă*, vol. III, București, 1961, p. 95.

sată în inimile noastre încă de aici și trăită plenar pe celălalt tărâm al existenței noastre.

Sufletul credinței și al nădejzii creștine, precum și al întregii trăiri creștine este iubirea de Dumnezeu arătată concret în iubirea semenilor, a creației și a lumii. Numai prin iubire, credința și nădejdea primesc valoare și consistență, iar subiectul lor puterea de a se dăruii lui Dumnezeu. Căci oricâtă credință vei avea, dacă nu ai iubire nimic nu ești (I Cor., 13, 2); credința trebuie să lucreze prin iubire (Gal., 5, 6) și se face insufletită de iubire. «Dar nădejdea nu rușinează pentru că iubirea lui Dumnezeu s-a revărsat în inimile noastre, prin Duhul Sfânt, Cel dăruit nouă» (Rom., 5, 5). Numai cel ce are iubire «toate le crede, toate le nădăjduiește» (I Cor., 13, 7).

Iubirea de Dumnezeu este răspunsul omului la iubirea lui Dumnezeu care îl agrăiește, dar tot din puterea lui Dumnezeu pe care o primește omul odată cu revărsarea iubirii lui Dumnezeu asupra noastră. Căci «întru aceasta este iubirea, nu fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă noi am iubit pe Dumnezeu, ci fiindcă El ne-a iubit pe noi mai întâi, trimișind pe Fiul Său jertfă de ispășire pentru păcatele noastre». De aceea, «dacă Dumnezeu astfel ne-a iubit pe noi și noi datorii sîntem să ne iubim unul pe altul» (I Ioan, 4, 10, 11 și 19). Omul are deci capacitatea de a deveni subiect al iubirii divine și într-o măsură oarecare tinde și el spre aceasta. Posibilitatea iubirii de Dumnezeu, ca răspuns la iubirea lui Dumnezeu este dată în chipul dumnezeiesc» din om (Fac., 1, 26—27), în calitate de subiect sau persoană a omului în relație cu Dumnezeu, ca Treime de persoane absolute într-o deschidere nu numai a uneia față de celelalte, ci și a fiecăreia și a tuturor celor Trei față de om și de lume.

Iisus Hristos este puntea întinsă de la Dumnezeu pînă pe tărîmul umanității noastre, prin ipostasul Său cel Unul care unește în Sine fără să confunde sau să amestece, păstrîndu-le într-o perihoreză perfectă, firea dumnezeiască și pe cea omenească, ca să rămîină Dumnezeu adevărat și să fie și om adevărat afară de păcat. Hristos este sursa și puterea iubirii noastre față de Dumnezeu.

Trăirea creștină este mărturia credinței și expresia nădejzii în lucrarea iubirii față de Dumnezeu, care se exprimă în afară în iubirea semenilor și a creației întregi. Căci «iubirea dumnezeiască ce se coboară în om presupune o victorie asupra egoismului manifestat prin patimi și, fiind o ieșire pozitivă a omului din sine, este în același timp iubire de Dumnezeu și iubire de semeni»⁴.

«Cel ce iubește pe Dumnezeu nu poate să nu iubească și pe tot omul ca pe sine însuși, zice Sfîntul Maxim Mărturisitorul, deși nu are plăcere de patimile cele necurățite ale aproapelui»⁵. Iubirea de Dumnezeu nu admite nici cea mai mică umbră în iubirea față de semeni, căci, «cel ce vede în inima sa vreo urmă de ură față de vreun om oarecare din cauza vreunei greșeli, este cu totul străin de iubirea de Dumnezeu, deoarece iubirea de Dumnezeu nu suferă cituși de puțin față de om»⁶.

4. *Ibidem*, p. 258.

5. *Capete despre dragoste*, I, 13; *Filocalia românească*, vol. II, Sibiu, 1947, p. 39.

6. *Ibidem*, I, 15; op. cit., p. 39.

Omul
E mai puțin
Ea crește
care își des
dumnezeie

Posibil
El fiind «Ip
birii Sale fa
iar în El, c
înșiși. E ne
noi și Dum

În Hri
cum sursa
E. II Intilni
Lui îndum
în Trupul S

Iubire
unul pe alt
este născu
«să nu iubi
3, 18). Dar
care izvoră
Sa. Așa cu
pentru mî
nu e credir

Dar iu
poate atin
că nici iu
nici perso
atinge nici
concretize
ating un c

3. Iub
aproapele,
vățătura d

Orice
în sinul ur
neamul și
mai mici.
tregi, fiec
spirituală.
vocație și
slujba sa ș
mul respec
binefaceri

7. Pr. F

8. *Iidem*
de Misiune

Omul nu poate cuprinde în sine toată iubirea lui Dumnezeu. Dar nu e mai puțin adevărat că, avînd-o în sine, o simte ca neavînd margini. Ea crește prin exercițiu și voința de a o intensifica. Căci în măsura în care își deschide inima față de oameni, o lărgeste pentru oceanul iubirii dumnezeiești ⁷.

Posibilitatea și forța iubirii semenului este dată tot în Hristos, căci El fiind «Ipostasul dumnezeiesc al umanității, nu pune nici o barieră iubirii Sale față de toată umanitatea pe care o are ca propria Sa umanitate; iar în El, ca ipostas deschis tuturor, toți se pot iubi și cunoaște ca pe ei înșiși. E necesar numai ca nici noi să nu punem o astfel de barieră între noi și Dumnezeu. El e ca un fel de ipostas — cap al nostru» ⁸.

În Hristos avem și puntea ontologică către toți semenii noștri, precum sursa de putere de a ne dăruî acelora în fapte ale slujirii. Căci pe El îl întîlnim atît în noi înșine, cît și în semenii noștri, prin umanitatea Lui îndumnezeită și lucrarea Duhului Sfînt din El în toți cei încorporați în Trupul Său, Biserica.

Iubirea semenului trebuie să se concretizeze în fapte: «Să ne iubim unul pe altul, pentru că dragostea este de la Dumnezeu și oricine iubește este născut din Dumnezeu și cunoaște pe Dumnezeu» (I Ioan, 4, 7), dar: «să nu iubim cu vorba, numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul» (I Ioan 3, 18). Dar nu orice fapte sînt semnele concrete ale iubirii, ci numai acelea care izvorăsc din credința în Hristos și din iubirea față de El și Biserica Sa. Așa cum faptele care nu sînt din credința în Hristos nu au valoare pentru mîntuire, tot așa nici credința care nu e lucrătoare prin iubire nu e credință adevărată.

Dar iubirea din care izvorăsc faptele și pe care ele o sporesc, nu poate atinge niciodată o limită peste care să nu mai poată crește, pentru că nici iubirea lui Hristos din care ea se alimentează nu are o limită și nici persoana noastră pe care Hristos vrea s-o sporească în iubire nu atinge niciodată o limită a creșterii ei. Din cauza iubirii pe care țîn să o concretizeze, nici faptele bune nu au un hotar al săvîrșirii lor, adică nu atîng un quantum peste care nu mai sînt necesare mîntuirii și desăvîrșirii.

3. Iubirea de neam este o formă și o prelungire a iubirii față de aproapele, componentă și ea a trăirii creștine, cu temeiuri în însăși învătătura de credință a Bisericii.

Orice om apare și trăiește în sînul unei colectivități umane și anume în sînul unei familii, al unei societăți și al unei mari societăți, care este neamul și poporul cărora le aparțin toate celelalte colectivități umane mai mici. Omenirea întregă cuprinde neamurile și popoarele lumii întregi, fiecare dintre acestea avîndu-și voința și zestrea sa materială și spirituală. De altfel și într-o familie, fiecare membru își are o anumită vocație și zestre naturală, cu misiunea de a le manifesta și crește în slujba sa și în slujba celor din jurul său cu care formează familia și neamul respectiv și de care se simte legat existențial. Psalmistul însuși arată binefacerile trăirii fraților laolaltă: «Iată cît este de bine și cît este de

7. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 259.

8. Idem, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 1, București. Ed. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., 1978, p. 242—243.

frumos să locuiască frații împreună» (Ps. 132, 1). Iubirea de neam și de patrie este, de fapt, o prelungire a iubirii de părinți (porunca a V-a a Decalogului).

Evanghelia lui Hristos se adresează lumii întregi (Marcu 16, 15), dar recunoaște împărțirea omenirii pe neamuri, atunci când trimite pe Apostoli la propovăduire: «Învățați toate neamurile» (Matei 28, 19; Luca 24, 47; Efes., 3, 8).

Apariția neamurilor, ca colectivități umane firești, constituite prin legături de rudenie și de limbă, de credință și de spiritualitate într-un anumit spațiu geografic și cu o istorie comună, nu este o consecință a păcatului, întrucât ele au existat înainte de Turnul lui Babeli (Fac., 10, 32). La Turnul lui Babel, prin amestecarea limbilor, s-a rupt însă conglăsuirea neamurilor (Fac., 11, 7), cum spune Sfântul Grigorie de Nyssa. Refacerea acestei conglăsuri a neamurilor a avut loc la Cincizecime, când neamurile adunate la Ierusalim ascultau și înțelegeau cuvântul lui Dumnezeu din predica Apostolilor, fiecare în limba sa (Fapte 2, 5 și urm.). Căci se cuvenea ca cei care spărseseră limbajul comun la Turnul Babel, să ajungă din nou la acest limbaj prin edificarea Bisericii de către Duhul Sfânt, venit acum în lume pentru aceasta, cum spune Sfântul Grigorie de Nazianz. «Este vorba acum de nașterea unei gândiri comune la cei care vin spre credință și prin Duhul Sfânt, intră în comuniune existențială cu Hristos. Fără ca diversitatea limbilor să fie absolută, prin ele erau vehiculate același conținut și aceeași sensibilitate, fără ca varietatea națiunilor, ca elemente particulare să fie absolută, ele sînt reunite în aceeași sensibilitate și duh universal al lui Hristos»⁹.

Recunoașterea existenței diferitelor popoare și neamuri se dovedește și prin faptul că Evanghelia a fost predicată în limba fiecărui popor, potrivit cuvintelor Sfântului Apostol Pavel: «Dar în Biserică vreau să grăiesc cinci cuvinte pe înțeles ca să-i învăț și pe alții, decît zeci de mii de cuvinte în limbi» (I Cor., 14, 19). Neamurile să fie lăsate să meargă în căile lor, spune Sfântul Apostol Pavel (Fapte 14, 16). De asemenea, în fața tronului de judecată de la sfîrșitul veacurilor, se vor înfățișa în fața Împăratului Miel, spre judecată toate neamurile (Matei 25, 32) și fiecare neam va veni cu slava sa (Apoc., 21, 24 și 26).

Mîntuitorul Hristos și-a iubit poporul căruia aparținea ca om și în mijlocul căruia venea să mîntuiască întregul neam omenesc. El însuși se simte trimis, în primul rînd la oile cele pierdute ale casei lui Israel (Matei 15, 24). De aceea, El îi trimite și pe Sfinții Săi Apostoli «mai degrabă către oile cele pierdute ale casei lui Israel» (Matei 10, 7). Dar prin aceasta, Mîntuitorul nu restrînge aria propovăduirii Evangheliei și mîntuirii, căci tot El a zis: «Am și alte oi care nu sînt din staulul acesta. Și pe acestea trebuie să le aduc și vor auzi glasul Meu și va fi o turmă și un păstor» (Ioan 10, 16), iar Apostolilor, trimițîndu-i la propovăduire, le-a poruncit: «Mergînd, învățați toate neamurile botezîndu-i în numele Tatălui și al Fiului, și al Sfîntului Duh și învățîndu-i să păzească toate cîte

9. Mitropolitul Antonie Plămădeală, *Catholicité et ethnicité*, In *Procès-Verbaux du Deuxième Congrès de théologie orthodoxe à Athènes* (19—29 août 1976), Athènes, 1978, p. 495.

Eu v-am por
și propovădu

Iar Apo
adică de la c
durerii pent
judecării gre
numai mîhni
tuirea, ci și

Sfîntul
un neam cu
secutat de el

Sfîntii P
și au lucrat
astfel: «Cet
(De lib. arb.

A trăi p
«o virtute c
exclamă: «I
P. G., 49, 35)

Sfîntul I
ca fiind legi
diuniu, scrii
pașiune nea
a nu fi buni
corecții și ce
la îndatoriri
care a avut
orașul său F
pe toate cel

Împreju
cul geto-da
în ținuturile
Euxin (Dob
rică, au îm
sărit, Ortho
romanic cre

Astfel,
concludent
— cum sub
dința cu dra
firești cu c
1974).

În prid
cultivat ar
nescu: «Co
conului Ce
sofiei ai M
meanu ai T
nici, ale m

Eu v-am poruncit vouă...» (Matei 28, 19—20) și : «Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura» (Marcu 16, 15).

Iar Apostolii, ieșind la propovăduire au început de la Ierusalim, adică de la cei din casă spre cei din afara casei lor. Iar din manifestarea durerii pentru necredința Ierusalimului (Matei 23, 37) și din anunțarea judecății grele care va cădea peste oraș (Luca 19, 41—44), rezultă nu numai mîhnirea profundă a Mîntuitorului pentru cei care resping mîntuirea, ci și glasul îndurerat pentru soarta poporului Său.

Sfîntul Apostol Pavel ar voi să se jertfească pentru binele celor de un neam cu el (Rom., 9, 2—3). El își apără neamul chiar și cînd este persecutat de el (Fapte 28, 19).

Sfinții Părinți, de asemenea, au trăit și ei sentimentul iubirii de neam și au lucrat pentru binele acestora. Fericitul Augustin definește patria astfel : «Cetatea căreia aparținem este țara noastră, este mama noastră» (*De lib. arb.* I, XV, 32 ; P. L. XXXII, 238).

A trăi pentru neam și țară și a naște copii este, pentru Fer. Augustin «o virtute creștină» (*De civitate Dei*, XIX, 1). Sfîntul Ioan Gură de Aur exclamă : «Nimic nu-i mai plăcut decît patria !» (*Ennar. în Ps. CXIV*, 3 ; P. G., 49, 35).

Sfîntul Isidor Pelusiotul aprobă războiul de apărare a țării și dreptății, ca fiind legitim și necesar (*Epist. CCCLXXXVI*, V ; P. G., 78, 1557). Prudentiu, scriitor bisericesc și preot creștin, spaniol de origine, iubea cu pasiune neamul său și Spania. Tertulian apără pe creștini de acuzația de a nu fi buni cetățeni, argumentînd că ei sînt chiar cei mai buni, cei mai corecți și cei mai devotați cetățeni. Părinții combat energic abaterile de la îndatoririle față de neam și față de patrie. Astfel, pentru Fer. Augustin, care a avut o comportare cu totul patriotice împotriva celor care asediau orașul său Hippo, spune : «crima împotriva patriei cuprinde în ea singură pe toate celelalte» (*Contra academicos*, III, XVI, 36).

Imprejurările istorice în care s-a născut poporul român prin amestecul geto-dacilor autohtoni cu romanii cuceritori și colonizați în Dacia și în ținuturile înconjurătoare ei din sudul Dunării și de pe malul Pontului Euxin (Dobrogea de mai târziu) și în care a avut loc devenirea lui istorică, au impus și o legătură foarte strînsă între credința creștină de Răsărit, Ortodoxia, și iubirea de neam, românii apărînd în istorie ca popor romanic creștin.

Astfel, întreaga istorie a poporului nostru este o mărturie bogată și concludentă a slujirii lui de către ierarhii și preoții Bisericii, în care ei — cum sublinia Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin — «îngemănau credința cu dragostea de glia românească, rugăciunea cu munca și drepturile firești cu datoriile obștești» (din *Cuvîntarea la Congresul I al F.U.S.*, 1974).

În pridvorul și sub cupola Bisericii Ortodoxe Române s-a plămădit și cultivat artistic limba română literară veche, cum zicea Mihail Eminescu : «o limbă ieratică și de stat», prin tipăriturile românești ale diaconului Coresi în Scheii Brașovului, ale mitropoliților Varlaam și Dosoftei ai Moldovei, ale mitropoliților Teofil, Ștefan și Teodosie Veștemeanu ai Țării Românești, ale mitropolitului Simion Ștefan al Transilvaniei, ale mitropolitului Antim Ivireanul al Ungrovlahiei și ale episcopi-

lor cărturari de la Rimnic, continuate de cărturarii : Veniamin Costachi, mitropolitul Moldovei și Grigorie IV Dascălul, mitropolitul Țării Românești. Biserica a fost prezentă în continuare în ogorul culturii românești, prin personalități și opere de seamă, de interes nu numai teologic ci și cultural-artistic național.

Prin aceste tipăriri în românește, Biserica noastră a contribuit și promovat conștiința de sine, și mai apoi conștiința națională a poporului romanic din geto-dacii băștinași și romanii cuceritori. Pentru prima dată numele de *român* s-a grafiat român și nu rumân, în «Palia de la Orăștie» (1582), iar tipăriturile românești apărute într-un ținut au circulat îndată după apariție în toate ținuturile românești.

Insuflețiți de iubirea de neam și de pământul strămoșesc, preoți și ierarhi ai Bisericii au fost prezenți în marile lupte pentru dreptate și libertate națională : Preotul Vilcu din Rîșnov, într-o răscoală din ținutul Hațegului (1435) ; preoții Laurențiu și Barabas în războiul țărănesc condus de Gh. Doja (1514) ; Popa Stoica din Fărcaș și Popa Tudor în armata lui Mihai Viteazul ; mitropolitul Sava Brancovici (1656—1680), călugărul Sofronie de la Cioara și Oprea Miclăuș au fost luptători energici pentru păstrarea Ortodoxiei, primul în fața ofensivei prozelitiste calvine, iar ultimii doi împotriva uniației și pentru eliberarea românilor transilvăneni din iobăgie ; preotul Nicolae Rațiu în Revoluția lui Horia, scriind testamentul acestuia ; Popa Șapcă, preotul Alexandru Pușcariu, preotul Gh. Bodescu-Birlad, preotul Neagu Benescu, Popa Tun (Ambrozie) și alți mulți luptători în Revoluția de la 1848 ; monahul Cozma, luptător în războiul pentru independență de la 1877 ; preoții Toma Săvescu-Flămânzi și Alexandru Popescu din Mehedinti, participanți la răscoalele țărănești din 1907, iar în campania din 1916—1918 au însoțit și insuflețit în luptă pe ostași mulți preoți, călăuziți de distinsul și energetic profesor de teologie, preotul Constantin Nazarie, unii dintre aceștia căzînd la datorie alături de ostași.

Pe linia acestor tradiții de slujire națională și socială a poporului și a patriei, după 1944, ierarhii și preoții Bisericii noastre și-au adus contribuția lor la edificarea orînduirii și vieții sociale noi din țara noastră, sprijinind transformarea socialistă a agriculturii și modernizarea satelor românești.

Ca slujitor al Bisericii și cetățean devotat al patriei, cinstind pe înaintași, preotul are îndatorirea de a păstra și îmbogăți patrimoniul cultural-artistic național, cunoscînd că giuvaerele artei noastre bisericesti sînt mărturiile ale geniului creator al poporului nostru și dovezi ale permanenței și continuității românești pe toate meleagurile locuite de români, de la nașterea lor ca popor pînă astăzi.

Biserica trăiește în lume, în societatea timpului și este solidară cu lumea, ca creație a lui Dumnezeu, lucrînd în ea din porunca și cu puterea lui Dumnezeu dată ei de Hristos. Urmărește mîntuirea și desăvîrșirea oamenilor, dar nu indiferent de condițiile de viață ale acestora. De aceea, ea se simte implicată în tot ceea ce se inițiază și se întreprinde pentru bunăstarea și propășirea materială și spirituală a societății și poporului căruia ea aparține, prin credincioșii și lucrarea ei. Iată aici și explicația

de ce iubirea mîn să se anrește viitorul

Trăirea concretă a cicioșii ei se l unui neam.

Umanul național, așa unui individ pentru a lăse nalul sau in anumită cali neam întreg

Națiunile vrea în ex din spiritual ei spirituală :

Armonia cesară, căci ind determin alt loc.

Iubirea specificare a velaționale ș Căci, un om tot o abstrac societate, far

Iubirea și trebuie să față de între nezeu, prin întreaga noa

de ce iubirea de neam îi cere însă preotului și credinciosului ortodox român să se angajeze cu râvnă și pricepere în suvoiul de energie care făurește viitorul țării și al poporului nostru român.

Trăirea creștină, prin multiplele ei componente și forme, este fața concretă a credinței și învățaturii creștine, prin care Biserica cu credincioșii ei se legitimează în lume, în societate și în viața unui popor, și a unui neam.

Umanul există numai în formă națională, colorat național, determinat național, așa cum există numai determinat individual. Nu se pot extrage unui individ sau unei națiuni determinantele individuale sau naționale, pentru a lăsa umanul pur. Ar însemna să distrugi însuși umanul. Naționalul sau individualul este însuși umanul, care are, în mod necesar, o anumită calitate, un anumit specific, care îl diferențiază și cu care un neam întreg și indivizii vin și îmbogățesc umanitatea însăși.

Națiunile sînt, după cuprinsul lor, eterne în Dumnezeu. Dumnezeu le vrea în existență pe toate, și în fiecare dintre ele El își arată o nuanță din spiritualitatea Sa nemărginită, căci fiecare își are vocația și zestrea ei spirituală și materială.

Armonia dintre națiuni nu este exclusă, ci este posibilă și necesară, căci ele constituie aceeași umanitate, stînd în diferite forme, fiind determinată, în mod necesar, într-un fel, într-un loc, și în alt fel în alt loc.

Iubirea de neam este o prelungire a iubirii față de aproapele și o specificare a iubirii față de colectivitatea semenilor. Ea are temeuri revelaționale și temeuri ontologice, adică în însăși ființa și viața omului. Căci, un om fără determinante naționale este o abstracțiune, după cum tot o abstracțiune este și creștinul fără o apartenență la un neam, popor, societate, familie.

Iubirea de neam este și ea o componentă firească a trăirii creștine și trebuie să fie înțeleasă și practică în strînsă comuniune cu iubirea față de întreaga umanitate, creație și lume, ca operă a aceluiași Dumnezeu, prin lupta activă pentru statornicirea păcii și apărarea vieții pe întreaga noastră planetă.

Pr. prof. dr. DUMITRU RADU

• PĂSTORALE-SCRISORI IRENICE •

† IUSTIN

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTIILOR
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU ATOATEȚIITORUL,
IAR DE LA NOI PARINTEASCĂ BINECUVÎNTARE

Iubiți credincioși,

După moartea Sa, Domnul nostru Iisus Hristos S-a întâlnit pe Sine «viu apostolilor Săi prin multe semne doveditoare, făcîndu-Se văzut lor în răstimp de patruzeci de zile și vorbindu-le despre cele ale împărăției lui Dumnezeu». Aceasta este mărturia pe care ne-a lăsat-o Sfîntul evanghelist Luca în cartea sa numită Faptele Apostolilor (1, 3) despre învierea Mîntuitorului, iar Sfîntul Evanghelist Ioan, după ce săvîrșește descrierea venirii Mîntuitorului în mijlocul ucenicilor Lui, trecînd minunat «prin ușile încuiate» (20, 26), zice : «Și Iisus a făcut, de față cu ucenicii Săi, și alte minuni, multe, care nu sînt scrise în cartea aceasta. Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, și crezînd, să aveți viață întru numele Lui». Mai departe, în încheierea evangheliei sale, apostolul iubit al Mîntuitorului după ce termină descrierile arătărilor lui Iisus în fața ucenicilor în Galileia, adaugă : «Dar sînt și alte multe lucruri pe care le-a făcut Iisus, care, dacă s-ar fi scris, cite unul, socotesc că nici în lumea toată n-ar fi putut să încapă cărțile ce s-ar fi scris» (20, 30 și 21, 25).

Iubiți fii suletești,

Cărțile bisericești vechi ne-au păstrat știrea că Maica Domnului a văzut pe Iisus «sculîndu-se prea frumos din mormînt, biruitor...», cu totul «strălucit, fără asemănare în frumusețe, ca un mire ieșind cu trupul din cămara gropii...». Atunci «ea s-a umplut de bucurie și a strigat : Fiul meu și Dumnezeu meu, măresc învierea Ta cea mai presus de cuvînt».

PASTORALE

«A inv
Petru și Ioa

«Am v.
Magdalena
sui la Tată
nostru (Ioa

«Am v
Lui», zicea
mormîntul.
în Galileia

«Am v
Emaus și r
pătimizească
doi dintre t
știau că est
deschis însi
de lingă ei»

«Într-a
apostolii, în
de la Emau.

«Pace
tuitorul căt
de teama n
și a stat în

«Am v
care nu fus
sat lui, Tor
nelor, dacă
pune mîna

După c
dat mărturi
Lui, zicînd

În urm
Hristos s-a
Acolo a vo
ei o minune
cilor, după

Iubiți fi

După în
nostru Iisus
cer și pe pă
Mîntuitorul
Lui că om,
puterea Sa
arată ca «F
învierea Lu
pus mai pre
cînste...» (E

«A înviat Domnul. Am văzut mormîntul gol», ziceau Sfinții Apostoli Petru și Ioan.

«Am văzut pe Domnul și am vorbit cu El», spunea ucenicilor Maria Magdalena. Mi-a poruncit să merg la frații Lui și să le spun că El se va sui la Tatăl Său și la Tatăl nostru și la Dumnezeu Său și Dumnezeu nostru (Ioan 20, 17—18).

«Am văzut pe Domnul. I-am cuprins picioarele și ne-am închinat Lui», ziceau femeile care veniseră în zorii zilei de Duminică să vadă mormîntul. Iar «El ne-a poruncit să dăm de veste fraților Săi să meargă în Galileia și acolo îl vor vedea» (Matei 28, 10).

«Am văzut pe Domnul». A mers cu noi pe cale de la Ierusalim la Emaus și ne-a tălcut Scripturile, dovedindu-ne că Hristos trebuia «să pătimească și să intre întru mărirea Sa» (Luca 24, 13—27) mărturiseau doi dintre ucenicii apostolilor, Luca și Cleopa. Ei vorbeau cu El, dar nu știau că este Mîntuitorul. La binecuvîntarea și Irîngerea plinii («li s-au deschis însă ochii lor și au cunoscut că este El. El însă s-a făcut nevăzut de lingă ei» (Luca 24, 31).

«Într-adevăr Domnul a înviat și s-a arătat lui Simon» mărturiseau apostolii, împreună cu cei ce se țineau de ei, în fața celor care veniseră de la Emaus (Luca 24, 33—34).

«Pace vouă». Acesta este cuvîntul de urare pe care L-a adresat Mîntuitorul către cei care se găseau atunci adunați într-o cameră încuiată de teama necredincioșilor, în momentul în care pe neașteptate a venit și a stat în mijlocul lor, făcînd dovada învierii Sale.

«Am văzut pe Domnul!». Așa țărait-au ceilalți apostoli către Toma, care nu fusese de față cînd Mîntuitorul s-a arătat lor. La cuvîntul adresat lui, Toma a zis: «Dacă nu voi vedea în palmele Lui semnul piroanelor, dacă nu voi pune degetul meu în semnul piroanelor și dacă nu voi pune mina mea în coasta Lui, nu voi crede».

După o săptămîină, Toma, văzînd mîinile și coasta Mîntuitorului, a dat mărturie de credință nu numai în învierea dar, și în dumnezeirea Lui, zicînd: «Domnul meu și Dumnezeu meu!» (Ioan 20, 28).

În urma acestora, zice Sfințul Evanghelist Ioan, Domnul nostru Iisus Hristos s-a arătat din nou ucenicilor Săi, la Marea Tiberiadei, în Galileia. Acolo a vorbit cu ucenicii, a mîncat împreună cu ei și a săvîrșit pentru ei o minune. Aceasta este acum a treia oară, cînd Iisus s-a arătat ucenicilor, după ce s-a sculat din morți (Ioan 21, 14).

Iubiți fii duhovnicești,

După înviere, la cea de a treia arătare în fața ucenicilor Săi, Domnul nostru Iisus Hristos a mărturisit, zicînd: «Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pămînt...» (Matei 28, 18). Fără îndoială, ca Fiu al lui Dumnezeu, Mîntuitorul n-a fost niciodată lipsit de putere. Dar, în vremea viețuirii Lui ca om, întru desăvîrșită smerenie și umilință, El n-a dat la iveală puterea Sa dumnezeiască. Numai în momentul învierii din morți El se arată ca «Fiu al lui Dumnezeu întru putere, după Duhul Sfințeniei, prin învierea Lui din morți» (Rom., 1, 4). Astfel, pe Cel ce scurtă vreme a fost pus mai prejos decît îngerii, pe Iisus, îl vedem «încununat cu mărire și cinste...» (Evr., 2, 9). Pe El, Dumnezeu L-a făcut și Domn și Hristos, stă-

pin și mîntuitor (Fapte 2, 36). În numele Lui se pleacă tot genunchiul «al celor cerești și al celor pămîntești și al celor de dedesubt» (Filip., 2, 10—11).

În acest fel, înviind pe Hristos din morți, Dumnezeu «L-a așezat de-a dreapta Sa întru cele cerești, mai presus de toate... Și toate le-a supus sub picioarele Lui și mai presus de toate L-a dat pe El cap al Bisericii» (Efes. 1, 20—23).

Așadar, înviind din morți, Domnul nostru Iisus Hristos nu s-a întors la viața Sa de mai înainte de moarte, în trupul Său omenesc, asemenea fiicei lui Iair, fiului văduvei din Nain sau a lui Lazăr din Betania, pe care Mîntuitorul îi înviașe din morți. Aceștia, după oarecare vreme au murit din nou fiindcă ei îmbrăcaseră la înviere «trupul morții», adică trupurile lor pămîntești supuse osînde morții din pricina păcatului (Rom. 7, 24). Însă, Domnul nostru Iisus Hristos «a fost dat morții în trup», cum zice Sfîntul apostol Petru, dar «a fost făcut viu în duh» (I Petru 3, 18).

Mîntuitorul a murit în adevăr în trup omenesc, dar a înviat în trup dumnezeiesc; a murit în trup pămîntesc, dar a înviat în trup ceresc; a murit în trup stricăcios, dar a înviat în trup nestricăcios; a murit în necinste, dar a înviat în mărire; a murit în slăbiciune, dar a înviat în putere; a murit în trup suflătesc, dar a înviat în trup duhovnicesc (I Cor., 15, 39—50).

Cu trupul Său înnoit și desăvîrșit, deplin înduhovnicit, Domnul nostru Iisus Hristos a trecut prin piatra mormîntului sau prin ușile încuiate ale încăperii unde erau adunați Stînșii Apostoli. Cu același trup duhovnicesc, El se arăta sau se făcea nevăzut din ochii oamenilor. Cu trupul Său îndumnezeit, El s-a înălțat la cer în văzul Stînșilor săi Apostoli.

În acest fel, prin înviere, Domnul nostru Iisus Hristos S-a descoperit ca adevăratul Fiul al lui Dumnezeu, Domnul și Mîntuitorul nostru. Pe scaunul măririi împreună cu Tatăl și cu Sfîntul Duh în ceruri șade și aici cu noi este, în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului (Matei 28, 20).

Dreptmăritori creștini,

De la moarte la viață și de pe pămînt la cer Domnul nostru Iisus Hristos n-a trecut singur. «Bogat fiind în milă, Dumnezeu, pentru multa Sa iubire cu care ne-a iubit, pe noi cei ce eram morți prin greșelile noastre, ne-a făcut vii împreună cu Hristos și împreună cu El ne-a sculat și împreună ne-a așezat întru cele cerești, în Hristos Iisus» (Efes., 2, 4—6).

Întrucît Mîntuitorul «a gustat moartea pentru fiecare om» (Evr., 2, 9), oamenii toți au fost răscumpărați de sub osînda morții. Aducîndu-Se pe Sine înaintea lui Dumnezeu «prinos și jertfă întru miros de bună mireasmă» (Efes., 5, 2), Domnul nostru Iisus Hristos S-a înălțat lui Dumnezeu pentru sfințirea noastră: «Sfînt, fără de răutate, fără de pată, osebit de păcătoși și mai înalt decît cerurile» (Evrei 7, 26). Iar noi, din curăția Lui «ne-am spălat, ne-am sfințit și ne-am îndreptat, întru numele Domnului Iisus Hristos și întru Duhul Dumnezeului nostru» (I Cor., 6, 11).

Astfel, din marea Lui dragoste față de noi, Dumnezeu, iertîndu-ne greșelile, ne-a dăruit și viața în duhurile noastre făcîndu-ne vii împreună cu Hristos.

Iar, dac
noi, El, Cel
muritoare di

Iubiți c

Sărbăto
nului aduce
tutinderi ur
Lui revarsă
în noi și pri
este acum î
a toată lum
și mîncîtor.
unesc gîndu
împreună și

Nicicîn
vremea noa
național al
intensificare
dezarmării,

Totodat
clipă, că înt
armele nuci
omenirii, ch
toate mijloc
necesitate în

Ca sluj
pentru a as
cuvîntul să
conducători
fabricile de

Ca sluj
nei înțelege
nezeu pent

Odată
rintească pe
împărtășind

Al tutu
gător,

Iar, dacă «Duhul Celui ce a înviat pe Iisus din morți locuiește în noi, El, Cel ce a înviat pe Iisus din morți, vii va face și trupurile noastre muritoare din pricina Duhului Său care sălășluiește în noi» (Rom., 8, 11).

Iubiți credincioși,

Sărbătoare a sărbătorilor și praznic al praznicelor, ziua Învierii Domnului aduce bucurie în toate casele și în toate inimile credincioșilor. Prețutindeni unde este închinat Domnul nostru Iisus Hristos, ziua Învierii Lui revarsă mai multă lumină în cugetele noastre, mai multă bunătate în noi și prietenie între oameni, mai mare apropiere între popoare. Pacea este acum în largul ei. În toate bisericile lacem rugăciuni pentru pacea a toată lumea. Oamenii de știință și de cultură, lucrători de pe ogoare și muncitori din fabrici, popoarele iubitoare de viață și de progres își unesc gândurile și se îmbrățișează frățeste făgăduindu-și să muncească împreună și să trăiască în pace.

Nicicând n-a existat în lume un climat mai favorabil păcii decât în vremea noastră. Îndeosebi anul acesta, care a fost proclamat Anul internațional al păcii de către O.N.U. este perioada cea mai potrivită pentru intensificarea acțiunilor noastre de apărare a păcii, pentru realizarea dezarmării, pentru alungarea primejdiei de izbucnire a unui nou război.

Totodată nu trebuie să pierdem din vedere, nici măcar pentru o clipă, că într-un viitor război se vor folosi, printre altele, armele atomice, armele nucleare. În aceste condiții, este primejdioasă însăși existența omenirii, chiar viața pe planeta noastră. De aceea cerem să fie nimicite toate mijloacele de distrugere, de ucidere în masă. Dezarmarea este o necesitate în vremea noastră.

Ca slujitori ai vieții, să facem tot ceea ce stă în puterile noastre pentru a asigura statornicia păcii în lume. Cu cuvântul și cu fapta. Cu cuvântul să mărim frontul mondial al păcii, iar cu fapta să determinăm pe conducătorii popoarelor să stăvilească cursa înarmărilor, să transforme fabricile de armament în uzine de unelte folositoare.

Ca slujitori ai păcii, să propovăduim binetăcerile prieteniei, ale bune înțelegeri și dragostei dintre oameni și popoare, mulțumind lui Dumnezeu pentru darurile pe care le revarsă asupra noastră, a tuturor.

Odată cu acest cuvânt de dreaptă învățătură creștinească și de părintească povățuire, în ziua acestui praznic luminat al Învierii Domnului, împărtășindu-vă arhieresti binecuvântări, vă întâmpin cu vestirea :

«Hristos a înviat !»

Al tuturor de bine voitor și către Domnul pentru toți fierbinte rugător,

† IUSTIN,

ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SCRISOAREA IRENICĂ A PREA FERICITULUI PATRIARH IUSTIN

ADRESATĂ ÎNTÎIȘTĂTORILOR BISERICILOR CREȘTINE
CU OCAZIA PRAZNICULUI ÎNVIERII DOMNULUI — 1986

Prea iubite frate întru Hristos,

HRISTOS A ÎNVIAT! Aceasta este vestea cea mare pe care a dat-o oamenilor însuși Dumnezeu Tatăl despre Fiul Său, Domnul, Dumnezeu și Mintuitorul nostru Iisus Hristos, prin glasul sfinților Săi îngeri vestiitori ai facerilor Sale de bine pentru noi. Luînd «înfățișare luminoasă ca fulgerul și îmbrăcăminte albă ca omătul», uneori unul, alteori doi, îngerii s-au arătat femeilor care veniseră «să vadă mormîntul» sau «să ungă cu miresme trupul lui Iisus și le-au spus că El a înviat din morți. Precizînd că vestea învierii Mintuitorului a fost dată de «ingerul Domnului», Sfîntul Evanghelist Matei ne încredințează că vestitorul învierii era trimisul lui Dumnezeu pentru a mărturisii în fața oamenilor că Iisus «s-a sculat din morți» (Matei XXVIII, 7).

HRISTOS A ÎNVIAT. Aceasta este mărturia pe care a dat-o către ucenicii Săi însuși Mintuitorul, cînd s-a arătat în fața lor, după înviere, zicînd: «Priviți mințile Mele și picioarele Mele că Eu insumi sînt; și pi-păiți-Mă și priviți... Și a luat și a mîncat în fața lor...». Apoi le-a zis așa: «Acestea sînt cuvintele pe care le-am grăit către voi, pe cînd eram cu voi, că trebuie să se implinească toate cele scrise despre Mine în Legea lui Moise în prooroci și în psalmi... Și le-a zis că așa este scris să păti-mească Hristos și să învieze din morți a treia zi» (Luca XXIV, 39—46). Iar pentru a face dovada deplină a învierii Sale, în fața întregii obști creștine, Mintuitorul s-a arătat la o mare mulțime de credincioși. La urmă, pe drumul Damascului, s-a arătat și lui Pavel. Astfel, după înviere, Domnul nostru Iisus Hristos s-a arătat femeilor care-L «slujiseră», s-a arătat ucenicilor Săi, s-a arătat la mulți credincioși.

HRISTOS A ÎNVIAT. Aceasta este mărturia pe care au dat-o fără încetare Sfinții Apostoli în fața tuturor celor care se adunau în jurul lor pentru a asculta cuvîntul Său în fața celor care-i prigoneau pe ei. Apostolii «dădeau cu tărie mărturia învierii lui Iisus Hristos»; ei se înfățișau înaintea oamenilor ca *martori ai învierii*. De aceea, Sfîntul Apostol Petru a spus, la alegerea lui Matia ca apostol, că acesta trebuie să fie «martor al învierii» Mintuitorului, iar Sfîntul Pavel, ca și cei doi-sprezece, s-a dovedit ca binevestitor «al lui Iisus și al învierii» (Fap. Ap. XVII, 18).

HRISTOS A ÎNVIAT. Aceasta este mărturia pe care o dă Sfînta noastră Biserică prin învățătura ei dreaptă și prin sfințele ei slujbe. Iar

noi, știînd că noi martori a

Ca slujit
Ortodoxă, m
menilor și pa

Unindu-
lumii pacea
în primul rin
tale. Orice u

Făcindu-
învierii Dom

PRIMI

*Prea Fe
Mitropo
celate a
Prea i
și impre
Domnul
Îmbrățiș
vă adres*

În bucu
purtătoare d
pe cel ce a
Domnul și M
lui cea de a
menilor, sig
rile noastre
Duhului său
tele și urări
nouă și Prea
scrisoarea de

Mulțum
prin «Adevă
dăruiesc di
Vi s-a incre

noi, știind că Hristos viețuiește în noi și că noi viețuim în El, sintem și noi martori ai *învierii Lui*.

Ca slujitori ai Bisericii «*învierii*», cum este numită uneori Biserica Ortodoxă, mai mult decât oricine, noi avem datoria să apărăm viața oamenilor și pacea lumii, să întărim pacea pe pământ.

Unindu-ne glasurile, să rugăm pe Bunul Dumnezeu să dăruiască lumii pacea Sa ; cu puteri mereu sporite să cerem realizarea dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare și apoi a dezarmării generale și totale. Orice unealtă sau substanță ucigătoare de oameni să fie nimicită.

Făcîndu-vă părtași ai dragostei noastre frățești, la marele praznic al *învierii Domnului*, vă întîmpinăm cu vestirea «*Hristos a înviat !*»

† IUSTIN,

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

**SCRISORI ȘI TELEGRAME DE FELICITARE
PRIMITE DE CĂTRE PREA FERICITUL PATRIARH IUSTIN,
CU PRILEJUL SFINTELOR SĂRBĂTORI
ALE ÎNVIERII DOMNULUI — 1986**

*Prea Fericite și Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștiului,
Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Auto-
cefale a României,
Prea iubit în Hristos Dumnezeu și prea dorit frate
și împreună-slujitor al Smereniei noastre,
Domnule Iustin,
Îmbrațișînd pe Venerabila Voastră Prea Fericire frățește în Domnul,
vă adresăm cu multă plăcere aceste rînduri*

În bucurie și sfință înălțare prăznuind și în acest an sărbătoarea purtătoare de lumină a *învierii Domnului* — cu laude și doxologii cinstind pe cel ce a ieșit din mormînt în lumină negrăit de strălucitoare, pe Domnul și Mîntuitorul nostru care, prin Patimile, Moartea și *învierea* lui cea de a treia zi, biruind moartea și iadul și arătîndu-ne nouă, oamenilor, sigură nădejdea că cel care L-a ridicat pe El din morți și trupurile noastre muritoare le va face vii în ziua cea din urmă prin sălășluirea Duhului său în noi — cu dragoste și dorire frățească am primit cuvintele și urările pe care Venerabila Voastră Prea Fericire ni le-ați adresat nouă și Prea Sfintele Biserici pe care o păstorum și pleromei acesteia, în scrisoarea de felicitare a Prea Fericii Voastre.

Mulțumind cu căldură, răspundem cu bucurie Prea Fericii Voastre prin «*Adevărat a înviat*», urîndu-Vă din inimă ca Domnul cel înviat să dăruiască din belșug Prea Fericii Voastre și poporului ortodox care Vi s-a încredințat spre păstorie cu înțelepciune milele sale și pacea lui

și să Vă umple inimile de bucurie sfântă și duhovnicească, de harul său atotputernic lucrător, întărind și fortificind pe Prea Fericirea Voastră iubită nouă, în înalta slujire pe care o aveți ca Întîistătător.

Îmbrățișăm iarăși pe Prea Fericirea Voastră în Hristos cel Înviat și rămînem cu dragoste frățească și cinstire deosebită al Venerabilei Voastre Prea Fericiri iubitor în Hristos frate,

† DIMITRIOS,
Patriarhul Constantinopolului

*Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștiului,
Prea iubit și dorit frate și împreună-slujitor al Smereniei noastre,
Domnule Iustin, îmbrățișîndu-Vă frățește în Hristos cel Înviat,
ne adresăm cu multă plăcere Prea Fericirii Voastre*

Bucurați-Vă!

În luminoasa și strălucitoare zi a Învierii Dumnezeiescului Răscumpărător ne adresăm Prea Fericirii Voastre mult dorite cu salutul «Bucurați-Vă!» vestit de Domnul cel Înviat.

În lumea de astăzi, însingerată și sîngerîndă, propunem omului învins și celui agonizînd al epocii noastre nenorocite «bucuria cu adevărat dumnezeiască» a Învierii lui Hristos.

Participînd la luptele spirituale ale omenirii pentru supraviețuire în libertate și prosperitate, prin faptă și nevointă făcîndu-ne părtași la voînța neamului nostru cel muritor pentru eliberarea de sub tirania păcatului, nu uităm certitudinea pe care o avem pentru dumnezeiasca Înviere, pentru permanenta bucurie a biruinței Vieții asupra stricăciunii morții.

Ne dăm seama de agonia Golgotei celor oprimați, de dificultățile misiunii din cauza poverii crucii problemelor celor păstoriți, rămînim cu nădejdea la Maica lui Dumnezeu, care depășește «revărsările Nilului», în bucuria Învierii. Noaptea este urmată de zi. Și tristețea în bucurie se va preschimba. Din noaptea Golgotei cîntemporane vom trece la ziua Învierii. «Aceasta este noaptea de mîntuire și strălucitoare a zilei celei purtătoare de lumină și înainte vestitoare a Învierii».

Cu acestea, îmbrățișînd cu dor pe Prea Fericirea Voastră, cu îmbrățișarea cordială și frățească a Învierii, împărtășîndu-ne astfel reciproc bucuria și, împreună cu Prea Fericirea Voastră, glăsuind : «Hristos a înviat», rămînem cu multă și deosebită dragoste frățească, al Venerabilei Voastre Prea Fericiri, iubitor frate în Hristos,

† NICOLAE,
Patriarhul Alexandriei

Prea Fer
în Hristo
și împre
Domnul
Prea Fer

Să merg
și pironind p
tele și trupu
cîndu-ne cu
Într-una a S
înger : «Pe I
cum a spus ;
crezînd să m
auzim zicînd
și grea lucr
tori ai dumn
sapte Sinoad
Învățăturilor
noastră, întă
pe care le-au
cum se întin
doxă, se află
dintre care n
cioși Sfintei
Iisus Hristos,

Cel ce v
pe sine va fi
dumnezeiasc
ne va face
Domnul Slav
Crezînd
din Lumină
Ortodoxă, să
de Marele A
mezu cel Ur
cirii Voastre
vierii :

«Hristos
în morminte

Cu acest
care Vă inco
este și salut
Prea Fericiri

*Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
 În Hristos Dumnezeu prea iubit și dorit frate
 și împreună-slujitor al Smereniei noastre,
 Domnule Iustin, ne adresăm cu multă plăcere
 Prea Fericirii Voastre, îmbrățișându-Vă frățeste în Domnul*

Să mergem toți împreună cu Dumnezeu-Omul să urcăm pe Golgota, și pironind pe Cruce patimile și neputințele noastre și curățindu-ne sufletele și trupurile de tot păcatul, de toată pofta și de tot orgoliul, îmbrăcându-ne cu dumnezeiești virtuți și cu smerenie, să mergem la mormânt într-una a Simbetelor cu Maria Magdalena și cu Petru ca să auzim de la ânger : «Pe Iisus cel răstignit îl căutați ? Nu este aici, ci a înviat, după cum a spus ; mergeți de vedeți locul unde a zăcut Domnul ; văzînd și crezînd să mergem în Galileea ca să vedem pe Domnul cel înviat și să auzim zicîndu-ne : Pace vouă, mergeți, învățați toate neamurile. Mare și grea lucrare ne-a încredințat nouă Domnul : conducători și păștrători ai dumnezeiescului depozit al Sfintei noastre Ortodoxii și al celor șapte Sinoade ecumenice ne-a pus pe noi ; ca păștrători ai tezaurului învățăturilor Lui, învățînd de la El și la rîndul nostru învățînd turma noastră, întărînd-o în adevărata credință, balsam vărsînd peste rănile pe care le-au deschis acesteia persecuțiile, masacrele, foamea și bolile, cum se întîmplă în Liban, unde comunitatea creștină, în special Ortodoxă, se află de doi ani prigonită, a dat și dă zeci de mii de neomartiri, dintre care numeroși au fost masacrați în chip sălbatic, rămînînd credincioși Sfintei Biserici Ortodoxe, învățăturii acesteia și Domnului nostru Iisus Hristos, cel înviat din morți.

Cel ce voiește să fie primul să fie în urma tuturor. Cel ce se înalță de sine va fi smerit ; iar cel smerit va fi înălțat. Urmînd învățătura Lui dumnezeiască și modelul dat de El nouă, ne va înălța Domnul cel înviat, ne va face casnici ai săi și ne va învrednici de Împărăția cerurilor Domnul Slavei.

Crezînd și propovăduînd pe Unul, Adevăratul Dumnezeu, Lumina din Lumină și pe Una, Sfîntă, Sobornicească și Apostolească Biserică Ortodoxă, să mergem în dragoste, pace și smerenie pe drumul cel arătat de Marele Arhiereu și Domnul nostru, slăvînd și mulțumînd lui Dumnezeu cel Unul în Treime, cîntînd împreună cu cei din jurul Prea Fericirii Voastre și cu poporul dreptcredincios întru mulți ani, imnul Învierii :

«Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcînd și celor din morminte viață dăruindu-le».

Cu acestea, urînd Prea Fericirii Voastre și Prea Sfințiților Arhierei care Vă înconjoară, sănătate și lungă înzîlire, îmbrățișându-Vă iarăși frățeste și salutîndu-Vă cu salutul Învierii «Hristos a înviat», rămînem al Prea Fericirii Voastre iubitor în Hristos frate și pururea cinstitor,

† IGNATIOS IV,
 Patriarhul Antiohiei

*Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Mitropolit al Ungrovlahiei
și Arhiepiscop al Bucureștiului,*

Sărutare sfântă în Hristos Iisus cel Înviat din morți.

Fiind strălumiți de neinserata și veșnică lumină care umple toate în chip nelimitat, a slăvitei Învieri a Mântuitorului nostru Hristos ne-am adunat cu mare solemnitate, bucurându-ne în chip tainic de coborirea lui dumnezeiască, de bunăvoie și suverană pentru mântuirea neamului omenesc, prin care a nimicit pe Cruce blestemul lemnului, a omorât în mormînt puterea morții și, prin Învierea lui, a luminat neamul omenesc și «fiind noi morți prin păcat, ne-a făcut vii împreună cu El... și ne-a ridicat împreună și ne-a așezat împreună cu El în cele cerești» (Efes., 2, 5—7).

Plină de har, după cum se cuvenea, întreaga fire a celor muritori transformată de îndreptarea noastră reală asigurată în această naștere din nou, de unde, într-adevăr «Învierea lui s-a făcut înviere comună tuturor și privind Sfînta Cetate unde a avut loc Patima dumnezeiască și mai presus de fire și de unde vestea plină de bucurie a Învierii s-a răspîndit pe întreg pămîntul de către Sfinții Apostoli, întreaga fire întonează cîntarea : «Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că Slava Domnului peste Tine a răsărit».

Fiind plini și noi, prin urmare, de lumina care a izvorît din fericitul mormînt de viață dătător, să-l înconjurăm cu multă evlavie și să-l cinstim, păzindu-l cu pază neîncetată și mărturisind despre acest mormînt gol tuturor celor ce, de la marginile pămîntului venind, i se prosternază cu adîncă cinstire și împreună cu aceștia închinîndu-l-ne și noi să cerem de la Hristos cel Înviat să trimită de sus lumina lui, celor ce, pînă acum stau în întuneric și în umbra morții, pentru ca acesta să le facă cunoscut adevărul care să-i elibereze (Ioan, 8, 32) din întunericul păcatului și să facă să creadă în El, ca începător al Vieții, să aibă viață veșnică și să fie înviați de El «în ziua cea din urmă», (Ioan 6, 40).

Această Lumină să fie dăruită din belșug căpeteniilor supraputerilor și prin aceasta să fie luminate demersurile lor spre o înțelegere sinceră și dezinteresată pentru ca, astfel, să fie înlăturată o eventuală înfruntare a lor, care ar putea aduce lumii consecințe fatale, să restabilească fericirea cea întru Hristos care să aducă consolidarea idealurilor creștine, despre care să se pronunțe mai pregnant și Sfîntul și Marele Sinod al Ortodoxiei care urmează să se întrunească în viitor, să elimine sărăcia, nedreptatea și foametea de pe planeta noastră, iar locu acestora să-l ia adevărata prosperitate în Hristos, dreptatea, solidaritatea și pacea lui Dumnezeu.

Purtînd, așadar, de la Prea Sfîntul Mormînt mir de speranță pentru viitorul nesigur al omenirii și ducînd Evanghelia bucurie celor care s-au obosit pe cărările nesigure ale oportunităților politice, ne grăbim întocmai ca Mironosițele să vestim, în chip manifest, Mormîntul gol și Sfînta Lumină izvorînd din el, Prea Fericirii Voastre Venerabile, nouă prea iu

bită, Prea S
viosului cle
o păstorii, :

să strigăm :
6, 7).

Cu ace
răm pe Do
Rămînem al

*Prea Fe
Prea Fe
Patriar
Mitrop
Arhiep
Prea Fe
Hristos:*

Prin a
esența celu
timentul ur
luminioasei

Proslă
mormînt, p
a binevoit
să ridice p
cele veșni
nouă de m
cu inimă c
Învierii lui
tori ai lumi

Proste:
rugăm ca l
teze pe oa
rămînă leg
jească pre
acesta, a p
Emaus (Lu
Urăm

păziți ai P
să Vă dăr
goste în H

bită, Prea Sfințiilor Arhieriei din jurul Prea Fericirii Voastre, prea evlaviosului cler și binecredincioșilor creștini ai Prea Sfintei Biserici pe care o păstoriți, și cu voce dulce cîntînd :

Hristos a înviat !

să strigăm : «nu este aici, iată locul unde El a stat culcat» (Marcu 16, 6, 7).

Cu acestea, îmbrățișînd frățește pe Prea Fericirea Voastră, implo-răm pe Domnul să vă dăruiască ani mulți în sănătate și bucurie. Rămînem al Prea Fericirii Voastre iubitor frate în Hristos cel Înviat,

† DIODOR,

Patriarhul Ierusalimului

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Iustin,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
Mitropolit al Ungrovlahiei și
Arhiepiscop al Bucureștiului,
Prea Fericirea Voastră, în Hristos frate iubit,
Hristos a înviat !*

Prin aceste cuvinte scumpe fiecărui creștin, prin care se exprimă esența celui mai mare eveniment în iconomia mîntuirii noastre, cu sentimentul unei adînci bucurii, Vă adresăm cele mai bune urări cu prilejul luminoasei Învieri a Domnului Hristos.

Proslăvind pe Biruitorul morții și al iadului, pe Cel Ce a înviat din mormînt, pe Începătorul vieții și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Cel Ce a binevoit ca, prin Răstignirea și Învierea sa biruitoare cea de a treia zi, să ridice pe oameni de pe pămînt la cer și să-i facă moștenitori ai vieții celei veșnice, Vă dorim, în rugăciunile noastre, să prăznuiți Paștile cele nouă de mîntuire, început al altei vieți, veșnice, în deplină sănătate, și cu inimă curată spre slava lui Hristos, dătătorul de viață. Fie ca lumina Învierii lui Hristos să strălumeze universul și pe noi să ne facă purtători ai luminii pascale pentru întreaga lume.

Prosternîndu-ne cu gîndul în fața Mîntuitorului purtător de viață, Ne rugăm ca Domnul Iisus Hristos să dea tărie aleșilor săi și să binecuvînteze pe oameni cu pacea sa (Ps., 28, 11), pentru ca mereu puternice să rămîină legăturile frățești între Bisericile noastre și pentru ca ele să slujească preamării veșnice a lui Dumnezeu și sporirii păcii pe pămîntul acesta, a păcii pe care Hristos a vestit-o celor cu care călătorea spre Emaus (Luca, 24, 36).

Urăm din inimă Prea Fericirii Voastre și păstoriților de Dumnezeu păziți ai Prea Fericirii Voastre, ca în aceste zile purtătoare de lumină să Vă dăruiască din belșug bucurie duhovnicească și rămînem cu dragoste în Hristos cel Înviat,

† PIMEN,

Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii

*Prea Fericirii Sale Iustin,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștiului
Prea Fericirea Voastră,
Prea iubite frate în Hristos,*

Cu sufletul plin de bucurie duhovnicească, salutăm din inimă pe Prea Fericirea Voastră cu ocazia acestui praznic luminos și plin de bucurie al Învierii lui Hristos.

Hristos a înviat !

Prin Învierea sa, noi participăm la Noua Viață și la slava propriei noastre învieri, pentru că Sf. apostol Pavel spune: «După cum în Adam toți mor, la fel și în Hristos toți trebuie să învieze» (I Cor., 15, 22).

Astăzi, când noi prăznuim Învierea, adică sărbătorim biruința vieții asupra morții, să ne îndreptăm gândul la responsabilitatea pe care o avem față de pace, securitate și adevărată cooperare între popoare și state.

Înțelegînd foarte limpede că toate problemele trebuie să fie rezolvate numai pe cale pașnică și nu altfel, noi credem că, prin mila lui Dumnezeu, omenirea va ajunge la acest țel, pentru că «Dumnezeu ne-a chemat la pace» (I Cor., 7, 15).

Urînd Prea Fericirii Voastre mulți ani de viață în belșug, de sănătate deplină și Sfintei Biserici pe care o conduceți precum și poporului dreptcredincios pace și prosperitate, salutăm încă o dată din inimă pe Prea Fericirea Voastră cu ocazia acestei mari sărbători a Paștelui.

«Mulțumim lui Dumnezeu care ne-a dat biruința prin Domnul nostru Iisus Hristos» (I Cor., 15, 57).

Cu dragoste frățească în Hristos,

† ILIA II,

Catolicos — Patriarh a toată Georgia

*Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Prea iubit frate în Hristos Dumnezeu
și împreună-slujitor al Smereniei noastre, Domnule Iustin,
îmbrățișîndu-Vă în Domnul, ne adresăm cu multă plăcere
Prea Fericirii Voastre*

Minunată este sărbătoarea de astăzi a Învierii celei purtătoare de lumină. Și noi, cu inimile pline de lumină, fiind uimiți de slava Celui Înviat din morți, pentru ca pe noi împreună cu El însuși să ne ridice și împreună să ne slăvească, cu bucurie și fericire vestim :

Hristos a înviat !

A înviat biruind pe vrăjmașul nostru cel de la început și căcînd moartea de care eram ținuți. Drept aceea, primind ca început al eliberării și răscumpărării noastre această minunată sărbătoare, cu dor frățesc, ca părtași la această bogăție a bunătății Mintuitorului nostru față

de noi, îmbrățul sărbăt

Hristos

Dorim păzească pri cire și pe S și să vă dăi Crucea lui.

Cu acest rămînem al l

Prea Fe Mitropro Prea iubit îmbrățișîndu-Vă în adre.

Hristos pentru noi, trupurilor».

Saltă oș mormînt a rî de lumina l astăzi omori veșnice».

Aducînc slavă, celui pentru mint Venerabila tească Vă ac Prea Fericir pentru noi e să întăreasc Înviistătător tătoarea de binele Prea Prea Fericir rului dreptc

Rugînd Sfințiților A

de noi, îmbrățișându-Vă, cu bucurie adresăm Prea Fericirii Voastre salutul sărbătorec :

Hristos a înviat !

Dorim cu multă dragoste ca Atotputernicul biruitor al morții să păzească prin ocrotirea puterii sale și pe Venerabila Voastră Prea Fericire și pe Sfințita ierarhie și Biserica din jurul Prea Fericirii Voastre și să vă dăruiască tuturor bucuria care vine de sus lumii prin cinstită Crucea lui.

Cu acestea și îmbrățișându-Vă iarăși frățește în Hristos cel Înviat, rămânem al Prea Fericirii Voastre frate iubitor în Hristos,

† SERAFIM,
Arhiepiscopul Atenci

*Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Mitropolit al Ungrovlahiei și Arhiepiscop al Bucureștiului,
Prea iubit nouă și distins frate și împreună-slujitor, Domnule Iustin,
îmbrățișându-Vă frățește în Domnul,
ne adresăm cu multă plăcere Venerabilei Voastre Prea Fericiri*

Hristos Fiul lui Dumnezeu celui Viu, suferind Crucea și Moartea pentru noi, a înviat din morți «adeverind învierea din morți a tuturor trupurilor».

Saltă oștile ingerilor, se bucură și se veselesc toți oamenii că din mormînt a răsărit lumină și viață. Pentru aceea, și noi, strălumiți fiind de lumina Învierii, împreună cu toți creștinii de pe pămînt, «prăznuim astăzi omorîrea morții, nimicirea iadului și începutul altei vieți, a celei veșnice».

Aducînd mărire și mulțumită Mintuitorului nostru cel Înviat întru slavă, celui ce a făcut aceste fapte uimitoare și tinerilor și bătrînilor pentru mîntuirea noastră, după obiceiul vechi, vizitînd cu mintea pe Venerabila Voastră Prea Fericire și îmbrățișându-Vă cu dragoste frățească Vă adresăm minunatul salut al Învierii : «Hristos a înviat», urînd Prea Fericirii Voastre prin acestea, din tot sufletul, ca Hristos cel ce pentru noi a pătimit, s-a răstignit, s-a îngropat și a înviat, să mîngie, să întărească, să fortifice și să păzească dorita Voastră Prea Fericire, întîistătător sănătos și bucurîndu-se întru mulți ani de numita și purtătoarea de lumină zi a Învierii Domnului, Dătătorul de viață, pentru binele Prea Sfîntei Biserici de Dumnezeu încredințată spre conducere Prea Fericirii Voastre și pentru sporirea în credință și virtute a popoului dreptcredincios pe care-l păstoriți.

Rugînd pe Venerabila Voastră Prea Fericire să transmiteți și Prea Sfințiților Arhieriei care înconjoară pe Prea Fericirea Voastră și Sfîntul

Sinod, salutul pascal, felicitările și urările noastre sărbătorești, îmbrățișăm iarăși pe Prea Fericirea Voastră cu îmbrățișare în Hristos cel Înviat și rămînem al Venerabilei Voastre Prea Fericiri iubitor frate în Hristos,

† HRISOSTOM,
Arhiepiscopul Ciprului

*Prea Fericite Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Dorit și iubit în Hristos frate și împreună-slujitor al
Smereniei noastre, Domnule Iustin,
Îmbrățișîndu-Vă frățește în Domnul,
salutăm pe Prea Fericirea Voastră din toată inima*

Se apropie iarăși anul acesta praznicul praznicelor și sărbătoarea sărbătorilor, Învierea Fiului lui Dumnezeu și Mîntuitorului nostru, a Domnului Iisus Hristos. Cu acest prilej Vă adresăm din toată inima urările noastre cele mai bune împreună cu salutul pascal plin de bucurie:

Hristos a înviat!

Sfîntul apostol Pavel, după ce Domnul cel Înviat l-a schimbat în chip minunat, în fața porților Damascului, din Saul în Pavel și din dușman înverșunat al Bisericii lui Hristos în slăvit Apostol al său, a spus: «Dacă este cineva în Hristos, este făptură nouă, căci, iată, tot ce a fost vechi a trecut» (II Cor., 5, 17). Prin mila lui Dumnezeu și prin chemarea Domnului cel Înviat noi ne simțim toți ca făptură nouă și experiem înțînirea cu El plini de «teamă și bucurie». Acea sfîntă văpaie care ardea în inimile apostolilor Luca și Cleopa în drum spre Emaus (Luca 24, 32), arde acum și în noi și, de asemenea, luminează sufletele copiilor credincioși ai lui Dumnezeu de-a lungul întregii istorii a Bisericii lui Hristos.

Fie ca, față de semnele prevestitoare ale acestor vremi neliniștite ale noastre, bucuria Învierii Fiului lui Dumnezeu să umple inimile noastre pentru ca să rămînem credincioși Domnului nostru în toate strîmtorările ca și în zilele de bucurie, avînd totdeauna în vedere cuvintele lui Hristos: «Iată Eu sînt cu voi în toate zilele pînă la sfîrșitul veacurilor» (Matei 28, 20).

Cu aceste gînduri Vă salutăm încă o dată cu dragoste frățească și rămînem mereu al Prea Fericirii Voastre devotat frate în Hristos Domnul cel Înviat și împreună slujitor,

† GHERMAN,
Patriarhul Serbiei

Prea Fi
Prea iu

Trecînd
rituală» a
rici — pe
gota și aju
Ortodoxă i
acela al Pe
viat», Paști
să-l prăznu
Canonul P

Cît de
la veșnica
nezeiescul
lui Hristos
mii și sera
cei de pe
Mîntuitoru
mai înaltă
15, 7), cu
a tuturor c
biruința?»
viața s-a i

Și cur
Domnul a
cînd Hriste
și ne întîn
vouă! Buc

Iată d
ca smeriți
arătăm dra
voanele o
pacea adu

În cor
noastre: «
unii pe al
Voastră cu
ciunile no
necuvintar
și peste d
Vă dăruia
înelunga
prosperita

Încrec
mînem fra

*Prea Fericirea Voastră,
Prea iubit frate în Hristos și împreună-slujitor,*

Trecînd, cu ajutorul lui Dumnezeu, binecuvîntata «Primăvară spirituală» a Postului Mare, însoțind cu credincioșie — prin slujbele Bisericii — pe Dumnezeiescul Pătimitor în jertfa Sa mîntuitoare de pe Golgota și ajungînd la zorii strălucitori ai zilei de biruință Sfînta Biserică Ortodoxă ne aduce acum, iarăși, cel mai plăcut dintre toate salutarile, acela al Paștelui Domnului : «Hristos a înviat !» — «Cu adevărat a înviat», Paște pe care «întreaga lume, cea văzută și cea nevăzută, trebuie să-l prăznuiască pentru că Hristos a înviat, bucuria cea veșnică !» (Din Canonul Paștelui).

Cît de mare este bunătatea lui Dumnezeu prin care ne-a făcut părtași la veșnica și inepuizabila bucurie a acestei sărbători, despre care dumnezeiescul Hrisostom se exprimă cu prilejul zilei preaslăvitei Învieri a lui Hristos : «Ingerii acum se veselesc, arhangheli se bucură, heruvimii și serafimii prăznuiesc împreună cu noi această sărbătoare. Deși noi cei de pe pămînt am primit binecuvîntatul dar al vieții de la Hristos Mîntuitorul, ne bucurăm totuși împreună cu ei pentru că, dacă se face mai înaltă bucurie în ceruri pentru un păcătos care se pocăiește (Luca 15, 7), cu cît mai multă bucurie și glorie este pentru mîntuirea lumii, a tuturor creaturilor ! «Unde-ți este moarte boldul ? Unde-ți este, iadule, biruința ?». Hristos a înviat și voi ați fost nimicîți ! Hristos a înviat și viața s-a arătat !

Și cum să nu ne tresalte inima de bucurie în această zi pe care Domnul a făcut-o să ne bucurăm și să ne veselim într-însa (Ps., 118, 24), cînd Hristos, Domnul însuși a înviat prin propria sa putere din mormînt și ne întîmpină și pe noi cum a întîmpinat pe Ucenicii săi, cu : «Pace vouă ! Bucurați-vă !» (Luca, 24, 36 ; Ioan, 20, 19 ; Matei 28, 9).

Iată de ce, noi, din zorii zilei Paștelui Domnului cel dătător de viață, ca smeriți împreună propovăduitori cu Apostolii care am venit să ne arătăm dragostea față de «Domnul Păcii» (Isaia 9, 5), anunțăm din avoanele ortodoxe vestea plină de bucurie despre viața cea înnoită și pacea adusă în numele său.

În comuniunea sfîntei noastre credințe ortodoxe, cîntînd în inimile noastre : «Aceasta este ziua Învierii, să ne luminăm cu prăznuirea și unii pe alții să ne îmbrățișăm», îmbrățișăm și noi pe Prea Fericirea Voastră cu îmbrățișare pascală și cu dragoste frățească dorim în rugăciunile noastre ca Domnul cel Înviat și Dătător de viață să reverse binecuvîntarea sa cerească peste Prea Fericirea Voastră nouă mult iubită și peste de Dumnezeu păzitul popor credincios pe care-l păstoriți și să Vă dăruiască bucurie duhovnicească, sănătate deplină și o rodnică și îndelungată viață ; fie ca El să instaureze în lume pacea durabilă și prosperitatea.

Încredințîndu-ne sfîntelor rugăciuni ale Prea Fericirii Voastre, rămînem frate iubit în Hristos cel Înviat din morți și împreună slujitor,

† MAXIM,
Patriarhul Bulgariei

Prea Fericirea Voastră,

«În această numită și sfântă zi», a sărbătorii luminoase a Învierii lui Hristos, când cerul se bucură și pământul se veselește, când bună-tatea îmbeșugată a lui Dumnezeu umple fiecare inimă credincioasă de bucurie negrăită, adresăm Prea Fericirii Voastre, iubitorilor de Dumnezeu Arhipăstori, clerului și poporului dreptcredincios, salutul pascal sfânt:

Hristos a înviat!

Dătătorul tuturor bunătăților, al păcii și al vieții veșnice Hristos, care a vestit Ucenicilor Săi și lumii pacea cerească pe pământ și prin Învierea sa a repurtat biruința vieții asupra morții să sporească puterile Prea Fericirii Voastre cu lungime de mulți și binecuvântați ani de viață spre arhipăstorie de mult folos pentru binele Sfintei Ortodoxii și întărirea păcii.

Împreună cu Prea Fericirea Voastră rugăm pe Hristos cel Înviat să aducă liniște în lumea frământată de azi, împreună înțelegere pentru smerirea oamenilor răi care se străduiesc să extermine neamul omenesc. Fie ca Dumnezeu să așeze în lume iubire frățească sinceră și credință mintuitoare în adevărul dumnezeiesc.

Rămânind față de Prea Fericirea Voastră cu dragoste fiască în Hristos, Vă rog să ne primiți și pe noi în comuniunea bucuriei pascale, care a cuprins pe poporul dreptcredincios pe care-l păstoriți.

Cu adevărat Hristos a înviat!

† DOROTEI,
Mitropolit de Praga
și a toată Cehoslovacia

*Prea Fericirii Sale Iustin,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Mitropolit al Ungrovlahiei și
Arhiepiscop al Bucureștiului
Prea Fericirea Voastră, Prea Iubit în Domnul frate*

Hristos a înviat!

«Astăzi toate s-au umplut de lumină, și cerul și pământul și cele de dedesubt. Deci, să prăznuiască toată făptura Învierea lui Hristos întru care ne-am întărit», (tropar în Canonul Paștelui).

În acest spirit de bucurie în Domnul cel Înviat, dorim în rugăciunile noastre ca Prea Fericirea Voastră și poporul credincios pe care-l păstoriți să sărbătoriți și să Vă întăriți în adevărul Învierii celei purtătoare de lumină a lui Hristos, și să Vă desfătați din belșug de darurile sale.

Pământ
doare pace
și dominați
noi lumina
ria vieții și
Cu ade
Al Prea

Prea Fe
Patriar

Prea F

Mai în
pace, iubiri
sub conduc
inima salut

Hristos
țelor uman

Hristos
a luat trup
care a păți
pentru a ră
El însuși a
dintre mort

Înviere
Cruce.

Înviere
(I Cor., 15,
Iisus Hristo
Domnului r

Așa cu
a murit pe
a treia zi d
fie socotite

Înviere
răscumpăra

Pămîntul, adăpat din abundență de lacrimi și sînge, dorește cu ardoare pacea. Oamenii, însă, la instigația diavolului, totuși doresc sînge și dominație peste lume. Fie ca, în acest impas să strălucească peste noi lumina lui Hristos din mormîntul cel purtător de lumină spre bucuria vieții și a păcii.

Cu adevărat Hristos a înviat !

Al Prea Fericirii Voastre smerit în Hristos frate și rugător,

† VASILE,

Mitropolit al Varșoviei
și al întregii Polonii

*Prea Fericirii Sale Iustin,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

«Eu sînt Învierea și Viața» (Ioan 11, 25).

Prea Fericirea Voastră,

Mai întîi de toate, dorindu-Vă sănătate deplină și arhipăstorie în pace, iubire și în unitatea de credință a tuturor credincioșilor români, sub conducerea spirituală a Prea Fericirii Voastre, Vă adresez din toată inima salutul meu în Hristos, care a nimicit biruitor moartea.

Hristos cel Înviat este într-adevăr «Învierea și Viața» tuturor ființelor umane.

Hristos cel Înviat — Dătătorul de Viață, care este Cuvîntul Tatălui a luat trup omenesc în pîntecele Sfintei Fecioare. Hristos cel Înviat, care a pătimit în chip real, a fost răstignit, a murit și a fost îngropat pentru a răscumpăra omul întreg și, după cum s-a spus prin profeți și El însuși a prevestit, a treia zi El a înviat din morți fiind «primul născut dintre morți...» (Col., 1, 18).

Învierea din morți a marcat primirea Jertfei Sfintului Mîntuitor pe Cruce.

Învierea lui Hristos este privită ca o garanție a învierii oamenilor (I Cor., 15, 12; Rom., 8, 11; II Tim., 2, 18), ca o asigurare prin care Iisus Hristos adeverește mîntuirea noastră și noi credem că Învierea Domnului nostru este într-adevăr o garanție a propriei noastre învieri.

Așa cum, în I Cor., 15, 3—4 Sfîntul apostol Pavel afirmă că «Hristos a murit pentru păcatele noastre ... și că El a fost îngropat și a înviat a treia zi din morți», Moartea, Îngroparea și Învierea lui Hristos cer să fie socotite împreună drept cadru al credinței creștine.

Învierea lui Iisus Hristos ne asigură că întreaga noastră ființă este răscumpărată și aptă de a fi răscumpărată.

Hristos cel Înviat este capul Bisericii și centrul vieții și învățaturii ei. Așa cum Apostolii au fost aleși să fie martori ai Învierii (Fapte 1, 8; 3, 15; 4, 2; 33; 10, 41), și noi toți sintem răspunzători de a fi martori ai Învierii unei noi vieți.

Este o mare plăcere pentru mine să Vă asigur de cele mai bune doriri în rugăciunea mea pentru Prea Fericirea Voastră cu ocazia acestui Sfint Paște — 1986.

Fie ca Hristos cel Înviat să vă binecuvinteze pe toți cu prezența Sa.

† ABBA TEKLE-HAIMANOT,

Patriarhul Etiopiei

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate în Domnul,
Hristos a înviat!*

Avem marea bucurie să salutăm pe Prea Fericirea Voastră din nou în numele lui Hristos cel Înviat. El singur este nădejdea noastră într-o lume fărămîntă. Prima noastră îndatorire este să arătăm deschis lumii, în smerenie și dragoste, lumina vieții care este Hristos.

În calitate de creștini sintem chemați să dăm socoteală de speranța noastră în Hristos cel Înviat dîndu-ne mîinile cu toți oamenii de bună-voire, spre a spori puterea păcii, dreptății și dragostei. Mizeria milioanelor dintre frații și surorile noastre pretutindeni în lume, exploatarea și oprimarea celor săraci de către cei bogați, stocarea unui imens număr de arme — toate acestea sînt o provocare continuă la adresa vieții și a credinței noastre creștine.

Fie ca tainele mintuitoare ale Patimilor, Morții și Învierii Domnului nostru Iisus Hristos să ne inspire neîncetat în îndeplinirea marilor îndatoriri de dreptate, pace și dragoste în interesul creației lui Dumnezeu.

Fie ca Domnul cel Înviat să ne aducă tuturor bucurii și nădejdi sporite.

Fie ca Domnul să întărească pe Prea Fericirea Voastră în slujirea pe care o săvîrșește, și poporul credincios pe care îl păstoriți să primească de la Dumnezeu binecuvîntări din belșug în acest timp al Sfințelor Paști.

Al Prea Fericirii Voastre frate întru Domnul,

† BASELIUS MARTHOMA MATHEWS I,

Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene
din India

Prea Fe

Sărbător

adresez Prea

și urările no

Hristos a înv

Paștile c

Inrădăcinat

lumina a fos

ință a binel

ghelistul afi

venind în lu

n-a cuprins-

Dumnezeu p

biruințe stră

Dar, ace

de astăzi. M

tinii însă, tr

și a purta l

dința noastră

celui rău, în

vieții omene

Recent,

dia și în Car

vin urmează

gerea că noi

un simplu s

răstignit, ci

mîntul lui H

(I Ioan 2, 8)

mună în lum

în viața ome

Prea Fe

Am buc

o adresează

Cu ces

și vă încred

Prea Fericirea Voastră,

Sărbătorind împreună slăvitul praznic al Învierii lui Hristos, Vă adresez Prea Fericirii Voastre și Bisericii pe care o păstoriți, salutările și urările noastre cele mai bune în Hristos cel Înviat. Lăudat să fie! Hristos a înviat! Cu adevărat a înviat!

Paștile este o sărbătoare a luminii. Imprimind un simbolism adânc înrădăcinat în multe experiențe religioase ca și în viața naturii însăși, lumina a fost văzută de creștini ca semn al nădejzii, ca semn de biruință a binelui asupra răului, a vieții asupra morții. Sfântul Ioan Evangelistul afirmă că Dumnezeu este lumină și că lumina lui Dumnezeu, venind în lume cu Iisus Hristos, luminează în întuneric, iar întunericul n-a cuprins-o. Întunericul, de fapt, a fost biruit de lumină pentru că Dumnezeu prin Hristos a biruit răul și moartea pe Cruce și lumina acelei biruințe strălucește prin Înviere.

Dar, acea biruință este încă departe de a fi completă în viața lumii de astăzi. Multă lume încă trăiește în întuneric și în umbra morții. Creștinii însă, trăind în lumina Învierii sint chemați a sluji ca fii ai luminii și a purta lumina dragostei lui Dumnezeu în viața acestei lumi. Credința noastră în Hristos cel Înviat ne întărește să putem lupta împotriva celui rău, în orice formă ar fi și să lumineze atmosfera întunecată a vieții omenești cu dreptatea și pacea lui Dumnezeu.

Recent, în lunile care au trecut, călătoriile mele m-au purtat în India și în Canada unde am întâlnit numeroși lideri creștini. În lunile care vin urmează să întâlnesc pe alții. Astfel de întâlniri îmi dau convingerea că noi toți sintem uniți în credința în Înviere care este nu numai un simplu sentiment în mintea credincioșilor despre Mintuitorul cel răstignit, ci o experiență profundă a noii vieți care izvorăște din mormântul lui Hristos. «Întunericul a trecut și adevărata lumină strălucește» (I Ioan 2, 8). Mă rog lui Dumnezeu ca mărturia și slujirea noastră comună în lume să facă să se afirme credința noastră creștină ca o realitate în viața omenească.

Al Prea Fericirii Voastre iubitor frate în Hristos,

† ROBERT CANTUAR,
Arhiepiscop de Canterbury

Prea Fericirea Voastră,

Am bucuria de a Vă transmite scrisoarea de Sfintele Paști pe care o adresează Prea Fericirii Voastre Papa Ioan Paul II.

Cu acest prilej, Vă prezint și eu cele mai bune și respectuoase urări și vă încredințez de rugăciunea mea către Domnul cel înviat.

† Cardinal JOHANNES WILLEBRANDS

*Prea Fericirii Sale Iustin, Arhiepiscop al Bucureștilui
și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Cu prilejul Sfințelor Paști, toți cei care cred în Învierea Domnului sînt purtați din nou în inima tainei creștinismului. Astfel, noi trăim din nou bucuria de a fi uniți și sîntem întăriți să înfruntăm împreună marile probleme omenești ale timpului nostru.

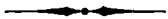
Focul dragostei dumnezeiești care s-a arătat lui Moise pe Muntele Horeb și care pe Golgota s-a descoperit cu încă mai multă strălucire ca dragoste răstignită, este astăzi contemplat de Biserică pe chipul vesnic transfigurat al Domnului cel Înviat.

În timp ce izbucnirile de ură și de invidie pot să degenereze în conflicte dramatice și întinse, sărbătorirea Paștilor se arată ca o invitație stăruitoare de a ne apropia de Hristos, lumină a lumii.

Răspunzînd chemării Apostolului Pavel, noi «respingem lucrurile întinericului și ne punem armele luminii» (Rom., 13, 12) pentru a sluji pe omul aflat pe calea arătată de Hristos, sprijinind orice efort sincer în favoarea vieții. Mergînd sub lumina pascală, «noi ne aflăm în comuniune unii cu alții» (1 Ioan 1, 7), în timp ce nu încetează să sporească în noi dorința de a restabili deplin această comuniune între creștini și de a arăta omului de azi căile împăcării și ale păcii prin semnul vizibil al unei mai mari unități între Bisericile noastre.

Cu aceste sentimente Vă adresez eu, Iubite Frate, cele mai bune urări ale mele pentru praznicul Învierii Domnului și Vă asigur de profunzimea mea dragoste.

† IOAN-PAUL AL II-LEA P.P.

• V

AC
IN FA

Pecea înt
devărata via
ul firesc al c
titudinea vie
noi trebuie s
le bunuri ma
nie condamn
lunile menite
a de a salva
rezultat procl
a favoarea p
ele progresis
numeroase ma

Dobîndin
munțelor lui,
realizări pașn
zăgăzuiasc
esc de incre
oare.

Împreună
âne trăiesc
năstarea tu
a lume. Între
onal al Păci
estională care
oua zi a luc
Universitar d
s-au exprima
și fiii patrie
me ale țării

O. R. — 3

• VIAȚA • BISERICĂȘCĂ •

ANUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII

ACȚIUNI ALE CULTELOR DIN ROMÂNIA ÎN FAVOAREA PĂCII ȘI PENTRU DEZARMARE

Pacea între oameni, ca rezultat al unității neamului omenesc, este adevărată viață pe care trebuie să o trăiască toți locuitorii Planetei. Rosul firesc al omului stă deci nu în nimicirea adusă de moarte ci în pleitudinea vieții (Ioan 5, 26), pacea rămânând ținta și angajarea spre care noi trebuie să ne îndreptăm permanent. De aceea, războiul distrugător de bunuri materiale și spirituale, dar mai ales ucigător al vieții, trebuie condamnat și înfierat cu toată hotărârea de toți oamenii. Între acțiunile menite a înlătura din viața omenirii amenințatorul război nuclear și de a salva bunul ei suprem, pacea, se numără și aceea care a avut ca rezultat proclamarea acestui curgător an ca An Internațional al Păcii. În favoarea păcii și pentru dezarmare oamenii doritori de bine și forțele progresiste din întreaga lume au organizat în acest an al păcii, numeroase manifestări și mitinguri.

Dobândind o conștiință nouă asupra valorii omului, a muncii și năzuințelor lui, fiii poporului nostru tind către noi și noi orizonturi de realizări pașnice. Ei sînt convinși că luminile rațiunii sănătoase trebuie să zăgăzuiască pornirile războinice; trebuie să se găsească făgașul firesc de încredere, de pace durabilă și colaborare între oameni și popoare.

Împreună cu toți locuitorii țării slujitorii Bisericii Ortodoxe Române trăiesc aspirațiile întregii suflări românești pentru dreptate și înăstarea tuturor fiilor Terrei și pentru pace din zi în zi tot mai trainică pe lume. Între acțiunile pe care și ei le desfășoară în acest An Internațional al Păcii se înscrie și cea de-a 47-a Conferință teologică interconfesională care a luat în dezbatere tema «Pace pe pămînt». În cea de-a doua zi a lucrărilor sale — desfășurate la Institutul Teologic de grad universitar din București, în zilele de 22 și 23 mai a.c. —, participanții s-au exprimat voința lor hotărîtă de pace angajîndu-se ca împreună cu toți fiii patriei să susțină și să promoveze noile inițiative de pace în interesul ale țării noastre și ale conducerii statului român.

Lucrările dedicate acestui țel suprem al zilelor noastre s-au desfășurat sub conducerea înalt Prea Sfințitului Dr. Nestor Vornicescu, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, care a ținut și un cuprinzător cuvînt asupra temei, cuvînt pe care-l inserăm în paginile imediat următoare :

«Ne aflăm încă, liturgic, în perioada pascală și cuvintele-testamente ale Domnului Iisus Hristos, rostite după dumnezeiasca Înviere, stăruie permanent în cugetele și în adîncul sufletelor noastre : «*Pace vouă !*» Precum M-a trimis pe Mine Tatăl vă trimit și Eu pe voi !» (Ioan 20, 21) asemenea și îndemnurile apostolice : «Căutați pacea și o urmați pe ea» (I Petru 3, 11).

Avem poruncă «să păzim toate» (Matei 28, 20), să urmăm cu sfințenie pacea, să «păzim» unitatea și armonia frățească, porunci care fac parte dintre îndatoririle cele mai însemnate ale fiecărui creștin.

Învățătura Bisericii noastre ne arată explicit că nu trebuie să limităm spațiul păcii la cel imediat învecinat cu existența noastră, să nu îngrădăm porunca într-un anumit perimetru, pentru că spațiul real al împlinirii ei nu poate avea hotar decît doar la «marginile lumii», la marginile întregului Cosmos. Dar înfinit fiind Cosmosul, fără de limită este și spațiul poruncii păcii, atîta timp cît ființa noastră este supusă greșelii iar viața noastră este nedesăvîrșită.

Dumnezeiasca poruncă, pe care am primit-o prin Sfînta Biserică spune limpede : «Pace celor de aproape !», dar, în aceeași măsură, «Pace celor de departe !», pace către cele patru puncte cardinale ale planetei noastre.

În sufletele tuturor, în întreaga noastră ființă în calitate de slujitori ai Cultelor, de credincioși, au un puternic ecou *noile și vibrantele chemări pentru pace ale patriei noastre România socialistă, ale Domnului președinte Nicolae Ceaușescu*. Avem în vedere, îndeosebi *Cuvîntare* președintelui țării noastre rostită cu prilejul jubileului din 8 mai 1986 *Declarația* fermă și angajantă a Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România cu privire la *Anul Internațional al Păcii — 1986* și *Declarația-Apel* a Frontului Democrației și Unității Socialiste din martie 1986.

Fiecare creștin, toți credincioșii Cultelor, în calitate de slujitori ai păcii, cunoaștem și trebuie să cunoaștem cît mai profund însemnătatea și frumusețea legăturii dragostei în lucrarea păcii. Știm că putea ajunge la calitatea de fii ai lui Dumnezeu prin calitatea de făcători de pace (Matei 5, 9). Ca un corolar, știm că avem îndatorirea să depunem toate silințele pentru apărarea păcii, pentru ocrotirea vieții.

Toți cei ce sîntem astăzi prezenți aici, ca și cei pe care îi reprezentăm, sîntem pe deplin conștienți că în prezent o grea răspundere apasă asupra întregii omeniri, pentru că astăzi, asupra lumii întregi planează marea primejdie determinată de escaladarea continuă a înarmărilor, mai ales a înarmărilor nucleare, amenințînd întreaga planetă primejduind mai mult ca oricînd pacea și însuși viața și viitorul umanității.

Sintem cu toții conștienți de gravitatea situației internaționale, de pericolul care amenință direct Europa, continentul pe care sînt depozitate cele mai mari arsenale de armament. Împreună cu întreaga națiune română și alături de toți oamenii iubitori de pace din lumea întreagă, noi, slujitorii Cultelor împreună cu toți credincioșii, trăim cu întreaga noastră ființă marea îngrijorare provocată de faptul că, în pofida voinței și hotărîrii ferme de a apăra pacea, de a ocroti viața, este continuată cu chip irațional supraînarmarea, nesocotindu-se toate riscurile, ignorându-se consecințele dezastruoase pentru viitorul omenirii și al planetei noastre.

Ceea ce îngrijorează astăzi cu deosebire este pericolul pe care-l reprezintă creșterea tensiunii, a încordării raporturilor între unele state sau grupuri de state. Inseși situațiile de conflict potențial într-o parte sau alta a lumii, fçcările de litigii existente și activate — cum s-a întâmplat în această primăvară în Mediterana — constituie semnale de serioasă alertă pentru opinia publică și avertismente pentru factorii de răspundere. Prin lipsa de reținere, asemenea situații pot lesne evolua din nou la un punct extrem cînd evenimentele ar putea scăpa de sub control și, în virtutea interdependenței, atît de evidentă astăzi, pacea mondială, viața întregii omeniri s-ar putea găsi sub pecetea ireversibilității.

S-au făcut numeroase studii privind pericolele ce pîndesc astăzi omenirea și marea lor majoritate trec pe primul loc — înaintea catastrofelor naturale, accidentelor rutiere, cancerului sau bolilor cardiace, care seceră milioane de vieți — pericolul armelor nucleare. Asupra fiecărui scautur al terei planează, în medie, o forță de nimicire echivalentă cu cea degajată de 3 tone de exploziv convențional, iar asupra unui european 72 de tone. Numai în Europa sînt cca. 13.000 mijloace de atac nuclear, ce pot să lanseze într-o primă lovitură cca. 28.000 de focoase, cu o forță de distrugere incalculabilă. În mod paradoxal, în loc ca temerara amenințare a armelor nucleare să fie diminuată și treptat înlăturată, ea este conștient amplificată, cu imense eforturi financiare, materiale, științifice.

Escalada continuă și prin «inițiative», de cel mai sumbru augur. Astfel, militarizarea Cosmosului mărește odată mai mult primejdia, pîndirea declanșă o nouă cursă a înarmărilor în spațiu, care va fi nu numai extrem de periculoasă, dar va submina grav și perspectiva controlului înarmărilor, va mări și mai mult greaua povară a cheltuielilor militare care apasă pe umerii popoarelor. Chiar dacă realizarea de mijloace pentru distrugerea rachetelor nucleare în timpul războiului, prin sisteme plasate în Cosmos, ar fi posibilă științific, tehnic și economic, datorită pîndirii incontrolabile a radiațiilor la scară continentală și intercontinentală, se demonstrează fără nici un echivoc că o apărare sigură împotriva armelor nucleare nu există nici pe pămînt, nici în spațiul exterterestru. Consecințele radiațiilor nu pot fi limitate în spațiu, iar efectele lor destructive, directe și indirecte, ar putea fi catastrofale.

România sprijină activ programul de dezarmare nucleară în mai multe etape, pînă în anul 2000, propus de Uniunea Sovietică. Cu deosebită tărie a subliniat președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu,

necesitatea de a se ajunge, încă din acest an, la un acord privind oprirea amplasării de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune în Europă și apoi trecerea la eliminarea celor existente. Cu aceeași vigoare a reafirmat urgența cu care se impune realizarea unui acord corespunzător privind încetarea experiențelor nucleare și a adresat din nou Statelor Unite apelul de a se pune capăt experiențelor nucleare și a se alătura moratoriului propus de Uniunea Sovietică, chemînd totodată și celelalte state posesoare de arme nucleare să se alătore propunerilor de încetare a oricăror experiențe atomice.

În acest context contemporan, în această situație de criză morală a omenirii, glasul României adresează noi și vibrante chemări pentru pace, glasul întregului nostru popor, prin exponentul său cel mai autorizat, Domnul președinte Nicolae Ceaușescu, se face auzit în chip limpede și decis, reînnoind apelurile la luciditate și realism, cu toate prilejurile adecvate. Astfel, la gloriosul jubileu din 8 mai 1986 s-a evidențiat în spirit de înaltă responsabilitate, faptul că nu există problemă mai importantă astăzi pentru omenire, pentru fiecare viețuitor de pe Terra pentru toate popoarele lumii, decît problema salvagărdării păcii și ocrotirea vieții, fiind imperios necesare măsuri eficiente — cît timp nu este prea târziu — pentru a se pune stavilă cursei inarmărilor și a se trece la dezarmare, spre înlăptuirea obiectivului final, dezarmarea generală și totală. În acest sens — subliniază președintele țării noastre —, este necesară unirea tuturor forțelor, un front comun al conștiințelor și al voințelor, pentru apărarea dreptului nostru fundamental la viață, a dreptului la pace, la o existență demnă și sigură, liberă și independentă pentru toți oamenii, pentru toate popoarele.

Anul 1986 a fost declarat *Anul internațional al Păcii* de către Organizația Națiunilor Unite și la propunerea țării noastre.

Trebuie să depunem toate eforturile pentru ca acest an să fie cu adevărat binecuvîntat și un rodnic răstimp al reflecției adînci, dar și a deciziei neîntîrziate, al înlăptuirilor pentru consolidarea păcii mondiale pentru apărarea vieții, prin proiectarea unor ample acțiuni realizabile în mai multe etape, spre a fi întîmpinat cu pace mileniul III.

La orizontul vieții internaționale s-au profilat și unele semne ale speranței, în direcția deschiderii unor căi spre dialogul între suprapuțeri și tratative susținute de bunăvoință și de înțelegere lucidă a gravele amenințări care planează asupra omenirii. Popoarele lumii au sperat că se vor înregistra pași reali în direcția dezarmării, rezultate vizibile în privința destmderii. Dar timpul a trecut fără a confirma aceste speranțe. Dimpotrivă, asistăm la unele acțiuni care agravează situația mondială.

Ne exprimăm deplina noastră adeziune și sprijinim întru totul Apelul Domnului președinte Nicolae Ceaușescu prin care se cere ca Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii să acționeze în spiritul angajamentelor pe care și le-au luat la Geneva în noiembrie 1985, Statele Unite ale Americii să pună capăt experiențelor nucleare, alăturîndu-se Moratoriului propus de Uniunea Sovietică.

VIAȚA BISERICII
Neobosit
a întreaga lum
ru acțiuni fer
în direcția sal
acem totul
ina o schimb
a oprirea cur
venunța cu de
în treburile al

Noi, toți,
noastră, avem
înă, de a ne
în numele lui
are fiecare om

În această
drea trebuie
general uman
ările lumii ac
Păcii, sub em
dotată traseu
a păcii. Este c
tuturor pop
alduitoare lit
consens, inser
ernațională, f
dezarmare, pe

În spiritul
porană, Fron
Socialistă Ro
Apel către to
Acest dou
de toți credin
desc —, înț
crat păcii, un
plexe pregătir

În Declara
exprimă gînd
apreciere stră
președinte N
nerea în viaț
aspirațiilor d
și consideră
rile de decizi
recție, cea a
Păcii.

Noi, sluj
aducem, în c

Neobosit și ferm apărător al intereselor poporului român, al păcii în întreaga lume, președintele țării noastre se pronunță cu hotărâre pentru acțiuni ferme și eficiente, prin colaborarea tuturor popoarelor lumii, în direcția salvării păcii, pentru ocrotirea vieții: «Este necesar să facem totul — arată președintele Nicolae Ceaușescu — pentru a determina o schimbare generală a cursului vieții internaționale, de a se trece la oprirea cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare, de a se renunța cu desăvârșire la politica de forță, de amenințare, de amestec în treburile altor state».

Noi, toți, credincioșii, slujitorii, reprezentanții Cultelor din țara noastră, avem nobila îndatorire patriotică și cetățenească, umană și creștină, de a ne manifesta deschis voința noastră de pace, apărind viața, în numele lui Dumnezeu, în numele dreptului fundamental pe care îl are fiecare om la existență, la fericire, la viață în libertate și în pace.

În această etapă de răscruce din viața planetei noastre, când omniairea trebuie să găsească resursele unei cotituri radicale în interesul general uman, sub semnul ramurii de măslin, se desfășoară în toate țările lumii acțiuni mobilizatoare pentru a marca Anul Internațional al Păcii, sub emblema porumbelului păcii, mesagerul care nu greșește niciodată traseul și destinația, purtând pretutindeni în lume sacra veste a păcii. Este datoria morală a lumii de astăzi, îndatorirea fundamentală a tuturor popoarelor, de a răspunde cu întreaga conștiință și cu fapte pilduitoare literei și duhului acestui mesaj, într-o atitudine de deplin consens, însemnând dialogul pașnic și constructiv, o largă cooperare internațională, încetarea cursei înarmărilor și trecerea la măsuri ferme de dezarmare, pentru făurirea unei lumi fără arme și fără războaie.

În spiritul acestor cerințe cardinale în viața internațională contemporană, Frontul Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România a lansat, la sfârșitul lunii martie 1986, *Declarația- Apel* către toate popoarele din Europa și de pe alte continente.

Acest document a fost însușit și de reprezentanții tuturor Cultelor, de toți credincioșii — Cultele fiind membre ale acestui înalt for obștesc —, înțelegând însemnătatea unui asemenea *Apel* în anul consacrat păcii, un an care trebuie să constituie începutul real al unei complexe pregătiri spre a fi întâmpinat cu pace mileniul III.

În *Declarația- Apel* a Frontului Democrației și Unității Socialiste se exprimă gândurile și voința întregului nostru popor, care dă o înaltă apreciere strălucitei activități desfășurate în apărarea păcii de Domnul președinte Nicolae Ceaușescu și rolului său în elaborarea și transpunerea în viață a politicii interne și externe a României; se dă expresie aspirațiilor de pace ale poporului român și ale tuturor popoarelor lumii și consideră că toate forțele politice, opinia publică mondială și forurile de decizie din întreaga lume trebuie să acționeze într-o unică direcție, cea a promovării țelurilor generoase ale Anului Internațional al Păcii.

Noi, slujitorii Cultelor din România, ne-am adus și trebuie să ne aducem, în continuare, cu aceeași deplină convingere și cu hotărâre, o

tot mai sporită contribuție, prin mijloacele noastre specifice, pentru apărarea păcii și a vieții. Împreună cu întreaga suflare românească ne străduim să facem cunoscut lumii întregi, fraților noștri de o credință sau de alta, tuturor «celor de aproape și celor de departe», că este necesar să punem mai presus de orice deosebiri privind concepțiile politice, filosofice, confesional-religioase, sau de altă natură, apărarea suveranității și a independenței noastre, de cel mai mare preț pentru întreaga omenire care este pacea. Strîns uniți, alcătuim un singur trup, un singur suflet, un singur glas, cerînd, impunînd factorilor de răspundere luarea unor decizii ferme pentru un acord general privind eliminarea tuturor armelor, interzicerea experiențelor cu arma nucleară, pentru oprirea militarizării spațiului cosmic.

În duhul Evangheliei și în lumina concepției noastre de viață profund umanistă, respingem cu hotărîre acțiunile provocatoare, recurgere la presiuni de orice fel din partea unui stat față de altul și cerem să se statornicească relațiile dintre state numai pe sacrele principii ale respectului reciproc, ale independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne ale altui popor, promovării spiritului de înțelegere și încredere între oameni și popoare.

Alături de toți oamenii iubitori de pace din lumea întreagă considerăm că nimic nu este mai important pentru prezentul și viitorul omenirii decît opțiunea — fără alternativă — pentru o atitudine lucidă, în numele vieții, pentru un consens unanim în duhul înțelegerii, al încrederii și al păcii.

Astăzi, în deplină unitate de simțire și cugetare, ne exprimăm adevărată și totală adevărată și angajantă a Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România cu privire la *Anul Internațional al Păcii — 1986*.

Toți slujitorii Cultelor și credincioșii din patria noastră, manifestîndu-și totala adevărată și angajantă a Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România cu privire la *Anul Internațional al Păcii — 1986*.

Toată activitatea noastră de slujitori ai diferitelor religii și confesiuni, precum și activitatea fraților noștri întru credință, ca și cea a tuturor oamenilor iubitori de pace și progres din lumea întreagă, trebuie să aibă ca scop să fie în deplină concordanță cu obiectivele Anului Internațional al Păcii. Acum, mai mult ca oricînd, dinamizăm eforturile noastre pentru a fi o cît mai bună conlucrare între Biserici și Culte, în vederea unei contribuții cît mai eficiente pentru apărarea păcii și a vieții.

Ne manifestăm adevărată și angajantă a Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România cu privire la *Anul Internațional al Păcii — 1986*.

tuturor statel
duirea social
Ne revin
demonstra
măm cu depl
să nu rămî
trănu declara
tiv de dezar
ca o măsură
nelor milit
velor de tru
prin consens

Conștiin
patriotică ne
înținirea iniț
rarea păcii
sprijinul no
și internațio
toare, pusă î
tulul și viito
Cu deosebi
care președi
din 8 mai 19
întregi, pen
crucială din

Domnul
putere că ac
ci aceea că
vieții pe pl
mele nuclec
ori întreago
tregii omen

Îngrijor
cleare în Et
pentru stat
creștere a ir
explozii nu
energiei at
loc la cent
prisosință
de sub cont

Sîntem
parea curs
pentru că
pămînt și
omenirii d
totală a ac

tuturor statelor, egale în drepturi, indiferent de mărimea lor sau de orînduirea socială.

Ne revine și nouă, slujitorii Cultelor, îndatorirea de onoare de a demonstra prin cuvînt și prin faptă că ne înțelegem misiunea și acțiunăm cu deplină responsabilitate pentru ca Anul Internațional al Păcii, să nu rămînă o simplă emblemă, o formulă cu rezonanță, un prilej pentru declarații și proclamații, ci să marcheze cu adevărat un început efectiv de dezarmare, corespunzător imperativului imediat de realizare — ca o măsură tranzitorie — a unui echilibru, nu pe calea sporirii arsenalelor militare, ci prin reducerea paralelă a armamentelor și a efectivelor de trupe la un nivel tot mai scăzut, printr-un sistem de control, prin consens, pentru adevărata apărare a păcii, pentru slujirea vieții.

Conștiința noastră religioasă și în aceeași măsură conștiința noastră patriotică ne determină la o atitudine de participare directă pentru sprijinirea inițiativelor, propunerilor și acțiunilor țării noastre pentru apărarea păcii și ocrotirea vieții. Împreună cu toți fiii patriei, reafirmăm sprijinul nostru hotărît față de întreaga și neobosită activitate internă și internațională a președintelui Nicolae Ceaușescu, activitate pilduitoare, pusă în slujba intereselor vitale ale poporului român, ale prezentului și viitorului întregii omeniri.

Cu deosebită luare-aminte ne oprim asupra magistralei cuvîntări pe care președintele țării noastre a rostit-o cu prilejul glorioasei aniversări din 8 mai 1986, susținînd toate chemările adresate nouă tuturor și lumii întregi, pentru apărarea păcii și a vieții în aceste clipe de însemnătate crucială din istoria omenirii.

Domnul președinte Nicolae Ceaușescu a atras atenția cu deosebită putere că acum nu se pune problema dacă va avea loc sau nu un război, ci aceea că. *«un nou război mondial pune în pericol însăși existența vieții pe planeta noastră. Uriașele mijloace de distrugere în masă, armele nucleare existente — care au capacitatea să distrugă de mai multe ori întreaga omenire — pot duce, dacă vor fi folosite, la distrugerea întregii omeniri, a înșeși condițiilor vieții pe pămînt».*

Îngrijorarea crește prin faptul că se fac amplasări de noi arme nucleare în Europa, arme care nu pot reprezenta deloc o garanție în plus pentru statul care le acceptă pe teritoriul său ci, dimpotrivă, duc la o creștere a insecurității, ținînd seama și de pericolul unor accidente, al unor explozii nucleare neprevăzute, care pot surveni chiar în cazul utilizării energiei atomice în scopuri pașnice. Recenta avarie gravă care a avut loc la centrala energetică nucleară din apropierea Kievului a pus cu prisosință în evidență marea primejdie pe care o reprezintă pierderea de sub control a energiei nucleare sub orice formă.

Sîntem conștienți că trebuie să facem totul pentru a determina stoparea cursei înarmărilor, pentru a împiedica militarizarea Cosmosului, pentru că apărarea antinucleară absolută nu se poate realiza nici pe pămînt și cu atît mai mult în Cosmos. Singura cale pentru salvarea omenirii de amenințarea catastrofei nucleare este, de fapt, distrugerea totală a acestor arme.

Incurajator este faptul că evoluția vieții mondiale demonstrează existența în lume a unor forțe ce nu pot fi anihilate, nici ignorate, care au posibilitatea de a determina schimbarea cursului evenimentelor, bătând drumul spre catastrofa nucleară, spre distrugerea vieții. Este încurajator faptul că există aceste posibilități reale, dar îngrijorează faptul că aceste posibilități încă nu sînt folosite cu toată energia, pentru a se trece în mod real la destindere, la colaborare, la dezarmare, la realizarea unei lumi fără arme și fără războaie. Este nevoie ca în timpul cel mai scurt să se treacă la încheierea unor acorduri corespunzătoare, reciproc acceptabile, pe calea dezarmării, a destinderii și colaborării.

Aceste probleme, interesînd toate națiunile lumii, sînt invocate în chemarea pe care o adresează președintele Nicolae Ceaușescu, pentru ca toate popoarele lumii, fără deosebire de orînduire socială, indiferent de mărime, de poziție geografică, să-și unească puterile și să contribuie cît mai mult la triumful rațiunii, la dezarmarea nucleară și la dezarmarea generală. Este necesar să se renunțe la manevrele militare de mare anvergură sau care ating interesele unor state, să fie retrase flotile marilor puteri din Mediterana și din Oceanul Indian, să se renunțe, în general, la manevre în apele internaționale, evitîndu-se orice acțiune provocatoare.

Țara noastră, în chipul cel mai îndreptățit, consideră că lumea, omenirea, se află într-o epocă hotărîtoare pentru continuarea vieții pe Terra, de aceea se impune adoptarea unui program complex de dezarmare și este posibil să se ajungă la acorduri corespunzătoare și în această direcție, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor la viață, la existență, la libertate și la pace trairnică. Se așteaptă de către popoare încheierea cu rezultate cît mai bune a Conferinței de la Stockholm privind securitatea și dezarmarea în Europa; încheierea cît mai grabnică a unui acord în cadrul tratativelor de la Viena privind reducerea trupelor și armamentelor în Europa; este imperios necesară intensificarea activității Conferinței de la Geneva în problema dezarmării. Țara noastră acționează, în continuare, cu toată hotărîrea în direcția dezvoltării relațiilor de colaborare cu toate țările din Balcani; pentru transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine. Asemenea zone este necesar să existe și în alte regiuni ale Europei, precum și pe alte continente.

România se pronunță pentru întărirea colaborării și conlucrării tuturor statelor mici și mijlocii ca o necesitate pentru participarea lor activă la soluționarea marilor probleme ale vieții mondiale. Este necesar ca toate țările să sprijine creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite, precum și al altor organisme internaționale pentru apărarea păcii, pentru ocrotirea vieții.

Sîntem cu toții convinși că apărarea păcii constituie însăși menirea noastră în lume și, deci, înția noastră îndatorire, față de noi înșine, față de semenii noștri, față de Dumnezeu. Sîntem pe deplin pătrunși de conștiința acestei îndatoriri și căutăm a o împlini cu toată râvna, acționînd în strînsă unitate între noi și în unitate cu întregul nostru popor pentru apărarea păcii, dezideratul sacru al omenirii de totdeauna, dezideratul imperativ al omenirii contemporane.

Împărt de încorda: todoxe Roi răspundere țtuni ferme derii și int stingerea «Omenirea tu la existi și ne vom : contribuția între popo

Pacea aflăm cu to fesiune rcli moara de c ascunde, ci cu toții pri ment, gene

Biseric ca membri la cel mai în afirmare în Fiind o opt este o coordumanității, și fiecare p a apăra pac țtunea de ittegral, viaț aceste conc nu reprezî acțiune cu lume, trăim ruinței lupt bună» (I Tit creștină.

Prezenț crării activ avînd drept nostru — c țească de c prezent și l împrejurări, loarea sote: în această l

Dar om tențialul să vieții. Aces

Împărtășind îngrijorarea generală față de situația de nesiguranță și de încordare în care se află lumea de astăzi, întărită de Bisericii Ortodoxe Române, *Prea Fericitul Patriarh Iustin*, sublinia recent marea răspundere ce revine tuturor și fiecăruia în parte, necesitatea unor acțiuni ferme și neîntârziute, care să determine reluarea cursului destinerii și intensificarea tratativelor și a negocierilor diplomatice pentru stingerea focarelor de conflict, pentru, salvagardarea păcii mondiale. «*Omenirea are datoria sacră să facă uz de dreptul său de a trăi, de dreptul la existență, de dreptul său la viață*». De aceea și noi ne străduim și ne vom strădui, în continuare și cu mai mult dinamism, să ne aducem contribuția noastră la statornicirea unui climat de înțelegere și armonie între popoare și națiuni, de cooperare rodnică între toate statele lumii.

Pacea este izvorul vieții, este idealul pentru împlinirea căruia ne aflăm cu toții în același front, dincolo de deosebiri de credință, de confesiune religioasă, de convingerile filosofice sau politice. Pacea este comora de cel mai mare preț, pe care dorim să o dobândim nu pentru a o ascunde, ci pentru a ne bucura toți de strălucirea ei, pentru a prospera cu toții prin bunurile ei, pentru a o transmite, moștenire și sfânt testament, generațiilor viitoare.

Bisericile și Cultele din întreaga lume, credincioșii tuturor religiilor, ca membri conștienți ai societății contemporane, ai unei societăți aflate la cel mai înalt nivel de civilizație atins vreodată de omenire, trebuie să-și afirme în permanență opțiunea lor fermă în favoarea păcii și a vieții. Fiind o opțiune fără alternativă, condiționând astăzi însăși viața, pacea este o coordonată fundamentală a sistemului de relații social-morale ale umanității, are astfel, implicit, o dimensiune universală. Fiecare cetățean și fiecare popor al lumii au dreptul legitim la pace, dar și îndatorirea de a apăra pacea. Noi, creștinii, nu putem despărți noțiunea de pace de noțiunea de iubire, de noțiunea de bucurie. Prin ele se exprimă plener, integral, viața. Universalismul creștin ne determină să cuprindem în aceste concepte întreaga omenire. În numele acestor concepte — care nu reprezintă simple abstracțiuni —, în virtutea lor, dorim unitatea de acțiune cu toate Cultele, cu toți oamenii de bună credință din întreaga lume, trăim această comuniune în mod plener și nutrim convingerea biruinței luptei noastre comune, a luptei noastre strâns unite — «lupta cea bună» (I Tim., I, 18), către care ne îndeamnă stăruitor învățătura noastră creștină.

Prezența noastră aici, împreună, este o mărturie elocventă a conlucrării active. O mărturie evidentă și concludentă. Conlucrăm frățeste, având drept scop să statornicim în sufletele tuturor celor din jurul nostru — celor «de aproape», dar și celor «de departe» — dorința frățească de continuitate și tot mai fructuoasă conlucrare, încrederea în prezent și în viitor, cu conștiința că atitudinea noastră, și în aceste împrejurări, de amenințare a păcii și a vieții, semnifică prezența și valoarea soteriologică a învățaturii scripturistice și tradiționale în lume, în această lume profund marcată de propria ei imperfecțiune.

Dar omenirea își păstrează potențialul de încredere și speranță, potențialul său invincibil de apărare a păcii și a darului dumnezeiesc al vieții. Acest potențial îi dinamizează năzuințele și faptele, dimensionând

imperativul perioadei istorice în care ne aflăm, pentru pacea și viața întregii lumi».

După încheierea acestei vibrante și cuprinzătoare expunerii au luat cuvîntul cadre didactice din învățămîntul teologic, seminarial și superior, conducători și delegați ai Cultelor, cadre administrative. Ei și-au exprimat voința hotărîtă pentru promovarea și întărirea păcii în lume și pentru dezarmare, angajîndu-se, totodată, să sprijine, alături de toți fiii poporului român, inițiativele de pace ale conducerii țării noastre și ale oamenilor de bine de pretutindeni.

Pronunțîndu-se categoric împotriva pericolului nuclear, slujitorii și credincioșii Cultelor din România și-au făcut cunoscută, și cu acest prilej, hotărîrea lor de a nu precupeți nimic, în acest An Internațional al Păcii, pentru ca pacea să se statornicească în drepturile ei.

Redăm, în ordinea înscrierii la cuvînt, textul acestor intervenții :

P.S. Episcop Vasile al Oradiei :

«Amplele și numeroasele acțiuni și manifestări în favoarea instaurării unei păci durabile pe planeta noastră care au loc la noi în țară, ca de altfel pretutindeni în lume, arată limpede că trăim într-o perioadă marcată pe plan internațional de două poziții antagonice : pe de o parte intensificarea galopantă a cursei înarmărilor și îndeosebi a funestei înarmări nucleare, care amenință cu transformarea în cenușă a întregii omeniri, iar pe de altă parte poziția și glasul tot mai hotărît al tuturor popoarelor, al tuturor oamenilor de bine de pretutindeni, uniți într-o impresionantă opinie publică mondială pentru salvarea vieții și civilizației umane din această aberantă amenințare.

Existența păcii în lume este, așadar, o condiție fundamentală a vieții, de aceea apărarea ei înseamnă însăși apărarea vieții. Pacea nu mai este o problemă care privește o țară sau alta, un continent sau altul și de aceea lupta pentru apărarea ei a ieșit din faza unor revendicări locale, care interesează numai pe anumiți oameni și a căpătat un caracter universal.

Conștiința însemnătății păcii pentru salvarea vieții omenestii este în zilele noastre un imperativ categoric și nimeni nu are dreptul să rămînă străin sau indiferent în fața datoriei de a o apăra. Iar cei care încearcă să legitimizeze războiul, într-un fel sau altul, sînt ei înșiși scoși din rîndul oamenilor normali.

Pericolul este cu atît mai mare cu cît acumularea de noi stocuri de armament nuclear din ce în ce mai sofisticat, alocarea unor sume tot mai mari din bugetele statelor în scopuri militare, sporirea efectivelor militare, amplasarea de noi rachete pe continentul european, militarizarea spațiului cosmic, crearea unor tot mai ample proiecte ofensive nucleare, sporesc din ce în ce mai mult pericolul unei conflagrații catastrofale.

S-a spus, pe bună dreptate, că războiul se naște mai întîi în inima oamenilor, în sufletul lor. Nu armele, oricît de primejdioase și de sofisticate ar fi, fac războiul, ci oamenii. Ei îl declanșează, dar tot ei au puterea să-l oprească. Ei sînt cauza primă și ultimă a declanșării sau a opririi războaielor. De aceea asigurarea păcii și ferirea lumii de noi dispute

beligierant
de răspun

S-a de
o pace ad
se bazează
izolate, ori
singele de
organism,
între mem
vulcanic. I
incandesce
nu durează
poare.

Pe de
înarmare,
înarmare i
de strateg
loc, ci se
crește peri

Popor
cuvînt, Di
primat pei
înța sa de
menținere
ci distruge
colaborare
vieții pe p
rea nuclea

Orgar
relor, a pr
chemînd t

Aflat
neobosite
în insuflet
cialiste di
nizațiilor
pene, din
se dă glas
care sînt
tru soarta
presus de
de altă na
— pacea !
vingă voi
războaie !

Cu ac
cuvîntare.
Române, f
îndreptate

belligerante trebuie să înceapă de la acest capitol: trezirea conștiinței de răspundere pentru viitorul omenirii.

S-a dovedit întotdeauna, și istoria ne dă indetulătoare mărturii, că o pace adevărată nu se poate întemeia și nici nu poate dăinui dacă nu se bazează pe dreptate și echitate între popoare. Popoarele nu pot trăi izolate, oricât de mari, de bogate și de puternice ar fi ele. Precum circulă sîngele de la un mădular la altul, asigurînd buna funcționare a întregului organism, tot astfel o societate are nevoie de legături drepte, echitabile între membrii ei. O societate în care lipsește dreptatea este ca un munte vulcanic. În aparență este liniștit, dar din cînd în cînd izbucnește lava incandescentă care distruge tot ce este în jur. Tot astfel starea de pace nu durează atunci cînd nu este dreptate și echitate între oameni și popoare.

Pe de altă parte sînt oameni care socotesc că pacea se asigură prin înarmare, prin fabricarea de bombe atomice. Ei socotesc că prin această înarmare intimidează pe adversar și îl obligă la o pace impusă. O astfel de strategie este iluzorie, pentru că la rîndul lui adversarul nu stă pe loc, ci se înarmează și el și astfel se escaladează cursa înarmărilor și crește pericolul declanșării războiului.

Poporul român, prin glasul cel mai autorizat al purtătorului său de cuvînt, Dl. președinte Nicolae Ceaușescu, marele erou al păcii, și-a exprimat permanent, în fața diferitelor foruri internaționale dorința și voința sa de pace. Domnia sa declara recent: «România consideră că nu menținerea și dezvoltarea armelor nucleare este calea spre securitate, ci distrugerea lor, trecerea la o politică reală de dezarmare, de pace, de colaborare egală între toate națiunile lumii. Singura alternativă a însăși vieții pe planeta noastră — este dezarmarea și, în primul rînd, dezarmarea nucleară!».

Organizația Națiunilor Unite, forul reprezentativ și tutelar al popoarelor, a proclamat ca anul 1986 să fie numit «Anul Internațional al Păcii», chemînd toate popoarele să ia măsuri eficiente pentru salvarea omenirii.

Aflată în primele rînduri pe frontul păcii, țara noastră întreprinde neobosite demersuri în favoarea destinderii și securității în lume. Astfel, în însuflețitoarea Declarație-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România, adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din Statele Unite ale Americii și Canada, de pe alte continente, se dă glas convingerilor izvorîte din conștiința înaltei responsabilități de care sînt animați toți fiii acestui popor pașnic și iubitor de dreptate pentru soarta lumii, cerînd întregii opinii publice mondiale: «Să punem mai presus de orice deosebiri de concepții politice, filozofice, religioase sau de altă natură, bunul comun cel mai de preț și indivizibil al umanității — pacea! Să facem să triumfe rațiunea și înțelepciunea politică, să învingă voința popoarelor de a trăi în pace, într-o lume fără arme și fără războaie!».

Cu acest prilej Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin a reafirmat, în cuvîntarea sa, larma adeziune și sprijinul neabătut al Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu celelalte Culte din țara noastră, la toate acțiunile îndreptate spre instaurarea unei păci viabile în Europa și în lume.

O nouă și elocventă expresie a voinței de pace a poporului român a constituit-o Declarația Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România cu privire la Anul Internațional al Păcii, în care se arată că forul legislativ al țării noastre se angajează ferm să concluzeze cu toate parlamentele tuturor statelor, cu toate forțele iubitoare de pace, «pentru ca anul 1986 — Anul Internațional al Păcii — să marcheze o cotitură de importanță istorică în viața internațională, în direcția apărării și menținerii păcii, a destinderii, securității și colaborării în lume».

Biserica Ortodoxă Română, credincioasă învățăturilor date nouă de însuși Domnul păcii, depune neîncetate străduințe în vestirea și apărarea păcii, condamnă vehement acțiunile războinice de orice fel și de oriunde ar veni și se străduiește să facă din fiecare credincios un luptător convins pentru biruința bunei învoiri între țări și popoare.

Dacă toți oamenii sînt chemați să participe la această grandioasă operă de edificare a păcii, cu atît mai virtos creștinii. Pentru noi, creștinii, pacea are izvoare și temelii divine, iar drumul păcii este împreună cu drumul mîntuirii. Dumnezeu vrea să fim colaboratori cu El în opera de păstrare a vieții prin pace. Mîntuitorul Iisus Hristos ne-a chemat nu numai să dorim pacea, ci să și contribuim efectiv la împlinirea ei. El a spus: «Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei 5, 9).

Iată de ce clerul și credincioșii Bisericii noastre au primit cu multă satisfacție însuflețitoarele demersuri pentru pace cuprinse în cuvîntarea D-lui președinte Nicolae Ceaușescu din 8 mai a.c., care spunea printre altele: «Mai mult ca oricînd, problema fundamentală a epocii în care trăim este de a face totul pentru a asigura existența omenirii, pentru a salva viața pe pămînt și singura cale este distrugerea armelor nucleare. Popoarele nu vor putea accepta să trăiască la infinit sub teroarea amenințării armelor nucleare!».

Ultimele evenimente arată cît de primejdioasă poate fi energia nucleară dezlănțuită și scăpată de sub control și cît de mare este răspunderea oamenilor pentru folosirea acestei energii exclusiv în scopuri pașnice, precum și datoria de a o pune în slujba vieții.

Pacea și bunăvoirea sînt daruri ale lui Dumnezeu, sînt chemări ale cerului și ale pămîntului. De felul cum le vom păstra și cum le vom îndeplini, vom avea să dăm răspuns înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor».

P. S. Episcop Epifanie al Buzăului :

«Apărarea păcii este cea mai importantă problemă din vremea noastră pentru că acum ea este mai amenințată ca oricînd, fiind în mare pericol însăși viața pe pămînt, datorită imensului arsenal de armament atomo-nuclear existent astăzi în lume. «Dacă Biblia ne vorbește în Cartea Facerii de distrugerea omenirii prin potopul de apă din vremea lui Noe, astăzi sîntem amenințați de catastrofa pieirii prin foc»¹.

Dacă un simplu accident, nevoit de nimeni, pune în pericol viața oamenilor prin contaminarea atmosferei, a florei și faunei într-o parte a unui continent, cu cît mai periculoasă poate deveni această energie care

1. Pr. Dr. Ștefan Slevoacă, *Pacea — viața noastră*, în «Făclii pentru dreapta credință», predici, Buzău, 1985, p. 16.

este folosit
om sau de

De ace
din lume,
atomo-nuc
dementă c
pe cei din

Mîntu
iubiți unu
Pavel ne c
12, 8).

În cair
nu numai
în mijlocu
lîngă aceia
tară a ace
este posibi

Sf. Va
apreciată
fiind numi

Biserica
peste hota
nesesitate
zolvarea a

Împre
ricii noas
participat
tății Social
privind no
cioșilor no
Prea Feric
oamenilor
spune că e
binefăcăto
oamenilor
știut să-și

În ade
cuprinși d
vine singu
activitatea
o luptă bur

În trăi
tite spre f
ria de a tr
tutor popo

Mărtu
preț bun a
rația-Apel

este folosită pentru armament și dirijată de către un om asupra celuilalt om sau de către un popor împotriva altui popor.

De aceea, este timpul să reflectăm, și nu numai noi, ci toți oamenii din lume, dar mai ales conducătorii de popoare care dispun de energia atomo-nucleară și fabrică armament, de a se opri odată din această dementă competiție, de a se apăra pe ei înșiși, pe copiii lor și a ocroti și pe cei din jur în fața unei amenințătoare conflagrații mondiale.

Mintuitorul nostru ne spune: «Aceasta este porunca Mea, ca să vă iubiți unul pe altul precum v-am iubit Eu» (Ioan 15, 17), iar Sf. apostol Pavel ne dă îndemnul: «Trăiți în bună pace cu toți oamenii» (Rom., 12, 8).

În calitate de creștini și de slujitori ai Bisericii avem datoria sfântă nu numai de a contribui la menținerea păcii care trebuie să domnească în mijlocul nostru, dar, în același timp, de a atrage atenția și a stăruii pe lângă aceia cărora le stă în putere și de care depinde soluționarea salutară a acestui deziderat major din vremea noastră, pentru a face tot ce este posibil în această direcție.

Sf. Vasile cel Mare consideră «războiul drept o crimă», iar pacea este apreciată de Sf. Ioan Gură de Aur ca cel mai mare bine de pe pământ, fiind numită «mama tuturor bunurilor».

Biserica Ortodoxă Română, prin reprezentanții ei, atât în țară cât și peste hotare, și-a pus cuvântul și are permanent în atenție această vitală necesitate a omenirii, depunând strădanii prin indemnuri și fapte în rezolvarea acestei arzătoare dorinți a tuturor oamenilor de bine din lume.

Împreună cu reprezentanții celorlalte culte din țară, ierarhi ai Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin, care au participat la Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste din 28 martie 1986, când s-a adoptat și o Declarație-Apel, privind noi acțiuni de pace în țara noastră în numele nostru și al credincioșilor noștri, și-au spus răspicat cuvântul în problema păcii. Astfel, Prea Fericitul Părinte Patriarh, printre altele, a subliniat: «Activitatea oamenilor pentru apărarea păcii în lume nu este nouă. Se poate chiar spune că ea este permanentă. Roadele? Fără nici o îndoială, ele au fost binefăcătoare. Dacă pacea n-ar fi avut un suport permanent din partea oamenilor de bine, de-a lungul vremii, omenirea astăzi n-ar exista. Ea a știut să-și apere viața.

În adevăr, trăim vreme grea și primejdioasă. Să nu ne lăsăm însă cuprinși de pesimism, căzînd în deznădejde! Pacea, este adevărat, nu vine singură. Așa cum se spune deseori, pacea se cucerește. De aceea, activitatea păcii se cheamă luptă pentru pace. Este, desigur, luptă, dar o luptă bună, binefăcătoare, nobilă...

În trăirea noastră duhovnicească noi ținem în adevăr privirile ațintite spre înălțimile cerului, dar noi trăim acum, pe acest pământ. Bucuria de a trăi pe pământul patriei sale este adînc înrădăcinată în ființa tuturor popoarelor, a fiecărui om.

Mărturisindu-ne aceste gânduri nobile întru apărarea celui mai de preț bun al nostru — pacea, ne exprimăm totala aprobare față de Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste, față de progra-

mul de acțiuni care urmează să se realizeze în cadrul Anului Internațional al Păcii și ne vom strădui din toate puterile pentru realizarea lui»².

Poporul nostru și conducerea de stat, în frunte cu Dl. președinte Nicolae Ceaușescu, duce permanent o luptă nobilă, întreprinzând numeroase acțiuni pentru salvarea păcii, atât pe plan intern cât și pe plan extern și prin declarații și apeluri adresate marilor puteri, statelor și organizațiilor mondiale care pot influența în bine opinia publică și pe cei care dispun de și folosesc înalta tehnică și energie nucleară în scopul fabricării de noi arme și rachete distrugătoare.

Referindu-se la evoluția vieții mondiale, președintele țării noastre, în cuvîntarea ținută la 8 mai 1986, cu prilejul marilor festivități aniversare, a arătat că poporul nostru sprijină programul de dezarmare nucleară, în mai multe etape pînă în anul 2000, propus de Uniunea Sovietică. De asemenea, a subliniat că și propunerile formulate de Statele Unite, precum și de către alte state, «constituie o bază pentru desfășurarea negocierilor și realizarea unor acorduri corespunzătoare»³.

Avîndu-se în vedere pericolul ce se apropie de viața planetei noastre, conducătorul României socialiste a subliniat în această cuvîntare că este absolut necesar «pentru a se ajunge, încă în acest an, la un acord privind oprirea amplasării de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune în Europa și trecerea apoi, la eliminarea celor existente. De asemenea, ne pronunțăm ferm — a spus Domnia sa — pentru realizarea unui acord corespunzător de încetare a experiențelor nucleare. Adresăm, încă o dată, apelul către Statele Unite ale Americii de a pune capăt experiențelor nucleare și de a se alătura moratoriului propus de Uniunea Sovietică».

Ne adresăm, de asemenea, și celorlalte state posesoare ale armelor nucleare cu chemarea de a se alătura propunerilor privind oprirea experiențelor nucleare.

Statele Unite și Uniunea Sovietică trebuie să înțeleagă că dacă vor continua experiențele și acumulările de noi arme nucleare, atunci și alte state, care nu posedă acum asemenea arme, vor putea trece la experimentarea și la producerea de arme nucleare. Popoarele nu vor putea accepta să trăiască la infinit sub teroarea amenințării armelor nucleare»⁴.

Ca o propunere realistă și concretă pentru dezarmarea nucleară generală la care să se includă și armele chimice, președintele țării noastre a spus că ar trebui ca în acest program să se prevadă reducerea radicală, pînă la cel puțin 50% a tuturor armamentelor și a efectivelor militare, precum și a cheltuielilor în acest scop.

De asemenea, referindu-se la situația gravă din Europa s-a pronunțat ferm pentru întărirea colaborării între țările acestui continent, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme nucleare și chimice și pentru încheierea cu rezultate cît mai bune a conferinței de la Stockholm privind securitatea, dezarmarea și cooperarea pe continentul european,

2. Cuvîntul Patriarhului Iustin Moisescu la lucrările Plenarei Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, în «România liberă», sîmbătă 22 martie 1986, p. 3.

3. Scînteia, vineri 9 mai 1986, p. 3.

4. *Ibidem*.

apoi încheie
Viena, priv
precum și
blemele de:

Itată de
omenirea d
planeta no

Subscr
tru rezolva
ne dictează
ai Bisericii
și o tulbur
mijloacele
de toată l
mejdie pen
de laudă es

Așa cu
te lăsa biru
jitorii Biser
să pustiasc
zătorii pent
nezeu, pent

După c
în mod ega
făcut dintr
pămîntului
nimeni nu
vieții propr
tutor viață
«De vom p
tori ai lui F

De ace
este «Domn
tuturor ace
turii și a ci

Să năd
Dumnezeu
pămîntul v

Mons.

«Potriv
răul, nedre
deoarece e
noi toți am

Pacea,
constitutiv
n. l. păcii, c

5. Pr. Ște

apoi încheierea cât mai grabnică a unui acord în cadrul tratativilor de la Viena, privind reducerea trupelor și armamentelor în centrul Europei, precum și intensificarea activității la Conferința de la Geneva în problemele dezarmării.

Iată deci o poziție categorică și soluții rezonabile care ar putea scăpa omenirea de coșmarul friei unui sfârșit dezastruos al vieții întregi de pe planeta noastră.

Subscriem cu toată responsabilitatea noastră la aceste soluții și pentru rezolvarea tuturor conflictelor pe calea tratativilor pentru că așa ne dictează conștiința noastră de creștini și slujitori ai lui Dumnezeu și ai Bisericii străbune, pentru că orice război este o rană în trupul omenirii și o tulburare a ordinii creștine. De aceea, el trebuie evitat prin toate mijloacele posibile. În acest înțeles, Fericitul Augustin spune: «Vrednici de toată lauda sînt vitejii din război care nu se feresc de nici o primejdie pentru a înfringe pe vrăjmași și a apăra patria. Dar mai vrednic de laudă este a face războiul netrebuitor, prin cuvîntul tratativilor».

Așa cum ne îndeamnă marele apostol al neamurilor, Sf. Pavel: «Nu te lăsa biruit de rău ci biruiește răul cu binele» (Rom., 12, 21), noi, slujitorii Bisericii, nu trebuie să ne lăsăm înfricoșați de puterea celor ce vor să pustiască lumea, ci să ne străduim pentru a-i convinge că sînt răspunzători pentru viața lor, dar și pentru a semenilor. Viața aparține lui Dumnezeu, pentru că El ne-a dăruit-o, și nimeni nu are dreptul asupra ei.

După cum pămîntul, aerul, apa și soarele aparțin tuturor oamenilor în mod egal, pentru că, așa cum spune Cuvîntul Scripturii, Dumnezeu «a făcut dintr-un singe tot neamul omenesc, ca să locuiască peste toată fața pămîntului.» (Fapte 17, 26), la fel viața este un drept sacru al tuturor și nimeni nu are voie să decidă asupra vieții celuiilalt și nici chiar asupra vieții proprii, întrucît Creatorul ei este numai Dumnezeu care a dat «tuturor viață și suflare» (Fapte 17, 25). Sfîntul Ioan Gură de Aur mai spune: «De vom pierde pacea și vom dori războiul, ne facem dușmani și trădători ai lui Hristos».

De aceea, avem datoria să fim uniți în numele Mîntuitorului care este «Domnul păcii» (Isaia 9, 5) și «să formăm un zid de granit împotriva tuturor acelor care uneltesc împotriva unității neamului omenesc, a culturii și a civilizației, împotriva vieții noastre»⁵ și a urmașilor noștri.

Să nădăjduim în statornicirea liniștii și a păcii în lume pentru că Dumnezeu ne-a făgăduit aceasta cînd a spus: «Eu voi trimite pace pe pămîntul vostru și nimeni nu vă va tulbura» (Lev., 26, 6)».

Mons. Petru Gherghel — Iași :

«Potrivit învățăturilor și convingerilor credinței noastre religioase, răul, nedreptatea și războiul nu sînt o fatalitate de care nu putem scăpa, deoarece ele au fost învinse prin jertfa Fiului lui Dumnezeu și în El noi toți am primit puterea de a le birui.

Pacea, acest deziderat comun al tuturor oamenilor, este un element constitutiv al Evangheliei, un dar de la Dumnezeu, de la Hristos Domnul păcii, dar, care spre a se menține, a se dezvolta și a ajunge la bi-

5. Pr. Ștefan Slevoacă, *op. cit.*, p. 18.

ruința deplină, reclamă angajarea tuturor forțelor umane pentru pace, ea fiind un dar și o cucerire permanentă.

Astfel se explică și se impune angajarea întregului nostru popor, mai mult a întregii omeniri pentru cauza păcii, a vieții în lume, atât de grav amenințată de pericolul unei catastrofe nucleare ce ar duce la distrugerea civilizației și a omului.

Impactul pe care îl are în conștiința oamenilor continuarea cursei înarmărilor, îndeosebi sporirea tot mai accelerată a arsenalelor atomice și sofisticarea lor continuă, este pus în evidență de manifestările pentru pace ce sporesc în amploare de la an la an pe toate meridianele, precum și de declararea acestui an 1986 ca An Internațional al Păcii.

Biserica Romano-Catolică din România, clerul și credincioșii catolici salută și sprijină cu satisfacție hotărârea luată de O.N.U. la inițiativa unor state, printre care și România, de declarare a anului 1986 ca An Internațional al Păcii și susține inițiativele pe care țara noastră le întreprinde în vederea rezolvării conflictelor la masa de discuții și mai ales în ceea ce privește poziția țării noastre față de dezarmare, în primul rând dezarmare nucleară.

Recent, președintele țării noastre, Dl. Nicolae Ceaușescu, spunea: «Am dori ca anul 1986 să marcheze trecerea la realizări concrete, reale, în spiritul angajamentelor făcute privind lichidarea armelor nucleare, oprirea amplasării și apoi înlăturarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune, a tuturor armelor nucleare, oprirea experiențelor nucleare, a acțiunilor de militarizare a cosmosului».

Intr-o lume marcată nu numai de profunde distorsiuni, de probleme acute nesoluționate, dar și de anumite incertitudini pe plan teoretic al valorilor, propunerile României și ale președintelui țării noastre, cuprinse în Declarația-Apel a F.D.U.S. și în Declarația M.A.N., s-au impus ferm, prin numeroasele apeluri la pace, la apărarea și garantarea drepturilor celor mai de preț ale popoarelor. Dreptul la viață, la existență liberă și demnă, apare printr-o asemenea prismă ca țel și valoare supremă de care depinde realizarea tuturor celorlalte drepturi ale condiției umane. Fără asigurarea dreptului la viață, la pace, condiție de bază a afirmării spiritului uman, a creativității lui, este practic imposibil să se poată vorbi de înlăptuirea altor aspirații vitale ale omului.

Biserica Romano-Catolică nu încetează niciodată să proclame adevărul că pacea își are rădăcinile în inima omului, în conștiința fiecărui bărbat și a fiecărei femei. Pacea nu poate fi decât rodul unei angajări continue a fiecărei persoane, rodul unei schimbări spirituale, începând din inima fiecărei ființe umane și trecând apoi la comunitățile umane.

Ne mândrim că țara noastră este angajată pe deplin în această muncă, că este conștientă de vocația ei și este decisă să-și intensifice activitatea pentru dezarmare generală, pentru reducerea atât a armelor clasice cât și a efectivelor militare, deoarece numai pe această cale se va putea asigura o diminuare generală a încordării și a pericolului de noi conflicte și războaie.

Biserica Romano-Catolică din România, alături de celelalte Biserici, și prin mijloacele sale specifice caută să sădească în inimile credin-

cioșilor se
acesteia, a
tineretului

Sentin
de Sfânta
cale face
tate probl
păcii.

Alături
toate popo
tot ceea ce
ce s-a afi
Dumnezeu
«un sol de

Past.
condu

«În nu
deplina ad
cu toți cetă
voința fier

Ne bu
Adunării c
unite care
opinieii pul
cursei înar
tea neobos
pericolului
instaurarea
lor, trecere
naționale,

Person
telor pentru
Republicii
membrii tut
păcii, pent
nivel econo
egalitatea
«Bunăta
(Ps., 85, 10)

Interes
nostru pen
tesc întim ș

Armele

Experie
au loc cât și
în cuvintar
nu este pre
a armelor r

cioșilor sentimente profunde de prețuire a vieții omenești și a valorilor acesteia, acordând o deosebită atenție familiei și educației copiilor și tineretului în spiritul dreptății, al dragostei față de aproapele și al păcii.

Sentimentul de responsabilitate creștină în problema păcii inspirat de Sfânta Scriptură, de magisteriul bisericesc, de documentele pontificale face ca Biserica noastră să-și facă auzit glasul în cele mai importante probleme ce preocupă azi omenirea, în cazul de față, problema păcii.

Alături de președintele Nicolae Ceaușescu, de poporul nostru și de toate popoarele lumii iubitoare de pace, ne exprimăm adevărată față de tot ceea ce s-a întreprins și se întreprinde în favoarea păcii, de tot ceea ce s-a afirmat astăzi aici pentru viața lumii și ne rugăm și dorim ca Dumnezeu să binecuvinteze țara noastră ca să fie, așa cum spune poetul, «un sol de pace» pentru toate popoarele».

Past. Pavel Bochian —

conducătorul Cultului Penticostal :

«În numele pastorilor și al membrilor Cultului Penticostal, exprim deplina adevărată a cultului nostru în strânsă unitate cu toate cultele și cu toți cetățenii țării, la Apelul F.D.U.S., din 28 martie 1985, care exprimă voința fierbinte de pace a poporului nostru.

Ne bucurăm că țara noastră a salutat și a susținut activ hotărârea Adunării generale a O.N.U., ca în anul 1986 să se desfășoare acțiuni unite care să contribuie la intensificarea eforturilor cercurilor largi ale opiniei publice, ale întregii comunități internaționale pentru oprirea cursei înarmărilor. Sînt cunoscute inițiativele, propunerile și activitatea neobosită a D-lui președinte Nicolae Ceaușescu pentru înlăturarea pericolului unui conflict nuclear pustiitor, pentru consolidarea păcii, instaurarea securității internaționale, oprirea urgentă a cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare și la făurirea unei noi ordini economice internaționale, pentru bunăstarea și prosperitatea tuturor popoarelor.

Personalități din multe țări, care au participat la conferințele Cultelor pentru dezarmare și pace în țara noastră, au declarat că președintele Republicii Socialiste România, susținut de toți cetățenii țării, inclusiv de membrii tuturor cultelor, desfășoară o activitate neobosită pentru biruința păcii, pentru dezarmare și pentru realizarea principiilor de egalitate la nivel economic și social cu toată lumea. Idealul prin care se realizează egalitatea și pacea este iubirea și dreptatea. Psalmistul David a zis : «Bunătatea și credincioșia se întîlnesc, dreptatea și pacea se sîrută» (Ps., 85, 10).

Interesele poporului român și colaborarea internațională a statului nostru pentru pace, dezarmare și pentru egalitate economică se împletesc întim și profund cu interesele tuturor popoarelor din lume.

Armele nucleare prezintă un mare pericol.

Experiențele nucleare distrug viața și bunurile atît în țara în care au loc cît și în alte țări învecinate. Domnul președinte Nicolae Ceaușescu, în cuvîntarea din ziua de 8 mai 1986, a spus : «Trebuie să acționăm pînă nu este prea tîrziu pentru îndepărtarea din Europa și din întreaga lume a armelor nucleare. Este necesar să facem totul pentru împiedicarea mi-

litarizării cosmosului... Singura cale pentru salvarea omenirii de catastrofa nucleară, de la piere, este distrugerea totală a armelor nucleare. Indiferent de concepțiile politice, ideologice sau religioase, trebuie să acționăm în deplină unitate pentru apărarea omenirii de la distrugerea nucleară, pentru asigurarea păcii pe planeta noastră».

Pacea se realizează prin săvârșirea binelui. În acest scop trebuie să ne înarmăm sufletește cu iubire, pentru că ea este forța morală prin care se realizează buna înțelegere, unitatea și pacea între oameni. Iubind oamenii, muncind, folosind toate talentele spirituale și toate valorile materiale, realizăm bunăstarea, sănătatea și prosperitatea tuturor.

După cum este necesar să prevenim îmbolnăvirea când sintem sănătoși, la fel este necesar să păstrăm pacea și să înlăturăm cauzele care o tulbură, înainte de a se declanșa neînțelegerile și conflictele războinice.

Cuvîntul lui Dumnezeu, rostit de profetul Moise, ne îndeamnă : «Alege viața ca să trăiești tu și seminția ta».

Pentru biruința păcii și a vieții asupra morții, susținem toate inițiativele de pace și dezarmare ale președintelui țării noastre. Muncim cu abnegație pentru progresul economic și social, urmărind bunăstarea poporului din țara noastră și din toate țările lumii. Participăm efectiv la viața economică și socială a omenirii. În familii, în biserici, facem educație în spiritul iubirii, al moralei și al păcii. Facem rugăciuni, cereri, mijlociri și mulțumiri către Domnul iubirii și al păcii, pentru toți cei înălțați în dregătorii, implorîndu-L să-i binecuvînteze cu duhul iubirii și al înțelegerii ca să putem duce o viață pașnică și liniștită. Lucrul acesta este bun și bine primit înaintea lui Dumnezeu, Mîntuitorul nostru».

P. S. Arhiepiscop-vicar Ioachim Vasulianul :

«Proclamarea anului 1986 de către Organizația Națiunilor Unite, la propunerea țării noastre, ca «An Internațional al Păcii», pune în fața omenirii posibilitatea de a se hotărî acum pentru totdeauna și de a alege între «a fi sau a nu fi», «între viață și moarte».

Învățătura creștină despre pace constituie «un imperativ categoric» al vieții umane fără de care nu se poate realiza urcușul pe scara bucuriilor sociale și a desăvârșirii spirituale. Pacea se află înscrisă cu litere de aur pe frontispiciul edificului marilor dorinți ale omenirii din toate timpurile și mai ales ale lumii contemporane.

Fie că este vorba de pace, concept biblic sau filosofic, ea este legată structural de ființa noastră, de viața noastră socială și spirituală și ea trebuie asigurată și apărată ca cel mai mareț ideal al vieții.

Cunoscut este că nu există o învățătură creștină despre război.

Mîntuitorul nu a binecuvîntat moartea ci viața. «Eu am venit ca lumea viață să aibă și încă din belșug». El este Domnul păcii și ne îndeamnă să trăim în pace unii cu alții, știut fiind că : «cine scoate sabia de sabie va muri» (Matei 26, 52).

Biserica noastră strămoșească, de două mii de ani predică Evanghelia pe care Sf. apostol Pavel o numește : «Evanghelia păcii» (Efes., 6, 15).

Războaie
civilizații apu
orfanii, ținutu
virtuții.

Ca nicio
vințării unui
vilizației și c
arsenal nucle
mintul îndoli
care planează

Problema
marea și în p
ducă contrib

Fiecare c
filozofice sau
al omenirii le

Voința d
care zeul răzl

De aceea
cere ca : «An
reale în pron

etermine aci
mărilor și în
Uriasele resu

mare, să fie u
pentru bunăst

Biserica C
nergia valor
președinte N
păcii.

Așa cum
vedește de
e care și-a c
cămîne calea

În cadrul
exprimăm ade
și pace a F.D
ată de toate r

Acesta es
cional de pac
noștri, jurăm

ne croim
ereu prosper
pentru impl

omeni bunăv

Prof. dr.
rectorului I
«Este un l
documente

Războaiele nu au înscris în istoria omenirii decât orori, și crime, civilizații apuse, vieți sfărâmate, trupuri mutilate, femei văduve, copii orfani, ținuturi pustiite, sărăcie în locul bunei stări și viciul în locul virtuții.

Ca niciodată în istorie, astăzi, omenirea trăiește sub presiunea amenințării unui război nuclear. Bătrînul continent european, leagăn al civilizației și culturii universale, este transformat astăzi într-un adevărat arsenal nuclear. «Și cerul și pământul și cele de dedesubt» poartă veșmintul indoliat al amenințării iernii nucleare și al morții apocaliptice care planează asupra lor.

Problema fundamentală a lumii contemporane o constituie dezarmarea și în primul rînd dezarmarea nucleară la care sint chemate să-și aducă contribuția toate popoarele lumii.

Fiecare cetățean în parte, indiferent de convingerile sale politice, filozofice sau religioase, are sfînta îndatorire de a apăra dreptul suprem al omenirii la existență, la libertate, la independență, la viață, la pace.

Voința de pace a popoarelor constituie cea mai puternică armă cu care zeul războiului și al morții poate fi biruit pentru totdeauna.

De aceea, așa cum preciza Dl. președinte Nicolae Ceaușescu, se cere ca: «Anul Internațional al Păcii să deschidă calea unor progrese reale în promovarea idealurilor de libertate și pace ale popoarelor, să determine acțiuni și înțelegeri concrete în direcția opririi cursei înarmărilor și înfăptuirii dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare. Urișele resurse materiale și umane care se irosesc acum pentru înarmare, să fie utilizate pentru impulsivitatea progresului economico-social, pentru bunăstarea și fericirea întregii omeniri».

Biserica Ortodoxă Română a salutat cu bucurie și a sprijinit cu toată energia valoroasele inițiative ale poporului român și ale Domnului președinte Nicolae Ceaușescu privind apărarea vieții și salvarea păcii.

Așa cum aprecia Prea Fericitul Patriarh Iustin «Biserica noastră se vedește deplin integrată în viața poporului nostru. Aceasta este calea pe care și-a croit-o și a mers în cursul unei istorii bimilenare și aceasta rămîne calea pe care ea este hotărîtă să meargă acum și în viitor».

În cadrul Anului Internațional al Păcii, cu conștiință patriotică, ne exprimăm adeziunea hotărîtă față de Declarația-Apel pentru dezarmare și pace a F.D.U.S., față de politica internă și externă a patriei noastre, față de toate năzuințele sfînte ale minunatului nostru popor.

Acesta este crezul pe care-l mărturisim în acest cadru interconfesional de pace, și cu mîna pe testamentul sfîntit de jertfelice înaintașilor noștri, jurăm că vom munci, vom lupta și ne vom ruga pentru ca în pace să ne croim propria noastră istorie contemporană, pentru o Romînie mereu prosperă și fericită, pentru securitatea bătrînului nostru continent și pentru împlinirea mesajului divin: «Ca pe pămînt să fie pace și între oameni bunăvoire» (Luca 2, 14)».

Prof. dr. **Pentek Arpad,**

rectorul Institutului Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca:

«Este un lucru extrem de captivant să studiezi evoluția ideii de pace documentele Adunărilor generale ale C.E.B. În 1948, la Amsterdam

s-a mulțumit doar cu o frază — numai după cîțiva ani după marea conflictivitate — în constatarea : «Orice formă a războiului este un atentat împotriva lui Dumnezeu și ponegrește demnitatea umană». După șaptesprezece ani, la Evanston, 1954, se spune deja : «Nu e destul să propovăduiești că războiul este odios — trebuie cercetate căile ce duc la pace». În 1961, la New Delhi, se spune : «Trebuie să învățăm cum putem contribui la pacea lumii în colaborare cu organizațiile lumesti».

Azi este clar că nu numai războiul, dar și dezarmarea este pentru creștin un act moral, care se fondează în supunerea față de poruncă și iubirea dată de Hristos în predica Sa de pe munte. Dar fiindcă creștinii cred într-un singur Dumnezeu al iubirii, cu toții trebuie să pășească pe calea iubirii deschisă de Hristos. În locul neîncrederii, trebuie să punem bună înțelegere, iar în locul spiritului orgoliului trebuie să punem duhul slujirii.

Prin urmare, obligația de căpetenie a unui creștin este să se roage pentru pace și să cheme oamenii la dragoste și împăcare. Este dator fiecărui creștin să mărturisească tuturor popoarelor că nu există nici un motiv pentru amînarea dezarmării. Aceste considerente ne constrîng ca, în sensul celor scrise la Isaia 2, 4—6, să cerem tuturor popoarele dezarmarea faptică.

În sensul celor spuse mai înainte, ajungem noi creștinii la contactul cu sentimentul total cu străduințele și eforturile depuse de organele politice și sociale ale țării noastre în problema dezarmării și păcii. A înțelege în întreaga ei amploare și complexitate transformările extraordinare petrecute în anii postbelici în viața poporului nostru, înseamnă reținerea faptului esențial, că tot ceea ce s-a săvîrșit în România pentru a fi înțeles dreptății, libertății și neatinării, tot ceea ce a însemnat în această perioadă «mers înainte» pe calea prosperității și civilizației, a afirmării demnității omului, se datorează conducerii clarvăzătoare a poporului nostru în frunte cu președintele țării, Dl. Nicolae Ceaușescu.

Una dintre ideile ce străbat ca un fir roșu întreaga istorie a poporului nostru este permanența dorinței de pace. Spiritul de pace este o constantă a întregii activități pe care poporul nostru împreună cu toate cultele de față o desfășoară de-a lungul acestui ev revoluționar. La inițiativa guvernului nostru, în lumea contemporană circulă o serie de teze de largă audiență în opinia publică mondială, ca : sistarea experiențelor nucleare și o înțelegere asupra controlului armamentelor ; sprijinirea acelor popoare care nu voiesc să amplaseze rachete și arme nucleare pe teritoriile lor ; pentru un efort continuu în vederea dezarmării totale și a unei păcii organizate în lume ; pentru interzicerea armelor nucleare și nimicirea stocurilor existente, astfel ca energia atomică să fie utilizată numai pentru scopuri pașnice și garantarea tratatelor internaționale cu scopul de a crea zone denuclearizate și garantarea, la fel, a înțelegerilor internaționale în favoarea creării acestor zone neutre.

Pornind de la aceste adevăruri, Bisericile protestante din țara noastră acceptă și-și exprimă completa adeziune la toate acele inițiative și formule ale luptei pentru pace și dezarmare, în care în mod deosebit s-a angajat conducerea României și nu numai că s-a angajat, ci ea ocupă un loc de frunte în această luptă pe plan mondial.

În nenumărate cazuri se precu-
vederea de
ani, pentru

Într-o ase-

namismul s-

ceaușescu ac-

or problemel

orturile inter

litorul aparț

une să se po

este și să cor

Împreună

de alături de

entru că nu e

mondiale, să-

ță albastră,

ată într-un p

Declarația

la privire la

desată de l

5 de ani de

prirea înarm

le ce ameni

le Adunărilor

studenții Ir

olidaritatea r

onal cuprins

oare din a p

rogramul de

îndeplinim

popor, față de

Pr. prof. l

rectorul I

«Lumea d

mai noi, ad

ezbinările, u

mic din cel

scrifați atî

pentru lucr

eni. În ace

mintite mai

alfabeți. Cu

mai calmă,

nu este ne

de maselor.

ții peste lim

arul lor.

În nenumărate ocazii conducerea țării noastre s-a pronunțat pentru a nu se precupeți nici un efort «pentru ca în lume să se creeze condițiile de vedere dezvoltării libere a fiecărei națiuni, fără teama vreunei agresiuni, pentru a se asigura pacea și independența fiecărui popor».

Într-o asemenea înțelegere a imperativelor timpului își au izvorul optimismul și perseverența cu care România, președintele Nicolae Ceaușescu acționează pentru soluționarea prin metode politice a tuturor problemelor litigioase dintre state, pentru eradicarea forței din raporturile internaționale. Este o politică întărită de «ferma convingere că viitorul aparține unei lumi fără războaie, unei lumi în care fiecare națiune să se poată dezvolta liber, să-și realizeze orînduirea pe care o dorește și să conlucreze în deplină egalitate cu toate popoarele lumii».

Împreună cu întregul nostru popor stăm cu puterea unei singure ființe alături de consecvența luptă pentru pace a primului bărbat al țării, pentru că nu a putut uita nici o clipă groaznicele suferințe ale războaielor mondiale, să-l urmărească în eforturile sale pentru ca superba noastră plăcuță albastră, lăcaș al geniului uman în acest univers, să nu fie transformată într-un pămînt lipsit complet de oameni și de viață.

Declarația Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România privind Anul Internațional al Păcii, precum și vibranta chemare adresată de la Adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 50 de ani de la făurirea Partidului Comunist, de a se face totul pentru prierea înarmărilor, pentru dezarmare, pentru înlăturarea gravelor periculoase ce amenință existența vieții pe pămînt, precum și Apelurile repetate ale Adunărilor Cultelor din țară, ne mobilizează și pe noi, profesorii și studenții Institutului Teologic Protestant din Cluj-Napoca să întărim solidaritatea mișcării de pace de pretutindeni, împreună cu întregul personal cuprins în uriașul front omenesc al păcii, să facem o datorie de onoare din a participa activ la realizarea tuturor măsurilor prevăzute în programul dedicat Anului Internațional al Păcii, cu profunđa convingere că îndeplinim o înaltă datorie religioasă și cetățenească față de patrie și popor, față de cauza socialismului și păcii în lume».

Pr. prof. Eugen Trebits,
rectorul Institutului Teologic Romano-Catolic din Alba-Iulia :

«Lumea de astăzi cunoaște confruntări dintre cele mai diverse. Nu numai noi, adulții, ci și copiii se înfîlțesc cu brutalitățile și conflictele, răzbinările, ura, care se nasc din ele. Din păcate, omenirea nu a învățat nimic din cele două războaie mondiale. Chiar și în zilele noastre sînt sacrificiați atîția bani, atîta energie pentru războaie, pentru înarmare, pentru lucruri care adîncesc și mai mult prăpăstiile existente între oameni. În această lume în care sînt alocate sume enorme pentru cele mintite mai sus, foarte mulți trăiesc în mizerie, mor de foame, sînt alfabeți. Cu o mică parte a banilor cheltuiți pe arme viața omenirii ar fi mai calmă, mai pașnică, mai fericită. Săptămînile trecute ne-au învățat că nu este nevoie de bombe atomice ca să se creeze neliniște în rîndurile maselor. A fost destul ridicarea — din orice motiv — a radioactivității peste limitele normale și oamenii au fost gata să creeze panică în jurul lor.

Război sau pace, binele sau răul, acest drum dublu stă în fața omului zilelor noastre. Are posibilitatea alegerii pe care dorește să înainteze. Este cît se poate de firesc, că individul nu poate delibera singur, ca în viața practică, care va fi calea aleasă de dînsul, deoarece există o interdependență între dînsul și semenii lui, între el și mediul înconjurător, cu societatea în care trăiește, cu toată omenirea. Dacă patria sa este antrenată într-un război, individul nu se poate sustrage de sub condițiile de viață din timpul războiului; dacă ajunge în mina unor teroriști, nu poate fugi de monstruozițările terorismului. Dar și în asemenea împrejurări poate urma nestingherit calea păcii spirituale interioare.

În căutarea păcii ne revine sarcina de a aranja conflictele atît cu noi înșine, cît și cu semenii noștri și cu Dumnezeu. Evanghelia lui Hristos îi numește fericiți pe făcătorii de pace: «Fericiți făcătorii de pace, că fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Matei 5, 9).

Popoarele lumii au salutat cu încredere și speranță anul 1986, care a fost declarat de ONU Anul Internațional al Păcii.

Ne aflăm către sfîrșitul celei de a cincea luni din cadrul Anului Internațional al Păcii, iar în viața internațională nu apar semnele îmbucurătoare ale ameliorării, ba mai mult: au apărut bombardamente care nu vestesc altceva decît încordarea și mai pronunțată a situației internaționale. Izbucnirea unui nou război mondial, atîrnă, ca sabia lui Damocles, asupra capetelor noastre, amenințîndu-ne cu o catastrofă nucleară. În prezent cheltuielile militare au ajuns la suma anuală de 1.000 miliarde de dolari, adică aproximativ 1,5 milioane de dolari pe minut. Cu această sumă s-ar putea remedia cele mai arzătoare probleme ale omenirii, s-ar putea micșora decalajele dintre state, s-ar putea elimina subdezvoltarea, foametea, analfabetismul. Aș putea enumera zeci de plăgi, care s-ar putea vindeca cu acești bani folosiți în detrimentul omenirii.

În Anul Internațional al Păcii ar trebui rezolvate în fine probleme care nu solicită declarații, ci pași hotărîți din partea tuturor factorilor de răspundere.

Conducătorul Bisericilor Catolice, papa, și-a expus părerea de mai multe ori în fața a multe organizații internaționale, că pacea trebuie apărută, iar cursa înarmării trebuie stopată.

Domnul președinte al Republicii Socialiste România apreciază că divergențele dintre țări și popoare trebuie soluționate prin tratative, nu prin forță și amenințarea cu forța, exprimate și în Declarația-Apel a F.D.U.S. Vă asigur că Biserica Romano-Catolică și R.S.R., împreună cu celelalte Culte nutrește vederi similare, adică se simte responsabilă de soarta omenirii. Închei cu speranța că factorii de răspundere pot aprecia urmările cursei înarmărilor și-și pot da seama cît de fericită soluție ar fi dezarmarea. Doresc din tot sufletul, ca inițiativele hotărîte ale D-lui președinte al patriei noastre să se realizeze, iar Anul Internațional al Păcii să ne aducă rezultate pozitive în salvarea păcii pe pămînt.

Pr. consilier Tudor Alexandru:

«Asupra activității pacifiste a Bisericilor din lumea întreagă nici nu mai este cazul să insistăm, avînd în vedere că în contextul social și po-

litic actual exprime conștient diferent de Clericii de poruncii lăsații ai luminii

În ace... Ceaușescu, devenită D... nism demo... tice, guver... nada, ca și... de plenară... de pace și... ționa și de... forțe înain... damental a... liberă.

În ace... drept «An... Nicolae C... îngrijorare... și înțeleger... președinte... poporului... popoarele, ... lucită expri... tică, în pro... Ceaușescu... care se buc...

O nou... vîntarea D... sării a 65... București, ... președinte... România c... este neces... care să cu... clasice. U... pînă la ce... litare. În c... nua să ac... colaborare... giuni într... străine. Pe... unor asfe... nente. De... cheierea c... securitate

litic actual există numeroase organizații bisericești care au menirea să exprime cu fermitate dorința de pace a tuturor credincioșilor planetei, indiferent de cultul de care aparțin și de forma de guvernământ a statului. Clericii de pretutindeni, urmînd porunca dragostei creștine și a păcii, porunci lăsate de Domnul nostru Iisus Hristos, se dovedesc permanent fii ai luminii și ai păcii.

În această lumină vedem și cuvintele Domnului președinte Nicolae Ceaușescu, la Plenara Consiliului Național al F.D.U.S., din 28 martie a.c., devenită Declarație-Apel, adresată de către cel mai reprezentativ organism democratic din patria noastră, partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din SUA și Canada, ca și de pe alte continente, programul de măsuri concrete adoptat de plenară constituind o nouă și vibrantă expresie a voinței consecvente de pace și dezarmare a poporului român, mărturia hotărîrii sale de a acționa și de acum înainte, cu eforturi mereu sporite, alături de celelalte forțe înaintate ale contemporaneității, pentru înfăptuirea dreptului fundamental al oamenilor, al tuturor națiunilor, la viață, la pace, la existență liberă.

În acest an, 1986, proclamat de către Adunarea generală a ONU, drept «An Internațional al Păcii», glasul României, al președintelui ei, Dl. Nicolae Ceaușescu, au răsunat, încă o dată, cu vigoare și cu legitimă îngrijorare față de starea de lucruri din lume, în favoarea unor măsuri și înțelegeri concrete împotriva cursului periculos al înarmărilor. Domnul președinte Nicolae Ceaușescu a reliefat vocația pașnică, constructivă a poporului român, voința sa unanimă de a conlucra cu toate statele și popoarele, pentru dezarmare și pace. Această afirmație își găsește o strălucită expresie în activitatea prodigioasă teoretică, politică și diplomatică, în propunerile și inițiativele președintelui R. S. România, Dl. Nicolae Ceaușescu, propuneri cunoscute și recunoscute în toate țările lumii și care se bucură de o remarcabilă apreciere internațională.

O nouă dovadă a politicii pacifiste a țării noastre o constituie și cuvîntarea D-lui președinte Nicolae Ceaușescu, rostită cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea P.C.R., adunare care a avut loc la București, în ziua de 8 mai a.c. În această alocuțiune, profund umană, președintele României arată că, în actualele împrejurări internaționale, România consideră că o dată cu măsurile de dezarmare nucleară în etape, este necesar să se treacă la un program complex de dezarmare generală care să cuprindă și armele chimice și toate armamentele convenționale, clasice. Un asemenea program ar trebui să prevadă reducerea radicală, pînă la cel puțin 50 la sută, a tuturor armamentelor și a efectivelor militare. În continuare, Dl. Nicolae Ceaușescu arată că România va continua să acționeze cu toată hotărîrea în direcția dezvoltării relațiilor de colaborare cu toate țările din Balcani, pentru transformarea acestei regiuni într-o zonă fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine. Politica de pace a țării noastre susține, de asemenea, realizarea unor astfel de zone în nordul și centrul Europei, precum și pe alte continente. De asemenea, România se pronunță cu toată hotărîrea pentru încheierea cu rezultate cît mai bune a Conferinței de la Stockholm, privind securitatea, dezarmarea și cooperarea pe continentul european, pentru

încheierea cât mai grabnică a unui acord în cadrul tratativelor de la Viena, privind reducerea trupelor și armamentelor în centrul Europei. Este necesar, să se simplifice activitatea Conferinței de la Geneva în problemele dezarmării.

În consens cu politica țării noastre, noi, toți clericii Bisericii Ortodoxe Române, precum și toți credincioșii din România, indiferent de religie, sintem alături de Domnul Nicolae Ceaușescu în nobila luptă pentru cauza păcii și sintem împotriva cursei înarmărilor, a cheltuielilor militare, a militarizării cosmosului. Pacea și forțele binelui le slujim în Biserică, dar și în activitatea noastră ca cetățeni ai unei țări iubitoare de pace. În felul acesta slujim chemarea lui Dumnezeu să alegem viața».

Arhid. prof. Constantin C. Voicu,

rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu :

«Cred că sintem cu toții de acord că nici una din temele Conferințelor noastre teologice interconfesionale n-a fost atât de adînc ancorată și angajată în problemele arzătoare ale zilelor noastre, ca cea de azi. Inseși viața și credința noastră nu ne permit să fim altfel, cînd este amenințată viața noastră pe acest pămînt.

Omenirea, la un pas de catastrofă, se află azi într-un moment hotărîtor pentru destinul și viitorul ei. Prin intensificarea conflictelor militare și experiențelor atomice, ca și prin continuarea amplasării de noi rachete pe continent și escaladarea cursei înarmărilor nucleare și în spațiul cosmic, popoarele lumii se află în fața unei grave primejdii reale și nu viitoare, ci actuale, ce pune în pericol însăși existența noastră pe această planetă și condițiile vieții pe pămînt. Intensificarea înarmărilor nucleare în cosmos, nu reprezintă o soluție pentru problemele ce confruntă azi omenirea, dimpotrivă ea agravează și mai mult relațiile internaționale și este un factor de insecuritate și mai mare. «Nu poate exista o apărare antinucleară nici pe pămînt nici în cosmos — a spus recent președintele Nicolae Ceaușescu. Chiar dacă prin abstract s-ar ajunge la mijloace tehnico-militare de distrugere a rachetelor nucleare în atmosferă urmările radiațiilor nucleare nu ar fi cu nimic mai mici, avînd efecte distructive chiar mai mari, catastrofale, întrucît efectele radiațiilor nucleare nu au graniță, ele afectînd țări și chiar continente întregi». De aceea singura cale de salvare a omenirii de catastrofa nucleară, de la pieire, este distrugerea completă a armelor nucleare, dezarmarea generală și totală.

Este meritul României socialiste și al președintelui ei, Dl. Nicolae Ceaușescu, primul șef de stat din lume, care a chemat și mobilizat întregul popor la lupta pentru apărarea vieții, pentru dezarmare și pace, de a fi adresat numeroase Apeluri către toate statele și popoarele lumii, pentru a-și uni eforturile și a face totul pentru triumful rațiunii și politicii înțelepte de pace, înțelegere și colaborare între toate națiunile. «Avînd în vedere că problemele apărării vieții și păcii, privesc toate națiunile lumii, a spus președintele țării noastre în cuvîntarea din 8 mai a.c., adresăm încă o dată apelul poporului român către toate popoarele lumii de a ne uni forțele și de a acționa pînă nu este prea tîrziu pentru

impune dezarmarea și viața, la ex-

Mobilizate

și recenta Decret

din 28 martie

ținută nu numai

duce, în cont

păcii și libertății

politică, precum

popoarelor lumii

în pace, pentru

în slujba dezarmării

fului și a distrugerii

Avînd în

menii și popoarele

religioase, Biserica

teologiei și creștinismului

punerii românești

tribuția ei actuale

lumi mai bună

respund însăși

viața și lumea

față de noi, de

Alternativ

a înarmărilor

crederii și păcii

noi, ca cea care

de a alege efectele

nosc decât o soluție

ca să putem trăi în

este alături de

rarea vieții și

una care nu este

și a progresului

și popoarelor

aproape sinonim

perspectivă gîndită

Și din pu-

tos, ca dar și

plică respectarea

menilor și po-

crarea noastră

de pace, pentru

lui Hristos, în

pace și comuni-

Potrivit

dreptate din l-

un păcat gra-

tate, întrucît

impune dezarmarea, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor la viață, la existență, la libertate și la o pace trainică».

Mobilizatoarele chemări și indemnuri adresate întregului popor, ca și recenta Declarație-Apel a F.D.U.S. și Marii Adunări Naționale a R.S.R., din 28 martie în, respectiv, 3 aprilie a.c. către toate statele lumii, reprezintă nu numai voința fermă a poporului român de a face totul pentru a-și aduce, în continuare, contribuția activă la triumful nobilelor idealuri ale păcii și libertății, dar și un insistent apel la rațiune și înțelepciune politică, precum și un vibrant apel la unitatea și solidaritatea tuturor popoarelor lumii, de a face auzită și impune voința lor de a trăi și a lucra în pace, pentru a-și putea concentra toate mijloacele materiale și umane în slujba dezvoltării, progresului și bunăstării oamenilor, nu a războiului și a distrugerii.

Având în vedere că apărarea vieții și păcii azi privește pe toți oamenii și popoarele, indiferent de concepțiile lor politice, filosofice sau religioase, Biserica Ortodoxă Română, membră în F.D.U.S., prin ierarhii, teologii și credincioșii ei, sprijină cu toată căldura noile inițiative și propuneri românești de dezarmare și pace, și este hotărâtă să-și aducă contribuția ei activă pînă la triumful deplin al cauzei păcii și edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră, pentru că acestea corespund însăși învățăturii și convingerilor noastre religioase, după care viața și lumea în care trăim reprezintă darul lui Dumnezeu în Hristos față de noi, dar și o misiune a noastră de a le păstra, dezvolta și apăra.

Alternativa care se pune azi omenirii : intensificarea cursei morții, a înarmărilor nucleare sau intensificarea cursei vieții, a dezarmării, încrederii și păcii în lume, are aceeași semnificație și răspundere pentru noi, ca cea care s-a pus odinioară poporului ales, în Vechiul Testament : de a alege efectiv între viață și moarte. Bisericile și credincioșii nu cunosc decît o singură opțiune : alegerea vieții, binelui, dreptății și păcii, ca să putem trăi nu numai noi ci și urmașii noștri. De aceea, locul nostru este alături de toți oamenii iubitori de pace de pretutindeni, pentru apărarea vieții și păcii, pentru a impune dezarmarea nucleară și generală ca una care nu e numai o condiție fundamentală a păcii și securității, dar și a progresului și dezvoltării materiale și spirituale a tuturor statelor și popoarelor. Pace, viață, dezarmare și dezvoltare au devenit astăzi aproape sinonime și care nu mai pot fi privite limitat, ci numai într-o perspectivă globală și planetară.

Și din punct de vedere teologic creștin, viața și pacea lumii în Hristos, ca dar și misiune, sînt una și indivizibilă pentru toți oamenii și implică respectarea dreptului la viață și dezvoltare echitabilă a tuturor oamenilor și popoarelor, și ea se realizează nu numai prin împreună-lucrarea noastră cu Dumnezeu, ci și cu toți oamenii și popoarele iubitoare de pace, pentru crearea condițiilor de actualizare și dezvoltare a păcii lui Hristos, în extensiunea sa panumană, ca viață pleneră de dreptate, pace și comuniune desăvîrșită a tuturor în Împărăția Sa.

Potrivit convingerilor noastre religioase, starea de inechitate și nedreptate din lume, intensificarea înarmărilor nucleare care ea însăși este un păcat grav și atentat la viața lumii, ca și războiul, nu sînt o fatalitate, întrucît în Hristos, Domnul vieții care a biruit definitiv moartea și

păcatul, prin puterile Duhului lui Iisus Hristos și voința și eforturile unite ale tuturor, pot fi impuse dezarmarea și pacea, salvând astfel însăși viața noastră pe pământ. Iată de ce nu sintem și nu putem fi pesimiști, oricât de mari ar fi forțele răului și ale distrugerii, ci încrezători în forțele binelui, ne exprimăm și noi, deplina convingere că stă în puterea popoarelor ca, acționând unite, cu toată fermitatea, să schimbe cursul evenimentelor, să oprească drumul spre catastrofă și să asigure calea spre destindere, triumful rațiunii, să impună dezarmarea, pacea și conlucrarea pașnică între toate națiunile lumii.

Prof. dr. Christoph Klein.

profectorul Institutului Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca, ramura Sibiu :

«Ne aflăm — după cum se știe — într-un moment hotărâtor și plin de responsabilitate pentru însuși viitorul omenirii. De aceea, apreciem din plin faptul că tema generală a celei de-a 47-a Conferințe teologice interconfesionale se ocupă cu «Pace pe pământ» și că bisericile cît și instituturile noastre de învățămînt teologic abordează și în cadrul acestui for problema cea mai importantă, imperativul cel mai urgent din zilele noastre. După cum a arătat însuși președintele țării noastre, situația internațională continuă să se mențină gravă și se poate spune că ea chiar s-a înrăutățit. Acum nu se mai pune problema — cum a argumentat, de exemplu, reformatorul nostru, Luther, în secolul al XVI-lea — dacă un război poate fi justificat sau nu, dacă e drept sau nu e drept. Căci un nou război mondial pune în pericol însăși existența vieții pe planeta noastră. Mijloacele de distrugere în masă au astăzi capacitatea să distrugă de mai multe ori întreaga omenire, ducînd la dispariția întregii omeniri, a însăși vieții pe pământ.

Biserica, prin doctrina și etica ei, trebuie să se alătore tuturor forțelor, care cer pacea și luptă pentru ea. În Noul Testament găsim o ilustrație foarte clară a faptului cum trebuie pîvită această situație. Iisus spune Ucenicilor Săi într-o pildă că omul cu clarviziune și înțelepciune trebuie să țină cont de tot ce face, avînd toată răspunderea pentru felul cum acționează și cum își îndeplinește misiunea și menirea sa: «Care împărat, cînd merge să se bată în război cu un alt împărat, nu stă mai întîi să se sfătuiască dacă va putea merge cu zece mii de oameni înaintea celui ce vine împotriva lui cu douăzeci de mii? Altfel, pe cînd celălalt împărat încă este departe, îi trimite o solie să ceară pace. Tot așa, oricine dintre voi care nu se leapdă de tot ce are, nu poate fi ucenicul Meu» (Luca 16, 31—33).

Astăzi, marile puteri sînt chemate nu ca să se «sfătuiască» în legătură cu capacitatea armamentelor, căci forța mijloacelor de distrugere este în orice caz suficientă, nu numai pentru distrugerea inamicului, ci și a întregii omeniri. Astăzi factorii responsabili ai lumii trebuie să ceară pace, fiindcă marile puteri au ajuns prea puternice și este amenințată viața însăși pe pământ. «Încă de departe» trebuie trimisă solia, care cere pacea. Bisericile prin deservenții și teologii lor sînt astfel de «solii de pace pe pământ». Nouă ne revine misiunea de a propovădui mesajul dumnezeiesc, trimis prin ingerul din cer în ajunul Crăciunului: «Pace

pe pământ». nințat de ca de tot ce are

În situa perativ ar f salvarea on noastre, car de o anumi pentru apă ceptiile poli

În aces propunerile spre o cata: laborare, la

Biseric tele din lun pe calea ne nicalui de «F vor pieri» blemele n degrabă cu pace, căci

Prof. I.

«Chem tru elabora dezarmare: cu arma n la Anul In

Adres: cumente fa și totodată destinele u generos, u gurării un toți locuitor

Atît D nale a R.S. tizarea acț să nu se r țuni conc tică de col primejdiei pe planeta expunerea avea loc s pericol în

pe pământ». Iisus ne cere și nouă, care trăim în acest secol atât de amenințat de catastrofe și războaie : «Oricine dintre voi, care nu se leapădă de tot ce are, nu poate fi ucenicul Meu».

În situația actuală, una din concretizările importante ale acestui imperativ ar fi distrugerea totală a armelor nucleare, singura cale pentru salvarea omenirii de catastrofa nucleară, cerută de președintele țării noastre, care a arătat, că forța distructivă nucleară nu este determinată de o anumită ideologie, astfel încât trebuie acționat în deplină unitate pentru apărarea omenirii de la distrugerea nucleară, indiferent de concepțiile politice, ideologice sau religioase.

În acest sens și Biserica noastră se află în plină concordanță cu toate propunerile recent lansate de către statul nostru pentru a opri drumul spre o catastrofă nucleară și de a trece în mod real la destindere, la colaborare, la dezarmare și, în primul rînd, la dezarmarea nucleară.

Biserica noastră se pronunță pentru o politică de pace între toate statele din lume, pentru soluționarea tuturor problemelor dintre state numai pe calea negocierilor și a tratativilor. Să nu uităm, că Iisus a spus ucenicului : «Pune-ți sabia la locul ei, căci toți cei ce scot sabia, de sabie vor pieri» (Matei 26, 52). Forța și arma ca mijloc de soluționare a problemelor nu corespund poruncii Domnului. Porunca Domnului este mai degrabă cuprinsă în acea fericire frumoasă : «Fericite de cei făcători de pace, căci ei vor fi chemați fiii ai lui Dumnezeu ! (Matei 5, 9)».

Prof. Lengyel Lorand :

«Chemarea președintelui țării noastre la intensificarea acțiunilor pentru elaborarea unui program complex de dezarmare, avînd ca prioritate dezarmarea nucleară și implicînd, ca prim pas, încetarea experimentelor cu arma nucleară — își găsește o adecvată expresie în Declarația-Apel a F.D.U.S. și în Declarația Marii Adunări Naționale a R.S.R., cu privire la Anul Internațional al Păcii.

Adresate parlamentelor țărilor de pe toate continentele aceste documente fac să se audă din nou glasul de pace și colaborare al României și totodată exprimă înalta responsabilitate a președintelui său față de destinele umanității. Apelul formulat în aceste declarații este un mesaj generos, umanist și profund mobilizator, străbătut de grija nobilă a asigurării unei lumi a păcii și conlucrării, fără arme și fără războaie pentru toți locuitorii planetei, pentru generațiile de azi și de mâine.

Atît Declarația-Apel a F.D.U.S. cît și Declarația Marii Adunări Naționale a R.S.R. constituie importante contribuții la intensificarea și concretizarea acțiunilor și soluțiilor pentru ca 1986, Anul Internațional al Păcii, să nu se rezume la simple declarații, ci să fie marcat de inițiative și acțiuni concrete pentru trecerea de la o politică de confruntare la o politică de colaborare în vederea realizării dezarmării generale, a înlăturării primejdiei nucleare, care amenință tot mai grav civilizația și însăși viața pe planeta noastră, — după cum a subliniat președintele țării noastre în expunerea sa din 8 mai a.c. Citez : «Acum se pune problema nu dacă va avea loc sau nu un război, ci aceea că un nou război mondial, pune în pericol însăși existența vieții pe planeta noastră. Uriasele mijloace de

distrugere în masă, armele nucleare existente care au capacitatea să distrugă de mai multe ori întreaga omenire, pot duce, dacă vor fi folosite, la dispariția omenirii, a înseși condițiilor vieții pe Pământ».

Împreună cu întregul popor al țării, credincioșii și deservenții Bisericii Evanghelice Sinodo-Presbiteriene de Confesiune Augustană, precum și studenții și profesorii Institutului Teologic Protestant Cluj-Napoca și Sibiu își manifestă întreaga adevărată față de Declarația-Apel a F.D.U.S. și Declarația Marii Adunări Naționale a României — și trăiesc un sentiment de înaltă cinstită și satisfacție de a identifica în arhitectul societății noastre socialiste pe omul păcii mondiale.

Ne îngrijorăm profund că situația internațională actuală se menține deosebit de gravă, dar ne încurajează faptul că împreună cu forțele existente în lume care pot schimba cursul evenimentelor, de a opri drumul spre catastrofă mondială, România, președintele țării noastre, se află în frunte prin inițiativele, propunerile și acțiunile concrete, privind realizarea unui climat de destindere, pentru a trece în mod real la colaborare, la dezarmare, și în primul rând la dezarmare nucleară, la realizarea unei lumi fără arme și fără războaie.

Este îmbucurător faptul că Organizația Națiunilor Unite a declarat anul 1986 An Internațional al Păcii. Totodată trebuie să evidențiem faptul că România, președintele țării noastre, a realizat în ultimii 20 de ani două decenii naționale de pace, prin inițiativele și acțiunile concrete, consecvente și neabătute, privind dezarmarea și pacea lumii, privind problemele cele mai arzătoare și majore ale omenirii.

Realismul, capacitatea de a desprinde din ansamblul evenimentelor actuale problemele cele mai arzătoare caracterizează și expunerea recentă, din 8 mai, a președintelui Nicolae Ceaușescu prin noile abordări și poziții exprimate privind situația internațională. Din aceste noi abordări și poziții sistematizăm următoarele: necesitatea și posibilitatea încheierii unui acord corespunzător asupra încetării amplasării de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune în Europa și stabilirea unui timp-limită pentru eliminarea celor existente; apelul adresat S.U.A. de a se alătura moratoriului sovietic asupra experimentelor nucleare; sublinierea imperativului de a se pune capăt manevrelor de mare anvergură, demonstrațiilor de forță la granițele altor țări, manevrelor de orice fel în apele internaționale, de a se trece la retragerea flotelor militare ale marilor puteri din aceste ape și de a se asigura deplina libertate a navigației în apele internaționale. Amintim mai departe și sublinierea importanței și necesității tratativelor, a conferințelor de la Stockholm, Viena și Geneva. Reliefăm și faptul că în viziunea președintelui țării, o viziune dialectică și plină de fierbinte patriotism și umanism, — problemele păcii și dezarmării sînt indisolubil legate de lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale, asigurarea progresului, a dezvoltării și bunăstării fiecărei națiuni, de respectarea dreptului popoarelor de a-și hotărî calea dezvoltării așa cum o doresc.

Participînd la diferite conferințe și congrese ale diferitelor organizații mondiale bisericești am avut ocazia să trăim clipe de mîndrie patriotică constatînd ecoul larg și profund al propunerilor, inițiativelor și acțiunilor concrete ale României, ale președintelui țării.

Cu ac
numele E
servențilc
a F.D.U.S.
și internă
în lume».

Pr. a:

«Anu
plan monc
pericolul
în același
cel mai d
treaga lur

Conti
publice m
ca să nur
înarmărik
această ne

Mai
nucleară,
în slujba
derea de
Acest inci
ricolul pe
acest peri
trecute re
ropa între
scară red
atomic. D
ce ne înc
dușmani,
marea nuc
n-ai nici c

În faț
cursei în
rizată con
a face tot
vîntare ro
ziua festiv
tuția încc
demascat
nete.

Refer:
aceste per
rizează, a
nueze per
Hiroșima
ționa în c

Cu aceste idei doresc să-mi exprim încă o dată deplina adeziune în numele Episcopului Paul Szedressy, al Bisericii Evanghelice S. P., al derventilor și credincioșilor și al meu personal — față de Declarația-Apel a F.D.U.S., față de Declarația M.A.N. și față de întreaga politică externă și internă a țării noastre, privind stăruințele de dezarmare și pace în lume».

Pr. asist. **Viorel Ionță** :

«Anul Internațional al Păcii, pe care îl parcurgem, a înregistrat pe plan mondial unele evenimente noi, care au divulgat doar la scară redusă pericolul ce amenință pacea și viața pe întreaga planetă și au evidențiat, în același timp, necesitatea intensificării acțiunilor menite să aprobe bunul cel mai de preț al omului pe pământ : viața, prin asigurarea păcii în întreaga lume.

Continuarea experiențelor nucleare de către S.U.A., în ciuda opiniei publice mondiale, ca și apariția unui nou focar de conflict în Mediterana, ca să numim doar pe cele mai recente, demonstrează ascensiunea cursei înarmărilor nucleare, ca și tensiunea mereu crescândă pe care o implică această nebunească politică de forță.

Mai de curind, un accident grav produs la o centrală energetică nucleară, deși apărut într-un domeniu în care energia atomică este pusă în slujba omului, a evidențiat marele pericol pe care îl reprezintă pierderea de sub control a energiei nucleare, sub orice formă s-ar afla ea. Acest incident, pe care nimeni nu l-a dorit, a pus într-o lumină nouă pericolul pe care îl implică cursa înarmărilor nucleare. Dacă pînă acum acest pericol ni se prezenta doar în cifre și relații de evenimente precute relativ departe de noi în timp și spațiu, prin acest accident Europa întreagă, împreună cu alte continente, au simțit — din fericire la scară redusă — doar ca o amenințare, cum ar arăta un eventual război atomic. Dar iată că chiar și numai sub o astfel de amenințare, tot ceea ce ne înconjoară și susține viața : solul, apa și aerul, din prieteni ne devin dușmani, din hrană se pot transforma în otrăvă. Pericolul hrănit de înarmarea nucleară se însinuează astfel în intimitatea fiecăruia și, în fața lui, n-ai nici cum și nici unde să te mai ascunzi.

În fața acestor noi pericole, amplificate de escaladarea continuă a cursei înarmărilor nucleare, țara noastră, prin cea mai înaltă și mai autorizată conștiință a sa, a dat, încă o dată, expresie voinței sale ferme de a face totul ca pacea să fie asigurată în întreaga lume. În magistrala cuvintare rostită de președintele R. S. România, Dl. Nicolae Ceaușescu, în ziua festivă de 8 mai a.c., a fost analizată cu realism și obiectivitate situația încordată creată în lume prin escaladarea cursei înarmărilor, a fost demascat pericolul grav, care prin aceasta amenință viața întregii planete.

Referitor la opiniile diferite, uneori contradictorii, cu privire la aceste pericole, președintele țării noastre, cu înțelepciunea ce-l caracterizează, a arătat că «nu trebuie nici să se exagereze, dar nici să se diminueze pericolul radiațiilor nucleare. Deși există o tristă experiență după Hiroșima și s-au făcut multe experiențe nucleare după aceea — menționa în continuare Domnul președinte Nicolae Ceaușescu —, se poate

afirma că nimeni n-a tras toate concluziile și nu cunoaște încă pe deplin consecințele contaminării nucleare pe termen lung; de aceea trebuie să se privească cu toată seriozitatea pericolul nuclear».

Prin sinceritatea și obiectivitatea cu care analizează pericolul nuclear ce amenință viața pe întreaga planetă, ca și prin perspectivele pe care le deschide încrederea, prin propunerile concrete de dezarmare generală, singura cale pentru asigurarea păcii în lume, cuvântarea mult stimatului președinte al țării noastre, la care ne referim, a venit ca un balsam peste sufletele prea tulburate și ca o chemare la acțiune pentru conștiințele încă adormite în fața pericolului nuclear real, care amenință nu simplu pacea, ci însăși viața întreagă pe pământ.

Teologii Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu cei ai celorlalte Culte din țara noastră, au evidențiat, cu diferite prilejuri, în special în cadrul celor trei Adunări ale Cultelor din România pentru dezarmare și pace (1981, 1984 și 1985) ținute până în prezent, la care trebuie adăugată sinteza prezentată încrederea de către I. P. S. Mitropolit Nestor al Olteniei faptul că din punctul de vedere al învățăturii lor de credință, ei sînt nu numai îndreptățiți, ci chiar obligați să contribuie cu toată dăruirea la promovarea păcii și asigurarea vieții în întreaga lume.

Pe aceste considerente, împreună cu membrii corpului profesoral, cu doctoranzii și studenții Institutului Teologic Universitar din București, mă simt pe deplin implicat în Apelul vibrant al întregului popor român, adresat prin glasul celui mai iubit fiu al său, «către toate popoarele lumii, de a ne uni forțele și de a acționa, pînă nu este prea târziu, pentru a împune dezarmarea, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor la viață, la existență, la libertate și la o pace trainică!».

Prof. dr. Szabo Arpad :

«Vocația construcției — vocația păcii ! Poporul nostru intruchipează această dublă vocație prin faptele sale cotidiene, și, deopotrivă, prin pozițiile sale clare și angajante în momente de mare răspundere pentru destinele națiunii și ale întregii omeniri. Elaborînd programe de cea mai mare importanță pentru înfăptuirea obiectivului de trecere la un nou stadiu de dezvoltare a țării, el și-a reafirmat cu putere — prin glasul președintelui Nicolae Ceaușescu, prin Declarația-Apel a F.D.U.S. și prin Declarația Marii Adunări Naționale — voința fermă de pace.

Menită să fie solia de pace a celui mai larg forum al democrației și unității socialiste din patria noastră, îndreptată spre opinia publică mondială, Declarația-Apel cuprinde această vibrantă și mobilizatoare chemare : «Să punem mai presus de orice deosebiri de concepții politice, filozofice, religioase sau de altă natură, bunul comun cel mai de preț și indivizibil al umanității — Pacea ! Să facem să triumfe rațiunea și înțelepciunea politică, să învingă voința popoarelor de a trăi în pace, într-o lume fără arme și fără războaie».

Exprimînd voința de pace a întregului nostru popor și răspunzînd insuflețitorului Apel lansat de președintele țării pentru intensificarea acțiunilor menite să ducă la înlăturarea pericolului unui război nuclear și la instaurarea unui climat de pace și colaborare — Marea Adunare Națională a afirmat prin Declarația adoptată «hotărîrea de a întări conlucrarea

internațională — să deschidă libertate și pace crete în direc primul rînd a istorică în via a destinderii, :

România, lul popoarelor răspundere de aducă o contr curitate ale tu a inițiat deme lemne către f. parlamentele tuala declaraț oglindesc pers și păcii.

Un prim t tui încheierea cleare de cătr

Totodată, stringentă a e centrul căruia permite ca ur accelerarea p de dezvoltare.

«Nouă, m în Declarația niată de preșe a determina c clarății și pro spre încetarea unei lumi a p

Deși situa dere viitorul. acționînd unit să oprească d. triumful rațiun omeniri.

Slujitorii ție și totală ac ședintelui Nic meil învățât deplin integra poporului nos tru edificarea este pe deplir

internațională și de a face totul ca anul 1985 — An Internațional al Păcii — să deschidă calea unor progrese reale în promovarea idealurilor de libertate și pace ale popoarelor; să determine acțiuni și înțelegeri concrete în direcția opririi cursei înarmărilor și infăptuirii dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare; să marcheze o cotitură de importanță istorică în viața internațională, în direcția apărării și menținerii păcii, a destinderii, securității și colaborării în lume».

România, președintele Nicolae Ceaușescu, pornind tocmai de la rolul popoarelor ca făuritoare ale istoriei, au considerat și consideră că o răspundere deosebită revine în acest sens parlamentelor, care pot să aducă o contribuție importantă la promovarea intereselor de pace și securitate ale tuturor națiunilor. În acest sens, Marea Adunare Națională a inițiat demersuri de larg răsunet internațional, adresînd apeluri solemne către factorii de conducere ai statelor, chemînd la acțiuni unite parlamentele altor țări ale lumii, forțele progresiste de pretutindeni. Actuala declarație se înscrie, astfel, în suita unor inițiative constante, care oglindesc perseverența eforturilor consacrate nobilei cauze a dezarmării și păcii.

Un prim pas, deosebit de important, pe calea dezarmării l-ar constitui încheierea unui acord general privind încetarea experiențelor nucleare de către toate statele.

Totodată, președintele României a evidențiat din nou necesitatea stringentă a elaborării unui program complex de dezarmare generală, în centrul căruia să se afle dezarmarea nucleară. Un asemenea program ar permite ca uriașele sume irosite pentru înarmări să fie utilizate pentru accelerarea progresului tuturor statelor, în primul rînd al celor în curs de dezvoltare.

«Nouă, membrilor forurilor legislative ale statelor lumii — se arată în Declarația Marii Adunări Naționale — care reia ideea centrală subliniată de președintele țării — ne revine o imensă responsabilitate pentru a determina ca Anul Internațional al Păcii să nu rămînă un an de declarații și proclamații, ci să marcheze un început efectiv spre dezarmare, spre încetarea confruntărilor și trecerea la o politică nouă, de făurire a unei lumi a păcii și înțelegerii, fără arme și fără războaie».

Deși situația internațională este deosebit de gravă, privim cu încredere viitorul. Avem deplina convingere că stă în puterea popoarelor ca, acționînd unite, cu toată fermitatea, să schimbe cursul evenimentelor, să oprească drumul spre catastrofă și să asigure calea spre destindere și triumful rațiunii pentru o lume și o viață mai bune, pentru pacea întregii omeniri.

Slujitorii și credincioșii Bisericii Unitariene au primit cu vie satisfacție și totală adevărată nouă inițiativă de pace a României, personal a președintelui Nicolae Ceaușescu. În același spirit, Biserica noastră pe temelul învățăturii ei religioase și a experienței ei de secole se simte pe deplin integrată în viața, idealurile și năzuințele credincioșilor ei, ale poporului nostru, străduindu-se permanent să-și aducă contribuția pentru edificarea vieții noi în țară, cît și pentru apărarea păcii în lume. Ea este pe deplin convinsă, că pacea constituie condiția firească, autentică

a vieții și a progresului ei calitativ și cantitativ. De aceea Biserica Unitariană este solidară cu întregul popor și ia parte la toate eforturile lui pentru pace și progres».

Pr. prof. **Mihai Vizitiu**,

directorul Seminarului Teologic de la Mănăstirea Neamțu :

«Mai mult ca oricând, în zilele noastre, marea problemă care frământă întreaga omenire este apărarea păcii. În decursul îndelungatei sale existențe, omenirea a realizat un progres continuu în toate laturile vieții. Astăzi însă ea se află la răscruce. Riscul distrugerii întregii planete și a tot ceea ce a creat lumea a ajuns la punct critic, ca urmare a nesăbuitei curse a înarmărilor. Omul trebuie să aleagă între a continua drumul progresului și civilizației, ori a accepta autodistrugerea. Cea din urmă variantă constituie însă o faptă imorală, ce contravine doctrinei și moralei noastre creștine care permanent îndeamnă spre progres și desăvârșire (Matei 5, 48). Singurul drum pe care trebuie să se meargă este acela al vieții în pace. Omenirea a creat nenumărate opere care au înălțat sufletele, dar nu există și nu poate exista o operă de o mai generoasă substanță morală și de o mai angajantă responsabilitate umană, decît crearea unei păci statornice.

De aceea, pericolul existent în prezent, trebuie să determine lumea la acțiuni hotărâte în favoarea păcii. România, președintele ei, Dl. Nicolae Ceaușescu, cheamă la apărarea dreptului suprem al omenirii, pacea. În strălucita cuvîntare rostită la Adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea P.C.R., Domnia sa evidențiază necesitatea angajării plene în frontul păcii. Citeț : «Indiferent de concepțiile politice, ideologice sau religioase, trebuie să acționăm în deplină unitate pentru apărarea omenirii de la distrugerea nucleară, pentru asigurarea păcii pe planeta noastră.

Mai mult ca oricând, problema fundamentală a epocii în care trăim este de a face totul pentru a asigura existența omenirii, pentru a salva viața pe pămînt».

Dînd expresie voinței de pace a poporului român, inițiativelor constructive ale președintelui României, F.D.U.S. din R.S. România a adoptat în unanimitate o Declarație-Apel adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor tuturor popoarelor din țările europene, din S.U.A. și Canada, de pe alte continente.

Aprofundînd conținutul Declarației-Apel ne exprimăm deplina noastră adeviziune la acțiunea pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru dezarmare, pentru făurirea unei lumi fără arme și fără războaie. Insuflețiți, asemenea întregului nostru popor, de ideile mobilizatoare ale Declarației, de dreptate, de pace, de apărarea dreptului fundamental la viață, idei cărora președintele țării noastre le dă, fără întrerupere, strălucire în toată lumea, sîntem hotărîți să ne sporim eforturile în sprijinul politicii interne și externe a României, și să ne facem vestitori de zi cu zi ai mesajului de pace, de prosperitate, de înțelegere, de încredere și apropiere între oameni și popoare, pentru ca anul 1986 — Anul Internațional al Păcii — «să deschidă calea unor progrese reale» în promovarea acestor idealuri.

Ingrijor
lei nucleare
din Europa,
alături de t
mărilor, im
lumea, prec
cătorilor mă
măsurilor de

În ultim
propuneri p
lume. Una c
ritul păcii,
dascăl de S
planta aces
care trebuie
stătuie în ac
de la Semir
Seminarului
bunul cel tr
și expresia
turor luptă
că așa înde
(Marcu 9, 50)

Pentru
numai o tre
cere îndepli

Vrem c
ne sporim p
păcii asupra
menii iubite
Seminarului
inițiativă de
vom sprijin
du-ne hotăr
rica, patria
și vom sta
conducători
străbune, ur
dură pe ele
ales, să luc
eforturile și
rea, mențin

După a
mente adop
teologice în

B. O. R. — 5

Ingrijorați de cursa nesăbuită a înarmărilor și în primul rînd a celei nucleare, și mai cu seamă de amplasarea de noi rachete în unele țări din Europa, ca și de posibilitatea extinderii armelor în spațiul cosmic, alături de toți fiii patriei noastre ne ridicăm glasurile împotriva înarmărilor, împotriva înmulțirii armelor ucigătoare în Europa și în toată lumea, precum și împotriva înarmării spațiului cosmic, și cerem conducătorilor marilor puteri să ajungă neîntîrziat la înțelegere și la stabilirea măsurilor de dezarmare.

În ultimele două decenii România a făcut în cadrul ONU numeroase propuneri privind asigurarea păcii și securității în Europa și în întreaga lume. Una din aceste propuneri se referă la «educarea tineretului în spiritul păcii, al buneii înțelegeri, colaborării și respectului reciproc». Ca dascăl de Seminar consider că-mi îndeplinesc o sfință îndatorire de a implanta aceste nobile idealuri în sufletele viitorilor slujitori ai Bisericii, care trebuie să se manifeste, mai ales, ca «oameni ai păcii». Aceasta constituie în același timp, un angajament ferm al tuturor colegilor profesori de la Seminarul Teologic de la mînăstirea Neamț. Pentru noi, slujitorii Seminarului, pentru elevii noștri, ca și pentru orice creștin, pacea este bunul cel mai de preț, deoarece ea este condiția indispensabilă a vieții și expresia voii celei sfinte a lui Dumnezeu. De aceea ne alăturăm tuturor luptătorilor pentru pace «din conștiință» (Rom., 13, 5), din conștiința că așa îndeplinim porunca lui Dumnezeu de «a trăi în pace unii cu alții» (Marcu 9, 50).

Pentru noi lucrarea pentru apărarea și întărirea păcii în lume nu este numai o trebuință firească, ci și o înaltă îndatorire religioasă care se cere îndeplinită cu rîvnă sfință.

Vrem ca în aceste momente de cumpănă pentru întreaga omenire să ne sporim puterile pentru a aduce o contribuție cît mai mare la triumful păcii asupra războiului, la biruința vieții asupra morții. Alături de toți oamenii iubitori de pace și progres, noi profesorii, elevii și toți salariații Seminarului teologic de la Neamțu sprijinim cu toată ființa noastră noua inițiativă de pace a președintelui țării noastre, Dl. Nicolae Ceaușescu și vom sprijini întotdeauna orice inițiativă de acest gen pronunțîndu-ne hotărît împotriva înarmărilor de orice fel. Vrem să slujim Biserica, patria și pe oamenii ei, în pace, nu sub amenințarea armelor. Stăm și vom sta neclintîți, pe temelul învățaturii noastre creștine, alături de conducătorii patriei noastre și alături de conducătorii Bisericii noastre străbune, urmîndu-i statornic pe calea păcii aducînd și îndemnînd cu căldură pe elevii și pe credincioșii noștri să se roage pentru pace, dar, mai ales, să lucreze și să lupte pentru realizarea ei. Ne conjugăm, așadar, eforturile și facem totul pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru realizarea, menținerea și consolidarea păcii și buneii învoiri între toți oamenii».

După această ultimă cuvîntare s-a dat citire următoarelor documente adoptate de participanții la lucrările celei de a 47-a Conferințe teologice interconfesionale :

TELEGRAMĂ ADRESATĂ DOMNULUI

NICOLAE CEAUȘESCU,
PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMANIA

Mult Stimat Domnule Președinte,

În numele Cultelor din România, pe care le-am reprezentat la cea de-a 47-a Conferință teologică interconfesională, cu tema: «Pace pe pământ», în zilele de 22 și 23 mai 1986, vă rugăm să ne permiteți, mult stimat Domnule Președinte, să reafirmăm adeviziunea noastră deplină la întreaga politică a statului nostru, promovată cu clarviziune și realism de către Domnia Voastră, pentru propășirea patriei și bunăstarea poporului român, pentru pace și bună conlucrare cu toate popoarele lumii. Totodată vă exprimăm și cu acest prilej mulțumirile noastre profunde pentru condițiile de care toate Cultele din România se bucură, ca urmare a politicii înțelepte a Domniei Voastre, pentru desfășurarea activității lor.

Într-o deplină unitate de cuget și simțire cu Întregul nostru popor, exprimăm totala adeviziune la noile și strălucitele inițiative de pace și dezarmare ale României, personal ale Domniei Voastre, care răspund dezideratului suprem al poporului nostru, al tuturor popoarelor lumii — salvarea vieții însăși pe planeta noastră.

Dînd glas sentimentelor noastre de adînc respect și prețuire pentru neobositele strădării pe care le depuneți în slujba apărării și consolidării păcii mondiale, ne exprimăm mîndria patriotică de a fi cetățenii unei țări care ocupă un loc de frunte între națiunile care luptă pentru realizarea unei lumi fără arme și războaie, pentru asigurarea vieții pe pământ.

Însufleșiți de înflăcăratele dvs. chemări pentru pace și dezarmare, exprimînd deplină adeviziune la Declarația-Apel a F.D.U.S. și Declarația M.A.N., cu privire la Anul Internațional al Păcii, la ideile cuprinse în strălucita dvs. cuvîntare cu prilejul marelui eveniment jubiliar al poporului român din 8 mai 1986, noi, reprezentanții Cultelor, ne însușim cu entuziasm aceste programe de acțiune și împreună cu Întregul popor ne vom intensifica strădaniile în activitatea noastră de slujire a binelui și a păcii.

Avînd un mobilizator exemplu în consecvența și eroica activitate a Domniei Voastre, vă asigurăm, mult stimat Domnule Președinte că, dedicați pe abnegație și devotament idealurilor poporului român, nu vom precupeți nici un efort pentru a sprijini cu mijloacele noastre specifice, pacea și liniștea lumii, că ne vom aduce contribuția la cauza progresului general, la edificarea unei societăți tot mai prospere, pentru o lume fără războaie, pentru salvarea vieții pe pământ».

«Către
al Front

În ziua
rință interco
mînt».

Particip
Democrației
mocratice, g
și Canada, d
fionale a Re
al Păcii.

Ei și-au
gîndurile și
diferent de c

Sîntem
și îndeosebi
flagrații la l
lizației, preș
necesitatea
pînă nu este
al omenirii -

Așa cum
centa plena
fia-Apel a l
Marii Adun
mai importa
se face totu
a se trece l
dreptul func

În calit
și misiunea
în cîmpul fe
vinși că ma
cu toți oam
a împiedica
tri, a semen

Moțiune de aderare a participanților la Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste :

*«Către Consiliul Național
al Frontului Democrației și Unității Socialiste*

În ziua de 23 mai 1986 a avut loc la București, cea de a 47-a Conferință interconfesională a Cultelor din România cu tema «Pacea pe pământ».

Participanții la conferință au dezbătut Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din S.U.A. și Canada, de pe alte continente, precum și Declarația Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România cu privire la Anul Internațional al Păcii.

Ei și-au exprimat deplina adevărată aderență la aceste documente care exprimă gândurile și voința întregului nostru popor, a tuturor cetățenilor țării indiferent de convingerile lor politice sau religioase.

Sîntem mîndri că în acest moment, cînd cursa aberantă a înarmărilor și îndeosebi a celei nucleare, sporește în fiecare zi primejdiile unei conflagrații la scară planetară, cu urmări catastrofale pentru destinele civilizației, președintele României, Dl. Nicolae Ceaușescu, a subliniat din nou necesitatea vitală ca toți oamenii de bună credință să acționeze acum, pînă nu este prea tîrziu, pentru salvagardarea bunului celui mai de preț al omenirii — pacea.

Așa cum se spune în cuvîntarea președintelui statului nostru la recenta plenară a Frontului Democrației și Unității Socialiste, în Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste și în Declarația Marii Adunări Naționale cu privire la Anul Internațional al Păcii, cea mai importantă și stringentă problemă a zilelor noastre este aceea de a se face totul pentru a se stopa cursa înarmărilor, îndeosebi nucleare, de a se trece la măsuri reale de dezarmare, de a se apăra cu toate forțele dreptul fundamental al oamenilor la viață, la pace.

În calitatea noastră de slujitori ai Cultelor simțim vocația împlinită și misiunea noastră desăvîrșită numai atunci cînd munca noastră dă rod în cîmpul fertil al păcii și colaborării internaționale. Sîntem deplin convinși că mai ales acum se impune ca împreună cu întregul nostru popor, cu toți oamenii de pe toate continentele să acționăm strîns uniți pentru a împiedica orice act ce ar putea amenința viața noastră, a copiilor noștri, a semenilor noștri, a tuturor popoarelor. Organizațiile mondiale din

cadru Mișcării Ecumenice (Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene și Conferința Creștină pentru Pace), din care fac parte și Cultele din România, ca și ecumenismul local — prin cea mai reprezentativă formă a sa — conferințele teologice interconfesionale —, s-au angajat dintru început în frontul activ al apărării păcii în întreaga lume și a salvării vieții pe planeta noastră.

Susținem fără rezerve Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste cu privire la Anul Internațional al Păcii, precum și rețentele demersuri cutezătoare ale omului păcii, Dl. Nicolae Ceaușescu, președintele României, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru a se trece la dezarmare și în primul rând la dezarmare nucleară, pentru încetarea experiențelor nucleare, pentru interzicerea folosirii și eliminarea acestor arme din Europa și de pe întreaga planetă, pentru a opri amplasarea de noi rachete și distrugerea celor existente, pentru soluționarea conflictelor dintre state pe cale pașnică, prin tratative, pentru încetățenirea unor raporturi normale de pace și cooperare între toate statele, fiind convinși că aceste acțiuni sînt în deplin consens cu interesele vitale ale poporului nostru, ale întregii omeniri.

Ca întotdeauna, și acum, în Anul Internațional al Păcii, noi, participanții la această a 47-a Conferință teologică interconfesională, ne unim glasul cu cel al întregului popor român și ne legăm să facem totul, prin mijloacele noastre specifice, ca în lume să triumfe rațiunea și înțelepciunea politică, să învingă voința popoarelor în asigurarea dreptului fundamental al omului la viață, la pace, la existență liberă, independentă și demnă pe pămînt».

Chemare pentru pace adresată Organizației Națiunilor Unite

«Reprezentanții Cultelor din România, reuniți la București în ziua de 23 mai 1986, în cadrul celei de a 47-a Conferințe teologice interconfesionale, în spiritul învățăturilor de credință au analizat, în cadrul temei «Pace pe pămînt», noile inițiative pentru pace și dezarmare ale României, al căror strălucit exponent este Excelența Sa președintele Nicolae Ceaușescu. Participanții la Conferință și-au exprimat totala adeziune față de Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste din Republica Socialistă România adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din S.U.A., și Canada, de pe alte continente, precum și față de Declarația Marii Adunări Naționale a R.S.R. cu privire la Anul Internațional al Păcii, considerînd

că și prin acești teologi, la ca

În deplină bine din între stării de încorilor nucleare planeta noastră relațiile inter

În fața a pacea, dreptă exprimăm ho salvagardarea mai de preț f

Conștiinții, în consercu poporul n lucrarea noas

Cu acest pronunțăm fe a tuturor stat primîndu-ne-ționeze cu ma tului suprem

Avem în lși vor aduce drul căroa fi mare nuclear nale, într-o li

Dorim ca scris în Cart război mondi care ar pune

«Particip din România, spiritul conv care li păsto considerăm c

cd și prin aceasta își aduc contribuția lor, de slujitori ai altarelor și de teologi, la cauza păcii și a binelui obștesc.

În deplină unitate de cuget și simțire cu toți oamenii doritori de bine din întreaga lume constatăm, cu justificată îngrijorare, accentuarea stării de încordare și conflicte, continuarea periculoasă a cursei înarmărilor nucleare, acumularea tot mai multor factori care amenință viața pe planeta noastră, constituind o sfidare flagrantă a normelor ce guvernează relațiile internaționale și a principiilor cuprinse în Carta Națiunilor Unite.

În fața acestor primejdii, noi, slujitorii altarelor, care propovăduim pacea, dreptatea, egalitatea și fraternitatea între oameni și popoare, ne exprimăm hotărârea de a acționa cu mijloacele noastre specifice, pentru salvagardarea vieții de pe planeta noastră, știind că viața este darul cel mai de preț făcut de Dumnezeu oamenilor.

Conștienți de misiunea și responsabilitatea noastră în apărarea păcii, în conservarea valorilor universale ale spiritului uman — împreună cu poporul nostru și cu făcătorii de pace din întreaga lume, ne consacram lucrarea noastră comună pentru menținerea vieții și păcii pe pământ.

Cu aceste sentimente, noi, reprezentanții Cultelor din România, ne pronunțăm ferm pentru măsuri energice și eficiente cu participarea largă a tuturor statelor lumii în vederea destinderii și dezarmării nucleare, exprimându-ne convingerea că Organizația Națiunilor Unite trebuie să acționeze cu mai multă fermitate, pînă nu este prea târziu, în apărarea dreptului suprem al popoarelor la viață, la existență liberă, la o pace trainică.

Avem încrederea că Bisericile, religiile și cultele din întreaga lume își vor aduce contribuția lor alături de popoarele și statele lumii în cadrul cărora ființează la stoparea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare nucleară, în vederea realizării destinderii și colaborării internaționale, într-o lume a păcii și securității universale.

Dorim ca O.N.U. să-și îndeplinească cu adevărat nobilul său țel înscris în Cartă — de a salva generațiile viitoare de flagelul unui nou război mondial care de această dată s-ar transforma într-un cataclism care ar pune capăt însăși existenței vieții pe pământ».

Chemarea adresată Congresului Mondial al Organizațiilor și Mișcărilor pentru Pace

«Participanții la cea de a 47-a Conferință teologică interconfesională din România, desfășurată în zilele de 22—23 mai 1986 la București, în spiritul convingerilor noastre religioase și în numele credincioșilor pe care îi păstorum, conștienți de misiunea și responsabilitatea ce ne revin, considerăm ca o înaltă datorie de a face cunoscută dorința de pace a po-

porului român, exprimată cu consecvență și hotărâre de președintele țării noastre, Dl. Nicolae Ceaușescu și reafirmată în tezele și propunerile cuprinse în Declarația-Apel a Frontului Democrației și Unității Socialiste din R.S.R., adresată partidelor și organizațiilor democratice, guvernelor, tuturor popoarelor din țările europene, din S.U.A. și Canada, de pe alte continente, precum și în Declarația Marii Adunări Naționale a R.S.R. cu privire la Anul Internațional al Păcii.

Cu profundă îngrijorare constatăm escaladarea fără precedent a cursei înarmărilor, mai ales nucleare, prin noi experiențe în scopul perfecționării armelor nucleare, prin continua amplasare de asemenea arme în Europa și pe alte continente, prin acțiuni de militarizare a cosmosului. Această intensificare a înarmărilor se conjugă în chip nefericit cu forme de manifestare a politicii imperialiste de forță și dictat, cu amestec în treburile interne ale altor state, cu persistența unor conflicte și focare de tensiune în diferite părți ale lumii, cu creșterea decalajului economic între statele lumii. O astfel de stare gravă poate degenera și duce oricând la conflicte mai mari și chiar la riscul declanșării unui nou război mondial, care s-ar transforma inevitabil într-o catastrofă nucleară, distrugând viața și înșeși condițiile menținerii vieții pe pământ.

Considerăm că ține și de misiunea noastră de slujitori ai Altarelor și teologi responsabilitate pentru apărarea valorilor universale ale existenței umane, înainte de toate, a vieții — darul și bunul fundamental încredințat de Dumnezeu oamenilor —, fără de care celelalte bunuri nici nu se pot concepe. În numele dreptului la viață dorim să aducem contribuția noastră la lupta nobilă pentru destindere, înțelegere, pace și colaborare, în edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe pământ.

În spiritul obiectivelor Anului Internațional al Păcii și al Apelului solemn, adoptat prin consens de Adunarea generală a ONU, în noiembrie 1985, ne pronunțăm energic și acționăm de pe pozițiile și cu mijloacele noastre specifice pentru încetarea imediată și necondiționată a confruntărilor armate, pentru soluționarea diferendelor pe calea tratativilor, prin mijloace pașnice pentru renunțarea definitivă la folosirea forței și a amenințării cu forța, de la orice amestec în treburile interne ale altor state.

Întemeiați pe credința noastră că toți oamenii sînt egali înaintea Creatorului, avem convingerea fermă că o pace durabilă a generațiilor prezente și viitoare poate fi clădită numai prin soluționarea justă a problemelor acute din viața internațională, cu participarea directă și egală în drepturi a tuturor statelor, mari și mici, prin instaurarea unei noi ordini economice internaționale, pe baza echității și justiției și prin întărirea încrederii între oameni și respectării neabătute a independenței, suveranității naționale și a colaborării între state și popoare.

În nume
Congresul m
acționînd în
Păcii, rațiun
asigurarea d
tență liberă,

Chemar

- Consi
- Conf
- Conf

«Repreze
reuniți la Bu
Conferințe t
mînt», profu
internaționa
credincioșilo
intea lui Dun

Conștien
cursul eveni
catastrofa n
lizarea unei

Socotim
adresăm rep
din Europa ș
tru menținer
tru educarea
promovării
poare, al înc

Întemeia
bucura de v
gurată num
internaționa
pentru creșt

Să face
popoarelor pe
la pace, la e

Cunosci
înarmarea r
tățile politic

În numele Conferinței noastre, adresăm o fierbinte chemare către Congresul mondial al organizațiilor și mișcărilor pentru pace, pentru ca, acționînd împreună, să facem să triumfe, în acest An Internațional al Păcii, rațiunea și înțelepciunea, să învingă voința popoarelor, pentru asigurarea dreptului fundamental al oamenilor la viață, la pace, la existență liberă, independentă și demnă pe pămînt».

Chemare pentru pace adresată :

- Consiliului Ecumenic al Bisericilor
- Conferinței Bisericilor Europene
- Conferinței Creștine pentru Pace

«Reprezentanți ai Cultelor și învățămîntului teologic din România, reuniți la București în zilele de 22—23 mai 1986, în cadrul celei de a 47-a Conferințe teologice interconfesionale cu tema generală «Pace pe pămînt», profund îngrijorați de continua agravare și încordare a situației internaționale, în spiritul convingerilor noastre religioase și în numele credincioșilor noștri pe care îi călăuzim întru împlinirea menirii lor înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor,

Conștienți de rolul și responsabilitatea noastră într-o lume în care cursul evenimentelor poate fi încă schimbat pentru a opri mersul spre catastrofa nucleară, și de a se trece la destindere, la colaborare, la realizarea unei lumi fără arme și războaie,

Socotim de datoria noastră, ca în acest An Internațional al Păcii să adresăm reprezentanților tuturor Bisericilor, religiilor, cultelor religioase din Europa și din întreaga lume, chemarea de a acționa cu fermitate pentru menținerea și apărarea vieții pe pămînt, de a-și sporii eforturile pentru educarea responsabilă a credincioșilor în spiritul apărării vieții, al promovării nobilelor idealuri de pace și apropiere între oameni și popoare, al încrederii și respectului unora față de alții.

Intemeiați pe credința noastră că toți oamenii sînt egali în a se bucura de viață, avem ferma convingere că o pace durabilă poate fi asigurată numai prin soluționarea justă a problemelor litigioase din viața internațională, cu participare egală a tuturor statelor lumii, mari și mici, pentru creșterea sănătoasă a generațiilor prezente și viitoare.

Să facem, în acest An Internațional al Păcii, să învingă voința popoarelor pentru asigurarea dreptului fundamental al oamenilor la viață, la pace, la existență liberă, independentă și demnă pe pămînt.

Cunoscînd cauzele profunde ale înrăutățirii situației internaționale : înarmarea nucleară, lipsa unei ordini economice internaționale, inechitățile politice, economice și sociale, discriminarea rasială, amenințarea

cu forța în relațiile internaționale și alte grave pericole la adresa păcii și vieții,

Noi, slujitorii Altarelor din România, responsabili de misiunea și lucrarea noastră, ne adresăm tuturor oamenilor de bine din întreaga lume, reprezentând Biserici, religii sau culte religioase pentru a cere factorilor de decizie pentru soarta popoarelor să-și valorifice capacitatea morală și politică în a acționa în mod responsabil și eficient în vederea înlăturării marelui pericol nuclear și a păstrării și apărării valorilor universale ale umanității.

În actualele împrejurări, un obiectiv major al relațiilor noastre bisericesti și interconfesionale este acela al slujirii năzuințelor legitime ale oamenilor și popoarelor de pace, dreptate, bunăstare materială și spirituală, de progres economic și social.

Avem obligația să promovăm ferm angajamentul și lucrarea noastră în slujba apărării vieții, a relațiilor de prietenie și armonie între oameni și popoare care să rodească în sufletele oamenilor de bine spiritul de încredere reciprocă, de speranță fermă în realizarea unei lumi a «păcii fără hotar» (Isaia 9, 6) pe planeta noastră.

«Căutați pacea și alergați după ea» (I Petru 3, 11) rămâne pentru noi, oamenii credinței, un permanent prilej de meditație, un ideal de realizat. În mijlocul tulburărilor de tot felul, uniți în credința în Dumnezeu și în dragostea Fiului Său, Mântuitorul Iisus Hristos, și prin harul Sfintului Duh sintem chemați să facem cunoscută pretutindenea pacea și dragostea care covârșește orice minte. Noi, creștinii, avem plăcuta și sublima misiune de a propovădui împăcarea și pacea în Hristos, Cel care a făcut din cele două — una, Cel care a surpat peretele despărțitului, desființând vrăjmășia și care întru Sine a reușit să-i zidească pe cei doi într-un singur om și să întemeieze pacea (Efes., 2, 13—18).

Întreaga omenire, viețuitoare în acest sfârșit de secol XX, trebuie să înțeleagă că pentru supraviețuire este necesar să se pună capăt inarmărilor, să se treacă neîntârziat la dezarmare și la transformarea întregului armament în instrumente ale păcii.

Deie Domnul ca de la omul de rind pînă la leaderii de stat și de la copil pînă la bătrîn, toți, să înțeleagă că numai pacea este pîrghia vieții și că numai înfăptuind pacea vom deveni fiii lui Dumnezeu (Matei 5, 9).

ALEXANDRU M. IONIȚĂ

PARTIC.
LA P
AI AC

Intre 8—
cevei a part
Ortodoxe di
instituții în
Conferinței I
În Crete
spiritual II la
Academ
ganizare, est
tela spiritua
Cretei se afl
statut de se
triarhia Ecur
al Bisericii C
Academ
polit Irineos
Alexandros
Conduce
format din n
de Kismamos
Membri
cele de a V
cărei lucrări
Adunare
drume activ
spațiul națio
La sosir
mână a fost
al Academiei
Teologic din
Vineri, 9
au asistat la
apropiere. D
și s-au între
În după
de lucru a C

**PARTICIPAREA ÎNALT PEA SFINȚITULUI TEOCTIST
LA PRIMA ÎNȚILNIRE A MEMBRILOR ASOCIAȚI
AI ACADEMIEI ORTODOXE DIN CRETA — GRECIA**

8—15 MAI 1986

Între 8—15 mai a.c. I. P. S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a participat la prima întâlnire a membrilor asociați ai Academiei Ortodoxe din Creta—Grecia. I. P. S. Sa a fost ales membru al acestei instituții în anul 1979, cu prilejul celei de a VIII-a adunări generale a Conferinței Bisericilor Europene.

În Creta, I. P. S. Sa a fost însoțit de Pr. asist. Constantin Coman, spiritual II la Institutul Teologic Universitar din București.

Academia Ortodoxă din Creta, așa cum se arată în statutul ei de organizare, este «un așezământ bisericesc de utilitate publică» aflat sub tutela spirituală a Patriarhiei Ecumenice. După cum este știut, Biserica Cretei se află sub jurisdicția canonică a Patriarhiei Ecumenice, avînd un statut de semi-autonomie. Arhiepiscopul Cretei este ales de către Patriarhia Ecumenică dintre trei candidați prezentați de către Sinodul local al Bisericii Cretei; ceilalți ierarhi sînt aleși de către sinodul local.

Academia Ortodoxă din Creta a fost fondată de către I. P. S. Mitropolit Irineos de Kisamos și Selinos și de către teologul și sociologul Dr. Alexandros Papaderos; inaugurarea sa a avut loc la 13 octombrie 1968.

Conducerea Academiei este asigurată de un consiliu administrativ, format din nouă membri, al cărui președinte este din oficiu mitropolitul de Kisamos și Selinos.

Membrii asociați ai Academiei au fost aleși în anul 1971 cu prilejul celei de a VIII-a adunări generale a Conferinței Bisericilor Europene, ale cărei lucrări au fost găzduite aici.

Adunarea membrilor asociați se vrea o tutelă spirituală care să îndrume activitatea Academiei dintr-o perspectivă mai largă ce depășește spațiul național grec și chiar pe cel al Ortodoxiei.

La sosirea în Creta, pe aeroportul din orașul Chania, delegația română a fost întâmpinată de Dl. Alexandros Papaderos, director general al Academiei, și de Arhim. Gavriil Nikiforidis, licențiat al Institutului Teologic din București.

Vineri, 9 mai, de sârbătoarea Izvorul Tămăduirii, invitații Academiei au asistat la săvîrșirea Sfintei Liturghii în biserica mînăstirii Gonia din apropiere. După terminarea sfintei slujbe oaspeții au vizitat mînăstirea și s-au întreținut cu viețuitorii de aici.

În după-amiaza aceleiași zile de 9 mai a avut loc și o primă ședință de lucru a Consiliului administrativ și a Comisiei financiare, în cadrul

căreia Dl. Alexandros Papaderos a făcut o dare de seamă și o prezentare de ansamblu a activității Academiei, analizând în amănunt unele programe ale acesteia. Vorbitorul și-a exprimat rugămintea ca cei prezenți să se pronunțe asupra celor expuse, să aducă eventuale amendamente și propuneri la programele așezământului. Luând cuvântul, I. P. S. Mitropolit Teoctist a apreciat bogata activitate a Academiei, elogiind strădaniile susținute ale ostenitorilor acesteia, făcând observația că programele existente acoperă o gamă destul de largă de probleme ale vieții bisericești și sociale și că nu sînt necesare schimbări. Pot fi însă îmbunătățite și înnoite metodele și mijloacele de realizare ale acestora. În acest sens, experiența membrilor asociați ai Academiei, a Bisericilor Ortodoxe surori, pe care aceștia le reprezintă, poate fi de un real folos.

A avut apoi loc un interesant schimb de opinii și analize ale unor aspecte din viața Academiei, în scopul unei informări cât mai exacte a participanților. S-au discutat, de asemenea, probleme curente ale așezământului.

Sîmbătă, 10 mai, orele 11,00 a avut loc ședința de lucru oficială a membrilor asociați ai Academiei Ortodoxe din Creta prezidată de către I.P.S. Mitropolit Irineos, președinte al Academiei. I.P.S. Sa a adresat un cuvînt de bun venit și a mulțumit celor care au răspuns cu amabilitate invitației Academiei. Această primă întrunire a membrilor asociați ai Academiei marchează un moment de o importanță deosebită în viața așezământului și trecerea la o fază nouă în activitățile și programele acesteia. Înaltul Ierarh a subliniat faptul că Academia s-a străduit să rămînă credincioasă orientărilor sale programatice, căutînd mereu și cultivînd o mărturie și o slujire vie a Ortodoxiei în contextul lumii de astăzi. Academia Ortodoxă din Creta, a mai spus I. P. S. Sa, s-a străduit să ofere un model în ceea ce privește integrarea Bisericii în lume, armonizînd practic slujirea lui Dumnezeu cu slujirea omului. Biserica nu trebuie să fie absentă din nici un domeniu al vieții omului de astăzi. A încheiat exprimîndu-și convingerea și dorința totodată, că Adunarea membrilor asociați ai Academiei va aduce un suflu nou în viața acesteia.

A luat apoi cuvîntul Dl. Alexandros Papaderos, care a prezentat o dare de seamă amănunțită a activităților și a tuturor programelor Academiei.

Prezentînd principalele domenii de activitate ale Academiei, în care se materializează scopurile inițiale, programatice ale acesteia, vorbitorul a arătat că primul loc între acestea îl ocupă formarea și reciclarea continuă a clerului din insula Creta. Aceasta se realizează prin organizarea de seminarii și conferințe pentru preoți, pentru predicatori, duhovnici, responsabili cu presa religioasă și alte categorii de credincioși ai Bisericii, toate avînd drept scop o mai profundă înțelegere a problemelor majore ale lumii contemporane și a modului în care Biserica trebuie să răspundă acestora.

Mișcarea Ecumenică este un alt sector în care Academia Ortodoxă din Creta este prezentă. În spiritul orientărilor ecumeniste ale Patriarhiei Ecumenice și ale celorlalte Biserici Ortodoxe, Academia organizează sau găzduiește conferințe, reuniuni, congrese ecumeniste ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Conferinței Bisericilor Europene, ale

dialogurilor de a VIII-a de a III-a și Biserica diale a tine

Tot pe special intî de cursuri creștină or dată în col:

Dl. dir au drept ol laborare cu care prive: tabere pent

«Acade să fie preze sociale, cul în același t mărturie p asupra pro să dea o ir Oricum, sp aici. Deزو în mare mă aprobă și st

În disc unor aspec viitoare ale

A doua pra proiect demiei.

S-au p asociați ai să se țină c Bisericile l întrunirile riscul ca m poată parti această pri riscul pierc avansat și nevoile Ac atunci cînd să aibă dre:

Un mo de membri ților la ace membru —

dialogurilor teologice bilaterale și multilaterale. S-a făcut referire la cea de a VIII-a adunare generală a Conferinței Bisericilor Europene, la cea de a III-a întrunire a comisiei mixte de dialog între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, la adunarea generală a organizației mondiale a tinerilor ortodocși creștini «Syndesmos» și altele.

Tot pe această linie, Academia a inițiat de cîțiva ani un program special intitulat «Ortodoxia vie», care se materializează prin organizarea de cursuri destinate teologilor neortodocși doritori să cunoască viața creștină ortodoxă la ea acasă. Aceste cursuri sînt organizate de fiecare dată în colaborare cu Bisericile din partea cărora vin participanții.

Dl. director general s-a referit apoi la programele Academiei care au drept obiect educația și învățămîntul. Academia organizează, în colaborare cu organele de resort, conferințe locale sau naționale pe teme care privesc educația și învățămîntul, seminarii cu cadrele didactice, tabere pentru elevi și studenți, etc.

«Academia Ortodoxă din Creta, a subliniat Dl. Papaderos, încearcă să fie prezentă la modul cel mai eficace posibil, în toate domeniile vieții sociale, culturale și spirituale ale credincioșilor Bisericii, străduindu-se în același timp ca această prezență a ei să fie o prezență creștină și o mărturie permanentă a Evangheliei lui Hristos. Această scurtă privire asupra programelor Academiei, a încheiat vorbitorul, nu poate firește să dea o imagine completă a activității acesteia în toată amploarea ei. Oricum, sper că am reușit să creez o imagine clară a ceea ce facem noi aici. Dezvoltarea în viitor a Academiei, a mai spus Domnia Sa, depinde în mare măsură de solidaritatea și sprijinul pe care i-l acordă cei care aprobă și susțin aceste scopuri și aspirații ale ei».

În discuțiile care au urmat s-au dat lămuriri suplimentare asupra unor aspecte din activitatea Academiei și mai ales asupra programelor viitoare ale acesteia.

A doua parte a lucrărilor reuniunii a fost consacrată discuțiilor asupra proiectului de regulament al Adunării membrilor asociați ai Academiei.

S-au purtat discuții în legătură cu frecvența întrunirilor membrilor asociați ai Academiei. I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei a cerut să se țină cont de faptul că toți membrii sînt persoane cu răspunderi în Bisericile lor și că volumul de preocupări al acestora nu va permite ca întrunirile să se realizeze la un interval de timp prea mic. Ar exista riscul ca mulți dintre aceștia să fie reținuți de interese majore și să nu poată participa, așa cum s-a întîmplat deja cu unii dintre ei chiar la această primă întrunire. Pe de altă parte, intervalele prea mari prezintă riscul pierderii contactului cu Academia și cu programele acesteia. S-a avansat și ideea organizării unor întruniri extraordinare, atunci cînd nevoile Academiei ar reclama acest lucru. S-a propus de asemenea ca, atunci cînd unul dintre membrii Academiei nu poate fi prezent, acesta să aibă dreptul să trimită un delegat al său.

Un moment important al reuniunii l-a constituit înmînarea medaliilor de membri asociați ai Academiei Ortodoxe din Creta tuturor participanților la această primă întrunire. Aceste medalii se adaugă diplomei de membru — înmînate în anul 1979.

În continuare, Dl. Papaderos a prezentat proiectul de scrisoare adresată de către participanții la prima întrunire a membrilor asociației ai Academiei, celor care nu au putut fi prezenți, scrisoare în care li se face cunoscut conținutul lucrărilor și hotărârilor luate. Scrisoarea a fost adoptată și semnată de toți participanții.

În aceeași zi, au fost prezenți în biserica minăstirii Gonias unde I.P.S. Mitropolit Teoctist, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a săvârșit slujba vecerniei, la sfârșitul căreia a avut loc procesiunea solemnă pentru transportarea Sfințelor Moaște de la minăstire la noul paraclis.

Seara, membrii asociației ai Academiei au luat parte la o importantă manifestare organizată de către Academia Ortodoxă în colaborare cu Primăria orașului Chania, în cadrul unui program intitulat: «Pentru apărarea păcii și a vieții». Acest program se desfășoară anual în luna mai, cu prilejul aniversării «Luptei din Creta», moment crucial în desfășurarea luptelor din zonă în timpul celui de-al doilea război mondial și cuprinde o serie întreagă de manifestări.

Au luat cuvântul majoritatea membrilor Academiei. I. P. S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a mulțumit organizatorilor pentru prietenia minunată pe care l-au oferit membrilor asociației ai Academiei de a participa la o astfel de manifestare care se înscrie în rândul manifestărilor prioritare ale omului contemporan și ale creștinilor, dat fiind faptul că are în vedere problema fundamentală cu care este confruntată omenirea în zilele noastre, aceea a apărării vieții pe planeta noastră. În continuarea cuvântului său, I. P. S. Sa s-a referit la legăturile istorice care au existat între poporul român și poporul cretan, popoare animate de cele mai nobile sentimente de pace și de bună-înțelegere.

Parte integrantă din programul reuniunii a constituit și inaugurarea și sfințirea paraclisului Academiei, închinat Sfinților Chiril și Metodiu, amenajat în ultimii ani în incinta Academiei, cu osteneala directorului general al acesteia, pentru nevoile stricte ale participanților la diferitele întruniri organizate sau găzduite de către Academie.

Slujba sfințirii a fost oficiată de un sobor de înalți ierarhi, din care a făcut parte și I. P. S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei și Pr. Constantin Coman.

Duminică la prânz a avut loc masa oficială oferită de Academie în cinstea invitaților săi. Toți membrii asociației au rostit cuvântări, vorbind despre rolul important pe care îl are Academia Ortodoxă din Creta în viața Bisericii Ortodoxe și în dialogul acesteia cu celelalte Biserici și confesiuni creștine precum și cu lumea contemporană.

În cuvântarea sa, I. P. S. Mitropolit Teoctist a subliniat printre altele și bunele relații dintre Biserica Ortodoxă Română și Patriarhia Ecumenică, care patronează Academia Ortodoxă din Creta, între Biserica Ortodoxă Română și celelalte Biserici Ortodoxe:

«Prin întocmirea și așezarea în incinta Academiei a noului Altar și prin înnoșirea lui de astăzi, ca și prin săvârșirea dumnezeieștii Liturghii — a continuat I. P. S. Sa —, am înscris o pagină nouă în viața acestui Așezământ. Ierarhi, slujitori și credincioși aparținând diferitelor Biserici Ortodoxe, ne-am împărtășit din Unul și același Potir, uniți în comuniunea Duhului Sfânt, afirmând astfel unitatea noastră panortodoxă, rol sfânt

îndeplinit de și Chiril.

Înălțimea și activitatea bogăția duirea Patriarhatului reprezintă viața citor prin ordinea de actualitate păcii trainicele sînt cîntății de învia nească voia Sîntem conș se prezintă și viața lor Duhului Sfînt telegere».

Aprecie doxe din Cr ției tradiție. nivelul cel evanghelic plină de ter existente, e clară și cît dului ei p semenilor, și frățietății și

«Exprin întrunire — constituie în nesecate ale lumea creșt care se conș Sfînt spre a lui de astăzi

Lucrări Creta au fo ai lumii cul din 10 și 11 therotypia» nirea memb la manifest Chania.

Această participanți schimb de c și omenirea

îndeplinit de altarul închinat Sfinților și întocmai cu Apostolii Metodiu și Chiril.

Înalta ierarhie și clerul Bisericii Ortodoxe Române se bucură de activitatea bogată desfășurată de Academia Ortodoxă din Creta sub oblăduirea Patriarhiei de Constantinopol, activitate îndreptată spre o prezență vie a Ortodoxiei în lumea contemporană, spre apropierea Bisericilor prin organizarea unor conferințe, congrese și simpozioane pe teme de actualitate, nelipsind cele ale dialogului teologic și ale așezării unei păci trainice în lume. Valorează mult aceste strădanii acum când Bisericile sînt chemate să dea expresie spiritului de unitate dintre ele, unității de învățătură, de trăire creștină și de cult și, în final, să se împlinească voia Mîntuitorului Iisus Hristos «ca toți să fie una» (Ioan 17, 11). Sîntem conștienți că în vremea noastră Bisericile Ortodoxe trebuie să se prezinte lumii creștine și omenirii cu tezaurul neștirbit, cu învățătura și viața lor duhovnicească, cunoscute și trăite cu puterea și lucrarea Duhului Sfînt, în unitate de credință, în unitate liturgică și în deplină înțelegere».

Apreciem în mod deosebit orientarea teologică a Academiei Ortodoxe din Creta spre redescoperirea și răspîndirea pe orice cale a bogăției tradiției ortodoxe autentice, a tradiției patristice care exprimă, la nivelul cel mai înalt, duhul înțelegerii plene ortodoxe a mesajului evanghelic al Mîntuitorului nostru Hristos. Într-adevăr, în această epocă plină de tentațiile înstrăinării din pricina marilor decalaje materiale existente, eforturile îndreptate spre o definire și o delimitare cît mai clară și cît mai exactă a identității spirituale a Ortodoxiei, a valorificării duhului ei patristic, trebuie să fie mereu sporite spre a ajuta căutările semenilor, setea lor pentru dobîndirea valorilor morale și spirituale, a frățietății și păcii».

*

«Exprimîndu-ne încă o dată satisfacția participării noastre la această întrunire — își încheia cuvîntul Înalt Prea Sfinția Sa — dorim ca ea să se constituie într-o dovadă a unității ortodoxe, a vitalității și a resurselor nesecate ale spiritualității noastre, a deschiderii sincere a Bisericii către lumea creștină în general, către ecumenism și către marile probleme cu care se confruntă omenirea astăzi. Dumnezeu să ne trimită duhul său cel Sfînt spre a călăuzi pașii noștri spre o slujire rodnică a Bisericii și a omului de astăzi, a fratelui nostru de pretutîndeni».

Lucrările primei întruniri a membrilor asociați ai Academiei din Creta au fost urmărite cu viu interes de presa locală și de reprezentanți ai lumii culturale și sociale din insulă. Astfel, ziarele locale «Agonas» din 10 și 11 mai, «Chaniotika Nea» din 10 și 11 mai și «Chaniotiki Elevtherotypia» din 10 mai, au prezentat reportaje și comentarii de la întrunirea membrilor Academiei și de la sfințirea paraclisului precum și de la manifestarea de pace organizată de Academie la primăria orașului Chania.

Această primă întrunire a membrilor asociați ai Academiei a oferit participanților, pe lângă programul oficial, posibilitatea unui bogat schimb de opinii asupra problemelor care preocupă astăzi lumea creștină și omenirea întregă deopotrivă.

VIZITA UNEI DELEGAȚII A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN BISERICA ORTODOXĂ RUSĂ

Între 15—20 mai 1986 a avut loc la Liiov (URSS) comemorarea a 40 de ani de la reîntoarcerea greco-catolicilor din Galiția la Biserica Ortodoxă Rusă.

Evenimentul s-a sărbătorit într-un cadru festiv, în prezența a 250 de invitați din țară și de peste hotare.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului și Preotul Sava Marin de la parohia Sf. Ioan Botezătorul din București.

La sosirea în Liiov, membrii delegației au fost întâmpinați de I. P. S. Mitropolit Nicodim de Liiov și Ternopol.

Împreună cu ceilalți oaspeți de peste hotare și însoțiți de preoții Iaroslav Oșciudleak și Sozont Ciobici, delegații români au vizitat în ziua de 16 mai mai multe biserici din Liiov, printre care : Sfântul Nicolae (sec. XIII) ; Uspenia (Adormirea Maicii Domnului — veacul XVI) ; Cuvioasa Parascheva (Piatnița — veacul XVII) ; Iura cel Mic (Sf. Gheorghe) ; Schimbarea la Față și Sfinții Apostoli, toate trei databile din sec. XVIII—XIX.

Simbătă, 17 mai, a început festivitatea propriu-zisă. Între membrii prezidium-ului a luat loc și I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului.

După citirea scrisorii trimise adunării de Sanctitatea Sa Pimen, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, au luat cuvântul mai mulți participanți. Ei au subliniat că Sinodul de la Liiov din 1946 a pus capăt unirii silnice de la Brest-Litovsk, din 1596, act care a lăsat răni adânci în sufletele credincioșilor de pe aceste meleaguri, reliefînd totodată bunele relații dintre Biserica Ortodoxă Rusă și Biserica Romano-Catolică, în actualitate, datorate în mare parte dialogului teologic.

În cuvîntul său, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, a scos în evidență bunele relații de prietenie statornicite de veacuri între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Rusă, între credincioșii ortodocși români și cei din Liiov. I. P. S. Sa a menționat multe nume de ostenitori în ogorul bunelor relații, amintind pe mitropolitul român Petru Movilă, ajuns pe scaunul Kievului și pe Varlaam mitropolitul, înmormîntat în apropiere de orașul Liiov. De asemenea, I. P. S. Sa a făcut amintire și de contribuția domnitorilor moldoveni la clădirea, restaurarea sau refacerea multor biserici din Liiov, printre care biserica Uspenia, la care au contribuit Simion și Ieremia Movilă, care păstrează încă în interior, la baza turlei principale, patru steme ale Moldovei și o alta la intrare, pe zidul exterior. La fel biserica Cuvioasa Parascheva, care are cea mai veche catapeteasmă din oraș ; ea este lucrată în stil moldovenesc, datează din anul 1645 și s-a realizat cu ajutorul daniilor făcute de domnitorul Vasile Lupu.

Seara, la orele 18,00, un sobor impresionant a săvîrșit slujba privegherii, în Catedrala mitropolitană.

După slujba privegherii gazdele au oferit o agapă frățească.

La sfîrș
prezenți, a
de a fi partic

A dou
Sf. Iura, Sfin
După închei
loc, la hotel
o coroană d
participat la
presbiterului
la Biserica n

Solemn
Lavra Pociac

LUC

Între 28
Maria, Cassi
Comisiei int
serica Roma
München și
primăria ora
silierii comu
terne al Itali
onora deschi
au celebrat
în criptă, se
tre Cruciati
astăzi, vene
această prez
aceasta, o de
cu Occident
Bari, aparțin
vincia Licia

Fiecare
există în lun
legați. Printr
zisa Biserică
declarate ne
aspore, orga
mână a fost r
dr. Dumitru I
prezenți cei

La sfârșit, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, în numele celor prezenți, a ținut un cuvânt de mulțumire, în care și-a exprimat bucuria de a fi participat la această mare festivitate.

A doua zi, 18 mai, același sobor a oficiat, în Catedrala mitropolitană Sf. Iura, Sfânta Liturghie arhierescă, după care, la orele 15,00, a avut loc, la hotelul Inturist, recepția oficială, unde s-au continuat cuvântările. După încheierea recepției, participanții la Adunarea de la Liov au depus o coroană de flori la Monumentul eroilor sovietici din acest oraș și au participat la slujba parastasului care s-a oficiat la mormîntul proto-presbiterului Gavriil Kosteliuc, inițiatorul revenirii greco-catolicilor ruși la Biserica mamă.

Solemnitățile de la Liov s-au încheiat cu o slujbă festivă oficiată în Lavra Pociaev.

ALEXANDRU M. IONIȚA

LUCRĂRILE CELEI DE A IV-A SESIUNI A COMISIEI INTERNAȚIONALE MIXTE DE DIALOG ÎNTRE BISERICILE ORTODOXE ȘI BISERICA ROMANO-CATOLICĂ

Între 28 mai și 7 iunie 1986 a avut loc la Bari, la centrul *Oasi Santa Maria, Cassano Murge* în sudul Italiei, cea de-a patra ședință plenară a *Comisiei internaționale mixte de dialog dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică*. Celelalte trei, anterioare s-au ținut la Patmos, München și în insula Creta. Deschiderea festivă a lucrărilor s-a făcut în primăria orașului Bari, unde au fost prezenți nu numai primarul și consilierii comunali, nu numai prefectul regiunii, ci însuși ministrul de interne al Italiei, Oscar Luigi Scalfaro, venit de la Roma anume pentru a onora deschiderea Conferinței. Duminică 31 mai reprezentanții ortodocși au celebrat o Sfântă Liturghie în biserica San Nicola, sub altarul căreia, în criptă, se află mormîntul cu moaștele Sfântului Nicolae furate de către Cruciați în secolul al XI-lea și aduse la Bari unde au rămas pînă astăzi,enerate așa cum se cuvine de către localnici, care consideră această prezență în orașul lor drept o mare cinste și își simt, din cauza aceasta, o deosebită vocație ecumenică, fiind loc de întîlnire a Orientului cu Occidentul, deoarece, precum se știe, Sfântul Nicolae, deși acum e la Bari, aparține Orientului, ca fost episcop al localității Myra din provincia Licia din Asia Mică.

Fiecare Biserică ortodoxă, din cele patrusprezece canonice cîte există în lume, este reprezentată în Comisia de dialog prin cîte doi delegați. Printre Bisericile necanonice, deci nereprezentate, fac parte așazisa Biserică Ortodoxă Americană, Biserica Macedoniei, acestea două declarate necanonice autocefale, și unele Biserici dizidente, ale unor diaspore, organizate paralel cu Bisericile-mame. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de autorul acestor rînduri și de profesorul preot dr. Dumitru Radu, prorectorul Institutului Teologic din București. Au fost prezenți cei doi co-președinți, Arhiepiscopul Stelianos al Australiei, re-

prezentînd Patriarhia Ecumenică (Constantinopol), și Cardinalul Iohannes Willebrands, reprezentînd Vaticanul.

Delegații Vaticanului au fost prezenți toți, cu o singură excepție: cardinalul Friedrich Wetter arhiepiscop de Mînich și Treising, care se afla într-o vizită oficială în U.R.S.S. pentru contacte cu Biserica Ortodoxă Rusă. Printre cei prezenți au mai fost: Cardinalul Roger Etchegaray, din Curia romană de la Vatican; cardinalul Salvatore Pappalardo, arhiepiscop de Palermo, Pierre Duprey secretarul Secretariatului pentru Unitatea Creștinilor, de la Roma, prof. Jean M. R. Tillard, de la Universitatea din Ottawa, Canada, Pr. Emmanuel Lanne de la mînăstirea benedictină Chevetogne, Belgia, redactorul revistei *Irénikon*, generalul iezuiților, preotul Peter Hans Kolvenbach, profesorul Waclaw Hryniewicz de la Universitatea din Lublin, Polonia, Mgr. Eleuterio Fortino de la Secretariatul pentru Unitate de la Roma, prof. Ernst Suttner de la Universitatea din Viena, prof. Vittorio Peri, bibliotecarul Vaticanului, prof. Frederic McManus de la Universitatea catolică din Washington, Mgr. Michele Maccarrone, președintele Comisiei de științe istorice a Vaticanului, P. S. Episcop Iakab Antal de Alba Iulia, și alții.

Dintre Bisericile Ortodoxe, două au lipsit în semn de protest împotriva Vaticanului: *Biserica Greciei și Biserica Ierusalimului*, iar alte două care au lipsit: *Biserica Rusiei și Biserica Gruziei*, au transmis urări de succes lucrărilor Conferinței, asigurînd totodată că absența lor e accidentală și că nu înseamnă o boicotare a dialogului.

Biserica Greciei a considerat că găzduirea de către Vatican a unei expoziții de icoane ortodoxe din Macedonia ar fi însemnat recunoașterea de către Vatican a Bisericii macedonene schismatice, deci un amestec în treburile interne ale Ortodoxiei. În afară de aceasta, icoanele nici n-ar fi fost macedonene, ci grecești-bizantine, întrucît toate purtau amprenta stilului bizantin-grecesc și chiar și inscripții grecești.

Biserica Ierusalimului a absentat în semn de protest față de acțiunile prozelitiste ale Patriarhatului latin (romano-catolic) al Ierusalimului, în rîndurile ortodocșilor din Țara Sfîntă. De altfel delegația Bisericii Ortodoxe a Ierusalimului avertizase încă de acum doi ani asupra abuzurilor romano-catolicilor din Țara Sfîntă.

Pe parcursul lucrărilor, aproape de sfîrșit, s-a retras din lucrări și delegația Bisericii sîrbești, ca să arate că și această Biserică, este nemulțumită de atitudinea Vaticanului față de Biserica schismatică a Macedoniei, deși la început nu se formalizase deloc. Cum însă problema Macedoniei depășește cadrele strict bisericești, constituind un vechi litigiu de altă natură între trei țări limitrofe, Biserica Serbiei a considerat că trebuie să facă și ea un gest, nu atît împotriva Vaticanului — și vom vedea îndată de ce — cit mai ales în competiție cu Biserica Greciei. Tot în ultimele zile ale Conferinței, din prudență, spre a nu semna Comunicatul final, întrucît nu avea nici o instrucție de acasă, s-a retras din Conferință și delegația Bisericii cehoslovace.

În ziua de 3 iunie a părăsit Conferința și autorul acestor rînduri, dar din motive cu totul de altă natură. Fusesem în aceeași zi anunțat că a trecut la cele veșnice fostul mitropolit al Ardealului, Nicolae Mladin, retras și grav bolnav la mînăstirea Sîmbăta de aproape șase ani. Am do-

rit din tot sursele aceeași zi, fiind posat pe ultimul moment.

Încă fiind în discuție, brandș a expus în clipă în intercedoniei. În a Conferinței, fost organiza vărât că din Macedonia, ci ai statului nici informa audiență pri multimea ca Sfintului Petate ar fi. Visericii Ortod

Cu privis-a au adus și ma regretul pentru ca as

Reprezentativ clusiv cei ai arhiei Antio primind alte seră de acasă ajungă la un celor două B

Delegat propus, și la și romano-c cu Bisericile mixte de di Sesiune, ci s toți, împreu membrii rîncumente car o Sesiune v să găzduiasc în speranța pe agendă, f sub presiune cel puțin un întreprupere Comisiei de Ecumenică),

rit din tot sufletul să fiu prezent la înmormîntare, unde am și ajuns în aceeași zi, fiind astfel în soborul de slujitori care l-au petrecut pe răposat pe ultimul drum în ziua de 4 iunie 1986.

Încă fiind acolo însă, partea romano-catolică, prin cardinalul Willebrands a explicat, făcînd declarații publice și oficiale, că n-a fost nici o clipă în intenția Vaticanului de a recunoaște Biserica schismatică a Macedoniei. În acest sens s-au și trimis telegrame încă înainte de începerea Conferinței, tuturor capilor Bisericilor Ortodoxe. Expoziția în cauză a fost organizată de statul iugoslav, nu de Biserica Macedoniei. Era adevărat că din delegația statului iugoslav făceau parte și doi ierarhi din Macedonia, dar aceștia nu veniseră în calitate de trimiși ai Bisericii lor, ci ai statului iugoslav. Cardinalul Willebrands a arătat că nu era exactă nici informația că cei doi ierarhi macedoneni ar fi fost primiți într-o audiență privată de Papa Ioan-Paul al II-lea, ci că ei s-au aflat doar în mulțimea care asistă de obicei la audiențele publice ale Papei din Piața Sfîntului Petru, unde participă cine vrea, de orice credință și naționalitate ar fi. Vaticanul n-a intenționat deci să se amestece în treburile Bisericii Ortodoxe Sîrbe sau, în general, în treburile ortodocșilor.

Cu privire la acuzațiile de prozelitism din Țara Sfîntă, pentru care s-au adus și unele dovezi concludente, cardinalul Willebrands și-a exprimat regretul și a promis că va cere Vaticanului să ia măsuri urgente pentru ca astfel de lucruri să nu se mai repete.

Reprezentanții celorlalte Biserici Ortodoxe prezenți la întrunire, inclusiv cei ai Patriarhiei Ecumenice, ai Patriarhiei Alexandriei, ai Patriarhiei Antiohiei, ai Patriarhiei Române, ai Patriarhiei Bulgare etc., neprimind alte instrucțiuni de la Bisericile lor, decît acelea cu care pleaseră de acasă, au rămas în continuare și au lucrat cu spor, reușind să ajungă la unele formule comune pe calea grea și spinoasă a reîmpăcării celor două Biserici.

Delegatul Bisericii Ortodoxe Române, semnatarul acestor relații, a propus, și la aceasta s-au raliat toți ortodocșii întruniți aparte, și apoi și romano-catolicii în ședința plenară, ca pe temeiul solidarității frățești cu Bisericile absente, lucrările *Sesiunii a IV-a a Comisiei internaționale mixte de dialog* dintre cele două Biserici să nu se finalizeze în actuala Sesiune, ci să se rediscute într-o *Sesiune viitoare*, cînd vom fi din nou toți, împreună. Ceea ce s-a și întimplat. Comisia mixtă de dialog, cu membrii rămași, a desfășurat o lucrare meritorie și a pregătit două documente care, cu posibile și minime modificări, vor putea fi adoptate la o Sesiune viitoare. Arhiepiscopul de Bari, Mariano Magrassi, s-a oferit să găzduiască tot el și tot la Bari, în anul viitor, reîntrunirea Comisiei, în speranța unei participări unanime, pentru finalizarea documentelor de pe agendă, pentru a se putea face un pas mai departe. Existau temeri că, sub presiunea unor cercuri interne antiecumenice și ultraconservatoare, cel puțin una din Bisericile Ortodoxe caută mai degrabă pretextul pentru întreprinderea dialogului, decît căi spre continuare lui. Copreședintele Comisiei de dialog, Arhiepiscopul Stelianos al Australiei (Patriarhia Ecumenică), a dat însă asigurări că Bisericile absente și-au exprimat pro-

testul doar prin neparticiparea la această sesiune. Nici o Biserică n-a afirmat că se declară împotriva dialogului, sau că nu va participa la sesiunile următoare. Această asigurare a liniștit spiritele și a reinstalat speranța pe locul cel dintâi.

Temele care s-au discutat la Bari și care urmează să fie finalizate în anul viitor, la o Sesiune extraordinară (cele ordinare se țin din doi în doi ani) sînt următoarele :

1. *Credință, Taine și unitatea Bisericii, și 2. Taina Preoției în structura sacramentală a Bisericii și, în special, importanța succesiunii apostolice pentru sfințirea și unitatea poporului lui Dumnezeu.*

Multe discuții s-au purtat acum doi ani în Creta de către *Comisia plenară*, și acum un an la Opole în Polonia, de către *Comisia de coordonare a dialogului* (membru și subsemnatul) cu privire la timpul și ordinea de administrare a Tainelor de inițiere : *Botezul, Mirungerea și Sfînta Împărtășanie*. Noi, ortodocșii, bazați pe practica cea mai veche și pe logica teologică, am susținut mereu că aceste trei Taine trebuie administrate în același moment, una după alta, în ordinea de mai sus. Romano-catolicii au căutat să îndreptățească practicarea lor la distanță una de alta — de pildă Mirungerea la vîrstă adultă — și chiar și o altă ordine a lor, adesea dînd Sfînta Împărtășanie între Botez și Mirungere, deci înainte ca cel botezat să fie pe deplin creștin. La Bari s-a încercat o ieșire spectaculoasă din impas. Arhiepiscopul Mariano Magrassi a organizat în după amiaza zilei de sîmbătă, 30 mai 1986, în *catedrala din Bari, șase botezuri urmate imediat de mirungere și de sfînta împărtășanie*. Erau copii între cinci și paisprezece ani care nu fuseseră botezați pînă atunci, fiecare cu nașul său, care a răspuns la lepădări și i-au însoțit pe cei botezați și la ceremoniile următoare. Catedrala era arhiplină cu romano-catolici, și totul s-a terminat în aplauze care nu se mai terminau. Dacă pînă atunci romano-catolicii motivau practica apuseană pe tradiția bine instalată în Occident, care la cea mai mică încercare de schimbare ar provoca reacții și șocuri puternice, iată că s-a făcut dovada că schimbarea nu șochează.

În sesiunea de luni, 1 iunie 1986 am fost cel dintîi care am interpretat evenimentul ca fiind crucial în istoria dialogului dintre cele două Biserici. L-am așezat pe aceeași treaptă pe care, cu doi ani în urmă, am apreciat recitarea *Simbolului de credință*, fără *Filioque*, în catedrala de la Trento, Italia, de către o masă imensă de catolici, de la simplii credincioși, pînă la preoți, episcopi și cardinali, drept cel dintîi eveniment istoric major din istoria relațiilor dintre ortodocși și romano-catolici, după anul 1054, cînd s-a petrecut marea schismă a despărțirii celor două Biserici.

Dar chiar și după demonstrația din catedrala de la Bari, *trecerea de la eveniment la principiile care urmau să fie consemnate în documentul dialogului*, n-a fost ușoară. Partea romano-catolică, admitînd practica, a ezitat s-o consemneze ca *acord de principiu* care să ducă la reintroducerea ei în viața creștină a Occidentului. S-a argumentat în special cu necesitatea pastorală, ca tînărul care vine la *Confirmare* (Mirungere) să poată fi mai întîi catehizat, în așa fel încît *Confirmarea* să fie

consimțită pe
Noi am obiec
tica creștină,
ca luat în cu
discernămin
de ce nu se
rămîne în pic
rea de dinair
minuat eficie
cele prin care
ce să limitân
rungerea? În
lui se dezvol

Apelînd i
și explică fa
catehizării or
tită a decizii
tate de mai n

În final,
ducă în Docu
impas. Este a
ținut la Cons
și cu partici
vechime isto
exista fără s
principiu, nu
Împărtășirea
cazuri, noi a

1. Că pa
îndreptățirea

2. Că es
acolo unde,
credincioșilo

Propune
mată în cond
catolici, pără
mult, mai ale

Definitiv
la următoare
feritor la pre
de acord, de
va aborda, f

Ce nu e

consimțită personal, să fie un angajament creștin în cunoștință de cauză. Noi am obiectat că dincolo de faptul că aceasta este o inovație în practica creștină, oricum un angajament luat la 12 ani nu poate fi considerat ca luat în cunoștință de cauză, deoarece la această vîrstă puterea de discernămint e încă foarte relativă. Și dacă acesta ar fi un motiv valid, de ce nu se aplică și la botez? Motivarea pastorală, așadar, nu poate rămîne în picioare. Noi ortodocșii, existăm de 2000 de ani fără catehizarea de dinainte de Mirungere. Nu s-ar putea spune că aceasta ne-a diminuat eficiența propovăduirii. Noi facem mereu catehizare prin mijloacele prin care am făcut-o întotdeauna, în familii și la biserică. Și apoi de ce să limităm catehizarea numai pînă la 12 ani, și s-o încheiem cu Mirungerea? În fapt, ea e mai necesară după aceea, cînd puterile intelectului se dezvoltă și capacitatea de judecată și de fixare crește.

Apelînd la argumente mai concrete, i-am întrebat pe occidentali cum își explică faptul că seminariile lor teologice sînt *goale*, în condițiile catehizării organizate ca la ei, pînă la vîrsta matură, deci la vîrsta socotită a deciziilor, în timp ce ale noastre, fără acest instrument, sînt asaltate de mai mulți candidați decît locurile existente?

În final, am propus ca partea romano-catolică să accepte să introducă în *Documentul* sesiunii citeva lucruri care ne vor putea scoate din impas. Este adevărat, așa cum au invocat romano-catolicii, că un sinod ținut la Constantinopol pe timpul patriarhului Fotie, în secolul IX, deci și cu participarea latinilor occidentali, hotăra ca diferitele practici cu vechime istorică, atît în apus cit și în răsărit, deși diferite să poată co-exista fără să constituie motive de schismă, dar hotărîrea aceasta e de principiu, nu e specific referitoare la practica tîrzie a Mirungerii, sau la împărtășirea înainte de Mirungere. Dar chiar dacă am aplica-o la aceste cazuri, noi am cerut să se facă în *Document* două mențiuni:

1. Că partea romano-catolică recunoaște, în principiu, vechimea și îndreptățirea practicii orientale;

2. Că este gata să restaureze practica veche, în măsura în care, acolo unde, și atunci cînd se va constata că nu se lezează sentimentele credincioșilor și nu se tulbură activitatea pastorală.

Propunerea aceasta a fost de îndată însușită de ortodocși și transformată în condiție *sine qua non*. A urmat o lungă dezbateri între romano-catolici, părerile fiind împărțite, deși era evident că nu li se cerea prea mult, mai ales că în practică acceptaseră ambele propuneri.

Definitivarea textului se va face desigur la următoarea Sesiune. Tot la următoarea Sesiune se va definitiva și cel de-al doilea *Document*, referitor la preoție. Asupra acestuia se prevede că se va cădea mai ușor de acord, deși el e menit să fie o premiză esențială a modalității cum se va aborda, în final, problema primatului papal și a infailibilității.

Ce nu e cu puțință la oameni, e cu puțință la Dumnezeu!

† Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ,

MITROPOLITUL ARDEALULUI

**INTRUNIREA SUBCOMISIEI MIXTE
PENTRU DIALOGUL ORTODOXO — VECHI-CATOLIC**

Minsk, 30 Iunie — 10 Iulie 1986

Încă de la prima Adunare generală a Comisiei mixte pentru dialogul teologic dintre Bisericile Ortodoxă și Vechi-Catolică, la Chambésy — Elveția în anul 1975, a fost alcătuită o subcomisie mixtă de lucru, formată din cei doi co-președinți, cei doi secretari și opt membri, cîte patru de fiecare parte. În această comisie a fost cooptat și Pr. prof. dr. Ștefan Alexe, delegat al Bisericii Ortodoxe Române.

Această subcomisie mixtă are sarcina de a alcătui texte comune pentru dialogul teologic dintre cele două Biserici. Pînă acum, Comisia mixtă teologică ortodoxo-vechi-catolică a adoptat prin semnătură 26 de texte. S-a luat hotărîrea ca Adunarea generală a Comisiei mixte ce se va ține anul viitor să încheie dialogul teologic dintre cele două Biserici. Așadar, subcomisia mixtă și-a ținut anul acesta ultima sa ședință. Intrunirea a avut loc în capitala R.S.S. Bielorusie, orașul Minsk, între 30 iunie — 10 iulie 1986, la invitația înalt Prea Sfințitului Mitropolit Filaret al Mînskului și Bielorusiei.

Subcomisia mixtă a studiat proiectele de texte prezentate atît de ortodocși cît și de vechii-catolici la următoarele teme : 1. *Taina Preoției, Taina Pocăinței, Taina Maslului, Taina Nunții ; Învățătura despre slrșitul lumii și viața viitoare (Eshatologia) și Comuniunea bisericească : Premize și consecințe*. Din aceste proiecte s-au alcătuit texte comune, care au fost discutate în plen. Ca și pînă acum, textele comune trebuie să fie redactate în limba greacă și în limba germană. În această privință, munca trebuie continuată. De asemenea trebuie să fie pusă la punct argumentarea biblică și patristică. La Minsk nu există o bibliotecă cu texte patristice și n-a fost posibilă nici multiplicarea textelor. Pentru definitivarea textelor, s-a luat hotărîrea ca o comisie formată din I. P. S. Mitropolit Damaskinos și profesorii : T. Zissis, Vlasios Feidas, P. Amiet și H. Aldenhoven să se întrunească în ziua de 29 septembrie 1986 la Chambésy — Elveția.

În legătură cu ultima Adunare a Comisiei mixte pentru dialogul teologic ortodox-vechi-catolic, subcomisia a hotărît ca aceasta să aibă loc între 5—12 octombrie 1987 în insula Cipru.

Intrunirea de la Minsk a subcomisiei mixte ortodoxo-vechi-catolice a coincis cu sărbătorirea a 43 de ani de la eliberarea Mînskului și a R. S. S. Bielorusie de sub dominația fascistă. În legătură cu acest eveniment membrii subcomisiei mixte au vizitat în ziua de 3 iulie 1986 Muzeul orașului care cuprinde exponate din timpul ocupației și din timpul luptelor de eliberare, apoi au depus o coroană de flori la monumentul eroilor din oraș. În ziua de 4 iulie s-a săvîrșit Sfînta Liturghie în catedrala orașului, din sobor făcînd parte și delegatul Bisericii Ortodoxe Române. În aceeași zi după masă, membrii subcomisiei au fost primiți de cîțiva reprezentanți ai guvernului R. S. S. Bielorusie.

În ziua de 6 iulie membrii subcomisiei au revenit la Moscova unde și-au continuat lucrările. A doua zi, 7 iulie, ei au asistat la Sfînta Litur-

VIAȚA BISERICII

ghie săvîrșit sobor de pre a avut loc o terne ale Bi

În ceea spune că în in Biserica v sătoresc după Comisiei tec textele respe

CC

Aniversa a prilejuit o triarhia Mos avut menirea acestui mom Intruniri au tuturilor Biser Bisericile : R doxă Siriană și Finlanda, I slovacia, Epi cultăților și ningrad, Buc logie evangh din Budapest

Din part Mîncea Păcu resti.

Lucrările directă a I. P arhal pentru luni, 21 iulie din Kiev, de vului. I. P. S. semnătatea b după slujbă, s-au ținut și amplă cuvînt și semnificați

ghie săvârșită în biserica «Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul», de un sobor de preoți avînd în frunte pe I. P. S. Mitropolit Filaret. După masă a avut loc o ședință de lucru în noua clădire a Serviciului Afacerilor Externe ale Bisericii Ortodoxe Ruse, în minăstirea Danielovski.

În ceea ce privește conținutul textelor comune întocmite, se poate spune că în general, aceste texte trebuie să fie completate. De exemplu, în Biserica Vechi-Catolică, episcopii sînt căsătoriți, iar unii preoți se căsătoresc după hirotonie. Acest lucru trebuie menționat pentru discuția Comisiei teologice mixte care va definitiva și va aproba sau respinge textele respective.

Pr. prof. dr. ȘTEFAN ALEXE

CONFERINȚA BISERICESCĂ INTERNAȚIONALĂ DEDICATĂ SĂRBĂTORII MILENIULUI ÎNCREȘTINĂRII RUȘILOR

(Kiev, 21—28 iulie 1986)

Aniversarea a o mie de ani de la încreștinarea rușilor (988—1988) a prilejuit o primă conferință teologică internațională, organizată de Patriarhia Moscovei la Kiev, în zilele de 21—28 iulie 1986. Conferința a avut menirea de a pune în lumină implicațiile profunde și multiple ale acestui moment hotărîtor din istoria poporului rus. La lucrările acestei întruniri au participat 50 de ierarhi și profesori de Teologie, delegați ai tuturor Bisericilor Ortodoxe. De asemenea, au mai fost reprezentate: Bisericile: Romano-Catolică, Armeano-Gregoriană din U.R.S.S., Ortodoxă Siriană din Malabar—India, Evanghelice din Letonia, R.F.G., R.D.G. și Finlanda, Reformate din Ungaria și SUA, a Fraților Moravi din Cehoslovacia, Episcopală din S.U.A. Au mai fost prezenți reprezentanți ai Facultăților și Academiiilor teologice ortodoxe din Tesalonic, Zagorsk, Leningrad, București, Sibiu, Sofia, Preșev și Paris, ai unor Facultăți de teologie evanghelică din Erlangen, Heidelberg, Berlin, Bratislava, reformată din Budapesta și alți invitați.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu de la Sibiu și Pr. asist. dr. Viorel Ioniță de la București.

Lucrările conferinței s-au desfășurat sub patronajul și conducerea directă a I. P. S. Mitropolit Filaret al Kievului și Galiției și exarh patriarhal pentru Ucraina. Ele au fost inaugurate în după amiaza zilei de luni, 21 iulie 1986, printr-un De-Deum oficiat în catedrala Sf. Vladimir din Kiev, de către un sobor condus de I. P. S. Mitropolit Filaret al Kievului. I. P. S. Sa a rostit un scurt cuvînt prin care a scos în evidență însemnătatea botezării rușilor sub cneazul Vladimir al Kievului. Îndată după slujbă, a avut loc ședința inaugurală în hotelul Lybid— (în care s-au ținut și ședințele următoare). I. P. S. Mitropolit Filaret a rostit o amplă cuvîntare, în care a evidențiat etapele încreștinării poporului rus și semnificațiile istorico-bisericești ale acestui eveniment petrecut acum

o mie de ani. În încheiere, Înaltul Ierarh a recomandat participanților la întrunire să nu se limiteze numai la cercetarea trecutului, ci să-și îndrepte atenția și spre prezent, și spre viitorul omenirii; în acest sens, a recomandat ca în ultima parte a lucrărilor să se abordeze teme privind contribuția Bisericii Ortodoxe Ruse la afirmarea idealurilor de pace, bună înțelegere și cooperare în lume. Gravele avarii care s-au produs în ultimul timp la unele centrale atomice din U.R.S.S., S.U.A., Anglia, Belgia determină o și mai hotărâtă activitate din partea Bisericilor, în vederea înlăturării definitive a armelor nucleare. Aniversarea mileniului încreștinării rușilor — a spus în continuare vorbitorul —, trebuie să devină un prilej de o mai mare apropiere și colaborare între Biserici.

În cadrul aceleiași ședințe inaugurale au fost citite mesaje de salut din partea Sanctității Sale Patriarhului Pimen al Moscovei și al întregii Rusii, a I. P. S. Arhiepiscop Hrisostom al Ciprului, a Grației Sale Arhiepiscopului Robert Runcie de Canterbury. În continuare, a luat cuvântul I. P. S. Arhiepiscop Pitirim de Volocolamsk, conducătorul «Sectorului Publicații» din cadrul Patriarhiei Ortodoxe Ruse, care a prezentat programul serbărilor închinat aniversării mileniului încreștinării rușilor, prin care se urmărește punerea în lumină a acestui memorabil eveniment, dar și sprijinul acordat de Biserica Ortodoxă patriei și poporului rus de-a lungul istoriei.

În ședințele plene din zilele de 22—26 iulie s-au prezentat 40 de referate, cu o tematică foarte variată. Delegații români au susținut următoarele subiecte: Pr. asist. dr. Viorel Ioniță, *Activitatea misionară a Sfântului apostol Andrei în Scythia Minor (Dobrogea)*; iar Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Legăturile culturale-bisericești ale românilor cu Kievul*.

În cadrul unor ședințe plene s-au rostit cuvântări de salut din partea reprezentanților Patriarhiilor ortodoxe din Alexandria, Antiohia și Ierusalim și din partea episcopilor reformați Bartha Tibor și Toth Károly din Ungaria.

Sfmbătă 26 iulie, în jurul orei 13,00, s-a citit proiectul de «Comunicat» asupra Conferinței de la Kiev de către Prot. prof. Nicolae Gundiaev, rectorul Academiei Teologice din Leningrad, care, cu unele mici modificări a fost acceptat. În numele participanților a luat cuvântul Past. dr. Heinz Joachim Held, care a mulțumit organizatorilor acestei frumoase întruniri.

Cuvântul de încheiere a fost rostit de I. P. S. Mitropolit Filaret al Kievului și Galiției și exarh patriarhal pentru Ucraina, care a condus cu multă competență dezbaterile. Făcînd o privire de ansamblu asupra lucrărilor, I. P. S. a spus, între altele: «Preocuparea noastră principală trebuie să fie promovarea păcii pe pămînt. Festivitățile aniversării mileniului încreștinării rușilor trebuie să contribuie la întărirea încrederii între popoare și Biserici, între oameni, pentru stabilirea unor relații prietenești în lume».

În zilele de 21 și 26 iulie, după amiaza, oaspeții au avut ocazia să viziteze cunoscutele monumente istorice bisericești ale Kievului: Soborul Sf. Sofia, biserica Sf. Andrei, Poarta de Aur, Lavra Peșterilor. În 25

iulie, o delegație a Patriarhului Pace al R.

Duminică 22 iulie, în biserica Flăcăilor, Acatistul Sf. Andrei și peste 20 de delegații de președinti Mitropolit Filaret al Kievului asupra manuscritelor unor reprezentanți au răspuns nădăjduitor și Bielorului Dr. A. Rauchenberger. Luni, 23 iulie, Vladimir, s-a prezentat, au vorbit și au fost făcînd o prezență liniată însemnată a vorbit și pentru un bun venit din Biserica Ortodoxă.

La orele 17, recepție la care au fost rostit toaște de la ritărilor locale. Zestentantului Pașii.

Delegații au fost alți țări și din Biserica Ortodoxă. Unii redacții.

Ei au așteptat ale Kievei de neam românescă a pace și bună înțelegere și avuți și confesiuni creștine.

ie, o delegație a conferinței a fost primită la Comitetul de Luptă pentru Pace al R. S. S. Ucrainiene.

Duminică, 27 iulie, majoritatea delegațiilor ortodocși au oficiat Sfânta Liturghie în biserica mănăstirii Pocrov din Kiev. Alți delegați au slujit în biserica Florovski din Kiev. Seara, toți delegații au oficiat Vecernia și Acatistul Sf. Vladimir, în catedrala Sf. Vladimir; au slujit 10 ierarhi și peste 20 de preoți. În după amiaza aceleași zile a avut loc o conferință de presă la același hotel în care s-au desfășurat lucrările. I. P. S. Mitropolit Filaret a făcut o amplă prezentare a lucrărilor Conferinței și asupra manifestărilor care vor avea loc în anii următori. La întrebările unor reprezentanți ai presei și televiziunii sovietice și ucrainiene (Kiev), au răspuns mitropoliții Filaret al Kievului și Galiției, Filaret al Minskului și Bielorusiei, Nicodim al Liovului, președintele H. J. Held, Msg. Dr. A. Rauch, ș.a.

Luni, 28 iulie 1986, când Biserica Ortodoxă Rusă prăznuiește pe Sf. Vladimir, s-a săvârșit Sfânta Liturghie în catedrala Sf. Vladimir. La sfârșit, au vorbit: I. P. S. Mitropolit Filaret al Kievului și Galiției, care a făcut o prezentare a lucrărilor conferinței în fața credincioșilor și a subliniat însemnătatea evenimentului încreștinării rușilor; în același sens a vorbit și președintele Heinz Joachim Held, exprimându-și satisfacția pentru bunul mers al lucrărilor Conferinței, ca și pentru viața spirituală din Biserica Ortodoxă Rusă.

La orele 15,00 în saloanele hotelului restaurant Lybid a avut loc o recepție la care au luat parte delegații la conferință și alți invitați. Au rostit toasturi I. P. S. Mitropolit Filaret al Kievului, reprezentantul autorităților locale de stat, episcopul vechilor catolici din Polonia, și reprezentantul Patriarhiei Ierusalimului.

Delegații români au avut prilejul să cunoască o serie de teologi din alte țări și de alte confesiuni, dar mai ales ierarhi, preoți și călugări din Biserica Ortodoxă Rusă; Pr. prof. Mircea Păcurariu a dat un interviu unui redactor de la «Jurnal Moscovskoi Patriarhii».

Ei au avut posibilitatea să cunoască monumentele istorico-bisericești ale Kievului — oraș în care și-au desfășurat activitatea mitropoliții de neam român Petru Movilă și Gavriil Bănulescu-Bodoni, viața duhovnicească a clerului și credincioșilor de acolo, dorința lor de a trăi în pace și bună înțelegere cu oamenii de bine de pretutindeni. În același timp, au avut schimburi utile de păreri cu teologi și istorici de neamuri și confesiuni diferite, un alt mijloc de cunoaștere și colaborare intercreștină.

Pr. prof. dr. MIRCEA PĂCURARIU

Pr. asist. dr. VIOREL IONIȚĂ

IN MEMORIAM :

I.P.S. MITROPOLIT DR. DR. HONORIS CAUSA NICOLAE MLADIN

În a doua parte a zilei de 1 iunie din acest curgător an 1986 cel ce a fost arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Ardealului doctor doctor honoris causa Nicolae Mladin a trecut la cele veșnice.

Vestea încetării sale din viață a întristat inimile tuturor celor care l-au cunoscut și a pogorit vălul cernit al doliului asupra întregii Biserici Ortodoxe Române.

VIAȚA BISERICII

Născut în
regretatul m
cilor minier
Petrașani u
cu rezultate
tinărul abso
logice. Va p
București —
Dionisie Are
maxim.

Dornic
bursă de stu
unde urma
protestantă.
tății de Filos

Revenin
profesor sup
Teologică A
și va susțin
torat intitul
calificativul
proaspătul c
Morală creș
funcție pe c

În peric
nicul profes
precum și u

Bucură-
vieții. Predi
Micu Klein
aceeași în t
1969; Iisus
1973; Teolo
tutele teolo

Atras c
mitropolit
1939 și ier
ridicat și la

Cind în
mitropolit a
învățatul și
Și nu fără
întregu și
adevăr cel
tate de pri

Născut la Abrud, jud. Mureș, cu 72 de ani în urmă, decembrie 18, regretatul mitropolit dr. dr. h. c. Nicolae se trăgea din familia harnicilor minieri Gheorghe și Letiția Mladin. Copilăria și-a petrecut-o la Petroșani unde a urmat și școala primară și cursurile liceale, încheiate cu rezultate excepționale. După susținerea bacalaureatului, Deva 1932, tânărul absolvent se dedică, și la îndemnul mamei sale, studiilor teologice. Va poposi mai întâi la Oradea, apoi la Chișinău și în urmă la București — unde obține și licența, prezentînd lucrarea *Influența lui Dionisie Areopagitul asupra lui Juan de la Cruz*, notată cu calificativul maxim.

Dornic să aprofundeze cercetarea teologică și beneficiind și de o bursă de studii, licențiatul în Teologie Nicolae Mladin merge la Viena unde urmează cursuri la Facultățile de Teologie romano-catolică și protestantă. În paralel zelosul bursier va frecventa și cursurile Facultății de Filosofie din același oraș.

Revenind în țară este numit — începînd cu 1 octombrie 1943 — profesor suplinitor pentru catedra de Teologie Morală de la Academia Teologică Andreiană din Sibiu. Peste trei ani profesorul Nicolae Mladin își va susține la Facultatea de Teologie din București și teza de doctorat intitulată *«Hristos — viața noastră» (Asceza paulină)*, notată cu calificativul «magna cum laude». La câteva luni numai, 1 mai 1947, proaspătul doctor în Teologie este numit profesor titular la catedra de Morală creștină a Institutului Teologic de grad Universitar din Sibiu, funcție pe care o va deține pînă în iunie 1967.

În perioada cît a activat la catedră, aproape un pătrar de veac, harnicul profesor a dat la iveală numeroase și temeinice studii și articole precum și următoarele volume :

Bucură-te, Mireasă, Pururea Fecioară, Sibiu 1945 ; *Prin zbuciumul vieții. Predici*, Sibiu 1947 ; *Cînd frații sînt împreună*, Sibiu, 1956 ; *Samuil Micu Klein Teologul*, Sibiu, 1957 ; *Biserica Ortodoxă Română — una și aceeași în toate timpurile*, Sibiu, 1968 ; *Studii de Teologie Morală*, Sibiu, 1969 ; *Iisus Hristos viața noastră. Cuvîntări, filcui, îndrumări*, Sibiu, 1973 ; *Teologia Morală Ortodoxă* (în colaborare), manual pentru Institutul teologic, vol. I, București, 1979, etc.

Atras de lumea monahală adormitul în Domnul arhiepiscop și mitropolit dr. dr. h. c. Nicolae Mladin a fost hirotonit ierodiacon în 1939 și ieromonah în 1949 ; peste aproape un deceniu și jumătate va fi ridicat și la demnitatea de arhimandrit.

Cînd în anul de la Hristos 1967 jilțul de arhiepiscop al Sibiului și mitropolit al Ardealului devine vacant, toate privirile se îndreaptă către învățatul și carpănitul profesor de Teologie Morală dr. Nicolae Mladin. Și nu fără teme. Om de aleasă ținută, vrednic cadru didactic, caracter integru și hotărît, arhimandritul profesor dr. Nicolae Mladin era intr-adevăr cel mai indicat să preia atît de dificila dar și înălțătoarea demnitate de prim arhipăstor al întregii Transilvanii. Va fi ales în ședința

Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 4 iunie 1967, hirotonit episcop de praznicul Înălțării Domnului — 8 iunie —, și instalat la Sibiu peste trei zile în aceeași lună a lui cireșar din anul 1967. Vreme de 14 ani Dumnezeu i-a hărăzit să vegheze la bunul mers al Eparhiei și al arhipăstoritorilor săi din această veche vatră a simțirii, a trăirii și a permanenței românești.

În noua sa calitate și demnitate acest vrednic urmaș al Mîntuitorului și-a intensificat eforturile pentru ca învățătura evanghelică să fie tuturor pildă și reazem de nădejde. Activitatea publicistică și social-patriotică va fi continuată cu aceleași succese, iar ecumenismul local va afla în persoana sa un promotor și un susținător de nădejde. O recunoaștere a meritelor sale în acest domeniu s-a concretizat în titlul academic de *Doctor honoris causa* pe care Institutul Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca i-l acorda în anul 1969.

În același cadru al activității sale în slujba ecumenismului trebuie amintite și participările Înalt Prea Sfinției Sale la mai multe manifestări și întruniri teologice de peste hotare, conferințele teologice ținute la unele instituții de învățămînt teologic superior din Europa apuseană și vizitele canonice pe care le-a întreprins în S.U.A. și Canada unde s-a bucurat și de deosebite aprecieri din partea credincioșilor ortodocși români stabiliți peste Ocean.

Și pe plan patriotic-cetățenesc adormitul în Domnul, mitropolitul dr. dr. h. c. Nicolae Mladin, a desfășurat, o meritorie activitate recunoscută și răsplătită cu diverse medalii precum: *Ordinul «Steaua Republicii Populare Române», clasa a III-a*, acordată la 30 decembrie 1957; *Ordinul «Tudor Vladimirescu» și Medalia «30 de ani de la eliberarea României de sub dominația fascistă»*, ambele acordate cu prilejul celei de a treizecea aniversări a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

Din nefericire o boală necrutătoare i-a afectat înainte de vreme sănătatea. Simțindu-și puterile împuținate, la 1 august 1981 Înalt Prea Sfinția Sa a solicitat pensionarea, retrăgîndu-se la ctitoria voievodului martir Constantin Brâncoveanu de la Simbăta de Sus, unde și-a petrecut ultimii săi ani de viață.

Mișcat de vestea trecerii sale la cele veșnice Întîfistătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Dr. Iustin Moisescu, a adresat I.P.S. Dr. Antonie, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului următoarea telegramă de condoleanțe:

«Am luat cunoștință, cu durere în suflet, de trecerea la cele veșnice a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit, Nicolae Mladin, om de aleasă cultură și adevărat părinte sufletesc, care ani îndelungați a slujit Biserica Ortodoxă Română în calitate de profesor universitar de Teologie și distins ierarh.

Rugînd fierbinte pe bunul Dumnezeu să așeze sufletul său în ceata dreptilor, în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al nostru personal, transmitem clerului și credincioșilor Arhiepiscopiei Sibiului pe care i-a păstorit, sentimente de compasiune, iar familiei sale îndoliolate îi adresăm, sincere condoleanțe.

Dumnezeu

Slujba p
iunie a.c., or
II.PP.SS. Mit
dealului și N
și Argeșului,
și Arhieriei
Calinic Arge
stitutul Teol
Sibiu și de la

În nume
delegat al P
Arapășu, Mi
de omagiere
redăm urmă

«Cu ini
profesor de
membru de
ierarh ale c
Bisericii no
rea tuturor :

Chipul
Sinod, ne în
de despărți
toare și înz
Personalitat
alegerii sal
«Care este
face ? Este
ce mi-a dă
nezeieștile
«încadrat în
rile țării»,
de-a lungul
sufletele cr

«În ace
cuvîntul, sc
cioși de pe
față de mu
vînd cu tir
practic loc
adeverînd
praznic al
m-a învred
aceasta vă
țarea sa, n
așa cum și
țare de cle
sa, cu toate

Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pace!».

Slujba prohodirii rămășițelor sale pămîntești a fost oficiată joi 5 iunie a.c., orele 12,00 de un impresionant sobor de ierarhi alcătuit din II.PP.SS. Mitropoliți Teoctist al Moldovei și Sucevei, Antonie al Ardealului și Nestor al Olteniei; PP.SS. Episcopi Gherasim al Rîmnicului și Argeșului, Emilian de Alba Iulia și Vasile al Oradiei; PP.SS. Episcopi și Arhieri vicari Justinian Maramureșanul, Lucian Tomitanul și Calinic Argeșanul — înconjurați de preoți, diaconi, profesori de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu, consilierii eparhiali din Sibiu și de la alte centre eparhiale.

În numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și ca delegat al Prea Fericitului Patriarh Dr. Iustin Moiescu, I.P.S. Teoctist Arapașu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, a rostit o vibrantă cuvîntare de omagiere a personalității și activității defunctului ierarh din care redăm următoarele fragmente :

«Cu inimile cernite ne despărțim acum de cel ce a fost eminentul profesor de Teologie și mitropolit al Ardealului, dr. Nicolae Mladin, membru de frunte al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ierarh ale cărui strădanii cărturărești și pastorale rămîn vii în istoria Bisericii noastre dreptmăritoare, rămîn înscrise în amintirea și prețuirea tuturor : ierarhi, preoți, colaboratori, studenți.

Chipul său de arhiereu al zilelor noastre, de membru al Sfîntului Sinod, ne îndreaptă luarea aminte, mai ales în aceste dureroase clipe de despărțire, la zestrea sa sufletească, la personalitatea sa cutezătoare și înzestrată de fiu al Bisericii, al patriei și al poporului nostru. Personalitate definită grăitor prin ineseși cuvintele rostite cu prilejul alegerii sale în jilțul marelui mitropolit Andrei Șaguna, cînd spunea : «Care este zestrea cu care pot veni în întîmpinarea chemării ce mi se face ? Este tot ceea ce am moștenit de la strămoși și părinți, tot ceea ce mi-a dăruit plaiurile țării, grajurile poporului și ale istoriei, dumnezeieștile haruri ale Bisericii». Și ca arhipăstor s-a simțit totdeauna, «încadrat în marea unitate românească și ortodoxă de pe toate plaiurile țării», iar «iubirea sa părintească s-a devărsat asupra păstoriiților de-a lungul și de-a latul Mitropoliei, înrourînd cu rîvna propovăduirii sufletele credincioșilor și clerului încredințat spre păstorie».

«În acest binecuvîntat ogor duhovnicesc, Mitropolia Ardealului, cuvîntul, scrisul și strădaniile sale au rodit în sufletele bunilor credincioși de pe plaiurile transilvane dragostea față de credința străbună, față de munca tuturor pentru înălțarea scumpei noastre patrii, promovînd cu timp și fără timp, în duhul iubirii evanghelice, ecumenismul practic local. Conștiința slujirii sale arhieresti a fost totdeauna trează adevărînd ceea ce a mărturisit în ziua primirii hirotoniei la luminatul praznic al Înălțării Domnului : ...«Nu' voi uita niciodată că Dumnezeu m-a învrednicit să fiu sfințit arhiereu la marele praznic al Înălțării. În aceasta văd un simbol și un îndemn, ca precum Mîntuitorul prin Înălțarea sa, nu s-a depărtat de la noi, ci e mereu prezent în Biserica sa, așa cum și eu consider înălțarea mea pe scaun de cinste nu ca o distanțare de cler și credincioși, ci ca o identificare și mai deplină cu Biserica sa, cu toate mlădițele ei, cu poporul».

«A fost, cum bine se știe, părinte și păstor bun al păstoritorilor săi din Transilvania; a urmat pilda vrednicilor săi înaintași, ierarhi de prestigiu ai Bisericii noastre; a strălucit pentru cristalizarea unității suflătești a credincioșilor ortodocși de pe străvechile plaiuri românești ale Transilvaniei; s-a străduit cu rîvnă și statornicie în promovarea ecumenismului. I-a fost cu deosebire scumpă ideea comuniunii de credință și aspirații a tuturor fiilor poporului nostru de pretutindeni și a vibrat puternic în cuvîntul său pentru ca duhul păcii și al frățietății între popoare să se sălășluiască pe pămînt. Astfel de împliniri au împodobit slujirea arhierască a mitropolitului Nicolae Mladin și, acestea, fără îndoială, vor rămîne înscrise în paginile de istorie ale Bisericii Ortodoxe Române».

Au mai vorbit: P.S. Episcop Vasile al Oradiei; Eminența Sa Episcopul Albert Klein, conducătorul Bisericii Evanghelice Lutherane C.A. — Sibiu; Eminența Sa Episcopul Nagy Gyula, conducătorul Eparhiei Reformate din Cluj-Napoca; P.S. Episcop vicar Justinian Maramureșanul; Pr. prof. Nicolae Neaga; Prot. Dănilă Luca; Arhid. prof. Constantin Voicu și Pr. vicar Dumitru Dan.

Șirul cuvîntărilor a fost încheiat de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, succesorul în scaun al răposatului Ierarh, care a spus, printre altele:

«Aș vrea în primul rînd să mulțumesc tuturor celor care, prin cuvîntul lor, au adus un ultim omagiu adormitului arhiepiscop și mitropolit Nicolae Mladin care pleacă acum dintre noi, acolo unde nu mai este durere, nici înrîstare, nici suspin».

«Așa cum s-a spus aici, a ieșit din activitate mai devreme decît s-ar fi convenit, mai devreme decît trebuie. O boală nimicitoare l-a obligat să-și întrerupă gîndurile, planurile, pastorația ierarhică, întreaga activitate cu care s-a făcut cunoscut ca profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu și ca mitropolit al Ardealului. În ultimii ani s-a întors aici la Sîmbăta, în chinovia sa. El a dorit să se întoarcă aici, între munții aceștia cu care sufletul și structura sa intelectuală aveau ceva comun».

«Trei mari mitropoliți ai Ardealului l-au avut aproape, l-au avut în atenție deosebită încă de pe cînd era tînăr, pentru că îi prețuiau inteligența deosebită și marea lui știință de carte. Nu a dezmițit atenția și prețuirea care i-a fost acordată și a dovedit că nu s-au înșelat atunci cînd i-au acordat credit și sprijin».

«La un moment dat și-a sintetizat idealul vieții sale prin alăturarea a patru cuvinte: altarul și amvonul, catedra și condeiul. Într-adevăr, pe toate acestea a știut să le imbine în mod cu totul și cu totul fericit. A avut grijă de restaurarea bisericilor, în vremea sa s-a construit o nouă clădire pentru biblioteca Mitropoliei și s-au făcut îmbunătățiri la tipografia eparhială. Ca dascăl de Teologie și hirotonisitor a asigurat succesiunea clericilor în toate bisericile Arhiepiscopiei Sibiului și, ca profesor, pentru întreaga Transilvanie. Pe amvon, cine nu știe cîtă vigoare, cîtă forță emana în momentul în care predica. Transmiterea tuturor un fel de fior prin care toți intrau în legătură directă cu

el, cu sufletul expunere față de unor idei prin care bine organizarea din sub:

«A propoziție Moralității, pentru tinuitatea, istorice asupra, iar desigur, teneza să ardeți și lili al poporului:

În istoria un mitropolit fi vor fruct vesnicie, ia

După d au participe

Încheierea pentru nostru româna, țimea greșelilor milostivească făcă parte. Vesnicie.

el, cu sufletul lui, cu ideile lui, și toți participau la ceea ce spunea. În expunere făcea dovada că este în posesia unei gândiri ordonate și a unor idei precise. Întotdeauna cuvântul lui era motivat de idei alese și bine organizate. Era mobilizator în tot ceea ce spunea. Oratoria sa venea din substanța convingerilor sale».

«A propovăduit pe Hristos, a fost un bun și mare profesor de Teologie Morală, a fost un mare luptător pentru unitatea Bisericii Transilvaniei, pentru unitatea întregii Biserici Românești. A propovăduit continuitatea, suveranitatea, unitatea neamului nostru, drepturile noastre istorice asupra Transilvaniei. Devenea tunet când vorbea despre acestea, iar despre suferințele seculare ale poporului Transilvaniei nu conținea să amintească, spre a îndemna la fapte pentru apărarea independenței și libertății în sfârșit dobândite. A fost cu adevărat un mare fiu al poporului românesc.

În istoria mitropoliților Transilvaniei Nicolae Mladin va rămâne ca un mitropolit mare și generațiile viitoare, fără îndoială, îi vor studia și îi vor fructifica opera. Cu ziua de astăzi, cu plecarea lui, el intră în veșnicie, iar pe pământ intră în istoria Bisericii Ortodoxe Române».

După depunerea sicriului în cripta dinainte pregătită cei prezenți au participat la creștineasca agapă de pomenire.

Încheind aceste modeste rînduri îi aducem și noi un gând de mulțumire pentru tot ceea ce a realizat în slujba Bisericii și a neamului nostru românesc și ne rugăm Dreptului Judecător să nu caute la mulțimea greșelilor noastre ci cu a sa bunătate și iubire de oameni să se milostivească și de robul său mitropolitul Nicolae Mladin căruia să-i facă parte de mîntuire.

Veșnică odihnă și pomenirea lui din neam în neam!

ALEXANDRU M. IONIȚĂ

DIN TRECUTUL BISERICII ȘI PATRIEI NOASTRE

CONTRIBUȚII LA ISTORIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE. DATE NOI DESPRE MITROPOLITUL TEODOSIE AL II-LEA AL MOLDOVEI

Pr. GRIGORE POPESCU
și GION D. IONESCU

Încercînd a întocmi istoria schitului Brazii¹ din imediată apropiere a orașului Panciu, județul Vrancea, cercetătorului i se deschid mai multe probleme în perspectiva rezolvării lor certe pe baze documentare. Una dintre acestea o constituie personalitatea fostului mitropolit Teodosie (al II-lea)² al Moldovei, care a trăit în secolul al XVII-lea și a fost unul dintre ctitorii aceluia schit.

S-a pornit de la cele două lucrări mai importante de istorie a Bisericii Ortodoxe Române: aceea a savantului martir Nicolae Iorga³ și aceea a Preotului profesor dr. Mircea Păcurariu⁴.

Cei doi autori amintiți susțin că în perioada amintită au existat doi mitropoliți ai Moldovei cu numele de Teodosie. Primul dintre ei, căruia N. Iorga i-a precizat și numele, Barbovschi, apare ca episcop de Rădăuți «după 25 martie 1598 și fuge în Polonia în mai—iunie 1600»⁵. Același Barbovschi și tot în opera lui N. Iorga, apare ca mitropolit al Moldovei între 1606—1608⁶. Pe cînd era un modest ieromonah la minăstirea Po-brata⁷, fusese ales de Petru Vodă Șchiopu ca învățător al fiului său, Ștefan, și probabil duhovnic al său.

Împreună cu Petru Vodă pleacă în Elveția; după moartea voievo-ului (Bolzano, în 1594) s-a înapoiat în țară⁸. Se pare că Movileștii au

1. *Documente privitoare la istoria schitului Brazii*, mss. dactilografiate, în continuare, *Doc. Brazii*.

2. S-a folosit adăosul «al II-lea», pentru a-l distinge de cel dintîi pomenit documentar.

3. N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vechii religioase a românilor*, ed. II-a, București, 1929.

4. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Române*, vol. I—III, București, 1980—1982.

5. N. Iorga, *op. cit.*, II, p. 336.

6. *Ibidem*, p. 326.

7. C. Bobulescu, *Două chipuri bisericesti* (în același volum cu Neamul Holbăneștilor), Chișinău, 1939, p. 1.

8. N. Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 238.

fost cei care scaunul eparal Moldovei. siastică, fiind tin, fiul lui Ie

Presupur giului în Elve de ani să reatare imposib dacă nu i s-a

În șirul un Teodosie, ca urmaș pe 1671—1674, c Duca (a doua

Se amint medievală a colul XVII, cu aripa lui mai mult sau

Cercetîn lui N. Iorga, tru distincție coincide cu p ințașul lui T. Psaltirei, car

Cum a a softei a muri polonilor, ab lonia, împre

Dumitra: lui Dosoftei I Iorga, Teodo ci pur și sin clarificarea c

Un alt a de-al doilea bovski din

O altă o Barbovschi r

Iată și a Liturghier, d

9. *Ibidem*,

10. *Ibidem*

11. *Ibidem*

12. În scu

Petricicu.

fost cei care l-au ridicat la treapta de arhiepiscop, încredințându-i mai întâi scaunul eparhiei Rădăuți, iar după fuga în Polonia, pe cel mitropolitan al Moldovei. Tot Movileștii l-au scos din această înaltă funcție ecleziastică, fiind suspectat că ar fi atentat la viața tânărului domn Constantin, fiul lui Ieremia Movilă⁹.

Presupunind că Teodosie Barbovschi ar fi avut în 1591 (data refugiului în Elveția) vârsta de 30 de ani, este greu de admis ca, după alți 63 de ani să reapară ca episcop. Nu numai vârsta de 93 de ani impune o atare imposibilitate, dar și faptul că fusese implicat într-un atentat, chiar dacă nu i s-ar fi dovedit vinovăția.

În șirul episcopilor de Roman, întocmit de N. Iorga, a fost trecut și un Teodosie, 1671—1674, având ca înaintaș pe Dosoftei (1659—1671) și ca urmaș pe Ioan (1674—1685)¹⁰. Perioada privind pe Teodosie (al II-lea), 1671—1674, ca episcop de Roman, corespunde cu domniile lui Gheorghe Duca (a doua) și a lui Ștefan Petriceicu.

Se amintește că instabilitatea domniilor, fenomen dureros în istoria medievală a poporului român, a consemnat în deceniul al 8-lea din secolul XVII, șapte schimbări, de domni în Moldova. Fenomenul a atins cu aripa lui nefastă și stabilitatea ierarhilor moldoveni, într-o măsură mai mult sau mai puțin asemănătoare.

Cercetându-se și șirul mitropoliților Moldovei din aceeași lucrare a lui N. Iorga, se vede rînduit și Teodosie, căruia i s-a adăugat de noi pentru distincție «al II-lea», în perioada 1674—1676—7¹¹. Această perioadă coincide cu prima și a doua domnie a lui Dumitrașco Cantacuzino¹². Înaintașul lui Teodosie la Mitropolie a fost același Dosoftei, versificatorul Psaltirei, care fusese înaintea sa și la Roman.

Cum a ajuns Teodosie în scaunul mitropolitan, cînd se știe că Dosoftei a murit abia în 1694? Ștefan Petriceicu voievod, trecînd de partea polonilor, abandonat de boieri, dar nu și de Dosoftei, s-a refugiat în Polonia, împreună cu mitropolitul său. Era în noiembrie 1673.

Dumitrașco Cantacuzino care i-a urmat la domnie, l-a adus în locul lui Dosoftei pe Teodosie de la Roman. De subliniat este că în tabelele lui Iorga, Teodosie nu mai este trecut cu numele Barbovschi, ca mai înainte, ci pur și simplu Teodosie, ceea ce aduce un argument în plus pentru clarificarea ce se dorește despre un al doilea Teodosie.

Un alt amănunt care vine în sprijinul acestei clarificări este că cel de-al doilea Teodosie nu apare și în șirul episcopilor de Rădăuți, ca Barbovschi din 1598, ci numai în lista episcopilor de Roman, în 1671—1674.

O altă observație ce se poate face este că Teodosie cu specificația Barbovschi nu apare niciodată la Roman.

Iată și alt argument grăitor în acest sens. Este mențiunea de pe un Liturghier, donat de Teodosie al II-lea minăstirii Bogdana. Mențiunea

9. *Ibidem*, vol. I, p. 236 și II, p. 326.

10. *Ibidem*, vol. II, p. 336.

11. *Ibidem*, p. 326.

12. În scurtul interregnum dintre cele două domnii a domnit Ștefan voievod Petriceicu.

a fost scrisă de însuși fostul mitropolit pe când era încă în acea înaltă funcție. «Teodosie arhiepiscop și mitropolit a dat această Liturghie sfinței monastiri Bogdana, unde este hramul Pogorîrea Duhului Sfînt, ca să-i fie lui vecinică pomenirea. Iară cine se va încerca a o fura sau a o lua, să fie blestemat. Amin. În anul 7185 (1675) septembrie 1»¹³. În această mențiune personală nu s-a folosit numele de Barbovschi, semn că nici nu-l avea.

Este nimerit să se mai amintească cel puțin două din multele documente ale deceniului al nouălea din veacul în cauză, pe care Teodosie și-a pus semnătura. Unul datează din 25 aprilie 1686 și se referă la cele 5 pogoane de vie din Odobești pe care Ursa, soția lui Moțac, le dăruia minăstirii Mera. La semnături pentru întărire semnează și «Theodosie biv arhiepiscop și mitropolit Suceavschi»¹⁴.

Cel de al doilea a fost scris la 5 decembrie 1687 și se referă la o danie a preotului Ion Ciochină și Nicolae Murguleț postelnic către aceeași minăstire Mera. Pe acesta este semnat ca mărturie și «Theodosie proin mitropolit Moldovlahiei»¹⁵.

Iată dar că Teodosie mitropolit despre care se amintește mai ales în a doua jumătate a sec. XVII nu poate fi unul și același cu Teodosie Barbovschi. Trebuie să se rețină că după 1677, Teodosie al II-lea este menționat în mod invariabil ca biv sau proin, adică fost mitropolit, ceea ce înseamnă că nu a mai îndeplinit niciodată funcția de mitropolit.

Teodosie a păstorit în scaunul mitropolitan al Moldovei aproximativ doi ani, adică pînă în 1676. A fost înlăturat de același voievod Dumitrașco Cantacuzino, care l-a trimis în surghiun, la minăstirea Sfințului Sava. Negreșit că «pentru jacurile ce au jecuit (Dumitrașco voievod) fără de ispravă luîndu-le oamenilor pîinea, bucatele și vitele»¹⁶, adversarii săi s-au folosit de «pira organizată» către Înalta Poartă care l-a alungat din domnie de trei ori. În adevăr, Dumitrașco Vodă instaurase în Moldova un aspru sistem fiscal¹⁷.

Mitropolitul Teodosie, fiu din popor și slujitor devotat credincioșilor pe care-i păstorea, probabil că l-a musturat pe acest domn abuziv și scîrbavnic¹⁸. A fost cauza care i-a adus îndepărtarea și persecuția despre care Teodosie a scris în diata sa, datată 14 octombrie 1691. «Și trecîndu-se mulți ani, pre noi ne-au lovit multe scîrbe și prăzi despre Dumitrașco Vodă. Și mai pre urmă ne-au lovit foarte mare și grea boală fiind noi la Cruce»¹⁹, adică la schitul de la Brazilii.

După îndepărtarea sa din scaunul mitropolitan, Teodosie și-a petrecut restul vieții la minăstirea Bogdana. Minăstirea Bogdana îi datora în primul rînd îndemnurile și stăruința depuse de Teodosie al II-lea pe

13. Glicherie Lovin, *Monastirea Bogdana din județul Bacău*, Chișinău, 1926, p. 9.

14. Aurel V. Sava, *Documente putnene*, Focșani, 1929, p. 29—30.

15. *Ibidem*, p. 35.

16. *Istoria Românilor*, vol. III, București, 1964, p. 25.

17. Dan Sămîntănescu, *Drumurile lui Ion Neculce*, București, 1984, p. 32.

18. *Cronica lui Ion Neculce copiată de Ioasa Luca*. Manuscrisul «Mihail», București, 1980, p. 20.

19. Arhivele Statului, București, Mss. 584, f. 19v-20 și Mss. 591, f. 15 v-10 v.

lingă marele întemeieze și întimplat.

Starețul schitului Br Bogdanei în După Glicher Bogdanei «amintit mai retragă în p mari supraf investit o p tului Brazilii

Apoi, s precis din F prin Foșcan

Cercetă originar dir fi avut un f și satul Bec urmașii lui covu de Sus

În fine, Românească urmă motiv Julia, episc nu numai p amintește ș capul tirgul din porunci veja²⁰.

Datorit răpit din lo preală zece ascunse I

Din inf Teodosie al

20. Arhi
21. Idem
22. Glic
23. C. Bc
24. Arhi
- Moldovei, V/4
25. N. Io
26. C. Bc
- Chișinău, 1936
27. Idem
28. N. Io
29. Arhi
30. Pr. p

lingă marele logofăt Solomon Birlădeanu și soția acestuia, Ana, ca să întemeieze și să doteze cu odoare și moșii această minăstire, ceea ce s-a și întâmplat în 1660²⁰.

Starețul Dimitrie și ctitorul din 1834 al unor biserici și paraclise ale schitului Brazii²¹, precum și protosinghelul Glicherie Lovin, stareț al Bogdanei în 1926, îl socotesc pe Teodosie al doilea ctitor al Bogdanei. După Glicherie, Teodosie era înrudit cu familia Birlădeanu și ar fi dăruit Bogdanei «multe odoare» printre care și Liturghierul despre care s-a amintit mai înainte²². Trei motive l-au determinat pe Teodosie să se retragă în părțile de sud-est ale Moldovei. Aici cultura viței de vie ocupa mari suprafețe ea aducând serioase ciștiguri²³. Se știe că Teodosie și-a investit o parte din veniturile sale în vii pe care le-a dăruit apoi schitului Brazii și minăstirii Bogdana²⁴.

Apoi, se pare că Teodosie al II-lea era originar din acea zonă, mai precis din Focșani. Nicolae Iorga a scris că Teodosie «mai trăia în 1687 prin Focșani, îndeletnicindu-se cu gospodăria sa de mazil»²⁵.

Cercetătorul C. Bobulescu a aflat că Teodosie Clipa-Barbovschi era originar din nordul Moldovei. Tatăl său se numea Eremia. Teodosie ar fi avut un frate Drăgan și o soră Anușca. Cei doi frați au stăpinit moșia și satul Becești. Teodosie a donat jumătatea sa din Becești nepoților săi, urmașii lui Drăgan²⁶. Descendenții ai acestora locuiau prin 1800 în Vi-covu de Sus²⁷.

În fine, Teodosie a ales această zonă și datorită apropierii de Țara Românească, unde s-ar fi putut refugia în caz de prigoană. În acest din urmă motiv, Teodosie ar fi avut exemplul fostului mitropolit de Alba Iulia, episcop de Făgăraș și de Strehaia, Daniil, căruia Teodosie i-a fost nu numai prieten, ci și duhovnic. Despre legătura dintre cei doi arhieri amintește și un act de cumpărare împreună a unei bucăți de teren «la capul târgului Focșanii de Sus»²⁸. Aceiași arhieri cercetaseră împreună din porunca lui Constantin Duca voievod, o plingere a minăstirii Soveja²⁹.

Datorită acestei prietenii, după moartea lui Daniil, Teodosie a fost răpit din locuința sa de trimișii lui Șerban Cantacuzino, și «pus la popreală zece săptămîni», ca să destăinuiască³⁰ prigonitorilor săi, «unde ascunse Daniil avutul minăstirii Cotroceni».

Din informațiile ce se pot culege relativ la viața fostului mitropolit Teodosie al II-lea se desprind două trăsături deosebite. Era foarte apro-

20. Arhivele Statului, Mss. 550 (condica m-rii Bogdana), f. 15.

21. Idem, *Schitul Brazii*, LXXII/2.

22. Glicherie Lovin, *op. cit.*, p. 8.

23. C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 6 și 7.

24. Arhivele statului Buc., Mss. 591, f. 17 v; Schitul Brazii, IX/13, III, 3, Mitrop. Moldovei, V/1.

25. N. Iorga, *op. cit.*, I, p. 397.

26. C. Bobulescu, *Neamul Holbănești și al episcopului Gherasim Clipa Barbovschi*, Chișinău, 1939, p. 9.

27. Idem, *Din viața mitropolitului Veniamin Costachi*, Chișinău, 1933, p. 136.

28. N. Iorga, *Studii și documente*, VII, București, 1901, p. 321—322, nr. 23.

29. Arhivele Statului București, *M-reă Soveja*, pachet V, doc. 9.

30. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *op. cit.*, vol. II, p. 108.

piat semenilor săi, cărora le venea în ajutor prin sfaturi și asistență în cazul diverselor tranzacții (vinzări, schimburi, donații, arendări etc.). Semnătura sa ca martor dădea o putere de încredințare deosebită actelor respective. Asemenea înscrisuri (zapise, diate etc.) purtând mărturia unui fost mitropolit, obligau atât părțile în cauză, dar mai ales instanțele la care s-ar fi recurs, să respecte întocmai prevederile și mențiunile din cuprinsul lor. Este suficient a cerceta volumul IV și suplimentul I din culegerea de documente moldovenești, aflate în păstrarea Arhivelor Centrale din București³¹, pentru a ajunge la această constatare.

Cea de a doua trăsătură a caracterului său este dragostea pentru sfintele locașuri de cult : bisericile. Iată ce scrie el în diata sa din 1691 : «Facem știre tuturor cui se cuvine a ști, pentru orînduiala vieții noastre, că avînd noi mare rivnă către zidirea sfintelor biserici și pre unde, cum și ce am putut zidi, Dumnezeu știe»³². Indemnurile și sprijinul acordat multor ctitori de asemenea locașuri, cum este cazul marelui logofăt Solomon Birlădeanu, ctitor al mînăstirii Bogdana, precum și ctitorirea de către el însuși, printră care și reclădirea bisericii schitul de la Cruce³³, căruia i s-a zis mai tîrziu de la Brazi sau schitul Brazii³⁴ — stau mărturie netăgăduită.

În aceeași diată a scris... «vrut-am... și pre apa Zăbrăuțului să facem o sfință biserică... pentru care... sîrguit-am dimpreună cu al nostru iubit fiu (sufletesc) Zaharia... clucer»³⁵.

Împrejurările i-au stat împotriva și anii au trecut ; îmbătrînd și temîndu-se că nu va avea timpul necesar, a mai scris că : «Ridicînd Dumnezeu pre fiul nostru (sufletesc), pre sfinția sa chir Lavrentie la cinstea arhierescă³⁶, datu-i-am poroncă, cum Dumnezeu l-a învrednicit, să ridice aceea casă dumnezeiască»³⁷.

Dintre toate ctitoriile sale cunoscute astăzi, Teodosie a iubit cel mai mult pe cea de la Cruce. Aceasta reiese tot din diata citată : «Și văzînd că mi se scurtează viața și n-oi putea să fac ce am gîndit pe Zăbrăuț și pîripindu-mă slăbiciunea, zis-am (fiului meu, diaconul Lavrentie)³⁸ de au pus (în scrisoarea de moarte, adică diata) toate moșiile, cite aveam de cumpărături și de danie la ținutul Putnii să fie toate (ale) acei bisericuți (de) la Cruce. Și nu au fost puține»⁴⁰.

Spre nefericirea acestui cumințe și echilibrat ierarh, viața nu i-a fost scurtată de slăbiciunea firească a trupului, ci de sabia unor tătari.

31. *Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale*, cinci volume și un supliment, ultimele în București, 1975.

32. Arhivele Statului, București, Mss. 584, f. 19 v-20 și Mss. 591, f. 15 v-16 v.

33. Arhivele Statului București, *Schitul Brazii*, LXVIII, 3 și LXIX/9.

34. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, vol. II, p. 108, crede că cele două denumiri nu se referă la unul și același edificiu.

35. Diata citată mai înainte.

36. *Ibidem*.

37. *Ibidem*.

38. Arhierul Lavrentie a fost episcop la Rădăuți (1686—1702) și apoi la Roman (1702—1706).

39. C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 57.

40. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *op. cit.*, vol. II, p. 118.

Nici un pierit fostul

În aceea fostul mitroscria că proi din soborul s

În schir despre marti Tradiția acea sericilor ch povestește că Apoi «am m dosie ctitoru mormintul, a urmă, am săj și scoțindu-l

Am găsi capul era cu Apoi, cu sob mormint, zid se slujește S

În altă i mitrie a men mitropolit. «meu în țintirica veche și rele răposatu mai sus, la ce

Și săpîn capul l-am gi cum iaste ști dincioși.

Și am po 140 de ani și cile cu dinții dus în peșter rînți și să-i f

Iară acu bisericii cei bor și s-au p și s-au cîntat tului meu s-a

Și iarăși ca să stea spr

41. N. Iorg

42. Glicher

43. Arhive

Nici un document al vremii nu amintește nimic de modul în care a pierit fostul mitropolit. Nici cel puțin data morții sale nu se cunoaște.

În această privință, Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu aproximează că fostul mitropolit a trăit «până după 15 august 1694»⁴¹. Nicolae Iorga scria că proin mitropolitul Teodosie «mai trăia în 1697»⁴². Nici tradiția din soborul schitului n-a păstrat data morții lui Teodosie.

În schimb, tradiția din schit și nu numai ea, a păstrat unele știri despre martiriul lui Teodosie al II-lea : «ucis de tătari prin decapitare». Tradiția aceasta a fost transpusă în scris de un alt ctitor și stareț al bisericilor schitului Brazii, Dimitrie, prin 1842. Iată ce scria acesta : «Se povestește că sfârșitul vieții sale s-au întâmplat la Cruce, tăiat de tătari». Apoi «am mai socotit să fac ceva pentru mormîntul preasfințitului Teodosie ctitorul numitelor locașuri și privind starea locului unde era mormîntul, am săpat dinții spre răsărit și l-am nimerit la picioare. Pe urmă, am săpat pe rînd și am găsit tot trupul însă numai oasele goale, și scoțîndu-l, le-am spălat cu vin și le-am așezat într-un sicriaș.

Am găsit și o cărămidă mare sub cap, scriind numai numele lui. Și capul era cu gura în gios pe cărămidă, precum au fost tăiat de tătari. Apoi, cu sobor de preoți, l-am prohodit după rînduială și l-am pus în mormînt, zidit în pămînt în peștera de gios, unde este bisericuță și unde se slujește Sfînta Liturghie»⁴³.

În altă însemnare a sa, rămasă într-o condică a schitului Brazii, Dimitrie a menționat mai multe amănunte relativ la reînhumarea fostului mitropolit. «Apoi, cu voia lui Dumnezeu, am vrut să-mi fac mormîntul meu în țintirim la Brazii, tocmai în mijlocul locului, unde au fost biserică veche și săpînd adînc de șase palme gospod, am găsit locul la picioarele răposatului mitropolit Teodosie, ctitorul schitului Brazii, ce se arată mai sus, la capul mormîntului meu.

Și săpînd în sus, i-am găsit tot trupul deplin, înșirate oasele, iar capul l-am găsit cu gura în gios, pus pe cărămidă mare în cornuri, precum iaste știut că au fost tăiet de tătari și îngropat noaptea de niște credincioși.

Și am potrivit locul, precum au fost acea veche bisericuță de acum 140 de ani și am luoat toate oasele și le-am spălat cu vin și capul și făl-cile cu dinții, cîți au mai avut și le-am așezat într-un sicriaș și le-am dus în peșteră și aștept pe după Sfînta Înviere, ca să adun sobor de pă-rinți și să-i facem prohodul cu tot șartul spre vecinica pomenire...

Iară acum, la luna aprilie 24, a dooa zi de Sfîntul Gheorghe, hramul bisericii cei mari, s-au plinit cele de mai sus scrise, că am slujit cu sobor și s-au pomenit ctitorul cel mare și s-au și făcut prohod cu adunare și s-au cîntat deasupra oaselor numitului arhieru și pe piatra mormîntului meu s-au slujit panahida.

Și iarăși am dus oasele acelea cu sicriașul în peșteră, într-o ocnică ca să stea spre veșnica pomenire. Era în 6 mai 1842.

41. N. Iorga, *op. cit.*, vol. I, p. 396.

42. Glicherie Lovin, *op. cit.*, p. 16.

43. Arhivele Statului București, Mss. 591, f. 27—28.

Iată ce a scris modestul ieroschimonah după două luni. «Cheltuiala ce se face cu zidirea din țintirim la schit, la Brazii, unde mi-am gătit lăcașul de veci, adică mi-am săpat mormîntul meu din sus de brad, unde au fost bisericuța cea veche a mitropolitului Teodosie ce l-am și găsit acoloa îngropat și l-am dus în peșteră și după ce l-am și prohodit cu sobor, l-am astrucat în mormîntul meu acolo ce era zidit, unde am socotit că am schimbat.

Am luat eu mormîntul preasfinții sale din țintirim și i-am dat pe al meu, de vreme ce eu nu m-am socotit a fi vrednic ca să mă îngroape acolo, după a mea săvîrșire, fiindcă acum, acolo în peșteră se slujește Sfînta Liturghie.

Ci eu, afară, ca un păcătos, acolo am voit a fi îngropat și mi-am gătit și racla și hainele îngropării tot acolo.

Și ce se va cheltui rînduri se va însemna mai gios, spre știință. Anul 1842 iulie 20.

Dimitrie ieroshimonah, stareț ot Brazii»⁴⁴.

Revenind la starea de lucruri din Moldova sfîrșitului de veac al XVII-lea, amintim că țara se găsea sub amenințarea Imperiului otoman și a altor puteri ale vremii. Într-un volum de documente turcești⁴⁵, se găsesc destule referiri la acea stare. Se citează două din ele, unul din 1694⁴⁶ și altul din 1695⁴⁷, semnat de sultanul Mustafa al II-lea, ambele din timpul domniei lui Constantin Duca voievod. Amîndouă dezvăluie că unele ținuturi ale Moldovei erau, nu numai ocupate dar și jefuite de polonezi, de cazaci, iar altele pur și simplu devastate de tătarii nogai.

Pe bună dreptate, un istoric al orașului Focșani scria prin 1906 : «pe aici s-au învărtit în atîtea rînduri hoardele tătarilor năvălitori... apoi nemți... ruși, cazaci, turci... au prădat și devastat... nimeni nu era sigur de avutul și chiar de viața sa. Totul era pradă năvălitorilor»⁴⁸.

Să se cerceteze și Cronica lui Ion Neculce, contemporan acelor vremuri de cruntă restriște. Iată că în iarna anului 1674, din ordinul Porții au iernat în Moldova 40.000 de tătari pentru a-l apăra pe Dumitrașco Cantacuzino, de la care Teodosie suferise atîta. «Decii, au intrat tătarii în țară ca lupii într-o turmă de oi, de s-au așezat la iernatic prin sate pe la oamenii... Jară tătarii sînt lupi apucători ; pradă, robesc, bat și căznesc pe creștini, neavînd grijuri, nici strîmtoare de la mirzașii lor. Mîncat-au tot, și pline și dobitoc, și au jăcuit tot pină la un cap de ață. Pe mulți i-au robit pe furis, femei, fete, copii. Rămîneau bieții oameni cu sufletele, bătuți, stlciți și strîncinați, precum era mai rău... caznele și ucisăturile de la tătarii»⁴⁹.

44. Arhivele Statului, București, Mss. 593, f. 45.

45. Gemil Tahsin, *Relațiile jărilor române cu Poarta Otomană, Documente turcești*, București, 1984.

46. *Ibidem*, doc. nr. 206, p. 422—427.

47. *Ibidem*, doc. nr. 208, p. 428.

48. Dumitru F. Caian, *Istoricul orașului Focșani*, Focșani, 1906, p. 73.

49. *Cronica...*, op. cit., p. 18.

Și încă
Duca : «purce
veste pe Oitu
iar în țară la

Dar ce c
rilor de tătar
hia tătarilor ?
șitei, în 1698,

Cu mare
giuit să spun
tarii l-au dec
una și aceeaș
clusiv cronic
bovschi, «l-a
schitului Braz
nat pe mulți, i

În compl
boltit, tencuit
osemintele un

50. *Ibidem*,
51. *Ibidem*,
52. Arhivele
53. Grigore
Vrancea, mss. d

Și încă un citat din al doilea an de domnie al lui Constantin Duca : «purces-au un soltan cu citeva mii de tătari de au lovit fără de veste pe Oituz în Țara Ungurească de au prădat trei zile, cit au putut... iar în țară la noi, au mâncat și au stricat tot»⁵⁰.

Dar ce cronică putea înregistra și năvălirea pilcurilor sau bulucurilor de tătari răzlețe de sub conducerea unor mirzaci mai mici în ierarhia tătarilor ? Un asemenea grup răzleț trebuie să fie ajuns pe valea Sușitei, în 1698, și să fi pus capăt vieții mitropolitului Teodosie.

Cu mare probabilitate «lupii» care l-au ucis, mai întâi l-au schingiuit să spună unde se aflau banii și odoarele schitului. Apoi, grăbiți, tătarii l-au decapitat. Concluzionînd, apreciem că nu poate fi vorba de una și aceeași persoană, cum lasă a se înțelege unele izvoare scrise, inclusiv cronica lui Ion Neculce, care însemnează că pe Teodosie Barbovschi, «l-au scos din casă cu necinste» în 7183 (1674)⁵¹, și cronicarul schitului Brazii, Dimitrie stareț, la 1842⁵². Numele Barbovschi i-a fascinat pe mulți, inclusiv pe Neculce.

În complexul subteran de la Brazii, păstrat pînă astăzi, în paraclisul boltit, necuit și zugrăvit se află, depuse în «ocnița» zidită de Dimitrie, osemintele unui mare ierarh al Moldovei⁵³, Teodosie al II-lea.

50. *Ibidem*, p. 66.

51. *Ibidem*, p. 20.

52. Arhivele Statului București, Mss. 591, f. 27—28.

53. Grigore T. Popescu, Gion D. Ionescu, *Monografia schitului Brazii din județul Vrancea*, mss. dactilografiat.

INFLUENȚA ARTEI BIZANTINE ÎN ȚARA ROMĂNEASCĂ ÎN SECOLUL AL XIV-LEA *

Drd. MIHAI SPĂTARELU

După prima perioadă de înflorire a artei bizantine din timpul împăratului Justinian (527—565) și a succesorilor săi și după cea de a doua, care s-a conturat în epoca împăraților Macedoneni (867—1057) și Comneni (1081—1185), Bizanțul a avut o ultimă perioadă de vîrf în artă, aceea a așa-numitei «Renașteri paleologe». Restaurarea Imperiului a dus cu sine și o renaștere a artelor plastice atît în Constantinopolul Paleologilor, eliberat de nelegitimă stăpînire latină, cît și în alte părți ale Imperiului: școala cretană, școala macedoneană și, din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, cea din Mistra.

Stilul bizantin al acestei renașteri artistice s-a răspîndit și în alte zone grecești ca Trapezantul, Crimeea, Mistra, insulele grecești, precum și în întreg spațiul sud-est european. Aici mai ales, stilul bizantin a căpătat unele adaptări regionale și interpretări locale, avînd un rol esențial în evoluția artelor naționale. Dacă pe plan politic perioada Paleologilor a însemnat un declin încheiat cu căderea Constantinopolului (1453), pe plan artistic, ea a fost de o importanță considerabilă, punînd pecetea artistică pe dezvoltarea artelor popoarelor din jur.

Așa-numitul «stil al Paleologilor» a fost adoptat de toate popoarele ortodoxe, devenind un normativ al Bisericii răsăritene în toate ramurile ei naționale. Se poate vorbi de un «Byzantine Commonwealth» în artă pentru întreg spațiul sud-est european, substratul bizantin datorîndu-i-se aspectul unitar al artei din această zonă geografică. Istoriografia artei bizantine include, de altfel, adesea arta bulgară, sîrbă, românească și rusă în orizontul artei bizantine provinciale. Astfel, arta secolului al XIV-lea are un aspect îndoit: național și supranațional, după cum în arta bizantină împărțirea se face în metropolitan și provincii¹.

În studiul relațiilor artistice dintre Bizanț și Țara Românească, secolul al XIV-lea ocupă un loc cu totul deosebit, întrucît este marcat de două evenimente corelate: cristalizarea statului feudal și organizarea bisericească corespunzătoare, cea mitropolitană. Reflexele transmise de către arta bizantină în acest veac, nu numai aici, ci și în Moldova și Transilvania, au fost determinante pentru structura și concepția artei românești medievale, rămînînd dominante pînă la sfîrșitul secolului al

* Lucrare de seminar, alcătuită în cadrul cursurilor pentru doctorat în Teologie, la Catedra de Bizantinologie, sub îndrumarea D-lui Prof. dr. EMILIAN POPESCU.

1. Ana Maria Musicescu, *Bizanțul și arta țărilor românești* (sec. XIV — prima jumătate a secolului XV), în «Buletinul monumentelor istorice», XL (1971), nr. 3, p. 5.

XVIII-lea². Caracteristicile renașterii Pa

În epoca nerale, mai a de pe vremea reala condiții ideologie cui atitudine er dinastiei ma politic popo manent cu pentru repre decoruri pi nului și a M Caracteristic cercetători, și al exilulu drept o «re antice se ob

Renaște Biserică⁶, ș pereții inter corative, în de sus repr atunci cînd torite în ac (Foethiye I (Kahryie D:

2. Corina

3. Pr. Pr

I—II, în «Stud

4. I. D. I

în «Glasul Bis

5. Steve

Idem, *L'art b*

Bizantin

nașterii paleo

niatura armei

6. Statul

la serviciile

1964, p. 5.

7. Steve

8. Moza

Istoria pictur

XVIII-lea². Pentru descifrarea lor este însă nevoie să fie schițate caracteristicile renașterii Paleologilor și schimbările intervenite în secolul renașterii Paleologilor și schimbările intervenite în secolul al XIV-lea.

În epoca Paleologilor, arta bizantină și-a modificat trăsăturile generale, mai ales în pictură. A părăsit înălțimile senine ale spiritualității de pe vremea de glorie a dinastiei macedonene, pășind către umila, dar reala condiție umană a tuturor credincioșilor, anticipând oarecum, ca ideologie culturală, Umanismul și Renașterea din apusul Europei. Această atitudine era cerută și de împrejurările politice, întrucât, în vremea dinastiei macedonene, Imperiul avea încredere în sine însuși, dominând politic popoarele din jur, iar sub Paleologi, Bizanțul se confrunta permanent cu pericolele externe³. Întîlnim, de asemenea, o predilecție pentru reprezentările din natură și un stil mai emoțional în conținut, decoruri picturale în mozaic și scene specifice din viața Maicii Domnului și a Mîntuitorului; în marea lor majoritate, inspirate din apocrife⁴. Caracteristicile acestei arte au fost determinate, spun cei mai mulți cercetători, de reînnoirea conștiinței elenice în răstimpul ocupării latine și al exilului de la Niceea. De aceea, se poate califica această renaștere drept o «renaștere grecească, elenică»⁵, în care înriurirea modelelor antice se observă foarte ușor.

Renașterea paleologă, promovată atît de curtea imperială cît și de Biserică⁶, și-a pus amprenta pe multe din monumentele vremii. Astfel, pereții interiori ai edificiilor imperiale erau îmbrăcați cu materiale decorative, îndeosebi cu plăci de marmură policrome, care aveau în partea de sus reprezentările cele mai însemnate, mozaicurile, sau frescele, atunci cînd nevoile financiare nu erau împlinite⁷. Dintre bisericile ctitorite în această perioadă se pot aminti: Theotokos Paumakaristos (Foethiye Djami) — sec. XIII; biserica veche a mînăstirii Chora (Kahryie Djami), exemplul cel mai de seamă al artei paleologe mature⁸,

2. Corina Nicolescu, *Moștenirea artei bizantine în România*, București, 1971, p. 12.

3. Pr. Prof. Sebastian Chilea, recenzie la Charles Delveye, *Arta bizantină*, vol. I—II, în «Studii Teologice», XXX (1978), nr. 1—2, p. 173.

4. I. D. Ștefănescu, *Pictura murală bizantină. Monumente celebre (sec. VI—XIV)*, în «Glasul Bisericii», XIX (1960), nr. 9—10, p. 799.

5. Steven Runciman, *The last Byzantine Renaissance*, Cambridge, 1970, p. 22; Idem, *L'art byzantin*, în *La civilisation byzantine (330—1453)*, Paris, 1934, p. 291.

Bizantinologul englez a găsit și unele trăsături comune între reprezentările renașterii paleologe și pictura Renașterii din Italia într-o altă provincie bizantină, mînată armeană.

6. Statul bizantin și Biserica au fost, aproape în exclusivitate, cei care au apelat la serviciile artei bizantine; vezi Heinrich L. Nickel, *Byzantinische Kunst*, Leipzig, 1964, p. 5.

7. Steven Runciman, *L'art byzantin*, în *op. cit.*, p. 280.

8. Mozaicurile au fost terminate în jurul anilor 1315—1320. Vezi Viktor Lazarev, *Istoria picturii bizantine*, vol. III, București, 1980, p. 12.

ambele în Constantinopol; Sf. Nicodim din Atena (sec. XIII); Sfinții Apostoli și Sf. Ecaterina din Tesalonic (sec. XIII—XIV); apoi, tot în Macedonia, bisericile din Castoria și Sf. Clement din Ohrida (XIV), cîteva biserici din Mistra, capitala Moreei, între care Sf. Dumitru (aprox. 1320), Panaghia Brontocheion (aprox. 1290—1295), biserica minăstirii Perivleptos (1340—1360); Pantanassa, remarcabilă prin frumusețea decorului exterior, Panaghia Parigoritissa (sec. XIII) din Arta; Sf. Ioan din Mesembria (XIV); Sf. Sofia din Monemvasia (sec. XIII—XIV); apoi cîteva biserici athonite, mai semnificative fiind Pantocrator (1363) și Esfigmenu (XIV), catedrala mitropolitană Panaghia Hrysokephalos din Trapezont (sec. XIII) și altele⁹.

O schimbare, însemnată, bazată pe tradiție, a intervenit în pictura din timpul Paleologilor odată cu mișcarea isihastă. Victoria isihăștilor, la mijlocul secolului al XIV-lea, reprezenta din punct de vedere politic victoria partidului monastic asupra celui laic. În asemenea împrejurări, deosebit de importante pentru spiritualitatea bizantină, era normală o revenire la pictura mai duhovnicească, hieratică de pe vremea Macedonenilor. Chipurile au căpătat din nou o expresie mai severă și mai solemnă, iar forma corpurilor a început să fie tratată nu cu obișnuitele tușe și pete de lumină libere, ci prin linii uscate, subțiri și dese¹⁰. Isihasmul se opune prin aceasta idealizării frumuseții fizice a omului.

Ajuns pe pămînt românesc, isihasmul a înfruntat, conform principiilor sale, influențele pe care pictura noastră murală le primise din centrele renașterii paleologe. Astfel, mișcările care exprimă stări emoționale, specifice renașterii paleologe, au fost temperate de influența isihastă din pricina secolelor XIV—XV în tot spațiul sud-est european¹¹.

Această direcție a artei bizantine a fost întărită în Țara Românească odată cu reorganizarea monahismului de către călugărul Nicodim și susținută consecvent de către ierarhii de la Argeș și Severin. Prezența acestora din urmă, de-a lungul a aproape un veac, la conducerea mitropoliei Țării Românești este indispensabilă în înțelegerea legăturilor foarte strînse ale artei acestei provincii cu Bizanțul¹². Este știut faptul că patriarhii isihăști au fost principalii autori ai recunoașterii mitropoliei de la Argeș și ai întăririi erarhiei muntene în acest duh, prin conducători veniți din marile centre isihaste, cum e cazul cu Hariton, fost

9. *Ibidem*, passim; Grigore Nandriș, *Umanismul picturii murale postbizantine din estul Europei*, vol. II, București, 1985, p. 224; Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Arta bizantină*, în *Liturgica generală*, București, 1985, p. 391—396.

10. Viktor Lazarev, *op. cit.*, vol. III, p. 38.

11. Romen Theodorescu, *Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești (secolele X—XIV)*, București, 1974, p. 235.

12. Ana Maria Muscescu, *op. cit.*, p. 7.

protos al Sf. M. mai de mult de precum cele de de venirea lui exclusiv în ser

În afara a influențele în apropiat, Dobr mun cu Imperi ceptînd unele Jos (971), final găsit aici împesc numeroas ție să se refle ales, în secolt nească. Există nirea și dincotul care de at asigurînd ieși liei¹⁴. Legătur foarte probat dacă nu chia: a lui Basarat domniei¹⁶, le dezvoltat în Iachint la Cu Românești, i venit «terrari

O altă s amprente ba cipante la aș fluența sirbe

13. Tit Sib în «Biserica O

14. C. C.

358; Idem, *În*

LXXXVII (1955

15. Răzva

16. C. C.

17. Răzva

tate a fost er

domnească de

18. Ana I

protos al Sf. Munte. Pe de altă parte, monahismul românesc era legat mai de mult de cel athonit sau de alte centre isihaste mai apropiate, precum cele de la Paroria și Kilifarevo¹³, putînd să susțină și înainte de venirea lui Nicodim această direcție a artei bizantine și s-o pună exclusiv în serviciul Bisericii.

În afara acestor coridoare culturale, arta bizantină și-a transmis influențele în Țara Românească prin intermediul unui ținut mult mai apropiat, Dobrogea. Acest străvechi pămînt românesc a făcut corp comun cu Imperiul bizantin, de-a lungul a mai bine de o mie de ani, exceptînd unele mici intreruperi. După revenirea bizantină la Dunărea de Jos (971), finalizată cu organizarea themei Paristrion, arta bizantină și-a găsit aici împrejurări mai prielnice de dezvoltare, așa cum o mărturisesc numeroasele descoperiri arheologice. Era normal ca această situație să se reflecte și în stînga Dunării, în toată această perioadă și, mai ales, în secolul al XIV-lea, după înființarea statului feudal Țara Românească. Există mărturii istorice că Țara Românească și-a întins stăpînirea și dincolo de Dunăre, pe ambele maluri, la nord de Deltă, în ținutul care de atunci a primit numele de Basarabia și în Dobrogea, acestea asigurînd ieșirea la mare prin porturile dunărene ale Brăilei și Chilieii¹⁴. Legături între mitropolia Vicinei și curtea lui Basarab I au existat foarte probabil din timpul păstoririi lui Macarie, contemporanul său, dacă nu chiar din secolul al XIII-lea¹⁵. Cu toate că stăpînirea politică a lui Basarab I în Dobrogea se pare că a încetat în partea ultimă a domniei¹⁶, legăturile mitropoliei de la Vicina cu Țara Românească s-au dezvoltat în secolul al XIV-lea atît prin strămutarea mitropolitului Iachint la Curtea de Argeș (1359) cît și prin extinderea granițelor Țării Românești, în timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn (1388—1391), devenit «*terrarum Dobroticii despotus*»¹⁷.

O altă serie de reflectări ale artei bizantine s-au transmis cu unele amprente balcanice, din mediul șirbesc sau bulgăresc, amîndouă participante la așa-numitul ecumenism ortodox al artei bizantine¹⁸. Dacă influența sirbească este ușor sesibilă spre sfîrșitul secolului în arhitec-

13. Tit Simedrea, *Viața Mînăstirească în Țara Românească înainte de anul 1370*, în «*Biserica Ortodoxă Română*», LXXX (1962), nr. 7—8, p. 673—687.

14. C. C. Gurescu, *Istoria românilor*, ed. a II-a, vol. I, București, 1935, p. 357—358; Idem, *Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în «*Biserica Ortodoxă Română*», LXXXVII (1959), nr. 7—10, p. 684.

15. Răzvan Theodorescu, *op. cit.*, p. 204, nr. 129.

16. C. C. Giurescu, *Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei...*, p. 685.

17. Răzvan Theodorescu, *op. cit.*, p. 154—155. Autorul susține că această calitate a fost exprimată plastic printr-un vultur bicefal, sculptat și pictat în ctitoria domnească de la Cozia.

18. Ana Maria Musicescu, *op. cit.*, p. 5.

tura Coziei¹⁹, tot așa este cazul cu cea bulgară pînă către 1330 la bisericuțele din Turnu Severin sau, mai tîrziu, la biserica mînăstirii Cotmeana²⁰. Totuși, și aici cele mai multe elemente sînt de factură bizantină. Astfel, pentru biserica septagonală descoperită la Drobeta Turnu Severin, în grădina liceului, găsim analogii la sfîrșitul secolului al XIII-lea și începutul celui de al XIV-lea tocmai în părțile Mistrei²¹. De aceea, arta din Țara Românească în veacul cristalizării sale statale reflectă complexe relații politice, bisericești și culturale, legături pe care noul stat le întreținea cu Imperiul bizantin și cu țările sud-slave.

Edificiile care s-au păstrat pe teritoriul Munteniei și al Olteniei din primele patru decenii ale secolului al XIV-lea sînt, fără excepție, biserici aparținînd unor reședințe feudale. Ele provin din două regiuni cu o viață economică și culturală mai intensă: Curtea de Argeș și cele amintite, din Drobeta Turnu Severin, ridicate de predecesori ai lui Basarab I și de către acesta însuși²².

Prima biserică din Curtea de Argeș, numită în studiile de specialitate Curtea de Argeș I, a fost dată la iveală în urma cercetărilor arheologice din 1967—1970, în interiorul bisericii Sfîntul Nicolae Domnesc; ea datează de la sfîrșitul secolului al XIII-lea — începutul secolului al XIV-lea și aparține unui tip arhitectonic bizantino-balcanic întîlnit și la Drobeta Turnu Severin. Biserica a fost construită în formă de cruce greacă, înscrisă într-un plan dreptunghiular, compartimentat în naos și pronaos, terminat în partea de răsărit cu o absidă semi-circulară²³.

Din planul în formă de cruce greacă înscrisă, întîlnit încă din împăratului Justinian cel Mare, caracteristic pentru arhitectura bizantină de mai tîrziu, a evoluat și planul triconc, triahsidal, trilobat sau treflat, mult răspîndit în arhitectura bisericească a secolului al XIV-lea²⁴. Descoperirea bisericii Curtea de Argeș I infirmă astfel ideea mai veche a unei influențe bizantine, care a pătruns prin Biserica aibia în secolul al XIV-lea prin cărturarii bulgari refugiați de la sud de Dunăre, sub presiunea înaintării otomane²⁵, ipoteză care atribuia planul treflat meșterilor aduși din Serbia de către călugărul Nicodim. Un plan

19. Virgil Vătășianu, în *Istoria artei feudale în Țările Române*, vol. I, p. 188—190, a susținut teza că arhitectura românească a influențat-o pe cea sîrbească de la Valea Moraviei și nu invers.

20. Corina Popa, *Arta creștină în România*, vol. 3, București, 1983, p. 6.

21. Răzvan Theodorescu, *op. cit.*, p. 277.

22. *Ibidem*, p. 269.

23. N. Constantinescu, *Curtea domnească din Argeș. Probleme de geneză și evoluție*, în «Buletinul monumentelor istorice», XL (1971), nr. 3, p. 14—23.

24. Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 387.

25. Al. Elian, *Les rapports byzantino-roumains*, în «Byzantino-slavica», XII (1958), nr. 2, p. 212—215.

triconc asem
Atanasie de
sele relații d
să fi influen
dente se pot
în secolele
Argeș a făc

Basarab
portante edi
(Curtea de A
torul picturi
Arge). Acele
Curtea de A
nument pe
truit din pie
construcție
spațiu biza
tic din care
în legătură
lîngă Asene
bria (XIII)³

Biserica
trucție în m
bert (1330)³
nească, în
două cutren
numai în u
bizantină, d
de lemn în
logii în despr

26. C. M.

Atanasie de l

1979, p. 141—

Dobrogei: bis

Română, XCM

27. Răzvan

28. Grigore

București, 198

29. Vasile

30. P. Ch

Muscel, în «E

din documente

31. Vasile

lele XIII—XIV

32. Răzvan

33. Vasile

nument istor

nave, ea ar

Basarab I. Ve

triconc asemănător se întâlnește într-o formă mai simplă la biserica Sf. Atanasie de la Niculițel (sec. XIII)²⁶. Nu este exclus ca tocmai strînsele relații dintre mitropolia Vicinei și conducătorii feudali de la Argeș să fi influențat arhitectura acestei prime biserici domnești. Antecedente se pot găsi și la bisericuța de la Dinogeția, care poate fi datată în secolele XI—XII²⁷, cu observația că prima biserică domnească de la Argeș a făcut un pas înainte prin adăugarea unui pronaos îngust²⁸.

Basarab I Intemeietorul a fost ctitorul a două dintre cele mai importante edificii ale secolului, și anume biserica Sf. Nicolae Domnesc (Curtea de Argeș II) și biserica domnească din Cîmpulung, dar și inițiatorul picturii bisericii rupestre mai vechi de la Corbii de Piatră (jud. Arge). Aceluiași domnitor îi este atribuită biserica Sin Nicoară din Curtea de Argeș, fostă probabil paraclis al primei curți domnești, monument pe care unii cercetători îl consideră, însă, mai vechi²⁹. Construit din piatră de riu pe o colină abruptă, după tehnica și tradiția de construcție bizantină³⁰, acest paraclis mononauat de largă circulație în spațiul bizantino-balcanic, avea deasupra pronaosului un turn prismatic din care o parte se mai păstrează și astăzi. Acesta poate fi înțeles în legătură cu modelele bizantine mai vechi ca biserica Stanimaka, de lângă Asenevgrad (sec. XII) sau biserica Pantocratorul de la Mesembria (XIII)³¹.

Biserica domnească din Cîmpulung, care probabil se afla în construcție în momentul devastării Curții de Argeș de oștile lui Carol Robert (1330)³², avea să fie prima necropolă domnească din Țara Românească, în 1352, Basarab I fiind înmormîntat aici. Refăcută în urma a două cutremure, din 1628 și 1802, vechea ctitorie s-a făcut cunoscută numai în urma cercetărilor arheologice. Construită în aceeași tehnică bizantină, din piatră și cărămidă, cu mortar de bună calitate și grinzi de lemn îngropate în ziduri, biserica cîmpulungeană își găsește analogii în despotatul Moreei sau în Serbia³³.

26. C. Molescu, *Un monument medieval dobrogean necunoscut : biserica Sfîntul Atanasie de la Niculițel (sec. XIII)*, în vol. *De la Dunăre la Mare*, ed. a II-a, Galați, 1979, p. 141—145; L. Bătrina, A. Bătrina, *Un vechi monument românesc pe teritoriul Dobrogei : biserica Sfîntul Atanasie din Niculițel (jud. Tulcea)*, în «Biserica Ortodoxă Română», XCVI (1978), nr. 3—4, p. 277—287.

27. Răzvan Theodorescu, *op. cit.*, p. 273.

28. Grigore Ionescu, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, București, 1982, p. 29.

29. Vasile Drăguț, *Arta românească*, vol. 1, București, 1982, p. 101.

30. P. Chihaia, în *Date în legătură cu Biserica Curții Domnești din Cîmpulung-Muscel*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 1049, arată că, din documente, biserica ar fi avut planul de cruce greacă înscrisă.

31. Vasile Drăguț, *op. cit.*, p. 103; Corina Nicolaescu, *Arta românească în secolele XIII—XIV*, în «Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R.», București, 1957, p. 42.

32. Răzvan Theodorescu, *op. cit.*, p. 282.

33. Vasile Drăguț, *Biserica domnească din Cîmpulung ; o nouă ipoteză*, în «Monumente istorice și de artă», 1977, nr. 1, p. 45—50. Aparținînd tipului bizantin cu trei nave, ea ar fi fost adaptată la nevoile cultului ortodox, începînd cu domnia lui Basarab I. Vezi Grigore Ionescu, *op. cit.*, p. 157 și Răzvan Theodorescu, *op. cit.*, p. 282.

Biserica domnească Sf. Nicolae din Curtea de Argeș, construită pe locul menționatei Curtea de Argeș I, este primul monument religios de mare amploare ridicat în Țara Românească, Biserica, păstrată în bună stare pînă în zilele noastre, a fost înălțată de Basarab I și de fiul său, Nicolae Alexandru (1352—1364), fiind zugrăvită de către urmașul acestuia din urmă, Vladislav I sau Vlaicu Vodă (1364—1377)³⁴. Din punct de vedere arhitectonic, biserica aparține tipului de cruce greacă înscrisă, dae întâlnit în epoca Comnenilor, iar, pictural, ea se leagă de renașterea Paleologilor. De aici și importanța acestui edificiu pentru înțelegerea posibilităților și aspirațiilor culturale ale Țării Românești, imediat după constituirea ei statală³⁵. Ctitoria primilor Basarabi este una dintre cele mai mari monumente de acest gen din lumea bizantină, fiind întrecută ca dimensiuni numai de tripla biserică a Pantocratorului din Constantinopol (sec. XII) și de biserica Sfinților Apostoli din Tesalonic³⁶.

Materialul de construcție — piatra brută —, alternată cu cîte trei șiruri de cărămidă aparentă, ne arată că meșterii de aici au adoptat tehnica tradițională bizantină la posibilitățile locale, apărînd unele elemente noi care nu pot fi înțelese decît în contextul unor tradiții autohtone³⁷. Monumentalitatea construcției, aspectul de soliditate și eleganță, toate acestea pot fi considerate drept o expresie a independenței politice proaspăt cîștigate, dar și a autonomiei bisericești, întrucît se pare că biserica a fost concepută ca paraclis al palatului domnesc și totodată ca monument de cult al mitropoliei Ungrovlahiei³⁸.

Drept urmare a răspîndirii curentului isihast în Țara Românească, îndeosebi după venirea călugărului cărturar Nicodim, în arhitectura bisericească a pus un mai mare accent pe tipul de plan prevăzut cu abside laterale, trilobate, așa-numitul triconc. Ecourile transmise în arta munteană de isihasm, mai ales în ceea ce privește arhitectura și pictura, au fost rezultatul firesc al învățăturii sale, primită cu mult interes în statul Basarabilor³⁹. Cele mai vechi edificii cunoscute aparțin dom-

34. Maria Ana Musicescu, Grigore Ionescu, *Biserica Domnească din Curtea de Argeș*, București, 1967, p. 11.

35. Vasile Drăguț, *Arta românească*, vol. I, p. 102.

36. Gr. Ionescu, *Fundațiile domnești din Curtea de Argeș*, în *Arhitectură românească*, București, 1986, p. 50.

37. Vasile Drăguț, *op. cit.*, p. 102.

38. Răzvan Theodorescu, *op. cit.*, p. 285; Pr. Drd. Ștefan-Vlăduț Vasiliu, *Pictura bisericească din Muntenia și Oltenia în secolele al XIV-lea și al XXV-lea*, în «Biserica Ortodoxă Română», XC (1972), nr. 9—10, p. 1055.

39. Răzvan Theodorescu, *op. cit.*, p. 240.

niei lui Vlaicu Vodă în mare parte început cu Vladislav I și Cotmean din aceste țări. În concepția ultimă

La Vodă din Curtea de Argeș, numele este sint din secolul al XIV-lea și zidirea ei⁴¹

Pltimel este un an ai secolului al XIV-lea în primul sfert

Vodița este un rucitelor de piatră de dița II, referindu-se la Munte și c triconc de piatră simplificări de cruce c altfel, și-n tumbrie 1364 «de sine stătătoare»

Acelea este un Vișina, zidit în Ea se afla în Bumbești și abside semicirculare

După dăruirea tății naturală de către un moștenitor al lui Nicodim, biserica mină

40. Șt. A. Ionescu, *op. cit.*, p. 11.

41. V. Ionescu, *op. cit.*, p. 11.

mentelor istorice din Ungrovlahiei,

42. Gh. Ionescu, *op. cit.*, p. 11.

în «Studii și comunicări»

43. Coriș, *op. cit.*, p. 11.

44. Docu, *op. cit.*, p. 11.

45. Șt. A. Ionescu, *op. cit.*, p. 11.

niei lui Vlaicu Vodă (1364—1377) și Radu I (1377—1383), datorindu-se în mare parte inițiativelor lui Nicodim. Campania de construcții a început cu locașurile sfinte de la Vodița, Coșuștea-Crivelnic (jud. Mehedinți), Vișina, Tismana⁴⁰, treminind cu bisericile mănăstirilor Cozia și Cotmeana, ctitorite în timpul domnitorului Mircea cel Mare. Părți din aceste biserici ridicate de călugării lui Nicodim s-au păstrat, cu excepția ultimelor două, doar ca mărturii arheologice.

La Vodița, au existat două biserici pe același loc, ca și la Curtea de Argeș, numite Vodița I, și Vodița II. S-a presupus că ruinele Vodiței I sînt din secolul al XIII-lea sau din anii 1370—1372, cînd se lucra la zidirea ei⁴¹.

Pltimele cercetări au plasat începuturile monumentului în ultimii ani ai secolului al XIII-lea sau începutul secolului al XIV-lea, mai precis în primul sfert al secolului al XIV-lea⁴².

Vodița I a avut un plan treflat simplu, asemănător cu cel al bisericuțelor de la Coșuștea-Crivelnic și Niculițel. Atît Vodița I cît și Vodița II, refăcută ca tip arhitectonic vădesc un contact strîns cu Sf. Munte și cu lumea sirbească, materializat în preferința pentru planul triconc dezvoltat. Acesta este considerat în timpul timp ca rezultat al simplificării prototipurilor din arhitectura athonită care dezvoltă planul de cruce cu abside laterale⁴³. Influența athonită s-a făcut simțită, de altfel, și-n organizarea sa monastică de la Vodița și Tismana. La 3 octombrie 1385, Dan I hotărîra ca monahii de la Vodița și Tismana să fie «de sine stătători»⁴⁴.

Aceleași lucruri se pot spune despre biserica mînăstirii Sf. Treime Vișina, zidită în perioada dintre Vodița (1372) și Cozia (1388—1389). Ea se afla pe malul drept al Jiului, la ieșirea din defileul Livezeni-Bumbești și a avut, de asemenea, un plan triconc, cu toate cele trei abside semicirculare, atît în interior cît și în exterior⁴⁵.

După distrugerea Vodiței, în anii 1374—1375, în urma unei calamități naturale sau, mai degrabă, datorită ocupării Banatului de Severin de către unguri, Radu I a acordat în anii 1377—1378 sprijinul cuvenit lui Nicodim pentru ridicarea Tismanei. Ca și Vodița I și Vodița II, biserica mînăstirii Tismana, a avut planul trilobat, fiind zidită și cu un

40. Șt. Andreescu și Matei Cazan, *Mînăstirea Vișina, un monument din veacul al XIV-lea*, în «Buletinul monumentelor istorice», XXIX (1970), nr. 4, p. 43—46.

41. V. Drăghiceanu, *Săpăturile de la Vodița*, în «Buletinul Comisiunii monumentelor istorice», XXII (1929), p. 154; I. Barnea, *Cultura în cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVIII (1959), nr. 7—10, p. 860.

42. Gh. I. Cantacuzino, *Probleme ale cronologiei ruinelor fostei mînăstiri Vodița*, în «Studii și cercetări de istorie veche», 3, 1971, p. 469—477.

43. Corina Popa, *op. cit.*, p. 11 și 76.

44. *Documenta Romaniae Historica*, I, nr. 7, p. 20—21.

45. Șt. Andreescu și Matei Cazan, *op. cit.*, p. 45—46.

larg pridvor cu pereți de arcade care a fost dărîmat către jumătatea secolului al XIX-lea.

La sfîrșitul secolului al XIV-lea au fost ctitorite bisericile minăstirilor Cotmeana și Cozia, respectîndu-se același plan treflat, devenit *normativ, cel puțin, pentru lăcașurile minăstirești. Biserica minăstirii Cotmeana a fost începută în timpul domniei lui Radu I și terminată abia în timpul domniei lui Mircea cel Mare, după 1396*⁴⁷. În construcția bisericii, s-a îmbinat planul mononavat cu cel triconc, prin lipsa turlei⁴⁸ și prin boltirea continuă în semicilindru longitudinal. Cotmeana prezintă multă simplitate atît în interior cît și în exterior, meșterul fiind probabil un localnic obișnuit să lucreze în planul de biserică sală. O particularitate a acestui monument o constituie decorația de obîrșie bizantino-balcanică, cu discuri de ceramică smălțuită și cu cruciulițe de ceramică încorporate în tencuială, avînd analogii la Mesembria și Tirnovo⁴⁹.

Biserica mare a minăstirii Cozia este ctitoria cea mai importantă a lui Mircea cel Mare, fiind prima biserică minăstirească devenită proprietate domnească⁵⁰. Ansamblul arhitectural de la Cozia, biserica și clădirile minăstirești, a fost executat între anii 1388—1391⁵¹. Biserica prezintă un plan triconc de formă mai evoluată față de anterioarele ctitorii ale lui Nicodim, variantă care va constitui prototipul lăcașurilor minăstirești din Țara Românească⁵². Edificiul se impune, de asemenea, atenției prin remarcabila unitate a proporțiilor, prin decorația fațadelor, cu o alternanță piatră-cărămidă și tencuială și, mai ales, prin sistemul de boltire al naosului, arcadele mari fiind susținute de stâlpi masivi de zidărie. Unii istorici de artă au văzut în Cozia, amprenta înțelepciunii bizantine⁵³, alții un model de sobrietate, care lipsește bisericilor sîrbești, contemporane⁵⁴. Reflexele artei bizantine și a tehnicii de construcție se întrevăd în remodelarea bisericii ca proporții, în asemănările cu cealaltă ctitorie importantă a secolului al XIV-lea, biserica Sf. Nicolae Domnesc de la Curtea de Argeș. Dacă această adin urmă reprezintă pentru înțlia oară în Țara Românească nivelul oficial, metropolitan-antic, din «arta antică» a Imperiului bizantin, la Cozia, ideea im-

46. D. Boscovici, *Quelques observations sur l'architecture de l'église de Tismana*, în «Buletinul Comisiunii Monumentelor istorice», XXVII (1934), p. 185—189.

47. Lia Bătrina și Adrian Bătrina, *Date noi cu privire la evoluția bisericii fostei minăstirii Cotmeana*, în «Monumente istorice și de artă», 1975, nr. 1, p. 11—24; R. Greceanu, E. Greceanu, *Istoricul și restaurarea bisericii fostei minăstirii Cotmeana*, în «Monumente istorice». Studii și lucrări de restaurare, 2, 1967, p. 53.

48. Cotmeana este ultimul și cel mai de seamă reprezentant al bisericilor de plan treflat simplu, fără cupolă pe naos. Vezi B. P. Hașdeu, *Istoria critică a românilor*, vol. I, București, 1875, p. 128, la I. Barnea, *op. cit.*, p. 860.

49. Vasile Drăguț, *op. cit.*, p. 105.

50. Răzvan Theodorescu, *op. cit.*, p. 304.

51. Emil Lăzărescu, *Data zidirii Coziei*, în «Studii și cercetări de istoria artei, IX (1962), nr. 1, p. 107—137; N. Constantinescu, *Cercetările arheologice de la Cozia*, în «Mitropolia Olteniei», XXVII (1965), nr. 7—8, p. 596—598.

52. Corina Popa, *op. cit.*, p. 13.

53. Gabriel Millet, *Cozia et les églises serbes de la Morava*, în «Mélanges offerts à M. Nicolas Iorga», Paris, 1933, p. 849.

54. Răzvan Theodorescu, *op. cit.*, p. 309.

erială este
despot biza

Acad
care impo
tuturile ge
condiția ar
artă decor
singurul m
Totodată, b
tetură bis
rica Sf. Nic
numentele

Ca și i
tura murală
dominant p
gărul Nico
renașterii a
promovat d
Țara Româ
Piatră (jud.
renașterii p
(1391) în sti

Tehnic
realizarea
aplicată pe
de fmbinare
sclivisirea f
tencuiala pr

Ca mod
Țării Româ
gată de șco
trucției, cea
de iconari c

55. Ana M
56. Răzva
un *Insemn scul*
57. Corina
58. Corina
cit., p. 54.
58 bis. An
coperiri arheol
schitul Negru
ciclodion de
59. Dionis
«Cum trebuie
zugrăvești pe z
de veche artă r

erială este prezentă⁵⁵ în vulturul bicefal care amintește calitatea de despot bizantin a ctitorului⁵⁶.

Ancadramentele ferestrelor conțin o bogată sculptură decorativă care împodobeste și traforurile circulare. Elementele vegetale, impletiurile geometrice și calitatea plată a reliefului, da umărturie despre condiția artei bizantine a timpului care redusese sculptura la o simplă artă decorativă⁵⁷. Prin calitățile enunțate, Cozia reprezintă, de altfel, singurul monument mai însemnat de sculptură din Țara Românească⁵⁸. Totodată, biserica minăstirii Cozia încheie șirul monumentelor de arhitectură bisericească din secolul al XIV-lea, devenind, alături de biserica Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, un prototip pentru monumentele din veacurile următoare, bineînțeles cu adaptări locale.

*
*
*

Ca și în arhitectură, arta bizantină și-a transmis înrîurirea în pictura murală din Țara Românească prin două modele: unul aulic predominant pînă la reorganizarea monahismului românesc de către călugărul Nicodim și unul monastic, de influență athonită. Primul aparține renașterii artistice paleologice, iar celălalt revenirii la tradiție, fiind promovat de mișcarea isihastă. Din secolul al XIV-lea, s-au păstrat în Țara Românească doar trei ansambluri picturale, cele de la Corbii de Piatră (jud. Argeș) și Sf. Nicolae Domnesc, ambele cu picturi în stilul renașterii paleologice, și pictura murală originară din pronaosul Coziei (1391) în stilul picturii monastice paleologice^{58 bis}.

Tehnica bizantină era folosită încă de la pregătirea pereților. În realizarea acestor ansambluri de pictură, tencuiala d efrească a fost aplicată pe perete, pe registre, ale căror urme se văd sub forma liniilor de îmbinare orizontale la Curtea de Argeș și Cozia. Tot aici se observă sclivisirea frescei pentru obținerea unei bune aderențe a culorilor pe tencuiala proaspătă de var⁵⁹.

Ca mod de prezentare și program iconografic, în pictura murală a Țării Românești se disting chiar de la început două direcții: una legată de școala constantinopolitană, care s-a adaptat la arhitectura construcției, cealaltă, în detrimentul aspectului monumental, este o pictură de iconari care așează subiect lîngă subiect, cu alte cuvinte, o pictură

55. Ana Maria Musicescu, *op. cit.*, p. 8—9.

56. Răzvan Theodorescu, *În jurul «despotiei» lui Mircea cel Bătrîn sau despre un însemn sculptat și pictat la Cozia, în Itinerarii medievale*, București, 1979, p. 134—153.

57. Corina Popa, *op. cit.*, p. 88.

58. Corina Nicolescu, *Arta în Țara Românească în secolele XIII—XIV*, în *op. cit.*, p. 54.

58 bis. Antecedente ale picturii murale din acest secol, atestate doar prin descoperiri arheologice, găsim, pentru secolul al XIII-lea, doar la Curtea de Argeș I și la schitul Negru Vodă (com. Cetățeni, jud. Argeș). Vezi Vasile Drăgut, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, București, 1976, p. 214.

59. Dionisie de Furna, *Carte de pictură*, București, 1979, cartea II, cap. 57, «Cum trebuie să tencuiești un zid», p. 83; cap. 58 «Cum trebuie să desenezi și să zugrăvești pe zid», p. 84, cf. Ioan Istudor, *Studiu tehnic al picturilor murale*, în *Pagini de veche artă românească*, V/1, p. 21.

de tablou⁶⁰. În Oltenia, adică în zona aflată sub jurisdicția mitropoliei Severinului, se întâlnesc numai scene izolate prin dungi roșii de culoare, procedeu întrebunțat de pictorii crețani⁶¹.

Biserica rupestră de la Corbiu de Piatră (jud. Argeș) păstrează primul ansamblu de pictură murală din Țara Românească, realizat mulțumită inițiativei lui Basarab I, probabil în al treilea deceniu al secolului al XIV-lea⁶². Dacă, din punct de vedere arhitectonic, biserica, de aici derivă tipologic din bisericile sală cu două altare, dedicate unui hram dublu, situație specifică lumii bizantine a secolelor X—XII⁶³, pictura vădește o asimilare timpurie a unor caracteristici ale stilului paleolog. Îndeosebi a formelor de reprezentare provinciale⁶⁴. Alte detalii care amintesc de pictura paleologă sînt podoabele de perle și broderii de pe veșmintele ierarhilor⁶⁵. Pe peretele de răsărit s-au păstrat scenele *Rugăciunii (Deisis)* și *Buneivestirii*. Peretele opus conservă așa-numitul ciclu hristologic cu imaginile deosebit de expresive ale *Nașterii, Întîmpinării la templu și Învierii lui Lazăr*⁶⁶. Se observă de asemenea puternicele amprente ale tradiției monastice în expresia aspră a chipurilor, apropiată de arta provincială macedoneană⁶⁷. Aceste tendințe sînt oarecum estompate în noile ctitorii voievodale, preferîndu-se o atitudine mai liberă, potrivită curților domnestei, ca apoi să reinvie odată cu venirea lui Nicodim.

Dacă drumul parcurs de pictura munteană pînă în a doua jumătate a secolului al XIV-lea nu poate fi urmărit, pictura bisericii Sf. Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, datorită bunei sale conservări, exprimă plenar maturitatea ei artistică fiind «rezultatul unui lung proces de evoluție a artei bizantine și de școală bizantină» din spațiul sud-est european⁶⁸. Pictura acestui monument este o «sumă a subiectelor tratate și a curentelor la modă»⁶⁹, fiind cea mai nordică expresie a stilului paleolog în sud-estul Europei.

Cu un program iconografic complex⁷⁰ și impresionant, însumînd peste 300 de scene, pictura de la Curtea de Argeș ilustrează legătura

60. Corina Nicolescu, *op. cit.*, p. 58.

61. I. D. Ștefănescu, *Pictura bizantină în țările românești. Originalitatea decorei din Oltenia*, în «Mitropolia Oltenic», XIV (1962), nr. 5—6, p. 293.

62. Carmen Laura Dumitrescu, *Biserica rupestră de la Corbiu de Piatră*, în «Studii și cercetări de istoria artei», 1975, p. 25—51.

63. Corina Popa, *op. cit.*, p. 30. Asemănările cu Saboreana Tarcva și Tarcuata din Bulgaria secolului al XIV-lea sînt mai degrabă un contraargument la ipoteza «conviețuirii confesionale» între românii ortodocși și sașii catolici, întrucît în dreapta Dunării nu există o astfel de situație biconfesională.

64. Vasile Drăgut, *op. cit.*, p. 117.

65. Corina Popa, *op. cit.*, p. 34.

66. Vasile Drăgut, *op. cit.*, p. 117.

67. Corina Popa, *op. cit.*, p. 34.

68. Maria Ana Musicescu și Grigore Ionescu, *Biserica domnească...*, p. 19. Vasile Drăgut, *op. cit.*, p. 121, e de părere că interesul lui Vlaicu Vodă pentru marile ctitorii minăstirești și împodobirea acestor monumente au adus o maturitate a școlii de pictură din Țara Românească.

69. Charles Delvoye, *Arta bizantină*, vol. II, București, 1976, p. 249. Ultimele cercetări infirmă însă părerea autorului că pictura religioasă de inspirație bizantină și-a făcut apariția în Țările Române abia în secolul al XIV-lea. Vezi Vasile Drăgut *op. cit.*, p. 249—253.

70. Ana Maria Musicescu, *Bizanzul și arta...*, p. 7.

modelul constele bisericii programul pictografic, fiind cîișe renaște trolitul Unșebească can numeroase caracteristic pictur în această prdin Evanghelată prin deta dregătorului chipurile Ma tari, în cele a lui⁷⁴, dar și i decorația scu controversati controversati de sus, prim bizantină⁷⁵.

Valoarea lor care au iconografice, chiar și în se care și-a înt ansamblul m

Ultimul naosul Cozie la Cozia s-a cirează inscrist⁷⁷. Mediul Țara Români turii monasti de Argeș. B mului, precu apartenența în *Acatistul* în 24 de sce

71. I. D. Ștefănescu, *Kahrie Djami*, I siguranță ctitor

72. Corina

73. *Ibidem*

74. Ele pr Musicescu, *Biz*

75. Ana M

76. *Ibidem*

77. Corina

78. *Ibidem*

modelul constantinopolitan unanim considerat a fi mozaicurile și frescele bisericii Chora (Kohrye Djami) din capitala Imperiului⁷¹. Totuși, programul picturii argeșene, se remarcă și prin individualitate iconografică, fiind marcată prin raritatea temelor insiprate din apocrife, specific renașterii paleologe. Se crede că acesta a fost conceput de mitropolitul Ungrovlahiei sau de o altă față bisericească, capabilă să deosebească canonicul de apocrif⁷². Ciclul hristologic a fost conceput în numeroase scene și episoade, cu predilecția narațiunii, element caracteristic picturii bizantine din epoca Paleologilor. Deosebit de expresivă în această privință este scena recensământului lui Quirinius, inspirată din Evanghelia Sf. Luca (III, 1—5). Atmosfera aulică este și ea prezentată prin detaliile pitorești de arhitectură, dar mai ales prin constumația dregătorului roman⁷³. Nu lipsesc nici tradițiile elenistice, prezente în chipurile Maicii Domnului și arhanghelilor, în figurile sfinților militari, în cele ale Ingerilor și ale *Apostolilor* din *Acatistul Maicii Domnului*⁷⁴, dar și în elementele de decor. Acestea din urmă se ntlnesc și în decorația sculpturală funerară din biserică. Astfel, pe lespeda mult controversatului mormint al lui Vlaicu Vodă sint reprezentate, în parte controversatului mormint al lui Vlaicu Vodă sint reprezentate, în partea de sus, primele inscrite în inimă, element foarte răspndit în arta bizantină⁷⁵.

Valoarea picturii argeșene poate fi considerată în lumina secolelor care au urmat. Meșterii zugravi de mai tîrziu au găsit aici soluții iconografice, luînd-o drept model pînă după epoca brîncovenească chiar și în secolul al XVIII-lea cum e cazul zugravului Radu Sin Mihai care și-a întocmit un caiet cu sute de scene, personaje sau detalii din ansamblul mural argeșean⁷⁶.

Ultimul ansamblu pictural din secolul al XIV-lea s-a păstrat în pro-naosul Coziei și se află, în prezent, în restaurare. Realizarea picturii de la Cozia s-a datorat marelui domnitor Mircea cel Mare, după cum precizează inscripția de la baza zonei în care este reprezentat *Imnul Acatist*⁷⁷. Mediul monahal de aici și mai ales răspndirea isihasmului în Țara Românească au dat ansamblului o expresie severă, în stilul picturii monastice paleologe, deosebindu-l de nivelul «aulic» de la Curtea de Argeș. Bogăția culorilor, insistența detaliilor decorative ale costumului, precum și caracteristicile fizionimice ale personajelor, ne arată apartenența la pictura epocii paleologe⁷⁸. Aceste elemente se întlnesc în *Acatistul Maicii Domnului*, tema centrală a acestei picturi, ilustrată în 24 de scene. Reprezentarea celor 7 *sinoade ecumenice, Viziunea lui*

71. I. D. Ștefănescu, *Pictura murală bizantină...*, p. 799; Paul A. Underwood, *The Kahrie Djami*, New York, 1966, consideră că autorul frescelor argeșene a cunoscut cu siguranță ctitoria lui Theodor Metochites, cf. Ana Maria Musicescu, *op. cit.*, p. 7.

72. Corina Popa, *op. cit.*, p. 48.

73. *Ibidem*, p. 62.

74. Ele prezintă o analogie cu reprezentări din Macedonia. Vezi Ana Maria Musicescu, *Bizanțul și arta...*, p. 7.

75. Ana Maria Musicescu, Grigore Ionescu, *op. cit.*, p. 29.

76. *Ibidem*, p. 30.

77. Corina Popa, *op. cit.*, p. 94.

78. *Ibidem*, p. 96 și 98.

Petru din Alexandria și scenele din viețile sfinților au în partea inferioară un cortegiul de sfinți pustnici, subliniind și mai mult caracterul bizantin al picturii murale de aici. Scena *Cortul mărturie*, reprezentată în absida principală a Coziei, amțește de arta sârbo-bizantină a secolului al XIV-lea și vine, poate, cu o interpretare nouă a epistolei către Evrei prin prezența imediată a Mîntuitorului între Moise și Aaron⁷⁹. Valoarea stilistă și iconografică a picturilor Coziei s-a impus în Țara Românească, mai ales în mediul minăstiresc, inaugurînd o direcție care se poate urmări pînă în secolul al XVII-lea, prelungită și în arta românilor ortodocși transilvăneni⁸⁰.

Legăturile artistice cu sudul bizantino-balcanic au fost prezentate, de asemenea, în arta scrierii manuscriselor, în cea a metalelor, în elementele decorative și în alte arte, pe care le vom prezenta foarte sumar.

Miniatura sau arta copistului s-a dezvoltat în secolul al XIV-lea, mai ales odată cu venirea lui Nicodim, Vodița și Tismana, din care a ieșit Tetraevanghelul popii Nicodim, au avut școli de caligrafie⁸¹. La Cozia s-a format o altă școală, unde muzica psaltică bizantină își avea un loc însemnat, de creație, dacă ne gîndim la logofătul Filotei, contemporan lui Mircea cel Mare⁸². Modelele folosite pentru transcrierea textelor, de origină constantinopolitană, athonită sau balcano-bizantină au inspirat gravurile și podoabele cărților tipărite de mai tîrziu, alcătuiind pînă astăzi un izvor pentru arta noastră decorativă⁸³.

În arta metalelor trebuie menționate tezaurele de la Gogoșu și Sușița, primul cu un vas de argint aurit, datat la începutul celei de a doua jumătăți a secolului al XIV-lea⁸⁴ și pus în legătură cu alte piese de la Dunărea de Jos. Garniturile de centură, fruntarele și diademele de la Otteni (jud. Teleorman) și Gogoșu (jud. Mehedinți)⁸⁵ și, mai ales, obiectele de cult și ferecăturile de cărți, atîtea cîte s-au păstrat din secolul al XIV-lea, sînt de asemenea o mărturie a concepției lor bizantine, mai ales în iconografie⁸⁶. O sinteză a elementelor bizantine cu cele gotice se întîlnește în cădelnița de argint de la Tismana, care reprezintă o biserică cruciformă, piesă datată către anul 1400⁸⁷. Deși de-

79. I. D. Ștefănescu, *op. cit.*, p. 294.

80. Vasile Drăguț, *op. cit.*, p. 125.

81. I. Barnea, *op. cit.*, p. 828.

82. Tit Sîmedrea (= S. Teodor), *Filoteiu monahul de la Cozia*, în «Mitropolia Olteniei», VI (1954), nr. 1—3, p. 20—35.

83. Drd. Ion Bănășeanu, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între secolele al XIV-lea și al XVI-lea*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 800.

84. R. Theodorescu, *Cîteva observații asupra unor piese de argintărie din secolul al XIV-lea. În jurul unei continuități artistice balcano-dunărene*, în «Studii și cercetări de istoria artei», 2, 1967, p. 146—147.

85. D. Berciu, E. Comșa, *Săpăturile de la Balta Verde și Gogoșu*, în «Materiale și cercetări arheologice», 1956, II, fig. 189.

86. Corina Nicolescu, *Moștenirea artei...*, p. 47.

87. Vasile Drăguț, *op. cit.*, p. 134.

pășeste limitele Nicodim, datată folosirea docilă

Sub raport reproduc, ca și piesele păstrate, ma atribuită de mitropolitului Cozia⁹⁰.

Producția smălțuite care peririle arheol atestă și ea st

Din cele găsit un teren colului al XIV tură, sculpturi alte arte. Cor este preluat ș

În arhitec greacă înscris planului trico modificare, re și culturale c nou suflu spir

Monumer din domeniul toate demons în Țara Rom structura și prezintă nu component, p și Dunăre și

88. *Ibidem*.

89. Maria

fig. 4.

90. *Ibidem*

91. B. Sîlt

tatea Albă și Er

92. N. Cor

nească (sec. XI

vășește limitele secolului al XIV-lea, ferecătura Tetraevanghelului lui Nicodim, datată în jurul anului 1405, este deosebit de semnificativă în folosirea docilă a unor modele bizantine⁸⁸.

Sub raportul iconografiei broderiile liturgice din Țara Românească reproduc, ca și în pictură, vechile teme create în arta bizantină. Între piesele păstrate trebuie amintite bedernița și orarul de la Tismana, prima atribuită de tradiție lui Nicodim, iar cea de a doua legată de numele mitropolitului Antim al Severinului⁸⁹ și, mai ales, epitaful de la Cozia⁹⁰.

Producția de ceramică, fie că este vorba de amintitele discuri smălțuite care decorează biserica minăstirii Cotmeana, fie prin descoperirile arheologice de la Drobeta Turnu Severin⁹¹, Zimnicea, Coconi⁹², atestă și ea strânsele legături cu lumea bizantino-balcanică.

Din cele prezentate mai sus, reiese faptul că arta bizantină și-a găsit un teren foarte favorabil de răspândire în Țara Românească a secolului al XIV-lea, în toate domeniile de manifestare: arhitectură, pictură, sculptură, miniatură, arta metalelor, arta decorativă, ceramică și alte arte. Conform tradiției, modelul bizantin sau bizantino-balcanic este preluat și primește unele interpretări locale.

În arhitectura bisericească se observă faptul că planul de cruce greacă înscrisă predomină pînă în jurul anilor 1370, făcînd apoi locul planului triconc, promovat prin stilul monastic al Paleologilor. Această modificare, reflectată și în pictură se datorează atît legăturilor politice și culturale cu statele sud-dunărene cît și isihasmului, care aduce un nou suflu spiritual și cultural.

Monumentele amintite, în exclusivitate biserici, li se adaugă altele din domeniul miniaturii, artei metalelor, artelor decorative, ceramicii, toate demonstrînd rolul binefăcător al artei de proveniență bizantină în Țara Românească în veacul cristalizării sale statale și locul ei în structura și concepția artei feudale românești. Influența bizantină se prezintă nu oa un import pentru arta românească, ci ca un element component, prezent încă de la zămislirea ei, în spațiul dintre Carpați și Dunăre și în întreg spațiul sud-est european.

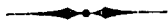
88. *Ibidem*, p. 130.

89. Maria Ana Musicescu, *Broderie medievală românească*, București, 1969, p. 28, fig. 4.

90. *Ibidem*, p. 28, fig. 5—6.

91. B. Slătineanu, *Contribuțiuni la ceramica bizantină de la Turnu Severin, Cetatea Albă și Enisala (extras)*, București, 1937.

92. N. Constantinescu, Coconi — centru de producție ceramică din Țara Românească (sec. XIV), în «Studii și cercetări de istorie veche», XII (1964), nr. 1, p. 102—112.

• DOCUMENTARE •

NICOLAE IORGA ȘI MINĂSTIREA CERNICA

† CALINIC ARGESANUL

Se poate vorbi de o prețuire aparte, și chiar de o «afecțiune» nutrită de N. Iorga pentru minăstirea Cernica. Ne îndreptățesc să facem această afirmație numeroasele mențiuni ale așezământului monahal din apropierea Bucureștiului în opera marelui istoric și natura lor. Ne referim atât cele cuprinse în lucrări de sinteză, cât și în acele articole, studii sau intervenții consacrate exclusiv Cernicăi. Mai mult, minăstirea apare pomenită chiar și în corespondența savantului. Faptul acesta ni se pare cu atât mai important cu cât N. Iorga a fost o personalitate de excepție care a cuprins *organic*, în opera de istoric și în paginile de filosof al culturii, aproape toate manifestările de viață, civilizație și spiritualitate românească. Un motiv în plus pentru a încerca să trecem în revistă paginile consacrate Cernicăi de N. Iorga și contextele în care o întâlnim în opera sa. Trebuie să spunem, că oriunde apare menționată Cernica de către N. Iorga, ctitoria vornicului Știrbei păstrează pentru el o *constantă*: aceea de focar spiritual și cultural pe care așezământul l-a constituit îndeosebi în a doua sa fază de existență, adică în epoca stareților Gheorghe și, respectiv, Calinic (1781—1850).

Interesul inițial manifestat de N. Iorga față de minăstirea Cernica poate fi pus în legătură și cu acțiunea desfășurată de istoric în anii care au premers primul război mondial, acțiune definită de el însuși «un război cultural»¹. Fiindcă N. Iorga a jucat atunci la noi, între intelectuali, unul din cele mai importante roluri de pregătire a momentului Reîntregirii naționale. N. Iorga a știut — și viitorul l-a confirmat pe deplin — că unirea națională a românilor trebuie înfăptuită mai întâi în cugete, că în momentul trecerii la fapte, trebuie să existe la noi o puternică conștiință de neam. Continuându-i în acest sens pe înaintași, Iorga s-a străduit să le arate compatrioților săi că poporul român din toate provinciile are nu numai o unitate etnică indiscutabilă, dar și o cultură tracică și originală, ancorată în trecut cu adânci rădăcini. Acesta a fost

1. N. Iorga, *Oameni cari au fost* (Articole care pot să rămâie). Amintiri și comemorări, Vălenii de Munte, 1911, p. III—IV.

obiectivul lui boiului; în a care numără gramul revisi rurilor, Nean de important galabile med definit acest cietățile ome ce e nobil, fr să zdrebeasc diții. Să fie u acel om să n rînduri ale ș

Tot în a întreprinse a turile aflate fost contact de a depista, sau degradar

Format studioși care ideal naționi un spirit cfi moniului do și a revenit cum aflăm c năstire în fr de deposeda nutrită cons ment întimp tivă.

Probabi apare artico a fost scopu a rolului cu meni acest 1939, cînd v tină artistic

2. *Ibidem*
3. Atanas «...d. Iorga (...)»
3 bis. At binevoit a ve Ministru al D feța locului p pămîntul el»

4. În «B»
5. În «B»
133—140.

obiectivul lui N. Iorga de la începutul veacului și pînă la izbucnirea războiului; în acest sens trebuie înțelese: înființarea «Ligii culturale», care număra mulți intelectuali de la orașe și sate, conferințele sale, programul revistelor editate în această perioadă: Sămănătorul, Floarea Daurilor, Neamul Românesc. Spirit universal și militant, Iorga a intuit cît de important este aspectul pragmatic al culturii. Într-unul din acele inegalabile medalioane, cuprinse ulterior în *Oameni cari au fost*, Iorga a definit acest crez și, adăugăm noi, s-a definit totodată pe sine: «...în societățile omenești — scrie istoricul — se poate trezi oricînd simțul către ce e nobil, frumos și adevărat, și acest simț capătă puteri uriașe, în stare să zdrobească cea mai dibace și veche alcătuire materială, cu două condiții. Să fie un om — unul singur — în care să se concentreze avîntul, și acel om să nu predice de pe cuptor, ci să meargă în cele mai depărtate rînduri ale sentimentelor pierdute, și dincolo chiar de acele rînduri»².

Tot în acest context de apostolat trebuie încadrate și călătoriile întreprinse atunci de Iorga pe tot cuprinsul românesc, inclusiv în ținuturile aflate sub vremelnică stăpînire străină. Scopul acestor călătorii a fost contactul cu realitățile la fața locului dar și acela nemărturisit — de a depista, examina și valorifica, iar adesea de a salva de la distrugere sau degradare, documente, manuscrise, obiecte de artă.

Format la o școală istorică realistă, venind în urma romanticilor studioși care nu odată implicau fantezia în demersul lor, pregătind un ideal național care trebuia să devină realitate, N. Iorga a fost el însuși un spirit cît se poate de realist. Cu acest gînd, de valorificare a patrimoniului documentar național, pe care l-a teoretizat îndelung, a venit și a revenit de multe ori la Cernica, după cum însuși o afirmă și după cum aflăm din evocări³; în același sens a înțeles să fie alături de mînăstire în împrejurări vitale pentru ea, cum s-a întimplat într-o tentativă de deposedare a unei părți din terenurile sale^{3bis}. Fiindcă «afecțiunea» nutrită constant de savant pentru Cernica nu a pornit dintr-un sentiment întimplător, ci își are sursa într-o motivare cît se poate de obiectivă.

Probabil că N. Iorga a venit prima oară la Cernica în anul 1902, cînd apare articolul său *Manuscriptele Mănăstirii Cernica*⁴. Vom vedea care a fost scopul venirii sale și că acum apare în viziunea sa acea *constantă* a rolului cultural a Cernicîi; Iorga o va reaminti ori de cîte ori va pomeni acest așezămînt, vreme de aproape patru decenii, adică pînă în 1939, cînd va publica articolul intitulat *Cel din urmă manuscript de dătină artistică în Muntenia*⁵.

2. *Ibidem*, p. 282—283.

3. Atanasie Mironescu, *Istoricul Mănăstirii Cernica*, București, 1930, p. 202—203: «...d. Iorga (...) venise des pe la mănăstire pentru cercetări istorice».

3 bis. Atanasie Mironescu, loc. cit.: «D. Iorga, pe atunci președinte al Camerii, a binevoit a veni la Mănăstire într-o Duminică din Noembrie 1919, însoțit de însuși d. Ministru al Domeniilor, Mihalache, care, probabil îndemnat de d. Iorga, a chemat la fața locului pe săteni și i-a făcut să-nțeleagă că nu se poate deposeda mănăstirea de pămîntul ei».

4. În «Biserica Ortodoxă Română», XXVII (1902), nr. 2—3, p. 207—234.

5. În «Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice», iulie—septembrie 1939, p. 133—140.

În cele scrise de N. Iorga despre Cernica în 1902 regăsim nu numai spiritul istoricului care definește sintetic, al specialistului în cultură veche, dar și pana scriitorului. Încă din primul aliniat, autorul reține caracterul *aparte* al așezării acestei mănăstiri: «Mănăstirea Cernica — spunea Iorga — e una dintre cele mai frumoase din Țara Românească: solidă, de proporții potrivite, cu măsură în podoabe. Elegantul turn și biserică simplă și armonioasă în liniile ei capătă un farmec mai mult prin frumusețea, de un caracter neobișnuit, al împrejurimilor. Și aiurea sînt dealuri verzi, livezi ce se coboară în vale, împrăștiindu-și arborii pe coastă. Ceea ce e însă deosebit aici e că lăcașul Domnului ca și chiliile închinătorilor în schima călugăriei se află într-o insulă, în ostrov, cum se spune în vechile însemnări»⁶.

Descrierea, împletită cu evocarea, continuă într-un ritm molcom, însoțind și completînd parcă proza de inspirație istorică a lui Sadoveanu: «Biserica veche, clădită la începutul veacului al XVII-lea de Cernica Știrbei, biruitorul de unguri, biserica aceasta, închinată marelui sfînt ortodox Nicolae de Miralichia, se află în ostrovul cel mare; iar după trecerea a două veacuri biserica nouă a Sfîntului Gheorghe se înalță, în timpuri de belșug și înflorire, în ostrovul cel mic. Apa ce le înconjoară pe amîndouă, hrînind sălciile ce se împletesc sălbatic, e apa stătătoare pe care o lasă pe cîmpul jos riuri leneșe, ce n-au graba a se revărsa în largă Dunăre»⁷.

Articolul acesta ni se pare foarte important prin referința la începuturile mișcării paisiene, atît de propriu definite atunci de Iorga, care, cum reiese din lectura *Istoriei literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688—1821)* cercetase manuscrisele de la Neamț. «După 1750 — scrie istoricul — se întîmplă însă în Principate reforma monahismului, care fu îndreptat de cîțiva cucernici către o viață aspră de rugăciuni ne-curmate și muncă neîntrepută, mai ales cu condeiul. Mișcarea începu în Țara Românească prin Vasile de la Poiana Mărului; ea urmă în Moldova, cu mult mai multă strălucire, supt conducerea lui Paisie (...) care întemeiasă viață de obște la Dragomirna, la Secul și în sfîrșit la Neamț» (...). Activitatea acestor lucrători umili, cu totul uitați de prefacerea timpurilor, a fost în adevăr uriașă...»⁸.

În această epocă și în acest context, arată Iorga în articolul din 1902, începe marea contribuție a starețului Gheorghe: «Pînă atunci la Cernica stătuse numai un cărturar, dar unul neobosit și de o învățătură deosebită la acea vreme: Macarie, care nu-și dădea răgaz în tîlmăcirea manuscriselor elinești ce-i cădea în mînă și pe care le prefăcea în românește pentru a le dăruî mănăstirii ce-l adăpostea. Gheorghe va fi privit cu bucurie lucrul veșnic al acestui harnic condei, dar prin îndemnul lui și altele se puseră în mișcare, al lui Chiriac printre cele dintîi; și mănăstirea își avu o bibliotecă de manuscrise, pe lîngă tipăriturile ce se adunau cu îngrijire, care cum eșia. Cînd Gheorghe muri, lăsînd fraților săi, în ființă sau viitori, sfaturi bune pre paginile unui testament, a unei diate duhovni-

6. N. Iorga, *Manuscrisele Mănăstirii Cernica...*, passim.

7. *Ibidem*.

8. *Ibidem*.

cești, care e l nictie»⁹.

Ne exprimăm prin această dată la Cernica în 1901, N. Iorga scrie în *Revista literară (1688—1821)* o lucrare¹⁰ (caz în care câteva pagini a se stabili în Diata starețului Gheorghe schimb, și stăruie în opera și stăruie în Românești (caz în care ediție, în 1901 o afirmație a sus, scrise el bolnăvit greu).

De aceea, pînd cu viziunea anul 1902 ci la Biblioteca națională de la Iași, copiate sau N. Iorga for de G. Bogdan mării mînăstirilor toate. Unele fericire, pierdute mai puțin de vor lua drun

În anul următor volumul Da seamă tipice mente, arhive valoare. Estimații telegra

9. *Ibidem*.
10. Ed. D.
11. Cf. ec.
12. Calin, *starețul Gheorghe* 1985, p. 3—4.
13. D. F. Cu un scurt h. «Am citat nu cunoscuti s-ar scrise de la A anume o înse Cernica».

cești, care e un adevărat tratat, urmașul său Calinic îl înlocui cu vrednicie»⁹.

Ne exprimăm mai sus presupunerea că N. Iorga ar fi venit prima dată la Cernica în 1902 — data apariției articolului din care am citat. În 1901, N. Iorga publicase *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688—1821)*, pe care am menționat-o mai sus. În al doilea volum din lucrare¹⁰ (cap. VI: Literatura religioasă în perioada a treia), există câteva pagini consacrate lui Paisie de la Neamțu și ucenicilor săi fără a se stabili însă vreo legătură cu Cernica. Nu se spune nimic nici de Diata starețului Gheorghe, nici de mișcarea culturală de la Cernica. În schimb, și starețul Gheorghe și Sf. Calinic sint evocați, dimpreună cu opera și personalitatea lor, în volumul al II-lea din *Istoria Bisericii Românești* (c. II, p. 179 și, respectiv, p. 237)¹¹, lucrare apărută, în prima ediție, în 1908. Revenind la articolul din 1902 al lui Iorga, să îndreptăm o afirmație a istoricului: nu «cînd Gheorghe muri», cum am citat mai sus, scrise el Diata (a murit în decembrie 1806), ci atunci cînd s-a îmbolnăvit greu, în iarna anului 1785¹².

De aceea credem că N. Iorga a cunoscut îndeaproape Cernica începînd cu vizita al cărei rod a fost nu numai publicarea articolului din anul 1902 ci și salvarea a 250 de manuscrise cernicane prin aducerea lor la Biblioteca Academiei în al cărei depozit existau în 1928, potrivit afirmației lui D. Furtună¹³ aproximativ două mii cinci sute de manuscrise copiate sau elaborate la Cernica. Să transcriem însă concluziile lui N. Iorga formulate la sfîrșitul unei zile în care examinase și triase, ajutat de G. Bogdan-Duică și de un student, ceea ce rămăsese din biblioteca mării mînăstiri: «Manuscrisurile grecești, cite vor fi fost, au dispărut toate. Unele românești au fost strămutate de la Cernica fără să fie, din fericire, pierdute pentru știință. Dar în odăița bibliotecii se mai află nu mai puțin de 250 manuscrise». Sint acelea care, prin grija lui N. Iorga, vor lua drumul Bibliotecii Academiei.

În anul 1905, N. Iorga publică, la editura bucureșteană «Minerva», volumul *Date și mînăstiri din România* — una din acele cărți-dare de seamă tipice pentru epoca în care istoricul a cercetat numeroase monumente, arhive, așezăminte și lăcașuri descifrînd pisanii de o inestimabilă valoare. Este o carte de *constatări*, scrise necăutat, adesea conținînd notații telegrafice. Mijloacele sint ale scriitorului cu talent evocator. Re-

9. *Ibidem*.

10. Ed. Didactică și pedagogică, București, 1969, p. 316—321.

11. Cf. ediția a II-a, București, 1932.

12. Calinic Argatu, *O dată importantă în istoria monahismului românesc: «Diata starețului Gheorghe de la Cernica (februarie 1785)»*, în «Telegraful Român», Sibiu, 1 iulie 1985, p. 3—4.

13. D. Furtună, *Ucenicii starețului Paisie în Mînăstirile Cernica și Căldărușani. Cu un scurt istoric asupra acestor mînăstiri*, București, 1928. Autorul afirmă la p. 83: «Am citat numai pe acești smeriți monahi prescriitori și accentuam că, oricît de necunoscuți s-ar părea, dar fiindcă muncii lor modeste se datoresc cele 2500 de manuscrise de la Academia Română, diferite de altele încă, — ei își au însemnătatea lor, și anume o însemnătate foarte reprezentativă pentru lămurirea mișcării paisiene de la Cernica».

venind la Cernica, așezămint căruia i se consacră două pagini¹⁴, Iorga deplînge ruina așezămintului confruntat cu grele lipsuri. Există o evidentă deosebire de ton între însemnările din 1902 și acestea din urmă: «Ce cimitir de minți moarte, dintre care unele n-au trăit niciodată! Și totuși cimitirul a fost odată un loc de muncă și de lumină. Călugării de la Cernica au intrat în marea mișcare paisiană de îndreptare spre lucrul cu gîndul a călugărimii; ei au scris și au tălmăcit, îmbogățind literatura noastră din veacul al XVIII-lea. Între dînșii a trăit marele Macarie grămăticul, care avea o mare faimă de învățat și a îndreptățit-o prin lucrări multe și felurite. Pînă în veacul ce s-a închis abia dăunând, Cernica care păzea cu scumpătate o mare bibliotecă, a dat prinusul ei literaturii românești: aici și-a petrecut ultimii ani dintr-o viață întrebuintată pentru a învăța pe alții, Naum Rîmniceanu, cronicarul cel din urmă al Țării Românești (unul dintre ultimii cronicari (n.n.)). Astăzi Cernica primește morții din orașul vecin, de luminile căruia nu se împărtașește deloc. Din jos de biserică, e un lung și încurcat cimitir, în bogăția florilor sălbatice, sub seninătatea cerului albastru, care înlătură orice gînd de moarte, orice semn de jale. Monumentele fără gust, inscripțiile șterse, cununiile de mărgelă neagră și de flori decolorate, inscripțiile, sfîngace sau trufașe nu ating inima. Și te plimbi prin această ternă care apasă deasupra celor ce au fost oameni, cum te-ai plimba prin cine știe ce colț fericit, uitat de lume, al unei mari grădini publice».

Amărăciunea lui Iorga era atunci provocată nu numai de starea Cernicai ci și de starea altor mănăstiri pe care le vizitase cu câteva luni înainte de scrierea cărții. Nu la puține — fie în Moldova sau în Muntenia — întîlnește ruină, lipsuri, sărăcie materială. Iorga, care prețuia atât de mult cultura monahală desfășurată între zidurile de chinovie românească, ca și arta bisericească, era îndurerat de cele văzute. Intuiția sa că seninătatea cerului albastru de deasupra Cernicai «înlătură orice gînd de moarte, orice semn de jale», avea să se dovedească îndreptățită. Pînă atunci aveau să treacă însă ani. Să urmărim un alt text al istoricului în care este implicat trecutul glorios al acestei mănăstiri. Publicat în Floarea Darurilor, în 1907¹⁵, textul se intitulează *Vechile biblioteci românești* — sau ce se cetia odinioară în Țările Române — și este împărțit în trei secțiuni: Bibliotecile din mănăstiri; Bibliotecile boierești; Starea de astăzi. Străbătut de un fior liric, articolul lui Iorga — nu știm dacă a fost reeditat — pune în lumină farmecul și valoarea culturii noastre și instruieste asupra circulației manuscriselor și tipăriturilor în Țările Române. Se explică o serie de noțiuni, mai puțin cunoscute publicului din zorii secolului nostru, cum ar fi cele de sbornic, Chiriacodromion, lafsaic, pateric, mineiu sau cazanie. Oricine citește paginile respective înțelege cît de familiarizat era N. Iorga cu literatura veche și cu terminologia monastică și, respectiv, teologică. Și în acest loc este evidențiat rolul jucat de Cernica. Se alege, de fapt, două biblioteci mănăstirești etalon: Neamțu și Cernica. «... în Țara Românească, scrie istoricul, îndreptarea dată de reformatorul rus (Paisie, n.n.) fu primită la schitul Poiana-Mărului din județul Rîmniceului-Sărat și la marea mănăs-

14. N. Iorga, *Sate și mănăstiri din România*, București, 1905, p. 206—230.

15. *Floarea Darurilor*, anul I, nr. 2, p. 65—71.

tire Cernica, și luă cel din simțir după însă una cu totuși improprie venția sa, și scăpa de pie Cernica. Aici virful unei se la Neamțu nora munten călugăr cu ș cind să ia cî menului Cal Academice to

De rețin N. Iorga va ale acestui al revistei a hovnicești d pasatu (...) o patruzeci zil inu 30 s-au s-au datu d tate și o fin cris mai pe 1870, *Istoria* semnare, m ierarhului. Ș publica o in lași prilej, într-un Chi vorbește de «analoghice fost depusă căm la N. I tor; ceast va fi imitat (1932)¹⁶ N. sacrată Mir

Dacă a tură și lite portul dint du-i acest avea și pe între monu

16. «Rev

17. «Rev

18. «Rev

tire Cernica, de lângă București, care invie prin această orînduire nouă și luă cel dintîi loc printre mînăstirile răspînditoare de cultură, pînă simțitor după anul 1830, cînd se deschide o eră nouă, — pentru mînăstiri însă una cu totul nenorocită». Mai jos, Iorga pomeneste de condițiile cu totul improprii în care zăceau resturile bibliotecii cernicane și de intervenția sa, întreprinsă la Neamțu și Cernica: «Aceeși soartă de a scăpa de pieire lucruri literare (...) am avut-o și față de biblioteca din Cernica. Aici culesese în ultimii ani cine voise; într-o cămăruță din vîrfurile unei scări, deasupra unui cuptor, erau așezate pe scîndurele ca și la Neamțu manuscrisele ieșite din buna străduință a paisienilor acestora munteni. Printr-un geam spart pătrundea o lumină slabă; cite un călugăr cu știință de carte veche și cu dor de a ceti venia din cînd în cînd să ia cite unul din volumele însemnate cu frumoasa pecete a egumenului Calinic; îl dădea înapoi dacă și cînd voia. De aici au plecat la Academie toate manuscrisele».

De reținut prețuirea acordată de N. Iorga Sfîntului Calinic. Tot N. Iorga va tipări, în a sa Revistă istorică, două însemnări autografe ale acestui model ostentiv și ierarh. Le găsim într-un număr din 1922 al revistei amintite¹⁶. Prima se referă la sfîrșitul unei alese făpturi duhovnicești din chinovia Cernicăi: Pimen, care, scrie Sf. Calinic «au răposatu (...) cu o minunată săvîrșire: că, după ce și-au săpat groapa cu patruzeci zile înainte, apoi, la 29 ale lunii, au slujitu Sfînta Ieturghia, și înu 30 s-au săvîrșitu fără nici o durere, șazăindu (de) vorbă cu mine, s-au datu duhulu înu mîinile lui Dumnezeu». Însemnarea are o simplitate și o finețe lirică evidentă și, totodată, confirmă același episod descris mai pe larg, dar tot cu har, de Casian Cernicanul în cartea sa din 1870, *Istoriile Sfîntelor Monastiri Cernica și Căldoroșani*. Cealaltă însemnare, mult mai lungă, privește date foarte prețioase din biografia ierarhului. Și, tot în Revista istorică, dar într-un număr din 1920¹⁷, Iorga publica o inscripție datată 1 septembrie 1795, aflată în trapeză. Cu același prilej, istoricul reproduce textul unei file, aflată și descoperită într-un Chiriacadromion (Evanghelie învățătoare), însemnare în care se vorbește de cele «trei chipuri» de interpretare a Scripturii: «istoricesc», «analoghicesc», «alligoricesc»... Urmează mențiunea că fila respectivă a fost depusă la Academie. Din alegerea cuvintelor menționate, remarcăm la N. Iorga același simț al detectării și evidențierii citatului revelator; această metodă îl va face pe G. Călinescu celebru iar maniera sa va fi imitată de urmași. În fine, tot într-un număr din Revista istorică (1932)¹⁸ N. Iorga recenzează favorabil, dar pe scurt, a doua carte consacrată Mînăstirii Cernica.

Dacă aceste contribuții privesc totuși domenii de specialitate — cultură și literatură veche, istorie monahală — N. Iorga nu uită nici raportul dintre publicul larg — atît autohton cît și străin — recomandîndu-i acest așezămînt, care, pe lângă caracterul de vatră de cultură, îl avea și pe acela de muzeu bogat. În 1935, N. Iorga includea Cernica între monumentele pomenite în *Guide historique de Roumanie*. Repro-

16. «Revista istorică», an VII, Nr. 1—3, ianuarie-martie 1922, p. 78—79.

17. «Revista istorică», an VI, Nr. 10—12, oct.-dec. 1920, p. 269.

18. «Revista istorică», an XVIII, Nr. 4—6, aprilie-iunie, 1932, p. 171—172.

ducem însă textul românesc, echivalent de chiar una dintre fiicele autorului¹⁹: «La o oarecare distanță (de m-reă Pantelimon, n.n.) e marea mănăstire *Cernica* (zidită de Cernica Știrbei, la începutul secolului al XVII-lea; mormintul familiei, într-un cimitir foarte amestecat). Două biserici: prima, în mijlocul chiliilor, frumoasă clădire de pe la 1830, cu ferestrele ornate; morminte de episcopi, două minunate icoane de pe la 1800; trapeza călugărilor (sala de mâncare) păstrează câteva coloane din vechiul edificiu; peste pod, a doua biserică oferă o frumoasă vedere a chiliilor pe malul lacului. Se mai păstrează resturile unei bogate biblioteci ale cărui manuscrise au fost transportate în parte la Academia Română; s-a instalat la Cernica o tipografie pentru opere religioase».

Tipografia amintită în textul de mai sus, era salutată de N. Iorga încă din faza de proiect. Spuneam, la început, că există menționări ale Cernicai și în corespondența istoricului. În a doua din cele 19 scrisori către Miron Cristea — editate — se poate citi, sub data de 23 noiembrie 1922: «*Inalt Preasfințite, // Abia acum mi se arată scrisoarea prin care-mi dați bunele vești privitoare la mănăstire și mai ales aceea despre noua tipografie de la Cernica. De mult doream ca acest frumos lăcaș să se întoarcă la tradițiile de cărturie ale învățatului Macarie...*»²⁰. Miron Cristea, iubitor de cultură, pentru care N. Iorga a nutrit o prețuire constantă și vie, a făcut mult în sensul celor amintite de Iorga. Tipografiile respective îi va fi o vreme director călugărul-scriitor Damian Stănoiu și tot pe el îl va însărcina Primatul să scrie istoricul așezămintelor monahale (va scrie 4 monografii) din Arhiepiscopia Bucureștilor²¹.

Ultimul titlu al lui N. Iorga în care vorbește despre Mănăstirea Cernica, cu un an înaintea morții sale tragice și nedrepte, este descrierea unui manuscris ornate, analizat pe mai multe pagini de revistă. Se acordă atenție deosebită ilustrațiilor, însă trapează altceva: simetria de sentimente și delicată apreciere dintre articolul publicat de Iorga în 1902 și acesta datat 1939. Amîndouă încep în același ton liric și evocator. Iată, deci, primul aliniat al acestuia din urmă: «Un prieten (...), scrie N. Iorga, mi-a dăruit acum în urmă o lucrare de artă, făcută și păstrată mai multă vreme desigur la Mănăstirea Cernica, în care se întîlnește imitația celor mai frumoase împodobiri ale vechilor manuscrise și reproducerea naturii așa cum au văzut-o călugării anonimi, și în același timp, ca o amintire a acelei arte orientale a Persiei, care ni-a dat în chiparoșii și candelerele sale săpate în stuc pe pereții bisericuții de la Fundeni Doamnei Îngă București, o rară înfățișare a influenței pe care a exercitat-o asupra noastră această strălucită artă, creație a unui popor așa de deosebit de al nostru».

19. N. Iorga, *Conducător istoric la Bisericile din București și din împrejurimile apropiate*, București, 1935, traducere după «Guide historique de Roumanie», de Liliana Iorga.

20. Idem, *Corespondență*, vol. I, ediția îngrijită de Ecaterina Vaum, București, 1984, p. 356—357.

21. Calinic Argatu, *Damian Stănoiu monograf*, în almanahul estival «Lucaefărul» 1985.

Departea Nicolae Iorga le-am lăsat o vitează firesc acestor așez personalități Calinic.

Cu acest meniu al ce această dată Cernica.

În cei p Română» a nu lase nepri specială a r patru secțiu revistei o va

Printre discuție a fo prin vreme revistă teolo doxe Român tia deosebită

Ca revist ticole, a fun în general și întru creare întreaga înv Sfînta Scrip pluridiscipli toric, paste din Sfînta S

22. N. Io Iescu, București din sec. al XI Românesc», an Comori neștîi Sf. Gheorghe Ierarc Calinic.

1. Vezi 110 ani de la c nr. 8—10, p. 1874—1984.

Departa de noi pretenția de a fi epuizat toate textele din opera lui Nicolae Iorga în care se fac referiri la mănăstirea Cernica. Unele surse le-am lăsat deliberat departe²². Paginile lui Iorga despre Cernica gravează firesc, ca o temă cu variațiuni, în jurul ciforva constante: rolul acestui așezământ de focar de cultură și spiritualitate românească și personalitățile care l-au împlinit: starețul Gheorghe și, respectiv Sf. Calinic.

Cu acestea, de fapt se incheie și incursiunea noastră în vastul domeniu al cercetărilor și studiilor lui N. Iorga din care am reținut de această dată, aspectele mai semnificative referitoare la mănăstirea Cernica.

REVISTA «BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ» FACTOR ACTIV ÎN LUPTA PENTRU PACE

Pr. ALEX. STĂNCULESCU-BIRDA

În cei peste 100 de ani de apariție¹, revista «Biserica Ortodoxă Română» a elaborat cele mai diverse teme în paginile sale, căutând să nu lase neprezentat nici un sector al Teologiei. A existat chiar o grijă specială a redactorilor săi de a menține un anumit echilibru între cele patru secțiuni devenite «clasice» ale Teologiei, tocmai pentru a conferi revistei o valoare sporită.

Printre temele care au revenit cel mai des în paginile revistei în discuție a fost *pacea*. Fenomenul nu a fost întâmplător, ci el s-a înscris prin vreme ca o *necesitate teoretică și practică*. În dubla sa calitate de revistă teologică și organ de presă al forului suprem al Bisericii Ortodoxe Române, Sfântul Sinod, periodicul și-a justificat cu prisosință atenția deosebită pe care a acordat-o păcii.

Ca revistă teologică, «Biserica Ortodoxă Română», prin studii și articole, a fundamentat teoretic strădania dintotdeauna a Bisericii creștine în general și a Bisericii Ortodoxe Române în special întru slujirea vieții, întru crearea unui climat de bună înțelegere între oameni și popoare. Ca întreaga învățătură creștină ortodoxă și pacea are temeliile sale în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Ea poate fi înțeleasă ca o problemă pluridisciplinară: dogmatică, morală, patristică, filozofică, juridică, istorică, pastorală, socială, politică etc. Nenumărate versete și referințe din Sfânta Scriptură², precum și citate din Sfinții Părinți au stat la baza

22. N. Iorga, *Istoria Românilor prin călători*, ediție îngrijită de Adrian Angheliescu, București, 1981, p. 498, p. 499, p. 541, p. 597. Sînt pomeniți cîtiva călători străîni din sec. al XIX-lea care dau și relații despre Cernica. Un alt exemplu: în «Neamul Românesc», an XIV, 14 apr. 1919, p. 1, într-un articol semnat de N. Iorga și intitulat *Comori neștiute*, autorul laudă sculpturile de la uși, ancadramentul ferestrelor bisericii Sf. Gheorghe de la Cernica și menționează elogios sfeșnicele țărănești din epoca Sf. Ierarh Calinic.

1. Vezi Alexandru Stănculescu-Birda, *Revista «Biserica Ortodoxă Română» la 110 ani de la apariție (1874 — oct. — 1984)*, în «Biserica Ortodoxă Română», CII (1984), nr. 8—10, p. 645—659. Menționăm că prezentul articol privește aceeași perioadă: 1874—1984.

unor studii teinice despre pace³. Revista a găsit întotdeauna loc recenziilor privitoare la cărți și studii despre pace ca învățătură dogmatică și morală⁴. Mesajul divin al păcii a fost aprofundat și analizat pe multiple planuri. Creștinismul se dovedește cu prisosință a fi religia bunei conviețuirii dintre oameni și popoare, religia iubirii și a frăției. Prin jertfa Mântuitorului Iisus Hristos s-a restabilit armonia între om și Dumnezeu, între om și natură. Războiul, ura, lupta între oameni și popoare înseamnă tulburarea ordinii divine din univers, supremația for-

țelor destr
Idea de pi
iar procesu
tuit o latu
aceasta nu
dar s-a și
progres, cu
aflat în ne
tru pace, B
jutorate, ar
prindă mes:

2. Cităm clevea dintre cele mai semnificative: *Fac.*, XXVII, 21; *Ieș.*, IV, 18; *Num.*, VI, 26; XXV, 12; *I Sam.*, XX, 21; XXV, 6; *II Regi.*, IX, 18; *Iov.*, XXII, 21; *Psalmi*, IV, 8; XXIX, 11; XXXIV, 14; XLI, 9; LXXII, 3; LXXXV, 8; LXXXV, 10; CXIX, 165; CXXII, 7; CXXV, 5; CXLVII, 14; *Prov.*, III, 17; *Ecl.*, III, 8; *Isaia*, IX, 6; IX, 7; XXVI, 3; XXXII, 17; XXXIII, 7; XXXIX, 8; XLVIII, 18; XLVIII, 22; LII, 7; LIII, 5; LIV, 10; LVII, 2; LVII, 19; LIX, 8; *Ier.*, VI, 14; VIII, 15; XXIX, 11; *Zah.*, IX, 10; *Matei*, X, 13; *Marca*, IX, 50; *Luca*, I, 79; II, 14; XIX, 42; XXIV, 36; *Ioan* XII, 7; XIV, 27; XVI, 33; *Papte*, IX, 31; X, 36; *Rom.*, I, 7; V, 1; VIII, 6; XII, 18; XIV, 17; XV, 13; XX, 33; *I Cor.*, VII, 15; *Gal.*, V, 22; VI, 16; *Efes.*, II, 14; II, 15; II, 17; IV, 3; VI, 15; *Filip.*, IV, 7; *Col.*, III, 15; *II Tim.*, II, 22; *Evr.*, VII, 2; *Iac.*, III, 18; *I Petru*, V, 14; *II Petru*, III, 14; *Apoc.*, I, 4; VI, 4 ș.a.

3. Sorin Cosma, *Pacea și dezarmarea în învățătura creștină*, LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 503—521; Drag. Demetrescu, *Cum privea Tolstoi războiul*, XXXIV (1911), nr. 10, p. 1097; I. V. Georgescu, *Legământul meu este un legământ de viață și de pace*, LXXXII (1964), nr. 5—6 p. 456—495; P. Gîrbovceanu, *Lupta pentru pace*, XXXIII (1899), nr. 3, p. 312—314; I. Hîbarin, *Datoria creștinilor de a lupta pentru pace, împotriva agresiunii* (trad. de I. Iufin), an. LXXII (1954), nr. 4, p. 425—428; Ierom. Irineu Pop, *Rolu Bisericii în promovarea încrederii între oameni*, CII (1984), nr. 11—12, p. 748—762; B. Mangru, *Pace voadă*, XXXVIII (1914), 9 (dec.), p. 879—889; Pr. Dr. Gh. Paschia, *Profetii Vechiului Testament propovăduiesc pacea*, CII (1984), nr. 11—12, p. 763—772; Teofil M. Ploieșteanu, *Pacea întru Iisus Hristos*, XXXVIII (1914), nr. 4, p. 293—299; Vasile Prescure, *Iubirea de oameni și pacea*, LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 95—109; Pr. D. Soare, *Dezarmarea, problemă vitală a lumii contemporane*, CI (1983), nr. 5—6, p. 301—311; I. Scriban, *Cum se preface gîndurile*, XLVII (1929), nr. 6, p. 572—573; Pr. prof. D. Stăniloae, *Încrederea și prietenia între oameni și popoare, condiții pentru coexistența pașnică între state și porunci ale învățăturii creștine*, LXXIV (1956), nr. 5, p. 438—450; Idem, *„Să nu ucizi”*. *Temeluri creștine pentru pace*, LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 76—95; Sfintul Vasile cel Mare, *Laudă păcii*, CII (1984), nr. 11—12, p. 772—776; D. Vesteamean, *Pentru pacea a toată lumea*, LXX (1952), nr. 6—8, p. 409—415; Episcop Nestor Vornicescu, *Evanghelia păcii trăită în diferite structuri actuale ale lumii*, XCIII (1975), nr. 7—8, p. 901—911; Idem, *Fericiit făcătorul, binevestitorul păcii*, CXVIII (1980), nr. 3—4, p. 332—338; Idem, *Vocile păcii — argumentele vieții*, XCIX (1981), nr. 11—12, p. 1137—1143.

4. Pr. P. Anghelescu, Pr. Victor N. Popescu, *Evanghelia și pacea între popoare*, LII (1934), nr. 11—12, p. 796; D. Balaur, *Vladimir Alekiev, Problema războiului și a păcii din punct de vedere creștin*, LIV (1936), 5—6, p. 375—379; Idem, Pr. C. Lenco, *Pentru pacea a toată lumea*, LIV (1963), nr. 7—8, p. 648; Gh. Cronț, *A. Filtrachis*, Τὸ ἔθνος ἐν τῆς εἰρήνης εἰς τὴν ὀρθόδοξον λατρεία, VI (1938), nr. 1—4, p. 142; V. Dudu, *I. S. Markovski, Problema războiului și a păcii din punct de vedere creștin. Caracteristica războiului în Vechiul Testament*, LIV (1936), nr. 5—6, p. 383; Idem, *Prof. St. Pașev, Problema războiului și a păcii din punct de vedere creștin. Învățătură lui Hristos și a Stînților Apostoli despre război și pace*, LIV (1936), nr. 5—6, p. 385; Idem, *I. K. Tonevski, Problema războiului și a păcii din punct de vedere creștin. Atitudinea primelor veacuri creștine și a Stînților Părinți față de război și pace*, LIV (1936), nr. 5—6, p. 385; I. Gagiu, *Valerian, episcopul Oradei, Soborul popoarelor pentru pace (Oradea, 1953)*, LXXI (1953), nr. 4, p. 385—393; I. Lupaș, *I. C. Delaturda, Război și civilizație*, XLI (1923), nr. 4, p. 309—311; G. I. Moisescu, *Mitrop. Nicolae al Soliei, Жажд за миръ (Setea de pace)*, LV (1937), nr. 3—4, p. 235—236; Diac. Prof. N. I. Nicolaescu, *Justinian, Apostolul social; pilde și îndrumări în lupta pentru pace*, vol. IV (București, 1952), LXX (1952), nr. 9—10, p. 627—639.

Ca org
revista a ac
tru pace, p
Cu prilejul
Paști, între
lumea între
irenice mer
legere. Nu
mesajele i
Română”, r
nică a Bise
zarea unită
într-un clin
menționa fr
și meditați
tea ar trebu
lor și ierarh

Atenția
zise a Bise.
special, iar
cesară o as
Bisericii Or
susținută și
cetățitorilor.
Aceasta cu
național al

Pină la
mult solicit
tru pace. M
nale menite
pare destul
Ortodoxă R
de prestigiu
nia, respect
mide ale lu
Bonn (16 au

țelor destructive ale răului în contextul axiologic al condiției umane. Ideea de pace a fost o *permanență* și o *necesitate* istorică dintotdeauna iar procesul complex și anevoios al traducerii sale în practică a constituit o latură majoră a activității sociale a Bisericii Ortodoxe. Prin aceasta nu numai că a dat noi dimensiuni caracterului său soteriologic, dar s-a și alăturat marilor spirite ale omenirii luptătoare pentru pace, progres, cultură și civilizație. Biserica a venit în sprijinul individului aflat în nevoi, nedreptățit și împilat, dar, ca luptătoare neobosită pentru pace, Biserica Ortodoxă a venit și în sprijinul națiunilor mici, neajutorate, amenințate. Aproape că nu este articol în care să nu se surprindă mesajul păcii, al vieții și al iubirii.

Ca organ de presă al Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, revista a acordat spații largi unor probleme concrete privind lupta pentru pace, pentru întărirea încrederii între oameni, popoare și biserici. Cu prilejul sărbătorilor mari ale creștinismului, Crăciunul și Sfintele Paști, între conducerile Bisericii noastre și ale Bisericilor creștine din lumea întreagă au avut loc schimburi de mesaje, telegrame și scrisori irenice menite să promoveze un climat de prietenie, frățietate și înțelegere. Nu avem spațiul necesar pentru a menționa toate scrisorile și mesajele irenice inserate în paginile revistei «Biserica Ortodoxă Română», nu avem spațiul necesar să menționăm și activitatea ecumenică a Bisericii Ortodoxe Române, activitate ce are în obiectiv realizarea unității religioase. O asemenea unitate nu se poate realiza decât într-un climat de pace, înțelegere și armonie între popoare. Nu putem menționa în articolul de față nici numeroasele predici, cateheze, omilii și meditații dedicate în întregime sau parțial problemelor păcii. La acestea ar trebui să adăugăm apoi pastoralele Sfintului Sinod, ale patriarhilor și ierarhilor.

Atenția noastră se va îndrepta în special asupra activității propriuzise a Bisericii creștine în general și a Bisericii Ortodoxe Române în special, iar contribuția propriu-zisă va fi de ordin bibliografic. Era necesară o asemenea privire de ansamblu nu numai ca un omagiu adus Bisericii Ortodoxe Române și organului său de presă pentru activitatea susținută și permanentă în lupta pentru pace, ci și pentru a oferi cercetătorilor și celor interesați un material bibliografic de referință. Aceasta cu atât mai mult cu cât anul 1986 a fost proclamat *Anul Internațional al Păcii*.

Până la al doilea război mondial Biserica creștină nu a fost prea mult solicitată în eforturile forțelor politice progresiste care luptau pentru pace. Mai cu seamă pînă la înființarea unor organisme internaționale menite să promoveze pacea, activitatea Bisericii în acest domeniu pare destul de timidă. E adevărat că erau urmărite în revista «Biserica Ortodoxă Română» întrunirile, conferințele și congresele internaționale de prestigiu, unele dintre ele bucurându-se de un larg interes în România, respectiv în revista «Biserica Ortodoxă Română». De la încercările timide ale lui Silvestru Bălănescu privind Conferința internațională de la Bonn (16 august 1875)⁵ pînă la reportajele și dăriile de seamă din peri-

5. I (1875), nr. 10, p. 783—798.

oada interbelică este un drum destul de lung. După reparația revistei din 1921 și interesul pentru problemele internaționale ale păcii creștine simțitor. Am putea spune că revista ținea o adevărată cronică a acestor evenimente, la unele dintre ele participând și reprezentanți de frunte ai teologiei românești. Sînt prezentate lucrările de la : ședința Uniunii Mondiale prin Biserici (Geneva și St. Beatenberg, 1920) ; ședința Uniunii Mondiale a Societăților Feltoare Creștine (Champéry-Elveția, 1920) ; Adunarea misionară internațională (Crans-Elveția, 1920) ; Adunarea pentru o Internațională creștinească (Bilthoven-Olanda, 1920) ; Ședința Federației Universale a Studenților creștini (St. Beatenberg-Elveția, 1920) ; A VI-a Conferință Lambeth (Londra, 1920) ; Conferința preliminară a Conferinței ecumenice (Geneva, 1920) ; Conferința Mondială pentru credință și organizarea Bisericii (Geneva, 1920) ⁶ ; Congresul Alianței Mondiale (Copenhaga, 1922, august) ⁷ ; Conferința internațională pentru împăcarea popoarelor (Nyborg-Strand — Danemarca, 1923, iulie 19—26) ⁸ ; Congresul de pace de la Freiburg (1923, august 4—10) ⁹ ; Conferința Ligii pentru înfrățirea popoarelor prin Biserici (Sinaia, 1924, sept. 22—23) ¹⁰ ; Conferința de la Atena (1924, sept. 22—23) ; Congresul de la Stockholm al Ligii Națiunilor (1925, august 5—8) ¹¹ ; Conferința mondială creștină (Stockholm, 1925, august 19) ¹² ; al VI-lea Congres Internațional pentru Pace (Boisy-la-Rivière, 1926, august 16—22) ¹³ ; Al VII-lea Congres Internațional pentru Pace (Würzburg-Germania, 1927, sept. 3—11) ¹⁴ ; Conferința și Congresul internațional din Praga al Alianței Universale pentru împrietenirea popoarelor prin mijlocirea Bisericilor (1928, august, 24—30) ¹⁵, 1931 ¹⁷ ; Conferința Balcanică a Bisericilor Ortodoxe (București, 1933, mai 19—20) ¹⁸ ; Conferința Alianței mondiale pentru unirea popoarelor prin Biserică (Sofia, 1938, dec., 18—31) ¹⁹. La acestea se vor adăuga cele privitoare la activitatea specifică a Bisericii Ortodoxe Române, pe care le vom prezenta în capitolul următor. Pe lângă referatele și reportajele de la astfel de reuniuni internaționale ale Bisericilor creștine pentru pace, revista «Biserica Ortodoxă Română» a

publicat articole ²⁰ în Europa și chiar

Eforturile din siste din lumea i instituțiilor și o fascismului care ganul central de strădăanii umanis gere între oamer

Cel de-al do spirituale incalc putut vindeca n tăm asupra acea parte fără a sul într-un mod du justifica și efor cultelor în peri nu se mai repe boiul, care înse tor cu o surpar pendă viața po fizică și suflele clădit pacea în cade în cenuș monstruos» ²³, firea umană, celor mai josn existenței, este umanității. Din generații, dar

6. XL (1921), nr. 2, p. 149—150. 7. XL (1922), nr. 11, p. 867.
 8. XLI (1923), nr. 8, p. 594—595. 9. XLI (1923), nr. 8, p. 595—596.
 10. XLIII (1925), nr. 3, p. 161—163. 11. XLIII (1925), nr. 3, p. 163.
 12. XLIII (1925), nr. 9, p. 578. 13. XLIII (1925), nr. 8, p. 508.
 14. XLIV (1926), nr. 4, p. 239. 15. XLV (1927), nr. 8, p. 497.
 16. XLIV (1928), nr. 10, p. 923—934 ; nr. 11, p. 1019—1027 ; nr. 12, p. 1116—1127 ; XLVII (1929), nr. 1, p. 1226—1233 ; nr. 2, p. 167—176 ; nr. 3, p. 257—266 ; nr. 4, p. 360—365 ; nr. 5, p. 456—466 ; nr. 6, p. 560—565 ; nr. 7—8, p. 717—726 ; nr. 9, p. 831—841 ; nr. 10, p. 940—945 ; nr. 11, p. 1020—1028 ; nr. 12, p. 1130—1138 ; XLVIII (1930), nr. 1, p. 75—82, 94—95.
 17. XLIX (1931), nr. 9, p. 571.
 18. LI (1933), nr. 5—6, p. 248—250 ; nr. 7—8, p. 342. Patriarhul Miron Cristea a fost felicitat de Hans Schönfeld și de alte oficialități pentru poziția sa în cadrul dezbaterilor.
 19. LVII (1939), nr. 5—6, p. 377.

20. Pr. Para: 862 ; Pr. G. D. Ci Dr. Drag. Demetr o lume a păcii, C la Copenhaga pe 867 ; Idem, Slujb pozoarelor, XLV (Premiul Nobel f (1930), nr. 11, p. 21. V. Dudu sală), în «Цркво хăлеску, N. C. I 1924), LXIII (192 миръ въ овѣта Дѣло» (1938), 1— iunie), XLV (19 serica și pacea 1—2, p. 120 ; S. движения (Mіsc (1937, nr. 17), I 22. T. Arg 23. C. Dob 24. V. Păr

publicat articole²⁰ și recenzii²¹ care priveau problema păcii în Balcani, Europa și chiar pe alte continente.

Eforturile din partea națiunilor iubitoare de pace, a forțelor progresiste din lumea întreagă, a organelor de presă democratice, a tuturor instituțiilor și oamenilor de bine încercau să stăvilească ascensiunea ascismului care devenea tot mai amenințător. Cu posibilitățile sale, organul central de presă al Bisericii Ortodoxe Române se alătura acestor tradiții umaniste de a menține un climat de pace și de bună înțelegere între oameni și popoare.

Cel de-al doilea război mondial a adus pagube umane, materiale și spirituale incalculabile omenirii. S-au produs răni adinci, care nu s-au putut vindeca multe decenii. Nu ne propunem în cele de față să insistăm asupra acestui flagel mondial. Totuși, nu putem să trecem mai departe fără a sublinia câteva învățăminte pe care războiul le-a oferit într-un mod dur și sîngeros umanității. Numai în felul acesta se pot justifica și eforturile sporite pe care le fac statele lumii și majoritatea cultelor în perioada postbelică pentru ca experiența unui nou flagel să nu se mai repete. S-a dovedit cu prisosință că rațiunea respinge războiul, care înseamnă ruină, jale, doliu, întuneric, cataclism. «Asemănător cu o surpare geologică sau cu o izbucnire de vulcani, războiul suspendă viața popoarelor, nesocotește egoismul individual, aruncă averea fizică și sufletească a omului pradă armelor asaltatoare (...). Tot ce a clădit pacea înfășișată ca un finger înalt cu ramura tinereții în mină (...) cade în cenușa științifică a obuzelor morții»²². Acest «anacronism monstruos»²³, școală a crimei, cultivă instinctele brutale, animalice din firea umană, degradînd-o. Este o dezlănțuire dezordonată a patimilor celor mai josnice, abdicarea omului de la demnitatea sa în contextul existenței, este cea mai crudă experiență pe care a înregistrat-o istoria umanității. Din această «carte cu litere de foc»²⁴ au citit generații după generații, dar învățămintele cele mai dure le-a primit societatea ome-

20. Pr. Paraschiv Angheliescu, *Românii și bulgarii*, LII (1934), nr. 9—10, p. 659—662; Pr. G. D. Cruceanu, *O statuie a lui Hristos în munți*, XLVI (1928), nr. 3, p. 281; Dr. Drag. Demetrescu, *Papa și războiul*, XL (1916), nr. 2, p. 190—191; Redacția, *Pentru o lume a păcii*, CII (1984), nr. 11—12, p. 713—714; Arhim. Iuliu Scriban, *Congresul de la Copenhaga pentru pacea popoarelor prin Biserici* (1922 aug.), XI (1922), nr. 11, p. 867; Idem, *Sujbe pentru pace*, XLVI (1928), nr. 10, p. 953; Idem, *Biserica și pacea popoarelor*, XLVII (1929), nr. 6, p. 565; Idem, *Un arhiepiscop premiat pentru pace* (Premiul Nobel pentru pace acordat arhiepiscopului Nathan Söderblom — n.n.), XLVIII (1930), nr. 11, p. 1061; Idem, *Pas spre pace*, XLIV (1926), nr. 9, p. 558.

21. V. Dudu, *Kl. Dalkaisew, Църквит и свѣтовният мир* (Biserica și pacea universală), în «Църковен вестник» (1936, nr. 46), LV (1937), nr. 1—2, p. 101; Pr. Prof. I. Mihăilescu, N. C. Negulescu, *Sinagoga și Biserica față de pacificarea omenirii* (București, 1924), LXIII (1925), nr. 1, p. 58—62; Nic. M. Nicolae, D. D. Iankiev, *Миръ въ душитѣ миръ въ оштра* (Pace în suflete — pace în lume), (1938), nr. 1—3, LVI, în «Пастырско Дѣло» (1938), 1—4, p. 120; Arhim. I. Scriban, «Cahiers de la Reconciliation» (Paris, 1927, Iunie), XLV (1927), nr. 9, p. 564; Arh. T. Simeodrea, *Visarion, și pe pământ pace! Biserica și pacea internațională*, în «Misionarul» (V, 1933, p. 703—708), LII (1934), nr. 1—2, p. 120; S. Simionov, *Prof. Șt. Tancov, Съвременнитѣ международни християнски движения* (Mișcările internaționale creștine contemporane), în «Църковен вестник» (1937, nr. 17), LV (1937), nr. 3—4, p. 236.

22. T. Argezi, *Scrieri, București*, vol. XXII, 1969, p. 281.

23. C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, București, vol. VI, 1979, p. 214.

24. V. Pârvan, *Memoriale*, București, 1979, p. 137.

nească din cel de-al doilea război mondial. Tot acum Biserica a înțeles o dată mai mult rolul ce-i revine de a face tot mai mult pentru a ajuta omenirea să nu mai repete asemenea experiențe crude. Imediat după război toate forțele și instituțiile progresiste ale lumii — și Biserica creștină s-a numărat printre cele dintâi — au pornit o activitate intensă, aproape fără precedent, pentru restabilirea ordinii și încrederii între oameni și popoare.

În acest context postbelic, revista «Biserica Ortodoxă Română» a jucat un rol foarte important. Sute de pagini au fost dedicate luptei pentru pace, făcând cunoscute cititorilor și întregului cler român activitatea organelor politice și eclesiastice din lumea întreagă în acest sens. Această publicitate nu avea menirea numai de a consemna evenimentele în cronică vremii, nu numai de a păstra documentele cele mai importante ale întrunirilor dedicate păcii sau materialele teoretice ale unor gânditori, ci și de a orienta și stimula clerul în acțiunile concrete pe care acesta le desfășura în rindul maselor de credincioși. În deceniile postbelice, datorită pe de o parte experiențelor dramatice înregistrate de întreaga națiune, iar pe de alta manifestărilor și materialelor publicate în organele de presă, s-a format o adevărată stare de spirit pacifist în lumea întreagă. Aceasta a făcut ca opinia publică să aibă un cuvânt greu de spus în aplanarea și diminuarea conflictelor dintre state, și în instaurarea unui climat de încredere și speranță în triumful rațiunii.

Generalitățile privind situația internațională și lupta pentru pace au constituit subiectul multor materiale publicate de revistă²⁵. Cele mai multe articole însă au privit situații concrete, precum dezbaterile unor foruri și organisme internaționale pe tema păcii în lume, consultații, coloctivii, conferințe, adunări, seminarii, festivități de tot felul, apeluri, mesaje, declarații, interviuri etc. menite a promova spiritul de pace și bună înțelegere între popoare, de a contribui la stoparea cursei înarmărilor.

Dintre forurile internaționale luptătoare pentru pace, sînt urmărite în mod special lucrările Consiliului Mondial al Păcii, Conferinței Creștine pentru Pace, Congresul Mondial pentru Pace, Mișcarea Mondială pentru Pace, Conferința Bisericilor Europene ș.a.

Peste granițele reale sau imaginare dintre popoare, peste deosebirile de culoare, convingeri politice și religioase, aceste foruri au făcut apel la ceea ce au comun oamenii de pretutindeni și din toate timpurile, au căutat mijloace și căi de a-i apropia, face să se înțeleagă, să se iu-

25. LXX (1952), nr. 4—5, p. 141—143; nr. 9—10, p. 550—554; p. 557—558; nr. 11—12, p. 815—818; LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1011—1042; nr. 9—10, p. 926—937; nr. 7—8, p. 630—635; p. 636—649; nr. 9—10, p. 904—921; nr. 2—3, p. 154—158; LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 1011—1042; LXXII (1954), nr. 1, p. 19—28; nr. 7, p. 743—748; nr. 6, p. 633—640; nr. 4, p. 429—432; LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 49—60; 78—80; nr. 6, p. 525—526; LXXIV (1956), nr. 1—2, p. 84—88; LXXV (1957), nr. 1—2, p. 122—136; nr. 3—4, p. 201—210; LXXVII (1959), nr. 2, p. 137—140; nr. 5—6, p. 438—448; nr. 7—10, p. 652—655; LXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 213—215; nr. 5—6, p. 429—435; p. 560—566; LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 988—1000; nr. 5—6, p. 550; LXXXI (1963), nr. 7—8, p. 751—753; LXXXVIII (1965), nr. 1—2, p. 48—49; LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1177—1183; XC (1972), nr. 9—10, p. 1028—1029; XCI (1973), nr. 3—5, p. 353—354; XCIV (1975), nr. 5—6, p. 631; XCIV (1976), nr. 5—6, p. 499; XCVII (1979), nr. 1—2, p. 154—164; C (1982), nr. 5—6, p. 445—447, nr. 9—10, p. 757—758.

bească și să se
spiritul iubirii
dintre națiuni.

Lucrările
1—6)²⁶; (1954
mai 28—29²⁸;
24—28⁴¹; Hels
(1963 martie 2
București (196
asemenea, și a)

Un loc fo
pentru Pace de
1965 mai 18—2
26—28³⁴; 1971

26. LXX (1952), nr. 6—8, p. 276—278;
27. LXXII (1954), nr. 28. LXXI (1953), nr. 29. LXXI (1953), nr. 30. LXXII (1954), nr. 31. LXXII (1954), nr. 32. LXXX (1956), nr. 33. LXXX (1956), nr. 34. LXXXV (1959), nr. 35. LXXXIII (1957), nr. 36. LXXXIV (1958), nr. 37. LXXXVII (1960), nr. 38. LXXXVIII (1960), nr. 39. LXXXVIII (1960), nr. 40. LXXXVI (1958), nr. 41. LXXXIX (1961), nr. 42. LXXXVI (1958), nr. 43. LXXXIX (1961), nr. 44. LXXXI (1953), nr. 45. LXXXI (1953), nr. 46. LXXXV (1959), nr. 47 bis. CXX (1962), nr. 48. LXXXIII (1960), nr. 49. LXXXVIII (1960), nr. 50. LXXXIX (1961), nr. 51. LXXXI (1953), nr. 52. LXXXIII (1957), nr. 53 bis. LXXX (1956), nr. 54. LXXXV (1959), nr. 55. LXXXIX (1961), nr. 56. LXXXIX (1961), nr. 57. XCIV (1976), nr. 58.

bească și să se ajute reciproc. În spiritul omeniei și al umanismului, în spiritul iubirii lui Hristos, s-au căutat soluții pașnice pentru diferențele dintre națiuni.

Lucrările Consiliului Mondial al Păcii de la Berlin (1952 iulie 1—6)²⁶; (1954 mai 25—28)²⁷; Budapesta (1953 iunie 15—20)²⁸; Viena (1953 noiembrie 23—28)²⁹; 1954 martie 28—30³⁰; sept. 13—15³¹; 1962 martie 17—18³²; 1963 sept. 27—29)³³; Colombo (1957 iunie 22—29)³⁴; Stockholm (1954 nov. 18—23)³⁵; 1956 aprilie 5—9³⁶; 1959 mai 13³⁷; 1960 mai 28—29³⁸; iulie 9—11)³⁹; Delhi (1958 martie 22—25⁴⁰; 1961 martie 24—28⁴¹; Helsinki (1958)⁴²; Varșovia (1967)⁴³; 1963 nov. 28)⁴⁴; Malmö (1963 martie 2—3)⁴⁵; Leningrad (1967)⁴⁶; Sofia (1974 febr. 16—19)⁴⁷ și București (1960, iulie 9—11)^{47 bis}, sînt prezentate pe larg. Întîlnim, de asemenea, și analize retrospective⁴⁸.

Un loc foarte important îl ocupă și lucrările Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga (1960 sept. 49; 1962 mai 14—18⁵⁰; sept. 12—17⁵¹; 1965 mai 18—21⁵²; 1966 mart. 21—25^{52 bis}; 1968 ian. 21—25⁵³; 1970 febr. 26—28⁵⁴; 1971 sept. 30—oct. 3⁵⁵; sept. 12—14⁵⁶; 1976 ian. 14—16⁵⁷; febr.

26. LXX (1952), nr. 6—8, p. 281—297; nr. 9—10, p. 555—556, vezi și LXX (1952), nr. 6—8, p. 276—280 și 331—333.
27. LXXII (1954), nr. 5, p. 516—527.
28. LXXI (1953), nr. 7—8, p. 616—617; 618—629.
29. LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1043—1072.
30. LXXII (1954), nr. 2—3, p. 231—233.
31. LXXII (1954), nr. 9, p. 963—965.
32. LXXX (1962), nr. 3—4, p. 331—332.
33. LXXXI (1963), nr. 9—10, p. 937—938.
34. LXXXV (1957), nr. 8—9, p. 638—644, 645—655.
35. LXXXIII (1955), nr. 1—2, p. 38—43.
36. LXXXIV (1956), nr. 3—4, p. 277—283; LXXXV (1957), nr. 11—12, p. 1061—1063.
37. LXXXVII (1959), nr. 5—6, p. 431—434.
38. LXXXVIII (1960), nr. 7—8, p. 589—590. Despre sestrunea din 18—19 dec. 1961 vezi LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 976—987.
39. LXXXVIII (1960), nr. 7—8, p. 591—595.
40. LXXXVI (1958), nr. 3—4, p. 348—352.
41. LXXXIX (1961), nr. 5—6, p. 558—568.
42. LXXXVI (1958), nr. 12, p. 1109—1111.
43. LXXXIX (1961), nr. 9—10, p. 890—894.
44. LXXXI (1963), nr. 11—12, p. 1127—1131.
45. LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 242—246.
46. LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1183—1186.
47. XCII (1974), nr. 7—8, p. 902.
- 47 bis. CXXVIII (1960), nr. 11—12, p. 1012—1019.
48. LXXIII (1955), nr. 3—4, p. 206—211; LXXIV (1956), nr. 3—4, p. 284—286; LXXVIII (1960), nr. 7—8, p. 577—588.
49. LXXXVIII (1960), nr. 9—10, p. 773—781.
50. LXXX (1962), nr. 5—6, p. 515—522.
51. LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 87—98.
52. LXXXIII (1965), nr. 5—6, p. 471—472.
- 52 bis. LXXXIV (1966), nr. 3—4, p. 306—309.
53. LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 66—67.
54. LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 51—52.
55. LXXXIX (1971), nr. 9—10, p. 992—994.
56. LXXXIX (1971), nr. 9—10, p. 1011—1012.
57. XCIV (1976), nr. 1—2, p. 94.

2—6⁵⁸; 1983 febr. 7—11^{58bis}; 1977 ian. 11—13⁵⁹; 1978 sept. 13—17^{59bis}; Dresda (1963 mart. 28,— apr. 3)⁶⁰; București (1963 nov. 12—17⁶¹; 1981 sept. 7—10⁶²; 1984 mai 7—11⁶³; 1966 mai 23—25⁶⁴; 1975 mai 27—30⁶⁵; 1977 iunie 16—18⁶⁶; Sofia (1965 martie 2—5⁶⁷; 1978 febr. 28 — martie 4⁶⁸; 1972 nov. 1—3⁶⁹; 1971 mai 7—11⁷⁰; 1976 iunie 17—20⁷¹; 1963 sept.)⁷²; Liebfaanenberg (1983 febr. 21—23)^{72bis}; București (1967 sept. 18—23⁷³; Leningrad (1965 aprilie 8—10)⁷⁴; Varșovia (1967 mai 9—11)⁷⁵; Gwatt (1969 nov. 25—29)⁷⁶; Moscova (1971 febr. 3—6⁷⁷; 10—17⁷⁸; 1973 mart. 20—23⁷⁹; 1982 ian. 26—28)⁸⁰; Ecimiadzin (1975 febr. 25—28)⁸¹; Weimar (1975 sept. 23—26)⁸²; Bremen (1975 apr. 12—16)⁸³; Oiso (1976 ian. 23—26)^{83bis}; New-Windsor (1976 apr. 5—8)⁸⁴; Bangalore (1976 sept. 13—18)⁸⁵; Kiev (1976 oct. 10—14)^{85bis}; Brno (1976 nov. 25—28)⁸⁶; Espano (1977 sept. 1—3)⁸⁷; Hofgeismar (1982 nov. 15—19)^{87bis}; Noordwijkerhout (1981 oct. 24—28)⁸⁸; Beienrode (1984 oct. 1—5)^{88bis}; cit și retrospective generale privind astfel de întruniri⁸⁹.

58. XCIV (1976), nr. 1—2, p. 95—96.
 58 bis. CI (1983), nr. 5—6, p. 351.
 59. XCV (1977), nr. 4, p. 287.
 60. LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 249—253.
 61. LXXXI (1963), nr. 11—12, p. 1042—1091.
 62. XCV (1977), nr. 5—6, p. 956—958.
 63. CII (1984), nr. 5—7, p. 306—311.
 64. LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 503—512.
 65. XCIV (1975), nr. 5—6, p. 619—623.
 66. XCV (1977), nr. 7—8, p. 704—706.
 67. LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 274—275.
 68. XCVI (1978), nr. 3—4, p. 200—204.
 69. XCI (1973), nr. 1—2, p. 130—131.
 70. LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 520—523.
 71. XCIV (1976), nr. 5—6, p. 492—493.
 72. LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 936—937.
 72 bis. CI (1983), nr. 5—6, p. 352—353.
 73. LXXXV (1967), nr. 9—10, p. 928—933.
 74. LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 276—279.
 75. LXXXV (1967), nr. 5—6, p. 579—581.
 76. LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1122—1123.
 77. LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 65—68.
 78. LXXXIX (1971), nr. 1—2, p. 68—69.
 79. XCI (1973), nr. 3—5, p. 300—302.
 80. C (1982), nr. 1—2, p. 89—93.
 81. XCIII (1975), nr. 1—2, p. 59—60.
 82. XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1058.
 83. XCIV (1976), nr. 3—4, p. 251—253.
 83 bis. XCIV (1976), nr. 5—6, p. 488—491.
 84. XCIV (1976), nr. 3—4, p. 251—253.
 85. XCIV (1976), nr. 9—12, p. 910; p. 908.
 85 bis. XCIV (1976), nr. 9—12, p. 908—910.
 86. XCIV (1976), nr. 9—12, p. 910—914.
 87. XCV (1977), nr. 9—12, p. 900—902.
 87 bis. CI (1983), nr. 1—2, p. 39—41.
 88. XCIX (1981), nr. 11—12, p. 1206—1207.
 88 bis. CII (1984), nr. 11—12, p. 734—741.
 89. LXX (1952), nr. 1—3, p. 796; LXXXII (1964), nr. 1—2, p. 71; LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 917—919; nr. 11—12, p. 1122—1123; XCI (1973), nr. 7—8, p. 798—802.

Alături
 revistei «Bi
 crărilor Cor
 pace⁹¹, Miș
 păcii⁹², sem

90. Gwat
 sovia (1972, n
 (1983), nr. 5—
 Goslar (1982 n

91. Beiji
 12—19), LXX
 nr. 9—10, p.
 Stockholm (15
 (1961, iul.), L
 nr. 7—8, p. 6
 Comitetului
 (1965, iul. 10-
 12, p. 1109—1
 sept. 23—27),

92. LXX
 31), LXXXVI (

nr. 1—2, p. 1
 (1964), nr. 3—

93. Mosc
 9—10, p. 522
 ian. 25— febr
 LXXXII (1954),
 Praga (1959,
 17—21), LXX;
 nr. 7—8, p. 7
 mart. 2—5), I
 (1969), nr. 9-
 959—974; He
 Nagasaki (19
 15—20), XCIII
 nr. 9—12, p.
 Moscova (19
 1—4), LXXX
 317—318; Kie

94. Gene
 (1973, mai 28

95. «Arr
 (1971, oct. 2)
 LXXXV (196
 nr. 3—4, p. 3
 p. 250—251.

96. Mos
 (1967, nov. 2
 LXXXVI (196
 nr. 7—8, p. 3
 p. 1143—114
 oct. 27—31),

97. Hel
 p. 645—655;
 13—18), LX
 nr. 3—4, p.
 (1965, iul. 1)
 LXXXVI (19

Alături de lucrările acestor foruri internaționale întâlnim în paginile revistei «Biserica Ortodoxă Română» ample dări de seamă asupra lucrărilor Conferinței Bisericilor Europene⁹⁰, congreselor mondiale pentru pace⁹¹, Mișcării Mondiale pentru Pace⁹², diferitelor conferințe dedicate păcii⁹³, seminariilor⁹⁴, colocviilor⁹⁵, consultațiilor⁹⁶, adunării⁹⁷ și diferite festi-

90. Gwatt (1969, nov. 25—29), LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1122—1123; Varsovia (1972, mai 16—19), XC (1972), nr. 5—6, p. 518—519; Geneva (1982, febr. 17), CI (1983), nr. 5—6, p. 352; București (1982, mart. 22—25), (1982), nr. 5—6, p. 470—478; Goslar (1982 nov. 22—26), CI (1983), nr. 1—2, p. 41—44.

91. Beijing (1952, oct.), LXX (1952), nr. 9—10, p. 538—549; Viena (1952, dec. 12—19), LXX (1952), nr. 11—12, p. 797—814 și LXXI (1953), nr. 1, p. 21—47; 48—65; nr. 9—10, p. 535—537; (1953, nov. 23—28), LXXI (1953), nr. 11—12, p. 1043—1072; Stockholm (1958, iul. 16—21), LXXVI (1958), nr. 7—8, p. 780—787; 788—792; Tokio (1961, iul.), LXXX (1962), nr. 1—2, p. 71—77; Moscova (1962, iul. 9—14), LXXX (1962), nr. 7—8, p. 627—658. Vezi și nr. 3—4, p. 333—338 cu privire la sesiunea plenară a Comitetului Național pentru apărarea păcii de la București (1962, apr. 9); Helsinki (1965, iul. 10—15), LXXXIII (1965), nr. 7—8, p. 694—702. Vezi și LXXVI (1958), nr. 12, p. 1109—1111; Sofia (1974, febr. 16—19), XCII (1974), nr. 1—2, p. 85—86; (1980, sept. 23—27), XCVIII (1980), nr. 11—12, p. 1126—1127.

92. LXXV (1957), nr. 3—4, p. 201—210. Vezi lucrările de la Debrețin (1958 oct. 31), LXXVI (1958), nr. 10—11, 1069—1072; Praga (1961, ian. 24—28), LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 157—160; (1961, iun. 13—18), LXXX (1962), nr. 3—4, p. 323—330; LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 253—259.

93. Moscova (1952, mai), LXX (1952), nr. 1—3, p. 44; nr. 4—5, p. 122—138; nr. 9—10, p. 522—529; Sofia (1952, oct. 5), LXXI (1953), nr. 1, p. 66—77; Berlin (1954, ian. 25—febr. 18), LXXII (1954), nr. 2—3, p. 221—230; Stockholm (1954, iun. 19—23), LXXII (1954), 6, p. 627—632; Geneva (1955, iul. 18—23), LXXIII (1955), nr. 7 p. 575—579; Praga (1959, apr. 16—19), LXXVII (1959), nr. 5—6, p. 456—464; Bangabur (1963, apr. 17—21), LXXXI (1963), nr. 7—8, p. 754—755; Moscova (1963, iul.—aug.), LXXXI (1963), nr. 7—8, p. 751—753; (1983 mart. 7—9), CI (1983), nr. 5—6, p. 343—349; Sofia (1965, mart. 2—5), LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 274—275; Țările Baltice (1968, mai), LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 952; Kyoto (1970, oct. 16—22), LXXXVIII (1970), nr. 9—10, p. 950—974; Helsinki (1973, iul. 3—7), XCI (1973), nr. 7—8, p. 852—853; Tokio, Hiroshima, Nagasaki (1974, aug. 2—10), XCII (1974), nr. 7—8, p. 924—925; Soifok (1975, sept. 15—20), XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1056—1058; Helsinki (1976, sept. 23—26), XCIV (1976), nr. 9—12, p. 916—918; Geneva (1977, mart. 3—4), XCV (1977), nr. 4, p. 291—292; Moscova (1977, iun. 6—10), XCV (1977), nr. 7—8, p. 633—684; București (1969, iul. 1—4), LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 676—683; (1984, febr. 17), CII (1984), nr. 5—7, p. 317—318; Kiev (1983, apr. 20—25), CI (1983), nr. 5—6, p. 354.

94. Geneva (1969, iul. 23—29), LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1129—1140; Engelberg (1973, mai 28 — iun. 1), XCI (1973), nr. 7—8, p. 798—802.

95. «Arnoldshain» (1969, sept. 12—19), LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1144—1145; (1971, oct. 20—28), XC (1972), nr. 3—4, p. 320—321; Basel (1967, nov. 27 — dec. 1), LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1147—1148; Baden (1970, apr. 3—9), LXXXVIII (1970), nr. 3—4, p. 313—314; Marriottsville (1976, mart. 31 — apr. 3), XCIV (1976), nr. 3—4, p. 250—251.

96. Moscova (1961, iul. 17—27), LXIX (1961), nr. 7—9, p. 285—302; Eisenach (1967, nov. 20—22), LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 114—117; Berlin (1968, mart. 4—8), LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 902—904; Geneva (1968, mai 28 — iun. 1), LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 901—902; Saint-Louis (1969, oct. 3—6), LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1143—1144; Praga (1972, ian. 25—26), XC (1972), nr. 1—2, p. 101; Berlin (1975, oct. 27—31), XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1060—1061.

97. Helsinki (1955, iun. 22—29), LXXIII (1955), nr. 6, p. 502—508; nr. 8—9, p. 645—655; New-York (1960), LXXXVIII (1960), 9—10, p. 766—772; Praga (1961, iun. 13—18), LXXIX (1961), 7—8, p. 606—710; (1964, iun. 28 — iul. 3), LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 260—275; nr. 7—8, p. 673—713; vezi și nr. 1—2, p. 74—75; București (1965, iul. 1), LXXXIII (1965), nr. 7—8, p. 690—693; Praga (1968, mart. 31 — apr. 5), LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 432—443; nr. 7—8, p. 944; Berlin (1969, iun. 21—25),

vițătăi închinatăe aceleiași cauze⁹⁶. Nu sînt trecute cu vederea nici declarațiile⁹⁷, interviurile¹⁰⁰, mesajele¹⁰¹, apelurile¹⁰², cuvîntările¹⁰³ și atitudinile¹⁰⁴ unor personalități de seamă ale Bisericii creștine privoitoare la problema păcii în lume, la posibilitățile de soluționare pașnică a diferendelor dintre state, la oprirea cursei înarmărilor, la distrugerea arsenalelor militare. Sînt reliefate figurile unor reprezentanți de seamă ai cultelor, laureați ai unor premii și distincții internaționale pentru pace¹⁰⁵, element stimulator pentru tinerele generații. Nu de puține ori laureații Premiului Nobel pentru Pace au fost clerici sau membri activi ai unor culte creștine.

Toate acestea au dovedit cu prisosință că granițele, deosebirile naționale, confesionale și politice nu pot constitui o barieră de netrecut în eforturile mereu sporite ale umanității pentru supraviețuire pe planeta Pămînt. Remarcăm cu mîndrie că nu a fost întrunire internațională a cultelor religioase dedicată păcii, la care Biserica Ortodoxă Română să nu participe, iar organul oficial de presă al său a relatat pe larg contribuțiile pe care le-au adus reprezentanții români. Ierarhi, clerici, cadre din învățămîntul teologic, medii și superior, s-au identificat cu cauza dintotdeauna a poporului român și a Bisericii Ortodoxe Române. Patriarhii Miron Cristea, Nicodim Munteanu, Justinian Marina au creat o adevărată tradiție pe făgașul luptei pentru pace, pe care a continuat-o cu înțelepciune și stăruință patriarhul Iustin. Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, patriarhii, mitropolii și episcopii au trimis nenumărate

pastorale și mulțorlalte culte de avînd conving pînd pentru pace. A brii națiunii, ir de nezdruccina să-și aducă dii. În spiritul poli și al libertății mai ales după a stăruit perm teie recunosc intruniri, confu relațiile și dia timp le-au cor

Biserica C temporane și a naționale față de înțelegere într doxe Române a cerut stăru luat în cadru

LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 499—502; Leningrad (1971, febr. 12—15), LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 533; Bruxelles (1972, iun. 2—5), XC (1972), nr. 5—6, p. 505—511; Moscova (1977, mai 5—11), XCII (1977), nr. 7—8, p. 684—689.

98. LXXI (1953), nr. 2—3, p. 176—181; nr. 11—12, p. 1073—1074; LXXII (1954), nr. 11—12, p. 1289—1291; LXXVII (1959), nr. 3—4, p. 247—262; nr. 7—10, p. 635—637; 648—651; LXXXI (1963), nr. 9—10, p. 930—943; nr. 11—12, p. 1126; LXXXIII (1965), nr. 7—8, p. 686—689; XCII (1974), nr. 5—6, p. 680—682.

99. LXXVI (1958), nr. 3—4, p. 314; LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 114—115; LXXXVII (1959), nr. 11—12, p. 1000—1024; LXXVIII (1960), nr. 3—4, p. 216—217; nr. 11—12, p. 1020—1024; LXXXI (1963), nr. 1—2, p. 99; C (1982), nr. 3—4, p. 272.

100. LXXXVI (1958), nr. 3—4, p. 314—315; 353—356; LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 51—52; nr. 5—6, p. 497; LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 533—535; XC (1972), nr. 3—4, p. 320.

101. LXIX (1951), nr. 7—9, p. 281—284; LXX (1952), nr. 11—12, p. 796; LXXI (1953), nr. 4, p. 309—310; 311—318; LXXII (1954), nr. 1, p. 29—31; LXXX (1962), nr. 5—6, p. 490—491; LXXXV (1967), nr. 7—8, p. 680—681; LXXXV (1968), nr. 1—2, p. 81—82; LXXXIX (1971), nr. 9—10, p. 1012; XC (1972), nr. 1—2, p. 81—82, 92.

102. An. LXIX (1951), nr. 7—9 (iul.—sept.), p. 281—284; LXX (1952), nr. 11—12, p. 793—795; LXXI (1953), nr. 2—3, p. 170—175; LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 61—63; 70—77; nr. 6, p. 500—501; LXXVI (1958), nr. 3—4, p. 313—314; nr. 9, p. 819—820; LXXVIII (1960), nr. 1—2, p. 36; CII (1984), nr. 5—7, p. 285—287.

103. LXX (1952), nr. 4—5, p. 200—232; nr. 6—8 (iun.—aug.), p. 415—418; An. LXXI (1953), nr. 4 (apr.), p. 321—324; LXXII (1954), nr. 1, p. 29—31; LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 44—48; LXXIII (1955), nr. 6, p. 518—524; LXXV (1957), nr. 8—9, p. 656—658; LXXVII (1959), nr. 5—6, p. 449—453; 454—455; LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1187—1188.

104. LXXXI (1963), nr. 11—12, p. 1119; LXX (1952), nr. 9—10, p. 522—529; LXX (1952), nr. 6—8, p. 331—333; 344—359; LXXI (1953), nr. 2—3, p. 159—169; LXXII (1954), nr. 2—3, p. 234—236.

105. LXXXIII (1955), nr. 5, p. 419; LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 630—634, 638—647; LXXXI (1963), nr. 11—12, p. 1132—1134; LXXXII (1964), nr. 9—10, p. 866—869; LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1138—1139.

106. LXXIII 595—598; LXXIII 107. LXXIII 108. LXXII (1 109. Al. M.

1219; Idem, *Adu* 1981, nov. 25—21 *Conferința națio* 21—22), LXXVI

Mișcării pentru a (1955), nr. 5, p. ; *rarea Păcii din* p. 551—552; Ider

(București, 1962 i *conducătoare ale* 248; Idem, *Sedi. Română*, (Bucure

Plenarei Comitet XCIV (1976), nr. *apărarea păcii*, I

apărarea Păcii, (I *Adunarea Culefel* XCIV (1984), nr. 5- *rarea păcii din R* 110. LXX (

(1953), nr. 2—3, bacteriologice, ș cu atît mai mare să o folosească,

țional și cel mai rului vieții, nu a terzicerea imedia ca pe o armă de l

pastorale și mesaje de pace enoriașilor Bisericii Ortodoxe Române, celorlalte culte din țară, tuturor românilor din țară¹⁰⁶ și din străinătate¹⁰⁷, avînd convingerea că aceasta este o primă treaptă în contextul luptei pentru pace. Asigurarea unității naționale, bunei conviețuirii între membrii națiunii, indiferent de deosebiri profesionale, formează piedestalul de nezdruccinat, de pe care forțele politice și instituțiile religioase pot să-și aducă din plin contribuția pentru asigurarea păcii internaționale. În spiritul politicii de bună conviețuire între naționalitățile conclocoitoare și al libertății religioase promovate cu perseverență de statul nostru mai ales după cel de-al doilea război mondial, Biserica Ortodoxă Română a stăruit permanent pentru pacea internă și buna conlucrare între cultele recunoscute oficial¹⁰⁸. Pentru aceasta au fost necesare numeroase întruniri, conferințe, adunări, seminarii și colocvii¹⁰⁹, care au orientat relațiile și dialogul dintre culte pe calea bune înțelegeri și în același timp le-au consolidat solidaritatea în lupta comună pentru pace.

Biserica Ortodoxă Română a fost în miezul realităților lumii contemporane și a luat poziție fermă în cadrul întrunirilor interne și internaționale față de evenimentele politice care subminau pacea și buna înțelegere între popoare și state. Glasul reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române a încriminat spiritul războinic al unor guverne și forțe, a cerut stăruitor renunțarea la cursa înarmărilor¹¹⁰. Pe lângă poziția luată în cadrul întrunirilor interne și internaționale, Biserica Ortodoxă

106. LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 66—67; 64—65; LXXII (1954), nr. 6, p. 605—626; 595—598; LXXIII (1955), nr. 3—4, p. 195—198.

107. LXXIII (1955), nr. 1—2, p. 68—69.

108. LXXI (1953), nr. 2—3, p. 182—186.

109. Al. M. Ioniță, *Intruniri consacrate păcii*, XCIX (1981), nr. 11—12, p. 1216—1219; Idem, *Adunarea Cultelor din România pentru dezarmare și pace*, (București, 1981, nov. 25—26), XCIX (1981), nr. 11—12, p. 1234—1498; Pr. prof. I. Rămureanu, *Conferința națională a Mișcării pentru Pace din R. P. Română* (București, 1958 iun. 21—22), LXXVI (1958), nr. 7—8, p. 766—779; Redacția, *Adunarea reprezentanților Mișcării pentru apărarea Păcii din R. P. Română*, (București, 1955 mai 22—23), LXXIII (1955), nr. 5, p. 394—412; Idem, *Ședința plenară a Comitetului Național pentru apărarea Păcii din R. P. Română*, (București, 1961 mart. 31), LXXIX (1961), nr. 5—6, p. 551—552; Idem, *Adunarea reprezentanților Mișcării pentru Pace din R. P. Română*, (București, 1962 iun. 8), LXXX (1962), nr. 5—6, p. 523—533; Idem, *Ședințele torurilor conducătoare ale partizanilor păcii din R. P. Română*, LXXXI (1963), nr. 3—4, p. 247—248; Idem, *Ședința Biroului Comitetului Național pentru apărarea păcii din R. P. Română*, (București, 1963 oct. 19), LXXXI (1963), nr. 9—10, p. 938; Idem, *Lucrările Plenarei Comitetului Național pentru apărarea păcii din R. S. România* (1976 febr. 27), XCIV (1976), nr. 1—2, p. 145—148; *Slujitorii cultelor din țara noastră luptă pentru apărarea păcii*, LXX (1952), nr. 6—8, p. 334—336; Idem, *Congresul Național pentru apărarea Păcii*, (București, 1952 dec. 5—7), LXX (1952), nr. 11—12, p. 750—792; Idem, *Adunarea Cultelor din România pentru dezarmare și pace*, (București, 1984 iun. 21—23), CII (1984), nr. 5—7, p. 319—540; Dr. C.V., *Lucrările Comitetului Național pentru apărarea păcii din R. S. România* (București, 1983 febr. 11), CI (1983), nr. 5—6, p. 351—352.

110. LXX (1952), nr. 4—5, p. 139—140; nr. 6—8, p. 298—328; 329—330; LXXI (1953), nr. 2—3, p. 187—190. Protestul Bisericii Ortodoxe Române împotriva armelor bacteriologice, spre exemplu, a fost categoric: «Indignarea credincioșilor noștri este cu atât mai mare cu cât întrebuintarea acestei arme, pe care nici fasciștii n-au culezat să o folosească, reprezintă cea mai odioasă încălcare a normelor de drept internațional și cel mai nelegiuit atentat împotriva umanității (...). Ca închinători ai Ziditorului vieții, nu ai morții, ca slujitori ai Domnului păcii, nu ai vrajbei, noi cerem înțercierea imediată a armei bacteriologice, pe care o înfierăm cu toată ființa noastră, ca pe o armă de pustiire a pămîntului» (LXX (1952), nr. 1—2, p. 3—4).

Română a adresat numeroase mesaje către forurile internaționale bisericești¹¹¹ și politice¹¹², pe de o parte exprimându-și totala adeziune la eforturile pentru pace, iar pe de altă parte încurajând aceste organisme în promovarea unui spirit de liniște, încredere și iubire între oameni și națiuni. În paginile revistei, «Biserica Ortodoxă Română» întâlnim declarații¹¹³, interviuri¹¹⁴ și medalioane¹¹⁵ ale unor neobosiți luptători pentru pace din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, ceea ce are drept scop nu numai orientarea clerului și credincioșilor asupra marilor probleme cu care se confruntă omenirea în general și cultele în special, ci și pentru a antrena noi cadre în acest proces complex al luptei pentru pace. Trebuie menționate, dar nu în ultimul rând, articolele numeroase în care se fac analize retrospective și se schițează perspectivele de viitor ale luptei pentru pace¹¹⁶.

În spiritul politicii promovate cu consecvență și clarviziune pe plan intern și extern de statul nostru, Biserica Ortodoxă Română se afirmă ca o instituție activă, slujitoare devotată a idealurilor de pace și prosperitate ale națiunii noastre.

Lupta pentru pace este o formă prin care Biserica Ortodoxă Română își îndeplinește misiunea sa în lume de slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor.

PRECIZĂRI DOCUMENTARE PRIVIND ACTIVITATEA COMPOZITORULUI D. G. KIRIAC

GHEORGHE VASILESCU

Anul acesta s-au împlinit o sută douăzeci de ani de la nașterea compozitorului D. G. Kiriac, reprezentant de seamă al muzicii corale românești, nimerit prilej de a releva contribuția pe care și-a adus-o la constituirea stilului național, întemeiat pe specificul muzicii tradiționale, și de a preciza, în acest context, unele aspecte, mai puțin cercetate, din viața și activitatea lui de compozitor, dirijor și interpret.

După cum se cunoaște, viitorul compozitor și folclorist s-a născut la București, la 6 martie 1866, ca ultimul dintre cei patru copii, doi băieți

111. LXXIII (1955), nr. 3—4, p. 199—201; LXXV (1957), nr. 6—7, p. 483—484; LXXVII (1959), nr. 5—6, p. 436—437; LXXII (1954), nr. 6, p. 599; LXXVII (1959), nr. 5—6, p. 435; XCVIII (1980), nr. 11—12, p. 1095—1097.

112. LXXVIII (1960), nr. 9—10, p. 902—909; LXXVI (1958), nr. 3—4, p. 357; XCIX (1981), nr. 11—12, p. 1224—1229; LXX (1952), nr. 11—12, p. 708—709; LXXXI (1953), nr. 5—6, p. 437; LXXV (1957), nr. 6—7, p. 485; nr. 11—12, p. 1064—1069.

113. LXXVI (1958), nr. 3—4, p. 358—360.

114. LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 73—75.

115. LXIX (1951), nr. 3—6, p. 111—120; LXXI (1953), nr. 5—6, p. 463—477.

116. LXXV (1957), nr. 6—7, p. 539—542; LXXVI (1958), nr. 5—6, p. 548—559; XCVI (1978), nr. 5—6, p. 478—479; LXXVI (1958), nr. 1—2, p. 76—87; LXXI (1953), nr. 9—10, p. 982—1000; XC (1972), nr. 3—4, p. 327—328; LXVIII (1950), nr. 3—6, p. 163—167; LXXI (1953), nr. 5—6, p. 546—586; XCI (1973), nr. 9—10, p. 1029—1030; CI (1983), nr. 3—4, p. 157—159; nr. 9—10, p. 609—610; LXXIX (1961), nr. 7—8, p. 598—605.

și două fe
numele d

Tatăl
ciștigul o
de cult p
goșoaiel
zind inter
l-a înscri
comitent,

Sub l
Brățianu,
pună muz
la 5 dece
borează,
alături d
romanțel
«Baladă»
gescu. Ac
formarea
tirziu, pe
însă, pe
mai simp

În 18
în 1887, l
tatea din
«Baladă»
studentul

După
pentru st
la Conse
contrapu
monie, ș

În m
un ajuto
tului loa
utilizare
văzută a
de-a rînc
aproape
care, lip:
corespur
preolut

1. Ic
30 de ani
al județu
din Paris,
Clinceni,
copului N
Alecsandr
3369/1885,

și două fete, ai lui Gheorghe și Anastasia Chiriac, primind la botez prenumele de Dumitru-Gheorghe.

Tatăl său, meșter argintar, care își agonisea întreținerea familiei din câștigul obținut prin desfacerea, pe la parohiile din capitală, a obiectelor de cult pe care le confecționa într-un mic atelier instalat pe Podul Mogoșoaiei, Calea Victoriei de azi, peste drum de biserica Crețulescu, văzînd interesul copilului față de învățătură și pasiunea lui pentru muzică, l-a înscris, după absolvirea școlii primare, la liceul «Sf. Sava» și, concomitent, la Conservatorul din București.

Sub îndrumarea profesorilor Eduard Wachmann, la armonie, și Gh. Brătianu, la teorie-solfegii, tinărul a început, încă de pe acum, să compună muzică, debutînd cu «Imn școlar», cîntat de elevii de la «Sf. Sava» la 5 decembrie 1884, în ziua sărbătoririi patronului liceului lor. Colaborează, totodată, la revista «Doina» a lui C. Bărcănescu, unde publică, alături de nume consacrate, ca Gr. Stephănescu și Al. Flechtenmacher, romanele «Vino cu mine» și «De-ai fi lângă mine», precum și barcarola «La iubita mea», pe care le semnează Dumitru Georgescu sau Dem Georgescu. Acest nume de autor provenea, după obiceiul timpului, din transformarea prenumelui Gheorghe în Georgescu, la care va adăuga, mai târziu, pe cel de Kiriac, adevăratul său nume de familie, schimbîndu-l, însă, pe «Ch», cu «K», pentru a se numi Dumitru Georgescu Kiriac sau, mai simplu, D. G. Kiriac.

În 1885, la vârsta de 19 ani, termină Conservatorul, iar peste doi ani, în 1887, își ia și bacalaureatul. Urmează cursurile de drept, la Universitatea din București, și continuă să se preocupe de muzică, compunînd «Baladă» pentru canto și pian, ce va apare, în 1888, în «Almanahul studenților».

După obținerea licenței în drept, în 1892, pleacă în Franța, dar nu pentru studii juridice, ci să se perfecționeze în arta muzicală; se înscrie la Conservatorul din Paris, unde îi are profesori pe Theodore Dubois, la contrapunct, Charles Marie Widor, la compoziție, Emile Pessard, la armonie, și Louis-Albert Bourgault-Ducoudray, la istoria muzicii.

În martie 1893, cere mitropolitului Iosif Gheorghian al Ungrovlahiei un ajutor pentru continuarea studiilor. Mitropolitul îl recomandă preotului Ioan Severin¹, superiorul bisericii române din Paris, spre a-i da o utilizare în corul bisericii. Corul nu era, însă, plătit dintr-o sumă prevăzută anume în buget, ci din leafa unui post de cîntăreț, menținut ani de-a rîndul vacant, în acest scop. De pregătirea lui se îngrijise, timp de aproape 40 de ani, francezul A. Beaugrand, ajuns în vîrstă de 80 de ani, care, lipsit acum de energia necesară, nu mai putea asigura o îndrumare corespunzătoare, corul lăsînd mult de dorit. Pentru a îndrepta lucrurile, preotul Ioan Severin, care îl rînduise ca ajutor lui A. Beaugrand, încă

1. Iconomul stavrofor Ioan Severin, după o activitate neîntreruptă de aproape 30 de ani, ca profesor la seminarul episcopiei de Huși, preot la Galați și protoieru al județului Covurlui, a fost numit, la 1 ianuarie 1886, ca superior al bisericii române din Paris, în postul devenit vacant prin întoarcerea în țară a arhimandritului Partenie Clinceni, de către mitropolitul Callinic Miculescu al Ungrovlahiei, la propunerea episcopului Melchisedec Ștefănescu al Romanului, care îl recomandase și lui Vasile Alessandri, ministrul României în Franța (Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei, *Dosar nr. 3369/1885*, f. 23, 25, 26, 27, 29; *Dosar nr. 3370/1886*, f. 1, 8).

de la 1 iulie 1892, pe Elie Mihăilescu², elev la Conservatorul din Paris, propune Mitropoliei, la începutul anului 1893, să i se facă bătrînelui, pentru serviciile aduse, o pensie lunară din fondul milelor, iar conducerea corului să i se încredințeze lui D. G. Kiriac, care urma să fie plătit din leafa postului de cîntăret, împreună cu ceilalți coriști. Mitropolia, în acord cu Ministerul Cultelor, prevede, însă, în buget, începînd cu anul financiar 1893/1894, o sumă corespunzătoare pentru plata corului, înființînd, totodată, și postul de dirijor. La ocuparea acestui post au candidat D. G. Kiriac, Elie Mihăilescu și George Ștefănescu, profesor de muzică vocală la Școala normală de institutori și diriginte al corului bisericii «Sf. Ecaterina» din București, care intenționa să plece și el în capitala Franței pentru continuarea studiilor. Ținîndu-se seama că D. G. Kiriac și Elie Mihăilescu fuseseră admiși, în urma unor examene serioase, la Conservatorul din Paris, iar George Ștefănescu avea o îndelungată practică corală, nu s-a organizat un concurs propriu-zis. Mitropolitul Iosif Gheorghian a cerut, însă, ca George Ștefănescu să fie examinat, în legătură cu cunoștințele sale teoretice și practice în domeniul artei muzicale, de către Ed. Wachmann, directorul Conservatorului din București. Din corepondența purtată în acest scop, nu rezultă că el a fost supus unei asemenea verificări și nici dacă Wachmann a avizat trimiterea lui în capitala Franței. Se știe, doar, că George Ștefănescu a fost preferat celorlalți doi candidați, fiind numit, cu începere de la 1 aprilie 1893, în postul de dirijor, nou înființat³. Această alegere n-a avut, însă, rezultatele dorite, pentru că George Ștefănescu nu numai că n-a fost admis nici măcar ca auditor la Conservatorul din Paris, dar nu s-a îngrijit nici de pregătirea corului, la conducerea căruia fusese numit, ceea ce l-a determinat pe arhimandritul Meletie Dobrescu⁴, noul superior, să ceară Mitropoliei, la începutul anului 1894, înlocuirea lui cu D. G. Kiriac⁵. Mitropolitul Ghenadie Petrescu, succesorul lui Iosif Gheorghian, retras din scaun la 29 martie 1893, l-a chemat în țară pe George Ștefănescu⁶, acordîndu-i un concediu de o lună, cu începere de

la 1 martie 1894, pe Elie Mihăilescu², elev la Conservatorul din Paris, propune Mitropoliei, la începutul anului 1893, să i se facă bătrînelui, pentru serviciile aduse, o pensie lunară din fondul milelor, iar conducerea corului să i se încredințeze lui D. G. Kiriac, care urma să fie plătit din leafa postului de cîntăret, împreună cu ceilalți coriști. Mitropolia, în acord cu Ministerul Cultelor, prevede, însă, în buget, începînd cu anul financiar 1893/1894, o sumă corespunzătoare pentru plata corului, înființînd, totodată, și postul de dirijor. La ocuparea acestui post au candidat D. G. Kiriac, Elie Mihăilescu și George Ștefănescu, profesor de muzică vocală la Școala normală de institutori și diriginte al corului bisericii «Sf. Ecaterina» din București, care intenționa să plece și el în capitala Franței pentru continuarea studiilor. Ținîndu-se seama că D. G. Kiriac și Elie Mihăilescu fuseseră admiși, în urma unor examene serioase, la Conservatorul din Paris, iar George Ștefănescu avea o îndelungată practică corală, nu s-a organizat un concurs propriu-zis. Mitropolitul Iosif Gheorghian a cerut, însă, ca George Ștefănescu să fie examinat, în legătură cu cunoștințele sale teoretice și practice în domeniul artei muzicale, de către Ed. Wachmann, directorul Conservatorului din București. Din corepondența purtată în acest scop, nu rezultă că el a fost supus unei asemenea verificări și nici dacă Wachmann a avizat trimiterea lui în capitala Franței. Se știe, doar, că George Ștefănescu a fost preferat celorlalți doi candidați, fiind numit, cu începere de la 1 aprilie 1893, în postul de dirijor, nou înființat³. Această alegere n-a avut, însă, rezultatele dorite, pentru că George Ștefănescu nu numai că n-a fost admis nici măcar ca auditor la Conservatorul din Paris, dar nu s-a îngrijit nici de pregătirea corului, la conducerea căruia fusese numit, ceea ce l-a determinat pe arhimandritul Meletie Dobrescu⁴, noul superior, să ceară Mitropoliei, la începutul anului 1894, înlocuirea lui cu D. G. Kiriac⁵. Mitropolitul Ghenadie Petrescu, succesorul lui Iosif Gheorghian, retras din scaun la 29 martie 1893, l-a chemat în țară pe George Ștefănescu⁶, acordîndu-i un concediu de o lună, cu începere de

Cu elanul D. G. Kiriac a și a intensific gice, unele fi interpretării i sffrșitul secol

Nevoia d părăsească, fi inscrie la «Sc această instiit gram consta, vechi biserico religioase mc

În aceas implantat sp drumarea lui părăsește or activitatea C leografiei m zica psaltică tină, și delib rea melodic ziiile sale, elaborează 1 pare, răspu glasul trei, 1 copul Ghera revistei «Ro gat», pentru muzică bise și de «Litur bărbătești și care va fi c mitropolitul Tot acum, r lului tradiți nizare și tr 1899, pe cî din Bucure

2. După absolvirea Conservatorului din Paris, Elie Mihăilescu s-a întors în țară și a funcționat ca profesor de muzică vocală la liceul din Craiova și diriginte al corului bisericii «Sf. Ilie» din oraș. A compus cîntece bisericești și naționale și a publicat colecții de cîntări corale pentru uzul elevilor din școlile secundare.

3. Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei, *Dosar nr. 3373/1893*, f. 3—6.

4. Ierodiaconul Meletie Dobrescu, licențiat în Teologie, care se afla în capitala Franței din 1891, ca elev la «L'École de Hautes Etudes» și student pentru lb. ebraică la Sorbona, fusese numit diacon la biserica română din Paris pe data de 1 aprilie 1893 (Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei, *Dosar nr. 3373/1893*, f. 1, 2). După retragerea preotului Ioan Severin, a fost chemat în țară, hirotonit ieromonah, ridicat la treapta de protosinghel și numit superior, la 1 septembrie 1893 (Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei, *Dosar nr. 3373/1893*, f. 24, 27, 32). La 1 martie 1894 i s-a acordat rangul de arhimandrit, iar la 1 martie 1895 a fost sfințit arhieru, cu titlul de Gălbăteanul (Arhiva Sf. Sinod, *Dosar nr. 95/1895*, f. 56, 57, 97, 169, 172, 231, 236, 239, 249). A îndeplinit funcția de superior pînă la 1 aprilie 1896, cînd s-a întors definitiv în țară, ca locotenent al eparhiei Dunării de Jos (Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei, *Dosar nr. 3373/1896*, f. 56—59). În postul devenit vacant a fost numit, la 1 iulie 1896, preotul G. Georgescu, slujitor la Azilul «Elena Doamna» și profesor de religie la liceul «Mihai Viteazul» din București (Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei, *Dosar nr. 3376/1896*, f. 13).

5. Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei, *Dosar nr. 3374/1894*, f. 104.

6. *Ibidem*, f. 86.

7. *Ibide.*

8. *Ibide.*

9. *Ibide.*

10. *Ibide.*

11. *Ibid.*

la 1 martie 1894⁷, pe care i l-a prelungit, apoi, pînă la 30 iunie, cînd acesta a demisionat⁸, și l-a numit pe D. G. Kiriac, cu avizul Ministerului Cultelor, mai întîi, suplinitor⁹, pe durata absenței titularului, iar la 1 iulie, definitiv în postul de dirijor¹⁰, în care va funcționa pînă la începutul anului 1900, cînd va părăsi definitiv capitala Franței.

Cu elanul și energia tinereții, dar și cu pricepere și competență, D. G. Kiriac a trecut la organizarea activității, a mărit numărul coriștilor și a intensificat repetițiile¹¹, a îmbogățit repertoriul cu noi piese liturgice, unele fiind compoziții proprii, ridicînd, în felul acesta, calitatea interpretării la nivelul cerințelor vieții muzicale pariziene, dominată, la sfîrșitul secolului, de cîntecul religios.

Nevoia de a aprofunda repertoriul coral-religios l-a determinat să părăsească, în 1896, Conservatorul, după patru ani de studii, și să se înscrie la «Schola Cantorum», fiind primul student român care urmează această instituție de învățămînt, fondată de Charles Bordes, al cărui program consta, în principal, din repunerea la cuvenita cinstire a muzicii vechi bisericești, ca model de muzică figurativă, și crearea unei muzici religioase moderne.

În această atmosferă de cînt liturgic și de muzică religioasă este implantat spiritul creator al tînărului compozitor român, care, sub îndrumarea lui Paul Vidal, la armonie, și Vincent d'Indy, la compoziție, părăsește orizonturile largi și postulatele estetice libere care orientau activitatea Conservatorului, concentrîndu-se asupra muzicologiei și paleografeii muzicale, ceea ce îi va ajuta să se apropie și să înțeleagă muzica psaltică. Se caută pe sine, adîncindu-se în studii de muzică bizantină, și deliberează asupra soluțiilor celor mai bune pentru înveșmîntarea melodică a cîntecelor românești, experimentînd, el însuși, în compozițiile sale, aplicarea practică a posibilităților de armonizare. În 1896 elaborează un volum de «Cîntări liturgice», cuprinzînd antifone, trope, răspunsuri și axioane. În 1898 armonizează «Troparul Învierii», glasul trei, pentru cor mixt, după melodia și textul comunicate de episcopul Gherasim Timuș al Argeșului, pe care îl va publica în suplimentul revistei «România muzicală», urmat de Axionul Învierii, «Îngerul a strigat», pentru cor la patru voci, tipărit, mai tîrziu, în 1902, în «Carte de muzică bisericească», editată de arhiepiscopul Nifon Ploieșteanul, precum și de «Liturgia Sf. Ioan Chrisostomul», armonizată pentru patru voci bărbătești și precedată de un studiu asupra cîntării bisericești orientale, care va fi cîntată, întîia dată, la biserica română din Paris, în prezența mitropolitului Iosif Gheorghian, revenit în scaun la 5 decembrie 1896. Tot acum, realizează «Liturgia psaltică», pentru cor mixt, sinteză a stilului tradițional al cîntărilor de strănă cu modalitatea modernă de armonizare și tratare contrapunctică, pe care o execută, în primă audiție în 1899, pe cînd se afla în concediu, în țară, în aula Internatului teologic din București, în fața mai multor ierarhi și specialiști în muzica biseri-

7. *Ibidem*, f. 89.

8. *Ibidem*, f. 90, 91, 128, 129.

9. *Ibidem*, f. 88.

10. *Ibidem*, f. 64, 127, 156.

11. *Ibidem*, f. 62, 73, 182, 195.

cească, trăgând luare aminte tuturor celor prezenți, și care va fi tipărită postum, prin grija elevului și discipolului său, compozitorul Gh. Cucu.

În timpul anilor petrecuți la «Schola Cantorum» și pe parcursul activității desfășurate ca dirijor al corului bisericii române din Paris se definitivează personalitatea artistică a lui D. G. Kiriac, care se orientează, tot mai mult, spre studii adecvate cerințelor de tratare polifonică a melodiilor românești, silindu-se să pătrundă secretele modale ale acestora. Acum, se decide el, între altele, să renunțe la muzica instrumentală și să se consacre definitiv muzicii vocale.

Se întoarce definitiv în țară, în 1900¹², cu o bogată experiență muzicală, dar și cu o seamă de lucrări, cea mai mare parte dintre ele liturgice, între care două liturghii, una pentru cor mixt, cealaltă pentru voci egale; este numit profesor de teorie-solfegiu, armonie și ansamblu coral la Conservatorul din București, unde va rămâne până la sfârșitul vieții.

Informațiile sale asupra muzicii culte apusene, dobândite la Conservatorul din Paris și la «Schola Cantorum», și a celei răsăritene, rezultate din cercetarea transpunerilor în notație liniară ale lui Gavriil Muzicescu și ale colaboratorilor acestuia, care l-au ajutat să cunoască în profunzime teoreticoanele de psaltichie românească, precum și propriile experiențe de armonizare a melodiilor psaltice, i-au dat prilejul să cugețe la particularitățile, diatonice și cromatice, ale muzicii patriei sale și să se încumete să realizeze o artă proprie firii noastre, ținând seama, în primul rând, de temeuriile modale ale muzicii populare și bisericești românești. Aici își află originea și de aici provine noutatea și valoarea stilului lui Kiriac, nu numai estetică, ci și de pedagogie artistică și socială. De fapt, el nu recurge la melodia populară sau bisericească pentru a o prelucra, ci experimentează un alt procedeu artistic: creează, el însuși, în stil popular bisericesc, linia melodică, căutând să-i imprime un caracter românesc. Se preocupă, totodată, și de melodie, cu ajutorul căreia urmărește să asigure un specific național liniei melodice. Restabilind autenticitatea modală a melodiei, Kiriac trece, apoi, la armonizarea ei. Dind cadențelor un accent de prospețime, de vioiciune și farmec popular, el încheie într-un mod unitar și original întregul flux melodic-armonic.

Posedind o concepție cristalizată asupra melosului popular, înscriindu-se pe linia trasată de Gavriil Muzicescu, pe care o adâncește și o completează, Kiriac a pus folclorul, ca valoare artistică, înaintea producției profesionale și a pledat în favoarea legăturii acestor sfere, militând pentru o artă muzicală națională. În această direcție, el s-a manifestat ca un antemergător, care a deschis orizonturi noi pentru colegii de generație, în primul rând, compozitori, corali și folcloriști, indicând trăsături și modalități ce se vor afla în centrul cercetărilor din perioada interbelică și contemporană.

12. În postul vacant de dirijor a fost numit, la 1 septembrie 1900, Ioan Scăriătescu, absolvent al Conservatorului din Viena, sosit la Paris pentru specializare muzicală. Întors în țară, în 1902, va funcționa ca profesor de armonie și pian la Conservatorul din București, făcându-se cunoscut, între altele, și ca autor de cântări liturgice și piese corale bisericești.

În primii ani populare. Melo
colecțiile existi
moase cîntece
de Kiriac, înca
torului i se ada
înregistrează p
Numai între ar
pe care le-a în
prindă în prelu
dar din cele c
ristice pentru
artistice și iml
Kiriac, ca și A
largi, redindu-
«de la lume a
patrimoniului

Instrumen
cipiile sale de
dire în popor
ral. În acest s
«Carmen», și
ricii «Sf. Spiri
director artist
mas până la 1

D. G. Kiri
ția națională,
versale, unele
turneele între
tatea «Carme
aducându-i și
în anul 1906.
vărată școală
reți, care au
lucra. Aici și

13. Funcție
servator, apoi C
Dosar nr. 1—3/1

14. Condu
(Arhiva biseric

15. Postul
a încetat din
gătirea corului
Română, încadr
nr. 4/1908, f. 24

16. D. G.
ținut să funcț
persoana lui S
rului bisericii
26).

În primii ani ai activității sale, Kiriac nu este culegător de cîntece populare. Melodiile pe care le folosește în prelucrările lui, le ia, fie din colecțiile existente, fie direct de la culegători consacrați. Cele mai frumoase cîntece armonizate pentru voce și pian, sînt însă cele culese chiar de Kiriac, încadrîndu-se în a doua fază a activității sale, cînd compozitorului i se adaugă folcloristul, culegătorul de melodii populare, care le înregistrează pe cilindre fonografice, apoi le transcrie și le prelucrează. Numai între anii 1912—1916, el a cules 108 melodii populare românești, pe care le-a înregistrat pe 72 fonograme. Desigur, Kiriac n-a ajuns să cuprindă în prelucrările sale melodii din toate zonele folclorice ale țării, dar din cele culese, a ales pe cele mai reprezentative și mai caracteristice pentru structura lor modală. Trecîndu-le prin filtrul măiestriei lui artistice și îmbogățindu-le cu noi energii psihice și impulsuri volitive, Kiriac, ca și Anton Pann la vremea lui, le-a făcut accesibile unor cercuri largi, redîndu-le circuitului general și auzului generațiilor, astfel, încît, «de la lume adunate și iarăși la lume date», ele au devenit bunuri ale patrimoniului nepieritor al artei muzicale românești.

Instrumentul cu care Kiriac a înțeles să-și pună în aplicare principiile sale de cultivare a cîntecului popular și bisericesc și de răspîndire în popor a gustului cîntării în comun, l-a constituit ansamblul coral. În acest scop, el a înființat la București, în 1901, Societatea corală «Carmen», și a preluat, la 1 septembrie 1906, conducerea corului bisericesc «Sf. Spiridon Nou»¹³, de unde a trecut, la 1 octombrie 1909¹⁴, ca director artistic al corului bisericesc Domnița Bălașa¹⁵, post în care a rămas pînă la 1 martie 1922, cînd s-a retras¹⁶.

D. G. Kiriac a promovat, cu precădere, cu corul «Carmen» compoziția națională, fără a neglija însă lucrările de valoare ale muzicii universale, unele dintre acestea prezentîndu-le în primă audiere, la noi. Prin turneele întreprinse în Transilvania și Banat, încă din anul 1905, Societatea «Carmen» a stabilit legături puternice cu frații de peste Carpați, aducîndu-i și pe ei la București, la marile festival coral care a avut loc în anul 1906. În jurul lui Kiriac, la corul «Carmen», s-a plămădit o adevărată școală muzicală pentru formarea și perfecționarea tinerilor cîntăreți, care au constituit, mai tîrziu, corpul artistic al teatrelor noastre lirice. Aici și-au făcut noviciatul și practica corală viitorii profesori de

13. Funcționase ca dirijor, pînă la 1 aprilie 1905, Gh. Brătianu, profesor la Conservator, apoi G. Vasiliu, căruia i-a urmat Kiriac (Arhiva bisericii «Sf. Spiridon Nou», *Dosar nr. 1—3/1905*, f. 6; *Dosar nr. 4/1905—1906*, f. 40; *Dosar nr. 1—2/1907*, f. 9).

14. Conducerea corului o va prelua I. Aurel Eliade, solist la Opera Română. (Arhiva bisericii «Sf. Spiridon Nou», *Dosar nr. 1/1909*, f. 34, 35, 41).

15. Postul de dirijor, deținut de Ed. Wachmann pînă la 12 decembrie 1908, cînd a încetat din viață, a rămas vacant pînă la ocuparea lui de către Kiriac. De pregtăirea corului s-a ocupat, în acest scurt interval, basul D. Teodorescu, de la Opera Română, încadrat ca diriginte. El a lucrat cu Kiriac, fiindu-i un ajutor prețios, pînă în ianuarie 1920, cînd s-a stins din viață (Arhiva bisericii Domnița Bălașa, *Dosar nr. 4/1908*, f. 243; *Dosar nr. 4/1909*, f. 164; *Dosar nr. 4/1920*, f. 18).

16. D. G. Kiriac și-a prezentat oficial demisia la 1 decembrie 1921, dar a continuat să funcționeze pînă la 1 martie 1922, cînd epitropia a găsit un înlocuitor, în persoana lui Simeon Nicolescu, profesor de muzică la București și diriginte al corului bisericesc Zlătari (Arhiva bisericii Domnița Bălașa, *Dosar nr. 4/1922*, f. 15, 18, 26).

muzică și tinerii dirijori care vor întemeia grupuri corale, după modelul «Carmen»-ului, prin diferite orașe ale țării și, tot aici, dascălii de muzică și-au verificat încercările de compoziție și prelucrările de cîntece populare. În sfîrșit, la corul «Carmen» s-au consacrat definitiv maeștri ai corului românesc de mai tîrziu, precum Gh. Cucu, Vasile Popovici, Achim Stoia, Ioan D. Chirescu și Nicolae Lungu, care au primit de la Kiriac întreg patrimoniul de idei artistice, de elanuri creatoare, de răspunderi și griji. Era o adevărată «catedră» de la care Kiriac a propagat înalta sa pedagogie, lucrînd din răsputeri pentru propășirea muzicală a poporului român.

Conduse ani în șir de Ed. Wachmann și Gh. Brătianu, corurile de la Domnița Bălașa și «Sf. Spiridon Nou» au devenit prin strădania lui Kiriac un punct de atracție pentru mulți iubitori ai muzicii din Capitală, care umpleau pînă la refuz, cele două biserici, duminicile și în zilele de sărbătoare, pentru a-și înălța sufletele în acordurile cîntărilor liturgice, interpretate cu evlavie și acuratețe. Erau adevărate concerte de muzică vocală religioasă. Pînă la Kiriac, cele două coruri erau constituite, în majoritate, din amatori, care îndeplineau în cursul săptămîinii, pentru a-și câștiga existența, diferite slujbe de funcționari, institutori, și chiar liber profesioniști. El a sporit numărul coriștilor în cele două formații¹⁷, a renunțat la cei nepregătiți și a adus elemente valoroase de la Operă, de la corul «Carmen» și studenți de la Conservator, făcînd din ele adevărate ansambluri profesioniste. În corul bisericii Domnița Bălașa, de pildă, cîntau, pe vremea lui Kiriac, tenorii Ion Băjenaru și Ion Dumitrescu, baritonul Traian Gabrielescu și basul D. Teodorescu, soliști ai Operei Române, iar la 15 septembrie 1914, a fost adus ca tenor Ioan D. Chirescu proaspăt absolvent al Conservatorului¹⁸ și licențiat al Facultății de Teologie. Totodată, Kiriac, a revizuit și îmbogățit repertoriul, renunțînd la unele piese care nu erau bine armonizate, a înțărît disciplina coriștilor și respectul pentru repetiții, așa fel încît prin exactitatea, nuanțarea, frazarea, accentul interpretării, ca și prin ansamblul general, ele au devenit cele mai bune formații vocale bisericesti din capitală și din țară.

La Societatea «Carmen» și la corurile de la Domnița Bălașa și «Sf. Spiridon Nou» și-a cheltuit Kiriac, cu risipă și fără cruțare, întreaga energie și putere de muncă, făcînd de toate, de la conducerea artistică pînă la rezolvarea treburilor administrativ-gospodărești, necesare bunului mers al activității, fără a pierde, însă, din vedere creația muzicală.

Paralel cu dezvoltarea interesului public față de noul stil de viață muzicală pe care-l preconiza, Kiriac a îmbogățit, fără conținere, repertoriul cu cîntece, coruri și prelucrări pentru voce și pian, lucrări de un autentic caracter românesc, dedicate școlii, Bisericii și neamului.

17. Corurile bisericilor Domnița Bălașa și «Sf. Spiridon Nou» cuprindeau, sub conducerea lui Kiriac, 34 și, respectiv, 26 de persoane.

18. Ioan D. Chirescu a funcționat timp de un an, pînă în 1915, cînd a trecut dirigență al corului bisericii Visarion din Capitală. Va reveni, în 1928, ca dirijor și director artistic.

A editat, românesci», pe altele, «Morar me», «S-a dus

A publica melodii popul. «Busuioc roșu «Hai dor», «M aud cucul cînt

A tipărit corale mai mu trei și patru v 1925, a public și coruri pent. «Meșterul fier sărică», «Clob mînașului îi p din vii», «Vine

A aranjat Paști, precum leem», «Mîine «Plecarea maș «Varsă, Doam

A compus turghiei pent cole, studii, m muzicală», «N «Izvorășul» și

Bolnav de ducerea Socie pe care l-a că 1927, I. D. Chi urmărit de pe gîndul că fori trăiască, a înc 62 de ani.

Recunosc tot ceea ce a conducător de a române din P don Nou» din tre creatorii d

În cele c fice unele ca D. G. Kiriac.

A editat, între anii 1904—1905, două caiete de «Coruri populare românești», pentru patru voci mixte, în cuprinsul cărora se aflau, între altele, «Morarul», «Jalea orfanului», «Cintecul miresei», «Străină pe lume», «S-a dus cucul», «Frunză verde cimbrisor», «Stăncuța».

A publicat, în diferite colecții îngrijite de alți editori, numeroase melodii populare armonizate pentru voce și pian, un larg ecou avind «Busuioac roșu ca focul», «Cuculeț cu pană sură», «Foaie verde lămiță», «Hai dor», «Mindra mea fără noroc», «Pe cărare sub un brad», «Unde-aud cucul cîntînd», «Vîntuleț ce treci prin flori» și altele.

A tipărit pentru uzul școlilor primare și secundare și al societăților corale mai multe culegeri de cîntece, pe una și două voci, și coruri, pe trei și patru voci, unele apărînd în mai multe ediții; în perioada 1922—1925, a publicat, în revista «Lumea copiilor», peste 50 de alte cîntece și coruri pentru copii și tineret, între care «Păsărița-n timpul iernii», «Meșterul fierar», «Fata de păstor», «Plugurile», «De m-ași face-o păsărică», «Ciobănaș de la miori», «Bradul», «Măi ciobane de la oi», «Românașului îi place», «Secerișul», «Cintecul pescarului», «A ruginit frunza din vii», «Vine ploaia», etc.

A aranjat și publicat frumoase colinde și cîntece de Crăciun și de Paști, precum «Florile dalbe», «La sculați boieri mari», «În cetatea Betleem», «Miine anul se-noiește», «Moș Crăciun», «O, ce veste minunată», «Plecarea magilor», «Sus în poarta Raiului», «Trei Crai de la Răsărit», «Varsă, Doamne, dar și bine».

A compus în anul 1926, la cererea patriarhului Miron, «Cîntările Liturghiei pentru copii și popor», și a scris și tipărit lucrări teoretice, articole, studii, memorii, cuvîntări, note și recenzii în publicațiile «România muzicală», «Muzica», «Gazeta artelor», «Revista muzicală și teatrală», «Izvorășul» și altele.

Bolnav de inimă, D. G. Kiriac a predat, la 22 octombrie 1927, conducerea Societății corale «Carmen», fostului său elev, Ioan D. Chirescu, pe care l-a chemat de la Paris, unde se afla la studii. La 31 decembrie 1927, I. D. Chirescu a dirijat primul lui concert în sala Ateneului Român, urmărit de pe patul de suferință de maestrul Kiriac, care, împăcat cu gîndul că formația «Carmen», copilul său cel mai drag, va continua să trăiască, a încetat din viață la 8 ianuarie 1928, la București, în vîrstă de 62 de ani.

Recunoscut și apreciat nu numai în țară, ci și peste hotare, pentru tot ceea ce a realizat ca folclorist și compozitor, interpret și pedagog, conducător al societății corale «Carmen», dirijor al corului bisericii române din Paris și al corurilor bisericilor Domnița Bălașa și «Sf. Spiridon Nou» din București, Dumitru Georgescu Kiriac reprezintă unul dintre creatorii de frunte ai muzicii românești.

În cele ce urmează, prezentăm cîteva documente menite să clarifice unele aspecte, mai puțin cunoscute, din viața și activitatea lui D. G. Kiriac.

I

PROPUNEREA SUPERIORULUI BISERICII ROMÂNE DIN PARIS
PENTRU NUMIREA LUI D. G. KIRIAC
ÎN POSTUL DE DIRIJOR AL CORULUI ACELEI BISERICI

Biserica Română din Paris
9, Rue Jean de Beauvais
Nr. 34

Paris, martie 6, 1894

Se va scrie superiorului că aprobăm recomandăția, în persoana d-lui Kiriac Georgescu, în postul de dirijor al corului, făcându-se cunoscut și Ministerului Cultelor.

Mitropolit,
GHENADIE

Înalt Prea Sfințite,

Cu cel mai profund respect, supun la cunoștința Înalt Prea Sfinției Voastre că corul bisericii române din Paris lasă mult de dorit, din cauza dirijorului, dl. G. Ștefănescu, care, pentru niște mici economii, ne întruind tot personalul, în număr de zece coriști, atrage nemulțumirea creștinilor, ce se răsfinge adeseori și asupra mea. Afară de aceasta, dl. G. Ștefănescu, în anumite sărbători praznicale și duminicale, nu a adus corul la biserică.

Purtarea necorespunzătoare disciplinei și ascultării bisericești a domniei sale, mă pune în pozițiune de a vă ruga, Înalt Prea Sfințite să binevoiți a fi înlocuit dl. Ștefănescu, dirijor actualmente, cu dl. Kiriac Georgescu, care este unul din elevii cei distinși ai Conservatorului de muzică și declamațiune din Paris, al cărui talent artistic l-a probat cu prisosință, căci, după ce a trecut licența în drept, văzându-și talentul ce are a deveni pe viitor un artist al țării române, a părăsit cariera de avocat și, venind la Paris, pentru studii speciale de muzică, a fost admis în Conservatorul de aici, unde dl. G. Ștefănescu, dirijorul în prezent, nu a putut reuși a fi admis măcar ca auditor.

Prea supus și prea plecat,
Arhimandrit MELETIE ¹⁹.

II

NUMIREA LUI D. G. KIRIAC CA SUPLINITOR
AL POSTULUI DE DIRIJOR AL CORULUI
BISERICII ROMÂNE DIN PARIS

Mitropolia Ungrovlahiei
Nr. 1602
19 martie 1894

Superiorului bisericii române din Paris,

Pentru motivele arătate de P. C. Voastră, cu raportul nr. 34, veți pune de urgență în vedere d-lui George Ștefănescu, dirigintele corului bisericii că i s-a acordat concedii cerut pe timpul lunii martie a.c., spre a veni în țară, iar pe timpul absenței domniei sale va fi supliniit de dl. D. Kiriac.

Mitropolit,
GHENADIE

Director,
BADEA CIREȘEANU ²⁰

19. Arhiva Mitropoliei Ungrovlahiei, Dosar nr. 3374/1894, f. 87.
20. *Ibidem*, f. 88.

Înalt Prea

Subsemnatul
urma ordinului
profund respect
Paris, în calitate

Cum, în
nici un repetițiilor
repetițiuni și
moasă execuți

Subsemnatul
ce mi se cuvin
Paris, 2 iunie

Mitropolia Un
Nr. 3
30 iunie

Superior

Avind i
face cunoscut
acelei biserici
(tune din Par
d-lui ministr
Puneți,
țiune, conduc
porta ori de

21. *Ibidem*
22. *Ibidem*

III

RAPORTUL DE ACTIVITATE A LUI D. G. KIRIAC,
CA SUPLINITOR AL POSTULUI DE DIRIJOR
AL CORULUI BISERICII ORTODOXE ROMANE DIN PARIS

Inalt Prea Slințite,

Subsemnatul, elev al Conservatorului de muzică și declamațiune din Paris, în urma ordinului Înalt Prea, Sfinției Voastre, nr. 1602, din 19 martie a.c., cu cel mai profund respect vin a vă pune la cunoștință că am funcționat la biserica română din Paris, în calitate de diriginte al corului.

Cum, în momentul în care mi s-a încredințat, conducerea corului, nu am găsit nici un repertoriu la biserică, și avându-se în vedere că ne aflam în ajunul sărbătorilor Paștilor, subsemnatul, am căpătat de la superiorul bisericii încuviințarea a 4 repetițiuni și sporirea numărului coriștilor, pentru a putea ajunge la o bună și frumoasă execuțiune.

Subsemnatul, pentru a nu atinge viitoarele interese ale corului, renunț la partea ce mi se cuvine pentru serviciul adus.

Paris, 2 iunie 1894

D. G. KIRIAC,
elev al Conservatorului din Paris
28 bis, Rue du Cardinal Lemoine²¹

IV

NUMIREA DOMNULUI D. G. KIRIAC CA TITULAR
ÎN POSTUL DE DIRIJOR
AL CORULUI BISERICII ROMANE DIN PARIS

Mitropolia Ungrovlahiei
Nr. 3331
30 iunie 1894

Superiorului bisericii române din Paris,

Având în vedere relațiunile date de P. C. Voastră, în mai multe rânduri, vi se face cunoscut că, cu începere de la 1 iulie a.c., numim în postul de dirijor al corului acelei biserici pe dl. Kiriac Georgescu, elev al Conservatorului de muzică și declamațiune din Paris, în locul d-lui G. Ștefănescu, pentru care tot acum s-a comunicat și d-lui ministru de culte, ca să fie recunoscut în ștat.

Puneți, dar, în vederea noului numit, ca de la data menționată, să între în funcțiune, conducând-o cu zel, sub privegherea P. C. Voastre, care sinteți dator a ne raporta ori de câte ori vreun subaltern ar nesocoti ordinele noastre.

Mitropolit,
GHENADIE

Director,
BADEA CIREȘEANU²²

21. *Ibidem*, f. 62, 73.

22. *Ibidem*, f. 64.

V

COMUNICAREA CĂTRE MINISTERUL CULTELOR,
PRIVIND NUMIREA LUI D. G. KIRIAC
ÎN POSTUL DE DIRIJOR
AL CORULUI BISERICII ROMÂNE DIN PARIS

Mitropolia Ungrovlahiei
Nr. 3331
30 iunie 1894

Domnului Ministru al Cultelor,

Din relațiunile primite din partea P. S. Superior al bisericii române din Paris, constatăm că dl. G. Ștefănescu, dirijorul corului acelei biserici, pe timpul funcționării sale, a lăsat mult de dorit, atât în privința serviciului cât și în privința purtării sale față de superior, așa, că, în anumite sărbători praznicale și duminici n-a vrut să aducă corul la biserică. Afară de aceasta, ni se relatează că alcătuirea corului numai din zece persoane, cum o făcuse domnia sa, a atras nemulțumirea creștinilor vizitatori.

De aceea, față de cele ce proced, în interesul bisericii române din Paris, care cere, sub toate aspectele, să fie ridicată la un nivel mai înalt, și în interesul ordinii ce trebuie să domnească între personalul acelei biserici, am hotărât înlocuirea dlui G. Ștefănescu, cu dl. Kiriac Georgescu, care este unul din elevii distinși ai Conservatorului de muzică și declamațiune din Paris, pentru care vă rugăm să dispuneți a fi recunoscut în ștat, noul numit, cu începere de la 1 iulie curent.

Mitropolit,
GHENADIE

Director,
BADEA CIREȘEANU ²³

VI

RAPORTUL SUPERIORULUI BISERICII ROMÂNE
DIN PARIS PRIVIND INSTALAREA LUI D. G. KIRIAC
ÎN POSTUL DE DIRECTOR AL CORULUI ACELEI BISERICI

Biserica Română din Paris
9, Rue Jean de Beauvais
Nr. 147

Paris, iulie 6, 1894

S-a luat act.
La dosar.

Mitropolit,
GHENADIE

Înalt Prea Sfințite,

Conformându-mă ordinului nr. 3331, al Înalt Prea Sfinției Voastre, cu cel mai profund respect vin a vă face cunoscut că am comunicat dlui Kiriac Georgescu, pe care ați binevoit a-l numi în postul de dirijor al corului bisericii de aici, cu începere de la 1 iulie curent, pentru care a și intrat în funcțiune de la data menționată, augmentînd, totodată, și numărul coriștilor la 14 persoane, după cum era alcătuit corul cînd a fost numit, pentru prima oară, prin ordinul Înalt Prea Sfinției Voastre cu nr. 1602, din 19 martie curent.

Sînt, cu cel mai profund respect,
al Înalt Prea Sfinției Voastre,
prea plecat și prea supus,
Arhimandrit MELETIE ²⁴

23. *Ibidem*, f. 65.
24. *Ibidem*, f. 147

REC

DE DI

Ministe
N.*Înalt Prea Sfin*

La adresa Înal
vă răspunde că se
D. G. Kiriac în pos

Ministru,
TAKE IONESC

Înalt Prea Sfin

Subsemnatul, d
cele ce mi s-au pus
a aduce corul la bis
vin, Înalt Prea Sfinț
în vedere, am adu
Paris, precum și cr
frecventează biseric
de muzica vocală c
un repertoriu demn

Paris, 16 c
28 bis, Rue du

25. *Ibidem*, f. 1
26. *Ibidem*, f. 1

VII

RECUNOASTEREA DE CĂTRE MINISTERUL CULTELOR
A NUMIRII LUI D. G. KIRIAC ÎN POSTUL
DE DIRIJOR AL CORULUI BISERICII ROMÂNE DIN PARIS

Ministerul Cultelor
Nr. 3324

București, 3 august 1894

Înalt Prea Sfințite,

La adresa Înalt Prea Sfinției Voastre nr. 3331, din anul curent, am onoarea a
răspunde că se aprobă și de minister numirea, pe ziua de 1 iulie a.c., a dlui
G. Kiriac în postul de dirijor al corului bisericii române din Paris, în locul dlui
G. Ștefănescu, demisionat.

Ministru,
TAKE IONESCU

Director,
CONST. CHIRICESCU²⁵

VIII

PRIMUL RAPORT DE ACTIVITATE
A LUI D. G. KIRIAC
CA DIRIJOR
AL CORULUI BISERICII ROMÂNE DIN PARIS

Înalt Prea Sfințite,

Subsemnatul, dirijor al corului bisericii române din Paris, luând cunoștință de
ele ce mi s-au pus în vedere de către sfinția sa, superiorul sus numitei biserici, de
a aduce corul la biserică nu numai duminica, ci și în celelalte sărbători, respectuos
în, Înalt Prea Sfințite, a vă face cunoscut că, din ziua de când mi s-a pus aceasta
în vedere, am adus corul la toate sărbătorile, fără excepție, Colonia română din
Paris, precum și credincioșii de alte naționalități, însă de același rit cu noi, care
recventează biserica, avînd mulțumirea de a asculta serviciul împodobit, întotdeauna,
cu muzica vocală corală, iar subsemnatul, îmi voi da toate silințele pentru a avea
un repertoriu demn de biserică noastră și o execuție cit se poate de îngrijită.

Paris, 16 decembrie 1894
28 bis, Rue du Cardinal Lemoine

Sînt, al Înalt Prea Sfinției
Voastre, cu cel mai profund
respect, prea plecat și supus,

D. G. KIRIAC

Șef al corului bisericii
române din Paris²⁶

25. *Ibidem*, f. 156.

26. *Ibidem*, f. 182, 195.

IX

CEREREA LUI D. G. KIRIAC
DE A STUDIA REPERTORIUL CORULUI BISERICII
DOMNIȚA BĂLAȘA

Înregistr. la nr. 4038, din 7 octombrie 1909 Se va satisface cererea.

Director,
GRECEANU

Domnilor Epitropi,

Pentru a putea studia repertoriul corului bisericii Domnița Bălașa, respectuos vă rog să binevoiți a dispune să mi se dea câte un exemplar din toate partiturile imprimate de către Administrațiunea Așezămintelor Brincovenești.

6 octombrie 1909

Directorul corului,
D. G. KIRIAC

Am primit următoarele partituri: «Te-De-um», Troparul Învierii, «Troparele praznicale», «De Tine se bucură», «Liturgia nr. 2», și 8 cântări religioase, toate ale lui Ed. Wachmann.

D. G. KIRIAC
8 octombrie 1909²⁷

X

AVIZUL LUI D. G. KIRIAC PENTRU IMPRIMAREA UNOR PARTITURI
PROPUSE DE D. TEODORESCU, DIRIGINTELE CORULUI
BISERICII DOMNIȚA BĂLAȘA

Înregistr. la nr. 4039, din 7 octombrie 1909 Domnului director al corului, spre a-și da avizul.

Director,
GRECEANU
7 octombrie 1894

Domnilor Epitropi,

În vacanța aceasta, aranjând cuvintele concertului nr. 23 al compozitorului rus D. Bortnianski, și spre a îmbogăți repertoriul corului bisericii Domnița Bălașa cu una din aceste piese distinse, respectuos alături, cu aceasta, patru părți, pentru voci separate, extrase din partițiune, rugându-vă să binevoiți a dispune spre a se tipări la una din tipografiile din țară sau străinătate.

31 august 1909

Pentru îmbogățirea repertoriului, sînt de părere a se tipări acest concert, care este de mare valoare artistică și în stil religios

Directorul corului,
D. G. KIRIAC
8 octombrie 1909

Dirigintele corului,
D. TEODORESCU

Se aprobă referatul dlui director al corului spre a se promova cererea.

Director,
GRECEANU
12 octombrie 1909²⁸

27. Arhiva bisericii Domnița Bălașa, Dosar nr. 4/1909, f. 164.

28. *Ibidem*, f. 165.

Bucure

Domnilor Ep

În interesul că podul bisericii aduce mare ne-

Pentru cele și directorul, pod ar trebui să fie sînt așezate notele

De altă part gime, poziție defă

În sfîrșit, d poziție către zidul ca o bună parte piardă în zidul lui

Pentru reține măsurile ce veți țeaască cele două să se schimbe și

PROPUNEREA

Serv
Bisericii

13 se

Domnilor Ep.

Pentru bunul un repertoriu de ortodoxe, de care 1 septembrie a.c.

Pentru aceas religioasă, din tot și la popoarele d dezvoltare.

Ca început cumpere, în contu pentru imprimate «Troparele și cînt

29. *Ibidem*, D

XJ

CEREREA LUI D. G. KIRIAC PENTRU AMENAJAREA
CAFASULUI BISERICII DOMNIȚA BĂLAȘABucurești, 21 iunie 1910
Nr. 20Luat notă.
Se va remedia la timp.Director,
GRECEANU

22 iunie 1910

Domnilor Epitropi,

În interesul bunului mers al corului, mă cred dator a vă aduce la cunoștință că podul bisericii, în care cântă corul, este cu totul nepractic și neîncăpător, ceea ce aduce mare neajuns în execuțiunea cântărilor.

Pentru cele 36 persoane, din care se compune corul, împreună cu dirigintele și directorul, podul este cu totul neîncăpător, așa că, execuțiunea în picioare, care ar trebui să fie preferată, este imposibilă. Afară de aceasta, și pupitrele, pe care sînt așezate notele, ocupă un loc destul de mare.

De altă parte, podul fiind îngust și lung, cântăreții trebuie să se așeze în lungime, poziție defavorabilă pentru cântare, pentru că nu se pot auzi bine unii pe alții.

În sfîrșit, din cauza grilajului, care este foarte scurt, cântăreții trebuie să ia poziție către zidul din fund al podului, în loc de a cînta către altar, ceea ce face ca o bună parte din sunet, mai cu seamă de la vocile de soprane și alto, să se piardă în zidul lucios, unde pătrunde.

Pentru remedierea acestor neajunsuri, respectuos vă rog să dispuneți a se lua măsurile ce veți crede de cuviință pentru modificarea podului. Ar trebui să se lățească cele două aripi, pentru a ajunge la aceeași lățime ca și mijlocul, iar grilajul să se schimbe și să se înlocuiască cu unul mai înalt și dacă se poate să fie de lemn.

Directorul corului,
D. G. KIRIAC²⁰

XII

PROPUNEREA LUI D. G. KIRIAC PENTRU ÎMBOGĂȚIREA REPERTORIULUI
CORULUI BISERICII DOMNIȚA BĂLAȘAServiciul corului
Bisericii Domnița Bălașa
Nr. 30
13 septembrie 1911

Înregistr. la nr. 3372, din 13 septembrie 1911

Se aprobă,
Director,
GRECEANU*Domnilor Epitropi,*

Pentru bunul mers al corului acestei biserici, este de trebuință să se formeze un repertoriu de cântări corale, frumoase, bine scrise și potrivite Bisericii noastre ortodoxe, de care să ne putem servi la slujba Liturghiei, chiar cu începere de la 1 septembrie a.c.

Pentru aceasta, sînt de părere să se formeze, cu timpul, o bibliotecă corală religioasă, din tot ce s-a scris mai bun în această ramură muzicală, atît în țară cît și la popoarele de aceeași confesiune cu noi și unde muzica corală este în plină dezvoltare.

Ca început al realizării acestei idei, vă rog să binevoiți a încuviința să se cumpere, în contul Administrațiunii Așezămintelor Brîncovenesti, din fondul prevăzut pentru imprimare de muzică, cântările aprobate de Sfîntul Sinod din Moscova, anume «Troparele și cântările liturgice», armonizate de I. Barmetteff, partea I și II.

În același timp, vin a vă ruga să binevoiți a încuviința să se comande 30 caiete de hirtie de note, legate, în care se va scrie noul repertoriu pentru diferite voci din cor.

Directorul corului
D. G. KIRIAC ³⁰

XIII

CEREREA LUI D. G. KIRIAC PENTRU ACHIZIȚIONAREA
UNEI COMPOZIȚII DE MĂZICĂ RELIGIOASĂ

Serviciul corului
Biserica Domnița Bălășa
Nr. 25
6 septembrie 1913

Se aprobă cumpărarea a 20 exemplare din
suma prevăzută în buget.

Director,
GRECEANU

Domnilor Epitropi.

Pentru variația cântărilor liturgice și îmbogățirea repertoriului acestui cor, gădesc liturgia³¹ dlui F. Hubic³² din Beiuș (Transilvania), de curînd apărută, bine scrisă și potrivită a fi executată de corul bisericii Domnița Bălășa.

Pentru a putea pune în studiu aceste cântări, chiar în luna aceasta, vă rog să binevoiți a da aprobare ca, în baza sumei alocate în buget pentru procurarea de repertoriu coral-religios, să pot comanda un număr de 20 exemplare, pentru care autorul va prezenta chitanța cuvenită pentru a li se achita costul.

Directorul corului,
D. G. KIRIAC ³¹

XIV

PROPUNEREA LUI D. G. KIRIAC PENTRU ANGAJAREA
LUI IOAN D. CHIRESCU ÎN CORUL BISERICII DOMNIȚA BĂLAȘA

Înregistr. la nr. 5101, din 13 septembrie 1914

Se aprobă numirea dlui Ioan Chirescu pe
ziua de 15 septembrie a.c.

Director,
GRECEANU

Domnilor Epitropi,

Vă rog să binevoiți a aproba numirea dlui Ioan D. Chirescu ca tenor în acest cor, pe ziua de 15 septembrie a.c., în locul dlui C. Dimitrescu, care a încetat de a mai veni la serviciu de la începutul lunii august, de la care dată este considerat ca demisionat.

13 septembrie 1914

Directorul corului,
D. G. KIRIAC ³²

30. *Ibidem*, Dosar nr. 4/1911, f. 142.

31. Era vorba de «Liturgia Sf. Ioan Gură de Aur», pentru cor mixt, apărută la Beiuș, în 1912, în editura autorului.

32. Francisc Hubic (1883—1947), compozitor, funcționa pe atunci ca profesor de muzică la liceul din Beiuș.

33. Arhiva bisericii Domnița Bălășa, Dosar nr. 4/1913, f. 224.

34. *Ibidem*, Dosar nr. 4/1914, f. 289.

R.
Înregistr. la nr.

Domnilor E

Este bine și multă vreme, a preocupările vizii și de a asculta c în bună stare a bun personal a letniciri nu mai i Rezum, aici pentru ca să se diții.

1. Personalul tru numeroasele lor. Apoi, cel n teatre de revistă în sfârșit, o bună vîncie, ca profes de faptul că cei retribuți și, de cît și cel pe care

2. Serviciile că este imposibil seara și, uneori, multe cununii în să le ofer eu o ani, pentru a fa cunoscuți și ele enervare și pier fi utilizat la o tre

3. Parastase aduce corul la : mormîntări, în ti pați la slujbele cîștigă existența, pentru a putea i personal străin s suplini lipsa, și s trebuie să-mi ne

4. Necesitat forță majoră sau pinarea unor ase viitor trebuie pr diții stabilite, vă întrucît este în tr Acestea sîn al acestui cor, de

XV

REFERATUL LUI D. G. KIRIAC PRIVIND DIFICULTĂȚILE
CE LE ÎNTIMPINĂ LA CONDUCEREA
CORULUI DOMNIȚA BĂLAȘA

Inregistr. la nr. 3808, din 7 septembrie 1921

Chestiunea rezolvată în parte, La dosar.
Director, GRECEANU

Domnilor Epitropi,

Este bine știut că buna reputație a corului bisericii Domnița Bălașa, stabilită de multă vreme, aduce numeroși credincioși și vizitatori la biserică. Astăzi, una din preocupările vizitatorilor Capitalei este și aceea de a veni la biserică Domnița Bălașa și de a asculta corul. Pentru a face față acestei cerințe a bisericii, se cere menținerea în bună stare a corului, mai cu seamă, în împrejurările actuale, când recrutarea unui bun personal a devenit foarte grea, fie din lipsă de elemente, fie că astfel de indeletniciri nu mai intră în obiceiul tineretului.

Rezum, aici, dificultățile cu care a trebuit să mă zbat, în anii de după război, pentru ca să se vadă dacă mai este posibil a mai continua lucrul în astfel de condiții.

1. *Personalul corului.* În genere, coriști de biserică, astăzi, sînt prea puțini pentru numeroasele coruri bisericesti din Capitală. Aproape toate bisericile își au corul lor. Apoi, cei mai buni s-au angajat la diferite teatre cu muzică: operă, operetă, teatre de revistă și, chiar, cinematografe, unde și-au găsit mijlocul de existență, și, în sfîrșit, o bună parte, mai cu seamă de la corul bisericii noastre, s-au dus în provincie, ca profesori de muzică la diferite școli din țară. Trebuie să se țină seama de faptul că cei mai buni coriști se angajează acolo unde sînt mai bine folosiți și retribuiți și, de aceea, este necesar să fie menajați atît coriștii pe care li avem astăzi cît și cei pe care li vom putea angaja în viitor.

2. *Serviciile cununilor.* În ceea ce privește cununile, vă aduc la cunoștință că este imposibil de a mai aduna personalul la aceste servicii, care se fac mai mult seara și, uneori, din cauza întîrzierilor, țin pînă noaptea tîrziu. Apoi, cînd sînt mai multe cununii în șir, coriștii trebuie să se lipsească de masa de seară și sînt nevoiți să le ofer eu o gustare, pentru a-i ține, ceea ce nu pot face întotdeauna. În ultimii ani, pentru a face față acestor servicii, m-am folosit mai mult de personal străin, cunoscuți și elevi, care îmi erau obligați personal, ceea ce mi-a ocazionat multă enervare și pierdere de vreme, lucru ce s-ar putea evita pe viitor, pentru a putea fi utilizat la o treabă mai bună.

3. *Parastasele și serviciile extraordinare.* O altă greutate este obligația de a aduce corul la servicii extraordinare, ca parastase, diferite festivități și, chiar, înmormîntări, în timpul săptămîinii, în zilele de lucru, dimineața, cînd coriștii sînt ocupați la slujbele lor speciale. Nu pot sili oamenii să-și lase ocupațiile de la care își cîștigă existența, pentru a lua parte la serviciile de peste săptămîină. De multe ori, pentru a putea răspunde la astfel de obligații, a trebuit să angajez, pe seama mea, personal străin sau să cînt și eu, la una din voci, pe cît mă iartă puterile, pentru a suplini lipsa, și să dirijez, în același timp. Apoi, și eu, pentru a veni la aceste servicii, trebuie să-mi neglijez lecțiile sau alte ocupații, care îmi asigură existența.

4. *Necesitatea unui ajutor de conducător al corului.* Avînd în vedere cazuri de forță majoră sau boală, cînd aș fi împiedicat de a veni la servicii, pentru preîntîmpinarea unor asemenea împrejurări, ca serviciul să nu sufere, ținînd seama că pentru viitor trebuie pregătită o persoană care să conducă corul mai departe, în bunle tradiții stabilite, vă rog să binevoiți a încuviința numirea acestui ajutor de conducător. Întrucît este în interesul serviciului actual și viitor.

Acestea sînt, domnilor epitropi, cerințele absolut necesare pentru bunul mers al acestui cor, de la care se așteaptă o execuție artistică mai mult decît de la oricare

alt cor din țară, prin urmare, muncă mai multă și voci de calitate superioară, și am credința că veți binevoi a lua măsurile cuvenite. Altfel îmi este imposibilă continuarea mai departe a serviciului.

2 septembrie 1921

Directorul corului,
D. G. KIRIAC ³⁵

XVI

DEMISIA LUI D. G. KIRIAC DIN POSTUL DE DIRECTOR
AL CORULUI BISERICII DOMNIȚA BĂLAȘA

Inregistr. la nr. 4530, din 25 octombrie 1921

Chestiunea s-a discutat împreună cu dl. director al corului. La dosar.

Director,
GRECEANU

Domnilor Epitropi,

Am onoarea a vă aduce la cunoștință că în actuala stare de lucruri, după cum am arătat în rapoartele precedente, îmi este imposibil de a mai continua serviciul de director al corului bisericii Domnița Bălașa și vă rog să mă considerați demisionat din acest post pe ziua de 1 decembrie a.c.

Pînă la această dată sînt la dispoziția onor Epitropiei și voi face față tuturor cerințelor corului în limitele posibilității.

25 octombrie 1921

D. G. KIRIAC ³⁶

XVII

CEREREA LUI D. G. KIRIAC PENTRU A I SE TIPĂRI LUCRAREA
«CÎNTĂRILE LITURGHIEI PENTRU COPII ȘI POPOR»

Inregistr. la nr. 314, din 9 aprilie 1926

Prea Sfințitul Arhiepiscop Evghenie să cerceze numita lucrare și, după putință, ct mai urgent, să-și aducă părerea în scris, deși, dl. Kiriac este o persoană bine cunoscută în Biserica noastră.

Patriarh,
MIRON

Respectuos vă rog să binevoiți a dispune să mi se dea aprobarea Sfințitului Sinod pentru alăturatele «Cîntări ale Liturghiei pentru copii și popor», de al căror cuprins ați binevoit a lua cunoștință.

Aprobarea îmi este necesară pentru a putea începe tipărirea lucrării.

Al înalt Prea Sfinției Voastre, fiu sufletesc,
D. G. KIRIAC
București, str. General Angheliescu, nr. 117 ³⁷

35. *Ibidem*, Dosar nr. 4/1921, f. 147.

36. *Ibidem*, f. 172.

37. Arhiva Sf. Sinod, Dosar nr. 216/1926, f. 31.

ADRESA CANCELARULUI

Cancelaria
1
12 a

Alăturat avem
pentru copii și po
referat Sfințitului Sinod

RE
ASUPRA

Referat

Înalt Prea Sfințit

Lucrarea dlui
este bine concepu
muzical.

Melodiile sînt
ușor și natural.

Din întreaga
și o notă sărbător
ciunii și de momen

Găsim lucrare
părere să i se dea

mande a fi introd
mai tîrziu, însuși p
divin.

API

Sfințit
al Bisericii
Sesiuni
Sedinte

P. S. Evghenie I
ratului comisiunii
lativ la lucrarea
«Cîntările Liturghiei
și propune ca Sf.
vîntare de tipărit,
merit.

38. *Ibidem*, f.

XVIII

ADRESA CANCELARIEI SF. SINOD CĂTRE ARHIEREUL EVGHENIE PITEȘTEANUL
PENTRU A STUDIA LUCRAREA
LUI D. G. KIRIAC, «CÎNTĂRILE LITURGHIEI
PENTRU COPII ȘI POPOR»

Cancelăria Sf. Sinod
Nr. 174
12 aprilie 1926

Prea Sfințitului Arhiepiscop
EVGHENIE PITEȘTEANUL

Alăturat avem onoare a vă înainta un manuscris intitulat «Cîntările Liturghiei pentru copii și popor», al maestrului D. G. Kiriac, și vă rugăm a-l studia și face referat Sfințitului Sinod în sesiunea care stă să înceapă.

Patriarh,
MIRON³⁸

XIX

REFERATUL ARHIEREULUI EVGHENIE PITEȘTEANUL
ASUPRA, LUCRĂRII LUI D. G. KIRIAC, «CÎNTĂRILE LITURGHIEI
PENTRU COPII ȘI POPOR»

Referat

Înalt Prea Sfințite,

Lucrarea dlui profesor D. G. Kiriac, «Cîntările Liturghiei pentru copii și popor», este bine concepută, serioasă și cu îngrijire executată din punctul de vedere tehnic muzical.

Melodiile sînt în spiritul tradițional al cîntărilor din Biserica Ortodoxă și merg ușor și natural.

Din întreaga liturghie respiră un spirit de evlavie, smerenia și dulșoia, precum și o notă sărbătorească — nuanțe care depind de felul cîntării, de cuprinsul rugăciunii și de momentul liturgic.

Găsim lucrarea foarte utilă și potrivită pentru uzul copiilor noștri și sîntem de părere să i se dea cuvenita aprobare de către Sfințitul Sinod, iar, în urmă, să se recomande a fi introdusă în școlile din țară, spre a se cînta de către copii, ca apoi, mai tîrziu, însuși poporul să se deprindă a lua parte activă, prin cîntare, la serviciul divin.

Raportor,
EVGHENIE PITEȘTEANUL³⁹

XX

APROBAREA SF. SINOD PENTRU TIPĂRIREA LUCRĂRII
LUI D. G. KIRIAC, «CÎNTĂRILE LITURGHIEI
PENTRU COPII ȘI POPOR»

Sfîntului Sinod
al Bisericii Ortodoxe Române
Sesiunea anului 1926
Ședința din 14 aprilie

P. S. Evghenie Piteșteanul dă citire referatului comisiei de cîntări bisericești relativ la lucrarea maestrului D. G. Kiriac, «Cîntările Liturghiei pentru copii și popor», și propune ca Sf. Sinod să-i dea binecuvîntare de tipărit, fiind o lucrare de mare merit.

Se primește propunerea referatului și se dă blagoslovenie dlui D. G. Kiriac de a tipări lucrarea sa, «Cîntările Liturghiei pentru copii și popor»⁴⁰.

38. *Ibidem*, f. 31 v.

39. *Ibidem*, f. 32.

40. *Idem*, Dosar nr. 208/1926, f. 12.

XXI

ADRESA CANCELARIEI SF. SINOD CĂTRE D. G. KIRIAC,
PRIN CARE I SE COMUNICĂ APROBAREA
DE A TIPĂRI LUCRAREA «CÎNTĂRILE LITURGHIEI
PENTRU COPII ȘI POPOR».

Cancelaria Sf. Sinod
Nr. 200
21 aprilie 1926

Domnul profesor D. G. Kiriac,

Ca răspuns la petiția dv., înregistrată la nr. 314/1926, avem onoarea a vă face cunoscut că Sf. Sinod, în ședința de la 14 aprilie a.c., încredințându-se despre valoarea lucrării dumneavoastră, «Cîntările Liturghiei pentru copii și popor», v-a aprobat cererea și vă dă binecuvîntarea de a tipări și răspîndi, între credincioșii Bisericii noastre, această valoroasă lucrare.

Patriarh,
MIRON⁴¹

XXII

HOTĂRÎREA SF. SINOD PRIVIND POPULARIZAREA LUCRĂRII
LUI D. G. KIRIAC, «CÎNTĂRILE LITURGHIEI
PENTRU COPII ȘI POPOR».

Sfîntul Sinod
al Bisericii Ortodoxe Române
Sesiunea anului 1926
Ședința din 1 iulie

I. P. S. Patriarh comunică Sf. Sinod că lucrarea dlui profesor D. G. Kiriac, intitulată «Cîntările Liturghiei pentru copii și popor», aprobată de Sf. Sinod, într-una din ședințele trecute, a ieșit de sub tipar și roagă pe PP. SS. Episcopi s-o introducă și popularizeze între credincioșii și elevii școlilor din eparhii.

Se ia act de apariția cărții «Cîntările Liturghiei pentru copii și popor» și se dispune să fie introdusă și răspîndită în poporul drept credincios și elevii școlilor din toată Biserica.

PP. SS. Episcopi vor da tot ajutorul pentru atingerea acestui scop⁴².

XXIII

ADRESA CANCELARIEI SF. SINOD CĂTRE CENTRELE EPARHIALE
PENTRU RĂSPINDIREA LUCRĂRII LUI D. G. KIRIAC, «CÎNTĂRILE LITURGHIEI
PENTRU COPII ȘI POPOR».

Cancelaria Sf. Sinod
Nr. 329
13 iulie 1926

Tuturor Eparhiilor,

Cu frățescă dragoste, vă aducem la cunoștință că lucrarea dlui profesor D. G. Kiriac, intitulată «Cîntările Liturghiei pentru copii și popor», aprobată de Sf. Sinod, a apărut de curînd de sub tipar.

41. Idem, *Dosar nr. 216/1926, f. 27.*

42. Idem, *Dosar nr. 208/1926, f. 55.*

Precum bine vă
a tuturor, cu scopul
turgii, puse pe muzi
oricine poate să articu

Cîntările noastre
grele pentru copii și
care dispun astăzi cor
amănunțită, așa că nic
spontane, simple, frum
nirea lor muzicală, cev

Lucrarea dlui pro
trunse de spiritul evla
vine tocmai la timpul

Potrivit acestor
1 iulie 1926, dispune i
credincios și copiii

43. Idem, *Dosar n*

Precum bine vă este cunoscut, această lucrare a fost făcută la dorința noastră, uturor, cu scopul de a pune la îndemina copiilor și poporului cîntările Sf. Li-ghii, puse pe muzică într-o formă tradițională, simplă și ușor de executat de cine poate să articuleze cîteva sunete muzicale.

Cîntările noastre bisericești, așa cum le cîntă cîntăreții la strană, sînt prea le pentru copii și nu le pot cînta. În ce privește cîntările pe mai multe voci, de e dispun astăzi corurile cîtorva biserici de la orașe, cer o disciplină artistică prea înunțită, așa că nici acestea nu pot fi ușor executate. Copiilor le trebuiesc melodii ntane, simple, frumoase și fără pretenții, ceva apropiat de deprinderile și moște-a lor muzicală, ceva potrivit mediului în care trăiesc.

Lucrarea dlui profesor D. G. Kiriac, compusă din melodii clare și, totodată, pă-nse de spiritul evlavios și sărbătoreasc al cîntărilor tradiționale ale Bisericii noastre, e tocmai la timpul potrivit să umple golul pe care de mult Biserica îl simțea.

Potrivit acestor considerațiuni, Sf. Sinod, prin hotărîrea adusă în ședința din ilie 1926, dispune introducerea acestei «Liturghii» și răspîndirea ei în poporul drept dincios și copiilor din școlile noastre, cu ajutorul PP. SS. Mitropoliți și Episcopi.

Patriarh,

MIRON⁴³

43. Idem, *Dosar nr. 216/1926*, f. 28.

• RECENZII •

Dr. Mitropolit Nicolae Corneanu, *Studii patristice. Aspecte din vechea literatură creștină*, Timișoara, 1985

În urmă cu câțiva ani, ne-a căzut în mână voluminosul și elegantul număr 5—6 1970 al revistei «Mitropolia Olteniei», închinat în întregime mitropolitului Firmilian cu prilejul împlinirii a șaptezeci de ani de viață și cincizeci de ani de slujire a altarului. Am citit atunci, tipărit între paginile 707—713 ale publicației, studiul intitulat *Înfeșurile religioase ale simbolului podului*, semnat de Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului. Pe măsura parcurgerii textului pe care aveam să-l reluăm nu o dată, cu înclintare sporită — descoperim un intelectual de puternică vocație și pătrundere, un spirit original, o personalitate luminoasă. Contribuția proprie, deosebit de relevantă, trimitere bibliografice, vasta cultură, erau învăluite însă în acea discreție organică proprie cărturarului de rasă. Convingerea că nu mai citisem pe nimeni, cleric sau mirean, scriind astfel, autenticitatea unui ton propriu înimitabil, erau cum nu se poate mai vii. Ispitiți totuși de analogie, ne-a venit în minte numele profesorului Alexandru Rosetti. Le erau comune, atât marelui filolog cit și înaltului ierarh, concizia exprimării, rafinata intelectualitate, bogăția afectivă distilată în pagină, deprinderea de a oficia nu de la altitudinea doctorală a podiumului, ci de la aceea, caldă, a inimii. Ulterior, când am cunoscut și activitatea de editor a Mitropolitului Nicolae Corneanu, ne-am dat seama cu bucurie că paralela amintită, pornită inițial dintr-o intuiție, era îndreptățită.

Trăsăturile menționate le-am regăsit atât în penultima carte a Mitropolitului Nicolae Corneanu, *Temeiurile învățării ortodoxe* (Timișoara, 1981) cât și în recenta sa culegere de *Studii patristice. Aspecte din vechea literatură creștină* (Timișoara, 1985). De fapt, mai mult decât o culegere, textele reunite aici reprezintă capitole ale uneia și aceleiași cărți. Aceste studii, articole și eseuri sînt rodul unei preocupări ilustrate consecvent de autor pe parcursul a peste patru decenii și se întemeiază pe atributul atât de important al mergerii la surse: paginile scriitorilor patristici sînt abordate întotdeauna în original, recurgîndu-se la celebra ediție Migne, atât pentru autorii de limbă greacă cit și pentru cei de limbă latină. Unele contribuții, elaborate inițial între anii 1943—1948, mărturisind personalitatea pe deplin încheagată a tînărului teolog de atunci și reamintindu-ne dictonul «valoarea nu așteaptă numărul anilor», sînt reînprospătate cu trimiteri la bibliografia acumulată în intervalul scurs atunci. Indiferent însă de data la care au fost scrise aceste articole, studii și meditații, ele impresionează prin unitatea tematică și metodologică, prin egalitatea formulării. Datorate unui spirit riguros fără să fie rigid dar anti-eclectic prin excelență, armonia lor în întreg este aproape muzicală. Cit privește mesajul lor — acesta îl privește în egală măsură atât pe slujitorul Bisericii cit și pe intelectualul laic. Este cum nu se poate mai evidentă observația pe care autorul o formulează la pagina 14 a cărții: «una din tendințele cele mai caracteristice ale teologiei contemporane este întoarcerea la Părintii Bisericii». Totodată, un puternic și crescînd interes se manifestă azi pentru literatura patristică și între intelectualii laici. În *Precuvîntare*, Mitropolitul Nicolae Corneanu dă cîteva exemple preemtorii în acest sens. Să ne fie îngăduit să adăugăm și noi altele, dintre cele mai recente. Astfel, revistele ieșene *Dialog* (nr. 101—102, 1984, p. 16) și *Opinia studen-*

RECENZII

jească (nr. 5—6 mente, datorate Augustin: *Confesi* mina tiparului, i Editurii Institutu de curînd, în re ticol despre liri obscură a suflet

În acest ca dreptar privitor tribuțiile intitul *În limba română* portant, examinat patristică, ca și considera astfel prea mult de a dania lor de a I considere religii

O altă ser filolog — întem torilor patristici de gînditor, de tombale ale mo losoafă» (p. 69) studiul *Filosofic* lițăii așezat în cu care se inch *tristică*. Un atr portretist al un în care a apăru de creștinism r mosfera — soci scriitorii patris sec. IV, la Sf. I noastră — a ep

Există însă noastră, cel pu o binevenită p fiind rolul pe c Augustin este Sf. Ambrozio e rinți redată în limbii altf de i unui poet. Ca : brozian pune i să le olească imn ambrozian nu se eschive; constient că o «libertățile» pe jului doctrinal «aceia de a ir dreptcredincio: mira și invidie lucruri veșnic seci al beznei De noapte noi rești. / Trezit au mas./ La b blinzit, / În pl tăm mereu, /

jească (nr. 5—6/1984, p. 16) au consacrat fiecare câte o pagină traducerii de fragmente, datorate tînărului latinist Eugen Munteanu, din principala operă a Fericitului Augustin: *Confesiuni*. Ele apăreau cam în același timp cînd această carte vedea lumina tiparului, în traducere românească, în colecția «Părinți și Scriitori Bisericești» a Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. Iar foarte de curînd, în revista *Ateneu* (nr. 3/1986, p. 14), poetul Șt. Aug. Doinaș publică un articol despre lirica Sfîntului Ioan al Crucii, însoțit de traducerea poemului «Noaptea obscură a sufletului».

În acest context, cartea Mitropolitului Nicolae Corneanu joacă și rolul unui îndreptar privitor la cîteva noțiuni de bază ale patristicii, ilustrat îndeosebi prin contribuțiile intitulate *Limitele perioadei patristice* (periodizare), *Onomastica patristică în limba română*, «*Sfinți*» și «*tericiți*» *Părinți ai Bisericii*. Un alt aspect deosebit de important, examinat în mai multe studii, privește raportul dintre cultura antichității și patristică, ca și atitudinea Părinților Bisericii față de moștenirea antichității. S-a putut considera astfel că «filosofia a ajuns să joace în antichitate un rol care nu se depărta prea mult de acela al religiei. N-a fost deci prea greu creștinilor ca o dată cu strădania lor de a înlocui gîndirea veche printr-o viziune nouă asupra lumii și vieții, să-și considere religia proprie «adevărata filosofie» (p. 63).

O altă serie de meditații și observații, în care apare atît de evident talentul do filolog — întemeiat pe o minuțioasă cercetare — privește atitudinea față de scris a autorilor patristici (p. 42), noțiunea de *stil* — foarte complex tratată (p. 53) sau ipostaza de gînditor, de om de reflexie, tipică Sfinților Părinți, de vreme ce: «Pe pietrele tombale ale monahilor alături de numele decedaților se nota simplu «filosof» sau «filosoafă» (p. 69). Deosebit de pregnant ilustrat este raportul patristică — filosofie în studiul *Filosofia în concepția Sfinților Părinți*, unde se enunță problema semnului egalității așezat între *divinitate* și *trmusefe*, tratat apoi pe larg în valoroasa contribuție cu care se încheie lucrarea Mitropolitului Nicolae Corneanu, *Elemente de estetică patristică*. Un atribut care face atît de agreabilă lectura acestei cărți este talentul de portretist al autorului. Conștient că literatura patristică nu poate fi ruptă de climatul în care a apărut și a înflorit, de atmosfera efervescentă și fecundă a primelor veacuri de creștinism mitropolitul Nicolae Corneanu își apropie cititorii de realitățile și atmosfera — socială, istorică, ideologică — în care au trăit și și-au desfășurat activitatea scriitorii patristici. Ne gîndim înainte de toate la acel *episcop filosof* (Sinesie) din sec. IV, la Sf. Ioan Milostivul, la Sf. martir Casian sau la figura — legată și de istoria noastră — a episcopului Bretanion al Tomisului.

Există însă două mari personalități ale creștinismului latin — cu care exegeza noastră, cel puțin aceea laică, este mai puțin familiarizată — spre care autorul întinde o binevenită punte de apropiere: Fericitul Augustin și Sf. Ambrozie. Amîndoi, dat fiind rolul pe care l-au jucat, apar în numeroase locuri în context, iar în sine, Fericitul Augustin este cercetat ca predicator (p. 157—167) și în raport cu Platon (p. 91—96). Sf. Ambrozie este înfățișat ca poet și dacă numeroase pasaje din operele Sfinților Părinți redat în traducere de Mitropolitul Nicolae Corneanu învederează un simț al limbii atît de mlădios și de fin — traducerea celor trei imnuri ambroziene dă măsura unui poet. Ca și imnul acrostih al poetului latin Sedulius (v. p. 190—195), tripticul ambrozian pune în calea traducătorului numeroase și inextricabile piedici. Unii preferă să le ocolească, cel puțin în parte, și este elocventă în acest sens echivalența unui imn ambrozian datorată lui Racine (p. 221). Traducerea Mitropolitului Nicolae Corneanu nu se eschivează din calea complicatelor obstacole — de conținut și prozodie —, conștient că o talmăcire literală ar fi fost neconcludentă și seacă, iar abaterile sau «libertățile» pe care, altminteri, orice traducător și le ia, ar fi împietrit asupra mesajului doctrinal. Or, născute în vremea luptelor antiariene, scopul acestor imnuri era «acela de a instrui, sub forma plăcută a versurilor cîntate în cor de întreg poporul dreptcredincios» (p. 215). Rezultatul este obținerea unor echivalente pe care le-ar admira și invidia orice poet. Motiv pentru care vom reproduce traducerea imnului «De lucruri veșnic creator»: «De lucruri veșnic creator, / Al nopții car și-al zilei treci, / Tu seci al beznii rău izvor, / Plictisului îi spui: să plec / Pe drum de noapte ești un far, / De noapte noaptea despărtești, / Proclam-al zilei mandatar, / Cu glas de tulnic cerești. // Trezit Lucifer de-acest glas, / Din beznă drumul dă la pol, / Iar răii ce în rău au mas, / La bine vin fără ocol. // Vislașul prinde noi puteri, / Al mării val s-a împblnzit, / În plîns amar și în dureri, / Căderea Petru și-a spășit. // Cu sîrg să ne îndreptăm mereu, / Cocoșul ochiu-nvie, el, / Sus leneșii din somnul greu. // Dorminzi pace

n-au de fel. // Renaște-n zori nădejdea iar, / Bolnavii simt cum se întrem, / Junghiat nu-i nime de tilhar, / Cei răi credința iar o chem. // Privește, Doamne, la căzuți, / Și ne îndreapță pururea, / Greșala piere-n cei văzuți, / Prin plîns se spală vina grea. // Lumină, Tu, Soare-n simțiri, / Din somn trezești și duhul meu, Doar Ție dăm în cor cinstiri, / Spre cer trimitem rugă mereu /.

Există în paginile cărții Mitropolitului Nicolae Corneanu și, în scrisul său, în general, un dar indicibil, un fluid misterios care ne amintește capacitatea lui V. Pârvan de a-și face, în mod atât de natural, contemporan trecutul și de a-l introduce pe cititor tocmai în intimitatea acestui trecut care poate fi adesea nepus de «actuală» și de atrăgătoare.

DAN CIACHIR

Preot Dr. Mircea Păcurariu, *Politica statului ungar față de Biserica Românească din Transilvania în perioada dualismului (1867—1918)*, Sibiu, 1986, 301 p.

Istorlografia românească s-a îmbogățit cu o nouă și remarcabilă contribuție, datorată Pr. dr. Mircea Păcurariu, profesor la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. Scrisă «sine ira et studio», lucrarea este izvoartă din dragoste pentru țară, pentru Biserica strămoșească, din respect pentru adevărul istoric și se intitulă «Politica statului ungar față de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului (1867—1918)».

În Introducere autorul prezintă «Situația politică a Transilvaniei în perioada dualismului austro-ungar (1867—1918)», p. 5—29.

În această perioadă de aspră dominație ungară, românii din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș — în rândurile cărora se remarcă vrednicia de pomenire mitropolitului Andrei Șaguna, Miron Romanul și Ioan Mețianu de la Sibiu, episcopul (apoi mitropolit) primat și patriarh al Bisericii Ortodoxe Române) Miron Cristea de la Caransebeș, episcopul Roman Ciorogariu de la Oradea, mitropolitul Ioan Vancea de la Blaj și alții ierarhi, precum și preoții memorandiști Dr. Vasile Lucaci, Nicolae Cristea și Gherasim Domide — își întăresc lupta pentru săturarea jugului străin, pentru păstrarea identității naționale, luptă ce va culmina în realizarea visului milenar al tuturor românilor: înființarea statului național român unitar. Operă ce are la temelie jertfa înțregului neam românesc, mărețul act de la 1 Decembrie 1918 a constituit și va constitui și pentru generațiile viitoare «o puternică sursă de încredere a poporului român în forțele sale de nebiruit, o pildă luminoasă de muncă, de jertfă și de iubire a limbii, a neamului și pământului strămoșesc» (p. 29).

În capitolul I, intitulat «Încercări de maghiarizare a românilor transilvăneni» (p. 31—58) sînt prezentate căile și mijloacele prin care — în numele ideii că «toți cetățenii Ungariei formează o singură națiune, națiunea ungară, una și indivizibilă, indiferent căreia naționalității i-ar aparține aceștia (p. 31) — «în cursul celor 51 de ani de existență a statului dualist austro-ungar, românii transilvăneni, ca și celelalte popoare care intrau în componența Ungariei — au fost supuși unor permanente presiuni în vederea maghiarizării lor», deznaționalizarea forțată ajungînd «o doctrină de stat, o adevărată dogmă politică» (p. 31).

Primul pas a fost făcut de către guvernul din Budapesta în anul 1868 cînd, în ședința Dietei din 1 decembrie, a fost votată «Legea pentru egala îndreptățire a naționalităților», din cuprinsul căreia «s-a putut ușor constata că românii, slovacii, germanii, sîrbi și rutenii erau declarați unguri recunoscîndu-li-se dreptul de a folosi limba maternă în fața autorităților administrative și judecătorești locale numai din motive practice și în măsura în care putea fi compatibilă cu caracterul național ungar al țării» (p. 33). După cum bine remarcă autorul, «rezultă limpede că titlul legii nu reflectă conținutul ei, de aceea putea fi numită mai corect «legea pentru neîndreptățirea naționalităților» sau pentru «desființarea lor» (p. 32).

Dar maghiarizarea s-a făcut și pe alte căi. Cel mai vechi mijloc — folosit cu rîvnă încă de pe vremea cuceririi Transilvaniei de către regii Ungariei — s-a dovedit a fi colonizarea satelor și orașelor, după un plan bine studiat și «cu scopul vădit al maghiarizării și pauperizării românilor» (p. 35). Astfel «în secolul al XIX-lea — mai

ales după 1867 — s-au așezat populații etnice ungare, sistematice cu unguștinii Maghiar (1806), Pordeanu (1835), Gă și Ersig (1883, azi 1 Mănăstiri (1903—1904) vrincea (1910) ș.a.

În județul Arad: Fachert, Zimanducz: Satu Nou (1883 și 1884) ș.a. După crearea surselor propriu-zise în Transilvania propriu-zisă.

Această practică de colonizare a fost susținută de guvernul austriac și de guvernul maghiar. Gustáv Beksics care indicarea unor măsuri de colonizare a satelor și orașelor în vederea maghiarizării țării.

În elogii pe care le-a scris pentru celor necinstite de către guvernul maghiar, G. Beksics declara că «în Transilvania există de mult în țară un număr de maghiari care îndosec de acest lucru dovedesc marea lor încredere în ceea ce este rezultatul scond.

Căci înțeleg că mulțumită cu stuce pentru sfîrșit acțiunea de colonizare a țării. Deșdă a votat o Lege a Ungariei și Transilvaniei românești au fost înființate.

O vritabilă cultură, temeinic înființarea asociațiilor culturale și asociațiilor culturale.

Aceste «societăți» pentru maghiarizarea satelor și orașelor; Reședința și reședința culturii și reuniunea culturii Zemplén, Ung, Ung și Ung sau Societatea transilvaniană erau altă dect maghiarizarea țării.

Dar cea mai mare rușine — cu urmări durabile de persoanelor prin Asociația care săge, care a schimbat asociații, Telkes S. lată: Hogy magyá families).

Politica dură a fost în Ungaria constituia pentru românii politici unguștinii.

Astfel baronul național să fie în-

les după 1867 — se înregistrează noi colonizări, dar de data aceasta numai cu elemente etnice ungare, în județele de apus. Încă de la începutul secolului se fac colonizări istematice cu unguri în actualul județ Timiș: Dejani și Zerindu Mare (1800), Sănmărinu Maghiar (1806), Mailat (1819, azi în jud. Arad), Nadăș (1822), Topolovațu Mic (1822), Ordeanu (1835), Gătaia (1835), Sînmihal (1840), Ghilad (1850), Bethausen (1883), Izgar și Ersig (1883, azi în jud. Caraș-Severin), Recaș (1899), Făget (1900—1903), Bălinț și Mănăștiur (1903—1909), Moșnița și Babșa (1903), Ghizela (1907), Tîrgoviște (1908), Nerincea (1910) ș.a.

În județul Arad s-a procedat la fel. Așa au apărut locuitori maghiari în satele: Făchert, Zimanducz și Zimandu Nou (1842—1852), Cermei (1828—1838), Satu Mic (1866), Satu Nou (1883 și 1892), Tipar (1883).

După crearea statului dualist austro-ungar, s-a procedat la colonizări chiar și în Transilvania propriu-zisă» (p. 35).

Această practică și-a avut apologeții și doctrinarii ei, cel mai de seamă fiind Jusztáv Bekszics care a și scris o lucrare specială, apărută la Budapesta în 1896, «cu indicarea unor măsuri precise de colonizare, prin care să se poată înlăptui deznaționizarea satelor și orașelor» (p. 36).

În atingerea țelului propus, guvernul ungar a mers pînă acolo încît, în zorii secolului al XX-lea, în anul 1904, a votat o *Lege a colonizărilor*. Această lege venea după ce, în 1880, Parlamentul volase o altă măsură draconică și anume *Legea recensămîntului*, prin care li se îngăduia funcționarilor de stat să recurgă la falsuri grosolane în vederea maghiarizării.

În elogiu pe care îl făcea guvernul condus de Tisza Kálmón și implicit mijloacelor necinstite de care acesta se servea pentru atingerea scopului urmărit, același G. Bekszics declara că «Tendința de a transforma statul istoric într-un stat național există de mult în politica ungară. În cursul guvernării lui Tisza această tendință s-a impus, nu numai prin acțiuni excelente, ci și prin rezultate excelente. Aceia care se îndoiesc de acest lucru n-au decît să citească rezultatele recensămîntului din 1880, care dovedesc marele progres al maghiarizării și mai ales să urmărească rezultatele recensămîntului ce se va face în curînd» (p. 37). Orice comentariu asupra modului prin care rezultatul scontat a fost cu siguranță atins, este de prisos.

Căci imaginația diabolică a guvernanților de la Budapesta nu este pe deplin mulțumită cu «succesele» obținute ci caută și găsește noi forme prin care să ducă la bun sfîrșit acțiunea începută. Astfel, în 1897, guvernul prezidat de baronul Bánffy Deszö a votat o *Lege privitoare la maghiarizarea tuturor numirilor de localități din Ungaria și Transilvania*. Datorită acestei legi, pînă în 1918 toate numirile de localități românești au fost trecute în actele oficiale în formă maghiarizată.

O veritabilă campanie de maghiarizare a fost lansată prin așa-numitele «Societăți culturale», temeinic susținute de către stat și sprijinite de autorități, în timp ce «activitatea asociațiilor culturale ale «naționalităților» era interzisă» (p. 40).

Aceste «societăți culturale» erau: Reuniunea culturală din Ungaria de sus — pentru maghiarizarea slovacilor; Reuniunea culturală transdanubiană — pentru maghiarizarea sîrbilor; Reuniunea națională ungară — pentru toată Ungaria —, la Budapesta și reuniunea culturală nord-vestică, pentru comitatele slovac-rutene (Abaúj — Torna, Zemplén, Ung, Ugocea, Bereg, Saros și Maramureș), cu sediul în Eperjes; Reuniunea sau Societatea transilvană pentru cultura maghiară (FEMKE), la Cluj, al cărei țel nu era altul decît maghiarizarea românilor (p. 40—41).

Dar cea mai mare primejdie de deznaționizare pentru români, slovaci, sîrbi și ruteni — cu urmări vizibile și imprevizibile și astăzi — a constituit-o *maghiarizarea numelor de persoane*. Această acțiune era coordonată de către Ministerul de Interne prin Asociația centrală pentru schimbarea numelui (Központi névmagyarosító társaság), care a schimbat, pînă în 1896, peste 14 000 de nume (p. 42). Președintele acestei asociații, Telkes Simon, în zelul său «patriotic», a scris chiar și o carte fățiș intitulată: *Hogy magyarosítsuk a vezeték nevetek?* (= Cum să maghiarizăm numele de familie).

Politica dură de deznaționizare, de maghiarizare forțată a naționalităților asuprite din Ungaria (ce reiese cu claritate din statisticele oficiale — p. 44—49) nu mai constituia pentru nimeni un secret, fiind recunoscută și propovăduită public de oamenii politici unguri.

Astfel baronul Bánffy Deszö declara în 1906 că «Interesele Ungariei cer ca statul național să fie întemeiat pe șovinismul cel mai neînduplecat». Iar scriitorul Kostensky

Geza scria: «Să lăşăm la o parte minciuna convenţională că nu am vut distrugerea naţionalităţilor nemaghiare. Da, vrem să distrugem şi trebuie să voim asta» (p. 49).

Aceste acţiuni şi îndemnuri sovine au fost înfierate de diferite personalităţi ale timpului, între care pomenim pe: Mocşari Lajos, «omul politic care a avut curajul să apere naţionalităţile nemaghiare» (p. 50); scriitorul norvegian Bjornsterne Björnson care detesta şovinismul maghiarilor şi nedreptăţile pe care aceştia le comiteau faţă de celelalte naţionalităţi, fiind convins că «în afara Ungariei nu mai există nimeni care să aibă aceeaşi simţăminte» şi că «aceste înjustitii mai devreme sau mai târziu vor duce Ungaria la pierze» (p. 50); cunoscutul sociolog maghiar Jászai Oszkar, care scria: «Popoarele nemaghiare au să suferă la fel ca şi poporul maghiar întreaga asuprire a feudalismului agrar: o administraţie barbară, impozite nedrepte şi exploatarea pe plan economic. Dar asuprirea popoarelor nemaghiare e şi mai grea decit a maghiarilor. Orbit de ură naţională, junkerul maghiar de-abia consideră pe nemaghiari ca oameni; administraţia şi justiţia într-o limbă străină agravează năpăstuirea poporului; şcoala, care are drept scop maghiarizarea, menţine naţionalităţile pe o treaptă inferioară. Nu numai ţărănii nemaghiari sînt asupriţi, ci şi intelectualii, dacă persistă în a rămne atăşaţi aspiraţiilor culturale şi politice ale poporului lor. Intelectualul nemaghiar nu poate deveni funcţionar superior, — el este mereu boicotat de societatea maghiară. Este scotit «daco-roman» fiecare cetăţean care vorbeşte româneşte şi apără drepturile poporului faţă de abuzurile funcţionarilor... legile naţionalităţilor din 1868 n-a fost niciodată aplicată, ea a avut doar menirea ca biroul de presă ungar, invocînd-o, să se poată mîndri cu liberalismul maghiar» (p. 49—50).

Glasurile celor de mai sus au răsunat însă în pustiu deoarece, în isteria naţionalismului lor prin ură şi şovinism, cele trei vîrfuri ale reacţiunii maghiare — Tisza Istvan, Apponyi Albert şi Andrássy Gyula — au fost promotorii. În anul 1907, unui plan secret de maghiarizare totală a românilor, plan expus în cartea lui Huszár Antal: «Magyarország Románok (= Românii din Ungaria)». «Obiectivul acestui plan strategic al unei politici bine definite era maghiarizarea cerului şi pămîntului unguresc, cu toate cîte se află într-însul şi prin toate mijloacele corupţiei şi a forţei brutale» (p. 51), fapt ce constituia un adevărat asalt împotriva întregii noastre fiinţe naţionale.

Dar cel care, împotriva mersului istoriei, va sluji cu devotament himera maghiarizării românilor transilvăneni, va fi contele Bethlen István care — în 1917 — va propune o serie de proiecte (cuprinse în două memorii tipărite la Budapesta) ce aveau drept scop distrugerea elementului românesc. Cursul evenimentelor, care au culminat cu destrămarea Imperiului austro-ungar, i-au înfirmat însă proiectele, dovodindu-le a fi doar planuri fanteziste, întrucît dorinţa şi voinţa românilor a biruit la istorica Adunare de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

Ca o concluzie la cele relatate în cuprinsul acestui capitol trebuie remarcat şi reţinut faptul că — împotriva tuturor măsurilor luate de către guvernanţii unguri în vederea maghiarizării — românii au constituit întotdeauna peste 50% din populaţia Transilvaniei, pe cînd maghiarii — chiar în statisticile oficiale, întocmite de autorităţile ungare — n-au depăşit niciodată 30%» (p. 31).

Capitolul II, intitulat «Statul ungar şi Biserica românească în perioada dualismului (1867—1918)», (p. 59—98), tratează despre: Organizarea Bisericii Ortodoxe (p. 60—70); Biserica unită (p. 70—74); Statul şi preoţimea. Salarizarea preoţilor (p. 74—80); Altruismul autorităţilor de stat faţă de preoţii români «nepatrioţi» (p. 80—83); În închisorile din Seghedin şi Vaj (p. 83—90); Preoţii români în procese de presă (p. 90—98).

După cum se poate observa din subcapitolele menţionate, Biserica românească a constituit permanent — pentru rolul pe care-l deţinea în viaţa păstorilor săi, în cadrul luptei pentru libertate şi unitate naţională — tinta atacurilor furibunde lansate de către statul ungar împotriva ei. Păstorită de teraři de seamă, împodobită cu preoţi vrednici slujitori ai altarului şi iubitori ai gîlei strămoşesti, din rîndurile «cîra sa» erau ridicat o seamă de fruntaşi ai luptei pentru drepturile naţiunii, Biserica românească şi-a plătit şi ea tributul de jertfe. Numele ierarhilor Andrei Saguna, Miron Romanul, Ioan Meşianu, Ioan Vancea, Ioan Popasu, Nicolae Popea, Miron Cristea, al preoţilor Vasile Lucacia, Nicolae Cristea, Gherasim Domide, Ioan Lupas, al tuturor smeriţilor stiuţi şi neştiuţi apărători ai şcolilor şi limbii româneşti amenintate cu maghiarizarea, pilda lor de jertfenicnie şi dragoste faţă de neamul românesc vor lumina şi vor rămîne de-a pururi vii în inima şi sufletul tuturor românilor.

Capitolul III prezintă «Incerările de deznaţionalizare a românilor prin Biserica unită» (p. 99—129). După cum reiese din cuprinsul acestui capitol, tendinţele de încor-

polare a Bisericii rone un singur scop: cato înfăptuirea lui, cercuri care mai necinstite, în Ungaria» (p. 101—106 Transilvania); continuu rog — un adevărat «a maghiariza «cu toze vecine din Oradea, G din Transilvania 83 de secumii cu sediul la

Doar primul răz jugul ce-i apăsa de. Episcopii ortodoxe i parohii ortodoxe — i Capitolul IV sc din Transilvania» (p.

După cum se şi în începuturile sale, colului al XIX-lea. « existau — numai în îndrumate de Biseri şului şi în «vicariat Gherla şi Lugoj. Di conduse tot de Bist lare erau tipărite în lor pedagogice sau perienţă didactică.

Deşi modeste, dascăli, cu materia plugari luminaţi, cr mul şi limba lor» (p

Dar, datorită « considerate ca o ad

Dacă prin «A lor «de a înfiinţa şi planul de învăţăm exercite dreptul d egala îndreptăţire triei, de orice naţi- pierea îninului lo înalte, academice» — negative privind f

— Astfel es-au celorlalte naţional au fost: Articolul 1883; Articolul d (Legea lui Appon românesti au fost naţionale române

Presa maghi Astfel ziarul «Pe nu poate exista i faţă şi trebuie să

În termeni foaia oficială a zării, declarînd: chiar şi pe locu maghiariza foar zicînd, altînă de

oare a Bisericii românești unite din Transilvania în cea romano-catolică urmăreau un singur scop: catolicizarea și maghiarizarea credincioșilor români (p. 101). Pentru făptuirea lui, cercurile politice catolice maghiare vor apela la diferite mijloace, care de tre mai necinstite, începînd cu crearea așa-numitei «Autonomii a Bisericii catolice din Ungaria» (p. 101—106), în care urma să fie inclusă și Biserica românească unită din Transilvania; continuînd cu înființarea Episcopiei greco-catolice ungare de Hajdudobó — un adevărat «tun zdrobitor de naționalități» (p. 113) — cu scopul mărturisit de maghiariza «cu toate mijloacele ce-i stau la îndemînă parohiile eparhiilor valahe ecine din Oradea, Gherla și Blaj», fapt pentru care va smulge Bisericii românești unite în Transilvania 83 de parohii, 382 filii și 172 cătune (p. 113) și culminînd cu «Vicariatul ecumini» cu sediul la Tîrgu Mureș (cu un număr de 18 719 suflete) (p. 113).

Doar primul război mondial — în urma căruia românii transilvăneni au scuturat ugul ce-i apăsa de veacuri, inîndu-se cu patria mamă — a împiedicat crearea unei Episcopii ortodoxe ungare căreia, în scopul maghiarizării, urmau să-i fie anexate parohii ortodoxe — românești sau sirbești (p. 127).

Capitolul IV se intitulază «Guvernele ungare și școlile confesionale românești în Transilvania» (p. 131—178).

După cum se știe, învățămîntul elementar românesc îndrumat de Biserică, modest în începuturile sale, a cunoscut o frumoasă dezvoltare doar în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. «Este de ajuns să subliniem că pînă la sfîrșitul păstoririi lui Șaguna existau — numai în Arhiepiscopia Sibiului — aproape 800 de școli populare ortodoxe îndrumate de Biserică. Altele existau în eparhiile ortodoxe ale Aradului, Caransebeșului și în «vicariatul» de Oradea, ca și în eparhiile românești unite de Blaj, Oradea, Gherla și Lugoj. Dascălii acestora erau pregătiți în școlile pedagogice (preparandii) conduse tot de Biserică, de la Sibiu, Blaj, Arad, Caransebeș, Gherla. Manualele școlare erau tipărite în centrele eparhiale respective, lucrate de profesorii de la școlile lor pedagogice sau chiar de unii preoți și învățători cu pregătire deosebită și cu experiență didactică».

Deși modeste, cu clădiri de multe ori necorespunzătoare, cu salarii infime pentru dascăli, cu material didactic puțin, totuși aceste școli și-au făcut datoria, pregătînd plugarii luminați, creștini buni, dar și «români adevărați» care înneau cu tărie la neamul și limba lor» (p. 133).

Dar, datorită caracterului lor prea «romănesc», școlile ortodoxe au început să fie considerate ca o adevărată primejdie pentru statul dualist.

Dacă prin «Articolul de lege XXXVIII din 1868» se prevedea dreptul confesiunilor «de a înființa și susține școli proprii, cărora puteau să le fixeze limba de predare și planul de învățămînt, să aleagă și să numească învățătorii, să le fixeze salariile, să exercite dreptul de control asupra școlii și învățătorilor ei», iar prin «Legea despre egala îndreptățire a naționalităților din 1868» se stipula dreptul că «toți cetățenii patriei, de orice naționalitate, care locuiesc în mase mai mari, se pot cultiva — în apropierea tinutului locuit de ei — în limba maternă pînă la începerea unei culturi mai înalte, academice», în deceniile care au urmat se înregistrează însă cîteva aspecte negative privind întreaga organizare școlară a românilor transilvăneni» (p. 133).

Astfel «s-au introdus o seamă de schimbări în legislația școlară, în detrimentul celorlalte naționalități, cu tendința vădită de maghiarizare a lor prin școală. Acestea au fost: Articolul de lege XVIII din 1879 (Legea Trefort); Articolul de lege XXX din 1883; Articolul de lege XV din 1891, și mai ales Articolul de lege XXVII din 1907 (Legea lui Apponyi), care au limitat treptat autonomia Bisericii, iar școlile populare românești au fost supuse sistematic unor măsuri menite să ducă la slăbirea rezistenței naționale românești și în final la maghiarizarea lor» (p. 133).

Presă maghiară lansa știri tendențioase și atacuri directe împotriva românilor. Astfel ziarul «Pesti Napló», în numărul 79 din 21 martie 1883, declara: «În Ungaria nu poate exista o altă școală secundară, decît cea ungară. Trebuie să o spunem pe față și trebuie să o și realizăm».

În termeni duri, sub lozincă «Ungaria este a ungarilor», ziarul Magyar Polgár, foaia oficială a guvernului, chema la acțiuni agresive pentru înființarea maghiarizării, declarînd: «Rolul de începători cade asupra proprietarilor. Proprietarii cei mari, chiar și pe locurile locuite de naționalități, sînt maghiari. Dacă vor vrea serios, pot maghiariza foarte ușor întreaga comună, căci existența materială a poporului, așa-zicînd, atîrnă de ei. N-au să facă altceva decît să maghiarizeze școala din sat. «Să nu

suferă în sat preot sau învățător inamic maghiarismului. Să atragă atențiunea locurilor competente asupra acestor agitatori naționali, ca să-i scoată din post ca pe niște vrăjmași ai patriei». Deci, școlii și națiunii române din Transilvania i se pregătea — pe toate căile și cu toate mijloacele — o nouă lovitură, un viitor nespun de greu, plin de umilințe și împilări (p. 143).

Impotriva tuturor acestor măsuri samavolnice și a altora asemenea lor, care făceau parte din «politica culturală» a Ungariei față de celelalte naționalități pînă în 1918, și anume: închiderea școlilor românești, interzicerea unor manuale școlare, destituirea din învățămînt a profesorilor și învățătorilor cu simțăminte patriotice românești, trimiterea lor pe front, crearea așa-numitei «zone culturale» în anii 1917—1918, măsuri care loveau în însăși ființa neamului românesc, glasul ierarhilor Bisericii românești din Transilvania, al preoților, al fruntașilor politici ai vremii — al întregii suflări românești — s-a ridicat cu tărie și demnitate. Și cu toate acestea, doar ziua marilor biruințe, a învierii neamului nostru, — 1 Decembrie 1918 — a scăpat învățămîntul românesc de la lichidarea preconizată de cel ce a fost neîmpăcatul său adversar, contele maghiar de tristă aducere aminte Apponyi Albert.

Capitolul V descrie situația deosebit de tragică prin care a trecut «Preoțiimea românească în anii 1916—1918» (p. 179—209), suferințele pe care le-au îndurat din partea asupritorilor maghiari care, pentru sentimentele lor patriotice românești, îi considerau «trădători de patrie».

Adevărații martiri ai Bisericii și eroii ai neamului românesc, preoții, slujind marelui ideal al înfăptuirii unității naționale, au înfruntat prigoana autorităților, procesele și anii grei de închisoare din temnițele din Cluj, Tirgu Mureș, Deva, Timișoara, Oradea, Seghedin sau deportarea în județul Sopron sau în Zombor, «oferind o minunată pildă de jertfă și dăruire pentru neamul lor, întrucît au fost urmași și de marea masă a poporului, a credincioșilor» (p. 212).

Istoria noastră le-a consemnat și le păstrează cu sfințenie numele și faptele. Din ea aflăm numele preoților ardeleni și bănățeni închiși de autoritățile maghiare în 1916—1918, al celor morți în închisori și deportare, a celor morți în timpul refugiului, al celor uciși în perioada de destrămare a Imperiului austro-ungar, al celor condamnați la moarte și salvați de trupele române sau de credincioși, al celor morți la scurt timp după eliberare, în urma suferințelor îndurate în temnițele maghiare sau în deportare, al celor alienați mental din cauza schingiuirilor, al celor refugiați în timpul războiului, numele preoteselor și fiicelor de preoți închise sau deportate (vezi capitolul Anexe, p. 260—282).

După cum mărturisește autorul în Concluzii, în cadrul lucrării sînt prezentate doar «o parte din suferințele îndurate de înalțașii noștri de pînă în 1918. Ele reprezintă crîmpeie din istoria noastră care nu trebuie uitate și nici să rămîn îngropate în arhive sau în cărți de specialitate, ci cunoscute de toți cei ce-și iubesc neamul și istoria lui» (p. 211).

Indicele de nume și persoane încheie lucrarea.

Din paginile acestei lucrări se poate constata că slujitorii Bisericii au fost alături de credincioșii lor în toate momentele de seamă ale mișcării naționale românești în perioada dualismului, sprijinind aspirațiile lor spre libertate națională și unitate statală, și făcîndu-se adeseori glas al conștiinței națiunii române.

Merită a fi subliniat faptul că «avînd pilda luminosă a preoților din trecut, generațiile de preoți de după 1918 pînă azi le-au continuat cu dăruire munca în slujba poporului și a României pe veci întință».

Jertfele tuturor patrioților români dinainte de 1918 stau la temelia marilor realizări ale vremurilor de azi, cînd toți cetățenii patriei «se bucură de aceeași drepturi și libertăți, fără deosebire de neam, de stare socială sau de convingeri religioase» (p. 217).

Concepută și redactată pe baza unor izvoare istorice de primă mînă, într-un stil ce o situează la un înalt nivel științific, beneficiind de un bogat aparat critic și apărînd în condiții grafice excelente lucrarea prezentată se impune ca o lucrare de referință în istoriografia românească.

Pentru aceste considerente o recomandăm tuturor iubitorilor de cuget și simțire românească, oferindu-le astfel posibilitatea de a-și forma singuri «o idee asupra perspectivelor sumbre care se deschideau Bisericii și școlii românești, dar și pentru existența însăși a poporului român, dacă n-ar fi fost izbăvit de suferințe prin actul memorabil de la 1 Decembrie 1918» (p. 211).

Diacon PAVEL CHERESCU

Ioan A.
Buc

Noul
a volume
Moldovei
inte, Prin
cînd, ca s
nei, «rîvn

Mai
cercetat t
spirituale
trăia toat
a lui Ștef
toare cul
grăvită p
româneas
Rusalimu:

Și n
rată, s-a
în istoria
măte de
A l
verso foli

In v
(3 texte),
Testamen
liar de
Domnul l
În l
carate, c
dința lui
pentru a
țării și le

Ștef
Pe c
De l
Una
Că-i

Nu
Pînă
De c
O în

Und
Un
Cioj
Pesi

Cel
Pînă
Să r
Căc

Ioan Alexandru, *Imnele Putnei*, Editura «Cartea Românească», București, 1985, 373 p.

Noul volum de imne al poetului Ioan Alexandru poate fi socotit ca o incununare a volumelor anterioare: *Imnele bucuriei* (1973), *Imnele Transilvaniei* (1976), *Imnele Moldovei* (1980), *Imnele Țării Românești* (1981), *Imnele Iubirii* (1982). În cuvîntul înainte, *Prinos Putnei*, poetul face mărturisirea emoționată că de douăzeci de ani, de cînd, ca student, a văzut și s-a închinat la mormîntul lui Ștefan cel Mare, ctitorul Putnei, «rîvneste» să scrie și să tipărească această carte!

Mai destăinuie că a citit și recitat o vastă documentație istorico-literară: «Am cercetat tot ce se putea asupra epocii și am adîncit, pe cît îmi stă în putință, înțelesurile spirituale ale textelor fundamentale ale lumii, ce se copiau, se tălmăceau, și din care trăia toată Moldova». Din ele a văzut și s-a convins de valoarea excepțională, epocală, a lui Ștefan cel Mare și Sfînt, Părintele Moldovei, precum și de însemnătatea nemuritoare culturală, patriotică și religioasă a Putnei, «cea dintîi dintre ctitoriile sale, zugrăvită pe dinafară și înlăuntru, model pentru întreaga Moldovă, cea dintîi frumusețe românească deplină, locul de întîlnire a conștiinței românești de-a lungul veacurilor, Rusălimul neamului românesc, vatră-universitate de artă și cultură», cum o prețuiește.

Și mai destăinuie, în *Prinos la Putna*, că prin Ștefan cel Mare și lavra sa preferată, s-a învederat Logosul intrupat în istorie și, «din iubire față de Logosul intrupat în istoria neamului nostru», a scris *Imnele Putnei*, «acum cînd Putna împlinește o jumătate de mileniu de existență».

A închinat volumul «Moldovei lui Ștefan cel Mare și a lui Daniil Sihuștru» (pe verso foii a tipărit, în alfabet grecesc, un stih din *Apocalipsă*) (21, 26).

În volum pe Ștefan cel Mare îl prezintă în 15 imne — *Imnul lui Ștefan cel Mare* (3 texte), *Ștefan Măria Sa* (8 texte), *Măria Sa Ștefan vorbește*, *Legămîntul lui Ștefan*, *Testamentul lui Ștefan cel Mare* (2 texte). În alte imne, precum *Podul înalt*, *Evangheliarul de la Humor*, *Fericătura Evangheliarului de la Humor*, se referă, în subtext, la Domnul Moldovei.

În Testamentul lui Ștefan cel Mare a unit, ca luminile într-un diamant cu multe carate, calitățile sufletesti-umane și meritele istorico-patriotice ale Marelui Domn, creștința lui puternică în Dumnezeu, dragostea nesecată de țară și popor, lupta eroică pentru apărarea libertății și independenței țării pentru apărarea și refacerea hotarelor țării și le-a actualizat semnificația, cu artă literară poetică de rar talent. Spune:

*Ștefan e mare, pentru că-a fost smerit
Pe cît de mic, se micșora întruna,
De Dumnezeu să poată fi zărit,
Una cu neamul pentru totdeauna,
Că-n genunchi era nebruit»...*

*Nu și-a dat odihnă pe pămînt,
Pînă ce Moldova-n întregime,
De cetăți și mînăstiri la rînd
O închise dinspre tătărime*

*Unde-a fost sămîlnja unui schit,
Un sihastru-n peșteră de piatră,
Clopote de-argint a dăruit,
Peste țară aur să abată...*

*Cel din urmă legămînt al lui,
Pînă azi încă în putere:
Să nu dați pămîntul nimănu,
Căci prin el fim de înviere.*

*Oricine va cere de la voi,
Să vă lepădați de cele sînte,
Cît veți fi de prigoniți și goi,
Ardă candelile pe mormînte.*

*De cumva vei îndrăzni să pleci,
Dintre moșii tăi din țîntirime,
Neodihna vecilor de veci
Se va ține umbră după tine.*

*Mai degrabă să primești să mori
Decît veșuire rușinoasă.
Dintre morți e dat să te strecori
Stricăciunii Mielul nu ne lasă.*

*Suferința-i sîntă pe pămînt,
Din iubire-i stingere de sine,
Cîtă vreme Logosul Cuvînt
În Carpați de-o lacrimă se ține.*

Cîte-împdrîji nu sînt năluci
Pustia le-a sorbit pe-o-nghiștură
C-au mîncat nădejdea de pe prunci
Și-au scuipt pe văduvă în gură.

Un mileniu jumătate-i dus,
Altele puhoae o să vină,
Dar Moldova noastră cea de sus,
Peste cea telurică-i divină.

Eminescu bronz liniștilor
Îngă mormîntul tău de priveghere,
De-alteose oseminte-ntr-un popor,
Locu-i pregătît de înviere. (p. 28—30).

În al doilea imn Testamentul lui Ștefan cel Mare, a completat :

«...IO ȘTEFAN DIN MILA LUI DUMNEZEU PESTE TOATĂ MOLDOVA PENTRU
O VREME GOSPODAR ȘI PĂRINTE

Plec dintre voi și vă las aceste întricoșate cuvinte
Le-am primit și eu testament din strămoși
Și le-am retrecut în scripture,
Acele buncdăre-n mînăstiri ce stau pîndă la ceruri
În ilecare pădure.
Deprindeți-vă pruncii cu ele din leagăne,
Încrustați-le-n porți și-n praporii de-ngropăciune,
În sînge să se lipească de sullet zumzetul lor,
Rugăciune.
Podiți-vă jara și marea, taceți poduri
Peste mlaștini, din ele,
Și voaluri de mireasă și cercei în urechi
Și dureroase inele ;
Faceți comori pe oasele pruncilor și
Plîze de-nmormîntare ;
Peste ochii sleși ai bătrînilor,
Peste lectori și lecioare...
Oriunde te poartă privirile,
Să dea pe lemn de Miel, răstîngîndu-și
Poruncile și fericirile.
Asta vă las moștenire, acestea mi-e legămîntul,
Să vă lase, ca seminție, pămîntul» (p. 104—105).

Minăstirea Putna o înfățișează și mai amplu, în multiplele ei ipostaze, în 20 de
imne : Imnul Putnei lui Ștefan cel Mare, Imnul Putnei, Putna lui Eminescu, Îndemn la
Putna, Putna (9 texte), Cîntoria Putnei, Sinaxar la Putna, Candelă Putnei, Epitalul Putnei,
Pantocrator la Putna, Epitrahil la Putna, Fapt de seară... Spune :

«Te văd ca pe-o mireasmă-mpodobită,
Prin milenii întinerind mereu,
De miezo-noptice-nduhovnicid,
Rusalim ai sufletului meu.

Jertfa laudei să nu apuie,
În cădelniți să rămle jar,
Îngăduie-mi ca smîrnă și tîmle
Pămînt din toată jara să presar (p. 64).

În altul :

«Mii, zeci de mii de osemînte,
La Putna roată s-au îngrămădit,
Să-și aducă Dumnezeu amînte,
Cît de mult Moldova l-a iubit» (p. 61).

În altul — primul :

«Clopotel Putnei odată pe an toată sullarea Moldovei
S-o atragă la sine,
Bătrîni și tineri, cu pruncii de mîndă,
Pe drumuri rele și bune,
S-o pornească-ntr-acolo pe jos, cu oîrande în străji,

Doă imne de
năstirea Voroneț —
nuare pînă la 287
creștină, multe înș
Ilie (2 texte), Iov,
mul (2 texte), Buni
din naștere, Fiica li
gelui de 12 ani), A
liilor), Ispășirea (m
Pasha (învierea), G
Imne despre creștin
la Neam, Cîmîtir
probleme teologice,
Psalmi, Omolor, Mi
Aproape în fi
fiind mărturia supr
și nemuririi creștin

La fel vede M

O prezintă în

*În prag de rugăciune.
 Alt loc de-al strînge laolaltă pe toți de-un neam,
 Pînă acum s-a dovedit fără putere.
 Te duci deșert, împovărat de griji și te-ntorci
 Copleșit de înviere.
 Nu îți se cere decât bruma de credință.
 Să nu-ți-o bage nimeni în seamă
 Cînd o duci prinos pe-o lacrimă, pe-un colț
 De năframă» (p. 15).*

Două imne despre *Daniil Sihuștru, Pustnicul lui Daniil Sihuștru*, două despre mînștirea Voroneș — *Voroneșul lui Daniil Sihuștru, Albaștru de Voroneș*, și, în continuare pînă la 287 de imne, cîte cuprînde volumul, imne de simțire și mărturisire creștină, multe inspirate direct din Sfînta Scriptură : *Abraham* (2 texte), *Moise, Rahab, Ilie* (2 texte), *Iov, Samson* (2 texte), *Pasha* (2 texte), *Iarat Iahve, Rut...* ; *Ioan Prodromul* (2 texte), *Buna vestire, Întîmpinarea, Leprosul, Înmulțirea pîinilor, Orbul, Orbul din naștere, Fiica lui Iair, Lazăr, Maria din Magdala, Bolnava* (femeia cu scurgerea sîngelui de 12 ani), *Arca* (potolirea furtunii), *Ecce homo, Răstignirea, Lepdarea* (apostolilor), *Ispășirea* (moartea pe Cruce), *Pietă* (*Pogorlrea de pe Cruce*), *Antimis, Logosul, Pasha* (învierea), *Grădinarul, Emaus, Toma, Marea Galileii, Petru, Saul, Pavel din Tars*. Imne despre creștinismul la poporul românesc — *Ioan cel Nou, Crucii* (troițe), *Theotokos la Neamș, Cîmîțir la Tomis, Biserica rupeștră la Murlatlar, Dionisie Exiguul...* În alte probleme teologice, precum : *Maranatha, Theopashia, Epitania, Soțeria Anastasis, Ihtys, Psalmi, Omofor, Miezonoptica, Ectenie, Diacon, Triod*.

Aproape în fiecare imn se referă la Logosul Întrupat în istorie și înviere, învierea fiind mărturia supremă a dumnezeirii Logosului, precum și temelul absolut al învierii și nemuririi creștinilor. În acest fel prezintă și *Patria Română* :

*«N-avem alta, numai una și se dă și numai o dată
 Pe pămînt și trebuie s-o întorci înviată.
 Nu numai cu munții se ține de noi,
 Cu Dunărea și Chilia,
 Ci cu duhurile strămoșilor,
 Cu învierea și cu veșnicia.
 Nu putem trece dincolo fără de ea,
 La Părinte,
 Fără Carpații de oseminte.
 Patria din carne mi se cere,
 Să-mi fie viețuire-ntru înviere» (p. 9).*

La fel vede Moldova, cu Putna și celelalte mînștiri :

*«Pînă la turle sus, îmbrăcată fiecare ctitorie,
 În același mistuitor veșmînt,
 Cămașa Mirelui Iesut dintr-un fir purpurie,
 Iubirea întrupată pe pămînt.
 Arde Moldova-n străile de nuntă,
 Pe umerele munților bătrîni... (Moldova)*

O prezintă în hotărele și cetățile ei istorice — Moldova lui Ștefan cel Mare :

*Monahi și clerici cu făclii de ceară,
 Cu Ioan cel Nou în raclă, au pornit
 Să circumscrie margine de țară,
 Pe rîul nostru scump din răsărit (...)*

*Pînă la rîu se-ntinde-o semînție
 Și întîlnește alta la izvor ;
 Între ele Troița Îmbie
 Pînă vor da de loc mistuitor.*

*De la Cetatea Albă dinspre mare,
Drumu-i lung de săptămîni,
Se întoarce Nistru la izvoare,
Pe-nslîngerarea rânilor din milni.*

*Cetățile cu bourul în poartă
Și pîrcălabi în cîrîng, cu lumînări,
Și din rătăclă harul se deșartă,
Peste norod, cu binecuvîntări» (Procesiune)*

În unele imne a intercalat propoziții evanghelice și bisericești, ca: «Ce folos de-a doblîndi lumea toată și sufletul l-ai pierde» (p. 90), «Unde-ți-e moarte boldul, unde, iadule, biruînța. Veniți (de) luați lumină!» (p. 37); «Print-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea» (p. 218); «Rîvna Casei Tale» (p. 21, 125) parafrazează Fericiirile evanghelice: «În plîns este fericiere, în prigoană / Și-n sărăcia Duhului și-n umilință. Pe cît le poartă iubirea după credință. / Bîlnzii fi-vor moștenitorii pămîntului, / Cel ocăriti pentru mărturisirea Cuvîntului» (p. 313). Îndeamnă: «Acum trebuie să stăm, bine Fiil mei, să stăm cu frică / Și cutremur. Ușile să le păzim Simbolul» (p. 346).

În cîteva imne se adresează copiilor săi, cu povești etico-religioase.

Lui Ioachim îi spune :

*«Ce nu poți doblîndi iubînd
Nu-i de folos nici altora, nici ție
Cînd candelile milei se aprînd,
Se vede raiul, după-o mîrturie.*

*Nu mai întorci capul nicîderi,
Știi că drumul într-acolo duce
Și te ții întins după oieri,
Pînd dai de Mielul de pe cruce».*

(Fiul meu)

Se mărturisește :

*«Se pot scrie imne pentru țară
În genunchi, în fiecare seară,
La lumina lămpii de oloi ;
Am nevoie, pruncii mei, de voi.*

*Să luăm de dincolo putere,
Sufărînțele întru-înviere.
Cu răbdare-n lacrimă se țes,
Peste bruma noastră de cules.*

(Pruncii mei)

Intr-un imn, se roagă cutremurător :

*«Ce vrei de la mine, Duh, înainte de ducă,
În miez de noapte, vălvătaia pîrului,
Pe capul meu, măciucă ?
Zdrobește-mă de viu, mînlîcă-mă,
Dar nu-mi lua mințile,
Pînd-mi voi termina Imnele
Să pot plăti neștințele» (Ectenie).*

Și în acest volum de imne — ca și în cele anterioare, dedică, nominal, imne semnificative: Lui Teoctist Arapașu — Mitropolitul Moldovei și Sucevei (imnul *Putna*); Lui Antonie Pîlmădeală — Mitropolitul Ardealului (*Imnul Moșilor*), lui Constantin Galeriu — preot profesor la Institutul Teologic din București (*PatRIA*), lui Justinian Maramureșanul — Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului (*Trinosirea*), lui Petroniu Tănase, protosinghel la Athos (*Evlavie la Athos*), lui Ioanichie Bălan — protosinghel la mînăstirea Bistrița (*Daniil Sihuștru*), lui Ilie Cleopa — starețul mînăstirii Sihăstria (*Heraldica*), lui Ioan Robu — Episcop romano-catolic (*Petru*), lui Ioan G. Coman — preot profesor la Institutul Teologic din București (*Dionisie Exiguul*) etc.

Socotim potrivit să încheiem prezentarea volumului *Imnele Putnei*, cu declarația poetului, ca din partea lui Ștefan cel Mare și îndemn :

*«Nu ne vom teme să țim trași pe roată,
Spîntecați și lupuții de vii ;
Rămîne-va Moldova neatințată,
Cîț vom spori-ntr-o lui Hristos țării.*

Preot Dr. Ioan Mîi
Institutului Bi
București, 198:

«Hambare ale cu
ci, implicit, și semînt
explozivă a tehnicii ;
care se cer explicați,
fiecare domeniu de a
lor este inevitabil, vi
«Spirituallul» fiir
bine pătruns și înțel
preoții trebuie să ști
ale limbii noastre, iar
versal, să poată fi p
credinței noastre bim

Ne îngăduim sc
nu și-ar ajunge șop
de inițiat, căci chit
zează influența cea
ca însemnătatea lor
poporul credincios,
cultural»² Cum se v
doilea mileniu, ani 1
calitatea instrument
un rol determinant,
ce dicționarul limbii
nologii, dicționar c

Teologia, alătu
grese în ceea ce p
diul Sfîntei Scriptur
Atenția noastră
le-am primit cu ma
tutului Biblic și de

*Primitu-l-am și noi în țară
Și ne-am lipsit de izbăvirea lui ;
Și-n rădăcini se tot deslășoară,
Să-l oprească-n cosmos nimeni nu-i.*

*Totul l-al Lui și pe morminte
Săpat-am rodnicia de stejar,
Să ne aducă pururea aminte,
Că-am ajuns pe celălalt hotar»*

(Ștefan Măria Sa)

Pr. GHEORGHE CUNESCU

deot Dr. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament (A—Z)*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985, 528 p.

«Hambare ale culturii, dicționarele nu înmagazinează doar trecutul și prezentul, ci, implicit, și semințe ale viitorului. Deci laudă dicționarele de față»¹. Dezvoltarea explozivă a tehnicii și diverselor ramuri ale cercetării a creat numeroși termeni noi care se cer explicați, de aici și prezența numeroaselor dicționare de tip special pentru ecare domeniu de activitate. Acestea, fiind expresia pură a materialului, ofemerismul este inevitabil, viabilitatea fiind strict determinată de evoluție sau regres tehnic.

«Spiritualul» fiind angajat în atemporalitate, timp și mai presus de timp, trebuie bine pătruns și înțeles cât mai aproape de adevăr. În transmiterea Logosului divin, veștii trebuie să știe să folosească cele mai bune și adecvate mijloace de exprimare ale limbii noastre, iar prin îmbinarea elementului lexical vechi cu cel nou, modern, universal, să poată fi prezenți atât ei cât și credincioșii în trecutul, prezentul și viitorul redinței noastre bimilenare.

Ne îngăduim să reamintim o cerință a Pr. prof. V. Mitrofanovici «Cultul creștin nu și-ar ajunge scopul dacă formele lui ar fi ieroglife (rigide) ci s-ar înțelege numai de inițiați, căci chiar pe înțelegerea cuprinsului formei sau pe claritatea ei se bazează influența cea mare ce o exercită cultul asupra spiritului credincioșilor și pentru ca însemnătatea formelor liturgice să o înțeleagă nu numai clerul, ce le execută, ci și poporul credincios, trebuie ca acesta din urmă să se informeze despre tot cuprinsul cultului.»² Cum se va putea realiza acest deziderat în anii cu care se încheie cel de-al doilea mileniu, ani în care primul și cel mai sigur indiciu al calității unei culturi este calitatea instrumentelor ei de lucru? Gramatica și dicționarul îndeplinesc în cultură un rol determinant, de axă centrală, pe baza căreia se înalță edificiul cultural. Iată de ce dicționarul limbii naționale trebuie completat prin folosirea dicționarelor de terminologie, dicționare cu ample perspective în adâncirea specificului disciplinei respective.

Teologia, alături de multele și variatele discipline umaniste, a înregistrat mari progrese în ceea ce privește inventarul lucrărilor auxiliare prin care putem adăci studiul Sfintei Scripturi.

Atenția noastră a fost reținută de cele două dicționare, mult așteptate, pe care le-am primit cu mare bucurie și interes. *Dicționar de teologie ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, autor, Pr.

1. Dumitru Micu, *Elogiu dicționarului*, în *România literară*, 5 aprilie, 1984, p. 11.
2. V. Mitrofanovici, *Liturgica*, 1921, p. 32.

prof. dr. Ion Bria și *Dicționar al Noului Testament*, 1985, rod al trudei Pr. dr. Ioan Mircea.

Primul ne introduce în miezul noțiunilor fundamentale care stau la baza teologiei ortodoxe, definind-o prin analiză și opoziții. Autorul folosește descrierea numai la nivelul cîmpului noțional și restrînge sfera de utilizare a dicționarului, proiectînd-o în cadrul disciplinei propriu-zise. Așa cum arată și titlul, Dicționarul de teologie ortodoxă este o lucrare lexicografică cu un caracter special, de fundamentare teoretică, care se adresează în primul rînd specialiștilor în Teologie.

Situația este cu totul alta în cazul *Dicționarului Noului Testament* (DNT). Lucrare amplă de cca. 530 de pagini, DNT va folosi, după mărturisirea autorului, «Cîtoritorilor, preoților, studenților teologi și credincioșilor interesați în asemenea probleme», adică «vrea să fie călăuză sau instrumentul de interpretare justă și de înțelegere corectă a dreptei învățăturii, cuprinse în Sfintele Scrieri ale Noului Testament»³.

Cine citește cu interes lucrarea de la A la Z realizează îndată atingerea cu prisosință a scopului pe care l-a urmărit autorul.

Prima și marea calitate a lucrării constă în selectarea judicioasă a materialului. Nu este ușor să faci o selecție într-un material atît de bogat și să hotărăști ce trebuie să formeze un articol de sine stătător, deci să figureze cuvînt-titlu în dicționar, mai ales în cazul în care acesta este un dicționar de terminologie, deci un dicționar cu caracter special.

Prin relieffarea contextelor și prin inserarea a numeroase cuvinte ale limbii române, cu multiple valori semantice în limbajul cotidian, prin sublinierea sintagmelor este pus în lumină mecanismul tulburător al proceselor semantice prin care unele cuvinte dobîndesc valori suplimentare, specializate, devenind termeni speciali sau tehnici. Ex. cer, pămînt în sintagmele «ceruri noi», «pămînt nou», cunună «cunună stricăcioasă», «cunună nesticăcioasă», dezlega, «dezlegare de păcate», plîngă, «plîngă Duhului», umbră, «umbra morții», pline «plinea vieții» ș.a.m.d. Ultima sintagmă citată nu figurează în dicționar la *pline*, așa cum ne-am fi așteptat, prin faptul că acesta este elementul lexical puternic conotat. Iisus Hristos este plinea Vieții, a ființării deci, iar sintagma are valoarea de sinonim perfect cu *veșnicie*, *veacul veacului*, *vecli vecilor*, construcție care nu are numai valoare adverbială. Disocierea înțelesului a determinat scindarea cuvîntului și a familiei lexicale în două articole, unul prezentînd substantivul la singular *veac*, cu locuțiunea adverbială *în veac* sau *în vecl*, altul cu substantivul la plural *vecl* și derivatele sale, *veșnic* și *veșnicie*. Repetarea substantivului la genitiv plural este proprie și textului grecesc *αἰώνων*, deci nu e o construcție românească cu altă semnificație decît cea grecească.

În afara termenilor polisemantici, excerptați și structurați de autor cu discernămint și finețe, dicționarul cuprinde toate informațiile cu privire la bogăția toponimică și onomastică pe care lectorul trebuie să o cunoască bine atunci cînd parcurge textul Noului Testament, spre a localiza și înțelege întreaga efervescență spirituală, istorico-socială a sec. I, cînd lumina cerească își aprinde candelă terestre. Articolele din DNT impresionează prin bogăția informației, prin amploare, explicațiile termenului fiind corelate permanent cu semnificațiile primare ale noțiunii, așa cum se definea ea în contextele Vechiului Testament, spre a evidenția și prin acest mod esența tulburătoare a Logosului Întrupat, prezent în Noul Testament.

3. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament* (DNT), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, p. 7.

Contextele deplină concord prooroci, autori neputință și ne ei își face cale

Deosebit c bogatele inform observațiile pri sub numele de la templu: «Cil Preot, după car sarcinați a asic tarii; 5) slujitc 6) cîntăreții (m

Acrivia și și din modul în cești — că Xilu «o mie de ani» fie influențată forma de plura de Preotul Ioa sau subiectul l o mică preciza minare adverb pe lîngă predi ceea ce limpe: că de specific su și de numeric

Extrem d noi, este info provinciilor rom în care se afl tuată între Bi Euxin. Acesta

Ne este finețea deterr cesibil și ne-t toate categori Teologiei. Ex. dirii Evanghe aleși, «căci v pentru El» (F sideră Apost păcătoși, nec noși, cel ce l

4. *Ibidei*

5. *Ibidei*

6. *Ibidei*

7. *Ibidei*

Contextele sînt alese cu grijă așa încît trecerile de la o idee la alta se fac în deplină concordanță logică. Comentînd legea veche și cea nouă, împlinirea anunțată de proroci, autorul adaugă: «Astfel porunca (legea) dată întîi se desființează pentru neputința și nefolosul ei. Căci Legea n-a desăvîrșit pe nimeni și nimic, iar în locul ei își face cale o nădejde (Lege) mai bună prin care ne apropiem de Dumnezeu»⁴.

Deosebit de interesantă pentru toți aceia care sînt dornici de a afla, ni se par bogatele informații cu privire la arhitectura construcțiilor și a templelor din Iudeea, observațiile privind utilizarea diferitelor părți ale ansamblului arhitectural, cunoscut sub numele de templu, obiceiurile și sărbătorile, rangul și atribuțiile celor ce slujeau la templu: «Cît despre personalul templului, el se compune din: 1) demnitari: Marele Preot, după care era Căpetenia templului (segan), care comanda oamenii înarmați, în-sărcinați a asigura buna ordine; 2) preoți și leviți; 3) vistiernici (gisbarim); 4) portarii; 5) slujitorii speciali care pregăteau serviciul public celebrat zilnic la templu; 6) cîntăreții (mesorerim — ψαλμοδοί, ιεροψάλτοι, ὁμώδοι)»⁵.

Acrivia științifică a interpretării textului, bogăția informațiilor teologice relese și din modul în care este precizată o traducere mai puțin îngrijită a unei sintagme grecești — «τὰ Χίλια ἔτη», care apare în unele versiuni ale Noului Testament tradusă prin «o mie de ani» (Apoc., 20, 2, 3, edițiile din 1924 și 1939), traducere care ar fi putut să fie influențată și de «mille anni», *mille* fiind o formă de singular folosită adesea și pentru forma de plural, *milia* (milia). Important și hotărîtor este argumentul lingvistic invocat de Preotul Ioan Mircea: «Ca să se traducă — o mie de ani — ar fi trebuit să fie sau subiectul la singular (τὸ Χίλια ἔτος) sau numeralul (ἓν Χίλια ἔτος)»⁶. Este necesară o mică precizare. În sintagma *mii de ani* nu avem de-a face cu subiect ci cu o determinare adverbială, alcătuită din substantivele *mie* și *an*, cu valoare temporală, durativ pe lângă predicatul *legat* (ἔβησεν, ligavit). Subiectul este *Îngerul* (Apoc., 20, 2), dar ceea ce limpezeste modul de interpretare, traducerea, este prezența articolului hotărît «τὰ» specific substantivelor neutre la plural și absența articolului nehotărît cu valoare și de numeral ἕνα, μιά (un, o).

Extrem de interesantă din punct de vedere istoric și geografic, mai ales pentru noi, este informația privind localizarea exactă a Pontului, înconjurat de numeroase provincii romane, care sînt amintite în cele mai multe din epistole, figurînd ca centre în care se afirmă luminile creștinismului. «Pont» una din provinciile Asiei Mici situată între Bitinia, Galatia, Capadocia, Mica Armenie și Marea Neagră, sau Pontul Euxin. Acesta era numele popular al provinciei»⁷.

Ne este greu să alegem din mulțimea articolelor care se remarcă prin bogăția și finețea determinărilor semantice, izolate cu grijă și explicate într-un limbaj simplu, accesibil și ne-teologilor. Cei care vor citi articolul *potrivnic* vor observa că sînt cuprinse toate categoriile pe care le desemnează acest cuvînt în semnificația majoră, înaltă, a Teologiei. Ex.: a) «Împotriviții sau potrivnici sînt toți cei ce se împotrivesc răspîndirii Evangheliei, Bisericii și lucrării lui Hristos», cei cu care se vor confrunta cei aleși, «căci vouă vi s-a dat pentru Hristos nu numai să credeți întru El, ci să pătimiți pentru El» (Filip., 1, 28—29); b) «Potrivnici lui Hristos și opereii Lui mintuitoare consideră Apostolul și pe cei răucredincioși și imorali... pe cei răzvrățiți, necredincioși, păcătoși, necuvioși, spurcați, ucigași, desfrînați, sodomii, vînători de oameni, mincinoși, cei ce jură strîmb și pe oricine stă împotriva învătăturii sănătoase»; c) «Sfîntul

4. *Ibidem*, p. 265, s.v. LEGE.

5. *Ibidem*, p. 481, s.v. TEMPLU.

6. *Ibidem*, p. 233, s.v. ÎMPĂRĂȚIE.

7. *Ibidem*, p. 389.

apostol Pavel vorbește și de un potrivit prin care se înțelege fie o persoană anume sau un imperiu, fie, mai degrabă, o pluralitate de acțiuni și persoane solidare în a amăgi pe credincioși; d) «acest potrivit sau antihrist... nu poate fi decât un apostat — fiul pierzării»⁸.

În aceeași sferă a determinărilor din punct de vedere al sensului amintim și alte sintagme izolate și bine explicate de autor: «om rău», «cuvînt rău» și «vorbe rele (urâte), «nume rău», «cuget (gînd) rău», «scotelii rele», «fapte sau roade rele», «ochi rău», sau definierea admirabilă a «zilei rele». «Ziua cea rea sau zilele rele se numesc (subliniază autorul) nu prin ele însele sau prin ceea ce aduc ele, ci prin cele ce lucrăm în ele. Timpul deci poate fi numit rău nu prin el însuși ci prin cele ce se întîmplă în el; oamenii cei răi fac timpurile rele»⁹.

Plin de învățătură și de mare folos pentru toți creștinii este cuprinsul articolului *rugăciune* — a se ruga, articol în cadrul căruia credinciosul află că «*rugăciunea* este pirghia principală a vieții duhovnicești și că ea poate fi: rugăciune de mulțumire, de cerere, de laudă și mărire, de iertare, de îngădușă, de mijlocire, de adorare»¹⁰. Autorul conchide într-o concluzie care trebuie cunoscută de toți credincioșii. «*Rugăciunea complexă* care unește toate felurile de rugăciuni, unite cu jertfa euharistică este rugăciunea *cultică*, desfășurată în Biserică în cadrul Sfintei Liturghii, săvîrșite de preoți, asistați de credincioși, care se roagă și cîntă împreună. *Rugăciunea* străbate văzduhul și cerul și unește cerul cu pămîntul» (Ibidem).

Numeroase sînt paginile în care autorul cumulează toate datele excerptate din textele Noului Testament, le clasifică și le ordonează în așa fel încît cititorul să poată avea o imagine de ansamblu, o unitate în diversitatea conceptelor. (v. POCA-INTĂ, A (SE) POCAI, SPOVEDANIE sau MĂRTURISIRE; ESHATOLOGIE și PARUSIE; DREPT-DREPTATE) și numărul exemplelor ar putea continua pe cel puțin două, trei pagini.

Preot cu o bogată experiență pastorală, autorul lucrării lexicografice pe care o supunem atenției ne-a mărturisit o parte din greutățile pe care le-a întîmpinat în rîvne muncii sale de a face cit mai clar și ușor de înțeles cuvîntul de învățătură: «Din experiență am constatat că uneori această greutate provine și din faptul că nu peste tot traducerea ar respecta termenii și textul original al Sfintei Scripturi, transcriindu-se în limba română cuvinte și expresii care rămîn neînțelese sau care nu redau exact originalul»¹¹. Cu această mărturisire Preotul Ioan Mircea a atins un punct nevralgic. Nu știm cîți dintre preoți vor fi avînd posibilitatea confruntării edițiilor mai vechi cu cele mai noi și mai ales a tuturor acestora cu versiuni în greacă și latină.

Fiind o operație dificilă care necesită o bună pregătire teologică, dar și de specialitate filologică confruntarea va fi rodnică numai în cazul stabilirii edițiilor succesive, care ar fi putut influența traducerea și mai ales a originalului care a stat la baza fiecărei traduceri. Sînt greșeli care se strecoară și care trec neobservate de la o ediție la alta, asemenea erorilor întîlnite în dicționarele mari, extrem de apreciate pentru caracterul lor științific. Paralela este justificată, deoarece ambele lucrări formează axa direcțională, coloana vertebrală a culturii spirituale a unei națiuni. Răspîndirea Sfintei Scripturi trebuie să se facă astăzi într-o limbă accesibilă și armoni-

8. *Ibidem*, p. 393—394.

9. *Ibidem*, p. 313—314, s. v. RĂU.

10. *Ibidem*, p. 417—418.

11. *Ibidem*, p. 5.

oasă, limbajelor și nologie bis

Probl
una din m
deosebit d
limbi, care
se adaugă
Acestea di
de vedere
καίρῳ și
moment d
acest term
unde se v
ascunse di
bajul este
observă pr
timp și vr
este redat
de veacur
veșnicelor
veșnice» (NT, 1648).
latină: ἀνο
nis», ambe
ἔγω ζωῆν α

Subst
de timp în
lunile noi,
luni și răs
și ani» (ib.

Sinon
ferențiere
făcută în c
al aceluiaș
grecescul «
țiile fixe, s
— unitate,
în textele
Sfînta Trei

Aici a
a forma o
sum (esse)
pacea noas
tele din m
tră. Din iu

oasă, limba literară contemporană, lucru care nu se poate realiza fără utilizarea dicționarelor generale care reflectă această limbă și a dicționarelor speciale, de terminologie bisericească.

Problema alegerii termenului prin care trebuie redat exact conceptul reflectat în una din multe valori ale cuvintului polisemantic grecesc (baza traducerilor) este deosebit de dificilă. Dificultatea este generată de structurile diferite ale celor două limbi, caracterul sintetic ale celei dinții și cel analitic al celei de-a doua, la care se adaugă moștenirea latină în evoluția semnificației unor cuvinte românești vechi. Acestea din urmă fiind folosite în cadrul unor sintagme s-au diferențiat din punct de vedere semantic. Ex. substantivele *timp* și *vreme* redau substantivele grecești *καιρός* și *χρόνος* (v. DNT, p. 487 și p. 521) și exprimă noțiunea de «perioadă sau moment determinat sau nedeterminat... oarecum impropriu», explică autorul — apare acest termen — timp — în expresia folosită de Sfântul apostol Pavel, în Rom., 16, 25, unde se vorbește de propovăduirea lui Hristos, potrivit cu descoperirea tainei celei ascunse din *timpuri veșnice* , ceea ce duce la ideea veșniciei de înalțe de *timp* . Limbajul este poetic, metaforic¹². Dacă se urmăresc mai multe versiuni ale textului se observă prezența sintagmei *timpuri veșnice* care va realiza sinonimia perfectă dintre *timp* și *vreme* , uneori și *veac* toate fiind determinate de adjectivul *veșnic* , prin care este redat grecescul *αἰώνιος* . Ex. «Descoperirea tainei care a fost ținută ascunsă *timp de veacuri* (Rom., 16, 25, NT, 1924). «Dezvăluirea tainei celei ascunse de-a lungul *veșnicelor veacuri* » (ib., NT, 1939). «Descoperirea tainei celei ascunse din *timpuri veșnice* » (ib., NT, 1979) și «Arătarea tainei ce era ascunsă *den vremea de veaci* » (NT, 1648). Pentru o mai bună înțelegere dăm construcțiile echivalente în greacă și latină: ἀποκάλυψις μυστηρίου χρόνου αἰωνίας și «revelationem mysterii *temporibus aeternis* », ambele sintagme redau ideea veșniciei, dar nu în afara categoriei timpului « ἵνα ἔχω ζωὴν αἰωνίαν » «să am *viață veșnică* » (Matei, 19, 15).

Substantivul *vreme* este ușor diferențiat prin nota semantică suplimentară, aceea de timp înscris într-o succesiune de evenimente. «Voi păziți cu scumpătate zilele, lunile noi, *vremile* de sărbătoare și ani» (Gal., 4, 10, BNT, 1924); «Țineți zile și luni și *răstimpuri* și sărbători și ani» (ib., NT, 1939) și «Țineți zile și luni și *timpuri* și ani» (ib., NT, 1979).

Sinonimia indică bogăția lexicală a limbii noastre și adesea nu aduce nici o diferențiere semantică. Ex. *omor* și *ucide* : «Era aruncat în temniță pentru o *răscoală* făcută în cetate și pentru *omor* » (Luca 23, 19, NT, 1924, 1939, 1979), iar versetul 25 al aceluiași capitol înțelime «pentru *răscoală* și *ucide* »; ambele substantive traduc grecescul «φόνος». Tot în cadrul traducerii fidele trebuie să se țină seama de construcțiile fixe, sintagme care nu pot fi redată altfel decât în original. În articolul *una-unime* — unitate, autorul Dicționarului explică: «Termenul se găsește întrebuițat *adverbial* în textele care vorbesc despre unitatea neamului omenesc, a Bisericii, sau cea din Sfânta Treime»¹³.

Aici avem de fapt două locuțiuni verbale «a face una» și «a fi una» cu sensul de a *forma o unitate* , redând sintagmele: gr. ἵνα πάντες ἕν ὄσιν (Ioan 17, 21), lat. « *unum sum* (esse)». a) *A face din două una* , sintagmă înțelimită în versetul: «Căci El este *pacea noastră* El, Care a *făcut din cele două* (lumi), N.T. 1939), *una* surprind perelele din mijloc al despărțitului» (Efes., 2, 14, N.T., 1979) și «Căci El este *pacea noastră* . Din iudei și neamuri El *n-a făcut decât un* singur popor; a surpat zidul care-

12. *Ibidem* , p. 487.

13. *Ibidem* , p. 501.

despărtea» (ib. NT 1924). Pentru a se vedea cât de mult s-a intervenit în ultima traducere reproducem în întregime textul grecesc: «'Αυτός γὰρ ἔστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν ὁ ποιητὰς τὰ ἀμώτερα ἐν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φράγματος λόσας» b) a fi una sau (Invechit) unul, sintagmă realizată în traducerea următoare: «Iar Eu și Tatăl Meu una sintem» (NT 1979, Ioan 10, 30). «Eu și Tatăl Meu unul sintem» (ib. NT 1648). «Eu și Tatăl una sintem» (ib. NT 1924), «Iar Eu și Tatăl Meu una sintem», căroră le corespund sintagmele: gr. «ἔγω καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμέν», lat. «Ego et Pater unum sumus». Este interesant de urmărit folosirea substantivului *unime* pentru *unitate* și înțelegerea sau nonînțelegerea conceptului într-unul și același context: «Eu Întru ei și Tu Întru Mine, ca ei să fie desăvârșiți Întru unime și să cunoască lumea că Tu m-ai trimis» (Ioan 17, 23, NT 1979); «ei să fie în chip desăvârșit una» (ib. NT 1924), «Ca ei să fie în una desăvârșiți» (ib. NT 1939) și ultimele două, care deși foarte vechi, sînt mult mai puțin expuse ambiguității: «Eu Întru ei și Tu în mine ca să fie desăvârșit într-unul și ca să cunoască lumea că tu m-ai trimis» (ib. NT 1648), «ca să fie desăvârșit Întru una» (ib. NT 1688). Pentru aprecierea traducerilor, dăm echivalențele în greacă și latină: «Ἔγω ἐν ὑμῖν καὶ ὁ Θεὸς ἐν ἐμοὶ ἵνα ὅσιν τετελειωμένοι εἴη (τὸ) ἐν ἴνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι Σὺ με ἀπέστειλας». «Ego in eis et Tu in me ut sint consummati in unum et cognoscat mundus quia Tu me misisti».

Fiindcă sintem la analiza faptelor de limbă, dicționarul, reliefăm un alt aspect al păcatului traducerii, preluarea ei adesea fără verificare. Iată ce aflăm din lectura articolului *pline*: «In sens propriu *plinea* este hrana de temelie a vieții, pe care o dă Dumnezeu când îl rugăm să ne dea: *Plinea noastră cea spre Ilință* (Matei 6, 11) sau de *Iecare zi* (Luca 11, 3)»¹⁴.

Cele două determinări de pe lângă substantivul *pline* sînt foarte depărtate din punct de vedere semantic. Dăm, spre ex. a fi comparate, formele corespunzătoare mai multor ediții: «*Plinea noastră de toate zilele* dă-ni-o nouă astăzi» (Matei 6, 11 și Luca 11, 3, NT, 1648); «*Plinea noastră cea de toate zilele* dă-ne-o nouă *pre* toate zilele» (Luca 11, 3, NT 1688); «*Plinea noastră cea de toate zilele*» (Matei 6, 11 și Luca 11, 3, NT, 1924) dar «*Plinea noastră cea spre Ilință*» (Matei, 6, 11 și Luca 11, 3, NT 1939 și 1979).

Pentru a putea înțelege fenomenul lingvistic de deplasare semantică dăm textul integral al celor două versete din limba greacă: «τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον βίβου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν» (Matei 6, 11) și «τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον βίβου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν» (Luca 11, 3). După cum reiese din textul citat diferența între cele două versete este neesențială, reducându-se la forma verbală de imperativ, ὄσ (sg) și βίβου (pl) și la adverbul σήμερον (astăzi) sau καθ' ἡμέρον (în fiecare zi).

Substantivul «ἐπιούσια» este un post verbal al verbului «ἐκ-εἶμι», cu sensul «a fi deasupra» sau «a fi în ceva»; cel de-al doilea, «a veni, a urma, drept consecință a ceva». În greaca veche era frecventă sintagma: «ἡ ἐπιούση ἡμέρα» «Ziua care urmează; mine» sau «τῆς ἐπιούσης νυκτός» «în nopțile care urmează». Forma «ἐπιούσια», «οὐ» a fost izolată și tradusă după sintagma inițială: «ἐπιούσα ἡμέρα», ceea ce a aparținut zilei, cotidian și nu «a fi în ceva, fiindare în». Sensul a pătruns deci în noua formă contrasă «ἐπιούσιος, οὐ», fără cea de-a doua parte „*ἡμέρα*» cu denaturarea sensului primar datorită presiunii exercitate de «*ἡμέρα*». Cu acest înțeles a fost înregistrat de multe dicționare¹⁵ și îl găsim reproduș în textele pe care le analizăm. Într-o ver-

14. *Ibidem*, p. 381.

15. Lorenzo Rocci, *Vocabolario greco-italiano*, Società editrice Dante Alighieri, Roma, 1981.

siune franco-terminări di «de Iecare Ilință», nu i «plinea cea reiese din l al eliberării noștri. Și ni în esența e: bfindm plinu Inalt prin U

In ace de-al doilea Subst. arăta autor «term — ardare —

Pentru punem anal: (Luca 1, 22, «Ei cunoscu vedenie în ὅτι ὀπτασίαν exemplele d verbul «ἔστ concret, «re nînd ceea c latin, deoare sio-onis», ca

In acei «Veniră zici fi vdzut și (ib. 1939); «are la bază cretizare ser vdzului ci și cu aoristul» Aceeasi cai arăta, sens rîfjie. In ace Invtat cu ad structură ide

O Ințel grandoarea l luiasi spirit a informație sirea unor te

siune franceză avem «notre pain quotidien» (NT, Paris, 1922). Analizate, ambele determinări din versetele citate pot avea două semnificații. Una, a existenței biologice. «de Hezare zi» sau «de toată ziua» (la sg.), «de toate zilele» (la pl.) și «cea spre înțelegere», nu în sens existențial, viață terestră, ci ființare întru Domnul, viață veșnică, «plinea cea de-a pururea». Această plină a cerut-o Mîntuitorul pentru noi așa cum reiese din logica rugăciunii de cerere pe care continuăm să o facem în același duh al eliberării: «Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri. Și nu ne duce pre noi în ispită, ci ne izbăvește de cel viclean». Rugăciunea în esența ei este de curățire, de întărire întru sfințire, prin care vom reuși să dobîndim plinea «cea spre înțelegere» sau «întru înțelegere», ca să putem deveni fiii Celui Preaînalt prin Unul Iisus Hristos, Logos, Intrupat, «întru», «spre» înfierea noastră.

În același spirit trebuie să se examineze substantivele *arătare* și *vedenie*, cel de-al doilea fiind trimis la *arătare* ca și cînd ar forma un sinonim perfect cu acesta. Subst. *arătare*, corespondent al gr. «δραμα, ἔφθη, δρασία, δρασις», nu este precizat de autor «termenul se întâlnește de multe ori în NT mai ales ca verb și ca subst. verbal — *arătare* — *vedenie*»¹⁶.

Pentru a înțelege mecanismul traducerii și semnificațiile ușor diferențiate, suntem analizați cîteva contexte: «Înțeleaseră că el au văzut vedeare în beserecă» (Luca 1, 22, N.T., 1648); «Au înțeles că avusese o vedenie în templu» (ib. 1924); «Ei cunoscuseră că a văzut în templu o arătare» (ib. 1939); «Au înțeles că au văzut vedenie în templu» (ib. 1979), la baza cărora se află textul grecesc: «καὶ ἐπεγώσων ὅτι ὀπτασίαν εὐρακᾶν ἐν τῷ ναῶν», cu corespondentul latinesc «*visionem vidisset*». Din exemplele date rezultă că avem de-a face cu o sintagmă alcătuită din două elemente, verbul «ὀπτεύω» — a vedea și complinirea lui de perfectul «εὐρακᾶ < ὀράω» cu sens concret, «rezultat al acțiunii de a vedea» (formulă frecventă în dicționare), însemnînd ceea ce a fost văzut. Deci *vedenie* în sintagma amintită are modelul grec și cel latin, deoarece în latină avem verbul «*video-ere*» la care se adaugă substantivul «*visio-onis*», ca rezultat al acțiunii: imagine.

În același mod trebuie judecat procesul semantic din sintagma «arăta-arătare». «Veniră zicînd că eale au văzut și o arătare de ingeri» (Luca 24, 23 NT 1648); «Ar fi văzut și o vedenie de ingeri» (ib. 1924); «Zicînd că au văzut arătare de ingeri» (ib. 1939); «Zicînd că au văzut arătare de ingeri» (ib. 1979). Cea de-a doua sintagmă are la bază același principiu de formare, dar diferă de prima printr-un plus de concretizare senzorială. *Arătarea* este o prezență pe care o realizăm nu numai cu ajutorul văzului ci și cu al altor organe de simț, de aceea verbul folosit în greacă este «ὀράω», cu aoristul «ὄφθη» adesea cu determinarea pleonastică «ὀφθαλμοίς» «a vedea cu ochii». Aceeași calitate este caracteristică verbului latinesc «*appareo-ere*», «a apărea, a se arăta», sens care explică folosirea cuvîntului *arătare* în accepțiunea concretă de *aparitiie*. În această riguroasă delimitare semantică trebuie înțeles verbul *a se arăta*. «A învîtat a adevărat Domnul și s-a arătat lui Simion» (Luca 24, 34, NT 1924, 1939, 1979), structură identică cu gr. «καὶ ὄφθη Σίμωνι» și lat. «et apparuit Simoni».

O înțelegere aprofundată a celor mai subtile diferențieri de sens redă întocmai grandoarea textului și veridicitatea faptelor cuprinse în mesajul lui. Sub imperiul aceluiași spirit de ordonare a elementului lingvistic, factor esențial în înțelegerea exactă a informației date, vom face cîteva observații privind tehnica lexicografică și folosirea unor termeni specifici terminologiei lingvistice.

16. DNT, p. 34, s.v. ARĂTARE.

Lista de cuvinte a dicționarului este alcătuită cu atenție, autorul având grijă să înregistreze și variantele nelitrate (Invechite) pe care le explică în cadrul cuvintului-titlu, socotit după forma literară. Ex. LEGHEON vezi Legiune; BETHEZDA vezi VITEZDA ș.m.a. În stabilirea cuvintului-titlu nu s-a adoptat un principiu ferm al includerii cuvintelor dintr-o familie lexicală la singur termen. S-a dat substantivul urmat de verb, iar derivatele au fost lucrate adesea ca articole independente. Tot la organizarea materialului, a fixării numărului de articole (cuvint-titlu), pentru câștigarea de spațiu tipografic și operativitate în găsirea informației, ar fi fost necesară o analiză a sintagmelor și expresiilor date, mai ales în determinarea cuvintului purtător de semnificație, cuvint la care ar fi trebuit să figureze expresia. Găsirea cuvintului purtător de semnificație și trimiterea celorlalți termeni la cuvintul respectiv ar fi eliminat reproducerea aceluiași conțent de cel puțin trei sau patru ori. Ex.: TURMA are la bază contextul Evangheliei după Ioan cap. 21, v. 15, 16, 17, care va figura la PAȘTE, PĂSTORI, MIEL, OAI. Repetiția are loc și în cazul explicațiilor a două articole deosebite. Ex.: SAPTAMINĂ și DUMINECA. Inconsecvența formel gramaticale la cuvintele grecești (de obicei păstrează forma din text), ceea ce face dificilă operația de confruntare cu dicționarele explicative grecești. O altă dificultate peste care nu poate trece cititorul neavizat este prezentarea nediferențiată a corespondențelor lexice grecesc alături de cel latinesc, adesea posibilă formă etimologică a cuvintului-titlu. Ex.: În cadrul articolului *Dumnezeu*, figurează în paranteză *dominus Deus* și nu «θεός» sau «κύριος», dar la *dumnezeire* este dată în paranteză forma lexicală grecească «θεότης» *săptămână* (εβδομάτη) «perioadă de timp de șapte zile de unde-i vine și numele (septem-șapte). Termenul are înțeles în primul rând de *sabat sau săptămână*, dar are însemnarea și de *săptămână*». Și explicația continuă: «În vechime evreii și grecii numărau zilele săptămânii: prima zi a săptămânii, a doua, a treia, a patra, a cincea, a șasea și a șaptea. «Precizăm că greaca nouă (τά νέα ελληνικά) a păstrat sistemul vechi de numire, inovația producându-se, sub influența creștinismului, la nivelul celor două zile cu semnificații majore pentru creștini, *vineri* și *duminică*. Numele săptămânii are aceeași semnificație ca și în latină εβδομάς, απόσ < εβδομή (ημέρα) «a șaptea zi», iar ceea ce este impresionant este numele celei de a șasea zi, *a pregătirii* și a celei care deschide săptămâna, ziua, întâi, a *Invierii Domnului*. Deci vom avea: κυριακή, Δευτέρα, τρίτη, τετάρτη πέμπτη, παρασκευή, εβδομάτη».

Lipsiri de acest gen cumulate cu absența precizărilor privind modul de alcătuire și mai ales de folosire a dicționarului au putut crea confuzii regretabile în rândul unor cititori. Așa se face că un teolog face următoarea apreciere asupra dicționarului consultat: «Ca în orice dicționar, termenii și expresiile sînt prezentați în ordine alfabetică cu precizări privind etimologia lor»¹⁸.

Exigența noastră profesională a determinat o recepție riguroasă critică din punct de vedere tehnic, mai precis de tehnică lexicografică. Avînd în vedere calitățile excepționale ale lucrării de care ne ocupăm ne permitem cîteva observații de strictă specialitate lingvistică cu scopul de a fi utile edițiilor viitoare ale dicționarului sau altor lucrări teologice cu caracter lexicografic.

Trimiterile din cadrul unui articol, în care cuvîntul este socotit nucleu, la alte unități lexice, lucrate și ele ca articole independente, nu au nici o indicație de

17. *Ibidem*, p. 428.

18. Eugen Moraru, *Pr. dr. Ioan Mircea, Dicționar al Noului Testament*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, 528 p., în «Mitropolia Ardealului», nr. 3—4, 1985, p. 263.

diferențiere se înșirarea term punct de ved vîntul mai cu context. Ex.: «*asezămînt* vezi *Intuneric* vezi *ziția* fiind ace se cer diferen *Intristare* vezi care au în ve Ex.: *mir* vezi «*miros* de bun *maximă*», «*abus* *uns*; sau *lup* » d) reliefarea t articolului cu să se fi adău admirabila boș *sînt*, claritate prinde nici un

Tot în si și observațiile *impropriu*, *figu* Cele mai mult site de precizi ceea ce difere litar, folosit d turion (care li definiție. Tern definesc o un structurii defir lucru, ființă, ti

În ceea c «*sens imprc* serie de proce generalizare s. avea un sens bază de analo fie o imagine nu există cuvî rilor, ceea ce exacte a semn de față omen; trebuie evitate

diferențiere semantică alt în conținut cli și în expresia grafică. Notația cu «vezi» și înșirarea termenilor, scriși cu majuscule, acoperă trei sau patru situații deosebite din punct de vedere semantic: a) sinonimie perfectă, când termenul este trimis la cuvântul mai cunoscut sau este explicat parțial la ambele articole, pe baza aceluiași context. Ex.: *adorare* vezi *Inchinare*; *alianță* vezi *testament*; *Apollion* vezi *Abaddon*; *ășezământ* vezi *lege*, *testament*, dar la *lege* vezi *Evanghelie*, *Nou Testament*, *poruncă*; *Intuneric* vezi *iad*, *păcat*; b) trimiteri al căror scop este de a sublinia antinomia, opoziția fiind aceea care scoate în evidență esențele. Deci se folosesc antonimele care se cer diferențiate și din punct de vedere grafic. Ex.: *biestem* vezi *binecuvîntare*; *Intristare* vezi *bucurie*, *împăcare*; *boală* vezi *doctor*, *mîntuire*, *osîndă*; c) trimiteri care au în vedere un întreg ansamblu noțional sau conceptual numit *cîmp semantic*. Ex.: *mir* vezi *miresme*, *untdelemn*, dar *miresmă* v. *alabastru*, *jertfă*, *mir* și sintagma «*mîros de bună mireasmă duhovnicească*» care ar fi trebuit glosată cu «*spiritualitate maximă*», «*bucurie a sfințirii*»; *untdelemn* v. *caféld*, *Hristos*, *maslu*, *mir*, *mirungere*, *uns*; sau *lup* v. *biserica*, *oaje*, *păstor turmă*; *sieșnic*, v. *îclăje*, *lumină*, *obroc*, *templu*; d) reliefaarea unității semantice în cadrul unei familii de cuvinte necesită începerea articolului cu substantivul sau cu verbul în funcție de ordinea alfabetică, la care să se fi adăugat abstractele verbale. Ex.: *sînt*, *sînțenie*, *sînți*, *sînțire*. Evidențiem admirabila bogăție contextuală prin care autorul determină semnificațiile termenului *sînt*, claritatea explicațiilor date tuturor sintagmelor, explicații pe care nu le cuprinde nici un alt dicționar de limbă română.

Tot în sfera riguros delimitată a precizării terminologiei lingvistice se înscriu și observațiile privind modul de formulare a definițiilor și de folosire a termenilor, *impropriu*, *figurat*, *metatoric*, *spiritual*. Nu ne vom opri la toate tipurile de definiții. Cele mai multe sînt scurte, adică prin sinonimul cel mai cunoscut. Altele sînt lipsite de precizia necesară înțelesului de bază, gen *proxim* și diferență specifică, adică ceea ce diferențiază un termen de alt termen. Ex.: «*legiune*» (*λεγιών*), termen militar, folosit de patru ori în Noul Testament. Vezi *cohortă*, *sutaș*. «*Sutaș* sau centurion (care lipsește din dicționar) este căpetenie sau conducător, alt sens, deci altă definiție. Termenii amintiți sînt militari, dar care este semnificația fiecăruia? Doi definesc o unitate militară, diferențiată numeric. Aceeași atenție trebuie acordată structurii definiției, modului de exprimare. Ex.: «*Sîrșit*» «*ελος*» limită finală a unui lucru, ființă, timp sau spațiu».

În ceea ce privește semnificația sau sensul cuvîntului, acesta nu este niciodată un *sens impropriu*. Orice cuvînt are un sens de bază sau primar din care printr-o serie de procese semantice, de evoluție (analogii, asociații, extensiune sau restricție, generalizare sau specializare) se dezvoltă sensuri derivate sau, același cuvînt poate avea un sens concret (realitatea înconjurătoare) și unul sau mai multe abstracte, pe bază de analogie sau asociație și pe care le izolăm cu calificativul *figurat*, fără să fie o imagine poetică ci un sens pe alt plan al expresiei (realitatea *spirituală*). Deci nu există cuvinte sau sensuri *impropii* ci folosiri improprii ale cuvintelor sau sensurilor, ceea ce constituie o abatere, o eroare datorată în primul rînd necunoașterii exacte a semnificațiilor lor. De aceea, exprimări de tipul «*un sens propriu se vorbește de fața oamenilor... în sens impropriu se vorbește de fața bisericilor*» (v. față, p. 151), trebuie evitate.

Toate sensurile aparținând termenilor și expresiilor din Noul Testament, deveniți **menți tehnici**, cu o anume încărcătură semantică, specific teologică, au identitatea și s-au creat pe baza metaforei, întreg textul Sfintei Scripturi fiind un limbaj **teologic** care trebuie înțeles și interpretat cu maximum de înțelepciune și acrivie.

De această înțelepciune s-a bucurat Preotul Ioan Mîrcea care a reușit să adune **anunții** toate ostenețile, dăruindu-le ca pe o jertfă roditoare în «această lucrare pionieră... ajutătoare pentru mîntuire» (DNT, p. 7). Indrăznim să adăugăm că **dicționarul Noului Testament** nu este numai «călăuză sau instrumentul de interpretare **corectă** și de înțelegere corectă a dreptei învățături» (DNT, p. 7), ci și un manual al **creștinului** care în dorința sa de desăvîrșire va găsi grupată și sistematizată **înțelegerea** bogățiile tematică a **Invățăturii tuturor Invățăturilor** pe care o cuprinde în **paginile** sale Noul Testament.

Aurelia BĂLAN-MIHAILOVICI

BISER

Éditoria
Vie chrétienne

La lettre pastorale
Pâques
La lettre trinitaire
des Églises
Seigneur
Lettres et télégrammes
reçus

L'année internationale
et le dialogue
Participation de
à la prière
de Crête
La visite d'une
doxologie
Les travaux de
dialogue
Métropole
La réunion de la
Minsk
P. Prof.
La Conférence ecclésiastique
la chrétienté
complet
Pâques

IM MEMORIAM
par Ale

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

(L'ÉGLISE ORTHODOXE ROUMAINE)

CIV-E ANNÉ, N-os 5—6, MAI—JUIN 1986

SOMMAIRE

	<u>Page</u>
Éditorial	
Vie chrétienne et amour de la patrie, par le P. Prof. Dumitru Radu	5
LETTRÉS PASTORALES ET IRENIQUES	
<i>La lettre pastorale de Sa Béatitudo le Patriarche Justin à l'occasion des Pâques 1986</i>	14
<i>La lettre Irénique que Sa Béatitudo le Patriarche Justin a adressée aux chefs des Églises chrétiennes à l'occasion de la fête de la Résurrection du Seigneur en 1986</i>	18
<i>Lettres et télégrammes de félicitation que Sa Béatitudo le Patriarche Justin a reçus à l'occasion de la fête de la Résurrection du Seigneur en 1986</i>	19
LA VIE DE L'ÉGLISE	
<i>L'année internationale de la paix : Actions des cultes de Roumanie pour la paix et le désarmement, par Alexandru M. Ioniță</i>	33
<i>Participation de S. Em. Mgr Teoctist, Métropolitain de Moldavie et de Suceava, à la première rencontre des membres associés à l'Académie Orthodoxe de Crète (Grèce), les 8—15 mai 1986</i>	73
<i>La visite d'une délégation de l'Église Orthodoxe Roumaine dans l'Église Orthodoxe Russe, par Alexandru M. Ioniță</i>	78
<i>Les travaux de la IV-ème session de la Commission internationale mixte de dialogue entre orthodoxes et catholiques-romains, par Mgr Antonie, Métropolitain de Transylvanie</i>	79
<i>La réunion de la commission mixte de dialogue orthodoxe et vieux-catholique, Minsk (U.R.S.S.), les 30 juin — 10 juillet 1986, compte rendu par le P. Prof. Ștefan Alexe</i>	84
<i>La Conférence ecclésiastique internationale consacrée à la fête du millénaire de la christianisation des russes, Kiev (U.R.S.S.), les 21—28 juillet 1986, compte rendu par le P. Assist. Viorel Ioniță et le P. Prof. Mircea Păcurariu</i>	85
IM MEMORIAM : Le métropolitain Dr. Dr. Honoris Causa Nicolae Mladin	
par Alexandru M. Ioniță	86

PAGES DU PASSÉ DE NOTRE EGLISE ET DE NOTRE PATRIE

Le P. Grigore Popescu et Gion D. Ionescu, <i>Sontributions à l'histoire de l'Eglise Orthodoxe Roumaine. Données nouvelles sur le métropolitte Teodosie II de Moldavie</i>	94
Mihai Spătăreanu, candidat au doctorat, <i>L'influence des arts byzantins sur les arts de la Valachie au XIV-e siècle</i>	102

DOCUMENTAIRES

Mgr Calinic d'Arges, <i>Nicolae Iorga et le Monastère Cernica</i>	116
Le P. Alex. Stănculescu-Birda, <i>La revue «L'Eglise Orthodoxe Roumaine», publication active dans la lutte pour la paix</i>	123
Gheorghe Vasilescu, <i>Données à base de documents sur l'activité du compositeur D. G. Kiriac</i>	134

COMPTES RENDUS

Mitropolit Nicolae Corneanu, <i>Studii patristice. Aspecte din vechea literatură creștină</i> (Études patristiques. Aspects de la littérature chrétienne ancienne), Timișoara, 1985, compte rendu par Dan Ciachir	154
Le P. Dr. Mircea Păcurariu, <i>Politica Statului ungar față de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului (1857—1918)</i> (La politique de l'État hongrois concernant l'Eglise roumaine de Transylvanie durant la période du dualisme (1857—1918), Sibiu, 1986, compte rendu par le Diacre Pavel Cherescu	156
Ioan Alexandru, <i>Imnele Putnei</i> (Les hymnes de Putna), Bucarest, 1985, 373 p., compte rendu par le P. Gh. Cunescu	161
Pr. Dr. Ioan Mircea, <i>Dicționar al Noului Testament (A—Z)</i> (Dictionnaire du Nouveau Testament), Bucarest, 1985, 528 p., compte rendu par Aurelia Mihailovici-Bălan	165

ON PEUT S'ABONNER À LA REVUE «BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ» PAR :
 ROMPRESFILATELIA — Sectorul export-import presă. P. O. Box — 12—201,
 telex 10 376 p. r. s. i. l. r. București, Calea Griviței nr. 64—66.

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA DE CULTURĂ ȘI PATRIARHIEI ROMÂNE

ANUL XLV — AUGUST 1986

BISERICĂ ОРТОВОХА РОМÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CIV — Nr. 7—8, IULIE—AUGUST 1986
BUCUREȘTI

REDAC

Incetare

IN MEN

Patriarhu
Funeralii
Odihnest

Foamețeg
Sfintul V

*Ave, Di

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte : *Prea Fericitul Părinte IUSTIN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Membri : *P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor ; P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor ; P. S. DAMASCHIN SEVERINEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.*

Redactor responsabil : *Pr. DUMITRU SOARE, Directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă*

Redactor : *ALEXANDRU M. IONIȚA*

COLABORATORI :

Inalt Prea Sfințiii Mitropolii, Prea Sfințiii Episcopi, Profesorii Institutelor teologice, ai Seminarilor teologice și ai Școlilor de căntăreși bisericești ; Prea Cucernicii Consilieri administrativi, patriarhali și eparhiali, protopopi, preoți, candidați la titlul de doctor în teologie ș.a.

Diac. prof

Pr. drd. V

Pr. Gabriel
ii

Pr. Alex. S

Pr. Eugen

Br
Octavian O

N. Iorgu,

Al
I. Fischer, L

CUPRINSUL

REDACTIA, 23 August marea sărbătoare națională a poporului român . . .	5
--	---

VIAȚA BISERICESCĂ

<i>Incetarea din viață a Prea Fericitului Părinte Iustin Moisescu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române</i>	12
---	----

IN MEMORIAM :

<i>Patriarhul Iustin al Bisericii Ortodoxe Române, de Pr. prof. Ion Bria</i>	13
<i>Funeraliile Patriarhului Dr. Iustin Moisescu, de Gheorghe Vasilescu</i>	16
<i>Odihnește Doamne pe robul Tău, imn funebru, de Pr. Constantin Drăgușin</i>	73

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

<i>Foamea, sărăcia și cursa înarmărilor, de I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu</i>	77
<i>Sfântul Vasile cel Mare. Laudă păcii (II). Comentarii și traducere, de Pr. prof. Nicolae Petrescu</i>	79
<i>«Ave, Divina Pax!», Părintele Gala Galaction militant pentru pace, de Pr. Gheorghe Cunescu</i>	87

INDRUMĂRI PASTORALE

<i>Diac. prof. Emilian Cornițescu, Principii ermineutice în scrierile Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin Moisescu</i>	95
<i>Pr. drd. Vasile Gordon, Necesitatea actualizării predicii sub aspect misionar</i>	102

DIN TRECUTUL BISERICII ȘI PATRIEI NOASTRE

<i>Pr. Gabriel Cocora, Cătorii buzolene atribuite de tradiție Doamnei Neaga, dar infirmate de istorie</i>	110
---	-----

DOCUMENTARE

<i>Pr. Alex. Stănculescu-Birda, Contribuții privind creștinismul la români pînă în vremea lui Mircea cel Mare</i>	126
<i>Pr. Eugen Greuceanu, Periodice europene despre martiriul lui Constantin Brâncoveanu</i>	140
<i>Octavian O. Ghibu, Corespondența lui Picu Pătruș și valoarea ei documentară</i>	143

RECENZII

<i>N. Iorga, Locul românilor în istoria universală, București, 1985, 510 p., de Alexandru M. Ioniță</i>	157
<i>I. Fischer, Latina dundreană, București, 1985, 226 p., de Pr. I. Ionescu</i>	159

23 AUGUST MAREA SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN

Dintre marile evenimente care au jalonat și direcționat sensul istoriei contemporane a României, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 se înscrie în mod firesc, cu întreaga sa încărcătură valorică, în cununa de glorie a neamului românesc.

Privită în contextul larg al istoriei noastre multimilenare, revoluția din August 1944 reprezintă expresia voinței poporului român de a se ridica peste vitregiile vremii, încorporând mesajul de dreptate al tuturor generațiilor care au luptat de-a lungul secolelor pentru apărarea gliei strămoșești, a valorilor materiale și spirituale făurite de înaintași. Se reliefează, astfel, măreția actului eroic de la 23 August 1944, cu adânci rădăcini în trecutul poporului român, adevăratele sale valențe de eveniment istoric crucial, care a pus temelii trainice României de azi — țară prosperă, liberă și independentă între popoarele și națiunile lumii.

Este binecunoscut faptul că instaurarea regimurilor de dictatură fascistă în Ungaria, Italia, Bulgaria și în alte țări, iar mai apoi ascensiunea nazismului în Germania și venirea lui Hitler la putere, la începutul anului 1933, au creat grave primejdii pentru libertatea, independența și suveranitatea a numeroase popoare. Aflată în calea expansiunii revanșarde a Germaniei naziste și a celorlalte state revizioniste, și datorită bogățiilor economice și pozițiilor sale strategice, România își vedea amenințată grav independența și integritatea teritorială. Vasta activitate desfășurată de forțele patriotice — care a găsit teren prielnic în starea de spirit antifascistă a poporului român, profund atașat idealurilor independentei, democrației și păcii, potrivit prin însăși omenia sa tradițională terorii și dictatului, amestecului brutal în viața și liniștea popoarelor —, precum și amploarea mișcărilor democratice și atitudinea realistă a unor personalități politice au stăvilnit pentru un timp înfeudarea țării, Germaniei hitleriste.

Ca urmare a atitudinii ferme față de primejdia reprezentată de fascism pentru independența, integritatea și libertatea țării, România s-a

care a căpătat caracter național. Mișcarea de rezistență națională a devenit, astfel, realitatea predominantă a societății românești din acei ani, vizibilă în toate compartimentele vieții social-economice, politice și militare.

Pus în fața alternativei de a restabili independența și integritatea teritorială a țării prin luptă proprie sau a aștepta victoria coaliției anti-hitleriste, poporul român nu a șovăit nici o clipă în a alege singura soluție compatibilă cu demnitatea și interesul național, ridicându-se ca un singur om pentru a elibera România prin propriile puteri de sub dominația fascistă. Stăruind cu energie și perseverență în vederca declanșării unei acțiuni care să modifice radical orientarea politică a României în ansamblul războiului mondial și să deschidă perspectiva înnoirilor și transformărilor de structură în viața țării, forțele patriotice au urmărit permanent corelarea luptei din interior cu desfășurarea evenimentelor internaționale. Pe plan intern, în vara anului 1944, situația se caracteriza atât prin intensificarea mișcării de rezistență, fiind tot mai evidente voința de luptă a maselor largi populare, hotărârea lor de a trece imediat la acțiune, cât și prin criza cercurilor guvernante, incapabile să găsească o soluție împrejurărilor dezastruoase în care aduseseră țara. În același timp, pe plan internațional, forțele care luptau împotriva Germaniei naziste repurtaseră noi și importante succese prin acțiunile militare ale țărilor participante la coaliția Națiunilor Unite, prin lupta forțelor de rezistență din țările care se aflau încă sub dominația nazistă, a popoarelor și națiunilor de pe diferite continente ale lumii. Iar atunci când ceasul istoriei a bătut vestind că sosise momentul favorabil trecerii la acțiune hotărâtă, de mare amploare, care să asigure îndeplinirea integrală a programului mișcării de rezistență națională, toți fiii țării s-au ridicat în sprijinul cauzei mărețe a eliberării patriei și asigurării viitorului ei liber și independent.

La 23 August 1944, prin decizia factorilor de răspundere ai largii coaliții de forțe politice naționale, a fost declanșată insurecția armată, care a marcat începutul revoluției de eliberare socială și națională, anti-fascistă și antiimperialistă. S-a creat un nou guvern de uniune națională, care a luat imediat măsurile necesare transpunerii în viață a programului de luptă a rezistenței naționale. S-a hotărât ieșirea României din război și alăturarea ei coaliției Națiunilor Unite. În acest fel, România și-a asumat, prin voința sa liberă, statutul de cobeligerantă împotriva Reichului hitlerist. Totodată, noul guvern a luat măsuri pentru trecerea la o viață politică democratică, constituțională. Concomitent, armata română, cu sprijinul larg al populației, a trecut la acțiune, zdrobind până la 26 august forțele hitleriste din București, iar până la 28 august și pe cele din împrejurimile Capitalei. De asemenea, forțele insurecționale române au desfășurat puternice lupte în aproape toate regiunile țării, reușind până la 31 august să elibereze zonele centrale, sudice și sud-vestice ale României. Pretutindeni, pe întregul cuprins al patriei, dușmanul a fost lovit, alungat sau capturat, întreg pământul românesc devenind un uriaș front de luptă. Preocuparea de căpetenie a întregului popor era zdrobirea cât mai grabnică a forțelor hitleriste și alăturarea României puterilor aliate până la înfrângerea definitivă a celui de-al treilea Reich.

Actul de la 23 August 1944 a marcat începutul participării României la războiul împotriva Germaniei naziste, ca situându-se, prin efectivele militare angajate în luptă, ca și prin amploarea efortului economic, pe locul al patrulea în rîndul puterilor coaliției antihitleriste. Aflați în primele rînduri ale luptei, purtînd greul înfruntărilor cu mașina de război hitleristă, ostașii români, avînd sprijinul unanim al poporului, au săvîrșit fapte de eroism legendar, aducînd mari sacrificii materiale și umane pentru alungarea ocupanților de pe întregul teritoriu al patriei, ca și în bătăliile pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei, Austriei, pînă la încheierea victorioasă a celei de-a doua conflagrații mondiale care a zguduit secolul nostru. La 9 Mai 1945, cînd războiul a luat sfîrșit cu victoria Națiunilor Unite, țara noastră s-a prezentat cu un bogat bilanț de luptă. Armata română a străbătut peste 1700 km de la Marea Neagră pînă în Boemia, a provocat inamicului pierderi în oameni echivalînd cu efectivul a 14 divizii și a capturat însemnate cantități de tehnică de luptă. Ea a avut pe front, în tot timpul războiului, un efectiv de circa 540.000 de militari, din rîndul cărora a pierdut în lupte grele aproape 170.000 de oameni — morți, răniți, dispăruți.

Cotitura istorică de la 23 August 1944 a avut un puternic ecou internațional, fiind apreciată și salutată în termeni elogiosi de opinia publică mondială. Numeroase documente oficiale, declarații și rapoarte ale unor diplomați sau oameni politici, comunicate, comentarii și informații ale unor agenții de presă, posturi de radio și ziare, au atestat însemnătatea sa istorică, impactul său deosebit asupra desfășurării evenimentelor în această fază a celui de-al doilea război mondial.

Intrarea României în război de partea coaliției Națiunilor Unite, într-un moment cînd Germania hitleristă era departe de a fi învinsă, a avut consecințe decisive în domeniile strategic, politic și economic, creînd o situație de o deosebită gravitate pentru cel de-al treilea Reich. Ca punct de încrucișare a două mari direcții strategice continentale — spre Europa de sud-est și spre Europa centrală — România reprezenta un segment de importanță fundamentală în strategia generală de război a Reichului. Păstrarea ei în dispozitivul german asigura controlul nazist asupra Peninsulei Balcanice și bloca drumurile de acces spre Cîmpia Panonică, Austria și sudul Germaniei.

Actul de la 23 August 1944 a smuls într-un interval de numai 8 zile, frontului german din Europa de est o suprafață de circa 150.000 km pătrați și a spulberat toate planurile strategice ale comandamentului nazist de a stabiliza frontul pe pămîntul românesc, folosînd în acest sens formele de relief ale țării și amenajările defensive realizate aici în decursul timpului, care erau favorabile unei apărări îndelungate. A fost, astfel, făcută inoperantă linia defensivă care lega Carpații de Dunăre, prin Focșani-Nămoloasa-Galați, socotită una dintre cele mai puternice din Europa. Prin «Poarta Focșanilor», păstrată deschisă de forțele românești, armata sovietică a străbătut în marș, într-un timp scurt, Cîmpia Română, fără a mai fi necesare pregătirea și executarea unor operațiuni strategice de anvergură. Ca urmare, întregul dispozitiv german din Peninsula Balcanică s-a dezagregat, devenînd, dintr-o dată, din punct de vedere strategic, imposibil de menținut. Rezultatele strategice ale actului

românesc a rînd, în ieși rînd, a trup brie, din Ci și în eliber populare în bită import pei. Forțele celui de-al podișul Tra tinut singur sovietice. A să organize accesul în E înaintări ra pelor sovie

Impactu gat lipsirea și de grîneli sursecției, a Prin rezultă scurtat desl

Revolu rialistă de orului ron salveze fiin inaugurînd pentru care orînduiri p

În cei curs mai m tuale super agricultură agrară, cu cultură soc cunoscut ș vast progr au schimbe voltări eco lației a cre vată probl tuturor cet viața politi

În ans tută de la tatea unei aliste. Suc mijlocit de

romănesc asupra dominației hitleriste în Balcani s-au vădit, foarte curând, în ieșirea Bulgariei din război, la 9 septembrie, retragerea, rînd pe rînd, a trupelor germane de pe insulele din Marea Egee, la 15 septembrie, din Grecia, Albania și Macedonia de sud, la 10 octombrie, precum și în eliberarea Belgradului, la 13 octombrie, de către forțele Armatei populare iugoslave. Totodată, actul de la 23 August 1944 a avut o deosebită importanță și pentru sfărîmarea dominației naziste în centrul Europei. Forțele românești au deschis, odată cu intrarea în război împotriva celui de-al treilea Reich, un nou front de circa 50.000 km pătrați în podișul Transilvaniei și în Banat, dincolo de Carpați, pe care l-au menținut singure, timp de aproximativ trei săptămîni, pînă la sosirea armatei sovietice. Acest nou front, pe de o parte, a împiedicat Germania nazistă să organizeze o apărare redutabilă pe lanțul carpatic, care să bazeze accesul în Europa centrală, iar pe de altă parte, a creat posibilitatea unei înaintări rapide spre sudul Germaniei, pe Valea Dunării mijlocii, a trupelor sovietice în alianță de luptă cu forțele românești.

Impactului militar-strategic nefavorabil coaliției hitleriste i s-a adăugat lipsirea mașinii de război germane, mai întîi de petrolul românesc, dar și de grînele și materiile prime jefuite din România, care, prin victoria insurecției, au trecut de sub controlul nazist în mîinile adevăraților stăpîni. Prin rezultatele ei strategice, politice și economice, acțiunea României a scurtat desfășurarea marii conflagrații mondiale cu cel puțin 200 de zile.

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 a marcat nu numai actul de voință al poporului român, hotărît să-și recucerească independența de stat și să-și salveze ființa națională, ci a schimbat destinul istoriei generale a țării, inaugurînd epoca împlinirii idealurilor de dreptate socială și națională pentru care au luptat atîtea generații de înaintași, a edificării unei noi orînduirii pe pămîntul României.

În cei 42 de ani care au trecut de la 23 August 1944, România a parcurs mai multe etape pe calea făuririi unei civilizații materiale și spirituale superioare. Dintr-o țară agrară, cu o industrie slab dezvoltată și o agricultură rămasă în urmă, ea s-a transformat într-o țară industrial-agrară, cu o industrie modernă, dotată cu tehnică avansată, cu o agricultură socialistă aflată în plin progres. O dezvoltare impresionantă au cunoscut știința, învățămîntul, cultura. S-a realizat, de asemenea, un vast program de construcții industriale, agricole, social-culturale, care au schimbat din temelii înfățișarea întregii țări. Ca rezultat al unei dezvoltări economico-sociale de o asemenea amploare, calitatea vieții populației a crescut, și ea, într-un ritm impresionant. Totodată, a fost rezolvată problema națională, prin asigurarea deplinei egalități în drepturi a tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, afirmarea activă în viața politică, socială și culturală a tuturor fiilor patriei.

În ansamblul celor 42 de ani, un loc aparte ocupă perioada străbătută de la Congresul al IX-lea încoace, perioadă care a dobîndit densitatea unei epoci de o rodnicie fără precedent, de mărețe înfăptuiri socialiste. Succesele obținute în acest răstimp de 21 de ani sînt legate nemijlocit de activitatea pe care o desfășoară în fruntea țării președintele

Nicolae Ceaușescu, care s-a identificat cu cele mai nobile aspirații de dreptate, de independență și suveranitate ale poporului român.

România militează cu consecvență și înaltă răspundere, prin cuvântul și fapta curajoasă a președintelui Nicolae Ceaușescu, pentru ca relațiile dintre statele lumii să fie așezate statornic sub semnul respectului neabătut, al independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne, dreptului fiecărui popor de a fi deplin stăpîn al bogățiilor naționale, de a-și alege singur calea dezvoltării economico-sociale. Totodată, țara noastră acționează energic și constructiv pentru instituirea unei noi ordini economice și politice internaționale, în care raporturile dintre state să fie întemeiate pe baze echitabile, de principii de înaltă morală și justiție internațională, ca o condiție a succesului în efortul de a soluționa marile probleme ce frământă lumea contemporană.

Ca urmare a remarcabilelor succese obținute pe plan intern, precum și a politicii sale externe, principiale și constructive, România se bucură astăzi de un înalt prestigiu pe toate meridianele globului, fiind respectată și apreciată pentru cuvîntul său chibzuit și realist în edificarea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

Împlinindu-și de-a lungul veacurilor firele existenței sale cu cele ale vieții poporului, cărui aparține, și sprijinind împlinirea năzuințelor de libertate și dreptate socială ale credincioșilor ei, Biserica Ortodoxă Română a trăit cu aceeași intensitate, ca și întregul nostru popor, bucuria eliberării patriei. De aceea, integrarea Bisericii Ortodoxe Române în noile realități sociale de după 23 August 1944 a fost firească și în spiritul învătăturii și lucrării ei în lume, de slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor.

Desfășurîndu-și activitatea proprie în climatul deplinei libertăți religioase consfințite de Constituția țării și garantată de statul nostru, care exclude prozelitismul și orice fel de discriminare confesională, Biserica Ortodoxă Română și-a continuat tradițiile sale de slujire a aspirațiilor spre mai bine ale credincioșilor. În anii de după eliberarea patriei, a fost elaborată o nouă legislație bisericească, s-a dat o nouă orientare, pe temeuri tradiționale, învățămîntul teologic, s-au refăcut vechile centre eparhiale Alba-Iulia și Tomis, s-a acordat o atenție deosebită restaurării și conservării monumentelor istorice și de artă bisericești, pentru care statul a acordat și acordă sume importante. Totodată, revistele bisericești, centrale și mitropolitane, puse sub directa oblauduire și conducere a Bisericii, au fost legate profund de viața, realizările și aspirațiile credincioșilor noștri. De asemenea, Biserica noastră a purtat de grijă comunităților ortodoxe române de peste hotare și a desfășurat o rodnică activitate în cadrul marilor organizații bisericești internaționale.

Promovînd ecumenismul local cu celelalte Culte din România și participînd ca membră în Frontul Democrației și Unității Socialiste, organism național larg reprezentativ, Biserica Ortodoxă Română se află

astăzi angoperă de 1
tuturor, pe
mijloacele
patriei și c
rici și conf
ocazia dife
doxă Rom
porane, su
președinte
pentru înț
Insufi
clerul și c
aniversare
antiimper
jini cu riv
lului mate
muncă a t
nității naț
în întreaga

astăzi angajată deplin și conștient, alături de toți fiii țării, în măreața operă de zidire a vieții celei noi, întemeiată pe dreptatea și libertatea tuturor, pe egalitatea și înfrățirea oamenilor, aducându-și contribuția, cu mijloacele ei proprii, la întărirea unității poporului român, la propășirea patriei și creșterea prestigiului ei în lume. În contactele cu diferite Biserici și confesiuni creștine, în forurile creștine internaționale, precum și cu ocazia diferitelor vizite, întâlniri și conferințe teologice, Biserica Ortodoxă Română își spune cuvântul, în marile probleme ale lumii contemporane, susținând eforturile poporului nostru, sub înțeleapta conducere a președintelui Nicolae Ceaușescu, pentru înfăptuirea dezarmării și păcii, pentru înțelegere și colaborare între oameni și popoare.

Insuflețiți de sentimentele sărbătorești ale întregului popor, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române întâmpină cea de-a 42-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 cu hotărârea neabătută de a sprijini cu râvnă sporită strădaniile pentru creșterea necontenită a potențialului material și a patrimoniului spiritual al țării, pentru înfrățirea în muncă a tuturor fiilor patriei, pentru apărarea independenței și suveranității naționale, pentru triumful cauzei păcii și cooperării în Europa și în întreaga lume.

REDACȚIA

• VIATA • BISERICESCA •

INCETAREA DIN VIAȚĂ A PREA FERICITULUI PĂRINTE IUSTIN MOISESCU, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SINODULUI BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Regretînd profund încetarea din viață a patriarhului Iustin Moiescu, exprimăm Sinodului Bisericii Ortodoxe Române cele mai sincere condoleanțe.

Prin moartea patriarhului Iustin, Biserica Ortodoxă Română și Cultele din România, pierd un slujitor devotat, care în climatul de deplină libertate religioasă asigurat și garantat de Constituția și legile țării, a desfășurat o largă activitate în spiritul celor mai bune tradiții patriotice ale Bisericii Ortodoxe Române și a acționat cu însuflețire pentru ca întregul cler să sprijine consecvent eforturile poporului nostru pentru progres și bunăstare, pentru edificarea României noi, independente și suverane de astăzi, pentru promovarea politicii sale de pace, înțelegere și colaborare între toate națiunile lumii.

CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Excelenței Sale,
Domnului NICOLAE CEAUȘESCU,
președintele Republicii Socialiste România
Mult Stimat Domnule Președinte,

Adînc îndurerajați de marea pierdere suferită prin trecerea la cele veșnice a patriarhului Iustin Moiescu, Sinodul, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române Vă exprimă cele mai calde mulțumiri pentru condoleanțele transmise și pentru aprecierile făcute în scrisoarea Consiliului de Stat, precum și pentru prezența la funeralii a reprezentantului Înaltei Conduceri a Țării.

Vă adresăm, de asemenea, îndatorate mulțumiri, și profundă recunoștință pentru, deosebita înțelegere arătată de Excelența Voastră și în această tristă împrejurare. Membrii Sinodului și noi,

IE

in
ai

și
de
e-
ne
u
le
r-
a
e

P. F. PATRIARH DR. IUSTIN MOIESCU

personal, în calitatea ce ne-a revenit de Locțiitor de patriarh, împreună cu clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, Vă asigurăm, mult stimat Domnule Președinte, că vom sluji și în continuare cu statornic devotament interesele poporului român, vom sprijini cu toată dăruirea înălțarea scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România, pe noi trepte de civilizație și progres, înfăptuirea politicii înțelepte a țării noastre de promovare a păcii și înțelegerii între popoare.

† TEOCTIST,
MITROPOLITUL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI
LOCȚIITOR DE PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IN MEMORIAM :

Patriarhul Iustin al Bisericii Ortodoxe Române

Pr. prof. ION BRIA

Patriarhul Iustin a fost al patrulea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1977—1986). El a preluat misiunea de arhiepiscop al Bucureștilor și de președinte al Sfintului Sinod într-un moment în care țara, mai ales capitala ei, fusese zguduată de cutremurul din martie 1977. Arhiepiscopia Bucureștilor, reorganizată după război ca nici o altă eparhie din țară de către patriarhul Justinian, decedat la câteva zile după cutremur, a suferit de pe urma acestui seism grave avarii. Reconstruirea sau repararea multor biserici și instituții bisericești avariate devenea o prioritate. Dar exista în același timp o prioritate națională care se impunea tuturor: aceea de a găsi un cămin celor ce rămăseseră fără adăpost, de a reconstrui imediat instituțiile medicale distruse. Era de neimaginat ca patriarhul Iustin, cu simțul său de compasiune umană și de solidaritate națională, să renunțe la această prioritate. Într-un interviu pe care l-a dat presei ecumenice de la Geneva, a doua zi după intronizare, la 20 iunie 1977, el a declarat că nu are de ales în acest efort de reconstruire națională: ține de misiunea unui patriarh și a Bisericii sale, — a spus atunci —, să acompanieze poporul în toate încercările, să-i ușureze suferința în momente grele. Din cauză că viața, familia, căminul, bucuria celor care sufereau, nu trebuiau să fie neglijate sau aminate, el a angajat în mod deliberat Biserica sa în acest program general, renunțând pentru un timp la proiectele bisericești. Mulți vor spune că aceasta a fost opțiunea unui mare patriot. A fost punerea în practică, la timpul cel mai potrivit, a unui comandament biblic pe care patriarhul Iustin l-a respectat cu mare discreție: grija față de starea omului și a familiei, de starea fizică și economică, fără de care nu se poate imagina spiritualitatea creștină. Și a mai fost acel sentiment de fraternitate cu poporul român, calitatea majoră a fostului patriarh.

Patriarhul Iustin n-a căutat să ordoneze viața bisericească prin regulamente sau instrucțiuni, nici n-a stîrnit curente care să ia proporții

de mișcări, cum au fost mai înainte mișcarea liturgică și monastică. El a vrut să găsească un principiu intern, educativ, personal, care să dea unitatea și vigoarea Bisericii Ortodoxe Române. Pentru el acest principiu constă în etica și disciplina preoților și a parohiilor. Biserica este înainte de orice o comunitate disciplinată care se edifică cu preoți disciplinați. Perioada patriarhului Justinian avusese coerența ei de nezdruncinat, și aceasta din cauză că el însuși ținuse mâna fermă pe mecanismul complex al unei administrații patriarhale de mari proporții. Patriarhul Iustin a optat pentru instaurarea unei ordini morale în viața preotului, pentru o spiritualitate sacerdotală și parohială disciplinată. Desigur, pentru acei preoți care socoteau existența consistoriilor ca ceva normal, metoda pastorală a patriarhului Iustin devenea prea exigentă. Sacerdoțiu și etică merg împreună, sint valori reciproce. Patriarhul Iustin a refuzat să creadă că ar putea să existe slujitori nedemni care uzurpă preoția. De aceea, a spus odată, că instanțele de judecată pentru preoți constituie o contradicție, chiar o injurie pentru numele unei Biserici Ortodoxe.

Pe planul relațiilor interortodoxe și ecumenice, patriarhul Iustin a continuat ceea ce el însuși inițiase, ca mitropolit al Moldovei și Sucevei, încă din 1956. El a fost unul dintre pionierii mișcării de pace și ai ecumenismului în Europa. El rămâne unul dintre fondatorii conferințelor panortodoxe care au declanșat procesul de pregătire a Marelui Sinod Ortodox. El a fost avocatul reintrării Patriarhiei Române în Consiliul Ecumenic al Bisericilor. El a fost arhicunoscut prin spiritul de echilibru introdus în conversațiile interortodoxe, prin spiritul de serenitate pe care-l reclama mereu în dezbaterile ecumenice. În momente grave de tensiune și criză pe plan ecumenic (de pildă, Adunarea generală a Consiliului Ecumenic de la Nairobi, Kenya, 1975), sau pe plan panortodox (de pildă, Conferința preconciliară de la Chambésy, 1976), intervențiile sale au fost salutare. Cu personalitatea sa intelectuală distinsă, patriarhul Iustin a marcat cel mai mult participarea Bisericii Ortodoxe Române la Mișcarea ecumenică din ultimul sfert de veac (1961—1986), fiind membru al Comitetului central al Consiliului Ecumenic din 1961 până în anul 1977, participând la trei adunări generale: New Delhi — 1961, Upsala — 1968, Nairobi — 1975. Ecumenismul a fost una dintre dimensiunile esențiale ale slujirii sale arhierestice care a durat trei decenii (1956—1986). Consiliul Ecumenic al Bisericilor îi va rămâne recunoscător pentru contribuția sa lucidă și discernământul său înțelept pe care le-a dăruit Mișcării ecumenice în această vreme.

Tema centrală în tot ce a scris patriarhul Iustin în anii săi de patriarhat este *Biserica locală*. Paginile scrise asupra acestui subiect important al ecleziologiei ortodoxe constituie deja texte de referință. Originalitatea reflecției sale constă în aceea că are în centrul ei viziunea biblică a Bisericii. Biserica locală este Biserica universală în întregime într-un anumit loc, cu personalitatea și identitatea sa proprie. Organizarea Bisericilor «autocefale» nu este motivată de ambiții naționaliste sau teritorialiste, ci de nevoia de a da universalității un «chip propriu». Fără acest «chip propriu» local, sobornicitatea se golește de sens. Vor-

ind despre
rut niciod
petat să-și
și destir
chip propri
ortodoxă este
«română», n
Cu aut
ment, patri
ricii, locale
clerul și cr
priu» al Or
Tocmai de i
și de fapt în
altă perioa
tratatele de
de Istoria l
«Părinți și
bună parte
istoriei, cu
raturi, în r
lipsesc nici
fost ca ginc
și de origin
pene și ecu
Să-mi l
cunoștință
timpinat cu
ortodoxă. A
de licență
că el a fost
sității din
1948, în str
Patriar
Ortodoxă s
anii 1945—
cadru past
în mod rea
cială a Bise
tive care s
rămână nek
în credința
În dife
bleme și ne
tat nici a se
el însuși, c
fost aceea c
român, de
are angajar

ând despre Biserica Ortodoxă Română, el afirma : «Biserica noastră n-a avut niciodată să se alinieze la viața altor Biserici ; ea a urmărit neîncetat să-și păstreze chipul ei propriu, slujind țara și poporul... Împletindu-și destinele ei cu destinele poporului, Biserica noastră și-a făurit un chip propriu, potrivit cu chipul neamului nostru ; Biserica noastră ortodoxă este, în adevăr, Biserica Românească» («Biserica Ortodoxă Română», nr. 3—4'1985, p. 192).

Cu autoritatea sa de profesor de exegeză și teologia Noului Testament, patriarhul Iustin susținea că numai argumentarea biblică a Bisericii, locale și universale în același timp, poate să antreneze teologii, clerul și credincioșii, într-o înțelegere mai profundă a «chipului propriu» al Ortodoxiei române. Aici are un loc important educația teologică. Tocmai de aceea patriarhul Iustin a promovat o nouă literatură teologică și de fapt în anii săi de patriarhat s-au publicat, mai mult decât în oricare altă perioadă, lucrări de referință. Este destul să amintim manualele și tratatele de Teologie Dogmatică, de Patologie, de Morală, de Liturgică, de Istoria Bisericii Române, precum și volumele publicate în colecțiile «Părinți și scriitori bisericești», «Biblioteca teologică», «Filocalia». O bună parte din cărțile și titlurile publicate recent sînt focalizate asupra istoriei, culturii și spiritualității Bisericii române. Autorii acestei literaturi, în majoritatea lor, fac parte din generația precedentă, dar nu lipsesc nici autori din generația mai tînă. Dorința patriarhului Iustin a fost ca gîndirea teologică română actuală, nelipsită de autori de creație și de originalitate, să fie prezentă mai intens în concertul teologiei europene și ecumenice.

Să-mi fie permis să exprim aici un cuvînt personal de profundă recunoștință față de memoria patriarhului Iustin, care a încurajat și a înfrumusețat cu mare bucurie publicarea în 1981 a *Dicționarului de teologie ortodoxă*. Același omagiu și din partea studenților săi de la cursurile de licență și doctorat din anii 1950—1956, care nu vor uita niciodată că el a fost unul dintre cei care au adus prestigiul academic al Universității din București în contextul Institutului Teologic, integrat, după 1948, în structura Patriarhiei Române.

Patriarhul Iustin a cunoscut foarte bine termenii în care Biserica Ortodoxă s-a angajat în România în «apostolatul social» începînd cu anii 1945—1946. Mai mult, ca patriarh, el a respectat cu rigoare acest cadru pastoral național. Pe de o parte, cu facultatea sa de a citi istoria în mod realist, el a înțeles perfect care este întinderea misionară și socială a Bisericii în noua situație politică ; de aceea, n-a creat expectative care să frustreze pe credincioși, nici n-a început proiecte sortite să rămînă neterminate. Pe de altă parte, el a avut o încredere nedesmințită în credința poporului cărui a rămas fidel pînă la capăt.

În diferite perioade istorice apar în viața Bisericii nu numai probleme și nevoi specifice, ci și harisme felurite. Patriarhul Iustin n-a căutat nici a se confunda, nici a rivaliza cu predecesorii săi. El a vrut să fie el însuși, cu personalitatea și harisma lui particulară. Iar vocația lui a fost aceea de a ține Biserica Ortodoxă cît mai credibilă în fața poporului român, de a o menține pe calea fidelității față de acest popor cu care are angajamente spirituale vechi și noi.

FUNERALIILE PATRIARHULUI DR. IUSTIN MOISESCU

Prin nepătrunsa rînduială a Proniei cerești, în ziua de joi 31 iulie 1986, la orele 4,00 dimineața, a trecut la cele veșnice fericitul întru poimenire Iustin, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. A închis ochii, pentru totdeauna, la spital, după o scurtă și grea suferință, care îi slăbisese puterile și îi ostoise strădania vieții.

Cînd știrea despre adormirea în Domnul a Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române a străbătut prin faptul zilei capitala și tot cuprinsul țării, s-a pornit de pretutindeni glas de durere pentru moartea sa. Clopotele bisericilor au răsunat prelung, chemîndu-i pe dreptcredincioși la priveghere și rugăciune pentru acela care le-a fost învățător și arhieru părinte duhovnicesc și patriarh.

În aceeași zi, la Palatul patriarhal a avut loc, sub președinția Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, care a preluat, potrivit prevederilor statutare, îndatorirea de Locțiitor de patriarh, o constătuire sinodală care a hotărît măsurile în legătură cu organizarea funeraliilor, precum și componența Comisiei sinodale pentru slujba înmormîntării: Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, Înalt Prea Sfințitul Antonie, Mitropolitul Ardealului, Înalt Prea Sfințitul Nestor, Mitropolitul Olteniei, Înalt Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul Banatului, Prea Sfințitul Nifon Ploieșteanul, Episcop-vicar Patriarhal, și Prea Sfințitul Roman Ialomîțeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Durerea firească pentru pierderea părintelui duhovnicesc se cădea a fi cuprinsă în cuvînt și înfățișată după cuviință obștei noastre creștinești, fiind o datorie de suflet nu numai față de memoria celui care a fost al patrulea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, ci și de cinstire a unei munci închinată fără preget altarului și neamului românesc, prin slujire sfințită și neostenită trudă cărturărească.

Ca urmare, Comisia sinodală a făcut cunoscută plecarea pe cărările veșniciei a patriarhului Iustin, prin următoarea consemnare în Condica Palatului patriarhal, care a apărut, a doua zi, și în presă :

«Sinodul Bisericii Ortodoxe Române anunță cu profundă mîhnire înțetarea din viață a patriarhului Iustin Moiescu.

Născut la 5 martie 1910, în comuna Albești, județul Argeș, și-a făcut studiile la Seminarul Teologic din Cîmpulung Muscel, după care a absolvit cu calificative excepționale Facultatea de Teologie a Universității din Atena, unde a obținut, apoi, și titlul de doctor în teologie.

După o carieră strălucită de profesor la înalte școli de învățămînt teologic din țară și din străinătate, a fost ales în anul 1956 mitropolit al Ardealului. Din 1957 pînă în 1977 a fost mitropolit al Moldovei și Sucevei. La 19 iunie 1977 a fost ales patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

In cli.
si legile f
ta:te create
Lucit exer:
pentru fãu
bornic pro
moastră și
înțelegere
gres și pro.

In relc
Justin Moi
Cultelor la
viață, la p
care între f

Patriar
nare Națic
Consiliul N

Prin în
todoxă Ro
un înflăcăr
jirii Biserici

Cerem
Bucureștii, i

Totode
române de
mondiale.

In hol
doliat al c
doleanțe, i

Se cuv
Sfințitului
triarh, care
patriarh lu
luat pentru

Respor
mîntării a
vicar patriar

A dou
lomîțeanul,
preună cu

În climatul de deplină libertate religioasă garantat de Constituția și legile țării, patriarhul Iustin Moisescu a desfășurat o vastă activitate creatoare, animată de nobile sentimente patriotice, oferind un strălucit exemplu de implicare în strădanile poporului, al cărui fiu a fost, pentru făurirea României noi, moderne și independente. A fost un statornic promotor al bunelor raporturi ecumenice între Cultele din țara noastră și a contribuit la asigurarea climatului de respect reciproc și înțelegere între acestea, în vederea sprijinirii efortului general de progres și prosperitate al poporului nostru.

În relațiile internaționale ale Bisericii Ortodoxe Române, patriarhul Iustin Moisescu a militat consecvent pentru sporirea aportului tuturor Cultelor la apărarea bunului cel mai de preț al omului — dreptul la viață, la pace, pentru statornicirea unor relații de înțelegere și cooperare între popoare.

Patriarhul Iustin Moisescu a fost din 1961 deputat în Marea Adunare Națională în toate legislaturile. A fost, de asemenea, membru în Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Prin încetarea din viață a patriarhului Iustin Moisescu, Biserica Ortodoxă Română și Cultele din țara noastră pierd un ilustru ierarh și un înflăcărat patriot care și-a dedicat tot talentul și strădanile sale slujirii Bisericii și poporului cărui i-a aparținut.

Ceremonia înmormântării va avea loc în Catedrala patriarhală din București, duminică 3 august, orele 11,00».

Totodată, au fost anunțate, prin telegrame, comunitățile ortodoxe române de peste hotare, Bisericile ortodoxe surori, organizațiile creștine mondiale.

În holul Palatului patriarhal, îmbrăcat în negru, sub portretul îndoliat al celui care a fost patriarhul Iustin s-a deschis o carte de condoleanțe, iar seara, în Catedrală, s-a săvârșit un trisaghion.

Se cuvine să însemnăm, aici, aleasa purtare de grijă a Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, care a cinstit în chip deosebit marea personalitate a răposatului patriarh Iustin, prin îndrumările pe care le-a dat și prin măsurile ce a luat pentru aplicarea hotărârilor sinodale privind slujba de înmormântare.

Responsabilitatea desfășurării ceremoniei funerare în ziua înmormântării a fost încredințată Prea Sfințitului Nifon Ploieșteanul, Episcop-vicar patriarhal.

Depunerea sicriului cu rămășițele pămîntești în Catedrala Patriarhală

A doua zi, vineri 1 august, la orele 18,00, Prea Sfințitul Roman Ialomițeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, a îngrijit, împreună cu câțiva duhovnici, de s-au făcut toate cele de trebuință, după

pravila călugărească, apoi, au îmbrăcat trupul fericitului adormit cu sfintele odăjdii, l-au așezat în sicriu și, cu mașina mortuară, l-au adus la Catedrala patriarhală.

Pe soalea din fața bisericii se aflau II.PP.SS. Mitropoliți, îmbrăcați în epitrahil și omofor, înconjurați de preoții și diaconii Catedralei, învesmîntați după cuviință.

Purtat pe umeri de preoți și călugări, sicriul cu rămășițele pămîntesti ale patriarhului Iustin a fost așezat în mijlocul bisericii, pe un catafalc îmbrăcat în zăbranic negru. De jur împrejur s-au pus sfeșnice cu luminări și ghivece mari cu flori, iar la capul defunctului o candelă aprinsă. Patru preoți s-au rînduit să facă de strajă lângă sicriu, iar altul a început să citească stîlpii și catismele rînduite de Biserică în asemenea împrejurări.

În aceeași seară, Înalt Prea Sfințitul Antonie, Mitropolitul Ardealului, Înalt Prea Sfințitul Nestor, Mitropolitul Olteniei, Înalt Prea Sfințitul Nicolae, Mitropolitul Banatului, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Adrian, al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, Prea Sfințitul Vasile, Episcopul Oradiei, și Prea Sfințitul Roman Ialomițeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, sub protia Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, au oficiat o panihidă. Erau de față membrii familiei defunctului, consilierii ai Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor, profesori de teologie, protolerei din capitală, preoți și călugări, numeroși credincioși.

După slujbă s-au prezentat condoleanțe familiei.

Șiruri de credincioși au trecut, apoi, prin fața catafalcului, luîndu-și rămas bun de la cel ce a fost patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, slujitor convins al altarului și patriot luminat.

În biserică se aud, prohodirea călugărițelor și rugăciunile rostite de preotul de rînd. În partea dreaptă a pronaosului, alături de mormintele patriarhilor Miron și Nicodim, va fi mormîntul.

Clopotul cel mare al Catedralei, mărturisindu-și parcă durerea, se tîngie neîncetat, vestind mulțimii că înflistătătorul Bisericii Ortodoxe Române și-a încetat viețuirea pe acest pămînt. Din turlele bisericilor răspund, ca picăturile de lacrimi, dangăte prelungi, care se împletesc cu litanile preoților și urcă spre boltele țării, către Părintele luminilor.

Zi și noapte s-a privegheat lângă sicriul celui adormit.

La catafalc au străjuit în permanență familia și rudele apropiate ale defunctului patriarh Iustin.

Simbăți
le arhiere
nștiri nesfri
entru a ad
nt rugăciun
În acești
nască la S
eminariilor
arite de pe
Mișcăto
șilor și M
omnul a p
obvind în
dihnească :
Au ven
membrii Co
Arhiepiscop
După ar
nt cărturar
stitutului
Au veni
Bisericii Ort
elor din fa
P. S. Ep
ano-Catoli
P. S. Ep
o-Catolice
Eminent
Luterană C./
Eminent
că Luteran
Eminent
Cluj-Napoca
Eminent
Oradea ;
Eminent
Cluj-Napoca
I. P. S. I
Vechi Brăila
Arhim.
București ;
Pr. Vica
Timișoara ;
Ing. T I
evreiești din

**Sosirea delegațiilor
din țară și a oaspeților de peste hotare**

Simbătă 2 august, dimineața, s-a săvârșit Utrenia și Sfânta Liturghie arhierescă, iar după amiaza, slujba Vecerniei. După slujbă, pe cînd tîrziu nesfîrșite de credincioși se perîndau în tăcere pe lingă catafalca pentru a aduce un ultim omagiu fericitului lor arhipăstor, prooții au făcut rugăciunile obișnuite, iar călugării și călugărițele au citit Psaltirea.

În acest timp, o dată cu membrii Sfîntului Sinod, au început să sosesc la Sf. Patriarhie delegații eparhiilor din țară, ai Institutelor și Seminarilor Teologice, protoiereii din Arhiepiscopia Bucureștilor, călugărițe de pe la diferite mînăstiri.

Mișcătoare a fost sosirea stareților și a starețelor din Arhiepiscopia Vaslui și Mitropolia Moldovei și Sucevei, unde fericitul adormit întru Domnul a păstorit vreme de douăzeci de ani. Plecîndu-și genunchii și abovînd în rugăciune, ei l-au implorat pe milostivul Dumnezeu să-i odihnească sufletul în pace și să-l așeze în ceata dreptilor.

Au venit să aducă prinosul lor de recunoștință patriarhului Iustin, membrii Consiliului Național Bisericesc și ai Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

După amiază, întru smerită aducere aminte a celui care a fost erudit cărturar și distins profesor de Teologie, cadrele didactice și studenții Institutului Teologic din București au făcut de gardă la catafalca.

Au venit, de asemenea, să aducă un ultim omagiu Intîistătorului Bisericii Ortodoxe Române, următorii conducători și reprezentanți ai Culeștilor din țară :

P. S. Episcop Ioan Robu — conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București ;

P. S. Episcop Jakob Antal — conducătorul, Episcopiei Romano-Catolice din Alba Iulia ;

Eminența Sa Episcop Albert Klein — Biserica Evanghelică Luterană C.A. Sibiu ;

Eminența Sa Episcop Paul Szedressy — Biserica Evanghelică Luterană S.P. Cluj-Napoca ;

Eminența Sa Episcop Gyula Naghy — Eparhia Reformată Cluj-Napoca ;

Eminența Sa Episcop Laszlo Papp — Eparhia Reformată Oradea ;

Eminența Sa Episcop Kovacs Lajos — Biserica Unitariană Cluj-Napoca ;

I. P. S. Mitropolit Ioasa Timofei — Biserica Creștină de Rit Vechi Brăila ;

Arhim. Zareh Baronian — Biserica Armeano-Gregoriană București ;

Pr. Vicar Marcovici Vladimir — Vicariatul ortodox sîrb Timișoara ;

Ing. Theodor Blumenfield — președintele Comunității evreiești din București ;

Prim Rabin Ernest Neuman — Comunitatea evreiască din Timișoara;

Acad. prof. Nicolae Cajal și Prof. Marcel Saragea — membri în comitetul de conducere al Federației comunităților evreiesc din R. S. România;

Pastor Ioan Bunaciu — directorul Seminarului Teologic al Cultului Creștin Baptist;

Dl. Dumitru Popa — președintele Cultului Creștin Adventist de Ziua a Șaptea;

Pastor Alexie Vamvu — membru în consiliul de conducere al Cultului Creștin Penticostal;

Dl. Meliton Lazarovici — prim delegat al Cultului Creștin după Evanghelie;

În cursul aceleiași zile au sosit la București, pentru a participa la funeraliile patriarhului Iustin, următoarele delegații de peste hotare:

Prea Fericirea Sa Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, însoțit de Pr. Anton Vilceanov și de Pr. Radoslav Neicov, parohul comunității ortodoxe bulgare din București;

I. P. S. Mitropolit Bartolomeu de Philadelphia, din partea Patriarhiei Ecumenice;

I. P. S. Mitropolit Juvenalie de Krutički și Kolomna și Pr. Nicolae Diszkowsky, din partea Bisericii Ortodoxe Ruse;

I. P. S. Mitropolit Pantelimon de Corint și I. P. S. Mitropolit Teophilos de Megalopolis, din partea Bisericii Ortodoxe a Greciei;

Pr. Nicola Apostola, secretar eparhial și reprezentant al I. P. S. Arhiepiscop Victorin al Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române în America și Canada;

P. S. Episcop Germain de Saint Denis și Dl. consilier Ponsoy Emmanuel, din partea Bisericii Ortodoxe Catolice din Franța;

Rev. John Sherwood, de la capela anglicană din București, din partea Bisericii Anglicane;

Mgr. Meking Basil și Rev. Daucourt Gérard, din partea Secretariatului pentru unitatea creștinilor de la Vatican;

Dl. Glen Garfield Williams, secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene;

I. P. S. Mitropolit Pancratie de Stara Zagora, vicepreședinte al Conferinței Creștine pentru Pace.

Depunerea coroanelor de flori și prezentarea de condoleanțe

Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și familiei defunctului le-au fost prezentate condoleanțe, iar la catafalcul patriarhului Iustin au fost depuse numeroase coroane, jerbe și buchete de flori.

Ca semn de aleasă cinstire a personalității celui decedat, din partea Domnului NICOLAE CEAUȘESCU, președintele Republicii Socialiste România, s-a depus o coroană de flori cu panglică tricoloră.

În numele președintelui Republicii Socialiste România, Domnului Nicolae Ceaușescu, al Consiliului de Stat, Guvernului, Frontului Demo-

ției și U

onsiliului I

S-au m

rontului I

Comitetulu

In Cart

le Organi

președinte

Pe ban

ului Sinod

de dragost

In Cart

ustin, patr

ai», au ser

esc și ai C

Adminis

Teologie, p

eroși creș

Pe lâng

ni, Institut

Teologice c

coroane de

nești, Su:

orlta.

Membr

ră au ser

ă familiei c

O coro

S. Româ

Ambas

de flori.

De ase

Argentinei,

ului, și în

curești.

Dumini

Palatul pat

patriarhul I

— Mei

Teoctist, M

I. P. S. A

ropolitul C

Anti m, A

hieiscopul

al Arhiepiscop

ratiei și Unității Socialiste, Dl. *Gheorghe Rădulescu*, vicepreședintele al Consiliului de Stat, a prezentat condoleanțe.

S-au mai depus coroane de flori din partea Consiliului Național al Proletului Democrației și Unității Socialiste, Departamentului Cultelor, Comitetului Național pentru Apărarea Păcii.

În Cartea de condoleanțe au semnat Dl. *Constantin Arseni*, președintele Organizației Democrației și Unității Socialiste și Dl. *Ion Cumpănașu*, președintele Departamentului Cultelor.

Pe banderola ce însoțea coroana de flori depusă din partea Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române se putea citi: «*Pios omagiu de dragoste și aleasă cinstire*».

În Cartea de condoleanțe, sub textul: «În memoria părintelui nostru *Iustin*, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Veșnică va fi pomenirea lui», au semnat membrii Sfintului Sinod, ai Consiliului Național Bisericesc și ai Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, consilierii ai Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor, profesori de Teologie, protoierei, preoți, stareți și starețe de minăstiri, precum și numeroși credincioși.

Pe lângă Centrele eparhiale, Administrația Patriarhală, Casa de Pensii, Institutul Biblic și de Misiune, protoierii din capitală, Institutetele Teologice din București și Sibiu, Seminariile Teologice, au mai depus coroane de flori obștile minăstirilor Cernica, Căldărușani, Pasărea, Țigănești, Suzana, Ghighiu, Zamfira, Techirghiol, Ciorogirla, Dealu și Vișorlta.

Membrii delegațiilor de peste hotare și conducătorii Cultelor din țară au semnat în Cartea de condoleanțe și au exprimat, Sfintului Sinod și familiei defunctului, compasiunea pentru greaua pierdere suferită.

O coroană de flori a depus și Federația comunităților evreiești din R. S. România.

Ambasada Greciei și Ambasada Pakistanului au depus câte o coroană de flori.

De asemenea, în Cartea de condoleanțe au mai semnat ambasadorii Argentinei, Ecuadorului, Olandei, Libanului, S.U.A., Israelului, Pakistanului, și însărcinatul cu afaceri al Ambasadei Republicii Franceze la București.

Adunarea solemnă de doliu de la Palatul Patriarhal

Duminică 3 august, la orele 9,00, a avut loc în sala sinodală de la Palatul patriarhal o adunare de pomenire a adormitului întru Domnul patriarhul *Iustin*, la care au luat parte:

— Membrii Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române: I. P. S. *Teoctist*, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh; I. P. S. *Antonie*, Mitropolitul Ardealului; I. P. S. *Nestor*, Mitropolitul Olteniei; I. P. S. *Nicolae*, Mitropolitul Banatului; I. P. S. *Antim*, Arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos; I. P. S. *Teofil*, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului; I. P. S. Arhiepiscop *Adrian*, al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occiden-

tală; P. S. Episcop Gherasim al Rimnicului și Argeșului; P. S. Episcop Epifanie al Buzăului; P. S. Episcop Eftimie al Romanului și Hușilor; P. S. Episcop Emilian, de Alba Iulia; P. S. Episcop Timotei al Aradului; P. S. Episcop Vasile al Orădiei; P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal; P. S. Episcop Vasile Tirgovișteanul, vicar patriarhal; P. S. Roman Ialomiteanul, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; P. S. Episcop-vicar Pimen Suceveanul al Arhiepiscopiei Iașilor; P. S. Episcop-vicar Damaschin Severineanul, al Arhiepiscopiei Craiovei; P. S. Episcop-vicar Lucian Tomitanul, al Arhiepiscopiei Tomistului și Dunării de Jos; P. S. Episcop-vicar Justinian Maramureșanul, al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului; P. S. Calinic Argeșanul, Arhieru-vicar al Episcopiei Rimnicului și Argeșului; P. S. Gherasim Hunedoreanul, Arhieru-vicar al Episcopiei Aradului; P. S. Ioachim Vasluiianul, Arhieru-vicar al Episcopiei Romanului și Hușilor;

- membrii Consiliului Național Bisericesc;
- membrii Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor;
- consilieri ai Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor;
- delegați ai Institutelor și Seminarilor teologice;
- protoierei din Arhiepiscopia Bucureștilor;
- stareții și starețele minăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor și Arhiepiscopia Iașilor;

Au mai participat:

- delegații Bisericilor Ortodoxe surori;
- reprezentanți ai Bisericilor neortodoxe și ai unor organizații religioase internaționale;
- conducătorii Cultelor din țară.

Au fost de față Dl. Gheorghe Rădulescu, vicepreședinte al Consiliului de Stat, Dl. Constantin Arseni, președintele Organizației Democrației și Unității Socialiste, Dl. Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor, reprezentanți ai Comitetului Național pentru Apărarea Păcii și ai Consiliului popular al Capitalei.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, care, după ce a precizat scopul adunării, constînd în aducerea unui ultim omagiu celui decedat, a salutat prezența distinșilor reprezentanți ai conducerii statului, a oaspeților de peste hotare, precum și a șefilor de Culte din țară.

La propunerea Înalt Prea Sfinției Sale, întreaga asistență a păstrat un moment de reculegere în memoria celui care a fost Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române.

Evocînd personalitatea defunctului și subliniînd contribuția de seamă pe care a adus-o la sprijinirea efortului general de progres și prosperitate al întregii națiuni, la afirmarea tot mai puternică a unității poporului în lupta pentru edificarea României noi, libere și independente, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, a reliefat, totodată, activitatea patriarhului Iustin în fruntea Bisericii Ortodoxe Române, desfășurată în climatul de deplină

VORBI

Exprii
profunda
tea Consii
din țara n
litul Mold
cerea stat
Ortodoxă
scumpei n
departe st

În co
dovei și S
tului Ant
al Biseri
menirea r

P. S. Libertate religioasă instaurată în țara noastră, în care s-a afirmat ca un
 Români exemplu de implicare patriotică în viața și aspirațiile de pace și
 disconfort bunăstare ale poporului român.

P. S. Evidențiind, apoi, greaua pierdere suferită de Biserica Ortodoxă
 și Biserica Română prin trecerea la cele veșnice a patriarhului Iustin, precum și
 că din cauza înfrângerea pe care a provocat-o în sufletele tuturor, Înalt Prea
 Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh,
 a citit Scrisoarea de condoleanțe primită din partea Consiliului de Stat.

VORBEȘTE ÎNALT PREA SFÎNȚITUL MITROPOLIT TEOCTIST AL MOLDOVEI
 ȘI SUCEVEI, LOCTIITOR DE PATRIARH

Exprimînd, în numele Sfîntului Sinod, al clerului și al credincioșilor,
 profunda recunoștință pentru Scrisoarea de condoleanțe primită din par-
 tea Consiliului de Stat, care a adus în inimile întregii obști ortodoxe
 din țara noastră o vie mîngiere, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropo-
 litul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, a încredințat con-
 ducerea statului, pe Domnul președinte Nicolae Ceaușescu, că Biserica
 Ortodoxă Română va continua să slujească, cu toate puterile, ridicarea
 scumpei noastre patrii pe noi trepte de civilizație și progres, ducînd mai
 departe strădaniile regretatului patriarh Iustin.

*

În continuare, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Mol-
 dovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, a dat cuvîntul Înalt Prea Sfinți-
 tului Antonie, Mitropolitul Ardealului, care, în numele Sfîntului Sinod
 al Bisericii Ortodoxe Române, a rostit următorul panegiric întru po-
 menirea răposatului patriarh Iustin :

Intristată asistență,

Cel de al patrulea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, dr. Iustin Moisescu, după o activitate prestigioasă ca dascăl de Teologie la universitățile din Varșovia, Suceava și București, după o scurtă trecere prin Sibiu, ca mitropolit al Ardealului, și, apoi, după o îndelungată osteneală, de peste douăzeci de ani, ca mitropolit al Moldovei și Sucevei, a fost

I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, vorbind la adunarea de doliu din Palatul patriarhal

chemat în fruntea Bisericii Ortodoxe Române la 12 iunie 1977, pe care a păstorit-o timp de nouă ani, și din fruntea căreia pleacă astăzi, binecuvîntat de ani îndelungați și de o glorie care, fără îndoială, i-a dat mîngîierea unui «sfinșit creștinesc», cu încredințarea, în conștiința sa, că «lupta cea bună s-a luptat» și că strădaniile i-au fost incununate, peste tot și în toată vremea, cu roade bogate și folositoare Bisericii stră-bune și Patriei.

A încerca, aici, o închegare a biografiei sale, începînd cu studiile strălucite făcute în Grecia și în Franța, de unde s-a întors cu licență și doctorat, și a o continua cu opera scrisă, la care ar trebui să adăugăm neapărat și vocația sa deosebită de restaurator de biserici și minăstiri, ar însemna să ne lansăm într-o lungă înșirare de titluri de cărți și de locuri înnoite, fapte pe care un biograf anume le va aduna fără îndoială și le va lăsa judecății istoriei, care îi va fixa, adormitului de astăzi, pentru veșnicie, locul precis și definitiv în conștiința urmașilor și a istoriei Bisericii Ortodoxe Române. Din acest punct de vedere, putem spune cu toată încrederea că patriarhul Iustin «n-a murit, ci doarme», pentru

prezență
vorbin
ele, cu
să tră
s-au în
au știu
Eu aș f
și ac
prind
nu mu
S-a dăi
egalat
dintr
ască, în
orală, în t
sădițiilor.
sigență ce
ova și a t
-le în ce
numărul
dreaptă
le față, de
ginerii cu
ehnic, la
Cetățuia
amele mc
at totul, p
altora, dec
despre care
lucrat cu
Ecumenic
lecte.

Citeva
cu multe c
cel care as
Experi
a program
devină pre
din trecut,
pundă nev
întreg corp
recrutat di
Pastor
viața parol
exacte a t
la cursuri
vate, ca pe
curent cu
cinci tipog

Prezența lui în amintirea noastră și în a urmașilor va fi permanent vorbindu-ne prin tot ce a făcut și prin toate cele în care și-a înscris ideile, cultura, talentul și inteligența. Căci nu mor decât cei care n-au știut să trăiască, cei care n-au trăit pentru nimic și pentru nimeni, cei care s-au îngropat o dată cu talentul care li s-a dat și pe care n-au vrut să-l înmulțească.

Eu aș încerca să-i conturez, cu acest prilej, doar câteva din aspectele activității sale, care îl înscrisu printre nemuritori și, mai ales, să prind trăsăturile sufletești care l-au făcut să fie stimat și iubit, așa cum nu mulți din tagma noastră au putut fi.

S-a dăruit Bisericii Ortodoxe Române cu credință și cu pasiune, virtuți egale de o intuiție și o pricepere aproape neverosimilă, în domeniul dintre cele mai variate: în teologie, în artă și arhitectura bisericească, în probleme de proiectare și de execuție, în pedagogie și pastorală, în tipărituri și în grafică, în iubirea trecutului și în actualizarea tradițiilor. Stau mărturie despre aceasta cărțile pe care le-a scris cu o exigență care nu îngăduie aproximația, restaurarea minărilor din Moldova și a unora din Muntenia, cărora le-a dat o viață nouă, rectificându-le în cel mai adevărat înțeles al cuvântului, pe unele din temelie, și numărul lor n-a fost mic, precum știe astăzi o lume întreagă care se îndreaptă spre aceste tezaure ale Moldovei și Bucovinei. Eram insumi de față, de multe ori, ca ucenic foarte tânăr, când își uimea arhitectii și inginerii cu soluții absolut noi, originale și valabile din punct de vedere tehnic, la Voroneț, la Putna, la Moldovița, la Sucevița, la Dragomirna, la Cetățuia, la Rișca, la Neamțu, la Secu... și cu aceasta n-am epuizat numele monumentelor bisericesti în care, prezent personal, a determinat totul, până în cele mai mici amănunte. Nu accepta ușor proiectele altora, decât atunci când răspundeau exact intențiilor și intuițiilor sale, despre care i se dusese vestea unei oarecare infalibilități. Cei care au lucrat cu dînsul la proiectarea noului Institut Teologic și a Centrului Ecumenic din București, știu bine de câte ori au trebuit să refacă proiectele.

Cîteva generații, de acum încolo, se vor putea odihni în legătură cu multe din minăstirile și bisericile pentru care și-a sacrificat odihna cel care astăzi ne părăsește.

Experiența de profesor l-a făcut imbatabil și în probleme de stabilire a programelor didactice, menite să-i pregătească pe cei care doresc să devină preoți. A schimbat multe accente față de învățămîntul teologic din trecut, aducînd la zi metodele de pregătire a preoților, care să răspundă nevoilor vremii noastre și problemelor ei. Cu prea puține excepții, întreg corpul profesoral al Institutelor și al Seminarilor Teologice a fost recrutat dintre tinerii trimiși de Biserică la studii peste hotare.

Pastorală, mai ales, a fost într-una adaptată situațiilor noi ivite în viața parohiilor, patriarhul Iustin făcînd mereu dovada unei cunoașteri exacte a terenului și chemînd pe preoți, ori de câte ori a fost nevoie, la cursuri de reciclare, pentru care au sugerat programe analitice adecvate, ca pentru niște medici de școală mai veche care trebuiau puși la curent cu medicamente și metode terapeutice noi. Cele 13 edituri și cele cinci tipografii eparhiale, au lucrat și lucrează din plin. Patriarhul Iustin,

urmînd propriul său exemplu, a știut mereu să dea de lucru oamenilor colaboratorilor, preoților, știind că cine nu merge înainte, nu stă nicăieri, măcar pe loc, ci dă înapoi.

Reînnoind tradiția teologică ortodoxă, a inițiat, cu concursul celor mai apropiați colaboratori și cunoscători ai limbilor clasice, traducere în românește a surselor care, de cele mai multe ori, se preluau din intermediere occidentale. E vorba de colecția de traduceri din Sfinții Părinți, de dînsul inițiată. Ortodoxia românească și-a întinerit, astfel, izvoarele și a oferit teologilor români noi posibilități, în confruntările ecumenice, inițiate în secolul nostru. E de presupus că ideea acestei colecții i-a venit patriarhului Iustin tocmai în legătură cu aceste confruntări de după al doilea război mondial, în care a reprezentat Biserica Ortodoxă Română printre cei dintii, dacă nu chiar cel dintii. Aproape toți dintre noi, am zice, de la dînsul am învățat «meseria» ecumenică, pe care ne-a predat-o cu generozitate și metodă. Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace, Conferințele pentru pregătirea Sfințului și Marelui Sinod ortodox, dialogurile bilaterale, toate și-l vor aminti ca pe un ctitor, și pe bună dreptate.

A ajuns patriarh la vîrstă matură, după ce acumulasese multă experiență și, alături de patriarhul Justinian, ca prim sfetnic al său și vicepreședinte al Sfințului Sinod, situase Biserica în condițiile sociale și politice noi din țara noastră, de după cel de-al doilea război mondial. Într-o înțelegere perfectă cu membrii Sf. Sinod, cu întreaga preoțime și cu toți credincioșii, a găsit o largă audiență la conducerea de stat, dovedindu-se din ambele părți dorința de cooperare pentru refacerea țării și propășirea ei. Experiența românească în acest domeniu poate fi fără îndoială un exemplu pentru multe Biserici și o încurajare că, în condiții de respect reciproc, de respectare a legilor și de angajare alături de popor pentru făurirea unei vieți mai fericite și pe pămînt, Biserica poate coexista cu statul socialist.

Înțelegînd, printre cei dintii, că aceasta este calea Bisericii, rămî-nînd fidelă învățăturii și tradițiilor sale, dar fiind sensibil și la noua care se instala cu forță revoluționară în lumea noastră, patriarhul Iustin n-a ezitat să angajeze Biserica pe acest drum, dînd el însuși cel dintii exemplu. A fost ales și a acceptat să fie membru în Marea Adunare Națională, calitate pe care și-a menținut-o pînă în ultima zi a vieții. În decursul anilor și-a spus acolo cuvîntul, dovedind însuflețire patriotică și implicare în procesul de dezvoltare a țării. Tot printre cei dintii a dat și altora exemplul angajării Bisericii și a angajării personale în Frontul Democrației și Unității Socialiste, răspunzînd cu recunoștință chemării conducătorului nostru de a pune umărul la tot ceea ce se face bun și de folos poporului, activitate de la care Biserica n-a fost exclusă, ci, dimpotrivă, a fost chemată, recunoscîndu-i-se potențele și acele contribuții pe care, de pe poziția sa, le poate aduce binelui obștesc și, mai ales, păcii între popoare. Patriarhul Iustin a fost de la început membru în Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste și cuvîntul său era întotdeauna ascultat cu interes. El își afirma, în felul acesta, nu numai convingerile sale, ci și ale Bisericii, izvorînd din in-

tura
ntu că
nativ

Și da
Cașescu
tărilor ș
patriarhul
Cașescu

din par
și de
Bisericii
regret, iau
adunare
pedinte al
pedinte al
mentului

Așa s
total di

rită de ce.
Culte
realist, ca
credinței

Așa s
total difer
de cea a
Culte în
alist, care
credinței

Și ac
multor pr
care, astă
și a nu cu
și a înțe
lege pres
onestitate

Patri
situaie a
a fost și n
în sociali
culare, su
lizări car
mirat de
siderații,
întotdeau
în seamă
nu-i inter
și încrez
care s-a
toate bise

stătura ei, pe care știa mai bine decât oricare altul s-o interpreteze, pentru că a fost ani de zile profesor de exegeză biblică. Cuvîntul său era formativ pentru întreaga Biserică.

Și dacă statul nostru, prin președintele său, Domnul Nicolae Ceaușescu, a spus de multe ori că modelul românesc de conviețuire al Cultelor și al naționalităților cu socialismul, poate fi dat drept exemplu, Patriarhul Iustin care a avut o mare admirație față de președintele el, izvorînd din partea Bisericii. Dovada respectului de care s-a bucurat, la rîndul său, și defunctul, o constituie și faptul că președintele țării a trimis Bisericii noastre, cu prilejul tristului eveniment, o telegramă de adînc regret, iar o altă dovadă, tot atît de grăitoare, este prezența la această adunare solemnă de doliu a Domnului Gheorghe Rădulescu, vicepreședinte al Consiliului de Stat și a Domnului Constantin Arseni, vicepreședinte al F.D.U.S., și a Domnului Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor.

Așa se explică, de altfel, faptul că, într-o societate cu totul nouă și total diferită de cea de dinainte de război, profesînd o ideologie diferită de cea a Bisericii, într-un regim socialist, Biserica Ortodoxă Română și Cultele în general, au găsit împreună cu statul acest modus vivendi realist, care asigură credincioșilor drepturile fundamentale la practicarea credinței și exercitarea cultului.

Așa se explică, de altfel, faptul că, într-o societate cu totul nouă și total diferită de cea de dinainte de război, profesînd o ideologie diferită de cea a Bisericii, într-un regim socialist, Biserica Ortodoxă Română și Cultele în general, au găsit împreună cu statul acest modus vivendi realist, care asigură credincioșilor drepturile fundamentale la practicarea credinței și exercitarea cultului.

Și acest lucru e cu atît mai important cu cît el s-a petrecut în ciuda multor pronosticuri negative din timpurile de început și în ciuda celor care, astăzi, monologînd pe unde din afara țării, se prefac a nu înțelege și a nu crede că lucrurile se petrec într-adevăr așa. Dar, dacă ar crede și ar înțelege, cum și-ar mai justifica existența acolo? Și-apoi, a înțelege presupune inteligență, oarecare efort și, mai presus de toate, onestitate.

Patriarhul Iustin a contribuit mult, esențial, la deschiderea căilor de situație a Bisericii în condițiile noi la care ne-am referit. Multă lume a fost și mai este încă preocupată în Apus de locul și viitorul Bisericii în socialism. Se vehiculează temeri și se fac adesea din nimicuri particulare, survenite din cauze cu totul din afara sferei religioase, generalizări care prevestesc catastrofe și bănuiesc persecuții! Multă lume s-a mirat de ce patriarhul Iustin n-a luat niciodată în serios asemenea considerații, și nu le-a replicat celor ce le proferau. De fapt a explicat întotdeauna celor ce doreau cu adevărat să se lumineze. Nu-i lua însă în seamă pe cei pe care îi știa că nu au urechi de auzit și că în fond nu-i interesa decât ceea ce spuneau ei. El și-a continuat, sigur pe sine și încrezător în înțelepciunea conducătorilor statului nostru, drumul pe care s-a angajat de la început și care s-a putut verifica permanent: toate bisericile deschise și cu preoți slujitori; școli teologice suficiente

pentru asigurarea generației viitoare de preoți; presă teologică de înaltă ținută și cercetare de specialitate de mare erudiție; asigurarea materială a clerului; case de odihnă și sanatorii; pensii și loc de cinste în societate; toate acestea asigurate prin legi și în fapt.

El a considerat, și pe bună dreptate, că își face datoria de Păstor bun și noi toți am știut că este așa. Toate aceste dovezi, enumerate mai sus, au fost mereu și mai sînt și azi ușor controlabile de către oricine, și știm toți cu certitudine că în permanență conștiința lui a fost împăcată.

A fost o personalitate de prim rang, de o structură cum rar se întîlnesc. Ca orice om cu adevărat inteligent, nu refuza umorul, dar structura lui intimă era alcătuită dintr-un eșafodaj de oțel. Simțea de îndată în el, pe omul cu care nu te puteai juca, pe care nu-l puteai întoarce cum ai fi vrut, pe care îl convingeai greu. Dialogul cu el nu era comod, pentru că nu-și îngăduia să greșească, sau să fie îndrumat pe o cale din care să rezulte o greșeală, ori îndepărtate consecințe nedorite. Dar era deschis oricăror sugestii și, cînd nu te mai așteptai, după ce te-a întors pe toate fețele și-ți credeași partida pierdută și referatul respins, deodată își însușea ceea ce păruse a fi refuz fără drept de apel. Însemna că și-a format convingerea că totul era în ordine și că lipseau capcanele.

Era în general linear. Cei care îl cunoșteau îi puteau bănuși dinainte reacțiile. Și era așa pentru că opera cu principii și legi care îi erau cunoscute și interlocutorului. Dar uneori găsea în el resurse și pentru soluții care altora nu le-ar fi trecut prin gînd niciodată. De aceea i s-ar atribui, uneori, și nu fără temeii, și hotărîri care veneau în contradicție chiar cu logica sa de fier și cu spiritul său legalist. Aceasta se întîmpla cînd ieșea din limanul cunoscut de toți, și oferea surpriza unei soluții determinate de inima sa, în ciuda faptului că își contrazicea rațiunea. Nu de puține ori am zis, chiar unii dintre noi, colaboratorii săi, că iartă cînd nu trebuie, dar cînd spunea despre un preot vrednic de pedeapsă că are cinci copii, o soție bolnavă și că un transfer, de pildă, sau o cațerisire ar fi o pedeapsă nemeritată pentru aceștia, toți conveneam că, vorba lui Pascal, inima are și ea rațiunile ei, și ne declarăm toți de acord cu hotărîrile inimii lui. Nu i s-a putut însă reproșa niciodată că a pedepsit pe cine nu trebuie.

Printre noi, sinodalli, patriarhul Iustin a fost un uriaș frumos și echilibrat. Nu numai a propriu, prin statura lui bine legată și armonios alcătuită, ci și prin întreaga lui statură intelectuală, morală și sentimentală. A fost omul care n-a fost niciodată, de către nimeni, bănușit de vreo abatere de la normele unei conduite drepte, demne și morale. Mai degrabă a fost bănușit de rigiditate, deși nu întotdeauna cu dreptate, pentru că masca cu grijă o inimă bună și o deschidere atentă către problemele fiecăruia.

Biserica Ortodoxă Română pierde, prin trecerea lui la cele veșnice, un adevărat patriarh. Cum spuneam și altădată: părea născut să fie patriarh. Pînă a fi patriarh, fusese într-un provizorat pe care toată lumea îl știa ca atare.

Amin
soluții
mului n
viitor.
toare, o
poștenire
noi în ce
multumim
de acum
patriarhi de
patriarhul, p
Iar cu
ind om ce
om, să zic
trivit trac
Să-i dea
slujit cu c

Înalt
Locțiitor
tropolitan
hului Ius
istoria Bi:

În co
a dat cuv
tanți ai u

Prim
Iustin, a
delegatul
trios I,

I. P. S

Înalt

Locți

Am f
leante dii
partea m
pierdere
prin trec
l-au cunc
lui perso

Amintirea lui printre noi, exemplul său în conducerea Bisericii și soluțiile pe care le-a imprimat raporturilor cu statul, în condițiile realității noastre socialiste, vor rămâne paradigme ale orientării Bisericii noastre viitor. De la el au învățat generații de preoți că Biserica, ori va fi slăbită, ori nu va mai fi. El a optat pentru a fi, și opțiunea lui e marea noastră moștenire pe care ne-o lasă și pe care toți o vom respecta. Pleacă dintre noi în ceas de împlinire totală. Îl plingem pentru că pleacă, dar îi și mulțumim pentru ceea ce ne lasă. La toate acestea ne vom gândi când, de acum încolo, vom adăuga în rugăciunile noastre la cei trei mari patriarhi de dinaintea sa, pe cel de al patrulea la fel de mare, Iustin patriarhul, părintele nostru.

Iar creștinește, cum zice ecfonisul de la slujba înmormintării, «nefiind om care să fie viu și să nu greșească», de va fi greșit și el ceva, ca om, să zicem toți, acum și pururea, o rugăciune pentru sufletul său, potrivit tradiției noastre: «Dumnezeu să-l ierte și cu dreptii să-l numere. Să-i dea odihna cea veșnică întru bucuria Părintelui ceresc, pe care l-a slujit cu credință, cu speranță și cu dragoste. Amin!».

Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, a mulțumit Înalt Prea Sfințitului Antonie, Mitropolitul Ardealului, pentru cuvintele alese rostite în memoria patriarhului Iustin, a cărui păstorire va rămâne înscrisă la loc de cinste în istoria Bisericii noastre.

În continuare, Prea Sfințitul Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal, a dat cuvântul unor delegați ai Bisericilor ortodoxe surori și reprezentanți ai unor Biserici creștine și organisme ecumenice.

Primul care a adus un smerit omagiu vieții și activității patriarhului Iustin, a fost Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Bartolomeu de Philadelphia, delegatul Patriarhiei Ecumenice și reprezentantul Sanctității Sale Dimitrios I, patriarhul ecumenic al Constantinopolului.

I. P. S. Sa a spus :

*Înalt Prea Sfințite Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Am înalta poruncă să particip la tristețea Dvs. și să transmit condoleanțe din partea Sanctității Sale Dimitrios I, patriarhul ecumenic, și din partea membrilor Sf. Sinod al Bisericii Constantinopolului, pentru marea pierdere suferită de sfânta și mult iubita soră, Biserica Ortodoxă Română, prin trecerea la cele veșnice a patriarhului Iustin, pe care toți, în Fanar, l-au cunoscut și l-au înconjurat cu dragoste și respect pentru calitățile lui personale și pentru valoarea lucrării lui.

Biserica Constantinopolului participă din tot sufletul la doliul Bisericii Ortodoxe Române și se roagă ca Dumnezeu duhurilor și a tot trupul să așeze sufletul patriarhului defunct în locașul celor ce se veselesc și în același timp, să arate un succesor vrednic de el în fruntea Bisericii Ortodoxe Române».

Vorbește I.P.S. Mitropolit Bartolomeu de Philadelphia, delegatul S.S. Patriarhul Dimitrios I al Constantinopolului

...tul său era ascultat cu atenție, avînd greutate și influențînd conținutul discuțiilor.

A fost patriarhul ortodox cu adîncă conștiință a necesității întăririi unității și colaborării Ortodoxiei de pretutîndeni. Mai ales, astăzi, cînd responsabilitatea Ortodoxiei este mai mare decît în epocile trecute, fiind chemată să dea mărturie vie despre tezaurul dreptei credințe, evlaviei și spiritualității ei, contribuția patriarhului Iustin la stringerea legăturilor interortodoxe a fost oportună și eficientă.

Pe bună dreptate s-a afirmat, acum nouă ani, cu ocazia alegerii sale ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, că avea o viziune realistă și de largă cuprindere în ceea ce privește viitorul Ortodoxiei. El a fost «filozoful, mărturisitorul și apărătorul Ortodoxiei în țara lui și în spațiul interortodox și intercreștin în general», după cum îl caracteriza I. P. S. Mitropolit Meliton al Calcedonului, prietenul său și împreună ostentorul în nobila luptă a Ortodoxiei.

De cite
se află
-ții isto
Sublini
Bisericele C
ortodoxiei
Nouă,
am înd
Bisericele dărt
mint, înt
Persoa
re eshatc
arui loc, i
arii cu Du
Peac sperai

În continuare, evocînd personalitatea patriarhului Iustin, care s-a manifestat nu numai ca un mare cărturar al Bisericii Ortodoxe Române, dar ca și un mare cărturar al Ortodoxiei în genere și ca unul care cu multă rivnă a lucrat pentru unitatea Ortodoxiei de pretutîndeni, I. P. S. Sa a arătat :

Patriarhul Iustin nu era un ierarh oarecare, ci era împodobit cu daruri alese și multe calități de conducător bisericesc pe care le-a și impus nu numai în conștiința Bisericii Ortodoxe Române, ci și între fiii întregii noastre Biserici Ortodoxe.

El aparține nu numai Bisericii lui, ci întregii comunități ecumenice.

A fost un conducător bisericesc cu o înaltă cultură teologică, care s-a manifestat, mai ales, la diversele întruniri ortodoxe și în dialogurile Ortodoxiei cu celelalte Biserici creștine și confesiuni, unde cuvîntul său era ascultat cu atenție, avînd greutate și influențînd conținutul discuțiilor.

De cite
se află
-ții isto

Sublini
Bisericele C

ortodoxiei

Nouă,

am înd

Bisericele dărt

mint, înt

Persoa

re eshatc

arui loc, i

arii cu Du

Peac sperai

În înch

creștii a pu

-; odihne

Vredni

ate in sir

Dumnezeu

Odihne

amările ce

pe pămînt.

Pentru

vieți pămîl

rugăm pen!

bucurătc

Veșnic

În nun

politul Ju

Pimen, p

cuvint de

Inalt P

Dragi i

Permit

Române vè

Sințitilor

credincioși

le exprim

tății Sale P

cului Sinod

Ruse, care

și: pururea

De câteva zile, patriarhul Iustin și-a dat obștescul sfârșit, și sufletul se află înaintea judecării lui Dumnezeu, iar opera sa în fața judecării istoriei.

Subliniind necesitatea intensificării eforturilor de apropiere între Biserica Ortodoxă, pentru care s-a străduit patriarhul Iustin, întru slava Ortodoxiei și mântuirea oamenilor, I. P. S. Sa a precizat :

Nouă, care avem datoria să ne amintim de mai marii noștri și să le dăm îndemnul, nu ne rămâne decît să ne însuflețim de exemplul presei dăruiri a patriarhului Iustin și să continuăm lucrarea Bisericii pe pămînt, întru mărirea lui Dumnezeu și păstrarea împărăției lui.

Persoanele vin și pleacă. Biserica lui Hristos rămîne și, mergînd în eshaton, continuă lucrarea ei mîntuitoare în condiții specifice fiecărui loc, uneori cu greutate, dar totdeauna ca singurul chivot al împărăției cu Dumnezeu, așa cum și capul Bisericii, Iisus Hristos, rămîne în pace și speranța lumii, calea, adevărul și viața.

În încheiere, depunînd smerită metanie în fața personalității duhovnicești a patriarhului Iustin, I. P. S. Sa a rugat pe milostivul Dumnezeu să-l odihnească în pace cu aleșii și sfinții săi.

Vrednice de amintire, Prea Fericite Patriarh Iustin, odihnește-te în pace în sinul lui Avraam, cu ceilalți drepti și sfinți care au plăcut lui Dumnezeu !

Odihnește-te acolo unde va lumina fața lui Dumnezeu și roagă-te din mărirea cerești ale Bisericii triumfătoare pentru Biserica luptătoare de pe pămînt, pentru unirea tuturor și pentru pacea întregii lumi !

Pentru idealurile pe care cu rivnă le-ai slujit în timpul întregii tale vieți pămîntești, credem că Dumnezeu îți va da coroana dreptății. Ne bucurăm pentru aceasta în aceste clipe cînd te muți din cele triste la cele bucurătoare și de la cele trecătoare la cele veșnice.

Veșnică să-ți fie pomenirea !».

*

În numele delegației Bisericii Ortodoxe Ruse a luat cuvîntul Mitropolitul Juvenalie de Krutiški și Kolomna, trimisul Sanctității Sale Impen, patriarhul Moscovei și a toată Rusia, care a rostit următorul cuvînt de pioasă pomenire a celui ce a fost patriarhul Iustin :

Înalt Prea Sfințite Teoctist,

Dragi frați și prieteni,

Permiteți-mi să mă adresez, înainte de toate, Bisericii Ortodoxe Române văduvite, Înalt Prea Sfințitului Locțiitor de patriarh, Înalt Prea Sfințitilor și Prea Sfințitilor Arhipăstori, cînstutul cler, monahilor și credincioșilor, tuturor participanților la această adunare de doliu și să exprim cele mai adînci sentimente de compasiune din partea Sanctității Sale Pimen, patriarhul Moscovei și a toată Rusia, a membrilor Sfințitului Sinod, a mea personal și a tuturor credincioșilor Bisericii Ortodoxe Ruse, care înalță rugăciunile lor pentru odihna sufletului adormitului și pururea pomenitului patriarh Iustin în corturile dreptilor».

I.P.S. Mitropolit Juvenalie de Krutiški și Kolonna, delegatul S.S. Patriarhul Pimen al Moscovei și al Intregii Rusii, vorbind la adunarea de doliu

amintesc de cuvîntarea lui la Adunarea internațională pentru pace de la Moscova, în care afirma: «Noi căutăm să exprimăm cea mai de seamă sarcină a omului, aceea de a apăra pacea». Patriarhul Iustin a întruchipat prietenia între Bisericile noastre, fiind prieten adevărat al poporului nostru.

Relevind colaborațea frățească dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Rusă în elucidarea multor probleme cu caracter general ortodox și promovarea relațiilor ecumenice cu alte confesiuni creștine față de care patriarhul Iustin s-a arătat statornic și activ. I. P. S. Sa a încheiat :

Din partea Bisericii Ortodoxe Ruse afirm că pierderea acestui mare om al Dvs. nu va face să scadă prietenia și colaborarea dintre Bisericile noastre.

Vom continua relațiile noastre bune ca să apărăm pacea, să salvăm lumea de la catastrofa nucleară și credem că Dumnezeu ne va ajuta.

Veșnică pomenire și veșnică odihnă patriarhului Iustin !».

*

Înfățișînd, pe scurt, faptele patriarhului Iustin, care l-a impus drept o personalitate proeminentă a Ortodoxiei răsăritene și vajnic luptător pentru cauza sfîntă a păcii pe pămînt, I. P. S. a arătat :

În telegrama de condoleanțe adresată, în aceste zile, înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist, Sanctitatea Sa Patriarhul Pimen spunea: «În pîrtășim durerea Bisericii Ortodoxe Române. În conștiința noastră va rămîne, totdeauna, vie amintirea înaltului ierarh adevărat luptător al unității ortodoxe; luptător al mișcării ecumenice; luptător pentru pace; mare prieten al Bisericii Ortodoxe Ruse». În aceste scurte cuvinte este concentrată întreaga activitate a patriarhului Iustin, care, pînă la alegerea sa ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, a activat în mișcarea ecumenică fiind pentru toți sfătuitor. Noi l-am iubit din toată inima și niciodată nu-l vom uita. În

Din pa
olit Pa
ampisco
Biseri
area Bis
pomeni
rhi și d

Person
de Teo
Prea S

Noi, ce

a plei

Justin

Cu ple

riarhulu

gol și d

abia l

âne, ci

eral, în

ortodc

Istoria

au vo

des

Referin

la patri

de înt

Ortodox

Biserici

precun

ntre le

Biseri

Sa a

imi adu

urmă

din

Din partea Bisericii Ortodoxe a Greciei a luat cuvîntul I. P. S. Mitropolit Pantelimon de Corint, reprezentantul I. P. S. Serafim, episcopul Atenei și a toată Elada :

Biserica Ortodoxă a Greciei poartă același doliu și împărtășește durerea Bisericii Ortodoxe Române ca pe durerea ei, fiindcă vrednicul pomenire patriarhul Iustin a făcut parte din grupul celor mai mari mari și dintre cei mai aleși oameni pe care i-a avut Ortodoxia.

Personalitatea lui de conducător bisericesc, erudit cărturar și profesor de Teologie, lucrarea lui pastorală ca patriarh ne-au fost arătate de Prea Sfințitul Antonie, Mitropolitul Ardealului.

Noi, cei din Grecia, sîntem înmormîntați pentru că prea repede a plecat dintre noi patriarhul Iustin.

Cu plecarea din viață a patriarhului Iustin rămîne un gol și dureros nu numai în viața Bisericii Ortodoxe Române, ci și în Ortodoxie în general, în sufletul credincioșilor ortodocși de pretutindeni.

Istoria și conștiința poporului nostru au vorbit deja și vor mai vorbi despre personalitatea

Referindu-se la vizitele pe care le-a făcut patriarhul Iustin, în calitate de Intîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, le-a făcut și în Bisericii Ortodoxe a Greciei, precum și la aportul lui la eliberarea legăturilor dintre cele două Biserici ortodoxe surori, I. P. S. Sa a arătat :

„Mi aduc aminte că, cu un timp în urmă ne-am bucurat să-l vedem din nou în Grecia. Cuvîntul său la perfecție limba greacă. Tot ce spunea era plin de înțelepciune și de încredere în Dumnezeu.”

Amintind, apoi, de întîlnirile pe care le-a cunoscut personal, I. P. S. Sa a mărturisit adîncă durere de inimă care a fost cuprins, la aflarea veștii despre plecarea lui din viață :

„Am intristata adunare să-mi permită să exprim, și personal, durerea mea. Am pierdut un prieten.”

„Mi-l amintesc din 1955, cînd Biserica Ortodoxă Română sărbătorea aniversarea sa. Peste puțin timp a fost ales mitropolit și m-am bucurat.”

I.P.S. Mitropolit Pantelimon de Corint vorbind la adunarea de doliu de la Palatul patriarhal

Sînt sigur că în aceste clipe sufletul său se bucură pentru dreapta cinstire pe care o dăm memoriei lui.

Veșnică să-i fie pomenirea !».

În continuare, a luat cuvîntul Mgr. Meeking Basil, reprezentantul Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea și conducătorul delegației Secretariatului pentru unitatea creștinilor de la Vatican la funeraliile patriarhului Iustin, care a spus :

Inalt Prea Sfinția Voastră,

Dragi frați și prieteni,

Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea exprimă Bisericii Ortodoxe Române simpatie, solidaritate și profunde condoleanțe pentru greaua pierdere suferită prin încetarea din viață a patriarhului Iustin.

Noi, Biserica Romano-Catolică, ne alăturăm Dvs. pentru a înălța rugăciuni către Domnul Învierii ca să odihnească în pace sufletul său.

Vă asigurăm iubiți frați că împărțăm din inimă durerea voastră de astăzi și, în același timp, deplina siguranță în viața care va să vie.

Punînd, apoi, în evidență contribuția patriarhului Iustin la promovarea măsurilor îndreptate spre întărirea păcii și colaborării între oameni și popoare, Monseniourul Meeking a precizat :

Ne amintim de înțelepciunea sa, de darurile pe care le-a avut, de marea lui contribuție în mișcarea ecumenică.

Noi aparținem mișcării pentru unitatea creștinilor. Președintele nostru, Excelența Sa Cardinalul Willebrands, știe cât a lucrat patriarhul Iustin pentru mișcarea ecumenică. El a înțeles cât de urgent este ca frații să fie împreună, pentru a depăși barierele care ne separă, pentru ca noi, toți, să putem da mărturie în întreaga lume.

În încheiere, Monseniourul, Meeking a exprimat, încă o dată, solidaritatea frățească cu Biserica Ortodoxă Română, cu ierarhii, clerul și credincioșii ei, în greaua pierdere suferită prin încetarea din viață a patriarhului Iustin, afirmînd :

Sîntem părtași cu Dvs. în această durere.

Ne rugăm Domnului nostru Iisus Hristos să răsplătească pe robul său patriarhul Iustin și să întărească Biserica Ortodoxă Română.

Veșnică să-i fie pomenirea !».

A luat apoi, cuvîntul Dr. Glen Garfield Williams secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene, care a reprezentat și Consiliul Ecumenic al Bisericilor la funeraliile patriarhului Iustin :

Domnia Sa a ținut să precizeze :

Inalt Prea Sfinția Voastră,

Dragi frați și prieteni,

Un verset al Sfintei Scripturi, referitor la Biserica lui Hristos spune : «...dacă o parte a trupului suferă, tot trupul suferă împreună...» așa este și starea noastră astăzi lîngă adormitul întru Domnul, patriarhul Iustin. El a reprezentat Conferința Bisericilor Europene, de aceea sîntem

trîști.

Permiteți-mi, în numele meu și al Conferinței Bisericilor Europene, care face parte și Biserica Ortodoxă Română, să vă transmit sincere dorințe și alese sentimente frățești.

Reliefînd activitatea patriarhului Iustin în cadrul Conferinței Bisericilor Europene, al cărei vicepreședinte a fost timp de cîțiva ani, precum și aportul său la reușita acestei întruniri și consultații ale acestui organism ecumenic, Domnia Sa a spus :

Noi am pierdut un prieten.

Ne aducem aminte de cuvintele lui Iisus Hristos care a spus :
"Nu ca inima voastră să nu fie înfrigorată. Cei care credeți în Dumnezeu, credeți în Mine. Noi sîntem oameni și, de aceea, sîntem înfrigați."

Dar, noi nu plîngem pe cei pe care nu-i vom vedea niciodată, ci sîntem cu tărie în învierea morților. Sîntem numai despărțiți de ei.

Vorbesc în numele organizației noastre, aducînd aminte că, din anul 1974 pînă în 1979, el a fost vicepreședinte al Conferinței Bisericilor Europene.

A fost o prezență mare și binecunoscută. De cîte ori era prezent la întrunirile noastre, ne bucuram sincer. Lua cuvîntul mai rar, dar cînd o făcea spunea exact ce trebuie.

Patriarhul Iustin a fost un om al păcii. El nu numai că a vorbit despre pace, dar a și reflectat profund asupra sensului păcii.

Ne vom aduce mereu aminte, cînd, după întrunirile noastre, făcea o scurtă plimbare pe coridoare, discutînd împreună cu noi și își exprima poziția. Aceasta era, întotdeauna, o cale a păcii.

Mulțumind lui Dumnezeu pentru că l-a învrednicit să-l cunoască personal pe patriarhul Iustin, să-i înțeleagă viziunea sa largă și să-i înceteze realizările impresionante, perspectivele limpezi, credința sa în Dumnezeu, slujirea lui exemplară, Domnia Sa a încheiat :

"Eu voi însoți cu toții pe ultimul drum, la mormînt. Noi, credincioșii, nădăjduim în Înviere, în revedere și în viața veșnică și ne rugăm lui Dumnezeu să-l ierte și în pace să-l odihnească."

Sîntem încredințați că sufletul său este în grija lui Dumnezeu.

Vorbeste Dr. Glen Garfield Williams, secretar general al Conferinței Bisericilor Europene

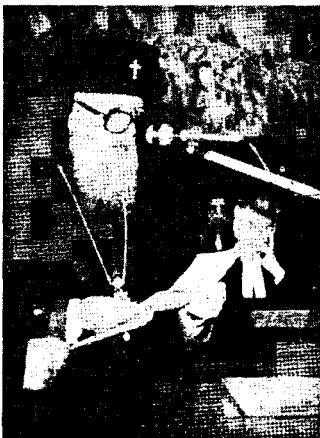
Ultimul care a luat cuvîntul, aducînd un pios omagiu memoriei patriarhului Iustin, a fost I.P.S. Mitropolit Pancratie de Stara Goră, vicepreședinte al Conferinței Creștine pentru Pace :

*Înalt Prea Sfinția Voastră,
Îndurareți frați,*

Un eveniment deosebit de dureros, încetarea din viață a înfruntătorului Bisericii Ortodoxe Române, ne-a reunit pe toți în ospitalitate în țară, România.

Conducerea Conferinței Creștine pentru Pace, în cadrul căreia Biserica Ortodoxă Română ocupă un loc de seamă, mi-a încredințat, în calitate de vicepreședinte, misiunea de a o reprezenta în această tristă împrejurare și de a exprima sincere condoleanțe ierarhilor, clerului și dreptmăritorului popor creștin din țara prietenă, România.

Cunoaștem bine învățătura Mântuitorului: «Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» și «Fericiți sint cei care au adormit acum și din veac, pentru că faptele lor vorbesc despre ei». Dumnezeu iubirii și al milostivirii să odihnească sufletul patriarhului Iustin în ceata celor drepti, unde nu este nici întristare, nici suspin, viață fără de sfârșit.

Vorbește I.P.S. Mitropolit Pancratic de Stara-Zagora, vicepreședinte al C.C.P.

cel de-al doilea război mondial. În rândul militanților pentru pace, numele patriarhului Iustin ocupă un loc central. El s-a dăruit cu toată ființa acestui nobil ideal.

După o succintă prezentare a personalității patriarhului Iustin, respectat fiu al poporului român din care a odrăslit și pe care îl iubim, I.P.S. Sa a școs în evidență interesul deosebit manifestat de înfruntătorul Bisericii Ortodoxe Române pentru mișcarea ecumenică, precum și poziția sa activă în problema referitoare la răspunderea creștină pentru soarta lumii și a omenirii.

I.P.S. Sa a arătat :

Întreaga operă și activitate a patriarhului Iustin, atât pe tărâm bisericesc, cât și social, a fost călăuzită de principiul datoriei împlinite față de poporul și patrie cărora le-a aparținut, dovedindu-se, în același timp, și un distins apărător al păcii în organizările ecumenice.

După cum se cunoaște, patriarhul Iustin a fost unul dintr-o pionierii, cu contribuții istorice prin opera de slujire și făurire a păcii, care a luat naștere după

Efortu
național
vieții, ș
de ca re
Aceste
vii de

Referin
carea e
organizat
care într
a spus

În tim
adă not
ateniei

Aici, i
inițiat
unări p

au desfă
ritelor o
mint.

În cor
Biserica Ort

at și
ne lipsit

distrug
Rugine
rintelui

Faptel
onal, stră

amenilor
neam l

Ele vo
bucură
Ne înc
Intru
Amin!

La sfin
Mitropolit

tor care a
rugat să se

cătorilor E
male recu
tată în ace

Eforturile depuse de patriarhul Iustin în adunările și întrunirile internaționale bisericești, pentru promovarea păcii, darul cel mai de preț vieții, și înlăturarea pericolului unui cataclism nuclear se vor încheia ca realizări de seamă în letopisețul Bisericii Ortodoxe Române.

Aceste fapte mărețe, pe linie bisericească și obștească, rămân măreții vii de credință și dragoste în fața Dreptului Judecător.

Referindu-se, apoi, la rolul activ al Bisericii Ortodoxe Române în mișcarea ecumenică, la importanța acțiunilor pe care ea le-a inițiat și organizat, sub păstoria patriarhului Iustin, pentru apropiere și colaborare între Biserici, oameni și popoare, pentru dezarmare și pace, I.P.S. a spus :

În timpul arhipăstoririi sale, Biserica Ortodoxă Română a trasat o linie nouă pe drumul statornicirii păcii și dreptății în lume, întăririi fraternității și colaborării între oamenii doritori de bine de pretutindeni.

Aici, în patria Dvs. iubitoare de pace, Republica Socialistă România, în inițiativa și sub oblăduirea patriarhului Iustin, s-au organizat trei sesiuni pentru pace și dezarmare, cu participare internațională, și s-au desfășurat lucrările multe forumuri, conferințe și seminarii ale diferitelor organizații ecumenice, consacrate apărării păcii și vieții pe pământ.

În consens cu principiile politicii externe ale statului român, Biserica Ortodoxă Română, Întâistătătorul ei, patriarhul Iustin, s-au pronunțat și au chemat la acțiune pentru constituirea în Balcani a unei zone lipsită de arme nucleare, de arme chimice și de orice fel de arme de distrugere în masă.

Rugându-se ca sufletul patriarhului Iustin să fie primit în brațele Împăratului ceresc, I.P.S. Sa a încheiat :

Faptele sale de jertfelnicie pentru slujirea bisericească pe plan național, strădaniile sale pentru apărarea păcii în lume, pentru bunăstarea oamenilor de pretutindeni, vor face ca amintirea lui să rămână veșnică, în neam în neam, în Biserica lui Hristos.

Ele vor primi de la Dreptul Judecător răsplata binemeritată de care se bucură cei ce se află în Împărăția sa cea cerească.

Ne închinăm în fața amintirii sale.

Intru fericită adormire, veșnică odihnă și Dumnezeu să-l ierte. Amin !

La sfârșitul acestor cuvântări, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, a mulțumit celor care au evocat cu pietate personalitatea patriarhului Iustin și a rugat să se transmită Întâistătătorilor Bisericii ortodoxe surori, conducătorilor Bisericii neortodoxe și organizațiilor religioase internaționale recunoștința Sfântului Sinod pentru solidaritatea frățească arătată în aceste momente de tristețe, fiind alături de clerul și credincioșii

ortodocși români prin mesaje de mângâiere și încurajare, asigurându-i totodată, că Biserica Ortodoxă Română va continua să slujească cu devotament cauza nobilă a păcii, unitatea Ortodoxiei și apropierea creștinilor.

De asemenea, Înalt Prea Sfinția Sa a mulțumit tuturor delegațiilor din țară și oaspeților de peste hotare, care cu nesusă dragoste s-au ostenit să vină și să ia parte la funeraliile patriarhului Iustin.

După ce a anunțat închiderea adunării solemne de doliu din sesiunea sinodală, Înalt Prea Sfinția Sa a invitat pe toți cei prezenți la slujba de înmormântare din Catedrala patriarhală.

Slujba înmormintării din Catedrala patriarhală

Slujba de înmormântare a celui adormit a avut loc în Catedrala patriarhală, imediat după adunarea solemnă de doliu.

Erau prezenți: reprezentanții conducerii de stat, ai unor organizații de masă și obștești, ierarhii Bisericii, șefii Cultelor din țară și oaspeții de peste hotare, preoți și călugări, numeroși credincioși.

La slujba înmormintării au asistat Dl. Gheorghe Rădulescu, vicepreședinte al Consiliului de Stat, Dl. Constantin Arseni, președintele Organizației Democratice și Unității Socialiste, și Dl. Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor. Această prezență a mișcat adin sufletele dreptcredincioșilor creștini, fiind încă o dovadă grăitoare a atenției și prețuirii arătate Bisericii Ortodoxe Române și arhipăstorilor săi.

Au mai luat parte reprezentanți ai Consiliului popular al Capitalei și ai Comitetului Național pentru Apărarea Păcii.

Din soborul de slujitori au făcut parte:

Înalt Prea Sfințitul **Teoctist**, Mitropolitul Moldovei și Sucevei
Locțiitor de patriarh;

Prea Fericirea Sa **Maxim**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare

Înalt Prea Sfințitul **Antonie**, Mitropolitul Ardealului;

Înalt Prea Sfințitul **Nestor**, Mitropolitul Olteniei;

Înalt Prea Sfințitul **Nicolaie**, Mitropolitul Banatului;

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit **Bartolomeu** de Philadelphia, reprezentantul Sanctității Sale Dimitrios I, patriarhul Constantinopolului;

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit **Juvenalie** de Krutițki și Kolomna, delegatul Sanctității Sale Pimen, patriarhul Moscovei și a toată Rusia;

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit **Pantelimon** de Corint, reprezentantul Înalt Prea Sfințitului Serafim, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada;

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit **Teophilos** de Megalopolis, delegatul Bisericii Ortodoxe a Greciei;

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit **Pancratie** de Stara Zagora;

Prea Sfințitul **Germain** de Saint Denis, Episcopul Bisericii Ortodoxe Catolice din Franța;

H.P.P.S.
od al Bi
La ore
lui pati

La ore
ricilor și
din țări
seceptă.

La ore
lor Cate
pre catafa
Mai m
măsuța

II.PP.SS. Arhiepiscopi, Episcopi și Arhieri, membri ai Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

La orele 10,30, ierarhii slujitori au îmbrăcat odăjdiile în holul Palatului patriarhal, fiind ajutați de preoți și diaconi.

I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei,
patriarh locotenent, îndreptându-se către
Catedrala patriarhală

La orele 10,45, reprezentanții autorităților statului și delegații Bisericii și organizațiilor intercreștine, precum și conducătorii Cultelor din țară, au intrat în biserică, ocupînd locurile în strănile din absida de dreapta.

La orele 10,55, impresionantul sobor de slujitori, în sunetele clopotelor Catedralei, a coborît treptele Palatului patriarhal, îndreptîndu-se spre catafalcul din mijlocul bisericii.

Mai multe călugărițe au împărțit luminări slujitorilor din sobor, iar mîsuța de la capul defunctului a fost așezată coliva.

La orele 11,00, sfinții slujitori au început slujba înmormintării. În liniștea cea mai adâncă, soborul de slujitori s-a rugat Milostivului Dumnezeu, ca să numere cu dreptii și să dea odihnă sufletului adormitului său rob Iustin, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Molitura de dezlegare s-a împletit cu răspunsurile intonate de Cora patriarhală.

Cu ecfonisele rostite de fiecare vlădică străin, în limba Bisericii lui, slujba de prohodire a luat sfârșit.

Sobor de înalți Ierarhi în frunte cu I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei la slujba prohodirii patriarhului dr. Iustin Moisescu

Ultimul omagiu adus prin cuvinte celui ce a fost Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Mai înainte de a se face îndătinata ocolire în jurul bisericii, înalțul Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, a rostit, în numele Sfântului Sinod, următoarea cuvîntare pentru pomenirea virtuților celui adormit :

*Înalț Prea Sfinți și Prea Sfinți Părinți,
Onorați reprezentanți ai autorităților de stat,
Îndurerată familie,
Întristată asistență,*

Cu inimile cernite de durere, ne aflăm' acum în jurul rămășițelor pămîntesti ale de curînd adormitului în Domnul, dr. Iustin Moisescu, înfiștătorul Bisericii Ortodoxe Române, spre a-i aduce un pios omagiu pe drumul cel fără de întoarcere. Atotputernicul Dumnezeu, sub rînduiala căruia stau vremile, oamenii și făpturile, a hotărît sorocul trecerii lui de la cele vremelnice, la cele veșnice, atunci cînd nimeni nu

...ăriei. ...stepta, doborât de o boală nemiloasă. De aceea, vestea plecării sale
...ostiv...tre noi ne-a pricinuit tuturor, ierarhi, slujitori și credincioși, o adincă
...ri stare.

Cor... Într-o asemenea împrejurare, atât de apăsătoare și cu anevoie de
...șit, cuvintele nepieritoare ale Sfintei Scripturi vin să ne umple

Biserice

ei

Inal
r de
penel or
scu,
giu
rin-
tre-
nu

...lul din inimi cu balsamul lor mingieter, indemnându-ne să nu ne in-
...stăm «ca cei care nu au nădejde» (I Tes., 4, 13). Într-adevăr, in-
...cându-ne cu pietate gindurile spre iubitul întăistător al Bisericii
...noastre, patriarhul Iustin, care de aproape zece ani a stat cu aleasă des-
...nicio și cu deplină responsabilitate la cîrma Bisericii străbune, sîn-
...em convinși că firul vieții sale nu s-a sfîrșit, ci se continuă, asemenea
...rului de mult preț ce se deapănă dintr-un caier minunat, a cărui bogă-
...e nu se termină niciodată. Spunem aceasta gîndindu-ne că viața
...patriarhului Iustin nu a fost o viață singulară, a unui om oarecare, ci
...săși viața Bisericii noastre, a poporului și a țării, cu care el s-a iden-
...tificat permanent și din bogăția căreia s-a împărțit neconținut, ca
...ntr-un nesecat izvor de apă vie.

Vrednicul de pomenire patriarhul Iustin a știut să ia, din visteria inimii sale, din înaintașilor săi o zestre, agonisită de generații întregi, pe care a îmbogățit-o cu neobosită râvnă, spre a o lăsa moștenire de mare preț obștei noastre dreptmăritoare. Regretatul adormit în Domnul s-a înscris și rămâne în istoria Bisericii o personalitate proeminentă, de dimensiuni ecumenice, panortodoxe, pancreștine și panumane, cunoscută și apreciată de întreaga lume; un teolog erudit, încercat conducător bisericesc, iscusit gospodar, păstor sufleteș de înaltă sensibilitate, apărător hotărât al dreptei credințe, păstrător neabătut al tradițiilor și datinilor străbune, înflăcărat iubitor de neam și de glie strămoșească, dîrz luptător pentru pace, bunăstare și propășire spirituală și materială, ecumenist de înaltă cuprindere în slujba unității creștine și a apropierii, colaborării și înfrățirii între oameni și popoare.

Intristați ascultători,

La formarea multilateralei personalități a celui de care ne despărțim astăzi, au contribuit, în primul rînd, neamul din care a odrăslit și mediul familial în care a crescut și aleasa sa pregătire intelectuală și spirituală, dobîndită în țară și peste hotare.

Născut la 5 martie 1910, în satul Cîndești de pe plaiurile muscelene a cunoscut încă din fragedă vîrstă lupta cu încercările vieții. O copilărie nemîngîiată de sprijinul și afecțiunea părintelui său, căzut pe cîmpul de onoare în primul război mondial, nu l-a împiedicat să găsească sprijin și mîngîiere în dragostea de carte. Pasiunea pentru studiu, împreună cu o sîrguință pilduitoare și cu o putere de muncă rafinîntă, a fost altoiul binecuvîntat care a dus la înflorirea și, mai apoi, la rodirea îmbelșugată a strădaniilor sale teologice.

Remarcîndu-se, încă din anii de Seminar, ca elev de excepție, s-a bucurat de atenția și prețuirea marelui și luminatului patriarh Miron Cristea, care i-a deschis drumul către desăvîrșirea studiilor teologice la cunoscutele centre universitare din Atena și Strasbourg. Încununat cu cel mai înalt titlu academic, de doctor în Teologie, elaborează studii și lucrări de valoare și desfășoară o bogată activitate la catedră, în străinătate și în țară, pregătind altarelor noastre ortodoxe strămoșești generații de slujitori vrednici și devotați.

În anul 1956, profesorul Iustin Moisescu, titular al catedrei de Studiul Noului Testament la Institutul Teologic din București, și care, între timp, a primit Taina Hirotoniei în preot, este chemat la înalta vrednicie de mitropolit al Ardealului. Un an mai tîrziu, este ales în scaunul de mitropolit al Moldovei și Sucevei, unde păstorește vreme de două decenii, pînă la 12 iunie 1977, cînd votul Colegiului Electoral Bisericesc îi îndreaptă pașii spre jîlțul de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Într-adevăr, fiind ales și chemat la slujirea arhierescă, «dîntre oameni», după cuvîntul Sf. apostol Pavel, cel ce merge acum în curțile cerești, patriarhul Iustin, «s-a dăruit pentru oameni» (Evr., 5, 1), cu întreaga sa ființă. A fost chemat la treapta arhieriei, deci, avînd una dintre slujirile deosebite de importante ale Bisericii: aceea de formare a viitorilor ei slujitori. Îndeplinită ani îndelungați cu multă râvnă, în momentul alegerii ca mitropolit al Ardealului, avea să facă o adevărată mărturisire, care arată cit de strîns se simțea legat de misiunea sa de educator al viitorilor preoți: «Mă desprind astăzi din rostul meu de pro-

...or la Institutul Teologic din București, — glăsuia noul ales —, cu
...ere de rău, fiindcă îndeletnicirea aceasta, căreia i-am închinat viața
...slujba Bisericii, mi-a hărăzit multe bucurii sufletești. Dar mă mîngii
...gîndul că și de acum înainte voi fi învățătorul păstoriților mei, cu
...și cu puterea Sfîntului Duh, care este asupra mea».

...Cu aceeași simțire pentru slujirea Bisericii și a țării își înfățișa
...bisericească în duhul responsabilității ierarhice cu prilejul alegerii ca
...patriarh al Bisericii Ortodoxe Române: «Cutezînd a primi vrednicia de
...arhiepiscop al Bucureștilor, mitropolit al Ungrovlahiei și patriarh al
...Bisericii Ortodoxe Române, mă încredințez acum tuturor celor care își
...nădejdii în rodnicia mea arhipăstorie: Bisericii, fiindcă în plinătatea
...ei ecumenică și locală îmi voi desfășura activitatea; țării noastre,
...îndcă pe ea o slujesc bisericește; lui Dumnezeu, fiindcă în numele lui
...ristos și cu puterea Duhului Sfînt voi păstori turma dată mie spre
...păstorie».

...Cele trei decenii ale slujirii sale chiriarhale — două ca mitropolit
...și unul ca patriarh — au însemnat și vor însemna peste ani și veacuri o
...lucă asiduă incununată cu rodnice înfăptuiri, o neconținută strădanie
...pre mai bine, o pilduitoare dăruire în slujba lui Dumnezeu și a oame-
...nilor. Păstrarea unității de credință și a disciplinei bisericești, buna
...desfășurare a vieții religioase în parohii, gospodărirea corespunzătoare
...bunurilor bisericești, învățămîntul teologic, administrația biseri-
...cească, viața monahală, pregătirea cadrelor bisericești, activitatea mi-
...sionară și pastorală a slujitorilor Bisericii, grija pentru locașurile de
...închinare — sînt obiective pe care patriarhul Iustin le-a avut în per-
...manență pe agenda preocupărilor sale.

...La loc de frunte se înscrie, de asemenea, și preocuparea sa deose-
...bită pentru gîndirea patristică și promovarea scrisului nostru biseri-
...cesc. Urmărit pe parcursul anilor, începînd cu perioada activității sale
...didactice, continuînd cu perioada de arhipăstorie ca mitropolit și ter-
...minînd cu cea de întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, tiparul
...teologic oglindește una dintre trăsăturile sale cele mai alese, ale stră-
...daniilor de mare ierarh ale fericitului adormit. Prin tipărirea Sfintei
...Scripturi, a cărților de cult și a numeroase studii de actualitate pentru
...viața bisericească, a manualelor pentru elevii seminariști și a cursurilor
...pentru studenții teologi, ca și prin marea colecție de traduceri din Sfînții
...Părinți pe care a inițiat-o, patriarhul Iustin a revitalizat scrisul și gîndi-
...rea teologică românească. Fiecare bibliotecă parohială și minăstirească
...și, deci, fiecare slujitor al altarului ortodox, le are la îndemînă, bucu-
...rîndu-se de frumusețea gîndirii patristice. A fost un mare cărturar și un
...statornic slujitor al culturii, și aceasta nu numai pentru sine, ci și pen-
...tru alții, pentru cei din jur, cler și credincioși, ridicînd pe noi trepte
...știința noastră teologică și contribuînd la puternica ei afirmare și la
...crușinarea ei cînstire în cadrul Ortodoxiei întregi și al celorlalte confe-
...siuni creștine.

...În întreaga sa viață, patriarhul Iustin Moiescu a îmbinat în mod
...armonios preocupările sale cărturărești cu cele practice. Stau mărturie
...nedezmîntite în această privință zecile de minăstiri și așezăminte biseri-
...cești, adevărate perle ale artei noastre românești, înveșmîntate de el
...cu aleasă strălucire, bogatele împliniri administrative și gospodărești și

o întreagă suită de restaurări și construcții noi, dintre care ultima, în curs de realizare — noul locaș al Institutului Teologic din București și Centrul ecumenic — încununează în modul cel mai grăitor viața și strădanii sale.

Izvorul unei asemenea opere îl constituie credința sa în forțele nesecate ale Ortodoxiei și atașamentul sincer și statornic pe care le nutrit față de tot ceea ce poporul nostru a făurit în îndelungata și adeseori zbuciumată sa istorie și, mai ales, în vremile mai noi, când patriarhul Iustin a oferit un strălucit exemplu de implicare patriotică în viața și aspirațiile poporului român, pentru făurirea României noi, libere și independente. Pe cit de scumpă i-a fost slujirea Bisericii și păstrarea cu sfințenie a comorilor ei de învățătură și de viață, pe atât de mult și-a legat de inimă slujirea cu credincioșie a patriei și a poporului român, fiind un apărător pururea treaz al neatrînrării și suveranității României contemporane și al cuceririlor harnicului nostru popor. Recunoscîndu-i-se strădania depusă pe acest tărîm, înalta conducere de stat i-a apreciat meritele, acordîndu-i numeroase decorații, ordine și medalii, care — împreună cu medaliile, ordinele și distincțiile bisericești ce i-au fost conferite de numeroase Biserici de peste hotare, ca și de către conducătorii de state de-a lungul anilor — sînt tot afită expresii ale prețuirii și stimei, cinstind deopotrivă nu numai meritele sale ci și Biserica pe care el a păstorit-o cu pilduitoare dăruire.

În diferite foruri și congrese mondiale creștine, în Marea Adunare Națională, în Frontul Democrației și Unității Socialiste, în marile adunări pentru pace sau oriunde a fost necesar, patriarhul Iustin Moisescu a tălmăcit vrerea și năzuințele slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române. Pe linia acestor năzuințe, în climatul de deplină libertate religioasă instaurat în țara noastră, s-a afirmat și ca un consecvent promotor al bunelor relații de respect reciproc și înțelegere frățească dintre Cultele din România, contribuind prin aceasta la sprijinirea efortului general de progres și prosperitate al întregului nostru popor, precum și la afirmarea și consolidarea tot mai puternică a unității noastre naționale. În marea mișcare ecumenică, patriarhul Iustin s-a înscris ca un neobosit slujitor al ei, elaborînd cu rară competență, cu exigență și fermitate, pe parcursul mai multor ani, forme și metode noi de apropiere și cunoaștere, de iubire și deschidere creștină, dinamizînd și ilustrînd astfel prezența vie și activă a Bisericii Ortodoxe Române în lume.

Îndurerași ascultători,

S-a scris și se va scrie mult despre viața și activitatea patriarhului Iustin, despre trăsăturile sale sufletești și mai cu seamă despre realizările împlinite care aparțin nu numai făptuitorului lor, ci, în egală măsură, Bisericii pe care a condus-o și a reprezentat-o în modul cel mai înalt. Va trebui însă, pe lângă toate acestea, să se scrie și să se vorbească mai mult despre omul în sine și despre valențele sale interioare, sau cu un cuvînt, despre profilul său spiritual. Toți cei care au lucrat în apropierea sa, știu cit de bogat în omenie și generozitate a fost sufletul patriarhului Iustin și cit de vibrantă i-a fost inima pentru cei din jur. Cunoscător încercat al sufletului omenesc, a știut să pătrundă în pro-

imile a
cheltu
beau să-
bată la
cel ce l

ericire,
crima bu
stuirii, r
Bisericii n
lător, în
nti îndr
atru că l
sa, nu u

Intrist

Patriar
va răm
răb bog
străm ne
 Dumnezeu
este du
Veșnic

Preșec

are a vor
eni cu :
Iustin Moi
Bisericii, a
vorbitorul
și aspirați
care a veg
acestor cc
și credinc
Constituție
și sprijine
moderne, l

Preșec

erarh—pa
a înțeles :
progresele
ședintelui
situat țara
ale lumii.

În cor

doxe Bulg
a rostit ur

la, în simile acestuia, să-i simtă frământările și să-i ofere soluții salutare. cheltuit continuu timpul primind și ascultînd cu răbdare pe cei ce au să-i bată la ușă, bine știind că, în multe cazuri aceștia năzuiau să-l bată la ușa inimii sale și încerca un sfînt fior ori de cîte ori simțea cel ce pătrunsesse în cabinetul său de lucru, sugrumat de necaz sau de necădere, ieșea de acolo cu chip luminat, abia stăpînindu-și sub geană și adîncîndu-și bucuriei. S-ar putea adăuga desigur și alte multe flori la buchetul de înflorire, respectului și dragostei pe care ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre se simt îndatorați să-l ofere acum regretatului lor întîi-iei născut, în acest trist ceas al despărțirii. La un asemenea lucru se vor îndreptăți nu numai generațiile prezente, ci și cele viitoare, pentru că patriarhul Iustin Moiescu aparține, prin opera și personalitatea sa, nu unei singure vieți, ci unei epoci.

Intristată asistență,

Patriarhul Iustin Moiescu pleacă din mijlocul nostru cu trupul, dar va rămîne pururea viu în suflete prin lucrarea sa arhipastorală de război și pace. Plecîndu-ne fruntea în fața chipului său pămîntesc, să-i cerem neștearsă amintirea în suflete și să rugăm cu căldură pe Bunul Dumnezeu să-i facă parte de veșnică odihnă în celele sfinților săi, unde este durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfîrșit.

Veșnică să-i fie pomenirea lui ! Amin !».

Președintele Departamentului Cultelor, Dl. *Ion Cumpănașu*, vorbind în continuare, a relevat faptul că timp de aproape un deceniu cit s-a aflat în fruntea Bisericii Ortodoxe Române, patriarhul Constantin Moiescu și-a făcut un crez de conștiință din slujirea devotată a Bisericii, a patriei și a binelui obștesc, în spiritul celor mai bune tradiții. Vorbitorul a arătat apoi că legătura cu poporul, cu viața, frământările și aspirațiile acestuia a fost o constantă a tuturor preocupărilor celui care a vegheat la bunul mers al vieții Bisericii Ortodoxe Române. Fidel și sincer acestor convingeri, patriarhul Iustin a îndrumat în permanență clerul și credincioșii ca, beneficiind de drepturile și libertățile conferite de Constituție, să-și îndeplinească cu devotament îndatoririle cetățenești, zînd și sprijine fără preget strădaniile poporului de făurire a unei Români moderne, prospere, libere și independente.

Președintele Departamentului Cultelor a reliefat că patriarhul Iustin, ierarh—patriot, legat cu trup și suflet de năzuințele poporului român, a înțeles și sprijinit comandamentele noi pe care le trăim, mîndru de progresele uriașe pe care România, sub conducerea înțeleaptă a președintelui Nicolae Ceaușescu le-a făcut în ultimele decenii și care au situat țara noastră pe un loc demn în rîndul națiunilor libere și suverane ale lumii.

În continuare, Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare, vădit mișcat de încetarea din viață a patriarhului Iustin, a rostit următoarele :

*Iubiți întru Domnul, părinți, frați și surori,
Indureați fii ai Sfintei Biserici Ortodoxe Române,*

În această zi de grea încercare și de despărțire de prea iubitul Dv părinte și arhiepiscop duhovnicesc și al nostru întru Domnul scump frat și prieten, vă rog, iubiții mei, să primiți compasiunea și cele mai profunde condoleanțe din partea mea și a Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare.

Se cuvine, în asemenea momente de adâncă durere, ca în duhul de frățietate și vecinătate care ne unește, să mărturisim, laolaltă, necazurile ca și greutățile vieții și să ne mîngîiem în speranța și sfințenia creștină dințea noastră că cei ce au adormit în Domnul nostru Iisus Hristos vor fi împreună cu Domnul, pentru că cei ce trăim, în Domnul trăim, iar cei ce vom muri, cu Domnul vom muri, prin urmare, cu Domnul trăim și în Domnul murim».

Sacntitatea Sa Patriarhul Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare rostindu-și cuvîntul

aminte de adormitul întru fericire patriarh Iustin, pentru marea lui dragoste frățească față de noi și Biserica Ortodoxă Bulgară, exprimată în întâlnirile noastre reciproce, în festivitățile jubiliare și contactele personale, precum și de drumul slujirii care ne-a unit în numele Domnului.

Pretutindenți, de la înălțimea slujirii sale arhiepiscopale, el nu a conținut să se dărui pentru unitatea prin duh în legăturile păcii, pentru

Subliniind activitatea patriarhului Iustin în folosul poporului și Bisericii Ortodoxe Române, în folosul cauzei Ortodoxiei, înfrățirii oamenilor și statornicirii păcii în lume. Prea Fericirea Sa a spus :

În viața sa pămîntească, patriarhul Iustin a înmulțit cu prisosință talanții și darurile cu care Dumnezeu l-a înzestrat pentru slujirea Sfintei Sale Biserici, lăsînd o urmă de lumină în cartea de aur a Ortodoxiei, ca un desăvîrșit teolog distins ierarh, patriot devotat, ostentiv neobosit în marea Biserică a lui Hristos, din timpurile noastre, pentru unitatea tuturor creștinilor, apropierea lor pe linie ecumenică, apărarea păcii, promovarea prieteniei și colaborării între toate popoarele.

Referindu-se la relațiile frățești dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Bulgară, la prietenia și alesele legături duhovnicești avute cu patriarhul Iustin, Prea Fericirea Sa a arătat :

Cu recunoștință ne vom aduce aminte de adormitul întru fericire patriarh Iustin, pentru marea lui dragoste frățească față de noi și Biserica Ortodoxă Bulgară, exprimată în întâlnirile noastre reciproce, în festivitățile jubiliare și contactele personale, precum și de drumul slujirii care ne-a unit în numele Domnului.

Pretutindenți, de la înălțimea slujirii sale arhiepiscopale, el nu a conținut să se dărui pentru unitatea prin duh în legăturile păcii, pentru

Ararea și
edincioși
etene.

Ruginc
ptilor, i
greaua
tin, cu
rheiat :

În cea
na prinos
imească
răzită ce
re, nici si
Iar, Dv
ind cu ș
Veșnic.

Odihni
arhul Ius

A luat
torul Ar.
mpasiuni
rea din v

Onora:

Din pă
ersonal și
e condole
xe Romé
în Român
rii Biserici

Scotîn
stiu să l
ele ale Bis

Person
ustin Moie
ru mărirea
nor probl
oltarea ță

Dumne

Referin
ica Roman
ciune de pe

Vestea
e-a mișca
rieten, în
indu-se, c
frățească, f

urirea sentimentelor de reciprocă frățietate dintre ierarhii, clerul și credincioșii Bisericilor noastre surori și popoarele noastre vecine și țene.

Rugind pe milostivul Dumnezeu să așeze sufletul său în rindul dreptilor, iar pe slujitorii și credincioșii ortodocși români să-i întărească greaua pierdere suferită prin trecerea la cele veșnice a patriarhului Iustin, cu mîngierea în credința noastră fermă, Prea Fericirea Sa a cheiat :

În ceasul despărțirii de prea iubitul nostru frate și coslujitor, aduceam prinosul rugăciunii noastre fierbinți către Domnul vieții, ca să-i dăruiească sufletul în ceata dreptilor și să-l învrednicească cu fericirea răzită celor aleși, care stau de-a dreapta sa, unde nu este nici intris-ar ce, nici suspin, ci viață fără de sfârșit.

Iar, Dvs., iubiților frați, Dumnezeu să vă aducă în suflete mîngiere, și speranța în credința noastră care ne oferă tărie pentru mîntuire. Vesnică și luminoasă să-ți fie pomenirea, scump întru Domnul frate ! Odihnește, Doamne, pre robul Tău credincios, fericitul adormit patriarhul Iustin, în ceata sfinților tăi. Amin !

*

A luat, apoi, cuvîntul, Prea Sfințitul Episcop Ioan Robu, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București, care a exprimat compasiunea Bisericii Romano-Catolice din R. S. România pentru încheierea din viață a patriarhului Iustin :

Onorată și îndurerată asistență,

Din partea ierarhiei Bisericii Romano-Catolice din România, a mea personal și a credincioșilor catolici exprim cele mai profunde sentimente de condoleanțe pentru pierderea veneratului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, dr. Iustin Moiescu, personalitate ilustră a vieții creștine în România și de peste hotare, care și-a dedicat întreaga sa viață slujirii Bisericii și țării.

Scotînd în evidență multiplele realizări ale patriarhului Iustin, care știut să îmbine în mod armonios, în activitatea sa, interesele țării cu cele ale Bisericii, P. S. Sa a continuat :

Personalitate marcantă a vieții creștine din țara noastră, patriarhul Iustin Moiescu s-a distins printr-o activitate continuă și neobosită pentru mărirea lui Dumnezeu și binele oamenilor, contribuind la rezolvarea unor probleme importante legate atât de viața Bisericii, cât și de dezvoltarea țării.

Dumnezeu să-i răsplătească strădaniile !

Referindu-se la bunele raporturi dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică din România, promovate cu dragoste și înțelepciune de patriarhul Iustin, P. S. Sa a precizat :

Vestea încetării din viață a veneratului patriarh Iustin Moiescu ne-a mișcat adînc, mai ales că, în persoana sa, noi am avut un bun prieten, între Biserica Romano-Catolică și Biserica Ortodoxă statornindu-se, de-a lungul anilor, strînse relații de colaborare și dragoste răsplătească, în spiritul învățaturii Mîntuitorului Iisus Hristos.

Alăturându-se rugăciunilor fraților ortodocși pentru odihna sufletului mult regretatului patriarh Iustin, P. S. Sa a încheiat :

«Păstrînd în inimile noastre imaginea celui pe care Bunul Dumnezeu l-a ales spre a fi nu numai păstor de suflete, ci l-a rînduit, prin harul său, a fi Cap al Bisericii Ortodoxe Române, timp de nouă ani, acur

Prea Sfințitul Episcop Ioan Robu, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București rostindu-și cuvîntul

cînd nu se mai află printre noi, înălțăm rugile noastre fierbinți spre Mîntuitorul nostru :

Doamne, lisuse Hristoase, Tu care dăruiești credința și speranța în viața veșnică, binevoiește a mîngîia și pe cei îndurerați de moartea patriarhului Iustin Moisescu ;

Tu, care l-ai spălat cu apa botezului și l-ai însemnat cu Sfînta Ungere, binevoiește a-l număra printre sfinții și aleșii tăi ;

Tu, care la ospățul sfînt l-ai hrănit cu trupul și sîngele tău, binevoiește a-l primi la masa Împărăției tale ;

Tu, care l-ai învrednicit să împlinească în Biserică slujba preotească, binevoiește a-l face părtaș la Liturghia veșnică din ceruri, spre a auzi cuvintele pline de mîngîiere : «Bine, slugă bună și credincioasă, ... intră în bucuria Domnului tău».

Dumnezeu să-l odihnească în pace !».

*

Din partea Bisericilor Evanghelice Lutherane din R. S. România a adus un ultim omagiu memoriei patriarhului Iustin, Eminența Sa Albert Klein, Episcopul Bisericii Evanghelice Lutherane C. A. Sibiu, care a spus :

TA BISE

Intriste
Să-mi
Român
sui și
ne pe:

Emin

Iubit c
alte Culte
lucrul bun
Sublin
animat act
L-am c
lui, ca pe
putere de
care l-au i
sericești co
a știut să s
și cu mijlo
celealte C
în Români
Evocir
mul practi
a precizat
Promo
a ocrotit s

B.O.R. — 4

Intristată asistență,

Să-mi fie permis ca, în numele Bisericilor Evanghelice Lutherane Româna, să exprim Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, lui și credincioșilor ortodocși români, sincere condoleanțe și comăne pentru încetarea din viață a patriarhului Iustin.

Eminența Sa Albert Klein, conducătorul Bisericii Evanghelice Lutherane C.A. — Sibiu rostindu-și cuvântul

Iubit de clerul și credincioșii ortodocși și prețuit de slujitorii celorlalte Culte, patriarhul Iustin a fost, pentru noi toți, un îndemn, la tot lucrul bun în folosul Bisericii și patriei.

Subliniind înțelepciunea, priceperea și dragostea creștină care au animat activitatea patriarhului Iustin, Eminența Sa a arătat:

L-am cunoscut, încă de pe vremea când era mitropolit al Ardealului, ca pe un ierarh strâns legat de ființa poporului, înzestrat cu o mare putere de muncă, un spirit creativ și o cuprinzătoare cultură teologică, care l-au ajutat să-și mobilizeze colaboratorii la organizarea vieții bisericești corespunzător noilor cerințe ale dezvoltării țării. Modul în care a știut să sporească contribuția Bisericii la propășirea patriei, în formele și cu mijloacele ei specifice, a constituit un pilduitor exemplu și pentru celelalte Culte în strădaniile lor de sprijinire a edificării vieții celei noi în România.

Evocînd, cu caldă recunoștință, climatul de încredere și ecumenismul practic local sprijinit și încurajat de patriarhul Iustin, Eminența Sa a precizat:

Promovînd opera de deschidere ecumenică, răposatul patriarh Iustin a ocrotit strădaniile de înțelegere reciprocă și de colaborare, pe plan

local, a Cultelor din România, ce au culminat cu cele trei Adunări pentru pace și dezarmare, unde reprezentanții Cultelor din țară, împreună cu numeroși oaspeți de peste hotare, s-au angajat, în deplină unitate, pentru pacea lumii.

Nu vom uita discuțiile, fie pe plan local, fie în cadrul conferințelor bisericești internaționale, la care marele teolog român ce a fost patriarhul Iustin, a arătat o înțelegere subtilă pentru pozițiile specifice de învățătura altor Culte, nepierzind, din vedere chemarea spre unitatea fundamentală a credinței creștine în diversitatea confesională a diferitelor Biserici.

Rugînd pe Milostivul Dumnezeu să primească sufletul răposatului Patriarh Iustin în Împărăția sa veșnică și fericită, Eminența Sa a încheiat.

Cu astfel de gînduri, dorim să exprimăm, la catafalcul patriarhului Iustin, recunoștința noastră pentru înțelegerea cu care a ținut deschise ușile palatului său, invitîndu-ne să participăm la eforturile Bisericii Ortodoxe Române pentru unitatea creștină și pentru pacea lumii.

Însotîndu-l pe ultimul său drum, ne împărtășim clerului și credincioșilor ortodocși spunînd :

Dumnezeu să-l ierte și să-l primească în Împărăția sa. Să-l așeze între cei drepecți, ca să vadă slava Tatălui, a Fiului și a Sfîntului Duh !

*

În numele Bisericilor Reformate din R. S. România, Eminența Sa, L. A. Sziló Papp, conducătorul Eparhiei Reformate Oradea, a evocat personalitatea celui ce a fost patriarhul Iustin, spunînd :

Îndurerată asistență,

Cînd am aflat vestea încetării din viață a patriarhului Iustin am rămas cîteva clipe copleșit de durere.

Dar, noi nu plîngem pe patriarhul defunct, căci, potrivit credinței noastre, el s-a întors în lăcașul ceresc. Ne plîngem pe noi, care am rămas fără el. Nu avem, însă, voie să ne tîngim din cauza acestei pierderi dureroase, ci, dimpotrivă, sintem chemați să ne fortificăm cu mîngîierea lui Dumnezeu, căruia trebuie să-i mulțumim pentru a ni-l fi dat nouă pe patriarhul Iustin, ca părinte și prieten mult stimat și iubit.

Cel ce ne-a părăsit a fost și al nostru, nu numai al Bisericii Ortodoxe Române, acum cernită de doliu, al tuturor Cultelor religioase din țară între care și al Bisericii Reformate pe care o reprezintă aici.

Cu aceste gînduri, exprim condoleanțe frățești Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, din partea mea și a Bisericii Reformate din România.

Relevînd grija și preocuparea permanentă a patriarhului Iustin pentru păstrarea armoniei în familia Cultelor din țara noastră, menită a contribui la adîncirea frăției între cetățenii de diferite naționalități din România, Eminența Sa a arătat :

Prima mea întîlnire cu regretatul patriarh Iustin a avut loc în urmă cu douăzeci de ani. Evenimentul s-a petrecut în preajma Rusaliilor. În cuvîntul ce l-am rostit, cu acel prilej, m-am referit la mulțimea adunată la Ierusalim, ascultînd predica Sf. apostol Petru. Adormitul întru fericire

arbest

De atu

șumai a

onalități

la Plen

at : «

și no

ru apăr

ță libe

Aceste

stenerie

Exprim

eu vie i

Șa a s

Să ne c

afia în c

trece ce

far ami

Termin

opolitu

tere, urr

lin, pe atunci mitropolitul Moldovei și Sucevei, ieșind din sală, mi-a spus: «Sfântul Duh ne unește și pe noi». Acestea au fost primele lui cuvinte care mi le-a adresat. Cuvinte mult grăitoare !

Vorbesc Eminentă Sa Laszlo Papp, conducătorul Bisericii Reformate Oradea

De atunci, totdeauna am fost convins de această unitate. Unitate nu numai a diferitelor Culte religioase, ci și a cetățenilor de diferite naționalități. Ea a fost reafirmată de patriarhul Iustin în cuvîntarea rostită la Plenara Consiliului Național al FDUS, din 28 martie a.c., cînd a spus: «...Într-un glas cu președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, și noi, fără încetare și cu deplină convingere: Trebuie făcut totul pentru apărarea dreptului sacru al popoarelor, al oamenilor la existență, la viață liberă și demnă, la pace.

Aceste fapte luminoase ale patriarhului Iustin constituie pentru noi o sursă de inspirație și o pildă de urmat».

Exprimînd convingerea că amintirea patriarhului Iustin va rămîne viu în memoria credincioșilor și va fi cinstită după cuviință, Eminentă Sa a spus în glas de rugăciune :

Să ne dea conștiința mîngiere și tărie că defunctul patriarh Iustin trăiește în ceata dreptilor, unde i-a fost dat, din harul lui Dumnezeu, să-și exprime ce nu poate fi exprimată în cuvinte !

Iar amintirea lui să fie totdeauna vie în sufletele noastre !».

*

Terminîndu-se șirul cuvîntărilor, înalt Prea Sfințitul TEOCTIST, mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, a spus, în încheiere, următoarele :

Intristată asistență,

Mulțumim cu aleasă recunoștință și din inimă înalților reprezentanți ai autorităților de stat care au venit să exprime, prin prezența la această ceremonie, prețuirea față de regretatul nostru înfăptuită și oglindită și în aceste clipe grele prin scrisoarea de condoleanțe primită din partea Consiliului de Stat. Tălmăcind ecoul ei adinc în inimile marșalilor, clerului și credincioșilor Bisericii noastre, rugăm să se transmită personal Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele R. S. României a căruia sensibilitate, și întru aceasta, se arată pilduitoare, adinca noastră recunoștință și încredințarea continuării drumului slujirii scumpei noastre patrii, așa cum s-a străduit neuitatul nostru patriarh Iustin.

Mulțumim, de asemenea, distinșilor reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe surori și ai forurilor creștine de peste hotare, care sînt alături de noi în aceste momente atît de grele, aducîndu-ne compasiunea și dragostea lor.

Prețuind cum se cuvine participarea prea onoraților șefi de Cuvînt din țara noastră, le mulțumim pentru cuvîntările rostite și fi asigurăm pe toți de aceeași dragoste și colaborare frățească pe drumul ecumenismului practic și al sprijinirii năzuințelor harnicului nostru popor românesc și a păcii în lume.

Nu putem trece cu vederea a aprecia ca pe o sfințită comuniune participarea clerului de la mînăstiri și parohii, față de care ilustrul defunct și-a consacrat ani de muncă intelectuală și administrativă, prețuind și încetare vrednicile «sfințului preot de la țară». Chipul și opera celor ce va fi așezat la loc de veșnică odihnă pînă la Învierea cea de obște ca cel de al patrulea patriarh — împreună cu sfinții noștri părinți Miron, Nicodim și Justinian — vor străluci pururea prin rîvna și devotamentul tuturor fiilor Bisericii noastre strămoșești.

Împărtășind durerea familiei atît de dragă lui, prezentăm celor două distinsе surori, nepoților, ca și celorlalte rude, sincere condoleanțe și tărie de la Dumnezeu pentru depășirea momentului de apăsare sufletească.

Îndurerăți ascultători,

Și acum, luîndu-ne ultimul rămas bun de la fericitul întru adormit patriarh Iustin, să ne ridicăm cu duhul nostru către duhul lui din locașul său ceresc, făgăduindu-i să-i urmăm pilda, să-i cinstim înfăptuirile și să-i păstrăm neștearsă amintirea în sufletele noastre.

Cu dreptii să odihnească Dumnezeu sufletul adormitului robului său patriarhul Iustin.

Pomenirea lui veșnică să fie!

Procesiunea de ocolire a bisericii

După ridicarea colivei și ultima «Veșnică pomenire», soborul de diaconi a intonat «Veniți fraților să dăm sărutarea cea de pe urmă...».

În lacrimi și suspine, îndurerata familie și întristații slujitori au sărutat icoana de pe pieptul patriarhului Iustin și mina rece a celui care a fost plin de căldură părintească, adevărat arhieru și patriot luminat.

CA BISERIC

Apoi, sol
spre ieșir
datina și
În timp
lung, sicr
umeri de
ră din bis

I.P.S. N
I.P.S. N
Olteniei
drum

în frunt
preoți în
Biblic
at de doi
riarhală,
sfințită și e
rașcu, sta
epitrahil,
decorații
escu, vi
escu, co
năteanu,
esc men
nice, prec

Apoi, soborul slujitorilor, cu luminările aprinse în mâini, s-a îndreptat spre ieșire, spre a forma cortegiul pentru ocolirea bisericii, precum datina și rânduiala la pogribania fețelor bisericesti.

În timp ce corul cântă: «Sfinte Dumnezeule», iar clopotele sună lung, sicriul cu corpul neînsuflețit al patriarhului Iustin este ridicat de slujitori ai Catedralei patriarhale, dinainte rânduți, și scos din biserică.

I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei patriarh locotenent, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului și I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, înconjurați de numeroși credincioși, conducând pe ultimul drum pe cel ce a fost Întăistătorul Bisericii Ortodoxe Române, Dr. Iustin Moisescu

În fruntea cortegiului, urmînd coroanele și jerbele de flori purtate de preoți în reverență, s-a aliniat Pr. Dumitru Soare, directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, ducînd Crucea patriarhală, înca de doi diaconi care țin în mâini ripide. Un arhidiacon poartă Cîrja patriarhală, iar Arhim. Sofian Boghiu, starețul minăstirii Antim, îmbrăcat în sfită și epitrahil, însoțit de arhimandriții Teofil Panait și Irineu Brașcu, stareții minăstirilor Cernica și Căldărușani, îmbrăcați în mantie și epitrahil, duce pe tipse omoforul și mitra patriarhală. Urmează pernele decoratiile defunctului patriarh Iustin, purtate de preoții Octavian Moisescu, vicar administrativ al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Constantin Moisescu, consilier patriarhal, Vasile Bria, consilier eparhial, și Ion Măteanu, secretarul Cabinetului patriarhal. După Corala patriarhală urmează membrii delegațiilor Bisericilor creștine și organizațiilor ecumenice, precum și conducătorii Cultelor din țară. Membrii Sfîntului Sinod,

în frunte cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, precedați de preoții și diaconii din soborul de slujitori, merg înaintea sicriului cu rămășițele pămîntești ale patriarhului Iustin, purtat pe umeri de consilieri și protopopi și încălțări de călugărițe avînd în mîni cățui cu tîmție aprinsă, care este urmat de membrii familiei defunctului, reprezentanții autorităților de stat, membrii Consiliului Național Bisericesc și ai Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, corpul didactic al Institutelor Teologice din București și Sibiu, delegații Seminarilor Teologice, cadre de conducere din Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, călugări și călugărițe preoți și credincioși.

Procesiunea de ocolare a bisericii, desfășurată conform rînduiei cu patru stări, la cele trei sinuri și la intrarea în biserică, a fost urmărită de numeroși credincioși, așezați în ordine pe dealul Patriarhiei, în jurul clopotniței și în fața Palatului patriarhal.

În «casa veșniciei»

După cele patru opriri, unde au fost rostite ecteniile obișnuite, rămășițele fiind date de Corala patriarhală, soborul de slujitori, ierarhi, preoți și diaconi, a intrat în biserică.

A urmat, apoi, sicriul cu rămășițele pămîntești ale patriarhului Iustin, însoțit numai de membrii familiei defunctului și de reprezentanții autorităților statului.

În timp ce corul psalmodiază armonice, în pridvorul bisericii, ultimii panhidă celui ce a fost înălțat al Bisericii Ortodoxe Române, sicriul este depus pe marginea criptei, amenajată în partea dreaptă a pronaosului.

S-a săvîrșit, din nou, o scurtă slujbă și, după stropirea cu vin untdelemn, sicriul a fost acoperit pentru îngropare.

Îndeplinind rînduiala punerii în mormînt a răposatului patriarh Iustin, Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul a rostit, la urmă, cuvintele: «Dumnezeu să-l odihnească în pace!».

Pe cînd corul cîntă: «Adusu-mi-am aminte» se fixează capacul sicriului și, cu multă grijă, rămășițele pămîntești ale patriarhului Iustin sînt coborîte în cripta veșniciei, lîngă primii doi patriarhi, Miron și Nicodim.

În clipele de profundă durere ale pecetluirii mormîntului, Corala patriarhală intonează: «Sfinte Dumnezeule» funebru și «Pămîntul deschide-te».

Mistriile meșterilor încep să aștearnă tencuială proaspătă peste cărămizile care vor închide, de acum înainte, trupul celui ce a fost Iustin, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

În ziua înmormîntării, la orele 12,00, la toate bisericile parohiale din cuprinsul Patriarhiei Române au fost trase clopotele timp de cinci minute, iar la Catedralele eparhiale s-a săvîrșit un parastas, urmat de un panegiric în memoria personalității defunctului patriarh Iustin.

După
arhal
mod și r

De a
Consil
democra
departan

Au f
Bisericile
tătorii C

Au
Apărarea
lui Bucur

Disti
functului

Au f
și ai Cor

silieri al
In a
Teoctist,

pregătit
la cantin
didactic
episcopie

Bucureșt
gajați ai
sonal ad
Misiune
precum
și părinte

Dum
tară și d
trisaghio
Pom
s-a făcut
vorbit cu
despre r
strămoșe

Agapa de pomenire

După înmormintare, păstrându-se datina, a avut loc la Palatul patriarhal o agapă de pomenire, la care au luat parte membrii Sfintului Sinod și membrii familiei defunctului.

De asemenea, au participat Dl. Gheorghe Rădulescu, vicepreședinte al Consiliului de Stat, Dl. Constantin Arseni, președintele Organizației Democrăției și Unității Socialiste și Dl. Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor.

Au fost prezenți delegații Bisericilor ortodoxe surori, reprezentanții Bisericilor neortodoxe și ai organismelor ecumenice, precum și conducătorii Cultelor din țara noastră.

Au mai luat parte reprezentanți ai Comitetului Național pentru Apărarea Păcii din R. S. România și ai Consiliului popular al municipiului București.

Distinșii oaspeți și invitați au prezentat condoleanțe familiei defunctului și membrilor Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Au participat, de asemenea, membrii Consiliului Național Bisericesc și ai Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, precum și consilierii ai Administrației Patriarhale și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor.

În aceeași zi, potrivit îndrumărilor date de Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, s-a pregătit o agapă de pomenire pentru sufletul răposatului patriarh Iustin la cantina Institutului Teologic din București, la care au luat parte corpul didactic de la Institutele și Seminariile Teologice, protoiereii din Arhiepiscopia Bucureștilor, stareții și starețele minăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor și Arhiepiscopia Iașilor, membrii Coralei patriarhale, angajați ai Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei Bucureștilor, personal administrativ și lucrători din sectoarele Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, doctoranzi, studenți teologi și elevi seminariști, precum și credincioși care au condus pe ultimul drum pe arhipăstorul și părintele lor duhovnicesc.

*

Veșnică să-i fie pomenirea

Duminică 10 august a.c., în toate bisericile noastre ortodoxe din țară și de peste hotare, s-a săvârșit slujba parastasului, o panihidă, un trisaghion sau o pomenire după cuviință.

Pomenirea celui ce a fost întiiistătător al Bisericii Ortodoxe Române s-a făcut într-un cadru solemn. Preoții și slujitorii sfințelor altare au vorbit credincioșilor despre marea personalitate a patriarhului Iustin, despre neobosita lui activitate pentru propășirea patriei și Bisericii strămoșești.

TELEGRAME ȘI SCRISORI DE CONDOLEANȚE

În legătură cu încetarea din viață a patriarhului Iustin, pe adresa Înalț Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, și a Sfințitului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române s-au primit numeroase telegrame și scrisori de condoleanțe din țară și de peste hotare.

Printre acestea se numără :

TELEGRAMA

COMITETULUI NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII DIN R. S. ROMANIA

Către

Sfințul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

Împărtășim profunđa Dvs. mihnire și ne exprimăm întreaga compasiune în legătură cu încetarea din viață a patriarhului Iustin Moiescu, eminent conducător al Bisericii Ortodoxe Române, și vă rugăm să primiți sincere condoleanțe pentru greaua pierdere suferită.

Mișcarea pentru apărarea păcii din țara noastră va păstra o nepieritoare amintire patriarhului Iustin Moiescu, membru al Comitetului național pentru apărarea păcii, militant consecvent pentru statornicirea unor relații de înțelegere și cooperare între popoare, pentru apărarea dreptului la viață, la pace al tuturor oamenilor.

COMITETUL NAȚIONAL
PENTRU APĂRAREA PĂCII DIN R. S. ROMANIA

TELEGRAMA

ASOCIAȚIEI «ROMÂNIA»

Înalt Prea Sfinției Sale,

Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,

Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,

În numele Consiliului de conducere al Asociației «România» și al revistei «Tribuna României» vă rugăm să primiți expresia sentimentelor noastre de profundă compasiune pentru săvârșirea din viață a patriarhului Iustin, membru fondator și sprijinitor activ al așezămîntului nostru.

Păstrîndu-i o vie amintire sintem cu deosebit respect alături de Dvs.

Prof. dr. VIRGIL CANDEA,
secretarul Asociației «România»

PETRE GHELMEZ,
redactor șef al revistei
«Tribuna României»

ATA 2

Pe
lător
ri pri
ră R
arhul

Ina
Ina
Loc

Afl

te pe

lor și

astre

Fie

lui ac

Ina

Ina

Loc

Cu

triarh

Ne

Tra

mâne

Inal

Inal

Loc

Exp

bitului

omnul

Bisericii

Inal

Inal

Loc

Cu

stin.

Von

restui

ativ al

Bisericii

Pe lângă cuvântările rostite de delegații trimiși la funeralii, întîlnitorii Bisericii Ortodoxe surori au mai adresat telegrame și scrisori prin care și-au exprimat solidaritatea frățească cu Biserica Ortodoxă Română în greaua pierdere suferită prin încetarea din viață a patriarhului Iustin :

*Inalt Prea Sfinției Sale,
Inalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Aflînd cu profundă durere despre trecerea la Domnul a răposatului patriarh Iustin, ne rugăm pentru odihna sufletului său în ceata morților și exprimăm sincerele condoleanțe ale Patriarhiei Ecumenice și ale noastre personal către Biserica Ortodoxă Română.

Fie ca Domnul să o mîngie și să arate urmaș vrednic al patriarhului adormit.

† DIMITRIOS I,

Patriarhul Constantinopolului

*Inalt Prea Sfinției Sale,
Inalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Cu profundă mîhnire am aflat de decesul fratelui nostru, mult iubitul patriarh Iustin.

Ne rugăm fierbinte pentru odihna sufletului său.

Transmitem condoleanțe clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române.

† IGNATIE,

Patriarhul Antiohiei

*Inalt Prea Sfinției Sale,
Inalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Exprimînd sincere condoleanțe pentru încetarea din viață a preabucurătorului frate și împreună slujitor, patriarhul Iustin, ne rugăm ca Domnul să-i odihnească sufletul cu cei drepți și să arate în fruntea Bisericii Ortodoxe Române un vrednic succesor.

† DIODOR,

Patriarhul Ierusalimului

*Inalt Prea Sfinției Sale,
Inalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Cu adîncă durere am aflat de decesul fratelui nostru iubit, patriarhul Iustin.

Vom păstra, totdeauna, în inimile noastre amintirea luminoasă a acestui eminent ierarh, partizan devotat al unității creștine, militant activ al mișcării ecumenice, artizan cunoscut al păcii, mare prieten al Bisericii Ortodoxe Ruse.

Adresînd Înalt Prea Sfinției Voastre, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române cele mai vii condoleanțe, ne rugăm pentru odihna sufletului său în Împărăția Tatălui ceresc.

Cu dragoste frățească în Domnul

† PIMEN,

Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

Înalt Prea Sfinției Sale,

*Înalt Prea Sfințitului Teoclist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Sîntem adînc mișcați de moartea patriarhului Iustin al Bisericii Ortodoxe Române.

Exprimăm sincere condoleanțe și ne rugăm lui Dumnezeu pentru odihna sufletului său.

† GHERMAN,

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Sîrbe

Înalt Prea Sfinției Sale,

*Înalt Prea Sfințitului Teoclist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Am primit cu adîncă durere vestea încetării din viață a patriarhului Iustin al Bisericii Ortodoxe Române.

În numele meu și al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare exprimăm condoleanțe membrilor Sfîntului Sinod, clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române surori.

Dumnezeu să odihnească în pace sufletul răposatului patriarh Iustin și să arate un succesori vrednic în fruntea Bisericii Ortodoxe Române.

† MAXIM,

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Bulgare

Înalt Prea Sfinției Sale,

*Înalt Prea Sfințitului Teoclist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Biserica Ortodoxă a Gruziei își exprimă marea și adîncă tristețe la moartea patriarhului Iustin al Bisericii Ortodoxe Române.

În numele meu și al Sfîntului Sinod transmit sincere condoleanțe clerului și credincioșilor ortodocși români.

Veșnică pomenire adormitului patriarh Iustin.

† ILIA II,

Patriarh-Catolicos a toată Gruzia

*Inalt Prea Stinției Sale,
Inalt Prea Stințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Adinc mișcați de vestea morții patriarhului Iustin, rugăm pe Domnul
numere sufletul său printre cei drepți.

Rusia Binecuvîntată să-i fie amintirea.

† SERAFIM,

Arhiepiscopul Atenei și al întregii Elade

*Inalt Prea Stinției Sale,
Inalt Prea Stințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Aducînd un ultim omagiu patriarhului Iustin, sîntem alături de cle-
și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române în greaua pierdere suferită
la trecerea la cele veșnice a părintelui lor duhovnicesc.

Ne rugăm pentru odihna sufletului său.

† HRISOSTOMOS,

Arhiepiscopul Ciprului

*Inalt Prea Stinției Sale,
Inalt Prea Stințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Transmitem Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române profunde
condoleanțe cu prilejul încetării din viață a patriarhului Iustin.

Ne alăturăm rugăciunilor voastre pentru odihna sufletului său.

† VASILE,

Arhiepiscopul Varșoviei și a toată Polonia

*Inalt Prea Stinției Sale,
Inalt Prea Stințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Vă rugăm să primiți cele mai vii condoleanțe pentru decesul patri-
arhului Iustin.

Domnul Dumnezeu cel Atotputernic să-i odihnească sufletul în Im-
părăția sa.

† DOROTEI,

Mitropolit de Praga și a toată Cehoslovacia

*Inalt Prea Stinției Sale,
Inalt Prea Stințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Împărtășind durerea Bisericii Ortodoxe Române ne rugăm pentru
odihna sufletului adormitului patriarh Iustin.

† PAAVALI,

Arhiepiscopul Carelei și a toată Finlanda

Vestea decesului patriarhului Iustin a fost primită cu profundă mîhnire și de către Înaltii prelați ai Bisericii Romano-Catolice, care au prezentat vii condoleanțe Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, și Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române :

TELEGRAMA

SANCTITĂȚII SALE PAPA IOAN PAUL AL II-LEA

*Către**Sfintul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,*

Aflind cu tristețe de decesul patriarhului Iustin, înalt rugăciunea mea fierbinte către Domnul ca să-i dea odihnă veșnică în Împărăția Sa. Prezint condoleanțele mele sincere Sfintului Sinod și întregii Biserici Ortodoxe Române.

† IOAN PAUL al II-lea P. P.

*Înalt Prea Sfinției Sale,**Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,**Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

În numele Secretariatului pentru unitatea creștinilor și în numele meu personal exprimăm, cu emoție, sincere condoleanțe în legătură cu decesul patriarhului Iustin.

Îi încredințăm milei lui Dumnezeu și ne rugăm pentru Biserica Ortodoxă Română.

Cu dragoste frățească în Hristos,

CARDINAL

† Jean Willebrands

*Înalt Prea Sfinției Sale,**Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,**Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Cu adincă durere am aflat de decesul patriarhului Iustin și particip din toată inima la doliul Bisericii Ortodoxe Române.

Fie ca Domnul să-l primească în ceata dreptilor și amintirea să-i fie veșnică !

Primiți asigurarea rugăciunilor mele și profundul meu atașament față de Biserica și țara Dvs.

Cu aceste sentimente, rămîn al Înalt Prea Sfinției Voastre credincios și devotat în Domnul nostru Iisus Hristos.

EPISCOP

† Jean-François Arrighi

Sfintul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Loctiitor de patriarh, au primit mesaje de condoleanțe pentru încetarea din viață a patriarhului Iustin și din partea unor Biserici Vechi-Orientale.

TELEGRAMA

SANCTITĂȚII SALE VASKEN I,

PATRIARH-SUPREM ȘI CATOLICOS AL TUTUROR ARMENILOR

Înalt Prea Sfinției Sale,

Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Loctiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,

Am aflat cu adîncă tristețe despre moartea patriarhului Iustin al Bisericii Ortodoxe Române.

Patriarhul Iustin a fost unul dintre marii conducători ai Bisericii Ortodoxe din timpurile de azi și o personalitate foarte dragă Bisericii noastre.

Ne rugăm lui Dumnezeu cel Atotputernic să primească sufletul său cu blîndețe, iar Sfintul Duh să ocrotească clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române.

Vă transmitem sincerele noastre condoleanțe.

† VASKEN I,

Patriarh-suprem și Catolicos

TELEGRAMA

SANCTITĂȚII SALE BASELIUS MAR THOMAS MATHEWS I,

CATOLICOSUL BISERICII SIRIENE

Înalt Prea Sfinției Sale,

Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Loctiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,

Noi, Catolicosul, mitropoliții, preoții și credincioșii Bisericii Siriene ne exprimăm adîncă tristețe pentru trecerea la cele veșnice a patriarhului Iustin al Bisericii Ortodoxe Române.

Rugăm pe Dumnezeu să dăruiască veșnică odihnă sufletului său.

† BASELIUS MAR THOMAS MATHEWS I,

Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene din India

Luind cunoștință cu adincă intristare de marea durere a Bisericii Ortodoxe Române, înalți ierarhi ai Bisericii Vechi-Catolice au transmis Sfântului Sinod telegrame și scrisori de compasiune pentru înțelegerea din viață a patriarhului Iustin.

TELEGRAMA

EXCELENȚEI SALE ARHIEPISCOPUL ANTONIUS JAN GLAZEMAKER,
PREȘEDINTELE UNIUNII VECHILOR-CATOLICI DE LA UTRECHT

Către

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,

Indurerăți de moartea patriarhului Iustin, ne amintim cu recunoștință de dezvoltarea relațiilor dintre Bisericele noastre în timpul păstoririi sale, de interesul său personal față de contactele ecumenice și de atenția sa față de Bisericele Vechi-Catolice ale Uniunii de la Utrecht.

Fie care Dumnezeu-Tatăl și Domnul nostru Iisus Hristos să binecuvânteze lucrarea patriarhului Iustin și să reverse harul său asupra Bisericii Ortodoxe Române.

Arhiepiscop

† ANTONIUS JAN GLAZEMAKER

TELEGRAMA

EXCELENȚEI SALE JOSEF BRINKHUES,
EPISCOPUL BISERICII VECHI-CATOLICE DIN R. F. GERMANIA

Către

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,

Am fost adînc impresionat la aflarea veștii despre moartea patriarhului Iustin.

Uniți în doliu și rugăciune, transmitem sincere condoleanțe clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române.

Episcop

† JOSEF BRINKHUES

TELEGRAMA

EXCELENȚEI SALE NICOLAUS HUMMEL,
EPISCOPUL BISERICII VECHI-CATOLICE DIN AUSTRIA

Către

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,

Sînt profund mîhnit de moartea patriarhului Iustin. Regret foarte mult că Biserica Ortodoxă Română a suferit o pierdere așa de mare. Rog pe Atotputernicul Dumnezeu să primească în pace sufletul său.

Cu speranța că relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Catolică din Austria se vor dezvolta și în viitor, așa cum s-a spus în telegrama trimisă de către patriarhul Iustin, rugăm pe Dumnezeu să binecuvinteze Biserica și popoarele noastre.

Vă rugăm să primiți expresia sincerelor noastre condoleanțe, iar Dumnezeu să dea mângâiere tuturor celor afectați de moartea patriarhului Iustin.

Episcop

† NICOLAUS HUMMEL

Biserica Angliei și Comuniunea anglicană au participat la durerea Bisericii Ortodoxe Române, prilejuită de încetarea din viață a patriarhului Iustin, prin telegrame și scrisori de condoleanțe adresate Înalțului Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de drept al Patriarhului.

Dintre acestea menționăm :

TELEGRAMA

GRAȚIEI SALE ROBERT RUNCIE,
ARHIEPISCOP DE CANTERBURY ȘI PRIMAT AL ANGLIEI

*Înalt Prea Sfinției Sale,
Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Cu adînc regret am aflat de moartea patriarhului Iustin și vă transmitem sincerele noastre condoleanțe.

Odihnească-se în pace.

Cu multă dragoste, al Vostru frate în Hristos

† ROBERT RUNCIE,

Arhiepiscop de Canterbury și Primat al Angliei

TELEGRAMA

EXCELENȚIEI SALE JOHN SATTERTHWAITE
EPISCOP AL BISERICII ANGLICANE DIN EUROPA

*Înalt Prea Sfinției Sale,
Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Vă rugăm să primiți cele mai sincere condoleanțe la moartea patriarhului Iustin.

Fie ca Domnul să-l odihnească în pace după truda vieții și să-l prilezuiască în împărăția Sa.

† JOHN,

Episcop de Gibraltar

TELEGRAMA

EXCELENȚEI SALE HENRY HILL,
EPISCOPI AL BISERICII ANGLICANE A CANADEI

*Înalt Prea Sfinției Sale,
Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Am fost adînc mișcat de moartea patriarhului Iustin al Bisericii Ortodoxe Române.

Noi, ne rugăm ca Dumnezeu să-i odihnească sufletul, iar Sfîntul Duh să se pogoare și să binecuvînteze alegerea noului patriarh.

Vă rugăm să transmiteți membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române condoleanțe din partea Arhiepiscopului Mihael Peers Primatul Bisericii Anglicane a Canadei.

Episcop
† HENRY HILL

TELEGRAMA

CONFEDERAȚIEI EPISCOPALE CATOLICE ECUADORIENE

*Către
Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,*

Confederația Episcopală Ecuadoriană, reprezentantă a Bisericii Catolice din Ecuador, exprimă Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române cele mai profunde condoleanțe în legătură cu moartea patriarhului Iustin.

Națiunea noastră, în totalitate creștină, este în mod frățesc solidară cu clerul și credincioșii ortodocși români în această tristă împrejurare.

Ne rugăm ca sufletul adormitului patriarh Iustin să se încorporeze misterului pascal al lui Hristos.

† BERNARDINO ECHEVERIA RUIZ,
Arhiepiscop al orașului Guayaquil
† ANTONIO GONZALEZ ZUMARRAGA,
Arhiepiscop al orașului Quito
† LUIS ENRIQUE ORELLANA,
Episcop al orașului Guayaquil

Numeroase telegrame și scrisori de condoleanțe pentru încetarea vieții a patriarhului Iustin au fost adresate Înalț Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh și de Bisericele Evanghelice.

TELEGRAMA
EXCELENȚEI SALE BERTIL WERKSTROEM,
ARHIEPISCOP DE UPPSALA

*Înalț Prea Sfinției Sale,
Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Biserica Suediei își exprimă întristarea și profunda compasiune simțită la moartea patriarhului Iustin.

Fie ca Domnul, în marea Sa milă, să lase ca lumina Sa veșnică să strălucească peste lucrarea patriarhului Iustin și să binecuvinteze și în viitor Biserica Ortodoxă Română.

† BERTIL WERKSTROEM,
Arhiepiscop și Primat al Suedicii

TELEGRAMA
EXCELENȚEI SALE OLE BERTELSEN,
EPISCOP DE COPENHAGA

*Înalț Prea Sfinției Sale,
Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Am aflat cu adâncă durere despre trecerea la cele veșnice a patriarhului Iustin.

Noi apreciem marea contribuție pe care patriarhul Iustin a adus-o, în cadrul mișcării ecumenice, la realizarea unității creștine.

În aceste clipe grele ne rugăm ca Dumnezeu să binecuvinteze Biserica Ortodoxă Română în slujirea ei față de poporul român.

Al Vostru în Hristos frate,

† OLE BERTELSEN,
Episcop de Copenhaga

TELEGRAMA
EXCELENȚEI SALE MARTIN KRUSE,
EPISCOPUL BISERICII EVANGHELICE DIN R. F. GERMANIA

*Către
Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,*

Exprimăm sincere condoleanțe Bisericii Ortodoxe Române pentru încetarea din viață a patriarhului Iustin.

Patriarhul Iustin s-a preocupat intens de promovarea cooperării și relațiile interbisericești și ecumenice. Cu bucurie ne amintim de interesul viu manifestat de el pentru dialogul și colaborarea între Biserici noastre, precum și de rezultatele lor practice.

Invocînd mila lui Dumnezeu pentru odihna sufletului său, ne rugăm ca Sfîntul Duh să călăuzească în continuare Biserica Ortodoxă Română

Episcop

† MARTIN KRUSE

TELEGRAMA

EXCELENȚEI SALE GOTTFRIED FORCK,
EPISCOPUL BISERICII EVANGHELICE DIN R. D. GERMANĂ

*Inalt Prea Sfinției Sale,
Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Moartea patriarhului Iustin ne-a afectat foarte mult. Ne este cunoscut interesul manifestat de el pentru reînsoțirea serviciilor liturgice în Bisericiile Evanghelice. Știm, de asemenea, cit de profund s-a angajat el în promovarea unității creștine. Slujirea patriarhului Iustin a avut o însemnătate ecumenică, depășind cadrul Bisericii Ortodoxe Române. De aceea, ne vom aminti de el cu recunoștință.

Episcop

† GOTTFRIED FORCK

TELEGRAMA

EXCELENȚEI SALE EPISCOPUL WERNER LEICH,
PREȘEDINTELE ALIANȚEI BISERICILOR EVANGHELICE DIN R. D. GERMANĂ

*Către
Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,*

În numele Alianței Bisericilor Evanghelice din R. D. Germană vă adresez sincere condoleanțe în legătură cu trecerea la cele veșnice a patriarhului Iustin.

Patriarhul Iustin a fost cunoscut în Bisericiile noastre prin faptul că a lucrat foarte mult în privința ecumenismului și, mai ales, pentru unitatea și cooperarea Bisericilor creștine.

Pentru aceasta aducem mulțumiri lui Dumnezeu și implorăm mila Lui pentru odihna sufletului său.

Dorim Bisericii Ortodoxe Române să ducă mai departe strădaniile patriarhului Iustin.

Episcop,

† WERNER LEICH

perării
de inte
Bisericii
ne rugăm
Română

De asemenea, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și Înaltul Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de Patriarh, au mai primit telegrame și scrisori de condoleanțe pentru înmormântarea din viață a patriarhului Iustin și de la următoarele Biserici creștine și organizații religioase :

TELEGRAMA
CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR DIN UNGARIA

*Către
Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,*

Sîntem alături de Biserica Ortodoxă Română în marea pierdere suferită prin decesul fratelui nostru mult stimat și iubit, patriarhul Iustin. Ne rugăm ca Domnul vieții să mîngie pe toți cei care suferă din cauza morții lui.

Episcop,
† KAROLY TOTH,
președinte
TIBOR GÖRÖG
secretar general

este cu-
or ditor-
und s-a
i Iustin
ortodoxe

TELEGRAMA
EXCELENȚEI SALE JOZSEF FERENCZ,
EPISCOPUL BISERICII UNITARIENE DIN UNGARIA

*Înalt Prea Sfinției Sale,
Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

În aceste momente grele din viața Bisericii Ortodoxe Române, prilejuate de încetarea din viață a patriarhului Iustin, vă rog să primiți condoleanțele mele și ale Bisericii Unitariene din Ungaria.

Episcop,
† JOZSEF FERENCZ

IANA

nă vă
lice a

TELEGRAMA
CONSILIULUI FEDERAȚIEI BISERICILOR PROTESTANTE DIN ELVEȚIA

*Înalt Prea Sfinției Sale,
Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Am aflat cu adîncă tristețe despre moartea patriarhului Iustin și participăm la dolul Bisericii Ortodoxe Române.

Profund recunoscători pentru contactele ecumenice pe care le-am avut cu patriarhul decedat, rămînem împreună cu Dvs. în speranța Învierii în Mîntuitorul Hristos.

PASTOR JORNOD

faptul
entru
mila
niile

TELEGRAMA
SOCIETĂȚILOR BIBLICE UNITE

Către
Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,

Aflind cu adincă întristare de moartea patriarhului Iustin, împărțim durerea Bisericii Ortodoxe Române pentru pierderea acestui mare ierarh al ei.

Incredințăm sufletul său lui Dumnezeu și ne rugăm ca Sfântul Duh să lumineze alegerea unui vrednic urmaș.

Dorim să continuăm și în viitor relațiile de strinsă colaborare cu Biserica Ortodoxă Română, așa cum au fost ele promovate de patriarhul Iustin.

ULRICH FICK,
secretar general

TELEGRAME ȘI SCRISORI DE CONDOLEANȚE
PRIMITE DIN PARTEA UNOR ORGANISME ECUMENICE

Reprezentind o grea pierdere pentru Mișcarea ecumenică, încetarea din viață a patriarhului Iustin a fost întâmpinată cu adincă întristare de către organizațiile ecumenice, care și-au exprimat, prin telegrame și scrisori, solidaritatea frățească cu ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române.

TELEGRAMA
CONSILIULUI ECUMENIC AL BISERICILOR

Către
Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,

Consiliul Ecumenic al Bisericilor se asociază cu Biserica Ortodoxă Română în durerea prilejuită de dispariția patriarhului Iustin.

Atît ca membru al Comitetului central, timp de mai mulți ani, cit și ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, el a fost un mare adept al țelurilor mișcării ecumenice pentru unitatea vizibilă a Bisericii noastre.

Ne rugăm ca Domnul nostru, care este învierea și viața, să dea odihnă sufletului său printre cei drepti și să consoleze Biserica Ortodoxă Română în doliu.

REV. EMILIO CASTRO,
secretar general

TELEGRAMA
CONFERINȚEI CREȘTINE PENTRU PACE

Către
Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române

Vă exprimăm profunda durere resimțită la moartea patriarhului Iustin. El va fi pomenit ca un mare conducător spiritual al Bisericii Ortodoxe Române și ca intruchipare a credinței creștine. A fost o perso-

itate stimată și distinsă a națiunii române. Onorăm amintirea sa și
lăzările sale ca pe un exemplu impresionant al unui creștin care a
tat cu credință și speranță pentru pace și dreptate în lume.

Patriarhul Iustin a contribuit în mare măsură, timp de mai mulți
la activitatea Conferinței Creștine pentru Pace, căreia i-a adus ser-
ti neprețuite. Toți membrii organizației noastre au fost profund inspi-
de exemplul său. Prin moartea patriarhului Iustin am pierdut un
eten drag, un suflet care a adus lumină și a imprimat o mare auto-
te mișcării noastre comune. Conferința Creștină pentru Pace nu va
niciodată dragostea și înțelepciunea slujirii sale.

Ne rugăm ca Dumnezeu să odihnească în pace sufletul său.

LIUBOMIR MIREJOVSKY,
secretar general

TELEGRAMA
CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE

*Cătore
Sfintul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,*

Adinc întristați de vestea morții patriarhului Iustin, ne amintim cu
cunoștință de profunđa sa dedicare pentru activitatea Conferinței Bi-
ricilor Europene.

Prin dispariția patriarhului Iustin am pierdut un mare și mult stimat
rieten.

Odihnească-se în pace.

Fie ca Domnul să vă călăuzească în aceste zile de adincă durere.

ANDRE APPEL,
președinte
MITROPOLITUL ALEXEI,
vicepreședinte
GLEN GARFIELD WILLIAMS,
secretar general

TELEGRAMA
FEDERAȚIEI LUTERANE MONDIALE

*Inalt Prea Sfinției Sale,
Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Împărtășim durerea Bisericii Ortodoxe Române la moartea patriar-
hului Iustin.

Slujirea sa pentru Biserica Universală va rămâne mereu vie în amin-
irea noastră.

Cu dragoste ne rugăm pentru continua întărire a Bisericii Ortodoxe
Române.

NORMAN A. HJELM
secretar general

TELEGRAMA
ALIANȚEI REFORMATE MONDIALE

*Înalt Prea Sfinției Sale,
Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Exprimăm Bisericii Ortodoxe Române profunde condoleanțe pentru decesul patriarhului Iustin.

Vom păstra o vie amintire contactelor frățești, pline de încredere și respect, avute cu patriarhul Iustin, precum și activității sale fructuoase în slujba unității creștine.

Înălțăm rugăciunile noastre către Dumnezeu ca să consoleze Biserica Ortodoxă Română în aceste clipe de mare durere.

EDMOND PERRET,
secretar general

TELEGRAME ȘI SCRISORI DE CONDOLEANȚE
PRIMITE DIN PARTEA UNOR PERSONALITĂȚI LAICE
DE PESTE HOTARE

Alăturându-se întiiistăților Bisericii Ortodoxe surori, înalților ierarhi ai Bisericii creștine și conducătorilor organizațiilor religioase internaționale, numeroase personalități ale vieții politice și diplomatice de peste hotare, miniștri, ambasadori, consuli, atașafi culturali etc., și-au exprimat, prin telegrame și scrisori, adinca întristare pentru decesul patriarhului Iustin, prezentind condoleanțe Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și Înalt Prea Sfințitului Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh.

Redăm, în continuare, o parte din aceste telegrame și scrisori :

TELEGRAMA
EXCELENȚEI SALE EDWARD J. DERWINSKI,
CONSILIER AL DEPARTAMENTULUI DE STAT
AL STATELOR UNITE ALE AMERICII

*Către
Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,*

Doresc să transmit cele mai profunde condoleanțe din partea guvernului și poporului american cu prilejul decesului patriarhului Iustin.

Patriarhul Iustin a activat susținut la promovarea înțelegerii între Biserica Ortodoxă Română și toate grupările religioase din Statele Unite și, astfel, între cele două țări și popoare ale noastre. El a împărtășit din vasta sa înțelepciune atit mie, cât și multor americani proeminenți care l-au consultat.

Ne rugăm pentru el.

EDWARD J. DERWINSKI,
consilier al Departamentului de Stat

TELEGRAMA

EXCELENȚEI SALE EDGAR TERAN,
MINISTRUL RELAȚIILOR EXTERNE AL REPUBLICII ECUADOR

Către

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,

Poporul și guvernul ecuadorian au aflat cu profundă durere de decesul patriarhului Iustin al Bisericii Ortodoxe Române și exprimă condoleanțe poporului român și, în special, Bisericii și credincioșilor ortodocși din România.

EDGAR TERAN,
ministrul Relațiilor Externe

TELEGRAMA

EXCELENȚEI SALE JANNIS KAPSIS,
MINISTRUL ADJUNCT AL AFACERILOR EXTERNE AL REPUBLICII ELENE

Înalt Prea Stinției Sale,

*Înalt Prea Sfântului Mitropolit Teoctist,
Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Din partea guvernului elen exprim profunde condoleanțe pentru înmormântarea din viață a vrednicului de pomenire Iustin, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

IANNIS KAPSIS,
ministrul adjunct al Afacerilor Externe

TELEGRAMA

EXCELENȚEI SALE ROGER KIRK,
AMBASADORUL STATELOR UNITE ALE AMERICII LA BUCUREȘTI

Către

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,

Am fost adinc îndurerat auzind de decesul patriarhului Iustin și doresc să exprim condoleanțele mele și ale guvernului pe care-l reprezint. Moartea sa este cu atât mai tristă pentru mine, cu cât am simțit că între noi se dezvoltă o legătură de afecțiune și respect mutual.

Vă rog să transmiteți compasiunea mea și a membrilor Ambasadei colaboratorilor apropiați ai patriarhului Iustin și personalului Patriarhiei.

ROGER KIRK,
ambasadorul Statelor Unite

TELEGRAMA

EXCELENȚEI SALE NICOLAS RAVENGA,
 AMBASADORUL SPANIEI LA BUCUREȘTI

*Înalt Prea Sfinției Sale,
 Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teoctist,
 Locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,*

Am aflat cu tristețe vestea încetării din viață a patriarhului Iustin al Bisericii Ortodoxe Române.

Permiteți-mi să vă exprim cele mai profunde condoleanțe din partea mea și a întregii Ambasade.

Îmi voi aminti mereu cu emoție de plăcuta întrevvedere avută cu patriarhul Iustin, cu ocazia vizitei de prezentare pe care am fost onorat să i-o fac.

NICOLAS RAVENGA,
 ambasadorul Spaniei

TELEGRAMA

EXCELENȚEI SALE GERALD GOETTING,
 PREȘEDINTELE UNIUNII CREȘTIN-DEMOCRATE DIN R. F. GERMANIA

*Către
 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,*

La săvârșirea din viață a patriarhului Iustin, vă transmit, în numele conducerii supreme a Uniunii Creștin-Democrate din R. F. Germania, precum și al meu personal, sincere condoleanțe.

Prin dispariția patriarhului Iustin, creștinii ortodocși din România au pierdut un conducător care a activat neobosit pentru pace, dreptate socială și înțelegere între popoare.

Creștin-Democrații din R. F. Germania îi vor păstra o vie amintire.

GERALD GOETTING,
 președintele Uniunii Creștin-Democrate

În afara acestor telegrame și scrisori de condoleanțe, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de patriarh, și Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române au mai primit mesaje de mângiere și compasiune pentru încetarea din viață a patriarhului Iustin de la înalți ierarhi și clerici ortodocși, conducători ai unor Biserici creștine, personalități ecleziastice și civile, numeroși credincioși ortodocși și neortodocși din țară și din întreaga lume, precum și de la comunitățile ortodoxe române de peste hotare și de la șefii Cultelor creștine și necreștine din R. S. România.

Pentru prețuirea arătată personalității patriarhului Iustin și cuvintele alese de încurajare adresate Sfântului Sinod în momentele de adîncă tristețe ale pierderii părintelui duhovnicesc, tuturor li s-a răspuns cu dragoste frățască și binecuvîntări.

GHEORGHE VASILESCU

ODIHNEȘTE DOAMNE... PRE ROBUL TĂU!

Pr. Constantin Drăgășin

Grave

S.

A.

T.

B1

B2

Bing, — Bing, — Bing, — Bing, — Bing,

Bang, — Bang, — Bang, —

O-dih-neș-te Doamne, în-tre

mp

O-dih-neș-te Doamne, în-tre drepti, pe ro-bul

Bing, — Bing, — Bing, — Bing, — Bing,

drepti, pe ro-bul Tău — Bang, — Bang, — Bang, —

mp

O-dih-nes-te Doamne, în-tre drepti, pe-ro-bul Tău.

A *A* *A*

Tău. Bing. Bing. Bing. *A*

Bing. Bing. Bing. Bing. Bang.

Bang. Bang. Bang. Bang. Bang.

p

Bing, Bang, Bing, Bang, Bing, Bang, Bing, Bang.

mp

Și-l a-sea-ză în Rai, un-de veș-nic dreptii strălucesc

p

Bing, Bang, Bing, Bang, Bing, Bang, Bing, Bang.

Bang, Bang, Bang, Bang, Bang, Bang.

Bang, Bang, Bang, Bang, Bang, Bang.

ro — bul Tău, — tre cîn-du-i lui
 ro — bul Tău, — tre cîn-du-i lui
 Bang. Pe a — dor — mi — tul Tău, A —
 Pe a — dor — mi — tul ro — bul Tău il o — dih — neș — te; A —
 Pe a — dor — mi — tul ro — bul Tău il o — dih — neș — te; A —

ta — te gre — șa — le — le O — dih — neș — te Doamne, în — tre drepți, pe ro — bul
 ta — te gre — șa — le — le O — dih — neș — te Doam — ne — pe ro — bul
 O — dih — neș — te Doam — ne — pe ro — bul
 O — dih — neș — te Doam — ne — pe ro — bul
 Bang, — Bang, — Bang, — Bang, —

Tău. M! M!
 Tău. A A A
 Tău. O-dih-nes-te Doamne, în-tre drepți, pe robul
 Tău. A Bing, Bing, Bing,
 Bang, Bang, Bang, Bang, Bang, Bang,

M!
 A
 Tău. M! M!
 Bing, A Bing, Bing, Bing, Bing, Bing, Bang
 Bang, în-tre drepți pe ro-bul Tău. Bang, Bang,

PENTRU PACEA A TOATĂ LUMEA

FOAMETEA, SĂRĂCIA ȘI CURSA ÎNARMĂRILOR

† NICOLAE,
Mitropolitul Banatului

Analiza evenimentelor, proceselor și tendințelor din viața internațională relevă că cel mai mare pericol la adresa vieții, a păcii, a înseși existenței planetei îl constituie cursa înarmărilor, competiția care are ritm tot mai accelerat, o arie de cuprindere pe verticală și orizontală mereu mai amplă. Dincolo însă de acest pericol care — cu intenție din eroare — poate declanșa oricând un cataclism nuclear, ceea ce însemna de fapt lichidarea oricărei urme de viață pe Terra și, poate, Univers, ținând cont că pînă acum nu s-a descoperit o altă planetă care ar exista viață și rațiune, competiția înarmărilor este profund dăunătoare și în timp de pace, datorită angrenării, în procesul său, a unor uriașe resurse umane și materiale. Datorită deturnării acestora de la menirea lor firească, întârzie soluționarea unor mari probleme ce persistă în unele zone ale globului cum sînt foametea și sărăcia.

Se cheltuiesc sume enorme pentru arme, existînd dovezi că a fost depășit pragul celor 1000 miliarde dolari investiți pe an în proiectarea, fabricarea și amplasarea mijloacelor de distrugere. Sînt multe țări în care punerea bazelor unei economii naționale încheiate, a unei industrii capabile să valorifice superior resursele naturale, nu a depășit faza de studierat. Desigur, sînt numeroase motivele care au determinat o atare situație, evocarea lor făcînd trimiteri în trecut și prezent, dar din rîndul acestora nu poate lipsi competiția înarmărilor.

Mai întii statele dezvoltate investesc sume enorme pentru creșterea potențialelor militare proprii, ceea ce micșorează uneori pînă la absență, contribuția acestora la dezvoltarea țărilor rămase în urmă din punct de vedere economic. În rîndul al doilea nu trebuie uitat că în cursa înarmărilor sînt angrenate — voit sau din necesitate, motivat sau nu, într-o măsură mai mare sau mai mică — toate țările, inclusiv cele pentru care prioritatea cea mai acută este înscrierea pe traiectoria dezvoltării. Nedeclarînd capacitățile în măsură să asigure inzestrarea militară considerată necesară într-un stat sau altul, se recurge la importuri, comerțul cu

arme fiind unul din domeniile care, aducând profituri vânzătorilor, afectează profund situația cumpărătorilor nevoiți să limiteze mai mult fondurile, și așa reduse, destinate sectoarelor economico-sociale.

Ceea ce se cheltuiește la ora actuală pentru înarmare este imens. E suficient să arătăm bunăoară că un simplu focos pentru bomba cu neutroni costă un milion de dolari, iar o singură rachetă americană intercontinentală «MX» costă 380 milioane dolari. Potrivit unor calculi și numai aproximative, printr-o reducere cu 20 la sută a cheltuielilor militare s-ar elibera 200 miliarde dolari, sumă suficientă pentru eradicarea foametei în lume.

Stoparea cursei înarmărilor, înghețarea cheltuielilor militare, trecerea la dezarmare, acordând înțietate dezarmării nucleare, reducerea fondurilor destinate sectorului militar, toate aceste imperative reprezintă în fapt căi, modalități prin care ar fi posibilă revenirea la destinația lor firească a unor importante resurse care ar putea, ar trebui să fie folosite, pentru progres, pentru îmbogățirea tezaurului de civilizație al umanității.

S-a dovedit, demult, că nu sînt întemeiate acele susțineri care motivează cursa înarmărilor prin argumente vizînd aportul pe care industria armelor îl are la atenuarea sau oricum, la neaccentuarea unor fenomene negative din statele occidentale, cum ar fi șomajul. Încetarea sau diminuarea cursei înarmării, afirmă adepții unor asemenea opinii, ar lăsa fără locuri de muncă foarte mulți oameni. Înarmarea ar fi, deci, necesară, conchid ei, din rațiuni zise «umanitare». Falsitatea teoriilor de acest gen este evidentă și ea poate fi demonstrată fie și numai punînd o întrebare: cît de mare ar fi contribuția acelor oameni — majoritatea avînd calificare înaltă — dacă industriile de armament ar fi convertite în industrii pașnice?

Singura concluzie logică din cele pînă acum spuse este încetarea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare și sprijinirea procesului dezvoltării, al combaterii foametei și sărăciei existente încă în destule zone ale lumii.

În acest sens România a depus și depune eforturi continue. Pe plan intern, ea a redus în mai multe rînduri sumele destinate domeniului militar, acestea fiind transferate în sectoare economico-sociale. Pe plan extern, România a propus de mai multe ori înghețarea cheltuielilor militare la nivelul unor ani, precum și reducerea sumelor respective cu anumite cwantumuri. În fapt, propunerea românească ar duce, în timp, la nivelul zero al cheltuielilor militare. Un nivel care ar exprima, în realitate, dorința popoarelor de a scăpa de permanenta amenințare cu trimiterea în neant.

Progresul, dezvoltarea și bunăstarea prin dezarmare, iată ce susține poporul român, România. La rîndul lor, Cultele religioase din România sprijină această poziție, singura valabilă și în concordanță cu interesele națiunilor, a lumii. Iată de ce a III-a Adunare a Cultelor din România pentru dezarmare și pace care s-a ținut la București între 16—18 septembrie 1985 sub genericul «Pacea înseamnă astăzi însăși viața pe planeta noastră», a adoptat un «Apel» către toate Bisericile și organizațiile religioase internaționale în care printre altele se spune: «...ome-

... se găsește astăzi într-un moment de răscruce pentru existența sa...
 ... confruntată cu un ansamblu de probleme deosebit de complexe.
 ... tuită de furia unor adevărate uragane economice, politice și mili-
 ... Factorul ce întreține și amplifică îngrozitorul coșmar al omenirii
 ... constituie cursa aberantă a înarmărilor, și în primul rînd acumulara
 ... noi stocuri de armament nuclear, alocarea unor sume tot mai mari
 ... bugetele naționale pentru perfecționarea armamentelor, sporirea
 ... activelor militare, amplasarea de noi rachete nucleare pe continentul
 ... european, militarizarea spațiului cosmic. Deturnînd și irosind uriașe re-
 ... surse materiale și umane, cursa înarmărilor afectează profund econo-
 ... mia mondială, prejudiciază eforturile de dezvoltare națională, modifică
 ... drumul și orientarea schimburilor de valori, frinează cooperarea între
 ... state și împiedică instaurarea unei ordini economice internaționale pe
 ... bază mai echitabilă». Pe acest teme, Apelul Culetelor religioase din
 ... România concludă : «...Să cerem tuturor statelor să inițieze măsuri pen-
 ... tră înghețarea cheltuielilor militare, reducerea treptată a acestora, pre-
 ... m și a efectivelor militare, iar fondurile, astfel eliberate, să fie folo-
 ... rite pentru impulsivarea dezvoltării economico-sociale și ajutorarea ță-
 ... rilor sărace, pentru fertilizarea pămîntului și nu pentru distrugerea lui».

Așadar, între problemele dezarmării și problemele economiei mon-
 ... diale, ale noii ordini economice mondiale cum se spune, există o strînsă
 ... interdependență. Numai dezarmarea, reducerea cheltuielilor militare,
 ... instaurarea unei noi ordini economice internaționale care presupune și
 ... o nouă ordine morală, va duce la îmbunătățirea relațiilor între state și
 ... va deschide calea pentru reluarea cursului destinderii, va pro-
 ... mova politica de colaborare și pace.

Slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române nădăjduiesc în
 ...truința binelui în lume, astfel încît chiar în zilele noastre să se îm-
 ...plinească cuvîntul profetului Zaharia care spune : «Am cutreierat pă-
 ...mîntul și iată tot pămîntul este locuit și liniștit» (1, 11).

SPÎNTUL VASILE CEL MARE, LAUDĂ PĂCII COMENTARII ȘI TRADUCERE

(II)

Pr. prof. NICOLAE PETRESCU

1. Învățătura despre pace, scumpă Sfinților Părinți

Sfinții Părinți, între care și Sfîntul Vasile cel Mare, numit și «mare
 ...scăl al lumii», alături de Sfîntul Grigorie Teologul și de Sfîntul Ioan
 ...Cură de Aur, proslăvesc pacea. Prin cuvînt, prin scrieri și prin fapte, ei
 ...laudă această roadă a Duhului Sfînt, adusă de Domnul Hristos pe pă-
 ...mînt¹, și lăsată întregii omeniri, ca un testament sfînt, de împlinit, pînă
 ...la sfîrșitul vieții, pentru ca «să nu se tulbure inima», de dușmănie, de
 ...certuri și de războaie, și nici «să se înfricoșeze» de spaima uciderii unui
 ...popor de către altul². Pacea este testamentul divin, pe care trebuie să-l

1. Luca 2, 14.

2. Ioan 14, 27.

împlinescă «toate neamurile care sint sub cer»³, fie creștine, fie ne creștine, pentru că pacea este scumpă tuturor⁴, pentru că toți oamenii sint frați, fiind fii ai unuia și aceluiși Dumnezeu, și pentru că Domnul Hristos a dat o învățătură universală. Starea de pace dintre oameni adică viața plăcută, mulțumitoare, înveselitoare, viața netulburată, fiecărui, în parte, și a tuturor, laolaltă, este rodul și dovada înțelegerii și înfăptuirii învățaturii divine, despre conviețuirea frățească a oamenilor, pe pămînt. Sfînta Scriptură are cuvinte de proslăvire a vieții pașnice, frățești, în unire, și de proslăvire a binefacerilor păcii, în viață, și spune: «*Îată, acum ce este bun și ce este frumos, decît numai a locui frații împreună*»⁵. Pacea, deci, pe pămînt, înfrumusețează viața oamenilor, asemuind-o cu viața paradisiacă, plină de fericire.

2. Sfîntul Vasile cel Mare, mare scriitor despre pace, și neobosit rugător pentru păstrarea ei, în Biserică și în societate

Opera scrisă, rămasă de la Sfîntul Vasile cel Mare, este foarte vastă și variată. Lucrările sale, dogmatice, morale, ascetice, pedagogice, liturgice, pastorale, epistolare sint creații spirituale, consistente, pline de profunde învățături, divine și umane, și pătrunse de o fierbinte dragoste față de om.

Între profundele și variatele învățături din operele Sfîntului Vasile cel Mare, radiază învățătura despre pace, despre obîrșia ei divină, despre valoarea ei, pentru comunitatea creștină și necreștină, despre îndatorirea tuturor, de a se sîrgui, în toate chipurile, pentru a se păstra acest dar divin, atît în Biserică, adică în obștea creștină, cît și în societate.

Unele învățături despre pace sint date de Sfîntul Vasile cel Mare, în mod incidental, adică ele sint inserate în operele sale care au titluri aparte, speciale, dogmatice, morale, epistolare etc., în legătură cu dezbaterile ivite în Biserică, din cauza ereziilor și schismelor, cum a fost erezia lui Arie sau schisma din biserica din Antiohia. Alteori, însă, Sfîntul Vasile dă învățături directe despre pace, în mod stăruitor, așa cum sint tilcurile capitolelor și versetelor din Sfînta Scriptură, unde se află texte sfînte despre pace ca : Isaia 2, 4⁶, text care cuprinde învă-

3. Fapte 2, 5.

4. Fericitul Augustin : «Pax omnibus cara». Vezi «Scriitori bisericești latini» (Analogie), București, 1959, p. 312.

5. Ps., 132, 1. Adjectivul românesc «bun» din acest verset, este traducerea adjectivului grecesc «καλός-ἄ-δύς», folosit de Septuaginta, dar acest cuvînt grecesc are multe înțelesuri : frumos, nobil, cinstit, de cinstii, slăvit, bun, virtuos, lăptă frumoasă, curat, natural (nefalsificat), desăvîrșit, prețios, favorabil, folositor, plăcut, sănătos, ceea ce convine. Aceste multiple înțelesuri ale adjectivului grecesc ne ajută să înțelegem cumplet, tabloul păcii și binefacerile ei, în lume, arătate de Sfînta Scriptură.

6. Vezi Sfîntul Vasile cel Mare, *Commentarius in Isaiam prophetam*, în Migne, P. G., voi. XXX, col. 243.

7. Vezi Sfîntul Vasile cel Mare, *Homiliae in Psalmos*, în Migne, P.G., vol. XXIX, col. 210—494 ; Sfîntul Vasile cel Mare, *Comentar la Psalmi*, București, 1939, trad. de Pr. dr. Ol. N. Căciulă.

... fie ne...
... oameni...
... Domnul...
... oameni...
... curată...
... înțelegeri...
... a oame...
... teții pas...
... viață, S...
... i a locu...
... oameni...

ura și profeția divină despre dezarmarea generală, când toate popoa-
le își vor preface toate armele de luptă, denumite, sintetic, cu două
părți — săbii și lănci — în unelte de muncă, și când popoarele vor trăi
în unire și frăție universală (Psalmii 33, 7 și 15; 45, 9—10⁷; Ioan:
15, 27 etc.).

Tilcurile acestor texte scripturistice ale Sfântului Vasile cel Mare

sunt propriu-zis, lecții speciale despre pace.

În cele ce urmează, vom prezenta ambele forme de exprimare aie

de gânduri ale Sfântului Vasile cel Mare, despre pace, adică vom spicui, în

trăgându-l rînd, din ideile sale despre această temă, așa cum se găsesc ele

în scrierile sale, sporadic, în unele din operele sale, și, după aceea, vom reda

în câteva texte, în traducerea română, a tilcurilor unor versete scrip-

turistice, cu teme speciale despre pace.

a) Sfântul Vasile cel Mare ne învață că pacea este un *dar ceresc*

(«este donum») ⁸, adică un «dar care este mai presus de lume»

(ἐπιχρυσισμὸν ἐστὶ τὸ δῶρον). De aci, urmează îndatorirea fiecărui om,

să păstreze și fructifica acest dar, spre bucuria stăpînului care ni l-a dat,

pe un talant de mare valoare, spre a ne aștepta la dreapta răsplătire ⁹

să scăpa de pedeapsa divină. De aceea, Sfântul Vasile ne învață «că noi

nu ne dăm silința, ca pacea să fie considerată mai presus decît toate

celelalte lucruri din lume» (Πάντα γὰρ θεῖς σπουδάζει δεύτερα ἡγήσασθαι τῆς εἰρήνης)

«nu rugăm lui Dumnezeu pentru ea «fiindcă Dumnezeu nu este într-

în căutare» (Θεοῦ σπουδῶντος) ¹⁰. Tot în această lucrare, Sfântul Vasile cel

Mare, îndurerat de dezbinarea din obștea Bisericii din Antiohia, roagă

Sfântul Atanasie al Alexandriei, ca «în tot chipul, cei ce au aceleași

interese să fie îndemnați, stăruitor, să trăiască într-o strînsă legătură»,

ca să nu se mai adinci dezbinarea între frați, în Biserică.

În Epistola a 244-a ¹¹, Sfântul Vasile cel Mare, adresîndu-se epis-

copului Patrophilus al Aegeei, din Cilicia (Asia Mică), cu care discută

despre problemele disensiunii din sinul Bisericii, identifică pacea cu «κοινωνία» (com-

uniune). Sfîntul Părinte înțelege, deci, că pacea reală, în societate, este

o comuniune sufletească, intimă, o unire a inimilor, în aceeași simțire,

o legătură frățească între oameni, așa cum este tîlcul acestui cuvînt

«pace», cu care el denumește «pacea».

Temeiul psihologic și moral al păcii este iubirea unuia față de altul,

pe care Sfîntul Părinte, în Epistola a 203-a ¹². Iubirea reciprocă, deci,

este izvorul stării de pace, în lume, și de aceea, Domnul Hristos a lăsat

apostolilor, și prin ei, întregii omeniri, îndatorirea de a se iubi unii pe

alții, și a trăi în pace, fiindcă numai trăind în iubire, echivalență cu

pacea, oamenii își merită numele de fii ai lui Dumnezeu. Sfîntul Vasile

cel Mare întărește cele spuse, cu înseși cuvintele Domnului Hristos, care

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

8. Vezi Migne, P.G., vol. XXXII, col. 1508—1509, unde este redat, în latină.

9. Buchet de termeni cu care Sfîntul Părinte definește pacea, și înfățișează structura, conținutul și valoarea ei, în Biserică și în societate.

10. Cf. Pilda talanților, Matei 25, 14—30.

11. Vezi Sfîntul Vasile cel Mare, Epistola a 69-a (cătore Sfîntul Atanasie al Alexandriei), în Migne, P.G., vol. XXXII, col. 433; Vezi traducerea acestei Epistole, în «Mitropolia Banatului», nr. 10—12, 1979, p. 640—642.

12. Vezi Migne P.G., vol. XXXII, col. 922.

13. Ibidem, col. 737.

spune: «*Întru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei, da veți avea dragoste unii față de alții*»¹³, iar mai departe, adaugă: «*Pacea Mea las vouă. pacea Mea dau vouă*»¹⁴. În fuga condeiului, Sfîntul Vasile cel Mare își exprimă gîndurile sale meditative, asupra ambelor texte divine și spune: «*Eu nu pot să mă conving că, fără iubirea unuia la de altul, și — în ceea ce mă privește pe mine — fără a trăi în pace cu toată lumea, pot să mă numesc slujitor vrednic al lui Iisus Hristos*». Cu privire la cuvintele Domnului «*Pacea vă las vouă*»... el spune că pacea pe care o dă Dumnezeu, omenirii — pacea de care este vorba aici — este temporară, ci este pace veșnică, fără sfîrșit, fiindcă acest dar o resc, ca și autorul ei, «*este mai presus de lume*» (ὕπερκόσμιον ἐστίν). Dacă pacea aceasta ar fi din lume, ea ar depinde de starea lumii, adică ea n-ar dura mai mult decît durează lumea însăși».

Sfîntul Vasile, vorbind despre îndatorirea slujitorilor lui Iisus Hristos a fi, în permanență, slujitori ai păcii, prin virtutea iubirii reciproce, dă pe sine pildă de a trăi în pace cu toată lumea și, de aceea, cum s-a văzut, mai sus, cînd tilcuiește cuvintele «*Întru aceasta vor cunoaște toți că sînteți ucenicii Mei...*» intercalează mărturia sa despre sine: «*În ceea ce mă privește pe mine*» (τὸ εἰς ἐμὲ ἤκον). Prin aceasta, el își arată modelul său de pastorație și de viață, pilduitoare, de a trăi în pace cu toți, prin iubire.

Textul scripturistic «*Pacea Mea las vouă, pacea Mea dau vouă*» are următorul final, rostit tot de Domnul Hristos: «*(Pacea) nu precum dă lumea vă dau Eu*». Zăbovim puțin asupra acestui text divin, spre a prinde înțelesul întru totul corespunzător realităților istorice. Sfîntul Vasile face o deosebire de esență, iar nu de grad, între pacea divină veșnică, și pacea omenească, foarte fragilă, adică de scurtă durată fiindcă nu este izvorită dintr-o iubire reciprocă, sinceră, reală, curată bazată pe sentimentul divin, de frățietate. El nu confundă una cu alta și spune, limpede, că pacea divină «*este mai presus de lume*», adică spune, sub altă formă, ceea ce a spus Mintuitorul: (Pacea) «*nu precum dă lumea*». În fața Domnului Hristos, Dumnezeu Atotștiutor, timpul, trecut, prezent și viitor, este un veșnic prezent, și, de aceea, spusele sale cuprind și cele ce s-au întimplat, în trecut, și cele ce se întimplă în prezent, și cele ce se vor întimpla, în viitor, în istorie, referitor la caracterul vremelnic al tratatelor de pace, încheiate în urma războaielor dintre popoare, de pe întreaga față a pămîntului. Caracterul de scurtă durată al tratatelor de pace, tulburarea și anularea învoielilor de pace, din lume, ni le confirmă, din plin, studiile moderne, actuale, din istoria diplomației, cu date statistice, care ne înmărmuresc. Iată o scurtă socoteală, despre prețul războaielor, în oameni și în bani, pe care l-a plătit omenirea, pînă în prezent, precum și despre instabilitatea păcii, «*precum o dă lumea*»: «*În ultimele șase milenii, au avut loc, în întreaga lume 14.500 de războaie. În timpul acestor războaie, au pierit peste trei miliarde de oameni. Ele au costat omenirea 20.000 de miliarde de franci elvețieni. În această perioadă, au fost încheiate 4711 tratate, pacte și acorduri, dintre care au fost respectate doar 14*»¹⁵. Aceasta este «*pacea*»

13. Ioan 13, 35. 14. Ibidem 14, 27.

15. Vezi ziarul «*Înainte*» din Craiova, 10 Ianuarie, 1964, p. 4 (date după izvoare mondiale competente).

Mei, dar care o dă lumea, despre care vorbește Mîntuitorul, în comparație: «Pacea pe care a adus-o El, ca dar ceresc!»

Sfîntul Vasile cel Mare ne spune, în multe lucrări, că pacea pe care a adusat-o Domnul Hristos este pacea cea adevărată și, de aceea, Ei înțelegeamă, cu tot focul dragostei sale părintești, ca numai pe aceasta să căutăm. Într-o scrisoare pe care o adresează lui Evagrius, presbiter, el face elogiul păcii, ca cel mai plăcut cuvînt, care desemnează cea mai fericită a obștei creștine a Bisericii și a societății și scrie: «Căci este mai plăcut la auz, decît numele de «pace»? (Τὸ γὰρ ἡδίων ἢ τοῦ εἰρήνης ὀνόματος). Sau ce este mai sfînt și mai bine plăcut celui, decît că ne-am hotărît pentru astfel de lucruri, de pace?» (16). Sfîntul Părinte, îl înțelegeamă, stăruitor, pe acest preot antiohian, să sirguiască, pentru înlăturarea dezbinărilor din Antiohia, pentru că darul îi va da răsplata pentru această trudă, de înfăptuire a păcii (17): «ὡς παράχρη ὁ κύριος τὸν μισθὸν τῆς εἰρηνοποιίας».

Că pacea este cel mai scump cuvînt, că ea este o stare ideală, atît pentru o ființă rațională — omul — cit și pentru stat (cetate), și chiar pentru o ființă neinzestrată cu rațiune, o mărturisese și Fericitul Augustin (354—430), care scrie: «Atît de mare este folosul păcii, încît, în cele ale vieții pămîntesti și pieritoare, de obicei, nimic nu se poate mai plăcut, nimic nu poate să fie dorit mai cu ardoare, în fine, nimic mai bun nu poate să fie inventat» (Tantum est pacis bonum, ut in rebus terrenis atque mortalibus nihil gratius solet audiri, nihil desiderabilius concupisci, nihil postremo possit melius inveniri) (17).

Sfîntul Vasile cel Mare își pune tot sufletul în strădania sa, de a sirguia pacea în Biserica lui Hristos, adică cu toată obștea creștină, din regiuni mai mici, fie din întreg Imperiul roman, și dorește, cu ardoare, ca pacea să se coboare pe pămînt. Din cele 366 de Epistole, de care el vorbește, care ne-au rămas de la el, un mare număr din ele sînt scrisori adresate despre pace, adresate atît Bisericilor din Răsărit, cit și Bisericilor din Apus, în care se citește rugămîntea lui, caldă și plină de finețe, să se dească, către marii ierarhi ai Bisericii sobornicești, de a-și uni puterea cu ale sale, pentru a înlătura, prin scrieri și prin trimiterea de scrisori de pace, erudiți distinși și plini de iubire pentru păstrarea purității și integritate a dreptei credințe, în obștiile creștine, în care s-au ivit ereticii și schisme, care tulbură darul ceresc, pacea (18).

Sfîntul Părinte ne învață că pacea se sălășluiește pe pămînt prin darul lui Dumnezeu, izvorit din bunătatea sa nemărginită față de oamenii, creaturile sale cele mai iubite, și prin împreună-lucrarea oamenilor între ei, pe de o parte, și în același timp, prin împreună-lucrarea oamenilor cu Dumnezeu. Sfîntul Vasile precizează, cele două mijloace, la

16. Scrisoarea a 156-a, în Migne P.G., vol. XXII, col. 614.
17. Fericitul Augustin, *De civitate Dei*, Liber XIX, cap. XI (Scriitori bisericești din Antologie, București, 1959, p. 312).
18. Vezi Migne, P.G. vol. XXXII, col. 472—484; 900—912 etc.; Vezi și «B.O.R.», nr. 7—8/1982, p. 650—662.

îndemna credincioșilor, pentru dobîndirea păcii divine, și pe pămînt așa cum este în ceruri: *rugăciunea către Dumnezeu și iertarea a* ...
cea ce a greșit omul, unul față de altul.

Dăm două scurte texte, spicuite din scrierile Sfintului Vasile, care se oglindește *Învățătura despre rugăciune și despre iertare*, adică despre cele două mijloace divine, pentru împlinirea gîndurilor despre pace.

a. «*Eu însumi de mi-ar da Dumnezeu putere — mă voi ruga, mă înaintez de orice, ca Bunul Dumnezeu să ne dea pacea Lui, care să se facă stăpîină în inimile tuturor oamenilor, așa încît, aceștia, care sînt umflați de mînie împotriva noastră, și s-au întărit foarte, să se potolească, întru Duhul blîndeței și al dragostei*»¹⁹. (Αὐτὸς δ' ἂν εὐξάμεθα μάλιστα μὲν δοῦναι τὸν ἀγαθὸν θεὸν τῆν ἑαυτοῦ εἰρήνην...).

b. Într-o altă Epistolă²⁰, Sfintul Vasile intervine, în scris, pentru cîrmirea neînțelegerilor ivite în Biserica din Samosata, localitate la sud-estul Asiei Mici, pe fluviul Eufrat, locul de obîrșie al ereticilor antitrinitar, Pavel de Samosata²¹. Cu duhul său împăciuitoar și delicat Sfintul Vasile prețuiește mult dreapta comportare a clerului samosatian în timpul persecuțiilor împotriva creștinilor, comportare pentru care și primit, pe drept, laudă, dar îndeamnă stăruitor, acest cler, să nu piardă lauda, dobîndită prin rezistența sa, în timpul persecuției, prin dezbinările care au apărut în sinul acestui cler, dezbinări despre care auzit Sfintul Părinte, și care i-au produs durere sufletească. Cu artă lui oratorică, de a obține «*captatio benevolentiae*», de la clerul samosatian, pentru a primi învățătura despre stingerea dezbinărilor, învațătură pe care avea să i-o dea, Sfintul Vasile laudă purtarea acestui cler în persecuție, dar îi amintește că aci a fost mîna Domnului, care l-a putut încerca, ca să vadă dacă și în strîmtoări și în necazuri, slujește lui Dumnezeu, cu același suflet, plăcut Lui.

Cu toate că dezbinările dintre acest cler «*au crescut, cu trecerea timpului, din cauza poltei de ceartă* (... Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὑπερφλονετικίας ...), spune Sfintul Vasile, el are convingerea că aceste dezbinări se pot stinge, și îi dă acestui cler un leac, sigur, pentru a se stinge și a restabili pacea, în sinul Bisericii. Acest leac, este: *iertare reciprocă* (... οὐ ἀφῆκατε ἀλλήλοις τὰς μέμψεις), (să-mi trimiteți vestea ce bună că v-ați iertat *înviniuirile disprețuitoare, unii altora*). Meditați asupra mijloacelor divine, *rugăciunea și iertarea*, pe care Sfintul Vasile cel Mare le recomandă credincioșilor, pentru ca să înlăture tulburările și faptele de vrăjmășie din societate, și să restabilească și să păstreze și pe pămînt, pacea divină, ne ducem cu gîndul la învățătura Domnului Hristos despre *puterea rugăciunii*, făcută cu credință, în numele Lui și la îndatorirea, neîncetată, de a ierta, *la nesfîrșit, greșelile apropielii noastre*, care este orice om, de orice neam și de orice credință ar fi fiindcă toți oamenii sînt frați. Mîntuitorul Hristos ne învață, spunînd «*Și toate cîte veți cere cu credință, veți primi*» (Matei 21, 22). To

19. Sfintul Vasile cel Mare, *Despre Sfintul Duh*, cap. XXIX, paragraful 75 (Migne P. G. vol. XXXII, col. 209).

20. Epistola a 219-a (Migne P. G. vol. XXXII, col. 812).

21. Vezi *Istoria bisericească universală*, București, 1933, p. 133—134.

Domnul Hristos ne-a învățat să iertăm pe aproapele nostru «*pina de oțeteci de ori cîte șapte*» (Matei 18, 22), adică să-l iertăm la infinit. Aceasta este învățătura Domnului Hristos și a Sfinților Părinți, pentru strarea fraternității oamenilor, pe pămînt, și de aceea, Biserica a alcătuit slujbe și rugăciuni pentru pace, pentru înmulțirea dragostei între oameni, și pentru dezrădăcinarea urii din inima vrăjmașilor, care sînt umflați de minie» împotriva semenilor, cum spune Sfîntul Vasile cel Mare, și pentru potolirea miniei, pentru îndreptarea vrăjmașilor, pe deoalea cea bună, pentru a le pieri pofta de ceartă și de răzbunare, ambii și pofta de luptă, simțăminte exprimate de Sfîntul Părinte prin substantivul grecesc «*φιλονεικία*», arătat mai sus. Aceste sfințe slujbe sînt oficiate în biserici, în cursul Sfintei Liturghii, începînd chiar de la săvîrșirea Proscomidiei.

3. Tilcuri de texte scripturistice, de proslăvire a păcii, și îndemnuri de a deveni «fil ai păcii»

a. Psalmul 28, 11: «*Domnul va da tărie poporului său, Domnul va binecuvînta pe poporul său, cu pace*»²². «Dar, este natural ca pacea să socotită cea mai desăvîrșită dintre toate binecuvîntările, fiindcă ea este un echilibru stabil al rațiunii omenești, așa încît bărbatul pașnic se caracterizează printr-un calm netulburat, în ceea ce privește comportările în viață, pe cînd bărbatul cel războinic este dominat de pofta — bunele — și, nicidecum, nu participă la pacea venită de la Dumnezeu, pe care a dat-o Domnul ucenicilor Săi, pace «care covîrșește orice minie» (Filip., 4, 7) și care va păzi sufletele celor vrednici. Pacea aceasta, dar și Apostolul o cere, prin rugăciune, pentru Biserici zicînd: «*Har vă dă și pace să se înmulțească*» (I Petru 1, 2).

Deie Domnul, deci, ca și noi, care ne-am luptat bine, și am distrus getul trupului, adică pe vrăjmașul din noi, împotriva lui Dumnezeu, cînd sufletul a ajuns într-o stare de liniște și netulburare, «să ne numim fii ai păcii, și să ne împărtășim de binecuvîntarea lui Dumnezeu, cu pace, în Hristos Iisus, Domnul, căruia i se cuvine slava, și cinerea, acum și pururea, și în vecii vecilor. Amin».

b. Psalmul 33, 13: «*Ferește-te de rău și fă bine, caută pacea și omează pe ea*»²³.

«Tot așa și cel care are de gînd să ajungă în viața cea bună, se cade să se îndepărteze de orice întovărășire cu răul. «*Caută Pacea și ține-te de ea*». Despre aceasta a spus Domnul: «*Pacea Mea las vouă, pacea cea dau vouă, nu precum dă lumea vă dau Eu*» (Ioan 14, 27).

Caută, deci, pacea Domnului și urmează-o. Dar, să, n-o urmărești del, decît alergînd, avînd privirea țintită la răsplata chemării celei de Dumnezeu (Filip., 3, 14). Căci numai sus este pacea cea adevărată. Cîtă vreme sîntem legați de trup, sîntem legați și de multe lucruri care ne tulbură. Dar, caută pacea, adică desprinderea de tulburările acestei lumi;

22. Sfîntul Vasile cel Mare, *Homilia in psalmum XXVIII*, în Migne P.G., vol. LXX, col. 280—305; Vezi și «Sfîntul Vasile cel Mare, *Comentar la Psalmi*», trad. de dr. Ol. N. Căciulă, București, 1939, p. 119—120.

23. Migne P.G., vol. XXIX, col. 375; Vezi și *Comentar la Psalmi*, op. cit. 191—193.

formează-ți o minte liniștită, o oarecare stare sufletească, fără bătaie de valurilor, și o stare de netulburare a sufletului, neclătinată de poftă și de înșelăciuni, nici de învățături mincinoase, învățături care, prin aparența lor de adâncă înțelepciune, sînt ademenitoare la un consimțămînt de a se lipsi de ele. Acestea le spun: ca să dobindești pacea lui Dumnezeu, care covârșește orice înțelegere de minte (Filip., 4, 7), pace care păzește inima ta. Cel ce caută pacea, acela îl caută pe Hristos, fiindcă El este pacea noastră²⁴, care a zidit pe cel doi într-un singur om nou, făcînd pace, și împăcînd, prin singele Crucii Sale, atît pe cele care sînt în ceruri, cit și pe cele care sînt pe pămînt»²⁵.

Despre folosul păcii, despre Invățătorul și Înfrățitorul păcii, despre pămînt și în ceruri, între oameni înșiși, precum și între oameni și Dumnezeu, mai vorbește Sfîntul Vasile și cînd a tilcuit versetul al 6-lea din Psalmul al 33-lea, luînd în discuție «Fericirea a VII-a: *Fericirile făcute de pace*» (Matei 5, 9). Aici Sfîntul Vasile ne reamintește învățătura despre pace în aceleași cuvinte din Sfînta Scriptură: «Cine ne va învăța să noi binele Păcii? Inșuși făcătorul de pace, cel ce a făcut pace și împăcat pe cei doi într-un singur om nou (Efes., 2, 15), Cel ce a împăcat prin singele Crucii Lui, atît pe cele din ceruri, cit și pe cele de pe pămînt» (Col., 1, 20)²⁶.

Învățătura despre pace a Sfîntului Vasile cel Mare, are caracter teoretic-didactic, și practic-pastoral, parenetic.

Sfîntul Părinte se îngrijește, în primul rînd, să lumineze mintea credincioșilor, să înțeleagă ce este pacea desăvîrșită, adusă de Domnul Hristos pe pămînt.

El ne învață că pacea este un *dar divin, un dar ceresc*, pe care omul nu trebuie să-l supracinstească, și să-l păstreze, în viață, ca pe un mărgăritar de mare preț (Matei 13, 45—46), care le ține, le împodobește și le înfrumusețează viața.

Pacea este o *binecuvîntare cerească*, dată de Dumnezeu oamenilor, dar ea, spune Sfîntul Părinte, este cea mai mare și mai scumpă decît toate binecuvîntările, pentru că este salvatoarea vieții, bunul divin cel mai de preț, pacea fiind echivalentă cu viața înșăși.

Pacea este o *comuniune sufletească* bazată pe iubirea frățească față de orice om, și această comuniune sufletească se face vizibilă prin unirea în cuget și în simțiri, între frați. Cu termenul grecesc, folosit de Sfîntul Vasile cel Mare, pacea este denumită «*kinonie*», care înseamnă că aceleași gânduri și simțiri morale vibrează în două sau mai multe ființe umane, și de aceea, în astfel de inimi, nu poate să se zămislească nici un gînd de vrăjmășie a unui ins față de altul, ci răsar numai gânduri de dragoste reciprocă, pace și bunăvoință. Chiar unii gînditori ne creștini, susțin că această *kinonie* sau *comuniune sufletească*, presupune unul și același suflet, vibrînd în unul sau mai multe persoane, ceea ce de a doua persoană ar fi «jumătatea a doua a sufletului primei per-

24. Efes., 2, 14.

25. Col., 1, 20.

26. Migne P.G., vol. XXIX, col. 361; Vezi și *Comentar la Psalmi*, op. cit., p. 17.

ne». Scriitorul Horatius (65—8 î.d.Hr.), de exemplu, într-o reală comuniune sufletească, cu cel mai mare poet latin, Vergilius (70—19 î.d.Hr.), îl numește pe acesta «*animae dimidium*» = jumătatea sufletului său²⁷. Aceeași tilcurie a comuniunii sufletești, frățești, o dă și poetul latin, care exprimă simțămintele poporului român, spunînd: «*eu și-tu, tu mi-ești frate, în noi doi un suflet bate*».

Odată cu învățătura teoretică despre pace, și despre denumirile ei, Sfântul Vasile cel Mare, mare păstor și pedagog al Bisericii, ne dă și sfaturi practice, despre metodele și procedeele divine, pe care trebuie să le folosească slujitorii lui Hristos, pentru readucerea și păstrarea păcii pe pământ.

După porunca Sfântului apostol Pavel «*Rugați-vă neîncetat*» (1 Tes., 5, 17), Sfântul Vasile cel Mare, însuși se roagă și îndeamnă pe slujitorii lui Hristos să se roage, neconținut, bunului Dumnezeu, ca să ne ajute și să ne dăruie ajutorul său. El este și autorul Sfintei Liturghii, care-i poartă numele, și stăruie, mai ales aici, ca slujitorii lui Hristos, împreună cu bisericile, să înalțe rugăciuni «*Pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sfințelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor*».

La rugăciune, Sfântul Vasile cel Mare adaugă virtutea iertării unuia altuia, a vorbelor și faptelor prin care omul supără pe semenul său, virtute care stingă orice pricină de minie, de ceartă și de acte violente.

Atît rugăciunea cît și iertarea, ca mijloace de a face pace în societate, trebuie să izvorască din virtutea iubirii curate, care «*îndelung răbdă, este binevoitoare, nu pizmuieste... nu se poartă cu necuviință, nu se lăudă la ale sale, nu se aprinde de mînie, nu gîndește răul... toate le răbdă... toate le răbdă*» (1 Cor., 13, 4—5 și 7).

Sfântul Vasile îndeamnă, neîncetat, în scrierile sale, pe destinatarii lor, să-și pună sufletul pentru pacea obștei, ca niște păstori buni și, ceea ce este și mai mișcător, spune că el însuși, în lupta aceasta, sfîntă, pentru pace, dorește «*să-și piardă (să-și arunce), cu plăcere, chiar viața*» (...ὡστε ἠθέως ἂν καὶ τὴν ζωὴν τὴν ἑμαυτοῦ προέσθαι!) ... pentru ca să scapăm de foc a urii dintre oameni, aprinsă de cel rău, să fie stinsă²⁸.

«AVE, DIVINA PAX!»

Pr. GHEORGHE CUNESCU

Acest salut, în cuvinte horatiene dar cu miez creștin, aparține Părintelui Grigorie Gala Galaction, mare iubitor de pace și luptător sub drapelul binecuvîntat al păcii.

A salutat în felul acesta pacea, sfîntă și binefăcătoare, cînd se afla la crepusculul vieții (în iunie 1954), la o întîlnire academică cu tineretul universitar. Bătrînul înțelept trăise trei războaie: războiul balcanic (1912—1913), primul război mondial (1914—1918) și al doilea răz-

27. Vezi Prof. Tudor D. Ștefănescu, *Publius Vergilius Maro*, Craiova 1932, p. 14.

28. Epistola 128, paragraful 1, în Migne P.G., vol. XXXII, col. 556.

boi mondial (1939—1945), le-a cunoscut dezastrele umane și materiale a înțeles însemnătatea vitală a păcii și a urât tineretului țării ca măcar el să aibă parte de pace fericită și perpetuă¹.

Totdeauna a fost un ireductibil iubitor al păcii, luptător fidel pe bariadele, cu constelații cerești, ale păcii între oameni, apostol și apologet ferm al ei. «Am fost o viață întreagă iubitorul și propovăduitorul păcii, atât de statornic încât am ajuns — de câteva ori — în grea primejdie»².

Nici nu se putea să fie altfel, ca unul ce a unit, în personalitatea sa bogat dăruită, un profund creștin, teolog erudit și preot ortodox, scriitor de talent, fiu și glas al poporului român — «suflet din sufletul neamului», democrat-umanist militant³.

Fiind și activînd în acest fel, Părintele Grigorie Gala Galaction s-a aflat în concordanță perfectă cu creștinismul și teologia creștină care au proclamat de la bun început, statornicirea păcii pe pămînt și între oameni buna-învoiere, cum au întîmpinat și au vestit Ingerii Nașterea Mîntuitorului, pacea și bună-învoierea între oameni fiind dorința Făcătorului cerului și al pămîntului și misiunea Întrupării Fiului lui Dumnezeu — a învățaturii și Bisericii Sale.

S-a aflat în concordanță deplină cu Biserica Ortodoxă Română — care l-a crescut, l-a ocrotit, l-a învățat și l-a îndrumat pe calea păcii.

A fost în acord total, pînă la identificare, cu sufletul poporului român, cu istoria și viața lui de popor iubitor de pace, doritor și făcător de pace, atât în lăuntru țării, oferind, cu mărinimie creștină devenită tradițională, coexistență pașnică cu naționalitățile conlocuitoare, cît și extern, fără cotoptiri și anexări de teritorii străine, doar apărîndu-și libertatea, independența și suveranitatea națională și hotarele.

Părintele Grigorie Gala Galaction constituie o întrupare concretă, un exemplu superior, instructiv și edificator, de conștiință creștină și conștiință patriotică, totodată. A înțeles misiunea cardinală a Bisericii creștine, respectiv, a Bisericii Ortodoxe Române, de a întrona pace pe pămînt și între oameni bună-învoiere, a trăit-o și a aderat la ea.

Părintele Grigorie Gala Galaction s-a afirmat, ca hotărît iubitor și adept al păcii, de la primele sale manifestări publicistice de scriitor-cetățean — scriitor militant care intervine în problemele vieții și actualității obștești.

Astfel, în anul 1913, răspunzînd la o anchetă despre război sau pace, și-a precizat poziția, menținută toată viața — o poziție justă, creștină și patriotică, rezolvînd, judicios și normativ, această colizie etică dificilă. «Aș vrea ca războiul să nu mai fie, a declarat el. Aș vrea ca, în toată lumea, popoarele înfrățite să-și jure și să păstreze o pace pe

1. Gala Galaction, *La o întîlnire cu studenții*, în «Gazeta literară», an. I (1954), nr. 13, din 10 iunie, p. 4.

2. Idem, *Spre un suprem areopag al păcii*, în «Gazeta literară», an. II (1955), nr. 1 (43), din 6 ianuarie, p. 6.

3. Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Un vrednic slujitor al Bisericii: Părintele Gala Galaction*. în «Biserica Ortodoxă Română», LXXII (1954), nr. 4, p. 433; Teodor M. Popescu, *Părintele Gala Galaction*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXII (1954), nr. 5, p. 557.

...materiale...
...a măcar...
...pe ba-...
...și apo-...
...iduiorul...
...în grea...

...ti vecii. Aș vrea ca omenirea să nu mai caute aur, pământ și prazi și
...lavă, sub ploii de sânge, în urlete și în gemete și în fum de incendii.
...argumentat cu texte biblice.

...itate sa...
...x, scrii-...
...tul nea-

...tion s-a...
...ină care...
...și între...
...Nașterea...
...a Făcă-...
...ii Dum-

...nână —...
...a păcii.
...porului...
...făcător...
...evenită...
...e, cft și...
...du-și li-

...re con-...
...ță creș-...
...inală a...
...întrona...
...t la ea.
...bitor și...
...scriitor-...
...i actua-

...doi sau...
...ă, creș-...
...e etică...
...rea ca,
...ace pe

I (1954),
I (1955),
al Bise-...
i), nr. 4,
omână»,

...arătate...
...războaie...
...imperialiste. A intuit și a demascat cauzele, aceleași totdeauna, ale
...restui fel de războaie. Le-a spus pe nume, fără menajamente: «Cau-
...zele stau ascunse în pământul din care crește grâul, din care țîșnește
...păcura propriu-zisă și păcura mai virulentă a lăcomiei și poftii de stă-
...lănire» (subl. ns.)⁵.

...bitor și...
...scriitor-...
...i actua-

...doi sau...
...ă, creș-...
...e etică...
...rea ca,
...ace pe

...arătate...
...războaie...
...imperialiste. A înfățișat o privesc de groază, dar reală, din natură, în
...ana mai: «Iarăși mii de măcieși înfloriți, și zvircolesc astăzi oameni
...tineri răpuși de oameni tineri, frații lor de altă limbă. Cîmpii întregi de
...flori sau de holde sînt înecate în sânge omenesc și minate de ghiulele.
...răduri întregi nu mai au nici o privighetoare și nici un visător». În-
...treba: «Se poate o contrazicere mai brutală? Se poate o jale mai adîncă
...decît jalea acestui fapt oribil ca oameni să ucidă oameni pe sinul plin

«...nimeni nu e mai scump pe lumea românească
decît un nume de viteaz și o moarte vitejească»⁴.

4. Gala Galaction, *Vă răspund!*, în «Rampa», an. II (1913), nr. 368—369, din 13
ianuarie, p. 3.

5. Idem, *Mai multă lumină!*, în «Cronica», an. I (1915), nr. 22, din 12 iulie, p. 41⁹.

6. Idem, *Înainte de Pilat*, în «Cronica», an. I (1915), nr. 6, din 20 martie, p. 10⁹;

7. A se vedea și Gala Galaction, *La un pahar cu ceai* (cu Constantin Dobrogeanu-Gherea).

8. «Cronica», an. I (1915), nr. 40, din 15 noiembrie, p. 779—782.

9. A se vedea, Gala Galaction, *Din caietul săptămîinii*, în «Cronica», an. I (1915),
nr. 6, din 20 martie.

de rouă și de viață al naturii reinviate și ajunsă în luna mai? Pe cine marele mister al fecundărilor și al propășirii vieții se îndeplinește în apele adinci, în crăpăturile stincilor, în caliciul florilor, în pulbere și în noroi, omenirea rațională și civilizată continuă opera de moarte, vinând pe aproape prin livezile îmbococite și orbind auroarele și serile lunii mai cu fumul tunurilor de asediu? În altă parte, a observat, chiar de la începutul războiului (1914) că «tot ce geniul pașnic a inventat și a realizat pînă acum, pentru micșorarea durerilor și îmbunătățirea vieții omenestii, a fost confiscat de geniul războinic și prefăcut în agentiu morții. Odinioară, bestia omenească mînjea cu măcelurile ei numai cîmpiile și pădurile. Mai tirziu, cînd oamenii au născocit arta navigației, ei s-au prigonit și s-au bătut și pe apă. Astăzi, iată-i despicînd văzduhul, în aeroplane și dirijabile! Corolar imediat: nebunia lor fratricidă insultă azi seninătatea cerului!». A imaginat și următoarea prezumție. ce s-a dovedit profetică: «Dacă unul din marile popoare beligerante de azi ar izbuti într-o zi să debarce cu aeroplanele pe lună și să fondeze acolo o colonie, un popor protivnic, împins de diavolul ambiției și al concurenței, ar debarca și el pe lună și ar fonda o colonie vecină, a doua zi, năvălitorii de pe Terra s-ar încăiera pe argintatul satelit și cu singele lor impur ar profana imaculatele plaiuri selenare!»⁸.

Cu toate grozăviile și urmările îngrozitoare ale războaielor, Gala Galaction a îndreptățit și acum războiul de apărare a patriei și independenței ei, a independenței și suveranității ei, precum și datoria supremă patriotică de a lupta în astfel de războaie. Poposind într-un colț frumos al țării — «o gură de rai» și gîndind la trecut, la luptele și jertfele poporului pentru apărarea pămîntului său istoric național, a afirmat: «Și o să vie iarăși vremea ca să ne întrebe lumea, dacă merităm ori nu să mîncăm o piine, în tihnă, aici pe pămîntul nostru?... O, dacă viața aceasta n-ar fi nedreaptă, violentă și rea, așa cum este, și dacă scaunul dreptăților negreșite n-ar fi așezat dincolo de hotarul ei, socotesc că nici un alt neam de pe pămînt n-ar scoate mai ușor ca noi, de la un scaun de dreptate și în puterea altor suferinți trecute, dreptul să trăim, nesupărați, aici între munții și pîraiele noastre! Dar, trebuie să luăm viața așa cum este; trebuie s-o primim cu răbdarea și înțelepciunea strămoșilor noștri. Și de va fi nevoie să dovedim cu probe noi că face să rămînem stăpîni în țara noastră, o să le făurim la locul și ziua poruncită...». A amintit lozinca eternă: *Să-ți fie trică de Dumnezeu și să păstrezi uscat praful de pușcă!*¹⁰.

Și mai categoric: «În privința aceasta imi sînt gîndurile definitive. Și aș vrea ca în ora pe care o așteptăm să sune, să nu fie nimeni dintre noi cu inima îndoită. Aș vrea ca măreția ceasurilor mari să strălu-

8. Gala Galaction, *În luna florilor*, în «Cronica», an. I (1915), nr. 15, din 24 mai, p. 280.

9. Idem, *Războiul*, în «Viața Românească», an. IX (1914), nr. 7—9, iulie-septembrie, p. 71; retipărit. sub titlul *Pagini regăsite*, în «Jurnalul de dimineață», an. I (1939), din 18 octombrie, p. 1—2.

10. Idem, *Pe valea Dimboviței*, în «Flacăra», an. III (1914), nr. 44—46, din 23 august, p. 357; retipărit: în vol. *Răboi pe Brațul verde*, Iași, 1920, p. 75; *Prin țară*. Culegere, Cuvînt introductiv, tabel bio-bibliografic și note de Gheorghe Cunesco, Editura Sport-Turism, București, 1975, p. 25.

ceasc
n-am
ostăș
mentu

I
tru d
germ
vrem
În dc
sentî
«Priv
acea:
peste
ranță
usca
ricit
lacri
pleci

reinc
merc
18 d
gloa
i-a r
cu f
crip
el, s
deat
prec
prin
opir
lifer
sam
să-i
—

p. 10

17 r
«Ret

1918
1975
1982

(191

lum

logi

lact

cească în ochii tuturor. Vom pleca! fără altă greutate în suflet decît că
 «am putut să plecăm cu toții de acasă, într-un singur rînd bărbătesc și
 ostășesc»¹¹. A apelat la unire patriotică, anunțînd că «se apropie mo-
 mentul cînd va trebui să fim cu toții un suflet și un trup»¹².

În august 1916 a intrat și România în hora de foc a războiului, pen-
 tru dezrobirea Transilvaniei. Gala Galaction a fost lăsat sub ocupația
 germană, «rob în țară robită». De pace nu putea să fie vorba în această
 vreme, ci de obligațiile patriotice. Pe linia aceasta s-a menținut și el.
 În două reportaje ce le-a scris și publicat acum, a strecurat situații și
 sentimente triste, dar și speranțe ferme de bucurii iminente românești.
 «Privind cum cade mana cerului, facem, cu dorul și cu gîndul, din
 această ploaie de primăvară, un simbol vast. O înmulțim și o purtăm
 peste ogoarele inimilor noastre, o transformăm în mîngiere și în spe-
 ranță, o punem început și semn de reînflorire a norocului nostru —
 uscat deodată, viitorului nostru — pirjolit într-o zi»¹³. L-au bucurat fe-
 licit victoriile istorice de la Mărăști, Mărășești și Oituz, a participat, cu
 lacrimi de emoții, la Te-Deumu-rile ce s-au făcut, a răsuflet liber la
 plecarea din Capitală a ocupanților¹⁴.

După constituirea statului național unitar român, Gala Galaction s-a
 reîncolonat în rîndurile iubitorilor și luptătorilor pentru pace, mai nume-
 roși și mai activi. Scriind despre demonstrația muncitorească de la
 18 decembrie 1918 — «duminica roșie» —, primită și reprimată cu
 gloanțe, în Piața Teatrului Național, de către guvernanți, Gala Galaction
 i-a numit pe muncitori «ostașii păcii. Ei mergeau tihnit, cu mîinile goale,
 cu fețele îngîndurate. Dar batalionul pașnic fusese primit după pre-
 scripțiile și cu argumentele cerute pe cîmpul de război!»¹⁵. Proletar și
 el, s-a alăturat luptei democrației revoluționare a muncitorilor, care tot-
 deauna au dorit și au militat pentru pace¹⁶. După anul 1922, cînd s-a
 preoțit¹⁷, a continuat, cu mai mare autoritate și stăruință, slujirea păcii,
 prin articole, conferințe, predici. A combătut și dezaprobat sentimentele,
 opiniile și actele războinice, rasiste și antisemite, care apăruseră și pro-
 liferau. A editat și o publicație conciliatoare și irenică, numită *Hanul
 samariteanului*. «E mare nevoie să apropiem pe concetățenii noștri și
 să-i facem să se iubească», arăta el¹⁸. Scriitorul Alexandru Sahia, refe-

11. Idem, *Gînduri de primăvară*, în «Cronica», an. I (1915), nr. 8, din 5 aprilie. p. 138.

12. Idem, *Spre unificare*, în «Cronica», an. I (1915), nr. 30, din 6 septembrie, p. 58.

13. Idem, *La Curtea de Argeș*, în «Săptămîna ilustrată», an. I (1917), nr. 1, din 17 mai, p. 1; al doilea reportaj sub titlul *De la Buzău, la Petrișoru-Racovițeni*, în «Renașterea», an. I (1918), nr. 97, din 2 octombrie, p. 1.

14. Despre comportarea lui Gala Galaction sub ocupația germană din anii 1917-1918, a se vedea Teodor Vărgolici, *Note la Gala Galaction*, *Jurnal*, vol. II. București 1975, p. 527—530; cf. și Gheorghe Cunesco, *Pe urmele lui Gala Galaction*, București 1982, p. 79—84.

15. Gala Galaction, «...Batalioane a plebei proletare», în «Socialismul», an. IX (1919), nr. 292, din 26 decembrie, p. 1.

16. A se vedea, Gheorghe Cunesco, *Studiu introductiv*, la Gala Galaction, *O lume nouă*, București, 1970, p. 33—57, 203—206.

17. A se vedea, Pr. Gh. Cunesco, *Gala Galaction «ad cathedram»*, în «Studii Teologice», XXVII (1979), nr. 3—4, p. 271.

18. A se vedea, Gh. Cunesco, *O revistă internaționalistă editată de Gala Galaction*, în «România literară», an. II (1969), nr. 18 (30), din 1 mai, p. 13.

riendu-se la *Hanul samariteanului*, l-a caracterizat în felul următor pe și bună-învoirea între oameni. Oricine ai fi, din orice parte a pământului ai fi — înfrățește-te cu mine, dorește Gala Galaction. Peacea o vom cu toții, excluderea războiului cu desăvârșire, însă, nimeni nu are curajul să fie «El», ca Gala Galaction». L-a numit «fiu al umanității»¹⁹.

În 1932 a scris și a tipărit romanul *Papucii lui Mahmud*, cu demonstrație literară că este posibilă pacea și coexistența pașnică între oameni de diferite naționalități și confesiuni, cum a dovedit prin prietenia și înțelegerea sufletească, socială și religioasă între un român creștin ortodox (Sava Pantofarul), un mahomedan (Ibraim) și un evreu (David Goldstein). A investit romanului un titl mai larg și mai înalt, reprezentativ etnic pentru poporul român, iubitor de pace socială și între neamuri și oameni, creștin, bun, generos, umanitar... «Cînd va veni vremea mai adîncii înțelegeri, (cartea) *Papucii lui Mahmud*, a arătat romancierul, va fi socotită ca mărturia conștiinței pașnice și creștinești a neamului nostru românesc». A reafirmat și cu acest prilej că «orice conflict între oameni — fie ei doi indivizi, fie ei două popoare — după simțirea mea ar trebui dezlegat prin sfat și prin stăruințe pașnice. Cînd Dumnezeu ne-a dat darul vorbirii și înțelepciunea sfatului, de ce să coborîm la argumentele dinților și ale unghiilor?»²⁰. Critica literară a apreciat *Papucii lui Mahmud* ca «romanul înfrățirii»²¹, «roman creștin»²², «scriere morală bună de pus în mîinile tineretului»²³.

Cînd pe cerul Europei s-a ridicat spectrul sinistru al fascismului și hitlerismului, revanșard, revizionist și militarist, și pacea europeană și cea mondială amenințată, s-au înmulțit și s-au activizat și acțiunile pentru apărarea și salvagădarea păcii, cu Părintele Gala Galaction în primele rînduri. A intuit fenomenul monstruos, anticreștin și antiuman, al hitlerismului, sortit fatalmente prăbușirii. «Va dispărea tot atât de repede cum a apărut», i-a prevestit în 1936²⁴. A făcut parte din Comitetul românesc al Frontului Universal al Păcii; a semnat scrisoarea adresată (în mai 1939) Congresului antifascist de la Paris²⁵.

În septembrie 1939, Germania hitleristă a declanșat războiul al doilea mondial, pe care l-a încredințat ca «aventură nebunească». A scris și publicat un articol despre *Pacea lui Iisus Hristos* și a arătat încă o dată însemnătatea ei. «Această pace sfințită pe care o doreau cuvioșii din

19. Al. Sahia, *Un liu al umanității: Gala Galaction*, în «Ultima oră», an. I (1929), nr. 122, din 26 mai, p. 2—6.

20. *Scriitorii români și literatura de război*. O mare anchetă de Const. Ene, în «România literară», an. I (1939), nr. 30, din 22 octombrie, p. 13.

21. Șerban Cioculescu, *Gala Galaction: Papucii lui Mahmud*, în «Adevărul», an. XLV (1932), nr. 14.777, din 4 martie, p. 1—2 (Cronică literară).

22. Arhim. Iuliu Scriban, *Un roman creștinesc*, în «Luminătorul», an. LXIV (1932), nr. 8, din 15 aprilie, p. 436—438 (Recenzii); Victor N. Popescu, *Un roman creștin. Gala Galaction: Papucii lui Mahmud*, în «Adevărul literar și artistic», an. XI (1932), Seria a II-a, nr. 613, din 4 septembrie, p. 2.

23. G. Călinescu, *Gala Galaction: Papucii lui Mahmud*, în «Adevărul literar și artistic», an. XI (1932), Seria a II-a, nr. 579, din 10 ianuarie, p. 7 (Cărți și reviste).

24. I. Goldstein, *Gala Galaction despre rasism și antisemitism*, în «Unser Zeit», an. XVII (1936), nr. 4060, din 14 aprilie, p. 4 — text în idiș, tradus în românește de V. Bordeianu.

25. Al. Gh. Savu, *Dictatura regală*, București, 1970, p. 327.

ător pe
imintu-
o voim
u are
ății»¹⁹.
lemon-
ameni
enia și
tin or-
David
rezen-
e nea-
i vre-
at ro-
ești a
e con-
și sim-
Cind
șă co-
ară a
in»²².

lui și
nă și
pen-
prin-
n, al
pede
tetul
esată

doi-
is și
dată
din

929),

ș, în

an.

332),
știn.
332),

erar
ite).
sit»,
de

Legea Veche și trebuia să fie pecetluită nouă de Domnul nostru Iisus Hristos, este, aici pe pământ, darul cel mai prețios și bogăția noastră cea mai mare»²⁶. A făcut parte din organizația *Uniunea patrioților* (împreună cu preoții Ioan Marina, Alexandru Ionescu și Iustin Moisescu)²⁷.

Actul de la 23 August 1944, a fost salutat cu urarea: «Fă-te epocă-fă-te veac, oră mult așteptată!»²⁸. Biruiau democrația și pacea. Părintele Gala Galaction, întinerit și entuziast, s-a înrolat, cu toate forțele, la întărirea regimului democrat popular și, implicit, a păcii. Era consecvent cu el însuși — cu convingerile și sentimentele sale; le-a reafirmat și susținut. «Mergem înainte, a declarat el, pe drumul întrevăzut odinioară și dovedit adevărat de cursul vieții și al istoriei»²⁹.

A avut totală credință că a început, în țară și în lume, «împărăția păcii», cum a numit-o, și a aderat, cu toată setea și iubirea sa de pace, la acțiunile partizanilor păcii, pentru statornicirea în lume a păcii trainice și definitive.

Ca academician a semnat, împreună cu alți academicieni, «mesajul de știință, litere și artă, către oamenii de știință, de litere și artă din Statele Unite și Marea Britanie, pentru pace»³⁰. La semnarea Apelului Consiliului Mondial al Păcii pentru un *Pact al Păcii*, a declarat: «Vrem pacea pentru copiii noștri și pentru copiii copiilor noștri! Vrem cu energie pacea, în acest colț de pământ al nostru, bogat în mormintele strămoșilor și în mormintele fraților și prietenilor secerăți de ultimele două războaie! Vrem cu pasiune pacea, pentru continuitatea muncii noastre și pentru îndeplinirea menirii noastre, între trecutul abia închis și viitorul plin de nădejde!»³¹. La alegerile de deputați în Sfaturile Populare, a mărturisit că, votul meu îl dau păcii, căci ce lucru scump e pacea! Noi cei ce sîntem mai în vîrstă și am văzut pacea năruită de cîteva ori, simțim mai adînc decît alții prețul ei». A îndemnat ca să se aleagă, la conducerea treburilor obștești, oameni iubitori de pace și de popor. «Cei ce muncesc cu brațele sau cu mintea doresc propășirea Patriei noastre, frățietatea între popoare și pace. Vrem pacea ca să înflorească viața, ca să trăiască în fericire copiii noștri. Pacea o cer oamenii simpli de pe întreg pămîntul»³².

Ultimele texte scrise le-a închinat tot păcii. La sfîrșitul anului 1954, a răspuns unei solicitări:

«Sînt inamovibil credincios al marilor idealuri de pace și de dreptate socială, cari biruiesc azi în toate conștiințele luminate, în toate

26. În «Flacăra», an. III (1940), nr. 28, din 13 februarie, p. 2; retipărit în foaie-volantă «Pace Vouă!», editată de Comitetul Bisericii «Sf. Ioan Botezătorul» (Șoseaua Pantelimon) cu sfaturile P. C. Părinte Prof. Gala Galaction, f.a.

27. *Din lupta antitascistă pentru independență și suveranitatea României* — cu legere de studii, București, 1969, p. 173—174.

28. Gala Galaction, *Ora mult așteptată*, în «Libertatea», an. II (1945), nr. 307, din 23 august, p. 3.

29. Idem, *În anul nou sosit*, în «Libertatea», an. II (1945), nr. 415, din 31 decembrie, p. 1.

30. *Lucrările sesiunii generale științifice* — 2—12 iunie 1950, București, 1950, p. 2061.

31. Gala Galaction, *Pace, pentru copiii noștri*, în «Universul», an. 68 (1951), d. 2 martie, p. 1.

32. Idem, *Votul nostru îl dăm păcii*, în «Albina», an. 53 (1951), nr. 152, din 3 decembrie, p. 1.

inimile iubitoare de oameni. Viitorul este de partea dreptății sociale. Biruința este de partea celor mulți — celor mulți, muncitori entuziaști și solidari în fața altarului «păcii a toată lumea». Iată visul meu de o viață întreagă, iată nestinsul meu dor pe pace»³³.

Și un mesaj de Anul Nou 1955 — un mesaj de încredere în biruința păcii, a rațiunii și voinței umane :

«Nu pot să cred azi, când mă apropii de supremul exod, că mintea omenească (a omului), că dragostea lui de pace, că munca lui de milenii, că opera și idealurile sublimilor profeți ai lui Israel, că moștenirea lui Socrate, a lui Kant, a lui Marx, a lui Lenin vor pieri cu toată viața pămîntească, într-un uragan de foc și de urlate ! Nu pot să cred că atîtea cap-de-opere de poezie și de artă, de cugetare și de reverie umanitară, se vor prăbuși într-o catastrofă pregătită chiar de mîna omului !».

A încheiat cu un credo absolut :

«Cred în pacea a toată lumea ! Cred în puterea irenică a poeziei și a artei ! Cred în idealurile marilor profeți de ieri și de azi ! Cred că lumea noastră își va găsi voința și energia de a se întruni la un suprem areopag al înțelepciunii și al umanității !»³⁴.

Sînt testamentul Părintelui Grigorie Gala Galaction ; testamentul unei mari conștiințe creștine, al unui militant democrat umanist, iubitor al păcii și binevoiri între oameni și popoare, al unui patriot.

Cît de actuale sînt ideile, sentimentele și declarațiile, postulatele și dezideratele sale, privitoare la pace !

În lupta de astăzi, pe viață și pe moarte, pentru salvarea păcii și a omenirii, îl avem și pe Părintele Grigorie Gala Galaction.

33. Idem, *In pace și în dragoste frățească*, în «Contemporanul», nr. 53 (430), din 31 decembrie 1954, p. 1.

34. Idem, *Spre un suprem areopag al păcii*, loc. cit.

dăș
si t
oan
rei
ele
teol
sluj
mar
rec
văt
Llor
te c
ată
am
or

le s
meli
vear
enes
fin
a: ci
pare

teră
n. ac
testa
prof
n s
man
or :
Prea

• ÎMBRĂȘĂRI • PĂSTORALE •

PRINCIPII ERMINEUTICE ÎN SCRIERILE PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH IUSTIN

Diac. prof. EMILIAN CORNÎTESCU

Valoarea religioasă-morală a Sfintei Scripturi a fost dintotdeauna păstrată de Biserica Ortodoxă care a îndemnat pe fiii săi la cunoașterea și trăirea poruncilor dumnezeiești aducătoare de pace adevărată între oameni și călăuzitoare sigure spre împărăția cerurilor. În paginile Sfintei Scripturi sînt cuprinse adevăruri înalte despre mîntuirea omului și ele nu pot fi înțelese de mintea credinciosului care nu are o pregătire teologică, de aceea interpretii adevărați ai mesajului divin sînt cei ce slujesc la Sfîntul altar și care au îndatorirea sfîntă să cerceteze cu mare atenție textele scripturistice, tilcuindu-le în spiritul învățaturii de credință ortodoxă. Dobîndirea adevărilor de credință și practicarea învățăturilor morale se păstrează în puritatea lor urmînd exemplul Sfîntilor Părinți care au interpretat corect cărțile Sfintei Scripturi. Ascultînd de glasul Sfîntilor Părinți rămînem în cadrul învățaturii ortodoxe cercetată de-a lungul secolelor de nenumărați slujitori ai Bisericii și de dascăli luminați ai școlilor teologice, de la care au rămas scrieri folositoare celor ce doresc să cunoască tezaurul de învățături dumnezeiești.

Literatura teologică a Bisericii Ortodoxe Române a fost îmbogățită de scrierile Prea Fericitului Patriarh Iustin, prin care și-a afirmat temeinica sa pregătire intelectuală și s-a impus ca o personalitate de seamă a secolului nostru. Prin conținutul lor variat și bine documentat, aceste scrieri se impun cu multă autoritate teologică în cadrul studiului Sfintei Scripturi și îndeosebi aflarea și înțelegerea sensului adevărat al cuvîntului dumnezeiesc, normele de bază ale Ermineuticii biblice care garantează tilcuirea corectă a mesajului divin.

Varietatea cunoștințelor acumulate la înaltele școli de teologie din țară și din străinătate au fost fructificate de Prea Fericirea Sa în scris și acest lucru a marcat o reală contribuție la dezvoltarea studiilor neotestamentare. Toate lucrările elaborate de Prea Fericirea Sa poartă girul profesorului competent și în ele se dezvăluie o înaltă ținută academică, un spirit clarvăzător și o eleganță literară în ceea ce privește stilul și maniera de prezentare a materialului. Documentarea lor în lumina textelor scripturistice și în spiritul gândirii patristice pun în lumină erudiția Prea Fericirii Sale în folosirea celor două izvoare ale credinței ortodoxe

și totodată ele oglindesc virtuozitatea, conciziunea și puterea de selecție a omului de știință.

Lucrările Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin sînt pătrunse de duhul și unitatea corectă a adevărilor Sfintei Scripturi. Pentru a atinge acest scop, știința călăuzitoare în cercetarea corectă a Sfintei Scripturi este Ermineutica, adică disciplina teologică care mijlocește regulile de aflare și de expunere exactă a ideilor scripturistice ale cărei principii se oglindesc îndeosebi, în lucrarea intitulată «Sfînta Scriptură și interpretarea ei în opera Sfîntului Ioan Hrisostom» (Rev. Candela, anii 1939—1941). Fiind de mari proporții, această scriere, fundamentată pe originalul operei celui mai de seamă părinte din epoca de Aur a Bisericii din secolul al IV-lea, întrunește toate calitățile științifice, pedagogice ale unui manual de Ermineutică biblică, ghidul prețios al tuturor învățătorilor de teologie cărora le înlesnește o cunoaștere și interpretare corectă a cuvîntului Sfintei Scripturi.

În vederea dezvoltării studiului biblic, scrierea sus-menționată era foarte necesară, întrucît Prea Fericirea Sa, pe lângă logiul personalității Sfîntului Ioan Hrisostom a scos în evidență unul din marile merite ale Sfîntului Părinte, acela de a fi căutat să răspundească în popor cuprinsul Sfintei Scripturi destinată tuturor creștinilor, necunoașterea ei ducînd la ivirea disensiunilor dintre frați și pierderea unității de credință. Sublinierea faptului că «unul din marile idealuri» ale Sfîntului Ioan Hrisostom era acela al călăuzirii credincioșilor pentru a înțelege corect cuprinsul Sfintei Scripturi și de a-l explica în fața Sfîntului altar reprezentînd, în același timp, și unul din principiile de bază ale Ermineuticii biblice. În lumina acestui principiu ermeneutic este firească aprecierea Prea Fericirii Sale cînd sesizează la Sfîntul Ioan Hrisostom armonia dintre cele două testamente ca rezultat al inspirației divine a Sfîntului Duh, autorul principal al cărților Sfinte. Învățătura Sfîntului Ioan Hrisostom despre Sfînta Scriptură și principiile statornicite de el pentru pătrunderea sensului adînc al scrierilor sfinte este de o puritate ortodoxă indiscutabilă și această valoare a fost dovedită numai de întîistătătorul Bisericii noastre care, în mod voit, și-a ales cercetarea operei celui mai mare interpret și teoretician în stabilirea regulilor ermeneutice de înțelegere a Sfintei Scripturi, norme mereu actuale de care nu se poate dispensa nici un teolog dornic de cercetări aprofundate ale textului scripturist.

Sfînta Scriptură conține în înțelegerea omenească cuvintele harului divin care a îndemnat pe autorii sfinți să scrie. Atît profeții Vechiului Testament, numiți «gura lui Dumnezeu», cît și Sfinții Apostoli n-au exprimat în scris lucruri omenești, ci dumnezeiești, căci ei nu au grăit nimic de la ei ci numai cele ce le-au auzit de la Dumnezeu. Prin aghio-grafii Sfintei Scripturi, Dumnezeu a descoperit voința Sa oamenilor pe care-i cheamă să slujească adevărul, viața, pacea și dreptatea pentru a se învrednici de moștenirea cerurilor.

Cea mai semnificativă poziție a unui Sfînt Părinte față de felul în care trebuie să privim Sfînta Scriptură și să o interpretăm în duhul adevărului este aceea a Sfîntului Ioan Gură de Aur scoasă în relief cu multă claritate de Prea Fericitul Părinte Patriarh, încît materialul expus în partea a doua a scrierii «Sfînta Scriptură...», alcătuieste un veritabil în-

dreptar
pretării
să arăt-
ansamb-
rului pe
textele
nilor pe
sfinte r
Scriptur
Sfîntilo
Inspirat
Acești
care pu
sint lin
șilor ins
se bire
lepciun

În
turistic
Sfintei
se num
mulare
cere în
adaugă
prin ca
precede
de Mîn
pretare
critica
credinț
lor ade
ciosulu
ce treb
ale cre
de idei,
tele cre

Re:
ajunge
il adre
din Sf.
creștini
a lor, d
inspirat
felul cu
de înțe
textelo
temăto
cuieste
contra

ctie
de
nge
turi
de
tipii
in-
anii
pe
iciei
ale
ito-
ctăera
ali-
ite
-u-
ei
-e-
an
ct
e-
ia
n-
h,
m
e-
u-
ii
1-
a
citi
fi
-
t
-
e
a

Dreptar științific de Ermineutică biblică, acele elemente necesare interpretării cărților canonice ale Sfintei Scripturi. În acest context se cuvinează arătăm că un principiu ermineutic de mare importanță privește în ansamblu valoarea religios-morală a Sfintei Scripturi, dreptarul adevărului pe care un interpret și-l însușește numai dacă-i analizează zilnic textele ca să-și dea seama că tot ceea ce Dumnezeu a descoperit oamenilor pe calea revelației supranaturale este adevărat, că între cărțile sfinte nu există contraziceri și nici lucruri inutile. În paginile Sfintei Scripturi este cuprinsă învățătura divină prin cuvintele profețiilor și ale Sfinților Apostoli, organe inspirate ale Sfintului Duh cărora în actul inspirației nu li se anulează participarea activă, voluntară și rațională. Acești oameni luminați de harul dumnezeiesc nu sînt asemenea celor care prevestesc viitorul în religiile idolatre, întrucît au cugetul limpede, sînt liniștiți și totdeauna știu ceea ce vorbesc. Între conținutul bărbăților inspirați de Dumnezeu și vorbirea prevestitorilor păgîni este o deosebire radicală deoarece primii acționează sub influența duhului înțelepciunii divine, iar ceilalți sînt stăpîniți de diavol.

În vederea însușirii datelor necesare cunoașterii adevărului scripturistic pentru a fi prezentat în lumina învățaturii ortodoxe, interpretul Sfintei Scripturi trebuie să țină seama de mai mulți factori printre care se numără invocarea ajutorului divin, curățenia morală a vieții și acumularea cunoștințelor care vor purta mai tîrziu denumirea de Introducere în Sfînta Scriptură a Vechiului și Noului Testament. La acestea se adaugă urmarea și respectarea normelor ermineutice privind contextul prin care un verset din Sfînta Scriptură trebuie analizat în lumina ideilor precedente și a celor care-l urmează, locurile paralele, principiu oglindit de Mîntuitorul și Sfinții Apostoli pentru a lămuri textul obscur, interpretarea tradițională conformă cu comentariile scriitorilor mai vechi, critica textelor cu privire la cuvinte și punctuație și folosirea rațiunii și credinței în interpretarea adevărilor scripturistice. Prin însăși natura lor adevărurile din Sf. Scriptură sînt greu de pătruns de mintea credinciosului, ideile înalte din cărțile sfinte au o certă profunzime spirituaală ce trebuie căutată în fiecare verset în care ni se descoperă mărgăritare ale credinței și vieții morale. În puține cuvinte sînt exprimate o mulțime de idei, comori duhovnicești care îmbogățesc și înfloresc mereu sufletele creștinilor.

Respectînd regulile Ermineuticii biblice, cititorul Sfintei Scripturi ajunge să înțeleagă sensul adevărat al mesajului dumnezeiesc pe care îl adresează Dumnezeu tuturor oamenilor credincioși. Unele pericope din Sf. Scriptură conțin texte care nu se pot înțelege cu ușurință de creștini, de aceea e necesară urmarea normelor de interpretare corectă a lor, deoarece altfel se ajunge la răstălmăcirea celor scrise de autorul inspirat. Menținerea sănătății religios-morale a creștinului depinde de felul cum respectă principiile de interpretare a Sf. Scripturi care-l cruță de înțelegerea greșită a cuvîntului dumnezeiesc. Înțelegerea corectă a textelor Sfintei Scripturi are un efect binefăcător pentru sufletul omului temător de Dumnezeu, ele sînt asemănate cu un medicament care lecuiește toate bolile sufletului său, ca niște arme folositoare în lupta contra ispitelor diavolului.

Utilitatea textelor scripturistice sporește numai atunci când interpretul citește mereu cărțile canonice și duce o viață lipsită de vicii care-întunecă mintea și nu poate pătrunde în tainele adânci ale Sfintei Scripturi. În atmosfera de înaltă trăire morală ochii minții interpretului văd frumusețile spirituale ale Sfintei Scripturi și le respectă cu multă evlavie și respect, deoarece peste el a coborât duhul înțelepciunii și înțelegerii adevărate.

Interpretul Sfintei Scripturi pentru a preciza ideea unui text totdeauna are nevoie de cunoștințe variate pe care i le oferă scrierile Sfinților Părinți. În operele Sf. Părinți, el află date privind scopul, motivul, autenticitatea sau autoritatea divino-umană a cărților canonice ale Sfintei Scripturi, informații care sînt absolut necesare celor ce interpretează scrierile sfinte. Pe lângă chestiunile de introducere în Sfintele cărți ale Vechiului și Noului Testament, interpretul trebuie să respecte și regula contextului prin care nu numai că se ușurează înțelegerea corectă a textelor scripturistice, dar se și asigură legătura dintre versete, fără a le lipsi de înlăunțuirea lor proprie.

Tilcuiorul Sfintei Scripturi trebuie să mai țină seama și de locurile paralele, pentru a sublinia faptul că un text neclar din cărțile canonice se poate lămurii cu altele din canonul biblic și că o învățătură este cuprinsă în mai multe scrieri sfinte. Adevărurile de credință descoperite de Dumnezeu oamenilor trebuie ferite de rătăcire și acest lucru se poate asigura printr-o interpretare corectă. Aceste adevăruri pe care mintea omului nu le-a putut descoperii prin propriile ei puteri trebuie primite de creștini prin credință, «crezînd așa cum grăiesc Scripturile» scrise de autori inspirați. Avînd origine dumnezeiască, cărțile Sfintei Scripturi trebuie primite prin credință care nu are nevoie de cercetare ca în cazul lucrurilor omenești supuse legilor rațiunii.

Deosebit de utilă și importantă pentru Ermineutica biblică este și descoperirea sensurilor Sfintei Scripturi pe care Prea Fericirea Sa le-a desprins din opera Sfîntului Ioan Hrisostom. Aceste sensuri constituie mijloace în plus oferite tilcuiorului Sfintei Scripturi și care sînt absolut folositoare interpretării tradiționale a Bisericii și păstrării purității învățăturii ortodoxe. Ceea ce trebuie să observe interpretul de la bun început este faptul că textul Sfintei Scripturi în profunzimea lui are 4 sensuri prin care se redau adevărurile divine, prioritate avînd cel literal, cînd înțelesul textului este evident. Primul sens este cel literal și el stă la baza interpretării istorico-literare specifice școlii din Antiohia din care făcea parte și Sfîntul Ioan Hrisostom definit de Părintele Patriarh «cel mai mare interpret al Sfintei Scripturi din toate vremurile». Cel de al doilea sens — anagogic (de la grecescul anago = a conduce de jos în sus) este cel care adaugă idei mai înalte înțelesului literal și el reiese din reflexiunile interpretului asupra evenimentelor viitoare descoperite dinaintea autorului sfînt. Textele scripturistice care au acest sens au caracter profetic și un înțeles istoric. Un sens cu totul deosebit și care rezultă din interpretarea literară este cel alegoric (cel de al treilea) și el trebuie folosit cu măsură fără a exagera în utilizarea lui, așa cum procedau reprezentanții școlii catehetice din Alexandria, exponentul interpretării alegorice și întemeietorul ei fiind Origen. În cărțile canonice

inter-
care-i
Scrip-
ui văd
i evla-
înțele-

ct tot-
rierile
moti-
ce ale
erpre-
e cărți
cte și
orectă
fără a

curile
onice
te cu-
perite
poate
nțea
ite de
se de
ipturi
ca în

ste și
a le-a
stituie
osolut
ții în-
t bun
are 4
terar,
și el
a din
triarh
el de
le jos
eiese
erite
u ca-
care
ea) și
cum
al in-
onice

ale Sfintei Scripturi se întilnește și sensul tipic (cel de al patrulea) și e. apare în anumite texte scripturistice care au o dublă înțelegere, una care ține de interpretarea literară și cealaltă însemnând realizarea perfectă a adevărilor preînchipuite sub formă de tipuri în Vechiul Testament. Primul și ultimul sens ale Sfintei Scripturi nu se opun, ci se află într-o strinsă legătură, ambele păstrându-și propria lor valoare și referindu-se la același adevăr. Sensul tipic este de natură profetică și tipurile descoperite de Dumnezeu oamenilor în Vechiul Testament și-au aflat împlinirea desăvârșită în antitipurile Noului Testament. Tipurile din perioada vechitamentară seamănă cu niște tablouri sau cu statui ale oamenilor, iar antitipurile reprezintă persoanele, realitatea. Prin mijlocirea lor Dumnezeu a dezvăluit oamenilor momente din viața și activitatea Mântuitorului Hristos. Unul din tipurile sau persoanele care a preînchipuit persoana Mântuitorului a fost Melchisedec, preotul-rege al Salemului, «omul fără tată, fără mamă, fără spîță de neam, neavînd nici început al zilelor, nici sfîrșit al vieții».

Cuvintele Sfintei Scripturi sînt bogate în sensuri și adevărata lor înțelegere este în strinsă legătură cu respectarea principiilor de Ermineutică biblică. Adevărurile divine au fost revelate în termenii propriei gândirii omenești, adică prin mijloacele de înțelegere a lucrurilor concrete care duc la sesizarea celor abstracte. Interpretul cărților Sfinte trebuie să se ridice cu mîntea la cele ce a voit să exprime aghiografii în numele lui Dumnezeu și să fie conștient că Sfînta Scriptură conține mesajul divin către ființa umană, chemare care vine din locurile cele mai înalte.

Ca un corolar al principiilor de Ermineutică biblică sînt cuvintele Prea Fericirii Sale prezentate în capitolul al III-lea : «Polosul cetirii Sfintei Scripturi» din lucrarea sus-menționată, din care aflăm că adevărurile de credință și principiile de trăire morală se găsesc numai în Sfînta Scriptură și în Sfînta Tradiție. Aceste adevăruri sînt hrana sufletului de care are nevoie creștinul și cel ce citește Scrierile Sfinte vorbește cu Dumnezeu, se curăță de păcate și devine un om virtuos, supus Creatorului său. Ele nu trebuie numai tilcuite, teoretizate ca niște principii filozofice, ci și aplicate în viață, trăite, întrucît «dacă le învățăm și nu ne îndreptăm moravurile noastre, în zadar le citim și le aplicăm». Ca atare, Sfînta Scriptură este «o carte de învățătură veșnică» și cei care trebuie să o aprofundeze și să o facă cunoscută creștinilor sînt preoții. Cuvintele Sfintei Scripturi au o influență covârșitoare asupra credinței și vieții morale, ele înalță cugetul credinciosului spre înălțimea cerurilor, îi înțelepesc sufletul și îl fac plăcut înaintea oamenilor și a lui Dumnezeu. Cel ce citește cu atenție cuvîntul dumnezeiesc și-l înțelege potrivit învățăturii Bisericii va deveni un bun povăduitor al Sfintei Scripturi și va simți cum sufletul său pătrunde ca într-un templu în tainele mesajului divin. Adîncirea mesajului divin rodește foarte mult pe plan spiritual, deoarece prin Sfînta Scriptură Dumnezeu se adresează tuturor oamenilor de bună credință și dornici să se înveșmînteze cu podoaba virtuților.

Principiile Ermineuticii biblice, în special păstrarea purității învățăturii Sfintei Scripturi, se pot urmări în scrierea Prea Fericirii Sale intitulată «Originalitatea parabolilor Mîntuitorului Hristos» (Rîmnicu-VII-

cii, 1945, Extras din Candela, anii 1944—1945). În această lucrare, autorul dovedește în fața criticilor raționaliști că parabolele Mîntuitorului Iisus Hristos nu sînt niște împrumuturi sau imitațiuni de producții literare religioase budiste ori iudaice, ci creații originale după fond și formă ale Fiului lui Dumnezeu. Un răspuns asemănător, dar în alt context a fost dat de Prea Fericirea Sa celor care puneau la îndoială originea apostolică a ierarhiei bisericești și-i stabileau obîrșia în Biserica de mai tîrziu. Opinia a fost infirmată de dovezi neotestamentare în care sînt prezente cele 3 trepte ierarhice (cf. *Ierarhia Bisericească în epoca apostolică*, în «Mitropolia Olteniei» 1954, nr. 1—3 și 4—6 în extras).

Textul parabolilor se caracterizează, așa cum a subliniat Prea Fericirea Sa, în lucrarea de mai sus, prin originalitatea fondului și a formei, de aceea în acest sens sînt sugestive și potrivite cuvintele scripturistice «Ca merele de aur pe poliți de argint, așa este cuvîntul spus la locul lui» (Pilde 25, 11). Între conținutul parabolilor Mîntuitorului Hristos și celelalte producții literare budiste ori rabinice există o evidentă deosebire de fond și unele asemănări de formă se opresc numai la ceea ce privește felul de exprimare nu și de concepție.

Principiul ermineutic că Sfînta Scriptură este o carte inspirată și ea conține cuvîntul lui Dumnezeu se desprinde din dovezile aduse de Prea Fericirea Sa în întărirea afirmației că parabolele din Sfintele Evanghelii nu sînt influențate de nici o producție literară budistă ori rabinică de agest gen.

Aplicarea principiilor de Ermineutică biblică la explicarea textului Sfintei Scripturi se încadrează într-o altă disciplină biblică neotestamentară, Exegeza biblică, ilustrată de Prea Fericirea Sa în lucrarea «*Activitatea Sfîntului Apostol Pavel în Atena, Fapte 17, 16—34*» (Iași, 1946). Potrivit regulilor de Ermineutică biblică, autorul face exegeza textului original tratînd lapidar trei teme pentru ca ideile principale din această pericopă neotestamentară să fie cît mai limpede redată și însușite de cititor.

Ținînd seama de cele de mai înainte și avînd în vedere aprecierile Prea Fericitului Părinte Patriarh față de activitatea multilaterală a Sfîntului Ioan Hrisostom care a închinat cea mai mare parte a vieții sale explicînd Sfînta Scriptură din fața Altarului unde s-a dovedit un mare predicator al dragostei creștine, putem susține cu legitimitate mîndrie că Întîistătătorul Bisericii noastre a slujit, prin scrierile Sale, aceste idealuri nobile, atît în calitate de profesor, iar mai tîrziu cît și ca vrednic ierarh al Bisericii noastre strămoșești. Preocuparea majoră a lumii contemporane fiind pacea, aceasta a fost susținută și dovedită de Prea Fericirea Sa cu nenumărate temeuri scripturistice și patristice (cf. *Texte biblice și patristice despre pace și muncă*, Anexă la lucrarea *Ierarhia bisericească... Temeurile lucrării Bisericii pentru apărarea păcii*, în rev. «Studii teologice», V, 1953, nr. 3—4).

Aplicarea în viața creștinului a Invățăturii Sfintei Scripturi reprezintă un principiu de seamă al Ermineuticii biblice. De aceea, deosebit de utile sînt textele scripturistice despre pace și muncă. Temeurile

INDRUN
scriptur
creștini
rinți, u

To
Prea Fe
Paști și
pe măr

Co
texte s
Hristos
Impără
pe păst
telor b
Îndemn
cuvîntu
mineuti
sajului
nicești
lui Dun

Per
este de
doxieii,
a colec

Pri
glas mă
stătător
Întruchi
minat,
fapte, n
vărurile
bineplă

Pre
impus c
șești, o
ria Bise
direct s
blică, n
corectă
biice, S
tarea în
de glia :

Urr
geza co
popoare
vilegiu

În l
păstreaz
mului or

scripturistice trebuie mereu actualizate; pentru înțelegerea lor deplină creștinul apelează la gândirea patristică și la experiența Sfinților Părinți, următori fideli ai mesajului evanghelic.

Tot ca o reflectare a principiilor ermineutice desprinse din scrierile Prea Fericitului Părinte Patriarh amintim Pastoralele de Crăciun, de Sf. Paști și Indrumările chiriarhale fundamentate pe texte scripturistice și pe mărturiile Sfinților Părinți.

Conținutul pastoraletor oferă tuturor credincioșilor un buchet de texte scripturistice pentru a înțelege taina întrupării Mântuitorului Hristos și valoarea jertfei de pe Golgota. Cu prilejul acestor sărbători împărătești Prea Fericirea Sa îndeamnă pe slujitorii sfințelor altare și pe păstoriții lor să întîmpine aceste momente solemne cu prinosul faptelor bune pătrunse de duhul dragostei față de Dumnezeu și semenii. Îndemnurile Prea Fericirii Sale întesc păstrarea și înțelegerea corectă a cuvîntului Sfintei Scripturi, scop care scoate în evidență principiul ermineutic al cunoașterii, al aprofundării și al punerii în practică al mesajului dumnezeiesc. Ele împodobesc sufletele tuturor fiilor duhovnicești îndrumați să cinstească pe aproapele ca pe cel care poartă chipul lui Dumnezeu și cu care să se afle în bună armonie și unitate.

Pentru cunoașterea operelor din perioada patristică al căror conținut este deosebit de util celor care însetează după izvorul curat al Ortodoxiei, Prea Fericirea Sa a inițiat tipărirea seriei «Biblioteca teologică» a colecției «Părinți și scititori bisericești» în limba română.

Privite în ansamblu, lucrările Prea Fericitului Patriarh Iustin dau glas mărturiei de strălucit teolog ortodox și de vrednic slujitor și întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române. Personalitatea Prea Fericirii Sale întruchipează pe marele dascăl al timpurilor noastre și pe patriarhul luminat, mesager al păcii în lume. Prea Fericirea Sa, prin scris și prin fapte, ne îndeamnă și ne cheamă la cunoașterea și trăirea curată a adevărurilor dumnezeiești care luminează cugetul spre lucrarea cea dreaptă și bineplăcută înaintea lui Dumnezeu și în fața oamenilor.

Prea Fericitul Patriarh Iustin, prin activitatea sa prodigioasă, s-a impus ca un vrednic ierarh și întîistătător al Bisericii noastre strămoșești, opera sa marcînd pagini luminoase în teologia ortodoxă și în istoria Bisericii Ortodoxe Române. Lucrările Prea Fericirii Sale au în vedere direct sau indirect păstrarea și folosirea principiilor de Ermineutică biblică, norme mereu valabile și necesare pentru înțelegerea și explicarea corectă a textului scripturistic. Respectînd principiile Ermineuticii biblice, Sfînta Scriptură este ferită de răstălmăciri și se asigură dezvoltarea învățămîntului teologic chemat să formeze preoți vrednici legați de glia străbună și care să ajute poporul.

Urmînd principiile de Ermineutică biblică se asigură nu numai exegeza corectă, ci și o unitate a Bisericii creștine în cadrul diversității popoarelor, unitate care a fost formulată de Prea Fericirea Sa ca un «privilegiu dumnezeiesc de a trăi liber sau independent în comuniune».

În lumina acestor principii ermineutice, textul Sfintei Scripturi își păstrează frumusețea sa religios-morală și el innobilează sufletul creștinului ortodox, slujitor al păcii și înfrățirii dintre oameni.

BIBLIOGRAFIE

- Prof. Dr. Justin Moisescu, *Sînta Scriptură și interpretarea ei în opera Sîntului Ioan Hirisostom*, în *Candela* 1939—1941.
- Idem, *Originalitatea parabolilor Mîntuitorului Hristos*, Rîmnicul Vlçii, 1945.
- Idem, *Activitatea Sîntului Apostol Pavel în Atena*, Iași, 1946.
- Idem, *Temeiurile lucrării Bisericii pentru apărarea păcii*, în «*Studii teologice*» an. V, 1953, nr. 3—4.
- Idem, *Pastorale de Crăciun și Învierea Domnului* publicate în Mitropolia Moldovei și Sucevei și în *Glasul Bisericii*.
- Idem, *Pentru pacea a toată lumea, pentru bunăstarea sîntelor lui Dumnezeu blseriei și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm*, în «*Mitropolia Moldovei și Sucevei*», XXIX (1963), nr. 1—2.
- Pr. Prof. C-În Cornișescu, *Catedra de Noul Testament*, în «*Studii teologice*» XXXIII (1981), nr. 7—10.
- Pr. Prof. Grigorie Marcu, *Prea Fericirea Sa Dr. Iustin Moisescu, patriarh teolog în «Mitropolia Moldovei și Sucevei»*, LVI (1930), nr. 3—5.
- Prof. Nic. Chișescu, *Ecumenism și unitate creștină în concepția Prea Fericitului Patriarh Dr. Iustin Moisescu*, în «*Mitropolia Moldovei și Sucevei*», LVI, 1980, nr. 3—5.
- Pr. Prof. Ilie D. Brătan, *Activitatea Prea Fericitului Patriarh Iustin Închinată pastriceii*, în «*Mitropolia Olteniei*», XXXII (1980), nr. 3—6.

NECESITATEA ACTUALIZĂRII PREDICII SUB ASPECT MISIONAR *

Pr. drd. VASILE GORDON

Ne găsim în cel de al XX-lea veac de propovăduire creștină, în care, la fel ca și în trecut, preutul desfășoară în Biserică întreita misiune de liturghisitor sau sfințitor, de conducător sau îndrumător duhovnicesc și de predicator sau învățător, continuînd peste veacuri opera Mîntuitorului Iisus Hristos, de răscumpărare a omenirii din robia păcatului și a morții.

Mesajul fundamental al propovăduirii este dintotdeauna același: Sînta Evanghelle, vestea cea bună a Împărăției lui Dumnezeu.

Propovăduitorii sînt *cei trimiși* (Matei 28, 19) : episcopii și preoții. prin care lucrează harul primit prin succesiune apostolică. Cuvîntul este predicat pentru «toate neamurile» pentru că Dumnezeu voiește ca toți oamenii să vină la cunoștința adevărului (I Tim., 2, 4).

Știm, așadar, ce și cui predicăm. Pentru plinirea misiunii învățăto-rești astăzi, se cuvine a ști și cum trebuie să fie predica în vremea noastră. Desigur, grija aceasta au avut-o marii maeștri ai cuvîntului, în toate timpurile. O găsim chiar și la un orator păgîn, Cicero (106—43 î. d. Hr.), «prințul oratorilor», cum a fost numit¹, care spune : «A ști ce să cuvîntezi și a ști în ce ordine este un lucru de mare importanță ; dar a ști cum, este lucrul de cea mai mare importanță»².

* Lucrare de seminar alcătuită și susținută în cadrul cursurilor pentru doctoratul în Teologie, sub îndrumarea P. C. Pr. Prof. C. Galeriu, care a dat și avizul pentru publicare.

1. La James Black, *The mystery of preaching*, London, 1924, p. 98.

2. *Ibidem*.

po
la
din
to
me
pre
cor
dic
un
tor
dia
fac
teo
rez
luc
seș
și
ter
mu
tot
un
raf
ne
și
de
en.
fi
rec
în
ge
sic
ris
co
se
fel
de
de
na
ni
ra
—
p.

Ascultătorii veacului în care trăim așteaptă mesajul evanghelic propovăduit într-o rostire accesibilă stării lor sufletești. Mutațiile multiple la care omul modern a fost supus cer o conformare corespunzătoare și din partea celor ce poartă misiunea educației sufletești. Acum, cînd în toate compartimentele vieții se impune actualizarea, acel «aggiornamento» — la care se face tot mai des referire în vremea din urmă — predica trebuie să caute și să găsească un drum nou. Rămînerea în urmă comportă riscuri ce pot determina o criză a predicii³. «Teoreticienii predicii moderne au propus variate remedii. Rețetele lor sînt judicioase, uneori ingenioase și în general deosebit de meritorii. După unii, predicatorul actual ar avea nevoie de un preparat în tablete, ceva cu efect imediat și integral, ceva care nu există. Scheme predicatoriale nu se pot face, încît calea aceasta a «rețetelor», oricît de utilă ar fi în învățămîntul teologic, unde se experimentează mai pe îndelete metodele și se verifică rezultatele, nu constituie propriu-zis un remediu. Dovadă că așa stau lucrurile este însuși faptul că deși există unele formule, predica nu găsește întotdeauna ecouri în sufletele credincioșilor din prezent. Se rostesc și se scriu predici admirabil alimentate cu multă teologie, filosofie, literatură, predici în care scînteiază talentul și se vădesc de atîtea ori multe daruri artistice, însoțind un autentic elan predicatorial, dar care totuși nu determină avînturile spirituale creștine pe care le-au stîrnit unele predici din trecut, în care nu aflăm nici atîta teologie și nici atîta rafinament intelectual. În fața acestei stări de lucruri, carența predicii ne obligă să observăm că ea trebuie să aibă o altă cauză mai profundă și mai intimă conținutului ei: *criza actuală a predicii nu poate fi numai de formă, ci mai degrabă de fond, o criză de substanță, o criză de orientare pastorală*»⁴.

Orientarea pastorală cuprinde în sine toate căile prin care slujitorii își exercită întreita misiune de care am amintit; legat de cea *învățăto-rească*, vom urmări în cele ce urmează *aspectul misionar* privit desigur în contextul slujirii integrale.

A. Slujirea misionară astăzi.

Orientarea pastorală nouă ce se impune, vizează în primul rînd exigențele predicii actuale. Iar unul din aspectele ei majore este cel misionar. Se impun însă cîteva precizări.

A fi misionar în contextul cerințelor actuale înseamnă a fi un mărturisitor al credinței, prin cuvînt și faptă; în sens restrîns a fi misionar în condițiile create de proliferarea atîtor credințe și grupări religioase, înseamnă a mărturisi credința adevărată, ca răspuns la rătăcirile de orice fel. Predica misionară va fi aceea care va lumina pe creștini spre a putea deosebi adevărata credință de cea falsă. De aceea se cere ca «preotul de azi să fie prin excelență un preot misionar. Nu ne gîndim la misionarismul extern, de convertire a unor lumi ce nu cunosc creștinismul, deși nici acesta nu trebuie părăsit, ci la datoria slujitorilor Bisericii de apăra-rea credincioșilor în fața multiplelor și agresivelor acțiuni ale proze-

3. Pr. Sebastian Chilea, *Considerații omiletice actuale*, în «Ortodoxia», nr. 1 1977 p. 65.

4. *Ibidem*, p. 66.

litismului sectar»⁵. De la sine se înțelege că orice preot este un misionar. Însuși cuvîntul, în traducere, exprimă cu claritate sensul⁶. În permanență el este un *trimis*: «Fie că propovăduiește Cuvîntul lui Dumnezeu fie că slujește la altar, fie că se află în mijlocul credincioșilor — ca părinte sau frate — ajutîndu-i sau sfătuiindu-i. Uneori sintem ispitii să spunem că preot misionar e numai acela care este trimis într-o parohie să ajute pe preotul localnic în propovăduire. Fiecare preot este și trebuie să se considere misionar. Misiunea lui face parte integrantă și ne-lipsită din activitatea preotului. Așadar, preotul este mereu *misionar* în parohia lui, în numele și cu puterea lui Iisus Hristos»⁷.

Pentru ca misiunea să-i fie rodnică, preotul va exercita cele trei laturi ale slujirii, într-o armonioasă împletire și completare. Din istoria creștinismului se constată însă că slujirea de predicator-învățător sau propovăduitor al cuvîntului lui Dumnezeu premerge celorlalte. Dacă nu există predică, prin care se naște credința în sufletele ascultătorilor (Rom., 10, 17), nu poate exista nici comunitate creștină, pe care preotul să o sfințească și să o conducă pe calea mîntuirii⁸.

De aceea, studiul de față își propune să evidențieze importanța predicii în cadrul cultului divin și să arate necesitatea actualizării și revitalizării ei din punct de vedere misionar.

B. Predica, act liturgic. Locul ei în cadrul cultului divin.

Dacă Liturghia este centrul și punctul culminant al cultului divin, nu trebuie să uităm că predica este lumina care o face inteligibilă⁹.

Predica, factor dinamic așezat la temelia Bisericii primare¹⁰, considerată în ordinea psihologică a lucrurilor și în ordinea practică, premerge lucrării sacramentale. Ascultînd predica, credinciosul vine în contact cu Hristos. Nu a dobîndit desigur harul mîntuitor, *posibil numai prin lucrarea Sfintelor Taine*, dar se află totuși în prezența unei puteri harice, mijlocite prin chemarea misionară¹¹. Tocmai în acest sens al instruirii prealabile a precizat Sfîntul apostol Pavel că «Hristos nu m-a trimis să botez, ci să binevestesc...» (I Cor., 1, 17).

De aceea, celor ce nu cunosc pe Hristos li se predică mai întîi, apoi sînt puși în comuniune cu El prin Sfintele Taine și li se predică nefce-

5. P. S. Vasile al Oradiei, *Îmbunătățirea activității pastoral-misionare a preotului*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 8—10/1984, p. 601.

6. Misionar — de la «mitto» — a trimite.

7. P. S. Vasile al Oradiei, *op. cit.*, p. 609.

8. Arhîm. Veniamin Micle, *Datoria preotului de a propovădui cuvîntul lui Dumnezeu*, în «Îndrumătorul bisericesc», Cluj-Napoca, 1981, p. 161.

9. «Alături de rugăciuni, imnuri, acte și simboluri, predica reprezintă în Liturghie una din cele două faze complementare între ele din circuitul funcțiunii catehetice». P. Vintilescu, *Funcțiunea catehetică a Sf. Liturghii*, în «Studii Teologice», 1—2/1949, p. 29.

10. Sophie Koulozmîn, *The Orthodox Idea of Christian Education*, în «St. Vladimir's Th. Quar.», vol. 3 (1959), nr. 4, p. 29, la V. Micle, *op. cit.*, p. 161.

11. Pr. Gh. Drăgulin, *Propovăduirea cuvîntului și cultul în Biserica Ortodoxă*, în «Studii Teologice», nr. 3—4, 1975, p. 242.

tat p

Euha

I

susți

ment

mode

Iisus

ε

dască

ei în

toți r

Aur»

«

cios -

convo

toate

pasto

lerarl

nuni

n-ai e

este l

Pavel

sale»

P

ferinț

foc c

toate

lătură

nire c

s'înțe

I:

I:

du-și

al pre

12

logice»

13

3—4/19

la fapt

sustinu

care ar

Ch. Dră

14

parole

15

Ortodo:

16

1934, p.

17

credinț

nr. 9—

treptei

tanele

tat pentru a fi ajutați să crească în Hristos¹². Cum se știe, «Liturghia Euharistică este precedată de Liturghia cuvintului»¹³.

Deducem că la temelia edificiului sacramental trebuie pusă piatra susținătoare a predicii. Sfânta Scriptură păstrează cu valoare de testament mărturia roadelor cuvintului rostit și scris: avem de-a pururi model predicile profetilor, predica divină, desăvârșită a Mîntuitorului Iisus Hristos și predicile Sfinților Apostoli.

Sfinții Părinți prelungesc în istorie slujirea cuvintului. Ca «mari dascăli și ierarhi», ne lasă modele de predici și, mai presus de toate, sînt ei înșiși un model pentru propovăduitorii din toate timpurile. Dintre toți ne oprim la cel pe care posteritatea creștină l-a numit «Gură de Aur», care a ridicat și innobilat predica într-un fel neîntrecut pînă azi.

«Nu-i este greu a administra Sfintele Taine celui instruit și credincios — spune Sfîntul Ioan Gură de Aur — problema este să înveți și să convertești pe cel necredincios»¹⁴. Chiar dacă preotul este înzestrat cu toate calitățile unui liturghisitor admirabil și ale unui conducător cu tact pastoral desăvârșit, fără predică în zadar va osteni. Căci, zice Marele Ierarh: «Dacă ai avea sabia Duhului (Efes., 6, 17), încît să poți face minuni și prin minuni să închizi gurile celor nerușinați, ei bine, atunci n-ai avea nevoie de ajutorul predicii. Dar mai bine spus, nici atunci nu este fără de folos predica ci chiar de neapărată trebuință. Și fericitul Pavel a întrebuințat-o, deși uimea pretutindeni pe toți cu minunile sale»¹⁵.

Pentru Sfîntul Ioan Gură de Aur, predica este «alinare pentru suferință, doctorie pentru boală, fruct înșănătoșitor, aer bun. Cuvîntul este foc ce arde, fier ce taie. Cînd cuvîntul nu va mai putea nimic, de la toate celelalte — să nu mai sperî. Predica înviorează puterile slăbite, înlătură durerile, izgonește moliciunea și gîndurile deșarte, aduce cumpănire dreaptă și tot ce-i este de folos sufletului, spre sănătate în corp și sfințenie către ceruri»¹⁶.

În cultul divin, predica a fost dintru început parte componentă, avîndu-și locul bine definit. De altfel cultul divin poate el însuși să fie obiect al predicii¹⁷, iar explicarea actelor liturgice poate fi oricînd o predică

12. Pr. Prof. D. Stăniloae, *Din aspectul sacramental al Bisericii*, în «Studii Teologice», nr. 9—10/1966, p. 556.

13. Pr. Prof. D. Radu, *Sfintele Taine în viața Bisericii*, în «Studii Teologice», nr. 3—4/1981, p. 194. Trebuie remarcat însă că «Predica sau rugăciunea nu ridică mîntea la faptele revelației, în măsura în care o ridică Taina. Auzirea exterioară a Cuvîntului, susținută de actul intern al credinței, este desăvârșită prin participarea la Sf. Taine, care are drept urmare încorporarea la Trupul lui Hristos și posibilitatea mîntuirii» (Pr. Gh. Drăgulin, *op. cit.*, p. 244).

14. *Hom. 6, 13, în I Cor.*, cf. Bruno H. Vandenberghe, *Saint Jean Chrysostome et la parole de Dieu*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1961, p. 95, la V. Micle, *op. cit.*, p. 164.

15. Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre Preoție*, trad. de Pr. D. Fecioru, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 10/1957, p. 971.

16. Idem, *Cartea IV, 16*, la Gh. I. Paschia, *Predica prin viață la sînți*, București, 1934, p. 13.

17. Vezi Pr. Prof. Ene Braniște, *Cultul divin ca mijloc de propovăduire a dreptei credințe, a dragostei, a păcii și a bune înțelegeri între oameni*, în «Studii Teologice» nr. 9—10/1983, p. 631 ș.u.; Pr. Asist. N. Necula, *Cultul divin, mijloc de apărare a dreptei credințe*, în «Glasul Bisericii», nr. 9—12/1976, p. 901 ș.u.; Pr. Prof. D. Belu, *Imnele liturgice ca izvor omiletic*, în «Mitropolia Ardealului», nr. 3—4/1960, p. 253.

de succes. Dacă noi vom explica mai des Sfânta Liturghie, de pildă, «credințioșii noștri vor lipsi mai puțin de la ceremoniile religioase pentru că — știind semnificația momentelor — nu se vor plictisi, nici se vor simți depășiți, avînd înțelesul funcțiunilor sacre, sfintelor gesturi și cuvintelor pline de simboluri; ei vor sesiza frumusețea, armonia, profunzimea Sfintei Liturghii și se vor integra ei cu toată voința lor»¹⁸.

Intre cult și predică este un perfect echilibru și o totală interdependență. Acest echilibru a fost călăuzitor în Ortodoxie. Din nefericire însă protestantismul, în special prin promotorul Reformei, a sacrificat cultul în favoarea predicii, dezvoltînd acea teologie a cuvîntului, în defavoarea actelor cultice. În consecință, ei au introdus o astfel de suprafață a cuvîntului, încît, intenția de a edifica pe credințioși a atrofiat trebuința de a adora pe Dumnezeu. Obiectivitatea revelației, concentrată în Sfînta Scriptură, a împiedicat sistematic afirmarea pietății subiective... *a vorbi* nu este *a adora*. Aceasta pentru că rugăciunea și cîntarea traduc mai sincer decît predica sentimentele de bucurie, umilință, speranță și de sfînt entuziasm al comunității¹⁹.

Ortodoxia a înțeles să nu mai promoveze cuvîntul în defavoarea cultului și nici cultul în defavoarea cuvîntului, ci unul în favoarea celuilalt: «Este momentul să operăm și azi această reechilibrare în teologie și viață, pentru ca mărturia noastră în lume să fie eficientă. Omiletica și Liturgica, în orientarea misiunii Bisericii astăzi, cele două discipline care promovează «proclamarea cuvîntului» în Occident și «doxologia» în Răsărit, capătă în ultima vreme accente prea exclusive. Ambele sînt necesare, dar sînt incomplete și parțiale cînd sînt promovate separat. A rămîne numai la nivelul «proclamării» Cuvîntului de care Occidentul face atîta caz astăzi și cu care se autocaracterizează, sau la nivelul «doxologiei» cu care ne caracterizează pe noi, cei din Orient, înseamnă a alege ce e mai ușor»²⁰, adică mai comod, nesocotind echilibrul ce se impune.

La aceasta ne cheamă și realitatea din vremea noastră cînd unii dintre creștinii Bisericii Ortodoxe se lasă convinși a îmbrățișa o sectă sau alta, susținînd, între altele, că acolo se face mai puțină slujbă, și mai multă predică. Există oameni astfel structurați că simt nevoia de mai mult cuvînt decît li se oferă pe alocuri în Biserica noastră și, nemulțumiți de preotul locului, caută în altă parte ce nu găsesc la ei acasă. Aceasta și datorită «evlaviei și dorinței de cunoaștere a Sfintei Scripturi știind că acolo li se citește din Biblie, li se vorbește despre Dumnezeu și cîntă împreună. Adică ei doresc și caută ceea ce nu pot

18. R. P. Rambaud, *Traité moderne de prédication*, Lyon-Paris, 1941, p. 102.

19. Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Cultul și ereziiile*, teză de doctorat, Pitești, 1926, p. 93—94.

20. Dr. Antonie Plămădeală, *Vocație și misiune creștină în vremea noastră*, Sibiu, 1984, p. 148.

21. Ierom. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești*, București, 1984, p. 405: «O predică și o cateheză bună, care se ocupă de problemele reale ale ascultătorilor, are adeseori darul de a trezi în noi starea de vinovăție în care ne aflăm și de a pune început bun îndreptării noastre» (*Ibidem*, p. 404).

a
u
p

ai
m
su
nu

ști
mc
pre
ce

pre
in t
lul
și s
con
sen
tul :

este
dest

apar
acea
adre

vede
pute.
o pr
fletu
tru c

2
smint
de a l
precur
2
2
2
2

dă, «cre- e pentru i se vor ri și cu- profun- 18.

rdepen- ire însă t cultul voarea nație a buința Sfinta i vorbi c mai și de

voarea celui- ologie letica ipline ogia» e sint at. A velul umnă e se

unii ectă i, și de ne- ei tei ore ool

26. Si- O re ie

avea suficient de la preotul lor. Deci, ei pleacă din Biserică din lipsa unui bun păstor și din lipsa unei catehizări și educații religioase corespunzătoare evlaviei lor»²¹.

O cauză mai profundă a trecerii la secte pe care cei ce predică s-o aibă în atenție este faptul că azi, mai mult ca oricând, se vehiculează «o mulțime de idei contrare credinței ce s-au răspândit prin mijlocirea scri-sului și a altor forme precum și neaprofundarea de către teologi a mî-nunii evidente a naturii, a ființei omului și a ideii de Dumnezeu»²².

Dindu-i predicii locul cuvenit în cadrul cultului divin și avînd conștiința că prin predică avem posibilitatea să prevenim agravarea fenomenului sectar, ne interesează în continuare două lucruri : cum poate o predică să-și atingă scopul în zilele noastre și ce se cere astăzi de la cei ce o rostește.

PROPOVĂDUIREA ȘI PRÓPOVĂDUITORUL ÎN ZILELE NOASTRE

1. Imperativul aducerii la zi a predicii sub aspect misionar

Predica rodnică este aceea în care pe primul plan stau preocupările prezente²³. A reproduce de la amvon o predică rostită cu mult timp în urmă înseamnă a ignora trebuințele prezente ale ascultătorilor. Apelul propovăduitorilor la fapte istorice și adevăruri din Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție este binevenit atunci cînd se face raportarea lor la contemporan. Ne amintim de cuvintele marelui Iorga, adresate cîndva senatorilor : «Toți vorbiți frumos despre trecut, dar ce faceți ca prezentul să fie mai bun, mai frumos ?»²⁴.

Una din trăsăturile unor predici care nu-și pot atinge scopul astăzi este orientarea spre trecut ; predica de azi nu e destul de actuală, sau destul de actualizată.

Sfîntii Părinți, pentru care s-a creat la noi un atît de viu entuziasm, aparțin și ei trecutului. Opera lor grandioasă este temelie, dar pe această temelie etajele sporesc și se suprapun. «Lumea căreia s-au adresat Sfîntii Părinți a apus de mult»²⁵.

Învățăturile lor sînt valabile și astăzi, dar predicile lor au avut în vedere pe auditorii contemporani, cu problemele lor de atunci. Noi nu putem face abstracție de condițiile în care trăiesc credincioșii²⁶. Nici o predică despre rugăciune, despre dragoste, sau despre nemurirea sufletului, oricît de frumoasă și de duhovnicească ar fi, nu valorează pentru cel care moare de foame, cît o piine !»²⁷.

22. *Ibidem*, p. 179 : «La înmulțirea sectelor în țara noastră contribuie mult și sminteala, mindria și neascultarea unor credincioși, dorința lor de a învăța pe alții, de a ține predică în locul preoților, lipsa unor predici bune, calde și însuflețitoare, precum și lipsa de slujbe și cîntări cît mai frumoase în biserică» (*Ibidem*, p. 161).

23. Pr. Sebastian Chilea, *op. cit.*, p. 70.

24. La P.S. Vasile al Oradiei, *op. cit.*, p. 606.

25. Pr. Sebastian Chilea, *op. cit.*, p. 66.

26. Dr. Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 213.

27. *Ibidem*.

De aceea, aducerea la zi a predicii în contextul misiunii de astăzi înseamnă a cuvînta ținînd seama de ceea ce le lipsește ascultătorilor: spiritual și material. A face misiune, în vremea de azi, înseamnă a te transpune în nevoile oamenilor, a convinge pe ascultători să împlinească aceste nevoi, după ce predicatorul va arăta mai întîi prin fapta ceea ce susține prin cuvînt.

Dacă predica are o tratare pur teoretică și este o «îngrămădire» de învățături de credință sau norme morale fără contingentă cu credincioșii, cu preocupările și năzuințele lor, ea nu servește la nimic.

În urma unei asemenea predici, nu rămîne nimic concret, poate amintirea că a rostit-o cineva, oarecînd, fără rezultat în viața ascultătorilor «așa cum nu rămîne nici o urmă după o sanie care aleargă pe niște pîrtii, umblate anterior de multe altele»^{27a}.

Predica va reuși să fie actuală în măsura în care va răspunde întrebărilor care frămîntă astăzi pe credincioși și în măsura în care va fi balsam pentru rănile lor sufletești.

Nu se poate face abstracție că ascultătorii trăiesc «hic et nunc»²⁸. Predicatorii de astăzi trebuie să plece de la o anume «prezență sufletească a ascultătorilor, sau de la ceea ce înțelegem prin *actualitatea sufletească*. Să nu nădăjduiască niciodată că atenția ascultătorilor îi poate urmări în orice condiții, dacă au de spus ceva de seamă. Este iluzia cea mai frecventă. Atenția ascultătorilor nu poate să urmărească decît o dezvoltare care pornește de la ceva actual, cunoscut, trăit și de înaltă valoare pentru ei»²⁹.

Trebuie observat că «actualizare» nu înseamnă «îndepărtare» de Tradiție, ci, dimpotrivă, o prelungire a tradiției pînă la noi, «legînd ce e vechi și rodnic din trecut cu ceea ce este viu și rodnic din prezent. Legătura aceasta ține de arta predicatorului, de felul în care știe să facă transmutațiile din minereu în metal nobil prin puterea creatoare de lumi a cuvîntului, de măiestria cuvîntătorului. Latura creației originale cere mereu rămînerea la simplitate, reducerea expresiei la strictul necesar, orientarea spre viață, singura modalitate de a învia, de a da viață predicii, de a o face ușor ascultată. Ca o predică să fie vie, trebuie să cuprindă fapte vii și simple, să palpate de viață. Și viața aceasta în forma ei cea mai simplă, nu o sesizăm decît în prezent»³⁰.

27 a. P.S. Vasile Coman, *Scriseri de teologie liturgică și pastorală*, Oradea, 1983, p. 307.

28. Pr. Sebastian Chilea, *op. cit.*, p. 67.

29. *Ibidem*, p. 72. «Nu se poate pretinde ascultătorilor să pretuiască valori pentru care nu au nici un fel de pregătire și pentru care nu găsesc în cuprinsul sufletului lor nici o punte de legătură. Cînd predicatorul preferă un punct de plecare îndepărtat și cînd își dezvoltă predica pe un plan necunoscut ascultătorilor — oricît de înalt ar fi el — atunci i se cere ascultătorului să facă deodată două lucruri deopotrivă de imposibile: întîi, să facă un salt de gîndire, să se rupă de actualitatea sa sufletească, ceea ce e evident, este imposibil, și, în al doilea rînd, să urmărească un proces de gîndire pornit de undeva, nu se știe de unde, de la o foarte incertă periferie a conștiinței spre centrul ei, ceea ce înseamnă a pretinde conștiinței o activitate împotriva naturii sale, care totdeauna pornește de la centrul spre periferie. În asemenea împrejurări, predicatorul se așează împotriva curentului firesc al conștiinței ascultătorului și urmarea e cunoscută: ascultătorului nu-i mai rămîne decît să plece» (*Ibidem*).

30. *Ibidem*, p. 78.

Și ast
enunțarea
Sînta Tra
odată cu e
în vremea
îndepărtez
pretind că
lupți de a
prezentă,
Reiner Ma
potrivă de
prea sărac
tru a fi în s

A întu
rea autent
din Înviere
sufjire a i
lanoirii ne
fire a iubii
creatoare |

Între s
provăduire

Cînd c
menii sint
urmare, es
rîzboi pat
fîndz oame
siri, ascult
duhul păci
vreun efor
cuvinte de
dincioșilor
însuși»³¹.

O altă
comuniune
ales a unit
bujie îndre
predici și
între obiec
catehetice
nismului și
normele m

31. *Ibidem*

32. Pr. I

«:xia», nr. 4/

33. Dr. 4

34. Pr. F.

35. *Ibidem*

Și astăzi obiectivele predicii sînt *propovăduirea credinței* — prin născutarea învățăturilor fundamentale cuprinse în Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție — și *apărarea credinței* în fața atacurilor eretice. Iar dată cu aceste două deziderate, înviorarea, actualizarea ce se impune în vremea noastră. Desigur nu pot fi promovate subiecte care să se îndepărteze de Tradiția Bisericii, dar nici încurajate acele atitudini care pretind că în cotidian nu se pot găsi subiecte corespunzătoare necesității de a crea punți de legătură între vechile adevăruri sfînte și viața prezentă, cu tot ce-i nou în ea. Sîntem de acord cu scriitorul austriac Rainer Maria Rilke (1875—1926), care dă un sfat și un avertisment deosebit de prețios pentru predicatori: «Dacă cotidianul tău îți se pare prea sărac, nu-l acuza. Acuză-te pe tine de a nu fi destul de poet pentru a fi în stare să-i extragi bogățiile»³¹.

A intuit și a fructifica înnoirile vieții, înseamnă a înțelege slujirea autentică ce se desprinde din preoția lui Hristos, care este «născută în Înviere, ca o nouă creație, o înnoire a vieții. Preoția lui Hristos este slujire a înnoirii neîncetate a vieții. Preoția lui Hristos este slujire a înnoirii neîncetate a vieții, a creației în genere. Preoția este astfel slujire a iubirii, a vieții, a tuturor valorilor în slujba vieții, a acelor înnoiri creatoare prin care crește mereu calitatea vieții»³².

Între subiectele actuale, cu o mare pondere în preocupări, este *propovăduirea păcii*.

Cînd combatem războiul, vom arăta — de exemplu — că «toți oamenii sînt fiii lui Dumnezeu, toți sînt frați între ei. Orice război, prin urmare, este un război fratricid, în care frații seucid între ei. E și un război patricid, fiindcă își omoară părinții. E și un război matricid, fiind oamenii își omoară mamele...»³³. În urma unor astfel de mărturisiri, ascultătorii vor să vadă și să simtă că viața predicatorului este în slujba păcii de care vorbește și vor fi receptivi fără a fi nevoiți să facă vreun efort pentru aceasta. Cuvintele lui să fie totdeauna și oriunde cuvinte de pace, pe care să o cultive temeinic în conștiințele credincioșilor în toate sensurile ei, cu Dumnezeu, cu semenii, cu sine însuși»³⁴.

O altă sarcină a preoției de astăzi este *propovăduirea unității*, în comuniunea iubirii, cu sinceră convingere și încredere reciprocă³⁵, mai ales a unității de credință. Mare parte din atenția propovăduitorilor trebuie îndreptată spre fenomenul sectar, care trebuie preîntîmpinat cu predici și cateheze bine lucrate, rostite la momentul oportun. Așadar, între obiectivele majore ale propovăduirii de astăzi «activarea predicii catehetice trebuie să ocupe primul loc. Așa precum la începutul creștinismului se explica în *cadrul cultului* (s.n.) adevărurile de credință și formele morale, tot astfel se pot explica aceste învățături în cadrul ser-

31. *Ibidem*, p. 77.

32. Pr. Prof. Const. Galeriu, *Preoția, taină și slujire în viața Bisericii*, în «*Orthodoxia*», nr. 4/1982, p. 548.

33. Dr. Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 399.

34. Pr. Prof. G. Galeriu, *op. cit.*, p. 540.

35. *Ibidem*.

vicilor religioase. Cu aceste ocazii se pot instrui credincioșii și apăra de influențele eterodoxe. Tot cu acest prilej se pot combate superstițiile, viciile și abaterile de la legea morală»³⁶.

Trebuie avut în vedere că orice predică și cateheză se rostește numai în cadrul actelor cultice și numai în Biserică. Predica misionară, cateheza în special, poate fi inclusă fără greutate în cadrul predicii duminicale propriu-zise. Se recomandă predici simple, cu învățături elementare, exprimate clar și convingător.

Întărind pe credincioși în dreapta învățătură³⁷, se vor dezvolta subiecte actuale în egală măsură. Între acestea se impune propovăduirea milosteniei, a întrajutorării și dăruirii pentru aproapele și propovăduirea unei noi ordini morale în lume.

În cugetarea patristică se evidențiază că la judecata viitoare, Hristos va întreba mai întâi pe oameni despre faptele lor de milostenie³⁸. Aceasta «pentru că faptele de milostenie reprezintă o treaptă superioară în viața omului. Deci, omul trebuie să urce pînă aici, uitînd practic de comoditatea și de interesele sale. Cine se milostivește de cei necăjiți, aflați aproape de el, vede în ei pe Hristos, cinstește în ei pe Hristos însuși»³⁹. Este tot mai necesară propovăduirea acestor deschideri pentru alții, printr-o slujire a semenului, după modelul lui Hristos, «care n-a venit să I se slujească, ci ca El să slujească» (Marcu 10, 45).

Privitor la imperativul propovăduirii unei noi ordini morale se știe că aceasta premerge și fundamentează noua ordine economică de care toate statele se arată interesate.

Toate religiile din lume ar trebui «să-și concentreze atenția asupra domeniului responsabilității morale, să ceară instaurarea în lume a unei noi ordini morale internaționale. Trebuie ca omul să-și recapete controlul asupra conștiinței sale morale»⁴⁰. Trebuie avut în vedere că există o deteriorare a conștiinței omului, care lucrează deliberat împotriva vieții. Unii ca aceștia nu respectă nici munca pentru că alții muncesc pentru ei și, se știe, «numai acea muncă e cu rost care e creatoare».

Cei de rea credință folosesc munca pentru distrugere, în timp ce ar putea crea bunuri materiale și bunuri spirituale, instrumente ale cultivării sufletului și ale bucuriei vieții⁴¹. Ca fii buni ai țării, ne interesează în primul rînd sănătatea sufletească a poporului. Se știe că un popor «e sănătos și tare, cînd e îngrijit și în afară și în viața lui pămîntească și temporară, economică, culturală, artistică, științifică, dar și cînd e îngrijit în cele dinlăuntru, în cele spirituale, în cele morale, în cele ce fac parte și țin de latura cea mai adîncă, mai tainică a omului care e sufletul»⁴².

Aceste subiecte și altele asemenea acestora, atît de actuale, trebuie să constituie predici temeinic pregătite.

36. P.S. Vasile al Oradiei, *op. cit.*, p. 607.

37. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *op. cit.*, p. 285.

38. Ierom. Ioanichie Bălan, *op. cit.*, p. 185.

39. *Ibidem*.

40. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, *op. cit.*, p. 105.

41. *Ibidem*.

42. P.S. Justinian Chira Maramureșanul, *Darurile Bisericii*, Cluj-Napoca, 1983, p. 30.

Ca să-
or de azi.
societății i
mente, log
nește cu re

Așadar
veni rutină
lucrate de
tirea predic
dimineata.

Să știi pre
Cine d
să știe că
bine și le
zgomot ne

Nu put
rea și cond

Cel ce
rostește de
și prin înv
torul învăț
torul învăț
aceasta, ab
tutorului i
torul nostr
iubirea, și
trupată (I I
fectă ident
trup s-a fă
stat în puti
căutat ca le
cerul a dăr
cerului pe s

42 a. Dr.
«Exigentele o
masă, a schim
mai merge nu
cu păstoririi
vorbă cu ei».

43. Idem.
bisericesc, mis

44. J. Bla

45. *Ibide*.

46. I.P.S.

47. Pr. P

«Ortodoxia», r

48. *Ibide*.

49. Pr. G

Ca să-și atingă scopul, trebuie să răspundă exigențelor credincioșilor de azi. Trebuie o vorbire «în limba lor, limba veacului nostru și a societății noastre. Lumea a început să vrea astăzi, în predică, argumente, logică, desfășurare de idei, stil sobru și ales; nu se mai mulțumește cu retorici ieftine și cu floricele!»^{42a}.

Așadar, predica trebuie să se înnoiască permanent, spre a nu deveni rutină. De aceea, preotul trebuie să citească mult și multe predici lucrate de alții, să citească *exegezele textelor de care se ocupă*. Pregătirea predicii se face toată săptămîna, «de luni dimineața pînă duminică dimineața. Predica nu se improvizează, ci se lucrează pînă la amănunte. *Să știi precis cu ce începi și cu ce termini*»⁴³.

Cine dorește ca predica să fie roditoare, să aleagă bine cuvintele, să știe că ele sînt «delicate ca porțelanul»⁴⁴; și că de nu le va alege bine și le va înșira la întimplare, predica nu va fi altceva decît «un zgomot neplăcut»⁴⁵.

2. Propovăduitorul zilelor noastre

Nu putem vorbi de actualizarea predicii fără a ne gândi la orientarea și conduita pe care trebuie s-o aibă astăzi propovăduitorii.

Cel ce predică trebuie să-și identifice viața cu învățăturile ce le rostește de la amvon. Căci învățătura «se justifică prin ea însăși, dar și prin învățători. Lumea întrebă: cum e învățătorul? Cum e predicatorul învățăturii? O exprimă cu adevărat? Crede în ea? Sau predicatorul învățăturii doar se preface că e credincios...»⁴⁶. Identificarea aceasta, absolut obligatorie, ne-a fost dată ca pildă prin exemplul Mîntuitorului Iisus Hristos și al sfinților. Mîntuitorul Hristos este «Învățătorul nostru suprem»⁴⁷, pentru faptul că a predicat suprema învățătură, iubirea, și s-a arătat model, chip suprem de urmat⁴⁸. El este iubirea întrupată (I Ioan 4, 8). Între cuvîntul Lui și propria-I viață există o perfectă identificare, așa cum scria Sfîntul evanghelist Ioan: «Cuvîntul trup s-a făcut» (1, 14). Iar sfinții au urmat modelul suprem. Cît le-a stat în putință ca oameni, «purtători în trup și ostenitori în lume», au căutat ca la predicarea cuvîntului să lege organic sfințenia vieții. Dacă cerul a dăruit pămîntului pe Mîntuitorul, pămîntul trebuie să dăruiască cerului pe sfinți⁴⁹.

42 a. Dr. Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 163. În același loc, I.P.S. Sa afirmă: «Exigențele oamenilor față de preoți au crescut. Cultura, care a devenit un bun de masă, a schimbat simțul critic al credincioșilor. Se cere la preot neapărat cultură. Nu mai merge numai cu Ceaslovul și Molitfelnicul. Preotul trebuie să fie egal în cultură cu păstorii săi, dacă nu chiar superior lor, fiindcă numai așa mai poate sta de vorbă cu ei».

43. Idem, *Cei ce învață pe alții să se învețe mai întîi pe ei înșiși*, «Indrumătorul bisericesc, misionar și patriotic», Sibiu, 1985, p. 9.

44. J. Black, *The Mystery of preaching*, London, 1924, p. 105.

45. *Ibidem*, p. 46.

46. I.P.S. Antonie al Ardealului, *Cei ce învață pe alții...*, p. 4.

47. Pr. Prof. C. Galeriu, *Mîntuitorul Iisus Hristos, Învățătorul nostru suprem*, în «Ortodoxia», nr. 1/1983, p. 34—61.

48. *Ibidem*, p. 60.

49. Pr. Gr. Cristescu, *Ale Tale dintru ale Tale*, Rm. Vlcea, 1931, p. 32.

Viața preotului, comportamentul său de fiecare clipă, atît în lucruri mari, cît și în gesturi mărunte, poate constitui întotdeauna o predică vie. Pe acest adevăr s-a conturat și o minunată carte «Predica prin viață la sfinți»⁵⁰. Aici găsim pilde înălțătoare de trăire în sfințenie și, totodată, concluzia că «nu lipsa de înțelepciune a cuvîntului îi face pe cei mai mulți preoți să se teamă de amvon, căci, slavă Domnului, astăzi sînt preoți cu mai multă carte ca oricînd (observația aparține anului 1934! n.n.), ci netrăirea în viață a adevărilor învățate și sfaturilor ce vor să le dea altora»⁵¹.

Este ceea ce de fapt Mîntuitorul a spus-o limpede acum aproape două mii de ani: «Cel ce va face și va învăța, acela mare se va chema în împărăția cerurilor» (Matei 5, 19).

Să luăm aminte: întîi spune «cel ce va face», apoi spune și «cel ce va învăța». Aceasta pentru că «verba docent, exempla trahunt». Pe bună dreptate este «condamnabilă inadvertența între ceea ce ești de fapt și ceea ce vrei să pari a fi. Poți să reușești în fața oamenilor, dar pe Dumnezeu nu-L poți înșela. Înaintea Lui nu merge cu impostura. De fapt nici în fața oamenilor nu poți să pari prea mult, ceea ce de fapt nu ești. O vreme da, dar pentru totdeauna, nu. Credincioșii, mai de vreme sau mai tirziu, se conving. Oricît ai vrea să te ții tare, nu se poate să nu-ți dai în petec, cum spune românul! Și e de ajuns o singură dată. Credinciosul te-a citit pentru totdeauna»⁵².

Așadar, *trăirea* preceptelor predicate este una din notele certe ale vocației preoțești. Vocația e chemarea din partea lui Dumnezeu, dar și răspuns la aceasta. Trebuie să precizăm că nu oricine își poate revendica dreptul de a propovădui, ci numai cei aleși și rînduiți, pentru aceasta: «Cum vor propovădui dacă nu vor fi trimiși?» întreabă Sf. apostol Pavel (Rom., 10, 15). Astăzi propovăduitorii consacrați prin Taina hirotoniei, au misiunea cu atît mai grea, cu cît se găsesc confrunțați cu atîtea situații în care credincioșii noștri aud de atîția alți «predicatori», fără să știe că nu au mandat special, aparținînd feluritelor secte. Predicatorii lor întrebunțează toate mijloacele. Predică mai mult ca noi, se pregătesc, își învață argumentele, nu-și dau răgaz. Trebuie, deci, contraargumente, dar mai ales exemple, viață exemplară»⁵³.

Așadar, întîi de toate *vocația*. Aceasta pentru că vocația autentică, «motivează și justifică misiunea. Numai cei aleși sînt ucenici. Vocația este chemare interioară și vine din partea lui Dumnezeu. Cel care o are

50. Autor Gh. I. Paschia, București, 1934.

51. *Ibidem*, p. 7.

52. I.P.S. Antonie, *Cei ce învață...*, p. 2. «Căci, cel ce învață pe alții dar el nu face, este ca cel ce vîntură grîu străin, iar el moare de foame. Sfîntul Isac Sirul ne învață, zicînd: «Cînd vrei să vorbești undeva, întîi să te smerești, adică să-și vezi neputințele tale și apoi să vorbești. Căci nu este mai sărac decît cel care vorbește dar el nu face», adică nu trăiește. Cea mai puternică predică este prin trăire, prin exemplu personal», căci cuvîntul strigînd, supără; iar viața și tăcînd, folosește», spune Sf. Ioan Gură de Aur. Arhim. Ilie Cleopa, Răspuns nr. 222, la Ierom. Ioanichie Bălan, *op. cit.*, p. 125—126.

53. Dr. Antonie Plămădeală, *Vocație și misiune...*, p. 175.

o simte. Sir bunătate, blîndime, mîntuirii. Si

Dar voc cem, unui pr

A fi pr te, înseam inarma cu t de astăzi tre pot fi la în întîlnesc și de apelul la al Altarului Este o cerir gur ucenic este să știe asupra acest

Cum e cultură teol turi și a Sf tură» (Fapt

«Preste Iliada lui C

Se ceru prea multe

Și, totu Aceasta pe viața spirit unde-și poa orientat în altul pentru

Cultura numai pent altora. Pe c mați cu o ternică pe Apus se dă sofice a rel

54. *Ibidem*

55. Gala

56. Cart

București, 19

ei, în «Studii

fera de duh

dica noastră.

Inviorare a

paza cea ma

57. Arh

58. Vez

o simte. Simte că e chemat să slujească, să se dăruiască, să împartă bunătate, blîndețe, să aducă liniște, să călăuzească pe alții pe calea mîntuirii. Simte că e *om pentru alții*⁵⁴.

Dar vocația în vremea noastră cere mai mult decît se cerea, să zicem, unui preot acum trei sute de ani.

A fi preot *bun astăzi*, ca să rezumăm într-un cuvînt toate exigențele, înseamnă a fi al vremii tale. Iar a fi al vremii tale, înseamnă a te înarma cu tot ce vremea de acum cere. Arsenalul misionar al preotului de astăzi trebuie să cuprindă neapărat și *cultură*. Desigur nu toți preoții pot fi la înălțimea universitarilor, dar se știe că toți, în misiunea lor, întîlnesc și credincioși cu pregătire superioară. Ne amintim cu pietate de apelul la cultură al preotului cărturar Gala Galaction: «Un slujitor al Altarului trebuie să fie un om cult, pe lângă alte însușiri și puteri. Este o cerință a veacului. Ca să fii dascăl altora, trebuie să fii tu singur ucenic multă vreme. Deci una din cele dintîi datorii ale preotului este să știe carte într-o măsură covârșitoare. Și anume carte felurită asupra acestei lumi pămîntești și asupra lumii superioare, a duhului»⁵⁵.

Cum e și firesc, unui bun predicator i se cere mai întîi o solidă cultură teologică și în special o cunoaștere temeinică a Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți. Preotul trebuie să fie un om «tare în Scriptură» (Fapte, 18, 24) și să-și facă din lectura biblică un zilnic obicei.

«Preste dinsele să-ți culci capul, ca și Alexandru cel Mare peste Iliada lui Omer», spunea Sf. Nicodim Aghioritul⁵⁶.

Se cere tot mai mult o biblicizare a predicii, spre a fi ferită de prea multe influențe străine de Scriptură.

Și, totuși, cultura laică îi va da preotului un cîștig inestimabil. Aceasta pentru că preotul cult «are mai multe puncte de contact cu viața spirituală a omenirii, e mai informat, o pricepe mai bine, știe unde-și poate aplica influența sa. Și un preot care apare înaintea lumii orientat în toate acestea, nu se poate să nu fie prețuit mai mult decît altul pentru care aceste lucruri nu există»⁵⁷.

Cultura, și în special cultura filosofică, sînt necesare preotului nu numai pentru a-și forma propria sa convingere, ci și pentru convingerea altora. Pe omul cult îl vom putea apropia, dacă noi înșine sîntem înarmați cu o cultură superioară, pătrunsă de spiritul creștin. Influența puternică pe care preoții protestanți și catolici o au asupra lumii culte din Apus se datorește în cea mai mare parte tocmai acelei pătrunderi filosofice a religiei creștine⁵⁸.

54. *Ibidem*, p. 21.

55. Gala Galaction, *Clerici superiori*, în «Curentul», VII, 1924, nr. 2129, p. 1.

56. *Carte folositoare de suflet*, la Pr. Petre Vințilescu, *Sposedania și duhovnicia*, București, 1939, p. 50. Vezi și Pr. Drd. Nicolae Dură, *Omilia biblică și actualitatea ei*, în «Studii Teologice», nr. 1—2/1983: «Este nevoie să redăm propovăduirii atmosfera de duh și orizont scripturistic; se cuvine să reintegrăm Sfînta Scriptură în predica noastră. Aceasta o vom săvîrși prin cultivarea omiliei care ar putea duce la o înviore a propovăduirii, la înviorearea religioasă a credincioșilor și ar constitui paza cea mai sigură față de prozelitismul sectar» (subl. n), p. 42.

57. Arhlm. I. Scriban, *Chemarea preotului*, București, 1921, p. 66.

58. Vezi G. G. Antonescu, *Pedagogie generală*, București, 1944, p. 546.

Nu trebuie uitat, apoi, că poporul dreptcredincios, în conștiința lui se așază pe preot la nivelul ideal, firesc, al misiunii lui, ceea ce obligă la o dezmințire, obligă la o dăruire totală pînă la jertfelnicie. Atunci când semenii tăi te urcă în virful piramidei, spune Vasile Pârvan — trebuie să arzi tot sufletul tău pentru a rămîne acolo, nu pentru tine, că ești om trecător, dar pentru oameni, pentru idealul lor, pe care tu nu trebuie să-l lași să decadă, pentru sublimul pe care trebuie să-l faci să florească în inima contemporanilor tăi, chiar dacă ar fi să-l crești cu aneagle vieții tale...»⁶⁴.

Pentru o preoție lucrătoare și pentru ca predica să-și atingă țelul, cere, așadar, o reconsiderare a tuturor exigențelor, ce se impun propovăduirii și propovăduitorului.

Trebuie să dovedim că sîntem rodul celor douăzeci de secole de propovăduire creștină, că sîntem preoți ai împărăției harului, că avem orientare în duh și adevăr, care penetrează întreaga lucrare de mintuire.

Propovăduitorul să nu uite că i s-a încredințat și a acceptat o misiune în care vorbește în numele lui Hristos. Dacă nu va fi la înălțimea misiunii încredințate, va nesocoti pe Cel ce l-a trimis și, totodată, va face să fie nesocotite și cuvintele Lui. Iar Mintuitorul așează «sub judecată» pe unii ca aceștia : «Cine Mă nesocotește și nu primește cuvintele Mele are judecător să-l judece : Cuvîntul pe care l-am spus, acela îl va judeca în ziua cea de apoi» (Ioan 12, 48).

64. Vasile Pârvan, *Scriseri*, București 1981, p. 379, apud Dr. Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 176.

DIN TRECVTUL BISERICII ȘI PATRIEI NOASTRE

CTITORII BUZOIENE ATRIBUITE DE TRADIȚIE DOAMNEI NEAGA, DAR INFIRMATE DE ISTORIE

Pr. GABRIEL COCOR

La hotarul de răsărit al Țării Românești cu Moldova și Ardealul, regiune importantă din punct de vedere strategic, au existat, în trecut, câteva familii boierești influente, care au jucat un rol de seamă în politica Țării Românești.

Acestea erau cunoscute și peste munți, de vreme ce brașovenii, în scrisorile lor, trimise în țară, făceau tr-o corespondență, aminteau de «boierii și dregătorii domnești, care au fost și sunt pe Buzău, spre Secuime».

Ca unii care constituiau o partidă separatistă, Ștefan cel Mare, în anul 1481, le cere sprijinul pentru a pune domn, în locul lui Tepeleuș, pe un boier, Mircea, fiul Călțumei. Nefiind de acord, ei sfidează pe viteazul domn, scriindu-i insultător și avertizându-l că «toți pe capete vom veni asupra ta și vom sta pe lângă domnul nostru Basarab Voievod, măcar de-ar fi să ne pierdem capul».

Și, într-adevăr, mulți și-au pierdut capul în bătălia de la Rîmnicul Vîlcei (8 iulie 1486), unde, notează cronicarul Grigore Ureche, «fură biruită armata noastră, și multe de inși fără număr au pierit și toate steagurile noastre au luat și mulți boiari au picat».

Mai tirziu, după moartea lui Neagoe Basarab (15 septembrie 1521), Letopisețul Cantacuzinesc ne relatează că boierii nu l-au primit pe Preda, «ca să fie domnia lui Teodosie nepotă-său ci au ridicat alt domn, pe nume Radu Vodă Călugărul despre partea Buzăului», probabil din cauza năstirea de la Strimtoare (brod în slavonește, care a devenit Brad).

Domnia acestuia, sub numele de Vlad voievod, a fost doar de două luni (oct.—nov.), pentru că a plătit cu capul această cutezanță, iar în luna primăvară, turcii «au prădat pe buzoieni fără de veste (...) pe apa Buzăului în luna lui Mai 2 zile» relatează Cronică.

Cu toate acestea dîrzenia buzoienilor nu scade și pretenția de a conduce Țara nu se micșorează. Și un bun prilej pentru a-și satisface pretenția se ivește în 1532, cînd pe tronul Țării Românești este ridicat buzoianul Vintilă Vodă.

El
Jug
pom
Don
stirii

Că
ra o p
amilie,
e cătru

A i
ai sê
A răp
lui Ic
996 (1

Fai
oamne
a lui
aprilii

Mil
atălui
use de
Co

crisoa
în via
Mihnea
ă-i tri
altă scri
nea Vc
nicușor

La
ni și
ornic,
atălui

Române
orie va
naremu
copii, t
5 ian.

Cu
pe Radu
Cu
horită f
șoțul ir

1. N
ectia list
2. C
254.

El era căsătorit cu Rada, fiica vistiernicului Vlaicu din Rumcer. Jugureni, cu mari proprietăți în Cislău. Despre ea știm că figurează în pomelnicul minăstirii Govora, iar chipul ei se poate vedea, alături de Domn și fiul lor, Drăghici, pe o frumoasă dveră brodată, oferită minăstirii Cutlumuș din Muntele Athos.

Că Vlaicu clucer, tatăl Doamnei Neaga, cumnat cu Vintilă Vodă, era o persoană influentă o adevărește și fuga lui în Ardeal, cu întreaga familie, de minia voievodului Mircea Ciobanul și apoi gratificarea lui de către domnul Pătrașcu cel Bun, cu apelativul «boierul domniei mele».

A avut o viață zbuciumată, care i-a adus moartea și a celor patru fi ai săi, cum se amintește pe piatra de mormint găsită la Buda-Cislău. A răposat jupan Vlaicu clucer cu patru fii ai lui în zilele binecinstitorului Io Mihnea Voievod și Doamna lui Neaga, fata lui Vlaicu în anul 1588 (1588).

Faima familiei Vlaicu va crește în iunie 1582, când Neaga, nepoata Doamnei Rada, sora lui Vlaicu II clucerul, tatăl Neagăi, va deveni doamna lui Mihnea Turcitul (domn după 11 septembrie 1577—iulie 1583; aprilie 1585—după 19 mai 1591).

Mihnea era fiul lui Alexandru al II-lea (1568—1577) și la moartea tatălui său avea, după N. Iorga, 11—13 ani, treburile țării fiind conduse de mama sa, o greco-italiancă din Pera, Ecaterina Salvaresso.

Copilandru fiind, îi plăcea să se joace cu căței. Mama sa, într-o scrisoare către sora ei, din Veneția, după ce o anunță că «la încetarea din viață a răposatului Domn a fost făcut, cu ajutorul lui Dumnezeu, Mihnea Voievod Domn», adăuga că și el o saluta «și mult te roagă să-i trimiți un cățel mic de țifă, care să fie din cei mai frumoși». În altă scrisoare, tot din același an, 1578, scria: «te roagă Domnul Mihnea Voievod, nepotul tău, pentru doi ciini și dintre cei mai frumoși, micușori, bărbat și femelă»¹.

La căsătoria sa, Mihnea avea 17—18 ani și Neaga, cam tot atâția ani și acest mariaj credem că se datora primului său sfetnic și mare vornic, Mitrea din Hotărani-Romanați, a cărui soție, Neaga, era sora tatălui Doamnei Neaga, deci îi era nepoată. Prețul de a fi Doamna Țării Românești, Neaga îl va plăti destul de scump, deoarece această căsătorie va fi nefericită, pentru că Mihnea, înainte de a se turci, anticipase haremul, trăind cu o altă femeie, Vișa, tot din neamul ei, avind cu ea copii, unul din ei fiind Radu Vodă Mihnea (sept. 1601—martie 1602; 15 ian. 1611—mai 1611; 1620—1623).

Cu Neaga, Mihnea Turcitul a avut trei băieți și o fată: în 1584 pe Radu, apoi Alexandru, mort în 1589, urmat de Vlad și o fată, Erina².

Cupa amărăciunii acestei tinere Doamne s-a umplut repede și datorită faptului că a trebuit, alături de Vișa, să îndure traiul în exil cu soțul infidel, prima dată la Istanbul, a doua oară, pe coasta Africii, la

1. N. Iorga, *Contribuțiuni la istoria Munteniei*, în «Analele Academiei Române», secția istorică, Buc., 1895—96, p. 23—27.

2. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, 2, Buc., 1976, p. 254.

Tripoli și a treia oară, în 1591, din nou la Istanbul, unde, de teama de a nu fi lichidat, ca Petru Cercel, Mihnea trece la mahomedanism, sub numele de Mehmet bei de unde și apelativul Turcitul³.

«Cînd se produce trecerea la mahomedanism, Neaga părăsește soțul și își caută în cele bisericești alinarea pentru nenorocirea ce căzuse asupra-i»⁴.

În 1600 era în muntele Athos, unde, prin soțul ei, era ctitoră la Hilandar, Ivir, Xeropotamu, Xenofon, și dăruia mitropolitului Teofan, viitorul patriarh al Ierusalimului, o cruce de lemn de chiparos, sculptată și ferecată în argint și ornată cu pietre scumpe.

Aici, printre străini, nu credem că a stat mult. Înapoiindu-se în țară, a revenit la Cislău, trăind retrasă pe lângă minăstirea de călugărițe de la Aninoasa, ctitoria ei.

În 1613 ea cumpăra de la rudenia sa, Anca lui Stoica din Cislău, o parte din moșia Rumceni, vii în dealul Tohanilor și la Proșca, pe care le dăruiește minăstirii ctitorită de ea. Aceasta o aflăm din hrisovul lui Gavriil Moghilă, din 14 mai 1618, în care se menționează că ea făcuse aceste donații «pentru sufletul ei și al părinților ei, ca să fie la Sf. procomidie și s-au îngropat trupul ei la Sf. minăstire»⁵.

Tot în anul 1613, ea se înfățișează înaintea Divanului, prezidat de fiul său vitreg, Radu Vodă Mihnea, pentru retrocedarea moșiilor Frățești și Lungi, vîndute de mătușa ei, Neaga Mitroaia, cînd căzuse roabă la turci, dar «a rămas cinstita Doamna Neaga de judecată dinaintea Domniei mele și dinaintea divanului domniei mele»⁶.

La 12 septembrie 1614 își face testament «la vremea de prestavleria mea văzînd că viața mea de pe această lume se petrece, fiind eu cu suflet, tocmit-am și am lăsat cu limba mea, cum, după moartea mea, eu am dat și am lăsat toate moșiile mele și din ce am avut să fie la sfința minăstirea mea, la Aninoasa, care iaste zidită de mine».

Că și-a sfîrșit zilele în 1614 o dovedește, indirect, un hrisev al lui Radu Vodă Mihnea, din 1622, în care afirmă că răposată maică-sa (vitregă desigur) Doamna Neaga, cînd a fost la ceasul morții a mai dăruit minăstirii Aninoasa morile de la Bănțești⁷.

Într-adevăr, în testamentul amintit se menționează «și morile de la Buzău ale mele le-am dat sfintei minăstiri. Și am dat la sfința minăstire 50 de oi și am dat la minăstirea călugărițelor doi cai și două vaci. Aceasta am tocmit și am lăsat». La acestea se mai adaugă și obiecte prețioase.

Atît cunoaștem, întemeiați pe documente, despre viața nefericitei Doamne Neaga. Tradiția însă i-a amplificat viața, trecînd-o în fabulos, atribuindu-i, oriunde se găsea o ruină ca fiind ctitoria ei, ca și cînd ar fi avut averi fabuloase, ca în basme. De aceea, ea este și personaj de

3. *Ibidem*.

4. Constantin Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. II, partea II-a, Buc. 1940, p. 230.

5. I. Ionașcu, *Un fost meloh al spitalului Pantelimon: schitul Grăjdana (Buzău). În «Muguri»-Buzău, XIII (1936), nr. 4-5, p. 30.*

6. I. C. Filitti, *Neamul Doamnei Neaga și minăstirea Aninoasa (azi Buda) din Buzău*, Buc., I.a., p. 13.

7. *Ibidem*.

basm, consemnat de Al. Odobescu în *Pseudokynegeticos* (București, 1874 cap. X) «basmul bisoceanului», unde este definită ca «o împărăteasă mare și tare (...) care își avea palatele ei tocmai colo, în codrii Cisăului, unde se văd și astăzi, pe o măgură mare, ocolită cu piraie, temeliile de zid ale cetății ei, iar grădinile și livezile, în care ea se preumbla când i se făcea urit acasă și le avea pe colnicele Lapoșului, unde stă și acum puțul ei cu colac de piatră, săpat cu slove, pe care, zău nici cei mai cărturari din ziua de astăzi nu le mai pot ghici».

Creditul tradiției-legendă a crescut datorită consemnării ei în Dicționarul geografic (...) al județului Buzău, de B. Iorgulescu, București, 1892, la care se apelează, ca autoritate în materie și azi, cum o dovedesc două studii recente ⁸.

Din tot ce i se atribuie doar minăstirea Aninoasa, după cum am arătat, este ctitoria ei. Despre ea, dicționarul amintit (p. 10) consemnează că e un «vechi schit în comuna Cislău, care dărâmiindu-se, călugării s-au retras mai jos și, după stăruințele lor pe lângă Doamna Neaga, spune tradiția, ea le-a zidit un alt schit, unde e acum monastirea Cislău. Tradiția pare probabilă, căci în grădina Dascălului se văd urme de ziduri și oase de oameni. Oasele fiind de o deosebită mărime au dat naștere altei credințe : că aci ar fi fost îngropați uriași» ⁹.

Istoria rectifică această denaturată tradiție în sensul că minăstirea era de călugărițe, cum arată ctitora în testamentul amintit și n-a fost făcută «la stăruința călugărilor, mai jos la Cislău», ci la Aninoasa, azi Buda, unde s-au făcut săpături și s-au descoperit mormintele purtătorilor și ale familiei.

Adevărul istoric ni-l dezvăluie soțul ei, Mihnea Turcitul, în hrisovul din 20 aprilie 1589, în care arată că această minăstire «a fost de moștenire a Doamnei Domniei mele, Doamna Neaga, de la moși și stramoși și biserica de lemn a fost făcută de părinții ei și Domnia mea și Doamna Neaga am văzut această minăstire veche și stricată, deci, întru aceea Domnia mea și Doamna Domniei mele, Doamna Neaga, cu buna voință ne-am grăbit și am zidit-o și am înnoit-o și am făcut sfintei minăstiri biserică de piatră (în epocă se înțelegea de cărămidă) cum se cuvine să fie sfinta și Dumnezeiasca minăstire în frumusețea bunătății și am făcut ce este de nevoie unei asemenea biserici : haine și odăjdii frumoase», dăruindu-i și satul Cosianul, azi dispărut ¹⁰.

Minăstirea Aninoasa se mai numea, mai târziu, și minăstirea Cislău, după numele comunei cu mai mare rezonanță. Aninoasa a dispărut, lăundu-i locul satul Buda, unde, în urma săpăturilor făcute în 1931, s-au descoperit zidurile bisericii și morminte. Deci greșit se afirmă că «Vlaia Tătarul (pe care istoria nu-l cunoaște) și Mihnea Vornicul, slujbași domnești (în realitate dregători) la curtea lui Mircea Ciobanul (inexact)

8. Prof. dr. Vasile Drăguț, *Tradițiile ctitoricești la curbura Carpaților*, în *Sărbătorile și istoria la întorsura Carpaților*, 2, Buzău, 1985, p. 157—159; Arh. Teol. Gheorghiu, *Arhitecturi de rețugiu și apărare (Valea Rîmnului Sărat și Valea Năcovului-Buzău)*, în «Arhitectura», 1/85, p. 41—52.

9. Această afirmație a fost preluată, fără rezervă, de Horia Constantinescu, *Schitul Cislău*, în «Ingerul», XI (1939), nr. 3—4, p. 239—245.

10. D.I.R., T.R., veac. XVI, vol. V, p. 344.

și apoi a lui Mihnea Turcitul, soțul Doamnei Neaga, au ridicat din piatră biserica minăstirii din Aninoasa, pe locul unui schit de lemn precum și minăstirea Cislăului (1569).¹¹

Cum toți copiii ctitoriei au murit tineri, ctitoria ei a rămas pe seama unor nepoți colaterali, care, nemaiputînd-o întreține, au închinat-o la Episcopovia Buzăului. Acest act are loc la 30 iunie 1684, când monahul Nicolae (în mirenie Negoiaș) Tătaranul, împreună cu fiul său, Matei paharnicul, arătau că această minăstire a fost făcută «încă din temelii ei de moașa noastră răposata Doamna Neaga. Deci, trăgîndu-ne și noi din acest neam și fiind și noi ctitori, pentru aceea am închinat această sfință minăstire, ce iaste amintită mai sus, la Sfînta Episcopovie, ca să fie metoc (...). Pentru că văzînd-o noi pre această minăstire stricîndu-se și pustiuîndu-se, nefiînd oameni vrednici la dînsa, de una ca aceea o am dat și o am închinat această minăstire la sfința și dumnezeiasca Episcopovie cu toate moșile ei cu tot venitul...»¹².

Minăstirea dăinuie aici pînă în timpul episcopului Metodie (1741—1748), cînd, probabil, avariata de cutremure și în special de cel din 31 mai 1738, nu mai este reparată. Și nu se face aceasta pentru că, în urma unui proces de revendicare a urmașilor ctitorilor asupra moșiei Runceni, episcopul amîntit zidește o altă biserică, mai jos, în Cislău¹³, pe care, la 1839, o rezidește episcopul Chesarie, ea dăinuind și azi, lîngă gara Cislău. Și așa s-a șters amintirea generoasei ctitoare, pomelnicul bisericii din Cislău, consemnîndu-i numele abia la urmă, după o enumerare haotică de nume de donatori, care n-au avut nici o legătură cu această ctitorie¹⁴. Numele ei a rămas și în pomelnicul Episcopoviei, iar chipul, în tabloul votiv al catedralei.

O ctitorie, atribuită de tradiție Doamnei Neaga este *Cucuiata*, în satul Grăjdana, comuna Tisău¹⁵. Într-adevăr, pe acest deal a fost o biserică a schitului cu același nume, pe care Dumitrașcu, fiul Stanciului, al Bunaicăi Răteasca, la 28 iunie 1763, îl închină schitului Grăjdana, din apropiere.

În act se menționează că «avînd noi un schit ce se numește *Cucuiata*, în sud Buzău, pe apa Nișcovului, la care învechindu-se și pustiuîndu-se, răminînd pomenirea părinților și a noastră pierdută, socotînd răposatul fratele meu, Costandin, au închinat acest schit al nostru ce se numește *Cucuiata* la schitul sfinției sale (Cozma arhimandritul) ce se numește *Grăjdana*», cu pomelul și 45 stînjeni de moșie cumpărați de părinții lor¹⁶.

Și la *Ulmeasa*, în cătunul Mierea — Gura Nișcovului, azi în comuna Vernești, Dicționarul geografic al județului Buzău (p. 513) consemnează «ruinele Meterezu, zise și Zidul Doamnei Neaga». Dar documente, de necontestat, atestă aici existența unui schit, ctitoria lui Mi-

11. Buzău. *Ghid turistic al județului*, Buc., 1978, p. 67.

12. Arh. St., Buc., ms. 173, f. 17.

13. I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 16—18.

14. N. A. Constantinescu, *Biserici și mănăstiri în județul Buzău*, partea II-a, în «Îngerul», XIII (1941), nr. 5—6, p. 370—371.

15. B. Iorgulescu, *Dicționar geografic, statistic, economic și istoric al județului Buzău*, Buc., 1892, p. 203.

16. I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 52—53, doc. 85.

hai Log
1702, la
«toți au
șelat în
țului, în
tru că
schit ia

La
palat, p
vorba c
plnesei
înfiată
minăsti

«Es
pra ans
o eroa
interes
mentat
prin co

Și
în ruin
acea d
Dragon
o mină
pustiu
părinții
șiile.

«D
se cade
preoți
s-a făc
actul²¹

Nu
mărturi
1780, p
Domn
tuleț»²

Le
torii al
trupă,
curtea-

17.

18.

19.

20.

21.

22.

hai Logofătul din Vernești, cu soția sa Maria, închinat, la 30 octombrie 1702, la minăstirea Sosino din Ianina, pentru că pe cine a pus egumen «toți au risipit și n-au mai înțit nici de un dram». Dar ctitorii s-au înșelat în speranțele lor de mai bine și atunci Maria, după moartea soțului, închină schitul la Episcopia Buzăului, la 20 noiembrie 1719, pentru că așa a fost voia soțului ei «după a dumnealui pristinăvire. Care schit iaste făcut de noi cu a noastră dreaptă agoniseală»¹⁷.

La *Cheia-Tisău* același Dicționar (p. 157) consemnează «ruinele unui palat, pe care tradiția îl atribuie Doamnei Neaga». În realitate nu este vorba de un palat, ci de temeliiile minăstirii Tisău, ctitoria bunicilor jupinesei Neaga Mitroaia, căsătorită cu Mitrea Vornicul din Hotărani și înfiată de mătușa sa, Stana, soția lui Ivănaș vornicul. Aceștia moștenesc minăstirea pe care, la 25 aprilie 1593, o închină la Episcopia Buzăului¹⁸.

«Este vorba deci, de o ctitorie a familiei Neagăi; drepturile ei asupra ansamblului sînt plauzibile. Legenda, de asemenea, nu comite nici o eroare în acest sens»¹⁹, se susține, recent, într-un studiu, de altfel, interesant prin tematica sa. Dar, drepturile ctitoricești erau bine reglementate în epocă și atribuirea acestor ruini Doamnei Neaga s-a făcut prin coincidență de nume.

Și la *Lapoș* exista în secolul trecut «biserica Doamnei Neaga, căzută în ruină»²⁰, dar documentul din 27 octombrie 1677 ne relatează că la acea dată Lupu iuzbașa cu fratele-său, cu Cernat și Oprea, feciorii lui Dragomir căpitanul și nepoții vornicului Lupu, aflîndu-se ei ctitori la o minăstire ce se cheamă Lapoșul și neputînd-o ține, rămîne acel loc pustiu și neavînd cine să-i caute moșiile ca să nu le rămînă jos pomana părinților, o închină la minăstirea Bradu, cu vii și pomet de toate moșiile.

«De acum înainte să aibă a o stăpîni ca să caute să o direagă cum se cade (...) pentru că o am închinat ca să nu rămîie pustie, ci să pună preoți călugări să facă dumnezezeștile slujbe cum se cade». Închinarea s-a făcut înaintea episcopului Buzăului, Gregorie, care și semnează actul²¹.

Nu era o minăstire cu mulți viețuitori, ci un mic schit, așa cum mărturisea, peste un secol, un stareț al minăstirii Bradu. La 1 februarie 1780, pentru că se cotropise fosta avere a acestui schit, în jalba către Domn se arată că minăstirea Bradu are o moșioară Lapoș cu «un schituleț»²².

Legenda leagă sfîrșitul Doamnei Neaga de cele două, așa-zise, ctitorii ale ei, Tisău și Lapoș: «Însoțită de fetele ei și apărută de o mică trupă, urmărită fiind de turci, încearcă să reziste pentru început în curtea-schit din Cheile Tisăului, apoi, retrăgîndu-se (probabil în direc-

17. T. G. Bulat, *Istoricul Episcopiei Buzăului*, ms., vol. 3, p. 685.

18. D.I.R., T.R., veac. XVI, vol. VI, doc. 80, p. 69.

19. Arh. Teodor Gheorghiu, *art. cit.*, la nr. 8, p. 51.

20. *Dicționar geografic (...)*, p. 283.

21. Arh. St. Buc., *M-rea Bradu*, II/46.

22. *Ibidem*, XXXI/16.

ția Buda, Aninoasa și apoi spre Ardeal sau munte) la Lapoș, unde, cînd zidurile, Neaga este omorîtă, fetele preferînd să se sinucidă, aruncîndu-se într-o fîntînă aflată în apropiere».

Autorul consemnează această legendă pentru că îi acordă credit, ea făcînd parte din «seria probelor ce au calitatea memoriei colective a unei zone și chiar a autenticului»²³.

Analizînd această legendă, în lumina documentelor arătate pînă aici, constatăm: întîi, că cele două așezări minăstirești, Cheile Tisăului și Lapoș nu sînt ctitoriile ei, iar Lapoșul n-avea ziduri, fiind un schituleț de lemn; al doilea, după cum am arătat la început, nefericita Doamnă a Țării Românești și-a sfîrșit scurta și zbuciumata-i viață, în 1614, în jur de 48 de ani, în mod normal, făcîndu-și testament; în al treilea rînd, ea a avut o singură fată, Erina, moartă și ea de timpuriu și al patrulea, în robie la turci a căzut mătușa sa, Neaga Mitroaia și a fost răscumpărată de către marele postelnic Dumitru Chiriță²⁴. Deci nu se mai poate susține că legenda «nu comite nici o eroare în acest sens»²⁵.

Și biserica *Stinții Ingeri*, din orașul Buzău, este socotită ctitoria Doamnei Neaga, deoarece «în capul pantahuzei se vede trecută Doamna Neaga cu 100 taleri»²⁶. Dar însuși textul înlătură afirmația, deoarece e vorba de o listă de subscripție.

În tradiția bisericii nu se știe nimic despre Doamna Neaga, cum o dovedește și o plingere a enoriașilor, din 1837, în care se menționează «neîncetata pomenire la sfîntul jertfelnic a voievodului Petru», care nu poate fi decît Petru Cercel (1583—1585), care a făcut donații și Episcopiei Buzăului²⁷.

O urmă care i se atribuie tot ei s-ar găsi la *Cetățuia, din minăstirea Ciolanu*, «unde se află încă ruinele castelului Doamnei Neaga» (în 1970)²⁸. Dicționarul geografic al județului Buzău n-a înregistrat-o pentru că nu se vede nici o urmă. În schimb, aici s-au găsit fragmente de vase lucrate fără roata olarului, probabil, după opinia arheologului Mircea Babeș, din epoca migrației popoarelor.

Doamna Neaga n-a avut castele și palate, pentru că în Țara Românească și în Moldova nu se obișnuia o astfel de arhitectură, ca în Ardeal. Boierii noștri aveau curți sau conace, așa cum mai dăinuie și azi conacul Goleștilor, al Bălceștilor sau curtea de la Băjești²⁹.

N. Iorga, vorbind despre săpăturile de la Buda (vechea Aninoasa, satul Doamnei Neaga), scria că s-a descoperit «casa boierească din secolul al XVI-lea, cu ornamente sculptate, de un stil fin, cu apărători de plumb la ferestre...»³⁰.

23. «Arhitectura», 1/85, p. 51.

24. N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova*, sec. XIV—XVI, 1979, p. 72.

25. «Arhitectura» 1/85, p. 51.

26. *Dicționar geografic...*, p. 350.

27. «Glasul Bisericii», XXII (1965), nr. 1—2, p. 103.

28. *Pe cărări buzoiene. Ghid turistic*, Buzău, 1970, p. 74.

29. Teodora Voinescu, *Note asupra curții și bisericii din Băjești*, în «Studii și cercetări de istoria artei», IV (1957), nr. 1—2, p. 75—108.

30. N. Iorga, *Mormîntul Doamnei Neaga și al neamului ei*, în «Academia Română, Memoriile, secți. Ist.», tom. XII, 1932, p. 189.

Schitu
al județului
Neaga, da
la 12 ianua

Din a
Bozioru a
acestui sc
este o ctit
a schituril

Singu
și azi, este
ția căreia,
s-a făcut
Deci, ea n
tivă a doa

În sir
nează că
Neaga, pe
copil și l-

Dar t
unui pers
este mai g

Acest
ristic al j
transilvân

În 19:
dovedește

Cu to
recent pr
este ctito:
din 17 ia
iuzbașu,
rul, se în
răște cu E
năstirea l
autorul a
nunță și
vîntul ori
și Goluni
traduce f

31. Ge

32. Pr

33. Pr

Ciolanu, ju

34. Bu

35. I.

Extras din

Schitul Fundătura, azi dispărut, este atribuit de Buzău. *Ghid turistic al județului*, Buc., 1978, p. 64, lui Mihnea Turcitul și soției sale, Doamna Neaga, dar, în realitate, este o așezare rupestră, apărând în documente la 12 ianuarie 1678.

Din același ghid (p. 64) aflăm că și *schitul Sfântul Gheorghe* de la Bozioru a fost ctitorit, în 1587, de către Mihnea Turcitul. Dar pomelnicul acestui schit, copiat de Al. Odobescu, începe cu Mihai Vițeazul. Deci este o ctitorie a lui, ca o compensație pentru pustiirea, de către tătari, a schiturilor Motnău și Agaton, din aceeași zonă³¹.

Singura ctitorie, dintre cele atribuite Doamnei Neaga, care dăinuie și azi, este *biserica Sfântul Gheorghe din minăstirea Ciolanu*, în inscripția căreia, pusă tirziu, se menționează că «numai din tradiție se zice că s-a făcut de Doamna Neaga, soția lui Mihnea Turcitul — anul 1590». Deci, ea nu este «singurul martor păstrat din generoasa operă constructivă a doamnei Neaga»³².

În singura monografie, tipărită în volum, pînă acum, se consemnează că «tradiția atribuie fundarea minăstirii Ciolanu tot Doamnei Neaga, pe cînd locuia în castelul de la Cetățuia. Atunci i-a murit un copil și l-a îngropat în vale, unde este astăzi minăstirea».

Dar tot aici citim că «o altă tradiție atribuie fundarea minăstirii unui personaj din clasa boierească, în veacul al XVI-lea, lucru care este mai greu de crezut»³³.

Aceste două afirmații sînt consemnate, recent, și de un ghid turistic al județului Buzău, numai că boierului ctitor îi atribuie origine transilvăneană³⁴.

În 1936 s-a publicat un studiu, întemeiat pe documente inedite, care dovedește că Ciolanu este ctitoria lui Dumitru Ciolan³⁵.

Cu toate acestea, ideea că Doamna Neaga este ctitoră mai persistă, recent prezentîndu-ne «un hrisov care precizează că Doamna Neaga — este ctitora m-rii Sf. Gheorghe de la Ciolanu». Este vorba despre actul din 17 ianuarie 1655 prin care i se întărește proprietatea lui Dragu iuzbașa, un strănepot al lui Vlaicu Vistierul, ale cărei hotare, zice autorul, se întind «din apa Boștei... pînă la hotarul Măgurei unde se hotărăște cu Buzăul (județ n. autorului, dar inexact)... pînă la Coluniț, la minăstirea Doamnei Neaga... pînă în hotarul Sălciei». Și, în continuare, autorul adaugă: «Consoana inițială C (de la COLUNIȚ, n.n.) se pronunță și G, alternanță pe care o constatăm și în limbile slave, cuvîntul orientîndu-se după sens. Deci substantivul Coluniț se pronunță și Goluniț care înseamnă: os uscat, os gol, os lipsit de carne, ceea ce traduce în documentul slavon citat cuvîntul Ciolan, care, deși tot de

31. Gabriel Cocora, *Pentru libertate și unitate*, București, 1983, p. 15.

32. Prof. dr. Vasile Drăguț, *art. cit.*, p. 159.

33. Protosinghel Chiril Dobre și Pamfil C. Georgian, *Monografia Sf. Mănăstiri Ciolanu, județul Buzău*, București, 1930, p. 36.

34. Buzău. *Ghid turistic al județului*, București, 1978, p. 140.

35. I. Ionașcu, *Știri nouă asupra Mănăstirii Ciolanu (Buzău). Cu 42 documente*. Extras din revista «Ingerul», XIII, 1—2, Buzău, 1936, 46 p.

origine slavonă, se romanizase totuși. În traducere românească mențiunea din hrisovul slavon ar spune astfel: «Pînă la Ciolan, la minăstirea Doamnei Neaga»³⁶.

Autorul citează trunchiat și incorect din actul amintit, care n-a fost publicat, în întregime și pe care îl redăm, în continuare:

«17 ianuarie 1655 (7163) Hotarele moșiei Cislău a «boierului Domniei mele Dragului de la Cislău... pentru această moștenire de sat din Cislău, din hotar pînă în hotar și semnele moșiei încă nu se știe: din apa Bîscii celei vechi, la moara din drum, în lung, în jos, pînă în malul Vulturului, în hotarul Măgurii, unde se hotărăște cu Buzăul (apa n.n.) și pînă în piatra Cislăului, unde se hotărăște cu Podgoria și pînă la Colunița, la minăstirea Doamnei Neaga; și în lat pînă în hotarul Sălciei, în virful Gilmeni, peste Nagovan(ii), pe valea Murăturii la apa Bîscii în dreptul Brăduțului, unde se hotărăște cu Biscenii de Jos...»³⁷.

Deci în actul amintit nu e Coluniț ca să poată fi citit Goluniț ci Colunița, un deal, deci două semne de hotar: Colunița și minăstirea Doamnei Neaga. Și în act nu e «pînă la hotarul Sălciei» ci «pînă în hotarul Sălciei».

Dar acest topic înseamnă măgar sălbatic, precum Brebu, castor, animale sălbatice dispărute, amintirea lor rămînind legată de anumite locuri, cum arăta încă din 1935 profesorul C. C. Giurescu³⁸.

N. Iorga, neacceptînd această afirmație, declanșează o polemică, la care se rialiază și profesorul Iorgu Iordan, dînd dreptate lui C. C. Giurescu. «Măgarul sălbatic sau Colunul nu mai există în pădurile noastre, arată istoricul C. C. Giurescu. Doar citeva nume topice precum Colunul, poiană în județul Doljului, Coluni, loc în județul Buzău, Colun, sat în județul Sibiu, Coloneața, în județele Iași și Vaslui și Colunița în județul Buzău, îi mai păstrează amintirea»⁴⁰.

Profesorul Iorgu Iordan mai adaugă: Colonița, sat și vale în județul Chișinău și vale în județul Soroca. Azi Colunița s-a transformat în Colinița, deal în Scărișoara-Cislău, iar în județul Buzău, Dicționarul geografic al acestui județ mai înregistrează Virful Colunului, munte în Valea Muscelului, iar Colinul era, în 1899, moșie moșnenească în Cătina.

Așadar, argumentul filologic invocat e fals, minăstirea Ciolanu fiind ctitorită de Dumitru și Maria Ciolan.

Trebuie să se mai știe că în epocă exista și un sat cu acest nume, situat mai jos de minăstire, iar în fostul județ Vlașca se mai semnala un alt sat cu acest nume. Și aici erau ctitorii, după teoria autorului citat, ale Doamnei Neaga.

36. Protos. Ioasaf Popa, *Mănăstirea de la Ciolan*, în «Spiritualitate și istorie la intorsura Carpaților», 2, Buzău, 1985, p. 211—212.

37. Arh. St., Buc., *Episcopia Buzăului*, XXXIV/14.

38. *Istoria Românilor*, 1, București, 1974, p. 14.

39. *Toponimice...*, în «Buletinul Institutului de filologie română «Alexandru Philippide», Iași, III (1935), p. 165—166.

40. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, 1, București, 1974, p. 14.

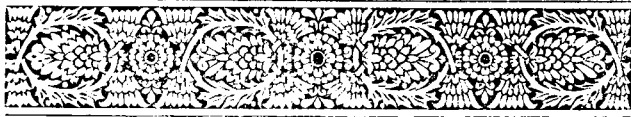
Deci,
Țării Rom
al XVIII-l
să i se m
odihnă —
bărbați, a
de aur și
și fericită
țîșind căl
minare, a

41. N.

Deci, din tot ceea ce tradiția a atribuit acestei nefericite doamne a Țării Românești, doar minăstirea Aninoasa, dispărută și ea în secolul al XVIII-lea, rămâne singura ei ctitorie, unde a și fost îngropată, fără să i se mai știe mormântul. «Ei însă nimeni nu i-a însemnat locul de odihnă — scria N. Iorga. Și, totuși celelalte inscripții pomenind numai bărbați, ale cui pot fi oare rochia de catifea, podoabele femeiești în fir de aur și pasmantiri de mătăasă, cerceii și copcile pe care o neașteptată și fericită întâmplare le-a scos la iveală, împreună cu ceramica înfățișând călăreți cu fragmente de vase și pină la cuțitul și capătul de luminare, amestecate cu tristul praf omenesc»⁴¹.

41. N. Iorga, *Mormântul...*, p. 193.

· DOCUMENTARE ·

CONTRIBUȚII PRIVIND CREȘTINISMUL LA ROMÂNI PÎNĂ ÎN VREMEA LUI MIRCEA CEL MARE

Pr. ALEX. STANCIULESCU-BIRDA

Creștinismul a avut o incontestabilă valoare în formarea, continuitatea și unitatea poporului român. Plantat pe trunchiul solid al spiritualității daco-romane, el și-a găsit terenul propice dezvoltării sale în spațiul carpato-danubiano-pontic, identificându-și în cea mai mare parte activitatea practică cu idealul de supraviețuire al etniei românești în contextul istoric și geografic. Tocmai de aceea, istoria românilor nu poate fi separată de istoria vieții creștine din părțile noastre, ele întrepătrunzându-se, ca discipline ce abordează din diferite unghiuri același obiect de studiu.

Lipsa documentelor a făcut ca istoricii noștri să se afle în dificultate multă vreme în ce privește ilustrarea desfășurării vieții poporului român în părțile noastre, de la părăsirea Daciei de către administrația romană pînă la înființarea formațiunilor politice românești. Bazați mai mult pe argumente literare și lingvistice, ei luptau greu cu denigratorii istoriei poporului român, de tipul unui Roesler sau Golubinski. Descoperirile arheologice din ultimele decenii au făcut ca vâlul care acoperea așa-numitul «mileniu întunecat» din istoria românilor să fie înlăturat. La acestea s-au adăugat neconținutele strădanii ale cercetătorilor de arhive și literatură veche, care au reușit să contureze, fără puțință de tăgadă, originea, continuitatea și unitatea românească. Deși nu a fost o revistă de istorie sau de arheologie, revista «Biserica Ortodoxă Română», a semnalat cititorilor săi, prin articole, studii, simple comunicări sau recenzii majoritatea acestor descoperiri.

Mai mult, din inițiativa patriarhului Iustin s-a reînviat activitatea de publicare a patrimoniului patristic, ceea ce a pus — și continuă să pună la dispoziție — cercetătorilor texte mai puțin accesibile, provenite de la autori din primele veacuri. În ele nu întâlnim numai exegeze biblice, numai documente de gândire și trăire creștină, ci și documente de limbă și referințe numeroase privind oamenii și locurile noastre. Cercetătorii competenți au continuat sau au reluat, cu forțe și posibilități sporite, strădaniile de valorificare a tezaurului patristic din perspectiva

istoriei românești cunoscute !
I. P. S. Mitropolitul, teze
periri, teze
poporului r
Prin nu
vitoare la a
la loc de ci
tribune de
bile ale ist
voievodulu
paginilor u
enunțate.

1. Gener
tematică mai
poporului ron
nuității, LXX)
Clerici și teo.
XCI (1973), nr
LXI (1943), nr
Izvoare și mă
p. 690—693 ;
porului român
Ghibu, Pe ura
recenzie la M
NESCU, Pr. Gl
nr. 7—8, p. 6
Petru Maior,
Istoria Bisericii
români din se
980 ; XXX (19
cuvinte despre
p. 1118—1131 ;
Biserica româ
FER, Nicolae,
naționale a ro
CEANU, P., O
cenzie la Nicc
(1905), nr. 6, j
din Dacia Trai
N. Iorga, Istori
nr. 11, p. 1312
nr. 12, p. 1048
lea românilor.
Istoria unui m
Tezaure ale c
MANOLACHE,
șească, LXI (19
de istorie bise
407 ; MEHEDI
nr. 11—12, p. ;
Istoria Bisericii
recenzie la Ni
LII (1934), nr. ;
toic ἑγγαρίας τ
nilor Țărilor R
Odoare române

istoriei românești. Menționăm, în acest sens, rezultatele — unanim recunoscute în lumea științifică — ale Pr. prof. dr. Ioan G. Coman și ale I. P. S. Mitropolit Nestor Vornicescu al Olteniei. În lumina noilor descoperiri, tezele arbitrare ale istoricilor străini privitoare la începuturile poporului român își pierd orice suport, ele rămânind simple speculații.

Prin numeroasele materiale care și-au găsit loc în paginile sale privitoare la această temă, revista «Biserica Ortodoxă Română» se înscrie la loc de cinste printre publicațiile românești, care au devenit adevărate tribune de la care au fost pronunțate și susținute adevăruri incontestabile ale istoriei românești. Aniversarea celor 600 de ani de la urcarea voievozului Mircea pe tronul Țării Românești ne-a prilejuit alcătuirea paginilor următoare care cuprind indicații bibliografice asupra temei enunțate.

1. Generalități privind perioada în discuție au fost cuprinse în materiale cu tematică mai amplă, precum: BĂRBULESCU C., recenzie la Eugen Stănescu, *Numele poporului român și primele tendințe umaniste interne în problema originii și contunității*, LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 852—853; BERCUȘ, C. I., MANOLACHE, T. N., *Clerici și teologi medici de-a lungul istoriei poporului românesc*, (Sec. XIV—XVII), XCI (1973), nr. 3—5, p. 401—432; BULAT, T. G., *Românii și creștinătatea răsăriteană*, LXI (1943), nr. 7—9, p. 335—357; CÎMPEANU, Pr. Alex., recenzie la Mircea Mușat, *Izvoare și mărturii străine despre strămoșii poporului român*, XCIX (1981), nr. 5—6, p. 690—693; CONSTANTINESCU, Alexandru, *Creștinism și creștinătate în istoria poporului român*, XCVI (1978), nr. 3—4, p. 267—276; CRONȚ, Gh., recenzie la Onisifor Ghibu, *Pe urmele împăratului Constantin cel Mare*, LIV (1936), nr. 3—4, p. 269; Idem, recenzie la M. Manoiilescu, *Românism și Ortodoxie*, XIV (1936), nr. 7—8, p. 648; CUNESCU, Pr. Gh., recenzie la Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, XCVII (1979), nr. 7—8, p. 680—684; ENĂCEANU, Ghenadie (Arh.), *Istoria Bisericii Românilor de Petru Maior, Buda, 1813—1821*, XIX (1895), nr. 1, p. 1—25; ERBICEANU, Constantin, *Istoria Bisericii Românilor de Petru Maior*, XIX (1895), nr. 2, p. 112—130; Idem, *Despre români din scrierea lui Daniil Filipid*, XXX (1906), nr. 8, p. 922—929; nr. 9, p. 967—980; XXX (1907), nr. 10, p. 1089—1105; XXXV (1911), nr. 1, p. 18—34; Idem, *Cîteva cuvinte despre autorul Istoriei Românilor de Dimitrie Filipide*, XXXIV (1911), nr. 11, p. 1118—1131; Idem, *Combaterea unei scrieri papistașe ce tratează despre clerul și Biserica română în special*, XXXV (1911), nr. 5—6, p. 665—675; nr. 7, p. 727—741; FER, Nicolae, *Contribuția Bisericii Ortodoxe Române la păstrarea limbii și unității naționale a românilor din Transilvania*, XCV (1977), nr. 5—6, p. 551—560; GIRBOVICEANU, P., *O publicație în limba românească*, XXIII (1980), nr. 6, p. 587; Idem, recenzie la Nicolae Dobrescu, *Fragmente privitoare la Istoria Bisericii Române*, XXIX (1905), nr. 6, p. 614—661; Idem, recenzie la G. M. Ionescu, *Istoria Bisericii Române din Dacia Traiană*, XXIX (1905), nr. 8, p. 938; nr. 9, p. 1019—1020; Idem, recenzie la N. Iorga, *Istoria Bisericii Românești și a vechii religioase a românilor*, XXXII (1909), nr. 11, p. 1312; Idem, recenzie la N. Dobrescu, *Istoria Bisericii Române*, XXXVI (1913), nr. 12, p. 1048—1049; IACOBESCU, Pr. Ilie, recenzie la Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor. Istoria unei idei*, XCII (1974), nr. 9—10, p. IX—XIII; IONESCU, I. (Pr.), *Istoria unui nume creștin-bizantin*, LXXXIX (1971), nr. 11—12, p. 1262—1267; Idem, *Tezaur ale culturii românești aflate în Austria*, XCIX (1981), nr. 3—4, p. 362—366; MANOLACHE, T. N., recenzie la Șt. Corciu, *Neamul românesc și conștiința strămoșească*, LXI (1943), nr. 7—9, p. 401; Idem, recenzie la T. G. Bulat, *Bibliografia studiilor de istorie bisericăscă în «Revista de Istorie Bisericească»*, LXI (1943), nr. 7—9, p. 406, 407; MEHEDIȚI, Acad. S., *Un moment decisiv în istoria poporului român*, LVI (1938), nr. 11—12, p. 722—727; MIHAIL, Pr. Paul, recenzie la Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, CI (1983), nr. 3—4, p. 300—302; MOISESCU, Gh. I., recenzie la Nicolae Iorga, *Textes historiques du Moyen Age destinés aux étudiants*, LII (1934), nr. 3—4, p. 250; Idem, recenzie la Evloghie Couzilas, *Τί σημαίνει τὸ «Ιω» ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῶν ἡγεμόνων τῆς Οὐγγροβλαχίας* («Ce înseamnă «I» în documentele domnilor Țării Românești»), LII (1934), nr. 3—4, p. 266; Idem, recenzie la Emil Virtosu, *Odoare românești la Stambul*, LIV (1936), nr. 11—12, p. 784; NANIESCU, Iosif (Mitrop.),

Cuvînt la stînjirea catedralei mitropolitane din Iași, XI (1887), nr. 3, p. 203—216; nr. 4, p. 319—331; PĂCURARIU, Pr. prof. Mircea, *Bibliografia articolelor de Istoria Bisericii Ortodoxe Române din «Revista Teologică» din Iași, LXXVII (1959)*, nr. 3—4, p. 400—412; Idem, *Listele cronologice ale 1erarhilor Bisericii Ortodoxe Române, XCIII (1975)*, nr. 3—4, p. 322—355; Idem, *Biserica Ortodoxă Română slujitoare a păcii în istoria poporului nostru, XLVIII (1980)*, nr. 9—10, p. 1020—1046; RADU, Pr. lect. Gh., *Biserica Ortodoxă Română în istoria poporului român, XCV (1977)*, nr. 1—3, p. 145—176; SAVIN, Ioan Gh., *Creștinismul în trecutul nostru istoric, LXXXVII (1969)*, nr. 1—2, p. 170—183; SCRIBAN, (Arhim.) Iuliu, *Conferința cu urmărire pentru istoria bisericească, XLV (1927)*, nr. 3, p. 191—192; Idem, *Di. N. Iorga, despre creștinism, XLV (1927)*, nr. 8, p. 504; Idem, recenzia la Dumitru Stănescu, *Vechele episcopii la români, XLV (1927)*, nr. 9, p. 565; Idem, recenzia la Iuliu Maior, *Legea strămoșească, XLVI (1929)*, nr. 1, p. 1211—1242; Idem, recenzia la Grigorie Gonda, *Ortodoxia și românismul, LI (1933)*, nr. 7—8, p. 382; SIMEDREA, (Arh) T., *Unde și cînd a luat înnă legenda despre atrnarea canonică a scaunelor mitropolitane din Țara Românească și Moldova de Arhiepiscopia de Ohrida, LXXXV (1967)*, nr. 9—10, p. 975—1003; SPERANȚĂ, (Drd.) Gh., *Dovezi de toleranță religioasă în Țările Române, LXXXIII (1965)*, nr. 7—8, p. 735—751; ȘERBANESCU, (Pr. prof.) Nicolae, *Nicolae Iorga istoric al Bisericii Ortodoxe Române, LXXXIII (1965)*, nr. 11—12, p. 1010—1031; ȘESAN, (Pr. prof.) M., *Probleme de istorie bisericească în expunerea cercetătorilor ortodocși români, LXXXIX (1971)*, nr. 3—4, p. 382—394; Idem, recenzia la Dr. Kubica Milan, *Dejiny Rumunské pravoslavné (Istoria Bisericii Ortodoxe Române), XCVII (1979)*, nr. 1—2, p. 246; THEODORESCU, Barbu, *Bibliografia operelor lui Nicolae Iorga, XLIX (1931)*, nr. 6—8, p. 1—IX, 1—207; Idem, *Nicolae Iorga și Biserica, LII (1934)*, nr. 9—10, p. 686—711; V., C., recenzia la Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române, XCVII (1979)*, nr. 7—8, p. 1076—1078; Idem, recenzia la Mario Ruffini, *Aspetti della cultura religiosa ortodossa romana medievale (secolii XIV—XVIII), C (1982)*, nr. 1—2, p. 205—209; VERSESCU, (Pr.) Gh., *Creștinism mîrgînit, XL (1927)*, nr. 4, p. 205—208; VOICESCU, (Pr.) Constantin, recenzia la Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova, XCIV (1975)*, nr. 5—6, p. 788—789; Idem, recenzia la Dr. Marin Popescu-Spîneni, *România în izvoare geografice și cartografice. Din antichitate, pînă în pragul veacului nostru, CXIC (1981)*, nr. 3—4, p. 478—483.

2. Creștinarea românilor a fost unul dintre subiectele foarte des abordate în studiile de istorie bisericească în revista «Biserica Ortodoxă Română». Mărturiile lingvistice și arheologice privind procesul creștinării în spațiul carpato-danubiano-pontic, căile răspîndirii creștinismului, misionari și martiri, viață creștină în acest spațiu sînt cîteva dintre capitolele mari ce preocupă pe istoricii Bisericii noastre și nu numai pe ei. Important este însă că, în lumina descoperirilor din ultimele decenii s-au putut formula și susține teze fundamentale noi, legate atît de creștinarea daco-romanilor, cît și de formarea însăși a poporului român. S-au putut astfel combate ipoteze tendențioase care susțineau că noi, românii, am primit creștinismul către sfîrșitul mileniului întii prin mijlocire slavă.

Dintre studiile pe această temă cităm: ALECSANDRESCU, (Pr.) C. I., *Procesul răspîndirii creștinismului pe teritoriul Daciei, XCIII (1975)*, nr. 9—10, p. 1090—1097; ALEXE, (Pr. prof.) Ștefan, *1600 de ani de la moartea Sîntului Sava Gutul, XC (1972)*, nr. 5—6, p. 556—568; BARNEA, I., recenzia la Jacques Zeiller, *Un ancien évêque d'Illyricum, peut-être auteur du Te-Deum, Saint Niceta de Remesiana, LXI (1943)*, nr. 7—9, p. 409—411; Idem, recenzia la D. M. Pippidi, *Ritorno alle fonti letterarie del cristianesimo daco-romano, LXIII (1945)*, nr. 4—5, p. 156—157; Idem, recenzia la Em. Lăzărescu, *Autour du nom d'Axioapolis, LXIII (1945)*, nr. 4—5, p. 157—158; Idem, recenzia la D. M. Pippidi, *Niceta di Remesiana e le origini del cristianesimo daco-romano, LXVI (1948)*, nr. 1—2, p. 91—92; Idem, recenzia la C. Daicovicu, *In jurul creștinismului în Dacia, LXVI (1948)*, nr. 3—4, p. 170—171; Idem, recenzia la M. Macrea, *A propos de quelques découvertes chrétiennes en Dacie, LXVI (1948)*, nr. 11—12,

p. 630—631; prof.) Ioan, p. 337—356; creștinismul Basiliica rom în Dacia Tra Creștinismul 497—511; nr. 6, p. 369; nr. 1, p. 7—2, p. 257—288; prinse în stu 330—335; Ic 647—655; El nilor, XI (18 noului 61 c 767—777; Ic 9, p. 673—69 p. 273—301; vechimea cr a românilor permanență 1084—1100; 100—103; nr 756; IONIȚĂ narea români LASCU, N., 10, p. 783—7 propovăduito Dacia, LXIII Opaite crest; Sîinții care a 194; PĂRVU tochtistiana, liguinea, obi 256; POPESC preot daco-românilor (Priveghere la mitru, Urme perite în ulți (Diac.) Ioan, Redacția, Co Sava Gutul, Constantin E nr. 7, p. 488 nismului la r istorică, XVI ritualitatea t XCVII (1979) riu Sîntului dovezile ale c 1007—1010; 681; ZOTU, E

3. Seco
ria poporului
formarea, c
mele episcop

p. 630—631; CAPIDAN, Th., *Basilica*, LVI (1938), nr. 1—4, p. 3—12; COMAN, (Pr. prof.) Ioan, «*Arta misionară*» a Sfințului Niceta de Remesiana, LXVI (1948), nr. 5—8, p. 337—356; CONDURACHI, E., recenzie la Anton D. Velcu, *Contribuții la studiul creștinismului daco-roman*, LV (1937), nr. 5—6, p. 350—363; COTOȘMAN, (Prot. dr.) Gh., *Basilica romană cu bapstisteriu din Urbs Morisena. Contribuții la istoria creștinismului în Dacia Traiană*, LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 469—485; ENĂCEANU, (Ierod.) Ghenadie, *Creștinismul în Dacii și creștinarea românilor*, I (1875), nr. 6, p. 409—421; nr. 7, p. 497—511; nr. 8, p. 573—592; II (1875), nr. 2, p. 81—96; nr. 3, p. 161—173; II (1876), nr. 6, p. 369—386; nr. 7, p. 441—456; nr. 8, p. 513—525; nr. 9, p. 569—583; IV (1877), nr. 1, p. 7—22; nr. 2, p. 65—81; nr. 3, p. 129—149; IV (1878), nr. 4, p. 193—214; nr. 5, p. 257—288; nr. 6, p. 321—329; nr. 10, copert. III; Idem, *Repertoriu de materiale cuprinse în studiul «Creștinismului în Dacii și creștinarea românilor»*, IV (1878), nr. 6, p. 330—335; Idem, *Predicatoreii Moldo-Vlahiei*, V (1881), nr. 8, p. 511—520; nr. 10, p. 647—655; ERBICEANU, C., *Material pentru istoria bisericească și națională a românilor*, XI (1887), nr. 6, p. 491—507; XXVII (1903), nr. 4, p. 378—394; Idem, *Goșii în Dacia și Misia. Creștinarea lor*, XII (1888), nr. 2, p. 134—139; Idem, *Interpretarea canonului 61 al Sinodului ecumenic din Trula, ținut în anul 680*, XII (1889), nr. 11, p. 767—777; Idem, *Întîile semințe ale creștinătății în Țările Române*, XVI (1892), nr. 9, p. 673—692; Idem, *Ultime. Viața și doctrina sa*, XXII (1898), nr. 2, p. 121—152; nr. 3, p. 273—301; nr. 4, p. 370—390; nr. 7, p. 685—710; nr. 8, p. 762—769; Idem, *Despre vechimea creștinismului la români*, XXXI (1907), nr. 4, p. 405—414; Idem, *Istoria veche a românilor de la Traian pînă la al doilea descălecac, cum și existența românilor în permanență în Dacia Traiană de D. Fillipide, de la 1816*, XXVII (1904), nr. 10, p. 1084—1100; GIRBOVICEANU, P., *Creștinismul daco-roman*, XXXV (1904), nr. 1, p. 100—103; nr. 2, p. 225—229; nr. 4, p. 456—464; nr. 5—6, p. 678—688; nr. 7, p. 741—756; IONIȚĂ, (Diac. asist. dr.) Viorel, *Conceptia lui Gheorghe Șincai despre încreștinarea românilor. La 225 ani de la nașterea sa*, XCVII (1979), nr. 3—4, p. 507—510; LASCU, N., *Periodel Întunecat în istoria românilor*, IX (1885), nr. 9, p. 696—709; nr. 10, p. 783—798; nr. 12, p. 945—952; MANOLACHE, T. N., recenzie la Ilie Dăianu, *Un propovăduitor în Transilvania — Sfințului Nichita Remesianu, apostolul românilor în Dacia*, LXIII (1945), nr. 7—8, p. 392—393; MOISESCU, G. I., recenzie la I. Barnea, *Opăile creștine din Scythia Minor*, LXIII (1945), nr. 7—8, p. 392; NAGHIU, Iosif, E., *Sfinții care au pămînt mucenicia pe pămîntul românesc*, LVIII (1940), nr. 3—4, p. 190—194; PĂRVULESCU, T., recenzie la Mariano Baffi, *Dacia preromana e Romania protohristiana*, LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1278—1280; POPESCU, (Pr.) Mihail, *Religie, obiceiurile și credințele naționale ale sciilor*, XIX (1895), nr. 5, p. 248—256; POPESCU, Nicolae M., *Viața Sfințului Montanus Presviterul din Singidunum (un preot daco-roman)*, LII (1934), nr. 3—4, p. 145—148; Idem, *Ioan «prevtul» episcopiei aromânilor (Cel mai bătrîn preot român)*, LII (1934), nr. 7—8, p. 457—460; Idem, *De la Priveghere la privighetoare*, LXI (1943), nr. 4—6, p. 207—224; RADUNĂ, (Magd.) Dumitru, *Urme ale vieții religioase din cetățile Histria și Tomis în epoca romană descoperite în ultima vreme*, LXXXIII (1965), nr. 5—6, p. 503—520; RĂMUREANU-PULPEA, (Diac.) Ioan, *Sfințul Mucenic Emilian din Durostora*, LXII (1944), nr. 4—6, p. 125—140; Redacția, *Comemorarea împlinirii a 1600 de ani de la moartea martirică a Sfințului Sava Gotul*, XC (1972), nr. 3—4, p. 284—301; SCRIBAN, (Arhim.) Iuliu, recenzie la Constantin Diclescu, *Contribuție la vechimea creștinismului în Dacia*, XLIII (1925), nr. 7, p. 488; SIMEDREA, (Arh.) Tit, recenzie la I. Popescu-Spinieni, *Vechimea creștinismului la români*, LIII (1935), nr. 3—4, p. 224; STAMATI-CIUREA, Constantin, *Notiță istorică*, XVII (1893), nr. 5, p. 298—304; STĂNILOAE, (Pr. prof.) D., *Vechimea și spiritualitatea termenilor creștini români în solidaritate cu ale limbii române în general*, XCVII (1979), nr. 3—4, p. 563—590; TIMUȘ, Gh., *Epistola Bisericii Goșiei pentru martiriul Sfințului Sava*, XIV (1891), nr. 11, p. 817—825; VASILESCU, (Diac. prof.) Em., *Noi dovezi ale continuității elementului autohton în Dacia*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 1007—1010; VASILESCU, (Pr.) Toma, *Basilica-Biserică*, LIX (1941), nr. 11—12, p. 666—681; ZOTU, B., *Sfințul Sava Gotul*, VII (1883), nr. 3, p. 169—180.

3. **Secolele IV—XIV** constituie o perioadă foarte frământată din istoria poporului român. Este epoca marilor migrații, dar și a luptei pentru formarea, continuitatea și supraviețuirea etniei românești. Se afirmă primele episcopii și arhiepiscopii, dar și primele formațiuni politico-sociale.

Se întărește propaganda misiunilor apusene, dar se maturizează și elementul creștin autohton de factură ortodoxă. Sînt atestate biserici și mînăstiri, sînt amintiți clerici și ierarhi care iau parte la viața bisericească internă, cit și la Sinoadele ecumenice și controversele care frămîntau Biserica. Tot acum se traduc și se transcriu lucrări ale Sfinților Părinți și scriitorii bisericești, se copiază cărți de slujbă și de legi. În revista «Biserica Ortodoxă Română» și-au găsit loc numeroase materiale care privesc această perioadă, unele studii de sinteză, altele contribuții sau comentarii pe marginea descoperirilor arheologice sau documentare. Nu au fost neglijate nici recenziile unor lucrări și studii de referință în domeniu. Cităm :

ANDRESCU, (Pr.) Constantin, *Reacțiuni ortodoxe în contra catolicizării regiunilor carpato-dunărene în prima jumătate a secolului al XIII-lea*, LVI (1938), nr. 11—12, p. 770—779; CATRINOIU, (Drd.) Ilie, *Rolul Bizanțului în viața religioasă din Muntenia în secolele IV—VI în lumina izvoarelor literare și arheologice*, CI (1983), nr. 7—8, p. 589—599; CALINESCU, (Diac.) St., *Despre Sîntul Niceta Românul*, IV (1877), nr. 2, p. 103 113; CHIHAI, Pavel, *recenzie la Răzvan Theodoros, Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești (sec. X—XIV)*, (1976), nr. 3—4, p. 436—439; COLIBA, (Diac. asist.) Mihai, *recenzie la Ion Dumitriu-Snagov, Țările Române în secolul al XIV-lea — Codex Latinus Parisinus*, XCVII (1979), nr. 7—8, p. 1069—1070; COMAN, (Pr. prof.) Ioan, G., *Teologi și teologie în Scythia Minor în secolele IV—VI*, XCVI (1978), nr. 7—8, p. 784—796; Idem, *Literatura patristică de la Dunărea de Jos în sec. IV—VI ca geneză a literaturii și culturii daco-romane și române — Ioan Casian și Dionisie cel Mic*, XCIX (1981), nr. 7—8, p. 775—781; CUNESCU, (Pr.) Gheorghe, *recenzie la Constantin C. Giurescu, Formarea poporului român*, XCII (1974), nr. 5—6, p. 822—825; DAVID, (Diac.) P. I., *recenzie la Ion Miclea, Romania antiqua*, LXXXVIII (1970), nr. 5—6, p. 612—615; Idem, *Coincidențe și relații generale (indirecte) între Anglia și Dacoromania (sec. III—XIII)*, XCVI (1975), nr. 5—6, p. 746—784; Idem, *în legătură cu rotonda de la Alba Iulia. Importanța descoperirii ei pentru argumentarea continuității românilor în Transilvania înainte de sec. X*, XCVI (1978), nr. 9—10, p. 1071—1095; Idem, *recenzie la Plinius cel Tânăr, Opere complete*, XCVIII (1980), nr. 9—10, p. 1080—1082; DOBRESCU, (Dr.) N., *Intemeierea Mitropoliilor și a celor dintii mînăstiri din țară*, XXIX (1905), nr. 2, p. 175—188; nr. 5, p. 531—546; nr. 3, p. 270—278; nr. 4, p. 423—434; nr. 6, p. 597—606; nr. 7, p. 756—769; nr. 8, p. 939—944; nr. 9, p. 985—1000; ENACEANU, (Arh.) Ghenadie, *Din istoria Bisericii Românilor*, IV (1878), nr. 10, p. 624—633; nr. 12, p. 747—762; Idem, *Din istoria bisericească a românilor. Popa Nicodim, Inițial Intemeietor de mînăstiri în Valahia*, XII (1889), nr. 12, p. 894—903; ERBICEANU, C., *Studii istorico-canonice asupra existenței ierarhiei Bisericii Române între secolul al IX-lea și al XIV-lea*, XVII (1893), nr. 7, p. 536—557; Idem, *Istoria veche a Românilor de la Traian pînă la al II-lea descălecat, cum și existența românilor în permanență în Dacia Traiană de D. Fillipide la 1816, în limba greacă*, XXVII (1903), nr. 9, p. 964—978; XXVII (1904), nr. 10, p. 1084—1100; XXXIV, (1911), nr. 12, p. 1235—1247; Idem, *O decizie canonică privitoare la Anthim cel dintii mitropolit al Ungrovlahiei din 1388*, XIII (1889), nr. 2, p. 78—80; GIURESCU C. C., *România în milenii migrățiilor*, XCIV (1975), nr. 5—6, p. 729—745; IONESCU, (Pr.) I., *recenzie la Octavian Toropu, Romanitatea iltzie și străromânia în Dacia Traiană sud-carpatică (secolele III—XI)*, XCVI (1976), nr. 9—12, p. 1085—1088; Idem, *recenzie la D. Protase, Stadiul actual al cercetărilor privind continuitatea autohtonilor în Dacia romană*, XCVI (1978), nr. 9—10, p. 1177—1180; Idem, *recenzie la Mihail Macrea, De la Burebista la Dacia postromană. Repere pentru o permanență istorică*, XCVII (1979), nr. 3—4, p. 607—610; LASCU, N., *Periodul întunecat din istoria României*, IX (1885), nr. 8, p. 578—590; LERIAN, Mircea, *În legătură cu ipoteza Vicina-Somova. Cîteva observații pe marginea unei fotograme a zonei Somova*, XCI (1973), nr. 3—5, p. 472—474; Idem, *De la Berca la Pietroasele — sau întrebarea dacă în secolul al IV-lea (d.Hr.) a existat un «regat» în zona Buzăului?*, XCVII (1979), nr. 9—12, p. 1170—1187; NOROCCEL, (Ierod. magd.) Epifanie, *Sîntul Eltimie, ultimul patriarh de Tîrnovo și legăturile lui cu Biserica Românească*, LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 552—573; PAPACOSTEA,

Serban, *Intreg* (1981), nr. 1—; *Îllei descoperirilor în Dacia* 1070; Idem, *K* 1—2, p. 173—; *secolele XIV—Barnea, Roman* O sinteză desp De unde au v. loc, *recenzie* nr. 1—3, p. 15 de ani de la 1 Victoria de la mănăstii. 650 d 1) — 12, p. 1207; *Μητροπολις της VOICESCU, (I și spirituale a* 876—879.

4. Seco
viza «Biseri
prezentul al
au referințe

DOBRES
(1910), nr. I,
XXXIII (1910)
XXXIV (1910),
796—806; nr.
români și sîrb
tul Isidor Mo
(Arhim.) Iuliu
din țara noastră
Karadja, XLV

5. Un s
dată fiind c
aici asupra
vom căuta î
revista «Bis
Românească

ALEXAN
nr. 9—10, p. 1
Ohrida și Eka
Istoria Biserice
p. 1033—1048
de Constantin
LXXVII (1959)
V (1880), nr. 3
vlahiei, LXXV
împlinirii a 7
(1959), nr. 8—
zării primei c
p. 787—795; I
Redacția, Dan
1837, XCVII
mitropolitul I

Șerban, *Integriri la cunoașterea vieții bisericești a românilor în Evul Mediu (sec. XIV)*, (1981), nr. 1—2, p. 107—122; RĂMUREANU, (Pr. prof.) I., *Martiri creștini de la Nicușițel descoperiți în anul 1971*, XCI (1973), nr. 3—5, p. 464—471; Idem, *Mișcarea audienților în Dacia Pontică și nord-dunăreană (sec. IV—V)*, XCVI (1978), nr. 9—10, p. 1053—1070; Idem, *Rolul elementului românesc în creștinarea ungarilor*, XCVIII (1980), nr. 1—2, p. 173—196; Idem, *Rolul Bisericii Ortodoxe Române în Biserica Răsăritului în secolele XIV—XV*, XCIX (1981), nr. 1—2, p. 131—143; Idem, recenzie la R. Vulpe, I. Barnea, *România la Dunărea de Jos*, LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 451—460; (Redacția), *O sinteză despre formarea poporului român*, LXXXII (1964), nr. 5—6, p. 785—788; Idem, *De unde au venit sarmații?*, XCII (1974), nr. 11—12, p. 1347—1348; STĂNCULESCU, Ioan, recenzie la Pavel Chihai, *De la Negru Vodă la Neașoara Basarab*, XCV (1977), nr. 1—3, p. 197—198; ȘERBĂNESCU, (Pr.) Nicolae, *Mitropolia Severinului. Șase sute de ani de la înființare (1370—1970)*, LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1191—1227; Idem, *Victoria de la Posada a lui Basarab I «Intemeietorul»*, *Inceput al independenței românești. 650 de ani de la dobândirea ei (1330—9—12 nov. — 1980)*, XCVIII (1980), nr. 11—12, p. 1207—1224; VASILACHE, (Pr.) Vasile, recenzie la Pr. dr. Dumitru Stănescu, Μητροπολις της χερσονήσου των της Κορσενης και Ταρών, LVIII (1940), nr. 9—10, p. 752; VOICESCU, (Pr.) Constantin, recenzie la Ligia Birzu, *Continuitatea creației materiale și spirituale a poporului român pe teritoriul fostei Dacii*, XCVIII (1980), nr. 7—8, p. 876—879.

4. Secolului al XV-lea îi sunt dedicate numeroase materiale în revista «Biserica Ortodoxă Română», însă, având în vedere tema propusă în prezentul articol, vom menționa câteva doar, mai precis pe acelea care au referințe mai ample la primele două decenii ale veacului :

DOBRESCU, N., *Din istoria Bisericii Române. Secolul al XV-lea*, XXXIV (1910), nr. 1, p. 37—47; XXXIII (1909), nr. 8, p. 938—942; nr. 9, p. 1033—1048; XXXIII (1910), nr. 10, p. 1131—1140; nr. 11, p. 1281—1291; nr. 12, p. 1355—1369; XXXIV (1910), nr. 2, p. 144—156; nr. 5, p. 540—547; nr. 6, p. 674—688; nr. 7, p. 796—806; nr. 8, p. 931—942; MOLIN, Virgil, *Vechi legături de artă și cultură între români și sârbi*, LXXXI (1963), nr. 7—8, p. 803—811; POPESCU, (Pr.) Nicolae M., *Preotul Isidor Moldoveanu la Constantinopol*, LII (1934), nr. 1—2, p. 3—12; SCRIBAN, (Arhim.) Iuliu, recenzie la Academia Română, *Memoriile Secțiunii Istorice, Delegații din țara noastră la Conciliul din Constanța (în Baden)*, în anul 1415 de Constantin I. Karadja, XLV (1927), nr. 5, p. 313.

5. Un studiu special va privi istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei, dată fiind comemorarea înființării sale, din care cauză nu vom insista aici asupra problemelor speciale care privesc această parte a țării, ci vom căuta în cele ce urmează să menționăm acele materiale publicate în revista «Biserica Ortodoxă Română», care privesc în mod deosebit Țara Românească până în vremea lui Mircea cel Mare :

ALEXANDRU, B.A., *O interesantă lucrare asupra istoriei catarilor*, LXXXII (1964), nr. 9—10, p. 964—973; BERECHEIET, Prof. Șt., recenzie la Ion I. Nistor, *Legăturile cu Ohrida și Exarhatul Plaiurilor*, LXIII, (1945), nr. 6, p. 263—270; DOBRESCU, N., *Din Istoria Bisericii Române. Secolul al XV-lea*, XXXIII (1909), nr. 8, p. 938—942; nr. 9, p. 1033—1048; ELIAN, Prof. Alex., *Legăturile Mitropoliei Ungrovlahiei cu Patriarhia de Constantinopol și cu celelalte biserici ortodoxe de la Intemeiere până la 1800*, LXXXVII (1959), nr. 7—10, p. 904—935; ENĂCEANU, Arh. G., *Mitropolia Ungrovlahiei*, V (1880), nr. 3, p. 135—149; GIURESCU, Constantin C., *Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 673—679; MARINA, Patr. Justinian, *Cu prilejul împlinirii a șase sute de ani de la Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 665—672; MIRTU, Flaminia, *În legătură cu problematica localizării primei capitale a statului feudal al Țării Românești*, LXXXVIII (1970), nr. 7—8, p. 787—795; POPESCU, Pr. M., *Antim Critopol*, LXIV (1946), nr. 10—12, p. 601—605; Redacția, *Daniile primite de Mitropolia Țării Românești în decursul timpului, 1359—1837*, XCVII (1979), nr. 5—6, p. 776—796; SACERDOȚEANU, Aurelian, *Ceva despre mitropolitul Hariton al Ungrovlahiei (1372—1380)*, LIV (1936), nr. 1—2, p. 52—61;

Idem, *Legăturile Mitropoliei Ungrovlahiei cu Transilvania și Moldova*, LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 889—903; Idem, *Mircea cel Bătrîn și Biserica Ortodoxă a Țării sale*, LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 100—106; ȘERBĂNESCU, Pr. Nicolae, *Titulatura mitropoliilor, jurisdicția, hotarele și reședințele Mitropoliei Ungrovlahiei*, LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 698—721; Idem, *Mitropolii Ungrovlahiei*, LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 722—826; Idem, *550 de ani de la moartea lui Mircea cel Bătrîn*, LXXXVI (1968), nr. 1—2, p. 86—99; THEODORESCU, Barbu, BARNEA, I., *Cultura în cuprinsul Mitropoliei Ungrovlahiei*, LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 827—888.

6. Dobrogea, străvechi pământ românesc, a fost dintotdeauna în atenția voievozilor, domnilor și istoricilor români. Mircea cel Mare însuși preciza în titulatura sa că este stăpînitor «pînă la Marea cea Mare: fapt care ne îndreptățește să menționăm aici și cîteva materiale publicate în revista noastră privitoare la această provincie :

BARNEA I., recenzii la V. Laurent, *Asistat-a arhiepiscopul de Tomis la sinodul din Chalcedon (451)?* și Iosif E. Naghiu, *Teotim, episcop de Tomis*, LXIV (1946), nr. 1—3, p. 147—148; Idem, recenzie la V. Laurent, *La Scythie Mineure tut-elle représentée au concile de Chalcedon ?*, LXVI (1948), nr. 3—4, p. 172; BERECHET, Șt., *Schița istorică a Mitropoliei Proilaviei*, XLII (1924), nr. 7, p. 404—411; BRANIȘTE, Diac. Ene, recenzie la I. Barnea, *Nouvelles considérations sur les basiliques chrétiennes de Dobrudja*, LXVI (1948), nr. 9—10, p. 513—514; CUNESCU, Pr. Gh., recenzie la vol. *Arhiepiscopia Tomisului și Dunării de Jos în trecut și astăzi*, C (1982), nr. 3—4, p. 432—434; CORNEANU, Mitrop. Nicolae, *Prima mențiune documentară despre Episcopia Tomisului*, LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 959—965; DAVID, Diac. Petre, recenzie la vol. *De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină*, XCVI (1978), nr. 5—6, p. 651—655; Idem, recenzie, la Adrian Rădulescu, Ion Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare — Dobrogea*, XCVIII (1980), nr. 5—6, p. 678—680; DUNARE, Prof. Nicolae, *Dobrogea, vatră permanentă a comunicării etnoculturale între românii de pretutindeni*, XCVI (1978), nr. 5—6, p. 642—650; IORGA N., *Despre Mitropolia raialei turcești*, LVII (1939), nr. 5—6, p. 275—276; MATEESCU, Tudor, *Date despre viața bisericească a Dobrogei înainte de 1877*, XCII (1974), nr. 9—10, p. 1256—1260; Idem, *Dragostea de glie și lege strămoșească a românilor din Dobrogea în timpul stăpînirii otomane (1417—1877)*, XCIV (1976), nr. 3—4, p. 356—361; Idem, *Obiecte bisericești așse în Dobrogea de la stînga Dunării înainte de 1877*, XCIV (1976), nr. 9—12, 1039—1041; Idem, *Organizarea ecleziastică a românilor din Dobrogea, în timpul stăpînirii otomane*, CXV (1977), nr. 9—12, p. 971—975; Idem, *Biserica și școala din Dobrogea în timpul stăpînirii otomane*, XCVI (1978), nr. 3—4, p. 288—292; MIHALCESCU, I., *Episcopia Dobrogei*, XL (1922), nr. 12, p. 956—957; PĂCURARIU, Pr. prof. Mircea, recenzie la Tudor Mateescu, *Les diocèses orthodoxes de la Dobrudja sous la domination ottomane*, XCIII (1975), nr. 3—4, p. 472—475; POCITAN-BIRLĂDEANUL, Arhim. Veniamin, *Istoria Mitropoliei Proilaviei (Brăilei)*, XLIX (1931), nr. 5, p. 385—396; nr. 9, p. 481—493; nr. 10, p. 577—587; nr. 11, p. 697—702; PULPEA, Diac. I., *Episcopul Valentinian de Tomis*, LXV (1947), nr. 4—9, p. 200—212; RĂMUREANU, Ioan Prof. Pr., recenzie la Vasile Barbu, *Tomis, orașul poetului exilat*, XCII (1974), nr. 1—2, p. 302—305; Idem, *Slinți și martiri la Tomis-Constanța*, XCII (1974), nr. 7—8, p. 975—1011; STĂNCULESCU-BIRDA, Pr. Alexandru, *Contribuții la descifrarea inscripțiilor de la Murlatlar (Basarabi)*, CXV (1977), nr. 9—12, p. 1024—1034; STĂNCULESCU, Ioan F., recenzie la I. Barnea, *Dinogeția*, LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1271—1273; STOIAN, Iorgu, *Auxentius, episcop arian*, Durostor, LVI (1938), nr. 7—8, 329—355; ȘERBĂNESCU, Pr. Nicolae, *1600 de ani de la prima mărturie documentară despre existența Episcopiei Tomisului*, LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 966—1026.

Nu luăm în discuție în prezentul articol materialele privitoare la Moldova, Transilvania și Banat în secolele XIV—XV, deoarece pe acestea le vom trata în articole separate.

7. Izvoide-a lungul comentare că o istorie suficiente. I crise inedit sigiliografie mai mare le

a) Docum Bacicovo și ad BALAUR, D., I CAZACU, Mal P., Noi achizi mente... XCVI p. 961—962; XIII (1980), nr extrase și tractive la Istoria (1893), nr. 9, I țarea Mitropotopia Moldtva religioasă criptii din bise Documente gr române și tipă din arhiva Mu nr. 11—12, p. tirea Negru-V Idem, *Inscripții* (1972), nr. 1—, teană în grecenzie la vol. I, LXXI (1953) Ungrovlahiei I carea ei la tr prof., Nic. M., cești, XXXVIII Despre docum 11—12, p. 811 bulgarilor cu relative la Ist 3, p. 274—277 ceava, VIII (18

b) Manu mitropoliilor I dr. Ioan, *Infor celui Patriarh ERBICEANU, I ERBICEANU, I de cînd au de 901; GRAURE, și bisericească a manuscrisei 3—4, p. 393— Athos, C (1982 Biblioteca Aco nr. 1—2, p. 81 9—10, p. 1088 în Transilvanic*

7. **Izvoare istorice** s-au publicat destul de multe în revista noastră de-a lungul timpului. O atenție deosebită s-a dat întotdeauna bazei documentare de către colaboratorii revistei, înțelegându-se prin aceasta că o istorie bine scrisă nu se poate baza decît pe atestări documentare suficiente. Întîlnim în revistă numeroase documente de arhivă, manuscrise inedite, semnalări ale unor descoperiri arheologice, elemente de sigiliografie, heraldică, etc. Vom menționa însă doar pe acelea care au mai mare legătură cu perioada în discuție :

a) Documente, inscripții : ANGHELESCU, Pr. P., *Inscripția falsă de la Mîndstirea Baciov și aducerea moaștelor Sfintei Filoteia în țară*, LIV (1936), nr. 1—2, p. 14—41 ; BALAUR, D., *Documentele Rizenilor*, LIV (1936), nr. 5—6, p. 273—304 ; CREȚEANU, Radu, CAZACU, Matei, *Izvoare istorice*, LXXXIV (1968), nr. 3—4, p. 409—413 ; DAVID, Diac. P., *Noi achiziții documentare*, XCIV (1975), nr. 5—6, p. 640—641 ; Idem, *Noi documente...*, XCVII (1975), nr. 7—8, p. 898—900 ; XCV (1976), nr. 3—4, p. 297 ; nr. 9—12, p. 961—962 ; ERBICEANU, C., *Sbornicul sau pomelnicul Mitropoliei Ungrovlahiei*, XIII (1980), nr. 12, p. 689—697 ; XIV (1890), nr. 1, p. 65—74 ; Idem, *Documente inedite extrase și traduse din cartea intitulată «Acta Patriarchatus Constantinopolitani», relative la Istoria națională și bisericească a românilor de la finea sec. al XIV-lea, XVII (1893), nr. 9, p. 678—704 ; Idem. Traducerea și adnotarea actelor privitoare la înființarea Mitropoliei Ungrovlahiei*, XXX (1906), nr. 1, p. 16—32 ; Idem, *Ceva despre mitropolia Moldovei*, XXXV (1912), nr. 10, p. 1123—1128 ; GIRBOVICEANU, P., *Literatura religioasă*, XXIX (1905), nr. 6, p. 607—611 ; Idem, *recenzie la Nicolae Iorga, Inscrispții din bisericile României*, XXXI (1908), nr. 10, p. 1204 ; Idem, *recenzie la N. Iorga, Documente grecești privitoare la istoria românilor după originale, copile Academiei române și tipărituri*, XXXIX (1915), nr. 3, p. 322 ; MANOLACHE, Pr. Mihai, *Documente din arhiva Muzeului Bisericii «Sfîntul Nicolae» din Scheli Brașovului*, LXXXIX (1971), nr. 11—12, p. 1224—1229 ; MĂRCULESCU, Octavian, *Pisania paraclisului de la mîndstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel*, LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 588—589 ; Idem, *Inscrispții inedite de la Mîndstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel*, XCI (1972), nr. 1—2, p. 127—219 ; MOISESCU, Gh. I., *recenzie la N. Iorga, O cronică munteană în grecește pentru secolul al XV-lea*, XV (1937), nr. 7—10, p. 572 ; Idem, *recenzie la voi. Documente privind Istoria Românilor, sec. XI—XIII. Transilvania, vol. I*, LXXI (1953), nr. 2—3, p. 242—251 ; NICOLAE, Episc. Gherontie, *Lista mitropoliților Ungrovlahiei în ordine cronologică, de la înființarea Mitropoliei (1359) pînă la ridicarea ei la treapta de Patriarhat*, XLIV (1926), nr. 5, p. 241—245 ; POPESCU, Diac. prof., Nic. M., *recenzie la I.C. Filitti, Din arhivele Vaticanului. I. Documente bisericești*, XXXVIII (1914), nr. 6, p. 618 ; SIMEDREA, Arh. Tit, *recenzie la Damian P. Bogdan, Despre documentele slavo-române în bibliotecile Academiei Române*, LII (1934), nr. 11—12, p. 811 ; TIMUȘ, Arhim. Gherasim, *Documente privitoare la unirea româno-bulgarilor cu Biserica Romano-Catolică*, IX (1885), nr. 11, p. 899—910 ; Idem, *Acte relative la Istoria Bisericii Române*, XI (1888), nr. 12, p. 1031—1037 ; XVIII (1894), nr. 3, p. 274—277 ; ȚAMBLAC, Mitrop. Grigorie, *Viața Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava*, VIII (1884), nr. 9, p. 671—682.

b) *Manuscrise și incunabile* : CONSTANTINESCU, Radu, *Scrieri inedite ale mitropoliților din Moldova (sec. XV)*, XCIV (1976), nr. 7—8, p. 785—791 ; DURĂ, Pr. dr. Ioan, *Informații istorice și bisericești despre Țările române în manuscrisele Codicelui Patriarhal 2452 al Bibliotecii Vaticanului*, CI (1983), nr. 3—4, p. 267—271 ; ENĂCEANU, Arh. Ghenație, *Trei manuscrise slavone*, X (1886), nr. 12, p. 968—975 ; ERBICEANU, Constantin, *manuscrisul lui Constantin Axinte, Istoria Țerei Rumânești de cînd au descălecat pravoslavnicii creștini aici în țară*, XV (1892), nr. 12, p. 883—901 ; GRAURE, Prof. I., *Manuscriptul de la Ieud (Maramureș). Importanța lui filologică și bisericească*, XCIII (1975), nr. 1—2, p. 244—247 ; IUFU, Ioan, *Un valoros catalog al manuscriselor slave din Biblioteca Academiei R. P. România*, LXXXIX (1961), nr. 3—4, p. 393—400 ; MIHAIL, Pr. Paul, MIHAIL, Zamfira, *Noi mărturii românești de la Athos*, C (1982), nr. 5—6, p. 550—564 ; MOISESCU, G. I., *recenzie la Nestor Camariano, Biblioteca Academiei Române. Catalogul manuscriselor grecești*, vol. II, LIX (1941), nr. 1—2, p. 81 ; PISTRUI, Pr. Chiril, *Manuscrise slave în Transilvania*, XC (1972), nr. 9—10, p. 1088—1103 ; XCII (1974), nr. 3—4, p. 425—435 ; Idem, *101 manuscrise slave în Transilvania (sec. XII—XVII)*, CXVI (1978), nr. 1—2, p. 127—148 ; nr. 3—4, p. 303—

310; nr. 5—6, p. 608—624; XCVII (1979), nr. 3—4, p. 531—562; XCIX (1981), nr. 1—2, p. 123—130; XCIV (1981), nr. 5—6, p. 643—653; POPESCU, Pr. Paulin, *Manuscrise slavone din Mîndstirea Putna*, LXXX (1962), nr. 1—2, p. 103—145; nr. 7—8, p. 688—711; Idem, *Mărcile de hirtie iligirane pe manuscrisele slavone din Mîndstirea Putna*, LXXX (1962), nr. 9—10, p. 938—962; Redacția, *O nouă variantă a tradițiilor Intemeierii și independenței Mitropoliei Moldovei*, XL (1916), nr. 1, p. 47—54; Idem, *Un catalog al incunabulelor din România*, LXXXV (1967), nr. 11—12, p. 1294—1296; Idem, *recenzie la Ioan Radu Mircea, Cel mai vechi manuscris miniat din Țara Românească. Teatraevanghelul popii Nicodim (1404—1405)*, LXXXVI (1968), nr. 7—8, p. 977—979; SMOCHINĂ, Nicolae N., *Unul dintre cele mai vechi texte slave scrise de un român (sec. XI—XII)*, XXIX (1961), nr. 11—12, p. 1111—1141; ȘTREMPEL, Gabriel, *recenzie la Pr. Paul Mihail, Manuscrise românești din biblioteca Mitropoliei Moldovei*, XCV (1977), nr. 1—3, p. 198—199.

c) *Descoperiri arheologice*: BARNEA, I., *recenzie la B. Mitrea, Une lampe chrétienne découverte en Transylvanie*, LXIV (1946), nr. 1—3, p. 147—148; Idem, *recenzie la Mitrea Bucur, O gemă creștină din Turda*, LXVI (1948), nr. 1—2, p. 91; Idem, *recenzie la Marcel Romanescu, Tezaurul de la Covei*, LXVI (1948), nr. 1—2, p. 92; Idem, *recenzie la Gh. Ștefan, Anciens vestiges chrétiens à Pînogetis-Bisericiuța*, LXVI (1948), nr. 11—12, p. 631—632; Idem, *Martyrion-ul de la Niculițel*, XCI (1973), nr. 1—2, p. 218—228; BAUMANN, V. N., *Noi dovezi arheologice referitoare la vechimea martirilor de la Niculițel*, XCIV (1976), nr. 5—6, p. 580—586; CULICA, Vasile, *Antichitățile creștine de la Izvoarele (jud. Constanța)*, XCIV (1976), nr. 7—8, p. 774—784; DAVID, Diac. P., *Glăsul moșilor și strămoșilor*, XCIV (1975), nr. 5—6, p. 639—641; Idem, *Din descoperirile arheologice și din datele științifice mai noi*, XCIII (1975), nr. 7—8, p. 892—893; Idem, *Din tainele pămîntului sînt al strămoșilor noștri*, XCIII (1975), nr. 7—8, p. 895—898; Idem, *De cînd ne stim aici am tot și aici vom rămîne*, XCIV (1976), nr. 1—2, p. 156—159; Idem, *Din viața și civilizația pămîntului românesc*, XCIV (1976), nr. 3—4, p. 293—296; Idem, *Noi mărturii ale civilizației pămîntului strămoșesc*, XCIV (1976), nr. 5—6, p. 513—518; Idem, *Permanența locuirei și legătura cu gîla străbună*, XCIV (1976), nr. 9—12, p. 951—961; Idem, *Adevăr și legendă despre pămîntul strămoșesc*, XCV (1977), nr. 7—8, p. 761—769; Idem, *Vechi «legende» despre geto-daci și preocupări ale strămoșilor noștri confirmate de noi descoperiri arheologice*, XCVI (1978), nr. 7—8, p. 74—760; nr. 9—10, p. 956—962; nr. 11—12, p. 1242—1249; XCVIII (1980), nr. 3—4, p. 444—449; Idem, *recenzie la Serban Bobancu, Cornel Samoilă, Emil Poenaru, Calendarul de la Sarmisegetuza*, CI (1983), nr. 5—6, p. 444—446; Idem, *recenzie la Paul Mac Kendrick, Pietrele dacilor vorbesc*, XCVII (1979), nr. 1—2, p. 252—258; DĂNILĂ, Drd. Nicolae, *Considerații asupra unor materiale arheologice paleocreștine din Transilvania*, C (1982), nr. 7—8, p. 731—742; Idem, *Tipare de turnat cruci din secolele IV—VI, descoperite pe teritoriul României*, CI (1983), nr. 7—8, p. 557—561; Idem, *O importantă descoperire arheologică la Tropaem Traiani*, CI (1983), nr. 1—3, p. 91—97; DIACONU, Petre, *Urme vechi creștine descoperite în sud-vestul Dobrogei*, LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 546—557; IONESCU, Gion D., *Printre materialele arheologice de la Calvini — două monede bizantine creștine*, XCVIII (1980), nr. 7—8, p. 833—835; LERIAN, Mircea, *Despre grupul statuar de la Năeni — județul Buzău*, XCVIII (1980), nr. 3—4, p. 515—520; MANOLACHE, T. N., *recenzie la D. Tudor, Prima basilică creștină descoperită în Dacia Traiană*, LXVI (1948), nr. 3—4, p. 173—175; RĂDUNĂ, Magd. Dumitru, *Monumente religioase grecești din sec. al VI-lea î.d.Hr. pînă în sec. I d.Hr., descoperite pe teritoriul țării noastre în ultimii 20 de ani*, LXXXIII (1965), nr. 3—4, p. 331—348; Redacția, *Monumental lunerar din sec. IV*, XCII (1974), nr. 11—12, p. 1347; Idem, *Pe firul istoriei strămoșilor*, XCIII (1975), nr. 1—2, p. 102—103; Idem, *Vechimea organizării creștinismului la români*, XCIII (1975), nr. 1—2, p. 103—104; Idem, *Din memoria pămîntului străbun*, XCIII (1975), nr. 3—4, p. 309—311; Idem, *Într-o descoperire castrul roman de la Barboși*, XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1083; Idem, *Alt castru roman din Transilvania*, XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1083; Idem, *Conducători civili sau religioși daci din cetatea Buridava—Ocnîța*, XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1083; Idem, *După cucerirea romană, dacii liberi au continuat să trăiască și să se dezvolte*, XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1083; Idem, *Grija pentru cei morți la viețuitorii pămîntului nostru*, XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1084; Idem, *«Continuitate etnică» și după moarte*, XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1084; Idem, *Dacii «alteni», dau mărturie*, XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1084; Idem, *Alte monede descoperite la noi justiciat alți con-*

tinuitatea po
Idem, *Încă* (9—10, p. 108
XLI (1923), n
d) *Desc*
despre Țării
(1972), nr. 1—
e) *Hert*
Țările Româ
Dan Cernov
660—661; P
Țării. Conce
formarea ide
Mărcile de
(1962), nr. 9
copiilor, XL
episcopilor,
Nicolae» din
f) *Croi*
Țării Româ
de pe care
Dositei, X (9—10, p. 81—85; (9—10, p. 232; IONES

8. Mi
mitropolii
revista d
tru public
ni s-au p
Cozia, C
Glavaciou
Neamțu,
prianu),
bisericii d
verin, C
Roman,)
avem :

a) *Ge*
Dr. Arh. G
1—2, p. 22
mente isto
recenzie l
(1970), nr.
Bunghiez, J
CRISTACI
țara noast
ricii Ortoc
religioase.
XXXII (19
XXXIX (1
Vasile Dr.
activitate,
mente de
pînă în p
și restaur

tinuitatea populației, *Chi și continuitatea comerțului*, XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1085; Idem, *Încă o «frumoasă toamnă» scoasă din tainele pământului*, XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1085; URSAČESCU, Pr. V., *Antichități creștine din pământul țării noastre*, XLI (1923), nr. 12, p. 962—965.

d) *Descrieri de călătorie*: DAVID, Diac. P. I., recenzii la vol. *Călători străini despre Țările Române*, vol. I, LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 1083—1087; vol. II, XC (1972), nr. 1—2, p. 208—210; vol. III, XCII (1974), nr. 9—10, p. XV—XX.

e) *Heraldică și sigilografie*: CERNOVODEANU, Dan, *Heraldică bisericească în Țările Române*, XCIII (1975), nr. 7—8, p. 962—968; CUNESCU, Pr. Gh., recenzii la Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, XCVI (1978), nr. 5—6, p. 660—661; POPEȘCU, O., recenzii la Aurel Sacerdoțeanu, *Sigiliul domnesc și stema țării*. Conceptul de unitate a poporului român, pe care îl reflectă și rolul avut în formarea ideii de unire, LXXXVII (1969), nr. 7—8, p. 862—863; POPEȘCU, Pr. Paulin, *Mărcile de hirtie liligranate pe manuscrisele slavone din mănăstirea Putna*, LXXX (1962), nr. 9—10, p. 938—957; SCRIBAN, Arhim. I., *Pecețile Mitropoliilor și ale Episcopilor*, XLVIII (1930), nr. 6, p. 588—589; Idem, *Stemele Patriarhiei, mitropoliilor și episcopilor*, XLVI (1928), nr. 3, p. 250—251; VÎRTOSU, Emil, *Sigiliul bisericii «Sfântul Nicolae» din Schei (Brașov)*, LXXXII (1964), nr. 11—12, p. 1107—1109.

f) *Cronici și cronograte*: CIOCULESCU, Șerban, *În marginea întâiei cronici a Țării Românești*, LXXIX (1961), nr. 1—2, p. 819—823; ERBICEANU, C., *Una din cărțile de pe care și-a făcut studiile și cercetările sale neuitatul mitropolit al Moldovei, Dositei, X (1887)*, nr. 12, p. 1218—1225; Idem, *Împărăția lui Baizuid, XIII (1889)*, nr. 2, p. 81—85; GIRBOVICEANU, P., *Cronici inedite, atingătoare de Istoria românilor, adunate și publicate cu traduceri și adnotațiuni de Ioan Bogdan, XX (1896)*, nr. 2, p. 228—232; IONESCU, Pr. I., *O precizare*, LXXX (1962), nr. 7—8, p. 758—759.

8. **Monumente bisericești**, respectiv mănăstiri, biserici și reședințe mitropolitane și episcopale, au fost cercetate mereu de către istorici și revista «Biserica Ortodoxă Română» și-a deschis generos paginile pentru publicarea rezultatelor acestor cercetări. Pentru perioada în discuție ni s-au păstrat puține monumente, precum mănăstirile Vodița, Tismana, Cozia, Cotmeana, Snagov, Strugalea, Bolintin, Vișina, Brădet, Dealul, Glavacioc, Coșuștea sau Crivelnic în Țara Românească, Bogdănești, Neamțu, Poliana (Probotă), Moldovița, Bistrița, Humor, Vișnevăț (Căpriana), Vărzărești, Tazlău și altele în Moldova, la care se adaugă unele biserici despre care s-au păstrat atestări documentare: Drobeta Tr.-Severin, Curtea de Argeș, Cimpulung-Muscel, Rădăuți, Siret, Suceava, Roman, Neusuși, Gurasada, Strei, Rîmel, Seghiște ș.a. Despre acestea avem:

a) *Generalități despre monumentele bisericești*, CRĂTEANU, Radu, recenzii la Dr. Arh. Gheorghe Curiușchi, *Restaurarea monumentelor istorice*, LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 230—234; Idem, recenzii la Marcel Dragotescu, Dumitru Birlădeanu, *Monumente istorice de pe Valea Bistriței*, LXXXVIII (1970), nr. 9—10, p. 1098—1099; Idem, recenzii la M. Davidescu, *Monumente medievale din nord-vestul Olteniei*, LXXXVIII (1970), nr. 9—10, p. 1100—1102; Idem, recenzii la M. Drăgotescu, D. Birlădeanu, Gh. Bungeț, *Monumente istorice din județul Neamț*, LXXXIX (1971), nr. 3—4, p. 406—409; CRISTACHE-PANAIT, Ioana, *Din tradițiile inventarierii monumentelor bisericești din țara noastră*, XCIV (1975), nr. 5—6, p. 707—711; GIRBOVICEANU, P., *Cronica Bisericii Ortodoxe Române*, XXII (1898), nr. 2, p. 218—226; Idem, *Monumentele istorico-religioase*, XXVII (1903), nr. 4, p. 416—417; Idem, *Monumentele noastre religioase*, XXXII (1908), nr. 1, p. 58—62; nr. 3, p. 312—318; Idem, *Vechile noastre biserici*, XXXIX (1915), nr. 5, p. 510—517; nr. 6, p. 577—583; IONESCU, Pr. I., recenzii la Vasile Drăguț, *Restaurarea monumentelor istorice în perspectiva a trei decenii de activitate*, XCIV (1978), nr. 1—2, p. 227—229; MUNTEANU, Alexandru Armand, *Monumente de arhitectură bisericească descoperite pe teritoriul patriei noastre din 1944 până în prezent*, LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 139—174; POPESCU, Gabriel, *Conservarea și restaurarea monumentelor istorice din țara noastră în anii puterii populare*, LXXXII

391; Idem, recenzie la vol. *Mîndstirea Cozia*, LXXXVIII (1960), nr. 355—357; Idem, recenzie la Constantin Bălan, *Mîndstirea Dealu*, LXXXIII (1965), nr. 11—12, p. 1158—1160; Idem, recenzie la R. Teodoru, *Mîndstirea Tismana*, LXXXIV (1966), nr. 1—2, p. 233—234; Idem, recenzie la Răzvan Teodorescu, *Mîndstirea Bistrița*, LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 604—606; ȘERBĂNESCU, Pr. prof. Nicolae, *Mîndstirea Dealu*, LXXII (1954), nr. 2—3, p. 283—305; Idem, *Panaghiarul de la Snagov. Cîteva lămuriiri asupra Panaghiarului și rostului său liturgic*, LXXX (1962), nr. 5—6, p. 543—576; ȘTEFĂNESCU, I.D., *Omagiul mîndstirii Neamțu*, LVIII (1940), nr. 3—4, p. 106—111; VĂTĂMANU, Nicolae, *Revelații în tabloul ctitorilor mîndstirii Curtea de Argeș*, LXXXV (1967), nr. 7—8, p. 814—819; VORNICESCU, Episc. Nestor, *Mîndstirea Tismana*, XCII (1974), nr. 11—12, p. 1390—1391.

c) *Biserici și obiective bisericesti*: BĂTRINA, Lia și Adrian, *Un vechi monument românesc pe teritoriul Dobrogei: biserica «Sîntul Atanasie» din Niculiței (județul Tulcea)*, XCVI (1978), nr. 3—4, p. 277—287; BĂTRINA, Adrian, *O biserică de curte feudala (sec. XIV) descoperită la Drăgoești (Suceava)*, XCVII (1979), nr. 1—2, p. 179—183; BRANIȘTE, Pr. prof. Ene, recenzie la C. Bobulescu, *Candelă de la temelia bisericii din Cotmeana*, LXII (1944), nr. 7—12, p. 325; Idem, *Un ghid al monumentelor feudale bucareștine*, LXXX (1962), nr. 1—2, p. 155—161; BRĂTULESCU, Victor, *600 de ani de la zidirea bisericii domnești din Curtea de Argeș*, LXX (1952), nr. 11—12, p. 876—889; CHIFĂIA, Pavel, *Date în legătură cu biserica vechii curți domnești din Cîmpulung-Muscel*, LXXIX (1961), nr. 11—12, p. 1033—1049; ELIAN, Al., recenzie la D. Tudor, *Sucidava*, LXXXIV (1966), nr. 9—10, p. 1010—1013; FOTOGRAFII de biserici: *Curtea de Argeș («Sf. Nicolae»)*, LXXXVI (1968), nr. 1—2, copert. I; LXXVII (1959), nr. 7—10, copert. I; *Rădăuși (Bogdana)*, LXXIX (1961), nr. 11—12, copert. I; *Densuș*, LXXX (1962), nr. 1—2, copert. I; MÎRTU, Flaminia, *Un tezaur al istoriei și culturii locale: biserica necunoscută din secolul al XV-lea descoperită la Lerești-Muscel*, LXXXVI (1968), nr. 3—5, p. 446—454; Idem, *Mișeii Cîmpulungului medieval și biserica «Sîntul Gheorghe»-Olari*, XC (1972), nr. 3—4, p. 362—366; Idem, *Monumentul lapidar de la Lacul Negru-Argeș*, XC (1972), nr. 7—8, p. 833—838; Idem, *Un monument de cult necunoscut în ansamblul feudal de la Băjești*, XCIII (1975), nr. 3—4, p. 409—410; MOISESCU, Gh. I., recenzie la I. Ionașcu, *Biserici, chipuri și documente din Oltenia*, LIII (1935), nr. 7—8, p. 389—393; Idem, recenzie la Aurelian Sacerdoteanu, *Mormîntul de la Argeș și zidirea Bisericii Domnești*, LIV (1936), nr. 11—12, p. 781—783; PĂCURARIU, Pr. prof. Mircea, recenzie la Petru Rezuș, *Contribuții la istoria orașului Rădăuși*, XCIII (1975), nr. 9—10, p. 1188—1189; POPESCU D. Șt., recenzie la Pr. I. Popescu-Cilieni, *Biserici, tîrguri și sate din județul Vlcea*, LIX (1941), nr. 3—4, p. 230—231; POPESCU, Paulin, *Cruci memoriale din București*, LXXVIII (1960), nr. 11—12, p. 1078—1114; REZUȘ, Pr. prof. Petru, *Biserica Domnească din Rădăuși. Date noi cu privire la originea și stilul ei*, LXXVII (1969), nr. 3—4, p. 391—398; SCRIBAN, Arhim. I., recenzie la Pr. Simeon Reli, *Orașul Siret în vremuri de demult*, XLV (1927), nr. 9, p. 576; Idem, recenzie la Prof. Dr. Dumitru Stănescu, *Patru biserici medievale în orașul Tr.-Severin*, XLVI (1928), nr. 2, p. 191; Idem, recenzie la Trafați, *Monuments byzantins de Curtea d'Argeș*, XLV (1927), nr. 2, p. 121; SIMEDREA, Arh. T., recenzie la Pr. Gheorghe Cotoșman, *Din trecutul Banatului. Comuna și bisericile din Giridava-Morisena-Cenad*, LIII (1935), nr. 7—8, p. 419—420; SIMACHE, Prof. N.I., *Monumente feudale din Tîrگوșorul Vechi*, LXXXVII (1969), nr. 3—4, p. 409—415.

9. **Personalități creștine cunoscute în perioada respectivă** sint relativ puține. Cele mai multe au fost menționate în capitolele precedente, activitatea lor fiind strîns legată de continuitatea vieții creștine în părțile noastre. Menționăm totuși :

CODĂU, Monah. Patricia, *Cuviosul Nicodim cel Sfințit de la Tismana*, XCIII (1975), nr. 1—2, p. 194—207; SIMEDREA, Arh. T., *Viața mîndstirească în Țara Românească înainte de anul 1370*, LXXX (1962), nr. 7—8, p. 673—687; ENĂCEANU, G., *Mitropolitul Grigorie Țamblac*, VIII (1884), nr. 6, p. 410—435; GIRBOVICEANU, P., recenzie la Ioan A. Grigoriu, *Noțițe istorice asupra lui Iosif I Mușat, mitropolitul*

Moldovei (1373—1410), XXII (1898), nr. 4, p. 457—462; MOISESCU, Gh. I., recenzie la Constantin I. Karadja, *Portretul și stema lui Grigorie Tâmbac și misiunea sa de Conciliul de la Constanța*, LXIII (1945), nr. 7—8, p. 294; PISTRUI, Chiril, recenzia la Penjo Rusev, *Grigorie Tâmbac în România și în vechea literatură română*, XC (1972), nr. 7—8, p. 887—888; ȘTEFĂNESCU, Episc. Melchisedec, *Mitropolitul Grigorie Tâmbac*, VIII (1884), nr. 7, p. 475—542.

10. Istoria politico-socială a românilor este bogat reprezentată în revista «Biserica Ortodoxă Română». Sub forma unor studii, articole, cronici și recenzii, numeroase materiale vizează aspecte laice ale istoriei românilor. Desigur că de fiecare dată sint subliniate și elementele creștine, grație profilului însuși al revistei :

CRAIOVEANŪ, Arh. Ghenadie, *România*, X (1886), nr. 3, p. 204; CUNESCU, Pr. Gh., recenzie la Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, XC (1972), nr. 5—6, p. 654—657; Idem, recenzie la Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, XCII (1975), nr. 1—2, p. 252—256; XCV (1977), nr. 5—6, p. 561—566; Idem, Constantin C. Giurescu, *Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi*, XCIV (1976), nr. 9—12, p. 1082—1084; ERBICEANU, Acad. C., *Insemnătatea și rolul conducerii de stat la români*, XXVI (1902), nr. 1, p. 5—20; IONESCU, Pr. prof. I., *Despre originea și semnificația etimologică a toponimului «Argeș»*, LXXXVIII (1970), nr. 7—8, p. 778—786; Redacția, *Studii privitoare la cultura românească medievală publicate în anii puterii populare*, LXXXI (1963), nr. 5—6, p. 570—571; SOARE, Pr. Dumitru, recenzie la A. Răduțiu P. Teodor, *Ideea de unitate politică la români*, LXXXVII (1969), nr. 1—2, p. 225—230; VASILESCU, Diac. prof. Emilian, *Primul volum din Istoria României* LXXX (1962) nr. 1—2, p. 146—154.

11. Nici capitolul Bizantinologie nu poate fi trecut cu vederea în cazul de față. Cu toate că el este destul de sărăcăcios reprezentat în revistă, în comparație cu alte capitole, multe materiale publicate fac legătura firească între istoria Imperiului bizantin și aceea a poporului român, între cultura și arta bizantină și cea română. Cităm selectiv :

ANGHELESCU, Pr. P., *De la Congresul de Bizantinologie* (Sofia, 1934), LII (1934), nr. 9—10, p. 663; BĂRBULESCU, C., *XIV-e Congrés des études byzantines. Rapports*, 4 vol.; XC (1972), nr. 9—10, p. 1111—1114; DAVID, Diac. P. I., recenzie la vol. *Cultura bizantină în România*, LXXXIX (1971), nr. 11—12, p. 1276—1280; ERBICEANU, C., *Situația Bisericii Ortodoxe de Răsărit în Imperiul Roman și Bizantin de la întinderea creștinismului în Imperiul Roman până la căderea lui în 1453*, XXVII (1903), nr. 5, p. 481—495; nr. 6, p. 629—641; IONESCU, Pr. I., *Al XV-lea Congres internațional de studii bizantine* (Atena, 1976), XCIV (1976), nr. 9—12, p. 947—948; IONESCU, Drd. Virgil, *Relațiile româno-bizantine în opera lui Al. D. Xenopol*, XCII (1974), nr. 5—6, p. 721—729; JIVI, Drd. Aurel, *Literatura teologică bizantină în preocupările lui Nicolae Iorga*, LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1248—1256; MOISESCU, Diac. Gh. I., recenzie la Michel Lascaris, *Influences byzantines dans la diplomatie bulgare, serbe et slavo-roumaine*, LIV (1936), nr. 11—12, p. 760—762; Idem, *Actes du III-e Congrés international d'études Byzantines* (Atena, 1930), LII (1934), nr. 1—2, p. 120—121; POPESCU, Prof. Emilian, recenzie la Constantin Preda, *Callatis. Necropola romano-bizantină*, C (1982), nr. 5—6, p. 589—593; Idem, *Al XVI-lea Congres internațional de Bizantinologie* (Viena, 1981), C (1982), nr. 7—8, p. 633—639; Idem, recenzie la Paul Lemerle, *Les plus anciens recueils des miracles des Saint Démétrius et la pénétration des slaves dans les Balkans, I. Les textes*, CI (1983), nr. 9—10, p. 756—761; Redacția, *Congresul de Bizantinologie din Belgrad* (1927), XLV (1927), nr. 4, p. 239; SCRIBAN, Arhim. I., *Congresul de Bizantinologie din Belgrad* (1927), XLV (1927), nr. 5, p. 308—309; Idem, *Congresele de Bizantinologie* (București, 1924; Belgrad, 1927), XLV (1927) nr. 7, p. 404—406; ȚUȚULIANU, Drd. Constantin, *Literatura religioasă bizantină în opera lui Demostene Russo*, XCII (1974), nr. 7—8, p. 1051—1059.

12. I și a cultu primat fir mentalită maselor icumente Ortodoxă late artel cupola bi sculptura consideră

a) *Arti liride și let lemn — do Vlad, recei (1964), nr. : tura religio la Dr. Arhi 5—6, p. 79 arhitecturii p. 347—360 (1967), nr. XVII (1894 Academiei XLII (1924), tină, LXXX turii bizant. Principatele*

b) *Picizic la vol. I Ștefan, Port 190; BARN princiers, L seamă ale a LXXXIV (19 sicescu, Int. pœn, Essai Arh. Eftimie nr. 11—12, p. podoabele v (1930), nr. Inceputurile Sebastian, r p. 523—526; nr. 1—2, p. medievall i Corina Nicu 661—662; l; nr. 11—12, i nografia arti 1071; Idem, românească, fdrani, meșt p. 1105—111 domnesc de 5—6, p. 631- XCI (1973), i*

12. Istoria artei creștine nu poate fi exclusă din istoria poporului și a culturii române. Prin toate formele sale de manifestare, arta a exprimat întotdeauna cele mai profunde sentimente și idei, a reflectat mentalitățile epocii în care a fost creată, a tradus aspirațiile artiștilor și maselor populare în forme specifice, care au rămas, în mare parte, documente peste veacuri, mărturii ale vieții unui întreg popor. Biserica Ortodoxă a fost întotdeauna instituția în cadrul căreia au fost stimulate artel, date fiind necesitățile cultice. În felul acesta au înflorit sub cupola bisericilor și minăstirilor noastre românești arhitectura, pictura, sculptura, muzica, gravura, broderiile, miniaturile etc. Tocmai de aceea considerăm necesară includerea acestui capitol în articolul de față.

a) *Arhitectura*: ACSINTE, Pr. D. M., recenzie la Gh. M. Cantacuzino, *Arcade, firdi și lespezi*, L (1932), nr. 9, p. 621; CRISTACHE-PANAIT, Dr. Ioana, *Biserica de lemn — document al unității românești*, C (1982), nr. 3—4, p. 315—325; GEORGESCU, Vlad, recenzie la Grigorie Ionescu, *Istoria arhitecturii în România*, vol. I, LXXXII (1964), nr. 3—4, p. 392—395; GIRBOVICEANU, P., recenzie la P. Antonescu, *Arhitectura religioasă la români*, XXXII (1908), nr. 3, p. 316—318; IONESCU, Pr. I., recenzie la Dr. Arhit. Andrei Pănoiu, *Din arhitectura lemnului în România*, XCVII (1979), nr. 5—6, p. 798—802; NEGRESCU, I., recenzie la P. Constantinescu-Iași, *Influențe ale arhitecturii vechi rusești asupra vechii arhitecturii românești*, LXXII (1954), nr. 2—3, p. 347—360; POPA, Prof. Al., *Stilul bisericilor de lemn din Transilvania*, LXXXV (1967), nr. 9—10, p. 1017—1023; RESMIRIȚĂ, A., *Arhitectura noastră bisericească*, XVIII (1894), nr. 2, p. 154—172; SCRIBAN, Arhim. I., *Treburi bisericești în discuțiunile Academiei Române*, XLVII (1929), nr. 11, p. 105; SIMEDREA, T., *Influențe bizantine*, XLII (1924), nr. 4, p. 244; VINTILESCU, Pr. prof. Petre, *Arhitectura religioasă bizantină*, LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 584—601; Idem, *Dezvoltarea și răspândirea arhitecturii bizantine*, LXXXV (1967), nr. 1—2, p. 180—209; Idem, *Arhitectura bizantină în Principatele Române*, LXXXV (1967), nr. 9—10, p. 1024—1044.

b) *Pictură, sculptură, gravură, broderii și miniaturi*: ACSINTE, Pr. D. M., recenzie la vol. *Nouvelle histoire universelle de l'Art*, L (1932), nr. 9, p. 620; ANDRESCU, Ștefan, *Portretele murale de la Snagov și Tismana*, LXXXVIII (1970), nr. 1—2, p. 175—190; BARNEA, I., recenzie la E. Virtosu, *Chrysobulles valaquees ornes de portraits princiers*, LXVI (1948), nr. 11—12, p. 626; BĂNĂȚEANU, Drd. Ion, *Aspecte mai de seamă ale artei religioase românești și sîrbești între secolele al XIV-lea și al XVI-lea*, LXXXIV (1966), nr. 7—8, p. 791—807; BĂRBULESCU, C., recenzie la Maria Ana Musicescu, *Introduction à une étude sur le portrait de fondateur dans le sud-est européen. Essai de typologie*, LXXXVII (1969), nr. 11—12, p. 1285—1287; BIRLĂDEANU, Arh. Eftimie, *Racla cu moaștele Sfîntului Ioan cel Nou de la Suceava*, XCII (1974), nr. 11—12, p. 1392—1400; BOTOȘĂNEANU, Arh. Grigorie, *O carte nouă ce ne arată podoabele vechi și un ctitor de mînăstiri*, XLVI (1928), nr. 11, p. 1040—1042; XLVIII (1930), nr. 2, p. 168—169; BRĂNIȘTE, Pr. prof. Ene, recenzie la Wilhelm Nyssen, *Inceputurile picturii bizantine*, XCV (1977), nr. 1—3, p. 199—202; CHILEA, Pr. prof. Sebastian, recenzie la vol. *Arta creștină în România*, voi. I, XCVIII (1980), nr. 3—4, p. 523—526; Idem, recenzie la Pr. G. Popescu-Vilcea, *Miniatura românească*, CI (1983), nr. 1—2, p. 140—143; CREȚEANU, Radu, recenzie la Maria Ana Musicescu, *Broderia medievală românească*, LXXXVII (1969), nr. 9—10, p. 1088—1090; Idem, recenzie la Corina Nicolescu, *Moștenirea artei bizantine, în România*, XC (1972), nr. 5—6, p. 661—662; Idem, recenzie la vol. *Pagini de veche artă românească*, vol. II, XC (1972), nr. 11—12, p. 1291—1294; CUNESCU, Pr. Gheorghe, recenzie la I. D. Ștefănescu, *Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*, XCII (1974), nr. 7—8, p. 1069—1071; Idem, recenzie la Vasile Drăguț, *Dicționarul enciclopedic de artă medievală românească*, XCV (1977), nr. 9—12, p. 1071—1072; LIGOR, Alexandru, *Chipuri de țărani, meșteri și negustori în arta medievală a Țărilor Române*, XCVI (1978), nr. 9—10, p. 1105—1112; MĂRCULESCU, Octavian, *O capodoperă de sculptură în lemn: feșul domnesc de la Mînăstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel*, LXXXV (1967), nr. 5—6, p. 631—633; Idem, *Epitaful de la mînăstirea Negru-Vodă din Cîmpulung-Muscel*, XCI (1973), nr. 3—5, p. 433—436; Idem, *Trei icoane din «Biserica Domnească» (Cîmpu-*

lung-Muscel), XCII (1974), nr. 7—8, p. 1012—1017; Idem, *O cruce pectorală bizantină găsită la Cîmpulung-Muscel*, XCIII (1975), nr. 3—4, p. 356—359; MOISESCU, Diac. Gh. I., recenzie la N. Iorga, *Vechile legături românești în piele*, LVII (1939), nr. 9—10, p. 577; NECULA, Drd. Nicolae, *Privire de sinteză asupra sculpturii religioase în piatră la români, pînă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea în Țara Românească și Moldova*, LXXXVIII (1970), nr. 11—12, p. 1259—1274; POPESCU, D. Șt., recenzie la Emile Turdeanu, *La broderie religieuse en Roumanie. Les epitaphios moldaves aux XV-e et XVI-e siècles*, LIX (1941), nr. 7—8, p. 462—463; Idem, recenzie la Emile Turdeanu, *La broderie religieuse en Roumanic. Les étoiles des XV-e et XVI siècle*, LX (1942), nr. 7—8, p. 373—375; POPESCU, O., recenzie la vol. *Istoria artelor plastice în România*, LXXXVII (1969), nr. 5—6, p. 639—640; RESMIRIȚĂ, A., *Cîteva cuvinte despre stilul bizantin. Privire generală asupra arhitecturii, sculpturii și picturii bizantine*, XVIII (1894), nr. 1, p. 28—40; SCRIBAN, Arhim. I., recenzie la L. Bréhier, *Arta românească*, XLIII (1925), nr. 3, p. 184—185; Idem, recenzie la P. Constantinescu-Iasi, *Decoratiia bisericilor moldovenești*, XLVII (1929), nr. 6, p. 575; SIMEDREA, Arh. T., recenzie la M. G. Cantacuzino, *Considerations generales sur la genèse de l'Art Moldave*, LII (1934), nr. 1—2, p. 121; Idem, recenzie la N. Iorga, *Les arts mineurs en Roumanie. I. Icônes. II. Argenterie. III. Miniatures*, LII (1934), nr. 7—8, p. 553; Idem, recenzie la N. Iorga, *Valoarea de artă a bisericilor noastre*, LII (1934), nr. 7—8, p. 554; STANCU-LESCU, Ioan F., *Cercetări și precizări noi cu privire la arta medievală*, LXXXII (1966), nr. 5—6, p. 591—595; ȘTEFĂNESCU, I. D., *Preocupări de artă religioasă în trecutul Bisericii Ortodoxe Române*, XC (1972), nr. 7—8, p. 806—818; ȘERBĂNESCU, N. I., recenzie la Dr. Coriolan Petreanu, *Aprecieri străine recente asupra artei românești din Transilvania și asupra operei l'art roumain de Transylvanie*, LXII (1944), nr. 7—12, p. 335—337; TĂNĂSESCU, Pr. N., *Pictura bizantină*, LVII (1939), nr. 9—10, p. 742; VASILIU, Pr. Drd. Ștefan-Vlăduț, *Pictura bisericească din Muntenia și Oltenia în secolele al XIV-lea și al XV-lea*, XC (1972), nr. 9—10, p. 1052—1064; VLADUCEANU, Pr. Dr. Victor, recenzie la I. D. Ștefănescu, *Arta feudală în Țările Române. Pictura murală și icoanele, de la origini pînă în secolul al XIX-lea*, C (1982), nr. 11—12, p. 1004.

Concluzii. Creștinismul s-a răspîndit de timpuriu în spațiul carpato-danubiano-pontic. El s-a plantat puternic pe trunchiul spiritualității și tradițiilor daco-romane, găsind terenul prielnic unei supraviețuirii milenare. Creștinismul s-a împletit osmotic cu însuși fenomenul formării poporului român, istoria sa integrîndu-se definitiv istoriei însăși a poporului nostru. Numeroasele migrații medievale, care s-au abătut asupra părților noastre nu au reușit să ne pustiască teritoriile, ci, dimpotrivă, ne-au consolidat conștiința unității și identității de neam, limbă, religie și interese. Element incontestabil al continuității însăși, creștinismul s-a implicat în toate evenimentele politico-sociale și culturale ale poporului nostru, contribuind, cu mijloace proprii, la maturizarea acestuia.

PERIODICE EUROPENE DESPRE MARTIRIUL LUI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU

Pr. Eugen GREUCEANU

Unul dintre evenimentele cele mai tragice ale istoriei patriei noastre este martirizarea, în 1714, lui Constantin Brâncoveanu, voievodul Țării Românești.

Această crimă generată de lăcomia diriguitorilor Imperiului otoman a marcat zdruncinarea și peste doi ani, prăbușirea vremelnică a domniei lor pămîntene la sud de Milcov.

În conștiința poporului român, figura luminoasă a lui Constantin Brâncoveanu s-a întipărit adînc ca martir al neamului și ctitorul multor monumente religioase, de artă și de cultură. Imaginea lui este dominată de un caracter deosebit, fiind un om care a stat neclintit în fața sacrificiului suprem, rămînînd credincios pînă la capăt poporului său și religiei sale strămoșești ce în viziunea lui constituia un tot unitar.

Mult mai puțin se știe despre felul în care restul Europei a luat cunoștință despre tragicul eveniment din 15 august 1714. În acest sens relevăm informațiile apărute într-un prestigios periodic german citit în multe țări ale continentului nostru, anume în «Relationia Historicae Semestralis... Contunatie». El a apărut cu anumite modificări de titlu începînd cu sec. XVI, iar la începutul celui de-al XVIII-lea — așa cum reiese și din titlu — avea o apariție bianuală prilejuită de cele două târguri anuale (de toamnă și de Paști) de la Frankfurt am Main (R.F.G.). Din periodical amintit ctitorul putea cunoaște întîmplările petrecute în lume, în primul rînd pe cele din Europa pe o durată de șase luni. Materialul era împărțit în capitole mari, legate de o țară sau alta, iar în cadrul acestora, apăreau subcapitole cu titluri marginale.

Prima relatare privind detronarea și transportarea lui Constantin Brâncoveanu și a familiei lui la Constantinopol a fost publicată în numărul de toamnă al periodicalului, care relata evenimentele derulate între târgul de Paști și cel de toamnă din anul 1714.

În capitolul «Istorie turcească» autorul constată stupefiat un eveniment «ciudat» și anume faptul că «marele principe» al Țării Românești, împreună cu întreaga lui curte a fost escortat de 800 de turci din București la Constantinopol. Guvernămîntul a fost încredințat provizoriu «domnului» Cantacuzino. Se mai menționează relativ amănunțit felul în care otomanii au jefuit marile valori aflate în posesia lui Constantin Brâncoveanu.

Cele mai multe elemente din istorisirea periodicalului german sînt veridice. Autorul se miră de cutezanța turcilor sau poate de pasivitatea boierilor care au permis unui număr infim de otomani să-l rețină pe domnitor.

Desigur acest autor trăind într-o țară îndepărtată nu putea evalua adevăratul raport de forțe și mai ales conjunctura internațională ce l-a lipsit pe Constantin Brâncoveanu de vreun ajutor extern apreciabil. În această ipoteză nu ne surprinde că la Giurgiu așteptau convoiul domnesc doar vreo jumătate din efectivul de ieniceri amintit de autor.

Într-un alt subcapitol, aflăm o «Relațiune adevărată» despre «nenorocita cădere a principelui» român Constantin Brâncoveanu și escortarea lui din reședința domnească la Constantinopol. Se subliniază că este vorba de știri confirmate.

De această dată istorisirea evenimentelor este amănunțită; acțiunea săvîrșită de «Capigi Bassa» — care sosise la București în 4 aprilie (st. n.) — și mazilirea domnului care aștepta în «camera principelui» este redată cu lux de amănunte. Se mai arată că demnitarul turc a pretins boierilor un «revers» prin care se angajau să nu dea voie domnitorului mazilit să plece.

Autorul materialului știa și despre răspunsul boierilor dat principelui reprezentant otoman de a alege un alt domnitor. Boierii declaraseră că îl doresc tot pe Constantin Brâncoveanu, dar pînă la urmă se ajunse la alegerea lui Ștefan Cantacuzino. Sînt relatate amenințările otomane și devastarea bunurilor domnești, «subliniindu-se că acestea constituie o avere imensă numai în bani, vreo 30 de milioane». În continuare se amintește că fostul domnitor și familia sa au fost duși la Constantinopol. Aici, ei au fost încarcerati în faimoasa închisoare de la «șapte turnuri».

În cele ce urmează știrile nu sînt nici amănunțite și nu conțin întotdeauna elemente veridice. Astfel, sînt ignorate torturile la care a fost supus fostul voievod spre a da în vileag toate hogașii sale. Mai mult, la un moment dat apare știrea că a fost scos din acea temniță teribilă și dus «la curte» și acolo bine tratat. În realitate, Constantin Brâncoveanu schimbase doar închisoarea, iar martiriul lui era aproape.

O versiune a acestui deznodămînt tragic a fost publicată în numărul următor, anume *Relationis Historicae Semestralis vernalis continuatio*, care se referă la perioada dintre tirgurile de la Frankfurt am Main din toamna anului 1714 și cel de Paști din 1715. Evenimentele și de această dată apar în capitolul afectat istoriei turcești.

Autorul recapitulează antecedentele și apoi redă o descriere a execuțiilor din 15 august 1714, pe care le consideră ca «nemeritate». În mod vizibil cel ce a așternut pe hîrtie a fost impresionat de joshnicia celor care au pus la cale acest «aproape nemaiauzit spectacol» cît și de măreția de caracter a eroului principal, care și în ultimele clipe ale vieții sale a avut curajul să îndemne pe cel mai mic fiu «să nu-și tăgăduiască sfînta sa credință», ceea ce echivala nu numai cu renegarea apartenenței sale la religia strămoșească, ci, în condițiile date, însemna și lepădarea de neamul său. Aceste momente se oglindesc în fragmentul din relatările sus-amintite pe care îl reproducem textual :

«În consecință acest nenorocit principe — după ce turcii stoarseră de la el multe milioane — pe motiv că ar fi trimis pe ascuns mari sume de bani în Transilvania, a fost decapitat împreună cu întreaga sa familie cu excepția unui singur nepot și a unui ginere, pe nume Nicolae Rosetti — în ziua de 15 august la ora 9,00 înainte de masă, pe țărmlul Mării, în fața seraiului sultanului, după care trupul său a fost aruncat în mare, împreună cu al celorlalți executați. Acest aproape nemaiauzit spectacol a fost în așa fel săvîrșit, că la început au fost uciși sub ochii principelui și ai principesei, nepoții, apoi ginerii și, după aceea, cei patru fii și în final principele, iar principesa împreună cu fiicele ei a fost dată asemenea unei slave lui Bostangi Pașa, paznicul grădinii imperiale a Seraiului. Un fapt mai este demn de amintit că acest nefericit tată, atunci cînd cel mai tînăr dintre fiii săi era gata — de frica morții — să treacă la credința turcească, pentru a scăpa de execuție, i-a spus acestuia să urmeze exemplul fermității fraților săi și să nu-și tăgăduiască sfînta sa credință ; în sfîrșit el a mers cu seninătate la moarte».

Relatări similare, mai puțin ample, pot fi citite și în periodicul de limbă franceză care apărea la Haga (Olanda), cu titlul «*Mercure Historique et Politique*». Această publicație citită în toată Europa a relatat, în mai multe numere ale ei, știri în legătură cu tragicul sfîrșit al lui

Const
in nu
legătu
«vreu
sultan
patru
exped
In

și se
a fi in
vania
de des
afle ur
cel M
ponder

Re
execut
de nec
împreu
cate în
perpetu

O
mărul
ale ei
a onoruri
nuntul
pe cea

Soc
reliefar
sfîrșit a

Cu
personal
puse pîn
creatoru
de melo
acestui
asupra
în urmă
Pătruț,
decenii
«Ghibu,
ș mîrginim

Constantin Brâncoveanu. Prima corespondență mai importantă a apărut în numărul din iunie 1714. Autorul textului își exprimă nedumerirea în legătură cu știrile, potrivit cărora voievodul român a avut eventual «vreun temei ... de a se revolta». În tot cazul, se evidențiază și faptul că sultanul era lacom după averea lui Constantin Brâncoveanu. El și cei patru fii ai lui au fost arestați și duși la Constantinopol unde a fost expedit ulterior și trezorerul lui.

În numărul din noiembrie 1714, se rectifică o parte din informații și se arată printre altele că «acest nefericit principe a fost acuzat de a fi introdus țarul în Moldova ... de a fi achiziționat bunuri în Transilvania și de a fi trimis sume considerabile la Veneția». Desigur este ușor de descifrat din aceste capete de acuzare faptul că turcii reușiseră să afle unele elemente ale tratativelor secrete purtate de domnitor cu Petru cel Mare în preajma luptei de la Stănilești (1711). Ca motivație, corespondentul invocă încă o dată lăcomia sultanului.

Redactorii periodicului publicaseră doar o scurtă relatare privind executarea membrilor familiei domnitoare: «După ce a suferit torturi de necrezut, a fost decapitat la 15 august lângă serai de față cu sultanul, împreună cu cei patru fii de ai săi. ... În sfârșit trupurile lor au fost aruncate în mare. Principesa-soție și fiicele lui au fost condamnate la detenție perpetuă».

O interesantă relatare despre soarta acestora poate fi citită în numărul din noiembrie 1716. Se arată că principesa împreună cu două fiice ale ei a sosit la 23 noiembrie 1716, la Roma. Ele au fost tratate cu toate onorurile și primite în audiență și de papă. Redactorii au reținut și amănuntul că fetele erau îmbrăcate după moda europeană, iar mama păstra pe cea greacă.

Socotim că aceste câteva știri vor folosi celor care se ocupă cu reliefaarea adevărului privind istoria românească în general și tragicul sfârșit al acestui ctitor de locașuri și cultură românească, în special.

CORESPONDENȚA LUI PICU PĂTRUȚ ȘI VALOAREA EI DOCUMENTARĂ

OCTAVIAN O. GHIBU

Cu toate aprecierile entuziaste și recunoașterile publice ale unor personalități proeminente ale culturii românești, cu toate eforturile depuse pînă în prezent pentru scoaterea în plină lumină a vieții și operei creatorului popular de excepție Picu Pătruț, poet, miniaturist, creator de melodii și copist din Sălișteea Sibiului (1818—1872), personalitatea acestuia este încă foarte puțin cunoscută. Nu este locul aici a ne opri asupra cauzelor de natură subiectivă care stau la originea rămîinerii în urmă a cercetării în vederea difuzării pe plan larg a operei lui Picu Pătruț, țel pentru atingerea căruia s-a străduit timp de aproape șase decenii «descoperitorul» și primul exeget al acesteia, profesorul Onisifor Ghibu, și în ultimele două decenii autorul prezentei comunicări; ne mîrginim doar a face afirmația că aceste cauze, deși de natură subiec-

tivă, s-au arătat a fi, pînă astăzi, deosebit de eficiente, în sens negativ, făcînd ca remarcabila personalitate a lui Picu Pătruț, cu care ne-am fi putut pe drept mîndri de mult în întreaga lume, să fie ținută într-o ne-meritată și vinovată umbră.

Evident că, dată fiind valoarea operei acestui creator popular, lucrurile se vor schimba prin forța împrejurărilor în bine.

Pentru cei ce nu sînt încă familiarizați cu această operă, vom reproduce, înainte de a trece la tema ce ne-am propus, în locul uzualelor date introductive cu caracter bibliografic, cîteva opinii ale unor oameni de cultură dintre cei ce i-au văzut lucrările, în legătură cu ele.

Onisifor Ghibu, pînă astăzi cel mai profund cunoscător al operei lui Picu Pătruț afirmă, printre altele:

«Nu cunosc nici o operă similară, nici în istoria culturală românească, nici la vreun alt popor european... Un al doilea Picu Pătruț nu există nici în trecutul nostru, nici în al altor popoare. El este unic, și ca atare vrednic de o consacrare care depășește obișnuitul»¹.

Nicolae Cartojan, care nu a cunoscut decît o mică parte din opera lui, afirmă că arta lui Picu Pătruț «reprezintă sufletul popular românesc în literatură și în arta miniaturii». Despre manuscrisul «Stihos adecă Viers...» afirmă că «merită desigur o monografie aparte»².

Paul Anghel: «El urcă direct, din însuși trunchiul tradiției, nu numai pe orizontală, ci vertical, de-a dreptul din marele folclor, a cărui naștere e vechiul sat pastoral românesc. El vine dintr-o zonă străveche a spiritului popular, dintr-un orizont arhaic al artei, dintr-o vreme cînd — poezie, melodie, imagine grafică — formau nu o trinitate, ci un tot artistic cu o putere de șoc conjugată»³.

Vasile Drăguț: «Fără îndoială, momentul valorificării integrale a operei lui Picu Pătruț nu mai poate întîrzia. Un important act de cultură care se reclamă imperios ar fi publicarea integrală a operei de ilustrator a lui Picu Pătruț»⁴.

Ioan Alexandru: «Opera lui Picu Pătruț este un uriaș document al vitalității și înaltei forțe creatoare a poporului român. Putem spune fără nici un ocol că Picu Procopie Pătruț este unul dintre ctitorii ființei noastre naționale, premergător în cea mai autentică tradiție românească»⁵.

L. Kalustian: «Cine ar avea interesul să întîrzie punerea în circuitul cunoașterii a acestui florilegiu de sensibilitate românească, pe care, dacă alte seminții l-ar avea, n-ar ezita să-l valorifice, cu îndreptățit orgoliu? Și cine își poate asuma răspunderea să refuze sporul de artă rurală și interpretări în gânduri, în linii și nuanțe al folclorului nostru, care ne-a rămas — ca un tezaur — de la țăranul și paraclisierul autodidact Picu Pătruț din Săliștea Sibiului?»⁶.

1. O. Ghibu, *Un reprezentant rustic al spiritualității românești de la mijlocul secolului al XIX-lea: Picu Pătruț din Săliște*, în «Artă și tehnică grafică», Caiet 11, 1940;

2. N. Cartojan, *Colinde cu steaua*, în «Artă și tehnică grafică», nr. 6, 1938.

3. P. Anghel, *O epopee în imagini*, în «Ramuri», nr. 5, mai 1965.

4. V. Drăguț, *Picu Pătruț din Săliște*, în «Secolul XX», nr. 9, 1965.

5. Ioan Alexandru, *Un geniu al Transilvaniei*, în «Luceafărul», nr. 5 (666), 1 febr. 1975.

6. L. Kalustian, *Picu Pătruț, din Săliște*, în «Simple note», I, Ed. Eminescu, 1980.

Aceste pentru operă acestui arti-

Indelur Picu Pătruț identificare scrise ale a cunoscută adresate lui alții, ajuns scriitori, de sa, se află a deduce din din coresp gărițe din r respondenț Cheia, Ceri scriitori din cu ori fără

Spațiul astfel încît teresante d transilvane din Țara R și cele priv însă asupra pondență P

1. Danil

2. Danil

3. Danil

4. Fratel

5. Ioan I

6. Fratel

7. Maria

(în scrisoare

8. Fratel

9. Fratel

10. Frat

11. Ioan

7. Cf. O

«Biserica Ort

8. Impre

listeni aflați

lugăr săliște

pentru istoric

secolul al XI.

B.O.R. — 10

Aceste opinii sînt, credem, suficiente pentru a suscita interesul altii pentru opera cît și pentru tot ce este în legătură cu viața și activitatea acestui artist.

Corespondența păstrată de la Picu Pătruț

Îndelungatele cercetări întreprinse de Onisifor Ghibu pe urmele lui Picu Pătruț, începînd din anul 1905, au avut drept urmare nu numai identificarea și salvarea unui relativ mare număr din lucrările manu-scrise ale acestuia⁷, ci și a unei părți din corespondența lui — singura cunoscută pînă în prezent —, compusă din 32 de scrisori, din care: 24 adresate lui Picu Pătruț, 4 ale acestuia către alții și 4 ale altora către alții, ajunse în posesia lui P.P., toate din perioada 1833—1857. Aceste scrisori, descoperite și identificate de Onisifor Ghibu, păstrate în arhiva sa, se află astăzi în posesia autorului acestor rînduri⁸. După cum se poate deduce din cuprinsul lor, ele formează numai o parte relativ redusă din corespondența pe care Picu Pătruț a întreținut-o cu călugări și călugărițe din Săliște, stabiliți în minăstiri de peste Carpați, dar și cu corespondenți mireni. S-ar putea ca în arhivele rămase de la minăstirile Cheia, Cernica, Căldărușani, Secu, Muntele Athos ș.a. să se găsească scrisori din perioada 1840—1872 semnate Procopie, Picu, Pico sau Oprea, cu ori fără numele de familie Pătruț, provenite de la acesta.

Spațiul nu permite reproducerea integrală a celor 32 de scrisori, astfel încît ne vom limita la fragmentele care conțin informații mai interesante de natură istorică, inclusiv cele privind relațiile strînse dintre transilvănenii (respectiv sălișteni) și consătenii lor plecați la minăstirile din Țara Românească, cele privitoare la schimburile de cărți și de idei și cele privitoare la viața și opera lui Picu Pătruț. Înainte de a ne opri însă asupra acestora, iată lista scrisorilor ce alcătuiesc fondul de corespondență Picu Pătruț:

A. Scrisori adresate lui Picu Pătruț

1. Danil Po(po)jviciu (în realitate: Neamțu), școlar, Jina, la 26 octombrie 1833.
2. Danil Neamțu «popandru», Sibiu, nedată (1834).
3. Danil Neamțu, candidat de preotie, Sibiu, 19 februarie 1835.
4. Fratele Ioan, din Sfîntul Schit Cheia, 17 aprilie 1840.
5. Ioan Iemilianovici Moga, Sf. Schit Cheia, 22 aprilie 1840.
6. Fratele Ioan Moga, Sf. Schit Cheia, 4 octombrie 1842.
7. Maria lui Toader Mocan, de la o minăstire de maici nejudicată, mai 1846 (în scrisoare 1836, desigur eronat).
8. Fratele Ioan Iemilianovici Moga, Sf. Schit Cheia, 27 iulie 1847.
9. Fratele Ioan Iemilianovici Moga, Sf. Schit Cheia, 2 iulie 1848.
10. Fratele Ioan Iemilianovici Moga, Sf. Schit Cheia, 27 septembrie 1849.
11. Ioan Moga, Sf. Schit Cheia, 4 noiembrie 1850.

7. Cf. Oct. O. Ghibu, *Bibliografia operei lui Picu Pătruț din Săliștea Sibiului*, în «Biserica Ortodoxă Română», nr. 3—4, 1976.

8. Împreună cu alte 12 scrisori, din anii 1866—1906, provenite de la călugări sălișteni aflați la Muntele Athos, și cu alte trei scrisori din 1854 și 1881, ale unui călugăr săliștean de la minăstirea Secu, care, datorită interesului pe care-l prezintă pentru istoria monahismului transilvănean și a emigrației românilor transilvăneni din secolul al XIX-lea, va trebui să formeze obiectul unui studiu aparte.

12. Ilarie Monah, Sf. Schit Cheia, 27 iulie 1851.
13. Ghelastie ieromonah și Ilarie monah, Sf. Schit Cheia, 5 aprilie 1852.
14. Ilarie monah, Sf. Schit Cheia, 27 decembrie 1853.
15. Ilarie monah, Sf. Schit Cheia, 8 iunie 1855.
16. Ilarie monah, Sf. Schit Cheia, 30 noiembrie 1855.
17. Ieromonah Nectarie, localitatea neindicată, 18 iunie 1856.
18. Ilarie monah, Zizin (Brașov), 10 noiembrie 1856.
19. Cleopa ieromonah, minăstirea Cernica, 11 noiembrie 1856.
20. Ilarie monah, Zizin, 17 martie 1857.
21. Dimitrie Sandovici, «învățător mulămit», Sadu, 3 martie 1857.
22. Fr. Ioan Moga, Sf. Schit Cheia, nedatăată (primăvara 1848).
23. (Fr. Ioan Moga), Sf. Schit Cheia, incompletă, neșemnată, nedatăată (primăvara 1848).
24. Monahiile Paisiș, Ifimia, Pamfilia și Leonida, de la o minăstire neindicată, 18 iulie, fără an.

B. Scrisori adresate de Picu Pătruț

25. Ieromonahului Elefterie și părintelui Onisifor, la minăstirea Cheia (?), la 25 februarie 1854, neșemnată.
26. Maicii Iustina, la o minăstire neindicată, nedatăată, semnată Procopie.
27. Maicii Magnisia, la aceeași minăstire, nedatăată, neșemnată (împreună cu scrișoarea de la poz. 26).
28. «Fratelui Ionaș» (Moga), (la minăstirea Cheia), în versuri, incompletă, nedatăată, neșemnată (probabil să lipsește sfârșitul).

C. Scrisori ale altora, ajunse în mîinile lui Picu Pătruț

29. Comana Stan Banciu, din Săliște (prin Vasile Pamfilie), către fiul ei Ioan Moga, de la schitul Cheia, la 14 octombrie 1847.
30. Ieromonah Ghelastie, de la Cheia, către Stan Banciu din Săliște, 8 februarie 1848 (începutul lipsește).
31. Ilarie monahul către sora lui, Maria, soția lui Nicolae Timpănariu, din Săliște, 10 noiembrie 1856.
32. Fragment dintr-o scrișoare din «Sîntu Ierusalim», adresată Mariei lui Ioan Zgură, din Galez (îngă Săliște), incompletă, nedatăată, autorul neidentificabil.

Cu excepția scrisorii de la poz. 32, scrisă în alfabet latin, toate celelalte sînt scrise în chirilice, cu cerneală (cea, de la poz. 29 are și adosuri în creion). S-au păstrat în general în bună sau destul de bună stare, cu excepția celor de la poz. 15 și 16, care au mici deteriorări cu cîteva lipsuri din text, și a celei de la poz. 32, din care s-a păstrat numai o pagină, și aceea deteriorată. Scrisorilor de la poz. 23 și 30 le lipsește începutul; cele de la poz. 2, 22, 23, 28 și 32 sînt nedatate, dar primele trei au putut fi situate, după cuprins, astfel: prima în anul 1834, celelalte două în primăvara anului 1848. Scrisorile de la poz. 25 și 28, ale lui Picu Pătruț, sînt neșemnate, autorul fiind identificat după cuprins și după scris.

Trai
Moga, f
transcrie
Ghibu, a
în arivi

Toa
păstrat î
miliile o
în acea
erau în
care, în
Buceac
fel încit
săteni, c
anumite
sioane p
tul prez
prin poș
nicărilor
pra stăr
minăstir
tisfacții
teres pe
din acea
conțin ș
fie pe c
stărilor
lui Picu
informaț
selectat
lor din c
în felul
domenii.

Trai
cut-o pă
în gener
ni s-a p
de este,

1. Î
de încer
Stan Ba
«A
că va fi
feciori s
răvaș pr
în creioi
în virstă

Transcrierea din chirilice a textelor a fost făcută inițial de Ioan Moga, fostul profesor de istorie al Universității clujene; verificarea transcrierii, prin confruntarea cu originalele, a fost făcută de Onisifor Ghibu, ale cărui corecturi în cerneală se află pe dactilogramele păstrate în arhivă.

Toate scrisorile reprezintă dovezi despre legăturile strinse care s-au păstrat între săliștenii plecați la mănăstirile din Țara Românească și familiile ori prietenii rămași în sat; dacă greutățile călătoriilor constituiau în acea vreme o stavilă în calea unor vizite dese reciproce, contactele erau ținute în mod permanent prin intermediul oierilor «mărgineni», care, în drumurile lor spre regiunile de pășunat din Bărăgan, Dobrogea, Bugeac etc. și apoi la înapoierile spre casă, își stabileau traseul în așa fel încât să treacă și să se oprească pe la mănăstirile în care trăiau căsăteni, cărora le aduceau știri scrise ori verbale de acasă, ori le făceau anumite comisioane, și de la care, la înapoiere, luau scrisori ori comisioane pentru cei de acasă. Cele mai multe din scrisorile care fac obiectul prezentului studiu au fost trimise pe această cale, și numai câteva prin poștă. Fiind vorba de vechi cunoscuți ori de rude apropiate, comunicările din scrisori au în general un caracter personal: informații asupra stării sănătății, asupra preocupărilor de acasă, respectiv de la mănăstire, sfaturi, reproșuri, explicații ale unor situații creatoare de satisfacții ori de nemulțumiri; cu acest caracter, informațiile prezintă interes pentru mai buna cunoaștere a stărilor de lucruri și mentalităților din acea vreme. În afara acestor feluri de date, aproape toate scrisorile conțin și informații care interesează fie cercetarea istorică în general, fie pe cercetătorii din domeniul istoriei culturii, Bisericii, folclorului, stărilor social-economice și, într-o oarecare măsură, a vieții și operei lui Picu Pătruț. În comunicarea de față ne oprim în general numai asupra informațiilor din această a doua categorie. Fragmentele pe care le-am selectat le prezentăm nu în ordinea succesiunii cronologice a scrisorilor din care au fost extrase, ci grupate oarecum tematic, considerând că în felul acesta le facem mai ușor accesibile cercetătorilor din diferitele domenii.

Transcrierea textelor din fragmentele pe care le reproducem am făcut-o păstrând intactă limba; pentru o mai lesnicioasă citire am utilizat în general ortografia și punctuația actuală, menținând totuși, acolo unde ni s-a părut potrivit, pe u scurt, iu din final, ca și forme ca: iaște în loc de este, ceale în loc de cele, besearecă, poveștim, mulțămīt, ș. a.

1. Informații cu caracter istoric

1. În legătură cu măsurile de recrutare pentru serviciul militar și de încercările de a le eluda, iată ce scrie, la 14 octombrie 1847, Comana Stan Banciu, din Săliște, fiului ei, călugăr la schitul Cheia (Prahova):

«Amu fi vrut să vii încă odată până acasă, dară să totu sună vorbă că va fi vro cătănie și negreșitu au venitu pe numărūșu unde sînt 4 feciori să ia 2, unde sînt 2 să meargă 1 la cătane. Așadară să trimiți un răvaș precum că (urmează câteva cuvinte șterse cu cerneală peste scrisul în creion) te-ai călugărit, ca să nu vie scrisoare după tine, fiindcă ești în virstă pînă or creăște ceilalți, că te-a lua și pe tine și pe frati-tău

Nicolae, căci el i în țara noastră cu oile. Așadară de-i trimite vrun răvaș, să fie cu dovezi bune și cu pecetu minăstirii ca să fie de crezut și apoi vii avea pace, or aștepta după cealaltă pînă or crește. Că de-i socoti că amu făcut noi din capu nostru, intrabă pe alți ungureni, că în toată țara) este poruncă a fi acest lucru».

2. Unele aspecte ale răsunsetului pe care l-au avut în Țara Românească evenimentele din Transilvania din anii 1848—1849, reies din scrisoarea din 27 septembrie 1849 a monahului I. Moga către Picu Pătruț.

«Scrisoarea Dumitale o am primit prin fr(atele) Ioan Birzan și viză că scrii că multă frică și spaimă ați dus de frica ungarilor, mai în zilele trecute, și alte întâmplări au fost, iară acum sînteți mai liniștiți. Această nu iaste prea de mirare, fiind în mijlocul focului. Cînd și noi care am fost mai ferți, am fost îngrijați destul, auzind că să lauda ungarii că o să vie să gonească pe muscal d-aici și să puie hotar Dunărea, și să mănince oaoă roșii în București, neștiind, ticăloșii, că Dumnezeu îndreptează și ocirmuiește pre toate după voia sa, și nu întru puterea calului, nici în pulpele bărbatului, ci întru cei ce să tem de dînsul binevoiaște».

3. Interesantă este, în scrisoarea din 27 iulie 1851, resemnarea pe care «păcătosul monah» din Cheia, Ilarie, caută să o insufle, prin intermediul lui Picu Pătruț, în legătură cu obligația săliștenilor de a face serviciul militar :

«Pentru cătănie cred că multă scribă ori fi primit bieții oameni, dar n-au ce face. Că vedem că, precum cetățile și satele au trebuinți de oameni lăcuitori, spre întărirea lor, așa și împărățiile, de ostași, spre paza și ocrotirea lor și spre obștescul folos».

4. Un document despre existența unor legături între Andrei Șaguna și minăstirea Cheia, îl constituie afirmația din scrisoarea ieromonahului Ghelasie și a monahului Ilarie către Picu Pătruț, din 5 aprilie 1852 :

«...acest părinte al nostru Zinovie, aducătorul acestei scrisori, ce iaste trimis de părintele stareț cu o trebuință pînă la Sibiu la Preasfinția sa D. D. Andrei Șaguna...».

5. Legături au fost și cu gimnaziul românesc din Brașov, Același monah Ilarie, de la Cheia, îi scrie lui Picu Pătruț, din Zizin, unde se afla cu o misiune mai îndelungată, la 17 martie 1857 :

«Și acum într-această săptămînă mă aflu venit și zăbovind în Brașov în Ghimnaziul românesc în Groaveri pentru oareșcate trebuință».

2. Informații în legătură cu caracterul relațiilor dintre Picu Pătruț și călugăritl sălișteni de la minăstirile din țară

Întreaga corespondență conține informații din care rezultă că, deși despărțiți fizic și aflați la distanțe relativ mari, cei plecați se socoteau în continuare strîns legați de satele de origine, de rudele și de prietenii de acolo. Atașamentul se manifesta prin trimiterea ori schimbul de lucrări cu caracter religios-moral, cit și prin sfaturile destinate a ridica nivelul cultural și material al celor rămași în sat. Lipsește încă o lucrare care să demonstreze cît de puternică a fost influența exercitată de către

mai
la r
reș
din
afla
și a
maj
gătu
și d
în l
arhi
în p
rial
rom

refe

truț

ști c
iertă
fost
tință

în pe
prea

mirii
mi-a
să-ți
mi le
torat

lui T

zugră
acele
le-ați
și ve
dacă-
neav
la po
să nu
acest
și mă

9
copie e
B.O.R.

marele număr de călugări și călugărițe din Mărginimea Sibiului, ce trăiau la mănăstirile de dincolo de Carpați, asupra populației rămase în satele respective. Nivelul cultural și material din ce în ce mai ridicat din satele din «Mărginime» în cursul sec. XIX, numărul crescând de cărți din țară aflate în fiecare casă din acele sate, viața modestă pusă în slujba obștei și a muncii, relațiile de solidaritate dintre oameni — caracteristice ale majorității populației mărginene —, își găsesc în parte originea în legăturile strînse ale acesteia cu călugării plecați la mănăstirile din țară și de la Muntele Athos, în literatura și în sfaturile primite de acolo. În legătură cu această problemă, semnalăm specialiștilor existența în arhiva Onisifor Ghiбу a două lucrări ale acestuia, rămase în manuscris, în parte gata redactate, iar în parte aflate sub forma unui prețios material documentar, intitulate: «Monahismul ardelenesc în Principatele române» și «Monahismul săliștenesc».

Iată câteva din numeroasele texte din categoria celor la care ne-am referit aici:

a) *În legătură cu procurarea unor lucrări ori cărți.*

6. La 17 aprilie 1840 «Fratele Ioan» de la Cheia îi scria lui Picu Pătruț:

«Și pentru cărticica Dumitale ce ai trimis-o ca să-ți scriu ceva vei ști că am scris un Cuvînt pentru venirea lui Antihrist, însă mă rog de iertăciune că am scris cam de grabă, n-am putut să scriu bine că să fi fost mai cu zăbavă îți mai scriam ceva, însă așa nu mi-au fost prin putință».

7. Același corespondent îi scrie aceluiași la 4 octombrie 1842 (deci în perioada în care Picu Pătruț se afla în plină perioadă de creație, în preajma începerii lucrului la volumul «Stihos adecă Viers...»):

«Priatene Opro⁹, mă rog să-mi trimiți vreo câteva verșuri, al Adormirii Maicii Domnului, pre care l-ai scris de la mine, și Acum ceasul mi-au venit, și Vitania frumos nume. Și să cei de la ai noștri de va vrea să-ți dea să-mi cumperi Cartea patimilor, care iaste tot în stihuri și să mi le trimiți pă cine vei socoti, om credincios, și voi rămînea și eu îndatorat a sluji cu ce-mi va fi prin putință».

8. În mai 1846 (greșit indicat anul 1836 în original), călugărița Maria lui Toader Mocan îi scria lui Picu Pătruț:

«De Dumneavoastră doresc ca să știu cum vă aflați și dacă-ți isprăvi zugrăvirea și scri(er)ea cărților îți avea bunătate și-ți trimite cărțile acelea pe Ioan Herăța de pe Ștează, care ține pe fata lui Ioan Comșa, le-ați tremete la maica Mocarie că și eu m-am așezat acolo în mînăstire, și veind la sfinția sa le-om lua, și tare vă rog să nu vă supărați și dacă-ți pute să vă apucați de zugrăvirea sfinților care sînt în biblia Dumneavoastră ca să mi-i faceți și mie, și banii care sînt pentru lucrare sînt la popa Dan, și pentru hirtie poate s-a da de la lealea Bușe și mă rog să nu vă supărați pentru că mai am a spune și de zugrăvirea sfinților acestora măcar că nu veți pute după isprăvirea acestora. Dar mă iertați și măcar și mai tîrziu dacă veți putea să v-apucați, ca măcar și eu cu

9. Prenumele lui Picu Pătruț era *Oprea*; Picu era diminutivul acestuia, iar *Procopie* a fost numele primit după călugărire.

acea de m-aș întâlni și m-aș mingia, și de-ți putea veți scrie și de popa Dan și mi-ți trimeale ca să știu și eu dacă ți-o zis ceva de zugrăvirea sfinților și dacă ți-o spus de banii care-s la sfinția sa»¹⁰.

9. «Fratele Ioan Moga» îi scrie lui Picu Pătruț, la 27 iulie 1847: «Iar pentru verșuri, să știi că le-am primit, în ființă, împreună cu scrisoarea, și foarte m-am mulțămît, dar mă mihnesc că nu știu al fieștecărui vers glasul. Dar mă îndestulesc că le am, spre oareșcare mingăiere și aducere aminte unii de alții».

10. Același, îi scrie lui Picu Pătruț, la 4 noiembrie 1850, referindu-se la promisiunea ce i-o făcuse cu ocazia unei vizite a acestuia la Cheia împreună cu preotul Danii Neamtu din Săliște (probabil că e vorba de vizita cu ocazia căreia P. P. a fost călugărit):

«Că m-au îndatorat pentru un Cuvânt al Sfintului Ioan Gură de Aur ca să-l prescriu sau să-l trimit fiind foarte potrivit acuși la vremea nuntelor de a să celi în biserică, spre folosul celor ce vor voi a lua aminte, și a să folosi... Mă apucaî și l-am prescriu, adăogind încă și altul care am socotit că se potrivește la aceeași pricină. Pre care prin trecerea badiului Nicolae Birzan pre la noi, le-am și trimis. De aceea te rog ca deaca cumva să va întimpla să aveți această carte a Sfintului Ioan, pentru care pricină să va părea de prisosît acestea, de veoști a le da părintelui Dan bine de-i vor plăcea, fiind că-s scrise ca de grabă, sau de veoști să le ții dumneata iarăși bine. Iar de nu, apoi te rog să le dai soru-mi. Iar de cumva nu să află cartea aceasta, să le dai părintelui Dan, însă după cum vei chibzui dumneata că-i mai bine, așa să fie».

11. Același, îl întreabă pe Picu Pătruț, la 27 decembrie 1853:

«F(rate) Procopie, să mă înștiințezi pentru cartea numită Apologhia, de să află p-acolo, au ba, să știu, că foarte iaste potrivită vremilor noastre».

12. Ieromonahul Nectarie (de la minăstirea Cernica?) îi scrie lui Picu Pătruț, la 18 iunie 1856:

«Primiți, amice, 4 carticele morale și religioase foarte folositoare. Dumneavoașră veți lua cite una care vă va plăcea, și la acele 2 femei iară le veți da cite una».

b) *Staturi cu caracter moral și gospodăresc.*

13. În scrisoarea deja citată, din 27 septembrie 1849, Ioan (Ilarie) Moga, după ce-i scrie lui Picu Pătruț despre greutățile prin care s-a trecut în anii 1848—1849 (vezi pct. 2), adaugă următoarele (a se observa textul rimat):

«Dar noi trebuie să socotim cum că toate aceste ce au urmat, pentru păcatele noastre s-au întimplat. După apostol, ce zice că omul pre sine de s-ar fi judecat, de judecata lui Dumnezeu ar fi scăpat. Iar nejudecându-să omul, să va judeca de Domnul. Iar cînd de Domnul să va judeca, cu adevărat să va certa. Pentru că în vreme de pace lucrăm ceale

10. «Biblia» de care e vorba e probabil «Stihos adocă Vlers...», de 1400 pagini, la care probabil că pronspăta călugărită îl văzuse lucrind; din păcate nu există vreo altă informație cu privire la plata pentru o astfel de lucrare. Sărăcia în care a trăit P. P. și în care trăiau călugării de la minăstiri duc cu gîndul la aceea că nu putea fi vorba decît de o sumă pentru acoperirea unor cheltuieli efective.

ce ne p
le cam
dicăm.
nici ur
cel zis
trinețe
aceea,
ne deș
cătân
nezeu
țuim.
sate și
creștin
aceale
le von
iscodi
ne-am
(ale lu
ajunge
Vi
nu duș
aminte
din de
mingă
înveia
gurul
De
se mai
8 iunie
perî sc
de cea
i-a sti
tuși d
a fost
lugaru
1
vorbe:
«I
nu ca
ce cel
11
13
«este o
fidelă a
din țar
ci inser
Este ac
sebit d
semnar

ce ne place, și mai mult de ale lumii ne îngrijim, și pre ale lui Dumnezeu le cam părăsim. Și-n noi să ne deșteptăm mintea și ochii în sus să-i ridicăm. Noi în jos tot mai tare ne plecăm și ne povirnim în jos, fără de nici un folos, mai virtos decît is sus, cătră dulcele Iisus, după cuvîntul cel zis, ce-l vedem în Scripturi scris, că omul din tinerețe și pînă la bătrînețe, să pleacă prea cu lesnire, mai mult spre rău decît spre bine. De aceea, sloboade asupra noastră nevoi, să ne pedepsească pentru (ca) să ne deșteptăm, la dînsul să alergăm, leanea să o lăpădăm, pre dînsul să-l căutăm, și ca din somn sus să sărim, pocăința s-o gonim. Că așa Dumnezeu pre noi ne voiaște ca să fim, iară nu dobitocește pămîntul să-l prețuim. Voește ca după nume, să fim osebiți de lume. Nu zic să părăsim sate sau orașe sau rînduiala cetății, ci cu socoteală dreaptă, potrivit creștinătății, nevoindu-ne în tot chipul spre a ciștiga ceale cerești, că aceale-s ale noastre adevărate firești. Aceastea noi pravoslavnicii deacă le vom socoti, foarte bine ne va prinde și mult ne vom folosi. Iar de-a iscodi mai mult, bine iaste-a ne feri. Pentru că ori și cit de mult de ne-am sili, adevărul chiar crez că nu-l vom nemeri. Dar de ce? Că (ale lui) ¹¹ Dumnezeu taini sint, adînc mare de judecări, încît (nu le) ¹² ajunge omul, de l-ai tăia în mici bucăți.

Văz că-mi scrii să-ți trimit scrisoare de mîngăiere. Iată că-ți scriu, nu după a mea părere, ci după apostoleștile cuvinte, care ți le-a duc aminte. Zicînd. Că Sfintele Scripturi din tinerețe le știi. Cu care poți din destul, cit voiești să te mîngii. Că întru acealea milostivul împărat mîngăiere ne-au lăsat, ca să fim încredințați că tocmai după cea deobște învieare, vom ciștiga adevărata mîngăiere, care va întrece și pre fagulul cel de miere» ¹³.

Două remarci în legătură cu acest text rimat. Prima: texte rimate se mai găsesc în scrisorile din 5 aprilie 1852 (a lui Ghe. Iasie și Ilarie) și 8 iunie 1855 (a lui I. Moga) către Picu Pătruț. A doua: dacă se vor descoperi scrisori ale lui Picu Pătruț, în arhivele mînăstirești, în versuri (afară de cea de sub nr. 28 de mai sus), e probabil că acest fel al său de a scrie i-a stimulat și pe corespondenții săi să încerce a face la fel. Rămîne totuși de verificat, dacă se va putea, dacă nu cumva Picu Pătruț însuși a fost influențat, în ce privește versificarea, de către prietenul său, călugărul de la mînăstirea Cheia.

14. Referindu-se la o scrisoare a lui Picu Pătruț, în care acesta îi vorbește de unele necazuri, același călugăr îi scrie, la 27 iulie 1851:

«Iar pentru necazurile ce zici că sînteți cuprinși ne mîhnim, dar însă nu ca cei ce n-au nădejde. Că ce mai mult putem să zicem: de vreme ce cel ce ne-au zidit, pentru a noastră neascultare ne-au înzăstrat cu

11. și 12. Cuvinte lipsă, din cauza deteriorării marginii paginii.

13. În legătură cu această scrisoare, Onisifor Chibu face următoarele reflecții: «este o mărturisire de credință în materie de concepție de viață. Ea este o oglindă fidelă a monahismului sălăștean, care nu era ca acela reprezentat de Paisie, refugiat din țara sa de naștere la mînăstirea Neamtu din Moldova, însemnînd fuga de viață. Ci însemnînd lupta pentru o viață mai înaltă decît aceea pe care îi-o poate oferi lumea. Este această scrisoare o pagină strălucită despre monahismul românesc, atît de deosebit de cel rusesc și grecesc, încît ar merita un studiu mai amănunțit». (Dintr-o însemnare de arhivă pe marginea corespondenței Picu Pătruț).

mîncarea pîinii intru sudoare. Și ca spini și ciulini să ne răsară, care scîrbele și necazurile însemnează. Și aceasta intru început, iar după vremi Dumnezeuomul iarăși poftorindu-l au zis : că în lume scribe veți avea. Că de vreme ce el în lume cit au petrecut pace despre dînsa n-au avut, pînă ce, după părerea ei, prin moarte dintru sine l-au scos, apoi noi ce să mai zicem ? Încă și Parimia zice : fiule, de voești a sluji Domnului, gătește-ți sufletul tău spre spite. Ba încă, după Sfîntul Apostol, și cu goane ne-au înzăstrat, și pentru ce ? Pentru nemernicia noastră în lumea aceasta. Ca cunoscîndu-o de deșartă, trecătoare, să căutăm cea viitoare. Și fiindcă calea strîmtă și îngustă ieste care duce acolo, trebuie prin necazuri de ceale pămîntești fapte bine a ne suptia. Ca să putem pre calea aceea ca a lesnise călătorind, a încăpea. Și-n cetatea aceea neopriți de a intra a putea.

15. Același Ilarie îi scrie, la 8 iunie 1855, lui Picu Pătruț în legătură cu dorința acestuia de a se întîlni cu el :

«De unde înțeleg că dragostea ce am avut-o între noi încă din tinerețuri (sic) petrecea și până acum între noi neclătinată, pre care o să dea Dumnezeu ca și până în sfîrșit să putem a o păzi nezmîntită de nice un vifor al deșertăciunilor lumești, pre care le vedem în toate părțile cu multă silință întinzîndu-să și pre ceale obicinuite lor a le săvîrși în tot chipul silindu-să. (Crez că înțelegi ce vorbesc). Pre care numai singur stăpînu-l Hs, ca un atotputernic, milostivindu-să pre toți, cu a sa poruncă să le alineze și spre folos iarăși să le îndrepteze. Iară pentru multe treburi sau lenevirea ce zici că prea ne apasă, ș-a veni ș-a ne întîlni cu lesnise nu ne lasă, adevărat crez că nu vor fi dintr-altă parte afară de a Martei și Mariei, pre care parte din tinerețe cu multă poftă o ai iubit și rog pre milostivul Dumnezeu ca ajutînd să te întărească ca să oții și pînă la sfîrșit».

16. Surorii sale, același Ilarie îi dă, la 10 noiembrie 1856, următoarele sfaturi ce merită a fi incluse într-o antologie de texte de filozofie populară :

«Adu-ți aminte de părinții și de moșii(și) strămoșii noștri, cărora le sîntem datori în tot chipul, atît că printrînșii am devenit de a ne naște și noi în lume, cît și că din ale lor osteneale și sudori ne-a rămas de ne mîngăiem și noi. Și ei adecă acum de-a mai face ceva nu mai pot. Dar noi le putem. Să nu ne scumpim dar, din cît putem și cînd putem, cite o liturghie a da la biserică pentru sufletul lor. Căci mare folos aduc liturghiile pentru cei morți, putînd și din fundul iadului a-l scoate pre orice suflet. Și acelea ne vor prinde bine și noao, care le face lor. Precum și cei ce ung prea alții, cu mir, ei mai întii să împărtășesc din mirosul mirului, Pre săraci și pre cei vreadnici de milă, ori în ce chip or fi, nu-i trece cu vederea. Ci cu o bucăciică de pine, cu un creițar, sau cu un cuvînt bun mîngăie-i. Că mare folos ne vom face cu aceastea. Cîștigă-ți dragoste adevărată cu toți. Iartă-i pre toți de toate. Nu răsplăti rău pentru rău nimănui. Cîștigă-ți adevăr în inimă, dreptate pre limbă, curăție

în vorbă și celor ce a Dumnezeu

17. Se nica ș. a., i veniți din Cleopa, di acesta și c efect asup «Vă r casă sau i pentru nur

18. În care a lua! Pătruț), în zervele în

«Era s pă corb, d Pentru ori au zis că :

Aceea nahului Gh

«Că ai noi la locu dar ca să acelea) cu ce li s-au ceale ce ni și nepizmu vremea lo: prăpădire»

19. extindeau

La 2 i rugăminte

«Că al lesc să-și numai să c pentru (ca) ce prin mu cîștigate, r un folos».

Iar la «Grăd: ce lipsesc poate să a meni ce le

în vorbă și cinste în purtări. Luxurile și podoabele uraște-le și lasă-le celor ce au părăsit pre Dumnezeu și se închină șieși. Și vei avea pre Dumnezeu purtătoriu de grije».

17. Se știe că numeroase minăstiri ca Hurezi, Bistrița, Cheia, Cernica ș. a., au fost populate în bună măsură cu călugări și călugărițe proveniți din Mărginimea Sibiului. Iată un text din scrisoarea monahului Cleopa, din 11 noiembrie 1856, către Picu Pătruț, care, retransmis de acesta și de alții în mod repetat și convingător, nu va fi rămas fără efect asupra unora din tinerii ce aveau să ia calea minăstirii :

«Vă rog aduceți-vă aminte de cela ce au zis : Toți cei ce au lăsat casă sau părinți sau frați sau surori sau tată sau mamă sau moșie, pentru numele meu, însutit va lua și viață vecinică va moșteni».

18. În opoziție cu atitudinea adoptată în scrisoarea de la poz. 2 (în care a luat drept bune unele știri, pe care le-a dat mai departe lui Picu Pătruț), în scrisoarea din 4 noiembrie 1850 monahul Ilarie își arată rezervele în legătură cu știrile ce parvin pe la minăstiri :

«Era să-ți mai scriu cite ceva, dar acum nu iaste vreamă. Căci că pă corb, deși s-au încrezut Varuh, dar eu nu mă încrez, decât alit zic : Pentru ori ce veți fi auzit și veți auzi, să vă aduceți aminte de cele ce au zis că : m-am pogorit să văz de e așa au nu».

Aceeași rezervă apare și în scrisoarea din 5 aprilie 1852 a ieromonahului Ghelasie și a monahului Ilarie :

«Că altceva despre altelea astădată n-avem cu ce vă înștiința. Că noi la locul cel cam mărginit aflindu-ne, tîrziu cîndva auzim cite ceva ; dar ca să punem temeu pre dîsele, nu putem (fiindcă sînt vremi ca acelea) cu toate că n-avem nici o nevoie pentru unele ca acestea. Celor ce li s-au dat, îngrijească-se pentru unele ca acestea. Iar noi, pentru ce ceale ce ni să cer trebuie să ne grijim, ca să avem dragoste și unire, pace și nepizmuire, care le dă Dumnezeu celor cu bună voie, care nu-și pierd vremea lor prin cea multă iscodire, carea folos nu aduce, decît numai prăpădire».

19. Dar sfaturile nu îmbrățișau numai latura morală a vieții, ci se extindeau și asupra unor teme cu caracter gospodăresc. Astfel :

La 2 iulie 1848, Ioan Moga îi scria lui Picu Pătruț în legătură cu rugămintea ce-i adresa de a-i rezolva unele necazuri familiale :

«Că alții neavînd nimic, prin multă silință și osteneți și trude să sillesc să-și cîștige cite o moșioară și o păstrează ca ochii, silindu-să nu numai să o chivernisească, dar și să o mai înmulțească și s-o lărgească pentru (ca) să rămînă vecinic din neam în neam. Dar ei împotrivă, ceale ce prin multe sudori și nevointă a multor oameni, în multe veacuri și ani cîștigate, nimic nu s-au îndoit de a le răsipi și a le prăpădi fără de nici un folos».

Iar la 10 noiembrie 1856, același monah scrie surorii lui, la Săliște :

«Grădina, pre cît vă va fi cu putință îngrijiți-o, închideți-o și pomii ce lipsesc innoțiți-i, ca să nu șază pămîntul deșert. Că multă mîngăere poate să aducă și pomii cu roadele lor ceale fără de osteneală unor oameni ce le cunoaște folosul și la toți de obște».

3. Alte informații

a) *În legătură cu viața și activitatea lui Picu Pătruș.* Aproape toate scrisorile cuprind mărturisiri despre încrederea, dragostea și respectul de care se bucura Picu Pătruș atît în satul lui și în satele vecine, cit și printre călugării plecați din sat. Pe lângă relațiile legate de activitatea sa de creație, Picu Pătruș era solicitat să arbitreze conflicte de natură familială, să aibe grijă de rude bolnave ori nevoiașe, să transmită unele mesaje sau comisoane rudelor ori preoților din sat. Cîteva amănunte în legătură cu Picu Pătruș :

20. Două informații interesante cuprinde scrisoarea din 20 octombrie 1833 (cea mai veche din cele ce s-au păstrat — P. P. avea atunci 15 ani), scrisă de Danil Neamțu, fiul preotului din Săliște, din acea vreme, aflat la școala «grănicerească» de la Jina. Prieten de o viață cu Picu Pătruș, autorul scrisorii, care va deveni mai tirziu preot în sat (și care semna scrisoarea cu numele de Po(po)vici — fiul popii —) îl roagă pe P. P. : «să faci bine să ajuți tătutuului la besearică în săptămîna asta». Scrisoarea confirmă deci că, pînă avea să devină el însuși paraclisier (crisnic), Picu și-a făcut benevol ucenicia în această modestă funcție în care avea să rămînă apoi toată viața. A doua informație ne-o furnizează adresa scrisorii : «Cătră prea iubitul frate Procopie cu bună aflare să se dea la Săliște». Numele mucenicului Procopie, pe care și l-a ales ca nume de monah, l-a adoptat, după cum se vede, încă din fragedă tinerete, fermecat probabil de faptele mucenicului pe care l-a luat drept model în viață.

21. Interesantă este și scrisoarea imediat următoare, care deși e nedatată poate fi ușor situată în anul 1834 (autorul, Danil Neamțu, care în anul 1833 semnase «școlar», acum semnează «popandru», deci urma școala de preoți din Sibiu, iar scrisoarea următoare, din 19 februarie 1835, o semnează «candidat de preoție»). Iată fragmentul la care ne referim :

«și să știi, frate că coala de hîrtie iaște cu o dutcă și de ț-a mai trebui să-mi scrii numai carte, c-apoi îți mai trimiț».

Reiese din el că Picu Pătruș, la 16 ani cumpărase deja de la Sibiu prin prietenul său aflat la studii acolo, hîrtie de scris și că se interesa din nou de prețul acesteia. Deși nu s-au păstrat însemnări dinainte de 1837 (de cînd este datat miscelaneul său cel mai vechi din cele păstrate), este neîndoielnic, din această scrisoare, că el a început să cumpere hîrtie, deci să scrie, încă din 1834, dacă nu chiar mai înainte.

22. «Păcătosul Ilarie monah ot schit Cheia» îi scrie lui Picu Pătruș. la 27 iulie 1851, în legătură cu faptul că acesta îndeplinea funcția de învățător la școală ; îngrijorat ca proaspătul monah (călugărit, se pare, în 1849, de Ilarie însuși, la Cheia) să nu se lase tentat de dorințe lumenști el scrie :

«Aicea îndrăznesc, deși nu sint vrednic, în hatirul dragostei și a prietenașului, să zic ceva. Dar te rog întii ca întrebuintînd blîndețea, ca pre un neîntălept să mă suferi. Am auzit cum că slujba dascăliei o ai primit asupră-ți și te silești a învăța atit copiii, cit mai cu seamă featele. Pentru care, aducîndu-mi aminte de multele istorii care nu să pun, pen-

tru lungime
lătorului să
ceiace voln
lalte».

Rămîne
loc de inv
funcționez
respectivă
nului de ac

23. D
gioase și r
de speciali
natură, inc
Moga din
că acest g

«Mai
am aflat c
tru alte, in
orocii ale
trimit și d
putut pînă

24. În
numai pr
Dimitrie S
sonal pe

«umi
tale prin
în text) :
și cum ne

25. L
terie și p

Și a
sîntem fo
ților Vo
scrisoare

b) D

26. I

tru a tr
Ciineni.
rapi pe
Pătruș i
jurul ar
gazdă, s

27.

sponder
iembrie
7 octom

tru lungime, în scurt te rog, ca să luăm seama ca nu vreo ispitire a înșelătorului să fie spre împiedicare, ca în loc de-a învăța noi pre cineva ceiace voim, să ne învețe ei pre noi mai curînd ceiace nu voim și celelalte».

Rămîne de verificat dacă Picu Pătruț, despre care se știa că a ținut loc de învățător la școala din sat în anii 1848 și 1849; a continuat să funcționeze în această calitate și în anii următori, ori poate informația respectivă a ajuns la minăstire cu întîrziere, reacția grijulie a prietenului de acolo fiind tardivă.

23. Dorința de cunoaștere a lui Picu Pătruț a depășit cadrele religioase și morale; unele din lucrările rămase de la el, încă necercetate de specialiști, atestă interesul său pentru orice fenomene neobișnuite din natură, inclusiv cele cu caracter parapsihologic. În scrisoarea lui Ioan Moga din 4 noiembrie 1850 se găsește următoarea informație, care arată că acest gen de preocupări ale sale erau cunoscute și de alții:

«Mai în anul trecut, mergînd pînă la sfînta monastire Căldărușani am aflat oarecare prorocii ale Sfîntului Andrei, pentru Țarigrad și pentru alte, încă și altă videnie a unui cuvios Martin Tedec, plină de prorocii ale mai multor țări. Și am prescris și eu dintrînsele. Și era să ți le trimit și dumitale după dorința ce ai pentru astfelu de lucruri, dar n-am putut pînă acuși, dar va fi mai pă urmă».

24. În legătură cu preocupările sale mai largi, îi mersese vestea nu numai printre călugării plecați din Săliște, ci chiar și în alte cercuri. Dimitrie Sadovici, «dascăl mulțămît» din Sadu, care nu-l cunoștea personal pe Picu Pătruț dar dorea să-l cunoască, îi scria, la 3 martie 1857:

«umilit te rog, ca pe lîngă scrisoarea ce o am trimis adresată dumitale prin Oprea Roșca, cunoscutul meu, încă din toamna trecută (sublin. în text) să-mi trimiți *Pashalia mea* (subl. text) și vreo scrisoare unde și cum ne-am afla pre cunoscuți».

25. La 25 februarie 1854 Picu Pătruț comunică ieromonahului Elefterie și părintelui Onisifor:

Și aflați despre noi că ne aflăm sănătoși trupește, iară cu *sufletele sîntem foarte bolnavi* (s. n.). Pentru care cerem leacul rugăciunilor Sfîntiilor Voastre spre tămăduire și vă rugăm mai îmbucurați-ne cu vreo scrisoare de la Sfîntia Voastră».

b) Diverse.

26. La înapoierea de la niște minăstiri din țară, drumul lui Picu Pătruț a trecut, cu oprire peste noapte, prin Rîmnicu Vilcea și prin vama Ciineni. Explicînd maicii Iustina pierderea unei basmale și a unor cio-rapi pe care aceasta i le dăduse spre a le da surorii ei din Săliște, Picu Pătruț îi scria, în scrisoarea nedată de la poz. 26 (pe care o situăm în jurul anului 1850): «o am pierdut, și nu știu rămas-au în Rîmnic la gazdă, sau cumva cînd au căutat în vamă la Ciineni au căzut».

27. Găsim și o referire în legătură cu *durata de circulație a core-spondenței*: din scrisoarea monahului Ilarie, trimisă din Zizin, la 10 noiembrie 1856, surorii sale la Săliște, reiese că o scrisoare a acesteia din 7 octombrie 1856, trimisă lui Ilarie la schitul Cheia și reexpediată de

acolo la Zizin, «în cercul Braşovului» (a se vedea şi pct. 5), i-a sosit acestuia la 5 noiembrie 1856, deci după patru săptămîni. Nu se precizează dacă expedierea s-a făcut prin poştă ori prin vreun curier.

28. Iată, în incheiere, din scrisoarea din 28 februarie 1848, a ieromonahului Ghelasie către Stan Banciu din Sălişte, două informaţii cu caracter *economic*, din care reiese indirect bunăstarea din sat : a) O casă din Sălişte a fost cumpărată cu 600 de zloţi ; b) În sat exista posibilitatea de a preschimba o sumă atît de mare ca aceasta din monedă «turcească» (pe care o aveau oierii înapoişti de la păşunatul de peste munţi) în monedă austriacă («Încă şi popa Nicolae ştie cînd am schimbat banii în şcoală, că i-am dat unui cojan bani turceşti şi am luat bani nemţeşti»).

Ne oprim aici, cu observaţia că întreaga corespondenţă din acest fond ar trebui publicată, atît în facsimil cit şi în transcrierea în litere latine. Într-o însemnare rămasă în arhiva descoperitorului ei, acesta afirmă că importanţa ei este datorată atît cuprinsului, cit şi limbii, stilului şi caligrafiei. Aceasta cu atît mai mult cu cît în epoca din care datează, scrisul se întrebuiţea destul de puţin, şi mai rar în pătura de jos a poporului. Numărul ştiutorilor de carte era pe atunci foarte mic la ţară, fiind restrîns aproape cu totul la ştiutorii de citit, dar nu şi de scris¹⁴. În puţinele şcoli din sate manualele care se utilizau erau, după cum se ştie, *Bucoavna* şi *Ceaslovul*, din care se putea învăţa numai cititul, nu şi scrisul. De aceea, scrisorile constituiau pe atunci rarităţi în relaţiile dintre săteni.

14. Onisifor Ghibu : «Mama mea, de exemplu, nu ştia scrie, deloc, deşi de citit citea foarte bine în cartea ei de predilecţie, Psaltirea. Tatăl meu cunoştea, într-o oarecare măsură, şi scrisul. Ştia să-şi iscălească numele şi să însemneze, pe scurt, cuprinsul hîrtilor oficiale (contracte etc.), pe care le păstra într-o lădiţă anume» (Dintr-o însemnare privind corespondenţa lui Picu Pătru).

N. Iorga

Destir
în limba fr
în istoria
acum pent

Ca or
aceasta est
se ştie că
însemna, li
ocupăm şi
sită tocmai
rişie al pri
lucrurile ca
ceniu al se
oase, unele
rare a noi
arma istori

Drept

pozitiv în
zate practi
buiau adus

Poses

Iorga a alc
numără şi
mai larg m
fapte şi da
tatea ei ne
către nevo
racterul pr
să prefacă.

De ac

Între p. 13
tinismul la
barii etc.

Străm
mai vechi
Vietuirea r
Daciei de
nu a părăs!

Latini
gurile noas
mai izbutit
mente cons

• R E C E N Z I I •

N. Iorga, *Locul românilor în istoria universală*, București, 1985, 510 p.

Destinată cititorului străin — este și motivul pentru care ediția princeps a apărut în limba franceză —, și urmărind să reliefeze rolul pe care l-a avut poporul român în istoria bătrânului continent, lucrarea *Locul românilor în istoria universală* vede acum pentru prima dată lumina tiparului și în limba română.

Ca oricare altă lucrare a marelui savant și istoric care a fost Nicolae Iorga și aceasta este scrisă cu multă pasiune și patriotism. Afirmația nu este o noutate, căci se știe că pentru marele savant a scrie o carte de istorie — și a scris destule —, însemna, în primul rând, un act de patriotism. Și o carte precum aceasta de care ne ocupăm și care, pe deasupra, mai era destinată și cititorului străin, nu putea fi lipsită tocmai de această caracteristică. Dacă mai avem în vedere și momentul de apariție al primei ediții — anul 1934 —, precum și contextul socio-politic internațional, lucrurile capătă un contur și mai clar. Se știe că la începutul celui de-al patrulea deceniu al secolului nostru, sub pretextul unor false argumente, denaturate și tendențioase, unele state europene își manifestau tot mai vădit și zgomotos intenția de acapărare a noi teritorii. Conștient de acest pericol, Nicolae Iorga a înțeles să folosească arma istoriei pentru apărarea intereselor legitime ale neamului său.

Drepturile istorice ale poporului nostru între hotarele sale firești și rolul său pozitiv în promovarea principiilor de dreptate, libertate și independență — concretizate practic întru apărarea națiunilor vecine trebuiau evidențiate și subliniate, trebuiau aduse și la cunoștința opiniei publice internaționale.

Posesorul unei geniale intuiții și al unei culturi cu adevărat enciclopedice, Nicolae Iorga a alcătuit numeroase sinteze de istorie românească și universală, între care se numără și cea de față. Era «absolut necesar a da o istorie universală, în chipul cel mai larg membrilor societății noastre, și nu o istorie universală erudită, o înșirare de fapte și date sau o istorie universală cu caracter impersonal, înșepănată în obiectivitatea ei nefolositoare, scria același Nicolae Iorga într-o lucrare a sa. Provocată de către nevoile vitale ale mediului nostru, ea trebuie să aibă vicioiciunea, căldura, caracterul practic, ba chiar polemic al operelor care vor să influențeze, să mențină sau să prefacă»¹.

De aceea autorul pornește în tratarea temei sale de la începuturi, prezentând între p. 13—70 teme precum regatul dacilor, colonizarea Daciei de către romani, creștinismul la Dunărea de Jos, retragerea administrației romane și raporturile cu barbarii etc.

Strămoșii poporului român au viețuit în vatra Carpaților și a Dunării din cele mai vechi timpuri, năvălirile migratoare neputând schimba cu nimic starea de fapt. Viețuirea neîntreruptă aici nu poate fi constatăată prin fantezista teorie a abandonării Daciei de către romani, căci știut este că în afara administrației cuceritoare nimeni nu a părăsit vatra.

Latinitatea limbii și originea străveche a creștinismului, care a aflat pe meleagurile noastre loc prielnic, sînt dezbătute pe întinderea paginilor 35—45, «poate cele mai izbutite pagini ca putere de evocare ce s-au scris cîndva» privind cele două elemente constitutive ale neamului românesc.

1. N. Iorga, *Generalități cu privire la studiile istorice*, București, 1944, p. 126.

În privința slavilor veniți în părțile noastre dinspre zonele de stepă, Nicolae Iorga subliniază adevărul că ei au trecut în sudul Dunării, cei rămași în nordul ei menținându-se pentru foarte scurtă vreme, fiind asimilați treptat de elementul băstinaș.

Nici migrațiile ulterioare, databile în veacurile VI—VII, și mai apoi ale ultimilor turanici (pecenegii și cumanii), secolele X—XII n-au exercitat o mai mare influență asupra localnicilor decât primele.

Autorul nu uită să amintească și de năvălirea tătarilor asupra românilor care primise în sînul ei pe oaspeții maghiari și sași, precum și de contrastul atât de vizibil dintre masa compactă a voievozadelor românești din ultima parte a secolului al XII-lea și prima parte a celui următor și «fșiile șepuitoare ale comitatelor maghiare». Bazat pe numeroase documente, Nicolae Iorga reliefează adevărul privitor și la numărul considerabil sporit al membrilor masei românești în raport cu cel al migratorilor care «așezîndu-se aici cu sfială» și arîndînd și cumpărînd un petec de pămînt vor sfîrși prin a se lăși apoi nemăsurat în veacurile următoare.

Cel de-al doilea volum, intitulat «Epoca modernă» se cuprinde între paginile 152—319 și tratează cele mai diverse aspecte privind poporul român. Mult mai familiară autorului, căci o cercetase cu de-amănuntul, această perioadă este prezentată prin prisma ideii atât de scumpe lui Nicolae Iorga, aceea a originalității aproape absolute a istoriei medievale românești. Boieri și țărani alcătuiau o singură familie, al cărei părinte nu este altul decât voievodul, aproape fără excepție bun și viteaz și care nu se gîndește decît la binele alor săi. Singularele excepții ale unor conducători de țară ticăloși nu sînt decît excepția care întărește regula. Potrivnici și dușmani le erau vecinii aparținînd unui neam sau altul, reprezentanți «ai unui feudalism organiceste străin structurii neamului». Această idee² este ilustrată de Nicolae Iorga printr-o seamă de evocări ale unor personalități ale istoriei noastre, precum Mircea cel Mare, zis și cel Bătrîn, Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare Mihai Viteaz etc., în capitole care înfățișează cititorului aspecte și momente ale relațiilor românești cu Imperiul bizantin, bunăoară, p. 171—178, cruciada moldoveană a lui Ștefan cel Mare, p. 215—221, Relațiile cu Ungaria după lăncu de Hunedoara, p. 228—232, România și criza poloneză, p. 277—282 ori, ultimul capitol al acestui al doilea volum, intitulat Românii și proiectele de împărțire a Turciei, cuprins între p. 313—319.

Scopul unor asemenea evocări a fost arătat de însuși Nicolae Iorga, într-o altă lucrare a sa, intitulată «Istoria lui Mihai Viteazul pentru neamul românesc» apărută la București în 1901, unde citim următoarele: «E bine să i se vorbească unui popor de oameni lui mari. De ceilalți oameni însemnați vorbesc cărturarii către alți cărturari și se luminează între dînșii asupra celor săvîrșite. Dar despre frunțașii unui popor, despre aceia prin care a fost mai mare, mai vrednic de laudă poporul acela, despre dînșii trebuie să se audă pretutîndeni în graiul tuturor. Pentru că acei care alcătuiesc un popor nu sînt legați numai prin aceea că stau pe același pămînt, că vorbesc tot o limbă, și, cînd li sînt prielnice împrejurările, se umbresc sub mîndria aceluiași steag. Ei mai sînt legați și prin amintirea unui trecut care e același pentru toți. Fiecare dintre noi are scurta viață pe care i-o îngăduie norocul lui, dar noi toți împreună, cei luminați și cei fără lumină, cei bogăți și cei fără avere, cei de sus și cei umiliți — așa de mulți încît nu se mai deosebește lumina, averea și mărirea, noi toți sîntem mai bătrîni decît cel mai bătrîn dintre noi și amintirea noastră merge pînă la începutul neamului. Cînd ni se spun toate cele ce ni s-au întîmplat cu acest neam, simțim că noi am cîștigat bătaiele mintuitoare, că noi am scris cărțile înălțătoare de suflet, că noi am arat cîștit și răbdători ogoarele ce au dat bogăția. Și cînd vremurile sînt grele, ne mîngîiem gîndind la cele ce am făcut atuncea și ne mîndrim citind paginile de aur ale trecutului» (p. 3—4).

Autorul se mulțumește însă în a prezenta cititorului numai aspecte de istorie politică, integrarea românilor și rolul lor în istoria universală fiind înfățișate prin prisma înfruntărilor militare cu diverși suzerani occidentali și orientali, ori sub cel al eforturilor comune de cruciadă antiislamică. De subliniat însă că puterea politică se sprijinea pe cea economică — financiară și comercială —, și nu pe cea militară. Voievozii munteni și moldoveni erau posesorii unor averi mult mai însemnate decît

2. Ea a căpătat și o fundamentare teoretică în lucrarea sa intitulată *Les éléments originaux de l'ancienne civilisation roumaine*, apărută la Iași în anul 1911.

ale conducătorilor drumuri leze comorțu le-a adus o pean era de suverană. El lăncu de Ht de amănuț. Să reamintim minate în cc au inițiat și cîtoproc. Pr în continuare Totuși, pute disputau ad de volum II tot mai cres ales, întregi respectiv, 17 cele mai în tuate la înc nirea străbu:

Cel de pe întindere

Insistîr cului lor în momentele această per zultat al nă terior. Dom Ioan Cuza Cuza», 404-

Efortu cular, o sîn Plevna și S apoi prin re

Unele cjidate. Isto teme că ir meni și de deauna țării.

Lucrar 465—471, o

Apari adus profes cultura rou pentru mar

I. Fisci cure:

Autor mental și latin care dunăreană. riante teri perspectivă

ale conducătorilor maghiari și polonezi. Așezarea Țărilor Române la răscrucea marilor drumuri comerciale ale Asiei și Europei dădea posibilitatea românilor să controleze comerțul cu produse orientale de care Apusul avea atita nevoie. Situația aceasta le-a adus oarecare avantaje materiale, dar poziția lor în concertul social-politic european era departe de ceea ce doreau ei: o singură țară românească, independentă și suverană. Eforturile militare ale unor voievozi ca Ștefan cel Mare și Vlad Țepeș, Iancu de Hunedoara, Radu de la Afumați și Mihai Viteazul sînt prezentate cu lux de amănunte de autor, dar nu trebuie uitate și numeroasele străduințe diplomatice. Să reamintim aici și faptul că acțiunile militare ale voievozilor români au fost determinate în cea mai mare parte de diverse împrejurări, căci se cunoaște că românii nu au inițiat și nu au purtat nici o acțiune armată cu caracter de agresiune sau de cotropire. Prospera situație materială de care aminteam le-a permis însă să acționeze în continuare pe linia apărării fruntariilor țării și a dobîndirii independenței depline. Totuși, puterea economică a slăbit cu timpul, mai ales că noile puteri străine își disputau adeseori propriile interese pe pămîntul românesc. De altfel, în acest sfîrșit de volum II și la începutul celui de-al III-lea, Nicolae Iorga menționează eforturile tot mai crescînde ale Imperiilor țarist, habsburgic și otoman de a Jecui și ciunti, mai ales, întregul românesc din care austriei smulgeau Oltenia și Bucovina, la 1718 și, respectiv, 1775. Aceste pagini ale lucrării care face obiectul acestor rînduri sînt poate cele mai interesante, autorul reușind un tablou veridic al dramei românești, accentuate la începutul celei de a doua decade a veacului trecut prin răpirea din moștenirea străbună a părții de nord-est a țării.

Cel de-al treilea volum este intitulat «Epoca contemporană» și el se cuprinde pe întinderea a aproape 150 de pagini, 320—464.

Insistînd în continuare asupra evidențierii rolului românilor și a precizării locului lor în cadrul istoriei universale, Nicolae Iorga prezintă totuși destul de sumar momentele 1821 și 1848, pe care le subsumează mișcărilor sîrbești și grecești din această perioadă; accentuează, în schimb, momentul realizării Unirii de la 1859, rezultat al năzuințelor și eforturilor interne și desăvîrșit prin recunoașterea sa în exterior. Domnia «neuitatului părinte și binefăcător» care a fost colonelul Alexandru Ioan Cuza este prezentată în capitolul «Problema unității românești sub domnitorul Cuza», 404—410.

Eforturile întregului popor român vor fi încununete de împlinirea visului multiseclar, o singură țară românească, liberă și independentă, prin jertfele de la Rahova, Plevna și Smîrdan prin noua formă de organizare pe care o dobîndește în 1881 și apoi prin realizarea statului național unitar român, în 1918.

Unele amănunte dateabile în anii 1918—1919 sînt trecute cu vederea ori neelucidate. Istoriografia românească actuală împlinește această lipsă arătînd cu deplin temei că încrederea românilor în justiția țelului lor nu le-a fost zdruncinată de nimic și de nimic și că unitatea perfectă de vrere și de simțire a constituit dintotdeauna țaria lor.

Lucrarea *Locul românilor în istoria universală*, mai cuprinde trei «Anexe». p. 465—471, o «Postfață», p. 472—481 și un «indice toponomastic», p. 482—507.

Apariția ei și în limba română reprezintă în primul rînd un binemeritat omagiu adus profesorului și istoricului de renume mondial care a fost Nicolae Iorga — căruia cultura românească îi datorcăză atîta, — precum și un binevenit izvor de informație pentru marea masă a cititorilor pasionați de istorie și de trecutul nostru românesc.

ALEXANDRU M. IONIȚA

I. Fischer, *Latina dunăreană*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, 226 p.

Autorul, profesor de limba latină la Universitatea din București, ne dă documentat și sintetic, într-o limbă elevată și cursivă, «o succintă descriere a graiului latin care stă la baza limbii române și căruia îi dă numele convențional de «latină dunăreană» (p. 6). Descrierea a avut în vedere trăsăturile deosebite ale acestei variante teritoriale a limbii latine. Este o gramatică descriptivă a limbii latine din perspectivă românească. Fiindcă inscripțiile «sînt însă insuficiente pentru descoperi-

Merită reținute concluziile cap. «Lexicul» (p. 152—154):

1. Deși fondul latin al vocabularului românesc trebuie să se fi pierdut, în cursul secolelor VII—XV, elementele lexicale păstrate dau posibilitatea comunicării, «fără aporturi notabile de elemente străine».

2. Tipul de civilizație reflectat în lexicul latinei dunărene este rural, cu un echilibru perfect între agricultură și creșterea vitelor, ceea ce dovedește (pe lângă terminologia relativ complexă a casei) predominarea așezărilor stabile, unicele deplasări sistematice fiind cele ale păstorilor transhumani.

3. În privința raportului cu alte arii ale Romaniei, prima constatare care se impune este că elementele de unitate sînt net predominante față de diferențe.

4. Trăsăturile lexicale individuale se referă la trei aspecte:

a) Absența din latina dunăreană a unor cuvinte păstrate în toate celelalte regiuni; este vorba, în special, de terminologiile unui tip de civilizație diferit: nu se mai găsesc, cel puțin în ultima fază a latinei dunărene, elementele cele mai numeroase ale terminologiei marine și militare, numele mărfurilor de lux din ărlie exotice, etc.

b) Algeeri diferite între sinonime și reduceri diferite ale polisemiei; dar nici unul din faptele de această natură nu are o semnificație majoră pentru a defini o arie dialectală dunăreană a latinei.

c) Prezența în latina dunăreană a unor cuvinte nepăstrate în alte regiuni. Este vorba, în afara unor formații noi (dar perfect normale din punctul de vedere al derivării latinei) și a citorva arhaisme, de un fond lexical provenind din limbile cu care latina dunăreană a avut un contact mai strîns, substratul dacic în primul rînd, dar și împrumuturi populare din alte limbi balcanice, inclusiv greaca. Aceste aporturi străine individualizatoare au o importanță relativ restrînsă și nu modifică întru nimic caracterul latin al limbii vorbite în această regiune a Imperiului (p. 154).

Lucrarea se încheie cu capitolul intitulat «In loc de concluzii. Probleme cronologice», în care se insistă asupra momentului de trecere de la latină la limbile romanice, fixat în sec. VII—VIII și «Bibliografie selectivă» (p. 212—222).

Descriind cadrul cronologic al evoluției, periodizarea istoriei latinei dunărene prezintă mai multe etape.

Procesul de romanizare, început în sec. I în Moesia, în sec. al II-lea în Dacia, a cunoscut o primă etapă, *implantarea*, extinsă pe una sau două generații, în care vor fi existat în provincie două feluri de latină: latina «romanilor» (administrație, armată, comerțanți, coloni etc.) și latina autohtonilor, utilizată de aceștia în rapoartele cu cuceritorii, în timp ce între ei continuau să vorbească idiomul matern. Latina romanilor era cea a sec. I—II, cu diferențieri sociale destul de avansate. Latina autohtonilor trebuie să fi fost destul de coruptă, cu «greșeli» (pronunțare influențată de sistemul autohton, incertitudini morfologice), fără să fi recurs la împrumuturi lexicale delibrate, căci ar fi fost inutile, nefiind înțelese de romani.

A doua etapă este cea a romanizării propriu-zise: latina devine limba principală a întregii populații, ceea ce se traduce prin unificarea celor două tipuri de latină menționate. În acest moment, cînd autohtonii și romanii vorbeau un idiom unic, începe istoria latinei dunărene și de acum se pune problema descoperirii trăsăturilor ei specifice. Istoria latinei dunărene cunoaște la rîndul său mai multe faze. În cea dintîi, desfășurată aproximativ pe două secole (al II-lea și al III-lea), tendința generală este spre unificare. A doua fază (sec. IV—VI) coincide cu declinul puterii romane: administrația este mai puțin centralizată (Dacia iese din sistemul ei) și autoritatea ei este slăbită. Nici după retragerea lui Aurelian din Dacia și nici după căderea Imperiului occidental (476), comunicațiile nu sînt total întrerupte. Cu toate aceste diferențieri, pînă în secolul al VI-lea, latina este încă o limbă unitară, pe întreg cuprinsul lumii romane. Începînd din sec. VII această unitate poate fi considerată ca rezolvată. Doi factori au contribuit la accentuarea, relativă de altfel, a procesului de individualizare a latinei locale: instalarea slavilor în Balcani, veniți la nord de Dunăre în secolul al VI-lea care distrug în 602 apărarea romană pe Dunăre, și ridicarea limbii grecești la statutul de limbă oficială a Imperiului oriental. Pentru secolul al VII-lea, afirmă autorul, nu se poate vorbi încă de limbi romanice, «ci de

o perioadă se oprește riguroasă această da

Cerc Inceputuri limba rom plinirii de care situ. vinciile ale conștientă decenii al latină, dar datorea în romanica, română cu o disting e secolului e

Lucre teresează tură din e în istoria

o perioadă de tranziție spre structurarea individualizată a acestora... latina **dunăreană** se oprește în pragul acestei noi faze, deși nu se poate obține totdeauna o **separare** riguroasă a schimbărilor intervenite înaintea secolului al VII-lea de cele de **după** această dată» (p. 198).

Cercetarea descriptivă conduce pe autor la întrebarea: cînd se poate vorbi de **începuturile limbii române**, cînd se poate considera că latina **dunăreană** a devenit limba română? De limba română nu se poate vorbi decît numai după încetarea îndeplinirii de către latină a funcției de principal mijloc de comunicare popular, fapt care situează limba română după secolul al VI-lea, fenomen petrecut și în alte provincii ale fostului Imperiu, cînd ruptura dintre limba vorbită și latina scrisă devine conștientă și ireversibilă. Se socotește întregul secol al VII-lea (și poate și primele decenii ale celui de al VIII-lea) drept o perioadă de tranziție: limba nu mai este latină, dar nu e încă nici română, italiană, franceză etc. Așadar, «dacă admitem că datarea începuturilor limbii române trebuie să țină seama de cea a celorlalte limbi romanice, vom considera că începînd cu secolul al VIII-lea se poate vorbi de limba română ca de o limbă romanică individualizată, caracterizată prin trăsăturile care o disting de celelalte limbi provenite din limba latină și care, cu modificările inerente oricărei evoluții lingvistice, se mențin pînă azi. Este, de aceea, verosimilă menținerea secolului al VIII-lea ca «dată de naștere a limbii române» (p. 210—211).

Lucrarea, scrisă de un specialist în materie, cu elevația stilului exprimării, interesează în aceeași măsură pe cercetătorii de specialitate, ca și pe oamenii de cultură din alte domenii, avînd posibilitatea de a cunoaște o documentată «introducere în istoria limbii române».

Pr. I. IONESCU

ANUNȚ

Institutele teologice universitare din București și Sibiu, publică pentru ocupare prin concurs, următoarele posturi didactice vacante :

A. — Institutul teologic universitar București

1. — Postul de profesor la Catedra de Istoria Bisericii Române (cu noțiuni de paleografie și limba slavă bisericească) și probleme fundamentale de Istoria Patriei.
2. — Postul de conferențiar la Conferința de îndrumări misionare.

B. — Institutul teologic universitar Sibiu

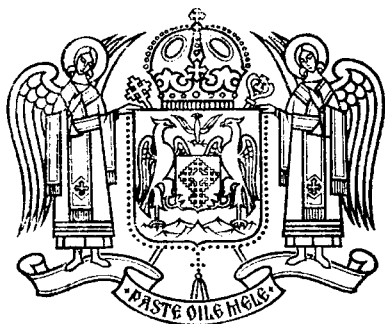
1. — Postul de profesor la Catedra de Liturgică și Pastorală.
2. — Postul de conferențiar la Conferința de îndrumări misionare.
3. — Postul de asistent la Secția istorică.
4. — Postul de asistent la Secția sistematică.

Condițiile de prezentare la concurs, cerute candidaților sint aceleași ca și în învățămîntul superior de stat, adaptate la specificul învățămîntului teologic.

Dosarele candidaților pentru concurs se vor depune la Serviciul de învățămînt al Cancelariei Sf. Sinod (str. Antim nr. 29, București, sec. V, cod 70666) și vor cuprinde :

1. — Cererea de înscriere la concurs ;
2. — Actele de studii ;
3. — Memoriul de activitate didactică și științifică ;
4. — Lista lucrărilor publicate ;
5. — Cîte 5 exemplare din lucrările și studiile publicate ;
6. — Acte de vechime în muncă cu funcțiile îndeplinite.

Termenul de candidare și înaintare a dosarelor, incepe cu data de 1 aprilie 1987 și va dura pînă la 30 aprilie 1987.

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE

ANUL CIV — Nr. 9—10 SEPTEMBRIE — OCTOMBRIE 1986

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CIV — Nr. 9—10, SEPTEMBRIE—OCTOMBRIE 1986
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte: *Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Membri: *P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor; P. S. DAMASCHIN SEVERINEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.*

Redactor responsabil: *Pr. DUMITRU SOARE, Directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă*

Redactor: ALEXANDRU M. IONIȚĂ

COLABORATORI:

Înalt Prea Sfinșii Mitropoliși, Prea Sfinșii Episcopi, Profesorii Institutelor teologice, ai Seminarilor teologice și ai Școlilor de căntăreși bisericești; Prea Cucernicii Consilieri administrativi, patriarhali și eparhiali, protopopi, preoți, candidați la titlul de doctor în teologie ș.a.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
EDITORIAL, Șase sute de ani de la înscăunarea lui Mircea cel Mare ca domn al Țării Românești, 1386—1986	5

VIAȚA BISERICĂSĂ

<i>Cea de a VIII-a sesiune de lucru a Seminarului teologic sud-est european de la Heidelberg (Budapesta, 25—31 august), de Pr. prof. Dumitru Radu</i>	10
<i>A IX-a Adunare generală a C.B.E. (4—11 septembrie 1986, Stirling-Scoția), de Pr. prof. dr. Viorel Ioniță</i>	18
<i>Conciliul al Păcii (13—15 octombrie, Kirchberg-R.F.G.), de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului</i>	27
<i>Comemorarea a 1600 de ani de la moartea Sf. Ciril al Ierusalimului și Confe- rința panortodoxă pentru pace organizată de Patriarhia Ierusalimului, de Pr. Dumitru Soare</i>	35
<i>A treia Conferință panortodoxă preconciiliară (28 oct.—6 nov. Geneva-Elveția), de I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului</i>	38
<i>Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la cea de-a treia Confe- rință panortodoxă preconciiliară, de Pr. prof. Ștefan Alexe</i>	44
<i>Anexe</i>	53

INDRUMĂRI PASTORALE

<i>Diac. conf. Petru I. David, Activitatea misionară a Bisericii Ortodoxe Române pentru apărarea dreptei credințe în fața încercărilor prozelitiste</i>	74
---	-----------

DIN TRECUTUL BISERICII ȘI PATRIEI NOASTRE

<i>† Nestor, Mitropolitul Olteniei, Argumentul vechimii și neînfrârii Mitropoliei Moldovei și Sucevei — plrghie în eforturile depuse pentru înfăptuirea Unitii din 1859</i>	83
---	-----------

ANIVERSĂRI — EVOCĂRI

Pr. prof. Nicolae Șerbănescu, <i>Mitropolia Moldovei și Sucevei. Șase sute de ani de la prima mențiune documentară cunoscută a existenței ei 1386 — 1 septembrie — 1986</i>	109
Pr. Alex. Stănciulescu-Birdea, <i>Dimitrie Cantemir, 276 de ani de la urcarea pe tronul Moldovei</i>	127

DOCUMENTARE

Dumitru Velciu, <i>Un slujitor al Bisericii și cronicar al Moldovei: Sava Ieromonahul</i>	134
---	-----

RECENZII

† Antonie Plămădeală, <i>Lazăr-Leon Asachi în cultura română</i> , Sibiu, 1985, 524 p., de Pr. prof. Nicolae Dură	145
Onisifor Ghibu, <i>Nu din partea aceea. Studii și articole, 1904—1911</i> , București, 1985, 420 p., de Pr. Gh. Cunescu	146

Con
cele
ca desti
meietori
Prin
Nicolae
(1359) ex
1383), D
versăm l
Voievod
Pent
domniei
intitula
însă, ma
s-au peri
tiv înfl
(1509—1
bunicul
Atît
în specia
mele trei
Bătrîn»
care i-au
acele vre
leiași pe
înfloritoa

**ŞASE SUTE DE ANI DE LA ÎNSCĂUNAREA
LUI MIRCEA CEL MARE
CA DOMN AL ȚĂRII ROMĂNEȘTI
1386—1986**

Constituită într-un stat de sine stătător și independent la sfârșitul celei de a treia decade a veacului XIV Țara Românească a avut șansa ca destinele sale să fie încredințate nobilei familii a Basarabilor «intemeietori de țară și dătători de datini».

Primii dintre ei sînt Basarab I Intemeietorul (1310—1352) și fiul său Nicolae Alexandru (1352—1364) de numele căruia se leagă oficializarea (1359) existenței Mitropoliei Ungrovlahiei. Lor le-a urmat Radu I (1377—1383), Dan I (1383—1386) și mai apoi cel de la a cărui urcare pe tron aniversăm în acest sfârșit de septembrie 1986 șase sute de ani, «Io Mircea Voievod».

Pentru faptele sale de vitejie și de bună chivernisire a treburilor domniei contemporanii l-au supranumit «cel Mare». El însuși de altfel se intitula și semna astfel, adică «Io Mircea Mare Voievod». Posteritatea însă, mai ales că în domnia Țărilor Române și chiar a Țării Românești s-au perindat și alte persoane omonime, l-a numit și «cel Bătrîn», apelativ întilnit întia oară într-un hrisov datînd din vremea altui Mircea (1509—1510), fiul lui Mihnea cel Rău (1508—1509), care-l numea «străbunicul Domniei mele, Bătrînul Mircea Voievod».

Atît calificativul de «cel Mare», atribuit, pentru marile sale izbînzii, în special cea de la Rovine — poate cel mai de seamă eveniment din primele trei secole de existență a statului muntean —, cit și acela de «cel Bătrîn» conferit pentru înțelepciunea și chibzuința cu care acționa și care i-au asigurat o domnie de aproape 32 de ani (fapt foarte rar pentru acele vremuri) exprimă, netăgăduit, realitatea și vrednicile uneia și aceleiași persoane de numele căreia se leagă una din perioadele cele mai înfloritoare din istoria românească veche.

Asociat la tron de fratele și predecesorul său, încă din primele luni ale anului 1386, Mircea cel Mare era familiarizat cu treburile domniei care pe atunci nu erau nici puține și nici ușoare.

Rămas singur stăpînitor Mircea a urmărit încă de la început ca țel suprem și constant al întregii sale politici păstrarea independenței și suveranității țării. Diplomat de anvergură europeană care a știut să contracareze tendințele expansioniste ale puterilor vecine, Mircea cel Mare a încheiat, în condiții de egalitate, o serie de alianțe prin care a asigurat unitatea și libertatea țării sale, fixîndu-i pentru mai multe secole coordonatele politicii sale externe.

În condițiile vremii, cînd puterea Semilunei cunoaște o expansiune fără precedent, Țara Românească sub conducerea lui Mircea cel Mare reușește să-și păstreze individualitatea, adoptînd o atitudine elastică și mobilă, folosind o gamă variată de mijloace, începînd cu vechile forme ale relațiilor matrimoniale și pînă la intervenții directe, cum ar fi aceea pentru desemnarea urmașului lui Baiazid Fulgerul. Acordarea haraciului — prețul răscumpărării păcii susținem noi —, nu afecta întru nimic neatîrnarea țării, care sub domnia Marelui Mircea Voievod cunoaște cea mai mare întindere : din Banatul Severinului pînă în sudul Moldovei, cuprinzînd și Dobrogea pînă la Marea Neagră.

De altfel însăși titulatura sa exprimă această realitate, căci el se intitula *«Eu cel în Hristos Dumnezeu, binecredinciosul și binecinstitorul și de Hristos iubitorul și singur stăpînitorul, Io Mircea Mare Voievod și Domn, din mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu, stăpînind și domnind peste toată țara Ungrovlahiei și a părților de peste munți, încă și către părțile tătărești și herțeg al Amlaşului și Făgăraşului și domn al Banatului Severinului și pe amîndouă părțile, pe toată Podunavia, încă și pînă la Marea cea Mare și stăpînitor al cetății Dristorului...»*

Această cuprinzătoare titulatură exprima nu numai realitatea teritorială a statului condus de Mircea cel Mare ci și situația cu totul deosebită a domnitorului român. Unele dintre monedele naționale emise în timpul său îl înfățișează cu coroană pe cap, cu mantie împărătească pe umeri și ținînd în mina dreaptă o lance, iar în stînga globul cruciger, toate simbolizînd puterea universală. Și contemporanii străini recunoșteau această stare de lucruri, de vreme ce ei îl numesc «principe între creștini, cel mai viteaz și cel mai ager».

Pentru a face față tuturor situațiilor cu care era confruntată țara sa Mircea cel Mare s-a îngrijit mai întîi de punerea în rîndul a tuturor instituțiilor de stat, politice, administrative și militare. El a menținut toate dregătoriile existente anterior, «domnia» — principala instituție a țării —, *statul domnesc și curtea domnească*, dar a înființat și altele cum

ar fi bă
țelor țăr
părțit te

Eco
noaște s
Cultura
dezvolta
se bucur
țării. Int
seriilor
ploatare
talelor c

Se ș
ție ; în
dezvolta
altul pe
iar pent
avut gri
Aceasta
Argeș, c
de trai a

Pute
este pro
miinat pe
mâneasc
noastră
tățile și
turnurile
Severin,

Den
Mare su
avut în
durabilit

De
cel Mare

La c
poporul
cu rostul

ar fi *bănia* sau *banul*, dregătorie cu atribuții militare în apărarea granițelor țării. Pentru o mai eficientă administrare, domnitorul Mircea a împărțit teritoriul țării în județe.

Economia — a cărei ramură principală rămânea agricultura —, cunoaște sub guvernarea Marelui Voievod o dezvoltare cu totul deosebită. Cultura cerealelor, a viței de vie și a pomiculturii în general cunosc o dezvoltare fără precedent, iar creșterea vitelor, pescuitul și apicultura se bucurau de mult sprijin, ele aducând venituri considerabile în vistieria țării. Interesându-se îndeaproape de dezvoltarea meșteșugurilor și a meseriilor domnia va asigura mina de lucru necesară, ca de altfel și în exploatarea ocnelor saline și a minelor precum și pentru prelucrarea metalelor care vor aduce avantaje serioase economiei țării.

Se știe că de viața economică a unei țări țin și căile de comunicație; în vremea Marelui Voievod și Domn acestea cunosc o deosebită dezvoltare. Drumuri și căi de comunicație brăzdau țara de la un capăt la altul pentru a înlesni circulația mărfurilor și a produselor de tot felul, iar pentru încurajarea comerțului — intern și de tranzit —, domnia a avut grijă să acorde și să garanteze privilegiile dintre cele mai tentante. Aceasta a favorizat ridicarea de noi centre urbane precum Curtea de Argeș, Cîmpulung, Giurgiu și Brăila și prin aceasta ridicarea nivelului de trai al populației.

Puterea deosebită a economiei țării conduse de Mircea cel Mare este probată și de emiterea de monede naționale. Acest fapt i-a determinat pe unii cercetători să afirme că în perioada domniei sale Țara Românească a cunoscut cea mai mare înflorire economică din istoria noastră veche. Prospera situație economică explică de altfel și posibilitățile și varietatea mijloacelor de apărare a țării, în special mulțimea turnurilor și a cetăților ridicate de-a lungul Dunării dintre care amintim: Severin, Turnu, Giurgiu și Brăila.

Demn de reținut este și faptul că măsurile inițiate de Mircea cel Mare sub aspect militar, organizatoric-administrativ și economic nu au avut în vedere numai situația și rezolvarea de moment ci perspectiva, durabilitatea lor în timp atestînd acest adevăr.

*

De o atenție deosebită s-a bucurat din partea domnitorului Mircea cel Mare și Biserica noastră strămoșească.

La capătul celor două procese — de formare și de încreștinare —, poporul român apare și pășește în istorie ca un popor romanic creștin, cu rosturi istorice strîns legate de destinele Bisericii sale în tot felul de

organizări prin care a trecut acesta. Dezvoltarea și consolidarea societății românești a însemnat și o corespunzătoare organizare pentru Biserica din sinul acesteia.

Deși vitregiile vremii nu le-au dat deloc răgaz după momentul 1359 urmașii lui Nicolae Alexandru Basarab au acordat mult sprijin Bisericii reușind să «legitimeze» în interiorul țării pe lângă centrul mitropolitan de la Argeș încă unul la Severin.

Mircea moștenea astfel o instituție bisericească bine organizată și angajată în activități menite a o ajuta în viitor să prospere. Înfloritoarea viață bisericească din această vreme — care i-a permis Bisericii noastre să desfășoare o vie și intensă activitate specifică, dar și să ajute centrele ortodoxe ajunse sub apăsătorul jug al Porții Otomane —, au adus înălțatelor săi înalte titluri precum cele de locțiitor al scaunelor din Nicomidia și din Anghira și mai apoi pe cel de «exarh al întregii Ungarii și al Plaiurilor», cel din urmă acordat la începutul sec. XV.

Jurisdicția lor se întindea între aceleași laturi ca și stăpînirea domnitorului, adică peste tot pământul românesc dintre Dunăre și Mare. Marele Voievod și Domn a confirmat prin hrisoave domnești statutul juridic și canonic al Bisericii străbune și al instituțiilor sale din «țară», dar și din afara ei, Scoreiul din Făgăraș și Cutlumușul din Athos — devenit prin mărinimia sa «ctitoria Țării Românești», susținind această afirmație și prind atenția de care s-a bucurat Biserica Românească din partea acestuia.

Continuînd o veche tradiție, Biserica noastră a întreținut în timpul Marelui Mircea felurite relații cu lumea creștină: corespondență cu vestiți ierarhi și cărturari, precum patriarhul Eftimie al Tirnovei, participări la diverse întruniri intercreștine, d.p. Consiliul de la Constanța (R.F.G.) 1414—1418 — unde printre altele se punea și problema unirii Bisericilor Ortodoxă și Romano-Catolică, în vederea refacerii unității creștine dar și pentru alcătuirea unui front comun în fața Islamului tot mai penetrant, etc.

Legăturile sale cu centrele lumii creștine în general și cu cele ortodoxe în special sînt dintre cele mai edificatoare și ele reflectă intensă activitate pe care Biserica noastră a desfășurat-o aici la poalele Carpaților la cumpăna veacurilor XIV—XV. Se poate spune că în timpul celor aproape 32 de ani de domnie ai lui Mircea cel Mare, Biserica Românească a activat cu bune rezultate în domeniul său și a fost aproape de domn, susținîndu-l în toate acțiunile sale menite a asigura menținerea și întărirea independenței statale. Sprijinind domnia se înțelege că ea s-a bucurat la rîndu-i de diverse danii, privilegii și imunități. Sfinte locașuri ca Tismana, Cotmeana, Snagovul, Glavaciocul și Vișina sînt amintite de documente ca începîndu-și existența din timpul Marelui Mir-

cea. În
răzită a
treceii
prototip

Tră
precum
au cons
eforturi
de păst
mane.

Sim
rarea g
mas în
a-i reîm

Înd
teratură
tre ele

Încl
de ani c
faptele
o pagin
indepem

cea. În fruntea tuturor se situează însă marea ctitorie de la Cozia, hărăzită a fi și necropolă domnească, dar și fortificație pentru apărarea trecerii Văii Oltului, ctitorie care avea să rămână pentru multe secole prototipul stilului autohton pe linie de arhitectură.

Trăinicia organizatorică a Ortodoxiei aici pe meleagurile noastre precum și statornicia ei în legătură cu Biserica moștenită și îndătinată au constituit factorii de definire ai unei identități care au stat la baza eforturilor de apărare și cucerire ai independenței în sec. XIV—XVI și de păstrare a individualității naționale pe toată durata dominației otomane.

Simbol peste veacuri al eforturilor neamului românesc pentru apărarea gliei, pentru libertatea și independența ei, Mircea cel Mare a rămas în conștiința alor săi care n-au încetat, din generație în generație, a-i reîmprospăta memoria și a-i omagia faptele.

Îndelungata sa domnie, plină de fapte glorioase, a fost evocată în literatură și în artă, în simpozioane și întruniri aniversare, cu fiecare dintre ele personalitatea sa ciștigând în aprecieri și în relief.

Inchinându-i aceste rinduri, prilejuite de aniversarea celor șase sute de ani de la urcarea sa pe tronul Țării Românești, îi omagiem cu respect faptele și realizările căci prin Mircea cel Mare poporul român a înscris o pagină de glorie în cartea istoriei sale pentru vatra străbună și pentru independența sa.

REDACTIA

• VIAȚĂ BISERICĂȘCĂ •

CEA DE A VIII-A SESIUNE DE LUCRU A SEMINARULUI TEOLOGIC SUD-EST EUROPEAN DE LA HEIDELBERG — BUDAPESTA 25—31 august 1986

Seminarul teologic sud-est european, înființat la inițiativa Prof. dr. F. Heier și condus astăzi de Prof. dr. A. M. Ritter, își desfășoară activitatea în cadrul Facultății de Teologie protestantă «Karl Ruppert» din Heidelberg. Prin temele pe care le abordează, el urmărește să facă cunoscută atât teologia și viața Bisericilor din țările sud-est europene, cât și teologia și spiritualitatea Bisericilor din Apusul Europei, precum și legătura teologică între Răsărit și Apus, ca verigă în lanțul strădaniilor ecumenice din zilele noastre. Membri ai acestui Seminar sînt teologi protestanți și cercetători din Heidelberg și din alte centre universitare din R. F. Germania și R. D. Germană, din R. P. Ungară, precum și teologi și cercetători ortodocși, catolici și protestanți din țările sud-est europene.

La sesiunea de lucru din acest an — care a avut loc la Budapesta între 25—31 august 1986 — au luat parte peste 40 de teologi și cercetători, protestanți, catolici și ortodocși din diferite țări din Apusul și Răsăritul Europei.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat: P. S. Episcop Dr. Vasile Coman al Oradei, Pr. prof. dr. Dumitru Radu și Diacon asist. Ioan Caraza de la Institutul Teologic Universitar din București, iar din partea Bisericii Evanghelice C. A. din România: Prof. dr. Hermann Pitters și Prof. dr. P. Philippi de la Institutul Teologic Protestant Unic, ramura Sibiu.

Tema Simpozionului a fost: «*Mistica în Tradițiile Bisericilor din Răsărit și Apus*» (Mystik in den Traditionen des kirchlichen Ostens und Western), aprofundată în 19 referate și în 7 comentarii. Deși au lipsit cîțiva invitați din rîndul ortodocșilor, cu referate și comentarii de bază, tema a fost aprofundată în toate implicațiile și expresiile ei, atât prin referatele susținute, cât și prin bogatele discuții angajate. Toate acestea au evidențiat nu numai specificul celor două spiritualități și trăiri religioase, răsăriteană-ortodoxă și apuseană — catolică și protestantă, cât și înrîuririle reciproce ale acestora de-a lungul istoriei, precum și diaconia socială a Bisericilor din cele două părți ale Europei, ca o componentă permanentă a trăirii religioase.

Lucrările Simpozionului au fost deschise de *Proesorul dr. A. M. Ritter*, cu prelegetea inaugurală: «Evaluări asupra istoriei și esenței misticii creștine», în care au fost punctate momentele importante, personalitățile marcante și operele de seamă în materia de ascetică și mistică creștină din Răsărit și Apus, precum și lucrările valoroase despre acestea.

Fără să fie absolutivă de anumite influențe filozofice, trăirea creștină — cum s-a subliniat în discuții — este legată de Biserică și de împărtășirea cu Sfintele Taine care ne împărtășesc harul dumnezeiesc. Trăirea creștină mistică nu înseamnă părăsirea lumii, ci o mai mare pătrundere a credinciosului în problemele lumii și o participare la ele. Acest fapt explică marea influență pe care a exercitat-o trăirea creș-

tină asu
mistica
concrete

Pre
trăirii c
cutiilor
Dr.

ticism. !
Mystizis
lismus)
ționalisi
și relați
mistică.

Cu

Noul Te
propriu-
«Darul
aproape

Babilon
plîns, c
sugat p
nentă și
deosebi

perioare
simțitoa
crimile
tinii sîn
nie cel

o porun
el virtu
Pei

precum
lacrîmil
Da

Horn —
spune :
Teolog :

berarc c
citiile a
caute, it
ci și bu
este chi

Sfînt In
Da:

Ioan Ca
este leg
spre Du
hologic.

Isil
săritene,
tori mai

Rel
Palama»
autorul

sărituri
oase est
realizez
efort co
credinți
4. Efect

tină asupra artei în diferitele ei compartimente, precum și deosebirea ei netă față de mistică platoniană și neoplatoniciană, care a fost o fugă de lume și de problemele ei concrete.

Prelegerea Prof. dr. A. M. Ritter a fost o bună introducere în istoria și esența trăirii creștine, atât în Răsărit cât și în Apus, precum și o premisă a temelor și discuțiilor acestui simpozion.

Dr. M. Markus (Budapesta), prin scurtul său referat: «Mister — mistică — misticism. Situații de graniță între raționalism și iraționalism» (Mysterion — Mystik — Mystizismus. Grenzsituationen zwischen christlichen Rationalismus und Irrationalismus) a definit noțiunile de mistică și misticism în raport cu alte două noțiuni: raționalismul și iraționalismul. În definirea acestora, conferențiarul a trebuit să atingă și relația dintre rațiune și credință, precum și cea dintre credință, rațiune și trăirea mistică.

Cu referatul: «Darul lacrimilor în teologia mistică ortodoxă pînă la Simeon Noul Teolog», susținut de Dna S. Horn, simpozionul a intrat în aprofundarea temei propriu-zise. Avînd temeuri scripturistice și patristice chiar din primele secole, «Darul lacrimilor» este una dintre temele predilect ale misticii ortodoxe, prezentă aproape la toți misticii răsăriteni. Lacrimile sînt expresia căinței. Ajuns în robia Babilonului, Israel își plînge păcatele: «La rîul Babilonului, acolo am șezut și am plîns, cînd ne-am adus aminte de Sion» (Ps. 136, 1). Darul lacrimilor devine îmbelșugat pe treptele mai înalte ale vieții duhovnicești, fiind legate de pocăința permanentă și crescîndă. Dar ele nu lipsesc nici din pocăința începătoare, deși este o mare deosebire între lacrimile frierii de la început, și lacrimile iubirii de pe treptele superioare. Lacrimile se ivesc după ce pocăința a reușit să străpungă inima, făcînd-o simțitoare și transparentă, după ce se învîrtosase prin Îmbibarea patimilor în ea. Lacrimile spală ochii și-i fac frumoși, pentru că spală inima și o fac nevinovată. Creștinii sînt îndemnați să-și plîngă păcatele cu cei ce plîng. Căci — cum zice Sf. Antonie cel Mare — cine plînge aici, nu va plînge dincolo. Plîngerea păcatelor este chiar o poruncă, spun Părinții Bisericii. Prin plîns obținem iertarea păcatelor și tot prin el virtuțile, care fac transparentă inima față de Dumnezeu.

Pentru Sfîntul Ioan Scărarul, «lacrima curată orice pată văzută și spirituală, precum consumă focul trestia». Sfîntul Teodor Sluditul vorbește despre un botex al lacrimilor în fiecare zi.

Darul lacrimilor își găsește o aprofundare și ilustrare bogată — a subliniat S. Horn — în opera ascetică și poetică a Sfîntului Simeon Noul Teolog. Focul fizic, spune acesta, arde materia, iar plînsul arde păcatul imaterial. Sfîntul Simeon Noul Teolog vorbește despre două feluri de lacrimi: lacrimi de pocăință și lacrimi de eliberare din deșertăciune și din robia demonilor. Cauza lor o constituie smerenia, exercițiile ascetice și rugăciunea intensă însăși. De aceea, cel care n-are lacrimi să le caute, iar dacă are să aștepte să treacă. Lacrimile aduc nu numai spălarea păcatelor, ci și bucurie. În gîndirea și practica rugăciunii Sfîntului Simeon, darul lacrimilor este chiar o virtute din care răsar altele. Dar lacrimile sînt și o lucrare a Duhului Sfînt în sufletul omului, a arătat referența.

Darul lacrimilor este un fenomen răsăritean care a pătruns și în Apus prin Sf. Ioan Casian și Benedict de Nursia. În trăirea ortodoxă răsăriteană darul lacrimilor este legat de pocăință, însă nu ține numai de treapta primă a urcușului duhovnicesc spre Dumnezeu, ci se întîlnește și pe celelalte trepte, dar fără să fie ceva parapsihologic.

Ishiasmul își are locul și contribuția sa bine definite în sinul trăirii creștine răsăritene, cu multe înfrîuriri și asupra spiritualității occidentale, studiate de cercetători mai vechi și mai noi.

Referatul Pr. profl. dr. Dumitru Radu (București): «Mistica Sfîntului Grigorie Palama» a constituit un răspuns ortodox la tema tratată. În preambulul referatului autorul a punctat elementele definitorii ale spiritualității ortodoxe, reținînd ca «răsături specifice acesteia următoarele: 1. Starea culminantă a vieții spirituale religioase este unirea sufletului credinciosului cu Dumnezeu, trăită; 2. Această unire se realizează prin lucrarea Duhului Sfînt, care presupune și din partea credinciosului un efort continuu de purificare de patimi; 3. Unirea cu Dumnezeu are loc atunci cînd credinciosul a ajuns la asemănarea cu Dumnezeu și ea este cunoaștere și iubire; și 4. Efectele acestei uniri harice a credinciosului cu Dumnezeu constă, între altele.

Într-o mare intensificare a energiilor spirituale din om (p.l.) Unirea tainică sau mistică a credinciosului cu Dumnezeu înseamnă participare la viața dumnezeiască, iar aceasta se exprimă prin termenul de *îndumnezeire*.

Îndumnezeirea este experiență de credincios ca fiind mai presus de limita puterilor omenești, susținându-se și crescând din puterea dumnezeiască la care credinciosul participă pe parcursul urcușului dumnezeiesc, cât mai deplin, la capătul purificării de pălămii, în unirea harică cu Dumnezeu, trăită ca penetrare totală și revărsare a vieții dumnezeiești în toată ființa credinciosului, despre care vorbea Sfântul apostol Pavel: «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine» (Gal., 2, 20). «Mintea noastră iese afară din sine și așa se unește cu Dumnezeu, ea însăși devenind mai presus de minte», cum spune Sfântul Grigorie Palama.

Spiritualitatea creștină ortodoxă este înțeleasă ca tensiune continuă după desăvârșire și Îndumnezeire. Ishiasmul, ca teorie și practică a rugăciunii în urcușul credinciosului spre Dumnezeu își are locul său în această spiritualitate.

Teologul ishiasmului este Sfântul Grigorie Palama, care ne-a dat și o sinteză atotcuprinzătoare a acestuia. Începuturile ishiasmului sînt însă mai îndepărtate, fiind legate de începuturile și organizarea monahismului în sinul Bisericii (sec. IV—V). Astfel, primul sistem al anahoretilor îl dă Evagrie Ponticul († 399), care pune accentul pe rugăciunea particulară, dar fără ruperea individului de colectivitatea semenilor. «Călugărul — zice el — este cel care s-a separat de toți și s-a unit cu toți. Este călugăr cel care se scotoțește una cu toți, prin obișnuința de a se vedea pe el însuși în fiecare» (J. Meyendorff, *St. Grégoire Palamas et la mystique orthodoxe*, Paris, 1959, p. 21).

Doctrina îndumnezeirii, specifică spiritualității ortodoxe, se conturează în toate elementele ei esențiale cu Sfântul Grigorie de Nyssa și Sfântul Maxim Mărturisitorul. Izvorul desăvârșirii și Îndumnezeirii noastre este Hristos, Dumnezeu-Omul, de care ne împărțăm prin harul Duhului Sfânt, ca energie divină necreată. Sfântul Grigorie de Nyssa face distincție între ființa și energiile lui Dumnezeu și arată că în Hristos credinciosul participă real la viața lui Dumnezeu prin energiile divine care izvorăsc din ființa lui Dumnezeu, dar care rămân nedespărțite de ea.

Pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul, îndumnezeirea este o consecință directă a uniunii ipostatice. În Hristos, Dumnezeu coboară la om și acesta din urmă urcă cu Hristos la Dumnezeu. Căci «harul Duhului învinge în om tot ce a pătruns în el prin fire și Dumnezeu este Cel care lucrează în el în chip vădit; astfel Dumnezeu și cei care sînt vrednici de Dumnezeu nu mai au în toate lucrările decît o unică și aceeași activitate («energie»), sau mai degrabă această energie comună este chiar energia lui Dumnezeu, întrucît El se împărțește celor care, în întregime, sînt vrednici de aceasta» (*Ambigua*, P. G. XCI, 1076 BC).

Sfântul Simeon Noul Teolog va surprinde apoi esențialul experienței mistice: comuniunea credinciosului cu Cel ce este neîmpărțibil după ființa și cunoașterea Celui incongnoscibil datorită întrupării Logosului.

Sfântul Grigorie Palama beneficiază de toate aceste aprofundări și exprimări în materie de spiritualitate ortodoxă de dinaintea sa, precum și de activitatea Sfântului Grigorie Sinaitul (1255—1346), care îi pregătește direct triumful gândirii și practicii rugăciunii ishaste.

În gândirea și practica mistică a Sfântului Grigorie Palama au fuzionat cele două căi și modalități ale monahismului și misticii ortodoxe: *cenobitică* — introdusă în Muntele Athos de Sfântul Atanasie în sec. X — și *eremitică* — practică, încrezând cu Sfântul Antonie cel Mare în Egipt, de mulți asceti răsăriteni. Ishiasmul eremitic de pînă acum cedează locul unui ishiasm semi-comunitar, care se va desfășura nu numai în mînăstire, ci și în afara mînăstirii, în sinul lumii bizantine, căpătînd în noile condiții, o largă dimensiune eclesiologică și, prin aceasta, o dimensiune sacramentală.

Controversa cu Varlaam de Calabria va determina pe Sfântul Grigorie Palama să dea o fundamentare teologică de substanță spiritualității ortodoxe ishaste în acele faimoase *Triade pentru apărarea slinjiilor Ishiaști*. Prin Sfântul Grigorie Palama, Biserica Ortodoxă precizează locul ishiasmului în raport cu dogmele fundamentale ale învățăturii creștine privind căderea omului în păcat, întruparea, răscumpărarea și harul Tainelor. Ea opera, prin aceasta, și un *trio* necărat în tradiția anterioră, eliminînd elementele net eterogene din spiritualitatea ei proprie — îndeosebi spiritualismul neoplatonic — și integrînd practicile și doctrinele care puteau găsi loc într-o

concepție acuzată de ishiaști «1341, 1347 prin aceea»

Spiri
atît refer
joacă rug
Desigur, 1
să fie ca
aceea, nu
cătore Dun
Palama, c
dumnezeie
cută sub
găciunea
gice, inte
faptul că
în timpul
ascuză sa
urcus. As
gînduri al
adică adu
lui în act

Melc
rugăciune
lui ființă:
cum susți
puterile s
îndreptate
este zidit
lui devin
idee spec
B. Visesla
lor suflet
(I Cor. 6)

Urm
înimii ca
se face le
Cois. 100
harul dur
cele mate
aceea, put
vol. 7, p.
tăși în ve
șește și a
minții cur
Palama. T

Nepe
lui, ci de
sens budii
«apatie»,
condiția
întreagă,
pasională
pasională
trupul fără
arătare li
note).

concepție biblică și creștină despre Dumnezeu și om. În sfârșit, pentru a răspunde acuzației de masalianism, lansată de Varlaam de Calabria, care reproșa călugărilor isihasți «de a vedea ființa divină cu ochii trupului», sinoadele (ținute la Bizanț în 1341, 1347 și 1361, au întărit distincția palamită între ființa divină și energiile ei și, prin aceasta, cunoașterea lui Dumnezeu după energiile și prin energiile sale.

Spiritualitatea isihastă palamită își are elementele ei specifice, asupra cărora amf referatul cit și discuțiile susținute au stăruit. Între acestea, un rol important îl joacă *rugăciunea minții*, care a stîrnit multe și interesante polemici contra isihasmului. Desigur, rugăciunea minții este anterioară mișcării isihaste a sec. XIV și continuă să fie caracteristica spiritualității răsăritene și după Sfîntul Grigorie Palama. De aceea, nu rugăciunea minții în sine, ca treaptă superioară de înălțare a sufletului către Dumnezeu, a constituit obiectul controverselor între Varlaam și Sfîntul Grigorie Palama, ci o anumită metodă de realizare a ei, proprie isihasților, și vederea luminii dumnezeiești în contemplația care o încununează. Și anume: celebra metodă, cunoscută sub numele de: *Metoda slintei rugăciunii și atenției*, practică de isihasți în rugăciunea minții. Metoda comportă o serie de elemente psihologice, fizice și fiziologice, interpretate cu răutate de către adversari. Important este în această metodă faptul că ea avea în vedere nu numai ținuta sufletului ci și a trupului credinciosului în timpul rugăciunii. În urcusul duhovnicesc rugăciunea trebuie să fie însoțită de asceză sau, și mai direct spus, rugăciunea și asceza nu pot subzista separat în acest urcus. Asceza se opune păcatului, implicînd o purificare continuă de patimi și de gânduri ale păcatului. Puterea ei vine din rugăciune, iar rugăciunea implică *atenție*, adică adunarea puterilor sufletului din împrăștierea lor, și concentrarea ființei omului în actul rugăciunii.

Metoda isihastă distinge trei feluri de rugăciuni și atenții, rugăciunea minții fiind rugăciunea isihastă propriu-zisă. În aceasta, credinciosul este prezent cu întreaga lui ființă: suflet și trup, și nu numai cu sufletul său, mai exact, numai cu mintea, cum susținea Varlaam. Căci, cum afirmă Sfîntul Grigorie Palama, «nici una dintre puterile sufletului și trupești nu este disprețuită de învățătura creștină, ci toate sînt îndreptate în mod firesc spre Dumnezeu. Sub raportul alcătuirii ființei sale, viciosul este zidit din același material ca și virtuosul. Puterile naturale ale sufletului și trupului devin rele numai cînd sînt pervertite de însuși subiectul lor. Iar îndumnezeirea, idee specifică învățăturii și spiritualității ortodoxe, este, cum spune teologul rus B. Viseslavcev, «*sublimația* continuă a întregii ființe a omului, adică a tuturor puterilor sufletului și trupului, fiindcă trupul omului este biserica Duhului lui Dumnezeu» (I Cor. 6, 19).

Urînd Sfîntului Macarie cel Mare, Sfîntul Grigorie Palama stăruie asupra *inimii* ca primul organ trupesc al minții (P. G. 150, col. 1105 D), înțelegînd că prin ea se face legătura dintre minte și trup. Modul unirii rămîne însă cu totul tainic (Cod. Coisl. 100, f. 167 rv.). Prin puterea pasională, mintea lucrează asupra trupului, dar harul dumnezeiesc sfințește întreaga ființă a omului. Dar dacă se bucură mai mult de cele materiale, mintea atrage și trupul prin puterea pasională la iubirea aceloră. De aceea, puterea pasională nu trebuie nimicită, ci sfințită (Pr. prof. D. Stăniloae, *Filocalia*, vol. 7, p. 420 și 421). Ea fiind sfințită, se va sfinți și trupul. «Căci dacă se va împărtași în veacul viitor și trupul împreună cu sufletul de bunătățile tainice, se împărtașește și acum, după putere, de harul dăruit în chip tainic și negrăit de Dumnezeu minții curățite, și-și însușește și el cele dumnezeiești potrivit cu sine» (Sf. Grigorie Palama, *Tomul aghioritic*, în *Filocalia rom.*, vol. 7, p. 420).

Nepătimirea care i se cere isihastului nu este moartea puterii pasionale a trupului, ci deprinderea îndreptării lucrării ei spre cele bune. Ea nu este nemiscare în sens budist, ci iubire de cele bune, de Dumnezeu și de oameni. Nepătimirea nu este «apatie», ci interes plin de iubire pentru oameni, pentru tot ce este bun. Trupul este condiția viețuirii omului în timp și spațiu și a relației cu semenii săi, și cu creația întreagă, dar și cu Dumnezeu însuși. Trupul participă la viața sufletului prin puterea pasională a acestuia. Trupul și sufletul se împletesc în lucrarea lor tocmai prin puterea pasională care trebuie continuu disciplinată prin asceză și îndreptată spre bine. Deci trupul fără puterea pasională îndreptată spre bine nu este dect o coajă moartă, o arătare lipsită de orice rost (Pr. prof. D. Stăniloae, *Filocalia*, vol. 7, p. 420—421, în note).

Vederea luminii dumnezeiești este rezultatul rugăciunii minții, asigurat de purificarea radicală de patimi cu ajutorul harului dumnezeiesc. De aceasta se învrednicește numai cei care au ajuns pe culmea cea mai înaltă a arcului duhovnicesc, după cunoașterea rațiunilor dumnezeiești ale făpturilor și cunoașterea lui Dumnezeu prin negarea acestora. Pe aceasta, cei trei Apostoli — Petru, Iacob și Ioan — au văzut-o pe Tabor, din afară (Matei 17, 1—7). În timp ce isihaiștii o văd din interior, datorită harului dumnezeiesc care lucrează în ei, adică în cei ce se află în Hristos și în comuniune cu El. Vederea mai presus de minte a luminii dumnezeiești este o cunoaștere a Celui supracristent și suprasensibil.

În continuare, referatul a aprofundat cunoașterea lui Dumnezeu prin experiența prezenței Lui în lucrări și prin vederea mai presus de minte a luminii dumnezeiești, după gândirea și practica isihastă a Sfinților Grigorie Palama.

În intervențiile lor, unii dintre participanții occidentali (Prof. Heyer) au pretins că, după Sfinții Grigorie Palama, asistăm și în Răsărit la academizarea misticii, sub influența spiritualității apusene, prin tinerii din țările sud-est-europene care au făcut studii în diferite centre din Apus, precum și printr-o serie de lucrări, cu vădite influențe teologice și mistice occidentale, apărute în Răsărit. Nu pot fi negate anumite influențe apusene. În timp, asupra spiritualității ortodoxe, dar nu este mai puțin adevărat că cei din Răsărit au preluat anumite concepții, idei, metode, în mod diferențiat, dezvoltând o gândire mistică și o practică a rugăciunii în lucrări teologice originale, sau răspuns din partea participanților români, și chiar din partea unor participanți occidentali. Nicodim Aghioritul însuși a fost acuzat de astfel de influențe, dar el a rămas mai departe în continuarea curentului patristic în materie de spiritualitate. Mișcarea ecumenică, între altele, a dat un stimul pentru scrierile patristice. Dar interesele pentru patristică a venit și din Anglia, unde a fost și este o bună școală patristică.

După apariția Reformei, s-a pretins și influența protestantă asupra Ortodoxiei, de exemplu a influenței calviniste prin mărturisirea lui Chirilă Lucaris, și a influenței protestante în general, și catolice, despre care dau mărturie mărturisirile de credință ale lui Petru Movilă și Dositei. Dar și Răsăritul a influențat Apusul, poate mai puțin, în secolele XVIII—XIX, sau chiar deloc, din cauza condițiilor vitrege în care se găseau țările din sud-estul Europei, sau oprirarea Imperiilor otoman, habsburgic și austro-ungar.

Palamismul, ca gândire și practică isihastă, dacă în trecut a constituit obiectul multor critici și polemici, de cele mai multe ori nedrepte, astăzi reține atenția cercetătorilor occidentali pentru învierea spiritualității și trăirii creștine autentice în sinul Bisericii.

Referatul P. S. Episcop Dr. Vasile Coman al Oradiei: «*Asceză și 'mistică în Liturgia ortodoxă de rit bizantin*», a fost ascultat cu deosebit interes. «Răsăritul — a arătat P. S. Episcop Vasile — cunoaște, pe lângă calea misticii contemplative și calea misticii sacramentale liturgice. Între aceste două căi nu este antagonism, ele se completează reciproc. În timp ce mistica contemplativă are un caracter individual, mistica sacramentală are caracter comunitar. Ea cheamă și duce spre unirea cu Dumnezeu întreaga comunitate, procedează la o purificare a tuturor celor ce participă la sfintele slujbe. Îi cheamă pe toți pe treptele desăvârșirii pînă la unirea ontologică cu Hristos, prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului. Prin aceasta credinciosul devine hristofor, mădular viu al Trupului Tainic al lui Iisus Hristos». În partea ultimă a referatului, P. S. Episcop Vasile s-a referit asupra influenței pe care o are mistica sacramentală asupra vieții și activității credincioșilor. În spiritualitatea ortodoxă, dimensiunea orizontală sau diaconia socială își are temelii și sursa de putere în relația intensă, pleneră a credinciosului cu Dumnezeu. Mutajile în relația credinciosului cu Dumnezeu nu rămân fără corespondențe în diaconia socială.

Teologii protestanți Fr. Heyer și A. Peters au făcut remarca că deși nu vorbește de o transformare a omului în relația lui cu Dumnezeu și cu semenii, spiritualitatea occidentală găsește un suport al diaconiei în însăși *imago Dei*. Aceasta oferă slujirii o dimensiune ecumenică, prin faptul că implică prezența lui Dumnezeu în ființa și viața omului, după interpretarea dată acelei *imago Dei* de Noul Testament. Partea ortodoxă (P.S. Episcop Vasile și Prof. D. Radu) au reliefat aspectul comunitar și dinamic al chipului lui Dumnezeu în om, pe drumul asemănării tot mai mari a omului cu Dumnezeu sub acțiunea harului.

Com
Scriptură
români în
tului dintr
Citez
și Răsărit
sustinut d
despre un
cențiu III.
Chr. Steph

După
aprofunda
căr al t
contempla
trivrit Sfin
vieții spir
cele mai
Luther o
acestele
antropolog
în sine în
altuia. Lut
la în cons
destinat r
Singele lu
Luth
lui Luther
patimi, el
Dubului S
lui în ace
Prof.

Mistica te
tare teoso
individual
aceea că
constituie
ceea și.
Württemberg

Pe a
Pitters dir
ei în piet
pe interpr
mistica pi
prelins de
vezile inv

Pierr
marți gînd
tală prote
Prin cei c
au ajuns
direa lui
intelectua
lui integr

Prof.
în spiritui
zezu. Cu
Germania
și cerută
numai acc

Dar
conia. Co

Comentariul Diac. asist. Ioan Caraza: «*Trăirea mistică a sfinților, după Sfânta Scriptură*» a dat un bun răspuns întrebării puse în acest Colocviu privind sfinții români în evlavia ortodocșilor români, precum și chestiunii mult discutate a raportului dintre inimă și rațiune în trăirea și mistica creștină ortodoxă.

Citeva scurte referate au prezentat cadrul istoric al interferențelor dintre Apus și Răsărit: *Patriarhal Arsenie III Crnojević și Matea Pribegia a srbilor în anul 1690*, susținut de E. Kraft; *În amintirea lui Dietmar Hintner († 1976) și a cercetării sale despre unguri și creștinismul bizantin al bulgarilor în lumina Registrului Papii Inocențiu III*, susținut de G. Feige și *Emigrarea armenilor în Balcani*, susținut de Asist. Chr. Stephan.

După aceasta, cu referatul Prof. dr. A. Peters: *Luther și Mistica*, s-a intrat în aprofundarea spiritualității occidentale vizavi de cea răsăriteană, ortodoxă. Cunoscător al tagmei monahale, precum și al misticii romano-catolice, Luther a pus în locul contemplației tentația, iar în locul unirii mistice *communio fidei*. El a acordat, potrivit Sfintei Scripturi și Părinților Bisericii un loc important inimii, ca centru al vieții spirituale. Trupul a fost deci inclus și el în trăirea credinciosului chiar și pe cele mai înalte trepte ale urcușului duhovnicesc. Baza scripturistică a misticii lui Luther o formează — a subliniat — Prof. Peters — Epistola către Romani. Potrivit acesteia, Hristos-Omul nu este în afara suferinței, ci suferă cu noi. Dezvoltînd o antropologie relațională, Luther prezintă pe om stînd în fața lui Dumnezeu, nu atît în sine însuși, pe omul în care inima lui arde de simțire, de părtașie la suferințele altuia. Luther n-a preluat limbajul scolastic, ci pe cel curent. Așa se explică de ce el ia în considerare pe om în întregimea ființei sale, trup și suflet, căci și trupul este destinat nemuririi. Aceasta este explicația împărtășirii credinciosului cu Trupul și Singele lui Hristos în Euharistie.

Luther a pus accent pe mistica sau trăirea și spiritualitatea personală. Dar mistica lui Luther, cum s-a remarcat de partea ortodoxă nu pune problema purificării de patimi, element principal în spiritualitatea răsăriteană. Nu vorbește nici de lucrarea Duhului Sfînt, după cum nu arată nici în ce constă, în concret, eforturile credinciosului în această trăire.

Prof. dr. G. Schnurr a aprofundat spiritualitatea protestantă prin referatul său: *Mistica teologică pietistă din Württemberg*. Pietismul din Württemberg are o orientare teosofică. Dacă pentru Luther și pentru Reformă trăirea mistică are un caracter individualist, pietismul devine o instituție. Pietiștii se deosebesc însă de exaltați prin aceea că ei căutau ceva veritabil și autentic, de adîncime. Specificul pietismului îl constituie respectarea concretului, precum și un biblicism sever, strict în introducerea și interpretarea textelor scripturistice. Sobrietatea realistă a pietiștilor din Württemberg se arată în acel principiu *ora et labora*.

Pe aceeași linie a conturării spiritualității protestante s-a înscris și Prof. dr. H. Pitters din Sibiu, cu referatul său: *Teologia mistică a lui Pierre Poiret și dezvoltările ei în pietismul transilvănean de la începutul secolului al XVIII-lea*. Se pune accentul pe interpretarea globală a Sfintei Scripturi și se are în vedere totdeauna întregul. În mistica pietismului din Württemberg, concretul este privit în relație cu întregul. S-a pretins de către occidentali o legătură între pietism și spiritualitatea răsăriteană. Dovezile invocate au fost însă prea puțin convingătoare.

Pierre Poiret, (născut în 1646 într-o familie de hughenoți), este unul dintre marii gînditori religioși și mistici ai sec. XVII, cu mulți adepți în spiritualitatea occidentală protestantă, prin cărțile publicate și ucenicii formați în Franța, Germania, Olanda. Prin cei ce au studiat la Leyden Halle și în alte părți în Olanda, ideile lui P. Poiret au ajuns pînă în Transilvania, printre sașii protestanți, la începutul sec. XVIII. Gîndirea lui P. Poiret a contribuit la interiorizarea gîndirii teologice, emancipînd-o de intelectualismul iluminist. Și aceasta datorită căutării de către P. Poiret a adevărului integral.

Prof. dr. Paul Philippi, din Sibiu, a aprofundat relația dintre diaconie și mistică, în spiritualitatea protestantă, prin referatul său: *Obligatorivitatea Cuvîntului lui Dumnezeu. Cum trebuie apreciată, sub aspect diaconic, apariția Bisericilor landurilor din Germania din punct de vedere al teologiei Reformei*. Diaconia este legată de religie și cerută de trăirea creștină. Întrucît cuvîntul lui Dumnezeu trebuie trăit. Credința este numai acolo unde cuvîntul lui Dumnezeu este pus în acțiune, este trăit.

Dar și noțiunea de *congregatio sanctorum*, care exprimă Biserica, implică diaconia. *Congregatio* se adaptează condițiilor istorice, la fel și creștinul, ca mădular

al congregației, trebuie să se adapteze condițiilor timpului său. În spiritul teologiei Reformei, subliniază Prof. Philippi, comunitatea și diaconia se întemeiază pe propovăduirea Cuvântului lui Dumnezeu și administrarea Tainelor. Acestea localizează Biserica și întemeiază dimensiunea iubirii frățești și a comunității frățești. Din partea ortodoxă s-a arătat că comunitatea și slujirea au și alte temelii: chipul lui Dumnezeu în om care îl avizează la existența și lucrarea semenilor; Hristos însuși care l-a cuprins pe toți în umanitatea și lucrarea mintuitoare; constituția comunitară a Bisericii. Iar diaconia este mărturia concretă a trăirii credinciosului pe verticală în comuniune cu Dumnezeu.

În discuțiile angajate pe marginea referatului «Teologia mistică a lui Pierre Poiret» și a acestuia din urmă în care a fost aprofundată relația dintre diaconie și mistică, s-a pretins de către unii participanți că misticii apăsători protestanți ar fi avut o înfringere asupra spiritualității ortodoxe românești (Fr. Heyer), fiindcă Alexandru Sturdza, pe la jumătatea sec. XIX, cunoștea și scria despre Madame de Guyon și despre Antoinette Bourignon, reprezentante ale misticii apăsene. Desigur — a remarcat Pr. prof. D. Radu — proliptendata intelectuală din Principate citea astfel de lucrări. Acestea n-au exercitat însă nici o influență asupra spiritualității ortodoxe românești, care a rămas mai departe pe linia ei patristică, datorită marelui număr de traduceri românești din operele Sfinților Părinți și literaturii filocalice, în manuscrise, prezente în marile mănăstiri din Moldova și Muntenia, încă din a doua jumătate a sec. XVII, și foarte multe din sec. XVIII.

Prof. dr. Kolaric, teolog catolic din Croația, a prezentat referatul: «Evlavija în cărțile de rugăciuni nord-croațice ale secolului al XVII-lea, în care trece în revistă principalele cărți de rugăciuni, care au promovat spiritualitatea catolică în Croația, de-a lungul timpului, fiind mult timp și primele manuale școlare în acest ținut, cu contribuții la păstrarea credinței și a conștiinței naționale.

La aprofundarea spiritualității occidentale și-a adus, de asemenea, contribuția Prof. dr. A. Krusic cu referatul: «Mistica creștină în învățătura filosofului H. Bergson. Intuiția bergsoniană nu este străină misticii și spiritualității creștine. «Misticii creștine ar fi, după Bergson, realizarea impulsului vieții și al dezvoltării creatoare». Mistica adevărată pune pe creștin în contact direct cu Dumnezeu. De aceea, ea înțește totdeauna spre reînnoirea umanității. Elanul vital și evoluția creatoare sînt caracteristice principale ale misticii lui Bergson. Sînt, indiscutabil, anumite analogii între trăirea creștină și intuiționismul bergsonian, căci intuiția pătrunde pînă la rădăcinile existentei, iluminarea este legată de intuiție și nu de inconștient sau subconștient. Trăirea creștină implică cu necesitate pe Dumnezeu, pe care credinciosul îl trăiește. Și atunci, trăirea creștină este o credință trăită concret în relație cu Dumnezeu, în viața proprie, precum și în relațiile cu semenii. Despre o astfel de trăire nu se poate vorbi, însă, în filosofia lui H. Bergson.

Prof. dr. V. Grmič, teolog catolic din Iugoslavia, a încercat să acrediteze teza că de elemente mistice se poate vorbi și în Teologia eliberării (referatul: «Elemente mistice în Teologia eliberării»). Expunerea făcută a dat naștere la discuții contradictorii, dar nu atât pentru că Teologia nu poate justifica războiul, cît mai ales pentru faptul că Biserica nu poate încuraja violența și vărsarea de sînge. Aceasta din urmă își are mijloacele ei proprii: puterea cuvîntului, a convingerii, plecînd de la datele Sfinței Scripturi, care o obligă să lupte pentru eliberarea săracilor, a asupriților din mizerie. Eliberarea este un act de dreptate, dar și de iubire a semenului, avîndu-și temelii fundamentale în însăși lucrarea mintuitoare a lui Iisus Hristos. Folosirea violentei armate și vărsările de sînge, pe care le justifică Teologia eliberării, nu sînt compatibile cu trăirea creștină, cu mistica creștină, chiar dacă și lupta radicală comportă și ea o profundă mistică, cum s-a invocat de Prof. Grmič. Adevărata spiritualitate și trăire creștină implică atât depășirea oricărui individualism, cît și diaconia socială și chiar angajamentul politic. Pozitiv în teologia eliberării este sublinierea responsabilității creștine față de lume datorită legăturii dintre cunoaștere și practică, afirmată, la vremea sa, și de celebrul mistic Meister Eckhart.

Discuțiile angajate au aprofundat legătura misticii cu diaconia socială a lumii, cerută astăzi și de mutațiile intervenite în toate domeniile activității umane. Teologia eliberării își are explicația ei: este o teologie practică, într-un context social, dar nu trebuie generalizată. Violența nu trebuie să revină o regulă.

Referatul: «Înțelegerea noțiunii de Îndumnezeire», susținut de Prof. dr. H. D. Döpmann, a fost o frumoasă aprofundare a noțiunii Îndumnezeirii, specifică spiritualității ortodoxe, din partea unui teolog protestant, care s-a dovedit nu numai un bun

cunoscător ecumenic
Plecînd de
acestora
Părinții și
ortodoxă
ortodox de
participat
două dial
Ortodoxă
ce pentru
Sfinți
tante. Ace
pormînd de
în referat
Prin refer
zeu defini
Mistica es
și trăirii
cade pe C
Refer
est-europe
câte scurt
Mistic
Kapitanovi
garia, susț
Bultmann
din Apus
giei atrop
Paralel
general ap
— august
dintre cele
unității cre
Fiecă
ale învăț
(diferit și
Spirit
În ele Înc
ciproce nu
determinat
reale pent
Gîndi
timpului și
Grigorie P.
Spirit
timpului, l
a Bisericii,
nească, de
timpuri în
rilor din]
XIV-lea, Ir
danii și c
mînăstirile
Biseri
și nuanțar
și delegați
european
și poate
de libertate

conoscător și admirator al teologiei răsăritene, dar și un bun teolog pentru cauza ecumenică: unitatea creștină prin consultații și dialoguri bilaterale și multiecleziale. Plecând de la datele Sfintei Scripturi privind îndumnezeirea, a urmărit aprofundarea acestora de către Părinții Bisericii, reținând elementele definitorii ale temei din Părinții și lucrările lor cercetate cu grija de a descoperi convergențe între învățătura ortodoxă și teologia lui Luther. Și anume: el caută convergențe între conceptul ortodox despre îndumnezeire și concepția lui Luther despre justificare, atenționând pe participanții la acest Seminar că tema îndumnezeirii a fost urmărită deopotrivă în cele două dialoguri bilaterale: dintre Patriarhia Ecumenică și E.K.D. și dintre Biserica Ortodoxă Română și E.K.D. Pentru ortodocși, îndumnezeirea implică sinergia, în timp ce pentru lutherani ea este un dat al grației divine.

Sfântirea și îndumnezeirea rămân totuși străine spiritualității și misticii protestante. Aceasta din urmă rămâne la o anumită cunoaștere și trăire a lui Dumnezeu, pornind de la cuvîntul Scripturii, cum a arătat-o clar teologul lutheran Dr. M. Plathow în referatul său: *Mistica și Cuvîntul. Trăirea și cunoașterea lui Dumnezeu astăzi*. Prin referirea continuă la Cuvîntul lui Dumnezeu și la rugăciune, trăirea lui Dumnezeu devine mai sensibilă și intensă. În rugăciune îl putem experimenta pe Dumnezeu. Mistica este calea spre cunoașterea și trăirea lui Dumnezeu. Mijloacele cunoașterii și trăirii lui Dumnezeu sînt, de asemenea, Sacramentele și Liturgia. Accentul însă cade pe Cuvînt.

Referatele și comentariile legate direct de tema acestui Seminar Teologic sud-est-european au fost continuate în aprofundarea unor aspecte particulare ale temei de către scurte referate, ca:

Misticii croați din Croația în relațiile lor cu ungarul, susținut de Prof. dr. V. Kapitanović; *Reforma politico-bisericească din 1894—1895 și presa reformată în Ungaria*, susținut de Prof. dr. J. Csöhány; *Puncte de incopiere spre o mistică la R. Bullmann și Karl Barth*, susținut de Pastorul dr. M. Hauser; *Ce ne pot spune misticele din Apus și mistica monahilor ortodoxe*, susținut de Past. R. Epting, și *Căi ale teologiei apocripice la slavii din Balcani*, susținut de Dr. H. Goltz.

Paralel cu aprofundarea spiritualității creștine din Răsărit și Apus, prin tema generală aprofundată, cel de al VIII-lea Seminar teologic sud-est european (Budapesta — august, 1986) a constituit o nouă contribuție la cunoașterea reciprocă și apropierea dintre cele două teologii și spiritualități, occidentală și sud-est europeană, pe drumul unității creștine.

Fiecare spiritualitate își are trăsăturile ei specifice, legate de punctele nodale ale învățăturii de credință pe care o exprimă, și de întregul context social-cultural (diferit și el în istorie), în care Biserica și credincioșii ei își desfășoară activitatea.

Spiritualitățile diferite — ortodoxă, catolică și protestantă — n-au rămas închise în ele însele nici în istorie și, cu atât mai mult astăzi, nu pot rămîne. Influențele reciproce nu pot fi negate, mai ales atunci cînd au adus îmbogățiri reciproce sau au determinat, așa cum s-a întîmplat de cele mai multe ori, reacții, corectări și progrese reale pentru fiecare spiritualitate în parte.

Gîndirea teologică, precum și practica palămită a însemnat o culme în cultura timpului și în spiritualitatea Bisericii Ortodoxe, atît pentru contemporanii Sfîntului Grigorie Palama, cît mai ales pentru posteritate.

Spiritualitatea ortodoxă românească, monastică, a fost și a rămas de-a lungul timpului, în trăsăturile și manifestările ei esențiale, pe linia spiritualității patristice a Bisericii. Isihasmul palamit se găsește la el acasă în spiritualitatea ortodoxă românească, datorită — pentru începuturile lui — contextului patristic prin traduceri timpurii în românește din lucrările Sfinților Părinți și legăturii permanente a minăstirilor din Țările Române cu Athosul tuturor timpurilor, începînd chiar din secolul al XIV-lea, în care dărnicia și prezența românească s-au concretizat în numeroase ctitorii, danii și călugări români, unii stabiliți definitiv aici, iar alții întorcîndu-se acasă, în minăstirile lor.

Biserica Ortodoxă Română își are, deci, partea ei de contribuție în adîncirea și nuanțarea spiritualității ortodoxe, în fața celei occidentale. Acest lucru l-a urmărit și delegația de teologi a Bisericii noastre la lucrările Seminarului teologic sud-est european de la Budapesta, precum și cunoașterea reciprocă și apropierea Bisericilor și popoarelor noastre pentru o largă slujire a vieții umane înseși, și a năzuințelor de libertate și de demnitate umană și națională ale lumii noastre actuale.

Pr. prof. dr. DUMITRU RADU

A IX-A ADUNARE GENERALĂ A CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE (4—11 septembrie 1986, Stirling—Scoția)

Din cele 116 Biserici membre, cîte numără în prezent Conferința Bisericilor Europene (C.B.E.), la cea de a IX-a Adunare generală a sa (Stirling — Scoția, 4—11 sept. 1986) au fost reprezentate 97 de Biserici printr-un număr total de 186 delegați din 26 de țări europene. La aceștia se adaugă cei 7 membri ai prezidiului împreună cu cei 18 membri ai Comitetului consultativ, ca participanți cu drept de vot. La această Adunare au mai participat: 23 de observatori care reprezentau 15 Biserici și organizații creștine din Europa, care nu sînt membre ale C.B.E.; 59 de delegați frățești din partea a 50 de diferite organizații creștine; 39 de stewards, presă, ș.a.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost alcătuită din: I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului; P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal; Pr. prof. Stefan Alexe, Pr. prof. Viorel Ioniță, — ambii de la Institutul Teologic din București; Pr. Petre-Silviu Pufulete, parohul comunității ortodoxe române din Londra (Anglia); Monahia Heruvima Timaru, starea Mînăstirii Țigănești, și Monahia Nazarina Niță, starea Mînăstirii Vărătec. Din țara noastră au mai participat și Past. August Schuller, prim-preot al parohiei evanghelice din Sighișoara, reprezentînd Biserica Evanghelică C.A. — Sibiu, și Past. Raduch Zsolt din Brașov, delegat al Bisericii Evanghelice S.P. — Cluj-Napoca.

Prezidiul Adunării a fost format din: Episcopul anglican Patrick Rodger (președinte); D-na Nina Bobrova (Biserica Ortodoxă Rusă), și Dl. Jean Pierre Sturm (Biserica Lutherană din Franța), ca vicepreședinți. Funcția de secretar al Adunării a fost exercitată de către secretarul general al C.B.E., Past. G. G. Williams.

Lucrările celei de a IX-a Adunări generale a C.B.E. s-au deschis în dimineața zilei de 4 septembrie 1986 printr-un serviciu divin ecumenic, în cadrul căruia Pr. prof. Vladimir Sorokin (Biserica Ortodoxă Rusă) a susținut o meditație. A urmat ședința propriu-zisă de deschidere, prezidată de Past. André Appel (Biserica Evanghelică din Franța), care a exercitat funcția de președinte al prezidiului între Adunările a VIII-a și a IX-a ale C.B.E. După alegerea prezidiului Adunării, menționat mai sus, s-a trecut la lucrările propriu-zise ale întrunirii pe care o prezentăm aici.

Primul compartiment al activității Adunării de la Stirling s-a constituit din slujbele religioase zilnice. În afara programului obligatoriu, într-o sală special amenajată, s-au ținut zilnic (începînd de la orele 7,00) serviciile religioase euharistice susținute pe familii de Biserici: anglicane, Biserici catolice, luterane, etc. Ortodocșii au săvîrșit împreună Sfînta Liturghie în ziua de luni, 8 septembrie, cînd calendarul ortodox sărbătorește Nașterea Maicii Domnului. La această Sfîntă Liturghie delegația română a dat o parte din răspunsuri, iar la sfîrșit s-a făcut o scurtă pomenire a Patriarhului Iustin. În afara acestor slujbe euharistice, ședințele Adunării începeau cu cîte un serviciu divin ecumenic, în care era încorporat un studiu biblic, și se încheiau seara, de asemenea, cu o rugăciune. Elementul constant al slujbelor de dimineață era format din rostirea crezului niceo-constantinopolitan, fără adaosul Filioque, ceea ce constituie un pas înainte pe calea refacerii unității creștine.

În legătură cu serviciul divin de la cea de a IX-a Adunare generală a C.B.E. apreciem în mod deosebit faptul că deși se dădea fiecărei confesiuni sau familii de Biserici posibilitatea să-și officieze slujba sa euharistică, acest lucru nu se făcea în cadrul cultului divin din plenară, așa cum s-a întîmplat la alte reuniuni, pentru a nu se crea situații delicate în care unii se împărțeau, iar alții nu. La slujbele euharistice participau cei care doreau să se împărțășească, iar la slujbele ecumeniste din plenară puteau participa activ toți delegații, nefiind vorba de serviciu divin euharistic. Meditația din cadrul serviciului divin ecumenist festiv de încheiere a lucrărilor celei de a IX-a Adunări generale a C.B.E. a fost rostită de dl. Jean Fischer, noul secretar general al C.B.E., care a evidențiat sarcinile ce revin acestei organizații în următorii ani.

Primul capitol din lucrările întrunirii de la Stirling l-au constituit dările de seamă asupra activităților desfășurate de către organele C.B.E. în perioada care a trecut de la cea de a VIII-a Adunare generală.

La ac
prezidiul
analiză as
ar putea s

A do
în care, c
ceastă oi
sa vine o
contextul
și care at
care au l
spus urmă

„Din
general —
D-ului W
As vrea s
C.B.E., un
AM avut
și persp
Williams
Williams
rămîne, p
chiar în r
său, viitor
un bun ex

Între
privind p
de la Hel
care se v
siliul Bise
S.U.A., și
primul rin
Helsinki (I

Între
următoare
R.F.G., Elv

Mulț
Theo Tsch

Dintr
prozelitism
În acest s
din Greci
S-a putut
susțin o f
în actual
la Geneva

A p

foșt preze
referatul
către C.B.
aspecte le
emis la I
Bisericilor
Treime es
mele de
întreaga c
pentru ac
sumai ap
cu aceeaș

La acest capitol, primul referat a fost prezentat de Past. André Appel, preşedintele prezidiului şi al Comitetului consultativ. În mesajul său, vorbitorul a făcut o amplă analiză asupra sarcinilor ce revin Bisericilor din Europa în lumea de astăzi, prin care ar putea spori contribuţia lor chiar şi în slujba păcii.

A doua dare de seamă a constituit-o raportul secretarului general G. G. Williams, în care, după o generală prezentare a istoricului şi evoluţiei C.B.E., a subliniat că această organizaţie trebuie să activeze în continuare, chiar dacă acum la conducerea sa vine o altă generaţie, pe calea refacerii unităţii creştine şi a slujirii oamenilor în contextul actual. În final, secretarul general a mulţumit tuturor celor care l-au ajutat şi care au contribuit la promovarea activităţii C.B.E. Au urmat discuţii, printre cei care au luat cuvântul numărându-se şi I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a spus următoarele :

«Din motive pe care toţi le cunoaştem — retragerea la pensie a secretarului general —, regret că acest raport a fost ultimul pe care l-am ascultat din partea D-rului Williams, raport plin, ca întotdeauna, cu tot ceea ce era necesar să fie în el. Aş vrea să-i mulţumesc şi să-l felicit. Am ascultat un raport al unei scurte istorii a C.B.E., un raport al lucrării ei de azi, şi un raport generos în speranţe şi perspective. Am avut impresia, ascultînd raportul său, că am ascultat nu numai istoria, activitatea şi perspectivele C.B.E., ci, în acelaşi timp, istoria, activitatea şi speranţele D-rului Williams însuşi. Conferinţa şi Williams doveniseră una! Mulţi au venit şi au plecat. Williams a rămas mereu. Acum mulţi spun că Williams va pleca, dar în fapt el va rămîne, pentru că-i va rămîne activitatea frumoasă şi dezinteresată. Am avut proba chiar în raportul său. Aş vrea cu acest prilej să adresez o caldă salutare succesurului său, viitorul secretar general, Dr. Jean Fischer, şi să-i recomand să aibă în Dr. Williams un bun exemplu de urmat...».

Între dările de seamă privind activitatea C.B.E. din ultimii ani, a urmat raportul privind programul Bisericilor pentru drepturile omului spre aplicarea Actului final de la Helsinki, raport prezentat de către Dr. Theo Tschuy din Elveţia. Acest program care se va încheia la sfîrşitul acestui an, a fost susţinut de C.B.E. împreună cu Consiliul Bisericilor din Canada şi cu Consiliul Naţional al Bisericilor lui Hristos din S.U.A., şi s-a ocupat cu studierea modului cum sînt respectate drepturile omului şi în primul rînd libertatea religioasă în diferite ţări ale lumii, legate de Actul final de la Helsinki (Europa şi America de Nord).

Între problemele cu care se ocupă în prezent acest program au fost menţionate următoarele: încălcarea drepturilor omului privind minorităţile în S.U.A., Spania, R.F.G., Elveţia, Grecia ş.a.

Mulţumind celor care au contribuit la realizarea acestui program, secretarul Theo Tschuy a menţionat şi numele P.S. Episcop Vasile Tîrgovişteanul, vicar patriarhal.

Dintre discuţiile care s-au purtat pornind de la acest referat a fost aceea privind prozelitismul pe care îl practică unele grupări creştine în diferite părţi ale Europei. În acest sens am reţinut plîngerile repetate pe care le-au formulat delegaţii Bisericii din Grecia împotriva activităţii prozelitiste desfăşurate de către Secte în această ţară. S-a putut observa astfel că sub numele de *evangelizare* multe secte neoprotestante susţin o intensă activitate prozelitistă, care contravine în mod flagrant ecumenismului actual. Aduarea de la Stirling a înfierat prozelitismul şi a cerut organizaţiei de la Geneva să apere Bisericile în faţa acestei practici anticumeniste.

A patra dare de seamă, privind activitatea programului de studii al C.B.E. a fost prezentată de către Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, directorul acestei secţii. În referatul său, Pr. prof. dr. Dumitru Popescu a menţionat consultaţiile organizate de către C.B.E. în legătură cu tema: «Treime, Biserică şi Creaţie» şi apoi cu diferitele aspecte legate de receptarea documentului asupra Botezului, Euharistiei şi Poroşiei, emis la Lima de către comisia «Credinţă şi Constituţie» a Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Prin aceste consultaţii s-a lărgit baza teologică a C.B.E. în sensul că Sfînta Treime este considerată fundament şi model suprem al vieţii Bisericii. Faţă de problemele de ecologie actuale, Bisericile au precizat responsabilitatea creştinilor faţă de întreaga creaţie. În final, directorul de studii al C.B.E. a făcut o serie de propuneri pentru activitatea viitoare a acestui sector. În discuţiile care au urmat s-au făcut nu numai aprecieri la adresa acestui program de studii, ci s-a cerut şi continuarea lui cu aceeaşi intensitate.

Ultima dare de seamă a fost făcută de către Hans Schmocker, cu privire la serviciul de într-ajutorare bisericească și la serviciul financiar la C.B.E. În ciuda diferitelor dificultăți pe care le-a avut și le are de înfruntat acest sector, prezentarea a fost optimistă, ceea ce a dat curaj Adunării spre a proiecta activitățile de viitor ale C.B.E.

Primul pas de abordare a temei principale s-a făcut prin studiul biblic. Acesta nu a fost conceput doar ca niște simple prelegeri asupra textelor scripturistice propuse ca bază de discuții pentru abordarea temei generale și a subtemelor, ci a fost rostit ca meditație în cadrul cultului divin ecumenic de dimineața, după cum urmează:

4 septembrie: a vorbit Pr. prof. Vladimir Sorokin (Biserica Ortodoxă Rusă) asupra textului de la Luca, 2, 1—14; slava lui Dumnezeu s-a revelat oamenilor prin Întruparea Logosului.

5 septembrie: a vorbit D-na D. R. Etchells (Biserica Angliei) asupra textului de la Matei, 17, 1—23, care arată că în Iisus Hristos slava lui Dumnezeu s-a revelat deplin prin Înviere.

6 septembrie: aceeași vorbitoare a făcut o exegeză asupra textului din Filipeni, 2, 5—11, arătând că Iisus Hristos a dat expresie slavei lui Dumnezeu prin ascultare și supunere față de voința Tatălui.

9 și 10 septembrie: meditațiile biblice asupra unor texte de la Coloseni, 1, 15—20; Evrei, 1, 1—4 și Efeseni, 1, 9 — Intocmite de episcopul Krister Stendhal din Suedia. Deși n-a putut fi prezent la Stirling, participând la instalarea Arhiepiscopului Desmond Thoutu în Africa de Sud, el a trimis textul înregistrat pe casetă. La acest capitol s-a insistat asupra legăturii strînse între slava lui Dumnezeu și pacea pe pămînt, între spiritualitate și slujire.

Ultima meditație biblică a fost rostită de către prof. Vladimir Sorokin în ziua de 11 septembrie, asupra textului din Romani, 8, 19—23, în care s-a subliniat faptul că întreaga creație este restaurată prin Învierea Mîntuitorului.

Studiul biblic foarte bogat în conținut a avut menirea să fundamenteze scripturist abordarea temei propuse spre discuție la această Adunare și să stimuleze discuțiile din secții, care aveau sarcina să adincească diferite aspecte ale temei principale.

Tema generală a celei de a IX-a Adunări generale a C.B.E. a fost: «Slavă lui Dumnezeu și pace pe pămînt». Ca o introducere la studierea acestei teme s-au ținut două referate, primul de către Prof. Paolo Ricca, din partea Bisericii valdenze din Italia, iar cel de al doilea de către Past. Evamaria Taut, din partea Bisericii Evanghelice Lutherae din Saxonia, R.D.G.

Primul referat, foarte bun, a arătat că «slava lui Dumnezeu» este mărturisirea credinței în Înviere, iar «pacea pe pămînt» este practicarea acestei credințe și a subliniat legătura strînă dintre aceste două dimensiuni, care au fost, din păcate, prea adeseori separate în istoria creștinismului european. Al doilea referat a avut un caracter mai personal, insistînd asupra propunerilor de apărare a păcii pe pămînt.

Între vorbitorii care au luat cuvîntul în plenară pe marginea referatelor s-a numărat și I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a spus următoarele: «Ambele referate mi s-au părut interesante, la temă, și pline de conținut, puțin de interesată atît pe noi cei prezenți aici, cît și Bisericele din Europa. Raportul D-nei Taut a fost axat mai mult pe considerente teologice, reușind să promoveze o teologie convenabilă tuturor Bisericilor, deci lipsită de note confesionaliste. Aș vrea să spun cîteva cuvinte mai deosebite despre referatul Prof. Ricca. El a făcut unele afirmații care ar putea înșela pe cei cărora le plac — cum zic francezii — «les beaux mots»! A vorbit periculos de frumos, folosind un stil literar ales, deși s-a scuzat că nu e vorbitor de franceză. Parcă a făcut-o anume ca să ne atragă atenția asupra a ceea ce avea să spună. Multe dintre afirmațiile sale sînt vrednice a fi citate, deși tocmai acestea sînt cele mai grave. Poate că multe dintre ele sînt și adevărate.

Astfel, Domnia sa a afirmat că «tema Adunării noastre ar putea foarte ușor deveni principalul punct de acuzație împotriva Bisericilor». A acuzat Europa, «care e gata să dispară, că a devenit cel mai secularizat continent din lume și că, dacă nu avem pace, e pentru că recoltăm ceea ce am semănat ca europeni. Europa se dovedește a fi cel mai puțin pacific dintre toate continentele». A acuzat istoria creștinismului european că n-a fost pînă acum nici pacifică, nici pacifistă, deși s-a vorbit mult de pace, dar pacea e lucrare, nu vorbire. Ca valdenz, în conflict apropiat cu Roma, a acuzat faptul că «unii creștini se luptă a fi cei mai mari» și această

luptă se d referindu-s movarea u mediocră și pe terit teologie a au înțeles referindu-s societății. la aceasta,

Am f lnte de a a prezentă pescu la c ble și orle

Totuș unilaterale — nu nea ricular din

1. Cre cilor din Europa nu mai este ș Dumnezeu, colaborez metii polit condiția vi rțiile ar fi prin pace, l-a spus și

2. Mi felor cum al oamenil seama că peste 80 d putea cita,

Prof. vorbi num dar dacă « și Oceanul din arogan război.

3. Și a fost leag inițiativaee și este ini evem întot

Vorbi doar la pe sutele de oere nu te credibilitat

4. Aș Dumnezeu cred că se este foarte părți, în p și în aceas Dumitru Pe

5. În prea puțin

luptă se desfășoară de-a lungul întregii istorii pînă azi. A acuzat unele Biserici — referindu-se bineînțeles la cea Romano-Catolică — că «se ocupă mai mult de promovarea unor forme de primat și de hegemonie, decît de unitate». A vorbit de «slava mediocrității a primatului». Apoi a arătat că «pacea lipsește nu numai pe pămînt, ci și pe teritoriile Bisericilor». Și a mai acuzat unele Biserici că au elaborat chiar o teologie a războiului, sprijinindu-se pe Fericitul Augustin. A mai afirmat că mulți au înțeles pacea pe pămînt, «doar ca pe o realizare a păcii sufletelor», prin aceasta referindu-se desigur la unele secte care fac abstracție și nu se angajează în viața societății. El a spus însă, foarte bine, că «slăvirea lui Dumnezeu, dacă rămîne numai la aceasta, și nu se preface în faptă, poate deveni o fugă de la datorie».

Am putea înmulți citatele din referatul Prof. Ricca, dar ne oprim aici, nu înainte de a spune un cuvînt de apreciere deosebită față de partea a doua și a treia a prezentării sale, în care s-a ocupat de contribuția teologică a Prof. Dumitru Popescu la orientarea teoretică a C.B.E. în ultimii șapte ani. Aceste părți rămîn valabile și orientative și pentru următorii ani.

Totuși, unele dintre afirmațiile Prof. Ricca au fost, după părerea mea, cel puțin unilaterale, dacă nu exagerate, în ceea ce privește Europa. Sînt ispitit să-l completez — nu neapărat să-l critic, spunînd cîteva cuvinte și în favoarea Europei și a Bisericilor din Europa.

1. Cred că a fost prea pesimist și inexact atunci cînd a pus pe umerii Bisericilor din Europa tot rătăl din Europa și din lume. Nu trebuie să ignorăm că în Europa nu există numai Bisericile, ci și state, formații politice, ideologice, și apoi mai este și libertatea oamenilor, care determină viața societății: unii îl slăvesc pe Dumnezeu, alții nu se ocupă de El; alții organizează războaie, fabrică bombe, alții colaborează în vederea tuturor ideilor pozitive, fie că sînt Biserici, fie că sînt formații politice. Și apoi, nu trebuie uitat că tensiunea dintre bine și rău e peste tot condiția vieții oamenilor pe pămînt, nu numai în Europa. Este însă adevărat: Bisericile ar fi putut face mai mult, și trebuie să facă mai mult, slăvindu-l pe Dumnezeu prin pace, prin lupta pentru pace, alături de toate forțele păcii. De altfel acest lucru l-a spus și profesorul foarte bine.

2. Mî se pare iarași că a face din Europa singurul leagăn al tuturor războaielor cum a făcut Prof. Ricca, nu e chiar adevărat. Războaiele sînt un păcat vechi al oamenilor. E de ajuns să deschidem Biblia Vechiului Testament, ca să ne dăm seama că e o istorie a unor războaie și lupte continue. Și apoi, chiar astăzi, cele peste 80 de conflicte armate din lume sînt mai ales în afara Europei. În Europa am putea cita, poate, doar Irlanda.

Prof. Ricca a vorbit apoi de o Europă arogantă! Dar oare de aroganță se poate vorbi numai în Europa? E drept că trebuie să facem ordine mai întîi acasă la noi, dar dacă e vorba de făcut o ordine împotriva aroganței, atunci trebuie să trecem și Oceanul. E drept însă că Bisericile trebuie să facă tot ce pot ca să mai scadă din aroganța marilor puteri, și să le facă să gîndească mai mult la pace, decît la război.

3. Și apoi, să nu uităm: Cînd vorbim de Europa, trebuie să ne amintim că ea a fost leagănul civilizației și al culturii moderne, nu numai al războaielor. Ea a fost inițiatoarea mișcărilor pentru pace și este, și în momentul acesta, și tot ea a fost și este inițiatoarea ecumenismului care vrea tot unitate și pace; așa că trebuie să avem întotdeauna în minte acest echilibru care nu dezavantajează întotdeauna Europa.

Vorbitorul a amintit de diviziunile bisericesti și de faptul că unii reduc pacea doar la pacea sufletelor. Probabil este adevărat. Dar așa întrebă: unde au apărut sutele de diviziuni bisericesti, în Europa sau altundeva, mai ales peste Ocean? Și oare nu tocmai aceste diviziuni au făcut ca Bisericile lui Hristos să-și piardă din credibilitate în fața lumii?

4. Aș mai aminti un lucru: deși autorul referatului acuză că: «glorificarea lui Dumnezeu a pierdut dimensiunea teologică», reducîndu-se uneori la sociologie, eu cred că se contrazice în partea a doua și a treia a referatului său, unde *teologia* sa este foarte aproape de cea ortodoxă. Găsec teologia păcii dezvoltată în aceste două părți, în perspectiva Treimii ca model de unitate pentru Biserici, foarte interesantă, și în această privință rolul inițiator l-a avut fără îndoială directorul de studii, Preotul Dumitru Popescu.

5. În sfîrșit, Prof. Ricca a făcut o interesantă prezentare teoretică, dar a oferit prea puține soluții practice. Diplomat, el a cerut soluții din partea acestei Adunări.

E comod pentru el, greu pentru noi! Să vedem însă ce vom fi capabili să facem în zilele care urmează, răspunzând cererii sale.

6. Cea de-a doua raportoare, parcă mai optimistă, ne-a vorbit și de «semne încurajatoare». În situația de azi a Europei și a lumii, în ceea ce privește tratativele pentru pace și dezarmare. Poate că cu toții împreună aici, vom putea și noi să descoperim și să oferim și alte semne încurajatoare, ca să nu ajungem la un eșec al creștinismului și să nu profetizăm acest eșec, ci mai degrabă să-l prevenim luptând, ca Biserici, pentru slava lui Dumnezeu, prin realizarea păcii pe pământ.

Abordarea propriu-zisă a temei principale s-a făcut însă în cele patru secții de lucru, cu următoarele subleme:

1. «Slava lui Dumnezeu»; — În această secție delegația română a fost reprezentată de Maica Nazaria Niță și de Pastoral August Schuller.

2. «Slava lui Dumnezeu și unitatea Bisericii»; — Pr. prof. dr. Viorel Ioniță și Pr. Petre, Silviu Pufulete.

3. «Slava lui Dumnezeu și creația»; — I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, Pr. prof. dr. Ștefan Alexe și Past. Raduch Zsolt.

4. «Slava lui Dumnezeu și pace pe pământ»; — P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul și Maica Heruvima Timaru.

Delegații români au contribuit fiecare la adâncirea subtemelor respective, impunând punctul de vedere românesc asupra raportului dintre spiritualitate și responsabilitate, ca și asupra intensificării acțiunilor pentru apărarea păcii în întreaga lume.

La sfârșitul activității lor, secțiile au prezentat câte un raport în plenară, care după ce le-a discutat, le-a trimis prezidiului, Comitetului consultativ și Bisericii membre, spre a fi studiate.

Raportul secției II-ii abordează următoarele trei aspecte ale temei discutate: (1) Slava lui Dumnezeu într-o lume secularizată; (2) Slava lui Dumnezeu în chivernisirea creației, și (3) Slava lui Dumnezeu în dialogul dintre religii. În primul compartiment sînt enumerate mijloacele de care dispun Bisericele spre a face să strălucească slava lui Dumnezeu în lumea de astăzi: rugăciunea, dragostea, slujirea păcii etc.; în cel de al doilea compartiment, secția II-ii se suprapune cu secția a treia, iar în cel de al treilea capitol este evidențiată necesitatea largirii bazei teologice a dialogului Bisericii creștine cu celelalte religii, pentru ca și prin aceasta să se arate slava lui Dumnezeu în lume.

Secția a doua a cuprins în raportul său următoarele paragrafe: Dumnezeu este izvorul unității noastre; Tradiție și înnoire creștină; Scopul unității; Unitatea creștinilor; Unicitatea Botezului; Mărturisirea păcatelor; Rugăciunea de mijlocire; Rugăciunea de mulțumire; Comuniunea; Slujirea; Unitatea omenirii. După o scurtă analiză a acestor puncte din viața și învățătura Bisericii, se fac o serie de recomandări pentru activitatea Bisericii pe calea refacerii unității creștine și anume: (1) sprijinirea strădaniilor de împăcare între Vest și Est; (2) promovarea tratativelor și apropierea între Nord și Sud în Europa; (3) angajarea Bisericii pentru rezolvarea altor conflicte din Europa, ș.a. În final, documentul secției a II-a recomandă angajarea Bisericii pentru promovarea relațiilor cu oamenii care aparțin altor religii sau ideologii.

Raportul secției a III-a a apreciat activitatea direcției de studii în probleme de ecologie și de responsabilitate creștină față de întreaga creație, recomandând continuarea acestor studii pentru a ajuta Bisericele să-și intensifice activitatea lor în slujba conservării și înfrumusețării întregii creații prin asigurarea păcii în întreaga lume.

Raportul celei de a IV-a secții face mai întâi o scurtă prezentare a pericolelor care amenință pacea în lumea de astăzi și arată apoi că aceste pericole pot fi înălțurate prin: (1) securitatea comună; (2) renunțarea la forță; (3) pace și dreptate printr-o nouă ordine economică internațională; (4) respingerea oricărei forme de comerț cu arme; (5) consolidarea încrederii. În final, documentul secției formulează următoarele recomandări:

- (1) angajarea Bisericii pentru asigurarea păcii;
- (2) realizarea păcii în Biserici;
- (3) intensificarea relațiilor dintre Bisericele creștine și Islam;
- (4) asigurarea păcii prin respectarea drepturilor omului;

(5)

Un

mătoare

(1)

bri

și co

elaborat

activității

comitet

rtitoare.

Rap-

probleme

In c

tive să fi

le va fac

și a păci

numai în

stilu

tru ca to

raportulu

plenară ș.

Rap-

să se or

tunc se

pace și d

lulundu-se

o istorie

cooperare

pentru pa

S-a

și Vest, c

Con

de comu

sens a c

O n

avîndu-se

în cazuri

de locu

S-a

problema

vedere a

S-a recor

discuții ș

este fro

Part

pările Co

în ceea

dezarmar

cele în c

și să spr

aplicarea

In i

directive

1. P.

2. C.

C.

3. C.

(5) ajutorarea prin Biserici a refugiaților,

în legătură cu care se recomandă organizarea unei Consultații a Bisericilor asupra refugiaților și a cererilor de azil în Europa.

Un alt capitol al lucrărilor Adunării de la Stirling l-a constituit activitatea următoarelor Comitee:

(1) Comitetul de referință asupra directivelor C.B.E., format din 20 de membri și condus de către I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului. Acest comitet a elaborat un document care a fost viu discutat în plenară și care a fixat coordonatele activității de viitor a C.B.E. Contribuția I. P. S. Mitropolit Antonie în cadrul acestui comitet și la elaborarea celui mai important document al întrunirii, a fost hotărâtoare.

Raportul Comitetului de directive (documentul nr. 54) abordează următoarele probleme: 1. Unitatea Bisericilor; 2. Problema păcii în lume.

În discuțiile de principiu s-a insistat ca toate propunerile Comitetului de directive să fie bazate pe învățătura creștină, și, ca la baza tuturor demersurilor pe care le va face Conferința în viitor să stea studii serioase de teologie, în slujba Bisericii și a păcii. S-a insistat mult asupra dezvoltării contactelor umane în Europa și nu numai între Biserici, ci și în cadrul situațiilor politice. S-a cerut cooperare cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor, cu Bisericile locale, cu Consiliile ecumenice locale, pentru ca toți să lucreze în colaborare, și să se evite dublarea activității lor. Redactarea raportului Comitetului s-a făcut în patru sub-comisii, care apoi l-au discutat într-o plenară și au căzut de acord asupra conținutului său.

Raportul s-a ocupat, în prima parte, de *Unitate și mărturie*, recomandându-se să se organizeze consultații care să trateze unitatea Bisericii și mărturia ei într-o lume secularizată și amenințată de război. S-a recomandat să se pună accentul pe pace și dreptate, pe drepturile omului și pe contactele umane, înmulțindu-se și evaluându-se la vreme dialogurile bilaterale dintre Biserici. S-a recomandat să se scrie o istorie non-confesională și non-polemică a Bisericii. De asemenea s-a recomandat cooperarea cu Biserica Romano-Catolică în organizarea de conferințe pentru pace, și pentru pace în Irlanda.

S-a recomandat, de asemenea, să se aibă în vedere nu numai relații între Est și Vest, ci și între Nord-Sud.

Comitetul de directive a propus de asemenea să se organizeze mai bine sistemul de comunicare dintre Conferința Bisericilor Europene și Bisericile membre. În acest sens a cerut să se angajeze și să se înființeze un secretariat pentru comunicații.

O mare importanță s-a acordat urmării aplicării Actului final de la Helsinki, avându-se în vedere problema dreptului omului văzută în întregimea ei, și nu numai în cazurile individuale; să se aibă în vedere foamea din lume, analfabetismul, lipsa de locuințe, lipsa de apă, subdezvoltarea sub toate formele ei.

S-a cerut să se atragă atenția Bisericilor europene să trateze cu mare atenție problema dezvoltării tehnologiilor legate de transmisiunile prin satelit, avându-se în vedere atât aspectele pozitive posibile ale acestei acțiuni, cât și aspectele negative. S-a recomandat Bisericilor ca, ori de câte ori este posibil, să ia parte la astfel de discuții și la deciziile ce se vor lua, legate de legislația sistemului de transmitere peste frontiere.

Partea a doua a raportului Comitetului de directive a menținut printre preocupările Conferinței, ideea de pace și dreptate în lume, făcându-se afirmații categorice în ceea ce privește necesitatea asigurării securității și păcii bazate pe dreptate, pe dezarmare, pe relațiile juste dintre națiuni și în special între națiunile dezvoltate și cele în curs de dezvoltare. Conferința a fost chemată să urmărească în continuare și să sprijine hotărârile Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, ca și aplicarea Actului final de la Helsinki, semnat în 1975.

În afară de cele zece principii din Actul final de la Helsinki, Comitetul de directive a recomandat Conferinței să urmărească trei direcții:

1. Probleme legate de securitatea Europei;
2. Cooperarea în domeniul economic, al științei, tehnologiei și a mediului înconjurător;
3. Cooperarea în probleme umanitare.

S-a insistat pe ideea că «Actul final de la Helsinki își va realiza scopul în înțelegime numai atunci când așa-zisele «coșuri» vor fi privitye ca un singur tot». Pentru perioada următoare, Conferința a fost îndrumată să continue și să-și întărească activitatea în domeniul păcii și dezarmării. Aceasta trebuie să includă neapărat și gîndirea la consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor.

Comitetul de directive a recomandat în continuare ca împreună cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor și cu Consiliul Conferinței Catolice Naționale din Europa, să se pregătească și să se țină o *Adunare* a Bisericilor din emisfera nordică, la care să la parte neapărat și Bisericile din țările semnatare ale Actului final de la Helsinki. Tema acestei Adunări să fie «*Pace și dreptate*». S-a recomandat ca această adunare să aibă loc înainte de 1990.

Problema drepturilor omului a rămas în continuare ca o recomandare pe agenda viitoare a Conferinței, recomandîndu-se stabilirea unui secretariat sub numele «*Pace, dreptate și drepturi umane*». În această lucrare să fie în continuare invitate și Bisericile din Canada și Statele Unite.

Comitetul de directive a recomandat Adunării generale să fie menținut Secretariatul pentru înț-ajutorare bisericească, în așa fel încît să poată răspunde cererilor cu care sînt confruntate unele Biserici din Europa, urmînd ca bugetul acestui Secretariat să fie încorporat în bugetul Conferinței.

În vederea întăririi lucrării acestui Secretariat, s-a recomandat să se adîncească studiile teologice care să motiveze ideea și s-o explice Bisericilor.

La cererea unor Biserici, exprimate în Adunarea generală, Comitetul de directive a recomandat: să se promoveze relațiile dintre creștini și evrei în Europa, și să se adîncească dialogul teologic dintre cele două religii. S-a cerut în special să fie urmărită cu interes problema Ierusalimului, pe baza declarației Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Nairobi, din 1975.

În aceeași măsură, la cererea multor Biserici, Comitetul de directive a recomandat preocuparea Conferinței Bisericilor Europene și de musulmanii care au ajuns vecinii noștri în Europa, emigrînd în diferite țări, urmînd să li se asigure libertatea religioasă, securitatea legală, dreptatea socială și cooperarea într-o societate pluralistică. Pentru a trata această problemă, s-a recomandat ca cele două organizații din Europa, Conferința Bisericilor Europene și Consiliul Conferinței Catolice Europene, să organizeze un *Comitet al Bisericilor asupra Islamului în Europa*, compus din 6-8 membri, care să coordoneze măsurile în legătură cu relațiile dintre creștini și musulmani în Europa.

Avîndu-se în vedere că în Europa există circa 15 milioane de refugiați din diferite țări și continente, s-a recomandat Conferinței să se preocupe de ajutorarea acestor refugiați și a celor care cer azil.

În final, la repetatele cereri ale unor delegații de femei, Comitetul de program și-a însușit recomandarea ca Bisericile să asigure femeilor o reprezentare echitabilă și potrivită în diferitele delegații, comisii și comitete. De asemenea, s-a recomandat ca în perioada imediat următoare să se revizuiască *Constituția* Conferinței Bisericilor Europene, mai ales în legătură cu problema dreptului de a face recomandări în diferitele Comitete ale Conferinței, și în legătură cu alte probleme care nu sînt clare în vechea Constituție.

Au urmat discuții largi în plenară, care a acceptat raportul Comitetului, cu foarte puține modificări. Printre altele, s-a adăugat fraza ca în continuare Conferința să acorde atenție deosebită problemei prozelitismului, în legătură cu aceasta vorbind în plenară Mitropolitul Antonie, care a explicat diferența dintre prozelitism și misiune creștină, împotriva unor grupuri care susțineau că prozelitismul e mistine și că trebuie încurajat. Pusă la vot, formula Mitropolitului Antonie a fost admisă, iar cealaltă respinsă.

În legătură cu Secretariatul: «*Pace, dreptate și drepturi umane*», s-a recomandat preocuparea mai largă a Bisericilor cu problemele dezarmării și demilitarizării, urmînd ca Bisericile să facă propuneri națiunilor pentru reducerea și lichidarea armelor nucleare, pentru cooperarea între creștini și public, în legătură cu organizarea de miscări pentru pace, pentru întărirea încrederii în coexistența pașnică. Avîndu-se în vedere situații din Europa Occidentală, în legătură cu muncitorii străini, s-a cerut ca ei să aibă dreptul de vot acolo unde lucrează, și dreptul la educația copiilor, în raport cu cultura țării lor de origine. Despre dialogul cu evreii și musulmanii s-a

recomandat
aceleși timp
Bisericilor :

2) Co
Krusche di
prof. Ștefa
de a întoc
zi Comitet
plenară un
politul Ant
Chevallier
Episcopul F
și Prof. Per

Mitro
«poi coord
tului consu

3) Co
Pr. Petre Si

4) Co
Hans-Gern
adunării.

5) Co
anglican Pi
și aprobat c

In ac
Bisericile s
preună împ
armelor de
exprimat c
și cultura
lăcă tot ce
obiului rec
tă, de l
organizare
ale Actulu
prin toate

In zi
lost dedica
prezidiul a

După
și Prof. N

măloarele :
pentru teze
dacă nu s

carse. Nici
învoarea p

Tema prez
care am
cele alema

Mulți
sau cel ca
ca într-o

a noastră.
pregăti noi

Altii
cu ajuns l
lemei și c

lămpla n
decît o sec

recomandat să se organizeze dialoguri tripartite: evrei, creștini și musulmani. În același timp s-a recomandat o angajare mai largă a tinerilor în activitatea Conferinței Bisericilor Europene.

2) Comitetul de numiri, format din 9 membri, condus de către Episcopul Werner Krusche din R.D.G., comitet în care delegația română a fost reprezentată de Pr. prof. Ștefan Alexe. Acest comitet a avut sarcina dificilă, de care s-a achitat onorabil, de a întocmi lista cu propunerile pentru alegerea noilor membri ai prezidiului și ai Comitetului consultativ. La propunerea acestui comitet au fost aleși de către plenară următorii 8 membri ai prezidiului: Mitropolitul Alexei de Leningrad, Mitropolitul Antonie al Ardealului, Decan John Arnold (anglican, Anglia), D-na Marjolaine Chevallier (reformată, Franța), Mitropolitul Damaschin (Patriarhia Ecumenică, Elveția), Episcopul Hans-Gernot Jung (R.F.G.); superintendentul Adam Kuczma (metodist, Polonia) și Prof. Pertti Peronen (lutheran, Finlanda).

Mitropolitul Alexei de Leningrad și Episcopul Hans-Gernot Jung au fost declarați apoi coordonatori pînă la alegerea președintelui. Între cei 27 de membri ai Comitetului consultativ a fost ales și P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul.

3) Comitetul de finanțe, format din 15 persoane, dintre care a făcut parte și Pr. Petre Silviu Pufulete, a analizat finanțele C.B.E.

4) Comitetul de acreditare format din patru membri și condus de episcopul Hans-Gernot Jung, a analizat statutul fiecărui participant referind asupra structurii adunării.

5) Comitetul pentru mesaj, format din 5 membri și condus de către pastorul anglican Paul Oestreicher, a întocmit un mesaj al Adunării, care a fost apoi discutat și aprobat de către plenară.

În acest mesaj (documentul nr. 53) se arată că Europa este amenințată și că Bisericile sînt chemate să facă tot ce pot pentru pace și dezarmare, să lupte împotriva armelor de distrugere în masă, în timp ce mulți copii ai lumii mor de foame. S-a exprimat chiar ideea că dacă nu se vor lua măsuri adecvate, nu e cert că civilizația și cultura noastră vor supraviețui în milenii al treilea. S-a cerut ca Bisericile să facă tot ce pot pentru ca să dărîme barierele neîncrederii, și să mute hotarul războiului rece spre o pace caldă, de la o coexistență ostilă, la o coexistență cooperativă, de la cursa înarmării, spre pace. Conferința și-a exprimat sprijinul pentru organizarea unei Adunări ecumenice pentru pace, cuprinzînd toate statele semnatare ale Actului final de la Helsinki. Mesajul a fost dat presei, urmînd să fie răsîndit prin toate mijloacele de mass-media.

În ziua de marți, 9 septembrie, ambele ședințe plenare de după amiază au fost dedicate unei discuții pe tema «Anno Domini 2000 — Quo Vadis Europa?». Din prezidiul acestei întruniri a făcut parte și I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

După prezentările făcute de cei doi vorbitori: Prof. A. Kuznetsov (U.R.S.S.) și Prof. N. Hortmann (Olanda), I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a spus următoarele: «Mulțumesc celor doi profesori pentru interesantele lor cuvîntări și pentru tezele pe care le-au expus, ambele creatoare, imaginative, realiste, pesimiste dacă nu se va opri cursa înarmărilor, optimiste dacă se va reuși oprirea acestei curse. Nici unul dintre cei doi n-au putut găsi temeiuri pentru o opțiune clară, în favoarea pesimismului sau optimismului, ceea ce e grăitor prin însuși faptul acesta. Tema prezentată a fost și poate fi oricînd atractivă. Și ea a fost și pentru noi cei care am ascultat-o într-adevăr atractivă, chiar dacă vorbitorii n-au putut identifica acele elemente care să ne facă să sperăm fără teamă.

Mulți gîndesc la venirea celui de al treilea mileniu ca la un perete, și că noi, cei care vor trăi atunci, vor avea pur și simplu doar a sări peste acest perete, ca într-o lume extraterestră, într-o lume care va arăta completamente altfel decît a noastră. Știm toți că se înșală și că mileniul al treilea va fi așa cum îl vom pregăti noi, nefiind pregătit de nimeni altcineva.

Alții gîndesc că anul 2000 va aduce sfîrșitul lumii, așa cum gîndeau cei care au ajuns la anul 1000, deși pentru aceasta nu există în nici o carte teologică vreun temel și, desigur, așa cum nu s-a întîmplat nimic la anul 1000, tot așa nu se va întîmpla nimic nici la anul 2000. Noi credem că intrarea în anul 2000 va fi altceva decît o secundă ca toate celelalte, ca o trecere dintr-o cameră într-alta.

Cu toate acestea: anul 2000 va fi și este privit ca un punct de cotitură, cel puțin din punct de vedere psihologic. Așa încît sîntem în drept să ne punem nouă și celor doi vorbitori, cel puțin cîteva întrebări, în special pentru că ei au evitat opțiunile pentru pesimism sau optimism. Ei au totuși părerile lor. Eu așa întrebă printre altele:

1. Ce credeți, se vor face în următorii 14 ani pași decisivi spre o nouă mentalitate, spre fapte noi, spre noi decizii în legătură cu dezarmarea, în așa fel încît să ni se asigure pacea și liniștea, să fim eliberați de frică și tensiuni? Sau situația va continua așa cum este ea astăzi?

2. Care este convingerea Dvs.: în mileniul al treilea balanța puterilor, în mîinile cărora stau deciziile, va rămîne aceeași ca cea de astăzi, sau în afara celor două mari puteri vor ajunge și altele la același nivel? Și dacă va fi așa, înmulțirea puterilor va fi spre beneficiul, sau spre creșterea pericolului pentru lume? Desigur aceste întrebări rămîn valide numai dacă cele două puteri nu vor ajunge la o înțelegere în legătură cu o dezarmare progresivă spre asigurarea păcii, cît mai e încă timp.

Am înțeles, din ambele Dvs. conferințe, că dvs. personal și țările dvs. lucrează activ pentru pace. Credeți în eficiența la timp a acestei lucrări?

3. Ce credeți, ca laici și oameni de știință, interesați sau nu de problemele bisericești: Pot Bisericile avea vreo putere — desigur nu mă gîndesc la putere fizică — să determine viitorul spre o soluție de pace și unitate a omenirii? Joacă ele realmente vreun rol? Sînt ascultate?

Noi, ca Biserici, ca oameni ai Bisericilor, ne cunoaștem responsabilitatea și lucrăm în conformitate cu credința noastră, pentru pace și înțelegere. Ce credeți, ne ascultă cineva? Și ce ar trebui să mai facem ca totuși să fim ascultați? Imaginați-vă că puterea ar fi în mîinile Dvs., ați fi gata să acordați o atenție foarte serioasă Bisericilor? atunci cînd ele cer pace și înțelegere?

Aș mai întreba: trebuie oare să ne sprijinim în puterea noastră de influență numai pe Dumnezeu prin rugăciuni, și să cerem și să așteptăm ajutor numai de la Dumnezeu? Sau credeți că putem avea un impact important asupra celor ce dețin puterea în lumea aceasta?

Știu că întrebările mele sînt grele, și aproape că nu aștept răspuns la ele. Dar cîteva comentarii sînt sigur că ar interesa întreaga Adunare căreia v-ați adresat. Din una dintre cuvîntările Dvs., am reținut accentul pus pe aspectul moral al opțiunii pentru pace sau război. Mi-a plăcut acest lucru, fiindcă sînt sigur că *Împreună cu o nouă ordine economică internațională, care ar fi singura care ar duce la pace bazată pe dreptate, e nevoie și de o nouă ordine morală internațională și în politică, ordine în care DA să fie DA, viața să fie socotită sacră, onestitatea să fie lege în respectarea tratatelor, pacea să înlocuiască armele.*

Ultima mea întrebare ar fi legată tocmai de acestea: Este oare posibil ca în următorii 14 ani care ne despart de următorul mileniu, o astfel de schimbare în mentalități și în acțiunile marilor puteri să se producă? ».

Au comentat în scurt și ceilalți reprezentanți din prezidiu, după care cei doi profesori au răspuns doar la întrebările Mitropolitului Antonie, în sensul că e de dorit ca lumea să reușească să-și schimbe mentalitatea, să lucreze pentru pace și dezarmare, să înlăture războiul, cursa înarmărilor și frica, dar că acestea, așa cum s-a remarcat, stau încă în puterea oamenilor politici. Ar fi de dorit ca aceștia să asculte și glasul Bisericilor pentru că ei și-au dat seama cît de mult toate Bisericile militează pentru pace și pentru viață.

În ziua de miercuri, 10 septembrie 1986, Adunarea a votat primirea ca membre în Conferința Bisericilor Europene a următoarelor Biserici: *Biserica Ortodoxă Sîrbă*, cu un număr de 10.500.000 credincioși, 26 de eparhii și episcopi, 2.100 preoți și 2.240 de monahi și monahii în 140 de mînăstiri; *Biserica Metodistă Unită din Estonia* (U.R.S.S.), cu 2.000 credincioși, 14 pastori, 14 parohii, 18 diaconi și 35 de predicatori laici. Această Biserică își are centrul la Tallinn. În U.R.S.S. și conducător pe Superintendentul Pastor Olay Párnams. Cu aceste două Biserici, care au fost primite ca membre în Conferința Bisericilor Europene cu deosebit entuziasm, dat fiind faptul că ele au activat ca observatoare în cadrul C.E.B., această organizație numără un total de 116 Biserici din 26 de țări europene.

Cu pr
a discutat :
că membrii /
la fiecare /
Comitetului /
mător. Tot /
cum) ai P /
consultativ,
ale C.E.B.

Cea d
numai în e
ecumenice
se angajea;
nerile conc
C.B.E. Adu
matur întoc
Contri
surare și l
nților Euro
forurile de
la prezidiu
consultativ

Din i
s-a organiza
în localul
urmă a c
blică asup
cărți publ
presează ti
Au p
R.D.G., Fra
Biser:
seamă.

În pr
ticipanți.
intitulat :
tînd cuvî
referatului
mai ales
cheltuieli
acțiune co
Din i
pentru pa
acea ven
retras din
«pace» se
oară cînd
înțelege c
în ciuda
păcii și l
angajată
«seamnă d
pentru că

Cu privire la Constituția acestei organizații, Adunarea generală de la Stirling a discutat și votat un amendament asupra articolului 6 al Constituției, precizându-se că membrii Prezidiului și cei ai Comitetului Consultativ vor fi schimbați în întregime la fiecare Adunare Generală. Până la Adunarea de la Stirling, jumătate din membrii Comitetului consultativ rămăneau prin tragere la sorți din oficiu în Comitetul următor. Tot în acest articol s-a fixat numărul de 8 membri (față de 7 cîți erau pînă acum) ai Prezidiului, și 27 membri (față de 23 cîți erau pînă la Stirling) în Comitetul consultativ, aceasta datorîndu-se faptului că a crescut numărul Bisericilor membre ale C.E.B.

Cea de a IX-a Adunare generală a C.B.E. marchează un moment important nu numai în evoluția acestei organizații creștine, ci chiar în cadrul mai larg al Mișcării ecumenice generale. Acest moment este evidențiat de faptul că prin această Adunare se angajează o nouă generație de teologi în slujba ecumenismului, ca și prin propunerile concrete pe care această întrunire le-a făcut pentru continuarea activității C.B.E. Adunarea generală a beneficiat de un material pregătitor și de niște rapoarte mătur întocmite.

Contribuția valoroasă a delegației Bisericii Ortodoxe Române la buna desfășurare și la succesul lucrărilor celei de a IX-a Adunări Generale a Conferinței Bisericilor Europene a fost apreciată și răsplătită prin alegerea a doi ierarhi români în forurile de conducere ale acestei organizații: I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului la prezidiu, și P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal, în Comitetul consultativ

Pr. prof. dr. VIORELA IONIȚĂ

UN «CONCILIU AL PĂCII»

Din inițiativa și la invitația Prof. dr. Carl Friedrich von Weizsäcker, fizician, s-a organizat între 13—15 octombrie 1986, în localitatea Kirchberg din R. F. Germania, în localul unei foste mănăstiri catolice distruse de Reformă și refăcută în anul din urmă ca centru de conferințe, un *Conciliu al Păcii*, menit să sensibilizeze opinia publică asupra pericolului unui război nuclear. Tema Conciliului a constituit-o titlul unei cărți publicate anul acesta de către Prof. von Weizsäcker: *Die Zeit drängt* («Ne presează timpul», München și Viena, 1986, 117 p.).

Au participat peste o sută de invitați din cîteva țări din Europa: R. F. Germania, R.D.G., Franța, Anglia, Danemarca, Polonia, Cehoslovacia, Elveția, U.R.S.S.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de semnatul acestei dări de seamă.

În prima zi — 13 octombrie 1986 — s-a dat cuvîntul unui număr de zece participanți. Al treilea vorbitor a fost reprezentantul B.O.R., care a prezentat referatul intitulat: «Cînd fiecare va fi o piedică în calea războiului, — va fi pace, împrumutînd cuvintele dintre ghilimele dintr-o scriere a lui Nicolae Iorga, din anul 1940 (textul referatului în Anexă). Referatul a fost ascultat cu mult interes și a fost apreciată mai ales inițiativa recentă a președintelui Nicolae Ceaușescu de a reduce cu 5% cheltuielile și forțele militare, la nevoie în mod unilateral, spre a da un exemplu de acțiune concretă celorlalte state, spre dezarmare și pace.

Din partea Franței a vorbit Pastorul George Casalis, din Paris, vechi militant pentru pace și unul dintre fondatorii C.C.P. de la Praga, împreună cu Mitropolitul din acea vreme al Moldovei și Sucevei, Dr. Iustin Moisescu. Pastorul George Casalis s-a retras din C.C.P. cu mulți ani în urmă, în momentul în care i s-a părut că prin «pace» se înțelege doar a face politica unei singure părți. Acum, este pentru prima oară cînd el revine în arenă, la o Adunare internațională pentru pace, declarînd că înțelege că altă cale nu există. El a cerut celor două mari puteri, Estului și Vestului, în ciuda diferentelor ideologice greu de soluționat, să nu se separe în problemele păcii și în interzicerea folosirii bombei atomice. El a recunoscut că Franța rămîne angajată în cursa înarmărilor. Totuși, în momentul în care înarmarea atomică înseamnă distrugerea creației, a Planetei, viziunea apuseană ar trebui să se schimbe, pentru că și ei sînt la fel de amenințați de înarmare și de război.

Pastorul Casallis și-a exprimat unele îndoieli cu privire la modul cum se va soluționa problema în cele din urmă. Lupta pentru dezarmare, — a spus el —, pare pierdută. Gîndirea în slujba păcii e în minoritate. Și ceea ce e mai grav, e în minoritate *gîndirea*. Înșăși, oamenii care gîndesc. Prevalează cei care nu gîndesc și care îi consideră ridicoli pe cei care cer dezarmarea.

El a pledat totuși pentru orice soluție care duce la pace și la apărarea naturii și a creației. Radiațiile, chiar dacă nu va fi război, vor distruge încetul cu încetul pădurile și aceasta va duce la moartea planetei. Întrebat ce pot face Bisericele din Franța în legătură cu aceasta, a răspuns că ele sînt active în apărarea păcii, dar n-ar putea spune cît este de eficace efortul lor în fața oamenilor politici.

Episcopul vechi-catolic de la Bonn, Dr. Sigisberg Kraft, a reluat ideea din referatul subsemnatului că Bisericele nu trebuie să se amestece în lupta dintre ideologii, ci doar întru apărarea naturii și a vieții. De asemenea, el a reluat ideea că Bisericele nu se bucură de credibilitate și din cauză că sînt prea divizate. Ele au calitatea de a învața, dar cum să le fie primită învățătura, cînd ele înșile nu sînt unite? Cum să se bucure de credibilitate Bisericele care se angajează, de pildă, în campanii electorale, deci se separă după ideologiile partidelor pe care le apără? Totuși, în problema apărării păcii, toate Bisericele sînt unite.

A luat cuvîntul și un ofițer din Germania Federală, general de brigadă, von der Racke, declarînd că și soldații sînt adînc preocupați de posibilitatea unui conflict pe care nu-l doresc.

Referindu-se la cele două Germanii, el a spus că ceea ce le divizează mai ales, este modul cum înțeleg relația dintre *dreptate* și *libertate*. Cei din Est nu vor să le separe, cei din Vest nu le concep decît separate.

Generalul a declarat apoi că, în ciuda așteptărilor noastre, armele atomice nu vor fi abolite din motive morale, ci din motive politice. Oamenii poliției vor raționi politice, nu morale.

Totuși, știind că în vremea noastră un război atomic ar fi o catastrofă din toate punctele de vedere, el a spus că trebuie să optăm pentru tratative și pace. Chiar dacă acum oamenii politici din cele două lagăre vor putea stăpîni situația, cine știe ce se va întîmpla peste 20 de ani, cînd multe state vor putea avea bombe atomice, și printre conducători va fi și vreun nebul, care s-o folosească? De aceea trebuie luptat împotriva înarmării atomice. Ce morală să așteptăm de la un nebul?

Există desigur mai multe posibilități: ori vor fi abandonate armele atomice, ori vor rămîne, dar nu vor fi folosite decît ca amenințare. Cealaltă posibilitate e folosirea lor, dar în cazul acesta rezultatele sînt imprezvizibile pentru viața omului și a Planetei.

Știm că dvs., creștinii, detestați războiul și militarizarea, dar aceasta nu e decît o idee, o mărturie creștină și deciziile nu sînt în mîinile Dvs. Puteți desigur influența opinia publică, dar deciziile aparțin oamenilor politici, iar militarii fac parte din instrumentele acestora. Dvs. vreți pace. Bine, Cum să se facă pacea, aceasta aparține oamenilor politici și, în nici un caz, ei nu vor confunda dreptatea cu libertatea. Numai cînd acestea două își vor găsi calea de rezolvare, se va putea vorbi de pace sigură.

I s-au pus generalului multe întrebări în legătură cu expunerea sa și, mai ales, i s-a explicat că libertatea trebuie luată împreună cu dreptatea, altfel libertatea e o iluzie. În răspuns, s-a menținut pe punctul său de vedere că trebuie menținută amenințarea, deci înarmarea, pentru apărarea libertății. Dreptatea vine pe planul al doilea.

În cuvîntul său, reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române a arătat generalului că fără dreptate nu se poate vorbi de libertate. Libertatea fără dreptate poate fi, cum și este azi în multe părți ale lumii, libertatea de a muri de foamă sau de sete, sau de a nu avea de lucru, sau de a nu avea acces la învățătură, etc. Libertatea e condiționată de dreptate, nu invers. Așa încît, imperios necesară este o nouă ordine economică. Politicienii trebuie să pornească de la această premiză, ca să împiedice războiul și să apere pacea. Aceasta va facilita și dezarmarea și triumful rațiunii. L-am întrebat dacă el personal, în numele oricărei idei, ar fi gata să declanșeze un război care să distrugă totul. Cu ce folos ar face-o, altul decît distrugerea? De aceea se impune mai întîi o clarificare simplă: renunțarea la soluția forței și trecerea la dialog. Aceasta e singura soluție. După renunțarea la forță, prin dialog totul e posibil. A răspuns că de fapt și el crede în alternativa dialogului, altfel n-ar fi cu noi. Singura alternativă: dezarmarea prin dialog.

Un
spus și
ei pot fi
pentru a
Hel
pentru E
nu pot i
Facil po
politică.
războai,
O c
fizician
centrală
municadm
Trebuie s
de față c
Ref
care toc
nu a fost
că nu au
Vor
e consum
1000 de
gătu dacă
protecții
lungă dur
De i
blema dre
«Se pot d
Print
balanței c
multe țări
a rezolv
Cu j
voltage, a
vor să șt
înarmare
decind de
să achite
S.U.A., ce
Cont
mai spus
bătrîni m
Desp
că așa a l
cerea pent
Acum înst
mare peric
Prof.
telege, dai
dar mult i
pacea la c
dezarmare
decă ar d
clanșă și d
Concl
și aceasta
oamenii. E
unii de al
dup pentru
reșună în
puterea. D

se va
pare
mino-
i care

naturii
cețel
e din
: n-ar

n re-
logii,
ricile
de a
m să
ectă-
lema

der
t pe

ales,
ă lo

nu
iuni

ate
iar
știe
ice,
ute

ori
rea
tei.
ctif
ța
lin
ne
aa.
ce

as,
o
e-
a.
ul
m
le
ș.
și
it
ă
i
e
ș
:

Un delegat din R.D.G., episcopul Christoph Stier, din Schwerin, Mecklenburgs, a spus și el că Bisericele refuză teoria înarmării ca amenințare, deoarece consecințele ei pot fi imprevizibile. Trebuie mers spre ideea unei înscăunări în lume a încrederii, pentru a se pregăti procesul păcii. El poate fi lung, dar e singurul sigur.

Helmut Spengler, episcop al Bisericii din Hessen-Nessau, Darmstadt, a pledat pentru instituționalizarea acestui *Conciliu al Păcii*, dar a precizat că opiniile noastre nu pot fi eficiente decât dacă se pot transforma în decizii politice. Un Conciliu al Păcii poate fi o strategie diplomatică prin care să se influențeze factorii de decizie politică. Trebuie impusă în lume *dogma dezarmării*, împotriva tuturor felurilor de războaie, deoarece și cele convenționale sînt tot atît de odioase ca și cele atomice.

O cuvîntare importantă a ținut în cadrul Conciliului de la Kirchberg profesorul fizician Carl Friedrich von Weizsäcker, fratele președintelui R. F. Germania. Ideea centrală de la care a pornit a fost aceea că: *Trebuie să comunicăm, nu să ne excomunicăm*, adică oamenii să se apropie prin dialog, nu să se îndepărteze unii de alții. Trebuie să încercăm să ajungem la adevăr prin dialog, nu din cauza fricii. În momentul de față omenirea e amenințată, natura e în pragul otrăvirii prin producția atomică.

Referindu-se la întîlnirea dintre președinții Reagan și Gorbaciov din Islanda, care tocmai se terminase, von Weizsäcker a spus că «mareea catastrofă a anului 1986 nu a fost incidentul de la Cernobil, ci întîlnirea dintre cei doi de la Rejkiawyk», pentru că nu au putut ajunge la un acord cu privire la trecerea la dezarmare atomică.

Vorbind despre epuizarea surselor de energie, profesorul a spus că și aceasta e consumată tot pe înarmare: «Dați-mi 1000 de ani de pace, a spus el, și garantez 1000 de ani de energie». Nu s-a declarat optimist cu privire la pacea viitorului. «Nu știu dacă ne vom mai vedea la anul». Adevărata problemă, a mai spus el, e aceea a protecției noastre împotriva urmărilor unui război atomic, ale cărui efecte vor fi de lungă durată.

De aceea, el se pronunță pentru *Acorduri* și nu pentru război. Chiar dacă problema dreptății sociale se va rezolva, va rămîne în continuare gravă problema energiei. «Se pot domestici micii demoni, dar cu cei mari e mai greu».

Printre problemele pe care le-a abordat a fost și aceea a creșterii populației și a balanței dintre aceasta și producție. Se întîmplă niște lucruri ciudate, a arătat el; în multe țări, populația crește pentru că familiile au nevoie de multe brațe de muncă spre a rezolva sărăcia. Or, tocmai aceasta duce pe de altă parte la creșterea sărăciei.

Cu privire la împrumuturile făcute de țările subdezvoltate sau în curs de dezvoltare, a arătat că multe dintre ele nu sînt capabile să le restituie, dar Băncile nu vor să știe aceasta. Ele își vor bantii. Și intrucît S.U.A. promovează o politică de înarmare care mărește sărăcia țărilor în curs de dezvoltare sau subdezvoltate, împiedicînd deci instaurarea unei noi ordini economice internaționale, ar trebui ca S.U.A. să achite Băncilor datoritiile altora, dar aceasta ar însemna creșterea impozitelor în S.U.A., ceea ce nu convine cetățeanului american.

Contradicțiile din lumea de azi sînt atît de mari și de greu de soluționat, a mai spus el, încît al treilea război mondial ar putea începe chiar în timpul cit noi întrîni mai trăim încă.

Despre cursa înarmărilor ca mijloc de intimidare și amenințare a altora, a spus că așa a fost de cînd e lumea. Cînd în lume au apărut două puteri, a început întrecerea pentru înarmare. Așa a fost între Roma și Cartagina, și între multe alte puteri. Acum însă, cu arma atomică problemele se pun altfel. Sintem avertizați că sintem în mare pericol. Dar dacă ne vom trezi prea tîrziu?

Prof. von Weizsäcker a avansat și o teorie nouă: dacă oamenii nu se vor înțelege, dar nu vor folosi totuși armele atomice, atunci vor crea *arme non-atomice*, dar mult mai distrugătoare decît cele atomice. «Nu dezarmarea va duce la pace, ci pacea la dezarmare»; de aceea trebuie să începem prin a hotărî pacea. Invitația la dezarmare nu e convingătoare, pentru că cei care o fac, au atîtea rezerve, încît chiar dacă ar dezarma proporțional, le-ar mai rămîne suficiente arme pentru a putea decența și duce un război. De aici vin ezitățile.

Concluzia profesorului a fost că totuși, singura soluție e *decizia pentru pace* și aceasta depinde de oameni. Nu natura a creat armele — nici Dumnezeu —, ci oamenii. El trebuie să se debaraseze de ele. Dar iată că oamenii s-au înstrăinat unii de alții. Nu-și mai cunosc vecinii. Se tratează ca niște abstracțiuni. Lupul nu e lup pentru lupi, dar oamenii au devenit lupi pentru oameni. Creștinii trebuie să se pună în valoare morala dragostei de aproapele. Aceasta ar trebui să controleze puterea. Dar nu și-a dovedit eficiența.

Omenirea trebuie totuși să înțeleagă acum, a mai spus el, că pace nu înseamnă să nu mai fie război, ci să se *apere* pacea. Trebuie condamnată și intenția de a face război. Ce te faci însă când tu ajungi la concluzia aceasta, dar adversarul tău nu ajunge, ci folosește arma atomică?

El s-a referit apoi la teza unui război *justificat*, care e oricând posibil, atâta vreme cât există arme și armate. Justificat de ce? De pretextul apărării păcii și al libertății. Trebuie însă, a spus el, respins acest pretext. Trebuie ca *Instituția războiului* ca atare să dispară. Să se instaurace regimuri democratice, bazate pe morală. Iisus nu s-a ocupat de politică, dar a avut în vedere egalitatea și libertatea oamenilor. Cum se poate realiza aceasta? Ce e de făcut? Să instituționalizăm acest *Conciliu al păcii*. Poate că el va răspunde.

Von Weizsäcker a vorbit liber și nu tocmai sistematic, dar a vorbit din convingere, teamă și îngrijorare. Au urmat discuții, comentarii.

Un ziarist polonez, Dr. Jerzy Toeplitz, din Varșovia, a pus întrebarea cum pot creștinii iubi, sau cum cer ei să fie iubit și aproapele și dușmanii? Cum s-ar putea traduce aceasta într-un limbaj actual, care să asigure pacea. El a avansat termenul *security partnership*: să ajungă oamenii să fie parteneri în securitatea personală. Să se realizeze o *securitate reciprocă*. Fiecare să fie sigur că nu va fi atacat. Numai în aceste condiții s-ar putea ajunge și la *iubirea vrăjmașului*. Altfel cum să-l iubești? Să-l iubești ca să-l schimbi, dar dacă el nu se schimbă? Să-l iubești, însă când nu te temi de el, și nici el nu se teme de tine, acest lucru e posibil.

Ideea de *securitate reciprocă* a mai fost reluată după aceea în discuții, considerându-se a fi o bună soluție și o posibilă garanție a păcii. În cazul în care ambele tabere în conflict ideologic ar fi sigure că *securitatea reciprocă* e operantă.

Problema e însă: cum să se ajungă la o securitate reciprocă? În ciuda sau prin rezolvarea decalajelor economice? E posibilă o securitate reciprocă, atâta vreme cât rămân nedreptățile sociale la scară mare, mondială?

După expunerea Prof. von Weizsäcker a luat cuvântul, în replică, și naratorul acestei Adunări pentru pace.

«Am ascultat cu interes și cu pasiune expunerea Dvs., D-le Weizsäcker, o expunere plină de idei și de sugestii menite să ne provoace meditații îndelungi și creație, deși ne-a strecurat în suflele și anumite incertitudini și chiar mai mult decât atât, un pic de teamă. Eu mi-am pus întrebarea, și v-o pun și Dvs.: Ce putem gândi despre viitor? Îl putem calcula? De pildă, putem spune ce se va întâmpla în cazul că se promovează în continuare politica amenințării prin înarmare, sau ce se va întâmpla în cazul unui acord de dezarmare progresivă? Putem calcula pacea, în funcție de anumite date pe care ni le furnizează realitatea, sau nici în astfel de condiții n-o putem calcula cu precizie, ea rămânând de fapt dependentă de alți factori, care ne scapă, sau e lăsată pe seama întâmplării? O putem calcula, sau doar ghici, profeti? Și, în condițiile prezente, ce putem spera? Vă întreb acestea, pentru că am avut impresia, și cred că nu m-am înșelat, că Dvs. ați lăsat problema deschisă. Nu v-ați pronunțat asupra viitorului. N-ați dat nici un pronostic. Sau ați fost mai degrabă pesimist. Ați predat problema Conciliului Păcii, pentru viitor. Dar ce credeți că ar putea realiza un asemenea Conciliu? Ar putea el să facă să prevaleze rațiunea, peste interesele politice? Sau în cele din urmă se va apela totuși la forță? Cu alte cuvinte: Există soluții împotriva războiului, sau nu există?».

Prof. von Weizsäcker a răspuns că așa este: a lăsat problema deschisă. O acțiune comună a rațiunii ar putea da unele rezultate, dar cum să se ajungă la o asemenea acțiune comună, e mai greu de spus. Sînt întotdeauna aspecte care ne scapă; de aceea n-am îndrăznit să fac pronosticuri și nici să dau soluții. Dacă aș fi făcut așa ceva ne-am fi împărțit de pe acum în tabere, chiar noi aici. Or, eu am vrut și vreau să las deschisă perspectiva lucrării în continuare a unui Conciliu al Păcii care, poate, va găsi ceva. De aceea nici nu l-am criticat aici pe președintele S.U.A. pentru ceea ce n-a făcut acum în Islanda. Aș fi putut să-l critic, dar poate că nu e încă totul pierdut. Lupta pentru pace trebuie continuată.

A vorbit apoi Dr. Erhard Eppler, fost ministru al relațiilor cu lumea a treia. Acesta a pus foarte multe întrebări creștinilor: O teologie a păcii, care o pace a teologiei, dar aceasta încă nu există; pot creștinii să se angajeze într-un război din care va rezulta o iarnă nucleară care va strica opera Creatorului, care va fi o negare a Genezei? Ce înțeleg creștinii atunci când spun că pacea e o treabă politică? Pot creș-

tinii participa la mărirea? De măcar apro-

Toate pentru a se

El a s menii nu va păna la urm fi tratat de hubire, pe l la urmă îns uitate. Ea l-4

Nici o spus Eppler

În disc

tori de rein:

În ace soluționare

telor oamen

Întrebi

ciunii trebu

Întreb

răspuns: «F

Nu mai după

Deși n

protestanții,

cooperarea

posibilității

care la cor

pământ.

Într-o

ca soluție a

nu de la G

violenta, ră

să se piard

În ac

Române, M

«Aș c

non-violent

în principiu

pentru că l

fi mai util

de pildă. A

doar non-v

obrazului,

opărare, de

că face par

Părerea me

nu n-o perm

A răs

pentru viol

nu e totdea

e refuzat s

încă o dat

Păcii.

Au fo

catolicii și

pentru Cor

nume, d.p.

Bisericii Or

tinii participa la folosirea armei atomice? Și de ce iau parte la competiția înarmării? De aici va rezulta dezumanizarea altora; or, ei au porunca să-și iubească măcar aproapele.

Toate acestea, a conchis el, ne duc la concluzia că mai trebuie făcut încă mult pentru a se ajunge la o *teologie a păcii*, bine determinată.

El a spus că nu se poate asigura pacea prin forță. Într-o asemenea situație, nimeni nu va mai putea spune că e urmașul lui Hristos. *Pax romana* n-a fost eficientă până la urmă, pentru că era impusă cu forța. *Civis romanus sum*, era garanția că vei fi tratat după lege. Dar Iisus n-a mers pe această idee unilaterală. El a mers pe iubire, pe înțelegerea de dincolo de forță. *Cea mai mare securitate*, s-a dovedit până la urmă *insecuritate*, și cea mai mare moralitate, impusă cu forța, s-a dovedit *imoralitate*. Ea l-a sacrificat chiar pe Iisus, care era drept.

Nici o securitate nu poate fi sigură, dacă e asigurată pe insecuritatea altuia, a spus Eppler. *Securitatea reciprocă* e mai aproape de ceva ce ar putea fi posibil.

În discuțiile care au urmat, securitatea reciprocă a fost condiționată de vorbitori de reinstaurarea unei *noi ordini economice internaționale*.

În acest sens a luat cuvântul și autorul acestei dări de seamă, și mulți alții. Fără soluționarea problemelor economice, pericolul va afirma permanent deasupra capetelor oamenilor ca o sabie a lui Damocles.

Întrebat ce părere personală are el ca politician, Dl. Eppler a răspuns: «Politicienii trebuie să fie optimiști. Altfel nu-i mai alege nimeni!».

Întrebat despre opinia lui cu privire la rolul Bisericii în apărarea păcii a răspuns: «Bisericiile trebuie să-și construiască o teologie clară, sigură, solidă, a păcii. Numai după aceea li vor putea angaja alături de ei pe politicieni».

Deși marea majoritate a participanților la Conciliul păcii de la Kirchberg erau protestanți, în concluzie s-a spus că Sfântul Duh în acțiunea sa în lume, nu exclude *cooperarea omului*. Deci nu *sola gratia*, nici *sola lide*. Și oamenii își au rolul și responsabilitatea lor. Acest lucru a marcat un important pas protestant spre o întoarcere la coresponsabilitatea divino-umană în ceea ce privește destinaul oamenilor pe pământ.

Într-o nouă intervenție, Prof. Casallis din Franța a ridicat problema *non-violenței*, ca soluție a împlicării creștinilor în lupta pentru pace. Non-violența vine de la Hristos, nu de la Gandhi. În discuție a apărut și întrebarea *dacă există forme justificabile de violență*, răspunsurile din sală fiind dintre cele mai diverse și la un moment dat riscând să se piardă în confuzii, pentru că nu s-a dat o definiție exactă a non-violenței.

În acest moment a cerut din nou cuvântul reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române, Mitropolitul Antonie Plămădeală, al Ardealului:

«Aș cere o punere la punct și o intrare în ordine a discuției: Ce înseamnă non-violența? A nu răspunde la violență? Despre aceasta discutăm, sau discutăm în principiu despre non-violență? Dacă discutăm în principiu, ne pierdem vremea, pentru că trăim într-un climat de super-înarmare, care presupune violența. Poate ar fi mai util să determinăm dacă poate exista și un război justificat, acela de *apărare de pildă*. Aici s-a spus: nu există *război drept*. Și s-a tras concluzia că e îndreptățită doar *non-violența*. De acord. Dar dacă ești atacat? În ciuda poveștii cu întoarcerea obrazului, creștinii s-au implicat în războaie. Ce le spunem azi despre războaiele de apărare, de apărarea de agresori? Cred că acest aspect nu trebuie neglijat, pentru că face parte din ceea ce este posibil să se îndeplinească, și ei cer de la noi o orientare. Părerea mea este că în cazul apărării, aceasta se înscrie în limitele moralei care nu ne permite să lăsăm răul să se răspândească».

A răspuns von Weizsäcker, că nu poate exista război drept. Iisus n-a fost pentru violență, dar atunci trebuie să accepți consecințele violenței altora, ceea ce nu e totdeauna ușor. Noi l-am avut aici pe Hitler. A fost justificat moral acela care e refuzat să lupte împotriva lui Hitler? Sînt probleme! Nu e ușor să ne pronunțăm. Încă o dată se justifică deci continuarea discuțiilor noastre și instituirea Conciliului Păcii.

Au fost însă obiecții împotriva titlului de *Conciliu al Păcii*. S-a zis că romano-catolicii și unii ortodocși prezenți obiectează că numele e consacrat ca termen tehnic pentru Conciliile Ecumenice, așa că e mai bine să se adopte pentru viitor un alt nume, d.p. *Adunarea creștinilor pentru pace*. A luat cuvântul din nou reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române:

«Cînd am primit invitația, am fost fascinat de titlul instituției care se punea la cale: Conciliul al Păcii. Văd acum unele ezitări. Nu cred că sint îndreptățite. Vechile Concilii, Sinoade, își au numele lor consacrate. Și însemnau tot *Adunări*. Lumea de azi știe să dea cuvintelor sensul lor. Un Conciliu al Păcii, ar fi un Conciliu al Păcii cum n-au fost cele din trecut, care au avut alte teme pe agendă. Mi se pare chiar că un astfel de titlu ar fi un slogan foarte mobilizator. Prin el, am intra și în acel proces conciliar (*Conciliarly fellowship, Conciliarly*), care a fost atît de discutat și aprobat de Adunarea generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Vancouver (1983). Să nu ne temem de cuvinte, ci să ne folosim de ele, dacă pot fi de folos».

Hotărîrea finală a fost să se convoace în anul viitor o nouă adunare spre a se continua *procesul conciliar* în vederea apărării păcii. Numele de Conciliu al Păcii intră în uz prin însăși folosirea lui.

Nu s-a alcătuit nici un *Comunicat final*, nici o *Declarație*. Televiziunea germană a înregistrat însă totul, pentru o expunere de o oră în ziua de 31 octombrie 1986.

A N E X Ă

«Cînd liecare om va fi o piedică în calea războiului, — va fi pace

Titlul de mai sus îi aparține lui Nicolae Iorga și a fost rostit în 1940. Marele istoric lansa un avertisment în preajma celui de-al doilea război mondial. N-a fost ascultat și războiul s-a declanșat. Astăzi, un astfel de avertisment trebuie luat mult mai serios, pentru că nu numai pacea lumii e amenințată, ci e amenințată existența însăși a lumii, datorită mijloacelor de distrugere pe care le-au acumulat și le acumulează, într-un ritm din ce în ce mai accelerat mai ales marile puteri.

În privința apărării păcii și a vieții, nu de argumente duce omenirea lipsă. În afară de poruncile Scripturii, bunul simț ne spune că viața e preferabilă morții, și pacea, războiului, și că ocrotirea creației e datoria noastră, nu distrugerea ei. Și dacă este așa, atunci se pune întrebarea:

De ce totuși argumentele rămîn fără nici o eficacitate, iar rațiunea umană care peste tot le recunoaște, se duce deustre pînă acum incapabilă de a transforma argumentele în fapte? De ce, în ciuda tuturor evidențelor că ne îndreptăm spre o catastrofă generală, cursa înarmărilor cu cele mai distrugătoare arme continuă într-un ritm progresiv? Nici n-a ajuns bine ultimul tip de armă la sfîrșitul lîniei de fabricație, că la începutul aceleiași lîinii începe fabricarea alteia și mai distrugătoare, învechind-o pe loc pe cea abia născută cîo o clipă mai înainte. Racheta «Maverick» antîncă a fost înlocuită îndată după producere, deși a fost comandată pentru 4,4 miliarde lire sterline; racheta «Phoenix», racheta «Tow», racheta «Roland», destinate doborîrii de avioane, numai cu aceasta din urmă cheltuiindu-se 10 milioane de dolari, racheta «Trident», obuzul «Copperhead», costînd 47.000 lire sterline, toate au fost urgent înlocuite în momentul cînd erau gata de livrare, înct se vorbește de o «mortalitate infantilă» a rachetelor.

De ce se întîmplă toate acestea? Ce se întîmplă cu rațiunea umană? Se va fi dereglat și a ajuns să creadă și să justifice monștri, să justifice absurditatea, pînă la forma ei cea mai acută, autodistrugerea?

Poate că exagerăm puțin cînd punem întrebarea în felul acesta. Știm toți că, totuși, rațiunea îi dă iluzia că operează atunci cînd marile puteri continuă cursa înarmărilor și perfecționarea capacității de distrugere a armelor. Se argumentează că cel mai puternic îl va opri de la agresiune pe cel mai slab, intimidîndu-l, făcîndu-l să renunțe la agresiune. Acum se știe însă că argumentarea are doar aparența de a fi logică. Cel care poate distruge lumea de cinci ori, nu se va teme de cel capabil de a o distruge de zece ori! E destul s-o poată distruge oricare dintre ei o singură dată! Un glonte e tot atît de eficace în puterea lui de distrugere pentru un om, ca și o bombă atomică!

Un fals pretext moral este și acela că cei care se înarmează spun: armele mele sînt *defensive*, ale ceilalți sînt *ofensive*. Și dacă e să credem ambele părți, cum mai sînt, la urma urmel, armele lor?

Mutarea timpului de operație în spațiu — așa-numitul război al stelelor — e un alt fals pretext «rațional». Odată început, e astăzi dovedit că un război nu poate fi dect total: pe pămînt și în spațiu.

Nimic
pacea, și ev
ideologiei, în

Nu cr
chiar dacă
învenți și
convenț în
tru, și să
odată ca me

Cred,
prin toate
forță. Războ
aceasta ar
împărțășim.

Dar și
fie moral fe
fie moral fe
din produsu
de omenit

Bombay și
boli, mai a
din țările p
vorbim de
mizerie aj
ca număr pe

Eviden
dotuși asem
tarea, și pe

Vocație
dar să lupt
fabricării m
trugerea înt
sigură cale
șarile și lor
șarile comun,

Dar a
înturarea c
dreptul la l
părțirea och
tura tehnic

neigiile —
pe dreptate
engajeze to
prezime, gâ
false argum
Dr. C. F. v
drîngto, 191
încarmărilor
pierzni. Acel
este: prea tir

Concre
urgent prinț
reducerii pr
maru. Fără
încreze foar
decizii și în

Români
cele și ucig
cresă, unilat
poată gener
armate. Lor

B.O.R. — 3

Nimic nu salvează cursa înarmărilor de la absurditatea ei. Evident, rațională e pacea, și evident absurd e, cu mijloacele reciproce de azi, războiul. Conflictul e între ideologii, între scopurile lor și între mijloacele pentru realizarea acestor scopuri.

Nu cred că noi creștinii trebuie să ne amestecăm în conflictul dintre ideologii, chiar dacă avem opțiuni ideologice diferite. În momentul în care am face-o, ne-am împărți și noi cel puțin în două și, probabil, incapabili de a ne reuni pașnic, am conveni în cele din urmă să ne trădăm pe noi înșine, credința și pe Dumnezeuul nostru, și să ne raliem și noi argumentului forței. Ne-am autodistrage de două ori: odată ca membri ai Bșericii, a doua oară ca oameni.

Cred, dimpotrivă, că vocația noastră este să ne pronunțăm ferm și să lucrăm prin toate mijloacele posibile împotriva rezolvării conflictelor de orice fel prin forță. Războiul, uciderea vieții, sînt imorale. A vă aduce argumente biblice pentru aceasta ar fi de prisos într-o astfel de adunare creștină. Toți le cunoaștem și le împărtășim.

Dar și pregătirile de război sînt imorale, nu numai războiul declanșat. Cum să fie moral faptul că cheltuielile militare creează anual 32.000.000 de șomeri? Cum să fie moral faptul că se cheltuiesc 1.000 de miliarde de dolari pe an pentru înarmare, din produsul muncii oamenilor, sumă cu care s-ar putea rezolva situația milioaneilor de oameni fără locuințe din India de pildă, (i-am văzut eu locuind pe trotuare la Bombay și Calcutta), a milioaneilor de oameni care mor de foame, de sete și de boli, mai ales în lumea a treia, a milioaneilor de analfabeți, care nu lipsesc nici din țările pretinse ultra dezvoltate, ca Statele Unite și R. F. Germania, ca să nu mai vorbim de Asia, Africa, America Latină, unde așa-numitele favelas (orașe satelite de gazeerie ajunsă la limitele ei Latine și la Buenos Aires, Tucuman sau Salta), aproape întrec ca număr populația propriu-zisă a centrelor?

Evident, cînd ne amintim de acestea, revenim la întrebarea: cum să se rezolve totuși asemenea situații în care predomină suferința, inegalitatea, sărăcia, subdezvoltarea, și pe care simțul nostru moral le cere îndreptate?

Vocația noastră creștină este să luptăm pentru îndreptarea unor asemenea stări, dar să luptăm împotriva obșinerii cu forța a unor astfel de îndreptări și împotriva fabricării mijloacelor de luptă armată, acum cînd întrebuintarea lor ar însemna distrugerea întregii lumi, și nu o reală îndreptare. În această situație, nu există decît o singură cale: *Ideologiile să-și rezolve diferendele prin dialog. Să se repună în dreptate și forța ei.* Aceasta va corespunde și credințelor noastre religioase și bunului simț comun, de altfel din ce în ce mai afirmat de către toți oamenii de bine din lume.

Dar a repune rațiunea în drepturile ei, înseamnă a accepta în primul rînd îndreptarea cauzelor care antrenează încă apelul la forță: să se redea tuturor oamenilor dreptul la libertate, la independență, la suveranitate, la resurse, la egalitate, la împărțirea echitabilă a bunurilor între cei favorizați de așezarea geografică și de dezvoltarea tehnică și culturală, și între cei defavorizați. Rațiunea, și împreună cu ea și religiiile — a noastră în mod sigur — îndrumază spre acestea, spre o pace bazată pe dreptate, prin instaurarea în lume a unei noi ordini economice în care să se realizeze toate statele. Numai rațiunea care nu pornește de la asemenea realități și premise, găsește argumente pentru competiție în cursa înarmărilor, dar acestea sînt false argumente, care duc la false soluții și în cele din urmă la război. Fizicianul Dr. C. F. von Weizsäcker a scris recent o carte: *Ne presează timpul* («Die Zeit drängt»), 1986, München-Wien, 117 p.). Ne presează pentru că absurditatea cursei înarmărilor crește de la o zi la alta, de la o oră la alta, și balonul supraumflat va explodi. Același lucru îl spun astăzi din ce în ce mai mulți: *Să face ceva, cît nu este prea tîrziu!*

Concret: Noi creștinii trebuie să încurajăm pacea și dialogul, dar să cerem urgent printr-un *pronunciamento* universal și măsuri concrete, practice, în vederea reducerii progresive a cursei înarmărilor, a armatelor și a cheltuielilor pentru înarmare. Fără aceasta, în timp ce discuțiile continuă, inteligența umană continuă să lucreze foarte activ pentru cursa înarmărilor și, aceasta din urmă e mai rapidă în decizii și în realizări decît inteligența pusă în slujba păcii, dar rămasă la teorii.

România este o țară mică și nu-și dorește bombe atomice. Dar toate armele sînt utile și ucigătoare. Președintele Nicolae Ceaușescu a propus recent o măsură concretă, unilaterală, drept un început menit să fie un exemplu care, progresiv, să se poată generaliza și dezvolta: reducerea cu 5% a cheltuielilor militare și a forțelor armate. Lordul Francisc Newall, membru al grupului britanic al Uniunii interparla-

mentare și membru al Uniunii Parlamentare al Consiliului Europei, a declarat într-un interviu că măsura inițiată de președintele Ceaușescu «este deosebit de încurajatoare» («Știința», 27 sept. 1986, p. 6). Generalizarea la scară mondială a acestei inițiative ar duce la economisirea a 50 de miliarde de dolari — echivalentul dotărilor școlare pentru toți copiii lumii (M. D. Roman, în «Cronica», 39, 1986). Tot președintele Nicolae Ceaușescu a propus adoptarea unui ansamblu de măsuri care să ducă la soluționarea problemelor datoriiilor externe, eliminarea practicilor protecționiste în comerț, facilitarea exporturilor țărilor în curs de dezvoltare spre țările dezvoltate (Gh. Cercelescu, în «Știința», 26 sept. 1986, p. 6). Și alte țări au propus moratoriul în legătură cu înghețarea producerii de arme atomice și cu încetarea experiențelor atomice. O sută de organizații obștești din Finlanda au adresat un mesaj guvernului pentru instituirea unei zone denuclearizată în nordul Europei. Fostul președinte U. Kekkonen a lansat lozincă «Nordul denuclearizat». Premierul suedez Ingvar Carlsson a vorbit recent în același sens, ca și premierul Norvegiei, Gro Harlem Brundtland (P. Stănescu, în «Știința», LVI, 13716, 27 sept. 1986, p. 10). Sînt semne bune, care trebuie încurajate, spre a se muta substanțial accentul de pe teorie și tergiversare, pe dialog și fapte.

Omenirea nu duce lipsă de argumente și teorii pentru pace, ci de fapte. Într-o recentă cuvîntare, președintele Nicolae Ceaușescu, referindu-se la rezultatele încheiate cu succes ale recentei Conferințe de la Stockholm pentru măsuri de securitate și pentru dezarmare în Europa, a spus: «S-a demonstrat că înțelegerea este posibilă». În continuare a propus: «Ne adresăm Uniunii Sovietice și Statelor Unite ale Americii cu apelul de a face totul pentru realizarea unor acorduri corespunzătoare» («Știința», 25 sept. 1986, p. 3; vezi și Ioan D. Goia, *După Stockholm*, în «Flacăra», XXXV, nr. 40, 3 oct. 1986, p. 22, în care se arată hotărîrile de la Stockholm). Conferinței de la Stockholm trebuie însă să-i urmeze neapărat «o a doua fază, consacrată convenirii unor măsuri în domeniul dezarmării» (România liberă», 24 sept. 1986, p. 6, art. semnat de Corneliu Vald și dr. Nicolae Iordache, în «Lumea», nr. 39, 15 sept. 1986, p. 10).

Creștini fiind noi, ne vine în gînd și întrebarea pe care și-o pune și Psalmistul într-o situație asemănătoare celeia în care ne aflăm noi: *Oare ce face Dumnezeu? Oare ne-a uitat? Oare ne va lăsa să pierim? Oare nu vede încotro merge opera Lui, creația Lui? Rămîne nepăsător? Sau, cum spune Sfîntul Pavel: Ne lasă de capul nostru, din pricina păcatelor oamenilor, din pricina răcăirilor lor? Căci e drept, multă rătăcire s-a întîmplat și se mai întîmplat în mințile și faptele oamenilor. Nici creștinii nu sînt străini de rătăcire și păcat atunci cînd, în loc să-și unească forțele credinței și ale faptelor bune, și ale păcii, se împart și se dușmănesc între ei, luînd astfel în deșert numele lui Dumnezeu!*

Cuvîntul de ordine dintr-o scrisoare pregătitoare a acestei Adunări a fost să apelăm la *disponibilitățile de pocîntă și convertire ale oamenilor*. Acest apel poate fi un răspuns la întrebările pe care le punem, cu disperare, lui Dumnezeu. Acesta răspunde celui care întreabă, și dă celui care cere, și deschide celui care bate. «*Pocîntă-vă!*», spuneau profeții și Ioan Botezătorul, și însuși Iisus, și toate se vor îndrepta, toate se vor repune pe temelii dreptății și ale adevărului. «*Alegeți viața*» și veți trăi. «*Iubiți pacea*» și «*asezați-o pe dreptate*», și o veți avea! Cred că aici e cheia: să contribuim la așezarea păcii pe dreptate socială. Aceasta este, după opinia mea, chemarea noastră ca și creștinii astăzi. Să îndreptăm păcatele care promovează nedreptățile, să ne convertim inimile și faptele spre dreptate.

Să fim cît mai mulți gîndind și crezînd așa, să fie toți creștinii din lume o *Adunare mondială a iubitorilor de pace*, și vom fi atunci o forță morală care va putea avea un impact real asupra celor ce dețin puterea de decizie asupra viitorului lumii. Și vom avea, sperăm, un impact și asupra lui Dumnezeu. «*Cînd liecare om va li o piedică în calea intențiilor criminale ale celor ce pregătesc războiul*», cum spunea savantul român Nicolae Iorga încă în 1940, atunci va fi pace! (cf. Mihai Stoian: «*Pacea — cîntecul cea mai mare*», în «Luceafărul», XXIX, 41, 11 octombrie 1986, p. 8).

† Dr. ANTONIE FLĂMĂDEALA,
Mitropolitul Ardealului

Patriarh
Sfîntului C
sine primar
fost invitați
de o confer
de alte ar
păscut Min
astații pent
 Internaționa
pentru apar
în sprijinul
Au pa
Antinopol
Srbă, Biser
din Polonia
Tesalonic, I
Biserici
vicar patriar
Biblic și de
Sfîncii Ortodo
Miercu
Președinta p
Sfînod al Pe
Patriarh Di
pentru prez
acestei într
în promov
poare, în vr
Au lu
la reuniune
Biseroxe Rom
participării
Română ac
Ierusalimul
pe cei prezi
temelia ace
După 1
la sfîntul M
În duș
Măslînilor,
manifestărilor
După
română, P.
prezentat v
riei Bisericii
de apropiere
În cor
către înfișt
vicar patriar
Teoclist, lo
atenția pe c
la apărarea
păcii pe pă
tori de bine

COMEMORAREA A 1600 DE ANI DE LA MOARTEA SFÎNTULUI CHIRIL AL IERUSALIMULUI ȘI CONFERINȚA PANORTODOXĂ PENTRU PACE ORGANIZATĂ DE PATRIARHIA IERUSALIMULUI

(Ierusalim, 22—31 octombrie 1986)

Patriarhul Ierusalimului a luat inițiativa comemorării a 1600 de ani de la moartea Sfântului Chiril, arhiepiscopul Ierusalimului, unul dintre marii părinți ai Bisericii creștine primare, vestit apărător al Ortodoxiei († 386). Această comemorare, la care au fost invitați să participe reprezentanți ai tuturor Bisericilor Ortodoxe, a fost urmată de o conferință pentru pace, dreptate socială și înlăturarea unui război nuclear sau a altor arme, precum și de rugăciuni pentru pace la peștera din Betleem unde S-a născut Mântuitorul Iisus Hristos. Conferința a avut loc în contextul marilor manifestații pentru pace care au avut loc în întreaga lume în acest an, declarat drept «Anul Internațional al Păcii», urmărind pe de o parte unirea eforturilor Bisericilor Ortodoxe pentru apărarea păcii, iar pe de altă, apelurile acestora la conducătorii de popoare, la sprijinul luptei pentru pace pe pământ.

Au participat reprezentanți ai următoarelor Biserici Ortodoxe: Patriarhia Constantinopolului, Patriarhia Ierusalimului, Biserica Ortodoxă Rusă, Biserica Ortodoxă Greacă, Biserica Ortodoxă Română, Biserica Ortodoxă a Ciprului și Biserica Ortodoxă din Polonia. Au mai fost de față profesori de la Facultățile de teologie din Atena și Ierusalim, precum și observatori din partea altor confesiuni creștine din Ierusalim. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de P. S. Episcop *Nilon Ploieșteanul*, vicar patriarhal, conducătorul delegației; Pr. *Dumitru Soare*, directorul Institutului de studii teologice și de Misiune Ortodoxă; și Arhim. *Ilie Ilie*, superiorul Așezămintelor Bisericești Ortodoxe Române din Ierusalim.

Miercuri, 22 octombrie, delegații Bisericilor Ortodoxe au fost primite oficial, în sediința patriarhală din Ierusalim, de către P. F. Patriarh Diodor și membrii Sfântului Sinod al Patriarhiei Ierusalimului. În sala de recepție a reședinței patriarhale, P. F. Patriarh Diodor a rostit un cuvânt de bun venit, în care a mulțumit participanților pentru prezența lor la reuniunea la care au fost invitați. A înfățișat apoi scopul acestei întruniri, insistând asupra responsabilității Bisericilor Ortodoxe de a contribui la promovarea idealurilor de pace, apropiere și bună înțelegere între oameni și popoare, în vremea noastră.

Au luat apoi cuvântul conducătorii de delegații ai Bisericilor Ortodoxe prezente la reuniune. În numele I.P.S. Mitropolit Teoctist, locțiitor de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, P.S. Episcop *Nilon Ploieșteanul*, vicar patriarhal, a exprimat bucuria de participare la această întrunire panortodoxă, subliniind faptul că Biserica Ortodoxă Română acordă o mare importanță atât comemorării Sfântului Chiril, arhiepiscopul Ierusalimului, cât și problemei păcii și apropierii între oameni și popoare, și asigurând că cei prezenți ca delegația Bisericii noastre dorește să aducă o contribuție proprie la realizarea acestei conferințe.

După încheierea ceremoniei de primire oficială, a avut loc o procesiune solemnă în onoarea Sfântului Mormânt.

În după-amiaza aceleiași zile a avut loc, în biserica Viri Galileii de pe muntele Maslinilor, deschiderea ceremoniei aniversării Sfântului Chiril al Ierusalimului și a manifestațiilor pentru pace.

După întonarea troparelor Pogorîrile Sfântului Duh, în limbile greacă, slavonă și română, P. F. Patriarh Diodor a rostit un cuvânt inaugural al festivităților în care a prezentat viața și opera Sfântului Chiril al Ierusalimului, insistând apoi asupra datoriei Bisericilor creștine de a aduce o contribuție concretă la împlinirea năzuințelor de apropiere, înțelegere și pace ale omenirii contemporane.

În continuare, au fost prezentate mesaje și telegrame adresate conferinței de către Intitistătătorii Bisericilor Ortodoxe. În acest cadru, P. S. Episcop *Nilon Ploieșteanul*, vicar patriarhal, a dat citire mesajului adresat conferinței de către I.P.S. *Mitropolit Teoctist*, locțiitor de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. În mesaj se subliniază atenția pe care Biserica noastră o acordă contribuției Sfântului Chiril al Ierusalimului la apărarea învățăturii ortodoxe de atacurile ereziilor, precum și operei de apărare a păcii pe pământ, de condamnare a înarmărilor și de unire a tuturor oamenilor doritori de bine pentru triumful vieții pe planeta noastră.

În dimineața zilei următoare, participanții au asistat la Sfânta Liturghie, oficiată în biserica Viri Galileii, după care a urmat o sesiune plenară dedicată Sfântului Chiril al Ierusalimului.

Au prezentat referate asupra vieții și operei Sfântului Chiril al Ierusalimului: I.P.S. Mitropolit *Simeon* de Irinupoleos (Patriarhia Ecumenică), Arhim. *Pallade Scheman* (Biserica Ortodoxă Rusă), Pr. *Constantin Quarmash* (Patriarhia Ierusalimului), Prof. *George Galitis* (Facultatea de teologie din Atena), Pr. *Dumitru Soare* (Biserica Ortodoxă Română), Prof. *Stoian Gosevici* (Biserica Ortodoxă Sîrbă), Prof. *Stylianos Papadopoulos* (Facultatea de teologie din Atena), P.S. Episcop *Jeremias Anchimiuk* (Biserica Ortodoxă din Polonia), și Pr. Prof. *Gheorghe Dragas*.

În referatul său, Pr. *Dumitru Soare* a prezentat mai întâi o sinteză asupra vieții Sfântului Chiril al Ierusalimului și a contribuției lui la apărarea dreptei credințe împotriva erezilor hristologice din vremea sa. A arătat apoi largă circulație pe care a avut-o, mai ales în Răsărit, opera scrisă a Sfântului Chiril și a subliniat atenția deosebită pe care teologia ortodoxă română a acordat-o acestei opere. A menționat traduceri în românește ale operei Sfântului Chiril și studiile teologilor români în legătură cu personalitatea și învățătura acestuia mare părinte bisericesc. Pentru documentare, a anexat lista bibliografică a traducerilor și studiilor operei Sfântului Chiril în limba română.

În partea a doua a lucrărilor, vineri, 24 octombrie, a avut loc o sesiune plenară închinată păcii.

La masa prezidiului a fost invitat și P. S. Episcop *Nifon Ploieșteanul*, care a prezidat cea de a doua ședință a sesiunii.

Deschizând lucrările, P. F. Patriarh *Diodor* a prezentat tema: «Pacea lui Dumnezeu ca premiză pentru pacea lumii». După o privire de ansamblu asupra situației deosebit de grave în care trăiește omenirea contemporană, ca urmare a violenței, terorismului și primejdiei unui nou război, Întistătătorul Patriarhiei Ierusalimului a făcut apel la unirea eforturilor creștine pentru transpunerea în viață a mesajului divin «Pe pământ pace, între oameni bunăvoire».

A luat cuvîntul apoi P. S. Episcop *Nifon Ploieșteanul*, vicar patriarhal, care a prezentat un amplu referat asupra problemei păcii în lumea contemporană. În prima parte a referatului, a menționat primejdia pe care o prezintă cursa înarmărilor pentru securitatea, liniștea și viitorul omenirii. Arătînd apoi temeiurile creștine pentru pace, a înfățișat îndatoririle Bisericilor creștine pentru instaurarea apropierii, cooperării și dragostei între oameni și popoare. În partea a doua a referatului, conducătorul delegației Bisericii Ortodoxe Române a făcut cunoscută contribuția României la înfăptuirea operei de pace și dezarmare în lume și voința poporului român — promovată cu fermitate și consecvență de președintele Nicolae Ceaușescu — pentru înfăptuirea unei lumi noi, fără arme și fără războaie, voință concretizată recent prin hotărîrea reducerii cu 5 la sută a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare. În concluzie, subliniind faptul că Biserica Ortodoxă Română sprijină cu tot elanul munca pentru pace și progres a poporului român, a adresat îndemnul de solidaritate a tuturor Bisericilor creștine în lupta pentru asigurarea unei păci drepte și trainice pe pământ.

Au mai susținut referate la această temă: Arhim. *Pavel* (reprezentantul Bisericii Ortodoxe Ruse pe lângă Patriarhia Ierusalimului), I.P.S. Mitropolit *Vladislav* (Biserica Ortodoxă Sîrbă), I.P.S. Mitropolit *Hrisostom* de Kitiov (Biserica Ortodoxă a Ciprului) și P.S. Episcop *Jeremias* (Biserica Ortodoxă din Polonia). Toți vorbitorii au subliniat necesitatea unirii eforturilor Ortodoxiei în sprijinirea năzuințelor de pace, apropiere, înțelegere și dragoste ale omenirii contemporane.

După-amiază, a avut loc săvîrșirea vecerniei, în biserica Sfântului Mormînt, apoi s-a trecut la întocmirea unui proiect de comunicat.

În seara, P.F. Patriarh *Diodor* a mulțumit celor de față pentru munca depusă, apoi a acordat reprezentanților Bisericilor Ortodoxe, prezenți la lucrări, decorația «Crucea Sfântului Mormînt» și ordinul de «Cavaler al Sfântului Mormînt», potrivit poziției ierarhice a fiecărui delegat.

Duminică, 26 octombrie, participanții la Conferință, însoțiți de ierarhi și clerici din cuprinsul Patriarhiei Ierusalimului, s-au îndreptat spre Beteleem. În piața din fața bisericii Nașterii Domnului a avut loc o mare procesiune religioasă, în cadrul căreia P.F. Patriarh *Diodor* și delegații Bisericilor Ortodoxe au fost primiți de autoritățile locale. A urmat apoi intrarea solemnă în biserica Nașterii Domnului și săvîr-

ștea Sfinte
archează
osferă de
legii lumi
acest loc
în cin:
Ellas Fre
Reinto
celeiași zi
minat Co
dodor a ei
acii pe pă
arzog a fi
bine Bise
O rece
pe Mun
Nifon Ploieț
Bisericesc. (

ANA
clafă
chiril
ului:
man
Prof.
Orto-
apa-
Bise-
tefi
npo-
e a
deo-
tra-
egă-
ime-
l în
iară
pre-
um-
ției
teii,
i a
ului
a a
ima
en-
tru
pe-
rul
în-
ată
rea
ca
ica
a
ice
se-
av
xă
rii
de
nt,
e-
lia
rit
ici
in
ul
o-
r.

la Sfinței Liturghii panortodoxe, după care întregul sobor a coborât la locul care măcarhează peștera sfântă unde S-a născut Mîntuitorul Iisus Hristos. Aici, într-o atmosferă de adîncă reculegere și piozitate, s-au săvîrșit rugăciuni pentru pacea în toată lumea și pentru transpunerea în viață a mesajului divin care a răsunat odinioară în acest loc: «Pe pămînt pace, între oameni bunăvoire».

În cinstea participanților la rugăciunile pentru pace, primarul orașului Betleem, *Ellas Freiz*, a oferit o masă oficială.

Reîntorcîndu-se la Ierusalim, delegații ortodocși au fost primiți, în după-amiaza următoare zile, de către președintele statului Israel, Dl. *Haim Herzog*, cărui i s-a prezentat Comunicatul Conferinței. În cuvîntul rostit cu acest prilej, P. F. Patriarh Diodor a exprimat hotărîrea Bisericilor Ortodoxe de a sluji neabătut cauza apărării păcii pe pămînt, alături de toți oamenii doriți de bine de pe pămînt. Președintele *Herzog* a felicitat pe delegații ortodocși pentru această acțiune și a transmis urări de bine Bisericilor și popoarelor cărora ei aparțin.

O recepție oficială, oferită de P. F. Patriarh Diodor la reședința sa patriarhală pe Muntele Măslinilor, a marcat încheierea Conferinței. Prea Sfințitul Episcop *Anton Ploieșteanul*, vicar patriarhal, s-a reîntors în țară, pentru probleme de interes bisericesc. Ceilalți doi delegați au participat, în continuare, la desfășurarea pînă la urmă a acțiunilor ce au urmat.

După o excursie de o zi în Iudeea, Samaria și Galileea, delegații Bisericilor Ortodoxe au pornit spre Iordania, unde în prezent există circa 250.000 de credincioși ortodocși arabi, organizați în cadrul mai multor eparhii, care aparțin de Patriarhia Ierusalimului.

Trecînd punctul de frontieră, pe celălalt mal al Iordanului, delegații Bisericilor Ortodoxe au fost întâmpinați de un mare număr de clerici și credincioși ortodocși iordanieni, care i-au condus în capitala țării, Amman. Aici, P. F. Patriarh Diodor are reședința personală, la care a primit pe oaspeți. În apropiere, a început construcția unei catedrale impunătoare, care este deja aproape terminată. În vechea catedrală, s-a săvîrșit un Te-Deum și s-au rostit cuvîntări de bun-venit.

S-a vizitat apoi comunitatea ortodoxă din orașul Madaba, situat la poalele muntelui Nebo, după care, reîntorși la Amman, delegații ortodocși au luat parte la o masă oficială oferită de Asociația creștină iordaniană pentru educație ortodoxă.

În cadrul mesei oficiale, președintele Asociației a adresat oaspeților un cuvînt de salut, la care au răspuns I.P.S. Mitropolit *Evangelhos* de Perga (Patriarhia Ecumenică) și Pr. *Dumitru Soare*. În cuvîntul său, reprezentantul Bisericilor Ortodoxe Române a adus celor de față salutul Bisericii și al Țării noastre, a prezentat principalele date privind organizarea și viața noastră bisericescă și a făcut cunoscută vocația de pace a poporului român. A subliniat faptul că Biserica Ortodoxă Română sprijină munca poporului român pentru o viață cît mai prosperă, precum și năzuințele acestui popor pentru pace și bună înțelegere cu toate popoarele lumii. În încheiere, exprimîndu-și bucuria pentru munca și realizările credincioșilor ortodocși iordanieni și ale poporului iordanian — cu care poporul român întreține bune relații de prietenie, consolidate prin vizitele reciproce ale celor doi conducători de popoare, prin diferite acorduri între cele două țări, precum și prin cultivarea acestorasi principii de libertate, independență și suveranitate națională — a adresat apelul unirii eforturilor Bisericilor Ortodoxe cu toți oamenii doriți de bine din întreaga lume, în vederea stăvilirii cursei înarmărilor, a apărării vieții pe pămînt și a stabilizării relațiilor de apropiere, înțelegere, pace și dragoste între oameni.

În zilele următoare, delegația reprezentanților Bisericilor Ortodoxe, condusă de P. F. Patriarh Diodor, a fost primită la cele mai înalte foruri de conducere ale statului iordanian.

Astfel, în ziua de 29 octombrie, a avut loc primirea delegației la Parlamentul țării. Aici, președintele Parlamentului, *Ahmed El-Lauzi*, a adresat oaspeților un cuvînt de salut, exprimîndu-și bucuria de a primi pe reprezentanții Bisericilor Ortodoxe, veniți în misiune pentru pace.

Delegația a fost primită apoi de *Maiestatea Sa Regele Hussein* al Iordaniei. Acesta a salutat pe cei prezenți, în numele său și al poporului iordanian și a apreciat lucrarea reprezentanților Bisericilor Ortodoxe ca foarte pozitivă și necesară. Luînd act de rezultatele conferinței de la Ierusalim, și-a exprimat acordul cu privire la unirea tuturor eforturilor umane, în vederea apărării supremului bun care este pacea. A scos în evidență faptul că poporul iordanian este hotărît să apere pacea, liber-

tatea și independența sa, precum și drepturile sale. A făcut celor de față cele mai bune urări pentru popoarele cărora aceștia aparțin.

Joi, 30 octombrie, delegația interortodoxă a fost primită de primul ministru al Iordaniei, *Zaid-El-Relay*. În cuvîntul de bun-venit, acesta a apreciat rezultatele activității desfășurate de P. F. Patriarh Diodor și a exprimat speranța normalizării relațiilor iordaniano-israeliene. A transmis urări de bine delegațiilor și a asigurat că poporul iordanian este dornic de pace în întreaga lume.

În aceeași zi, delegația a fost primită de fratele regelui Hussein, prințul *El-Hasan Ben Talal*. Acesta a felicitat pe reprezentanții ortodocși pentru inițiativa și rezultatele pozitive ale întrunirii lor, apoi s-a întreținut cu cei de față, într-o atmosferă cordială. Referindu-se la bunele relații dintre musulmani și creștini în țara sa, prințul Hasan a subliniat importanța dialogului musulman-creștin care a început de curînd la Geneva, la inițiativa și sub îndrumarea sa.

Șirul primiriilor oficiale de stat s-a încheiat la Marea Adunare Națională iordaniană. Aici, președintele Marii Adunări Naționale, *Akef El-Fayz*, a salutată pe oaspeții și a exprimat speranța că reuniunea interortodoxă de la Ierusalim va fi de folos atât pentru creștini, cât și pentru musulmani și evrei, aducînd totodată contribuții însemnate pentru soluționarea problemelor Orientului Mijlociu și pentru promovarea idealurilor de apropiere, colaborare și pace în lume.

Tot în aceeași zi, delegații Bisericilor Ortodoxe au fost oaspeții orașului Zarqa, unde autoritățile locale au oferit o masă oficială. Au fost de față: ministrul de externe al statului iordanian, oficialități locale, reprezentanți ai cultului musulman și ai altor confesiuni creștine.

După-amiază s-au vizitat vestigiile așezării romane antice de lângă localitatea Jarash.

Vineri, 31 octombrie, delegația interortodoxă s-a reintors la Ierusalim.

Reuniunea a luat sfîrșit în ziua următoare, printr-o întîlnire a delegațiilor cu P.F. Patriarh Diodor, în sala tronului din cadrul Frăției Sfîntului Mormînt. Înflăcătorul Patriarhiei Ierusalimului a oferit celor prezenți medalia comemorativă a Sfîntului Chiril și le-a adresat mulțumiri călduroase pentru contribuția adusă la buna reușită a acestei lucrări.

Pr. DUMITRU SOARE

A TREIA CONFERINȚĂ PANORTODOXĂ PRECONCILIARĂ

Între 28 octombrie și 6 noiembrie 1986 a avut loc la Geneva cea de a III-a Conferință Preconciliară Panortodoxă, sub președinția delegatului Patriarhiei Ecumenice, Mitropolitul Hrisostom de Mira. Au fost reprezentate toate cele 14 Biserici Ortodoxe din lume, fiecare prin mai mulți delegați și consilieri.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost condusă de Mitropolitul Ardealului, Dr. Antonie Plămădeală, avînd în componența ei pe I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal, și Pr. prof. I. Bria. În calitate de consilieri au fost delegați Pr. prof. Dumitru Popescu și Pr. prof. Ștefan Alexe.

O conferință pregătitoare a alcătuit proiecte de documente în legătură cu cele patru teme de pe agendă, și anume: I. *Readaptarea Postului în viața ortodoxă*; II. *Legăturile Bisericii Ortodoxe cu celelalte Biserici din lume*; III. *Legăturile Bisericii Ortodoxe cu Mișcarea ecumenică și IV. Problema păcii și a discriminărilor rasiale*.

Înainte de a se intra în ordinea de zi s-a dat cuvîntul șefului fiecărei delegații spre a aduce salutul Bisericii sale.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a luat cuvîntul Mitropolitul Ardealului, Dr. Antonie Plămădeală :

«Eminențele voastre,
Iubiți frați,

Precum știți, Biserica Ortodoxă Română a pierdut în vara aceasta pe iubitul ei patriarh Iustin, după nouă ani de patriarhat și mai mult de douăzeci de ani ca mitropolit al Moldovei și Sucevei. El a fost, alături de mulți dintre Dvs. și alături de alții trecuți la Domnul, printre inițiatorii mișcării pentru un Sfînt și Mare Sinod al Ortodoxiei. La Rodhos și apoi aici la Chambesby, fostul patriarh Iustin a fost o prezență permanentă, activă, de multe ori conciliatoare, creatoare, imaginativă.

După 1
Moldovei și
al Moldovei
Conferință
de Locum 7
succesul ce
un acord co

Deleg
Mitropolit
Pr. prof. Io
în calitate
Ortodoxa :
uirii suflet
o mărturie
Creației lu
Dumnezeu,
este prea t

Biseric
patru teme
lumea de r
Sinod în pr

Am f
unde s-a și
tinti la o
reală teolo
care depin

Să luc
Salutu
Marelui S
Bisericii, în

Desig
lua decizi
noastre tr
angajare a
de a fi pr
Avem

Comisil pr
să fim ma
riatului, p

Înain
multi cres'
în pregătii
Încrederea

Însemnă
altfel, dec
În așa fel
prin Sinoc
ca pe o c
sfîntă, sol
fost în pr
de azi, de
teologie d
de azi.

Milei
din nou u
Impotriva
Vren
și precum
litate, Lib

Bisot
se unește
panortodo

După rînduiriile Bisericii Ortodoxe Române, la moartea patriarhului, Mitropolitul Moldovei și Sucevei devine *Locum Tenens*. În această situație, I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei mă încredințat conducerea delegației Bisericii noastre la această a treia Conferință Preconciliară, conducere pe care plîd acum a avut-o I.P.S. Sa. În calitate de *Locum Tenens* m-a însărcinat să transmit urările I.P.S. Sale cele mai bune pentru succesul celei de a treia Conferințe Preconciliare și dorința sa de a se ajunge la un acord complet și folositor.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române, compusă din cel ce vă vorbește, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal, Pr. prof. Ion Bria, precum și din Pr. prof. Dumitru Popescu și Pr. prof. Ștefan Alexe, în calitate de consilieri, are mandatul să contribuie la reușita Conferinței, pentru ca Ortodoxia să fie o prezență vie și utilă în lumea de azi, atît pentru lucrarea mîntuirii sufletelor credincioșilor, pentru păstrarea dreptei credințe, cît și pentru a da o mărturie credibilă lumii de azi, lucrînd pentru unitatea tuturor și pentru apărarea *Creației* lui Dumnezeu, pentru pace. Unelele de distrugere n-au fost făcute de Dumnezeu, ci de oameni, și sînt opera păcatului. El trebuie să renunțe la ele cît nu este prea tîrziu.

Biserica Ortodoxă Română salută Conferința și-și exprimă încrederea că cele patru teme de pe agenda celei de a treia Conferințe Preconciliare, importante pentru lumea de azi, vor fi definitive și aprobate spre a fi prezentate Sfințului și Marelui Sinod în pregătire.

Am fost de curînd la un Conciliu al Păcii în Republica Federală Germania, unde s-a spus că pentru a putea elabora o *teologie a păcii*, trebuie să ajungem mai întîi la o *pace a teologiei*. Fără aceasta, adică fără unitate, nu vom ajunge la o *reală teologie a păcii* care să aibă un impact practic și eficient asupra celor de care depînd marile decizii cu privire la viitorul omenirii și al Planetei.

Să lucrăm pentru *comunicare* — nu pentru *excomunicare*.

Salutul Bisericii Ortodoxe Române și urările ei sînt ca pregătirea Sfințului și Marelui Sinod și Sinodul însuși, să fie un stimulent pentru unitate și pace, în Biserici, între creștini și în lume.

Desigur, vom ajunge la hotărîri obligatorii numai prin Sinod. Atunci se vor lua deciziile finale. Dar Biserica noastră crede că unele propuneri ale Conferinței noastre trebuie *recomandate Bisericii de pe acum*, cum ar fi recomandările de angajare a creștinilor în lupta pentru pace — ca nu cumva să ajungem în situația de a fi prea tîrziu și a nu mai apuca timpul de pace, ca să ne putem ține Sinodul.

Avem în față, de data aceasta, documente de lucru bine întocmite, ale unei Comisii pregătitoare care a lucrat în februarie 1986, și care ne vor ajuta foarte mult să fim mai expeditivi decît în trecut. Se cuvin, pentru aceasta, mulțumiri secretariatului, personal I.P.S. Mitropolit Damaskinos al Elveției (Patriarhia Ecumenică).

Înainte de a-mi încheia cuvîntul, aș vrea să ne readeuc aminte că foarte mulți creștini se întreabă din ce în ce mai mult: se va ține vreodată acest sinod în pregătire? Se lucrează — zic unii — prea încet și credincioșii încep să-și piardă încrederea. Trebuie să creăm convingerea că Sinodul se va ține și că întîrzierea înseamnă doar grijă pentru buna lui pregătire. Și nu putem crea această convingere altfel, decît lucrînd ca documentele să aibă un conținut precis, pozitiv, folositor. În așa fel încît Biserica noastră Ortodoxă să se simtă întărită, reînnoită, reînviată prin Sinod, iar celelalte Biserici creștine să simtă chemarea noastră către unitate, ca pe o chemare la împlinirea unei datorii profetice: ca toți să fie din nou una, sfințită, sobornicească și apostolească Biserică, cum a voit-o Mîntuitorul și cum a fost în primul mileniu. Avem datorita de a orienta pe credincioșii noștri în lumea de azi, de aceea grija noastră trebuie să fie de două ori mai mare. Nu facem doar teologie de principiu, ci încercăm și anumite reorientări în funcție de cerințele lumii de azi.

Mileniul al doilea a fost al despărțirilor. Al treilea ar fi bine să ne găsească din nou uniți. O mie de ani de despărțiri pot fi de ajuns! Sînt 1000 de ani de păcate împotriva lui Dumnezeu, și trebuie să ne relimpăcăm cu Dumnezeu.

Vrem pace, dar Dumnezeu vrea un preț pentru ea, așa cum a cerut întotdeauna, și precum ne arată Scriptura: *Întoarcerea spre El*, întoarcerea la Bine, Adevăr, Egalitate, Libertate, Dreptate.

Biserica Ortodoxă Română salută pe toți delegații sfințelor Biserici surori și se unește în rugăciune, împreună cu toți, pentru succesul celei de a treia Conferințe panortodoxe preconciliare.

În continuare secretarul Conferinței Preconciliare, Mitropolitul Damaskinos a prezentat cele patru rapoarte pregătitoare. În legătură cu fiecare, conducătorul delegației Bisericii Ortodoxe Române a luat cuvîntul făcînd observații din care rezumăm următoarele:

1. În legătură cu *readaptarea Postului*, Mitropolitul Antonie s-a declarat împotriva titlului acestei teme, întrucît el ar putea scandaliza pe credincioșii noștri, crezîndu-se că schimbăm regulile canonice cu privire la Post. A propus schimbarea titlului printr-unul mai scurt și mai neutru, cum ar fi de pildă *Importanța Postului și practicarea lui în zilele noastre*.

În fapt, referatul pregătitor vorbește de o readaptare, dar noi nu trebuie s-o considerăm ca atare, ci doar ca o întrebînjare a regulii *iconomie*, mai mult, poate, decît a fost întrebînjută ea în trecut, aceasta mai ales în ceea ce privește pe cei care trăiesc în cazărmi, în internate școlare, pe șantiere de muncă etc. Biserica are prin urmare o rînduială și în legătură cu acestia, numai că ea trebuie, în documentul nostru, accentuată ceva mai mult. De asemenea, delegatul Bisericii Ortodoxe Române a propus să se extindă aria parte a Documentului care vorbește despre modul cum se aplică *iconomia*, și anume să se spună că ea rămîne în competența episcopilor și a duhovnicilor. Nu e vorba deci de nici o readaptare, ci e vorba de aplicare cu mai multă înțelepciune a vechilor rînduiele la situația lumii de astăzi.

2) În legătură cu tema: *Dialogurile cu celelalte Biserici*, delegatul Bisericii Ortodoxe Române a apreciat că textul e bun, echilibrat și, așa cum a spus secretarul Conferinței Pregătitoare, precis și prudent. El este totuși *mai puțin precis decît prudent*, sau, în unele locuri, e prea prudent, ceea ce denotă un fel de teamă a Ortodoxiei de aceste dialoguri. Documentul face afirmații importante cu privire la faptul că numai Biserica Ortodoxă poate fi numită Biserică. Poate că ar trebui să evităm afirmații prea radicale, ca să nu-i scandalizăm de la început pe cei cu care dialogăm.

Documentul vorbește destul de mult de o anumită neliniște printre Biserici cu privire la unele dialoguri. Eu aș dori, a spus delegatul român, ca aceste neliniști să fie mai explicite, pentru ca cei ce vor citi documentul nostru să știe despre ce este vorba.

În continuare, delegatul român și-a exprimat aprecierea față de recomandarea documentului ca toți ortodocșii să se prezinte la diferitele dialoguri cu puncte de vedere comune, și nu să ne dăm în spectacol în fața celorlalte confesiuni, scoțînd în evidență unele disensiuni dintre noi. Pentru aceasta, la nevoie, se pot convoca conferințe pregătitoare panortodoxe.

3) În legătură cu *Dialogul special și implicarea ortodoxă în mișcarea ecumenică*, delegatul Bisericii Ortodoxe Române s-a declarat de acord cu documentul, arătînd totuși că ar trebui să se insiste mai mult pe lângă Consiliul Ecumenic, ca să dea mai multă atenție *Declarației de la Sofia* în care ortodocșii și-au exprimat dezideratele lor. Știm că noul secretar general al C.E.B., Emilio Castro, afirmă mereu că e gata să dea ortodocșilor mai multe locuri în conducerea Consiliului Ecumenic și în Comisiile de lucru; trebuie să facem totul ca aceste promisiuni să devină fapte.

Delegatul român a arătat că procedura de adoptare a hotărîrilor în Consiliul Ecumenic, rămîne în continuare o problemă grea, deoarece majoritatea e protestantă și mașina de vot ne poate oricînd pune în minoritate, sau chiar elimina din Consiliu. Trebuie făcut ceva ca această metodologie să fie schimbată.

În legătură cu toate dialogurile, delegatul Bisericii Ortodoxe Române a propus să reiasă cu claritate din toate documentele Conferinței Preconciliare că *dialogurile inițiate la nivel panortodox nu pot fi întrerupte decît tot printr-o hotărîre panortodoxă*. Dacă vreo Biserică are probleme bilaterale cu o altă Biserică cu care sîntem în dialog, fie că rezolvă acea problemă bilateral, fie că o aduce la cunoștința tuturor Bisericilor Ortodoxe, spre a se lua o hotărîre comună, dacă dialogul cu Biserica respectivă va continua, sau se va întrerupe pînă la rezolvarea diferendelor. Nici o Biserică nu are singură dreptul de veto în legătură cu vreun dialog.

4) În legătură cu punctul al patrulea de pe ordinea de zi, și anume *Problema păcii și a luptei împotriva discriminărilor*, delegatul Bisericii Ortodoxe Române a luat cuvîntul făcînd următoarele observații:

„Mă scuș pentru unii termeni din intervenția mea, care vor putea apărea unora dintre Dvs. cam duri. Ei vor fi însă expresia sincerității și a unei opinii personale care se bazează pe realitățile vieții, care mi se par absente din document. Chiar dacă nu voi fi foarte sistematic, voi încerca să fiu foarte clar. Deocamdată, țin să apreciez utilitatea documentului și faptul că el va figura pe agenda Sfîntului și Marelui

Sinod. Am predică bu dar nu per vrea să fiu păcii, așa accentul ca E ceea ce, zontală, leî instaurarea nu vorbest poartă răs

Docun această ide patristică. I pentru solu noastră. Nă lăra o nou că toate te așa că doc poziția Bise

Docun această pri trel întrunl tîne deloc reducerea spre a da Culete dir Ortodoxe. I nu avem t amenințare să ignorăm contact cu că docum azi, un act pe drumul lăra nici o

În afi Bisericii OI apărării pă

Unii t acord, dar ideologii, c zolvare a de o docu plin de bun

Aceas care au fo Ortodoxe R

Trețin potrivit cel din plenar? Plămădeală lului, a f rea docum confesiuni partizat în Sfîntului Eș portanța Pă partizat în ecumenică.

Sinod. Am crezut însă că va fi un document al vremii noastre și nu un text pios, o predică bună pentru secolul al cincilea, al cincisprezecelea sau pentru orice vreme, dar nu pentru situațiile grele cu care este confruntată lumea și Biserica astăzi. Aș vrea să fiu bine înțeles. Teologic vorbind, textul e bun. Toți putem accepta teologia păcii, așa cum este exprimată ea pe temeiuri biblice și patristice. Atît numai că accentul cade pe *mărturia de principiu* pe care o dă Biserica și nu pe îndatoririle ei. E ceea ce, spunem noi, un bun text pe verticală. Îi lipsește totalmente latura orizontală, legătura cu viața concretă, metodele pe care le recomandă Biserica pentru instaurarea unei păci durabile în lume. Documentul vorbește despre rugăciune, dar nu vorbește deloc de faptul că oamenii pot face și altceva pentru pace, și că ei poartă răspunderea a ceea ce se întîmplă în lume.

Documentul nu arată deloc că nu poate exista pace fără dreptate socială, deși această idee se află din belșug atît în Sfînta Scriptură, cît și în toată literatura patristică. Ba chiar, la un moment dat, documentul se întoarce la soluția milosteniei pentru soluționarea dreptății sociale, ceea ce este cu totul anacronic în vremea noastră. Noi știm toți că pace fără dreptate socială nu se poate, iar dreptate socială fără o nouă ordine economică internațională, de asemenea, nu se poate. Toți știm că toate tensiunile din lume, toate diferențele ideologice vin din motive economice, așa că documentul trebuie neapărat să facă mențiune despre aceasta și să fixeze poziția Bisericii Ortodoxe în legătură cu aceasta.

Documentul nu spune nimic despre ceea ce unele Biserici au și întreprins în această privință, de pildă despre faptul că în România toate Cultele au organizat deja trei întruniri religioase în apărarea păcii și pentru dezarmare. Documentul nu conține deloc recomandări practice. Iată, de curînd, președintele României a propus reducerea cheltuielilor militare și a armamentelor cu 5%, la nevoie chiar unilateral, spre a da un exemplu de acțiune practică în favoarea păcii. Biserica noastră și Cultele din România au aderat cu entuziasm la această inițiativă. Oare Biserica Ortodoxă, în general, nu au nimic de spus despre astfel de inițiative practice? Oare nu avem nimic de zis cu privire la amenințarea care ne paște pe toți, și anume amenințarea cu războiul atomic și continuarea cursului înarmărilor? Oare avem dreptul să ignorăm toate acestea, și să prezentăm un document pur teologic, lipsit de orice contact cu viața și cu realitățile? Părerea delegației Bisericii Ortodoxe Române este că documentul trebuie să fie un pod între principiile noastre și nevoile lumii de azi, un act care să se adreseze lumii și conducătorilor popoarelor pentru a-i angaja pe drumul dezarmării și al păcii. Altfel rămînem într-un ghettou al bunelor intenții, fără nici o urmare practică.

În afară de acestea, documentul prezentat nu afirmă necesitatea colaborării Bisericii Ortodoxe cu celelalte confesiuni creștine și cu celelalte religii, în vederea apărării păcii și luptei pentru dezarmare.

Unii au zis aici că trebuie să ne ferim să ne amestecăm în politică. Sînt de acord, dar a apăra pacea nu înseamnă politică. Nu ne amestecăm în conflictul dintre ideologii, dar avem datoria să proclamăm calea dialogului ca singura cale de rezolvare a tuturor conflictelor și a diferendelor ideologice. Pe scurt: *avem nevoie de un document actual, ancorat în istorie, nu abstract, un text care să fie nu numai plin de bune principii, ci și de atitudini practice.*

Această intervenție a dus apoi la modificarea substanțială a documentului, în care au fost introduse cea mai mare parte din ideile expuse de delegatul Bisericii Ortodoxe Române.

Trecîndu-se la analiza amănunțită a documentelor, s-au alcătuit patru comisii, potrivit celor patru teme de pe ordinea de zi. Cele patru comisii, pe baza discuțiilor din plenară, au modificat documentele, dîndu-le forma finală. I.P.S. Sa Antonie Plămădeală, conducătorul delegației Bisericii Ortodoxe Române, mitropolitul Ardealului, a fost ales președinte al comisiei a doua, care s-a ocupat cu alcătuirea documentului final, privitor la dialogul Ortodoxiei cu celelalte Biserici și confesiuni creștine. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae Corneanu a fost repartizat în comisia care s-a ocupat de documentul *Ortodoxia și pacea în lume*. Prea Sfințitul Episcop Nifon Mihăiță a fost repartizat în comisia care s-a ocupat de *Importanța Postului și practicarea lui în zilele noastre*. Profesorul Ioan Bria a fost repartizat în comisia care s-a ocupat de *Raportul dintre Biserica Ortodoxă și Mișcarea ecumenică*. În comisia care a studiat dialogurile dintre Biserica Ortodoxă și celelalte

Biserici creștine a fost repartizat, în calitate de consilier, Pr. prof. Dumitru Popescu, iar Pr. prof. Ștefan Alexe a fost ales în comisia de trei, care a făcut propuneri cu privire la viitoarele teme ale următoarei Conferințe Preconciliare.

Cînd documentele, după discuții ample, și-au căpătat forma finală, au fost aduse din nou în plenară, au fost rediscutate, și, unde a fost nevoie, reamendate, după care au fost aprobate în unanimitate de către participanții la cea de a treia Conferință Preconciliară pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod Panortodox.

Această a treia Conferință Preconciliară s-a încheiat cu un succes desăvîrșit și s-au exprimat speranțe că, dacă se va lucra în același ritm și în aceeași bună cooperare, se va putea spera că Sfîntul și Marelui Sinod se va ține încă în vremea noastră, speranță care se cam pierde după cea de a doua Conferință Preconciliară, cînd delegații se despărțiseră fără a fi reușit să alcătuiască documente finale, unanim acceptate.

Comisia celor trei însărcinați cu propunerea temelor viitoarei Conferințe Preconciliare a propus ca aceste teme să fie următoarele:

1. Autocefalia și modul ei de proclamare;
2. Autonomia și modul ei de proclamare;
3. Dipticele, adică ordinea canonică a Bisericilor și
4. Diaspora ortodoxă și modul ei de administrare.

De îndată ce Bisericile însărcinate cu elaborarea unor propuneri în legătură cu aceste teme își vor trimite propunerile la secretariatul viitorului Consiliu, respectiv I.P.S. Mitropolit Damaskinos al Elveției, acesta va proceda la convocarea uneia sau mai multor consultații pregătitoare care să alcătuiască documentele care se vor prezenta ca propuneri la cea de a patra Conferință Preconciliară. Aceste pregătiri ar urma să se desfășoare cât mai repede posibil, respectiv în maximum trei ani, sau dacă se va putea și mai puțin.

Propunerile au fost acceptate.

În legătură cu tema: «Diaspora ortodoxă» conducătorul delegației Bisericii Ortodoxe Române a rugat să-i fie dat cuvîntul, spre a face o declarație. I.P.S. Mitropolit Hrisostom de Mira, președintele celei de a treia Conferințe Preconciliare i-a acordat cuvîntul.

Mitropolitul Antonie a făcut apoi următoarea declarație:

«Cu tristețe trebuie să fac aici o declarație în numele Bisericii Ortodoxe Române, acum cînd am aprobat pe ordinea de zi pentru viitoarea Conferință Preconciliară, problema diasporei. Pentru ca cei care vor pregăti documentul să fie în cunoștință de cauză asupra unor practici care calcă rînduielele și canoanele bisericești, rugăm să fie luate în considerare anumite situații care tulbură viața Bisericii Ortodoxe, a Bisericii Ortodoxe Române, în special. Declarația noastră este deocamdată verbală, dar ea va putea fi făcută și în scris tuturor celor 14 Biserici Ortodoxe canonice din lume.

Se știe că în America există o așa-zisă «Biserică Ortodoxă Americană», condusă de Mitropolitul Teodosie. Această Biserică încă nu are un statut canonic panortodox, fapt pentru care delegații ei nici nu se află printre noi, dar ea are totuși legături canonice cu unele Biserici Ortodoxe, ceea ce și motivează declarația noastră. Mitropolitul Teodosie a primit în ultimii ani sub jurisdicția Mitropoliei sale un număr mare de preoți caterisiți de către Biserica Ortodoxă Română, pe care li folosește în parohii din S.U.A. și Canada. Ținem să precizăm că acești preoți au fost caterisiți de instanțe eclesiastice canonice de judecată, cu procese în regulă, la care s-au putut apăra, și sentințele care s-au pronunțat au rămas definitive, chiar și după apelul la instanța superioară, care este Sfîntul Sinod, atunci cînd unii dintre ei au făcut astfel de apel, cum a fost cazul Preotului Gheorghe Calciu-Dumitreasa.

Ținem, de asemenea, să precizăm că preoții în cauză au fost caterisiți pe cînd se aflau încă în România, pentru acte de indisciplină, pentru încălcarea canoanelor și rînduielelor bisericești, unii dintre ei fiind divorțați și recăsătoriti.

Ținem, de asemenea, să precizăm că ei nu au fost caterisiți pentru că au plecat din România, și nici pentru vinovății de ordin politic. Au cerut și li s-a aprobat plecarea cu pașapoarte legale, în situații de laici.

Știm
luată de
că cel ca
acestei pe

Noi
La 8 febr
Totuși, p
tinuă să f
personal :
cele două

Ține
sub jurist
Canada, f
și preoții
continuă :
fără Carte
altă eparh
Cred
Ortodoxă
doxe. Sit
așa-zisei l
Cu astfel
primită în
mai degra
Preo
sint urmă

1. G
2. T
3. B
4. P
5. A
6. D
7. C

Atra
celebre

In c
Dvs. care
în rîndul
Ortodoxie

Exis
Române
că le vo
și început

Ace
toți și-au
au urmat
acest fel

Cea
speranțe
a Sfîntul

Știm că sfințele canoane sînt valabile peste tot în lumea ortodoxă și o hotărîre luată de o Biserică este valabilă pentru toate celelalte Biserici. Știm, de asemenea, că cel care concelebrează cu un preot caterisit, fie el episcop sau preot, cade sub aceeași pedeapsă.

Noi am făcut vizite Mitropolitului Teodosie, vorbindu-i despre aceste cazuri. La 8 februarie 1986, Patriarhia Română l-a informat asupra acestor lucruri și în scris. Totuși, pînă în prezent, nu numai că nu avem nici un răspuns, dar cei caterisiți continuă să fie folosiți ca preoți în sus-amintita Biserică. Despre aceste lucruri am anunțat personal și pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Iakobos al Arhiepiscopiei Grecești din cele două Americi.

Ținem, de asemenea, să aducem la cunoștință că Mitropolitul Teodosie a luat sub jurisdicția sa și un număr mare de parohii ortodoxe românești din S.U.A. și Canada, fără permisiunea Bisericii noastre, așa cum a făcut de altfel și cu parohii și preoții aparținători altor Biserici Ortodoxe din cele prezente aici. De asemenea, continuă să primească sub jurisdicția sa preoți care, desi nu sînt caterisiți, părăsesc fără *Carte canonică* în regulă fie Arhiepiscopia noastră Ortodoxă în America, fie o altă eparhie din țară.

Credem că sînteți cu toții de acord că o astfel de situație este gravă și Biserica Ortodoxă Română dorește ca acest lucru să fie cunoscut de către toate Bisericile Ortodoxe. Situația introduce anarhie în Biserică și pune sub semnul întrebării situația așa-zisei Biserici Ortodoxe Americane și cererile ei repetate de a intra în canonicitate. Cu astfel de practici Biserica Ortodoxă Americană nu numai că nu va putea fi primită în familia Bisericilor canonice Ortodoxe, dar ea se îndreaptă cu pași repezi mai degrabă spre predici sectare decît ortodoxe.

Preoții caterisiți și primiți pînă în prezent sub jurisdicția Mitropolitului Teodosie sînt următorii:

1. Gaga Gheorghe Doru — caterisit în 1980 și care în America își zice Gage.
2. Tătulescu Dimitrie — caterisit în 1979.
3. Barbos Filimon — caterisit în 1979.
4. Petrescu Traian — caterisit în 1982.
5. Avramescu Cornel — caterisit în 1983.
6. Dumitrescu Viorel — caterisit în 1985.
7. Calciu Dumitrea Gh. — caterisit în 1985.

Atragem atenția că oricine ar vizita S.U.A. sau Canada și ar fi invitat să concelebreze cu oricare din acești foști preoți, să știe că ei sînt caterisiți.

În ceea ce-l privește pe Mitropolitul Teodosie, am fi recunoscători aceluia dintre Dvs. care ar putea face vreun demers suplimentar pe lângă I.P.S. Sa, pentru a intra în rînduială. S-ar face în felul acesta un real serviciu și I.P.S. Sale, Bisericii sale și Ortodoxiei.

Există și în Europa iregularități canonice săvîrșite în dauna Bisericii Ortodoxe Române de către unii ierarhi occidentali, dar nu le voi menționa aici, în speranța că le vom putea rezolva prin discuții frățești bilaterale, pe care, de altfel, le-am și început.

Această declarație a fost ascultată cu mult interes de toți cei prezenți și absolut toți și-au arătat acordul cu Biserica Ortodoxă Română în conversațiile libere care au urmat după aceea. Cei mai mulți ne-au sfătuit să facem în scris o comunicare de acest fel Bisericilor Ortodoxe surori.

Cea de a treia Conferință Preconciliară și-a încheiat lucrările cu succes și dă speranțe pentru o evoluție pozitivă a lucrurilor în vederea organizării cît mai curînd a Sîntului și Marelui Sinod Panortodox.

† Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALA
Mitropolitul Ardealului

**PARTICIPAREA UNEI DELEGAȚII
A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA CEA DE-A TREIA
CONFERINȚĂ PANORTODOXĂ PRECONCILIARĂ
(Chambésy, 28 octombrie—6 noiembrie 1986)**

Între 28 octombrie—6 noiembrie 1986 s-a ținut cea de-a treia Conferință Panortodoxă Preconciliară la Centrul ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambésy, lângă Geneva. Conferința a fost convocată de Sanctitatea Sa Patriarhul Dimitrios I, cu acordul prealabil al Intîlțităților tuturor Bisericilor Ortodoxe locale. Fiecare Biserică Ortodoxă locală a avut dreptul să trimită cîte patru delegați membri ai Conferinței și patru delegați-consilieri.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat: II.PP.SS. Mitropoliti Antonie al Ardealului și Nicolae al Banatului, P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal, Pr. prof. Ion Bria; consilieri: Pr. prof. Ștefan Alexe și Pr. prof. Dumitru Popescu.

Secretar al Conferinței Panortodoxe Preconciliare a fost I.P.S. Mitropolit Damaskin al Elveției, secretar pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod.

În ziua de 28 octombrie 1986, după masă, a avut loc o Întrunire a conducătorilor delegațiilor, la care s-au discutat programul în general și probleme privind desfășurarea lucrărilor. Din partea Bisericii Ortodoxe Române, la această Întrunire a participat I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, conducătorul delegației, care a primit această încredințare din partea I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, în prezent Locum Tenens al Patriarhului Bisericii noastre. Amintim că pînă la această Conferință Preconciliară conducerea delegației Bisericii Ortodoxe Române a avut-o I.P.S. Mitropolit Teoctist.

În ziua de 29 octombrie, după săvîrșirea Sfîntei Liturghii, au început lucrările Conferinței. Mai întîi s-a rostit o rugăciune comună invocîndu-se puterea Sfîntului Duh pentru a lumina și a întări pe cei prezenți în împlinirea misiunii încredințată lor.

Potrivit hotărîrilor luate la cea de-a II-a Conferință Panortodoxă Preconciliară, din anul 1982, sarcina acestei Conferințe a constat în studierea și în elaborarea următoarelor patru teme, și anume:

1. Readaptarea hotărîrilor bisericești privind Postul;
2. Relațiile Bisericilor Ortodoxe cu ansamblul lumii creștine;
3. Ortodoxia și Mișcarea Ecumenică;
4. Contribuția Bisericilor Ortodoxe locale la realizarea idealurilor creștine de pace, de libertate, de frățietate și de dragoste între popoare și la înlăturarea discriminărilor rasiale.

În afară de acestea, Conferința avea sarcina să ratifice «Proiectul de Regulament al Conferințelor Panortodoxe Preconciliare», alcătuit în urma cererii celei de-a II-a Conferințe Panortodoxe Preconciliare și să fixeze ordinea de zi, adică temele de discutat, pentru cea de-a IV-a Conferință Panortodoxă Preconciliară, cu scopul de a se convoca într-un viitor cît mai apropiat Sfîntul și Marele Sinod Ortodox.

Temele amintite și Proiectul de Regulament au fost studiate și alcătuite de o Comisie interortodoxă Pregătitoare, care s-a întrunit la Chambésy între 15—23 februarie 1986. Amintim că din această Comisie au făcut parte și Pr. prof. Ion Bria și Pr. prof. Dumitru Popescu. Secretariatul pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod a trimis în termenul fixat, textele alcătuite, redactate în greacă, franceză și rusă, tuturor Bisericilor Ortodoxe locale, împreună cu Procesele-Verbale ale Comisiei Interortodoxe Pregătitoare.

Desch

Hrisostom

Constantin

din partea

Mitropolit

În acest l

tători și E

bunul mer

gresul con

potrivit cu

I.P.S.

Interortod

pregătitoare

constituie

«Fiecare C

lucrarea C

ciliare, să

tătească. I

spre o no

de exempl

În ce

pregătirea

pe ordinea

1. Di

2. Au

3. Au

4. Di

Aces

depinde d

zultatele i

finale ale

tură, ceea

Hrisostom

să facă p

rinței Pan

A u

torul Cen

ferinței. 7

sarea a 20

despre ac

a sublini

misililor l

care s-at

todoxă (1

ortodoxă

Comisia

ță Panort

Deschizând cea de-a III-a Conferință Panortodoxă Preconciliară, I.P.S. Mitropolit Hrisostom al Mirei, președintele Conferinței, conducătorul delegației Patriarhiei de Constantinopol, a prezentat membrilor Conferinței salutări și cele mai calde urări din partea Sanctității Sale Patriarhului Dimitrios I. «Sanctitatea Sa, a spus I.P.S. Mitropolit Hrisostom, împreună cu ierarhii care îl înconjoară, vă urează bun venit în acest loc stavropighie patriarhală; salută în Dumneavoastră pe sfinții înțistători și Bisericile Ortodoxe surori cărora le sînt conducători și face urări pentru bunul mers și succesul lucrărilor Conferinței; fie ca aceasta să contribuie la progresul constant al sfintei noastre Ortodoxii și să slujească poporul lui Dumnezeu potrivit cu misiunea sa».

I.P.S. Mitropolit Hrisostom al Mirei a vorbit pe larg apoi despre rolul Comisiei Interortodoxe Pregătitoare și al Conferinței Panortodoxe Preconciliare ca organe pregătitoare ale Sfîntului și Marelui Sinod. Conferința Panortodoxă Preconciliară constituie un «organ major» și prerogativele sale au fost fixate în mod panortodox. «Fiecare Conferință Panortodoxă Preconciliară are dreptul să judece și să evalueze lucrarea Comisiei Interortodoxe Pregătitoare sau a Comisiilor Interortodoxe Preconciliare, să accepte textele redactate de acestea sau să le modifice și să le îmbunătățească. Poate de asemenea să le socotească insuficiente și astfel să le trimită spre o nouă elaborare interortodoxă, reexaminare și reformulare, cum a fost cazul, de exemplu, cu tema Postului».

În continuare, înalt Prea Sfinția Sa, s-a referit la cel de-al patrulea stadiu în pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod, propunînd spre studiu ultimele teme înscrise pe ordinea de zi ale numitului Sinod, și anume:

1. Diaspora ortodoxă;
2. Autocefalia și felul cum trebuie să fie proclamată;
3. Autonomia și felul cum trebuie să fie proclamată;
4. Dipticii.

Aceste teme au o importanță foarte mare. Unitatea însăși a Ortodoxiei va depinde de felul cum vor fi abordate aceste probleme la nivel interortodox, de rezultatele pozitive ale studiului și de acordul interortodox, precum și de hotărîrile finale ale Sfîntului și Marelui Sinod. Între cele patru teme există o strînsă legătură, ceea ce ar impune studierea lor împreună. În concluzie, I.P.S. Mitropolit Hrisostom sugerează ca necesară desemnarea unei mici subcomisii de studiu, care să facă propuneri concrete Conferinței cu privire la ordinea de zi a viitoarei Conferinței Panortodoxe Preconciliare.

A urmat cuvîntarea de salut a I.P.S. Mitropolit Damaskin al Elveției, directorul Centrului Ortodox al Patriarhiei Ecumenice, în calitate sa de gazdă a Conferinței. Ținerea acestei Conferințe Panortodoxe Preconciliare coincide cu aniversarea a 20 de ani de existență a Centrului Ortodox Ecumenic din Chambésy. Vorbînd despre activitatea multiplă a Centrului Ecumenic, I. P. S. Mitropolit Damaskin a subliniat în primul rînd organizarea sub acoperîmintul său a tuturor Comisiilor Interortodoxe Pregătitoare și a Conferințelor Panortodoxe Preconciliare, care s-au ținut după fundarea acestuia și anume, a IV-a Conferință Panortodoxă (1968), Comisia Interortodoxă Pregătitoare (1971), prima Conferință Panortodoxă Preconciliară (1976), a II-a Conferință Panortodoxă Preconciliară (1982), Comisia Interortodoxă Pregătitoare (februarie 1986) și cea de-a III-a Conferință Panortodoxă Preconciliară. La acestea s-au adăugat, potrivit hotărîrii celei dintîi

Conferințe Panortodoxe Preconciliare organizarea unei consultări speciale pentru a examina problema sărbătoririi comune a Paștilor (1977) și reuniunea unei comisii de astronomi pentru studiul aceleiași probleme (1979).

În continuare, președintele Conferinței a propus ca să fie trimise telegrame de mulțumire tuturor Intlistăătorilor Bisericilor Ortodoxe locale, apoi s-a trecut la ratificarea Proiectului de Regulament al Conferințelor Panortodoxe Preconciliare. După ratificare, conducătorii delegațiilor au fost invitați să rostească scurte cuvântări de salut.

Ei au transmis binecuvântările Intlistăătorilor Bisericilor Ortodoxe locale și urări de reușită pentru pregătirea Sfintului și Marelui Sinod, exprimându-se speranța că aceasta a III-a Conferință Panortodoxă Preconciliară va contribui la restabilirea unității creștinilor și va face vizibilă mărturia Ortodoxiei astăzi, prin lucrarea plină de responsabilitate pe care o desfășoară, la statornicirea păcii între oameni și popoare și la apărarea vieții pe pământ.

În numele Bisericii Ortodoxe Române a luat cuvântul I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care, după ce a evocat personalitatea fericitului de pomenire patriarhul Iustin, a transmis din partea I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei Locțiitor de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, cele mai bune urări pentru succesul celei de-a III-a Conferințe Panortodoxe Preconciliare, împreună cu dorința sa de a se ajunge la un acord complet și folositor și a făcut unele considerații cu privire la necesitatea și utilitatea Conferinței Preconciliare în vremea noastră¹.

Cuvântul de salut al I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a fost urmărit cu multă atenție, iar la sfârșit, I.P.S. Hrisostom al Mirei a evocat personalitatea fericitului de pomenire patriarh Iustin care a fost un mare inițiator în activitatea interortodoxă și ecumenică. I.P.S. Sa a rugat apoi pe I.P.S. Mitropolit Antonie să transmită Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu I.P.S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Locțiitor de Patriarh, compasiunea tuturor pentru pierderea patriarhului Iustin, pierderea nu numai a Bisericii Ortodoxe Române, ci a întregii Ortodoxii.

În ziua de 30 octombrie, au început discuțiile generale în ședințe plenare asupra celor patru teme. Mai întâi, secretarul general al Conferinței a prezentat dosarul cu materialul pregătit. După ce a amintit că fiecare Biserică Ortodoxă locală a primit la timp textele oficiale necesare lucrărilor pentru cea de-a III-a Conferință Panortodoxă Preconciliară, a prezentat membrilor Conferinței și un material auxiliar, socotit util pentru lucrarea atît în plen, cit și în comisii, constînd din trei cărți: volumul VI din seria «Etudes théologiques de Chambésy», avînd ca temă: «Ortodoxia și Mișcarea Ecumenică»; vol. VII din aceeași serie, cu tema: «Contribuția Bisericilor Ortodoxe la realizarea idealului creștin de pace». Ambele teme au fost tratate la cel de-al VI-lea Seminar teologic organizat de Centrul Ortodox de la Chambésy (4—27 mai 1985). Titlul volumului VII este următorul: «O privire ortodoxă asupra păcii»; volumul intitulat: «Dialoguri teologice. — O perspectivă ortodoxă», în care secretarul pentru pregătirea Sfintului și Marelui Sinod prezintă un studiu personal asupra desfășurării fiecăruia dintre dialogurile teologice bilaterale, avînd în anexă textele oficiale ale acestor dialoguri, publicate pînă în prezent.

Textele temelor au fost prezentate de I.P.S. Mitropolit Damaskin, care a făcut anumite observații legate de metoda urmată de Comisia Interortodoxă Pregătitoare, de rapoartele și Studiile care au stat la baza elaborării și de conținutul acestora.

1. Cuvîntul de salut se publică în *Darea de seamă*, a I.P.S. Antonie Mitropolitul Ardealului în prezentul număr al revistei.

Intîi a fos
că unui me
sus ar put
lirea, chia
noi hotărî
Importanțe
acest nou

Prim
lului care
În practic
Postul în
titlu Impo
această pr
și creștin
polit Filar
De aseme
diferite re
timpul și
siei care
servațiile

În c
cilor Ort
alcătuirea
ferinței a
logurilor l
menic, se
singularul
gice bilate
vizează u
Romano-C
colaborare
ticii se co
teologice,
adnc al
Lutheranli
actuală, l
Biserica
În legătu
pune o e
de restabi

Intru
au avut l
ferinței a
dialoguril

Astf
Intrunil
pentru te
mixte, și
tologia și

Intii a fost prezentată tema: *Readaptarea hotărârilor bisericești privind Postul*. Pentru că unii membri ai Comisiei Interortodoxe Pregătitoare au considerat că titlul de mai sus ar putea da naștere la unele neînțelegeri, lăsând impresia că textul tinde la abolirea, chiar parțială, sau la modificarea instituției tradiționale a postului, introducând noi hotărâri contrare tradiției patristice și rânduiei stabilite, s-a propus ca titlu nou: *Importanța Postului și practicarea lui astăzi*. S-a crezut că este potrivit să se așeze acest nou titlu sub titlul inițial pînă la hotărîrea Conferinței Panortodoxe Preconciliare.

Primul care a luat cuvîntul la discuții a fost I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului care a făcut observația că textul, așa cum este formulat, nu aduce nici o schimbare în practica tradițională a Bisericilor Ortodoxe. Titlul *Readaptarea hotărârilor privind Postul* nu este compatibil cu conținutul, de aceea Înalt Prea Sfinția Sa a propus ca titlu *Importanța Postului și practicarea lui astăzi*. Numeroși delegați au sprijinit această propunere, alții au fost pentru o formulare și mai scurtă, ca de pildă: *Postul și creștinii de astăzi* (I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului), *Postul astăzi* (I.P.S. Mitropolit Filaret de Kiev), *Despre Post* (I.P.S. Mitropolit Pancratie de Stara Zagora) etc. De asemenea, s-au purtat discuții cu privire la conținutul Postului, practicarea lui în diferite regiuni ale lumii, răspunderea pastorală a episcopilor cu privire la ținerea, timpul și severitatea Postului. Președintele Conferinței a recomandat membrilor Comisiei care vor discuta textul și-i vor da forma definitivă, să țină seama de toate observațiile făcute.

În continuare, secretarul Conferinței a prezentat textul temei: *Relațiile Bisericilor Ortodoxe cu restul lumii creștine*. După ce a arătat procedeul urmat pentru alcătuirea acestui text de către Comisia Interortodoxă Pregătitoare, secretarul Conferinței a făcut unele observații cu privire la titlul temei și la felul și conținutul dialogurilor bilaterale în curs. Pentru a se evita unele confuzii în sinul dialogului ecumenic, se socotește că pluralul «Bisericile Ortodoxe» din titlu să fie schimbat cu singularul: «Biserica Ortodoxă». În ceea ce privește perspectivele dialogurilor teologice bilaterale se consideră că este necesar să se facă deosebire între dialogurile care vizează unitatea (cu Biserica Vechi-Catolică, Bisericile Vechi Orientale și Biserica Romano-Catolică) și dialogurile care nu duc decît la o apropiere teologică și la colaborare (cu Anglicanii, cu Lutheranii și cu Reformații). La fel, în privința tematicii se constată o tendință de a deplasa centrul de gravitație în alegerea subiectelor teologice, de la cele ce unesc la cele ce despart Bisericile. Se impune un studiu mai adînc al următoarelor teme: hirotonia femeilor (pentru dialogul cu Anglicanii, cu Lutheranii și cu Reformații); unialismul ca problemă ecleziologică și ca practică actuală, precum și prozelitismul exorțitat sub diferite forme (pentru dialogul cu Biserica Romano-Catolică); intercomuniunea (pentru dialogul cu Vechi-Catolicii). În legătură cu dialogul teologic ortodoxo-vechi-catolic, ajuns către sfîrșit, se impune o apreciere finală asupra rezultatului obținut și fixarea procedurii ecleziale de restabilire a unității.

Intrucît după întrunirea Comisiei Interortodoxe Pregătitoare din februarie 1986 au avut loc diferite sesiuni de lucru ale Comisiilor mixte de dialog, secretarul Conferinței a socotit că este necesar să aducă la cunoștință stadiul actual al problemei dialogurilor bilaterale.

Astfel, în cadrul dialogului teologic cu Vechi-Catolicii, subcomisia mixtă s-a întrunit la Minsk în Bielorusia (1—10 iulie) și a redactat proiecte de texte comune pentru temele ce se vor discuta la viitoarea Adunare generală a Comisiei teologice mixte, și anume: 1. *Celelalte Taine: Pocîlnița, Maslu, Preenția, Căsdoria*; 2. *Eshatologia* și 3. *Prezumpții și consecințe ale deplinei comuniuni ecleziale*. În cadrul dia-

logului cu Biserica Romano-Catolică, propunerile pozitive ale textului Comisiei Interortodoxe Pregătitoare privind tematica și metodologia nu par să provoace dificultăți majore, dimpotrivă, constituie noi perspective pentru mersul înainte al acestui dialog. În august s-a întrunit la Bossey lângă Geneva, subcomisia ortodoxo-lutherană, care a redactat un proiect de text comun la tema: *Scriptură și Tradiție*, spre a fi supus spre discuție și aprobare la următoarea Adunare generală a Comisiei teologice mixte. În cadrul dialogului cu Reformații, Adunarea Comisiei mixte întrunită la Chambésy în martie 1986 a hotărât să studieze ca primă temă pentru dialogul teologic: *Învățătura despre Sfânta Treime pe baza Simbolului niceo-constantinopolitan*. Considerându-se suficientă pregătirea în vederea începerii dialogului teologic oficial, Comisia mixtă ortodoxo-reformată se va întruni în Adunare generală, în martie 1988.

În urma expunerii secretarului Conferinței au avut loc discuții de ordin general, cu privire la metodologia care să fie urmată de Biserica Ortodoxă în dialogurile bilaterale, participarea tuturor Bisericilor Ortodoxe locale la aceste dialoguri, ordinea dialogurilor în textul elaborat spre aprobare, hirotonia femeilor, uniaticismul, prozelitismul, evaluarea rezultatelor dialogurilor bilaterale. În cadrul dezbaterilor, a luat cuvântul mai întâi I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului², care a făcut observații amănunțite și concrete, reuate apoi de mulți dintre vorbitori. Importantă a fost propunerea ca unele din recomandări să fie puse imediat în lucrare, deoarece, ele vor fi depășite în momentul când vor fi prezentate la Sfântul și Marele Sinod și nu vor mai fi actuale.

I.P.S. Mitropolit Hrisostom de Pafos a informat că Sinodul Bisericii Ortodoxe din Cipru a hotărât că se va retrage din dialog dacă anglicanii mai continuă să hirotonească femei. În acest context, I.P.S. Damaskin al Elveției a spus că din cauza problemei hirotoneiei femeilor în Biserica Anglicană, în dialogul ortodoxo-anglican s-a produs o tensiune, dar dialogul nu s-a rupt. Socotește că este necesar să se organizeze un simpozion interortodox cu privire la hirotonia femeii.

P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal a adăugat că anglicanii cer un document teologic din partea ortodocșilor în care să se arate clar de ce aceștia refuză hirotonia femeilor.

I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului socotește că textul ar trebui să aibă o ținută mai optimistă. Dialogul ortodoxo-anglican nu a fost ratificat, de aceea anglicanii nu au suprimat încă «Filioque». La fel se poate vorbi și de atitudinea echivocă în materie de credință a unor extremiști. Ceea ce este important, este ca noi ortodocșii să avem o teologie clară în privința hirotoneiei femeilor. De exemplu, la o conferință de la Klingenthal (R. F. Germania), un ortodox grec a fost acela care a apărat hirotonia femeilor, în afara unor doamne ortodoxe, convertite la Ortodoxie din Protestantism. De aceea se impune fixarea unei poziții clare panortodoxe în problemă.

Discuțiile următoare s-au referit la uniaticism și prozelitism, în special în legătură cu dialogul cu romano-catolicii. Președintele Conferinței a făcut recomandarea ca în Comisia care va studia în amănunțime și va da o formulare îmbunătățită textului, să se țină seama de observațiile făcute în plen.

În ziua de 31 octombrie 1986, dimineața, s-a trecut la prezentarea temei: *Ortodoxia și Mișcarea Ecumenică*. Secretarul Conferinței a expus mai întâi materialul care a fost alcătuit de Comisia pregătitoare. Textul acceptat de Comisia Interortodoxă Pregătitoare este împărțit în 12 puncte și prezintă, pe de o parte, linia comună a Orto-

2. Intervenția I.P.S. Antonie Mitropolitul Ardealului, a se vedea în raportul I.P.S. Sale din acest număr al revistei.

doxiei în și din punct de vedere al cadrului Comisiei a făcut unele instituționale eforturilor pentru continuarea muniunii bilaterale a textelor collogia și viațica Ortodoxa Bisericii în restabilirea

În ger exprimând mai active ai Bisericii menic, din organism.

Luând al Ardealul Mișcarea E subliniate c de «ecumenic cincime, ad accepte o titlul temei, ecumenismu menic, de a noi și foar Treime. Co în primele f

Înainte citire teleg III-a Confe trios I, Pr Moldovei ș cirii Sale f

Tema idealurilor și la înlătu tată cu prc misiei Inte și serioasă totul de ac astăzi cu a

3. Inte revistei.

B.O.R. — 4

doxiei în sînul Mișcării Ecumenice, iar pe de altă parte recomandările pentru a lămurii din punct de vedere ecleziologic locul Ortodoxiei în cadrul Mișcării, îndeosebi în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor. După citirea textului, secretarul Conferinței a făcut unele propuneri pentru ca Ortodoxia să se integreze și mai mult în cadrele instituționale ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, dintre care notăm: coordonarea eforturilor Bisericii Ortodoxe pentru a clarifica criteriile ecleziologice necesare în continuarea dialogului ecleziologic și pentru a preciza prezumțiile la restabilirea comuniunii bisericești; reexaminarea în comun de către toți ortodocșii a semnificației textelor comune, în special cele ale Comisiei «Credință și Constituție», pentru teologia și viața ortodoxă, ca și pentru dialogurile teologice bilaterale purtate de Biserica Ortodoxă; un studiu panortodox al criteriilor canonice care determină limitele Bisericii în tradiția ortodoxă; definirea la nivel panortodox a prezumțiilor pentru restabilirea deplinei comuniuni.

În general, în cadrul discuțiilor ce au urmat, documentul a fost socotit bun, el exprimînd opinia ortodoxă. Unii vorbitori au insistat asupra necesității prezenței mai active și mai numeroase a Bisericii Ortodoxe în conducerea Consiliului Ecumenic al Bisericilor. Biserica Ortodoxă nu dă tot ce poate da în lucrarea Consiliului Ecumenic, din lipsă de reprezentare în toate compartimentele de activitate ale acestui organism.

Luînd cuvîntul, conducătorul delegației Bisericii noastre, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a făcut observații și propuneri cu privire la participarea ortodocșilor în Mișcarea Ecumenică și mai ales în Consiliul Ecumenic al Bisericilor, care au fost subliniate de nenumărate ori de ceilalți vorbitori³. Consiliul Ecumenic are caracterul de «ecumenic» prin participarea Bisericii Ortodoxe, deși aceasta reprezintă numai o cincime, adică o minoritate, în cadrul Consiliului. De aceea protestanții trebuie să accepte o participare ortodoxă mai semnificativă. Pr. prof. Ion Bria, plecînd de la titlul temei, socotește că Sfîntul și Marele Sinod Ortodox trebuie să spună ceva despre ecumenismul de azi. Capitolele 1 și 2 sînt capitole pentru relațiile cu Consiliul Ecumenic, de aceea trebuie să fie lărgite. Ortodoxia a adus în Mișcarea Ecumenică accente noi și foarte importante, ca noțiunea de Biserică locală, învățătura despre Sfînta Treime. Consiliul Ecumenic nu e o *supra ecclesia* și nu trebuie să fie privit astfel. În primele puncte să fie expusă mai pe larg partea ecleziologică.

Înainte de a se trece la expunerea ultimei teme, Președintele Conferinței a dat citire telegramelor de răspuns, cu binecuvîntări, aprecieri și urări pentru cea de-a III-a Conferință Panortodoxă Preconciliară, primite din partea Sanctității Sale Dimitrios I, Prea Fericirii Sale Gherman, Înalt Prea Sfîntiei Sale Teotist Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Loctîntor de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericirii Sale Arhiepiscopului Serafim, Întîistător al Bisericii Ortodoxe din Grecia.

Tema a IV-a s-a intitulat: *Contribuția Bisericilor Ortodoxe locale la realizarea idealurilor creștine de pace, de libertate, de înrînditate și de dragoste între popoare și la înlăturarea discriminărilor rasiale*. Este prima dată cînd Ortodoxia este confruntată cu problema păcii, într-un timp cînd pacea este grav amenințată. În cadrul Comisiei Interortodoxe Pregătitoare s-a afirmat că pacea este «o problemă complexă și serioasă și soluționarea ei este dificilă». Dacă Bisericile Ortodoxe locale sînt întru totul de acord cu fundamentul vertical teologic al problemei păcii, ele sînt confruntate, astăzi cu aspectul orizontal-pastoral, neputînd face abstracție de condițiile în care își

3. Intervenția se poate vedea în raportul I.P.S. Sale din prezentul număr al revistei.

petrec viața. Textul a ales o cale de mijloc între cele două tendințe, expunând nu fără un oarecare triumfalism învățătura ortodoxă despre pace, cu toată problematica acesteia. Este cel mai lung text. Conține 8 pagini dactilografiate. Totuși, în discuții i s-au găsit multe lipsuri. De exemplu, I.P.S. Mitropolit Juvenalic de Krutițky și Kolonna a atras atenția că documentul nu vorbește de unele conferințe ortodoxe importante pentru pace, așa cum a observat și I.P.S. Mitropolitul Antonie al Ardealului, care vorbește înainte, nu spune nimic despre militarizarea spațiului, nu amintește de problema apartheidului. I.P.S. Mitropolit Ilie de Beyrut a găsit textul prea teoretic. El a prezentat situația ortodocșilor din Liban, care sînt persecutați, suferă de foame, sînt dislocați. Ce fac Bisericele Ortodoxe surori pentru acești creștini ortodocși? I.P.S. Mitropolit Partenie al Carlaginei a afirmat că textul este prea triumfalist, în timp ce realitatea este alta. El a propus să se introducă o frază și despre libertatea religioasă, nesocotită în unele locuri. I.P.S. Mitropolit Pancratie de Stara Zagora a revenit asupra introducerii în text a problemei militarizării spațiului.

I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a intervenit în discuții făcînd observații precise și clare cu privire la conținut, care au dus apoi la schimbarea textului și a accentelor lui ⁴.

Textul a fost apărut în forma expusă, mai mult de teologii greci, în general conservatori și temători de orice actualizare a textului, recomandînd rămînera lui la principii patristice și biblice valabile oricînd, dar nu legate de situații concrete de azi. Prof. G. Galitis a fost de părere să nu se introducă elemente politice, cum ar fi militarizarea spațiului. Prof. T. Zissis a socotit că textul este complet, dar că trebuie să fie suprimate din titlu cuvintele «idealurile creștine». I.P.S. Mitropolit Filaret de Kiev și Galitsia a sprînjinit cele spuse de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului. Textul cu care Sfîntul și Marele Sinod se va adresa întregii lumi creștine, trebuie să fie complet. Toată lumea este atentă la răspunsul Ortodoxiei. I.P.S. Hrisostom al Mirei a rezumat discuțiile, atrăgînd atenția Comisiei să țină seama de discuțiile pe marginea acestui document.

În continuare, secretarul Conferinței, I.P.S. Mitropolit Damaskin al Elveției, a prezentat o notă de informare cu privire la cele patru teme de pe ordinea de zi a Sinodului, care rămîn să fie examinate. Biserica Ortodoxă Română s-a înscris cu alcătuirea de studii, pe care le-a trimis în timpul cerut, la următoarele teme: 1. *Diaspora ortodoxă*, 2. Din tema *Autonomia și felul cum trebuie să fie proclamată*: a) *Autonomia în Biserica Ortodoxă*. La propunerea președintelui Conferinței a fost alcătuită o Comisie restrînsă care să analizeze și să prezinte propuneri pentru temele ce se vor discuta la cea de-a IV-a Conferință Panortodoxă Preconciliară. Din Comisie au făcut parte I.P.S. Mitropolit Damaskin al Elveției, Pr. prof. Ștefan Alexe și Pr. prof. Vitali Borovoi.

În zilele de 1 și 3 noiembrie s-a lucrat în Comisie. Textele rezultate au fost prezentate Conferinței în zilele de 4 și 5 noiembrie, avînd următoarele titluri: 1. *Importanța Postului și practicarea lui astăzi*; 2. *Relațiile Bisericii Ortodoxe cu restul lumii creștine*; 3. *Biserica Ortodoxă și Mișcarea Ecumenică și* 4. *Contribuția Bisericii Ortodoxe la realizarea păcii, dreptății, libertății, frățietății și a dragostei între popoare și la suprimarea discriminărilor rasiale și a altor (discriminări)*. Noile documente au fost citite din nou și discutate. Au fost efectuate unele mici îmbunătățiri și precizări. Puse la vot, ele au fost acceptate în unanimitate, acceptare întărită prin semnăturile tuturor conducătorilor de delegați.

4. Textul complet în raportul I.P.S. Sale Antonie Mitropolitul Ardealului.

Confer
ortodoxe P
zi a celei

În ul
patru teme
mală; 3. Al

Secret
teze pregăt
a celei de
torul progr

1. Înd
ortodoxă,
Bisericii di
doxe locale
trimise o c
patru teme

2. Pre
va putea d
studiului ur

3. În
poate să e
de a clasa
lucrare o v

4. Exe
cării teme
ale secreta
Interortodo

5. Co
atunci cînd
gătirea luc
fiecare dint

În tir
să fie conv

6. Co
în măsura
la fiecare t
temelor.

La sfî
numele tit
gătirea doc

După
a Bisericii

În tin
ciale; la a
al Bisericii
Bisericii Na

Conferința a adoptat apoi încă două texte: 1. *Regulamentul Conferințelor Panortodoxe Preconciliare* (aprobat la 29 noiembrie 1986) și 2. *Procedura și ordinea de zi a celei de-a IV-a Conferințe Panortodoxe Preconciliare* (5 noiembrie 1986).

În ultimul document au fost înscrise și aprobate să fie tratate laolaltă ultimele patru teme, și anume: 1. *Diaspora*; 2. *Autocefalia și felul cum trebuie să fie proclamată*; 3. *Autonomia și felul cum trebuie să fie proclamată* și 4. *Dipticii*.

Secretariatul pentru pregătirea Sfintului și Marelui Sinod a propus să se urgenzeze pregătirea materialului pentru fiecare din cele patru teme. Lucrarea de pregătire a celei de-a IV-a Conferințe Panortodoxe Preconciliare se va desfășura după următorul program:

1. Îndată ce va fi primit rapoartele Bisericii Greciei asupra temelor: *Diaspora ortodoxă*, *Autocefalia și felul în care trebuie să fie proclamată*, precum și raportul Bisericii din Cipru la tema *Dipticii*, secretariatul le va trimite tuturor Bisericilor Ortodoxe locale, alăturând la aceste documente și rapoartele Bisericilor, care au mai fost trimise o dată. Fiecare Biserică va avea deci la dispoziție dosarul complet cu cele patru teme rămase spre a fi examinate.

2. Pregătirea lucrării Comisiei Interortodoxe Pregătitoare va începe îndată ce se va putea dispune de contribuțiile tuturor Bisericilor Ortodoxe care și-au luat obligația studiului uneia sau mai multor teme.

3. În afară de trimiterea rapoartelor Bisericilor Ortodoxe locale, secretariatul poate să elaboreze materialul în sensul de a întocmi în scris propuneri concrete și de a clasa sistematic aceste propuneri în tendințe convergente sau divergente. Această lucrare o va pune la dispoziția Comisiei Interortodoxe Pregătitoare.

4. Examenul comparativ al contribuțiilor Bisericilor Ortodoxe locale asupra fiecărei teme de pe ordinea de zi va putea fi mai eficace, dacă va fi însoțit de contacte ale secretariatului cu Bisericile Ortodoxe locale, înainte de a fi convocată Comisia Interortodoxă Pregătitoare.

5. Convocarea Comisiei Interortodoxe Pregătitoare nu trebuie să se facă decît atunci cînd secretariatul pentru pregătirea Sfintului și Marelui Sinod va termina pregătirea lucrării acesteia, căci toată lumea cunoaște sensibilitatea canonică cu care fiecare dintre Bisericile Ortodoxe locale privește aceste patru teme.

În timpul acestei faze pregătitoare Comisia Interortodoxă Pregătitoare poate să fie convocată nu numai o dată, ci în măsura în care se va socoti necesar.

6. Convocarea celei de-a IV-a Conferințe Panortodoxe Preconciliare se va face în măsura în care se va ajunge la un punct de vedere ortodox comun cu privire la fiecare temă, adică în măsura în care se va fi terminat procedura pentru studiul temelor.

La sfîrșitul lucrărilor, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului a adus mulțumiri în numele tuturor participanților la Conferință, președintelui și secretarului, pentru pregătirea documentelor și pentru condițiile optime în care s-au desfășurat lucrările.

După aceea, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a dat citire unei Declarații a Bisericii Ortodoxe Române³, care a fost primită cu interes și aprobare.

În timpul lucrărilor, conducătorii delegațiilor au făcut următoarele vizite oficiale: la autoritățile civile ale Genevei (vineri 31 octombrie), la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, la Conferința Bisericilor Europene (luni 3 noiembrie) și la Consistoriul Bisericii Naționale Protestante din Geneva (marți 4 noiembrie). La Consiliul Ecumenic

5. Textul integral în raportul semnat de I.P.S. Antonie Mitropolitul Ardealului.

discuția a fost susținută în special de I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a cerut creșterea reprezentării ortodocșilor în sfatul de la Geneva și în diferite Comisii și ca Secretarul general să treacă de la promisiuni la fapte.

Duminică 2 noiembrie s-a săvârșit Sfânta Liturghie de un sobor format din înalt Prea Sfințirii Mitropoliții conducători ai delegațiilor. Membrii delegației ortodoxe române au participat la Sfânta Liturghie săvârșită în biserica parohiei ortodoxe române din Geneva, aflată tot la Centrul Ortodox din Chambésy. Predica zilei a fost rostită de I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, iar răspunsurile au fost date de Pr. prof. Ion Bria, Pr. prof. Ștefan Alexe împreună cu credincioșii din parohie. După săvârșirea Sfintei Liturghii a avut loc o agapă la care a participat și I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, după ce s-a terminat slujba ecumenică ortodoxă din catedrala Patriarhiei Ecumenice.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a adus prin toți delegații săi o contribuție de seamă la lucrările celei de-a III-a Conferințe Panortodoxe Preconciliare. Aceasta s-a datorat și faptului că pregătirea delegației a fost făcută într-o întâlnire de lucru în ziua de 25 octombrie, cu I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, Locțiitor de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, fost președinte al delegației Bisericii Ortodoxe Române la primele două Conferințe Panortodoxe Preconciliare și la curent cu lucrarea de pregătire a Sfintului și Marelui Sinod Ortodox. Delegația a plecat astfel la Geneva cu o viziune clară a poziției Bisericii Ortodoxe Române față de problematica celei de-a III-a Conferințe Panortodoxe Preconciliare, ceea ce s-a și reflectat în intervențiile și activitatea delegațiilor în timpul lucrărilor.

În ziua de 5 noiembrie 1986 s-a dat publicității un *Comunicat* semnat de I.P.S. Mitropolit Damaskin al Elveției, în care se face un rezumat al lucrărilor Conferinței. Este interesant de remarcat faptul că autorul *Comunicatului* se oprește cu predilecție asupra temei a IV-a din care citează următorul text, cu care se încheie de altfel *Comunicatul*: «Noi credincioșii ortodocși, din însuși faptul că ne-am împărtășit de înțelesul-mintuirii, avem datoria de a lupta pentru a reduce boala, nenorocirea, teama; pentru că ne-am împărtășit de experiența păcii; nu putem rămâne indiferenți în fața lipsei acesteia; pentru că noi ne-am învrednicit de dreptatea lui Dumnezeu, luptăm pentru dreptate desăvârșită în lume și pentru dispariția oricărei oprimări; pentru că noi ne împărtășim zilnic de milostivirea dumnezeiască, luptăm împotriva fanatismului și a oricărei lipse de toleranță între oameni și popoare; pentru că noi proclamăm fără încetare întruparea lui Dumnezeu și îndumnezeirea omului, apărarea drepturilor omului pentru toți oamenii și pentru toate popoarele; pentru că noi trăim darul dumnezeiesc al libertății datorită lucrării mintuitoare a lui Hristos. Putem să vestim într-un mod mai deplin valoarea sa universală pentru orice om și pentru orice popor; pentru că, hrăniți cu Trupul și Sângele Domnului în Sfânta Împărtășanie, noi trăim nevoia de a împărtăși darurile lui Dumnezeu cu frații noștri, înțelegem mai bine foamea și lipsa și luptăm pentru îndepărtarea lor; pentru că noi așteptăm un pământ nou și ceruri noi, în care va domni dreptatea absolută, luptăm hic et nunc pentru renășterea și reinnoirea omului și a societății».

În ziua de 6 noiembrie s-a oficiat Sfânta Liturghie care a marcat și încheierea lucrărilor celei de-a III-a Conferințe Panortodoxe Preconciliare.

Pr. prof. ȘTEFAN ALEXE

A N E X

Contribu
întrăjir

Biser
preocupă
de zi a S.
la realiza
dintre po
de la sin
Ortodoxă
forme și i
Care
diții dife
lirii și it
Ortodoxe
facă și c
buie la r
a III-a C
tema, pe
fiind dep
semnarea
ce urma

1. M
noțiunea
care ar i
pace se i
de dinait
de viață
adică (se
nezeu și
2. În
secvență,
ea o val
Omul, ca
fost crea
tru Biser
mintuirii.
«după c
absolut c
formular
gice a c
tății și p
tuirea lu

Contribuția Bisericii Ortodoxe la realizarea păcii, a dreptății, libertății, înfrățirii și iubirii între popoare și la îndepărtarea discriminărilor rasiale și de alte feluri

Biserica Ortodoxă, avînd conștiința problemelor arzătoare care preocupă astăzi omenirea întreagă, a înscris, de la început, pe ordinea de zi a Sfintului și Marelui Sinod, tema: «Contribuția Bisericilor locale la realizarea idealurilor creștine ale păcii, libertății, înfrățirii și iubirii dintre popoare și la îndepărtarea discriminărilor rasiale». Desigur, este de la sine înțeles că această problemă nu preocupă exclusiv Biserica Ortodoxă, ci preocupă pe toți creștinii, toate religiile și sub diferite forme și accepțiuni este problema omenirii întregi.

Care, însă, va fi baza comună, pe care creștinii, trăind în condiții diferite, vor realiza idealurile creștine ale păcii, libertății, înfrățirii și iubirii dintre popoare? Mai precis, care este poziția Bisericii Ortodoxe în legătură cu aceste idealuri, ce fel de propuneri poate să facă și ce acțiuni concrete (poate) să întreprindă, pentru ca să contribuie la realizarea acestor idealuri? În legătură cu acest punct, cea de a III-a Conferință Panortodoxă Presinodală, după ce a studiat atent tema, pe etape, exprimîndu-și satisfacția pentru cele realizate — dar fiind deplin conștientă de lipsurile omenești, care s-au semnalat sau se semnalează în acest domeniu —, supune Sfintului și Marelui Sinod cele ce urmează:

A. Valoarea persoanei umane fundament pentru pace

1. Mai întîi, are importanță deosebită să se accentueze faptul că noțiunea biblică de pace nu coincide cu o concepție neutră și negativă, care ar identifica-o pur și simplu cu absența războiului. Noțiunea de pace se identifică cu restaurarea lucrurilor în integritatea lor originară, de dinainte de cădere — cînd omul trăia și respira sub suflul dătător de viață al creării sale după chipul și asemănarea lui Dumnezeu —, adică (se identifică) cu restabilirea raporturilor și cu pacea între Dumnezeu și oameni.

2. Într-adevăr, în toată istoria vieții ei, Ortodoxia a slujit cu consecvență, cu continuitate și zel, demnitatea persoanei umane, făcînd din ea o valoare absolută și universală în cadrul antropologiei creștine. Omul, ca încununare și recapitulare a creației divine, ca (unul) care a fost creat după chipul și asemănarea Creatorului său a constituit pentru Biserica Ortodoxă plenitudinea misiunii sale în lume și în istoria mîntuirii. Restabilirea omului în demnitatea și frumusețea sa originară, «după chipul și asemănarea Creatorului său», s-a identificat în mod absolut cu misiunea ei. Chiar și disputele pur teologice, care au dus la formularea dogmatică a învățăturii trinitare, hristologice și eclesiologice a creștinismului, ținteau, în ultimă instanță, păstrarea autenticității și plenitudinii învățăturii creștine referitoare la om și la mîntuirea lui.

3. Sfințenia și divinitatea persoanei umane au fost sursă de inspirație pentru acei Părinți ai Bisericii care s-au adîncit în taina iconomiei divine. Sfîntul Grigorie Teologul accentuează sugestiv, referindu-se la om, că Creatorul «l-a așezat pe pămînt, ca pe o altă lume, ca pe un macro (cosmos) în micro (cosmos), ca pe un alt înger, ca pe un închinător (al Lui) cu fire dublă, ca pe un supraveghetor al creației văzute, ca pe un inițiat al lumii inteligibile, ca «pe un împărat al celor de pe pămînt... ca pe o ființă care trăiește în această lume, dar aspiră după alta, ca pe sfîrșitul tainei, ca pe unul ce se îndumnezeiește prin apropierea de Dumnezeu» (Omilia 45, 7, P.G., 36, 632).

Rațiunea (de a fi) a creației s-a recapitulat în întruparea Cuvîntului lui Dumnezeu și în îndumnezeirea omului. «Hristos făcînd din omul cel vechi pe cel nou» (Hippolit, *Impotriva ereziilor*, 10, 34, P.G., 16, 3454), «îndumnezeia pe om (și făcea) începutul speranței noastre» (Eusebiu, *Demonstrație evanghelică*, 4, 14, P.G., 22, 289). Aceasta, pentru că după cum în vechiul Adam deja exista tot neamul omenesc, tot așa și în noul Adam a fost recapitulat întreg neamul omenesc. Sfîntul Grigorie Teologul accentua, în mod sugestiv, că «pentru noi există o singură umanitate, tot neamul (omenesc)» (Omilia 31, 15, P.G., 36, 149). Această învățătură a creștinismului, referitoare la sfințenia neamului omenesc, constituie un izvor nesecat pentru orice efort creștin de a salva valoarea și demnitatea persoanei umane.

4. Pe această bază este indispensabil să se dezvolte, în toate direcțiile, colaborarea intercreștină pentru ocrotirea valorii persoanei umane și, se înțelege, a păcii, așa încît eforturile pacifiste ale tuturor creștinilor, fără nici o excepție, să dobindească o greutate și o putere mai mare.

5. Recunoașterea comună a înaltei valori a persoanei umane poate să servească drept premiză pentru o mai largă colaborare în această problemă. În această privință mai poate fi valorificată și experiența dobîndită de Bisericile Ortodoxe (locale). Toate acestea constituie o chemare pentru orice om la o lucrare pașnică și creatoare. Bisericile Ortodoxe locale, în strînsă colaborare cu toți adepții religiilor din lume care iubesc pacea, consideră datoria lor să lucreze pentru realizarea păcii pe pămînt și pentru instituirea unor relații frățești între popoare. Bisericile Ortodoxe sînt chemate să contribuie la înțelegerea și colaborarea interreligioasă și la îndepărtarea fanatismului (provenit) din orice parte, (contribuînd) în felul acesta la împăcarea popoarelor și la triumful bunurilor libertății și păcii în lume, în vederea slujirii omului contemporan, indiferent de rasă și religie. Se înțelege că această colaborare exclude atât sincretismul, cît și orice încercare, de a se impune a oricăreia dintre religii asupra altora.

6. Avem convingerea că, în calitate de colaboratori ai lui Dumnezeu, putem să progresăm în această slujire, împreună cu toți oamenii de bună voință, care iubesc pacea cea adevărată, spre binele comunității omenești, pe plan local, național și internațional. Această slujire este poruncă a lui Dumnezeu (Matei 5, 9).

1. E
lui lui E
reflectă
și comu
libertății
această
17). Prir
capabil
spiritual
al autog
De unde
tății, rău
și lipsur
rea mor
lui conte
rezultă c
drepturil
al libert
oprimată
gioase, r
pletă a
oameni
populații
dezvoltat
previziur
ginită, ir
în mijloc
află sãm
intermed
Adam es

2. Fe
persoană
tica rațio
și lucrare
această
pentru că
torul l-a
acesta al
mod libe
privința :

1. Or
relației o
prin ex
sociale în
lume, pre

B. Valoarea libertății omenești

1. Desăvîrșirea persoanei umane, atît ca purtător izolat al chipului lui Dumnezeu cel personal, cît și ca o comunitate de persoane, care reflectă — prin unitatea neamului omenesc —, viața din Sfînta Treime și comuniunea persoanelor divine, se realizează grație darului divin al libertății, prin care omul, dobîndind conștiința de sine, dobîndește în același timp posibilitatea să discearnă între bine și rău (Gen..., 2, 16—17). Prin urmare, libertatea este pentru om un dar divin, care-l face capabil să progreseze continuu, în mersul ascendent către desăvîrșirea spirituală. Ea, însă, implică, în același timp, pericolul neascultării, al autogovernării față de Dumnezeu și, prin aceasta, pe cel al căderii. De unde și rolul îngrozitor pe care îl joacă, în problema păcii și libertății, răul din lume și din om. Urmările acestui rău sînt imperfecțiunile și lipsurile care domină astăzi în viață: secularizarea, violența, slăbirea moravurilor, fenomenelor negative observate la o parte a tineretului contemporan, rasismul, înarmările, războaiele și relele sociale care rezultă din acestea: oprimarea maselor, inegalitatea socială, limitarea drepturilor omenești în domeniul libertății de conștiință și în special al libertății religioase (libertate) care în unele cazuri cunoscute este oprimată pînă la punctul dispariției totale a oricărei manifestări religioase, mizeria economică, împărțirea inegală sau chiar lipsirea completă a bunurilor de consum, epuizarea fizică, foamea a milioane de oameni subnutriți, deportările, haosul transfugilor, migrările de populații, distrugerea mediului înconjurător, problemele societăților în dezvoltare, în cadrul unei omeniri inegal industrializată și tehnicizată, previziunile futurologiei, toate acestea întreținînd îngrijorarea nemărginită, în care se află omenirea de azi. O omenire, care, totuși, exact în mijlocul dezbinărilor ei, capătă mai intens conștiința că în ea se află sămînța unității ontologice a neamului omenesc, care, însă, prin intermediul primului Adam se leagă de Creatorul său, iar prin al doilea Adam este ținut în unitate cu Dumnezeu și Tatăl.

2. Față de această situație, care a dus la slăbirea conceptului de persoană umană, datorita Bisericii Ortodoxe este ca, evitînd problematica raționalismului, să facă cunoscut astăzi, prin predică, teologie, cult și lucrare pastorală, persoana omului creștin, ca persoană-subiect. La această datorie Biserica Ortodoxă este chemată să facă față cu succes, pentru că nucleul antropologiei sale se află în libertatea cu care Creatorul l-a înzeștriat pe om, care (libertate) este salvată în măsura în care acesta alege să fie liber, dar nu independent de Creatorul său, ci în mod liber supunîndu-se Lui și planului pe care Acesta l-a conceput în privința sa.

C. Misiunea Ortodoxiei în lumea contemporană

1. Ortodoxia poate și trebuie să contribuie pozitiv la restabilirea relației organice dintre dialogul internațional contemporan și idealurile prin excelență creștine ale păcii, libertății, înfrățirii, iubirii și dreptății sociale între popoare, făcînd cunoscută credința creștină despre om și lume, precum a făcut acesta în decursul întregii sale istorii pentru a

reuși transformarea identității spirituale și culturale a lumii. Credința creștină în proveniența divină și unitatea neamului omenesc și a lumii, — totdeauna în strânsă legătură cu sfințenia, independența și valoarea supremă a persoanei umane —, se află, în chip latent, la baza dialogului internațional contemporan, pentru pace, dreptate socială și drepturi umane. Ideea universalității acestor idealuri, care constituie baza dialogului internațional contemporan, pentru pace, dreptate socială și drepturi umane. Ideea universalității acestor idealuri, care constituie baza dialogului contemporan, ar fi aproape de neconceput fără învățătura creștină despre unitatea ontologică a neamului omenesc.

2. Raportarea unității neamului omenesc la perechea primordială a creației divine constituie izvorul concret al bunurilor libertății, egalității, înfrățirii și dreptății sociale. Învățătura creștină despre «recapitularea» tuturor în Hristos (Efes., 1, 10) a restabilit sfințenia și măreția supremă a persoanei umane și a desființat lumea dezbinării, a înstrăinării, a discriminărilor rasiale și a urii. Integrarea în Hristos, a întregului neam omenesc și a lumii a refăcut unitatea lor într-un singur trup, de aceea s-a și spus că: «nu mai este iudeu, nici elin, nici rob, nici slobod, nici parte bărbătească, nici parte femeiască, pentru că toți una sînteți în Hristos Iisus» (Gal., 3, 28). Credem în același timp că această unitate nu este ceva static și monolitic; că are un nemăsurat dinamism și varietate, pentru că izvorăște din unitatea persoanelor care există în societate, după exemplul unității celor trei persoane ale Sfinței Treimi.

D. Despre pace și dreptate

1. Omenirea depune eforturi pentru ca dușmănia și neîncrederea, care otrăvesc atmosfera internațională, să cedeze locul prieteniei și înțelegerii reciproce, pentru ca întrecerea în inarmare să fie înlocuită cu dezarmarea deplină, pentru ca războiul, ca mijloc de rezolvare a problemelor internaționale, să fie îndepărtat pentru totdeauna din viața societății.

2. Conform cu cele de mai înainte, Biserica Ortodoxă a luptat totdeauna pentru realizarea idealurilor creștine ale păcii, libertății, egalității, înfrățirii, dreptății sociale și iubirii între popoare. Revelația însăși în Hristos este caracterizată ca «Evangelhie a păcii» (Efes. 6, 15), pentru că Hristos pe toate «le-a împăcat prin sîngele Crucii (Col., 1, 20), «a binevestit pacea celor de departe și celor de aproape» (Efes., 2, 17) și s-a făcut «pacea noastră» (Efes., 2, 14). Această pace, «care întrece orice minte» (Fil., 4, 7), după cum Domnul Iisus a spus Ucenicilor Săi în seara Cinei celei de taină, este mai largă și mai substanțială decît pacea pe care o vestește lumea: «Pacea Mea las vouă, pacea Mea dau vouă; Eu nu v-o dau precum o dă lumea» (Ioan 14, 27). Aceasta, pentru că pacea lui Hristos este fructul matur al recapitulării tuturor în El; al proclamării sfințeniei și măreției persoanei umane, ca chip al lui Dumnezeu; al manifestării unității organice, în El, a neamului omenesc și a lumii; a universalității în trupul lui Hristos a ideilor de pace, libertate, egalitate și dreptate socială și, în sfîrșit, de rodire a iubirii creștine între oamenii popoarelor lumii. Pacea reală este rodul

victoriei de sus p
nile ei z
ascultă r

Din
Hristos»
gen, La I
sale, pe
sîntem «
dații cei
zice în a
25, P.G.,
ving că s
iubire fă
cît depin
atît de fi
atît de p
32, 528).
păcarea c
pe toate
prevăzuti
El cu Tai
3, 953).

4. În
nicesc al
daruri sp
cînd cine
al păcii s
ței, a iut

5. V
rată, înt
tuală, al
boaiele c
numai si

6. În
ei să înc
și deschi
birea rec
popoarel
preună c
bunul pă

1. O
deră urn
prin pög
în picioa

victoriei pe pământ a tuturor acestor idealuri creștine. Este pacea cea de sus pentru care totdeauna se roagă Biserica Ortodoxă în rugăciunile ei zilnice, cerînd-o de la Dumnezeu, Cel care pe toate le poate și ascultă rugăciunile celor care I se adresează cu credință.

Din cele de mai sus se vede clar de ce Biserica — «trup al lui Hristos» (I Cor., 12, 27), a fost definită ca «viziunea păcii» lumii (Origen, *La Ieremia* 9, , P.G., 13, 349), adică a păcii celei reale și universale, pe care a binevestit-o Hristos. «Noi, zice Clement Alexandrinul, sîntem «neamul cel pașnic» (*Pedagogul* 2, 2, P.G., 8, 428), sîntem «soldații cei pașnici» ai lui Hristos (*Protrepticul*, 11, P.G., 8, 236). Pacea, zice în alt loc același autor este sinonimă cu dreptatea (*Stromate* 4, 25, P.G., 8, 1369—72). Iar Sfîntul Vasile adaugă: «Nu pot să mă conving că sînt vrednic să fiu numit slugă a lui Iisus Hristos dacă nu am iubire față de alții și dacă nu trăiesc în pace cu toată lumea, cel puțin cit depinde de mine» (*Epistola* 203, 2, P.G., 32, 737). Acest lucru este atît de firesc pentru creștin încît (se poate spune că) «nimic nu este atît de propriu creștinului ca faptul de a face pace» (*Epistola* 114, P.G., 32, 528). Pacea lui Hristos este puterea tainică, ce izvorăște din împăcarea omului cu Tatăl său cel ceresc, «datorită grijii lui Iisus, Cel ce pe toate intru toți le săvîrșește, Cel care aduce pacea cea de nedescris, prevăzută de la începutul veacurilor, Cel care ne împacă cu El și prin El cu Tatăl» (Dionisie Areopagitul, *Despre numele divine* 11, 2, 4, P.G., 3, 953).

4. În același timp trebuie să subliniem (faptul) că darul cel duhovnicesc al păcii depinde și de colaborarea omenească. Duhul Sfînt acordă daruri spirituale atunci cînd are loc înălțarea inimii către Dumnezeu, cînd cineva caută, în pocăință, dreptatea lui Dumnezeu. Darul divîn al păcii se arată acolo unde creștinii depun eforturi în lucrarea credinței, a iubirii și nădejzii în Hristos Iisus Domnul nostru (I Tes., 1, 3).

5. Vorbînd despre pacea lui Hristos, ca despre pacea cea adevărată, înțelegem pacea realizată în Biserică. Păcatul este o boală spirituală, ale cărei simptome exterioare sînt tulburările, certurile, războaiele cu urmările lor tragice. Biserica urmărește să îndepărteze nu numai simptomele exterioare ale acestei boli, ci și cauza lor, păcatul.

6. În același timp, Biserica Ortodoxă consideră că este de datoria ei să încurajeze tot ceea ce slujește cu adevărat pacea (Rom., 14, 19) și deschide drumul către dreptate, înfrățire, adevărata libertate și iubirea reciprocă între toți fiii Tatălui ceresc celui unul, ca și între toate popoarele, care alcătuiesc familia omenească unitară. Pătîmește împreună cu toți creștinii, care, în diferite părți ale lumii, sînt lipsiți de bunul păcii și suportă prigoane, datorită credinței lor creștine.

E. Pacea ca mijloc de îndepărtare a războiului

1. Ortodoxia condamnă în mod general războiul, pe care îl consideră urmarea existenței răului în lume și a păcatului; permite (însă) prin pogorămînt războaiele (duse) pentru restabilirea dreptății călcată în picioare și a libertății.

2. De aceea, nu ezită să spună că este împotriva înarmărilor de tot felul, (cu arme) convenționale, nucleare și spațiale, de oriunde ar proveni, pentru că deosebi războiul nuclear are ca urmare distrugerea creației, dispariția vieții de pe fața pământului. Acest lucru, însă, trebuie să-l facă cu atât mai mult astăzi, când cunoaștem mai bine puterea distrugătoare a armelor nucleare. Urmările unui posibil război nuclear ar fi îngrozitoare, nu numai pentru că ar aduce moartea unui număr neprevăzut (de mare) de oameni, dar și pentru că, pentru aceia care ar supraviețui, viața ar fi insuportabilă. Ar apărea boli incurabile și s-ar provoca mutații genetice, care ar avea influențe nocive și asupra generațiilor următoare, dacă, desigur, ar mai rămâne ceva pe pământ. Conform părerilor oamenilor de știință o altă consecință îngrozitoare a unui război nuclear ar fi așa-numita «iarnă nucleară». Ar avea loc o schimbare a climatei pe planeta noastră și viața ar dispărea. Deducem din acestea că războiul nuclear este nepermis din orice punct de vedere, fizic și moral. Este crimă împotriva omenirii și păcat de moarte împotriva lui Dumnezeu, a cărui operă o distruge. Prin urmare, este datoria Bisericilor Ortodoxe, a celorlalți creștini și a întregii omeniri să prevină acest pericol. În același timp sintem siguri că cercetarea și exploatarea spațiului cosmic în scopuri pașnice și constructive nu contravine voinței lui Dumnezeu.

3. Observăm că pericolul care se arată în zilele noastre, al unei catastrofe nucleare și sentimentul neputinței față de el conduce pe unii creștini la gândul că această amenințare universală este semnul venirii a doua a Domnului nostru. Dar, Insuși Domnul nostru Iisus Hristos, deși prezice semnele care vor preceda ziua cea de pe urmă, totuși ne păzește de scandalul diferitelor cugetări despre sfârșitul lumii, zicând că «despre ziua» aceea și despre ora aceea nimeni nu știe» (Marcu 13, 32). Eforturile noastre pentru îndepărtarea războiului și pentru realizarea păcii nu afectează cu nimic credința creștinilor că universul întreg și omul se află în mâinile lui Dumnezeu, care în înțelepciunea Lui a creat lumea, îi poartă de grijă și o conduce. Dumnezeu conduce istoria, cu mină tare, spre viitor, iar creștinii trăiesc de acum în Biserica realitatea eshatologică a împărăției lui Dumnezeu așteptând un pământ nou și ceruri noi. De aceea, deși se neliniștesc de lățirea răului în lume și se străduiesc să-l limiteze, ei nu cad în deznădejde, pentru că pe toate le văd prin prisma veșniciei și așteaptă învierea morților și viața veacului ce va să fie.

F. Discriminări rasiale și de alt fel

1. Domnul, ca împărat al dreptății (Evr., 7, 2—3), dezaproabă violența și nedreptatea (Ps. 10, 5) și condamnă comportarea inumană față de aproapele (Marcu 25, 41—46; Iacob 2, 15—16). În împărăția sa, care începe deja aici pe pământ și are caracter prin excelență spiritual, nu este loc nici pentru ura națională, nici pentru orice fel de dușmănie și intoleranță (Isaia 11, 6; Rom., 12, 10).

2. O mențiune specială trebuie să se facă în acest loc despre poziția Ortodoxiei față de discriminările rasiale. Această poziție este

clară: Orneamul o 17, 26) ș slobod; 1 Hristos li rica Orto acestea p o gradatiu totale a punctele doar la rasei și c se extinc diferite n

3. M trebuie s este lega comunita Insușiri. rilor. Uni înțelegă

4. O ca și afir tine. La cu parab cim orice orice om purtător dular ega

1. A legerca 1 dintre pr ricile Or șilor lor spirituali spirit. În deosebite Aceste 1 stanțiale dezvolta Bisericile al învăț euharisti

clară : Ortodoxia crede că Dumnezeu «a făcut dintr-un singur singe tot neamul omenesc care locuiește pe toată suprafața pământului» (Fapte 17, 26) și că în Hristos «nu este iudeu, nici elin; nu este rob, nici slobod; nu este bărbat și femeie; pentru că voi toți una sinteți în Hristos Iisus» (Gal., 3, 28). Consecvență față de această credință, Biserica Ortodoxă nu acceptă discriminările rasiale, de orice fel, întrucât acestea presupun o deosebire de valoare între rasele umane și implică o gradație a drepturilor. Totuși, declarând necesitatea urgentă a abolirii totale a discriminărilor și a oferirii posibilității dezvoltării din toate punctele de vedere a tuturor locuitorilor pământului, ea nu se limitează doar la îndepărtarea discriminărilor, care au drept criteriu culoarea rasei și care se întâlnesc doar în unele regiuni ale planetei noastre, ci se extinde și la combaterea tuturor discriminărilor (arătate) față de diferite minorități.

3. Minoritatea, fie că este religioasă, fie lingvistică, fie națională, trebuie să se bucure de respect pentru specificul ei. Libertatea omului este legată de libertatea comunității la care aparține acesta. Fiecare comunitate trebuie să evolueze și să se dezvolte conform cu propriile-i însușiri. În acest caz, pluralismul ar trebui să regleze viața tuturor țărilor. Unitatea unui neam, a unei țări sau a unui stat ar trebui să se înțeleagă ca dreptul la deosebire al comunităților omenești.

4. Ortodoxia condamnă sistemul inuman al discriminărilor rasiale ca și afirmația neleguită despre așa zisul său acord cu idealurile creștine. La întrebarea : «Și cine este aproapele meu ?», Hristos a răspuns cu parabola bunului samaritan. În felul acesta ne-a învățat să nimicim orice barieră a urii și a prejudecății». Ortodoxia mărturisește că orice om, indiferent de culoare, religie, rasă, naționalitate, limbă, este purtător al chipului lui Dumnezeu, (este) fratele sau sora noastră, mădular egal în cinste al familiei omenești.

G. Înfrățirea și solidaritatea dintre popoare

1. Această ultimă constatare ne conduce în chip natural la înțelegerea profundă a contribuției speciale a Ortodoxiei la solidaritatea dintre popoare și la cultivarea înfrățirii reciproce. Într-adevăr, Bisericile Ortodoxe au posibilitatea să contribuie, prin educarea credincioșilor lor și, în general, a poporului, precum și prin toată activitatea lor spirituală, la transformarea în bine a climatului general și a stării de spirit. În acest caz este vorba despre diferite posibilități spirituale, deosebite de acelea ale organismelor internaționale și ale statelor. Aceste posibilități izvorăsc din firea Bisericii, vizează rezultate substanțiale și permanente în domeniul păcii și înfrățirii, și trebuie să fie dezvoltate la maximum posibil. Aici se deschide un cîmp larg pentru Bisericile Ortodoxe, dat fiind că acestea pun înainte elementul esențial al învățaturii lor eclesilogice și sociale, idealul comuniunii launtrice, euharistice.

2. Așa se înțelege și responsabilitatea enormă a Bisericii în combaterea foametei și sărăciei, care biciaie astăzi, în chip inacceptabil, mase mari de oameni și popoare întregi, îndeosebi în lumea a treia. Un astfel de fenomen îngrozitor în vremea noastră, în care țări avansate economic trăiesc în belșug și risipă sau consumă (bunurile) în înarmări, denotă o îngrozitoare criză de identitate a lumii contemporane. Aceasta, îndeosebi pentru două motive :

a) pentru că foamea amenință nu numai darul sfint al vieții popoarelor întregi din lumea dezvoltată, ci și pentru că nimicește în întregime măreția și sfințenia persoanei umane ;

b) pentru că țările dezvoltate economic, prin nedreapta și, deseori, criminala distribuție și administrare a bunurilor materiale, insultă nu numai chipul lui Dumnezeu, (existent) în fiecare persoană umană, ci și pe însuși Dumnezeu care, în mod clar, se identifică cu omul flămînd și sărac, zicînd : «intrucît ați făcut (aceasta) unuia dintre acești frați mai mici ai Mei, Mie Mi-ați făcut» (Matei 25, 40).

3. Prin urmare, orice pasivitate și indiferență a oricărui creștin și a Bisericii în general față de acest fenomen îngrozitor contemporan al foametei (în care trăiesc) popoare întregi, s-ar identifica cu trădarea lui Hristos și cu absența credinței active. Pentru că, dacă grija pentru hrana noastră este deseori o problemă materială, grija pentru foamea aproapelui nostru este o problemă spirituală (Iacob 2, 14—18). Prin urmare, datoria cea mai înaltă a Bisericilor Ortodoxe este să se declare solidaritate cu frații lor săraci și să organizeze imediat și eficace ajutorul lor. În această privință, Bisericile locale au dobîndit deja experiență, din acțiunile și inițiativele întreprinse de ele pînă acum. Prin aceste (acțiuni) se deschide, într-adevăr, drumul colaborării lor în acest domeniu, nu numai între ele, dar și cu alte Biserici și confesiuni creștine, cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor, ca și cu Organizațiile Internaționale, care s-au dedicat combaterii acestui flagel îngrozitor. Prin dezarmare, nu numai că s-ar neutraliza pericolul dispariției nucleare, dar s-ar economisi sume importante pentru îmbunătățirea soartei celor flămînzi și săraci.

4. Să nu ne înșelăm: foamea și inegalitatea care biciaie astăzi comunitatea umană, condamnă epoca noastră atît în ochii ei, cît și în ochii lui Dumnezeu, Dreptul Judecător. Și aceasta, pentru că voia Lui astăzi, voie care se identifică cu salvarea omului concret, a celui de aici și de acum, ne obligă să slujim omul, înfruntînd problemele lui concrete. Credința în Hristos, separată de misiunea diaconală, își pierde însemnătatea. A fi creștini înseamnă să imităm pe Hristos și să fim gata să-L slujim în persoana celui slab, a celui flămînd, a celui oprimat și; în general, a celui ce are nevoie de ajutor. Orice efort de a vedea pe Hristos ca pe o prezență reală, fără un raport existențial față de cel ce are nevoie de ajutor, nu este nimic altceva decît o simplă contemplație.

În ca
lizarea p
fie, în pr
să se dei
le oferă
sericile C
tivnice f
unea împ
pre năde
promovei
persoana
citînd m
îngrijesi
liei. Crec
va întări
celelalte
dea astă
lume car

2. N

avem dat
grijorii
de lipsa
dreptății
pentru d
rămîntul
oameni ș
nezeu și
oamenii
tății, graț
mod mai
popor. P
Euharisti
noștri, în
pentru in
în care v
țerea și r

3. A

al epocii
zeu, va c
noatre la
lizează. I
pentru ca
și popoa

H. Misiunea profetică a Ortodoxiei : mărturia iubirii în diaconie

În cadrul lumii contemporane, contribuția Bisericii Ortodoxe la realizarea păcii, libertății, dreptății și înfrățirii între popoare ar trebui să fie, în primul rând, o mărturie a iubirii. Iar mărturia aceasta ar trebui să se dea totdeauna prin alegerea celor mai eficace mijloace, pe care le oferă Bisericii împrejurările. Mărturie a iubirii înseamnă că Bisericile Ortodoxe pot să intervină în acele situații, care se arată protivnice față de Evanghelie și față de tradiția lor. Aici se învârne misiunea imperativ-profetică a Ortodoxiei, datorită ei de a mărturisi «despre nădejdea care este întru noi», în legătură cu orice problemă care promovează pacea, libertatea, dreptatea, înfrățirea, respectul față de persoana umană și față de chipul lui Dumnezeu imprimat în ea. Exercitând misiunea lor profetică, Bisericile Ortodoxe au obligația să se îngrijească de liniștea turmei lor, pe care o conduc pe calea Evangheliei. Credem că pentru realizarea acestui țel, iubirea este aceea care va întări voința Bisericilor Ortodoxe ca — în colaborare cu frații din celelalte Biserici și confesiuni creștine, dar și cu ceilalți oameni —, să dea astăzi mărturia lor, mărturia credinței și a speranței, față de o lume care, mai mult poate ca oricând, are nevoie de ea.

2. Noi creștinii ortodocși, pentru că înțelegem sensul mintuirii, avem datorită să ne luptăm pentru ușurarea bolii, a nenorocirii și a îngrijorării. Pentru că trăim experiența păcii, nu putem fi indiferenți față de lipsa ei din societatea contemporană. Pentru că sintem beneficiarii dreptății divine, ne luptăm pentru o dreptate mai deplină în lume și pentru dispariția oricărei oprimări. Pentru că trăim în fiecare zi pogorământul divin, luptăm împotriva a orice fanatism și intoleranță între oameni și popoare. Pentru că proclamăm continuu întruparea lui Dumnezeu și îndumnezeirea omului, apărăm drepturile umane pentru toți oamenii și pentru toate popoarele. Pentru că trăim darul divin al libertății, grație operei răscumpărătoare a lui Hristos, putem să arătăm într-un mod mai deplin valoarea ei universală pentru orice om și pentru orice popor. Pentru că hrănindu-ne cu trupul și sîngele Domnului în Sfînta Euharistie, trăim necesitatea împărțirii darurilor lui Dumnezeu cu frații noștri, înțelegem într-un mod mai deplin foamea și lipsurile și luptăm pentru îndepărtarea lor. Pentru că așteptăm un pămînt nou și ceruri noi, în care va domni dreptatea absolută, luptăm aici și acum pentru renașterea și reinnoirea omului și a societății.

3. Această mărturie a noastră și prin ea adăparea cîmpului uscat al epocii noastre, care, mai mult decît oricînd, are nevoie de Dumnezeu, va constitui, poate, cel mai bun mod de a contribui al Bisericilor noastre la realizarea păcii și a idealurilor care o însoțesc și care o realizează. Bisericile Ortodoxe se adresează cu iubire în toate direcțiile, pentru ca toți să colaboreze la realizarea iubirii și a păcii între oameni și popoare.

HOTĂRÎRE

BISERICA ORTODOXĂ ȘI MIȘCAREA ECUMENICĂ

1. Biserica Ortodoxă, avind convingerea profundă și conștiința eclesială că este deținătoarea și că mărturisește credința și tradiția Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, crede cu tărie că ocupă un loc central în promovarea unității creștinilor în lumea contemporană.

2. Biserica Ortodoxă constată că în decursul istoriei, din diverse motive și în diferite feluri, s-au semnalat devieri numeroase și însemnate de la tradiția Bisericii nedespărțite. Astfel au apărut în lumea creștină concepții divergente despre unitatea și chiar despre însăși ființa Bisericii.

Biserica Ortodoxă fundamentează unitatea Bisericii pe evenimentul întemeierii acesteia de către Domnul nostru Iisus Hristos și pe comuniunea în Sfânta Treime și în (sfintele) Taine. Această unitate se exprimă prin succesiunea apostolică și prin tradiția patristică și este trăită până astăzi în Biserică. Biserica Ortodoxă are misiunea și datoria să transmită întregul adevăr cuprins în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, adevăr care conferă, de fapt, Bisericii caracterul ei universal.

Responsabilitatea Bisericii Ortodoxe precum și misiunea ei ecumenică în ceea ce privește unitatea Bisericii au fost exprimate de Sinoadele Ecumenice. Acestea au subliniat în mod deosebit legătura indisolubilă care există între dreapta credință și comuniunea sacramentală (în textul franțuzesc: comuniunea euharistică). Biserica Ortodoxă a dorit întotdeauna să antreneze diferitele Biserici și Confesiuni creștine pe o cale comună de căutare a unității pierdute a creștinilor, pentru ca toți să ajungă la unitatea de credință.

3. Biserica Ortodoxă, rugându-se neîncetat «pentru unirea tuturor», a participat la Mișcarea Ecumenică încă de la apariția acesteia și a contribuit la formarea și la evoluția ei ulterioară. De altfel, Biserica Ortodoxă, datorită spiritului ecumenic ce o caracterizează, s-a luptat întotdeauna în decursul istoriei pentru refacerea unității creștine. În consecință, participarea ortodoxă la Mișcarea Ecumenică nu este deloc străină de natura și de istoria Bisericii Ortodoxe, ci constituie o expresie constantă a credinței apostolice în contextul unor condiții istorice noi și în fața unor noi cerințe existențiale.

4. În spiritul celor de mai sus, toate Sfintele Biserici Ortodoxe locale participă astăzi activ la diferitele organe naționale, regionale și internaționale ale Mișcării Ecumenice, precum și la diferitele dialoguri bilaterale sau multilaterale, în ciuda dificultăților și crizelor care s-au ivit adeseori în mersul normal al acelei Mișcări. Această activitate ecumenică multidimensională izvorăște din sentimentul responsabilității și din convingerea că împreună-existența, înțelegerea reciprocă, colaborarea și eforturile comune spre o unitate creștină sînt esențiale «pentru a nu pune piedică Evangheliei lui Hristos» (1 Cor., 9, 12).

5. Un
porane es
la sinul s
organism
a Mișcări
un organ
membri f
devenit n
ortodox (n
un memb
tribuie cu
mers al f

6. Cu
identității
părțite, p
acceptă r
poate acc
fesională.
produsul
creștinii
(sacrame

7. Bî
bază al S
rea profu
(1950), in
ior), sint
siliu. Este
un caz n
Ecumenic
— lucru
ci să real
cutia pro
Toronto,

8. St
constituie
mod spec
«Mișcării
document
și cu par
Ortodoxe
ei constit

9. Cc
membre,
comisiei
în domen
al dialogu
lurilor de
contempc

5. Unul din principalele organisme ale Mișcării Ecumenice contemporane este și Consiliul Ecumenic al Bisericilor. Deși acesta nu reunește la sinul său toate Bisericile și Confesiunile creștine, deși există și alte organisme ecumenice care au un rol important în promovarea mai largă a Mișcării Ecumenice, Consiliul Ecumenic al Bisericilor reprezintă astăzi un organism ecumenic structural. Unele Biserici Ortodoxe au fost membri fondatori ai Consiliului și ulterior toate Bisericile Ortodoxe au devenit membre ale acestuia. Așa cum s-a declarat deja la nivel pan-ortodox (A IV-a Conferință Panortodoxă, 1968), Biserica Ortodoxă este un membru deplin și egal al Consiliului Ecumenic al Bisericilor și contribuie cu toate mijloacele care îi stau la dispoziție la progresul și bunul mers al întregii lucrări a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

6. Cu toate acestea, Biserica Ortodoxă, fidelă eclesiologiei sale, identității structurii sale lăuntrice și învățăturii Bisericii celei nedespărțite, participând la activitatea Consiliului Ecumenic al Bisericilor nu acceptă nicidecum ideea «egalității Confesiunilor» și în nici un caz nu poate accepta unitatea Bisericii ca pe o adaptare (ajustare) interconfesională. În acest sens, unitatea căutată în cadrul C.E.B. nu poate fi produsul exclusiv al acordurilor teologice. Dumnezeu cheamă pe toți creștinii la unitatea de credință așa cum este aceasta trăită în taine (sacramental) și în tradiție în sinul Bisericii Ortodoxe.

7. Bisericile Ortodoxe — membre ale C.E.B. — acceptă articolul-bază al Statutului, scopurile și aspirațiile Consiliului. Ele au convingerea profundă că premisele eclesiologice ale Declarației de la Toronto (1950), intitulată «Biserica, Bisericile și Consiliul Ecumenic al Bisericilor», sînt de o importanță capitală pentru participarea ortodoxă la Consiliu. Este de la sine înțeles, prin urmare, că C.E.B. nu este și în nici un caz nu trebuie să devină o «super-Biserică». «Scopul Consiliului Ecumenic al Bisericilor nu este acela de a negocia unirea între Biserici — lucru ce-l pot face numai Bisericile înseși din proprie inițiativă — ci să realizeze un contact viu între Biserici, să stimuleze studiul și discuția problemelor ce privesc unitatea creștină» (Declarația de la Toronto, § 2).

8. Studiile teologice și celelalte activități din programele C.E.B. constituie mijloace de apropiere a Bisericilor. Trebuie amintită aici, în mod special, comisia «Credință și Constituție» care continuă lucrarea «Mișcării Mondiale pentru Credință și Constituție». Semnalăm faptul că documentul «Botez, Euharistie, Ministeriu», elaborat de această comisie și cu participarea teologilor ortodocși, nu exprimă credința Bisericii Ortodoxe în numeroase puncte de importanță capitală. Cu toate acestea, el constituie un pas important în istoria Mișcării Ecumenice.

9. Consiliul Ecumenic al Bisericilor, însă, ca organ al Bisericilor-membre, nu se ocupă numai cu dialogul multilateral desfășurat în cadrul comisiei «Credință și Constituție». Activitățile multilaterale ale acestuia în domeniul evanghelizării, al slujirii, al sănătății, al formării teologice, al dialogului interreligios, al combaterii rasismului, al promovării idealurilor de pace și dreptate, acoperă exigențe proprii Bisericilor și lumii contemporane și oferă prilejul unei mărturii și unei lucrări comune.

Biserica Ortodoxă apreciază pozitiv activitatea multidimensională a C.E.B. și colaborează activ, în măsura posibilităților sale, în sectoarele de activitate amintite mai sus.

10. După cea de a VI-a Adunare generală de la Vancouver se deschid noi perspective pentru o participare ortodoxă mai însemnată în cadrul Consiliului. Echilibrul pe care Adunarea de la Vancouver a încercat să-l instaureze între sarcinile teologice și cele sociale ale Consiliului, deschide noi posibilități pentru pătrunderea gândirii teologice ortodoxe în viața și activitatea C.E.B.

11. Este adevărat însă, că mărturia fundamentală și contribuția teologică specifică a Ortodoxiei vor slăbi dacă nu vor fi create în sînul C.E.B. condițiile necesare, care să ofere Bisericilor Ortodoxe posibilitatea de a activa în mod egal cu celelalte (Biserici) membre în cadrul C.E.B., pe baza propriei identități eclesiale, lucru ce nu se întimplă întotdeauna, datorită structurii și a principiilor procedurale care reglementează funcționarea C.E.B.

Acestea sînt valabile și în ceea ce privește participarea și colaborarea Bisericilor Ortodoxe locale cu celelalte organisme intercreștine, cum este Conferința Bisericilor Europene (K.E.K.) sau oricare alt Consiliu local sau regional, la care Biserica Ortodoxă este chemată să colaboreze și să-și dea mărturia sa.

Referitor la cele spuse mai sus se exprimă neliniștea în legătură cu extinderea continuă a C.E.B. prin acceptarea ca noi membri ai diferitelor comunități creștine, lucru care cu timpul va reduce prezența ortodoxă în diferitele organe administrative și consultative ale C.E.B., în detrimentul unui dialog ecumenic sănătos în cadrul Consiliului. De aceea trebuie să se purceadă la noi reglementări absolut necesare pentru ca Biserica Ortodoxă să poată da mărturia și să-și aducă contribuția sa teologică pe care o așteaptă de la ea C.E.B., conform cu înțelegerile realizate deja între acesta și Bisericile Ortodoxe membre.

12. Biserica Ortodoxă este conștientă, de faptul că Mișcarea Ecumenică ia forme noi, pentru a corespunde noilor condiții și pentru a face față noilor provocări ale lumii contemporane. Pe drumul acesta este absolut necesară contribuția creatoare și mărturia Bisericii Ortodoxe pe baza tradiției apostolice și a credinței sale. Ne rugăm ca toate Bisericile creștine să lucreze împreună pentru a se apropia de ziua în care Domnul va împlini speranța Bisericilor de a deveni «o turmă și un păstor» (Ioan 10, 16).

Puncte ce necesită o soluționare imediată :

1. Este necesar să se creeze în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, al Conferinței Bisericilor Europene și al celorlalte organisme intercreștine premisele necesare care să ofere Bisericilor Ortodoxe posibilitatea de a activa în mod egal cu celelalte Biserici membre ale organismelor menționate, pe baza propriei lor identități eclesiologice, lucru care nu se întimplă adesea din cauza structurii și a principiilor procedurale care reglementează funcționarea acestor organisme interbisericești.

Pentru lalte orga Biserica t pe care l Ecumenic

În m C.E.B., tr la Sofia, c

2. Bi desfășura copere m privește multilater

RELĂ

1. De atît din r rica Orto Biserici ș din afara ca scop în

2. Fii serica Or lumii creș niilor creș buie să s a învățat tolică, clă proprie k laterale p tic acest

3. De nu ignoră obstacole mună a B ține impr ce lipsesc doxă nu

dialoguril S-a rugat

«Deși ririle care convocare ca Sfîntul cauza nat puneri ca B.O.R. — 5

Pentru aceasta este necesar ca, atât în cadrul C.E.B. cât și al celorlalte organizații, să se purceadă la noi reglementări necesare pentru ca Biserica Ortodoxă să poată oferi mărturia sa și contribuția sa teologică pe care le așteaptă de la aceasta partenerii săi din cadrul Mișcării Ecumenice.

În mod deosebit, în ceea ce privește relațiile Bisericii Ortodoxe cu C.E.B., trebuie să fie aplicate și celelalte puncte ale dezideratelor de la Sofia, care nu s-au bucurat încă de atenția cuvenită.

2. Biserica Ortodoxă, participând la dialogul teologic multilateral desfășurat în cadrul Comisiei «Credință și Constituție», trebuie să descopere modalitățile coordonării eforturilor sale, în special în ceea ce privește criteriile eclesiologice ale participării ortodoxe la acest dialog multilateral.

Trad. Pr. asist. CONSTANTIN COMAN

HOTĂRÎRE

RELAȚII ALE BISERICII ORTODOXE CU LUMEA CREȘTINĂ

1. De la început, Biserica Ortodoxă a fost favorabilă oricărui dialog atât din motive teologice, cât și din motive pastorale. În ultimii ani Biserica Ortodoxă a intrat realmente în dialog teologic cu cele mai multe Biserici și Confesiuni creștine, cu convingerea că, prin dialog, dă celor din afara ei o mărturie puternică despre comorile ei spirituale, având ca scop înlăturarea obstacolelor din calea spre unire.

2. Fiind Biserica cea una, sfântă, sobornicească și apostolească, Biserica Ortodoxă are deplina conștiință a răspunderii ei pentru unitatea lumii creștine, recunoaște existența de facto a Bisericilor și Confesiunilor creștine, dar, în același timp, crede că relațiile ei cu acestea trebuie să se sprijine pe clarificarea întregii lor eclesiologii și, în special, a învățăturii lor generale despre taine, har, preoție și succesiune apostolică, clarificare pe care ele să o facă pe cât este posibil de pe poziția proprie lor cât mai repede și cât mai obiectiv. Dialogurile teologice bilaterale purtate acum de Biserica Ortodoxă exprimă într-un mod autentic această conștiință a Ortodoxiei.

3. Desigur, purtând dialoguri cu ceilalți creștini, Biserica Ortodoxă nu ignoră dificultățile unei asemenea acțiuni; ea cunoaște întru totul obstacolele care se ridică în calea (revenirii lor la — n.t.) tradiția comună a Bisericii vechi, neîmpărțite și nădăjduiește că Sfântul Duh, care ține împreună instituția Bisericii (dându-i unitatea — n.t.), va plini cele ce lipsesc. În acest sens, în cadrul dialogurilor teologice, Biserica Ortodoxă nu se sprijină numai pe puterile omenești ale celor care poartă dialogurile, ci ea este ocrotită de Sfântul Duh, prin harul Domnului care S-a rugat ca «toți să fie una» (Ioan 17, 21).

«Deși a II-a Conferință panortodoxă presinodală a stabilit că hotărârile care se iau de către Conferințele panortodoxe presinodale până la convocarea Sfântului și Marelui Sinod «nu au autoritate canonică înainte ca Sfântul și Marele Sinod, să se pronunțe cu privire la ele», totuși, din cauza naturii temei, prezenta Conferință consideră că hotărârile — propuneri care au fost luate în cadrul ei pot avea aplicare imediată».

4. Dialogurile teologice bilaterale actuale anunțate de către Conferințele panortodoxe sînt expresia hotărîrii unanime a tuturor Prea Sfințelor Biserici locale care au suprema îndatorire de a participa permanent activ la desfășurarea lor, ca să nu se creeze dificultăți pentru mărturia unanimă a Ortodoxiei spre slava lui Dumnezeu Celui în Treime. În cazul în care o Biserică a hotărît să nu-și desemneze reprezentanți pentru un dialog sau pentru o întrunire a unui dialog, atunci dialogul se continuă numai dacă hotărîrea nu este panortodoxă. Înainte de începerea dialogului sau a întrunirii, este absolut obligatoriu ca absența Bisericii respective să se discute în Comisia Ortodoxă a dialogului pentru a se exprima solidaritatea și unitatea Bisericii Ortodoxe.

5. Problemele care apar în timpul discuțiilor teologice din Comisiile teologice mixte nu constituie întotdeauna justificări suficiente pentru revocarea unilaterală de către vreo Biserică Ortodoxă locală a reprezentanților ei sau pentru intreruperea definitivă a participării ei, la dialog. Retragerea din dialog a vreunei Biserici trebuie să fie evitată de regulă, repunîndu-se eforturile necesare la scară interortodoxă pentru restabilirea totalității reprezentative a Comisiei teologice ortodoxe din dialogul respectiv.

6. Metodologia urmată în timpul desfășurării dialogurilor teologice are drept scop rezolvarea diferențelor teologice, care au fost moștenite din trecut sau a eventualelor diferențieri noi și căutarea elementelor comune ale credinței creștine, ea presupunînd și informarea corespunzătoare a întregii Biserici despre diversele evoluții ale dialogului. În cazul imposibilității depășirii vreunei diferențe teologice precise, dialogul teologic se continuă înregistrîndu-se dezacordul constatat în privința acelei probleme și comunicîndu-se despre acest dezacord tuturor Bisericilor Ortodoxe locale în vederea luării măsurilor care se impun.

7. Este ușor de înțeles că, în timpul desfășurării dialogurilor teologice, scopul comun al tuturor este restabilirea finală a unității în credința cea dreaptă și în dragoste. Însă deosebirile teologice și eclesiologice existente permit desigur o oarecare ierarhizare în ceea ce privește obstacolele care stau în calea realizării scopului stabilit la scară panortodoxă. Specificul problemelor fiecărui dialog bilateral presupune diferențierea metodologiei care va fi respectată în cadrul lui, dar nu și diversificarea scopului, deoarece scopul este unic în toate dialogurile.

8. Cu toate acestea, se impune ca, în caz de necesitate, să se asume efortul coordonării activității diferitelor Comisii teologice interortodoxe, cu atât mai mult cu cît indisolubila unitate ontologică existentă în Biserică Ortodoxă trebuie să se descopere și să se manifeste și în cadrul dialogurilor.

9. Încheierea oricărui dialog teologic anunțat oficial se face atunci cînd Comisia teologică mixtă constituită pentru dialogul respectiv și-a încheiat activitatea. În acest caz președintele Comisiei interortodoxe înaintează un raport patriarhului ecumenic care, de acord și cu înfiștătorii Bisericilor Ortodoxe locale proclamă încheierea dialogului. Nici un dialog nu este considerat terminat înainte de a fi proclamat ca încheiat printr-o asemenea hotărîre panortodoxă.

10. F
cu succe
niunii ec
lor locale

A II
tendințel
vitaeate d
dialogul
Această
logice și

Toto
anul 197
de credin
țiilor și c
împotrivi
glicane a
Tendințe
dialogulu

O di
constă în
Acele p
gice sem
provine c
privire la

În c
mandă și
dogmatic
scrise și
pentru ne

Cea
tisfăcția
Biserica
de închei

Deja
privire la
riologice,
mătoarea
temere r
țele com

Conf
dialog, n
vechii pr
niunea în
comuniur

10. Hotărîrea luată la scară panortodoxă după eventuala încheiere cu succes a lucrărilor unui dialog teologic pentru restabilirea comuniunii eclesiale trebuie să se bazeze pe unanimitatea tuturor Bisericilor locale.

A. Dialogul cu anglicanii

A III-a Conferință panortodoxă presinodală consideră că, în ciuda tendințelor de subestimare a dialogului manifestate de anglicani, activitatea desfășurată pînă în prezent de Comisia teologică mixtă pentru dialogul dintre Biserica Ortodoxă și cea Anglicană este satisfăcătoare. Această comisie a alcătuit texte comune privitoare la probleme triadologice și eclesiologice, precum și la viața, cultul și tradiția Bisericii.

Totodată, Conferința observă că acordul semnat la Moscova în anul 1976 cu privire la propunerea eliminării lui *Filioque* din Simbolul de credință nu a găsit încă un ecou larg. De asemenea, în ciuda discuțiilor și declarațiilor făcute de ortodocși la Atena (1978) și în alte părți împotriva hirotonirii femeilor, totuși, unele Biserici ale Comuniunii anglicane au continuat să treacă la săvîrșirea unor asemenea hirotoniri. Tendințele acestea pot avea consecințe negative asupra continuării dialogului.

O dificultate gravă pentru desfășurarea normală a acestui dialog constă în premisele eclesiologice flexibile și neclare ale anglicanilor. Aceste premise ar putea să relativizeze chiar conținutul textelor teologice semnate în comun. O dificultate asemănătoare este și cea care provine din diferitele declarații extremiste ale unor prelați anglicani cu privire la probleme de credință.

În ceea ce privește tematica dialogului în special Conferința recomandă să se pună accent pe acordul posibil de realizat în probleme dogmatice care despart cele două Biserici. În tematică ar putea fi înscrise și probleme de spiritualitate, de asistență pastorală și siujire pentru nevoile lumii contemporane.

B. Dialogul cu Vechii-Catolici

Cea de a III-a Conferință panortodoxă presinodală își exprimă satisfacția pentru felul în care decurge pînă acum dialogul teologic dintre Biserica Ortodoxă și cea Veche Catolică, care se va apropia în curînd de încheiere.

Deja au fost redactate și acceptate în comun douăzeci de texte cu privire la tot atîtea teme triadologice, hristologice, eclesiologice, soteriologice, mariologice și despre unele taine, intenționîndu-se ca, la următoarea reuniune a Comisiei teologice mixte, să se examineze atît temere referitoare la taine, și eshatologie, cît și premisele și consecințele comuniunii eclesiale.

Conferința consideră că, pentru o mai bună evaluare a acestui dialog, nu ar trebui să fie trecute cu vederea următoarele: a) păstrarea vechii practici a Bisericii Veche Catolice în ceea ce privește comuniunea *in sacris* cu Biserica Anglicană precum și tendințele spre intercomuniune cu Biserica Evanghelică apărute recent în Germania, deoa-

rece acestea afectează cu totul negativ importanța textelor eclesiologice comune semnate în cadrul dialogului, și b) dificultățile integrării și aplicării în viața Bisericii Veche Catolică sub toate aspectele ei a teologiei textelor semnate în comun.

Aceste două probleme trebuie să fie evaluate de către organele competente ale Bisericilor Ortodoxe avându-se în vedere consecințele lor eclesiologice și eclesiale, astfel încît, să se stabilească cit mai curînd posibil premisele privitoare la viața bisericească pentru restabilirea comuniunii eclesiale cu Vechii Catolici.

Eventuala încheiere cu succes a acestui dialog teologic va avea urmări binefăcătoare pentru evoluția celorlalte dialoguri deoarece va consolida credibilitatea lor.

C. Dialogul cu Bisericile Vechi-Orientale

A III-a Conferință panortodoxă presinodală salută cu deosebită satisfacție faptul că de curînd a început acest dialog și apreciază în mod deosebit alegerea hristologiei ca prima problemă de examinat.

Perspectivile acestui dialog dau speranțe temeinice că se vor găsi în comun soluții pentru problemele care se pun acum cu privire la definiția dogmatică a Sinodului al IV-lea ecumenic, în legătură strînsă și cu hotărîrile hristologice ale celorlalte Sinoade ecumenice, la modalitatea acceptării Sinoadelor ecumenice IV—V, VI și VII la ridicarea reciprocă a anatamelor, etc.

Acest dialog s-ar consolida în mod sigur, dacă problemele pastorale comune ar fi studiate și dacă s-ar căuta soluții pentru rezolvarea lor în paralel, deoarece ambele familii de Biserică trăiesc într-un mediu comun și au premise eclesiale comune care pot contribui la soluționarea acestor probleme.

D. Dialogul cu Romano-Catolicii

A II-a Conferință panortodoxă presinodală salută cu satisfacție pașii constructivi făcuți și afirmă voința și hotărîrea Bisericii Ortodoxe pentru continuarea acestui important dialog, care a dus la redactarea unui text comun cu privire la tema «Taina Bisericii și a Euharistiei în lumina tainei Sfintei Treimi» și la studierea în comun a temei «Credință, Mărturie și Unitate a Bisericii».

Dar, pe lângă aceasta, Conferința noastră remarcă și existența anumitor probleme legate de tematică, metodologie, ș.a., care îngreunează desfășurarea și continuarea dialogului într-un ritm mai susținut și mai eficient. Pentru depășirea pe cît este posibil a acestor probleme, și pentru îmbunătățirea în general a condițiilor desfășurării dialogului, Conferința dorește să treacă la anumite propuneri. Se înțelege de la sine că propunerile vor fi acceptate și de către cealaltă parte în conformitate cu procedura desfășurării dialogului care a fost stabilită și acceptată în comun.

În p
pentru di
Bisericii
eclesiolo

În c
dacteze p
Ele vor f
cătore Sul
doxă a t
se desfăș
două tex
franceză,
biblic și
trunire a
ca părți a

Pent
ca foarte
pe care
prozelitis
negativ a
festărilor
sint reali
tivi care
În ac
tismului
eclesiolo

Astfe
ale uniat
dialogul
curînd p
care se în

A II
că dialog
primă te
lație cît
gice, cu c

Conf
cursul e
clementu
întreved
sperăm c

A III
logic din
de pregă

În privința tematicii, Conferința propune ca, în continuare, temele pentru dialog să se aleagă nu numai dintre «cele care unesc» cele două Biserici, dar și dintre «cele care le separă», și în special din domeniul eclesiologiei.

În ceea ce privește metodologia, Conferința propune : a) să se redacteze proiecte de texte separate, unul ortodox și unul romano-catolic. Ele vor fi punctul de plecare și baza întregii activități de redactare de către Subcomisiile a primei versiuni a textelor comune ; b) critica ortodoxă a textelor comune redactate de către Comitetul de coordonare să se desfășoare în cadrul Comisiei interortodoxe ; c) să se stabilească două texte originale și nu unul, unul în limba greacă și unul în limba franceză, iar în ele să se folosească mai mult terminologia și limbajul biblic și patristic ; și d) textele comune să fie acceptate la fiecare întrunire a Comisiei mixte nu individual, ci de către cele două Comisii, ca părți angajate în dialog pe picior de egalitate.

Pentru ca dialogul acesta să continue fără obstacole este necesar ca foarte curînd să aibă loc o discuție asupra consecințelor defavorabile pe care le au pentru el anumite probleme spinoase ca uniaticismul și prozelitismul. Existența și perpetuarea în viața Bisericilor a faptului negativ al uniaticismului, atît sub formele istorice cît și sub forma manifestărilor actuale, precum și prozelitismul exercitat sub diverse forme sînt realități inacceptabile pentru Ortodoxie, constituind factori negativi care îngreunează desfășurarea în continuare a dialogului.

În această perspectivă propunem ca faptul uniaticismului și prozelitismului care se face prin el sau altfel să fie examinat ca o prioritate eclesiologică a dialogului nostru în una din fazele sale următoare.

Astfel, în ceea ce privește consecințele pastorale sau de altă natură ale uniaticismului și prozelitismului, negative pentru Ortodoxie și pentru dialogul ei cu Biserica Romano-Catolică, propunem să se caute cît mai curînd posibil modalitățile adecvate pentru găsirea soluțiilor practice care se impun în acest sens.

E. Dialogul cu Lutheranii

A III-a Conferință panortodoxă presinodală constată cu satisfacție că dialogul a început sub auspicii bune și că cei care-l duc au ales ca primă temă de cercetare eclesiologia. Această temă se află într-o corelație cît se poate de profundă cu cele mai importante probleme teologice, cu diferențele teologice care decurg din ele

Conferința speră că, atît în cursul discuțiilor bilaterale, cît și în cursul elaborării textelor comune, se va da o importanță egală atît elementului academic, cît și celui eclezial. Deși încă de pe acum putem întrevădea unele dificultăți viitoare în desfășurarea dialogului, totuși sperăm că, cu ajutorul lui Dumnezeu, el va fi fructuos și folositor.

F. Dialogul cu Reformații

A III-a Conferință panortodoxă presinodală dorește ca dialogul teologic dintre Biserica Ortodoxă și cea Reformată, care se află în faza de pregătire, să înceapă oficial și să evolueze în spirit pozitiv și creativ.

Astfel se exprimă speranța că acest dialog va beneficia de experiența acumulată în cursul desfășurării celorlalte dialoguri teologice, însușindu-și concluziile teologice pozitive care decurg din ele și evitând repetarea celor negative.

Neliniștea justificată a unor Biserici Ortodoxe locale față de prozelitismul pe care-l fac unii lutherani și reformați în defavoarea pleromei ortodoxe poate să creeze complicații și dificultăți pentru continuarea acestor dialoguri.

De altfel, tendința care se observă la lutherani și reformați de a extinde practica hirotonirii femeilor este considerată ca o evoluție negativă care duce la relativizarea credibilității dialogurilor respective. Conferința recomandă în special să se studieze problema hirotonirii femeilor de către o comisie interortodoxă, pentru ca învățătura ortodoxă în această privință să fie prezentată la toate dialogurile cu Bisericile și Confesiunile creștine care și-au însușit această practică.

IMPORTANȚA POSTULUI ȘI ȚINEREA LUI ASTĂZI

1. Postul este o poruncă dumnezeiască (Gen., 2, 16—17). După Sfintul Vasile, postul «are aceeași vîrstă ca și omenirea, căci legea postului a fost dată în paradis» (*Despre post*. Cuv. 1, 3). Este o mare luptă duhovnicească și exprimarea prin excelență a idealului ascetic al Ortodoxiei. Biserica Ortodoxă, urmînd neclintit hotărîrile apostolice și canoanele sinodale și tradiția patristică, în general, a proclamat totdeauna valoarea deosebit de înaltă a postului pentru viața duhovnicească a omului și pentru mîntuirea lui. În ciclul liturgic al anului bisericesc, se pun în față toată tradiția și învățătura patristică despre post, pentru trezvia continuă și fără greșală a omului și pentru creșterea lui în lupta duhovnicească. De aceea (postul) este lăudat în imne ca har prealuminat, ca armă nebiruită, ca temelie a luptelor duhovnicești, ca cea mai bună cale a virtuților, ca hrană a sufletului, ca izvor al întregii vieți creștine, ca imitație a unei vieți nestrîcioase și a unei purtări asemenea cu a îngerilor, ca mamă a tuturor bunurilor și virtuților și ca chip al vieții viitoare.

2. Postul ca cea mai veche instituție se află deja în Vechiul Testament (Deut., 9, 18; Isaia 58, 4—10; Ioil 2, 15; Iona 3, 5—7), este afirmat încă de Noul Testament. Însuși Domnul a postit timp de patruzeci de zile înainte de începerea lucrării sale publice (Luca 4, 1—2) și a dat învățături cu privire la felul Ținerii postului (Matei 6, 16—18). În Noul Testament, în general, postul este arătat ca un mijloc de cum-pătare, de pocăință și de înălțare sufletească (Marcu 1, 6; Fapte 13, 2; 14, 23; Rom., 14, 21). Biserica din epoca apostolică a proclamat importanța cu totul deosebită a postului și a fixat Miercuri și Vineri ca zile de post (*Didahia* 8, 1), și de asemenea, postul înainte de Paști (Sfintul Irineu, la Eusebiu, *Istoria Bisericească*, 5, 24). Diversitatea păstrată privind lungimea și conținutul acestor posturi (*Dionisie al Alexandriei, Epistola către Vasilde*, P.G., 10, 1278) arată în mod evident caracterul duhovnicesc al postului, la care sînt chemați toți credincioșii să se conformeze, fiecare după puterea sa proprie și după posi-

билitate,
această
a învăț
virșit; c
care, ce

3. P
ciunea i
neputinc
menea ș
de astăz
înșăși p
postim ș
pem leg
Să dăm
ințe» (S
tului M
formală
ajuns al
postim
înseamn
îndepărt
Lipsa ac
(Sfintul
tului de
la felul
element
mîncare
mai dre
tru fiec
morții,
lumi și
Dumnez
postul a
tos și a
la taina

4. F
post pei
de Dom
păzind
La Sfin
postului
tică, es
lama: c
preună
lor; că
părtași
nica a c

bilitate, fără să-și permită cineva, totuși, libertatea de a disprețui această instituție sfântă: «Vezi să nu te abată cineva de la această cale a învățăturii... Căci dacă poți să porți jugul Domnului, vei fi desăvârșit; dar dacă nu poți, ceea ce poți, aceasta să faci. Iar despre mincare, ceea ce poți, ține» (Didahia 6, 1—3).

3. Postul adevărat, ca luptă duhovnicească, este legat de rugăciunea neîncetată și de pocăința sinceră. «Pocăința fără post este neputincioasă» (Sfântul Vasile cel Mare, *Despre post* 1, 3), de asemenea și postul fără fapte de binefacere este mort, mai ales în vremea de astăzi când distribuirea inegală și nedreaptă a bunurilor lipsește de însăși pîinea zilnică, popoare întregi. «Postind, fraților, trupește, să postim și duhovnicește. Să dezlegăm toată legătura nedreptății. Să rupem legăturile patimilor violente. Să distrugem orice contact nedrept. Să dăm pline celor flămînzi și să adăpostim în case pe cei fără locuințe» (*Stihira Idiomelă din ziua de Miercuri în prima săptămîină a Postului Mare*. (Cf. Isaia 58, 6—7). Postul nu se referă la o simplă abținere formală numai de la anumite mâncăruri determinate. «Căci nu este de ajuns abținerea de la mâncăruri pentru un post vrednic de laudă, ci să postim un post primit și bineplăcut lui Dumnezeu. Un post adevărat înseamnă înstrăinarea de rău, înfrînarea limbii, abținerea de la minie, îndepărtarea de poftă, de clevetire, de minciună, de jurămînt strîmb. Lipsa acestora înseamnă un post bun. În acestea, postul este bun» (Sfântul Vasile cel Mare, *Despre post* 2, 7). Abținerea în timpul postului de la anumite mâncăruri, precum și reținerea nu numai cu privire la felul dar și la cantitatea alimentelor care au fost îngăduite, constituie elementul sensibil al luptei duhovnicești. Postul este abținere de la mincare, după cum arată termenul, mîncarea însă nu ne face nicidecum mai drepti sau mai nedrepti. Dar sensul tainic arată că după cum pentru fiecare viața îi vine din hrană, iar lipsa de hrană este simbol al morții, tot așa și noi trebuie să postim de cele lumești ca să murim lumii și după aceasta, primind hrană dumnezeiască, să trăim lui Dumnezeu» (Clement Alexandrinul, *Ecloge*, P.G., 9, 704—705). Astfel, postul adevărat se referă la viața în general a credincioșilor în Hristos și ajunge la culme prin participarea lor la cultul divin și mai ales la taina Sfintei Euharistii.

4. Postul de patruzeci de zile al Domnului a devenit model de post pentru credincioși, care face activă participarea lor la ascultarea de Domnul, ca prin post «Ceea ce am pierdut pentru că nu am păzit, păzind să ne bucurăm» (Sfântul Grigorie de Nazianz, *Cuvîntarea 45, La Sfîntul Paște*, 28). Sensul hristocentric al caracterului spiritual al postului, mai ales al Postului Mare, regulă generală în tradiția patristică, este rezumat în mod caracteristic de către Sfântul Grigorie Palama: «Astfel, dacă postești, nu numai că vei pătimi și vei muri împreună cu Hristos, dar vei și învia și vei împărăți cu El în vecii vecilor; căci devenit una cu El prin acest post în asemnarea morții lui, și părtași învierii vei fi și moștenitor al vieții în El» (*Omilia 13, în Dumnica a cincea a Postului*, P.G., 151, 161).

5. Potrivit cu tradiția ortodoxă, idealul desăvârșirii duhovnicești se află așezat foarte sus și cel care dorește să-l atingă trebuie să se ridice în mod corespunzător. Tocmai de aceea asceza și lupta duhovnicească nu au măsură, la fel ca și desăvârșirea celor desăvârșiți. Foarte puțini corespund cerințelor înaltului ideal ortodox, încât să fie îndumnezeiți fiind în viață. Și chiar aceștia, deși îndeplinesc toate cele rinduite, niciodată nu se mândresc, ci mărturisesc că «Noi sîntem servitori nevrednici și am făcut ceea ce trebuie să facem». Toți ceilalți, după concepția ortodoxă despre viața spirituală, au datoria să nu părăsească lupta cea bună a postului, ci cu umilință și cu conștiința stării lor smerite să se plece pentru iertarea lor la mila lui Dumnezeu, pentru că viața spirituală ortodoxă este inaccesibilă fără lupta duhovnicească a postului.

6. Biserica Ortodoxă, ca o mamă iubitoare, a rinduit cele ce sînt de folos ca «un semn de pază» dăruit de Dumnezeu al vieții celei noi în Hristos a credincioșilor, împotriva oricărei umelții a celui străin. Urmind dumnezeieștilor Părinți, ea păzește, ca și mai înainte, hotărârile apostolice, canoanele sinodale și sfintele tradiții, propune totdeauna sfintele posturi drept cea mai bună cale în efortul pentru desăvârșirea sufletească și pentru mîntuirea credincioșilor și predică necesitatea tinerii de către aceștia a posturilor stabilite din timpul anului Domnului, adică Postul Pastelui, cel de Miercuri și Vineri, care sînt alinate de către sfintele canoane, precum și posturile Crăciunului, al Sfinților Apostoli, al Adormirii Maicii Domnului, postul de o singură zi al Înălțării Sfintei Cruci, al Ajunului Botezului Domnului și al Tăierii Capului Sfințului Ioan Înainte-Mergătorul, pe lângă acestea și toate posturile rinduite de fiecare dată din grijă pastorală sau ținute din dorința credincioșilor.

7. Biserica, totuși, printr-o hotărîre pastorală, a pus limite economiei binefăcătoare pentru timpul rinduit al postului. De aceea, în caz de boală trupească, în caz de neapărată trebuință sau în cazul vitregiei timpurilor, ea a prevăzut o aplicare corespunzătoare a principiului bisericesc al economiei după o judecată plină de responsabilitate și cu grijă pastorală a corpului episcopilor din fiecare Biserică locală.

8. Este o realitate că astăzi mulți credincioși nu țin toate hotărârile cu privire la post, fie din nepăsare, fie din cauza condițiilor existente ale vieții, oricare ar fi acestea. Totuși, toate aceste cazuri de nerespectare a sfintelor așezăminte, fie că sînt mai generale, fie că sînt individuale, trebuie să înlănească grija maternă plină de iubire din partea Bisericii care niciodată «nu voiește moartea păcătosului ci să se întoarcă și să fie viu» (Iezechiel 33, 11, în text nu este indicat locul, n.t.). Astfel, pentru cei care întîmpină greutăți în păstrarea rinduieilor în vigoare cu privire la post, fie din motive personale (boală, armată, condiții de muncă, viețuirea în diaspora, etc.), fie din motive generale (condiții specifice care predomină în unele țări din pricina climei, neputința procurării alimentelor de post, structuri sociale) se lasă la hotărîrea duhovnicească a Bisericilor Ortodoxe locale să definească măsura economiei milostive și îngăduința, ușurînd, potrivit cu aceste situații felurite, «greutatea» accidentală a sfintelor posturi. Toate aces-

tea, însă, vreun fel de buie să fie multă îngîntoadeau «...Este bi de pe c constringî mai degra cu sare...»

9. De postească semn de p tr u atinge (pentru ce cazuri de imprejură

tea, însă, în cadrul celor spuse mai sus și cu scopul de a nu slăbi în vreun fel instituția sfântă a postului. Pogorământul acesta milostiv trebuie să fie exercitat de Biserică cu toată măsura, în orice caz, cu multă îngăduință pentru acele posturi pentru care în Biserică nu există întotdeauna și în toate situațiile o practică și o tradiție uniforme. «...Este bine să postești în fiecare zi, dar cel ce nu mănincă să nu judece pe cel ce mănincă. În aceste situații să nu se dea legi, să nu se constrângă; nu se cuvine să conduci cu forța turma încredințată, ci mai degrabă prin convingere și prin blindețe și prin cuvint amestecat cu sare...». (Sfântul Ioan Damaschin, *Despre sfintele posturi*, 7).

9. De asemenea, trebuie ca mulțimea credincioșilor Bisericii să postească înainte de Sfânta Împărtășanie, să fie obișnuiți să postească în semn de pocăință, pentru împlinirea unei făgăduințe duhovnicești, pentru atingerea unui scop sfânt, în vremuri de ispită, înainte de botez (pentru cei care vin la botez fiind în vîrstă), înainte de hirotonie, în cazuri de epitimii, în timpul călătoriilor în scop duhovnicesc și în alte împrejurări asemănătoare.

Trad. Pr. prof. ȘTEFAN ALEXE

• ÎNDRĂMĂRI • PĂSTORALE •

ACTIVITATEA MISIONARĂ A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE PENTRU APĂRAREA DREPTEI CREDINȚE ÎN FAȚA ÎNCERCĂRILOR PROZELITISTE *

Diac. conf. Petru I. DAVID

Apărarea credinței strămoșești, propovăduirea și păstrarea ei, este esența și permanența misiunii preotului. Trimișându-i la propovăduire, Mântuitorul Hristos poruncește Sfinților Apostoli: «Mergînd, propovăduiți la toate neamurile, învățîndu-le să păzească toate cîte v-am încredințat vouă» (Matei 28, 19—20).

Sfîntul apostol Pavel îndeamnă pe Timotei: «Păzește-te pe tine însuși și stăruiește în învățătură» (I Tim., 4, 16); «Propovăduiește cuvîntul, stăruiește cu timp și fără timp, mustă și ceartă, îndeamnă la toată răbdarea și învățătura» (II Tim., 4, 2; Tit 1, 3). Același Apostol scria credincioșilor din Efes: «Vă rog să umblați cu vrednicie... silîndu-vă să păziți unitatea Duhului întru legătura păcii» (Efes., 4, 1).

Pe temeiul acestor texte din Sfînta Scriptură înțelegem că preotul trebuie să știe modul în care credincioșii cunosc și trăiesc credința lor și măsura în care această trăire este corectă și conformă cu învățăturile dogmatice și morale ale Ortodoxiei.

În cadrul Bisericii Ortodoxe Române există parohii care cuprind și anumite grupări pretins creștine, pe care păstorul de suflete este dator să le cunoască și să le arate adevărul mîntuitor.

Adepții unor asemenea grupări, fanatici și bigoți în cele mai multe cazuri, comit abateri grave față de credința noastră strămoșească. Fașă de aceștia preotul român ortodox trebuie să ia o atitudine fermă, să folosească cele mai noi metode și mijloace misionar-pastorale. În astfel de împrejurări, preotul ortodox român trebuie să pună în acțiune toată capacitatea sa, să le cunoască istoria, originea și evoluția, cadrul so-

* În alcătuirea articolului de față s-au avut în vedere temeiurile nr. 12306/1983, nr. 1230/1983, nr. 10372/1984 și 13000/1985, ale Cancelariei Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, privind Dările de seamă ale Centrelor eparhiale în legătură cu activitatea misionar-patriotică a clerului și credincioșilor români ortodocși.

cial în care au apărut, concepțiile și mijloacele folosite în acțiunile lor. În același timp ei trebuie să aibă colaboratori destoinici și încercați, cunoscători ai învățaturii ortodoxe și inițiați în punctele atacate, păstrând însă, în toate, echilibrul manifestat prin iubirea pentru adevăr, iubirea față de semenii și respectarea persoanei umane.

Înainte de a arăta unele metode și mijloace de apărare a credincioșilor față de acțiunile prozelitiste, subliniem că este absolut necesară împlinirea unor condiții din partea preotului pentru realizarea cu succes a acestei îndatoriri.

Iată cîteva dintre aceste condiții :

1. **Realizarea unei desăvîrșite armonii a ierarhiei bisericești prin cunoașterea reciprocă.** Legătura dragostei face să se unească preoțimea de mir cu ierarhia superioară biericească și această legătură se reflectă și în viața credincioșilor : «Fii pildă păstoriților tăi» (I Tim., 4, 16).

2. **Cunoașterea temeinică a Sfintei Scripturi.** Cunoașterea și aprofundarea Scripturilor este o obligație de căpetenie în viața fiecărui păstor de suflete, fiindcă nu poate fi cineva preot cu adevărat dacă nu cunoaște Sfinta Scriptură. Împreună cu Sfinta Tradiție, ea constituie izvorul și temelgia credinței. Cine ascultă glasul Scripturilor și al Tradiției nu se află niciodată în afara adevărului.

3. **Alături de cunoașterea Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții, preoții și credincioșii trebuie să cunoască temeinic învățătura de credință ortodoxă,** căci : «Fără cunoașterea acestei desăvîrșitoare învățături... n-am putea să ne călăuzim viața pămîntească pe cărările mintuirii». Cea dintîi îndatorire pe care o au preoții și credincioșii este de a cunoaște învățătura cea adevărată a mintuirii pentru a se apăra și a readuce la adevăr pe cei rătăciți.

Preoții trebuie să fie slujitorii dreptei credințe, să reverse asupra păstoriților lor convingerea în lumina cuvîntului dumnezeiesc și să le determine cugetul la viață curată. Este datoria preoților ca, însușindu-și temeinic învățătura de credință ortodoxă, să lucreze în așa fel încît în turma care le-a fost încredințată spre păstorie să nu pătrundă «prooroci și lupi îmbrăcați în piele de oaie» (Fapte 20, 29—30).

4. **Responsabilitatea preotească.** Preoția fiind, pentru creștinii adevărați, misiunea cea mai înaltă, implică și cea mai mare responsabilitate. Fiecare preot înainte de hirotonie, depune un jurămint în fața lui Dumnezeu și a oamenilor prin care garantează că nu va pierde nici un suflet încredințat spre păstorie, spre păstrarea și întărirea duhovnicească. În virtutea acestui angajament, fiecare preot va răspunde în fața lui Dumnezeu de toate sufletele parohiei sale : «Mai marii voștri priveghează pentru sufletele voastre, ca unii ce vor da seama de ele» (Evr., 13, 17).

În cadrul acestei responsabilități, reținem faptul că în Biserica Ortodoxă, spre deosebire de alte culte creștine, preotul este un factor necesar și indispensabil în economia mintuirii oamenilor. «Biserica ființează și se menține prin preoție. Preoția este o condiție a existenței Bisericii, stîlpul și puterea ei. Preoția este o slujbă sfîntă, o misiune

instituită de Mintuitorul, este o participare la însăși lucrarea lui Dumnezeu. Nu se poate concepe o viață în Hristos fără preoție și nici minuire fără săvârșitor al Sfințelor Taine; prin preot credincioșii se integrează în «trupul tainic» al lui Hristos.

5. **Cultura preotului și cunoașterea legilor țării.** Preotul este dator să se mențină la nivelul cultural cerut de timp și să cunoască legile țării, el fiind un cetățean cu responsabilitate în societate.

a) În ceea ce privește *cultura*, preotul Bisericii străbune a contribuit cu mijloace specifice la acest tezaur spiritual și, de aceea, noi cei de azi avem datoria de a ne însuși atât cultura veche, cit și cea contemporană, pentru a înțelege situația concretă în care își duc viața credincioșii noștri de astăzi.

b) *Cunoașterea legilor țării trebuie să fie* o preocupare a clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române. Cunoscându-le, preotul poate ușor preveni pe credincioși de pericolul prozelitist al sectelor și grupărilor anarhice.

6. **Formarea în rindul credincioșilor a unei puternice și luminate conștiințe ortodoxe**, prin catehizarea lor, continuarea tradițiilor de afirmare culturală și spirituală ortodoxă, fiind călăuzii permanenți de dorința sfântă de a asigura unitatea Bisericii Ortodoxe de totdeauna nu numai în dogmă, ci și în cult, organizare și disciplină. Urmărind linia acestei tradiții, patriarhul Justinian spunea: «Înaintașii ne-au transmis tezaurul sfintei credințe ortodoxe păstrându-l curat și întreg de-a lungul veacurilor. «Misionarii» altor credințe religioase au bătut adeseori drumul satelor și orașelor noastre, încercând să dezlipească sufletele credincioșilor noștri de vatra credinței lor strămoșești. Și dacă încercările acestora n-au izbutit, explicația trebuie căutăată, desigur, în activitatea preoțimii ortodoxe din trecut și prețuirea morală deosebită de care s-a bucurat totdeauna Biserica Ortodoxă față de fiii săi duhovnicești».

Păstrind același duh al permanenței și continuității, care a dat și dă trăinicie vieții noastre duhovnicești, patriarhul Iustin spunea, cu prilejul instalării sale în fruntea Bisericii Ortodoxe Române: «Neamul nostru a înscris în cartea vieții sale nume de eroi care au intrat de multă vreme în legendă, iar Biserica Ortodoxă Română a lăsat în conștiința și în cinstirea credincioșilor ei pe sfinții săi: români neaoși sau iubitori de neamul nostru... O străveche tradiție, păstrată pînă în zilele noastre, mărturisește că Sfântul Andrei a vestit cuvîntul Evangheliei în părțile de răsărit ale țării noastre, îndeosebi pe malurile Mării Negre. Sîntem, așadar, o Biserică Apostolică, în cel mai autentic înțeles al acestui cuvînt. Pînă tîrziu, în secolul al VI-lea, se mai vorbea încă de episcopiiile înființate de Apostolul Andrei în ținuturile noastre».

7. **Exemplul preotului, al familiei și rudelor sale, succesul mistunilor pastorale.** De la exemplul preotului care, în materie de zidire sufletească, este mult mai puternic decît cuvîntul («Arată-mi credința din faptele tale...» — Iacob 2, 8), pornește întreaga lucrare, deosebita zidire duhovnicească în orice parohie. După cum lumina se aprinde de la altă lumină, tot așa este și exemplul preotului pentru viața credincioșilor.

Între realizează Preoția e:

Preoție smint bagim, «

Exen constituie tar și co dăunătoa credințe. Se știe c noscut fu două nec au fost d interne),

Încă Române 1 telegere

De a doxe, de de toate denți în s-au sem teozofice, credincio idei străi credincio (divinație zodiacali)

Nu s grupări a

ME

Print față de p sonal, de acțiune e din parol rală tot c care prec prevenire trebuie bi

1. Ri pînă nu i telor ami munitate exemplu

Întreaga activitate a preotului nu are sens decît în măsura în care realizează prin faptele și trăirea vieții sale ceea ce propovăduiește. Preoția este Evanghelia sau morala în acțiune.

Preotul trebuie să se ferească de orice păcat, dar mai ales, să nu fie sminteală credincioșilor prin arghirofilie, imoralitate, alcoolism, tabagism, care, toate, favorizează prozelitismul sectar.

Exemplul personal, viața morală ireproșabilă, familie organizată constituie cele mai bune mijloace de acțiune față de prozelitismul sectar și contribuie la formarea unui front comun împotriva influențelor dăunătoare, precum și la revenirea celor rătăciți pe făgașul adevăratei credințe. Trebuie înțeles de la început că nu «polemizăm» cu nimeni. Se știe că noua orînduire a țării noastre, prin Legea Cultelor, a recunoscut funcționarea și organizarea în România a 14 Culte (dintre care două necreștine: mozaic și musulman). Recunoașterea și funcționarea au fost date pe baza *Mărturisirii de credință proprie* (cu Regulamente interne), cu obligația respectării legilor țării.

Încă din anul 1948 s-a reactivat, din inițiativa Bisericii Ortodoxe Române un ecumenism practic local, căutîndu-se apropierea și buna înțelegere între reprezentanții Cultelor și între credincioșii acestora.

De asemenea, s-a accentuat propaganda împotriva Bisericii Ortodoxe, de către elemente sectante. Printre aceștia se numără: mileniștii de toate categoriile, adventiștii reformiști, martorii lui Iehova (studenți în Biblie, calculații «adventului»), nazarinii și alții. Mai mult, s-au semnalat și cazuri de indivizi, adepți ai unor curente spiritiste, teozofice, antropozofice și transcendentaliste, care rup din Biserică credincioși mai puțin inițiați și slabi în credință și îi pun în slujba unor idei străine duhului tradițiilor și datinilor noastre străbune. Unii dintre credincioși, neîntăriți în credință și atrași de practici oculte și magice (divinație, chiromanție, astrologie, necromanție, vrăjitorie, interpreți zodiacali) părăsesc comunitatea pentru un trai parazită și antisocial.

Nu se poate trece cu vederea nici încercarea de reactivare a unor grupări anarhice precum stilștii, inochentiștii, etc.

METODE ȘI MIJLOACE CONCRETE DE APĂRARE A CREDINCIOȘILOR FAȚĂ DE ACȚIUNILE PROZELITISTE

Printre cele mai importante mijloace de apărare a credincioșilor față de prozelitismul sectar vom aminti pe cele legate de *exemplul personal, de vocație, de tactul și de zelul* misionar al preotului. În această acțiune este ajutat de înțelepciunea sa și de simțul realității concrete din parohie. Trebuie să includă în programul său de activitate pastorală tot ceea ce poate contribui la atingerea scopului misiunii lui. Fiecare preot are o situație aparte în parohie. Metodele și mijloacele de prevenire a infiltrației sectare, precum și recuperarea celor rătăciți trebuie bine studiate de la caz la caz.

1. *Rîvna sau zelul pastoral* nu-i dă preotului liniște și mulțumire pînă nu încearcă toate posibilitățile pentru salvarea și mîntuirea sufletelor amăgite. În rîvnă și zel se includ responsabilitatea față de comunitate și dragostea de aproapele. Rîvna pastorală face din preot un exemplu pentru alții, un creator de mijloace, un descoperitor de me-

tode, un făuritor de arme adecvate stărilor și împrejurărilor speciale din parohia sa. Responsabilitatea misionară face din păstorul de suflete un adevărat deschizător de drumuri în lupta pe care o va duce pentru mîntuirea credincioșilor săi. Păstorul de suflete este un neobosit cercetător, un permanent propovăduitor pentru mîntuirea altora. Mulți preoți așteaptă rezultate imediate. Nu-și dau seama că orice lucru bun și important necesită timp și osteneală și că ce nu pot realiza azi, vor putea împlini mâine. De existența sau inexistența acestui rezultat depinde în mare măsură cîștigarea sufletelor înșelate de promisiunile și propaganda sectară.

Numai un preot plin de rivnă sfîntă poate împlini și înțelege chemarea Bisericii noastre: «Să folosim toată puterea creștinească de îndrumare, sfătuire și convingere pentru a-i smulge din rătăcirea lor și a-i aduce neîntîrziat în sînul Bisericii. Nu este faptă mai prețioasă decît aceea de a scoate un suflet rătăcit din calea pierzării și a morții. Să-i ajutăm pe cei rătăciți și să-i primim cu dragoste. Să amintim celor rătăciți că moșii și strămoșii noștri s-au rugat toți laolaltă cu o singură inimă și și-au plecat genunchii cu smerenie și rugăciune înaintea sfințelor altare ortodoxe», ne îndemna patriarhul Justinian.

Preotul trebuie să fie atent cu propria sa persoană și să combată fără răgaz viciile și atitudinile antisociale ale unor enoriași ca de exemplu: alcoolismul și tabagismul, desfrînarea, concubinajul, să fie intransigent cu practicarea jocurilor de noroc, cu pasiunile necontrolate, cu slăbirea sentimentelor familiale (neglijarea copiilor) etc. Să acționeze cu timp și fără timp pentru a crea o atmosferă de încredere și să formeze o conștiință de enoriași, fără rezerve. În acest sens, poate folosi mult «apostolatul laic». Apropiatii preotului trebuie să fie pregătiți și inițiați în prevenirea pătrunderii sectelor și capabili să readucă în sînul Bisericii-mame pe fiii rătăciți, în multe cazuri rătăciți chiar din lipsa de rivnă a preotului.

2. Devotamentul pentru slujirea lui Dumnezeu și a credincioșilor. Prin devotament înțelegem împlinirea conștiință a îndatoririlor misionar-pastorale. Preotul devotat are în permanență conștiința liniștită că nimic în lumea aceasta nu este atât de important, atât de necesar, ca împlinirea datoriilor sale și de aceea el nu preocupă nimic pentru a-și face cit mai conștiincios datoria. Unde nu mai există devotament și jertfă preotească se formează terenul pentru activitatea prozelitistă.

3. Cel mai înalt criteriu al slujirii preoțești și una dintre metodele cele mai eficace în apărarea credincioșilor față de prozelitismul sectar este jertfa curată. «Păstorul cel bun sufletul său și-l pune pentru ei» (Ioan 10, 11); și: «Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are, ca viața lui să fie în slujba prietenilor săi» (Ioan 15, 13). Atunci cînd preotul va înțelege slujirea ca o jertfă continuă, ca o dăruire care trebuie făcută cu dragoste, zi de zi și clipă de clipă, pentru fericirea și mîntuirea păstoriiților săi, rezultatele nu vor întîrzia să apară, iar acțiunile prozelitiste vor rămîne fără rezultat. Creștinismul a fost îmbrățișat de mulțimi pentru că la temelie lui a stat jertfa curată a Mîntuitorului Hristos. Aceasta stă și la baza misiunii pastoral-misionare și reprezintă în același timp o chemare permanentă.

Sfintu
toate m-a
acum flân
și ostent
prigoniții
mii, lepăd
voastră vi
(Luca 21, 1

Preoți
Hristos de
fie exemp
tiunilor pr

4. Ap
se poate i
aprofunda
cunoaștere
dinoșii s
focosi în i
pastorală,

Preot
de Sfîntul
nod din a
caz la caz
este «men
credincioș
timpurile.
rile de cre
ca ei să p
acestui pr
rea Evang
nal legat
glorie al j
păzirii cre
tradiției și

5. Par
Sfintele T
este un al
prieten și
telegerii c
zitate ca
ghisitor, e
șirea slujb
grabă și cu

Sfintel
sufletele i
cioși treb
limpește
trează ate
coloratura

Sfântul apostol Pavel este un exemplu al acestei jertfiri: «Tuțuror toate m-am făcut, ca măcar pe unii să-i recuștig... pină la ceasul de acum flămînzim și insetăm și sîntem goi și pătîmim și sîntem pribegi și ostenim, lucrînd cu mîinile noastre; ocăriți fiind, binecuvîntăm; prigonîți fiind, răbdăm; huliți fiind, mîngîiem. Am ajuns gunoiul lumii, lepădați sîntem pentru toți...» (I Cor., 9, 19—23). «Prin răbdarea voastră vă veți cuștiga sufletele voastre», ne încredințează Mîntuitorul (Luca 21, 19).

Preoții ortodocși ai zilelor noastre, ca și urmașii Mîntuitorului Hristos de-a lungul veacurilor, sînt datori să realizeze acest model și să fie exemplu în faptă și în cuvînt pentru a pune stavilă cu adevărat acțiunilor prozelitiste sectare.

4. Apărarea credincioșilor față de încercările și isplîirile sectare se poate realiza prin instruirea acestora, prin predici și cateheze, prin aprofundarea adevărilor fundamentale ale credinței cele adevărate și cunoașterea răsălmăcirilor sectare. În acest scop, va discuta cu credincioșii săi obiecțiile — texte biblice — invocate de cei rătăciți, va folosi în lămurirea lor «Învățătura de credință ortodoxă», experiența pastorală, presa noastră bisericească, cultul divin etc.

Preotul va trebui să observe cu strictețe și programul pastoral fixat de Sfîntul Sinod încă din 1950 și propunerile Cancelariei Sfîntului Sinod din anii 1977, 1983—1985 ș.a. (ca și îndrumările chiriarhale, de la caz la caz), făcute cunoscute prin eparhii și protopopiate, program care este «menit să contribuie la o cunoaștere tot mai temeinică de către credincioși a tezaurului învățăturii ortodoxe, una și aceeași în toate timpurile. Să ne dăm osteneala de a prezenta credincioșilor adevărurile de credință mărturisite de Biserica Ortodoxă din totdeauna, pentru ca ei să poată dobîndi cunoștințe temeinice asupra acestora. În centrul acestui program stă exemplul personal, predica, citirea cazaniei, tîlcuirea Evangheliei cu explicarea rătăcirilor, catehizarea, cuvîntul ocazional legat de viața duhovnicească sau de evenimente ale trecutului de glorie al poporului român. Acestea sînt îndreptare de seamă pe calea păzirii credinței adevărate și un ajutor de mare preț pentru păstrarea tradiției și datinei străbune.

5. Participarea credincioșilor la sfințele slujbe (Sfînta Liturghie, Sfințele Taine și ierurgiile etc.), precum și la explicarea acestora — este un alt mijloc eficient, fiindcă la săvîrșirea acestora participă rude, prieteni și apropiați unii dintre ei aparținînd altor culte, orizontul înțelegerii credincioșilor lărgindu-se. Aici se recomandă cu toată seriozitatea ca preotul să depună aleasă strădanie, dovedindu-se bun liturghisitor, evlavios și cu respect pentru cele sfînte. În acest sens, săvîrșirea slujbelor nu trebuie să fie o repetare mecanică, un lucru făcut în grabă și cu necuviință.

Sfîntele slujbe creează o înălțătoare atmosferă, prin mijlocirea lor sufletele intrînd în comuniunea cu Dumnezeu și cu sfinții săi. Credincioșii trebuie antrenați în cîntarea comună, care captează inimile și limpezește cugetele. Muzica este o artă care educă voința și concentrează atenția. Cîntările tradiționale trebuie executate fără stridențe, coloratura melodică fiind realizată prin formule simple, izvorîte din ati-

tudinea de smerenie a credinciosului ortodox față de Dumnezeu. Biserica Ortodoxă n-a recunoscut și n-a reținut ca ale sale decât acele compoziții muzicale în care s-au putut întrezări simțirea omului care se roagă mezind lui Dumnezeu harul său mintuitor, milă și iertare față de aproapele.

6. O cale de urmat în apărarea credincioșilor față de acțiunile prozelitiste este și aceea ca preotul să fie mereu cu inima plecată spre viața lor, ca un părinte sufletesc, plin de dragoste: «Fiți pildă credincioșilor cu cuvîntul și cu purtarea, cu dragostea, cu duhul și cu curăția» (I Tim., 4, 12).

Făcînd parte cu trup și suflet din plămada acestui pămînt, clerul ortodox și-a plecat totdeauna inima spre vrerile poporului, nu spre ademenirile străine duhului strămoșesc, a slujit aspirațiilor mulțimii și s-a făcut ecoul năzuințelor lor drepte. Istoria patriei ne este mărturie că slujitorii Bisericii au împărtășit dorințele și aspirațiile poporului în lupta lui pentru libertate, pentru independență națională și pentru unitate.

7. Reactivarea apostolatului social este altă metodă eficientă prin antrenarea credincioșilor în lucrarea de preîntîmpinare a prozelitismului, de întreținere și înfrumusețare a bisericilor și cimitirelor, a monumentelor istorice, de artă și de cultură. De asemenea, întărirea legăturii între preoți și credincioși, prin vizite pastorale și discuții, purtarea demnă și părintească a preotului față de toți păstoriiții săi face ca să se întărească acțiunea apostolatului social. Fiecare credincios trebuie să considere parohia ca pe o adevărată familie. În această familie trebuie să domnească duhul dragostei reciproce, al ajutorării frățești, al carității creștine.

Faptul că a fost botezat în aceeași biserică, în aceeași cristelniță, că s-a împărtășit din același potir, că a fost cununat, că a avut îndrumător sufletesc una și aceeași persoană, ca toți credincioșii din parohie, înseamnă că enoriașul este legat în firea lui de patrimoniul spiritual și material pe care îl alcătuiește parohia. În acest caz nu poate fi pasiv și indiferent față de ademenirile sectare. Conștiința de enoriaș îl face pe fiecare credincios luptător activ și interesat de toate problemele parohiei.

PREOCUPĂRI PERMANENTE ALE IERARHILOR ORTODOXȘI ROMÂNI.

Față de cele de mai sus, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române îndeamnă, sfătuieste și poruncește clerului să promoveze în continuare respectul și colaborarea între credincioșii diferitelor Culte, dar, în cazul prozelitismului să ia atitudine categorică. În ultima vreme prozelitismul sectant a reușit să ademenască pe unii credincioși ai Bisericii străbune, ei devenind în această ipostază dusmanii ei și ai neamului românesc, prin înlăturarea dragostei, a datinilor și a obiceiurilor străbune.

A. Mijlocul cel mai eficient de stăvilire a efectelor dăunătoare ale prozelitismului sectar îl constituie, așa cum am arătat, conduita exemplară a preotului, săvîrșirea cu responsabilitate a sfîntelor slujbe, predica, lecturi din Sfînta Scriptură, cuvîntări ocazionale, cateheze etc.

În ac
narea par
venire a
nirii la Bi

- 1) Pa
va întocm
2. Pre
sărbătoar
3. Va
4. La
pe baza te
5. Va
fie a celo
dîntei ort
6. Va
Cununie, (Cr.
7. Sp
de datini,
iar credin
Biserica s
noștri de :
8. În
și propov
tutor oam

B. Fa
toate cate
Naționalit
au căutat

1. Va
umanism,
ferent de :
2. Mu
om, expli
adevărul
traducere
3. În
să dea do
colaborare
4. Pre
rizați sau
protopop
nînd totod
5. Pre
sectelor și
derea stop

În acest sens, preotul paroh și Consiliul parohial vor întruni Adu-narea parohială, vor studia apariția sectelor și vor fixa planul de pre-venire a infiltrației lor și în același timp, vor acționa în vederea reve-nirii la Biserica-mamă a celor instrăinați.

1) Parohul va lua legătura cu preotul misionar de la Protoierle, va întocmi un plan de predici și cateheze misionare.

2. Preotul are obligația de a săvârși vecernia în fiecare ajun de sărbătoare și mai ales simbăta, cu rostirea unui cuvînt de învățătură.

3. Va antrena credincioșii la cîntarea omofonă.

4. La sfîrșitul slujbei va rosti o cuvîntare adecvată evenimentului, pe baza textelor din Sfînta Scriptură.

5. Va răspunde fără ezitare oricărei solicitări, fie a credincioșilor, fie a celor rătăciți, explicînd temeierile învățaturii Bisericii și ale cre-dinței ortodoxe.

6. Va da sfaturi necesare și va pregăti cuvîntări ocazionale (Botez, Cununie, înainte și după Spovedanie și Sf. Euharistie) sau pe teme spe-cifice (Crăciunul, sfințirea apei mari — Boboteaza etc.).

7. Specific Ortodoxiei românești a fost din totdeauna unitatea sa de datini, de obiceiuri, credință și adevăr, tradiții curate și verificate, iar credincioșilor ei de a asculta, în ce privește credința, numai de Biserica strămoșească, de cuvîntul Evangheliei transmis strămoșilor noștri de Sfîntul apostol Andrei.

8. În cuvîntările publice, preotul are datoria și misiunea de a vorbi și propovădui despre pace și urmările ei pentru viața planetei și a tu-turor oamenilor.

B. Față de cei care practică prozelitismul, față de sectanții de toate categoriile, preotul român ortodox trebuie să fie intransigent. Naționalitățile conlocuitoare își au credința lor și românii ortodocși nu au căutat niciodată să le răpească credincioșii lor.

1. Va oferi ajutor celor în necazuri, în orice împrejurare, dovedind umanism, dragoste creștină și solidaritate umană pentru oricine, indi-fereent de credința lui.

2. Munca de indrumare a credincioșilor va fi făcută de la om la om, explicîndu-se obiecțiile în contextul Sfintei Scripturi și arătîndu-se adevărul credinței și originea rătăcirilor sectare luate din Bibliile și traducerile confesionale.

3. În localitățile în care funcționează multe culte, preotul trebuie să dea dovadă de spirit ecumenic, de înțelepciune, respect și de bună colaborare.

4. Preotul ortodox este dator a vădi la timp pe «pastorii» neauto-rizați sau conducătorii de secte și grupări separatiste și de a informa protopopiatul din care face parte asupra acțiunilor prozelitiste, propu-nînd totodată soluții sau cerîndu-i concursul.

5. Preoții, tineri mai ales, au datoria să cunoască bine istoricul sectelor și concepția lor pentru a le putea identifica și a acționa în ve-derea stopării lor.

6. Preotul ortodox trebuie să explice credincioșilor fenomenul sectar care denaturează adevărul evanghelic și pune pe seama Bisericii străbune practici care, în realitate, n-au nimic comun cu tradiția ortodoxă.

Am prezentat pe scurt câteva mijloace și metode de prevenire și apărare, precum și îndrumările forurilor competente față de acțiunile prozelitiste ale unor grupări sectante. Aceste metode și mijloace generale vor fi aplicate de preotul păstor de sulete cu mult simț, cu tact pastoral, silindu-se a găsi și alte căi și mijloace specifice de acțiune în funcție de cazurile concrete. Nu trebuie pierdut din vedere faptul că toate sectele, grupările anarhice, mișcărilor centrifugale, disidențele, n-au fost niciodată și nu sînt nici astăzi alături de poporul nostru ci ele s-au făcut și se mai fac și acum agenți ai unor influențe străine, potrivnice intereselor neamului românesc. Preotul ortodox român trebuie să fie conștient că, prin acțiunea lui, apără spiritualitatea de veacuri a Bisericii Ortodoxe Române și aduce astfel o contribuție reală la întărirea unității poporului nostru.

Ca slujitori ai Altarelor străbune, avem datoria să apărăm Biserica și patria, căci numai în felul acesta, vom fi trăitori în Hristos și vrednici urmași ai Sfinților Apostoli, ai martirilor și mărturisitorilor creștinii noastre sfinte.

DIH TI

Celor
serica noă
ciale a a
decenii de
1986, un
prima ate
dovei și S

De la
făptuiri, li
noașterea
istorice —
mente cru
prin care l
expresia v
minind ac
apărătoare
Ortodoxie

Propu
deosebire
rire specil
în lumină
înfăptuire:

1. Refe
vedea studii
în «Mitropol
în cercetare
santă a lui
Byzantine».

DIN TRECUTUL BISERICII ȘI PĂTRIEI NOĂSTRE

ARGUMENTUL VECHIMII ȘI NEATÎRNĂRII
MITROPOLIEI MOLDOVEI ȘI SUCEVEI — PÎRGHIE
ÎN EFORTURILE DEPUSE PENTRU ÎNFĂPTUIREA
UNIRII DIN 1859

† NESTOR,

MITROPOLITUL OLTENIEI

Celor două momente aniversare de istorică importanță pentru Biserica noastră, celebrate în anul 1985 — Centenarul recunoașterii oficiale a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și împlinirea a șase decenii de la ridicarea sa la rangul de Patriarhie —, li se adaugă, în 1986, un al treilea luminos jubileu: aniversarea a șase secole de la prima atestare documentară (1386—1986) a existenței Mitropoliei Moldovei și Sucevei¹.

De la timpurile de strădanii neprerupește pentru afirmare și înfăptuire, la timpurile de stăruință cu neabătută fermitate pentru recunoașterea acelor înfăptuiri, pentru recunoașterea drepturilor legitime, istorice — firul de aur al sfintelor evocări jalonează asemenea momente cruciale, dar el este și expresia-simbol al lucrării statornice prin care Biserica noastră străbună s-a identificat totdeauna cu poporul, expresia viețuirii neîntrerupte în comuniune deplină cu națiunea, rămânând aceeași statornică fiică a Ortodoxiei din timpurile apostolice, apărătoare și păstrătoare a dreptei credințe, a întregului tezaur al Ortodoxiei.

Propunându-ne, cu acest prilej, să aprofundăm unele aspecte cu deosebire semnificative ale istoriei Bisericii din Moldova — cu referire specifică la istoria Mitropoliei Moldovei — vom căuta să punem în lumină o etapă dintre cele mai importante ale contribuției sale la înfăptuirea marilor idealuri naționale și sociale ale poporului nostru.

1. Referitor la înființarea scaunului mitropolitan în Moldova în anul 1386, a se vedea studiul: Pr. Scarlat Porcescu: *Iosif, cel dintâi mitropolit cunoscut al Moldovei*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei» (= M.M.S.), XL (1964), nr. 3—4, p. 129 și passim. În cercetarea acestei probleme trebuie de asemenea consultată contribuția interesantă a lui V. Laurent, *Aux origines de l'Eglise de Moldavie*, în «Revue des Etudes Byzantines», tom. V, București, 1947.

Astfel, într-o epocă de afirmare plenară a aspirațiilor noastre seculare de libertate, de înfăptuire a unității naționale și dobândire a dreptății pentru cei mulți și nedreptățiți, la jumătatea secolului trecut, în epoca eroicelor eforturi de înfăptuire a Unirii Principatelor, un argument puternic în sprijinul realizării nobilelor ideea-uri ale poporului a fost cel al vechimii și neatfârării Bisericii Moldovei, a Bisericii românești de la est de Carpați.

În etapa premergătoare istoricele zile de 24 Ianuarie 1859, în atmosfera de tensiune, de frământări și confruntări dramatice între partizanii fervenți și devotați Unirii și antiunioniștii declarați și activi sau acționând din umbră, pentru a se putea hotărî măsurile pentru îndeplinirea actului epocal al Unirii Principatelor Române, Moldova și Muntenia, au fost necesare — alături de acțiuni directe — intervenții în luptele politice și tratativele diplomatice, implicând un întreg arsenal de argumente, de la cele naționale, social-istorice, politice și economice, la cele de ordin cultural-spiritual, polemice, apologetice, bisericești. Între aceste argumente, o pondere de netăgăduită importanță și semnificație în finalizarea eforturilor depuse pentru o izbândă deplină s-a dovedit a avea și argumentul vechimii și neatfârării Mitropoliei Moldovei și Sucevei.

Acest argument și-a dovedit necesitatea și valoarea cu deosebire atunci când, în pătimașa lor aversiune, antiunioniștii au întreprins o campanie furibundă pentru a-i elimina sau a anihila acțiunea energetică a celor mai fermi apărători ai Unirii în cadrul Bisericii Moldovene, în frunte cu vrednicul mitropolit Sofronie Miclescu, ierarhul patriot și plin de demnitate, pentru a-i scoate din luptă pe toți ierarhii, arhimandriții, clericii monahi sau de enorie, unioniști militanți și avînd o puternică, de temut influență asupra straturilor largi ale alegătorilor, ca și asupra deputaților, reprezentanți ai celor dintîi.

Cum nu au lipsit argumentele, nu au lipsit nici forțele multiple implicate cu necesitate pentru înfăptuirea actului epocal din istoricul ianuarie 1859, iar acest act care a consolidat temelia unității naționale, consfințind triumful unității de voință a poporului, a deschis calea spre noi împliniri — expresii ale ineluctabilelor legități istorice în spiritul cărora s-au configurat evenimentele, într-o succesiune și conexiune demonstrînd legitimitatea aspirațiilor naționale și, integrîndu-se deplin în acestea, împlinirile pentru care a slujit și a luptat cu statornicie și loialitate Biserica noastră alături de popor: Dobîndirea independenței de stat a României în 1877; Recunoașterea deplinei autocefalii a Bisericii Ortodoxe Române în 1885; Marea Unire din 1918 și crearea statului național unitar; Ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la rang de Patriarhie.

În epoca realizării actului de la 24 Ianuarie 1859 exista sentimentul puternic înrădăcinat că «visul» Unirii era în aceeași măsură o necesitate istorică și un legămint care se perpetuase de veacuri, venea din adîncul timpurilor originare ale Daciei Traiane.

Personalitățile care acum au ilustrat contribuția Bisericii noastre Ortodoxe la înfăptuirile acestui moment de istorică însemnătate se aflau alături de întregul popor dreptcredincios, reprezentîndu-l cu cinste și demnitate, nu rareori cu strălucire, urmînd tradiția unor fapte de pil-

duitoare
numele în
ai Sfintelc
și pururea
Iosif Muș
Teocist d
poliții Mo
Dosoței,
viosl Ni
Tîrgoviște
nul; mit
mulți alții
au acțio
în sîrșit,
pe plan e
de la Rom
Academie
Milescu S

Încă
știut să-ș
păstreze
procedînd
cerut-o, r
Constanti
primejdui
naționale,
și încerc
cefalie bis

La mi
vitală, ac
această c
lidară sus
Bisericii
vegie și
Scriban,
de același

Proce
ror ținutu
patriei, ne
cîrmuire :

2. Cf.
rea *Inflință*
«B.O.R.», X
3. Act
ei cu Patriar
4. Acte
1889, p. 40.

duitoare vrednicie prin care, de-a lungul secolelor, își înscriseră numele în cartea de aur a patriei un număr neștiut de slujitori devotați ai Sfințelor Altare. Dintre cei «știuți» se rânduiesc profiluri proeminente și pururea vrednice de toată cinstirea prin strădaniile și înfăptuirile lor : Iosif Mușat, primul mitropolit cunoscut al Moldovei ; mitropolitul Teoctist din vremea lui Ștefan cel Mare ; Sfintul Daniil Sihuștru ; mitropolitii Moldovei cu renume european și în întreaga Ortodoxie : Varlaam, Dosoftei, Iacob Putneanu, Veniamin Costachi, Sofronie Miclescu ; Cuviosul Nicodim cel Sfințit de la Tismana ; mitropolitul Eftimie de la Tîrgoviște — în vremea lui Mihai Viteazul ; mitropolitul Antim Ivireanul ; mitropolitii Transilvaniei Simeon Ștefan și Andrei Șaguna și mulți alții, care și-au spus cu înțelepciune cuvîntul cînd timpul a cerut-o, au acționat temerar și ferm întru atingerea unor sfînte țeluri patriotice, în sfîrșit, alții au avut o remarcabilă prezență în lumea orientală sau pe plan european, datorită împrejurărilor specifice ale vieții : episcopii de la Roman, Vasilie și Macarie, mitropolitul Petru Movilă — ctitorul Academiei kievene care îi păstrează numele în nemurire —, Nicolae Milescu Spătarul sau domnitorul savant Dimitrie Cantemir².

*

Încă din etapa organizării statale, în Evul Mediu, Țările Române au știut să-și păstreze autonomia politică și au știut să-și apere și să-și păstreze autonomia, neatîrnarea bisericească, prin puterile lor proprii, procedînd cu fermitate, dar și pe căi diplomatice cînd împrejurările au cerut-o, mai ales față de unele încercări arbitrare ale Patriarhiei de Constantinopol. În situații și în momente de încordare, cînd se vedea primejduită autonomia Bisericii noastre se țineau sîmnoade și adunări naționale, s-au formulat proteste energice împotriva oricăror imixțiuni și încercări de încălcare sau nesocotire a drepturilor firești de autocefalie bisericească³.

La mijlocul secolului trecut, cauza Unirii Principatelor era o cerință vitală, acută a poporului român⁴ și voința poporului a făcut să triumfe această cauză, prin luptă solidară și perseverentă. În această luptă solidară susținută prin unitatea de cuget și de voință se aflau și slujitorii Bisericii din Moldova, în primele rînduri găsindu-se, în neistovită veghe și prin faptă hotărîtă, mitropolitul Sofronie Miclescu, frații Scriban, Calinic Miclescu, Melchisedec Ștefănescu și alții, însuflețiți de același sfînt ideal.

Procesul restaurării unității originale a poporului român, a tuturor ținuturilor românești, unele temporar smulse samavolnic din trupul patriei, necesitatea și aspirația legitimă de a fi unificate sub o singură conducere și avînd o legislație și o administrație comună au impus efor-

2. Cf. Episcop Nestor Severineanu, *Încercări, posibilități și propuneri în vederea înființării Patriarhatului înainte de 1925*, în «Biserica Ortodoxă Română» (= «B.O.R.»), XCIII (1975), nr. 11—12, p. 1343.

3. *Act Sinodal care cuprinde Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și relațiile ei cu Patriarhia din Constantinopol*, în «B.O.R.», VI (1882), nr. 12, p. 748.

4. *Acte și Documente relative la Istoria Renașterii României*, vol. IV, București, 1889, p. 40.

turi conjugate, inițiative și acțiuni comune, așa cum, în secolul al XIX-lea, se petrecuseră lucrurile în epoca de pregătire și desfășurare a Revoluției de la 1848 — fiind bine coordonate diferitele acțiuni revoluționare în Moldova cu cele din Țara Românească și Oltenia, din Transilvania și Banat. Ținând seama de condițiile de context istoric, lucrurile s-au petrecut totuși în spiritul acestor tradiții de organizare și de luptă comună pentru idealuri comune și în epoca de pregătire a actului Unirii de la 1859.

În această vreme, mitropolit la Iași era înțeleptul ierarh Sofronie Miclescu, încă din anul 1851, arhiepiscop înzestrat cu alese însuși morale, dovedind în chip statornic spiritul său de jertfelnicie, neobosit în mijlocul păstoriților săi, avind drept principiu în slujirea pe care o desfășura: «*Unde-i turma, acolo-i și păstorul*». Avea harul și destoinicia, tactul și priceperea de a-și apropia colaboratori devotați, care îl sprijineau cu însuflețire în toate marile acțiuni bisericești și patriotice. Știa să se facă ascultat de sfetnicii apropiați, cum și de toți fruntașii luptători pentru Unire, din Iași dar și din toată Moldova.

Pentru Unirea Principatelor din 1859, lupta a fost deosebit de înțeleasă în Iași, dar nu mai puțin în toată Moldova, înțelegând, firește, și Bucovina. Așa cum pretutindeni exista un entuziasm nestăvilit pentru înfăptuirea visului de secole, o hotărâre nestrămutată pentru această înfăptuire, aproape pretutindeni unde vibra entuziasmul și veghea hotărârea celor animați de nobile idealuri apăreau și se manifestau împotrivi primejdioase la realizarea dezideratului sacru al tuturor românilor, împotriviți provocate și întreținute de adversarii înverșunați ai Unirii. Atmosfera continuu tensionată a aceluși timp a determinat acțiuni unioniste energice, o confruntare dramatică, dar și un strălucit triumf al celor care au dus «lupta cea bună» pentru Unire. În acest context specific, la Iași, ca centru de organizare, orientare și conducere a acțiunilor unioniste, se înscrie activitate cu totul remarcabilă — prin influență și eficacitate, prin consecințele sale pentru istoria poporului român, pentru istoria Bisericii Ortodoxe Române — a unor ilustre personalități bisericești ale vremii, în frunte cu blîndul dar neînfricatul arhiepiscop, mitropolitul unionist Sofronie Miclescu.

La Iași — de altminteri ca și la București, de o parte și de alta alăturându-se aprobarea deplină și tot sprijinul posibil atunci din partea Bisericii Ortodoxe din Transilvania —, în preajma anului 1859, Biserica a pus pe altarul patriei «tot ce era la dispoziția ei, ca prin această să contribuie și să asigure reușita unei chestiuni atât de importante pentru viitorul neamului românesc. Și, spre onoarea Bisericii Moldovene, în mitropolitul de atunci al Moldovei, Sofronie Miclescu, ideea Unirii găsi un susținător călduros»⁵. În fața manevrelor separatiștilor, ale tuturor antiunioniștilor, mitropolitul Sofronie era atât prima cit și «ultima și cea mai serioasă piedică»⁶ pentru ducerea la sfinșit a planurilor aceluia. Antiunioniștii, interni și externi, urmăreau interese înguste, total străine de interesele neamului românesc, de interesele legitime ale patriei.

5. Nicolae Dobrescu, *Studii de Istoria Bisericii Române Contemporane. I, Istoria Bisericii din România (1850—1895)*, București, 1905, p. 82—83.

6. I. Lupaș, *Istoria Unirii Românilor*, București, 1938, p. 257.

După
ride dore
interesul
voiau să
de mari
aduceau a

Îndată
sele aut
cele mai
lor în pri
mijlocul s
popoarele
alif, o în
nistă atât
noua situa
simpatie
ce nu păr
unde fear
Române, f
cuvénit. A
tiv timp
externe. F
gajeze în
Poarta nu
și mențin
pansiune
rea că for
și servi i
voința ne
nezeu, la
Bucovina,

Diplo
pene com
Sofronie
a mii de j
corespond
vernal fr
primite, n
atașați id
dea în aj
și acțiunil
Neofit —
inaltului i
porușul dr
trau rapor
pentru a n

7. Vezi
Iul al XIX-le

După cum apărea cu evidență, caimacamii Teodor Balș și N. Vogoride doreau atât puterea deplină sub aspect politic, cât și satisfacerea intereselor materiale proprii și ale susținătorilor lor; boierii separatiști voiau să-și mențină și să-și consolideze vechile poziții ca stăpînitori de mari averi; turcii și austriecii nu voiau să piardă poziții care le aduceau aici mari avantaje.

Îndată după hotărârile luate la Paris în 1856 în legătură cu interesele autentice ale Țărilor Române, atât Turcia cât și Austria au făcut cele mai mari eforturi ca să împiedice exprimarea liberă a moldovenilor în privința Unirii. Turcia vedea în realizarea Unirii noastre de la mijlocul secolului al XIX-lea și un exemplu contagios, primejdios pentru popoarele sud-dunărene, aflate atunci sub stăpînirea ei. Mai mult decît altul, o îngrijorare reală producea Porții otomane starea de spirit unionistă atât de puternică în Moldova și în Muntenia — ținînd seama și de noua situație creată prin prezența diplomaților apuseni care manifestau simpatie vădită pentru cauza națională a românilor — stare de spirit ce nu părea să se atenueze nicidecum, dimpotrivă intensificîndu-se, de unde teama că Unirea să nu ducă mai tîrziu la independența Țărilor Române, fapt ce nici nu a putut fi împiedicat să se îplinească la timpul convenit. Austria, la rîndul său, nu a rămas pasivă și chiar a dirijat efectiv timp de o jumătate de deceniu uneltirile antiunioniste interne și externe. Pe cale diplomatică influența efectiv guvernul turc să se angajeze în acțiuni de combatere a pregătirilor pentru Unire, pe care Poarta nu le prevăzuse inițial. Pentru Austria, separația Principatelor și menținerea lor într-o stare inactivă era favorabilă planurilor de expansiune și dominație habsburgică. Austriecii își manifestau îngrijorarea că formarea unui stat unit român, mai întîi la est și sud de Carpați, ar servi inevitabil drept centru de gravitate — cum a și servit, prin voința neclintită a poporului și sub sfînta purtare de grijă a lui Dumnezeu, la timpul oportun — și pentru românii din Banat, Transilvania, Bucovina, spre Unirea cea Mare.

Diplomați străini aflați la Iași ca reprezentanți ai Puterilor europene comunicau în țărilor lor, în martie-aprilie 1857, că mitropolitul Sofronie Miclescu, din cauza opiniilor sale favorabile Unirii, este ținta a mii de jigniri din partea guvernului separatist — cum se poate citi în corespondența și rapoartele diplomatice ale lui Victor Place către guvernul francez. Dar, în pofida tuturor atitudinilor ostile și ofenselor primite, mitropolitul Sofronie îndemna neîncetat pe toți clericii să fie atașați idealului Unirii, să reziste cu bărbăție, punîndu-și toată nădejdea în ajutorul lui Dumnezeu, să sprijine din toate puterile inițiativele și acțiunile unioniste. *Prății Scriban — arhierul Filaret și arhimandritul Neofil* —, distinși cărturari și patrioți neînfricați, vrednici ucenici ai înaltului ierarh, îl urmau în totul, erau puncte de legătură cu masa poporului dreptcredincios și iubitor de glie și de trecutul său istoric, păstrau raporturi strînse cu slujitorii bisericești, cu viețuitorii mînăstirilor, pentru a menține atmosfera efervescentă a Unirii⁷.

7. Vezi C. Erbiceanu, *Note asupra istoriei bisericești a românilor pentru secolul al XIX-lea*, în «B.O.R.» XXIX (1905), nr. 9, p. 982.

Stîrnea, desigur, nedumerire și crescîndă iritare, deosebirea dintre temperamentul și comportarea vrednicului arhiepiscop moldovean. Fire mediativă și interiorizată, cu totul înclinat spre viața duhovnicească întocmai normelor și îndemnuurilor stabilite de Sfinții Părinți ai Bisericii, era de așteptat să se păstreze departe «de cele lumești», de cele ale veacului. Dar mitropolitul Sofronie și-a înțeles și și-a îndeplinit cu prisosință misiunea de a sluji deopotrivă Sfintei Biserici și poporului, patriei sale, pentru că înțelegea însemnătatea, ponderea remarcabilă pe care o putea avea, pentru împlinirea dezideratului scump al Unirii, argumentul — de incontestabilă valoare istorică — al vechimii și neatrînrării Mitropoliei Moldovei și Sucevei. În una dintre strădaniile sale cărturărești, se poate citi ceea ce scria, în chip vizionar, în acela al șaselea deceniu al secolului: «După datoria însărcinării ce-mi este pusă asupra de către Păstorul păstorilor, nu am încetat după putere a lucra cele către adevăratul scop, avînd neadormită îngrijirea pentru obștescul folos (subl. n. † N.V.) și pentru a mintui sufletele fiilor Bisericii, mie încredințate...» (în Prefața la *Prologe*, vol. I, Mănăstirea Neamtu. 1854). Dar în chipul cel mai evident, începînd din anul 1856, piosul mitropolit Sofronie Miclescu a trebuit — și a știut — să-și depășească înclinările firii sale meditative și retrase, pentru că și-a înțeles chemarea, a răspuns cu toată puterea sufletului său ales și atît de curat, luptînd decis și cu deplin devotament pentru un act suprem în viața neamului său, împreună cu alți ierarhi, arhimandriți și clerici de rînd, alături de mulțimea păstorilor săi. A întreținut raporturi strînse și statornice, discret manifestate, cu oameni bravi și hotărîți, reprezentanți de frunte ai partidei unioniste din Moldova, pentru pregătirea unei epocale înfăptuiri patriotice, Unirea Principatelor Române, lucrînd neistovit și fără a ceda în fața amenințărilor și a primejdiilor pentru cauza sacră a poporului din toate ținuturile românești, cauză însușită deplin de sînta Biserică strămoșească⁸. Astfel, «Mitropolitul, avînd inteligența (intelighenția) clerului în partea sa și apoi simțindu-se sprijinit și de mulți din afară de cler, ridică puternic vocea sa și protestă în contra tuturor actelor arbitrare ale guvernului (antiunionist de la Iași)»⁹.

Mitropolitul Moldovei Sofronie Miclescu a ascultat din străfundul conștiinței sale de importanța datoriei sale și de sfințenia misiunii sale. El a înțeles că dacă boierii — despre care știa că altădată, în timpurile vechi, fuseseră, în cea mai mare parte a lor, alături de bravii voinicși pentru apărarea patriei de năvala dușmanului —, precum și «corporatiile» și țărani pareau dezorientați și neajutorați în strădania de a-și impune drepturile și voința, era de datoria sa, a șefului Bisericii, să ridice glasul, pentru că aceasta era chemarea vremii și acesta fi era rolul în contextul acelei vremi, pentru că — pe de altă parte — nu persoana sa, ci însăși înalta sa demnitate nu era respectată. Ca președinte desemnat al Adunării Ad-hoc și fiind responsabil în această calitate de sinceritatea și libertatea deciziilor care se pregăteau, fi revenea îndatorirea de a protesta împotriva oricărui abuz și împotriva oricărui mistificări. Și-a spus cuvîntul «cu o forță, o măsură și o luciditate demne

8. Dr. Nestor Vornicescu, «Unde-i turma, acolo-i și păstorul», Craiova, 1984, p. 14.
9. N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 88.

de un
mat și
și aces
pe care
reinsuf
26 mai,

În
dorul f
externe
lor «so
pe care
ultimă
linie se
arătînd

Coi
Adunăr
erau pr
Tratatu
tropolii
manul
nopol la
rea, lim
Moldov
general
apariția
cu apar
unionist
sale afl
care cor

Ca
influență
în conta
real în t
socoteal

Cair
zi după
nintării
politica
enunțare
Principat

10. D

1857, în Ac

11. Ei

la 1859, ve

terne, Bucc

12. D

Austriei di

de Dan Ber

13. N.

de un șef al Bisericii. În vocea lui era strigătul unui întreg popor oprimat și ultragiătat, în ciuda garanțiilor pe care Europa întreagă i le-a dat și acest strigăt era cu atât mai mișcător cu cât era scos de un ierarh pe care-l copleșea vârsta, dar pe care primejdia ce amenința poporul l-a reînșuflețit» — spunea depeșa lui Victor Place către Walewski, din 26 mai/7 iunie 1857¹⁰.

În primele luni ale anului 1857 (la 12 februarie/5 martie), ambasadorul francez de la Petersburg, Ch. Morny, comunica ministrului de externe de la Paris că în problema organizării Principatelor și a Unirii lor «soluția definitivă va rămâne în continuare subordonată dorințelor pe care locuitorii celor două provincii vor fi chemați să le exprime și în ultimă instanță, supuse judecății Conferinței de la Paris». Pe aceeași linie se pronunța și ministrul afacerilor externe ale Rusiei, Al. Gorceakov, arătând că Rusia aprobă punctul de vedere al guvernului francez¹¹.

Corespunzător vechilor noastre tradiții, mitropoliții erau președinții Adunărilor țării. Pentru Adunările Ad-hoc și pentru Adunările electivă, erau prevederi anume, pentru ca mitropoliții în scaun să le prezideze. Tratatul de la Paris — Convenția —, respectând tradiția, conferea mitropoliților de la Iași și București, președinția Adunărilor Ad-hoc. Firmanul pentru convocarea Adunării Ad-hoc s-a adoptat la Constantinopol la începutul lunii ianuarie 1857. Între altele, cuprindea prevederea, limpede formulată, ca președintele fiecărei Adunări Ad-hoc — din Moldova și Muntenia — să fie mitropolitul țării respective. Consulul general al Austriei la Iași, Oscar von Gödel Lannoy, raporta îndată după apariția firmanului, către ministrul de externe al Austriei, că, o dată cu apariția firmanului menționat, deveneau tot mai evidente tendințele unioniste ale mitropolitului Sofronie Miclescu, înconjurat și de rudele sale aflate de asemenea în fruntea unioniștilor și de frații Scriban, cu care conlucrase, de fapt, pentru Unire, și până la această dată¹².

Ca președinți ai Adunărilor Ad-hoc, mitropoliții «puteau oricând influența asupra poporului, căci aveau la ordinele lor clerul, care era în contact imediat cu poporul și prin care episcopul devenea un factor real în mersul treburilor, de care guvernanții adesea au trebuit să țină socoteală»¹³.

Caimacamul N. Conachi-Vogoride, în februarie 1857, chiar a doua zi după instalare, n-a făcut economie nici de promisiuni, nici de amenințări pentru a antrena pe mitropolitul Sofronie și întregul cler în politica sa exclusivistă și antinațională, căutând a împiedica, cel puțin, enunțarea la lumina zilei a simpatiei lor și a adeziunii pentru Unirea Principatelor. Intervențiile și insistențele lui Vogoride nu au avut însă

10. După depeșa lui Victor Place către contele Walewski, din 26 mai/7 iunie 1857, în *Acte și Documente...*, IV, p. 749—750.

11. Em. Poștăriță, Gh. Bondoc, V. Arimia și M. Mușat, *Introducere la Români în 1859*, vol. I, Unirea Principatelor Române în conștiința europeană. Documente externe, București, 1984, p. 19.

12. *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. II. Rapoartele Consulatului Austriei din Iași (1856—1859), Culegerea documentelor, Introducere, Rezumate și Note de Dan Berindei, București, 1959, p. 81—82.

13. N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 21—22.

nicidecum rezultatele pe care el le-a așteptat. Dimpotrivă, mitropolitul a rămas ferm pe pozițiile sale unioniste, dar și precaut, așteptându-se la atacuri din partea lui Vogoride, a guvernului separatist, a Porții otomane, a Austriei, precum și din alte părți — atacuri care n-au întârziat să apară. Unioniștii din Iași, din toată Moldova, priveau cu deosebită prețuire atitudinea și acțiunea ferm unionistă a mitropolitului Sofronie Miclescu. În acele vremuri de cumpănă, adresînd, la 10 aprilie 1857, o scrisoare cu felicitări către respectatul ierarh, pentru Sfintele Paști — 1857, își mărturiseau, în același timp, crezul și speranța că «orizontul politic lucește, un viitor mai fericit pentru țară». Au făcut în același timp apel ca înaltul ierarh să apere în continuare drepturile «și cauza noastră în toate evenimentele (...)». Autonomia — se arată în contextul celor de mai sus — și întrunirea fărăi noastre cu frații de peste Milcov, sînt două condiții de care afirmă fericirea noastră și tot viitorul nostru politic»¹⁴.

*

Caimacamul N. Vogoride știa de fapt, încă din vremea predecesorului său, T. Bals — iar în vremea guvernării sale i se confirma —, cum gîndește și cum acționează mitropolitul Sofronie Miclescu în problema Unirii, urmînd consecvent atitudinea sa intransigentă față de separatiști. Vogoride avuse destul timp să constate că arhipăstorul Moldovei nu putea fi cîștigat prin nici un mijloc pentru separatism, iar pe de altă parte nu putea fi împiedicat să lucreze deschis și curajos pentru Unire. Astfel, în primăvara anului 1857, cînd viitorul conducător al Adunării Ad-hoc de la Iași se pregătise pentru prezidarea acestei Adunări, pentru organizarea Adunării electorale a clericilor, în vederea desemnării deputaților clerici pentru Adunarea Ad-hoc, îi era sortit să treacă prin grele încercări. Antiunioniștii, în frunte cu caimacamul Vogoride, spre a-și pune în aplicare planurile și avînd incuviințarea reprezentanților puterilor europene partizane, au expediat la Constantinopol un raport și proiectul de acțiune gata pregătii, pentru a fi comunicat apoi, «ca poruncă», mitropolitului Sofronie Miclescu din partea patriarhului din Constantinopol, comunicare conținînd și mustrarea de rigoare. Apoi, odată sosită la Iași o asemenea dispoziție patriarhală, de ci înșiși ticluită, separatiștii știau foarte bine ce aveau de făcut. Era însă neapărată nevoie de această înaltă intervenție pentru a li se deschide cale liberă.

Împreună cu comisarul Turciei de la Iași, Vogoride ceruse în mod insistent patriarhului ecumenic să ia măsurile cele mai severe împotriva mitropolitului Sofronie al Moldovei, cereau destituirea celui care, în calitate de arhipăstor, exercita o înfrîurire atît de puternică asupra păstoriiților săi nu numai duhovnicește, în duhul Ortodoxiei, ci amestecîndu-se direct în lupta politică și antrenînd poporul în acțiuni animate de ideile sale unioniste. Separatiștii procedaseră astfel ca, în orice chip, să fie compromis și înlăturat din calea lor cel care era rînduit să prezideze Adunarea Ad-hoc, menită să hotărască Unirea la 7 octombrie 1857. Voiau să pregătească totul din timp, să împiedice această mult dorită înfăptuire pentru care neobosit milita înaltul ierarh. Înăl-

turarea li
iar aceas
totală, nu

Deși
siderau a
într-o coi
să fie net
suri seric
trimis la
pulerea c
și «un me
chip conv
triva mit
mult, de
deloc pol
atribuțiile
unionistă

La în
pol, Fotie
despre pi
deja prot
tului con
mustrarea
redactase
Miclescu,
rămîne d
asupra re
asemenea
drul Orto
legitimă

Așad
sema o s
Miclescu.
triva ace
ca formal

La în
Constanti
formativ
la redact
transcriș
patriarhu
ride aduc
vă adrese
de dojanț
punea ca

14. Acte și Documente..., vol. IV, p. 363.

turarea lui trebuia să se petreacă din timp, în primăvara anului 1857 — iar aceasta, în planurile lor, trebuia să echivaleze cu înfringerea lui toată, nu mai puțin a ideii pentru care el milita.

Deși documentele trimise de separatiști la Constantinopol se considerau a fi secrete, Gödel Lannoy scria la 24 martie/5 aprilie 1857 într-o corespondență la Viena că, fiind foarte important ca mitropolitul să fie neutralizat în acțiunile sale favorabile unioniștilor, s-au luat măsuri serioase în acest sens de partea separatiștilor. Menționa că s-a trimis la Poarta otomană «o delatare» — era așadar un denunț în toată puterea cuvântului! — privind persoana chiriarhului Moldovei, precum și «un model» de dojană separatistă. Prin acestea trebuia influențată în chip convingător Patriarhia Ecumenică, spre a lua drastice măsuri împotriva mitropolitului Sofronie, care se preocupa nepermis, intolerabil de mult, de probleme mai mult politice care, în concepția lor, nu erau deloc potrivite cu demnitatea și misiunea sa bisericească, fi depășeau atribuțiile și constituiau fermentul care întreținea atmosfera fierbinte, unionistă.

La începutul lunii mai 1857, capuchehaia Moldovei la Constantinopol, Fotiade, fiind întrebat de Ambasada franceză din această capitală despre problemele de la Iași, a răspuns: «Caimacamul avea în mîini deja probe reale despre ilegalitățile și purtarea necanonică a mitropolitului contra guvernului și că a referit Porții, care a hotărît să-i facă mustrarea prin patriarh. Ceea ce Patriarhul a și făcut...»¹⁵. De fapt, el redactase, și mai exact semnase, o scrisoare către mitropolitul Sofronie Miclescu, scrisoare de mustrare și amenințare de «mutare». Dar, credem, rămîne de reflectat asupra opiniei și aprecierii patriarhului ecumenic, asupra realei sale opinii și aprecieri, pentru că, în fapt, el nu a luat o asemenea măsură — ceea ce denotă că, din locul pe care se afla în cadrul Ortodoxiei, nu ignora totuși dreptul Țării Moldovei la autonomie, legitimitatea neatîrnrării ei. Lucrurile rămîneau însă destul de complicate.

Așadar, la 19 aprilie/1 mai 1857, patriarhul Constantinopolului Ciril semna o scrisoare «neirenică», adresată mitropolitului Moldovei Sofronie Miclescu. Față de întreaga țesătură de intrigi și de intervenții împotriva acestuia, patriarhul nici nu ar fi putut proceda altfel, cel puțin ca formalitate.

La începutul primăverii 1857, caimacamul Vogoride trimisese la Constantinopol, ministrului Turciei Edhem Pașa, un amplu material informativ însoțit de două anexe. Vogoride a folosit același material și la redactarea «proiectului de scrisoare» patriarhală, pentru a fi văzută, transcrisă, semnată și înapoiață la Iași — ca și cum ar fi pornit din partea patriarhului ecumenic — «spre urmare». În *raportul confidențial*, Vogoride aducea la cunoștință lui Edhem Pașa, între altele: «Am onoarea să vă adresez aici anexat un raport circumstanțial asupra actelor vrednice de dojană ale I.P.S. Sale Mitropolitului Moldovei». În continuare își expunea calomnia, dînd și indicații asupra modului în care urma să i se

15. C. Erbiceanu, *Note asupra Istoriei Bisericești a românilor...*, p. 982.

dea curs: «Cum Proiectul de scrisoare amenințătoare trebuie să fie re-pede vizată, datorită evenimentelor în curs de desfășurare, ea trebuie să fie dată apoi Sanctității Sale Patriarhului de Constantinopol. Eu cred, Excelența Voastră, că se va aprecia că este necesar ca Sanctitatea Sa Patriarhul să facă cunoscut mitropolitului că izvorul tuturor manevrelor (unioniste) se datorește lui... S-a făcut mențiune în Proiectul de scrisoare către mitropolit, astfel că Excelența Voastră o va cunoaște, din dispozițiile art. 413 din Regulamentul (Organic). Conținutul acestui articol mi-a dat toată latitudinea să supun pe acest prelat jurisdicției unui Sinod de episcopi, ca «o deviație în exercitarea drepturilor sale politice, provocând perturbații printre popor și opunându-se ordinelor caimacamului... Art. 413 mai prevede că 12 episcopi diocezani trebuie să facă să se emită din comitetul de episcopi anchete și permite completarea acestui membru, cerind titulari străini de Principate, dacă aceștia nu sînt suficienți. În cazul cînd eu voi fi obligat să pun în aplicare această dispoziție, eu voi apela la Sinodul ierarhilor din Constantinopol»¹⁶.

În legătură cu scrisoarea pe care patriarhul ecumenic o trimitea mitropolitului Sofronie¹⁷, într-o depeșă expediată din Iași — la 18/30 mai 1857 — consulul Franței, Victor Place, comunica lui Alexandre Walewski, ministrul afacerilor externe al Franței, președinte al Congresului de la Paris, că Turcia se pretează la folosirea tuturor mijloacelor, inclusiv armele «bisericești», pentru a împiedica exprimarea adevăratei voințe a poporului din Principate: «Posedăm dovada și într-o scrisoare trimisă mitropolitului Moldovei de patriarhul grec al Constantinopolului. Un adevărat model de viclenie fanariotă. Este împotriva politicii unioniste a mitropolitului Moldovei, pe care-l mustră și amenință în cele din urmă, pe cînd Biserica Moldovei nu este deloc în raporturi de subordonare față de scaunul ecumenic din Constantinopol»¹⁸ (subl. n. † N.V.).

Cu adevărat, Patriarhul Ciril a trimis la Iași această corespondență în unic sens. Scrisoarea conținea mustrări și amenințări pentru mitropolitul Sofronie Miclescu. La început, se arăta că patriarhul este pătruns de sentimente de prietenie față de mitropolitul Moldovei, dar mai departe mărturisește că nu poate ascunde mîhnirea sa, de care a fost cuprins pentru că arhipăstorul de la Iași a dat ocazie de nemulțumire «locurilor avizate, prin comportări neconforme cu demnitatea unui înalt ierarh»; acesta ar fi făcut demersuri — pe care nu le precizează — contrar cu totul vocației și poziției sale de mitropolit. În calitatea sa de patriarh ecumenic — arată Ciril — și din dragoste frățească față de Sofronie Miclescu, este forțat să-i expună, fără nici o pornire ostilă, situația care s-a creat, pentru a-l feri de primejdiile care-l amenință.

16. *Documente privind Unirea Principatelor*, redactor principal Acad. A. Oțetea, vol. II, Rapoartele Consulatului Austriei la Iași (1856—1859), București, 1959, p. 127—129.

17. Scrisoarea patriarhului Ciril a fost publicată în același an. (1857), în *Documents pour servir à l'histoire de l'application de l'art. 24 du Traité de Paris en Moldavie*, Londres, chez Bradbury et Evans, Whitefriars, 1857, p. 111.

18. *Acte și Documente...*, vol. IV, p. 602.

li recoma
să nu fie i
mițătoare.
gați a Vă
tuim, Vă
a face în
ca să pre
ar putea s
sprijinită
deasupra
Scrisoarei
continua
grijă să r
folosește
la Conste
unor crite
profesie -
folosea le
a dorințe
important
instigare
text, Turc
epoca pri
vieții bis
— ca și a
pentru a

La 22
hale din
Vogoride
pede la I
soarea a
toare, făr
pe sfetnic
vedindu-
convocați
și amenir
evlavioși
miei Bise
atacere p

Din
acțiune d
și auto
La 2
la convoc
nare Scri

19. S
limba franc
20. N
vol. cit., p.

Îi recomandă să evite, cu precauție, tot ce i-ar putea atrage vreun blam, să nu fie inculpat în vreun fel oarecare în situații complicate și compromițătoare. «Pentru că nu ții o înaltă linie de conduită, sintem obligați a Vă adresa prezenta Scrisoare patriarhală, prin care Noi Vă sfătuim, Vă obligăm frățește și ordonăm autorității Voastre ierarhice, de a face în viitor dovada unei conduite noi, conformă demnității Voastre, ca să preveniți în mod prudent *consecințele grave* (subl. n. † N.V.) care ar putea să Vă ajungă și de a Vă da silința ca Biserica (Moldovei) să fie sprijinită de guvernul local (la acea vreme antiunionist), să fie Biserica deasupra tuturor acuzațiilor care au fost îndreptate contra Voastră». Scrisoarea se începe atrăgând atenția că dacă mitropolitul Sofronie va continua să meargă cu aceeași conduită, atunci el, ca patriarh, va avea grijă să recurgă «la măsuri mult mai energice»¹⁹. Scrisoarea patriarhală folosește în chip învăluit o parte din invinuirile transmise de Vogoride la Constantinopol. Textul scrisorii este concis și redactat în maniera unor criterii «diplomatice». S-a remarcat în epocă de către diplomați de profesie — cum am și menționat pe parcursul acestor pagini — că Turcia folosea la acea dată toate mijloacele pentru a falsifica libera expresie a dorințelor și voinței de unire a poporului român. Dar nu e mai puțin important faptul că i se și oferea prilejul de a exercita presiuni, prin instigarea tot mai înverșunată din partea antiunioniștilor. În acest context, Turcia se implica tot mai mult în situația din Țările Române în epoca pregătirii Unirii, fără a evita să se folosească și de aspectele vieții bisericești românești care acum, prin cazul mitropolitului Sofronie — ca și al altor clerici unioniști declarați și activi —, îi oferea argumente pentru a infringe eforturile de Unire a Principatelor Române.

La 22 aprilie/4 mai 1857 se știa la Iași de sosirea Scrisorii patriarhale din 19 aprilie/1 mai. După graba pe care o manifesta caimacamul Vogoride în citatul raport către Poartă, era firesc să ajungă foarte repede la Iași mesajul patriarhal. Prin ministrul de Culte de atunci, scrisoarea a fost prezentată mitropolitului Sofronie, într-o manieră ofensatoare, fără sigiliu, deschisă. Arhipăstorul Moldovei a convocat imediat pe sftnicii și colaboratorii săi clerici, pe frunțașii unioniști mireni, dovedindu-și în egală măsură demnitatea și temeritatea. Tuturor celor convocați le-a împărtășit cele petrecute, arătând ofensa ce i-a fost făcută și amenințările proferate la adresa sa. «Oamenii cei mai moderați și mai evlavioși au fost indignați de loviturile caimacamului, aduse *autonomiei Bisericii naționale și de rolul nedemn pe care l-a jucat în această atacare patriarhul Constantinopolului*»²⁰ (subl. n. † N.V.).

Din acest moment culminant al provocărilor, s-a declanșat marea acțiune de apărare a visului secular al Unirii, prin apărarea neatrărnării și autonomiei străvechi a Bisericii Moldovei.

La 26 aprilie/8 mai 1857, Dimitrie Rallet, care desigur participase la convocarea în timpul căreia s-a citit și s-a discutat cu legitimă indignare Scrisoarea patriarhală la Mitropolia din Iași, într-o scrisoare către

19. Scrisoare patriarhului Ciril către mitropolitul Sofronie..., text publicat în limba franceză în *Acte și Documente...*, vol. IV, p. 465—466.

20. *Memoriu asupra Căimăcămiei Vogoride, din 1/13 iunie 1857*, (în *Acte...*, vol. cit., p. 833).

Comitetul unionist din Bacău, spunea: «...mitropolitul a primit o scrisoare sfătuitoare de la Patriarh..., urmează a-i răspunde cu demnitate»²¹ — adică în mod consecvent cu înalta sa autoritate și răspundere, înțelegând că dincolo de persoana sa era lezată în integritatea drepturilor sale istorice însăși Mitropolia Moldovei și deci trebuia apărată însăși neatințarea Mitropoliei, al cărei prestigiu nu fusese știrbit secole de-a rândul. Mitropolitul trebuia să ia acum atitudine fermă față de amestecul neîndreptățit al patriarhului din Constantinopol în afacerile Bisericii noastre și ale patriei în același timp.

*

Spre sfârșitul lunii aprilie sau începutul lunii mai 1857 — stil nou —, puțin timp după ce la Mitropolia din Iași s-a citit obștește de către unioniști scrisoarea patriarhului din Constantinopol, de asemenea obștește s-a făcut cunoscută, în cadrul unei întruniri discret convocate, redactarea în formă finală a răspunsului pe care l-a trimis mitropolitul Sofronie al Moldovei, patriarhului Kiril al Constantinopolului. Gestul patriarhului ecumenic avusese darul de a stimula o dată mai mult energiile naționale, prouioniste, dar în aceeași măsură și spiritul de responsabilitate pentru prestigiul Bisericii pe care o cărmuiea — din partea înaltului ierarh moldovean. Mesajul a fost tradus în grecește de Gh. Săulescu, acesta făcând și o însemnare pe copia care s-a păstrat între manuscrisele sale: «Epistolă scrisă de mine, după cererea mitropolitului Moldovei, Sofronie Miclescu, acuzat prin calomni în epoca căimăcămiei lui Vogoride, ca unionist și amenințat de patriarhul de Constantinopol, că de nu va schimba politica sa, va fi depus»²². Pe la data de 15—20 mai/27 mai—1 iunie 1857, D. Rallet scria către Ion Ghica: «Afiat-ai istoria mitropolitului nostru, cit e de prigonit de Savfet Effendi, împreună cu Vogoridi, cum fi scrie patriarhul, pe care *l-am combătut cumplit și după drepturile noastre istorice și după art. 413 din Regulamentul Organic*»²³ (subl. n. † N. V.). «Combaterea» a fost reală și viguroasă, avînd ca argument vechimea și neatințarea Mitropoliei Moldovei și Sucevei, în baza «drepturilor noastre istorice».

Mitropolitul Sofronie Miclescu, scria atunci — cu știința tuturor fruntașilor unioniști din Iași — către patriarhul Kiril, că a primit scrisoarea sa din 19 aprilie/1 mai 1857 și s-a înfrîstat citind muștrările și amenințăările. Fără intenția dezinvoățirii, dar cu un răspicat simț justițiar, demnul ierarh arată că nu are nici un fel de comportare care să nu corespundă cu calitatea sa de arhipăstor, de cărmuitor al unei istorice Mitropolii. Aduagă în termenii cei mai clari argumentul neatințării Mitropoliei Moldovei, ceea ce constituia o atragere a atenției asupra faptului că patriarhul nu avea nici un drept să intervină în treburile Bisericii din Moldova, după cum nici în problemele Țării Moldovei, în-

21. Documente privind Unirea Principatelor, vol. III. *Correspondență politică (1855—1859)*, Culegerea documentelor, Studiu introductiv, Rezumate și Indice de C. C. Bodea, București, 1963, p. 243.

22. *Vezi Manuscrisul rom. nr. 774, f. 354—355*, de la Biblioteca Academiei R. S. România — București.

23. Documente privind Unirea..., vol. cit., p. 264.

tre care, mitropolitul terizează care o ci «...Dacă e legi și ca binecuvl Poartă și ția Mold depele și și conda Sfintilor buje jud crezare, i viclean n

Așad tribunalu Moldova calomnia acuzajia

Reda ecumenic tocmai p este sufic timp cu atințarea Patriarhiate, cu neamului rar, de ultimă in despre le avind le decizii.

Pent 1859, der cu cea a această c priului p

Scriș separatiș primirea forță și Bisericii

24. V voltarea o VIII (1956) și lucrarea in «M.M.S.»

tre care, de ardentă actualitate, era Unirea cu Țara Românească. Mitropolitul Sofronie se exprimă în chip limpede, în termeni care îl caracterizează în probitatea sa, dar caracterizează și prestanța Bisericii pe care o cirmuia, prestanță pe care se dovedea ferm hotărât să o apere: «...Dacă aș fi păcătuț cu ceva, sau aș fi călcat legile țării, Moldova are legi și canoane alcătuite de către reprezentanții bisericești și ai acestui binecuvîntat popor. Aceste legi organice au fost întărite și de sublima Poartă și recunoscute de Puterile protectoare ale Europei. În Constituția Moldovei (Regulamentul Organic), sînt indicate canoanele și pedepsele și este prevăzut cum trebuie să fie dați în judecată, judecați și condamnați clericii și arhieriei, cît și potrivit sfințelor canoane ale Sfinților Apostoli și Sinoadelor care de asemenea stabilesc cum trebuie judecați arhieriei, adică pe bază de dovezi vădite, vrednice de crezare, iar nu pe bază de piri și calomnii neîntemeiate, și care în chip viclean mi se atribuie.

Așadar, potrivit legilor țării, dacă eu într-adevăr voi fi păcătuț, tribunalul care va judeca pricina împotriva mea este cel de aici, din Moldova²⁴, nu cel din Constantinopol, (subl. n. † N.V.), iar cel ce mă calomniază pe ascuns va trebui să se înfățișeze și să prezinte personal acuzația la Pretoriul legal al Țării mele».

Redactat în acești termeni, mesajul de răspuns către patriarhul ecumenic este explicativ din necesitate, argumentează în chip precis, tocmai pentru a demonstra că prezența unei autorități sinodale locale este suficientă pentru a soluționa situații strict locale și apără în același timp cu fermitate neatîrnarea Bisericii Moldovei, înțelegîndu-se și neatîrnarea patriei, respingînd cu demnitate orice drept de amestec al Patriarhiei Ecumenice în asemenea probleme. S-a răspuns «cu demnitate», cum se exprimase și D. Rallet, spre cinstea Bisericii noastre și a neamului românesc. În fond, nu era vorba numai de persoana unui ierarh, de mitropolitul Sofronie Miclescu, ci de Biserica Moldovei și, în ultimă instanță, de însăși demnitatea patriei. Scrisoarea face mențiune despre «legile țării» și despre «canoanele» Bisericii Moldovei, singure avînd legitimarea de a face cercetările și constatările, de a lua apoi decizii.

Pentru mitropolitul Sofronie, cum și pentru toți unioniștii de la 1859, demnitatea și competența poporului român este indiscutabil legată cu cea a grecilor, cea a turcilor, a austriecilor, sau a oricărui popor, dar această competență operează cu valabilitate numai între hotarele propriului popor.

Scrisoarea patriarhului nu a putut avea efectul la care s-au așteptat separatiștii. Rezultatul la care nu s-au așteptat aceștia a fost că după primirea scrisorii patriarhale se punea imediat în lumină, cu mai multă forță și chiar de mai multe ori — după cum vom vedea — autonomia Bisericii Moldovei și se contestă energic dreptul Patriarhiei din Constan-

24. Vezi Sever Buzan, *Regulamentele Organice și Însemnătatea lor pentru dezvoltarea organizării Bisericii Ortodoxe Române*, în «Studii Teologice» (= St. T.), VIII (1956), nr. 5—6, p. 368 și Pr. Traian Valdman, *Chestiuni privitoare la organizarea și lucrarea Bisericii în legăturile Moldovei din prima jumătate a veacului al XIX-lea*, în «M.M.S.», XLVII (1971), nr. 3—4, p. 187.

tinopol²⁵, al Turciei, nu mai puțin al separatiștilor, de a se amesteca în viața Bisericii noastre, de a frîna pe această cale eforturile îndreptățite pentru realizarea Unirii.

Scrisoarea de răspuns a mitropolitului Sofronie Miclescu trimisă patriarhului de la Constantinopol a fost, desigur, făcută cunoscută pentru conținutul ei de document declarativ întru apărarea neatrînrării Bisericii. A fost astfel cunoscută și de diplomații străini din Iași, București, dar și Constantinopol, mai ales de către cei care sprijineau lupta noastră pentru Unire. La un moment dat, însuși reprezentantul Rusiei în Comisia de informare a puterilor europene de la București, Basily Constantin, solicita să fie pus la curcăt mai detaliat cu întreaga problemă spre a putea fi de folos: «Porunciți-mi — scria mitropolitului Sofronie — cu slobozenie în cele ce voi putea fi folositor intereselor Bisericii și tronului Înalt Prea Sfinției Voastre, sau cel puțin povățuiți-mă și dați-mi cunoștințele necesare, pe care le socotiți trebuincioase în împrejurările de față a Patriei Voastre și a Bisericii...»²⁶.

În același timp s-au alcătuit și s-au înmănat celor în drept materiale documentare care vorbeau direct despre vechimea și neatrînrarea Bisericii Moldovei. Neofit Scriban, pe atunci arhimandrit, credincios colaborator al mitropolitului Sofronie Miclescu și unul dintre cei mai convinși luptători pentru Unire, scria peste un număr de ani: «...Noi am susținut independența Bisericii naționale în 1857. Actul patriarhului Kiril din 19 aprilie/1 mai 1857 a fost în miinile noastre, și noi i-am răspuns de îndată, punind înaintea diplomației drepturile imprescriptibile de neatrînrare a Bisericii Moldovei, după care patriarhul a trebuit să tacă»²⁷.

Cu binecuvîntarea mitropolitului Sofronie Miclescu și în același timp cu știrea unioniștilor, avînd aprobarea lor deplină, Neofit Scriban a scris două lucrări de o deosebită importanță și semnificație: *Dovezi despre autocefalia sau neatrînrarea Mitropoliei Moldovei și Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldovei*²⁸ — ambele meritînd o examinare atentă în lumina subiectului pe care îl urmărim.

În prima lucrare, *Dovezi despre autocefalia...*, text care a fost înmănat în manuscris diplomaților străini care trebuiau să cunoască toate problemele ce se implicau în obiectivele Unirii Principatelor, Neofit Scriban prezintă șapte argumente pentru neatrînrarea Bisericii din Moldova:

25. Despre lucrarea autonomă a Mitropoliilor noastre începînd cu secolul al XIV-lea vezi: Pr. N. Serbănescu, *70 de ani de autocefalie a Bisericii Ortodoxe Române*, în «B.O.R.», LXXIII (1955), nr. 11—12, p. 991.

26. Scrisoare din 25 martie/6 aprilie 1857 (Vezi *Acte și Documente...* IV, p. 253—254).

27. *Apologia Prea Sfințitului Arhieru D. D. Scriban*, București, 1867.

28. Vezi C. Erbiceanu, *Viața și activitatea repositatului profesor și arhieru Neofit Scriban, Episcop de Edessa*, în «B.O.R.» XII (1888), nr. 6 — urmare din nr. 5 —, p. 406.

1. În (Constantinopol) sericește

2. În mitropolia atenția a; curs de c ca proble la timpul tiind con Paleologu Moldovei narea Mi Moldovei prin fapte

Neofit străvechi, Moldovei

3. În ment de ; nu atrînră

4. Di naștere porului d politui M alegerea gerii de cunoscut zentînd u propriu-z «Mitropol lui (subl. de Patria

5. Ne meiu veni nu aibă : partea a temir);

6. Ai președint vreo aba pentru re rirea de

29. În ierarhi de

30. Pr. Mitropoliei B.O.R. — 7

1. În primele veacuri creștine, mitropolitul autocefal din Tomis (Constanța dobrogeană de astăzi), capitala Scitiei Mici, administra bisericește și toată Moldova de mai tirziu²⁹;

2. Împăratul Bizanțului Ioan (numit Manuil) Paleologul a întărit mitropolitului Moldovei dreptul de neatîrnare. Neofit Scriban atrăgea atenția asupra unei realități istorice incontestabile: în timp ce era în curs de organizare Biserica Moldovei în sec. XIV—XV, s-a pus chiar ca problemă de stat și independența Bisericii — așa cum s-a întîmplat la timpul oportun și în alte țări ortodoxe ca Bulgaria și Serbia. Date fiind condițiile interne și externe convenite, împăratul bizantin Ioan Paleologul a fost de acord intru totul cu ideea autocefaliei Mitropoliei Moldovei, care apărea subînțeleasă. De altminteri, vechimea și neatîrnarea Mitropoliei Moldovei a fost «ca o pîrgă a istoriei și culturii Moldovei de odinioară, a acelei Moldove care a strălucit întotdeauna prin fapte, prin valori și creații rămase enigme pentru mulți»³⁰.

Neofit Scriban pune în evidență și faptul că pe dreptul legitim, străvechi, de neatîrnare s-au întemeiat și hotărîrile Sinodului Bisericii Moldovei ținut la Iași în anul 1752;

3. *Îndreptarea legii*, tipărită la Tirgoviște în 1652, este un document de mare însemnătate, între altele arătînd că Mitropolia Moldovei nu atîrnă nici de patriarhul de Constantinopol, nici de Ohrida;

4. Dimitrie Cantemir, savantul domnitor care avea o profundă cunoaștere a istoriei patriei, pînă în vechile timpuri ale închegării poporului daco-roman, în *Descriptio Moldaviae* arată limpede că mitropolitul Moldovei a fost totdeauna neatîrnat de Patriarhie; numai după alegerea și hirotonia lui de către arhierii localnici, după întărirea alegerii de către domnitor și instalarea lui pe scaunul Mitropoliei, făcea cunoscut despre aceasta și patriarhului de Constantinopol, totul reprezentînd un protocol tradițional ce nu avea nimic în comun cu alegerea propriu-zisă. Neofit Scriban dă un citat din *Descriptio Moldaviae*: «Mitropolia Moldovei are cu totul osebită cinste la Biserica Răsăritului (subl. n. N.V.), care alți mitropoliți nu au, și măcar că nu are nume de Patriarh, dar nu este supus nici la unii»;

5. Neofit Scriban menționează un firman al Sultanului care, pe teamei vechilor privilegii, întărește ca patriarhul de Constantinopol să nu aibă nici o putere asupra mitropolitului Moldovei (după *Uricariu*, partea a III-a, Iași, 1853 — care repetă cele spuse de Dimitrie Cantemir);

6. Analele țării dovedesc că mitropolitul Moldovei a fost totdeauna președintele Adunării obștești și a celei bisericești, fără să fi existat vreo abatere de la această rînduială statornicită; nici un act, chiar pentru reglementarea treburilor bisericești, nu se vedea supus la întărirea de către patriarh, ci numai de către domnitorul țării.

29. În secolul al XIV, la mitropolile de la Argeș și Suceava erau «strămutați» ierarhi de prestigiu: Iachint de la Vicina și Iosif Mușat de la Celatea Albă.

30. Pr. prof. Liviu Stan, *Pravila lui Alexandru cel Bun și vechea autocefalie a Mitropoliei Moldovei*, în «M.M.S.» XXXVI (1960), nr. 3—4, p. 198—199 și 213.

7. Incheindu-și argumentarea, Neofit Scriban arăta că pe temeiul unor asemenea drepturi *ab-antiquo*³¹, Regulamentul Organic a întărit drepturile mitropolitului, cu sublinierea că numai după alegerea și instalarea lui pe scaunul Mitropoliei va înștiința despre aceasta pe patriarhul Constantinopolului, ceea ce nu înseamnă decît o comunicare cu caracter protocolar, înștiințîndu-se astfel Biserica Răsăritului că un nou arhieru, mitropolit al Moldovei, a intrat în numărul ierarhilor de căpetenie ai Bisericii. *Regulamentul Organic, la capitolul despre clerul Moldovei, nu are nici o prevedere prin care s-ar indica supunerea mitropolitului nostru jurisdicției sau judecății patriarhului din Constantinopol.*

La sfîrșitul expunerii acestor șapte puncte despre neatîrnarea Bisericii noastre, Neofit Scriban conchide :

«Acestea deci sînt drepturile autocefaliei Mitropoliei Moldovei, necontestate de veacuri; însă cu părere de rău vedem că, în împrejurările de față, care au a hotărî soarta țărilor, patriarhul de Constantinopol se face unealtă pentru apăsarea acelor ierarhi și a țării, care cu averile ei a sprijinit tot clerul de Răsărit, îmbogățindu-l...»³². Un adevăr istoric deosebit de grăitor și demonstrabil în sute de pagini, implicînd nenumărate fapte și mărturii, se cuprinde în această concisă și amară frază a neobositului și neînfricatului cleric moldovean, luptător devotat pentru înfăptuirea visului dintrii Principatelor!... Era și este greu de admis că patriarhul de atunci al Constantinopolului nu cunoștea rolul pe care îl îndeplinise Biserica Ortodoxă a românilor, cu deosebire din Moldova și Țara Românească, în viața atît de zbuciumată a popoarelor ortodoxe răsăritene, mai ales a celor din sudul Dunării, secole la rînd voievozii și ierarhii noștri fiind sprijinitorii cei mai zelosi ai fraților prizonieri, ctitorind sfînte locașuri acolo, înzestrîndu-le cu odoare scumpe, îngrijindu-se de buna lor chivernisire, dăruindu-le cărți de cult și de învățatură ortodoxă necesare sfințelor slujbe, adăpostind pe ospitalierul pămînt românesc pe cei forțați să-și părăsească locurile de baștină din pricina credinței lor, păstrîndu-se cele mai bune relații de colaborare — și, oricînd a fost necesar, și de sprijin — între slujitorii bisericești din acele părți și cei din Țările Române.

Secole la rînd, în Țările Române existase cîrmuirea prin căpetenii proprii, așa cum era statornicit. Cu prilejul festivităților semicentenarului Patriarhiei Ortodoxe Române și aniversării a 90 ani de la recunoașterea Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române, mitropolitul Iustin al Moldovei și Sucevei arată că, privind spre realitatea acelor secole, se constată aceeași situație și în istoria Bisericii: cîrmuirea prin căpetenii proprii, «potrivit cu vechile rînduieli canonice privitoare la organizarea Bisericii în hotarele unui «neam» — adică în hotarele unei

31. Mihai Eminescu scria că scaunul Intîistătătorului Bisericii Moldovei era, în vechime, în rang și neatîrnare egal cu patriarhii (M. Eminescu, «Icoane vechi și nouă», București, 1974, p. 93).

32. Vezi textul în românește însoțit de versiunea în limba franceză, în *Acte și Documente...*, IV, p. 564—567.

țări»³³, fiind a apărut în avînd și r. Hristos.

În mod deosebită fel, în per «în a dou. a românilor de org. vei, cu sp. medievale nia, au de tru desfăș neamului, nomă, cîr vație, ci odată și n siri întru comuniuni

Cînd, început să o adîncă competenț aperi Bise 18/30 mai trimite la importanț cefalia Bis

Un al ban și pul trează și : cipul vec pentru Ur Moldovei vent cu pi gumentări niștilor cu pașoptiștil acum — în și sprijin.

33. *Sen autocefaliei și 2 noiembr*

34. *Ibid*

35. *Ibid*

36. *Vezi*

țări»³³, fiindcă «năzuința Bisericilor locale de a avea cîrmuirea proprie a apărut în cele mai vechi timpuri ale creștinismului³⁴, patriarhiile surori avînd și recunoscînd un singur cîrmuitor suprem, pe Mîntuitorul Iisus Hristos.

În momente cruciale pentru istoria țării se manifestă cu vigoare deosebită și necesitatea de afirmare a cîrmuirii bisericești proprii. Astfel, în perioada de formare a statelor feudale românești independente, «în a doua jumătate a sec. XIV, o dată cu reorganizarea victii politice a românilor din țările românești, viața bisericească dobîndește noi forme de organizare. Înființarea mitropoliilor Țării Românești și a Moldovei, cu sprijinul domnilor, al voievozilor, în fiecare din cele două state medievale independente și lărgirea autonomiei bisericești în Transilvania, au deschis o nouă cale în fața Bisericii Ortodoxe a românilor, pentru desfășurarea lucrării ei de mîntuire a credincioșilor și de slujire a neamului, potrivit cu nevoile și năzuințele lui»³⁵. Organizarea autonomă, cîrmuirea bisericească «prin căpetenii proprii», nefiind o inovație, ci «potrivit cu vechile rînduieli canonice», nu a însemnat nici odată și nu însemna nici acum o știrbire a unității creștine, a mărturisirii întru Domnul Iisus Hristos, fiind permanentă grija pentru păstrarea comuniunii spirituale cu celelalte Biserici.

Cînd, în luna mai 1857, documentul redactat de Neofit Scriban a început să circule în rîndurile diplomaților europeni interesați a produs o adincă impresie, punînd în evidență seriozitatea preocupărilor și competența incontestabilă a acestor clerici moldoveni, hotărîți să-și apere Biserica și drepturile ei sfinte, seculare. Astfel, într-o depeșă din 18/30 mai 1857 către Alexandre Walewski, Victor Place menționa că trimite la Paris — în copie — *Scrisoarea Patriarhului* din 19 aprilie și importanta *Notă* alcătuită de arhimandritul Scriban, privitoare la autocefalia Bisericii Moldovei față de Patriarhia din Constaninopol³⁶.

Un al doilea text document, redactat de arhimandritul Neofit Scriban și publicat la momentul oportun, prin care se afirmă, se demonstrează și se argumentează prin istoria noastră bisericească, prin *principiul vechimii și neatîrnrării Mitropoliei Moldovei, în sprijinul luptei pentru Unire*, este *Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldovei* — tipărită la Paris și apărută la 18 iunie 1857. Titlul, elocvent cu prisosință fără a fi retoric, exprima cu exactitate conținutul argumentării, iar locul tipăririi nu era deloc întîmplător. Legăturile unioniștilor cu Franța și cu Parisul erau la fel de strînse ca și în epoca pașoptiștilor, aici ideile și idealurile celor de atunci, ca și ale celor de acum — în perioada luptei pentru Unire — găseau înțelegere, aprobare și sprijin.

33. *Semicentenarul Patriarhiei Ortodoxe Române și 90 de ani de la recunoașterea autocefalității Bisericii Ortodoxe Române. Festivitățile de la București din zilele de 1 și 2 noiembrie 1975*, în «M.M.S.», LI (1975), nr. 9—12, p. 633.

34. *Ibidem*.

35. *Ibidem*, p. 634.

36. Vezi în *Acte și Documente...*, IV, p. 602.

În «Scurta istorisire...» Neofit Scriban dezvoltă cele șapte puncte din *Notă* și prezintă mai multe aspecte ale vechimii și neafirmării Mitropoliei Moldovei. Dînd o listă, «hronologie», a mitropoliților de la Suceava și Iași — așa cum s-au succedat în istoria Moldovei — (cîteva date sînt eronate, dar faptul este exterior obiectivelor pe care le avem în vedere în aceste pagini), aduce dovezi, mărturiile istorice, demonstrînd faptul că Biserica Moldovei este de totdeauna autocefală și de totdeauna neafirmată de Constantinopol³⁷. Argumentarea istorică se face «ab initio», amintind că la Sinoadele ecumenice au participat și episcopi din Dacia care, împreună cu toți «Sfinții Părinți» au semnat hotărîrile sinodale. Cînd, în vremea organizării statelor românești feudale independente, s-au înființat Mitropoliile noastre în țara românească-Muntenia și în țara românească-Moldova nu au existat motive de contestare a dreptului lor la autocîrmuire; în anul 1402, Iosif Mușat era arătat drept cel dintîi mitropolit al Moldovei, după organizarea acestui stat independent. Împăratul bizantin Ioan Paleolog cunoștea pe atunci — și implicit «recunoștea» în chip firesc — pe mitropolitul Moldovei neafirmat, «aftochefalos», statornicindu-se rînduiala ca ceilalți episcopi ai țării să hirotonească pe cel «aftochefalos». Se mai arată în scurta expunere a lui Neofit Scriban că Mitropolia Moldovei are ca patron pe Sfîntul Mare Mucenic Gheorghe Purtătorul de biruință «care este și asprul țării Moldovei și stindardul sau steagul oștirii noastre» — fapt asupra cărui vom reveni în cele ce urmează. Neofit Scriban continuă argumentarea istorică referindu-se la alte evenimente și fapte semnificative din viața țării și Bisericii moldovene, amintind că în vremea mitropolitului Iacob I Putneanul — la 1752 — s-a ținut la Iași Sinodul³⁸ care a făcut act solemn «cu afurisanie și blestem de a nu se pune mitropolit grec...». Ceva mai tîrziu, în 1786—1788, pentru mitropolitul Leon (Gheucă) țara a protestat, iar sultanul a poruncit ca «Patriarhul de Constantinopol să nu se amestece de a numi mitropolii greci în Moldova»³⁹. În anul 1848, mitropolitul Meletie, aflîndu-se în fruntea «doriștelor nației, a murit însoțit de cele mai sincere păreri de rău ale moldovenilor...»⁴⁰. Referindu-se la cel care devenise atunci «omul zilei» — cum am spune astăzi —, ierarhul pe atunci controversat, datorită poziției sale ferme pro-unioniste, referindu-se așadar la mitropolitul Sofronie Miculescu, Neofit Scriban îl caracterizează și îl recomandă, vrednic de toată prețuirea «prin patriotismul și religiozitatea (evlavia) sa».

În continuare, intrînd în miezul problemei, expune situația creată, subliniind legătura indestructibilă între problemele țării, ale poporului și problemele Bisericii Moldovei :

37. Vezi Mircea Păcurariu, *Athlerea Neofit și Filaret Scriban*, în «M.M.S.», XXXV (1959), nr. 1—2, p. 93—94.

38. Vezi Teoctist, *Mitropolitul Moldovei și Sucevei*, în *slujba Ortodoxiei române*, *Mitropolitul Iacob Putneanul (1719—1778)*, Mînăstirea Neamtu, 1978, p. 46.

39. Pr. prof. dr. M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, București, 1981, p. 459—460.

40. În anul 1848, mitropolitul Meletie era «în fruntea doriștelor nației» (Constantin Mosor, *Biserica Moldovei în timpul domniei lui Mihail Sturza (1834—1849)*, în «B.D.R.», LXXXIX (1971), nr. 5—6, p. 598 și 601).

«De
o goală
dreptul
competi
tului Mo
(vechi) s
pene car
rilor Tră
mai mul
și Biseri

În c
Scriban
Moldove
neslăbit
tol se ir
poliei M
Nota pre
sericii, a
demnitat

«De
mână a
conșinge
rarea ei,
mai civi
cînd cin
înșirăm
tre și a
sufletul

Ace
gumente
Același
rea Ad-
ricii rom

Scri
de la Co
tu) Neof
demnitat
liei Mol
jertelnic
cidarea
rită atitu
susține.

Scri
Ciril, a
pene și

«De la un timp încoace, se încearcă a se reduce Autocefalia la o goală zicere, amestecându-se (Patriarhia de Constantinopol) de-a dreptul nu numai în cazuri de materie dogmatică, care intrucitva i-ar fi competente, dar și în atribuțiile bisericești și politicești ale mitropolitului Moldovei, în contra unor drepturi atât de legiuite, atât de antice (vechi) și necontestate de secolé. Mulțumită însă Marilor puteri europene care au garantat drepturile țărilor noastre; mulțumită subscriitorilor Tratatului de la Paris din 18 martie 1856, care, după *înlăturarea mai multor abuzuri, va nimici și pe acesta* (subl. n., N.V.), va constitui și Biserica Moldo-României în drepturile sale «ab-antiquo» autocefale».

În capitolul final — deosebit de important, arhimandritul Neofit Scriban insistă asupra *argumentului vechimii și neatîrnării Mitropoliei Moldovei și Sucevei, ca pîrghie în eforturile depuse cu perseverență neslăbită pentru înăptuirea Unirii Principatelor Române*. Acest capitol se intitulează: *Dovezi despre atochefalia sau neatîrnarea Mitropoliei Moldovei și expune concludiv cele șapte puncte cunoscute din Nota precedentă, subliniind poziția fermă pe care se află slujitorii Bisericii, alături de popor, în eforturile de a-și apăra drepturile străvechi, demnitățile și independența* :

«Deci, nu pot a nu aduce aminte totodată, că clerul și nația română a sacrificat totul pentru religia sa, și a lepădat simpatii scumpe a conșingenilor săi, și a vărsat de multe ori sîngele fiilor săi pentru apărarea ei, a părăsit alianțe cu țări, care de le păstra, astăzi poate că erau mai civilizate, mai luminați și, cine știe, dacă nu și mai fericiți... Și cînd cineva vede, că noi astăzi, peste deprinderile noastre seculare, înșirăm aici aceste *temeuri pentru susținerea drepturilor Bisericii noastre și a patriei noastre, aceasta este numai pentru că dorim din tot sufletul a fi ele respectate și neatînse*» (subl. n., N. V.).

Această «*Scurtă istorisire...*» — un adevărat mesaj-protest prin argumente — «s-a trimis atunci la reprezentanții Puterilor garante»⁴¹. Același text, concis, limpede, argumentat, «a servit de bază la Adunarea Ad-hoc pentru a declara, în puterea drepturilor, autocefalia Bisericii românilor»⁴².

*

Scrisoarea mitropolitului Sofronie Miclescu, adresată patriarhului de la Constantinopol și cele două documente redactate de arhimandritul Neofit Scriban au constituit veritabile proteste întru apărarea cu demnitate și intrasigentă fermitate a vechimii și neatîrnării Mitropoliei Moldovei și Sucevei, folosite drept pîrghii în eforturile pline de jertfelnicie depuse pentru înăptuirea Unirii. Ele au contribuit la elucidarea multor probleme ce pluteau în neclaritate și incertitudine datorită atitudinii antiunioniștilor, cum și forțelor externe interesate în a-i susține.

Scrisoarea mitropolitului Sofronie Miclescu, trimisă patriarhului Ciril, a fost imediat cunoscută de înalții comisari ai Puterilor europene și «au lucrat în consecință»⁴³.

41. Cf. *Apologia P.S. Arhiereu D. D. Neofit Scriban*, p. 35.

42. C. Erbiceanu, *Viața și activitatea răposatului profesor...*, p. 402.

43. Vezi *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. III, p. 243.

După ce au fost cunoscute de către Puterile europene prin reprezentanții lor și textele-argument elaborate de Neofit Scriban, «patru bandiere a patru mari Puteri au fost coborite (la Constantinopol) pentru a satisface drepturile noastre... Patru bandiere a ambasadorilor s-au dat jos în Constantinopol; mitropolitul Sofronie a scăpat de caterisire — care, de altfel, fusese o simplă, nedemnă și ofensatoare amenințare! — iar alegerile separatiste a lui Vogoride s-au stricat, noi ordine au venit pentru a se face noi alegeri, în care unioniștii au triumfat»⁴⁴.

La 17/29 mai 1857, D.A. Sturdza trimitea, din Roman, lui C. Rosetti-Tețcanu o scrisoare și o copie după o depeșă a lui Thouvenel către Aali-Galib, referitoare la «cauza» mitropolitului Moldovei, împotriva amenințărilor ce s-au făcut sau ar fi urmat să se facă înalt Prea Sfinției Sale, cu scopul de a-l îndepărta din postul său, ori de a suspenda vreunul din drepturile care «țin de înalta sa demnitate bisericească». Protestele înaintate se întemeiau pe documente, pe articole din Tratatul de la Paris, care au formulat garanții privind drepturile și privilegiile Principatelor, precum și pe art. 413 din Regulamentul Organic al Moldovei. D. A. Sturdza comenta în scrisoarea sa: «el (protestul) a fost rezultatul energicei tânguiri (plingeri, întimpinări) ce noi am făcut domnilor comisari, îndată ce am luat încredințarea că patriarhul de Constantinopol, îndemnat de adversarii noștri, și-a însușit o putere ce nici după istorie, nici după așezămintele țării nu i se cuvine și a scris mitropolitului o scrisoare plină de mustări, ba chiar de amenințări, cu scop de a-l scoate din calea pe care a umblat pînă acum. Cu mulțumire vă putem înștiința că nu numai ambasadorul Franței, ci și cel al Rusiei, au trimis Părintelui Mitropolit cele mai încurajatoare încredințări»⁴⁵.

Într-o notă-protest a ambasadorului Franței de la Constantinopol, adresată către noul ministru de externe al Turciei, Ghalib Pașa, datată 29 aprilie/11 mai 1857, se menționează art. 413 din Regulamentul Organic, care nu permitea în condițiile date ale Moldovei a schimba mitropolitul, pentru că nu există Adunare generală obștească⁴⁶. A fost o opoziție energetică a majorității ambasadorilor acreditați la Constantinopol, împotriva destituirii mitropolitului Sofronie Miclescu și în același sens față de încălcarea drepturilor Bisericii Moldovei⁴⁷. Baronul Charles Talleyrand-Périgord, reprezentantul Franței în Comisia europeană de la București, într-o corespondență către Edouard Antonie Thouvenel arată că după drepturile Bisericii Moldovei și art. 413 din Regulamentul Organic, nici Poarta Otomană, nici patriarhul de la Constantinopol nu se putea amesteca în conduita mitropolitului de la Iași. Poarta a trebuit să țină seama de aceste realități și a trebuit să renunțe la proiectata destituire. Este știut însă că antiunioniștii nu au renunțat ușor la proiectele lor. Scrisoarea patriarhului din 19 aprilie 1857 — redactată și trimisă datorită instigațiilor și presiunilor pe care ei le exercitaseră — constituie un început și antiunioniștii presau din

nou pent
face prin
nată și în
insă a fo
firmare -
torii de l
niștilor, s
asupra i
tru cauze
tei secret
acelei sc
Vogoride
tinopol l
zit... a de
ale antiu
rațiunea :

Altri
dovei, p
dată și i
din Țării
energice
Moldovei
mentelor
minat un
potriva h
rea aces
putut fi
nuarie 18

Pline
trecut va
cesitate v
planul at
lucrărilor
doua jun
a mitrop
și bărbăț
continuar

1. Ne
neatîrnar
sud-estul
întimpina
otomană
«Capitula
manifeste

44. *Apologia cit.*, p. 35 și 43.

45. *Documente privind Unirea Principatelor*, vol. III, p. 267 și 270.

46. *Acte și Documente...*, IV, p. 552—553.

47. *Ibidem*, p. 833.

48. *Ibidem*
tive a dori

nou pentru a se face pasul decisiv. Acel pas decisiv era proiectat a se face printr-o altă scrisoare patriarhală, care era deja redactată, semnată și înaintată la Ministerul de Externe de pe malul Bosforului. Acolo însă a fost temporizată trimiterea ei. Vogoride primise — pentru confirmare — o copie de pe această a doua scrisoare patriarhală. Dar factorii de influență pozitivă, în apărarea cauzei Unirii și în apărarea unioniștilor, s-au dovedit a fi fost mai puternici. Astfel, consecințele silnice asupra mitropolitului Sofronie Miclescu și consecințele grave pentru cauza Unirii nu s-au produs. O dată cu dezvăluirea corespondenței secrete a lui Vogoride în mai 1857 s-a luat cunoștință și de existența acelei scrisori «pline de cinism». Fotiade scria la un moment dat lui Vogoride: «Ar fi fost de dorit a se reuși să se trimită (de la Constantinopol la Iași) și această a doua scrisoare. Dar Alța Sa Marele Vizir... a decis să amâne trimiterea»⁴⁸ — rațiuni mai puternice decât cele ale antiunioniștilor au triumfat astfel, mai exact spus a triumfat însăși rațiunea și spiritul de dreptate.

Afirmarea puternică a drepturilor de autocefalie ale Bisericii Moldovei, precizarea că Patriarhia din Constantinopol nu avusese niciodată și nu putea avea nici atunci dreptul de a suspenda mitropoliții din Țările Române — și în cazul dat pe cel de la Iași —, intervențiile energice și alăt de oportune, bazate pe documentația de la Mitropolia Moldovei, ale Franței și Rusiei, nesiguranța Porții Otomane asupra elementelor de acuzație împotriva mitropolitului Sofronie, toate au determinat un alt curs al evenimentelor iar lovitura decisivă proiectată împotriva luptătorilor pentru Unire, împotriva eforturilor pentru înăptuirea acestui sacru ideal, a eșuat, frontul solidar al unioniștilor nu a putut fi atacat și acțiunea lor a continuat pînă la izbînda din 24 ianuarie 1859.

Pline de învățăminte au fost evenimentele dramatice prin care a trecut partida unionistă moldoveană pînă în vara anului 1857. Ca o necesitate vitală a Bisericii noastre, principiul neatîrnării a intrat în primul plan atenției și s-a legiferat ca deziderat, cu prioritate și în cadrul lucrărilor Adunării Ad-hoc de la Iași, lucrări care s-au desfășurat în a doua jumătate a anului 1857 sub înțeleapta și competența președinției a mitropolitului Sofronie Miclescu, ierarhul care rezistase cu demnitate și bărbăție în fața tuturor obstacolelor și denigrărilor. Desfășurarea în continuare a evenimentelor a urmat un curs bine determinat.

1. *Neatîrnarea Bisericii s-a dovedit a fi într-o strînsă conexiune cu neatîrnarea patriei.* Principatele Române, în decursul timpului, aici în sud-estul Europei, date fiind toate vicisitudinile pe care le-au avut de întîmpinat, au avut neatîrnarea lor, chiar față de turci. Suzeranitatea otomană a avut aici dimensiunile ei bine delimitate prin tratate, prin «Capitulații». În legătură cu acest statut specific al Țărilor Române s-a manifestat neatîrnarea Bisericii noastre și a înflorit o cultură proprie.

48. *Ibidem*, p. 718 și D. A. Sturdza, *Insemnătatea europeană a realității definitive a dorințelor rostite de Divanurile Ad-hoc în octombrie 1857...*, p. 60—65.

În Adunarea Ad-hoc de la Iași, votindu-se — mai întâi la 7 octombrie 1857 — Unirea Principatelor, s-a votat, în același timp, și «Respectarea drepturilor Principatelor» — în toate domeniile — și în deosebi autonomia, în cuprinderea vechilor capitulațiuni. Se cuvine reamintit acum că aceste tratate încheiate cu Poarta în decursul timpului — de pildă în 1460, în 1511, în 1634 — nu au șters Principatele Române din rîndul statelor suverane, ele își aveau rezervate toate drepturile suveranității — după dreptul popoarelor —, în chip special dreptul de guvernămint, dreptul de legislație și o deplină autonomie. Într-un moment apropiat evenimentelor de care ne ocupăm, o circulară a Ministerului de Externe al Franței — din 23 mai 1855 — preciza că relațiile dintre Înalta Poartă și Principate sînt rezultatul unei alcătuirii libere, încheiate cu sute de ani în urmă «între Înalta Poartă și Țările de la Dunăre». Prin Protocolul Conferințelor de la Constantinopol din 11 februarie 1856, se întăreau din nou privilegiile și imunitățile de care Principatele au beneficiat din vremurile trecute, între acele imunități fiind și toate drepturile suveranității, între care, o circuire neatrînată și națională. Să reamintim, de pildă, termenii în care se stabilea această suveranitate de către sultanul Murad și domnitorul Vasile Lupu: «Poarta cunoaște (recunoaște) Moldova de pămînt slobod și nesupus, că Moldova va fi stăpînită și ocîrmuită după legile și așezămintele sale, fără să se amestece Poarta cît de puțin». Capitulațiile — cum s-au numit toate tratatele încheiate pînă în secolul XVIII între Imperiul otoman și Puterile creștine ale Europei — erau reinnoite, recunoscute și întărite cu solemnitate din timp în timp⁴⁹. Strînsa legătură dintre suveranitatea statului și autocefalia Bisericii era subînțeleasă și s-a putut demonstra în chip elocvent și mai tîrziu, peste două decenii cînd, la 1877, s-a declarat Independența de stat a României, iar cîrînd după aceea, în anul 1885, s-a putut dobîndi *recunoașterea autocefaliei depline a Bisericii Ortodoxe Române*.

2. Adunarea Ad-hoc a Moldovei, votînd dezideratele care trebuiau avute în vedere la viitoarea organizare a țării, a hotărît, cu privire la situația Bisericii, în ședința din 4 noiembrie 1857, «recunoașterea neatîrînării Bisericii Ortodoxe a Răsăritului din Principatele Române de orice chiriarchie». Deputatul D. Rallet, a citit mai întîi Raportul Comisiei I, înșărcinată cu dezvoltarea unui șir de probleme referitoare la înființarea unei autorități sinodale a Bisericii Române, arătînd, printre altele: «Această Comisie are onoarea a supune Onoratei Adunări următorul Proiect: (...). Luînd în privire Capitulațiile încheiate între Înalta Poartă și Principatele Române care au asigurat acestor țări toate drepturile ce constituie suveranitatea statelor, iar mai ales un guvern național neatîrnat și deplină libertate de legislație; Tratatul de la Paris a garantat drepturile Principatelor. Biserica Principatelor a fost totdeauna neatîrnată, după cum se dovedește...». Aici deputatul unionist citează patru puncte din *Nota și Scurta istorisire...* elaborate de Arhimandritul Neofit Scriban (fără însă a-l menționa): 1) Neatîrînarea dată de împăratul Ioan

49. *Acte și Documente...*, IV, p. 74 și 78—79; *Gîndirea social-politică despre Unire (1859)*, București, 1966, p. 156—158 și *Românii la 1859. Unirea Principatelor Române în conștiința europeană. Documente externe*, vol. I, p. 235.

Paleologul turia lui I ganic. Me lui 1857: « încearcă a în cauze în asupra țării dorințele »

A. Re Principate. dinței cu »

B. Inti hovnicești lache Cost sile Sturdz »

Acest bă Aduna baterilor : țării nu va »

3. În clerului a toarea org cefalia Bis locotenent Neofit Scr linic Micl asupra pr zia de 4 care au u nescu și M «...Noi și e lor noastre viitor de c ne ferim f vreun preț care ne-a menilor, s. Melchised și apoi de lului XIX, act despre soarea pal semnat de dal care c cu Patriarl »

50. *Vezi mente...*, vol. 51. *Ibid*

Paleologul ; 2) Prevederile *Pravilei de la Tîrgoviște* din 1652 ; 3) Mărturia lui Dimitrie Cantemir și 4) Articolul 413 din Regulamentul Organic. Menționează aproape direct cele întimplate în primăvara anului 1857 : «Luind în privire că patriarhii de Constantinopol și acum încă încearcă a jigni neațîrnarea chiriarhilor și de multe ori a exercita chiar în cauze politice înfrîuriri necuvenite asupra mitropolițiilor și prin ei asupra țării (subl. n., N.V.)... Adunarea Ad-hoc a Moldovei rostește dorințele următoare :

A. *Recunoașterea neațîrnării Bisericii Ortodoxe a Răsăritului din Principatele Unite de orice chiriarhie, păstrîndu-se însă unitatea credinței cu Biserica ecumenică a Răsăritului în privința dogmelor.*

B. *Iniințarea unei autorități sinodale centrale pentru treburile duhovnicești, canonice și disciplinare.* Subscriși : Lascăr Catargiu, Manolache Costachi, Petru Mavrogheni, Anastasie Panu, Dimitrie Rallet, Vasile Sturdza și Constantin Hurmuzachi.

Aceste propuneri și argumente se repetă în momentul cînd le aprobă Adunarea Ad-hoc, avînd în plus și punctul 3, propus în cursul dezbaterilor : «Niciodată și în nici într-un chip mitropoliții sau episcopii țării nu vor putea fi aleși dintre străini sau dintre împămîntenii»⁵⁰.

3. În ședința Adunării Ad-hoc din 20 decembrie 1857, Comitetul clerului a prezentat un proiect prin care se arăta că dorește ca la viitoarea organizare a țării să se afle între alte principii de bază și *Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române*. Subscriși erau : Ghenație Șendrea, locotenent de episcop la Huși, arhiereul Filaret Scriban, arhimandritul Neofit Scriban, preotul D. Matcaș. Într-un amendament, arhiereul Calinic Miclescu Hariupoleos preciza că nu mai este necesar a se reveni asupra problemei autocefaliei, întrucît a fost aprobată în unanimitate în ziua de 4 noiembrie, cînd s-a discutat iniințarea Sinodului. Între cei care au urmat la cuvînt au fost și arhimandritul Melchisedec Ștefănescu și Mihail Kogălniceanu. Arhimandritul Melchisedec a precizat : «...Noi și acum, prin dorințele noastre, nu am declarat ruperea legăturilor noastre dogmatice cu Biserica Răsăritului, ci numai voim a scăpa pe viitor de abuzuri (subl., n., N.V.). Dorind păstrarea unității de credință, ne ferim însă ca nu cumva, după rostirea chiar a canoanelor, sub vreun pretext nici măcar de sfințită lucrare, să pierdem slobozenia pe care ne-a dăruit-o Domnul nostru Iisus Hristos, Slobozitorul tuturor oamenilor, slobozenia la care ține așa de mult fiecare popor creștin...»⁵¹. Melchisedec Ștefănescu, devenit episcop mai întîi de Dunărea de Jos și apoi de Roman, cel mai distins dintre ierarhii noștri la sfîrșitul secolului XIX, a fost însărcinat de Sfîntul Sinod să redacteze documentatul act despre autocefalia Bisericii Ortodoxe Române, ca răspuns la scrisoarea patriarhului ecumenic Ioachim III, din 10 iulie 1882, document semnat de toți membrii Sfîntului Sinod și publicat sub titlul : *Act sinodal care cuprinde Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și relațiile ei cu Patriarhia de Constantinopol.*

50. Vezi procesul verbal nr. 14, ședința din 4 noiembrie 1857, în *Acte și Documente...*, vol. VI, partea I, p. 153—154 și 159—160.

51. *Ibidem*, p. 428, 430 și 435—436.

În 1857, în Adunarea Ad-hoc, Mihail Kogălniceanu, deputat de Dorohoi, a făcut propunerea, în legătură cu problema Comisiei bisericești din 20 decembrie, ca mitropolitii și episcopii să se aleagă în viitor *dintre toți membrii clerului monahal*, chiar dacă cineva nu este episcop (pentru mitropolit), egumen sau arhimandrit. «Să ne întoarcem dar la libertatea ce ne-o dau canoanele — spunea ilustrul luptător pentru Unire — să alegem pe capii Bisericii noastre din toți membrii Bisericii (...), să alegem pe cel mai demn, mai vrednic (*axios se cintă*). Vă rog, domnilor, să binevoiți a vă uni cu propunerea mea chiar în interesul *neatîrnării mitropolitului despre orice presiune din afară* (subl. n., N.V.). Înalt Prea Sfințitul Mitropolit să binevoiască a mă ierta, dacă îmi voi lua îndrăzneala de a cita un fapt ce-i este personal (...). Știți toți purtarea patriotică a clerului nostru, și îndeosebi a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit în marea luptă națională ce am susținut. Ei bine, spre a paraliza activitatea Înalt Prea Sfinției Sale, spre a-i ridica (lua) arhipăstorescul său curaj, care este arma ce de către adversarii noștri s-a întrebuițat? Art. 412 din Regulament, care restrânge alegerea mitropolitului între singuri episcopii eparhioți. Pe de o parte, patriarhul de Constantinopol, contrar drepturilor Bisericii noastre, primește ordin de a adresa mitropolitului imputări și amenințări, pentru că s-a pus *capul nației, numai spre a-i sprijini drepturile* (subl. n., N.V.). Pe de altă parte, un episcop, pe care Dumnezeu să-l pomenească (este vorba de Meletie Istrati, decedat la 31 iulie 1857 — care fusese candidatul unic al separatiștilor la scaunul de mitropolit, pentru că cel de la Roman nu putea fi candidat, era locțiitor, anume, Nectarie Hermeziu Sotiriupoleos, între 1856 și 1864, mare antiunionist) — candidat de mitropolit poate fără voia sa —, i se fac fel de fel de fâgăduințe (...). Ei bine, propunerea mea ținește de a pune capăt la o asemenea stare de lucruri...»⁵². Această strălucită pledoarie a lui Mihail Kogălniceanu pune în evidență cu putere prețuirea înaltă de care se bucura mitropolitul Sofronie și, alături de el, clerul moldovean unionist, hotărît să nu renunțe la principiile și la idealurile sale.

Este bine știut faptul că propunerile Comisiei bisericești din cadrul Adunării Ad-hoc a Moldovei din anul 1857 au servit «ca norme aproape la tot ce s-a făcut în a doua jumătate a secolului XIX cu privire la Biserică»⁵³.

Argumentul neatîrnării Bisericii din Moldova a fost exprimat în chip ferm în lupta pentru Unirea Principatelor atunci cînd antiunioniștii au voit să scoată din lupta cea dreaptă, cu sprijinul Patriarhiei de la Constantinopol, pe cei mai vajnici apărători ai Unirii din rîndurile clerului, în frunte cu mitropolitul Sofronie.

Așa cum am căutat să demonstrăm în aceste pagini, principiul autonomiei bisericești era considerat din multiple puncte de vedere. O

52. Vezi «B.O.R.» VI (1882), nr. 12, p. 738—757 și *Acte și Documente*, voi. VI, partea 1, p. 459—460.

53. N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 93.

însemnăt.
torilor Bi

Refle
Bisericii
slujirea c
patriei, p
lor, se în
mintului,
vadă de r
torii bise
două Bise
țară, s-a
proclame
tim și iste

Argu
mare por
să-și adu
unității r
pendențe
a Biserici

Vred
depună s
politice
bisericea
acționeze
și Patria,
cească fi
pîrghie,
Patria. A
mea scri
de «murt
de apăra
tatea pat
arhul s-a
a fi la î
devoiam
în fața lu
țele și id

Argu
în apăra
mele reli
poliților,
semnată
avind o
liți numa
Biserice

însemnătate deosebită a avut dintru început problema alegerii cîrmuitorilor Bisericii, dintre vrednicii slujitori ai sfințelor Altare străbune.

Reflectînd asupra dreptului străvechi la alegerea cîrmuitorilor Bisericii dintre cei care binemeritau prin viețuirea duhovnicească și slujirea devotată a lui Dumnezeu, ca și a semenilor, a poporului și a patriei, patriarhul Iustin arăta că «dreptul acesta, în ochii moldovenilor, se întemeia nu numai pe obiceiul din veac, dar și pe obiceiul pămintului, pe pravila bisericească și pe dreptate. De aceea ei au dat dovadă de mai multă hotărîre în afirmarea voinței lor de a-și alege cîrmuitorii bisericești»⁵⁴. Dar, în condițiile de «sporire a vrednicilor celor două Biserici românești, după Unirea Principatelor în 1859 într-o singură țară, s-au unit și ele într-o singură Biserică Română care avea să se proclame apoi oficial autocefală și să-i fie recunoscut acest drept legitim și istoric»⁵⁵.

Argumentul neatîrnării Bisericii a avut deosebită însemnătate și o mare pondere, în continuare, astfel încît Sfînta noastră Biserică a putut să-și aducă contribuția sa patriotică și devotată la consolidarea temeliei unității naționale, la deschiderea căilor spre dobîndirea deplinei independențe de stat a țării precum și a recunoașterii autocefaliei depline a Bisericii Ortodoxe Române în 1885.

Vrednicii slujitori ai Bisericii noastre au știut atunci, la 1859, să depună statornică lucrare, ferm orientată, pentru păstrarea autonomiei politice a țării, au știut dimpotrivă să apere și să păstreze neatîrnarea bisericească. Ceea ce ei au înțeles cu deplină luciditate, astfel putînd să acționeze în consecință, era faptul că cele două entități sfințite, Biserica și Patria, nu puteau fi despărțite — amestecul străin în viața bisericească fiind, de fapt, intervenție în viața internă a patriei. *Argumentul-pîrghie, neatîrnarea ecleziastică, slujea deopotrivă Biserica și neamul, Patria.* Această acțiune a început în momentul în care lași se primea scrisoarea patriarhului Cîril din 19 aprilie/1 mai 1857 — mesajul de «mustrare și amenințare». În acest context s-a impus atitudinea fermă de apărare a neatîrnării Mitropoliei Moldovei, neatîrnarea și demnitățile patriei, pentru care slujitorii sfințelor Altare în frunte cu chiriarhul s-au expus cu pilduitor curaj și spirit de responsabilitate, pentru a fi la înălțimea prestigului statornicit de veacuri în ceea ce privește devotamentul și jertfelnicia cu care și străbunii știuseră să se prezinte în fața lumii, fără a despărți năzuințele și idealurile Bisericii de năzuințele și idealurile neamului românesc.

Argumentele și temeiurile istorice au avut o pondere covârșitoare în apărarea cauzei scumpe a Unirii și afirmării suveranității în problemele religioase și în cele naționale. Alegerea întiiștătorilor, a mitropoliților, numai dintre pămînteni, statornicită din vechime, era consemnată documentar, era incontestabilă. Neatîrnarea bisericească, avînd o expresie specifică și în dorința aceasta de a se alege mitropoliți numai din țară, s-a intensificat cu vremea, «pe măsură ce prestigiul Bisericilor din Ungrovlahia și Moldova creștea, și conștiința maturizării

54. Vezi *Semicentenarul Patriarhiei Ortodoxe Române și 90 de ani...*, p. 635.

55. *Ibidem*, p. 637.

lor era tot mai puternică»⁵⁶, iar în baza creșterii prestigiului și continenței lor maturizării prindea conținut și necesitatea de a se unifica, într-o cîrmuire unică și autocefală. Prestigiul ierarhilor din Țara Românească și din Moldova a avut și alte temeuri istorice incontestabile, prin faptul că li se acorda demnitatea de «exarhi ai plaiurilor» — chiar din partea Patriarhiei Ecumenice — în ținuturile de peste munți, în Transilvania.

Din acest complex, solid și inexpugnabil arsenal de argumente și temeuri istorice străvechi și continue în timp ce erau extrase punctele de sprijin în redactarea *răspunsului mitropolitului Solonie Miclescu* la scrisoarea patriarhală, precum și textele-document elaborate de arhimandritul Neofit Scriban: *Dovezi despre autocefalia sau neatîrnarea Mitropoliei Moldovei și Scurtă istorisire și hronologie despre Mitropolia Moldovei*.

Afirmîndu-și drepturile sale legitime, Biserica noastră își afirmă atunci personalitatea, își manifesta trăirea, simțirea și slujirea sa deplină, ortodoxă și românească. Dreptul său legitim, istoric, era acela de a nu recunoaște «nici o altă autoritate bisericească în propria ei cîrmuire bisericească — lădă numai pe Mîntuitorul».

Fermitatea atitudinii întru afirmarea și manifestarea neatîrnării bisericesti — expresie a demnității și prestigiului Bisericii noastre — în acea epocă, întocmai ca și mai înainte, ca și ulterior, pînă la dobîndirea rangului de Patriarhat, nu știrbea cu nimic contribuția Bisericii noastre la «întocmirea și creșterea trupului Ortodoxiei ecumenice». Toate aceste realități reprezintă temeuri adînci pentru recunoașterea și dreapta cinstire a întregului nostru trecut, de jertfelnică dăruire pentru cauza cea sfîntă și indisolubilă: cauza patriei și a Bisericii Domnului Hristos.

56. *Ibidem*, p. 635—636.

DE L

Purcez
Estul Carp
și opt sute
Dumnezeu
tare conte:
Maramure:
Luxemburç
care o făc
șeni, dimpi
a trecut pe
Sas și nep
să le urme
plece cu t
a Moldove
el a făcut
de același
să pună în
semnate și
și pînă la
Vodă de la
De aceea,

1. *Letop*
publicate de
1959 (Editura
II), p. 43, 48.

• ANIVERSĂRI-EVOCĂRI •

MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI SUCEVEI

ȘASE SUTE DE ANI DE LA PRIMA MENȚIUNE DOCUMENTARĂ CUNOSCUTĂ A EXISTENȚEI EI

1386 — 1 septembrie — 1986

Pr. NICULAE ȘERBĂNESCU

Purcezînd să «povestească pe scurt» istoria Țării Românești din Estul Carpaților, *Letopisețul zis de la Putna* însemna: «în anul șase mii și opt sute și șaiszeci și șapte (= 1359) de la zidirea lumii, din voia lui Dumnezeu s-a început Țara Moldovei»¹. Într-adevăr, mărturii documentare contemporane atestă că la acest «leat», *Bogdan*, «fost voievod de Maramureș», ajuns acolo «infidel notoriu» față de regele Ludovic I de Luxemburg al Ungariei (1342—1382), mai ales din pricina opoziției pe care o făcea politicii acestuia de catolicizare a românilor maramureșeni, dimpreună cu fiii săi, cu rudele și cu acei ce vor fi voit să-l urmeze, a trecut peste munți în Moldova. Aici, silind prin luptă pe *Balc*, fiul lui *Sas* și nepotul lui *Dragoș Vodă*, — care tocmai în acel an se pregătea să le urmeze la cirna acestor plaiuri —, să-și părăsească țara și să plece cu toți ai săi în Maramureș, s-a instalat la conducerea acesteia, a Moldovei. După aceasta, timp de cîțiva ani, — între 1359 și 1365 —, el a făcut față cu succes tuturor acțiunilor armate, pornite împotriva sa de același rege Ludovic al Ungariei, care voia să-l scoată din-scaun și să pună în loc pe «credinciosul» său *Balc*, aci amintit. Cu sacrificii însemnate și cu multe greutăți, desigur, a biruit toate aceste încercări și pînă la urmă a izbutit să realizeze tot prin luptă, — ca și *Basarab Vodă* de la Sud de Carpați, în 1330 —, deplina independență a țării sale. De aceea, pe drept cuvînt, *Vodă Bogdan* este socotit adevăratul întee-

1. *Letopisețul de la Putna nr. 1*, în *Cronicile slavo-române din sec. XV—XVI* publicate de Ion Bogdan. Ediție revăzută și completată de P. P. Panaitescu, București 1959 (Editura Academiei R. S. România, Colecția «Cronicile medievale ale României», II), p. 43, 48.

meitor al celui de al doilea stat românesc centralizat și neatârnat, Moldova, care, chiar din acest moment, sub toate aspectele, a început a păși la o deosebită dezvoltare².

Dacă în legătură cu organizarea politică a Moldovei, precum se vede, se pot face informații documentare sigure, cu privire la începuturile organizării ei bisericești, însă, acestea lipsesc aproape cu desăvârșire. Cu toată această situație, se poate totuși afirma că și aici în Moldova, unde în ultima vreme s-au descoperit vestigiile paleocreștine din primele veacuri ale erci noi³, — fapt care probează vechimea religiei lui Hristos și pe aceste meleaguri ale patriei noastre —, unde, mai mult ca sigur în decursul vremurilor, populația, în marea ei majoritate, a fost creștină, unde, după moda Veacului de Mijloc, formațiunile prestatele existente și pe aici vor fi trebuit să se bucure și de vreo oarecare organizare ecleziastică, — oricât de simplă —, și unde, tot după aceeași modă, în statul feudal centralizat, format — cum s-a văzut — în secolul al XIV-lea, o asemenea organizare era menită să probeze și deplina neatarnare a acestuia⁴, trebuie să se admită că, destul de timpuriu, și la Est de Carpați — în Moldova, deci —, se va fi purces la unele acțiuni pentru înfăptuirea unei atari organizări canonice, mai cu seamă după definitiva ei întemeiere de către «Bogdan Voievod cel Bătrîn» și mai cu seamă, iarăși, că tot pe atunci, exact în 1359, așa ceva se făcuse și la Sud de Carpați, în Țara Românească⁵.

Până însă să se fi realizat așa ceva și să se fi instituit un ierarh canonic și legal legitimat în Moldova, este posibil ca și aici toate cele cuvenite stepenei arhieresti în mijlocul credincioșilor să se fi săvârșit de către unii dintre acei episcopi și arhieri, — de bună seamă itineranți —, a căror existență prin părțile de Sud și de Nord ale ei, este sigur atestată în anii 1234⁶ și, respectiv, 1391⁷. Pără indoială că vreunul

2. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor, 1, Din cele mai vechi timpuri până la întemeierea statelor românești*, București, 1974, p. 278—283.

3. Vezi: Silviu Sanie și Ion T. Dragomir, *Începuturile creștinismului în sudul roman al Moldovei*, în vol. *De la Dunăre la Mare. Mărturiile istorice și monumente de artă creștină*, ed. II, Galați (Editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos), 1979, p. 117—122; Victor Spinei, *Moldova în secolele XI—XIV*, București, 1982, p. 104—112.

4. Cf. Stefan Ștefănescu, *Țara Românească de la Basarab I «Intemeietorul» până la Mihai Viteazul*, București, p. 36; Dr. Șerban Papacostea, *Tările Române în lumea europeană a veacului XIV*, în «Magazin istoric», an. XIV, nr. 3 (156), martie, 1980, p. 6—7.

5. Vezi Constantin C. Giurescu, *Intemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 673—697.

6. Cf. *Documenta Romaniae Historica D. Relații între Țările Române*, I, (1222—1456), București, 1977, p. 20, 21 (Scrisoarea din 14 noiembrie 1234 a papei Grigorie IX (1227—1241) către Prîntul de Coroană al Ungariei Bela, prin care se plîngea că «niște pseudoepiscopi» — adică ortodocși —, din neamul valahilor activează în cuprinsul episcopiei catolice a Cumanilor din Vrancea).

7. În gramata patriarhului ecumenic Antonie IV († 1397) din august 1391, prin care mînistirea Peri din Maramureș se făcea stavrophihic patriarhală, se vorbește și de «arhierii locali», dintre care unii, de bună seamă, vor fi activat și prin Moldova de Nord, Bucovina, cel puțin. (Pentru gramată,ă, se vadă: *Fontes Historiae Daco-Romanae*, IV, București, 1982; *Scriptures et acta imperii byzantini saeculorum IV—XV*, București, 1982, p. 230—233 (F.H.D.R.); Cf. și Petru Rezuș, *Contribuții la istoria orașului Rădăuți (pînă în 1918)*, București, 1975, p. 32 ș.u.).

dintre aceș
formațiunii
statului fe
tuturor ace
mai îndelu
ca: Baia, i
aici în Mo
dealtfel, n
cească leg
măcar, dup
Costea și P
Suceava și
tradiția vo
să fi inde
rugăciune:
moda vren
unei ierarh
pe atunci s
supune că
nu la legit
și aici la
formele ca
început în
săvârșit ac

Dacă
strădanii
deplina in
se preocup
Lațcu (136
politic dec
țării unei
deocamdat
legătură c
și marea
putea iară
prezentat
Costea (13
atribui o
Petru al M
cepător al
Moldova v
în lunga,

8. Pent
Tlrguri sau
al XVI-lea,

9. Vezi

10. Con

secolului al

11. Per

Giurescu, Di

dintre aceștia va fi activat mai întâi în inșiși orașele de reședință ale formațiunilor prestabile de la Est de Carpați și mai apoi chiar în capitala statului feudal centralizat, adică, pe lângă fiecare dintre conducătorii tuturor acestora. În același timp alții dintre aceștia vor fi zăbovit vreme mai îndelungată prin unele așezări urbane moldovene mai deosebite, ca: Baia, Bacău, Bîrlad, Piatra, Rădăuți, Siret, Suceava, ș.a.⁸ Căci și aici în Moldova, ca și în celelalte state creștine din Europa medievală, dealtfel, nu este de conceput o formație statală fără ierarhie bisericească legal și canonic organizată, altfel zis nu este «cu puțință» ca, măcar, după anul 1359, primii voievozi ai Moldovei: Bogdan, Lațcu, Costea și Petru al Mușatei «să nu fi avut la curțile lor» de la Baia, Siret, Suceava și poate că și de la Rădăuți, — în această din urmă așezare, tradiția vorbind chiar de existența unei mitropolii⁹ —, «un episcop care să fi îndeplinit hirotonisirea preoților și sfințirea noilor locașuri de rugăciune». Și aceasta, cu atât mai mult cu cât, o spunem din nou, după moda vremii întemeierea unui stat, imperios «implica și organizarea unei ierarhii bisericești» în cuprinsul său¹⁰, faptul acesta, fiind socotit pe atunci și un semn al deplinei independențe a acestuia. Se poate presupune că unul dintre acești primi voievozi moldoveni a purces, dacă nu la legitimarea unei organizări eclesiastice, existentă de mai înainte și aici la Est de Carpați, cel puțin la inițierea și investirea cu toate formele canonice și legale a uneia care numai de pe atunci și-ar fi avut început în țara sa. Data exactă și împrejurările la care și în care s-a săvîrșit aceasta însă nu se cunosc.

Dacă despre *Bogdan Vodă Intemeietorul* (1359—1365), din pricina strădaniilor de a-și consolida țara, de a o organiza și de a-i obține deplina independență, s-ar putea presupune că nu ar fi avut vreme să se preocupe și de așa ceva, dacă despre fiul și urmașul său la domnie, *Lațcu* (1365—1373), din cauza bunăvoinței pe care, — mai mult din calcul politic decît din convingere religioasă —, a arătat-o cu prilejul înființării unei episcopii catolice la Siret, — nu este exclus însă ca, — deși deocamdată probele lipsesc —, o atare rivnă să fi manifestat el și în legătură cu înființarea unei ierarhii ortodoxe în țara sa, — căci familia-i și marea majoritate a populației mărturiseau această credință —, s-ar putea iarăși presupune că nici pentru el o asemenea problemă n-ar fi prezentat un interes major și dacă, în sfîrșit, urmașului acestora în scaun, *Costea* (1373—1375), pe motiv că a domnit prea puțin, nu i s-ar putea atribui o atît de însemnată realizare¹¹, rămîne astfel ultimul dintre ei, *Petru al Mușatei* (1375—1391), pe care, deschis, înclin să-l socotesc începutul acțiunii de legitimare a organizării ierarhiei ortodoxe din Moldova vremii sale. Căci nu este de conceput ca acest voievod, care, în lunga, — *Cronica* arată a fi fost de 16 ani —, pașnica și prospera sa

8. Pentru aceste așezări urbane moldovene, să se vadă: Constantin C. Giurescu, *Tîrguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea pînă la mijlocul secolului al XVI-lea*, București, 1967, passim.

9. Vezi: Petru Rezus, *Contribuții la istoria...*, p. 38 ș.u.

10. Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, II, *De la mijlocul secolului al XIV-lea pînă la începutul secolului al XVII-lea*, București, 1976, p. 44.

11. Pentru succesiunea acestor domni ai Moldovei, să se vadă: Constantin C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 38—40.

domnie, a militat cu destul sîrguință pentru înflorirea țării sale, lărgindu-i hotarele, consolidându-i unitatea, stabilindu-i capitala la Suceava și, totodată, desăvîrșind, după aceea, organizarea multora dintre instituțiile ei, punînd în rînduială cancelaria voievodală, reglementînd raporturile dintre domnie și marii feudali, dînd avînt activității economice, emițînd prima monedă moldovenească, promovînd o bine chibzuită politică externă, înălțînd curți domnești și cetăți de apărare, ctitorînd locașe sfînte, inițîind orînduirea vieții bisericești a armenilor de la Est de Carpați și multe altele, să nu-și fi îndreptat privirile și către Biserica Ortodoxă din cuprinsul acesteia, al cărei «statut» de canonică reglementare, în acea vreme, oarecum lăsa de dorit. După moda acelor timpuri, știînd desigur că o bună și legală organizare a ierarhiei bisericești dintr-o țară, hotărît marca și independența acesteia și voind, poate, ca un asemenea fapt să se săvîrșească și în și cu Moldova, va fi găsit de bine ca și de către el să se porceadă la temeluirea organizării unei ierarhii bisericești, și încă una autohtonă și autonomă, totodată —, pe meleagurile acesteia¹². Urmind exemplul altor capete încoronate ale vremii, ca, de pildă, Nicolae Alexandru Basarab, domnitorul Țării Românești (1352—1364), în 1359, regele catolic al Poloniei, Cazimir cel Mare (1333—1370), în 1370, și Olgierd, ducele Lituaniei (1354—1377), înainte de 1376, — aceștia doi din urmă solicitînd patriarhului ecumenic Filotei al Constantinopolului (în a doua păstorie 1364—1376) să aprobe crearea unor centre mitropolitane ortodoxe în teritoriul de sub stăpînirea lor —, și Petru Vodă Mușat, întru îndeplinirea doleanței sale, — deși după 1380/82 putea face un asemenea lucru și către împărat —, n-a făcut totuși aceasta, ci, cred, s-a adresat, — în acest caz, inițiativa fiind a lui, nu a ecumenicului, cum afirmă unii, căci acesta, nesolicitat de conducătorii ei, nu putea ridica pretenții de autoritate canonică asupra unei țări de-abia întemeiate, cum era atunci Moldova lui Petru Vodă Mușat —, tot Marii Biserici din Țarigrad, adică Patriarhiei Ecumenice, care în acel timp era socotită «supremul izvor de legitimitate» în «ordinea eclesiastică» pentru «întreaga creștinătate răsăriteană», arătîndu-i, de bună seamă, că dorește a vedea funcționînd o mitropolie în înfloritoarea sa țară, — care pe zi ce trecea tot mai mult se «împunea ca un factor de seamă în politica Europei centrale și sud-estice» —, și în același timp, cerîndu-i binecuvîntarea pentru aceasta.

Repetăm, nu se cunosc încă precis data și împrejurările la care și în care «Petru Voievod fiul Mușatci» a săvîrșit aceasta, dar, pe temeiul a cîteva sumare știri de prin acei ani, ajunse pînă azi, se poate presupune că Patriarhia s-a arătat binevoitoare față de voievodala solicitare și și-a dat binecuvîntarea pentru înființarea în Moldova a unei mitropolii, care, în acest chip, oficial, își căpăta și legitimitatea canonică. Că a putut fi așa, mai mult ca sigur reiese din faptul că într-un «manual de cancelarie», — adică într-o «listă a mitropoliilor» —, intitulat «Ekthesis Nea» și alcătuit către sfîrșitul secolului al XIV-lea, de bună seamă diu

12. Pentru Petru Vodă Mușat, între altele, mai nou, să se vadă: Ștefan S. Gorovei, *Mușatinii*, București, 1976, p. 28—35, și N. Grigorescu, *Țara Românească a Moldovei pînă la Ștefan cel Mare (1359—1457)*, Iași, 1978, p. 42—56.

indemnului
cunoaște c
nr. 49 s-au

«S-au

(38) și

(39) s

Fără s

față în Ț
căreia în a

Pe ter
acestei «El
pretinde c
sfîrșitul no
dicată dat
de alții.

Luînd
afirma că:
nceput nu
un arhiepă
mențiune c
zi din luna
sute de ar
Moldovei
politane d
locul al do

Precur
nu reprezî
a existențe
iarăși se p
tropolia V
mata prin
monahul C
amintit a
ca un indic
—, nu ave
nici nu ex
nceput a

Greută
ființării ca
stabilirii și
ce se cuno
care se sim
tate atent,

13. Jean

1981, p. 418 (I)

14. V. I.

l'évêque Jose

15. Vezi

indemnul și cu aprobarea Patriarhiei Ecumenice, care, negreșit, putea cunoaște destul de bine situația din acei ani din Biserica Moldovei, sub nr. 49 s-au inserat următoarele :

«S-au făcut în vremea noastră :

(38) și un mitropolit la Vidin

(39) și altul în Maurovlahia (Moldova)»¹³.

Fără îndoială, acest lucru probează că la data întocmirii listei de față în Țara Românească de la Est de Carpați exista deja o mitropolie, căreia în acei ani i se rînduise un întîistătător, adică un mitropolit.

Pe temeiul unei notițe explicative, așternută în fruntea textului acestei «Ekthesis nea», eruditul bizantinist francez Rev. *Vitalien Laurent*, pretinde că ea, «Noua expunere», este «foarte precis datată», căci la sfîrșitul notiței explicative de la începutul ei, aci amintită, este clar indicată data : «1 septembrie 6985 (= 1386)»¹⁴, afirmație contestată însă de alții.

Luînd de bună datarea fixată de Rev. V. Laurent, se poate deci afirma că în toamna anului 1386 în Moldova ființa o mitropolie, al cărei început nu se cunoaște, dar căreia acum i se «făcuse», adică hirotonise un arhipăstor. Pe cit se știe în momentul de față, aceasta este prima mențiune documentară care atestă existența ei. Prin urmare în cea dintîi zi din luna septembrie din anul în care ne aflăm, 1986, se implinesc șase sute de ani de la acest eveniment de seamă din istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei, care ființează și azi și care între centrele mitropolitane din Patriarhia Română, în ordinea canonică și istorică, ocupă locul al doilea, după cea a Ungrovlahiei.

Precum reiese din textul mai sus citat din «Ekthesis nea», anul 1386 nu reprezintă și data începutului ființării ei, ci numai o confirmare sigură a existenței ei la acest leat. Ea dăinuia de mai înainte. De cînd ?! Cum iarăși se poate observa, în acest text ea este pomenită alături de Mitropolia Vidinului, lucru ce nu a fost făcut însă și în iulie 1381, în gramata prin care patriarhul ecumenic *Nil* (1379—1388) a numit pe ieromonahul *Cassian* la cîrma acestui centru mitropolitan sud-dunărean, — e amintit aci «cel al Ungrovlahiei»¹⁵ —, fapt ce ar putea fi interpretat ca un indiciu că acum, — în vara lui 1381 —, ea, — Mitropolia Moldovei —, nu avea situația canonică din 1386 sau chiar că o asemenea situație nici nu exista. În acest caz, se poate presupune iarăși că un astfel de început a avut loc la o dată cuprinsă cel puțin între anii 1381 și 1386.

Greutăți întîmpină însă nu numai problema precizării începutului ființării canonice a primei instituții bisericești din Moldova, ci și cea a stabilirii șirului primilor ei ierarhi, deoarece informațiile documentare ce se cunosc pînă acum nu sînt întotdeauna însoțite și de claritatea de care se simte nevoie pentru a se putea întocmi așa ceva. Totuși, cercetate atent, acestea sînt în măsură să incredințeze că Petru Vodă Mușat,

13. Jean Darrouzès, *Notitiae episcopatum Ecclesiae Constantinopolitanae*, Paris, 1981, p. 418 (Notitia 20).

14. V. Laurent, *Aux origines de l'Eglise de Moldavie. Le métropolitte Jérémie et l'évêque Joseph*, în «Revue des Etudes byzantines», tome V, 1947, p. 163.

15. Vezi : F.H.D.R., op. cit., p. 218, 219 (nr. 14).

pășind la acțiunea de legitimizare a mitropoliei țării sale, a dorit ca aceasta să se conducă prin sine însăși și să fie cîrmuită de vlădică re-crutați dintre pămînteni, adică din mijlocul celor de un neam cu el. Spre a-și vedea împlinită cu 'adevărat o asemenea doleanță, se pare că o dată cu plecarea spre Țarigrad a soliei sale care avea să solicite Patriarhiei Ecumenice binecuvîntarea despre care a fost mai sus cuvîntul ori mai degrabă și la oarecare vreme după aceea, el a pus să se aleagă dintre băștinașii monahi de prin minăstirile de atunci ale țării, doi ieromonahi vrednici a fi promovați la conducerea Bisericii românești din Estul Carpaților. Au fost aleși nemțeanul *Iosif Mușat*, ruda sa, și *Meletie*, poate și el tot un nemțean, care, apoi, cu asentimentul tuturor, domn, boieri și credincioși, au fost trimiși la Halici, spre a fi hirotoniți în stepena arhieriei de mitropolitul *Antonie* de acolo (1371—1391), căruia, în 1371, i se încredinșase și acest drept ierarhic¹⁶. Au fost într-adevăr canonic hirotoniți întru arhierie de către acesta, — primul, *Iosif Mușat*, se afirmă, și ca episcop de Cetatea Albă, la vărsarea Nistrului în mare, unde însă efectiv n-ar fi rezistat niciodată —, și după aceasta, în urma săvîrșirii și la celorlalte momente legate de ritualul acestei sfinte taine, au pornit, fără îndoială, către Moldova, patria lor, ca arhierei.

Între timp însă, poate ceva mai înainte ori chiar în anul 1386, — amintit mai sus —, și poate iarăși pînă ce ei s'a sosească acasă, patriarhul ecumenic *Nil*, care, precum reiese din acte, întîmpinase cu bună-voință cererea lui *Petru Vodă Mușat* și-și dăduse binecuvîntarea pentru funcționarea Mitropoliei Moldovei, de comun acord, desigur, și cu împăratul *Ioan V Paleologul* (1341—1376; 1379—1391), — care și el, în vederea obținerii de ajutoare cu care să poată face față amenințării otomane în creștere, era dornic de legături strînse cu lumea de dinafara Imperiului agonizant —, a hirotonit, la rîndu-i, și a trimis la Suceava pe un grec «*chir Teodosie*», de bună seamă cu sarcina de a se informa la fața locului asupra situației eclesiastice de pe aici și mai ales de a lua în mîni cîrma Mitropoliei moldovene, așa cum, dealtfel, în lumea ortodoxă, de multă vreme, stăruitor, urmărea Marea Biserică¹⁷. Mai mult ca sigur că la acest vlădică *Teodosie*, sorocit cum se vede de Patriarhie pentru Moldova (= *Maurovlahia*) și la *Cassian* mitropolitul Vidinului, «consacrat» în 1381, pomenit în cele ce preced, se referea în 1386, — data stabilită, repetăm, de *Rev. V. Laurent* —, «*Ekthesis nea*», atunci cînd nota că: «(Tot) în vremea noastră s-a făcut (= consacrat, sfințit, hirotonit) și un mitropolit la *Vidin* (= *Cassian*) și un altul în *Maurovlahia* (= *Teodosie*)». Acesta din urmă însă n-a avut parte de păstorie, căci moldovenii, amintindu-și, probabil, de alegerea ce făcuseră în persoana celor doi ieromonahi, *Iosif* și *Meletie*, «oameni de ai țării noastre», care poate la sosirea lui la Suceava erau încă la Halici pentru hirotonia întru arhierie, nu l-au primit «de loc» și el degrabă «a făcut calea întoarsă» spre Țarigrad¹⁸, dispărînd apoi cu totul din acte, care dealtfel, pe cît se cunoaște, niciodată nu l-au intitulat și «Mitropolit al Moldovei».

16. *Ibidem*, p. 210, 211 (nr. 14).

17. *Ibidem*, p. 274, 275 (nr. 67).

18. *Ibidem*.

Necum desigur ne vâdi în vîntăstăți acest caz, plecarea și potrivnică lor nici un n-a instigat se pare, el de aceea în însă și din dinții a pa de a doua rile biseric momente c

Între 1 Iosif și Me domnitorul și, ca arhi rile eclesie 1391 sau i Mușat, cel tele tratati chiar ecum de amical i în același viață și în în urma ac pol cu ecu unele drept martie urcă *Antonie IV* rie, acesta, ronate, — arăfaseră d cotindu-se va fi avut f atitudinea c întors privi «chir Teodo desigur să trolpitiilor —, judecînc (1391—1394 «act de autc de la Est d

Necunoscându-se probabil destul de bine intențiile moldovenilor și desigur nefiind de față nici noii arhieriei, din neamul lor, spre a-și putea vădi în vreun fel pretențiile ce ar fi nutrit în legătură cu sarcina de întîistătător al scaunului mitropolitan de la Suceava, — pentru ca, în acest caz, să poată fi socotiți cumva «uzurpatori» ai acestuia —, la plecarea spre Istanbul «chir Teodosie», deși adinc jignit de atitudinea potrivnică a localnicilor, n-a aruncat asupra acestora și a ierarhilor lor nici un canon ori blestem și nici după aceea, pe cît se știe iarăși, n-a instigat pe nimeni să facă așa ceva. Chiar întors la Constantinopol, se pare, el n-a făcut din cazul său o problemă majoră și, de bună seamă, de aceea în ultimii ani ai păstoriei ecumenicului Nil († 1388), — probabil însă și din pricina felului de a fi al acestuia, se crede —, în cea păstorie dintîi a patriarhului *Antonie IV* (ian. 1389 — iulie 1390), chiar, și în cea de a doua a urmașului acestuia, *Macarie* (30 iul. 1390—1391), raporturile bisericești dintre Suceava și Țarigrad, pe cît se știe, n-au cunoscut momente de încordare.

Între timp, în Moldova, cei doi arhieriei, sfințiți canonic la Halici, Iosif și Meletie, s-au întors acasă și se socotește că primul, rudă cu domnitorul, s-a și instalat pe lângă acesta, — la Suceava, desigur —, și, ca arhieriu-întîistătător al țării a început să poarte grija de treburile eclesiastice ale acesteia. Și tot aici, în Moldova, la sfîrșitul anului 1391 sau începutul celui următor, 1392, a decedat voievodul Petru Mușat, cel ce cu cităva vreme mai înainte începuse mai sus pomenitele tratative cu Patriarhia Ecumenică și căruia în vara anului 1389 chiar ecumenicul *Antonie IV*, în prima sa păstorie, îi scrisese destul de amical în legătură cu numirea unui episcop armean și în Moldova¹⁹. În același an, 1391, în ziua de 16 februarie, la Țarigrad se stîngea din viață și împăratul Ioan V Paleologul, — cel ce de prin anii 1380—1382, în urma acordului ce încheiase la minăstirea Studion din Constantinopol cu ecumenicul Nil, începuse a-și exercita cu mai multă stăruință unele drepturi în afacerile bisericești ale Imperiului, — iar în luna lui martie urca, pentru a doua oară, în scaunul patriarhal, ecumenicul *Antonie IV*, unde a rămas pînă în luna mai 1397. Pășind în noua păstorie, acesta, nemaiavind, poate, a se teme de aceste două capete încoronate, — voievodul Petru Mușat și împăratul Ioan V Paleologul, — ce arăfaseră destul interes pentru Bisericile din statele lor și totodată, socotindu-se probabil dezlegat și de vreo eventuală obligație, ce cumva va fi avut față și de unul și de altul, de cum s-a înscăunat și-a schimbat atitudinea destul de binevoitoare de pînă acum și, degrabă, se pare, și-a întors privirile către Moldova, adică înspre țara în care alungarea lui «chir Teodosie» reprezenta o mare jignire și pentru Patriarhie. Și dorind desigur să probeze că în calitate de ecumenic are rol și la numirea mitropoliților din cadrul Patriarhiei, — în speță deci și la cel al Moldovei —, judecînd că, poate cu noul domn al acestei țări, *Roman I Mușat* (1391—1394), lucrurile vor merge mai ușor și iarăși crezînd că printr-un «act de autoritate ar putea să-și impună voința» în Biserica românească de la Est de Carpați, pe la sfîrșitul anului 1391 ori mai degrabă în

19. Ștefan S. Gorovei, *Aux débuts des rapports moldo-byzantins*, în «Revue roumaine d'histoire», tome XXIV, nr. 3, 1965, p. 188—189.

cursul celui următor, 1392, patriarhul Antonie IV, dimpreună cu sinodul său, fără să ceară și consimțământul domnitorului Roman I Mușat și al poporului său, și fără să țină seama de realitățile eclesiastice din Moldova acelor ani, unde «vlădica» Iosif Mușat își păstora efectiv credințioșii, a hirotonit și a «transferat în locul lui Teodosie, — cum încă mai socotea Marea Biserică —, tot pe un grec, pe un mitropolit *Ieremia*, pe care-l aprecia ca mai capabil decît acesta ca să poată face față dificultăților tratative, în care el se afla încă angajat²⁰.

Hirotonit și «mutat ca arhiereu în Moldovlahia, chir *Ieremia*» a plecat spre Suceava, unde însă, ajungînd, a găsit pe «chir» Iosif Mușat, exercitîndu-și în mod real sarcinile de arhipăstor al Bisericii locale și unde conducerea țării și credințioșii, știind că au mitropolit, i s-au arătat potrivnici și l-au silit să se întoarcă de unde venise. Față de o asemenea situație, el «n-a zăbovit cituși de puțin» pe plaiurile moldovene, ci, după ce, supărat, a afurisit pe cei doi ierarhi pămînteni, Iosif și Meletie, pe domn, dregători, clerici și întregul popor dreptcredincios, ca și «chir Teodosie» mai înainte, s-a întors la Constantinopol. Aici patriarhul ecumenic Antonie IV, amărît, la rîndu-i, de cele întîmplate la Suceava, — și, în acest caz, dînd dovadă de mai multă asprime decît în alte asemenea împrejurări —, a incuviințat măsura luată de el, de «chir *Ieremia*». Mai mult, în primăvara anului 1394 Sinodul patriarhal a depus și el pe cei doi ierarhi moldoveni, Iosif și Meletie, din pricina cărora, credea înaltul for, conaționalii lor alungaseră pe «chir *Ieremia*», fapt care li s-a notificat degrabă. Odată cu aceasta, prin scrisoarea patriarhală, s-a comunicat la Suceava și aprobarea excomunicării aruncate de Marea Biserică asupra domnitorului și a locuitorilor Moldovei, ca susținători ai celor doi ierarhi pămînteni²¹.

Se socotește că aceste drastice măsuri s-au luat ca urmare a faptului că, după opinia, — lipsită de adevăr însă —, a Patriarhiei Ecumenice, în situația bisericească din Moldova era vorba de o «apostazie», adică de o «trecere de la o Biserică la alta», de o «uzurpare» deci, și de aceea, cum se va vedea, în primăvara anului 1395, ecumenicul Antonie IV, printre altele, va considera pe nevinovații ierarhi Iosif și Meletie și «adulteri». Nu este cazul a fi discutate aci toate aceste acuzații. Un fapt rămîne totuși sigur: atitudinea dușmănoasă a Patriarhiei Ecumenice față de Biserica Moldovei a făcut ca între acestea două, începînd, se crede, de pe la jumătatea anului 1394, să se isce un conflict, care, mai apoi, timp de cîtiva ani, va face ca relațiile dintre ele să fie destul de încordate.

În continuare «chir *Ieremia*» a rămas la Țarigrad și aici, desigur cu îngăduința Patriarhiei, care încă îl socotea ca atare, a păstrat titlul de «mitropolit al Moldovei», fapt care însă, cum reiese din cele aci relatate, intru nimic nu corespundea realităților de pe teren. O asemenea calitate atribuindu-i-se încă de către ecumenic, acesta l-a chemat la ședințele sinodului patriarhal, la care, semnînd «Smeritul mitropolit al Maurovlahiei, *Ieremia*», se înfîlnește participînd, pentru prima oară, în

²⁰, Cf. F.H.D.R., op. cit., p. 274, 275 (nr. 67). Vezi și: V. Laurent, *Aux origines de l'Eglise de Moldavie...*, p. 164.

²¹, Vezi Ștefan S. Gorovei, *Aux débuts des rapports...*, p. 186—187.

martie 19
cele petr
momentu
pînă în s
apare în
desigur,
bulgar de
mitropoli
Constant
bulgar, în
crea un r
tim al M
«acolo fă
nite arhi
ron»²⁴. N
deținută
a continu
ierarh al
care se s

Cam
«Prea Sii
Roman I
Urmașul
bătut pe
Rădăuți,
Moldove
aceluiași
la o înțe
rabile, că
se vorbe
prin fapt
— i.e. Ie
găsi o al
urmărit-
licitindu-
—, și să l
soare a f
care și e
să rezolv
nici n-a v
o altă înt
voit —,
soluționa
nistrarea

22. F.H.
23. Ib.
45); p. 268,
24. Ib.
25. V.
26. F.H.

martie 1393, ceea ce dovedește că înainte de această dată au avut loc cele petrecute cu el la Suceava²². Documentar, pe cât se cunoaște în momentul de față, prezența sa în Sinod poate fi urmărită acum numai până în septembrie 1394; după această dată, tocmai în iulie 1401, mai apare în actele acestuia un prelat al «Maurovlahiei», care poate fi, desigur, tot el²³. În 1393, odată cu ocuparea de către turci a țaratului bulgar de răsărit, s-a desființat și Patriarhatul de Tîrnovo și apoi centrul mitropolitan de aci a ajuns în dependență canonică de Patriarhia din Constantinopol. Rămăs vacanți prin exilarea lui Eftimie, ultimul patriarh bulgar, în august 1394 ecumenicul Antonie IV, de bună seamă spre a-i crea un mijloc de trai, a încredințat lui «chir Ieremia» «mitropolit hyper-tim al Maurovlahiei», sarcina de a administra acest centru, săvârșind «acolo fără predică ori opreliște — din partea cuiva — toate cele cuvinite arhieriei, în afară numai de instalarea în scaunul sfîntului synthron»²⁴. Nu era deci o numire definitivă, ci doar o cîrmuire provizorie, deînută apoi pînă după începutul secolului al XV-lea, timp în care el a continuat să se intituleze încă «mitropolit al Moldovei», s-a considerat ierarh al acestei țări, a refuzat să facă paretisis și «din exilul», — în care se socotea a fi —, stăruitor «a cerut să fie repus pe scaunul său»²⁵.

Cam în vremea cînd lui «chir Ieremia i se încredințea administrarea «Prea Sfîntei Biserici a Tîrnovei», în Moldova înceta din viață voievodul Roman I Mușat, sub care începuse conflictul bisericesc, aci amintit. Urmașul său, Ștefan I Mușat (1394—1399), după ce, în februarie 1395, «a bătut pe unğuri la Hindău», cum se scrie pe piatra sa de mormînt de la Rădăuți, înțelegînd, poate, că anatema aruncată de Patriarhie asupra Moldovei, apăsa greu pe sufletele locuitorilor acesteia, în primăvara aceluiași an, 1395, a reluat discuțiile cu Tarigradul, căutînd să se ajungă la o înțelegere între cele două Biserici. Împrejurările păreau mai favorabile, căci chiar într-o însemnare patriarhală de prin aceeași vreme, se vorbea despre o «îndreptare pentru cele întîmplate», săvîrșită fie prin faptul «că va pleca într-acolo mitropolitul legitim al Maurovlahiei, — i.e. Ieremia —, (care acum se afla prin părțile Tîrnovei), fie că se va găsi o altă soluție încă mai vindecătoare pentru acest caz»²⁶. În scopul urmărit, «Ștefan Vodă cel Bătrîn» a scris ecumenicului Antonie IV, solicitîndu-i să «binecuvînteze pe episcopi, — adică pe Iosif și pe Meletie —, și să le dea învoire» a săvîrși cele sfînte în țara sa. Voievodala scrisoare a fost trimisă la Patriarhie printr-un protopop moldovean, Petru, care și el, ajuns acolo la Tarigrad «foarte mult» a rugat pe ecumenic să rezolve favorabil cererea domnului său. Patriarhul Antonie IV însă nici n-a vrut să audă de așa ceva și a luat o măsură care a dat lucrurilor o altă întorsătură. Sub amenințarea depunerii din treaptă, — căci el n-a voit —, a silit pe protopopul Petru să fie dichiu al său, adică pînă la soluționarea disputei, vremelnice să ia asupra sa «conducerea și administrarea Prea Sfîntei Mitropolii a Rusovlahiei», altfel zis a Moldovei,

22. F.H.D.R., op. cit., p. 234, 235 (nr. 36).

23. *Ibidem*, p. 236, 237 (nr. 39), p. 238, 237 (nr. 41, 42, 43, 44), p. 240, 241 (nr. 45); p. 268, 269 (nr. 65).

24. *Ibidem*, p. 238, 239 (nr. 44).

25. V. Laurent, op. cit., p. 164—165.

26. F.H.D.R., op. cit., p. 244, 245 (nr. 47/II).

avînd îngăduința de a săvîrși toate cîte se cuvin unui ierarh, mai puțin hirotonia de preoți și diaconi; pe candidații la aceste trepte el avea numai să-i cerceteze canonic și apoi, pe cei găsiți vrednici «să-i trimită la mitropolitul din apropiere», ca să-i sfințească. Cu un astfel de rezultat, în luna mai din anul 1395, protopopul Petru s-a întors la Suceava, aducînd cu sine patru scrisori din partea ecumenicului Antonie IV. Una către sine, prin care i se arată că este numit dichiu patriarhal și i se indicau îndatoririle ce-i reveneau din această sarcină, iar a doua către domn, prin care, după ce-i confirma primirea scrisorii, îl înștiința că a luat cunoștința de doleanța sa de a se ierta cei doi ierarhi pămînteni, Iosif și Meletie, dar îndată categoric îl și anunța că acestora nu li se poate da nici un fel de dezlegare de a săvîrși cele sfinte ale stepenei arhieresti în care, credea el, se pretindeau a fi —, deoarece el, patriarhal, printre alte grave investive îi socotea, — calificativ cam aspru —, «adulteri», adică «răpitori ai Bisericii Rusovlahiei». De aceea, spre a fi iertat și el și poporul, i se cerea lui, voievodului, să-i «alunge» din țară și în continuare, după ce i se făcea cunoscut că, prin constringere, căci el «nici măcar n-a vrut să audă», a numit ca «exarh» patriarhal pe protopopul Petru, era îndemnat să acorde acestuia cîntea convenită și din nou i se solicita să-l ajute și pe el, pe protopopul Petru ca să «izgonească pe falșii episcopi» din «Biserica mea care se află acolo» în Moldova, pretindea deschis ecumenicul. În incheiere, el asigura pe Ștefan Vodă că atunci cînd Dumnezeu va voi «ne vom gîndi să facem acolo (= în Moldova) mitropolit și cu voia ta (= a voievodului), pentru a-i binecuvînta și sfinți pe toți, întrucît acela va să vină acolo împreună cu sfințele canoane și cu tradițiile apostolice și va să aibă și binecuvîntarea marelui Sinod».

Cea de a treia scrisoare a ecumenicului Antonie IV era adresată chiar «episcopilor» localnici, Iosif și Meletie, și prin cuprinsul ei, de un «limbaj care numai creștinesc nu sună», dîrzul prelat, după ce le arăta că le-a mai scris și că i-a «scos» din scaun și «i-a afurisit», li «acoperirea de injurii și de insulte grave», calificîndu-i de mincinoși, oameni nedrepti, călcători de lege și de canoane, răpitori ai Bisericii pe care o stăpînesc, — căci au izgonit pe adevăratul ei păstor; adică pe Ieremia «cel binecuvîntat de către mine» —, și reproșîndu-le că, deși sînt «afurisiți», săvîrșesc totuși «iarăși slujbe». În continuare, li se făcea cunoscută numirea protopopului Petru ca dichiu, erau îndemnați, în chip aspru, să plece din Biserica Moldovei; deoarece el încă îi socotește depuși din treaptă și afurisiți și li se cerea să vină la Constantinopol «ca să fie judecați în chip canonic de marele Sinod pentru cele ce au greșit», căci altfel își vor «pierde cu totul sufletul».

În sfîrșit, ultima scrisoare patriarhală era adresată clerului, boierilor și întregului popor aflați în cuprinsul «Prea Sfinței Mitropolii a Rusovlahiei» și prin ea ecumenicul Antonie IV le arăta că de către protopopul Petru a fost mult rugat ca să-i ierte de afurisia pe care el, patriarhal, și «chir Ieremia» au pronunțat-o asupra lor, pentru că pe acesta din urmă, pe Ieremia, l-au izgonit din țară, pe motiv că «au episcop». Îi asigura că dacă «vor scoate de acolo» (= din Moldova) pe acești doi ierarhi «fără binecuvîntare și mincinoși», ferindu-se de ei

«ca de o
la rindu-i
numirea c
cîntea cu
pînă în m
tropolit a
cum spun

Cum
nic IV pe
sortită a
enunțată:
să i se de
Biserica C

Fără
an, 1395,
tesc unii
Manuel II
astă dată,
orală i-a

«cătore do
bili acolo
Mitylene,
era înden
survenite
țată pede

se porunc
la întimpl
deze în fi
—, «avîn
chestiunil
instrucți
să iasă «d

Menționă
nenumit,
Ungrovlav
trucit, în
locul al t
mitropolit
a păstorit

Nu s
din cîte s
seamă că

27. Pe

(nr. 48, 49).

28. Ac

1395, prin c

în cauză (F.

29. Pr

Română», L.

«ca de oameni care se află în afara Prea Sfintei Biserici a lui Hristos», la rându-i, el îi va ierta și-i va binecuvînta. Și lor le făcea cunoscută numirea ca dichiu a protopopului Petru, le cerea să-i dea ascultarea și cinstea cuvenită și-i încunoștiința că această situație se va prelungea pînă în momentul în care «fie că va veni acolo (= în Moldova) un mitropolit al vostru, fie că vom rîndui un alt lucru bun pentru voi după cum spun canoanele și legile noastre»²⁷.

Cum era de așteptat, desigur, formula propusă de ecumenicul Antonie IV pentru soluționarea disputei cu Biserica Moldovei nu putea fi sortită a avea sorți de izbîndă. Și nici n-a avut, căci în felul cum era enunțată și în tonul în care era prezentată, la Suceava nu era cu puțință să i se dea vreo urmare, ceea ce, de bună seamă, în acei ani, pentru Biserica Ortodoxă în general reprezenta o reală pierdere.

Fără îndoială că intuind o astfel de situație, în septembrie, același an, 1395, însuși «îndirjitul adversar al moldovenilor», — cum îl socotesc unii —, ecumenicul Antonie IV, cu asentimentul împăratului *Manuel II Paleologul* (1391—1452) și cu «acordul» Sinodului său, — de astă dată, deci, inițiativă din partea Marii Biserici —, după ce, pe cale orală i-a dat instrucțiuni și apoi l-a înzestrat și cu o scrisoare-mandat «către domni de acolo», a trimis «spre părțile Vlahiei, pentru a restabili acolo toate cele ce i-au fost comunicate», pe *mitropolitul de Mitylene*, al cărui nume nu se cunoaște, însă. Acesta, mai cu seamă, era îndemnat «să descindă în părțile Maurovlahiei, întrucît din motive survenite din partea unor episcopi, cu citva timp înainte a fost pronunțată pedeapsa afurisaniei împotriva acestora, — a moldovenilor —, și i se poruncește «că dacă în privința episcopilor n-are voie să facă nimic la întîmplare, în ceea ce privește poporul i se da îngăduința să procedeze în funcție de situația de acolo», — o atitudine mai potolită, deci —, «avînd desigur grijă de stricta observare a canoanelor în toate chestiunile». În continuare, prelatul lesbiot era sfătuit să țină seama de instrucțiunile primite și să îndeplinească toate cu multă sîrguință, ca să iasă «din această problemă ca un bărbat înțelept și cu simț practic»²⁸. Menționăm că se afirmă de către unii că acest mitropolit de Mitylene, nenumit, în primii ani ai secolului al XV-lea ar fi ajuns mitropolit al Ungrovlahiei la Argeș și de către alții, că s-ar fi chemat Teodor, întrucît, în general, în aproape toate pomelnicele cunoscute ale acesteia locul al treilea, după mitropoliții Antim și Atanasie este ocupat de un mitropolit Teodor, care ar putea fi acesta de Mitylene, dacă într-adevăr a păstorit și la Argeș²⁹.

Nu se cunoaște rezultatul soliei în Moldova a acestui ierarh, dar, din cîte se știu, mai mult ca sigur nici ea nu și-a ajuns scopul, mai cu seamă că ecumenicul Antonie IV încă socotea canonică, în raport cu

27. Pentru aceste patru scrisori patriarhale, să se vadă: *Ibidem*, p. 244—251 (nr. 48, 49).

28. Aceste știri s-au luat din scrisoarea ecumenicului Antonie IV din septembrie 1395, prin care mitropolitul de Mitylene era trimis și în Moldova ca să discute litigiul în cauză (*P.H.D.R., op. cit.*, p. 250, 251 (nr. 50)).

29. Preotul Nicolae Șerbănescu, *Mitropoliții Ungrovlahiei*, în «Biserica Ortodoxă Română», LXXVII (1959), nr. 7—10, p. 740—741.

Biserica Moldovei, situația lui «chir Ieremia», și nu era de acord ca acesta, cit trăiește, în vreun fel să fie despărțit de «eparhia sa», căci ar fi ceva necanonic.

Disputa a continuat deci și ea a început să îngrijoreze pe unele căpetenii eclesiastice ortodoxe. Se pare că pe la sfârșitul anului 1396, una dintre acestea, mitropolitul *Chiprian* al Kievului și a toată Rusia a scris patriarhului *Antonie IV*, cerînd să se pună capăt stării nefirești din Biserica Moldovei.

Tot pe la acest sfârșit de an, se socotește, s-a ridicat și excomunierea, care încă apăsa asupra clerului și populației moldovene. Au rămas însă sub învinuire numai boierii, — și poate că și voievodul —, ca unii care erau considerați «pricinuitori ai nesupunerii», iar cei doi ierarhi, *Iosif* și *Meletie*, deși, — precum reiese din corespondența în cauză din anul 1401 —, au fost și ei absolviți de excomunicare odată cu clerul, totuși, în continuare au rămas «suspendați din funcție pînă ce «hestiunea lor va fi cercetată de către Sinod, fiind de față și «chir Ieremia» și se va lua o hotărîre cu privire la ei». Nu se cunosc împrejurările în care s-au săvîrșit acestea, — ridicările de blestem —, dar faptul este merit să arate că Marea Biserică începuse a fi stăpînită de sentimente mai pașnice și mai înțeleghătoare față de o asemenea dificilă situație.

În ianuarie 1397, patriarhul ecumenic *Antonie IV*, răspunzînd mitropolitului *Chiprian* al Kievului, îi arăta că și el este mîhnit de situația bisericească din Moldova, îl asigură că «nu va neglija să îndrepte lucrurile la vremea potrivită», — și aci un ton mai domolit —, dar în același timp îl și avertiza că starea de lucruri de acum din Biserica de la Est de Carpați va dura atîta vreme cît va trăi, pretindea încă el, «chiar Ieremia, mitropolitul ei cel legitim», care nu poate fi îndepărtat, căci s-ar încălca sfintele canoane³⁰.

Dînd urmare, desigur, și altor asemenea mijlociri, în aceeași lună ianuarie 1397, ecumenicul *Antonie IV*, îngrijorat că Mitropolia Maurovlahiei este «lipsită de cîțiva ani, — susținea iarăși el —, de arhiereul ei legitim din anumite pricini» și mai ales de faptul că propaganda catolică începuse a se manifesta în cuprinsul ei, a făcut o nouă încercare de împăcare a lucrurilor, trimițînd în Moldova, ca «dichiu și exarh» al său, pe mitropolitul *Mihail de Belleme*, care mai trecuse pe aici în anul 1393, era familiarizat cu graiul și limba acestor meleaguri și era «bine cunoscut și prieten nu numai oamenilor de vază ai locului, ci și celui alt popor de obște»³¹. Dar cu toate îndrumările ce i se dăduseră și cu toată libertatea de acțiune ce i se încredințase, nici misiunea lui n-a reușit să aducă limpezirea situației; nici ea deci nu s-a încheiat cu rezultatul scontat de patriarh.

Situația a rămas, în continuare, neclarificată, pe de o parte, din pricină că Ieremia, deși administra încă Mitropolia Tîrnovei, nu înțelegea să renunțe la «titlul său», refuza să facă paretis și-și căuta «în permanență propria-i Biserică», iar pe de alta, pentru că în cursul lunii mai din același an 1397, ecumenicul *Antonie IV*, care începuse, se

pare, a re-
o foarte sc
Patriarhiei
timpul căr
datorie ep
s-a stins d
domnia al
(1400—143
care, desic
legere atii
și Suceava
problemă
totuși, pîn
pe care V.

Căci s-
acesta, Vo
poate cătr
înfățișîndu
vremuri, s
rugindu-l
mai trăia
ce-i face.
temeinicul
înainte de
dului —, a
pra stării
multă îng

Un fa
Alexandru
nit să văd
tonit de r
țării sale,
(1381 — c
Acesta ins
că aceasta
de un iera
trapolitul
ajunge cu
prezidat d
negăsînd c
rotonia lui
lui Isidor,
dica Iosif,
fără har si
s-a și scri

30. F.H.D.R., op. cit., p. 256, 257 (nr. 55).

31. *Ibidem*, p. 252—257 (nr. 53).

pare, a reveni la sentimente mai bune și mai pașnice, a decedat. După o foarte scurtă ședere pe scaunul patriarhal a lui *Calist II* (1397), cirma Patriarhiei Ecumenice a ajuns în mîna lui *Matei I* (nov. 1397—1410), în timpul căruia, în Moldova, la o dată necunoscută și-a plătit obșteasca datorie episcopul *Meletie*, amintit de mai multe ori în cele de mai sus, s-a stins din viață domnitorul *Ștefan I cel Bătrîn* (1399) și și-au început domnia alți doi voievozi: *Juga* (1399—1400) și *Alexandru cel Bun* (1400—1432). Prin urmare și într-o parte și în alta, oameni noi, de la care, desigur, se cerea o colaborare mai strînsă și o mai plină de înțelegere atitudine întru rezolvarea diferendului religios dintre Țarigrad și Suceava. Deși cîtuva timp noul patriarh ecumenic, *Matei I*, în această problemă a continuat «să observe linia de conduită a înaintașului său», totuși, pînă la urmă s-a arătat destul de binevoitor față de solicitarea pe care *Vodă Alexandru cel Bun* i-a făcut-o întru aceasta.

Căci se admite că, spre a se curma o astfel de spinoasă dispută, acesta, *Vodă Alexandru*, la scurtă vreme după ce s-a urcat pe tron, — poate către sfîrșitul anului 1400, chiar —, a scris patriarhului *Matei I*, înfățișindu-i pe larg și real situația bisericească din Moldova a celor vremuri, solicitîndu-i soluționarea disputei în chipul cel mai rezonabil, rugîndu-l «să fie iertat episcopul chiar *Iosif*», — sigur, deci, *Meletie* nu mai trăia —, și, fără îndoială, și ca să întîmpine cu bunăvoință ruga ce-i face. Nu se păstrează această scrisoare, dar mai mult ca sigur, temeinicul ei cuprins, — înfățișat și verbal, în primăvara anului 1401, înaintea sinodului patriarhal din Constantinopol de către solii voievozului —, a informat în mod satisfăcător pe ecumenic și pe sinodali asupra stării de lucruri din Biserica Moldovei și i-a făcut a o privi cu mai multă îngăduință și înțelegere, pășind la a ei grabnică rezolvare.

Un fapt petrecut foarte aproape de momentul în care solii lui *Vodă Alexandru cel Bun* aveau să sosească la Bizanț pentru tratative, era merit să vădească un astfel de suflu. Un preot moldovean, *Isidor*, hirotont de mitropolitul *Iosif Mușat*, nemulțumit de situația din Biserica țării sale, a trecut în Țara Românească și a cerut vlădicăi *Antim* de aici (1381 — c. 1401) să-i îngăduie a sluji cele ale preoției în eparhia lui. Acesta însă, aflînd de unde-i vine hirotonia, nu i-a dat voie, spunîndu-i că aceasta, — hirotonia —, nu-i este valabilă, deoarece este săvîrșită de un ierarh oprit de a sluji cele sfînte, cum încă era în acel timp mitropolitul *Iosif Mușat*. În luna lui mai din anul 1401, preotul *Isidor* ajunge cu plîngerea sa pînă în Sinodul patriarhal din Constantinopol, prezidat de ecumenicul *Matei I*. Acesta, Sfîntul Sinod, cercetîndu-i-o și negăsind că ar fi la mijloc și vreo altă vină, a decis ca, chiar dacă hirotonia lui a fost săvîrșită de «*Iosif episcopul*», să se recunoască, și lui, lui *Isidor*, să i se îngăduie «slujirea celor preoțești», căci acesta, vlădica *Iosif*, — săvîrșitorul —, «deși încă se află sub învinuire, nu este fără har sfințitor, încît hirotoniile să-i fie socotite nule». În acest sens s-a și scris vlădicăi *Antim* de la Argeș și, în același timp, repetîndu-se

chiar, i s-a făcut cunoscut că «poporul (moldovean) în întregul său și preoții (lui) au fost de dată foarte recentă iertați, căci așa s-a judecat de către Sinod, fiind cercetată chestiunea (lor)»³².

Sinodiceasca hotărâre, prilejuită de cazul preotului moldovean Isidor, cum se vede, aducea pe un făgaș mai favorabil tratativei dintre Constantinopol și Suceava, în legătură cu situația bisericească din Moldova și, totodată, marca și un început plin de speranțe.

Curînd după acesta, sosesă la Bizanț și apocrisiarii domnitorului Alexandru cel Bun, — boieri și ieromonahi —, aducînd cu ei și scrisorile acestuia. Deși «chiar Ieremia», în acel moment se afla în imposibilitatea de a fi de față în Sinod, spre a replica soliei lui «chir Iosif», căci se găsea la Tîrnovo, unde fusese trimis ca să «aibă grija Bisericii lui Hristos», săvîrșind cele eclesiastice, totuși după cîțva timp înaltul for s-a întrunit și în plenul său trimișii moldoveni «pe cale orală», ca și voievodul lor, prin scrisori, stăruitor s-au rugat «ca să fie iertat episcopul chir Iosif, — repetăm, despre Meletie nu se mai amintește, căci, în mod sigur, între timp, decedase —, care se află acolo (= în Moldova) și pe care, în chip sinodal, l-a depus Prea Sfințitul Patriarh, acel chir Antonie, căci se spunea că el este episcop sîrb, ajuns în fruntea Bisericii moldovene. După aceasta, s-au citit și scrisorile aduse din Moldova și apoi solii lui Vodă Alexandru au fost întrebați «cu privire la episcopul care se află în țara lor, chir Iosif, de unde este, unde a fost hirotonit, de unde a venit și s-a stabilit acolo (= în Moldova), cum de au trecut atîția ani și el n-a vorbit nimic, iar acum vorbește și caută să fie acolo episcop?». La toate acestea ei au răspuns: «Chir Iosif e om din partea locului nostru și de un neam cu domnii noștri și a fost hirotonit episcop al Moldovlahiei de cel al Halicicului acel chir Antonie, și nu are nimic a spune decît numai cere ca Marea Ta Sfinție să-l binecuvînteze ca pe un creștin și călugăr să stea să-și cîrmuiască eparhia». Și intrucît chir Iosif este episcop din partea locului, să-l binecuvînteze Marea Ta Sfinție, împreună cu Sfințul Sinod, ca să ne binecuvînteze și pe noi și să ne sfințească, căci de mulți ani sîntem supuși încercărilor; a venit anume chir Teodosie acela, și din această cauză nu s-a oprit deloc, ci a făcut repede calea întoarsă, și din nou chir Ieremia, dar nici el n-a zăbovit cîtuși de puțin, ci numai a recurs și el la încercările în care ne-a aruncat și pe noi, și de atunci pînă acum sîntem încercați; între timp a venit iarăși cel de Betleem, și oricine vrea calcă în picioare Biserica noastră, și se pare că avem episcop, iar noi nu avem». Solii au mai precizat că «episcopul acesta chir Iosif nu a venit la ei din altă parte, așa cum au afirmat unii atunci cînd a fost hirotonit Ieremia...; ci că fiind el un localnic și rudă cu familia domnitoare a țării, a fost trimis de către toți (= moldovenii) la mitropolitul de Halici, care are de la Sinod îngăduința de a hirotoni episcopi pentru episcopiile din părțile Rusiei Mici, printre care era și Asprocastron (= Cetatea Albă), fiind

32. Pentru cazul preotului moldovean Isidor, să se vadă: *Ibidem*, p. 266, 267 (nr. 63) (Scrisoarea patriarhului ecumenic Matei I, din luna mai 1401, către mitropolitul Antim al Ungrovlahiei de la Argeș). Vezi și Preotul Nicolae M. Popescu, *Preotul Isidor Moldoveanul — dirz preot — mai 1401, în Profeți de mir adormiți în Domnul*, București, 1942, p. 26—38.

hirotonit
ajuns în
lor, cum :
Biserica l
menic și
dar se afi
Iosif dezle

După
zentarea
văzut, i s
n-a scris :
asemenea
schimbări
impiedica

Expur
atenție) l
încheiere
mia», cu
salvarea :
acestui în
rințe duh
«chilia».
Sfintei Ev
la noi, dia
și bunii».
problema
aflare a
boierilor :
a fost hir
cel al Hal
să-i acord
toate cele
de diacon
toate ches
în așa fel,
adune der
nietale, c
acestora s
cum au fc
cătrecer
vlahiei de
legitim ac
sînt ținuți,
mitropolit
căci așa e
și a făcut
cum zicer
nezeiescul
se va face

hirotonit de către acela, ca episcop legitim pentru aceștia, așa că a ajuns în fruntea lor nu venind din altă parte la conducerea Bisericii lor, cum se făcuseră zvonuri». Față de astfel de realități în legătură cu Biserica lor, apocrișarii lui Vodă Alexandru stăruitor au rugat pe ecumenic și pe sinodali ca să le «miluiască» țara, căci «este multă și mare, dar se află lipsită de binecuvântare și fără episcop și să dea lui chir Iosif dezlegare să-i binecuvânteze».

După aceasta, la întrebarea ce li se va fi pus în legătură cu neprezentarea lui chir Iosif înaintea Sinodului patriarhal, cum, precum s-a văzut, i se ceruse în primăvara anului 1395 și că de ce pînă acum nici n-a scris și nici n-a trimis vreun împuternicit prin care să-și justifice o asemenea comportare, ei au ripostat: «în țară au avut loc lupte și schimbări de domnie, iar cînd a vrut el să trimită, atunci a fost împiedicat».

Expunerea reprezentanților Bisericii moldovene a fost ascultată «cu atenție» în Sinod, dar intrucît discuțiile purtate apoi n-au ajuns la o încheiere unitară și mai cu seamă că nu fusese de față și «chir Ieremia», cu consensul tuturor, s-a hotărît ca, de formă cel puțin, pentru salvarea aparențelor, zic unii, să se trimită la Suceava o delegație a acestui înalt for, alcătuită din «prea cinstitul între ieromonahi și părinte duhovnicesc chir Grigorie (= Tamblac, se admite), călugăr din «chilia» ecumenicului Matei I și din «cel în mare cinste aflat dascălul Sfintei Evanghelii de la Prea Sfînta Mare Biserică a lui Dumnezeu de la noi, diaconul chir Manuel Arhon», amîndoi «bărbați stimabili, demni și buni». Acestora, formal, cel puțin, li s-a pus sarcina «să cerceteze problema în cauză «acolo la fața locului pentru mai mare siguranță și aflare a adevărului și dacă vor găsi...», după mărturiile tuturor, ale boierilor și clericilor, ale ieromonahilor și monahilor, că în acest mod a fost hirotonit la început ca episcop legitim în Moldovlahia de către cel al Halicului și nu în altă parte, atunci trimișii noștri numiți mai sus să-i acorde acestuia dreptul de a oficia slujbe, a hirotoni și a îndeplini toate cele bisericesti fără piedică, să facă adică fără opreliști hirotonii de diaconi, de preoți și alți clerici, sfințiri de locașe sfînte, pe scurt toate chestiunile bisericesti». În plus, li s-a poruncit «ca să procedeze în așa fel, încît cu voia domniei tale (= a lui Alexandru cel Bun) să se adune demnitarii aflați în mare cinste, preoții și monahii din țara domniei tale, cercetînd cu exactitate și corectitudine afacerea, și în mijlocul acestora să ridice afurisania din însărcinarea smereniei noastre, după cum au fost instruiți și învățați de către mine și dacă va fi auzit și de către aceștia faptul că chir Iosif a fost hirotonit episcop al Moldovlahiei de către cel de Halici, să-l restabilească și pe el drept episcop legitim acolo în virtutea scrisorii sinodale a smereniei noastre de care sînt ținuți, pentru ca acesta să officieze slujbe, să binecuvînteze și, ca un mitropolit adevărat, să le facă pe toate cele ce sînt de competența lui, căci așa este drept, după cum a hotărît dumnezeiescul și Sfîntul Sinod și a făcut cunoscut smerenia noastră»; iar «dacă lucrul va fi altfel de cum zicem, să vină aici și să informeze pe smerenia noastră și pe dumnezeiescul și Sfîntul Sinod, și de va părea ceva drept de făcut, atunci se va face, iar dacă-l vor găsi pe acesta hirotonit episcop acolo de către

cel de Halici, se cuvine ca solii de față și smereniei noastre să-l sprijine și să-l înscăuneze ca adevărat episcop și dascăl al acelei țări a Moldovlahiei ca să vă binecuvinteze și să vă sfințească pe voi pe toți».

Cu toate că, repetăm, chir Ieremia n-a putut fi de față la ședința în care se discuta situația Bisericii din Moldova, totuși, așa cum reiese din gramatele trimise la Suceava în iulie 1401, acesta, Sinodul a hotărât și cu privire la el că: «Dacă la întoarcerea sa chir Ieremia nu se împacă cu situația și nu se liniștește, ci caută judecată, se cuvine ca chestiunea să fie cercetată de către Sinod, care, canonic și adevărat, va emite o decizie privitoare la amândoi». Și tot în legătură cu situația acestora, a lui Iosif și Ieremia, în corespondența aci pomenită, se preciza că: înainte de judecată s-a găsit de cuviință că este nedrept ca unul să se bucure de propriul său rang și de funcția episcopală, iar altul să fie suspendat fără să fi avut altă vină decît numai că a fost hirotonit pentru această Biserică de cel ce avea îndreptățire să hirotonească episcop pentru aceasta, care și dovedit fiind, că, — în comparație cu Ieremia, desigur —, pentru aceasta mai întîi el a fost hirotonit și și-a luat funcția în primire, se cuvine să fie liniștit, pașnic față de clericii săi și față de cei ce nu au săvîrșit nici nimic nedrept și împotriva legii». Iar «chir Ieremia, — se preciza în gramata către voievod —, cînd se va împotrivi smereniei noastre și Sfîntului Sinod, atunci judecata să facă așa cum este drept, căci smerenia noastră nu vrea ca voi să fiți nebinecuvîntați și fără episcop, care să poată a vă sfinți și nici nu primește ca mai mulți să năvălească și să calce țara domniei tale, în calitate de episcopi, ci dorește ca numai unul singur să fie legiuit, care să poată să vă sfințească, întrucît acest lucru îl prescriu sfințele și dumnezeieștile canoane».

După luarea acestei hotărîri, și pe temeiul ei, s-au întocmit două gramate patriarhale, — una către domnitorul Alexandru cel Bun și alta către mitropolitul Iosif Mușat —, cărora li s-a pus data de 26 iulie 1401 și care, înfățișînd cele ce se săvîrșiseră în Sfîntul Sinod, aveau aproape același cuprins. Încredințate celor doi delegați patriarhali, mai sus amintiți, ele au fost aduse la Suceava și aici, fără îndoială, înmîinate adresanților³³. De bună seamă că în Moldova apocrisiarii ecumenicului Matei I, ieromonahul Grigorie (Tamblac) și diaconul-dascăl Manuel Arhon, potrivit însărcinării și instrucțiunilor primite la plecarea din Țarigrad, au făcut, fie și numai de formă ori «numai pentru salvarea aparențelor» cercetare «la fața locului», consultînd pe domn, pe boieri, clerici, monahi și pe unii dintre localnici, așa cum li se ceruse. Aceasta avea să privească mai ales hirotonia întru arhieru a vlădicăi Iosif și dacă rezultatul ei era în măsură să probeze că ea s-a săvîrșit așa cum a arătat solia moldoveană în Sinodul din Țarigrad, atunci acesta, mitropolitul Iosif urma să fie repus în toate drepturile sale.

33. Toate aceste date s-au cules din corespondența purtată între Patriarhia Ecumenică și Suceava în vara anului 1401, cu prilejul stingerii conflictului eclesiasitic dintre Biserica Moldovei și Marea Biserică a lui Hristos din Constantinopol, și totodată și ai recunoașterii mitropolitului Iosif Mușat ca legiuit vlădică al Moldovei (F.H.D.R., op. cit., p. 268—277 (nr. 66, 67).

Cercel se pare d
locului, ca
cunoștință
demnat ca
matele dir
poate că e
— desigur
cum s-a v
sale de m
Iosif Muș
canonică,
li se trasă

Săvîrș
complet a
spre Bizan
menicului
efectuate
Rev. V. L
1402, refe
zenți însă
care prezi
prinsul să
favoarea
s-a putut
Matei I, «
de la sine
care apoi
scaun³⁴.

Nemu
sa de a n
și încă to
triva deci
o socotea
la moarte
hului, i l
«chir Iere
tuși hotăr
pămîntean
ani, a aju
legale, «a
«chir Iere
va fi dat
niștească,

34. V. I
35. Pen
Matei I, s.

Cercetarea s-a efectuat desigur și la sfârșitul ei cei doi anchetatori, se pare degrabă, au și comunicat Patriarhiei cele constatate la fața locului, care, mai mult ca sigur aduseseră «rezultatele așteptate». Luind cunoștință despre aceasta, probabil tot degrabă ecumenic îi va fi îndemnat ca în continuare să procedeze așa cum li se prescrieseră prin gramelele din iulie 1401. Negreșit, conformându-se și acestei noi porunci, poate că ei, mai înainte de a fi părăsit Moldova au «ridicat afurisania», — desigur numai de deasupra domnitorului și a boierilor, cărora, precum s-a văzut, nu le fusese suprimată în 1396 —, au pus în drepturile sale de mitropolit adevărat, îngăduindu-i a sluji cele sfinte pe vlădica Iosif Mușat și, găsind că nu este cu nimic vinovat și că are hirotonie canonică, îl vor fi și înscăunat, așa cum dintru început — din vară — li se trasase sarcină.

Săvârșind toate acestea, cei doi apocrisiari patriarhali, luminați complet asupra situației bisericești din Moldova, au plecat, desigur, spre Bizanț. Ajunși aici, în mod firesc, ei au făcut și au prezentat ecumenicului Matei I raport despre cele constatate în cursul cercetării efectuate pe plaiurile moldovene. Mai apoi, la o dată fixată iarăși de Rev. V. Laurent la sfârșitul anului 1401 sau la începutul celui următor, 1402, referatul lor a fost adus în discuția Sfântului Sinod, fiind prezenți însă numai cinci membri, între ei aflându-se și patriarhul Matei I, care prezida. După dezbaterile ce se vor fi purtat în legătură cu cuprinsul său, trecându-se la vot, doi dintre ierarhii prezenți au votat în favoarea vlădicăi Iosif Mușat, iar ceilalți doi i s-au opus, așa că nu s-a putut da o sentință în toată regula. Totuși patriarhul ecumenic Matei I, «fără a mai proceda la o altă consultare» a înaltului for, «cu de la sine putere», a «numit pe Iosif ca mitropolit al Moldovei», fapt care apoi i-a cășunat supărări, și pentru un timp chiar scoaterea din scaun³⁴.

Nemulțumit, «chir Ieremia», care mai persista încă în hotărîrea sa de a nu demisiona, mai spera că se va reîntoarce «la eparhia sa» și încă tot își mai zicea «al Maurovlahiei», a făcut contestații împotriva deciziei luate, cum se vede, personal de patriarhul Matei I, căci o socotea anticanonică. Dar, cu toate că în lungul proces pe care pînă la moartea sa, întimplată în anul 1410, adversarii acestuia, ai patriarhului, i l-au intentat și purtat, deseori s-a citat și cazul său, al lui «chir Ieremia», ca un cap de acuzare împotriva lui, a patriarhului, totuși hotărîrea în cauză n-a putut fi în nici un fel revocată³⁵. Și așa pămînteanul vlădica Iosif Mușat, după un zbuicium de mai bine de zece ani, a ajuns și a continuat să fie după toate prescripțiile canonice și legale, «adevărat și legiuit» mitropolit al Moldovei și Sucevei. Lui «chir Ieremia», pentru timpul cît va mai fi trăit după anul 1410, i se va fi dat poate o «altă mitropolie de un rang mai înalt», ca să se liniștească, desigur, și ca să nu se mai gîndească la cea a Moldovei,

34. V. Laurent, *Aux origines de l'Eglise de Moldavie...*, p. 166.

35. Pentru informații în legătură cu acest lung proces, intentat ecumenicului Matei I, să se vadă: F.H.D.R., *op. cit.*, p. 320—335.

deoarece aceasta acum era canonic aşezată şi-şi avea legiuit şi ade-vărat arhipăstor în persoana băştinaşului Iosif Muşat, vlăstar al fami-liei domnitoare din ţară³⁶.

În acest fel, avînd acum şi ea binecuvîntarea necondiţionată de funcţionare a Patriarhiei Ecumenice, în acel timp, repetăm, «supremul izvor de legitimitate în ordinea ecleziastică pentru întreaga creştină-tate răsăriteană», Mitropolia Moldovei, atestată documentar pentru prima dată, — după cum s-a văzut —, în 1386, deci acum şase sute de ani, şi-a căpătat în sfîrşit, — după moda vremii —, legitimitatea, pen-tru care se zbătuse cîţiva ani de zile, ceea ce, în acelaşi timp — tot după aceeaşi modă — însemna şi deplina consolidare a statului mol-dovean. Odată cu acestea, Mitropolia Moldovei păşea în istorie în-vestiită cu toate atribuţiile canonice şi legale, inerente unei instituţii ecleziastice superioare, şi cum, după aceea, va dăinui neîntrerupt pînă în zilele noastre.

După linişirea, în acest fel, a lucrurilor, sediul mitropoliei a ră-mas în oraşul Suceava, unde foarte probabil, de mai înainte vreme, fusese fixat de către Petru I Muşat, odată cu strămutarea aici a capi-talei ţării. Una dintre interpolările aflate în *Cronica vornicului Grigore Ureche*, amintind ceea ce se săvîrşise în legătură cu mitropolitul Iosif Muşat în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, printre altele nota şi că acestuia «i-au dat scaun o sfinţă minăstire mare, mitropolie în oraşul Sucevei; lingă polata domnească»³⁷. Din această pricină, desi-gur, Mitropolia Moldovei, în cursul vremii, a fost numită şi «Mitro-polia de la Suceava» ori «Mitropolia Moldovei şi Sucevei» cum i se zice şi azi, deşi de mai bine de trei sute de ani nu-şi mai are reşedinţa în fosta cetate de scaun a Moldovei. Pînă în primele decenii ale se-colului al XVI-lea, cînd s-a mutat în noua catedrală mitropolitană cu hramul Sfîntul Gheorghe, ridicată acum în însăşi cetatea Sucevei, după tradiţie, mitropolitul Iosif Muşat şi urmaşii săi au rezidat în *minăstirea Mirăuţilor* «de lingă Curtea domnească» din aceeaşi Suceavă, ctitorită, se crede, de însuşi Petru I Muşat³⁸.

În anul 1402, spre «a se consacra şi mai mult caracterul de reşe-dinţă mitropolitană a capitalei lui Alexandru cel Bun, după sfatul vlă-diciei Iosif, chiar, se aduc la Suceava de la Cetatea Albă, moaştele Sfîn-tului Ioan cel Nou», aşezîndu-se mai întîi în biserica *Mirăuţilor*³⁹.

Realizate toate acestea, mitropolitul Iosif Muşat, care, prin anii 1401—1402, va fi fost destul de vîrstnic, a putut poate avea în conti-nuare parte de clipe mai liniştite, îngrijindu-se şi pe mai departe de buna ocîrmuire a Mitropoliei şi păstorindu-şi cu destoinicie credin-cioşii. Este amintit, în mod sigur în două acte din 7 ianuarie 1407⁴⁰ şi

36. Cf. V. Laurent, *op. cit.*, p. 166—167.

37. Grigore Ureche, *Letopiseşul Ţării Moldovei*, Bucureşti, 1955, p. 69.

38. N. Grigoraş şi I. Caproşu, *Biserici şi minăstiri vechi din Moldova*, ed. II, Bucureşti, 1971, p. 34—35.

39. Simeon Fl. Marian, *Sfîntul Ioan cel Nou de la Suceava. Schiţă istorică*, Bucureşti, 1895, p. 19 s.u.

40. *Documenta Romaniae Historica A. Moldova, vol. I (1384—1446)*, Bucureşti, 1975, p. 29, 30 [nr. 21].

16 sept
prin ar
reşedin
tului, f
inte de
în sfîrş
care, u
se afir
Aş
tropolie
încă ac
oraşul
curgăto
cument
arătat,

Tu
tului de
şi tutu
surată
luminos
sorocul
însoţite
laşilor:

Se
temir p
care do
tală, u
civiliza
lui Dim
în univ
Dimitrie
unul di
circuitu
Bălcesc
fiei rom
ale pop

41.
42.
vadă şi:
«Mitropol

16 septembrie 1408⁴¹, după care vreme se socotește că a mai trăit pînă prin anii 1415—1416, cînd ar fi decedat. A putut fi înmormîntat fie la reședința Mitropoliei, în mînăstirea Mirăuților, fie la mînăstirea Neamțului, în care, mai mult ca sigur, și-a avut postrigul, a viețuit mai înainte de a fi hirotonit arhiepiscop și căreia i-a purtat deosebită grijă, fie, în sfîrșit, la «mînăstirea de la Boiștea», de prin părțile Neamțului, în care, un timp, chiar va fi petrecut, căci la 6 iunie 1446, într-un hrisov, se afirma că aici a fost «chilia vlădicăi Iosif»⁴².

Așa și-a început ființarea și și-a cîștigat legitimitatea canonică Mitropolia Moldovei și Sucevei, cu șase sute de ani în urmă. Păstrîndu-și încă acest nume și de mai bine de trei veacuri avîndu-și reședința în orașul Iași, ea, repetăm, dăinuiește neîntrerupt pînă astăzi și, în acest curgător an, 1986, se împlinesc șase secole de la prima mențiune documentară cunoscută, care atestă existența ei, căci aceasta, cum s-a arătat, de către unii este fixată în ziua de 1 septembrie 1386.

Tuturor celor care au trudit pentru începuturile și desăvîrșirea actului de întemeiere a Mitropoliei Moldovei și Sucevei, mai sus înfățișat, și tuturor aceluia care după aceea, prin activitatea de orice fel desfășurată în cuprinsul ei, au făcut ca în trecut ea să înscrie multe pagini luminoase de istorie, acum la comemorarea a șase sute de ani de la sorocul aici pomenit, toată recunoștința, admirația și prețuirea noastră, însoțite de caldă urare ca în viitor ea, Mitropolia din «vestitul tîrg al Iașilor», tot mai mult să crească și să înflorească.

DIMITRIE CANTEMIR

276 ANI DE LA URCAREA PE TRONUL MOLDOVEI

(1710 — 23 noiembrie — 1986)

Pr. ALEX. STĂNCULESCU-BIRDA

Se împlinesc anul acesta 276 de ani de la urcarea lui Dimitrie Cantemir pe tronul Moldovei. O domnie scurtă și zbruciumată, o domnie care dovedea cu prisosință superioritatea înțelepciunii față de forța brută, o domnie care a dat speranțe tuturor celor doritori de cultură și civilizație, dar și celor dezmoșteniți ai soartei. Dacă domnia politică a lui Dimitrie Cantemir a durat puțin și nu și-a împlinit menirea, domnia în universul filosofiei și al istoriografiei continuă. Faima și opera lui Dimitrie Cantemir au trecut de mult granițele românești, el devenind unul dintre mesagerii de incontestabilă valoare ai poporului nostru în circuitul internațional. Pe plan național, Cantemir se înscrie alături de Bălcescu, Kogălniceanu, Hașdeu, Iorga și Xenopol, titani ai istoriografiei românești și militanți neobosiți pentru înfăptuirea idealurilor majore ale poporului român.

41. *Ibidem*, p. 33, 34 (nr. 23).

42. *Ibidem*, p. 378, 379 (nr. 267). Pentru mitropolitul Moldovei Iosif Mușat, să se vadă și: Pr. Scariat Popescu, *Iosif, cel dinții mitropolit cunoscut al Moldovei*, în «Mitropolia Moldovei și Sucevei», XL (1964), nr. 3—4, p. 126—139.

El a devenit, așa cum se exprima unul dintre exegeții săi, un «omou universale» al Renașterii românești, la o răscruce a istoriei și a spațiului european.

Născut la 26 octombrie 1673 ca fiu al boierului Constantin Cantemir, — viitorul domn și învățat va cunoaște de mic viața de curte a Moldovei, intrigile politice, contradicțiile relațiilor sociale, luxul și mizeria. Printre cei dinții care îi îndrumă pașii spre universul științei este vestitul medic-filosof Ieremia Cacavelas, care-l va influența mult pe tânărul Cantemir în formarea lui cărturărească. După primii trei ani de domnie ai tatălui său, în 1688, Dimitrie Cantemir este trimis ostatec la Constantinopol, în locul fratelui său Antioh.

O nouă perioadă se deschide în viața tânărului fiu de domn. Acum cunoaște mai bine luptele de culise ale vieții politice, cunoaște oamenii de stat și personalități ale culturii vremii respective. Dincolo de acestea, el însuși se străduiește să acumuleze cit mai mult, avînd drept sprijin bibliotecile Constantinopolului, profesori renumiți și școli de tot felul. Cercul de cunoscuți din înalta societate a capitalei turcești se lărgeste de la o zi la alta, Cantemir fiind pretutindeni acceptat cu bucurie datorită strălucitei inteligențe de care dădea dovadă. Timp de 22 de ani, cu mici perioade de revenire în Moldova, Dimitrie Cantemir va rămîne în Constantinopol.

Învăță limbile de circulație europeană, limba turcă și limbile orientale. Studiază, de asemenea, numeroase tratate de istorie și filosofie, de medicină, muzică și religie. Formarea sa multilaterală îi permite să strîngă un material documentar important în baza cărui va da apoi la lumină opere de certă valoare științifică.

Înrăutățirea relațiilor ruso-turce deschid noi perspective tânărului moldovean. Fără a-și uita originea și țara, el așoptea momentul prielnic pentru realizarea unor planuri tainice, pe care el și le clădise pe începutul, cunoscînd esența politicii otomane. Această schimbare în viața politică a Imperiului otoman determină pe demnitarii turci să se orienteze cu mai multă atenție asupra Principatelor Române, ca puncte de legătură dintre cele două mari puteri. De aceea acordă mult mai multă importanță alegerii domnitorilor în scaunele Moldovei și Țării Românești, încurajînd în același timp intrigile de curte și schimbările domniei. În felul acesta înțelegeau să slăbească potențialul celor două Țări Românești și prin aceasta să-și poată exercita controlul și suzeranitatea în continuare. Aceste vremuri tulburi de la începutul sec. XVIII determină pe turci să se orienteze asupra tânărului Dimitrie Cantemir ca spre omul cel mai potrivit pentru ocuparea tronului domnesc în Moldova, după maziirea lui Nicolae Mavrocordat. El le inspira încredere ca unul care crescuse la curtea imperială și dăduse dovadă de fidelitate și considerație față de Sublima Poartă, fiind cel mai interesat de istoria Imperiului, de problemele politicii turcești în diferitele ei faze. În același timp, preocuparea lui Cantemir pentru problemele de cultură în special și pentru cele teoretice în general constituia un motiv în plus pentru încrederea turcilor. Era tocmai omul care le trebuia, omul rupt de realitățile concrete — considerau ei! —, străin de realitățile țării sale și în același timp slugă credincioasă stăpînirii turcești.

Acest Cantemir care nu nunci nu ce că este co

În noi litic și ca; câteva lun; întregime ievvodale, ; tează, deși recții, alte conducăto sesc, în fr recție poli cesc, iar ț poporului 1711) este mod direct

Tragic însă apus timp o po porului n; culturală ; părește drag al țăr

Noile mitrie Car turor rom. acestui n; poporului

Planu stracte, te De aceea litico-soci. Țara Rom de asemer mersului Tînărul C de aceea f lurilor lor convingă } înlăturare cunoscuse Porți, for; supremați nale, Dimi cu migală turală pe nițele trac B.O.R. — 9

Aceste considerente determină pe turci să-l numească pe Dimitrie Cantemir domn al Moldovei la 23 noiembrie 1710, deși fusese singurul care nu numai că nu oferise tradiționalele și substanțialele daruri, dar nici nu ceruse în mod concret domnia, ceea ce-i încredința pe turci că este complet lipsit de interese politice.

În noua funcție Dimitrie Cantemir dovedește un ascuțit simț politic și capacitate de orientare. Este cel dintii care reușește în numai câteva luni de domnie să centralizeze puterea, să desființeze aproape în întregime grupările politice ale marilor familii boierești cu pretenții voievodale, să-și asigure succesiunea dinastică. În același timp, el orientează, deși foarte circumspect, politica statului moldovean spre noi direcții, altele decât cele filoturce. Asigurându-și adeviziunea majorității conducătoare, Dimitrie Cantemir strânge legăturile cu guvernul rusesc, în fruntea căruia se afla țarul Petru cel Mare. Această nouă direcție politică a statului moldovean urmărea scuturarea de jugul turcesc, iar pe voievodul inițiator îl înscrisa în rîndul marilor patrioți ai poporului nostru. Tratatul cu guvernul țarist încheiat la Luțc (13 aprilie 1711) este printre cele dintii care vizează, pentru această vreme, în mod direct independența de stat a Moldovei.

Tragicul sfîrșit al luptelor de la Stănilești (11 iulie 1711) a însemnat însă apusul unei domnii scurte, dar promițătoare de glorie și în același timp o poticnire în drumul spre realizarea celui mai sfințit ideal al poporului nostru. Tînărul domn, personalitate intrată deja în conștiința culturală a Europei, își acceptă cu durere nefericitul destin politic și-și părăsește încă o dată, — pentru totdeauna de data aceasta —, pămîntul drag al țării sale, pe care-l slujise cu credință.

Noile cercetări istorice scot la lumină faptul că în permanență Dimitrie Cantemir a fost stăpînit de idealul național al independenței tuturor românilor, moldoveni, munteni și transilvăneni. Pentru realizarea acestui nobil deziderat el înțelegea că e absolut necesară *unitatea* poporului român împărțit de vitregiile istoriei, în stătulețe și provincii.

Planurile politice ale lui Dimitrie Cantemir nu erau elaborări abstracte, teoretice, ci, pe cît era posibil, el erau verificate în mod practic. De aceea Dimitrie Cantemir trimite iscoade să cunoască realitățile politico-sociale din Transilvania ocupată de austrieci, și din Moldova și Țara Românească aflate sub suzeranitatea Porții Otomane. Primește, de asemenea, delegați români care veneau în Rusia să informeze asupra mersului lucrurilor în Principate și în același timp să ceară ajutor. Tînărul Cantemir este entuziasmat în aceste încercări ale românilor și de aceea face tot ceea ce-i stă în putință să-i sprijine în realizarea idealurilor lor. Folosind întreaga sa influență asupra țarului, încearcă să-l convingă pe acesta de necesitatea reorganizării unui front comun pentru înlăturarea jugurilor otoman și austriac. În același timp, ca unul care cunoșcuse concret, în cei 22 de ani de ucenicie în capitala Sublimei Porți, forțele politice și militare, cît și posibilitățile de menținere a supremației puterii Imperiului otoman în balanța de forțe internaționale, Dimitrie Cantemir își organizează vechile însemnări și date căleșe cu mîgală pentru a da la lumină o operă de incontestabilă valoare culturală pe plan european. Este vorba de cea dintii istorie care rupe granițele tradiționale ale metodelor de abordare a materialului faptic sub

forma succesiunii cronologice, prezentării seci și arbitrare a fenomenelor istorice, fără nici o încercare de pătrundere a sensului și cauzalității fenomenelor istorice. *Istoria creșterii și descreșterii Imperiului otoman*, — al cărui manuscris autograf a fost descoperit de curind în Biblioteca Universității Harvard (S.U.A.) —, era cel dintii document de fundamentare ideologică și științifică a luptei antiotomane. Pentru prima dată în literatură istorică a românilor filosofia slujește în mod evident istoria. Nu era o interpretare dialectică a problematicii sociale ci o abordare și o înțelegere ciclică a cursului istoriei. Alături de contemporanul său, istoricul italian Giambattista Vico, Dimitrie Cantemir se înscrie printre cei dintii promotori ai «ciclurilor istorice». Dincolo de importanța minoră a acestui fapt, prubeagul domn român urmărea încurajarea cercurilor politice europene, încercând să le dovedească imposibilitatea pentru Poarta Otomană de a menține hegemonia politică.

Tot din aceste considerente, specifice vremii, Dimitrie Cantemir este preocupat de fundamentarea dogmatică a Ortodoxiei. Aceasta era o încercare generală a scriitorilor bisericești răsăriteni, avându-se în vedere pe de o parte stăvilirea expansiunii propagandei romano-catolice și protestante în Orient și în sud-estul european, iar pe de altă parte rezistența în fața celei musulmane. Numai făcând din întregul Sud-Est european un front comun și unitar; cimentat ideologic de comuniunea de interese politice, sociale, economice și religioase, Dimitrie Cantemir, ca de altfel mulți dintre contemporanii săi cu vederi înaintate, vedeau soluția salvatoare a contradicțiilor astringente internaționale în general și europene în special. Aceste considerente vor sta la baza citorva lucrări apreciate elogios la vremea respectivă: *Imaginea tainică a științei sacre*, *Locuri întunecate în Catehismul publicat de un autor anonim*, *Divanul și Metafizica*.

Poporul român se impunea în circuitul valorilor sud-estului european prin originea, vechimea, continuitatea, capacitatea și forța destinului său. În calea tuturor vitregiilor istoriei poporul român nu numai că nu s-a pierdut ci s-a călit pentru a înfrunta cu putere veacurile. Dăduse dovadă în numeroase rânduri de vrednicie în lupte pentru apărarea propriei sale ființe, constituind în același timp poarta zăvorâtă în fața tuturor invaziilor spre Europa Centrală. Aceasta îl îndreptăța pe Cantemir să susțină că neamul său e vrednic de a sta alături de marile puteri în lupta pentru o cauză comună. În sprijinul acestei prețioase afirmații Cantemir aduce o lucrare de seamă: *Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor*. Pentru a motiva ideologic necesitatea dispariției cercurilor și grupărilor antagoniste din Țările Române, realități pe care tinăru-l domn le cunoștea din proprie experiență, el scrie *Istoria Ieroglifică și Viața lui Constantin Cantemir*. Nu putem rămâne fără ecou în inima unui atât de desăvârșit patriot frumusețile nebănuite ale pământului strămoșesc, tradițiile, organizarea și toate celelalte expresii ale vieții neîntrerupte a poporului român pe aceste meleaguri, fapt pentru care, dincolo de solicitările forurilor de cultură străină, Cantemir ne lasă minunata *Descriptio Moldaviae*.

Deși ne face adeseori impresia că tratează probleme de ordin general, Dimitrie Cantemir vizează în mod direct realități concrete ale organizării socio-politice românești din timpul său. Face încercări de

a schim
și exter
simbolic
acest fel

În f
rință un
de popo

Dim
impune
prin aut
sociale.
a activa
Este toc
tenta m
obscura
lor scola
în gîndi
vechimi
Monarcl

În c
Proniato
sa datul
are depl
prin ace
bertate :
știința u
sociale.
unul sin
delimitei
ambele
mitrie C
a se situ
necesitat

În c
creștine,
fenomen
trebuie :
noscute.
în sens
spiritual
sate de
existențe
existențe
scop pro
tregul cu
specific
ționează
ționii —
fie autor

a schimba starea de lucruri, respectiv criza politică de ordin intern și extern, prin care trecea Moldova. În mod figurat, prin reprezentări simbolice, Cantemir critică stările de lucruri din țara sa, pentru că în acest fel, spera el, să le îndrepte.

În întreaga concepție și activitate cantemireană se distinge cu ușurință un profund patriotism alimentat în permanență de dragostea față de poporul și țara din care făcea parte.

Dimitrie Cantemir poate fi socotit cel dintâi filosof român care se impune circuitului cultural prin impetuoșitatea idelor sale originale și prin autenticitatea soluțiilor date problematicei gnoseologice și sociale. Meritul său este cu atât mai mare cu cât autorul s-a format și a activat într-un mediu ideologic destul de tulbure și contradictoriu. Este tocmai perioada în care scolastica prinsese teren, iar dialectica tenta multe conștiințe. Dacă în opere din tinerețe ca *Divanul*, *Loca obscura* și *Logica*, Cantemir înclină mai mult spre acceptarea principiilor scolastice de abordare a problematicei gnoseologice, pas important în gândirea creștină ortodoxă, în operele de maturitate ca *Hronical vechimii româno-moldo-vlahilor*, *Istoria Ieroglifică*, *Sacrosanctae* sau *Monarchiarum phisica examinatio*, filosofia îi călăuzește gândirea.

În concepția lui Dimitrie Cantemir, Dumnezeu este Creatorul și Proniatorul lumii. Omul păstrează ca o reminiscență germinală în ființa sa datul absolut, reflectat concret în conștiință, dar, dincolo de aceasta, are deplina libertate de discernămint și acțiune. Cantemir nu înțelege prin aceasta un «liber arbitru», în sensul religios al noțiunii ci o libertate strict condiționată de relațiile sociale, interumane. Însăși conștiința umană nu este numai seminal absolut ci și expresie a existenței sociale. Divinul inspiră, dar nu condiționează omul; adevărul este unul singur, obținut experimental, nu extatic. Prin *Sacrosanctae* se delimitează rațional domeniile de cercetare ale teologiei și științei ambele devenind domenii distincte ale investigației gnoseologice. Dimitrie Cantemir se oprește la acest stadiu de definire a domeniilor, fără a se situa arbitrar de o parte sau de alta ci doar abordând, conform necesităților sau împrejurărilor, metodele de cunoaștere și cercetare.

În ceea ce privește antropologia, Cantemir este tributار concepției creștine, deși adeseori se întilnesc contradicții în gândirea sa. Fiecare fenomen are o cauză primordială a existenței sale și un scop spre care trebuie să tindă în virtutea unei legități bine definite, dar parțial cunoscute. Esența existenței este Dumnezeu, în care-și au originea — nu în sens panteist — toate celelalte forme ale existenței materiale și spirituale. Din acest punct de vedere Cantemir păstrează liniile tratate de părinții și scriitorii bisericești, fiind departe de o acceptare a existenței, în sensul hegelian de mai târziu. Fiecare creatură, ca formă a existenței, este un unicat, avînd o cauză comună cu celelalte, dar un scop propriu, bine definit. Omul, ca ființă rațională, acționează, în întregul complex al problematicei existenței sale, într-un mod particular, specific condiției sale ontologice. Legile Providenței nu-i mai condiționează destinul, atotștiința divină nu-i determină ci, în virtutea rațiunii — expresie a incununării creaturii —, omul are posibilitatea să fie autorul propriului său destin. Aceasta era o reacție față de pre-

destinaționismul protestant în ascensiune și în același timp o nouă formă de exprimare a principiilor umaniste.

Omul căzut în păcat a pierdut prerogativele lui «*posse non mori*», fiind nevoit să accepte noi condiții ontologice. El are însă o menire specială în context creatural, în virtutea căreia tinde spre desăvârșire, concept care, în ultimă instanță, este sinonim cu reintegrarea în condițiile existenței primordiale. Această desăvârșire, reîntegrare, necesită o permanentă pregătire, o luptă continuă pentru nimicirea răului, a păcatului și, simultan, cultivarea binelui, a virtuții. Prin aceasta se instituia o motivație a eticii în concepția cantemireană. Morala are două izvoare bine distincte: divinul și umanul. Principiile morale de origine divină sînt receptate prin datul revelat, respectiv sub forma biblică, pe cînd cele umane sînt expresii ale rațiunii, rezultante ale experiențelor, relațiilor și conștiinței sociale. Cele dintii vizează aspecte generale ale existenței sociale, permanente valabile, secunde ale aspectelor particulare, specifice unor epoci sau zone. Ambele sînt supuse însă unei permanente evoluții: cele divine prin continua aprofundare și înțelegere, cele umane prin adaptare și schimbare.

Principiile morale devin posibilități indispensabile ale desăvârșirii umane. Aceasta se realizează însă numai în context social. În măsura în care individul este folositor mediului social în care-și desfășoară activitatea, influențindu-l pe acesta în sens pozitiv, își realizează menirea sa ontologică. Dimitrie Cantemir preia vechi ideile ale Sfinților Părinți din primele veacuri ale creștinismului, conform cărora mintuirea nu se poate obține numai în virtutea unui verticalism ci și a unui orizontalism spiritual. Aceasta excludea însingurarea individului de mediul social, subiectivismul și particularismul. Omul se apropia de esența divină prin uman, semenul, aproapele fiind puntea de legătură între cele două planuri. Aceasta constituia un mare pas în gîndirea umanistă a vremii. Omul revenea în centrul atenției generale. Totul era de la om și pentru om. Antropocentrismul căpăta astfel tot mai mult teren, filosoful român aducîndu-și din plin contribuția la împlinirea acestui deziderat major. Prin aceasta oamenilor li se recunoștea egalitatea naturală, discriminările sociale nefiind decît anomalii, derogări de la adevărata lege morală.

Dimitrie Cantemir este cel dintii care pune în aplicare, atît cît are posibilitatea, aceste nobile principii umanitare. Numai astfel îi putem înțelege simpatia față de masele populare, față de dezmoștenii soartei și în același timp ostilitatea față de clasa exploatoare, care nu este decît un conglomerat al «fiarelor răpitoare». Cantemir este cel dintii care motivează ideologic revolta țărănimii ca o necesitate a restabilirii ordinii morale. Poziția socială, interesele politice majore și determinante, scurta domnie, l-au împiedicat pe acest mare umanist român să-și pună în aplicare vederile sale înaintate. În stadiul în care le-a lăsat, ele nu sînt decît principii umaniste, adeseori utopice, incapabile de a transforma revoluționar existența socială. Pentru prima dată însă masele populare, dar mai cu seamă țărănimia românească, intră în atenția unui om de cultură român de talia lui Dimitrie Cantemir. Acesta vedea în țărănie principală bază economică și strategică în lupta națională antiotomană. Neglijarea acestei clase ducea, implicit, la neglijarea însăși a intereselor politice naționale.

Anal
al domni
crete ale
Dimitrie
și viața p

Conc
tul gener
privitoare
și a succ
stare gen
punea și
evoluții i

Înțele
nist, Dimi
vechimea
ci mai ale
o aduce l
alte să
singură v
cea mai r
(...), ce s
voința sp
proaste și
păgini rot

Intere
vire la re
istoriei pr
precum s
căci cele
se pomen
fericiți și
eroilor, c
melui lor
de lucru f
tori și în v

Dimiti
tologiei
dar în spe
dovedește
românilor,
Cantemir,
XVII și X
filosof al i

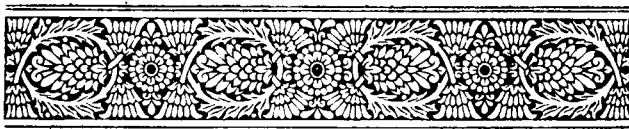
Analizînd pe larg raporturile sociale dintre clase, rolul statului și al domnitorului în viața unei țări, cu referiri directe la realitățile concrete ale poporului român, studiînd contradicțiile politice internaționale, Dimitrie Cantemir se impune ca o personalitate de prim ordin în cultura și viața politică a Europei sec. XVIII.

Concepția istorică a lui Dimitrie Cantemir se dezvoltă în contextul general al ideologiei istorice europene. În acest sens precizăm teoria privitoare la nașterea, evoluția și decăderea formațiunilor politice, cît și a succesiunii Imperiilor și forțelor dominante ca pe ceva ciclic, o stare generală de rotație în sensul celei cosmice. Această concepție impunea și un determinism social de tip idealist, impropriu adevăratei evoluții istorico-sociale.

Înțelegînd realitățile concrete ale poporului român, în spirit umanist, Dimitrie Cantemir susține și documentează ideologic că nu numai vechimea unui popor și întinderea granițelor sale îi asigură viabilitatea ci mai ales gradul de cultură și civilizație, contribuția pe care acel popor o aduce la progresul umanității. «De iaste vreun popor mai mult decît altele să se cinstească, sau cu mare nume și preț să se fie, nu numai singură vechimea lui, nu numai mulțimea și lățimea lui în toată, sau în cea mai multă și mai mare a rătănzellii pămîntului parte destulă iaste (...), ce spre agonisita acestui titlu trebuiesc cunoștința cinstii și nevoița spre dînsa, învățăturile și vredniciile care singure numai cele proaste și varvare obiceiuri a schimba pot, și din varvari elini și din păgîni romani a-i preface meșteșugul și mijlocirile arată».

Interesantă și originală este concepția lui Dimitrie Cantemir cu privire la rolul istoricului în viața unei societăți și în însuși contextul istoriei propriu-zise. «Istoricul adevărat, adică acel ce istoria adevărată precum s-au avut istoricește, lauda împreună cu făcătorul împărtășește, căci cele ce a ostenit lucrul a săvîrșit, iar acesta a voit în veci lucrul a se pomeni și încă mai mult pe scriitori decît pe făcătorii minunilor, fericii și laudați a-i numi vor îndrăzni. Căci după armele și faptele eroilor, condeile istoricilor de nu s-ar fi călit, încă demult și lauda numelui lor deodată cu vasele țarna le-ar fi acoperit. Și așa, aceia au fost de lucru făcători, împreună muritori, iar aceștia numelui au fost înnoitori și în veci stătători».

Dimitrie Cantemir a ridicat istoriografia românească la nivelul metodologiei istorice europene (Pompiliu Teodor). În întreaga sa operă, dar în special în *Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor*, istoricul se dovedește un convins luptător pentru drepturile politico-sociale ale românilor, pentru unitate, latinătate și continuitate în Dacia. Dimitrie Cantemir, cu care de fapt culminează istoriografia românească a sec. XVII și XVIII (Nicolae Iorga), nu este numai filosof sau istoric ci și un filosof al istoriei.

• DOCUMENTARE •

UN SLUJITOR AL BISERICII ȘI CRONICAR AL MOLDOVEI : SAVA IEROMONAHUL

DUMITRU VELCIU

*Letopisețul Țării Moldovii de la Ștefan sin Vasilie Vodă ncoace, de unde iaste părăsīt de Miron Costin logofăt. Iară acum s-au scos din izvodul lui Vasile Dămian ce-au fost 3 logofăt și de pre izvodul lui Tudosie Dubău logofătul și altora*¹, cronică cuprinzînd istoria Moldovei de la 1661 pînă la 1709, apreciată atît pentru valoarea ei documentară, cît și pentru certe valori literare, transmisă posterității ca o lucrare anonimă, nu își are stabilit nici pînă astăzi numele autorului.

Realizată, după datele interne pe care le conține, prin anul 1712 și pusă de către Mihail Kogălniceanu, cu ocazia tipăririi², în mod arbitrar, sub numele lui Nicolae Costin, fiul lui Miron, părere la care a aderat, aducînd și argumente, Nicolae Iorga, a fost mai apoi atribuită lui Axinte Uricariul (I. G. Sblera; Aron Densușianu). Ambele ipoteze au fost însă infirmate, într-un mod care nu mai îngăduie contraargumente, de către regretatul istoric Constantin Giurescu († 1918), în lucrările sale din 1907 și 1914³, prin care o socotește *opera unui anonim*.

Acest punct de vedere a fost însușit de marea majoritate a istoricilor și istoricilor literari care o tratează ca atare în lucrările lor, eticheta de anonim fiind adoptată și de tratatul de *Istorie a literaturii române*, vol. I, al Academiei R.S.R.⁴. O recrudescență a poziției pro Nicolae

1. Manuscris, copiat de Axinte Uricariul, «In Țrg in Esi, vlto 7224 [= 1715], sept. I, vă dni [= în zilele lui] Io Nicolae Alexandru [Mavrocordat] Vodă, Intra doua domnia». Se află la Biblioteca centrală a Universității din Iași, sub cota II—22 (fost 6). Cf. I. Crăciun, A. Iliș, *Repertoriul manuscriselor de cronici interne privind istoria României* (sec. XV—XVIII), București, 1963, p. 106. O copie microfilm, sub nr. 97, se află la Biblioteca Academiei RSR.

2. M. Kogălniceanu, *Letopisișile Țării Moldovii*, vol. II, Iași, 1845, p. 3—77 (în chirilice); ed a II-a, *Cronicele României sau Letopiseșele Moldovei și Valahiei*, vol. II, București, 1872, p. 2—70 (cu litere latine).

3. Const. Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicelor moldovene (Nicolae Costin, Tudosie Dubău, Vasile Dămian)*, Analele Acad. Rom., mem. sect. ist., București, 1907; Idem, *Izvoadele lui Tudosie Dubău, Miron logofătul și Vasile Demian*, București, 1914.

4. Ediția I, București, 1964, p. 601—603 (capitol redactat de I. D. Lăudat); ed. a II-a revăzută, București, 1970, p. 552—554.

DOCUMENT

Costin s-a
Diță⁵, dar
rilor lui N
tuie pe ace

Consic
Giurescu, l
nu li se po
să identifi
compilare
tat studiul
C. Giuresc
cunoscut.

Cercet
cunoscută
în evidenț
și de cerc
însurate ș
succint tab

— frec
prin scăde
(anul bizan
în mod cor

— pre
— aut
cultură ecl
bisericii m

— aut
celariei do
vona (în te
rea lor rom

— aut
luat spre t
Costin († se

Urmări

inceput a s
ne ocupăm,
cronici și m
sebie dom

1711—dec.
puțin conos
de bogată :
nuscrite al
în mod cur
sintetic Cro

5. *Reint
istorie*, tom 32

Costin s-a manifestat, în 1979, prin lucrarea unui tânăr istoric Al. V. Diță⁵, dar argumentația sa, bazată pe o inversare a cronologiei scrierilor lui N. Costin, insuficient susținută, nu este în măsură să-l restituie pe acesta drept autor al cronicii de care ne ocupăm.

Considerind valabile, în esența lor, rezultatele cercetărilor lui Const. Giurescu, în sensul că nici lui Nicolae Costin și nici lui Axinte Uricariul nu li se poate atribui paternitatea acestei cronică, în intenția de a încerca să identificăm, totuși, pe autorul acestei valoroase lucrări, operă de compilare dar conținând și o substanțială parte originală, ne-am îndreptat studiul nostru în alte direcții, valorificând date și elemente pe care C. Giurescu și ceilalți cercetători, fie că le-au neglijat, fie că nu le-au cunoscut.

Cercetarea atentă a textului *Cronicii Moldovei pe anii 1661—1709*, cunoscută acum și sub numele de «Pseudo Nicolae Costin», ne-a scos în evidență o seamă de caracteristici ale acesteia, remarcate, de altfel, și de cercetătorii care au studiat-o mai îndeaproape, caracteristici care, însumate și fără a se contrazice între ele, se pot grupa în următorul succint tablou :

— frecvența calculării greșite a anilor «de la Hristos» (era noastră), prin scăderea, invariabil, a cifrei 5508 din anii «de la facerea lumii» (anul bizantin) și pentru lunile septembrie—decembrie, perioadă în care, în mod corect, trebuia să se scadă 5509 ;

— preferința pentru interpolări și modificări redacționale ;

— autorul nu este boier, dovedește o largă cunoștință a Bibliei, are cultură eclesiastică și manifestă preferință pentru amănunte din istoria bisericii moldovene și, în general, pentru viața bisericească ;

— autorul făcea parte dintre copiiștii de manuscrise din jurul cancelariei domnitorului Moldovei Nicolae Mavrocordat și cunoștea slava (în text sînt date repetat citate din Biblie în slavonă, cu traducerea lor românească) ;

— autorul compilației — spune C. Giurescu — este cel care a preluat spre transcriere ciornele și manuscrisele rămase de la Nicolae Costin († sept. 1712).

Urmărind aceste elemente în lucrările manuscrise din perioada de început a sec XVIII cînd se localizează în timp cronica anonimă de care ne ocupăm, în strînsă legătură cu inițiativa privind realizarea de noi cronici și manuscrise de cronici din această perioadă, datorate cu deosebire domnitorului Nicolae Mavrocordat (nov. 1709—nov. 1710 ; sept. 1711—dec. 1715), cercetarea noastră ne-a condus către un nume mai puțin cunoscut dar care, în final, adună în jurul lui o activitate destul de bogată : *Sava Ieromonahul* de la Mitropolia din Iași, copist de manuscrise al lui Mavrocordat și care întrunește, în diversele sale lucrări, în mod cumulativ, toate cele cinci note principale care caracterizează sintetic *Cronica Moldovei pe anii 1661—1709*.

5. Reinterpretări și adăugiri la studiul cronicilor moldovene, în *Revista de istorie*, tom 32, 1979, nr. 5, p. 875—893.

Contemporan și coleg de breaslă cu binecunoscutul cronicar, diac și copist de manuscrise Axinte Uricariul, dar insuficient remarcat și apreciat de către istoricii literari, Sava Ieromonahul are totuși o activitate mult mai bogată decât ceea ce i se atribuia îndeobște, până acum.

Realizările lui, în calitate de copist și prelucrător de manuscrise, ca și de diac, scriitor de acte de cancelarie, publice și private, *confirmate documentar* și cunoscute de noi, pot fi identificate pe un interval de cel puțin 17 ani, între cca 1710 și 1727, timp în care îl aflăm, pe rând, la Mitropolia din Iași, la mânăstirea Secu, înapoi la Mitropolie și, în cele din urmă, la Episcopia de Roman. În acest interval, activitatea lui include *șase lucrări certe, subsemnate*, din care patru păstrate în autograf (un manuscris și trei documente), iar alte două (ambele manuscrise de cronici) transmise în copii ulterioare care îi conservă numele, preluat din originale, astăzi pierdute. Deosebit de acestea, i se mai pot atribui, în mod întemeiat, pe baza activității sale cunoscute, cel puțin încă șase lucrări, între care *Cronica Moldovei 1661—1709*, precum și încă trei probabile.

Nu dispunem, deocamdată, de mai multe date privitoare la viața și activitatea lui Sava Ieromonahul. A murit, de bună seamă, la Roman, nu mult după anul 1727, când îl aflăm, documentar, pentru ultima dată acolo, în slujba Episcopiei. Peste mormîntul lui simplu, de călugăr smerit și modest, așa cum a fost întreaga lui viață, timpul a așternut o totală uitare, ca și peste numele ce trebuia să străjuiască cea mai mare și mai însemnată parte din opera lui scrisă — *Cronica Moldovei pe anii 1661—1709* — pe care, astăzi, ne facem o datorie să i-o restituim, ca o reparație necesară și deplin îndreptățită.

Pentru susținerea paternității lui Sava Ieromonahul asupra cronicii moldovene pe care i-o atribuim, ne vom referi, în continuare, la unele din principalele manuscrise contemporane de cronici, care îi conservă numele, fie direct, fie în copii ulterioare, și care prezintă notele caracteristice, extrase de noi mai sus, privitoare la *Cronica Moldovei 1661—1709*.

Unul din cele mai reprezentative documente în acest sens îl constituie varianta «pentru domn» a *Letopiseșului Țării Moldovei de la zidirea lumii*, al lui Nicolae Costin, păstrată în copie în mssele rom. nr. 580, 2715 ș.a. de la Biblioteca Academiei R.S.R., miscelanele care cuprinzînd, înaintea letopiseșului amintit, o parte din operele lui Miron Costin (*De neamul moldovenilor*, varianta în cinci capitole, *Viața lumii*, *Stihuri împotriva zavistiei* ș.a.).

Ms. rom. nr. 580, copiat la Brașov în 1718, reproduce pe un altul mai vechi, scris în Moldova, din 20 octombrie 1721 (= 1712), cum rezultă din titlul pe care îl dăm în continuare și care prezintă unele ciudate inadvertențe: *Letopiseș al țării Moldovei, acum după izvoade scos cu porunca prealuminatului și înălțatului domnului nostru Io Nicolae Mavrocordat voevod cu mila lui Dumnezeu domn și oblăduitor a toată Moldovlahia, în anul de la zidirea lumii 7221, iar de la nașterea lui Hristos 1713, mesiaș octomvrie, 20 dni, de Miron Costin carele au fost logofăt mare în Moldova (fila 46 v.)*.

Ca
rea îns
agiunsi
vremi
Dumne
logofeș
ghen. 1

Tit
duce nr
calcul
brie, 55
la fixar
Inceper
letopise
titlu cî
cărui
neului,
ms. rom
și el nu

Urî
mai urî
Transil'
druz ur
nicij ro
Șincai
Consta
Iecatul
repatat
prinde
Nicolae
rea mar
55—62
1595 7.
inițială
bliotecii
rele rîn
cu scris
anii scr
Miron l
neat no
nah Sav

6. M
I. Crăciun
7. M
Repertoriu
ed. V. A.
Radu, M
București,
din secolu

Ca încheiere, la sfârșitul letopisețului (fila 397 v.), se află următoarea însemnare a copistului: «Și sosind nu scrisul pînă aicea, cît s-au aigiunsu aceste izvoade, iară de aici Innainte anii scriși pînă la aceste vremi după orînduiala izvoadelor tot a lui Miron logofătul. Sfîrșit și lui Dumnezeu laudă, în anul 7221, iulie 25; și l-am prepus eu Gheorghie logofețelul, al doilea [rînd], în cetatea Brașovului la anul 7226[-1718], ghen. 14».

Titlul manuscrisului inițial moldovean, din 7221, pe care îl reproduce munteanul Gheorghie logofețelul conține două grave erori: a) se calculează greșit anii «de la Hristos», scăzîndu-se, pentru luna octombrie, 5508 din anii «de la zidirea lumii», în loc de 5509, ceea ce conduce la fixarea eronată a datei de «20 octombrie 1713», în loc de 1712, pentru începerea copierii manuscrisului în Moldova; b) deși se copiază efectiv letopisețul lui Nicolae Costin, opera este trecută, în mod greșit, atît în titlu cît și în încheierea manuscrisului, sub numele lui Miron Costin, căruiu îi aparțin numai celelalte lucrări menționate în cadrul miscelaneului, copiat de aceeași mînă. Situația se prezintă asemănător și în ms. rom. 2715 din 1723, copist munteanul Stanciu ierei, care își transcrie și el numele.

Urma manuscrisului moldovean, cu numele copistului inițial — numai urma, pentru că originalul nu se mai cunoaște — am găsit-o în Transilvania, între manuscrisele rămase de la Gheorghie Șincai, în cadrul uriașei documentări pe care acesta a folosit-o la redactarea *Hronicii românilor*. În volumul XXV din lărga sa colecție de 30 de volume, Șincai a copiat un manuscris moldovean sub titlul, parțial latinizat, *Constanțis Miron logothetae principatus Moldaviae Chronica — Descălecatul a țarei Moldovei la ce vâleat de la zidire s-au fimplat...*⁶, citat repetat sub această formă în marea sa operă, deși datele pe care le cuprinde confirmă că este vorba, de fapt, de menționata lucrare a lui Nicolae Costin. Transcris pînă la cap. 54, în acest volum XXV, copierea manuscrisului moldovean a fost reluată de Șincai pentru capitolele 55—62 («sive ultimo»), într-un alt manuscris, care se încheie cu anul 1595⁷. Pe ultima filă a acestuia, văzut de noi, p. 150 în numerotația inițială a lui Șincai, respectiv fila 23 verso, în numerotația nouă a bibliotecii clujene, copia istoricului transilvănean se termină cu următoarele rînduri, transcrise de el după textul pe care îl copia: «Și sosind cu scrisul pînă aicea, cît s-au ajuns aceste izvoade, iară de aici înainte anii scriși pînă la aceste vremi după orînduiala izvoadelor tot a lui Miron logofăt. Sfîrșit și lui Dumnezeu laudă». Ceva mai jos, într-un alineat nou: «În anul 7221, luna iulie 25, pren osteneala smeritului ermonah Sava moldoveanul, den St. mănăstire Săcul, ce au fost la Metropolie.

6. Ms. rom. nr. 241, tom XXV, Academia R.S.R., filiala Cluj, fond Oradea. Cf. I. Crăciun și A. Ilieș, *Repertoriul manuscriselor de cronici interne*, p. 93.

7. Ms. rom. nr. 499, Acad. R.S.R., filiala Cluj, fond Blaj (nu este menționat în *Repertoriul de la nota precedentă*). Vezi, în schimb, Miron Costin, *Opere complete*, ed. V. A. Urechia, vol. I, București, 1886, p. 47—48 (sub «Codex șincaian I»); Jacob Radu, *Manuscrisele Bibliotecii Episcopiei greco-catolice române din Oradea-Mare*, București, 1923, p. 28—29 (sub nr. vechi 160); George Pascu, *Istoria literaturii române din secolul XVIII*, vol. III, Iași, 1927, p. 51—52.

Si cu protopopul Nicolae am legat acest letopiseț». Pe margine Șincai adnotează: 1712, avînd în vedere, desigur, anul corect cînd s-a început copierea manuscrisului moldovean.

Identitatea parțială a acestei mențiuni finale din copia lui Șincai (în manuscrisele acestuia lipsesc titlul original și primele 15 capitole, istoria biblică și primul descălecat) cu manuscrisele rom. 580 și 2715 BARSR nu mai lasă loc la îndoială că istoricul transilvănean a avut în mîină și a transcris pentru nevoile sale de documentare dacă nu manuscrisul realizat în Moldova, din ordinul lui Nicolae Mavrocordat, între 20 octombrie 1712 și 25 iulie 1713, o copie de pe acesta, anterioară celor din 1718 (ms. rom. 580) și 1723 (ms. rom. 2715), care nu mai menționează numele copistului moldovean. Șincai obținuse manuscrisul prin intermediul istoricului F. J. Sulzer, austriac stabilit în Țara Românească, așa cum se menționează în prefața la *Elementa linguae daco-romanae sive valahicae* din 1780⁸.

Originalul a fost adus de către Nicolae Mavrocordat în Țara Românească, cu ocazia transferării lui, ca domn, din Moldova, la 25 decembrie 1715. Îl găsim menționat în catalogul grecesc al bibliotecii acestui domn de la mînăstirea Văcărești din București, de asemenea cu data de an greșită (1713): «Istorie, 4. Cronograf al Moldovei de la începuturile ei pînă la domnia lui Aron Vodă și prin porunca prea înălțatului nostru domn alcătuit de către Miron logofătul; *transcris de către Ieromonahul Sava*, copiat la Iași, 1713; legătură a cărții în roșu, cu închizători»⁹. După acest exemplar s-au făcut, probabil, copiile din mssele 580 și 2715, copia transmisă de Sulzer lui Șincai și altele.

Din prezentarea acestui manuscris, reținem drept caracteristice pentru copistul lui, Sava Ieromonahul, următoarele note:

- greșită calculare a anului «de la Hristos»;
- făcea parte dintre copiii lui Nicolae Mavrocordat și scria din ordinul acestuia;
- preluase spre copiere hîrtii ale lui Nicolae Costin la numai o lună după moartea cronicarului.

Comparînd copia realizată de Sava Ieromonahul (după mssele 580 și 2715), redacția «cătredomn», pînă la 1595, cu redacția «cătredetitor», pînă la 1601, realizată, independent, de către alt copist, constatăm în copia ieromonahului moldovean o seamă de *modificări, completări și interpolări* față de textul celeilalte redacții, privind mai ales *elemente din domeniul bisericii și vieții religioase, intervenții moralizatoare sau de imputare personală, în legătură cu credința față de Dumnezeu*¹⁰, nespecific unui laic ca Nicolae Costin. Dăm, exemplificativ, o seamă de citate: «că cine oștețe cu sabia, după cum a zis Domnul Hristos,

8. Cf. *Școala ardeleană*, ediție critică de Fl. Fugaru. Studiu introductiv și note finale de Romul Munteanu, vol. I, București, [1970], p. 71.

9. N. Iorga, *Pilda bunilor domni din trecut*, Analele Acad. Rom., mem. sect. ist., mem. nr. 2, București, 1914, p. 29, sub nr. 4, între cărțile românești de mărimea întâi. Am dat traducerea textului grec publicat de N. Iorga.

10. Comparatia am făcut-o după Nicolae Costin, *Letopisețul țării Moldovei de la zădrea lumii*, ediția Ioan St. Petre, București, Edit. Fundațiilor regale pentru literatură și artă, 1942, unde se dau, paralel, ambele redacții; în subsol, cu peli, redacția «cătredomn». După această ediție indicăm în text, în paranteză, paginile.

de sabie p
cauzelor c
o va reali
scurt, trim
buită Sf. I
Vodă și p
lui Dumne
Dumnezeu
completar
care urme
tare ce nu
a lucrării
intemeiat.

Grava
fiului ace
Ieromonah
rămase de
între care
ționate m
noscător
aceluiași
în predosl

O alt
caracteris
copia rea
de cronic
seful țări
rimleni și
domnilor,
fatei dom
voevod, c
Romanski

Cupri
Letopiseș

11. In
Mavrocordă
acelui boia
Nicolae, c
Moldovei, c
și text, Bu
vede, Sava

12. Pe
în afară de
cercețătorii
nuscise, d.
229—241.

13. M.
sității din

de sabie piiare» (p. 53) ; p. 254, o largă interpolare ca explicație naivă a cauzelor cutremurelor de pământ (într-o altă copie de cronici pe care o va realiza în 1721—1724, Sava Ieromonahul, redind pasajul mai pe scurt, trimite, pentru detaliere, la «Bogoslovie», probabil apocrifa atribuită Sf. Ioan Bogoslovul) ; «Caută aicea că vrea să înșele Alexandru Vodă și pre Dumnezeu» (p. 489) ; Ion Vodă cel Cumplit este «orbirea lui Dumnezeu» (p. 518) ; imputație directă aceluiași domn : «Bine, dară Dumnezeu știe pentru cine făcea ?» (p. 520). Lui Sava i se datorează și completarea «Sfântul Stratilat Tiron dintr-acei slujitori au fost» (p. 125), care urmează mențiunii despre soldați romani numiți *tirones*, completare ce nu apare în redacția «către cetitor», în schimb apare într-o copie a lucrării *De neamul moldovenilor* (ms. Leningrad) ce i se poate atribui întemeiat.

Grava greșeală de a pune sub numele lui Miron Costin o lucrare a fiului acestuia Nicolae este explicabilă pentru modestul călugăr Sava Ieromonahul. Avînd în față, primite de la Nicolae Mavrocordat, hîrțile rămase de la Nicolae Costin, foarte curînd după moartea cronicarului¹¹, între care, semnate, unele din lucrările certe ale lui Miron Costin (menționate mai sus ca transcrise în prima parte a miscelaneului), necunosător al evoluției istoriografiei moldovene, Sava a pus sub numele aceluiași și *Letopiseșul* lui Nicolae Costin care, probabil, nu conținea, în predoslovie, numele adevăratului autor¹².

O altă lucrare a lui Sava Ieromonahul, în care găsim unele din caracteristicile menționate pentru *Cronica Moldovei 1661—1709*, este copia realizată de el, între 1721 și 1724, a unei compilații prescurtate de cronici moldovene avînd următorul titlu : *Hronograf, adecă letopiseșul țării Moldovei dintru întîiul descălecat de Traian împăratul cu rimleni și al doilea de Dragoș Vodă, care să vede pînă astăzi, și viața domnilor, din vechi istorii, carii s-au scris în zilele de Dumnezeu Înălțatei domnii a prea luminatului nostru domn Ioan Mihai Racoviță — voevod, cu blagoslovenia prea sfințitului părinte kir Athanasie, eplscop Romanskii, leat 7232 [= 1724], mesița februarie*¹³.

Cuprinde, în ordine, *De neamul moldovenilor* (în șapte capitole), *Letopiseșul de la zidirea lumii de Nicolae Costin și Letopiseșul lui*

11. În cronica sa privind cea de-a doua domnie moldoveană a lui Nicolae Mavrocordat, Axinte Uricariul spune : «i-au părut rău lui Nicolae Vodă de moartea celui bolaru și au arătat deosebită milă casei lui ; și, nelăsînd coconii răposatului Nicolae, cu multă nevoînță pentru pomonirea lui, au pus de au scris istoriile Țării Moldovei, carele le scosese cu osteneala lui» (Ioan Șt. Petre, *Axinte Uricariul, studiu și text*, București, Casa Școalelor, 1944, p. 176). Copistul desemnat a fost, cum se vede, Sava Ieromonahul.

12. Pentru modul în care această greșită atribuire, datorată lui Sava, a derutat, în afară de Șincai, pe o seamă de istorici și literați, pornind de la cronicari pînă la cercetătorii din zilele noastre, vezi D. Velciu, *Implicațiile erorii unui copist de manuscrise, din 1712, asupra istoriografiei noastre*, în *Revista de istorie*, nr. 2/1974, p. 229—241.

13. Ms. nr. 4086 (fost «1/1924, fond G. Sion») din Biblioteca Centrală a Universității din Cluj-Napoca. I. Crăciun, A. Ilieș, *Repertoriul...*, p. 78 și 93.

Miron Costin, totul cu substanțiale și judicioase prescurtări, operație făcută, potrivit cercetărilor noastre¹⁴, prin 1713—1714, de către Axinte Uricariul, din dispoziția lui Nicolae Mavrocordat.

Redacția transcrisă de Sava Ieromonahul nu s-a păstrat, dar ea s-a transmis prin copia tirzie, dar destul de fidelă, făcută în 1807 de către Iosaf, monah, care reproduce și cele două predoslovii ale lui Sava, una către episcopul Atanasie al Romanului (semnată Sava Ieromonahul), cealaltă «către cititor» (nesemnată, dar sigur a lui Sava)¹⁵.

Prin ce se aproprie această nouă lucrare a lui Sava Ieromonahul de notele specifice ale *Cronicii Moldovei 1661—1709*?

Acum, după vreo 12 ani de la copierea «letopisetului lui Miron Costin logofătul», de fapt al lui Nicolae Costin, oarecum mai stăpîn pe mersul istoriografiei moldovene, deși copiază o compilație prescurtată, care merge pînă la 1661, crede că transcrie «letopisetul răposatului Nicolai Costin, biv vel logofăt», cum menționează în predoslovie «către cititor», dar atrage atenția că «cetind pre acela și pre acesta, în multe locuri vei afla voroava și însemnări într-alt chip, ales la numărul anilor». Și chiar aici, în această predoslovie, *leatul 7229 il trece cînd 1721 cînd 1720*.

În afară de alte intervenții mai mărunte, în manuscrisul realizat de Sava Ieromonahul, prin comparație cu un alt manuscris al aceiași compilații prescurtate, ms. rom. 256 BARSR, considerat de cercetători anterior anului 1724¹⁶, am identificat două importante interpolări, ambele direct legate de viața bisericească a țării, așa cum apar altele asemănătoare în *Cronica Moldovei 1661—1709*.

După ce redă pasajul privitor la zidirea de către Ștefan cel Mare a bisericii de la Badeuți, în urma luptei victorioase de la Rîmnic, copistul adaugă: «aceia biserică din Badeuți prin pricina răsoașelor au stătut pustie și descoperită 40 și mai bine de ani precum să văd și alte multe și astăzi pustii, și sosind pînă de a să și răsiți pre unele locuri, pre care văzînd-o sfinția sa chir Calistru, episcopul Rădăuților, că desăvirșit să va risipi, o au dres-o și o au acoperit desăvirșit, precum să vede de față, cu toată cheltuiala sfinției sale, în zilele prea luminatului domn Ioan Mihai Racoviță voevod, în anul de la Adam 7228 [= 1720], mai 25»¹⁷.

În capitolul privitor la domnia lui Bogdan al III-lea, fiul lui Ștefan cel Mare, după ce amintește de zidirea de către logofătul Tăut a bisericii de la Bălinești, cu banii proveniți din tributul către turci, restituit de sultanul Moldovei, copistul adaugă această largă completare: «aceia biserică, din multe războaie ce s-au tîmplat acestui pămînt, pentru a

14. D. Velciu, *O veche controversă: paternitatea redacției în șapte capitole a scrierii «De neamul moldovenilor»* (II), în *Revista de istorie*, nr. 7/1977, ct. p. 1295—1297.

15. Publicate de Liviu Onu, *O copie necunoscută a cronicilor moldovenești? În Studii și cercetări de bibliologie*, V, 1963, p. 316—317. Reduplicarea lui v din Savva, datorată, poate, copistului Iosaf, nu poate infirma identitatea copistului de la Roman cu cel de la Secu, ambii, «ieromonahi», dedicați copierii de cronici.

16. Ioan St. Petre, *Nicolae Costin, viața și opera*, București, [1939], p. 51—52.

17. Ms. rom. 4086 (fost 1/1924, Cluj), fila 61—61 v. Textul este închis între paranteze drepte, marcînd, și în felul acesta, caracterul lui de interpolare.

noastre (cel, mai dintru biv vel b cum s-au gofătului a sa bun au fost și luminatul 7229 [= cearcă, că Dacă lui Sava că autoru ților cu o

Vorb privind e Costin. A pe cititor în letopis de multă afla». Este în ms. rom. 256 BARSR după inițial de :

O înt Ștefan cel grăbit a v cît și Nicu concret al să gîndea Arou pent tura ce sî Tara Leșu cu leșii pe priimască, socotește, afla însem ms. rom. 2

La act dovei 1661 permisesse de la Rom pe care îl său, pe car

18. *Ibid*
19. *Colec*
București, 19
monahul (dir
tinitiv din 25

noastre cumplite păcate, au fost sosit pînă a să și răsiți. Și văzîndu-o acel, mai sus pomenit chir Calistru, episcopul Rădăuților, fiind îndemnat dintru a sffntului duh putere, împreună cu dumnealui Dimitrie Macrii biv vel ban, starosti ot Cernăuți, socotind că 'este de obște a țării, precum s-au zis mai sus, că sînt dăruți banii de sultan Murat Tăutului lo-gofătului, care bani au fost ai țării noastre, n-au lăsat-o la răsipă, ci de a sa bună voe împreună cu toată cheltuiala au acoperit-o și pre unde au fost și risipită sau cum să zice stricată, o au tocmit-o, în zilele prea luminatului nostru domn Io Mihai Racoviță voevod, veleat de la Adam 7229 [= 1721], mesița mai 12, care vrînd să adeverezi, iubite cetitoriu, cearcă, că vederea arată adevărul»¹⁸.

Dacă datele de reparație ale celor două biserici i le-au putut furniza lui Sava colegul de rang al lui Calistru, episcopul Atanasie, este sigur că autorul acestor interpolări îl cunoscuse direct și pe episcopul Rădăuților cu ocazia scrierii unui act în Iași, în 8 aprilie 1717¹⁹.

Vorbeam, mai sus, despre largă interpolare a lui Sava Ieromonahul, privind explicarea cauzelor cutremurelor, din *Letopiseșul* lui Nicolae Costin. Aici în ms. 4086 (Cluj), fila 56 v, dă numai esențialul, trimițînd pe cititor, pentru amănunte, la sursa care se pare că fusese folosită și în *letopiseș*: «Pricina cutremurului din ce să face. Pămîntul se cutremură de multă umezeală. De vrei să știi deplin cetește la *Bogoslovie* și vei afla». Este o modificare în sens invers a lui Sava, de reducere, pentru că în ms. rom. 256 BARSR textul referitor la cutremure se reproduce integral după varianta «către domn» a *Letopiseșului* lui N. Costin (transcrisă inițial de Sava Ieromonahul).

O interpolare destul de mare apare după enunțarea morții lui Ștefan cel Mare, ca un comentariu la caracterul domnului, «...mînius și grăbit a vărsa sînge nevinovat», așa cum îl dau atît Grigore Ureche, cit și Nicolae Costin, dar ca o justificare din partea copistului, în cazul concret al uciderii lui Petru Aron, totul între paranteze: «(cine a vrea să gîndească numai la aceasta cetîndu-o va afla și pentru Pătru Vodă Aron pentru grabneacă vărsare de sînge, iară mai multu pentru mestecătura ce să făcea stricăciune Moldovei prin Pătru Vodă Aron, fiind în Țara Leșască îndemnătoriu. Ce măcar că Ștefan Vodă au legat tractate cu leșii pentru pace, dară mai mult au pomenit pentru pribegi să nu să priimască, cum s-au zis mai sus, ca să să poată mîntui de dînsul. Ce socotește, cetitorile, dintru amîndoa părțile adevărul și precum vei afla însemnează pre marginea foii de tot răspunsu)» (fila 69—69 v). În ms. rom. 256, pasajul nu apare la locul respectiv (vezi filele 23 v—24).

La activ cu două compilații de cronici (ms. «Șincai» și «Cronica Moldovei 1661—1709», ambele anterioare copiei din ms. 4086), în care își permisesse numeroase interpolări și modificări, îl vedem acum, în copia de la Roman din 1721—1724, sectionînd lejer și cu dezinvolțură textul pe care îl transcria, pentru a intra într-o convorbire directă cu cititorul său, pe care îl invită la reflecție.

18. *Ibidem*, fila 70—70 v. Textul și aici, închis între paranteze roșii.

19. *Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor centrale*, vol. V, București, 1975, p. 399, facsimilul «minutei» din 8 aprilie 1717, scrise de Sava Ieromonahul (din eroare, legenda la această «minută» s-a inversat cu cea a actului definitiv din 25 aprilie 1717, scris de alt diacon, de la p. 398).

Din acest manuscris aflăm că Sava Ieromonahul era familiarizat cu limba slavonă. În predoslovie «către cititori», cerindu-și iertare pentru eventualele greșeli de transcriere adaugă: «cunoscînd și a noastră greșală, ales din condeiu, rugăm să lași ertării, că nu inger, ce *ruka brenna* au ostenit»²⁰.

De altfel, cunoașterea slavonei de către Sava este confirmată și de o altă lucrare a lui, *autografa*, realizată pe la cca 1710, *Pravila lui Justinian* (ms. rom. BARSR nr. 1440), o copie de mînă a cunoscutei tipărituri a lui Vasile Lupu, *Carte românească de învățătură de la Pravilele împărătești și de la alte giudețe* (Iași, 1646)²¹. Pe ultima filă a manuscrisului său (f. 329 v), înainte de a-și pune semnătura — «Scris-au smeritul ieromonah Sava de la Mitropolia Moldovlahiei» — transcrie cu exactitate încheierea în slavonă din textul pe care îl copia: «*Slava săvrășitelu Bug davșemu i po zacialla i coneș*» (Slavă lui Dumnezeu săvrășitorul cel ce după început a dat și sfîrșitul).

Anterioară copiilor de cronici de care am vorbit pînă acum, scriere juridică, lucrare, deci, care nu permite reduceri și interpolări, găsim, totuși, în *Pravila lui Justinian* o seamă de intervenții personale ale copistului, omisiuni și actualizări, e drept numai în predoslovie. În text, față de tipăritură, Sava a introdus o *modificare redacțională*: pe recto-ul fiecărei file înscrise, drept colontitlu, un foarte concis rezumat, în două cuvinte, al conținutului capitolului (dedus, de fapt, din titlul acestuia): *pentru plugari, pentru păstori, pentru furi, pentru ucidere, pentru sodomie* etc. Pe verso-ul fiecărei file, drept colontitlu, cuvîntul *Pravilă*.

Socotim că aceste trei lucrări certe, semnate, ale lui Sava Ieromonahul, masive copii de manuscrise, dintre care două istorice, cu caracteristicile pe care le-am evidențiat la fiecare, confirmă, luate împreună, că copistul nostru poate fi autorul *Cronicii Moldovei 1661—1709*²².

Împrejurările în care, în domniile lui Nicolae Mavrocordat, s-a creat în Moldova, din inițiativa acestui domn, o emulație în transcrierea cronicilor anterioare (Grigore Ureche, Miron Costin) și a ceea ce lăsa Nicolae Costin, precum și în realizarea de noi cronici, legate de propria lui domnie (prima domnie, redactată de Nicolae Costin; a doua, de

20. L. Onu, *O copie necunoscută...*, p. 317. «*Ruka brenna*», în slavonă, «mînă pieritoare, perisabilă».

21. Manuscrisul a fost cercetat, sub aspectul însemnătății juridice, de Al. Georgescu, în *Anuarul Institutului de istorie și arheologie*, Iași, III, 1966, p. 213—221.

22. Celelalte lucrări ale sale, de care am amintit: trei acte autografe, scrise ca diac (din 8 aprilie 1717, Iași; 7 iulie 1718, Iași; 24 noiembrie 1725, Roman) și alte patru, pe care nu și-a pus semnătura dar care îi pot fi atribuite pe baza grafiei (2 nov. 1712, Iași; 10 august 1716, Iași; 24 aprilie 1727, Roman; unele file din ms. rom. 944 BARSR, provenind de la Episcopia din Roman) ne permit să-i atribuim, prin nota caracteristică a grafiei, o copie unicat a scrierii *De neamul moldovenilor* (ms. Leăngrați), varianta în șapte capitole în redacția lui Nicolae Costin (v. în acest sens, D. Velciu, «*De neamul moldovenilor*» în *copia lui Sava Ieromonahul*, în *Manuscriptum*, VI, 1975, nr. 4, p. 163—167). Ca «probabil» avem în vedere un document din 28 martie 1707, ms. rom. 169 BARSR (*Izvodul lui Tudosile Dubău*) și o copie din 1712 (începută, foarte probabil, încă din 1711) a *Ceasornicului domnilor* (traducerea lui Nicolae Costin din Cuevara), azi pierdută, menționată, fără precizarea numelui copistului, în amintitul catalog grecesc al bibliotecii lui N. Mavrocordat, de la mînaștirea Văcărești, publicat de N. Iorga în 1914, p. 29, sub nr. 3.

Axinte
în situa
atribuiri

Se :
în Mold
1715, a
semnate
conduce

În l
girul m
dar mai
începu
ca N. C
zilele d
astfel i
Costin s
urmînd
sectent
primei d
încît do
a țării, d
de la 16
de reușit

În a
mai măr
sale —
să pună
nologică
hul, diac
Ghedeor
Pravila
care scr
1709 și
domn lu
deciț Sav
șeful au
acum, în
puse, «ct
1711»²³.

Iniți
la domn
de la Hr
vod» fol

23. C
1973, p. 55
24. O
în vedere
de la Hrîst

Axinte Uricariul), explică și modul în care Sava Ieromonahul a ajuns în situația de a întocmi cronică compilată a Moldovei pe care i-o atribuim.

Se știe că Nicolae Mavrocordat a fost printre domnitorii care, atît în Moldova cît și în Țara Românească, unde a fost mutat în decembrie 1715, a ținut, din motive lesne de înțeles, ca domniile lui să fie consemnate, de cronicarii aleși de el, neapărat în perioada cît el însuși conducea țările respective.

În Moldova, «alesul» a fost Nicolae Costin, pe care îl recomanda girul moral al tatălui, cronicar recunoscut, pregătirea sa intelectuală dar mai ales faptul că lucra de acum la o istorie a Moldovei pe care o începuse de la «ziđirea lumii». Răbdător o bucată de vreme, așteptînd ca N. Costin să se apropie cu redactarea voluminoasei sale cronici de zilele domniei lui, N. Mavrocordat și-a dat seama că aceasta va întîrzia, astfel încît prin 1711, acum în a doua domnie, i-a cerut lui Nicolae Costin să redacteze cronică primei sale domnii (nov. 1709—nov. 1710), urmînd ca, după aceea, să revină la continuarea celeilalte cronici. Consecvent însă stilului său de lucru, N. Costin a lungit mult și expunerea primei domnii a lui Mavrocordat (urmată de cea a lui Dimitrie Cantemir), încît domnul și-a dat seama că legarea domniilor sale de vechea istorie a țării, de la 1595 (1601) încoace, unde rămăsese N. Costin, sau cel puțin de la 1661, de unde o lăsase Miron Costin, nu mai are șanse apropiate de reușită prin Nicolae Costin.

În aceste condiții, cunoscînd că există o seamă de *izvoade*, cronici mai mărunte, care îl continuă pe Miron Costin pînă către anii domniilor sale — Vasile Demian, Tudosie Dubău și altele — a socotit potrivit să pună să se copieze, unul după altul, aceste izvoade, în ordine cronologică. *Copistul* însărcinat cu această lucrare a fost Sava Ieromonahul, diac la Mitropolie, recomandat foarte probabil de către mitropolitul Ghedeon, dar care mai copiasse, pînă atunci, pentru domnie, cel puțin *Pravila lui Justinian* (cca 1710). El a lucrat paralel cu Nicolae Costin, care scria cele două domnii — Mavrocordat și D. Cantemir — dintre 1709 și 1711. Această operație de copiere nu i s-a încredințat de către domn lui Axinte Uricariul, mai acreditat drept copist de manuscrise decît Sava (copiasse în 1710, în prima domnie a lui Mavrocordat, *Letopiseful lui Miron Costin* — ms. rom. 2601 BARS), pentru că Axinte lucra acum, în 1712, la copierea cronicii lui Grigore Ureche, pe care o începuse, «cu *porunca* mării sale milostivului nostru domn», la 8 decembrie 1711²³.

Inițial simplă copiere a unor «izvoade» (Sava va fi primit chiar de la domn «indicația» de a transpune anii «de la zidirea lumii» în «anii de la Hristos»²⁴) acestea au condus istoria Moldovei, prin ultimul «izvod» folosit (*Izvodul lui Tudosie Dubău*, păstrat incomplet), pînă la in-

23. Cf. Liviu Onu, *Critica textuală și editarea literaturii române vechi*, București, 1973, p. 55—58.

24. Om cult, de orientare general «europeană», Nicolae Mavrocordat avea, poate, în vedere corelarea domniilor sale cu istoria Europei apusene, unde so folosea «anul de la Hristos».

cheierea domniei și moartea lui Constantin Cantemir (martie 1693), dar este probabil că mai cuprindea cel puțin începutul domniei următoare, a lui Constantin Duca.

Înceteala cu care lucra Nicolae Costin la cronică domniei lui Mavrocordat l-a hotărât pe domn, după un probabil control a ceea ce se lucrase până atunci și, poate, din nou cu girul mitropolitului Ghedeon, să ceară lui Sava Ieromonahul să continue istoria Moldovei, cu mijloace proprii — era vorba acum de o epocă contemporană cu copistul — până la aducerea ei la 1709, începutul primei domnii mavrocordătești. Într-adevăr, Sava va duce povestirea până la încheierea domniei lui Mihai Racoviță (oct. 1709), după ce va include în cronică, desigur la indicația lui Mavrocordat, un amplu excurs privind bătălia de la Poltava din iunie 1709, dintre ruși și suedezi, câștigată strălucit de către ruși, folosind ceea ce «a aflat scris în izvodul lor cel tipărit, dintr-un universal al lui țaru Petru»²⁵.

Soluția s-a dovedit fericită pentru domn, deoarece Nicolae Costin moare în sept. 1712, lăsând netranscrisă pe curat cronică primei domnii a lui N. Mavrocordat, și cea a lui Dimitrie Cantemir, care vor fi copiate (și ușor interpolate) de Sava Ieromonahul în continuarea propriei cronici, după domnia lui Mihai Racoviță²⁶.

Acum, după încheierea cronicii sale (1661—1709) și după moartea lui N. Costin, Sava Ieromonahul va primi pentru copiere manuscrisele rămase în posesia acestuia (inclusiv manuscrise ale lui Miron Costin), din care va ieși hibridul miscelaneu început la 20 octombrie 1712 și terminat la 25 iulie 1713, despre care am vorbit.

Am urmărit să documentăm, pe scurt, că modestul copist de manuscrise de la Mitropolia din Iași, de la înăstirea Secu și de la Episcopia de Roman poate fi considerat autorul anonimei *Cronici* — până în prezent — a Moldovei pe anii 1661—1709.

25. Vezi pe larg, D. Velciu *Un «universal» al lui Petru cel Mare tolosit în «Leopisatul țării Moldovei pe anii 1661—1709 (Pseudo — N. Costin)», în Revista de istorie*, nr. 3/1975, p. 345—363.

26. În acest sens, C. Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicelor moldovene, 1907*, p. 20—21.

ANTONIE I
1985, 52

De sub te
pentru cultura
Ardealului. I.P
la aceeași far
lor la altarul c

Prima cai
raturii române
țării unui fond

Printre h
României (191
vătășii scriitor
descoperite „ai
Leon Asachi c
și tipărituri ob

I.P.S. Dr.
mai mare part
în cele două l

Corobor
prezbitului Ci
Moldovei, la
cronicari. Var
în modernitate
lui n-ar mai t
locul și momer

Cu ajutor
Leon Asachi a
în nici o istor
titlu, nici ca fă

Despre c
ne descoperă
a metaforelor»

Evidenț
ciza — în rei
ocupa locul
românești» (p.

Această
și cuvântările
în afară de o
bularul la Bor

• R E C E N Z I I •

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, *Lazăr-Leon Asachi în cultura română*, Sibiu, 1985, 524 p.

De sub teacurile Tipografiei mitropolitane din Sibiu a apărut o carte de referință pentru cultura românească, semnată de I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, I.P.S. Sa adevărește — și cu această carte de erudiție — apartenența sa la aceeași familie spirituală de creatori, care și-au adus prinosul minții și inimii lor la altarul culturii străbune.

Prima carte despre Lazăr-Leon Asachi — oferită de I.P.S. Sa ca dar prețios literaturii române —, este rodul unei munci migăloase de arhivă, a descoperirii și cercețării unui fond de manuscrise necunoscute pînă în prezent.

Printre hîrțile rămase de la Konon Arămescu-Donici, mitropolitul primat al României (1912—1919), autorul a descoperit alte 11 lucrări necunoscute datorate activității scriitoricești a lui Lazăr-Leon Asachi (1787—1825). Cu ajutorul manuscriselor descoperite, autorul a reconstituit și reconsiderat atît biografia cît și opera lui Lazăr-Leon Asachi care nu a fost «niciodată adunată la un loc, ci risipită prin manuscrise și tipărituri obscure și, mai ales, pînă de curînd în cea mai mare parte rătăcită» (p. 27).

I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală restituie culturii române o operă care — în cea mai mare parte a sa —, «a rămas mai mult de un secol și jumătate necunoscută, închisă în cele două pachete călătore și ținută cu gura închisă și ochii legați» (p. 189).

Coroborînd diverse păreri și informații biografice, autorul conchide că protoprezbiterul Gheorghe Asachi — care s-a născut în localitatea Herta, din nordul Moldovei, la 1 martie 1787 (p. 11), «ar trebui considerat veriga de legătură dintre cronicari, Varlaam, Dosoftei, Dimitrie Cantemir, Nicolae Milescu și intrarea noastră în modernitate. Între aceștia de dinainte și cei care i-au urmat, în Moldova, numele lui n-ar mai trebui omis ci, dimpotrivă, menționat ca o stea ce trebuia să existe în locul și momentul acela și care aștepta să fie descoperită» (p. 65).

Cu ajutorul manuscriselor descoperite, I.P.S. Sa a putut stabili și faptul că Lazăr-Leon Asachi a tradus și *Logica* lui Condillac (1715—1780), care «nu figurează ca atare în nici o istorie a literaturii sau a filosofiei și nici nu e menționată nicăieri, nici ca titlu, nici ca făcută, nici ca pierdută» (p. 33).

Despre creațiile originale ale lui Lazăr-Leon Asachi autorul ne spune că «acestea ne descoperă un abil creator de imagini artistice și un mînuitor cu deosebită ușurință a metaforelor» (p. 141—142).

Evidențînd contribuția lui Lazăr-Leon Asachi în domeniul lingvistic, autorul preciza — în reflecția sa sintetizatoare — că acesta «își așteaptă evaluarea, pentru a ocupa locul cuvenit în istoria limbii literare, a lingvisticii, literaturii și culturii românești» (p. 98).

Această evaluare o așteaptă atît prefețele la lucrările traduse, cît și predicile și cuvîntările ocazionale. Referindu-se la aceste prefețe, autorul conchide că «este în afară de orice îndoială că Lazăr-Leon Asachi și-a scris și prefețele, toate, și vocabularul la *Bordeiul indienesc*» (p. 151).

Darul oratoric al protopopului Lazăr-Leon Asachi s-a materializat îndeosebi în predici cu un ales conținut ideatic, teologic și social. În aceste predici, clericul moldovean «povănit de mîhnire... ca gardul spre suptare» (p. 448), din cauza nedreptăților sociale ale vremii, a biciuit fără cruțare moravurile societății și ale exponenților ei care «prin sudorii de singe» și prin «mii de strîmbătăli» (p. 449) își sporeau averile. Plămădite din aluatul *Didahiliilor* lui Antim Ivireanul, predicile lui Lazăr-Leon Asachi — «deurate perle ale genului omiletic» — rămîn un aspru rechizitoriu la adresa potentatilor vremii.

Alii profetele, citi și predicile și cuvîntările ocazionale ale protoprezbiterului Lazăr-Leon Asachi pot interesa — prin conținutul lor — nu numai pe teologi, istorici literari și sociologi ci și pe iubitorul de frumuseți poetice, de limbă veche românească.

Paginile cărții I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală au ca un leit-motiv ideea că opera protopopului Lazăr-Leon Asachi se înscrie în contribuția majoră pe care a adus-o Biserica noastră ortodoxă — prin clericii săi luminați — la dezvoltarea limbii și a culturii românești.

Relevind activitatea depusă de protopopul Lazăr-Leon Asachi pentru luminarea neamului său, autorul a evidențiat participarea și contribuția acelor clerici cititori ai culturii românești.

În cuprinsul cărții sale autorul face și alte judicioase și interesante afirmații. De exemplu, I.P.S. Sa afirmă, cu îndreptățire, că Școala Ardeleană a fost «rodul conștiinței românești și nu al celei confesionale» (p. 170), iar despre participarea clericilor români la iluminism — «cel puțin în perioada lui de început, de pătrundere» — I.P.S. Sa releva că «ei n-au participat; ei au fost cei dinți și singurii în acel moment» (p. 172).

Opera de traducător a protopopului Lazăr-Leon Asachi a fost și rămîne și «o operă de creație», care ne dă și «astăzi mărturie despre puterea și capacitatea limbii române din primele două decenii ale secolului al XIX-lea...» (p. 189—190).

Din lectura cărții I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, cititorul reține că protopopul Lazăr-Leon Asachi a fost un cleric cărturar, și patriot, stăpînit de dorința de a lumina, prin cultură, neamul său. Lazăr-Leon Asachi a fost și rămîne de altfel un scriitor fecund și prolific, un creator de opere originale și dăltuitor de limbă românească, un teolog și orator de seamă, care a fost așezat — prin munca osrduitoare și competența a I.P.S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală —, acolo unde îi era locul, în panteonul culturii românești.

Lucrarea I.P.S. Sale are deci — printre altele — și meritul incontestabil de a restitui culturii neamului opera unuia dintre corifeii săi. Acest act de restituire valorică timbrează și aureolează însă nu numai persoana lui Lazăr-Leon Asachi ci și pe autorul cărții pe care o prezentăm cititorilor noștri, pe teologul, cercetătorul, scriitorul, istoricul literar și destoinicul ierarh Dr. Antonie Plămădeală.

Prin această lucrare de referință cultura românească și-a adăugat încă un dar prețios. Pentru fiil Bisericii noastre, clerici, și credincioși, lucrarea I.P.S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală rămîne un eveniment editorial deosebit, care prilejuiește lectură sufletească, luminare a minții, și un îndemn de cultivare a limbii și a sentimentelor patriotice românești.

Pr. prof. NICOLAE V. DURĂ

DNISIFOR GHIBU, *Nu din partea aceea*. Studii și articole 1904—1914.

Îngrijire de ediție, studiu introductiv și note de Vasile Popeangă. Cu o postfață de Nadia Nicolescu, Editura Eminescu, București, 1985, 420 p.

Titlul prezentei antologii de studii și articole scrise de cunoscutul profesor-pedagog, om de cultură și patriot militant pentru o școală și pedagogie românească, DNISIFOR GHIBU, a fost luat de autor dintr-o carte-broșură a scriitorului rus, preotul V. G. Petrov, tradusă în limba română de Ștefan Gr. Berechet și tipărită la Vălenii de Munte, Tipografia «Neamul Românesc» a lui N. Iorga în 1910 — cu un înaintea Onisifor Ghibu să scrie și să publice articolul său. El a citit cărțuia, i-a plăcut și a scris articolul sub același titlu: «Nu din partea aceea». A repovestit ceea ce conținea a cărții, care este pătania unui episcop tinăr (cartea avea subtitlul *Storie de episcop*), entuziast, activ și bine intenționat, ce și-a propus să lumineze și să activeze pe preoți și pe credincioși, dar birocratic, prin pastorale, circulări și

rapoarte etc. nu «din partea poporului».

Este i Onisifor Ghibu poziția sa, răspîndit c făcîndu-se i

Acest și este notă daniilor Sa Vasile Pop culturii naț bibliografic și concepții carte, Pe b alcătuitorul fost să mă s-ar abate tență, ci ș de greutate! «Cu convin să lupte a Popeangă d

Onisif acțiuni pub toate urmă nîinate dir Apponyi, în parte, prin numelor co sional (orto lui Apponyi În chestiun a demasca «coragiul» i mai fost de tine. Nu cei drepti a necruțator românesc.

În altă a solidarită și a activat sale și de țară, precu Stroescu, sa i-a ales (c al culturii i pentru ajut sale Vasile

Artico pentru inst prin activi dogogiei ro terea istori (constata el pe fața pa mai temein mint, în edu conculoctoi propagate fi

rapoarte etc. Unul dintre preoții eparhiei i-a spus cum să procedeze, nu cum a început, nu «din partea aceea», ci realist și practic, prin coborrea personală în mijlocul poporului, prin cunoașterea realităților, a vieții poporului și a preoților.

Este tocmai ceea ce preconiza și încerca să realizeze, pedagogic și cultural. Onisifor Ghibu. Ca unul ce a absolvit Seminarul Șagunian din Sibiu și-a susținut poziția sa, în articolul, și cu un argument evanghelic: «Apostolii lui Hristos n-au răspândit creștinismul prin circulări, ci prin coborrea lor în mijlocul neamurilor, făcându-se tuturor de toate, ca pe toți să-i dobândească».

Această regulă, judicioasă și efecace, a însușit-o și a practicat-o Onisifor Ghibu și este nota specifică a celor 69 de studii și articole din antologie, precum și a strădaniilor Sale, pentru o Școală și o pedagogie românească. Alcătuitorul antologiei. Vasile Popeangă, în Studiul introductiv *Ideii clare și acțiuni energice pentru așezarea culturii naționale la temeliiile școlii* (p. 5—17) arată, în date succinte biografice și bibliografice, pregătirea temeinică, pedagogic-culturală a lui Onisifor Ghibu, precum și concepțiile sale etice, sociale, culturale, pedagogice, patriotice și religioase. Într-o carte, *Pe baricadele vieții*, în care a relatat anii de formare și de pregătire (o citează alcătuitorul antologiei) Onisifor Ghibu a declarat că, «grija mea de fiecare clipă a fost să mă înarmez cu principii solide și sigure, care să reziste la orice vijelii care s-ar abate asupra mea și care să-mi chezuiesc nu numai posibilitatea de rezistență, ci (și) biruința față de orice greutăți» (p. 314). Și a avut parte și de vijelii și de greutăți, (condamnarea la moarte), dar n-a acceptat compromisuri, nu s-a dezis. «Cu convingerile și principiile nu mă pot tirgii. Nu contează greutățile cu care are să lupte adevărul pînă să biruiesc, dar contează ca el să biruiesc», a citat V. Popeangă din declarațiile profesorului (p. 17).

Onisifor Ghibu s-a dovedit astfel de la primele sale articole și de la primele sale acțiuni publice — cum se vede din antologie. El s-a angajat, cu toate forțele și cu toate urmările, pentru apărarea și salvarea școlilor românești din Transilvania, amenințate direct de măsurile de stat maghiare, prin legile draconice ale contelui A. Apponyi, ministrul Instrucțiunii, care urmărea deznaționalizarea românilor, pe de o parte, prin desființarea școlilor românești și, pe de altă parte, prin maghiarizarea numelor copiilor românilor. Onisifor Ghibu, inspector al învățămîntului primar confesional (ortodox-român), a înțeles pericolul nefast. În articole direct, precum, *Răspunsul lui Apponyi, Ce e de făcut cu școala? Lupta pentru școală, 500 de școli pierdute, În chestiunea școlilor pierdute, O politică școlară hidoasă, Scrisori din Ardeal ș.a.*, a demascat, realist și temerar, cu «coragiu» șovinistele intenții maghiare. «Ține-ți coragiu» Il îndemna săruiitor mama sa. Dacă te va duce la Închisoare, acolo au mai fost și alții și-au scăpat. Li sta și tu cit și-a fi scris și Dumnezeu va avea grijă de tine. Numai să fii tare în credință. Ține-ți corajiu, că Dumnezeu nu-i părăsește pe cei drepti ai lui» — *Pe baricadele vieții*, p. 328); cu acest fel de «corajiu» a demascat necruțător uneltirile ce amenințau școlile românești transilvănene și ființa neamului românesc.

În altă serie de articole (luate în antologie), a militat pentru întărirea unității și a solidarității românești. Deoarece nu exista o unitate politică și statală, a propus și a activat pentru o unitate culturală. În această privință a fost încurajat în acțiunile sale și de ajutoarele primite de românii transilvăneni din partea conaționaliilor din țară, precum donațiile generoase ale românului patriot din Moldova do răsărit, Vasile Stroescu, salvatorul școlilor românești din Transilvania, pentru care Academia Română l-a ales (cu unanimitate de voturi) membru onorar, iar N. Iorga l-a numit «țitor al culturii românești». Onisifor Ghibu i-a purtat sentimente de recunoștință națională, pentru ajutorul providențial dat românilor transilvăneni, declarînd că «prin faptele sale Vasile Stroescu a intrat în panteonul românilor nemuritori» (p. 102).

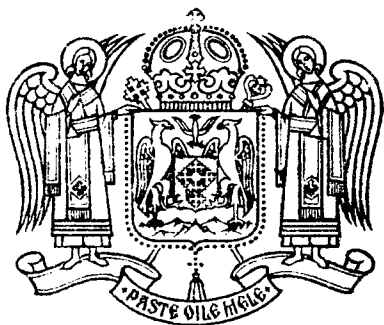
Articole și studii din antologie arată că Onisifor Ghibu a stăruit deopotrivă pentru instruirea și culturalizarea maselor, a poporului, prin alfabetizarea generală, prin activități extrașcolare, prin căminele culturale, «Astra». La baza școlii și a pedagogiei românești a așezat principiul educației naționale, prin studierea și cunoașterea istoriei, «avutul intelectual și istoric al strămoșilor, valorile culturii naționale (constata el în 1914 că în liceele românești se studiază istoria tuturor neamurilor de pe fața pămîntului afară de istoria neamului nostru, care ar trebui să se învețe mai temeinic decît istoria oricărui alt popor); a așezat principiul muncii, în învățămînt, în educație și în viața școlară; principiul respectului reciproc între naționalitățile conlocuitoare, al coexistenței și colaborării pașnice, principiul formulate, susținute și propagate în articolele și studiile sale, prezente în antologie.

În Postfață, intitulată *Școala și cultura națională* (p. 398—411), Prof. Nadia Nicolescu, cunoscută ariei și operei lui Onisifor Ghibu (cum a dovedit în cuprinsătoarea și judicioasă *Prefață* (de 40 p.) la *Pe baricadele vieții*, și aici relevă, competenți și argumentat, meritele pedagogic-culturale ale lui Onisifor Ghibu, însemnătatea operei și a publicisticii sale, precum și actualitatea ei perenă, respectiv, «așezarea culturii naționale la temeliiile școlii românești, sau cu alți termeni, mal proprii lui Ghibu, lupta pentru cultura națională prin școală», cu recomandarea legitimă ca întreaga publicistică, extraordinar de întinsă, a lui Onisifor Ghibu, să fie adunată în ziarle și revistele vremii și pusă în circulație».

Și alcătuitorul antologiei, Vasile Popeangă, și-a sfințit Studiul introductiv în același sens: «E o datorie a noastră, a celor care am avut fericirea de a-l cunoaște (pe Onisifor Ghibu) și de a ne putea întări convingerile noastre culturale și educative în urma convorbirilor avute cu el, de a spune adevărul despre acest mare înaintaș și de a pune la îndemna tinerelor generații crîmpeile din lupta lui eroică pentru făurirea statului național unitar și pentru ridicarea culturală a întregului nostru popor».

Un *Indice* (de nume de persoane, localități, instituții și publicații), întocmit de Octavian O. Ghibu, fiul lui Onisifor Ghibu, încheie prețioasa antologie *Nu din partea aceea*.

Pr. GH. CUNESCU

PREA FERICITUL PĂRINTE
TEOCTIST
NOUL PATRIARH
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL XIV - Nr. 11 - 12 NOIEMBRIE - DECEMBRIE 1996

BISERICĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CIV — Nr. 11—12, NOIEMBRIE—DECEMBRIE 1986
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte: *Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Membri: *P. S. ROMAN IALOMIȚEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; P. S. PIMEN SUCEVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor; P. S. DAMASCHIN SEVERINEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.*

Redactor responsabil: *Pr. DUMITRU SOARE, Directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă*

Redactor: *ALEXANDRU M. IONIȚA*

COLABORATORI :

Inalt Prea Sfințiii Mitropoliți, Prea Sfințiii Episcopi, Profesorii Institutelor teologice, ai Seminarilor teologice și ai Școlilor de căntăreși bisericești; Prea Cucernicii Consilieri administrativi, patriarhali și eparhiali, protopopi, proști, candidați la titlul de doctor în teologie ș.a.

PREA FERICITUL PĂRINTE
T E O C T I S T
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
Telegrama Sinodului Bisericii Ortodoxe Române, adresată Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România	5
Decret prezidențial	7
Primirea la Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist	8
Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist — noul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, de Pr. prof. Dumitru Radu	10
Redacția, Alegerea și instalarea Prea Fericitului Părinte Teoctist ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române	18
Convocarea Colegiului Electoral Bisericesc	22
Cercetarea și examinarea canonică a alegerii	46
Înminarea Decretului prezidențial	48
Festivitățile instalării Prea Fericitului Părinte Teoctist ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, de Asist. Alexandru M. Ioniță	53
Imn patriarhal, compoziție corală de Pr. Constantin Drăgușin . .	137

TELEGRAMĂ

*Excelenței Sale,
Domnului Nicolae Ceaușescu,
Președintele Republicii Socialiste România*

Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, întrunit în ședință de lucru pentru examinarea canonică a alegerii de către Colegiul Electoral Bisericesc, în ziua de 9 noiembrie 1986, a titularului în scaunul vacant de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, își îndreaptă gândurile cu nețărmurită dragoste și profundă recunoștință către Dumneavoastră, mult stimată Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, ctitor al României moderne, erou între eroii neamului, spre a vă exprima și cu acest solemn prilej, sentimentele de aleasă cinstire și deosebită stimă pentru activitatea pe care cu înțelepciune, bărbăție și pilduitoare dăruire o desfășurați în slujba măreței opere de ridicare a patriei pe noi culmi de civilizație și progres, pentru contribuția de excepțională însemnătate adusă la apărarea păcii, a vieții și a liniștii popoarelor, la soluționarea problemelor cu care se confruntă astăzi omenirea.

Prin alegerea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a Mitropolitul Moldovei și Sucevei, *Teoctist Arapașu*, Colegiul Electoral Bisericesc are conștiința că a împlinit un act de răspundere, și își exprimă convingerea că și în continuare clerul și credincioșii de pe tot cuprinsul țării vor fi îndrumați în spiritul dragostei și înfrățirii în muncă, al respectului față de memoria înaintașilor, al dăruirii pentru înflorirea patriei noastre socialiste.

Cu aceste simțăminte unanim împărtășite de fiii Bisericii noastre, vă mulțumim din adâncul inimii, mult stimată Domnule Președinte, pentru climatul de largă libertate religioasă de care ne bucurăm și în care ne desfășurăm activitatea, asigurându-vă că sîntem ferm hotărâți să ne situăm la înălțimea măreței epoci

de creație, construcție și progres, căreia poporul i-a dat, cu recunoștință și mândrie, numele dumneavoastră iubit.

Dind cea mai înaltă apreciere întregii politici interne și externe a statului nostru, ale cărei principii, pătrunse de profund umanism, și-au găsit o nouă și puternică afirmare în memorabila dumneavoastră cuvântare rostită recent de la tribuna Marii Adunări Naționale, ne exprimăm hotărîrea de a sprijini cu toată fermitatea generoasele inițiative ale României, consacrate opririi cursei înarmărilor, eliminării armelor nucleare, a tuturor armelor, triumfului păcii și rațiunii în întreaga lume. Răspunzînd cu toată căldura inimilor noastre vibrantei chemări pe care ați adresat-o poporului, vom spune un DA hotărît la apropiatul referendum, privind reducerea unilaterală cu 5 la sută de către țara noastră a efectivelor, armamentelor și cheltuielilor militare.

Insuflețiți de aceste gânduri, vă încredințăm mult stimate și iubite Domnule Președinte Nicolae Ceaușescu, că ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, asemenea întregului și vrednicului nostru popor, vă înconjoară și vă urmează cu fierbinte dragoste și devotament în strădaniile ce le depuneți pentru propășirea și independența patriei, pentru cauza păcii, înțelegerii și colaborării între toate popoarele lumii.

SINODUL BISERICII ORTODOXE
ROMÂNE

Avi
Biseric
În
regimu

Pre

Art
în fun
care a
9 noier

Bucureș
12 noie:
Nr. 212

DECRET PREZIDENȚIAL

privind recunoașterea Mitropolitului Teoctist Arapașu
în funcția de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Avînd în vedere alegerea efectuată de Colegiul Electoral
Bisericesc,

În temeiul art. 21 alin. 1 din Decretul nr. 177/1948 pentru
regimul general al Cultelor religioase,

Președintele Republicii Socialiste România, **d e c r e t e a z ă :**

Articol unic. — Mitropolitul Teoctist Arapașu se recunoaște
în funcția de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, pentru
care a fost ales de Colegiul Electoral Bisericesc în ziua de
9 noiembrie 1986.

NICOLAE CEAUȘESCU

PREȘEDINTELE
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

București,
12 noiembrie 1986
Nr. 212

**PRIMIREA LA DOMNUL NICOLAE CEAUȘESCU,
PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA,
A PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST
FESTIVITĂȚILE INSTALĂRII**

Președintele Republicii Socialiste România, Dl. Nicolae Ceaușescu, a primit, vineri 14 noiembrie, pe Prea Fericitul Părinte Teoctist Arapașu, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Prea Fericirea Sa a adresat președintelui Republicii Socialiste România profunde mulțumiri pentru recunoașterea sa ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, relevînd, totodată, că ierarhii, clerul și credincioșii, asemenea tuturor fiilor patriei, dau cea mai înaltă prețuire capacității creatoare activității de adevărat făuritor al vieții noi din țara noastră, gîndirii cutezătoare a președintelui Nicolae Ceaușescu, puse în slujba progresului neîntrerupt al României, fericirii întregului popor. Prea Fericirea Sa a exprimat, în același timp, cuvinte de aleasă mulțumire și adîncă recunoștință pentru condițiile de deplină libertate religioasă în care se desfășoară activitatea Bisericii Ortodoxe Române, a celorlalte Culte din țara noastră.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a dat glas hotărîrii Bisericii Ortodoxe Române, a clerului de a depune toate eforturile pentru sprijinirea muncii poporului nostru, pentru progres și bunăstare, pentru edificarea României noi, independente și suverane, de a susține și promova în toate împrejurările politica de pace, înțelegere și colaborare a statului nostru.

Președintele Nicolae Ceaușescu a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist Arapașu, în numele Consiliului de Stat și al său personal, calde felicitări pentru alegerea în fruntea Bisericii Ortodoxe Române. Confirmarea în această funcție — a arătat Dl. Nicolae Ceaușescu — potrivit obiceiurilor străvechi din țara noastră, vine să sublinieze că Biserica Ortodoxă Română, prin întreaga sa activitate, trebuie să slujească poporul, munca de făurire a noii orînduiri sociale, a societății socialiste multilaterale dezvoltate, de creștere a bunăstării materiale și spirituale a națiunii, de întărire continuă a prestigiului

Român
levat cî
nobila
rarea p
popoar

La
al Cons
partam

Au
Ortodox
lului, N
Cornea

României în lume. În același timp, Dl. Nicolae Ceaușescu a relevat că Bisericii Ortodoxe, celorlalte Culte religioase, le revine nobila misiune de a participa, prin mijloace specifice, la apărarea păcii, la dezvoltarea colaborării, a înțelegerii între toate popoarele lumii.

La primire au participat Dl. Manea Mănescu, vicepreședinte al Consiliului de Stat, și Dl. Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor.

Au fost de față membrii Sinodului Permanent al Bisericii Ortodoxe Române — Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei și Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului.

PREA FERICITUL PĂRINTE TEOCTIST NOUL PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

În urma trecerii la cele veșnice a vrednicului de pomenire patriarh dr. Iustin Moiescu, Biserica noastră, prin vrerea lui Dumnezeu și voința membrilor Sfântului Sinod și a reprezentanților clerului și credincioșilor, și-a dobândit pe noul ei arhiepiscop, prin alegerea la 9 noiembrie 1986 a Înalt Prea Sfințitului Teoctist Arapașu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, ca Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Alegerea și instalarea unui nou patriarh constituie un moment de profunde și multiple semnificații pentru Biserica respectivă, pentru comunitatea Bisericii locale, pentru Biserica Ortodoxă în general, pentru întreaga Biserică a lui Hristos, precum și pentru persoana patriarhului însuși. Asupra acestor semnificații se cuvine să zăbovim, pentru a aprecia și mai bine importanța momentului pe care îl trăiește astăzi Biserica noastră strămoșească.

De inițiativă și origine divină, Biserica este pentru lume și lucrează în lume pentru mântuirea oamenilor, prin acele organe sfințite, vizibile, alese tot dintre oameni, ale Arhierului și Preotului nevăzut Hristos, încă de la întemeierea ei ca o comunitate văzută sacramentală a oamenilor cu Dumnezeu în ziua Cincizecimii, odată cu venirea personală a Duhului Sfânt în lume, care a îmbrăcat cu toată puterea harului pe Sfinții Apostoli (Fapte 2, 1—3) ca iconomi ai tainelor dumnezeiești (I Cor., 1).

Prin Sfinții săi Apostoli și prin urmașii acestora, episcopii care dețin harul tuturor Tainelor și harisma învățăturii în cea mai înaltă treaptă, precum și prin preoți, Hristos, Capul Bisericii, lucrează în Duhul Sfânt mântuirea tuturor celor încorporați în Sine și care rămân în comuniune cu Sine, ca mădulare sănătoase ale Trupului său. De aceea, în acest moment prea solemn, pe cel ales prin vrerea tuturor, Hristos îl așază pe «scaunul cel mai înalt» al cinstirii în Sfinta lui Biserică Ortodoxă din România. Prea Fericitul Părinte Teoctist Arapașu, urcă, deci, la chemarea lui Hristos și cu puterea Lui, cea mai înaltă treaptă a slujirii în Biserica sa, aceea de întăritor și patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, întruchipind în sine șirul neîntrerupt al episcopilor, mitropoliților și patriarhilor, de la început și pînă azi, în Biserica Românească.

Alegerea și înscăunarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist își are semnificația ei deosebită pentru Biserica noastră.

Primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, *Miron Cristea*, a fost un luptător neobosit, alături de marii tribuni ai neamului, pentru înfăptuirea statului național unitar român, la 1 Decembrie 1918, prin unirea Transilvaniei cu Țara, făcînd parte și din delegația care a prezentat actul Unirii la București. De numele și activitatea lui este legată

unifica
și ridi
triarhi
intern,
și în re

Al
cu luc
ceri d
contin

Al
nian N
ganelc
Biseric
23 Au
înțeles
popor

Al
de voc
s-a sul
culmil
patriei
ce el f
rile no
de pro

A:
Teocti
dovei :

Ca
Teocti
de glie
Din fr
virșire
și rugi
de bin
deci p
bilitate
seșea
nu nu
toate s

In
de tîni
(marti
triarh
război
Sarcin
grad U

unificarea organizării bisericești pe tot cuprinsul României Reîntregite și ridicarea Bisericii Ortodoxe Române Autocefale la treapta de patriarhie, fapt care i-a adus prestigiu și autoritate nu numai pe plan intern, ci și extern, în relațiile cu Bisericele ortodoxe surori, precum și în relațiile cu alte Biserici și confesiuni creștine.

Al doilea patriarh, *Nicodim Munteanu*, cărturar de mare prestigiu, cu lucrări originale valoroase și cu un impresionant număr de traduceri din literatura teologică contemporană (peste 35 de volume), a continuat și a sporit opera înaintașului său.

Al treilea a fost patriarhul de vrednică și pururea amintire *Justinian Marina*, organizatorul fără egal al tuturor compartimentelor și organelor deliberative și executive ale părților componente locale ale Bisericii Ortodoxe Române, în contextul marilor prefaceri de după 23 August 1944 și ctitorul *Apostolatului social* ca teorie și practică, înțeles ca integrare națională și socială a Bisericii în viața și realitățile poporului cărăuia îi aparține prin fiii ei.

Al patrulea patriarh, *Justin Moiescu*, cărturarul și ecumenistul de vocație și lucrare, «a slujit Ortodoxia noastră românească așa cum s-a subliniat în omagiul adus — nu de pe o singură înălțime, ci de pe culmile multor munți de strădanie și răspunderi, închinat Bisericii și patriei noastre dragi», și anume: «mare cărturar, nu numai prin ceea ce el însuși a agonisit, ca opere scrise sau traduse, ci și prin impulsurile noi pe care le-a imprimat gândirii și scrisului românesc în calitate de profesor și ierarh».

Astăzi, am dobândit pe al cincilea patriarh, Prea Fericitul Părinte *Teoctist Arapașu*, pină ieri vrednicul și neobositul mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Ca și înaintașii săi pe scaunul de patriarh, Prea Fericitul Părinte Teoctist vine din sinul poporului, și anume dintr-o familie de ostenitori de glie, cu multe vlăstare, din pitorescul ținut românesc al Botoșanilor. Din fragedă tinerețe a intrat în viața monahală, cu gândul spre desăvîrșire, și a cunoscut, ca nimeni altul dintre înaintașii săi, spiritualitatea și rugăciunea promovată pe această cale, după cum a cunoscut tot așa de bine și ce înseamnă sudoarea frunții celor ce trudesc pe glie, avînd deci posibilitatea să înțeleagă la adevărata ei dimensiune și responsabilitate munca creatoare a harnicului popor român, precum și frumusețea filocalică a spiritualității noastre ortodoxe românești, prezentă nu numai în minăstirile Moldovei și Bucovinei, ci și dincolo de ele, în toate satele ținuturilor românești.

Intrat în cler, Prea Fericitul Sa a avut privilegiul să fie chemat de tînăr la vrednicia arhierescă, devenind, ca episcop vicar patriarhal (martie 1950), colaboratorul apropiat al vrednicului de pomenire patriarh Justinian, atît în anii de refacere a țării după cel de-al doilea război mondial, cît și în perioada de așezare a societății românești noi. Sarcinile primate succesiv l-au impus în fruntea Institutului Teologic de grad Universitar din București, ca rector, într-o perioadă de timp de

cisivă pentru orientarea teologiei și a învățămîntului teologic românesc spre slujirea Bisericii în noul context social din țara noastră.

După 12 ani de bogate și însemnate împliniri, pe toate planurile, ca episcop vicar patriarhal, Prea Fericirea Sa a preluat cirna Episcopiei Aradului (1962), interesîndu-se o vreme și de Episcopia Oradiei, precum și de soarta românilor aflați sub oblăduirea Eparhiei misionare din America și Canada, pentru ca după 11 ani de păstorire aici, cu împliniri trainice în toate sectoarele de activitate, să preia la 25 februarie 1973, cirna Arhiepiscopiei Craiovei și Mitropoliei Olteniei.

După cîțiva ani (1973—1977) de înalte împliniri chiriarhale în cetatea vestifilor bani ai Craiovei, precum renovarea centrului mitropolitan și noul local pentru Seminarul teologic de la Mofleni, Prea Fericirea Sa a fost chemat la conducerea Mitropoliei Moldovei și Sucevei unde a activat pînă în toamna acestui curgător an, răstimp în care a girat, pentru un an și jumătate, și conducerea Mitropoliei Ardealului. Venind «întru ale sale», în Iașii Moldovei, Prea Fericirea Sa s-a dovedit cel mai vrednic urmaș al mitropolitului Iustin Moisescu, continuînd lucrarea de preînnoire și reținere a locașurilor bisericesti și minăstirești, a Catedralei mitropolitane și a Centrului mitropolitan.

La temelia alegerii și instalării sale ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române stau, pe bună dreptate, cele peste cinci decenii și jumătate de slujire a Sfințului Altar, cu dăruiri mereu sporite pe diferite trepte ierarhice de tot mai înaltă răspundere în cei 36 de ani de slujire arhierască, în toate ținuturile românești în care l-au purtat rosturile bisericesti, ani concretizați în înfăptuiri trainice, menite să lege sufletele clerului și credincioșilor de vatra credinței străbune ortodoxe.

Încredîndu-i-se astăzi o altă slujire și demnitate, cum afirma în cuvîntarea de răspuns la alegerea ca Patriarh, Prea Fericitul Părinte Teoctist are o multilaterală activitate în slujba Bisericii pentru păstrarea unității credinței ortodoxe, a spiritualității ortodoxe românești și o vastă experiență în lucrarea cu preoții și cu toate categoriile de credincioși, îmbinînd în modul cel mai fericit pe de o parte dreptatea cu iubirea și iertarea, iar pe de alta respectul pentru învățătura de credință și sfintele canoane ale Bisericii Ortodoxe cu interesele credincioșilor și ale preoților...». La toate acestea se adaugă răspunsul cu cuvîntul și fapta față de exigențele vremurilor în care trăim și față de problemele și aspirațiile poporului nostru care edifică viața cea nouă în țara noastră, luptînd în același timp neobosit pentru statornicirea păcii, securității și cooperării în Europa și în întreaga lume.

Vine în fruntea Bisericii Ortodoxe Române cu o experiență unică, din cunoașterea tuturor regiunilor țării, precum și a realităților Bisericii noastre, aceasta constituind pentru un conducător de Biserică nu numai un prețios instrument de lucru, ci și o premisă majoră pentru noi și temeinice împliniri.

A parcurs toate treptele învățămîntului teologic cu roade dintre cele mai bogate în cunoașterea învățaturii de credință a Bisericii, a

culturii
tru, ca
cărți, t

O
Părinte
tații și
acestea
monogr
nești, e
române
acestui
și de n
părituri
totul de
nezăias
al limb
țioasă :
preună
Fericire
ale lim
adecvat
strîns l
locînd
cioșilor
XXXIV
în «înt
(Molity
flor), c
de Prea
Iașului
de legi
vod (C
tipărit
slujbele
rității
Deschiz
el stă c
săvîrșit
liturgic
Nu
prefaței
de mar
deschid
Suceve.
De
avînd 1
conferi
unui a

culturii și a spiritualității ortodoxe, precum și în cultura poporului nostru, care s-au concretizat într-un mare număr de studii, articole și cărți, toate mărturiile ale slujirii Bisericii și poporului dreptcredincios.

O bibliografie a lucrărilor tipărite pînă acum de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist (articole, studii, cuvîntări ocazionale, meditații și conferințe) înregistrează peste 600 de titluri. O parte dintre acestea au apărut și în volum. Înainte de toate semnalăm importanța monografie *Mitropolitul Iacob Putneanul în slujba Ortodoxiei românești*, a năzuințelor de unitate națională și de afirmare a culturii române, Mînăstirea Neamțu, 1978, în care este ilustrată contribuția acestui vrednic ierarh la aprofundarea conștiinței unității de credință și de neam în rîndurile contemporanilor săi, prin numărul mare de tipărituri românești pe înțelesul poporului... (p. 14—32). Un interes cu totul deosebit pentru cititori îl prezintă și studiul introductiv la «Dumnezeiasca Liturghie» (Iași, 1980), intitulat: «*Mitropolitul Dosoftei, cîtor al limbajului liturgic românesc*» (p. V—XLIV). După o cercetare minuțioasă și atentă a tuturor cărților de slujbă tipărite în românește împreună cu predosloviile lor și a *Dumnezeieștii Liturghii* în special, Prea Fericirea Sa reliefează, într-o admirabilă sinteză, elementele definitorii ale limbajului liturgic românesc creat de mitropolitul Dosoftei: lexic adecvat și bogat, expresivitate artistică, claritate și muzicalitate, toate strîns legate de vorbirea aleasă, domoală și colorată a românului, mijlocind înțelegerea și trăirea misterului liturgic de către masa credincioșilor, precum și participarea activă a acestora, la slujbă (p. XXIII—XXXIV). Reținem ca foarte semnificativ pentru lucrarea lui Dosoftei în «întoarcerea» textului Sfintei Liturghii și al celorlalte cărți de cult (*Molitvelnicul, Psaltirea de'nțăles, Psaltirea în versuri și Viețile Sfinților*), din limba greacă în cea română, aprecierea valorică formulată de Prea Fericirea Sa asupra mitropolitului cărturar și patriot: «Dacă Iașului lui Vasile Lupu i-a revenit cinstea de a fi tipărit cel dintîi cod de legi din Europa în limba română, la inițiativa acestui luminat voievod (*Carte românească de învățătură*, Iași, 1646), întîietatea de a se fi tipărit în aceeași epocă aproape întregul necesar de cărți pentru slujbele ortodoxe în limba română la nivelul responsabilității și autorității teologice și canonice ierarhice, revine mitropolitului Dosoftei. Deschizător de drum în poezia românească și primul creator de vers, el stă cu cinste pe primul loc în deschiderea ușilor împărătești pentru săvîrșirea Liturghiei în limba română, precum și în crearea unui limbaj liturgic specific credincioșilor și slujitorilor români» (p. XLII).

Nu mai puțin valoroase sînt și celelalte studii introductive care prefațează diverse monografii consacrate unor monumente bisericești de mare valoare artistică, precum frumosul *Cuvînt înainte* cu care se deschide monografia *Biserica Voroneț*, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Mînăstirea Neamțu, 1984.

De o deosebită valoare teologic-doctrinară și misionar-pastorală, avînd însă și un conținut bogat de idei morale și social-patriotice, sînt conferințele și cuvîntările ocazionale, meditațiile și prediciile adresate unui auditoriu divers ca pregătire, vîrstă și receptivitate, precum și

majoritatea Pastoralărilor trimise clerului și credincioșilor de Sfintele sărbători ale Nașterii Domnului și Anului Nou, precum și cu ocazia Sfințelor Paști, ca episcop eparhiot și mitropolit, adunate în cele trei volume tipărite până acum și intitulate: *Pe treptele slujirii creștine* (vol. I și II, Mănăstirea Neamțu, 1980; vol. III, Mănăstirea Neamțu, 1985 și în vol. IV — în curs de apariție). Prin tematica foarte bogată abordată în aceste volume autorul urmărește și aprofundează constant câteva idei definitorii pentru concepția sa despre slujirea preoțească astăzi: vrednicia ei de la Dumnezeu (vol. I, p. 3—63); actualitatea slujirii preoțești (în ibidem, p. 75—132); conștiința răspunderii preoțești (în ibidem, p. 149—194); iconomi ai harului (vol. II, p. 86—90); idei despre unitatea de credință ortodoxă, ca misiune pentru slujirea preoțească și condiție a mântuirii pentru cei ce aparțin Bisericii (vol. III, p. 204, 206—207, 211, 214, 236—243, 252—254, 378—379, 403, 417—418); comuniunea euharistică cu implicațiile ei pentru Biserică în general, legate de unitatea de credință (vol. III, p. 134—135, 144, 145; vol. II, p. 167—172); pentru preot și credincioși, păstrând și manifestând unitatea credinței (vol. III, p. 257—258); Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat este viața și unitatea noastră a tuturor (vol. III, p. 385—393); mănăstirile românești, vetre de spiritualitate, de muncă și de desăvârșire duhovnicească (vol. II, p. 3—10); Biserica, cler și credincioși, este prezentă cu aportul său specific în strădanile poporului pentru edificarea vieții celei noi în patria noastră (*Pentru înălțarea Patriei și fericirea poporului*, vol. I, p. 164—165; *Punți către jărmarile înfloritoare ale viitorului țării noastre*, vol. I, p. 183—190; *În sprijinul marilor năzuințe ale poporului nostru*, vol. IV, mss.; Biserica noastră cinstind marile evenimente din istoria poporului nostru (*Chemările Centenarului Independenței*, vol. II, p. 261—264; *La aniversarea a 120 de ani de la Unirea Principatelor — 1979* (vol. IV, mss.); *În pridvorul marii noastre Uniri naționale*, 1979, (vol. II, p. 391—399); *La 475 de ani de la trecerea din viață a Domnitorului Ștefan cel Mare*, 2 iunie 1979 (vol. IV, mss.); *La panteonul simfiriei românești — Mănăstirea Pulna*, 1984 (vol. IV, mss.); *La altarul de simfirie românească și evlavie străbună — Mănăstirea Bistrița-Neamțu*, 1984 (vol. III, p. 448—455); *La Centenarul Autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române*, 1985 (vol. IV, mss.).

O temă favorită, cu aprofundări teologice de substanță, în contextul marilor aspirații ale lumii noastre contemporane, căreia noul înfiștător al Bisericii noastre i-a acordat o atenție cu totul deosebită, este tema vieții și a păcii: *Dezarmarea, cheazăia unei lumi mai dăpte și mai bune* (vol. II, p. 342—346); *Triumful vieții — Pastorală la Învierea Domnului*, 1964 (vol. II, p. 321—326); *Viața este mai tare decât moartea — Pastorală la Învierea Domnului*, 1984 (vol. IV, mss.); *Pace vouă celor de departe și celor de aproape* (vol. IV, mss.); *Pentru viața pașnică a lumii* (vol. IV, mss.); *Adeziune deplină la cauza păcii* (vol. IV, mss.); *Viața este bucurie și pace* (vol. IV, mss.), ș.a.

Multe dintre Pastoralărilor trimise cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Crăciunului și Paștilor sînt adevărate aprofundări teologice tematice, precum: «*Biserica, lăcaș de unitate și comuniune*», Pastorală la Naște-

rea Domnului
Pastorală
«*Sfinta Li
Craiova,
pace*», Pa

Conț
cuvîntări
frumoasă
deosebită
teologulu
scrisul P.
prețuit ir
rea lor dt

În c
Teocist
preotului
ceea ce
revină pe
nu se po
și a învă
găsit for
pentru lu
tutor în
fonă, an
Liturghie
că aceas
tășim fie
gostei n
niunea l
cum citir
cei ce a
toții una
Sfinta Li
tuturor r
nimile t
slujirii c.
o constit
însuși, c
prin epis
care part
ghiei li c
Liturgia
tuitoare.

Trăib
toate tre
putere cu
măne, pe

rea Domnului, Arad, 1969, (vol. I, p. 237—243); «*Sintem una în Hristos*», Pastorală la Nașterea Domnului, Craiova, 1974 (vol. I, p. 280—285); «*Sfânta Impărtășanie, izvor al unității*», Pastorală la Învierea Domnului, Craiova, 1976 (vol. I, p. 167—172); «*Nașterea Domnului, mesaj sfânt de pace*», Pastorală la Nașterea Domnului, Iași, 1981, (vol. IV, mss.), ș.a.

Conținutul teologic, pastoral-misionar și patriotic al tuturor acestor cuvântări, predici, conferințe și pastorale este pus în valoare printr-o frumoasă expunere românească cursivă, de mare bogăție lexicală și deosebită expresivitate artistică, antrenând și susținând atât interesul teologului, cât și al cititorului de rând. Pentru preoți și credincioși scrisul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist Arapașu este un neprețuit instrument de lucru în apărarea dreptei credințe și pentru zidirea lor duhovnicească și patriotică.

În centrul misiunii preoțești, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist pune, la loc de cinste și cu pondere pentru întreaga lucrare a preotului, Sfânta Liturghie, de la care trebuie să plece preotul în tot ceea ce săvârșește pentru Biserică, pentru credincioși și la care să revină pentru mulțumire și noi puteri în lucrarea sa. «Slujirea preoției nu se poate concepe astăzi fără dumnezeiasca Liturghie, fără trăirea ei și a învățămintelor pe care ni le pune în față. În ea, Părinții Bisericii au găsit forța de neînvinș a predicii, a cuvântului lor, precum și energie pentru lucrarea sa». În Sfânta Liturghie se realizează o simfonie a tuturor în Hristos, cum subliniază Prea Fericirea Sa: «Aceasta este simfonia, armonia vieții creștine, oglindită în gradul cel mai înalt în Sfânta Liturghie. Atât cât puterea credinței și a minții ne îngăduie, pricepem că această taină este taina vieții în Hristos, din rugăciune ne împărtășim fiecare, hrănindu-ne sufletește și îndestulind din prisosul dragostei noastre și pe alții. Chipul acestui echilibru simfonic este comuniunea liturgică — adunarea cea drept măritoare a creștinilor — cum citim în rugăciunile Bisericii noastre...», în care «cei ce slujesc și cei ce ascultă, cei ce cîntă sau predică și cei ce iau aminte sînt cu toții una în fața lui Dumnezeu și alcătuiesc împreună o unitate Sfîntă. Sfînta Liturghie este, așadar, miezul rugăciunii, mai bine zis coroana tuturor rugăciunilor noastre. În ea vibrează, la chemările lui Hristos, inimile tuturor, în același ritm și cu aceeași înflăcărare» (*Pe treptele slujirii creștine*, vol. III, 1985, p. 9). Puterea dumnezeiască a Liturghiei o constituie, cum sublinia Prea Fericirea Sa cu un alt prilej, Hristos însuși, care se aduce jertfă Tatălui împreună cu comunitatea eclezială prin episcopul sau preotul liturghisitor, antrenînd în jertfa Lui pe toți care participă cu dăruire și smerenie la Sfînta Liturghie. Miezul Liturghiei îl constituie Jertfa euharistică, spre care se înaintează numai prin Liturghia cuvîntului și mărturisirea uneia și aceleiași credințe mîntuitoare.

Trăirea misterului dumnezeieștii Liturghii și axarea preoției de pe toate treptele ei harice pe aceasta este o altă experiență, vrednicie și putere cu care Prea Fericirea Sa vine la cirna Bisericii Ortodoxe Române, pe linia înaintașilor, legînd misiunea și lucrarea preoțească de

sursa lor de putere : Hristos și Biserica Sa care se unesc în modul cel mai strâns, ființial, în dumnezeiasca Euharistie, centrul și culmea Sfinței Liturghii.

În Prea Fericea Sa, Biserica strămoșească are chipul luminos al patriotului luminat, înrădăcinat prin obârșie, devotament și lucrare în tot trecutul glorios al poporului nostru, adăugându-se vrednicilor episcopi, mitropoliți și patriarhi, cărturari și neobosiți luptători pentru afirmarea multilaterală a unității de neam, de limbă, spiritualitate și credință creștină ortodoxă, trăind în prezentul marilor realități și cuceriri ale poporului care își desăvirșește viața cea nouă cu sprijinul dat ca ierarh al Bisericii și vlăstar sănătos al acestui neam românesc tuturor acțiunilor de progres și bunăstare, dar privind și lucrând cu nădejde, în același timp, pentru viitorul Bisericii al cărei arhipăstor a devenit, și al patriei noastre, România. Biserica însăși trebuie să rămână cu poporul cărui ea aparține și în mijlocul realităților lui, slujindu-i și sprijinindu-i aspirațiile de propășire, idee exprimată clar de Prea Fericitul Părinte Teoctist în cuvântarea de la instalarea sa ca Patriarh : «Biserica Ortodoxă Română face parte din marea familie a Bisericilor Ortodoxe care alcătuiesc — împreună și fiecare în parte —, Biserica cea una, sfântă, sobornicească și apostolească. În același timp, ea este însă și o Biserică locală, națională, cu o identitate aparte, cu un chip propriu, potrivit cu chipul neamului nostru. Biserica noastră a fost legată de ființa poporului român încă de la zămislirea lui, modelându-i chipul cel sufletesc din zestrea ei harică, din înariparea graiului și scrișului încălzindu-i dorul de unitate, libertate și geniul creator pe vatra existenței și dăinuiri lui milenare».

Biserica Ortodoxă Română a slujit poporul de-a lungul întregii lui existențe, afirmându-i și apărându-i unitatea de neam, de limbă și de spiritualitate, dar «a păzit cu sfințenie unitatea de credință, de cult, de spiritualitate, cu întreaga Ortodoxie».

Prea Fericea Sa își face din păstrarea unității de credință atît pe planul intern al Bisericii noastre, cît și pe plan extern, împreună cu toate Bisericile Ortodoxe surori, un alt obiectiv principal al activității sale ca Arhipăstor al Bisericii Ortodoxe Române. «Această unitate — afirma Prea Fericea Sa — păstrată cu consecvență în trecut, uneori cu prețul multor jertfe, se cere afirmată cu și mai multă vigoare în zilele noastre, cînd legăturile interortodoxe, ca și acelea intercreștine, au loc pe o scară din ce în ce mai mare. Pentru noi, această unitate se identifică cu însăși viața Bisericii, avînd ca izvor fundamental și central pe Mîntuitorul Iisus Hristos. Va fi, deci, o permanentă grijă a noastră să păzim și să cimentăm tot mai mult unitatea panortodoxă. În același scop, vom acorda întreaga noastră atenție lucrărilor în curs pentru pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, precum și tuturor celorlalte acțiuni interortodoxe menite să afirme unitatea doctrinară, cultică și canonică a Ortodoxiei» (din *Cuvîntarea de la instalarea ca patriarh*).

Alé
Patriarh
dar și
care-și
pe care
mai inf
creștine
Autocel
bilatera
Ecumen
mondial
Stă
plinei,
Mîntuit
har și c
nent și
Teoctist
strămoș

Alegerea și înscăunarea Prea Fericitului Părinte Teoctist ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române este un moment de mare bucurie, dar și de semnificații multiple pentru Biserica noastră românească, care-și dobândește pe Întistătătorul ei, la nivelul exigențelor timpului, pe care îl parcurge poporul nostru, edificându-și viața cea nouă și tot mai înfloritoare, precum și la nivelul cerințelor de realizare a unității creștine, obiectiv pentru care sînt angajate toate Bisericile Ortodoxe Autocefale și Autonome Surori, în dialogurile și consfăturile teologice bilaterale și multiecleziale, cu celelalte Biserici în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor și al celorlalte organizații intercreștine mondiale.

Stăpînit mereu de simțămîntul răspunderii, al ordinii și al disciplinei, al ascultării și al muncii, și adînc trăitor al duhului Evangheliei Mîntuitorul Hristos, cu puteri înnoite din izvorul pururea curgător de har și daruri dumnezeiești al Sfintei Liturghii, al cărei slujitor permanent și de mari dărui este din fragedă tinerețe, Prea Fericitul Părinte Teoctist Arapașu, este al cincilea patriarh al Bisericii noastre strămoșești.

Pr. prof. DUMITRU RADU

ALEGEREA ȘI INSTALAREA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST CA PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE *

Ne bucurăm încă de frumusețea zilelor de toamnă, o toamnă bogată și pașnică.

Pentru Biserica Ortodoxă Română, cler și credincioși, toamna 1986 aduce cu sine și un spor de semnificații căci în zilele primei jumătăți a lui brumar, din acest curgător an ea a trăit clipe de înălțătoare bucurie, prilejuită de *alegera și instalarea* noului său Întâistător, PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST.

Tristețea care cuprinsese Biserica noastră de cîțva timp, urmare a trecerii la cele veșnice a patriarhului Iustin Moisescu, făcea astfel loc unei îndreptățite și luminoase bucurii. Dumnezeușul și strămoșescul nostru așezămînt de aici, din vatra Carpaților milenari, a neobositului Danubius și a bătrînului Pontus Euxinus își începe astfel o nouă etapă în împlinirea misiunii sale de slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor. Această nouă etapă din existența și activitatea sa va fi — nu ne îndoim —, una de rodnică realizări căci noul chemat la timona sa i-a dedicat din fragedă pruncie ofranda vieții și puterilor sale. Îi cunoaște ca nimeni altul doleanțele și năzuințele. Încredîndu-i cinci talanți Dumnezeu l-a rînduit, prin voința oamenilor, mai întîi în preajma patriarhului Justinian, la Iași și la București; l-a chemat apoi peste munții lui Avram Iancu pentru a-și aduce obolul la cicatrizarea dureroasei răni de la 1701; ulterior i-a condus pașii de-a lungul Oltului pentru a rostui și binecuvînta din cetatea voievodului cu nume de arhanghel, iar în urmă către plaiurile moldave pentru a prelua moștenirea lui Iosif I Mușat, a lui Dosoftei, Varlaam, Veniamin Costachi și Iustin Moisescu.

Acum, la vîrsta psalmistului, pronia divină îl cheamă în fruntea Bisericii Ortodoxe Române pentru ca, din jilțul lui Antim Ivireanul și Grigorie Dascălul, al primatului Nifon și al primilor patru patriarhi, agoniseala talanților încredințați să rodească de la înălțimea celei mai înalte demnități din Biserica Ortodoxă.

Originar din ținuturile Botoșanilor și Flămînzilor — inflăcărare într-un trecut secular de luptă pentru dreptate și piine și presărate la tot pasul cu incîntătoare biserici și minăstiri —, cel de-al cincilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a văzut lumina zilei la 7 februarie, anul 1915, în satul Tocileni. Este al noulea din cei zece copii ai familiei Dumitru și Marghioala Arapașu, iar la botez a primit numele de Teodor.

Icoana părinților săi iubitori de Dumnezeu, atașați gliei străbune, devotați muncii și îndatoritori semenilor îi va străjui copilăria, iar

* Reportaj alcătuit de Asist. Alexandru M. IONIȚĂ

peste an
părinții
binelui c

Clas
și a vir
pentru v
celor ca
sihăstrie
țuitor s-
ciplinei,

Ales
atras cu
mătorilo
il vor re
atunci în
Aici, în
lor din I
Eforturile
premier.

La 6
6 august
lingă Pie
ani mai
de ierodi

În a
cărei cul
tivat în
jitor la
sale, ier
ieromonă
mare cer
ciplinei
tea de I
doi ani.

Exer
duit mar
Justinian
Moldove
tînărul s.
mandrit,
social-pa
efortul, a
a rănilor

Avîr
patriarhu
alege și

peste ani îi va rămâne în permanență o chemare și un ideal. De la părinții săi a moștenit și deprins cinstea, omenia și munca în slujba binelui obștesc.

Clasele primare le urmează în satul natal. Atras de măreția luminii și a virtuților evanghelice și purtînd în suflet dorința nestrămutată pentru viața în Hristos, tînărul Teodor își îndreaptă pașii către lumea celor care «leapădă toată grija cea lumească». În străbunele vetre de sihăstrie și simțire românească de la Vorona și Neamțu, tînărul viețuitor s-a dovedit în permanență stăpînit de simțul ascultării, al disciplinei, al muncii, al ordinii și al răspunderii.

Alesele însușiri sufletești și dorința sinceră de perfecționare au atras curînd prețuirea împreună ostenitorilor și luarea aminte a îndrumătorilor și superiorilor săi duhovnicești. În toamna anului 1932 aceștia îl vor recomanda și înscrie la Seminarul monahal care funcționa pe atunci în ctoria vornicului Cernica, din apropierea cetății de scaun. Aici, în ciuda lipsurilor de tot soiul, va zăbovi zi și noapte asupra pildeilor din Pateric și asupra rosturilor tainice ale cărților de înțelepciune. Eforturile și frumoasele rezultate au fost răsplătite cu binemeritate premii.

La sfîrșitul celor trei ani de studii, fratele Teodor îmbracă — 6 august 1935 —, haina monahală în ctoria lui Vodă Lăpușneanu de lingă Piatra Neamț, primind totodată și patronimicul de Teoctist. Doi ani mai tîrziu, ianuarie 4, primește Sfînta taină a Hirotoniei în treapta de ierodiacon, pe seama aceluiași sfînt locaș.

În anul 1940 se înscrie la Facultatea de Teologie din București ale cărei cursuri le absolvă în 1945. Parelel cu studiile universitare a activat în diferite funcții din cadrul Arhiepiscopiei Bucureștilor și ca slujitor la Catedrala patriarhală. La 1 martie același an, urmare a cererii sale, ierodiaconul Teoctist este transferat la Iași, unde va fi hirotonit ieromonah, pe seama Catedralei mitropolitane, martie 25. Ajuns în acest mare centru universitar, ieromonahul Teoctist — atras de studiul disciplinelor etice, pedagogice și psihologice —, se înscrie și la Facultatea de Litere și Filozofie, ale cărei cursuri le frecventează timp de doi ani.

Exemplu de dinamism și inițiativă, ieromonahul Teoctist a fost rînduit mare eclesiarh, exarh al minăstirilor și vicar mitropolitan de către Justinian Vasluiuanul, conducător de atunci al treburilor Mitropoliei Moldovei și Sucevei. În toate aceste vrednicii și ascultări bisericești tînărul slujitor al lui Hristos, care între timp primise și rangul de arhimandrit, a desfășurat o pilduitoare și bogată activitate misionară și social-patriotică, imbinînd strădaniile de înnoire a vieții bisericești cu efortul, alături de ceilalți ostenitori de la centrul eparhial, de vindecare a rănilor provocate de cea de-a doua conflagrație mondială.

Avîndu-se în vedere rezultatele obținute aici precum și propunerea patriarhului Justinian, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române îl alege și promovează în postul de episcop vicar patriarhal, cu titlul de

Botoșăneanul. Hirotonia întru episcop a avut loc în biserica Sf. Spiridon-Nou din București, la 5 martie 1950, și a fost oficiată de un ales sobor de ierarhi și clerici sub protia aceluiași patriarh Justinian, care în cuvîntul rostit cu această ocazie i-l dădea ca pildă pe omonimul care cu aproape cinci veacuri în urmă îl ungea pe Ștefan cel Mare ca voievod al Moldovei.

Perseverența și devotamentul față de Biserică l-au ajutat pe tânărul episcop vicar — avea doar 35 de ani —, să răspundă cu promptitudine tuturor problemelor care i se supuneau spre rezolvare. Ele nu au fost ușoare și nici puține, Prea Sfinției Sale fiindu-i încredințată responsabilitatea conducerii Cancelariei Sfințului Sinod, a Institutului Teologic de grad Universitar (1950—1954), precum și a acțiunilor de reorientare a clerului din țară prin cursurile de îndrumare misionară și pastorală.

După 12 ani de rodnică activitate aici, activitate care l-a validat ca ierarh de aleasă cultură, destoinic chivernisitor bisericesc și vrednic arhieru al lui Hristos, Prea Sfințitul Teoctist Botoșăneanul a fost ales la 28 iulie 1962, cu unanimitate de voturi, în istoricul scaun eparhial al Aradului, Ienopolei și Hălmeagului. La 13 septembrie i s-a înmînat Decretul de recunoaștere, iar peste trei zile a fost instalat în scaunul episcopal de aici. Vreme de un deceniu, cît a activat la Arad, răstimp în care pentru mai multe luni a girat și conducerea Eparhiei Oradiei, Episcopul Teoctist a vegheat cu timp și fără timp la bunul mers al vieții spiritual-religioase și administrative, aducîndu-și totodată și o meritorie contribuție la vindecarea rănilor lăsate de arbitrariul act al Uniației.

La 28 ianuarie 1973 Prea Sfințitul Teoctist este chemat la o nouă slujire și promovat în demnitatea de Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei. Instalarea a avut loc în Catedrala din orașul de reședință, la 25 februarie 1973. După cinci ani de rodnică arhipăstorire și ca o convenită răsplată pentru lucrarea desfășurată în fruntea Mitropoliei oltene, Înalt Prea Sfințitul Teoctist a preluat moștenirea învâțăților mitropoliiți cărturari urmași ai lui Iosif I Mușat, deținută în ultima vreme de mitropolitul dr. Iustin Moisescu — chemat atunci în fruntea Bisericii străbune. Alegerea a avut loc la 25 septembrie, iar instalarea la 9 octombrie 1977.

Măreața operă administrativ-bisericească și culturală inițiată de predecesorul său intra astfel în grija unui destoinic continuator, Înalt Prea Sfinția Sa demonstrînd că la mari împliniri pot și trebuie să li se adauge altele pe potrivă.

Revenirea pe plaiurile natale, foarte aproape de locurile unde și-a început ascultarea monahală și marile responsabilități în slujba Bisericii a însemnat o nouă etapă nu numai în ascensiunea vieții și activității sale arhipăstorești ci și una calitativ superioară. Între 1 august 1981 — data retragerii Mitropolitului Nicolae Mladin, pe motiv de boală, și 7 februarie 1982 — data instalării noului ierarh la Sibiu, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei a girat și conducerea primei eparhii ardelen.

În
Sfinția S
cație și
de edific
jurul Ar
tirea Vo
mărturie
arhipăst

Ope
pana sa,
ghere. E
meroașel
— peste
Putneant
I, II și I
ctitor al
ziasca I
tirea Nec

În te
desfășura
menist. C
rilor și a
promova
gerilor, a

A fă
care au
Ortodoxă
Austria,
Română
verse înt
Consiliul
Conferin
nisme ale

Pretu
Prea Sfin
mesajulu
pace și ar

Deslu
Sale o ch
întrerupt
a sintetiz
lui și, tot
Vasta
țării și a
l-au impu
— chema
urce pe c

Înzestrat cu podoaba hărănciei și cu harul bune chibzuirii Înalț Prea Sfinția Sa s-a dovedit pretutindeni unde a fost chemat gospodar de vocație și adept al soluțiilor pozitive și realiste. Numeroasele restaurări de edificii religioase, culturale și istorice — printre care bisericile din jurul Aradului, Seminarului Teologic de la Mofleni — Craiova, mănăstirea Vorona și Palatul lui Ștefan cel Mare de la Putna —, sînt tot atîtea mărturii despre activitatea edilitar gospodărească a acestui vrednic arhipăstor al Bisericii lui Hristos.

Opere de mare tinută pastorală și științifică vor apărea de sub pana sa, iar altele vor beneficia de directă sa îndrumare și supraveghere. Este de ajuns ca pe lîngă pastoralele chiriarhale și foarte numeroasele articole, studii, cuvîntări ocazionale, meditații și conferințe — peste 600 de titluri —, să amintim monografia *Mitropolitului Iacob Putneanul*, Mănăstirea Neamțu, 1978; *Pe treptele slujirii creștine*, vol. I, II și III, Mănăstirea Neamțu, 1980 și 1985; *Mitropolitul Dosoftei, ctitor al limbajului liturgic românesc* (studiu introductiv la «Dumnezeiasca Liturghie», Iași, 1980, p. V—XLIV) și *Biserica Voroneț*, Mănăstirea Neamțu, 1984.

În toată această perioadă Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Teodist a desfășurat o bogată activitate bisericească și pe plan extern și ecumenist. Doctrinar erudit, Înalț Prea Sfinția Sa a pus în centrul preocupărilor și al experienței unice de arhipăstor și om de cultură, apărarea și promovarea valorilor Ortodoxiei românești, cheia de boltă a convinerilor, a vieții și a slujirii sale.

A făcut parte și a condus delegații ale Bisericii Ortodoxe Române care au vizitat Patriarhia Ecumenică, Biserica Ortodoxă Rusă, Biserica Ortodoxă Sîrbă, Biserica Ortodoxă Bulgară, bisericile din Armenia, Austria, Cipru, Grecia și R. F. Germania, Arhiepiscopia Ortodoxă Română în America și Canada, iar pe plan ecumenist a participat la diverse întruniri ale celor trei mari organizații creștine internaționale: Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene și Conferința Creștină pentru Pace, fiind și membru activ în diferitele organisme ale acestora.

Pretutindeni unde a mers, în Europa, în Asia sau în America, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Teodist a fost interpretul fidel și autorizat al mesajului dragostei și unității evanghelice și al vocației românești de pace și armonie între toate popoarele lumii.

Deslușim în diversitatea și bogăția realizărilor Înalț Prea Sfinției Sale o chemare a unei conștiințe pururea treze și a unei gîndiri în neîntreruptă și mereu sporită dispoziție de a cunoaște, de a înțelege, de a sintetiza și formula într-un chip personal marile probleme ale omului și, totodată, ale societății actuale pe plan național și universal.

Vasta sa experiență și activitate în slujba Bisericii strămoșești, a țării și a culturii românești, desfășurată timp de o jumătate de secol, l-au impus atenției și voinței membrilor Colegiului Electoral Bisericesc — chemați să-și dea votul, pentru desemnarea titularului care urma să urce pe cea mai înaltă treaptă din Biserica Ortodoxă Română.

CONVOCACAREA COLEGIULUI ELECTORAL BISERICESC

Potrivit dispozițiilor art. 130, aliniatul III din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române completarea locului vacant de patriarh se face prin vot secret și în termen de trei luni de la declararea vacanței.

Avându-se în vedere acest lucru, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, care preluase locotenenta patriarhală (amintim aici că în cazul vacanțării scaunului patriarhal locotenenta revine de drept mitropolitului Moldovei și Sucevei sau în cazul vacanței acestuia unuia dintre mitropoliți sau episcopii luați în ordine ierarhică — art. 133, alin. II din Statut), a convocat Colegiul Electoral Bisericesc pentru data de 9 noiembrie a.c., orele 9,00.

În dimineața acestei zile în Catedrala patriarhală s-a săvârșit Sfânta Liturghie la care au participat membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, membrii Colegiului Electoral Bisericesc și numeroși credincioși.

La sfârșitul acesteia, sub protia I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, s-a oficiat slujba Te-Deum-ului, invocându-se harul Sfântului Duh asupra lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc.

S-a trecut apoi în sala de ședințe a Palatului patriarhal. Au fost prezenți :

- Membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu I.P.S. Mitropolit Teoctist, al Moldovei și Sucevei, locțiitor de patriarh;
- Delegații autorității de stat : Dl. Marin Ivașcu, vicepreședinte al Marii Adunări Naționale, și Dl. Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor și delegat din partea Guvernului R. S. România ;
- Membrii clerici și mireni ai Adunării Naționale Bisericești ;
- Membrii clerici și mireni ai Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor ;
- Rectorii Institutelor Teologice din București și Sibiu, directorii celor șase Seminarii Teologice din țară, invitați.

La orele 11,45, o delegație a Colegiului Electoral Bisericesc a invitat pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, locțiitor de patriarh, pe delegații autorității de stat, pe II.PP.SS. Mitropoliți și PP.SS. Episcopi și Arhieriei vicari să poftescă în sala Adunării Naționale Bisericești.

După rostirea rugăciunii «Impărate ceresc» Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Președinte al Colegiului Electoral Bisericesc anunță ordinea de zi și propune desemnarea a doi secretari care să ajute la lucrările Colegiului. Au fost propuși și aleși Pr. Octavian Popescu, vicarul Sf. Arhiepiscopii a Bucureștilor, și Prof. dr. doc. Gheorghe Chipail, membru al Adunării Naționale Bisericești din partea Arhiepiscopiei Iașilor.

Făcându-se apelul nominal se constată că sînt prezenți 85 din totalul de 109 membri ai Colegiului Electoral Bisericesc, întrunindu-se astfel majoritatea legală. Apoi Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Președinte roagă pe Dl. președinte Ion Cumpănașu să dispună citirea acordului Departamentului Cultelor pentru deschiderea Colegiului Electoral Bisericesc.

Se

Împ
legiului
Moldov
în care
evocat
o redăm

Ne
Biseric
cește c
bunul
reprez
Vicepr
al Dej
Onorat
nostru
Ea reș
clerul
Vă mu
năm pe

Sîr.
înalț s
culară
întîist
diției
rarhie,
al vieț
toare ș
a păstr
ființăr.

Se
cută d
cii cel
ființial
Hristo
adăugi
Intemu
același

Se dă citire acordului Departamentului Cultelor.

Împlinindu-se toate formalitățile privind deschiderea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc, Înalt Prea Sfințitul Teoctist, Mitropolit al Moldovei și Sucevei, locțiitor de patriarh, a rostit o vibrantă cuvîntare în care a arătat scopul convocării Colegiului Electoral Bisericesc și a evocat personalitatea și meritele defunctului patriarh, cuvîntare pe care o redăm mai jos :

Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Ne aflăm astăzi în fața unui important act istoric din viața Bisericii Ortodoxe Române, iar prezența Dumneavoastră tălmăcește dragostea față de Dumnezeescul nostru Așezămînt și de bunul său mers. Se cuvine să subliniem cu satisfacție prezența reprezentanților autorităților de stat, Domnul Marin Ivașcu, Vicepreședinte al Marii Adunări Naționale și a D-lui Președinte al Departamentului Cultelor, Ion Cumpănașu, delegat și al Onoratului Guvern, făcînd parte cu drept de vot din Colegiul nostru. Participarea Domniilor lor este o prevedere statutară. Ea reprezintă însă și un semn de prețuire de care se bucură clerul și credincioșii noștri în fața Conducerii noastre de Stat. Vă mulțumim din toată inima în numele tuturor și vă întîmpinăm pe toți cu tradiționalul «Bine ați venit».

Sîntem chemați să înscriem, cu mult discernămint și cu înalt simț de responsabilitate, o nouă pagină în istoria multiseculară a Bisericii noastre strămoșești : alegerea noului ei Întîistătător. Potrivit învățaturii de credință ortodoxă și a tradiției ei îndelungate, Biserica este alcătuită nu numai din ierarhie, ci și din credincioși, chemați să contribuie la bunul mers al vieții noastre bisericești întru împlinirea misiunii ei sfințitoare și călăuzitoare. Ca pe o sfință moștenire, Biserica noastră a păstrat această tradiție, chiar de la începuturile luminoase ale ființării ei pe pămîntul românesc.

Secol după secol, am nutrit și întărit conștiința, recunoscută de toate Bisericile Ortodoxe surori, că sîntem fiii Bisericii celei una, sfință, sobornicească și apostolească, integrată ființial în plinătatea Trupului Tainic al Domnului nostru Iisus Hristos, mărturisind și propovăduind — fără știrbire și fără adăugiri — aceeași învățatură de veacuri a dumnezeiescului ei Intemeietor și aceleiași hotărîri apostolice și ecumenice. În același timp, sîntem însă și o Biserică locală națională. Sîntem

Biserică autocefală care, avînd plinătatea lucrării Duhului Sfînt, își împletește strădania ei sfințitoare cu slujirea năzuințelor de libertate, independență și bunăstare a fiilor ei, participînd la întreaga viață a poporului nostru în sînul căruia ea și-a desfășurat activitatea, în deplin acord cu tradiția noastră străveche.

Continuînd firul acestei rînduiei, ne-am adunat astăzi în acest for bisericesc, ca, în calitate de membri aleși ai obștei dreptmăritoare, reprezentînd toate eparhiile Bisericii Ortodoxe Române, să aducem la îndeplinire una din îndatoririle importante ce ne revin în ceasul de față, potrivit prevederilor Statutului pentru Organizarea și Funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

Distinși membri ai Colegiului Electoral,

Vă este cunoscut că în zorii zilei de 31 iulie, Biserica Ortodoxă Română a îmbrăcat haină de doliu, fiind văduvită — în mod neașteptat — prin trecerea la cele veșnice a Patriarhului Dr. Iustin Moisescu, cel ce a arhipăstorit-o vreme de aproape un deceniu. Plecarea sa dintre noi a umplut de durere sufletele ierarhilor, preoților și credincioșilor ortodocși români și a lăsat un gol adînc în viața Bisericii noastre. O pioasă și firească îndatorire ne îndeamnă să poposim acum asupra personalității patriarhului Iustin și să punem în lumină și cu acest prilej, unele din trăsăturile chipului și vredniciile sale.

Zestrea sufletească pe care adormitul întru fericire patriarhul Iustin a lăsat-o obștei dreptmăritoare și poporului din care a odrăslit, este deosebit de bogată și prețioasă, atît în domeniul gîndirii și doctrinei, cît și în cel practic și pastoral, căci, după cum se știe, în întreaga sa viață, el a slujit și a strălucit Ortodoxia românească, nu de pe o singură înălțime, ci de pe culmile multor munți de strădănie și răspunderi, închinată Bisericii și patriei noastre dragi. Erudit slujitor al teologiei, cu o aleasă cultură, el a dat la lumină studii și cărți de excepțională valoare, care au sporit prestigiul teologiei noastre românești, contribuind la îmbogățirea spirituală a multor generații de studenți teologi și preoți. Ca om de gîndire și cercetare teologică, Patriarhul de pioasă memorie Iustin s-a format și a rămas un mare cărturar, nu numai prin ceea ce el însuși a agnosit, ca opere scrise sau traduse, ci și prin impulsurile noi pe care le-a imprimat gîndirii și scrisului teologic românesc, în calitate de profesor și de ierarh. A inițiat traducerea în româ-

nește și preocupărilor de ceașcă, du-i cu confesiu

În lu pe care a extins în mari Ecumen ferința sau con rîndul p Prezenț tru apr dată, cu Ortodox Bisericii triarhul muri no (oecume lucru fă cătoare pacea, a gostea i patriarh adevăru țile noa unirea e înaintea brățîșar lăuși D doare»

Pers tată prii împline; zării co. păcii pe cii și cr

mește și tipărirea colecției «Părinți și scriitori bisericești» și s-a preocupat îndeaproape de tipărirea scrierilor biblice, a cărților de cult și a multor studii de actualitate pentru viața bisericească, ridicînd prestigiul culturii noastre teologice și asigurîndu-i cuvenita ei afirmare în sînul Ortodoxiei și al celorlalte confesiuni creștine.

În largul creștinătății el a venit cu o concepție ecumenică pe care nu a rezumat-o însă numai la relațiile interortodoxe, ci a extins-o la întregul plan al vieții intercreștine și interumane. În marile organizații mondiale creștine, cum sînt : Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace, precum și la congrese de teologie sau conferințe panortodoxe, Patriarhul Iustin a fost ani de-a rîndul purtătorul de cuvînt cel mai autorizat al Bisericii noastre. Prezență vie în dialogul ecumenic, a luptat consecvent, pe de o parte, pentru idealul unității panortodoxe, iar pe de alta, pentru apropierea Bisericilor creștine, afirmînd, însă, de fiecare dată, cu fermitate, importanța valorilor și aportului pozitiv al Ortodoxiei în acest dialog, așa cum se reflectă el în trăirea fiilor Bisericii Ortodoxe Române. Pe tărîmul intercreștin și uman Patriarhul Iustin a fost, am putea spune, un deschizător de drumuri noi. El a arătat că ecumenismul nu înseamnă numai lumea (oecumene), ci și păstrarea și afirmarea valorilor creștine, acest lucru făcîndu-se de pe poziții de deschideri și înrîuriri binefăcătoare asupra marilor probleme arzătoare ale epocii noastre : pacea, apărarea vieții, dreptatea, libertatea, apropierea și dragostea între oameni. Această gîndire de larg ecou a formulat-o patriarhul Iustin într-un interviu, precizînd că : «Înfățișarea adevărului religios unic, fără amprente confesionale, în discuțiile noastre teologice, este una din strădaniile noastre comune ; unirea eforturilor noastre pentru a mărturisi pe Dumnezeu înaintea oamenilor este calea pe care noi mergem acum ; îmbrățișarea tuturor oamenilor cu aceeași dragoste ca fii ai aceluiași Dumnezeu este ținta spre care noi tindem cu toată ardoarea».

Personalitatea excepțională a patriarhului Iustin, manifestată prin tot ceea ce el a întreprins, a scris și a propovăduit, se împlinește armonios cu activitatea neobosită închinată mobilizării conștiințelor pentru apărarea vieții, pentru salvagardarea păcii pe pămînt. A fost purtătorul mesajului de pace al Bisericii și credincioșilor noștri la numeroase congrese și întruniri

mondiale din țară și de peste hotare. Patriarhul Iustin a elaborat o adevărată teologie a păcii, fundamentată dogmatic și moral pe izvoarele Revelației divine și pe convingerea, că această lucrare constituie una din cele mai importante laturi ale activității Bisericii în lume, în vremea noastră.

Patriarhul Iustin a arătat felul în care fiii Bisericii noastre trebuie să fie prezenți în viața, preocupările și aspirațiile poporului român, în noile condiții pentru făurirea României contemporane, libere, independente și suverane. A fost de-a lungul întregii sale vieți un statornic și devotat slujitor al Bisericii, al patriei și al poporului român.

Ca deputat în Marea Adunare Națională, vreme de mai bine de un sfert de veac și ca membru în Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, încă de la înființarea acestuia și pînă în ultima zi a vieții sale, Patriarhul Iustin s-a dovedit un însuflețit patriot. Cuvîntul său, care talmăcea vrea și năzuințele slujitorilor și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române, a fost întotdeauna ascultat cu respect și admirație, trezind ecouri însuflețitoare în inimile tuturor.

Ca slujitor devotat al înfăptuirilor epocale, făurite în anii noștri de toți fiii poporului român, nutrind neîncetat un deosebit respect și o profundă admirație pentru personalitatea creatoare și strădaniile multiple ale Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele țării, patriarhul Iustin talmăcea în grai și simțire fierbinte, atașamentul nostru al tuturor, față de strălucitul nostru conducător, rostind : «Un cuvînt cald, izvorît din inimă, se cuvine să adresez acum celui dintîi cetățean al țării, mult stimatului nostru președinte Nicolae Ceaușescu. Frate cu pămîntul sfînt al patriei noastre, Domnia sa poartă în brațele sale vînjoase flacăra iubirii de neam care încălzește inimile milioaneilor și milioaneilor de oameni care făuresc chipul României celei noi, chipul României libere, independente și stăpîne pe destinele ei ; purtător statornic al steagului păcii în lume, Domnia sa vestește pretutindeni adevărul că unica alternativă a omenirii pentru a-și păstra viața este pacea, iar pentru a ajunge la asigurarea păcii, singura cale este dezarmarea ; personalitate cu mare prestigiu în lume, către Domnia sa sînt așintite de pretutindeni privirile oamenilor și popoarelor care caută libertatea, dreptatea și bunăstarea. De aceea, noi toți îl prețuim, îl cinștim, îl iubim». Sînt, de bună seamă, sentimente nutrite de întreaga Biserică Ortodoxă Română tot mai viu față de preșe-

dintele cele m
vieții, i
bune ș
mărtur
conduc

Ca
la proc
după i:
tire Iu:
noastră
fișat-o
nal culi
de gra
gospod
rințelo
măsur
rire a
adăpos
covean
logic d
menic
miloas
acesto:
Su
la bun
în cei
întreaș
To
desem
să ocu
polit a

De.
biseri
nant a
— a c
Argeș,
și lucr
Patria

dintele țării, care străjuiește nu numai la înălțarea patriei pe cele mai înalte culmi de cultură și civilizație, ci și la apărarea vieții, inițiind acțiuni faptice pentru făurirea unei lumi mai bune și mai drepte. Însăși adunarea și lucrarea noastră este mărturia libertății religioase, pentru care sîntem recunoscători conducerii noastre de stat.

Ca al patrulea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, de la proclamarea acesteia ca Patriarhie, cît și ca al doilea patriarh după istaurarea vieții noi în patria noastră, vrednicul de amintire Iustin Moisescu a înscris pagini noi, nepieritoare, în istoria noastră bisericească contemporană. Zestrea pe care am înfățișat-o se dublează cu grija arătată față de Patrimoniul național cultural, restaurînd sanctuarele moldovene, vetre de credință, de grai și artă românească. Nu i-a lipsit, cum se știe, darul gospodăresc, călăuzit de o concepție principială la înălțimea cerințelor actuale. Spiritul acesta s-a întrupat și în ultimele sale măsuri de restaurare ale unor monumente istorice, de rectificare a măreței biserici Sf. Gheorghe-Nou din Capitală — care adăpostește trupul martirizat al domnitorului Constantin Brîncoveanu; lucrările de mare însemnătate de la Institutul Teologic din București; noua clădire impunătoare a centrului ecumenic; atelierile de obiecte bisericești și altele. Suferința nemiloasă i-a curmat firul vieții, lipsindu-l de bucuria împlinirii acestora.

Succesorului său îi revine în primul rînd obligația de a duce la bun sfîrșit toate aceste lucrări inițiate de Patriarhul Iustin în cei nouă ani de arhipăstorie, dar și îndatorirea de a păstra întreaga sa moștenire.

Toate acestea pun și mai mult în evidență însemnătatea desemnării și alegerii succesorului său, a aceluia care urmează să ocupe scaunul vacant de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Mărit Colegiu,

Deschizînd această nouă pagină din cronica vieții noastre bisericești, așezăm la locul de înaltă cinstire a șirului impresionant de ierarhi și întîistătători ai Bisericii noastre strămoșești — a celor din vechiul Tomis, de la Vicina, Suceava, Curtea de Argeș, Tirgoviște, Alba Iulia, Iași și București — și chipul și lucrarea celui de curînd adormit întru nădejdea învierii, Patriarhul Dr. Iustin Moisescu. Ca și înaintașii lui a depus

— în tezaurul Ortodoxiei românești — rîvna, credința, gîndul și fapta, cu care a slăvit anii și locul păstoriei sale, cu care a călăuzit pe fiii săi duhovnicești pe drumul dreptei credințe, al iubirii de glie și de grai, veghind la păstrarea și apărarea neprețuitelor comori ale poporului nostru, în toată lumina, conștiința de neam și de lege românească.

Din pilda și lucrarea patriarhului Iustin, ca și a înaintașilor lui, au rămas nestematele vredniciei, ca faruri călăuzitoare pentru noi toți, urmașii săi. Și în acest chip se adeverește cuvîntul Sf. apostol Pavel, care scrie că «Biserica este stîlpul și temeliala adevărului» (1 Tim., 3, 15), cuvînt care ni se potrivește și nouă, slujitorilor și fiilor Bisericii Ortodoxe Române. În Biserică și prin Biserică, slujirea, credința și fapta devin ofrandă sfințită, ce se aduce neconținut întru miros de bună mireasmă pe Altarul ei și pe Altarul patriei. Este rodul acelei simbioze fericite, statornicite de vechile noastre Pravile și Tradiții românești, de a sluji țara și neamul, de a iubi pămîntul strămoșesc, leagănul ființării poporului român, de a susține munca lui creatoare și vrerile lui nobile de pace și bunăstare. Sprijinindu-și nu numai «pe temeliala Apostolilor și Proorocilor» (Efes., 2, 20), ci și pe temelialile trainice ale neamului nostru, Biserica Ortodoxă Autocefală Română, ridicată la treapta de Patriarhie, cea mai înaltă în Ortodoxie, a devenit lucru în care «înțelepciunea și-a zidit sieși casă».

În calitate de președinte, vă fac părintească poftire ca în conformitate cu rînduielele sfintelor canoane și cu prevederile Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, să chibzuim cu toată înțelepciunea la ridicarea în jilțul vacant de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a unui ierarh care să fie demn urmaș al înaintașilor săi, chivernisitor luminat al rosturilor Sfintei noastre Biserici și continuator destoinic al acestei moșteniri scumpe.

Să ne rugăm ca Duhul Sfînt să ne lumineze gîndurile și să ne călăuzească vrerile, spre slava Bisericii noastre strămoșești și înflorirea patriei dragi.

Apoi, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Președinte al Colegiului Electoral Bisericesc, solicită și obține aprobarea ca lucrările să fie suspendate timp de o jumătate de oră, pentru ca cei chemați să-și dea votul să se consfățuiască asupra persoanelor pe care o socotesc vrednică de răspunderea și demnitatea de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

rostind

Votează I
Teoclist
Sucevei
P

I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, locțiitor de patriarh, rostindu-și cuvîntul la deschiderea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc

Votează I.P.S. Mitropolit
Teoctist al Moldovei și
Sucevei, locțiitor de
patriarh

I.P.S. Mitropolit Antonie
al Ardealului, depunându-și votul

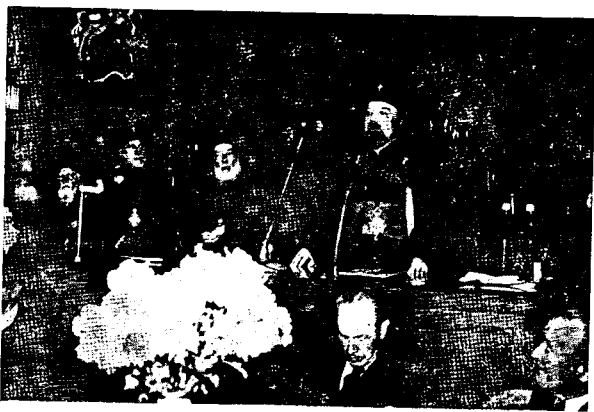

ALEGERE

Poti
tul Mitr
care să
voturilor
lian Pop
și memt

Dup
rea Bise
mează s
fiecare
de vot
invită, p
urnă. C
rului ale
scos dir
Președin
următor
dealului.
Teocrist
tea absc
Ardealul
fost alb.

Intr-
Anton
cuvint o

I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului rostind cuvîntul de omagiere a noului
patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Nici
mare Pa
Iustin M
vorbit cu
Române,
dincolo.

Nici
său, Bise
nătatea
pede con
despre c
todoxe R
noi toți
și apoi d
sale sufl
de-a lung
noastre a
numele s

Num
ales astă

Potrivit dispozițiilor statutare, la redeschidere, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Președinte propune alegerea a doi bărbați de încredere, care să asiste la împărțirea, depunerea, numărătoarea și desfacerea voturilor. Au fost desemnați D-nii profesori *Constantin Pavel* și *Emilian Popescu* de la Institutul Teologic de grad Universitar din București și membri ai Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor.

După lectura art. 130 din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* privitoare la modalitatea în care urmează să se facă alegerea și după o pauză de cinci minute, timp în care fiecare membru al Consiliului Electoral Bisericesc a scris pe buletinul de vot numele celui ales, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Președinte invită, pe rând, toți membrii prezenți ai Colegiului să-și depună votul în urnă. Constatându-se că numărul buletinelor de vot corespunde numărului alegătorilor prezenți se trece la despuiera scrutinului. Primul vot scos din urnă indicând persoana Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Președinte, acesta, potrivit rînduiei, cedează președinția Colegiului următorului ierarh în ordine canonică, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului. Numărîndu-se voturile s-a constatat că Înalt Prea Sfințitul Teoctist al Moldovei și Sucevei a întrunit 82 de voturi, deci majoritatea absolută a voturilor exprimate, iar II.PP.SS.Mitropoliți Antonie al Ardealului și Nestor al Olteniei cîte un vot fiecare. Un buletin a fost alb.

Intr-o atmosferă de entuziasm și bucurie I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a felicitat pe noul ales și a rostit următorul cuvînt omagial :

Mărit Colegiu Electoral,

Nici unul dintre noi nu s-a așteptat ca cel ce a fost al patrulea mare Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, fericitul întru pomenire Iustin Moisescu, despre care nu de mult, chiar în această sală, am vorbit cu prilejul celei de a 60 aniversări a întemeierii Patriarhiei Române, în 1985, să treacă atît de repede și pe neașteptate în lumea de dincolo.

Nici unul dintre noi n-a gîndit atunci că, văduvită de Patriarhul său, Biserica noastră, potrivit rînduiei și pentru a reintra în deplinătatea structurii sale lucrătoare în ogorul Domnului, va fi atît de repede confruntată cu datoria de a-și alege pe cel de-al cincilea Patriarh, despre care îmi revine tot mie cinstea, potrivit Statutului Bisericii Ortodoxe Române, mai întîi de a-l proclama ales de către Dvs., de către noi toți care alcătuim organul canonic rînduit cu această însărcinare, și apoi de a-i face în fața Dvs. cel dintîi portret alcătuit din trăsăturile sale sufletești, și din activitățile sale în slujba Bisericii și a patriei, de-a lungul anilor, trăsături și activități care l-au impus conștiinței noastre a tuturor, atunci cînd, pe votul secret introdus în urnă, am scris numele său.

Numele celui de-al cincilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, ales astăzi după toate prevederile canonice înscrise în Legiuirile Bise-

ricii noastre este așa, cum ați putut urmări din numărătoarea voturilor, *Teoctist*, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit de pînă astăzi al Moldovei și Sucevei.

Înalț Prea Sfințite Părinte Mitropolit Teoctist,

În calitate care mi s-a conferit, de președinte al Măritului Colegiu Electoral Bisericesc pentru alegerea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, în locul rămas văduvit prin trecerea la cele veșnice a fostului patriarh Iustin Moisescu la 31 iulie 1986, Vă fac cu deplină bucurie înștiințarea oficială că Măritul Colegiu Electoral v-a ales astăzi, prin voturile exprimate, în calitate de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al vechiului scaun al Țării Românești și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, succesor al marilor înaintași care au ilustrat acest scaun, printre care ca mitropoliți Antîm Ivireanul, Grigorie Dascălul, Nifon Mitropolitul, iar ca patriarhi Miron, Nicodim, Justinian și Iustin.

Alegerea de astăzi consemnează convingerea noastră a tuturor, așa cum se spune la noi cu prilejul tuturor alegerilor de ierarhi, că *«dintre cei buni a fost ales cel mai bun»*. Am ales în persoana Înalț Prea Sfinției Voastre pe cel mai vrednic, pe cel asupra căruia s-au îndreptat aprecierile unanime, formate pe baza unei mature și responsabile chibzuințe a Măritului Colegiu Electoral, cunoscîndu-Vă activitatea de pînă acum, dedicația permanentă și îndelungată în slujba Bisericii noastre, în slujba apărării dreptei credințe, în slujba orientării credincioșilor în lumea de azi și, în deosebi, în societatea noastră nouă și în continuă reînnoire. Odată cu aceasta, nouă tuturor ne-a fost cunoscută înțelepciunea cu care, în încercările la care supune administrația bisericească și lucrarea cu sufletele oamenilor, pe oricine a chemat să le facă față, Înalț Prea Sfinția Voastră ați știut întotdeauna să împliniți datoria, cu bunătatea inimii și cu priceperea minții. Fără grabă în hotărîrile mari, v-ați dovedit și fără teamă și ezitare în a le lua, atunci cînd a fost nevoie, întotdeauna în spiritul tradiției noastre bisericești, în interesul credincioșilor, în unitate cu întreaga Ortodoxie, și cu o deosebită deschidere ecumenică pe plan local și internațional, făcînd dovada unei sensibilități bine echilibrate față de exigențele vremurilor în care trăim și față de problemele ei. Ați știut întotdeauna să imbinați în modul cel mai fericit, pe de o parte dreptatea cu iubirea și iertarea, pe de alta respectul față de moștenirea dogmatică și canonică a Ortodoxiei, cu interesele credincioșilor și ale clericilor, în problemele care cereau un arbitru și, în care, decizia arbitralului căpăta formă de lege.

Ați fost de asemenea un exemplu de-a lungul anilor, pentru ierarhi, cler și credincioși, în ceea ce privește modul de lucrare a Bisericii la buna înțelegere, cooperare și sprijinire a realizărilor din țara noastră, fiind de multă vreme și de mai multe ori ales reprezentant al Bisericii în Marele For care este Marea Adunare Națională.

Iată motive care nu puteau să nu ducă la alegerea de astăzi. Iată motive pentru care, fără îndoială, veți fi regretat la Iași de toată suflarea, dar sînt sigur că ieșenii se vor și mîndri cu alegerea I.P.S. Voastre,

și se vor Părinte și

Știm
tori pe g
printre n
dul spre
spirituali
nească, t
care v-au
de respo
studii tec
elevi, în
Mon.
ricii noas
isihia și
să-și pon
noască rc

Ați f
a fi num
rector al
studenți :
funcții în
mai pom
gătura B
din corpu
Înalț Prea

Expe
avea nu
logic sen
volte și s
de a preș
în acelaș
în istorie
legătură
păstrarea
muncitor
apărător

Sînte
scaunul c
astfel de
îndeosebi
de inteliq
nează un
gresului
președint

și se vor bucura că vor avea de acum încolo în I.P.S. Voastră un Părinte și un sprijinitor dintr-un jilț și mai înalt.

Înalt Prea Sfințite Mitropolit Teoctist,

Știm cu toți că veniți din sinul poporului, dintr-o familie de osteni-tori pe glee din ținutul Botoșanilor, și mai știm că sînteți cum se zice printre noi, «monah din pruncie». Ați intrat în viața monahală, cu gin-dul spre desăvîrșire, din fragedă tinerețe și cunoașteți ca nimeni altul spiritualitatea promovată pe această cale, în istoria și cultura româ-nească, tot așa cum știți ce înseamnă și sudoarea frunții, experiențe care v-au făcut să înțelegeți la adevărata dimensiune și cu mare simț de responsabilitate viața poporului muncitor. V-ați făcut cele dintîi studii teologice într-un *Seminar monahal*, fiind printre cei mai prețuiți elevi, în care, încă de pe atunci, se puneau mari nădejdi.

Monahismul nostru se va bucura fără îndoială că Patriarhul Bise-ricii noastre își simte pururea sufletul legat de prima lui dragoste, de isihia și desăvîrșirea prin rugăciune și muncă și că, nu uită niciodată să-și pomenească îndrumătorii duhovnicești din tinerețe și să le recuo-nască rostul și valoarea.

Ați făcut studii superioare de Teologie care V-au calificat pînă la a fi numit, încă la o vîrstă la care puțin ajung la astfel de demnități, rector al Institutului Teologic Universitar din București, unde i-ați avut studenți sau doctoranzi pe mulți dintre cei care astăzi dețin importante funcții în școlile teologice și în administrația bisericească, spre a nu mai pomeni de multele generații de preoți care cinstesc altarele și le-gătura Bisericii cu poporul. Chiar fostul Patriarh Iustin a făcut parte din corpul profesoral condus de un rector tînăr și activ, în persoana Înalt Prea Sfinției Voastre.

Experiența universitară teologică ne dă tuturor garanția că veți avea nu numai grijă și dragoste pentru promovarea învățămîntului teo-logic seminarial și universitar, ci mai ales acea pricepere care să dez-volte și să canalizeze acest învățămînt spre menirea lui esențială, aceea de a pregăti preoți buni, adevărați, devotați vocației și misiunii lor și, în același timp, patriei noastre scumpe, așa cum au fost ei întotdeauna în istorie și cum, mai ales, trebuie să fie astăzi, cînd se cere de la ei o legătură mai strînsă cu credincioșii, și o îndrumare mai precisă pentru păstrarea moștenirii de dreaptă credință și îndrumare spre un om nou, muncitor, responsabil, creator al unei societăți mai bune și mai drepte, apărător al vieții și al păcii.

Sîntem siguri, toți cei care v-am dat astăzi votul spre a ocupa scaunul cel mai înalt, că veți purta cea mai înaltă grijă pregătirii unui astfel de cler, pe măsura vremurilor și exigențelor timpului nostru și, îndeosebi, pe măsura cerințelor patriei noastre, care beneficiază astăzi de inteligența, înțelepciunea și dăruirea unui conducător care antre-nează un entuziasm unanim al țării, în vederea transformării și pro-gresului ei spiritual și material, cum n-a mai făcut nimeni înaintea lui, președintele Nicolae Ceaușescu.

V-a mers vestea, înalt Prea Sfințite, că dincolo de însușirile intelectuale, teoretice care v-au angajat în scrierea multor articole, cuvântări, pastorele și cărți, aveți un deosebit spirit practic. Pentru un conducător de Biserică, acest lucru e mai mult decît necesar. Și I.P.S. Voastră, prin tot ce ați realizat pînă acum, oferiți garanția acestui spirit practic, spirit care va însemna, înainte de toate, eficiență, plasare imediată și exactă în actualitate, rezolvarea fără întîrziere a problemelor cu care veți fi confrunțați și, mai ales, soluții valabile și prompte care, atunci cînd nu se produc, pot provoca întîrzieri și pot compromite idei și idealuri importante pentru Biserică și patrie.

Aveți în urma I.P.S. Voastre o experiență pe care nimeni dintre ierarhii Bisericii noastre n-o are: o cunoaștere deplină a realităților din Biserică noastră. Ați fost exarh și vicar la Iași sub patriarhul de piosă amintire Justinian și apoi, din 1950, hirotonit arhiepiscop, ați fost vicarul său la Arhiepiscopia Bucureștilor și la Patriarhia Română, încă din primii săi ani de patriarhat, timp de 12 ani (1950—1962), atunci cînd orientarea Bisericii noastre era operă de pionierat, de imaginație creatoare și de înțelepciune bisericească și politică. I-ați fost atunci un sfătuitor prețios și întreaga dezvoltare ulterioară a Bisericii și a raporturilor ei cu noua orînduire instalată în patria noastră după al doilea război mondial, dovedesc că ați participat împreună la găsirea căii celei mai bune a rezolvării acestor probleme capitale.

Aceasta vă dă și astăzi o înaltă calificare în continuarea aceleiași orientări, profitabile atît pentru Biserică, precum și pentru patria noastră.

Zece ani ați condus o eparhie — Eparhia Aradului — cu probleme nu dintre cele mai ușoare, într-o epocă de transformări și de reîntrozinare a Ortodoxiei într-o regiune care avusese mult de suferit, ca urmare a actului de rupere în două a sufletului românesc din Transilvania și Banat în anul 1701. Cine nu știe cît suflet ortodox și românesc ați pus în opera de reintegrare și restaurare nu numai a sufletelor, ci și a lăcașurilor cărora le-ați dat o nouă strălucire și pe care le-ați reîmbrăcat în haină nouă, ortodoxă, atît în ceea ce privește arhitectura, cît și în ceea ce privește pictura bisericească specifică Ortodoxiei, reîntorcîndu-le la matca străbună, cu perseverență și pricepere. Chipul I.P.S. Voastre va rămîne pentru veacuri mărturie în toate acele locașuri asupra cărora v-ați oprit grija și atenția.

Biserică v-a chemat apoi să preluați moștenirea adormitului în Domnul mitropolitul Firmilian, alegîndu-vă mitropolit al Olteniei, în 1973, și ați dovedit atunci că mai aveți, în plus, suplețea și geniul adaptării, de două ori puse la încercare: un moldovean devenit transilvănean și, apoi, cu aceeași ușurință, oltean, după cuvîntul Sfințului apostol Pavel: *om care știe să se facă tuturor toate*. Ați fost un oltean desăvîrșit, și opera realizată acolo adaugă numelui I.P.S. Voastre un nimb nou.

Cînd a venit timpul vacantării Mitropoliei Moldovei și Sucevei, în 1977, Colegiul Electoral Bisericesc a găsit că face cel mai firesc act, răspîndindu-vă îndelunga și rodnică activitate în celelalte părți ale

țării, tu
cineva
atunci
ani ați
vrednic
reînoi
și jumi
vacanțe
rea nov
că arde
înțelegi

To.
am făc
române

Ve
aveți o
ce pent
trivă, e
proble
și de a

Me
laborar
Sfîntulu
la I.P.S
înșiși a
colabor
tot lucr

N-a
sebită e
Ortodox
hotare.
porană,
ați făcu
Europer
fășurînd
zații, și
de pace
țele int
și din c
în I.P.S.
al polit
Avem c
Voastre

Sînt
făcut pe
de răsp

B. O. R. —

țării, trimițându-Vă spre locul de obîrșie care nu putea aștepta pe altcineva și care a judecat acea alegere ca pe actul cel mai firesc. S-a zis atunci de către moldoveni: «*Întru ale sale a venit*», și așa și era. Nouă ani ați condus destinele bisericești ale Moldovei și Sucevei, ca cel mai vrednic urmaș al mitropolitului Iustin, ducîndu-i mai departe opera de reînnoire și reîntinerire a locașurilor bisericești și mînăstirești. Un an și jumătate ați girat și conducerea Mitropoliei Ardealului, în timpul vacanței dintre retragerea fostului mitropolit Nicolae Mladin și alegerea noului mitropolit, în 1982. Vă pot asigura, în cunoștință de cauză, că ardelenii v-au iubit și v-au apreciat stilul de lucru și inima mare și înțelegătoare.

Toate acestea dau mărturie pentru legitimitatea alegerii pe care am făcut-o astăzi, în spiritul celei mai autentice tradiții ortodoxe și românești, și pe temeuri evidente pentru toată lumea.

Veniți acum în fruntea Bisericii Ortodoxe Române ca unul care aveți o experiență unică în cunoașterea tuturor regiunilor țării, ceea ce pentru un conducător de Biserică nu e un lucru neglijabil. Dimpotrivă, e tocmai garanția că, avînd cunoaștere la fața locului despre toate problemele locale, veți putea fi întotdeauna în situația de a le înțelege și de a le rezolva așa cum nimeni altul n-ar putea-o face.

Membru al Sfîntului Sinod de multă vreme, știți ce înseamnă colaborarea într-un for colegial și, sînt sigur că toți membrii actuali ai Sfîntului Sinod, care v-au dat votul, nu au nici o îndoială că vor găsi la I.P.S. Voastră toată înțelegerea, că vor fi ascultați și ajutați, ei înșiși asigurîndu-Vă acum prin mine, că vor fi buni, sinceri, devotați colaboratori ai Întîistătătorului lor, ajutîndu-l, dacă s-ar ivi nevoia, în tot lucrul bun și de folos Bisericii și patriei.

N-aș vrea să închei acest cuvînt fără să amintesc contribuția deosebită a I.P.S. Voastre în dezvoltarea relațiilor ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române. Ați condus ne numărare delegații ale sale peste hotare. Ați fost deosebit de activ în mișcarea ecumenică contemporană, atît pe plan intern, cît și pe plan internațional. Pină de curînd ați făcut parte din *Comitetul consultativ al Conferinței Bisericilor Europene*, ales la Adunarea generală din Creta din anul 1979, desfășurînd ani de-a rîndul o activitate rodnică în cadrul acestei organizații, și ducînd întotdeauna acolo spiritul ecumenic românesc, dorința de pace a credincioșilor noștri și a întregului popor român. Conferințele interconfesionale și interreligioase pentru pace din țara noastră, și din cadrul *Conferinței Creștine pentru Pace*, au avut, de asemenea, în I.P.S. Voastre un militant de frunte și un exponent fidel și entuziast al politicii de pace a țării noastre și a învățăturii noastre ortodoxe. Avem deci încrederea că ecumenismul va găsi în activitatea I.P.S. Voastre un susținător de înaltă valoare.

Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Sînt sigur că am sintetizat o bună parte din motivele care ne-au făcut pe toți, astăzi, să ne dăm importantul vot pentru cel mai înalt post de răspundere în Biserica Ortodoxă Română, I.P. Sfințitului Mitropolit

al Moldovei și Sucevei, Teoctist Arapașu. Multe ar mai fi putut fi adăugate, dar vorbitorul e ținut și el de o disciplină a timpului în astfel de ocazii. Sinteza e însă grăitoare și îndubitabilă cu privire la motivele alegerii noastre, și voturile exprimă convingerea noastră a tuturor.

Inalt Prea Stinția Voastră, Părinte Mitropolit Teoctist,

Prin votul Măritului Colegiu Electoral Bisericesc s-a arătat prețuirea față de I.P.S. Voastră și s-a investit încrederea că veți fi cel de-al cincilea mare Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Avem toți convingerea că veți fi un exponent fidel al învățăturii ortodoxe de credință; că veți continua tradiția celor patru mari patriarhi anteriori, că Vă veți plasa în contextul contemporan; că veți sluji cu credință împreună cu noi toți, cu întreaga noastră Biserică, patria și poporul nostru căruia îi aparținem, și că veți conduce corabia Bisericii spre limanul mântuirii credincioșilor ei, în spiritul Sfintei Scripturi, a moștenirii apostolice și patristice, ca și în spiritul marilor înaltași, ctitori de limbă, cultură și simțire românească.

Am îndeplinit astăzi un act istoric, care va intra pentru eternitate în istoria Bisericii Ortodoxe Române și, nici unul dintre noi, n-are vreo îndoială că veți onora această alegere. Fiți încredințat că votul Măritului Colegiu Electoral exprimă voința, dorința și dragostea întregii obști ortodoxe românești, care se bucură astăzi împreună cu noi.

Îngăduiți-mi să fiu cel dintâi care să vă felicite călduros și să vă promit întregul sprijin al Sfintului Sinod și al Adunării Naționale Bisericești, care astăzi a îndeplinit rolul de Colegiu Electoral.

Rog pe Dumnezeu să vă învrednicească de cele mai frumoase realizări, și de mulți ani, în slujba Bisericii și a patriei. Și să-mi fie permis să fiu, de asemenea, exponentul întregii Adunări, adresându-Vă cea dintâi urare, potrivit noii demnități în care ați fost ales: *Întru mulți ani Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist*.

Membrii Colegiului Electoral Bisericesc au aplaudat pe noul ales și au intonat *Imnul patriarhal*.

În această înălțătoare atmosferă de bucurie și de unanim entuziasm nou-alesul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**, vădit emoționat, a rostit următoarea cuvântare:

Mărit Colegiu Electoral Bisericesc,

Auzind proclamarea alegerii și cuvântul înaripat al Inalt Prea Sfințitului Mitropolit Antonie, președintele Colegiului Electoral, m-au coplesit nu numai prețuirea și exprimarea voturilor în același duh și nădejde, ci mai cu seamă, răspunderea uriașă a slujirii la care sînt astăzi chemat. Pe lângă multe cerințe necesare unei arhipăstoriri de o astfel de slujire, la care se așteaptă, pe bună dreptate, întreaga obște dreptmăritoare din țara noastră, este și aceea a vârstei. Eforturile mari care se

*impun
peste;
dreapt
inspira
lui poa
aceeași
că nu i
care m
și sfînt
și mă v
aci în a
tei Sal
neavoa
mă sim
și-a un
cu ale
tră, ale
noianu
inima,
pogoar
du-mi
Dumne
calea n*

*Des
deslușe
care m
Dumne
dovei ș
cruce a
dacă m
decauna
mele a
nele și
mi-ai fi
înainte,
toate c
noastre
Așe
Sfîntul
nit cu
punder*

impun în această nouă treaptă își au și ele limita lor, la cei peste șaptezeci de ani dăruși de Dumnezeu. Cugetul se îndreaptă și de această dată la încredințarea Psalmistului care, inspirat de Duhul Sfânt zice : «De va fi în putere», vârsta omului poate depăși cei șaptezeci de ani hărăziți unei vieți. Cu aceeași emoție, dar și cu nădejdea în Dumnezeu, vă destăinui că nu ușoară mi-a fost luarea răspunsului cuvenit chemării pe care mi-o faceți. Am socotit că anii dăruși mie sînt un mare și sfînt dar din partea lui Dumnezeu. Și acest dar mă îndeamnă și mă va îndemna pururea ca să fac din anii și zilele mele, și de aci înainte, un dar cuvenit Mîntuitorului Iisus Hristos și Sfintei Sale Biserici din țara noastră, supunîndu-mă votului Dumneavoastră. Iată pentru ce Îmi stăpînesc cu greu emoția de care mă simt cuprins în aceste clipe solemne, cînd Providența divină și-a unit tainic vrerile cu acelea ale Înaltei ierarhii bisericești, cu ale reprezentanților clerului și credincioșilor din țara noastră, alegîndu-mă în această slujire de mare răspundere. Din noianul de gînduri și simțăminte care îmi năpădesc sufletul și inima, întîiul gînd îl înalț către Părintele luminilor de la care pogoară toată darea cea bună și tot darul desăvîrșit, plecîndu-mi cu smerenie fruntea în fața nemărginitei iubiri a lui Dumnezeu, «Cel ce mă încinge cu putere și a pus neprihănită calea mea» și «peste cele înalte mă pune» (Ps. 17, 35—36).

Deschizînd cămara cea de Taină a Bisericii, în timp și loc, deslușesc voia și chemarea cea sfîntă a Mîntuitorului Hristos care mi-a călăuzit pașii din fragedă tinerețe spre «curțile lui Dumnezeu» (Ps., 115, 10), spre sanctuarele voievodale ale Moldovei și, apoi, pe calea studiilor teologice. La această nouă răs-cruce din viața mea să-mi fie însă permis să adaug : «Doamne, dacă m-ai așezat peste cele înalte, Te rog să rămii cu mine totdeauna ; luminează-mi mintea spre înțelegerea deplină a slujirii mele arhipăstorești ; întărește brațul meu pentru a săvîrși binele și dragostea dintre oameni și fericirea vieții lor ; așa cum mi-ai îndreptat pînă astăzi cărările vieții, tot astfel, și de aici înainte, fii cu mine și mă ajută să împlinesc, precum voiești Tu, toate cele ce sînt spre folosul clerului și credincioșilor sfintei noastre Biserici pe acest străvechi pămînt românesc».

Așez la temelie acestei alegeri trecutul meu de slujire a Sfîntului Altar timp de peste cinci decenii și jumătate, împlinit cu dăruire pe diferite trepte ierarhice de tot mai înaltă răspundere. În toate ținuturile din țară în care m-au purtat aceste

rosturi, am stăruit asupra muncii și îndatoririlor arhieresti cu rivnă statornică, îndemnat totdeauna de gândul de a înfăptui ceva care să rămână, de a realiza lucru trainic, care să lege de vatra credinței străbune sufletele clerului și credincioșilor.

Mi-a hărăzit Dumnezeu prilejul unic să slujesc câteva eparhii cu cler și credincioși îmbunătățiți, încât am învățat și am simțit cât de pilduitor trăiesc ei credința ortodoxă și dragostea de patrie. A fost o experiență extrem de folositoare, dar și emoționantă, în același timp. De aceea, mărturisesc că despărțirea a fost — de fiecare dată — cât se poate de anevoioasă. Cel mai greu îmi este însă să mă despart acum de Moldova, de Botoșani — leagănul prunciei mele și locul unde odihnesc părinții și străbunii mei.

Astăzi, Măritul Colegiu Electoral a hotărât alegerea mea pentru cea mai înaltă slujire bisericească din țara noastră. Măsur din adâncul inimii și cu ochii sufletului meu, măreția evenimentului. Dragostea și prețuirea cu care mă înconjuțați mă copleșesc, iar cuvântul meu de răspuns la toate acestea este unul singur : să nu mă lipsiți de această dragoste.

Mărit Colegiu,

Chemat acum la un drum nou în slujirea Bisericii noastre, gândul meu se îndreaptă departe, în istorie, spre chipurile de sfinți ierarhi de la Tomis, părinți și scriitori bisericești care au continuat și înflorit predica Sfintului apostol Andrei pe pământul nostru românesc. De ei ne apropiem, ca de niște începători ai noștri duhovnicești, spre a sorbi din înțelepciunea și rivna cu care au organizat și au zidit aici «Sfinta Sfintelor» Ortodoxiei noastre românești, Biserica Ortodoxă Română.

Studii de istorie română contemporană — întreprinse, în deosebi, în ultimii 20 de ani — pun tot mai mult în lumină faptul că Mitropolia Ungrovlahiei, continuatoarea străvechilor episcopii tomitane, este cel mai vechi așezământ de organizare bisericească din Țara Românească, datînd de la jumătatea veacului XIV, cînd mitropolitul Iachint, la cererea voievodului Nicolae Alexandru Basarab și cu învoirea patriarhului ecumenic, a fost strămutat de la Vicina la Curtea de Argeș, capitala de atunci a țării. El avea să pună ordine în viața clerului și credincioșilor din satele și ținuturile răspindite pe vaste întinderi geografice între Carpați și Dunăre, pînă la Marea cea Mare. Aces-

tea sîn
sfințer

Sîn
nentul
— pe
creștir
șie dau
păstra
ună cu
ruri is
al Țării
cite și

Se
hatele
aceasti
hia, or
au dev
tența r
prin ti
de pat
Moldov
răsărit

Cu
constit
plan și
sericeș
în cult
serica
veacuri
pirafiil
înființ
dintii n
tiresți,
la iveal
ția rom
cii în c
zica, se
mul cru
istoria
care au
versulu

tea sînt adevăruri istorice pe care se cuvine să le păstrăm cu sfințenie.

Sintem, așadar, una din cele mai vechi Biserici de pe continentul european, iar zămislirea noastră ca popor s-a înfăptuit — pe plan spiritual — sub influența hotărîtoare a factorului creștin răsăritean, poporul român fiind singurul popor de obîrșie daco-romană, nu din Europa, ci din întreaga lume, care și-a păstrat etnia și latinitatea de-a lungul a două milenii, împreună cu închinarea cea ortodoxă. Considerăm că aceste adevăruri istorice, cel al rolului Ortodoxiei românești, precum și cel al Țărilor Române în aria creștinătății răsăritene, trebuie adîncite și valorificate.

Se știe că, după căderea Constantinopolului toate patriarhatele ortodoxe răsăritene au cunoscut un continuu declin. În această situație, Principatele Românești, Valahia și Moldoalahia, organizate ca state independente cu un secol mai înainte, au devenit un «Pămînt al Făgăduinței», care a asigurat subzistența materială a Ortodoxiei, locul de unde a răsunit glasul ei prin tipărișurile din tiparnițele mînăstirilor românești. Mai bine de patru secole, evlavia ortodoxă din Țara Românească și Moldova a fost pilonul de susținere al Patriarhatelor ortodoxe răsăritene și al Muntelui Athos.

Cunoscute atît în Răsărit, cît și în Apus, Țările Române au constituit locul de întîlnire al culturilor. Aici, s-a împlinit pe plan spiritual acea sinteză de gîndire și de expresie a artei bisericesti autohtone, a cutezanței de introducere a limbii române în cult și a biruinței scrisului românesc. Este cunoscut că Biserica noastră a fost așezămîntul spiritual care de-a lungul veacurilor a modelat graiul poporului român și i-a încălzit aspirațiile de libertate. Ierarhii și slujitorii ei au militat pentru înființări de școli, au promovat activitatea de scriere, a celor dintii manuscrise în limba română, întemeind, în chiliile mînăstirești, primele tipografii, de sub teascurile cărora au fost date la iveală primele tipărișuri în limba română pentru toată seminiția românească. Este cunoscută, de asemenea, strădania Bisericii în cultivarea artelor de tot felul: arhitectura, pictura, muzica, sculptura, broderia etc. Este, iarăși, cunoscut patriotismul cronicarilor din mînăstiri sau de la biserici, aportul lor la istoria neamului, precum și rolul primelor tipărișuri românești care au pus bazele literaturii române, cu mireasma graiului și versului străbun, limpede și curgător.

Cît privește legătura cu țara și poporul, cu năzuințele lui sfinte de libertate, de fericire, se știe, de asemenea, că mitropoliții țării s-au aflat totdeauna lângă voievozii neamului. În vremuri de grea cumpănă pentru țară, mitropoliții și episcopii le-au fost sfetnici înțelepți și au îndeplinit pentru ei, în anumite împrejurări, importante misiuni diplomatice. Biserica a fost prezentă prin cei mai buni dintre ierarhii și slujitorii săi la toate evenimentele de răscruce din istoria neamului. Ea s-a aflat lângă Tudor din Vladimiri, la 1821, lângă revoluționarii de la 1848, lângă unioniștii de la 1859, precum și în războiul care ne-a adus independența de stat în 1877, alături de țărani anului de văpaie — 1907, în marele război pentru unitatea și întregirea neamului din 1916—1918, și n-a lipsit din lupta pentru desvârșirea statului național unitar român, la 1 Decembrie 1918.

Șirul mitropoliților care au păstorit în jilțul arhieresc al Ungrovlahiei, de la 1359 și pînă la întemeierea Patriarhiei, în 1925, este — precum bine se știe — lung, iar viața și lucrarea lor sînt cu îndreptățire ilustrate, cu slove de aur, în istoria Bisericii Românești.

Unii, ca Nifon al II-lea, fost patriarh al Țarigradului, au dovedit înțelepciune, inițiativă și spirit de organizare a vieții bisericești, alții, ca Macarie al II-lea, Teofil și Ștefan, Teodosie și Antim Ivireanul au tipărit carte bisericească, mai întîi slavonă, la numai cîteva decenii după ce Guttenberg perfecționase epocala invenție a tiparului, apoi, în limba română, între acestea înscriindu-se și monumentul de cultură românească care este Biblia lui Șerban Cantacuzino din 1688. Dintre mitropoliții Ungrovlahiei, mulți au purtat de grijă școlilor pentru lumina-rea poporului, precum și Seminariilor pentru pregătirea preoților și învățătorilor de la sate.

Din tot ceea ce acești vrednici mitropoliți de pioasă amin-tire au înfăptuit pe pămînt românesc veacuri de-a rîndul, străbate pînă la noi simțămîntul dragostei de țară în care le-a fost dat să trăiască, hotărîrea nestrămutată de a sluji fiilor neamu-lui, în aspirațiile lor cele mai sfinte pentru o viață fără obidă, luminoasă și prosperă, trăită în demnitate și libertate națională.

Din paginile istoriei Patriarhiei Bisericii noastre, strălucește personalitatea primilor patru patriarhi, Miron Cristea, Nicodim Munteanu, Justinian Marina și Iustin Moisescu, care au acoperit cu lucrarea lor șase decenii din istoria contemporană a Bise-

ricii O
și stră
turi al
Așezăm

Am
istoria
că pild
izvor n
telui re
exprim
al Arde
adormi
și pope
purure
niri în
biserici
să le f
cît și 1
bună d
în oste
noastru
Moises

Fa
rori, c
Una, d
o sută
același
mitele
din țar
rică n
identit
Vom a
precur
zări al
și obic
tradiți
Dă
tezaur

ricii Ortodoxe Române. Patriotismul lor îmi va lumina drumul și strădaniile mele pastorale în această epocă de mărețe înfăptuiri ale poporului nostru, în care îmi este dat să slujesc acestui Așezământ Sfint, cu un trecut atît de bogat și glorios.

Mărit Colegiu,

Am evocat fapte și nume de mari ierarhi care strălucesc în istoria noastră — «cea dintîi carte a unei națiuni» — cu gîndul că pilda lor, alături de a părinților neamului, este și ne va fi izvor nesecat de înviorare și dreaptă călăuză pe urcușul muntelui responsabilității, conferită prin votul dumneavoastră și exprimată prin cuvîntul încurajator al I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului. Soborul de ierarhi, încheiat cu chipul de curînd adormitului în Domnul, Patriarhul Iustin, mari pentru Biserica și poporul nostru, pe măsura vremurilor străbătute de ei, stău pururea strajă asupra buneii chivernisiri a întregii lor moșteniri învățătorești și pastorale, de doctrină, tradiție și practică bisericească, căreia se cuvine să le dea strălucire celui rînduit, să le fie urmaș, propovăduindu-le, atît pe plan interortodox, cît și pe cel local, național. În acest sens, se poate afirma, pe bună dreptate, că noi continuăm misiunea înaintașilor și intrăm în osteneala, mai ales, a celor patru mari patriarhi ai Bisericii noastre, aflîndu-ne în fața operei începută de patriarhul Iustin Moisescu și continuînd depănarea firului împlinirii acesteia.

Facem parte din marea familie a Bisericilor Ortodoxe surori, care alcătuiesc împreună și fiecare în parte Biserica cea Una, dar sîntem Biserică autocefală, recunoscută astfel de peste o sută de ani, iar ca Patriarhat de peste 60 de ani. Sîntem în același timp, Biserică locală, egală cu toate celelalte — în limitele spațiului geografic pe care îl acoperă fiii ei duhovnicești din țară, sau dincolo de hotarele ei, — și de aceea sîntem Biserică națională. În acest sens, avem o organizație proprie, cu o identitate aparte, potrivit cu sufletul și chipul neamului nostru. Vom avea la inimă preoșimea noastră, pregătirea și cultura ei, precum și dragostea față de credincioșii români din cele patru zări ale lumii, îndeplinindu-le dorințele de a avea slujitori, cărți și obiecte de cult necesare acolo, pentru menținerea sfintelor tradiții și datini strămoșești.

Dăruindu-mi întreaga putere de muncă păstrării întregului tezaur mîntuitor al Bisericii noastre strămoșești consider ca

parte esențială a misiunii la care sînt chemat să sprijinim neîntrerupt năzuințele și înfăptuirile mărețe ale poporului român.

Datorită evlaviei și geniului său creator ne bucurăm a avea pe pămîntul străbun un adevărat tezaur de spiritualitate ortodoxă românească : biserici și minăstiri, monumente istorice de valoare unică în lume. Este de datoria noastră ca, luînd aminte la grija conducerii de stat, să facem totul pentru a le păstra și valorifica pe măsura cerințelor timpului de azi. Sînt pagini de istorie și de credință, sînt vetre de viață și continuitate care, împreună cu uriașa arhivă a mărturiilor arheologice, transmit mesajul existenței și dăinuirii noastre pe pămîntul românesc, apărut și sfințit prin jertfele fără număr ale fiilor neamului nostru. Le vom străjui ca pe adevărate comori ale poporului și țării noastre.

Ca fiu al Bisericii strămoșești și al neamului românesc, voi continua, și din treapta acestei slujiri, să călăuzesc clerul și credincioșii pe drumul epocalelor înfăptuiri ale poporului nostru.

Ne vom spori eforturile ca, în iureșul muncii avîntate pentru înflorirea patriei cînd de la un capăt la altul al ținuturilor românești prinde viață și se înalță tot mai strălucitor chipul cel nou al României contemporane, cînd noi cititorii de lumină, noi izvoare de belșug împodobesc viața țării și a fiilor ei, să fim părtași de cuget și simțire cu harnicul nostru popor. Sîntem suflet din sufletul acestui popor și trup din trupul lui. Pe același drum de secole, ierarhii, slujitorii și dreptcinstitorii altarelor străbune vom continua să fim alături de munca sa pașnică, să o sprijinim statornic, adevărind, astfel, prin graiul faptelor, atașamentul și dragostea noastră pentru țară și conducătorii ei.

Cu atît mai mult se cuvine să ne sporim eforturile închinete înfloririi vieții harnicului nostru popor, cu cît în condițiile noi orînduiri de stat și a libertății religioase, Biserica Ortodoxă Română își desfășoară, în mod corespunzător, misiunea ei divino-umană, călăuzind fiii ei duhovnicești pe drumul tradiției sfinte de păstrare a unității de credință și a iubirii de patrie. Datori sîntem să subliniem că Biserica noastră s-a bucurat și se bucură de largă înțelegere și sprijin din partea statului. E de la sine înțeles cît curaj și încredere dă acest adevăr în sufletul celui care, împreună cu Sfîntul Sinod, va chibzui, cu timp și fără timp, la tot ceea ce Biserica Ortodoxă Română are

de înde
tru pasi
dății pa
prin con
stimulir
lui de c
vom stă
calul In
precum
terne vo
tiv la d
tirea Sfi
țiunile s
de apăr
mului —
colabor
aducînd
ror fiilo

St

Nu r
tru impl
de liniș
în frunt
ricii noa
toată lu
țiuni în
pace și
față, cu
Nicolae
sonalitat
tregului
frontispi
numele,
făcute în
țiativă a
numit A
și supun
drul unu
tălmăceș

de îndeplinit pentru slujitorii ei de la parohii și mînăstiri, pentru păstrarea unității de credință. Vom sta în sprijinul activității pastoral-misionare a clerului și a pregătirii lui teologice, prin continuarea traducerilor și tipărirea scrierilor patristice, stimulînd tot ceea ce contribuie la continua ridicare a nivelului de cunoștințe liturgice, canonice și de viață bisericească, și vom stăruia asupra continuării lucrărilor importante de la localul Institutului Teologic din București, a Centrului ecumenic, precum și a celorlalte lucrări începute. În privința relațiilor externe vom manifesta aceeași atitudine deschisă, participînd activ la dialogul teologic cu toate Bisericile Ortodoxe, la pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod și vom promova permanent acțiunile statornicite împreună cu forurile mondiale ecumenice și de apărare a păcii. Drept pildă pentru continuarea ecumenismului — pe plan național — vom continua frumoasa tradiție a colaborării frățești, a ecumenismului local, cu celelalte Culte, aducîndu-ne împreună contribuția la unitatea în muncă a tuturor fiilor țării și la păstrarea păcii în lume.

Onorați reprezentanți ai Conducerii de Stat,
Stimați membri ai Colegiului Electoral Bisericesc,

Nu numai în Biserica noastră, ci pretutindeni în lume, pentru împlinirea unor asemenea năzuințe se cer vremuri de pace, de liniște, de încredere între oameni și popoare. Iată pentru ce, în fruntea preocupărilor întregului cler și a tuturor fiilor Bisericii noastre, vom așeza, nu numai rugăciunile pentru pacea a toată lumea, ci și stăruitoare îndemnuri și, mai cu seamă, acțiuni în favoarea unui climat prielnic împlinirii idealurilor de pace și colaborare internațională. În aceste strădanii ne stă în față, cu pilda și graiul faptelor, însuși președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, neobosit militant pentru pacea lumii, personalitate ilustră a timpului nostru, care, dînd glas voinței întregului popor, vocației sale de pace, a grefat-o nu numai pe frontispiciul realizărilor epocii, ce în mod îndreptățit îi poartă numele, ci, și în centrul tuturor propunerilor și demersurilor făcute în capitalele lumii sau la O.N.U. Noua și strălucita inițiativă a României de a-și reduce cu 5 la sută încă din acest an, numit Anul Internațional al Păcii, cheltuielile militare, precum și supunerea acestei măsuri aprobării întregului popor în cadrul unui referendum, organizat pentru ziua de 23 noiembrie, talmăcește grija statornică a președintelui țării noastre pentru

salvgardarea păcii și vieții, bunul cel mai de preț al omenirii contemporane. Acordînd valoarea cuvenită acestui act și noi, slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, vom participa cu tot elanul și în deplină unitate de gînd și de faptă cu toți fiii patriei la apropiatul referendum și vom răspunde cu un DA hotărît vieții, păcii și viitorului luminos al poporului nostru.

Biserica noastră, Biserica păcii, a vieții și a fericirii tuturor oamenilor de pe pămînt, atașată ființial muncii și înfăptuirilor harnicului nostru popor, acordă o înaltă apreciere strădaniilor președintelui țării pentru destindere, colaborare și dialog, care se bucură de un larg răsunset internațional. Indemnurile sale s-au întipărit adînc în inimile noastre, căci, așa cum se exprima Domnia sa, la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale «Nu există și nu poate exista astăzi o altă problemă mai importantă decît asigurarea dreptului suprem al oamenilor, al popoarelor, la existență, la libertate, independență, la viață și pace».

Onorați reprezentanți ai Conducerii de Stat,
Iubiți membri ai Colegiului Electoral Bisericesc,

În starea de adîncă emoție în care mă aflu, am arătat cîteva gînduri și dorințe, din cele multe, care, pe cît de importante și frumoase se arată, pe atît de grele se dovedesc a fi de purtat, și, mai ales de împlinit de unul singur. După nădejdea în ajutorul harului dumnezeiesc care pe toate le împlinește, încrederea mea se va îndrepta către dragostea prea iubiților mei frați, membri ai Sfîntului Sinod, către rîvna colaboratorilor și a celorlalți membri ai forurilor bisericești, către zelul slujitorilor altarelor și catedralelor din învățămîntul teologic, către cinul monahal și către toți bunii credincioși, cunoscuți prin dăruirea și slujirea lor statornică a Bisericii și a patriei noastre dragi.

Chezășie dreaptă și scumpă ne va fi tuturor sprijinul prețios al conducerii noastre de stat, de care Biserica strămoșească s-a bucurat cu prisosință în îndeplinirea misiunii ei, îndreptată spre slujirea fiilor ei duhovnicești, pentru care rămînem mereu recunoscători Ocîrmuirii înțelepte a patriei noastre.

Din parte-mi, Vă rog să-mi îngăduiți a da glas unui îndemn al Sfîntului apostol Petru de mare sensibilitate pastorală, care mi-a străjuit cugetul și fapta: «Păstoriți turma lui Dumnezeu, dată în paza voastră, cercetînd-o nu cu silnicie, ci cu voie bună, după Dumnezeu, nu pentru cîștig urît, ci din dragoste» (I Petru 5, 2).

Așa
care m-
polit al

În în-
zentanți
votul D-
Marii Ad-
Departa-
rugîndu-
dine și l-
Domnul
Socialis-
credinți
inițiativ

Mul-
poliți și
Vicari, r-
de drage

Mul-
lor cleri-
credere
rea ce o

Mă
nilor cl-
tru ajut

După
cei preze-
brii Sfînt-
Teocrist.

În se-
nala aga-
al Ardea-
P. S. Epl.
și Prof. c-
nale Bise-

Expr-
lui și ev-
precum
condus c

Așa să fie, cu ajutorul lui Dumnezeu, și în noua slujire cu care m-ați învrednicit, de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

În încheiere, îndrept mulțumiri călduroase înalților reprezentanți ai autorităților de stat care m-au onorat cu prezența și votul Domniilor lor : Domnul Marin Ivașcu, vicepreședinte al Marii Adunări Naționale ; Domnul Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor și reprezentantul Onoratului Guvern, rugându-i să se facă interpreții sentimentelor mele de grațitudine și prețuire față de conducerea statului și, personal, față de Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, cel mai iubit fiu al poporului nostru, încredinșându-l de întregul meu devotament în sprijinirea marilor inițiative dedicate înfloririi patriei și biruinței păcii în lume.

Mulțumesc, cu vie recunoștință Înalt Prea Sfințiților Mitropoliți și Arhiepiscopi și Prea Sfințiților Episcopi și Arhierei Vicari, membri și Sfintului Sinod, pentru votul acordat și îi asigur de dragostea mea frățească.

Mulțumesc, de asemenea, cu părintească dragoste, membrilor clerici și mireni ai Colegiului Electoral Bisericesc pentru încrederea pe care mi-au acordat-o, asigurându-i de toată prețuirea ce o păstrez fiecăruia în parte.

Mă încredințez purtării de grijă a lui Dumnezeu, rugăciunilor clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române pentru ajutor în misiunea și slujirea încredințată astăzi».

După această mișcătoare și plină de învățăminte cuvântare, toți cei prezenți, în frunte cu reprezentanții autorităților de stat și cu membrii Sfintului Sinod au prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teotist Arapașu felicitări și urări de rodnică arhipăstorire.

În sala de recepții a Palatului patriarhal a avut loc apoi tradiționala agapă. Cu acest prilej au luat cuvântul : I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului ; I.P.S. Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos ; P. S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal ; Pr. Theodor Bodnari și Prof. dr. Gheorghe Chipail — ultimii ca membri ai Adunării Naționale Bisericești, din partea Arhiepiscopiei Iașilor.

Exprimându-și sentimentele lor de bucurie pentru rezultatul votului și evocând momente mai însemnate din istoria noastră bisericească, precum și activitatea și realizările mai multor personalități care au condus destinele Bisericii străbune de-a lungul timpului, vorbitorii au

adresat felicitări celui de-al V-lea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, au toastat în sănătatea sa și i-au făcut urări pentru o cît mai rodnică și îndelungată arhipăstorire.

Tuturor le-a răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a spus :

Vă mulțumesc tuturor, celor care ați luat cuvîntul la această agapă, pentru gîndurile calde și pentru urările ce mi-au fost adresate în această zi cu totul deosebită pentru mine și, pot zice, pentru întreaga noastră Biserică. Pe toate le păstrez în inima mea și le tîlmăcesc drept cheazăii ale încrederii pe care mi-ați acordat-o, astăzi, prin votul ce mi l-ați dat și, în același timp, ca un sprijin în noua mea slujire. Într-adevăr, o zi cu pecete istorică, care se repetă la intervale mari în viața unei Biserici, ziua cînd aceasta își desemnează Intîistătătorul.

Ca și în alte lucrări văzute ale Bisericii Mîntuitorului Iisus Hristos, în cea săvîrșită astăzi vedem arătîndu-se mereu puterea lucrătoare a Duhului Sfînt întru călăuzirea întregii noastre obști dreptmăritoare pe drumul înscris de Pravilele Ortodoxiei și de îndelungata Tradiție mult seculară a Bisericii Ortodoxe Române. Autocefală, ea își continuă, fără știrbire și fără adăosuri vremelnice, aici pe pămîntul nostru românesc, existența și lucrarea mîntuitoare în mijlocul și împreună cu toți fiii ei. Rînduindu-și organele ei mărturisitoare, ea tîlmăcește cuprinderea ei harică, liturgică și canonică, în timp și spațiu, ca Biserică apostolică, ca păstrătoare a izvoarelor de credință și de viață și ca Biserică mamă a fiilor și slujitorilor ei de pe străvechile ținuturi românești, ca și a celor ce se află pe alte meridiane din lume. Pe această Biserică o slujim și o vom sluji cu rivnă și bucurie, ceea ce s-a și făcut prin actul alegerii noului ei Arhipăstor.

Este firesc, așadar, ca în aceste clipe să-mi îndrept gîndurile de grațitudine către conducerea de stat a țării noastre, prin grija căreia Biserică Ortodoxă Română, alături de celelalte Culte de la noi, lucrează în climatul de deplină libertate religioasă, contribuind, la rîndul ei, la propășirea întregii noastre națiuni. Rog pe reprezentanții conducerii de stat, Domnul Marin Ivașcu, vicepreședinte al Marii Adunări Naționale, și Domnul Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor, care mă onorează cu prezența Domniilor lor, să transmită Domnului

Nicolae
cele ma
votamer
atașame
idealuri
nutrite
văzătoare
leagă Bi
conduce
vin de lu
urmare,
lucrarea
în măsura
propășir
nești în c

În a
principiu
rea, veri
în chipu
Biserici.
cuvintele
ce mi s-a
pe care
slujire, c
deci, faș
giu Ele
Române,
sînul Sft

Ca A
ani și de
Bisericii
cia înain
vieții din
place să
tățile și
în mome
părintea
trudind ;

Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, cele mai calde mulțumiri, precum și asigurarea întregului devotament al Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a atașamentului slujitorilor și credincioșilor noștri la nobilele idealuri de pace, de progres, de activitate pașnică și creatoare nutrite de poporul român, sub conducerea sa înțeleaptă și clarvăzătoare. Sîntem pe deplin conștienți că fire multe și trainice leagă Biserica noastră de istoria și viața poporului nostru și de conducerea lui de astăzi, că tăria și prestigiul Bisericii noastre vin de la tăria și prestigiul țării noastre. Ne vom strădui, prin urmare, ca această tărie și acest prestigiu să sporească și prin lucrarea Bisericii Ortodoxe Române, care este chemată și este în măsură să contribuie, cu mijloacele și după puterile ei, la propășirea poporului nostru, la afirmarea spiritualității românești în conștiința lumii de astăzi.

În această lucrare ne întemeiem pe sinodalitate ca pe un principiu devenit, de acum, tradițional românesc, cu convingerea, verificată nu o singură dată, că astfel poate fi întîmpinată, în chipul cel mai potrivit, orice situație ce s-ar ivi în viața unei Biserici. De aceea, apreciez în mod deosebit și păstrez în inimă cuvintele de prețuire, asigurările de colaborare neprecupețită ce mi s-au adresat în această zi, o dată cu chemarea la treapta pe care evit s-o numesc demnitate, înțelegînd să o port ca o slujire, de Arhipăstor al Bisericii Ortodoxe Române. Apreciez, deci, faptul că la încrederea cu care m-a onorat Măritul Colegiu Electoral, alegîndu-mă Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, se adaugă și făgăduința unei rodnice conlucrări în sinul Sfintului Sinod și al întregului nostru cler.

Ca Arhipăstor, înțeleg să dăruiesc cu bucurie prisosul de ani și de vlagă cu care m-a înzestrat Bunul Dumnezeu, slujirii Bisericii și poporului nostru, în așa fel încît să cinstesc vrednicia înaintașilor mei în această treaptă. Am purces pe drumul vieții dintr-o familie de oameni muncitori și modești și, îmi place să o spun, am dobîndit, astfel, obișnuința luptei cu greutățile și prilejul, totodată, de a învăța să le biruiesc. Totdeauna, în momente mai deosebite, cum este cel de astăzi, revăd casa părintească din ținutul Botoșanilor și chipurile părinților mei, trudind și liturghisind pentru creșterea și formarea noastră. În

preună pentru sănătate și pace. Acum, ca odinioară, gîndul meu se îndreaptă către Dumnezeu, cu mulțumită, pentru înalta vrednițe a fața icoanei ne așezau pe toți cei zece frați, să ne rugăm înmnicie ce mi-a hărăzit și cu rugă fierbinte să-mi dea harul său spre a plini, cu bună roadă, slujirea la care El m-a chemat prin votul Măritului Colegiu Electoral.

Tuturor, vă mulțumesc, încă o dată și vă adresez rugămintea ca, împreună cu încrederea acordată astăzi, să-mi dăruiți, în continaure, și dragostea care niciodată nu cade.

CERCETAREA ȘI EXAMINAREA CANONICĂ A ALEGERII

Indeplinindu-se toate cele rînduite în Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, în legătură cu convocarea Sfantului Sinod, în ziua de 10 noiembrie 1986, la orele 11,00 a avut loc ședința Sfantului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

La ședință a participat și Domnul *Ion Cumpănașu*, președintele Departamentului Cultelor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe P. S. Episcop *Nifon Ploieșteanul*, vicar patriarhal și secretarul Sfantului Sinod să dea citire apelului nominal.

Au fost prezenți : I.P.S. Mitropolit *Teoctist* al Moldovei și Sucevei, Patriarh *Ales* ; I.P.S. Mitropolit *Antonie* al Ardealului ; I.P.S. Mitropolit *Nestor* al Olteniei ; I.P.S. Mitropolit *Nicolae* al Banatului ; I.P.S. Arhiepiscop *Antim* al Tomisului și Dunării de Jos ; I.P.S. Arhiepiscop *Teofil* al Vadului, Feleacului și Clujului ; I.P.S. Arhiepiscop *Adrian* al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală ; P.S. Episcop *Gherasim* al Rimnicului și Argeșului ; P.S. Episcop *Epifanie* al Buzăului ; P.S. Episcop *Eftimie* al Romanului și Hușilor ; P.S. Episcop *Emilian* al Alba Iuliei ; P.S. Episcop *Timotei* al Aradului ; P.S. Episcop *Vasile* al Oradiei ; P.S. Episcop *Nifon Ploieșteanul*, vicar patriarhal și secretarul Sfantului Sinod ; P.S. Episcop *Vasile Țirgovișteanul*, vicar patriarhal ; P.S. Episcop vicar *Roman Ialomițeanul* ; P.S. Episcop vicar *Pimen Suceveanul* ; P.S. Episcop vicar *Damaschin Severineanul* ; P.S. Episcop vicar *Lucian Tomitanul* ; P.S. Episcop vicar *Justinian Maramureșanul* ; P.S. Arhiereu vicar *Calinic Argeșanul* ; P.S. Arhiereu vicar *Ioachim Vasluiianul* ; P.S. Arhiereu vicar *Gherasim Hunedoreanul*.

Trecîndu-se la ordinea de zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist arată că pentru această ședință sinodală este înscrisă o singură problemă : *Temeiul nr. 10381/1986 — adică Procesul verbal al*

Colegiulu
tularulu:
t al Ung

La în
Nifon Plo
procesulu
rie 1986.
bărbați de

După
să fie rep
de Sfantul

Ședin
procesulu

La o
Olteniei,
citește re
rea I.P.S.
de Arhiep
al Biseric
canonice :

Rapoi
deliberări
nerea Col
Sinod hot

Epui
brilor Sfti
rezolvare:

Prea
adresată c
Socialiste

În in
rogată se:
care se va
Se ro

Colegiului Electoral Bisericesc din 9 noiembrie 1986, privind alegerea titularului în scaunul vacant de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal, secretarul Sfintului Sinod, dă citire procesului verbal primit de la Colegiul Electoral Bisericesc din 9 noiembrie 1986, întocmit și semnat de președintele Colegiului, de cei doi bărbați de încredere și de cei doi secretari.

După lectura acestuia, Sfântul Sinod hotărăște ca acest proces verbal să fie repartizat Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină fixată de Sfântul Sinod.

Ședința se suspendă pentru o scurtă pauză în vederea examinării procesului verbal și a întocmirii referatului.

La orele 12,30 ședința se redeschide, I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, președintele Comisiei canonice, juridice și pentru disciplină, citește referatul întocmit de această comisie din care rezultă că alegerea I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei în scaunul vacant de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române s-a făcut cu respectarea prevederilor canonice și statutare.

Raportul Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină se supune deliberării și hotărârii Sfintului Sinod. În urma deliberării, și la propunerea Comisiei canonică, juridică și pentru disciplină, plenul Sfintului Sinod hotărăște :

— *În act de faptul că alegerea I.P.S. Teoctist, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, în demnitatea de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române s-a săvârșit potrivit prevederilor canonice și statutare.*

Epuizându-se ordinea de zi, noul Patriarh ales, mulțumește membrilor Sfintului Sinod pentru participare și pentru contribuția adusă la rezolvarea problemei de pe ordinea de zi.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a făcut propunerea să fie adresată o telegramă Excelenței Sale Domnului președinte al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu.

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist declară prorogată sesiunea ordinară a Sfintului Sinod pe anul 1986 pentru o dată care se va anunța ulterior.

Se rostește rugăciunea «Cuvine-se cu adevărat».

**INMÎNAREA DECRETULUI PREZIDENȚIAL
PENTRU RECUNOAȘTEREA ALEGERII
I.P.S. MITROPOLIT TEOCTIST AL MOLDOVEI ȘI SUCEVEI
CA PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

La palatul Marii Adunări Naționale a avut loc, joi 13 noiembrie, orele 9,00, festivitatea înmînării *Decretului prezidențial* prin care I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei se recunoaște în funcția de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, pentru care a fost ales de Colegiul Electoral Bisericesc în ziua de 9 noiembrie 1986.

Din partea Conducerii de Stat, la această festivitate au participat: *Dl. Manea Mănescu*, vicepreședinte al Consiliului de Stat; *Dl. Marin Ivașcu*, vicepreședinte al Marii Adunări Naționale; *Dl. Constantin Arseni*, vicepreședinte al Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste și *Dl. Ion Cumpănașu*, președintele Departamentului Cultelor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost însoțit de membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, de cadre administrative din Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, profesori de teologie și reprezentanți ai presei bisericești.

S-a dat mai întîi citire *Decretului prezidențial* privind recunoașterea I.P.S. Mitropolit Teoctist în funcția de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

În numele Domnului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, a înmînat *Decretul* și a adresat felicitări cu ocazia investiturii, *Dl. Manea Mănescu*, vicepreședinte al Consiliului de Stat.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit, cu acest prilej, următoarea cuvîntare:

Domnule Vicepreședinte al Consiliului de Stat,

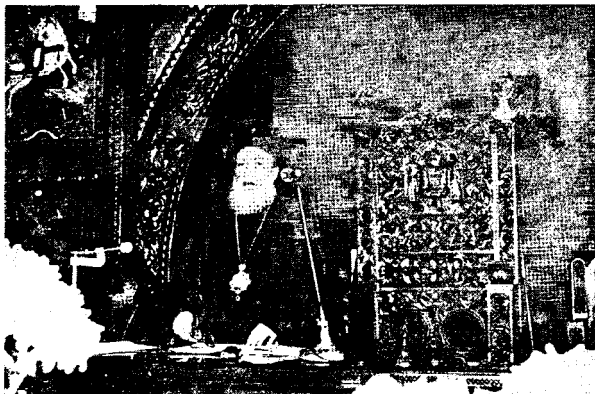
Cu adîncă emoție, primesc acum Înaltul Decret prezidențial de recunoaștere a mea în funcția de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, ales în această funcție de Colegiul Electoral Bisericesc. În acest moment solemn, cel dinții gînd îl îndrept, cu deosebit respect, către cel ce poartă cu strălucire, de mai bine de 20 de ani, sceptrul încredințat de întregul popor, Domnul președinte Nicolae Ceaușescu, marele ctitor al României contemporane, pentru a-i exprima simțămintele mele de mulțumire, aleasă cinstire și statornic devotament.

În același timp, Vă rog să-mi îngăduiți Domnule vicepreședinte al Consiliului de Stat, să Vă adresez mulțumirile

I.P.S.
Biser

DI. M
I.P.S.
R

I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, nou alesul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, rostindu-și cuvîntul la încheierea lucrărilor Colegiului Electoral Bisericesc

DI. Manea Măncscu, vicepreședinte al Consiliului de Stat, înmînează I.P.S. Mitropolit Teoctist Arapașu, nou alesul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Decretul prezidențial de recunoaștere în această demnitate

I.P.S. Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei
rostind cuvîntul de răspuns cu ocazia înmînării Decretului prezidențial

Aspect de la înmînarea Decretului prezidențial

ALEGEREA

mele căl-
conjoară
gurindu-
neîncetai

Desci
această i
mului ro
crustate
tea de au
rupt și r
neconten
gul între
strîns le
lupta și
rințele,
prin veac
pentru li
pendență

Acesi
și dănu
cu truda
noastră
creștinis
carpatic,
cunoștin
pîni pe r
izvorit di
și neștiu
atît de fr
rituale s
ricii no
dincioșil
român. I
străju
tură, de
activă la
vremea
împreun
de larg

B.O.R. — 4

mele călduroase și ale membrilor Sfintului Sinod care mă înconjoară, pentru înmînarea înaltului Decret prezidențial, asigurîndu-Vă de sentimentele de stimă și aleasă prețuire, nutrite neîncetat față de conducerea de stat și Guvernul țării noastre.

Stimate Doamnă Vicepreședinte,

Deschizînd străvechile izvoade din vremurile în care pe această binecuvîntată vatră străbună se plămădea ființa neamului românesc, cercetînd momentele cele mai de seamă încrustate pe răbojul istoriei noastre naționale, sau răsfoind cartea de aur a epocii luminoase în care trăim, găsim un neîntreput șir de mărturii care atestă că Biserica noastră și-a împletit necontenit destinul său cu destinul poporului român. De-a lungul întregii sale existențe, Biserica Ortodoxă Română a fost strîns legată de ființa neamului românesc, identificîndu-se cu lupta și cu năzuințele lui spre mai bine. Ea a împărtășit suferințele, nedreptățile și asupririle îndurate de poporul român prin veacurile zbuciumate din trecut, a sprijinit lupta lui sfîntă pentru libertate, dreptate socială, unitate națională și independență.

Acest lucru își are explicația în faptul că noi ne-am născut și dăinuim aici de cînd ne știm pe lume, pe acest pămînt sfințit cu truda, cu lacrimile și cu singele strămoșilor, iar zămislirea noastră ca neam s-a săvîrșit în același timp cu statornicirea creștinismului pe străvechile ținuturi strămoșești ale lanțului carpatic, Dunărea de Jos și pînă la Marea cea Mare. Din această cunoștință a vechimii, a îndreptățirii noastre de singuri stăpîni pe moștenirea străbună și a continuității neîntreprupte, au izvorît dragostea și cinstirea față de toți înaintașii noștri, știuți și neștiuți, care cu jertfe fără de număr au întemeiat o țară atît de frumoasă, cu o cultură ale cărei valori materiale și spirituale sînt prețuite de toate neamurile. Întregul trecut al Bisericii noastre mărturisește, prin vrednicile slujitorilor și credincioșilor ei, că și-a împletit destinul său cu cel al poporului român. Păstrătoare fidelă a valorilor credinței ortodoxe, ea a străjuit cu statornicie și la păstrarea unității de grai, de cultură, de neam, și de neatîrnare națională, fiind o participantă activă la evenimentele de răscruce ale poporului nostru. În vremea noastră, Biserica Ortodoxă Română, bucurîndu-se — împreună cu celelalte Culte din țară — de libertate deplină și de larg sprijin din partea Statului, își îndeplinește nestinghe-

rită lucrarea ei în rîndurile credincioşilor, călăuzindu-i pe drumul unităţii în muncă, în năzuinţele de dragoste de ţară, în devotamentul faţă de conducerea ei contribuind la construirea vieţii noi din patria noastră.

Este de bună seamă, un prilej binevenit să mărturisim şi de această dată, sub cupolele acestui istoric lăcaş de unitate a poporului român, Marea Adunare Naţională, cit de recunoscători sîntem supremei conduceri de stat, că din divanul ţării fac parte, alături de aleşii naţiunii noastre, ca şi din Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste şi reprezentanţi ai Bisericii Ortodoxe Române şi ai altor culte din ţara noastră. Este pentru toţi fiii Bisericii noastre o mare cinste, dar în acelaşi timp şi un îndemn de a contribui cu sporită râvnă, la ridicarea patriei noastre pe noi trepte de lumină şi de civilizaţie. Noi înţelegem acest lucru ca pe o îndatorire firească, deoarece considerăm că Biserica Ortodoxă Română, care vine din trecutul îndepărtat şi ne vorbeşte de vrednicia strămoşilor, nu este numai a înaintaşilor, ci ea este şi Biserica noastră a celor de astăzi. Ne bucurăm că am primit de la strămoşi o moştenire atât de bogată, dar înţelegem că această moştenire să nu o lăşăm nelucrătoare, ci să o îmbogăţim necontenit. Străduindu-ne necontenit întru păstrarea întregului tezaur de spiritualitate ortodoxă, continuînd-o şi îmbogăţind-o cu noi şi noi vrednicii pe măsura iureşului de viaţă şi de înfăptuiri ale harnicului nostru popor, împreună cu membrii Sfintului Sinod vom îndruma clerul şi credincioşii pe drumul unităţii de cuget şi de simţire cu toţi fii patriei noastre dragi. Conştienţi de însemnătatea epocalelor înfăptuiri, îndeosebi din ultimele două decenii şi mai bine, cînd adevărate ctitorii noi, în industrie, în cultură şi în agricultură, adevărate izvoare de lumină şi civilizaţie ce îndoiesc harta ţării de la un capăt la altul, vom lega preocupările noastre şi ale fiilor Bisericii noastre de sprijinul hotărît pe care vom continua să-l aducem, de pe poziţiile şi cu mijloacele specifice nouă, acestei uriaşe opere de înălţare şi înflorire a patriei noastre socialiste.

Alături de aceasta, ne stă la inimă, ca fiecărui fiu al pămîntului străbun, îndatorirea de a păstra cu sfinţenie şi a valorifica fondul sacru al Patrimoniului Cultural-Naţional : zidiri voievodale, ce amintesc de ctitori de ţară şi de neam ; biserici şi mînăstiri, monumente istorice de valoare artistică unică în

lume ;
cărora p
clerul i
onoare.
ocîrmui
Nicolae
glie, ce
cutului

Epo
acelaşi
Trăim î
grave i
zaţiei ş
atîtor s
tăşi, a î
numai
mînt, c
cosmos.
încorda
încerca
Domnu
al Păci
cheltuie
rîndurii
tura gi
tregul r
cu dăru
ţării, D
noastre
Român
vom răs
pentru
Vă
această
prin în
rea, ci
movare
lumii c
înfăptu

lume ; străvechile manuscrise și tipărituri în limba română, a căror păstrare și valorificare vor constitui pentru ierarhii și clerul Bisericii Ortodoxe Române, o misiune continuă și de onoare. Intru aceasta avem pilda, sprijinul și înțelegerea înaltei ocîrmuirii de stat și personal a președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, purtătorul autentic al mesajului iubirii de glie, ce a dat strălucirea epocii noastre și prin prețuirea trecutului glorios al poporului român.

Domnule Vicepreședinte,

Epoca în care trăim este o epocă de mari înfăptuiri, dar în același timp de mari răspunderi pentru întreaga omenire. Trăim într-o lume sfîșiată de contradicții, amenințată de grave incertitudini, îngrozită de perspectiva distrugerii civilizației și a vieții însăși. Nesăbuita cursă a înarmărilor, pricina alților suferințe de pe lume, pricina atîtor abuzuri și nedreptăți, a înjosirii omului și a întunecării vieții lui, nu se limitează numai la îngrămădirea unor adevărați munți de arme pe pămînt, ci întinde și dincolo de firmament, spre a transforma cosmosul într-o posibilă arenă de luptă. În fața acestei situații încordate mai mult ca oricînd, noua și strălucita inițiativă a încordatului și înțeleptului conducător al poporului român, Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele României, mare Erou al Păcii, ca țara noastră să reducă armamentele, efectivele și cheltuielile militare cu 5 la sută, a găsit un puternic ecou și în rîndurile clerului și credincioșilor Bisericii noastre. Este mărturia grăitoare a drumului care duce la pace, drum pe care întregul nostru popor este călăuzit de mai bine de două decenii cu dăruire pilduitoare de cel dintîi fiu al său, președintele țării, Domnul Nicolae Ceaușescu. Impreună cu toți fiii patriei noastre, noi ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române vom participa la Referendumul din 23 noiembrie și vom răspunde cu toată inima, printr-un DA hotărît, pentru viață, pentru pace.

Vă încredințez că Biserica Ortodoxă Română, consideră această îndatorire nu numai ca pe o participare de principiu, prin înțelegerea problemelor cu care este confruntată omenirea, ci ca pe o contribuție concretă și activă la găsirea și promovarea unor soluții eficiente privind înseninarea orizontului lumii contemporane, menținînd nestinsă flacăra speranței în înfăptuirea unei lumi drepte, fără conflicte și fără războaie.

Stimate Domnule Vicepreședinte,

Primind cu bucurie Decretul prezidențial pentru recunoașterea alegerii mele ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Vă rog încă odată, să binevoiți a încredința conducerea Țării, personal pe Domnul președinte Nicolae Ceaușescu că, împreună cu toți fiii Bisericii noastre și alături de întreaga suflare a poporului român, ne vom spori tot mai mult eforturile pentru sprijinirea măreței opere de înflorire a patriei noastre iubite, Republica Socialistă România, și pentru împlinirea inițiativelor însușeșitoare dăruite în slujba apărării păcii și a vieții omenirii.

Vă rog să-mi îngăduiți să vă mulțumesc personal pentru cinstea înmînării Decretului și să Vă asigur că mă voi strădui să fiu totdeauna la înălțimea chemării de înaltă răspundere ce mi s-a făcut, fiind mereu prezent, împreună cu toată obștea dreptmăritoare a Bisericii Ortodoxe Române, în slujba idealurilor mărețe ale patriei și poporului nostru al cărui fiu sînt».

După aceasta reprezentanții autorității de stat, membrii Sfîntului Sinod al Bisericii noastre și toți cei prezenți la festivitate au prezentat felicitări Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

CA

In
vitoare
rea can
patriarh
nică 16

La e

—)

—)

—)

—)

—)

1. I

2. I

3. I

I

I

4. I

I

I

I

5. I

I

V

6. I

S

F

S

7. I

F

8. I

I

E

**FESTIVITĂȚILE INSTALĂRII
PREA FERICITULUI PĂRINTE TEOCTIST
CA PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

În urma îndeplinirii tuturor dispozițiilor statutare și canonice privitoare la alegerea de către Colegiul Electoral Bisericesc, la examinarea canonică și la recunoașterea de către conducerea de stat a noului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române s-a hotărât ca în ziua de duminică 16 noiembrie 1986 să aibă loc festivitățile de instalare.

La aceste festivități au luat parte :

- Membrii Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ;
- Reprezentanții Autorității de Stat :
Dl. Marin Ivașcu, vicepreședinte al Marii Adunări Naționale și
Dl. Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor ;
- Conducători și reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe surori :
 1. Din partea Patriarhiei Ecumenice :
I.P.S. Mitropolit Chrysostom de Myra ;
 2. Din partea Patriarhiei Apostolice a Antiohiei :
Arhim. Nifon Saikaly ;
 3. Din partea Patriarhiei Apostolice a Ierusalimului :
Sanctitatea Sa Patriarhul Diodor, însoțit de *I.P.S. Arhiepiscop Iacobos* și *P.P. Cuv. Arhimandriți Timotei și Alexios* ;
 4. Din partea Patriarhiei Moscovei și a toată Rusia :
II.PP.SS. Mitropoliți Filaret de Minsk și Bielorusia și *Nicodim de Lvov și Ternopol* ; *Protopop Petre Buburuz* și *Ierom. Seratim Trafimov* ;
 5. Din partea Patriarhiei Serbiei :
I.P.S. Mitropolit Vladislav de Dobrobosnia și *P.S. Episcop Vasilie de Srem* ;
 6. Din partea Bisericii Ortodoxe Bulgare :
Sanctitatea Sa Patriarhul Maxim, însoțit de *I.P.S. Mitropolit Pancratie de Stara Zagora*, *P.S. Episcop Ilarion de Trayanopol* și *Pr. Dobrii Ivanov* de la biserica bulgară din București ;
 7. Din partea Bisericii Ortodoxe a Georgiei :
P.S. Episcop Zosim de Tsilkani și *Protopop Elgudja Losaberidze* ;
 8. Din partea Bisericii Ortodoxe a Greciei :
II.PP.SS. Mitropoliți Chrysostom de Methymna, *Evdokimos de Eleveroupolis* și *Chrisostom de Peristerion* și *Arhim. Iakovos* ;

9. Din partea Bisericii Ortodoxe a Ciprului :
I.P.S. Mitropolit Chrisostom de Pahos și Arhim. Neofit Leontios ;
 10. Din partea Bisericii Ortodoxe din Polonia :
P.S. Episcop Sava de Bialystok și Pr. Serafim Zeleznikowicz ;
 11. Din partea Bisericii Ortodoxe din Cehoslovacia :
I.P.S. Mitropolit Dorothei de Praga însoțit de Prof. Jaroslav Suwarsky ;
 12. Din partea Bisericii Ortodoxe din Finlanda :
I.P.S. Mitropolit John de Helsinki și Prof. Olli Bergman.
- Reprezentanți ai Episcopiei Ortodoxo-Catolice din Franța :
P.S. Episcop Germain de Saint-Denis.
- Reprezentanți de Biserici Vechi-Orientale :
1. Din partea Catolicosatului Armean de Ethimiadzîn : *I.P.S. Mitropolit Dyrair Mardichian, conducătorul Eparhiei Armene din București ;*
 2. Din partea Bisericii Siriene din India : *I.P.S. Mitropolit Paul Mar Gregorios ;*
 3. Din partea Bisericii Copte din Egipt : *P.S. Episcop Serapion.*
- Reprezentanți ai Bisericii Romano-Catolice :
- Eminența Sa Cardinalul Jean Willebrands, președintele Secretariatului Vaticanului pentru unitatea creștinilor, însoțit de Mons. Eleuterio Fortino și Rev. Ronald Robertson ;*
Mgr. Albert Rauch, din partea Bisericii Romano-Catolice din R.F.G.
- Reprezentanți ai Bisericii Anglicane :
- Grația Sa John de Gibraltar ; Rev. Christopher Hill și Rev. Jan Sherwood, capelanul bisericii anglicane din București.*
- Reprezentanți ai Bisericii Evanghelice din R.F.G. :
Exc. Sa Dr. Heinz Joachim Held.
- Reprezentanți ai Bisericii Luterane a Suediei :
Em. Sa Arhiep. Dr. Olof Sundby și Dr. Carl Gustaf von Ehrenheim.
- Reprezentanți ai Bisericii Vechi-Catolice :
Em. Sa Episcop Tadeus Majewski din Polonia.
- Reprezentanți din partea unor organizații intercreștine :
I.P.S. Mitropolit Paul Mar Gregorios, vicepreședinte al Consiliului Ecumenic al Bisericilor ; Dr. Glen Garfield William, secretarul general al Conferinței Bisericilor Europene ; Past. Dr. Lubomir Mirejovski, secretar general al Conferinței Creștine pentru Pace.

Primirea I.P.S. Mitropolit Vladislav de Bosnia de către Prea Fericitul
Părinte Patriarh Teoctist

Primirea la Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a delegației Bisericii
Ortodoxe din Cipru

Primirea Delegației Bisericii Ortodoxe din Cehoslovacia de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist

Delegația Bisericii Romano-Catolice, primită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist

In :
draia pe
Vecerni

Inst
Incepinc
Nestor
coni, at
Patriarh

- Conducători ai Cultelor din țară :
- P.S. Episcop *Ioan Robu*, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București ;
- P.S. Episcop vicar *Lajos Balint*, al Episcopiei Romano-Catolice din Alba Iulia ;
- Excelența Sa *Albert Klein*, conducătorul Bisericii Evanghelice-Luterane C.A. din Sibiu ;
- Excelența Sa *Paul Szedressy*, conducătorul Bisericii Evanghelice Luterane S.P. din Cluj-Napoca ;
- Excelența Sa *Gyula Nagy*, conducătorul, Bisericii Reformate din Cluj-Napoca ;
- Excelența Sa *Laszlo Papp*, conducătorul Bisericii Reformate din Oradea ;
- Eminența Sa *Moses Rosen*, Șef Rabinul Cultului Mozaic ;
- Excelența Sa *Kovacs Lajos*, conducătorul Bisericii Unitariene din Cluj-Napoca ;
- I.P.S. Mitropolit *Timotei Gavrilă*, conducătorul Cultului Creștin de Rit Vechi ;
- Arhim. *Zareh Baronian*, vicar administrativ al Arhiepiscopiei Armeano-Gregoriene — București ;
- Pr. vicar *Vladimir Marcovici*, conducătorul Vicariatului Ortodox Sirb din Timișoara ;
- Past. *Mihai Hușanu*, președintele Cultului Baptist ;
- Past. *Dumitru Popa*, președintele Cultului Adventist de Ziua a Șaptea ;
- Past. *Meliton Lazarovici*, prim delegat al Cultului Creștin după Evanghelie ;
- Past. *Pavel Bochian*, președintele Cultului Penticostal ;
- Imam *Osman Negeot*, reprezentant al Cultului Musulman ;
- profesori de Teologie ;
- Membrii Consiliului Național Bisericesc ;
- Membrii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor ;
- Conducători și reprezentanți ai comunităților ortodoxe române de peste hotare ;
- Invitați.

În seara zilei de sîmbătă 15 noiembrie a.c., orele 17,00 în Catedrala patriarhală, un ales sobor de ierarhi și clerici, a săvîrșit slujba Vecerniei celei Mari și a Litiei.

Instalarea în scaunul patriarhal a avut loc a doua zi, dimineața. Începînd de la orele 9,00 II.PP.SS. Mitropoliți *Antonie* al Ardealului, *Nestor* al Olteniei și *Nicolae* al Banatului, înconjurați de preoți și diaconi, au săvîrșit Sfînta Liturghie, răspunsurile fiind date de Corala Patriarhiei.

La sfârșitul Sfintei Liturghii s-a săvârșit slujba îndătinată Doxologiei de așezare în scaunul patriarhal a Prea Fericitului Părinte Teotist și de instalare canonică.

Din fața sfințelor uși împărătești, P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal și secretarul Sfântului Sinod a citit mai întâi legiuța

GRAMATĂ SINODALĂ

Prea iubitului cler și popor dreptcredincios din de Dumnezeu-păzita Arhiepiscopie a Bucureștilor și Mitropolie a Ungrovlahiei, cât și celor din cuprinsul întregii Patriarhii a Bisericii Ortodoxe Române, tuturor ascultătorilor și cititorilor acestei GRAMATE SINODALE, har și pace de la Dumnezeu, Părintele nostru din ceruri, iar de la Noi binecuvântare arhierască.

Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, a așezat în Sfânta Sa Biserică scaune și vrednicii mici și mari și prin trimiterea din ceruri în chipul limbilor de foc a Prea Sfântului și de viață făcătorului Duh peste Sfinții săi Ucenici și Apostoli, i-a întărit într-o propovăduire cuvântului Evangheliei sale, iar prin punerea mâinilor, într-o neîntreruptă înlănțuire de la Sfinții Apostoli și până astăzi, toți slujitorii Bisericii lui Dumnezeu și păstorii turmei lui Hristos se fac vrednici de a fi părtași celorși daruri și haruri.

Ca smeriți urmași ai lor, facem arătare tuturor că, prin trecerea la cele veșnice în ziua de 31 iulie 1986 a Fericitului întru pomenire Patriarhul Dr. IUSTIN MOISESCU a rămas vacant scaunul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Pe temelul articolului 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, prin adresa Consiliului Național Bisericesc nr. 9091/1986, a fost convocat Colegiul Electoral Bisericesc pentru alegerea de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române în ziua de 9 noiembrie 1986, orele 9,00 dimineața, la Palatul patriarhal din București.

După terminarea slujbei, săvârșită în Catedrala Sfintei Patriarhii, la ora 11,30, Colegiul Electoral Bisericesc a trecut în sala de ședințe din Palatul Patriarhal unde, după rînduilele bisericești, a ales în scaunul vacant pe înalt Prea Sfințitul Mitropolit T E O C T I S T al Moldovei și Sucevei, care s-a arătat vrednic prin statornicia sa în dreapta credință a sfintei noastre Biserici Ortodoxe de Răsărit, prin lucrarea sa fără preget ca ierarh cărturar, printr-o muncă rodnică de aducere a lăcașurilor de cult monumente istorice la strălucirea lor dintru început, prin slujirea deopotrivă a Bisericii și poporului dreptcredincios, prin blîndețe și înțelepciune părintească, dînd întru îndeplinirea tuturor însărcinărilor și vrednicilor la care a fost chemat, dovezi de ascultare față de Sfîntul Sinod și de supunere desăvârșită față de legile țării.

Iar Noi, membrii Sfîntului Sinod, potrivit articolului 131 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, am procedat la examinarea și cercetarea canonică a acestei alegeri, în șe-

Dintre

P.S.

Dintre participanții la Sfânta Liturghie săvârșită în Catedrala patriarhală —
16 noiembrie 1986

P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul, vicar patriarhal și secretarul Sfântului Sinod,
citind textul Gramatei sinodale de înscăunare a noului patriarh
al Bisericii Ortodoxe Române

I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu rostind cuvîntul festiv la solemnitățile
întronizării noului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Vorbește Sanctitatea Sa Patriarhul Diodor al Ierusalimului și al întregii
Palestine

ALEGERE

dința ne
cu păre
Inalt P
Arhiepi.
sericii C
nostru :

Ma
profund
CEAUȘI
să conți
în Bulet
iembrie
Consiliu
brii Sfin
ducerii c

Ast
Catedra
ricii Ori
gațiilor
creștine
fiind cle
Biserică

Noi
politul C
numele
arhale ș
ales în s
hiei și P

Așa
pe teme
Patriarh
mărturie
lor și M
de Patri
Sinod, p
noastre
și Întiist
a popor

Sint
pildă de
felepciun
tărirea, j
ecumeni
muri și

Tutu
dreptcre
Bucureșt

dința noastră din 10 noiembrie 1986, și găsind că alegerea s-a îndeplinit cu părerea tuturor formelor și rînduieiilor legale, am aprobat alegerea Înalt Prea Sfințitului TEOCTIST ARAPAȘU în scaunul vacant de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și președinte al Sfîntului și îndreptătorului nostru Sinod.

Manifestînd aceeași deosebită atenție față de Biserica noastră profund atașată intereselor poporului român, Domnul NICOLAE CEAUȘESCU, președintele Republicii Socialiste România, a binevoit să confirme această alegere, prin Decretul Prezidențial nr. 212 publicat în Buletinul Oficial nr. 71/1986, care i-a fost înmînat în ziua de 13 noiembrie 1986, de către Domnul MANEA MĂNESCU, vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, de față fiind membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, reprezentanți ai conducerii de stat și ai Departamentului Cultelor.

Astăzi, duminică 16 noiembrie, după oficierea Sfintei Liturghii în Catedrala patriarhală, în prezența membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a reprezentanților autorităților de stat, a delegațiilor Bisericilor Ortodoxe, ai celorlalte Biserici și ai organizațiilor creștine mondiale, a conducătorilor Cultelor din țara noastră, de față fiind clerici și credincioși din Arhiepiscopia Bucureștilor și din întreaga Biserică Ortodoxă Română,

Noi, Antonie — Mitropolitul Ardealului, Nestor — Mitropolitul Olteniei și Nicolae — Mitropolitul Banatului, înmînăm, în numele Sfîntului Sinod, după rînduiala tradițională, însemnele patriarhale și cîrja patriarhală Înalt Prea Sfințitului Mitropolit TEOCTIST, ales în scaunul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Așadar, Noi, Membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pe temeiul celor arătate mai sus, emitem și dăm Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST ARAPAȘU această GRAMATĂ SINODALĂ, drept mărturie că Prea Fericirea Sa are jurisdicție de Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Ungrovlahiei, cu dregătoria înaltă și prerogativele de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și președinte al Sfîntului Sinod, pe temeiul soborniceștilor canoane, al legilor și regulamentelor noastre bisericesti, cu dreptul de a face toate cîte i se cuvin ca Ierarh și Înălțătător al Bisericii Ortodoxe Române, spre zidirea duhovnicească a poporului dreptcredincios și paza dreptei credințe.

Sîntem incredințați că Prea Fericirea Sa va fi și pe mai departe pildă de dragoste frătească, de neobosită lucrare, bună înțelegere și înțelepciune părintească, spre a ne fi tuturor călăuză și îndemn întru întărirea, paza, ținerea și cinstirea tuturor tradițiilor bisericesti, în duhul ecumenicității apostolice, al iubirii evanghelice și al păcii între neamuri și popoare.

Tuturor celor din cinul preoțesc și călugăresc, precum și tuturor dreptcredincioșilor creștini din de Dumnezeu păzita Arhiepiscopie a Bucureștilor, Mitropolie a Ungrovlahiei și Patriarhie a Bisericii Ortodoxe

Române, le recomandăm cu toată căldura și dragostea pe Prea Fericitul Patriarh TEOCTIST, îndemnând pe toți să-l respecte și să-l asculte cu toată supunerea, ca pe Chiriarhul legiuit al lor și de Înfruntător al nostru, ca Patriarh și președinte al Sfintului Sinod, înțelegând și Noi să ne plecăm, cu toată voia, arătându-i, în toate împrejurările, cinstită și ascultare, ca frați întru Domnul, urându-i să păstorească cu spor în adevăr, blândețe, dreptate și iubire de popor, stăruind în răbdare și cumpăt în lupta cea nebiruită a propovăduirii păcii și cuvîntului dumnezeiesc și privind necontenit la dreptarul și plinitorul credinței noastre, Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, căruia se cuvine toată mărirea, cinstea și închinăciunea, acum și pururea și în vecii vecilor, A m i n.

Data astăzi, 16 noiembrie, anul mîntuirii una mie nouă sute optzeci și șase.

† ANTONIE,
Mitropolitul Ardealului

† NICOLAE,
Mitropolitul Banatului

† TEOFIL,
Arhiepiscopul Vadului,
Feleacului și Clujului

† GHERASIM,
Episcopul Rimnicului și
Argeșului

† EFTIMIE,
Episcopul Romanului și
Hușilor

† TIMOTEI,
Episcopul Aradului

† GERMAIN,
Episcopul Episcopiei Ortodoxe
Catoice din Franța

† NIFON PLOIEȘTEANUL,
Episcop Vicar Patriarhal

† PIMEN SUCEVEANUL,
Episcop Vicar

† LUCIAN TOMITANUL,
Episcop Vicar

† GHERASIM HUNEDOREANUL,
Arhiereu Vicar

† NESTOR,
Mitropolitul Olteniei

† ANTIM,
Arhiepiscopul Tomisului și
Dunării de Jos

† ADRIAN,
Arhiepiscopul Arhiepiscopiei
Ortodoxe Române pentru
Europa Centrală și Occidentală

† EPIFANIE,
Episcopul Buzăului

† EMILIAN,
Episcop de Alba Iulia

† VASILE,
Episcopul Oradiei

† VASILE TÎRGOVIȘTEANUL,
Episcop Vicar Patriarhal

† ROMAN IALOMIȘTEANUL,
Episcop Vicar

† DAMASCHIN SEVERINEANUL,
Episcop Vicar

† JUSTINIAN MARAMUREȘANUL,
Episcop Vicar

† CALINIC ARGEȘANUL,
Arhiereu Vicar

† IOACHIM VASLUIANUL,
Arhiereu Vicar

A un
de II.P.P.
Nicolae

Dup
ei Bucur
doxe Rc
tropolit l

nez
sa,
aju
și l
ada
zes
nilc
ce .
cuv
Tăt

În ti
nezeul n
Părinte
Antonie
Nestor a
natului a

Dup
I.P.S. M
rostind f

«În
toic
tăt

Prea
apropie
Ardealul

«Ct
poo
tine
Pre
Mil
În
Ar

Cei
Teoctist
Cort
Repi
și ei : «/

A urmat apoi slujba propriu-zisă de întronizare care a fost săvârșită de I.P.P.SS. Mitropoliți *Antonie al Ardealului, Nestor al Olteniei și Nicolae al Banatului.*

După binecuvântare și rostirea ecteniei de așezare ca Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, I.P.S. Mitropolit Nestor a citit rugăciunea :

«Stăpîne Doamne Atotțiitorule, Părinte al îndurărilor și Dumnezeuule a toată mînglierea! Păzește pe păstor împreună cu turma sa, că Tu ești puterea neputincioșilor, Tu ești ajutorul celor fără de ajutor ; Tu ești doctorul sufletelor și al trupurilor, Mîntuitor, Viața și Învierea și Cel ce toate spre veșnica și mîntuitoare fire ne-ai adaos nouă. Tu toate le poți cite le volesti. Mintuiește-ne dar, păzește-ne, acopere și ne ocrotește pe noi, că Tu ești Domnul domnilor și Stăpînul stăpînilor. Pentru aceea și slujitorul Tău, acestuia, ce șade înainte, dă-i putere și har de a lega și dezlega cele ce se cuvine a le lega și dezlega. Și Biserica Hristosului Tău, prin alesul Tău o înțelepțește și ca pe o mireasă frumoasă o păzește».

În timp ce corul intona tróparul «Binecuvîntat ești Hristoase Dumnezeule nostru...» cei trei înalți Ierarhi s-au apropiat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, cu însemnele patriarhale. I.P.S. Mitropolit *Antonie al Ardealului* i-a așezat pe piept crucea; I.P.S. Mitropolit *Nestor al Olteniei* i-a așezat primul engolpion, iar I.P.S. *Nicolae al Banatului* al doilea engolpion.

După ce I.P.S. Mitropolit *Nestor* i-a dat camilafca albă de patriarh, I.P.S. Mitropolit *Antonie al Ardealului* i-a înmînat cîrja patriarhală, rostind formula :

«În numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, primește toiagul acesta ca să păstorești turma lui Hristos cea încredințată ție».

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost apoi invitat să se apropie de scaunul patriarhal. Înalt Prea Sfîntitul Mitropolit *Antonie al Ardealului* a citit următoarea rugăciune :

«Cu ajutorul Atotputernicului și Milostivului Dumnezeu, care poartă grijă de Sfintele sale biserici, îndălțăm-te și așezăm-te pe tine de Hristos iubitorule și al nostru prea iubit frate în Domnul, Prea Fericite Teoctist, în scaunul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. În numele Tatălui, Amin ; și al Fiului, Amin ; și al Sfîntului Duh, Amin».

Cei trei mitropoliți au așezat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în jilțul patriarhal, rostind : «Vrednic este !».

Corul Catedralei și întreaga asistență au intonat : «Vrednic este !».

Reprezentanții celorlalte Biserici creștine de peste hotare au rostit și ei : «Axios» și «Dignus est !».

Intr-o atmosferă cu adevărat înălțătoare, asistența și Corul Catedralei patriarhale au cântat *Imnul patriarhal* și tradiționalul *Mulți ani trăiască* noului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, al cincilea de la crearea acestei demnități în sinul Bisericii strămoșești.

Au urmat cuvântările.

În numele Sfintului Sinod al Bisericii noastre, *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului* a rostit cel dintii cuvint de cinstire și de felicitare a noului nostru patriarh :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Onorați reprezentanți ai Înaltelor Autorități de Stat,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Stimați oaspeți de peste hotare,
Stimați reprezentanți ai Cultelor religioase din țară,
Iubiți credincioși,*

Există în natură o alternanță cu valoare de lege : trecerea de la noapte la zi, de la întunec la lumină, de la iarnă la vară... Schimbarea aceasta o experimentăm permanent în tot ce se leagă de existența noastră. Recent aparținătorii Bisericii Ortodoxe Române au trăit adevărul celor acum spuse. După momentele înlăcrimate ale pierderii Părintelui lor duhovnicesc, fericitul întru adormire patriarh Iustin, iată astăzi au bucuria de a dobîndi un nou întiiistătător în persoana Prea Fericitului Patriarh Teoctist. Cum ar zice Psalmistul : *«Seara se va sălășlui plîngerea, iar dimineața bucuria»* (Ps., 29, 5).

Momentul este plin de semnificații, obligîndu-ne să-i luăm în considerare toate laturile. În primul rînd, odată cu regretul pentru cineva plecat dintre noi, înțelegem cît de puternică este viața care ne învață că scurgerea ei este neîntreruptă, că șirul generațiilor asigură dăinuirea peste veacuri. Evocăm deci cu adîncă recunoștință pe cel care s-a aflat pînă mai ieri în fruntea Bisericii Ortodoxe Române, dar așezăm pe «scaunul cel mai înalt» al cinstirii pe acela care îi urmează întru aceeași slujire.

Succesiunea aceasta ne duce cu gîndul la modul cîm de la Mîntuitorul Hristos și Sfinții Apostoli, importanta dregătorie numită episcopat încă din zorii creștinismului, s-a transmis printr-un șir continuu de ierarhi pînă azi.

Cel dintii episcop al unei Biserici locale se numește patriarh și este primul între egali. El asigură unitatea Bisericii universale, căci împreună cu ceilalți patriarhi veghează la păstrarea nealterată a adevărilor de credință, la punerea în practică a principiilor Evanghelice.

Din vremea cînd Sf. Apostol Andrei a aruncat pentru prima dată sămînța învățaturii creștine în inimile locuitorilor de pe meleagurile noastre strămoșești și pînă în vremea de acum, se poate desluși succesiunea de episcopi care au asigurat dăinuirea religiei Mîntuitorului Hristos. În persoana patriarhului nostru puțin mai înainte înscăunat, vedem întruchiparea acestei minunate succesiuni.

Așac
lungului
au botez
un neam
am pom
fiind uni
răsăritea

Așez
iește ins:
1925 a Pe

Prim
tuit unir-
ale Carp-
tribuni a
doilea a
mai depa-
nian Ma-
teminic
toare vre
patriarh
duit să
ofere Pat
o înainte
leapta cc
venit un
tribui la
înțelegere

În fiu
care în f
zilele de
chivernis
părinte d

De n
mului, ca
în cler, e
oară, dev
Justinian
rioadă de
le-afi pr
bucurește
me V-afi
lor afiați
de la Ar
nou, dup
poliei Mc
dealului

Așadar, creștinismul nostru bimilenar este rodul tăriei credinței lungului șir de ierarhi care la rândul lor au hirotonit preoți, iar aceștia au botezat și sfințit credincioșii. Se vorbește în general de anul când un neam ori altul s-a creștinat. Datorită factorilor de care tocmai am pomenit, noi n-avem ce calcula, pentru că ne-am născut creștini, fiind unicul popor cu limbă latină depinzând dintru început de Biserica răsăriteană.

Așezarea în scaun a Prea Fericitului Patriarh Teoctist ne prilejuiește însă și alte considerații. Este al cincilea patriarh de la crearea în 1925 a Patriarhiei Române.

Primul a fost patriarhul Miron Cristea, *unificatorul*, căci el a înfăptuit unirea bisericească a ortodocșilor români de pe ambele versante ale Carpaților, după ce la 1 decembrie 1918 a contribuit alături de marii tribuni ai neamului, la realizarea statului național unitar român. Al doilea a fost patriarhul Nicodim Munteanu *continuatorul*, căci el a dus mai departe lucrarea antecesorului său. Al treilea patriarh a fost Justinian Marina *organizatorul*, căci el a dat Bisericii Ortodoxe Române o temeinică structură căreia i-a adăugat o luminată orientare corespunzătoare vremurilor de mari prefaceri de după 23 August 1944. Al patrulea patriarh a fost Iustin Moisescu *cărturarul și ecumenistul*, căci s-a străduit să dezvolte latura culturală a lucrării bisericești și totodată să ofere Patriarhiei Române — într-o vreme când țara însăși, cunoscând o înaintare deosebită spre culmi de progres și civilizație, sub înțeleapta conducere a președintelui ei, Domnul Nicolae Ceaușescu, a devenit un factor dinamic în viața internațională — posibilitatea de a contribui la înfăptuirea năzuințelor lumii contemporane de unitate, bună-înțelegere și pace.

În fine, am dobândit pe al cincilea patriarh, Prea Fericitul Teoctist, care în întreaga sa activitate la eparhiile pe care le-a condus, iar în zilele de locotenență pe planul întregii Biserici s-a arătat un neîntrecut chivernisor al patrimoniului bisericesc, un priceput gospodar și un părinte deosebit de sensibil la toate nevoile arhipăstoriiților săi.

Prea Fericite Patriarh Teoctist,

De mic V-ați făcut ucenicia la școala unică în felul ei a monahismului, ca apoi să parcurgeți toate etapele învățămîntului teologic. Intrat în cler, ați avut privilegiul să fiți chemat de tînăr în ierarhia superioară, devenind colaborator apropiat al vrednicului de pomenire patriarh Justinian, atît în anii de reconstrucție a țării după război, cît și în perioada de așezare a societății românești pe temelii noi. Sarcinile ce le-ați primit succesiv V-au pus în fruntea Institutului Teologic bucureștean, apoi V-au așezat la cîrma Episcopiei Aradului cînd o vreme V-ați interesat și de Episcopia Oradiei, ba chiar de soarta românilor aflați sub oblăduirea Eparhiei misionare din America și Canada; de la Arad ați trecut la Craiova și ați dirigit Mitropolia Olteniei; din nou, după cîțiva ani de nevoie chiriarhale, ați preluat cîrma Mitropoliei Moldovei și Sucevei, în care timp vacantîndu-se Mitropolia Ardealului ați girat-o și pe aceasta. Pe parcursul anilor respectivi ați îm-

plinit numeroase sarcini pe plan extern promovind relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte Biserici și religii, cu marile organizații internaționale ca spre pildă Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene și Conferința Creștină pentru Pace. O bună parte a preocupărilor Prea Fericirii Voastre a fost consacrată sprijinirii strădaniilor poporului nostru îndreptate spre înfăptuirea mai binelui obștesc, spre progres și pace. V-ați remarcat în calitate de deputat în Marea Adunare Națională, ca membru în Consiliul Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste, în Comitetul Național pentru Apărarea Păcii.

Avind această multilaterală activitate și vastă experiență urcați acum o nouă treaptă, încredințându-Vi-se nu o demnitate în plus — cum spuneți recent în ședința Sfintului Sinod — ci o altă slujire.

Vă așteaptă, Prea Fericite Părinte Patriarh Teotist, un câmp larg de lucrare și astfel, «făcindu-Vă tuturor toate», să desăvârșiți opera predecesorilor întru patriarhat, atît pe planul vieții dinlăuntru al Bisericii Ortodoxe Române, cit și al celei din afară. Sînt convins și împreună cu mine toți cei în numele cărora Vă adresez aceste nemeșteșugite cuvinte, că veți implini înalta dregătorie ce Vi s-a încredințat în perfectă unitate de vederi cu Sfintul Sinod, în spirit de maximă bunăvoință și dragoste față de cinul preotesc și călugăresc, față de minuații noștri credincioși. Nu mă îndoiesc nici o clipă că în activitatea Prea Fericirii Voastre veți include frățeasca colaborare cu slujitorii și aparținătorii celorlalte Culte religioase, neuitînd o clipă exemplul neuitatului Vostru mentor de odinioară, răposatul patriarh Justinian, care a inaugurat la noi largă și unanim apreciată colaborare interculturală.

Nu e nevoie apoi să Vă pună cineva la inimă comunitățile Bisericii noastre de peste hotare. Legătura lor cu Biserica Mamă și cu meleagurile natale va forma, desigur, una din preocupările majore ale patriarhatului ce inaugurați sub auspicii atît de luminoase.

S-au alăturat praznicului de astăzi al Bisericii Ortodoxe Române dragi conducători, reprezentanți și delegați ai unor Biserici Ortodoxe, și altor Biserici surori, ai marilor organizații creștine internaționale. Relațiile ecumenice care au stat atît de mult la inima vrednicului de pomenire patriarh Iustin, să le cultivați cu sîrguință și Prea Fericirea Voastră.

Peste toate însă ca unul ce aparțineți epocii luminoase pe care o străbătam, cînd virtuțile poporului sînt puse în lucrare mai mult decît niciodată, să dați pilda celui mai înalt patriotism, așa cum au făcut-o de-a lungul vremii cei patru înaintași ai Prea Fericirii Voastre. Biserica Ortodoxă Română este o Biserică națională, ceea ce înseamnă că slujește națiunea din care fac parte credincioșii ei. Cu cită mîndrie spunea Apostolul Pavel: «Sînt iudeu crescut în Tarsul Ciliciei și crescut în cetatea aceasta» (Fapte 22, 3). La fel zicem și noi: «Sîntem români, născuți și crescuți în România». Acesta ne este cel mai de preț blazon.

Sarcinile ce Vă stau în față, Prea Fericite Părinte Patriarh Teotist, nu sînt nici mici, nici ușoare. Porniți însă la drum cu credința tare că Dumnezeu Vă va ajuta și convins că membrii Sfintului Sinod, monahii,

preoții și
Vă vom

Vă
Decretul
rea de
Ceaușescu
solicitud
Biserica
Amîndoi
căreia al
poporul,
material
Românie
prin mij
rării, a i

Înto
«Dumnez
încredere
ogorul și
Dumnezeu
mulțumi:

La s
noul Înt

A l
partam

Cer
Ortodox
de acest
terea D
suprem
sonal d
tovarăș

'Au
dițional
tului no
bertăți
doxă și
măreaț
indeper
ziam,
Nicolae
lui nost

preoții și credincioșii, toți cei reprezentați aici sub o formă sau alta, Vă vom sprijini și urma.

Vă bucurați de încrederea Înaltei noastre Ocîrmuiri, Înmînarea Decretului prezidențial potrivit obiceiurilor noastre străvechi și primirea de alaltăieri la însuși președintele statului, Domnul Nicolae Ceaușescu, sînt tot atîtea garanții ale unanimei aprecieri, dovezi ale solitudinii și bunăvoinței de care Vă împărtășiți, de care se bucură Biserica Ortodoxă Română ca și celelalte Culte religioase de la noi. Amîndouă aceste momente vin să sublinieze că Biserica în fruntea căreia ați fost așezat, prin întreaga sa activitate, trebuie să slujească poporul, munca de făurire a noii orinduii sociale, creșterea bunăstării materiale și spirituale a națiunii, întărirea continuă a prestigiului României în lume. În același timp Biserica este chemată să participe, prin mijloacele ei specifice, la apărarea păcii, la dezvoltarea colaboreării, a înțelegerii între toate popoarele lumii.

Întocmai ca la semănat, pe lângă agricultorul care sădește și udă, «Dumnezeu este Cel care face să crească» (I Cor., 3, 7). Porniți dar cu încredere, Prea Fericirea Voastră, să semănați sămînța cea bună în ogrorul sufletesc al ortodocșilor români din țară și de pretutindeni, și Dumnezeu va ajuta ca ea să rodească bogat spre mărirea sa și spre mulțumirea Prea Fericirii Voastre și a noastră a tuturor. Amin».

La sfîrșitul cuvîntării cei doi Înalți Ierarhi s-au îmbrățișat frățește, noul Întîistătător al Bisericii străbune mulțumindu-i călduros.

A luat cuvîntul apoi Dl. *Ion Cumpănașu*, președintele Departamentului Cultelor :

«Prea Fericite Patriarh Teoctist,

Ceremonia de astăzi de înscăunare ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române vine să încheie șirul actelor solemne legate de acest eveniment al cărui moment culminant a fost recunoașterea Dumneavoastră prin Decret prezidențial în demnitatea supremă bisericească și onoarea de a fi primit și felicitat personal de către președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

'Au constituit toate acestea încă o expresie a climatului tradițional de respect reciproc în cadrul politicii principale a statului nostru de recunoaștere și garantare în fapt a deplinei libertăți religioase, a aprecierii de care se bucură Biserica Ortodoxă și Dumneavoastră personal pentru contribuția adusă la marea operă de edificare a României moderne, prospere și independente, pe care poporul nostru o înfăptuiește cu entuziasm, sub conducerea ilustrului nostru conducător, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru aportul la împlinirea politicii statului nostru de pace și conlucrare cu celelalte popoare.

*Prea Fericite Patriarh Teoctist,
Stimați oaspeți de peste hotare,
Onorată asistență,*

Actul ce se săvârșește astăzi încununază activitatea de peste cinci decenii a unui destoinic și luminat slujitor al Bisericii Ortodoxe Române. Pornit din fragedă tinerețe de pe plaiurile Moldovei, presărat la tot pasul cu evocări de legendă și de vitejie strămoșească, noul patriarh a parcurs un drum lung de strădanii și dăruire în misiunea sa duhovnicească și cetățenească, animat întotdeauna de interesele perene ale patriei, de aspirațiile spre mai bine ale eroicului nostru popor. Așa cum ați spus, ca fiu al poporului, ridicat din mijlocul acestuia, «avînd în inimă icoana vie a tot ceea ce luminatul conducător al țării noastre inițiază și înfăptuiește pe întinsul patriei iubite, plecîndu-și statornic gîndul și inima către viața și aspirațiile harnicului nostru popor, înțelegînd vrerile lui pentru o continuă bunăstare și fericitare, pentru făurirea vieții noi, în demnitate și omenie», v-ați legat să slujiți cu dăruire și entuziasm Biserica Ortodoxă și neamul românesc. Într-adevăr, întreaga Dumneavoastră activitate ca ierarh și cetățean stă mărturie elocventă a respectării cu prișosință a acestui crez.

Avem certitudinea că, însuflețit de asemenea sentimente, Prea Fericitul Teoctist, în noua sa calitate, va sluji în continuare cu aceeași rivnă și abnegație interesele poporului nostru de dezvoltare multilaterală a patriei socialiste, că va aduce împreună cu Sinodul, cu întreaga Biserică, contribuția la triumful politicii de pace, dezarmare și bună înțelegere între națiuni, promovată cu perseverență, înțelepciune și strălucire de către marile nostru președinte, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Ca parte componentă a Frontului Democrației și Unității Socialiste, Biserica Ortodoxă, toate celelalte Culte din țara noastră, sînt verigi importante în cimentarea unității naționale în care toți fiii acestui pămînt, indiferent de naționalitate sau credință religioasă, să-și aducă prinosul la propășirea patriei comune.

Sîntem convinși că în condițiile de deplină libertate religioasă de care se bucură toate Cultele în țara noastră, cu respect față de legile statului și propriile lor rînduiri, conducătorii, clerul și credincioșii tuturor confesiunilor vor răspunde cu devotament comandamentelor societății noi pe care o edificăm,

iar pe
de dir
acțiu

Pr
în sca
tea ex
milita
creștin

Aș
la trib
intern
epocii
păcii
popoa
pace.

Ap
liderii
clusiv
acesto
Biseric
Nutrin
Biseric
la stră
Nicolae
războa
tenie a
îndoial
legislat
faceți
țara no
«da» u
generaț

Vă
mentul
alegre
sericii
depline
B.O.R. — 5

iar persoana Dumneavoastră, va fi ca și pînă acum un exemplu de dinamism și inițiativă, oferind un îndemn și un stimulent la acțiune și cutezanță.

Prea Fericite Patriarh, în zestrea bogată cu care vă urcați în scaunul patriarhal aduceți și o vastă experiență din activitatea externă bisericească în care v-ați afirmat nu numai ca un militant pentru largi și fructuoase relații interortodoxe și intercreștine, dar și ca un vrednic sol de pace al poporului nostru.

Așa cum spunea recent președintele *Nicolae Ceaușescu*, de la tribuna forului legislativ suprem al țării, în actuala situație internațională deosebit de gravă, problema fundamentală a epocii noastre este aceea a dezarmării nucleare și generale, a păcii pe pămînt, a asigurării dreptului suprem al oamenilor, al popoarelor la existență, la libertate și independență, la viață și pace.

Apelul vibrant adresat de președintele țării noastre către liderii politici, către cercurile opiniei publice internaționale, inclusiv religioase, de a-și uni eforturile în vederea înlăturării acestor deziderate, reprezintă un îndemn la acțiune și pentru Biserica Ortodoxă ca și pentru toate celelalte Culte din România. Nutrim convingerea că, avîndu-vă în frunte, Sinodul, întreaga Biserică Ortodoxă Română, vor avea o participare și mai bogată la strădaniile tenace ale României socialiste, ale președintelui *Nicolae Ceaușescu*, pentru statornicirea unei lumi drepte, fără războaie și arme, o lume a păcii și conviețuirii în liniște și prietenie a tuturor popoarelor. Și, în acest cadru, este fără nici o îndoială, că la referendumul din 23 noiembrie stabilit de Forul legislativ suprem al țării, din care cu onoare Dumneavoastră faceți parte, slujitorii Bisericii Ortodoxe, ai celorlalte Culte din țara noastră, alături de toată suflarea românească, vor spune un «da» unanim, energic, pentru viață, pentru pacea și fericirea generațiilor de azi și de mîine.

Prea Fericite Patriarh Teoctist,

Vă rog să-mi permiteți, în încheiere, ca în numele Departamentului Cultelor să vă felicit și în acest cadru solemn, pentru alegerea Dumneavoastră în înalta demnitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și să vă urez arhipăstorire îndelungată, depline succese, numai satisfacții, sănătate și mulți ani fericiți».

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist i-a mulțumit D-lui Ion Cumpănașu și l-a asigurat că se va strădui pentru tot lucrul cel bun în folosul Bisericii strămoșești și al patriei.

Au luat cuvîntul reprezentanți și delegați ai Bisericilor de peste hotare, după cum urmează :

Sanctitatca Sa Patriarhul D i o d o r al Ierusalimului și al întregii Palestine :

*«Prea Fericite Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Prea iubit Nouă frate în Hristos,*

Ca o boare plină de dulceață a coborît peste Cetatea Sfîntă dinspre nord vestea îmbucurătoare a vrednicei alegeri a Prea Fericirii Voastre ca Întîistătător al Sfintei Biserici Ortodoxe Române, urmînd la tronul patriarhal fericitului întru adormire patriarhului Iustin.

Maica Bisericilor, Ierusalimul, se bucură și se veselește în mod deosebit pentru că Ierarh întru-totul vrednic, Păstor bun, încercat ca aurul în foc, cu îndelungată și binecuvîntată arhipăstorire, preia astăzi cirna Bisericii Ortodoxe Române și păstorirea poporului binecredincios al acesteia.

Apreciînd în mod cu totul deosebit invitația specială trimisă Nouă pentru a participa la festivitatea istorică a întronizării Prea Fericirii Voastre, am venit din Cetatea Sfîntă, înconjurat de colaboratori apropiați, aducîndu-Vă dragostea noastră sinceră și cele mai călduroase felicitări din partea Maicii Bisericilor, care își amintește cu recunoștință de legăturile străvechi și sfinte care au existat între ea și poporul binecredincios din aceste ținuturi, și care au sprijinit bunele relații între cele două Biserici pînă astăzi.

Amintim acest lucru pentru că Patriarhia Apostolică a Ierusalimului, de-a lungul secolelor, a făcut experiența evlaviei profunde și devotamentului mărișilor domnitori și a credincioșilor acestei țări față de Locurile Sfinte. Cler și popor, au arătat în multe feluri și au exprimat respectul lor față de fericirii întru adormire venerabili înaintași ai Noștri pe scaunul Ierusalimului, care în timpuri grele făceau călătorii obositoare în țările dunărene pentru a obține ajutorul și sprijinul domnitorilor români reușind astfel să păstreze privilegiile și drepturile de neșters ale Bisericii noastre Ortodoxe la Locurile Sfinte.

În același timp patriarhii, pătrunși de sentimente de dragoste părintească față de evlaviosul popor român, cercetau adesea aceste ținuturi și aduceau credincioșilor harul și binecuvîntarea sfințelor locuri de închinăciune.

De atunci și pînă astăzi Biserica Ierusalimului urmărește cu dragoste frățească mersul înainte al Bisericii Ortodoxe Române și participă la evenimentele importante din viața acesteia.

Iată, prin urmare, motivul bucuriei de negrăit de care este copleșită Maica Bisericilor fiind astăzi de față în această catedrală a Sfinților și întocmai cu Apostolii Împărați Constantin și Elena, bucurîndu-se

împreună
pe Tro
lea pat

An
noastre
care es
cel car
voință»
dragost
Domnu
rice de
comun
deși fie
zatoric

Ad
todoxe
binecuv

În
îndepli
locul și
și-o ia
drume
dragost
Voastră
nostru,
putere :
Române

Stă
primeas
creștin
trichet
Române

În
medalia
a Patri
ruiască
Tron p
român :

«Pr
Pre

Acc
Biserica
Dumnez

împreună cu cei prezenți cu prilejul evenimentului istoric al înălțării pe Tronul preasfințit al Bisericii Ortodoxe Române a celui de-al cincilea patriarh.

Prea Fericite și Sfințite Frate,

Am venit din Cetatea Sfântă a Ierusalimului, din leagănul credinței noastre creștine neprihănite, ca să participăm la instalarea Voastră, care este fără îndoială lucrare a lui Dumnezeu, «căci Dumnezeu este cel care lucrează în voi și ca să voiți și ca să săvârșiți după a Lui bună voință» (Filip., 2, 13). În acest fel facem vădită legătura indisolubilă de dragoste care există între noi, bazată pe «temelia de nezdruncat», Domnul nostru Iisus Hristos, și în același timp reînnoim realității istorice de solidaritate din trecut și dăm mărturie despre credința noastră comună avînd un singur Cap, pe însuși Domnul nostru Iisus Hristos, deși fiecare Biserică Ortodoxă Autocefală își are caracterul ei organizatoric specific.

Aducem Prea Fericii Voastre, venerabilei Ierarhii a Bisericii Ortodoxe Române și întregului popor binecredincios al acesteia harul și binecuvîntarea Prea Sfințelor Locuri de închinăciune din Țara Sfântă.

În fața acestei înalte slujiri pe care sînteți chemat de astăzi să o îndepliniți, amintim Prea Fericii Voastre de înfricoșătoarea Golgotă, locul supremei jertfe a Dumnezeu-Omului, dar și crucea grea pe care și-o ia fiecare Întîistătător al unei Biserici, chemat ca pe toți să-i îndrume pe calea adevărului, «în credință, în cuvînt, în orice sîrguință și dragoste...» (II Cor., 8, 7). În același timp îndemnăm pe Prea Fericea Voastră să-și îndrepte gîndul către Prea Sfințul Mormînt al Domnului nostru, unde a înviat a treia zi întru slavă Hristos, ca de acolo să-și ia putere și curaj pentru buna cîrmuire a corabiei Sfintei Biserici Ortodoxe Române.

Stăpîniți de o profundă emoție rugăm pe Prea Fericea Voastră să primească în dar această cîrjă arhierască cu care să păstoriți turma creștină încredințată Prea Fericii Voastre de sus, precum și dichero-tricherul cu care să binecuvîntați credincioșii Bisericii Ortodoxe Române prietene.

În încheiere, înmînăm cu bucurie deosebită, Prea Fericii Voastre, medalia «Crucea Mare a Sfințului Mormînt», cea mai înaltă distincție a Patriarhiei Ierusalimului, dorindu-Vă din inimă ca Domnul să Vă dăruiască păstorie îndelungată și binecuvîntată, spre slava măritului Tron patriarhal al Bisericii Ortodoxe Române și a generosului popor român și spre binele întregii Ortodoxii, Amin. A X I O S !».

**Sanctitatea Sa M a x i m, Patriarhul Bisericii
Ortodoxe Bulgare :**

*«Prea Fericea Voastră,
Prea iubite frate întru Domnul și împrecună-slujitor,*

Această zi binecuvîntată de Dumnezeu este o zi de bucurie pentru Biserica Ortodoxă Română soră, deoarece cu purtarea de grijă a lui Dumnezeu, pe înaltul scaun patriarhal a fost rînduit un înțelept și du-

duhovnicesc cirmuitor, cel dintii între ierarhi și arhipăstor, în persoana distinsă a Prea Fericirii Voastre.

Aceleași sentimente de bucurie le trăiește și Biserica Ortodoxă Bulgară pentru această fericită alegere.

A fost după voia lui Dumnezeu să cheme la Sine pe zelosul său lucrător pe ogorul acesta pămîntesc, adormitul întru fericire înaintaș al Prea Fericirii Voastre și scumpul nostru confrate întru Domnul, patriarhul Iustin. Veșnică să-i fie pomenirea Sa.

Dumnezeu a hărăzit ca sfințita dreaptă a Prea Fericirii Voastre să preia plugul cel duhovnicesc care să continue brazda sub care să se semene sămînța nouă a Evangheliei în sufletele turmei ce v-a fost incredințată spre păstorie.

Este cunoscut faptul că în drumul nostru istoric comun, Bisericile și popoarele noastre au înscris pagini de într-ajutorare în vreme de bucurie și în vreme de restriște. Aceste relații bilaterale sprijină eforturile noastre pentru noi și constructive succese. La această fructuoasă colaborare și-au adus o contribuție substanțială credința comună, tradițiile noastre ortodoxe, permanentele întîlniri prietenești dintre întii-stătătorii Bisericilor noastre, cele ale clericilor precum și cele ale credincioșilor noștri. Mărturie scumpă a credinței noastre o constituie aleșii lui Dumnezeu, trăitori întru sfințenie și tot ceea ce ne-a rămas mai scump de la ei, îndeobște prea cinstiți pe ambele maluri ale Dunării, care, de veacuri, nu a despărțit ci a unit popoarele noastre în strînsă prietenie și colaborare. Roadele binecuvîntate ale acestei prietenii și într-ajutorări pașnice constituie un aport în menținerea bunei vecinătăți și a înțelegerii în Balcani și în transformarea lor într-o zonă a păcii.

În apărarea principiilor adevărului evanghelic, în lumina tradiției ortodoxe apostolice se ostensesc cu sîrguință și consecvență reprezentanții celor două Biserici surori prin colaborare utilă în diferite forumuri, de înaltă răspundere, ale unității panortodoxe, ale mișcării ecumenice și în domeniul păcii. Iar acest lucru constituie o mărturie a colaborării noastre în viitor pentru împlinirea poruncilor dumnezeiești din viața sfințelor noastre Biserici și a credincioșilor noștri.

Din toată inima exprimăm Prea Fericirii Voastre în numele Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare, al nostru personal, al cinstitului cler și iubitorului nostru de Dumnezeu popor, cele mai bune doriri de sănătate deplină, zile bune și îndelungate, slujire fericită și plină de roade pentru înflorirea Sfintei Biserici Ortodoxe Române și a turmei sale dreptcredincioase, pentru prosperitatea și belșugul harnicului popor român.

În această frățească atmosferă de reciprocitate ne va fi deosebit de plăcut să Vă avem, în scurtă vreme, ca oaspete scump al nostru și al Bisericii noastre, în țară la noi.

Întru mulți ani, Prea Fericite Stăpîne!».

«P

Ve

Consta

citările

tură Sf

meritat

todoxe

Pre

Urc

Biserici

care pe

fiecare

suprema

Domnul

Dar

tru ace

timp, și

mașului

scaunul

săvîrșit

lor Apo

cel dinti

Tot

și pentr

înălțat i

tea, duș

Voastră

greaua

îndatori

ales pur

mult on

Con

trăiți, n

și rugăc

cios din

Voastre

V-a che

Lui și în

Bise

Voastră,

păcii.

În c

îndeapro

ceritate

I.P.S. Mitropolit H r i s o s t o m de Myra,
reprezentantul Patriarhiei Ecumenice :

«*Prea Fericate Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române,*

Venind din partea celui dintii scaun al Ortodoxiei, Patriarhia Constantinopolului, am deosebita cinste de a Vă transmite astăzi felicitările și urările Sanctității Sale Patriarhul Dimitrios I căruia se alătură Sfintul Sinod, clerul și poporul Cetății Împărătești, pentru bine-meritata Voastră alegere și înscăunare în fruntea Sfintei Biserici Ortodoxe Române surori, a cărei bucurie o împărtășim din toată inima.

Prea Fericirea Voastră,

Urcarea unui ierarh în cel dintii și cel mai cinstit scaun al unei Biserici este înainte de toate un moment solemn în fața lui Dumnezeu, care pe toate le vede, în fața Domnului nostru, care desemnează de fiecare dată prin Duhul Sfintul alesul, îl binecuvîntează și îl înalță la suprema răspundere pastorală a Bisericii sale locale. Mare este numele Domnului !

Dar momentul înscăunării este deopotrivă însemnat și sfânt și pentru acea Biserică, rămasă orfană și lipsită de păstorul său pentru un timp, și care poate din nou să-și continue activitatea în persoana urmașului acestuia. Astfel poate fi asigurată, odată cu întronizarea în scaunul patriarhal, perenitatea acestei instituții în istorie și poate fi săvîrșită taina succesiunii apostolice datorită votului sfânt al urmașilor Apostolilor, adică al ierarhilor care îl desemnează pe cel care va fi cel dintii între ei.

Totodată, momentul înscăunării capătă o însemnătate covârșitoare și pentru persoana patriarhului care, sub aceste auspicii favorabile, este înălțat în cel dintii scaun al Bisericii sale. Avînd în vedere toate acestea, după smerita mea părere, prin această întronizare Prea Fericirea Voastră primiți nu numai cununa încrederii Bisericii Voastre ci și greaua sarcină a unui scaun a cărui importanță implică răspunderi și îndatoriri din perspectiva cărora urcarea în scaunul patriarhal este mai ales punctul de plecare al unei misiuni ale cărei dificultăți depășesc cu mult onorurile.

Conștienți de acest triplu aspect al momentelor sfinte pe care le trăiți, noi, reprezentanții Bisericilor locale, dorim să ne unim urările și rugăciunile cu cele ale ierarhiei, clerului și poporului dreptcredincios din Romnia și să ne rugăm pentru deplinul succes al misiunii Voastre patriarhale în această slăvită țară a cărei Biserică Dumnezeu V-a chemat să o conduceți, asumîndu-Vă această răspundere în fața Lui și în fața oamenilor.

Biserica Constantinopolului se bucură și vă felicită pentru alegerea Voastră, iar întiiistătătorul său Vă îmbrățișează cu sfînta sărutare a păcii.

În ceea ce mă privește, eu, care am avut cinstea să Vă cunosc îndeaproape și să colaborez cu Prea Fericirea Voastră în deplină sinceritate și armonie în cadrul activităților interortodoxe și intercreștine

ai sfinței noastre Biserici, Vă îmbrățișez frățește și mă rog pentru îndelungata Voastră înziliră și pentru un succes mereu sporit în slujirea Voastră, pentru binele Bisericii Voastre și pentru întărirea frățietății și unității între Biserici și între toți oamenii de bunăvoie din întreaga lume — ceea ce este scopul nostru comun. Subliniind importanța acestui moment și îndeplinind, conform dorinței Sanctității Sale Patriarhul Dimitrios I, o sfință îndatorire, ofer Prea Fericirii Voastre, ca un smerit omgiu, această cirjă împreună cu urarea ca ea să reprezinte în mina Voastră semnul dreptății, al harului și binecuvântării, mărturie permanentă a prezenței Atotputernicului Dumnezeu în mijlocul Bisericilor noastre surori.

Fie ca anii Prea Fericirii Voastre să fie numeroși și binecuvântați de Dumnezeu».

I.P.S. Mitropolit Filaret de Minsk și Bielorusia, care a citit mesajul Sanctității Sale Patriarhul P i m e n al Moscovei și al întregii Rusii :

*«Prea Fericirea Voastră,
Prea iubite întru Domnul confrate și conslujitor,*

Cu bucurie duhovnicească și mulțumire lui Dumnezeu celui slăvit și închinat în Treime, am primit vestea chemării Voastre la înalta și plina de răspundere treaptă a slujirii patriarhale, «ca să păstoriți Biserica Domnului și Dumnezeului nostru, pe care El a câștigat-o cu scump singele său» (Fapte, 20, 28). Din tot sufletul Vă felicităm cu prilejul acestui eveniment însemnat din viața Prea Fericirii Voastre și a Bisericii Ortodoxe Române.

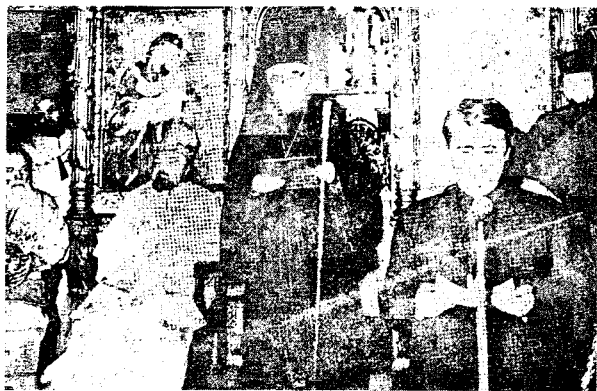
Prin Înalt Prea Sfințitul Mitropolit al Minskului și al Bielorusiei, Filaret, delegatul nostru, la solemnitatea întronizării noului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, adresăm Prea Fericirii Voastre mesajul dragostei și al păcii dimpreună cu urările atotputernicului ajutor cereș și al binecuvântării în slujirea Voastră de întiiistătător.

Domnul și Arhipăstorul nostru V-a chemat la o nouă slujire în momentul în care Biserica Ortodoxă e pusă în fața unor probleme serioase și delicate care se pot rezolva cu succes și cu folos pentru Sfânta Biserică numai prin strădanile comune ale tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale. Cele mai însemnate ni se par cele referitoare la întărirea unității Ortodoxiei, la participarea creștinilor la Mișcarea ecumenică și la acțiunile pentru pace.

Prin mila lui Dumnezeu, raporturile dintre Bisericile Ortodoxe Rusă și Română, care s-au statornicit cu peste 500 de ani în urmă, au avut un caracter de prietenie și prevedeau o îmbogățire duhovnicească reciprocă. În legătură cu aceasta s-ar putea aduce multe exemple de colaborare în spiritul stimei și înțelegerii reciproce, care înfrumusețează moștenirea istorică a Bisericilor noastre. Vom aminti numai de slujirea duhovnicescului stareț Paisie Velickovski, care s-a ostenit atât de mult la dezvoltarea culturii duhovnicești a Bisericilor noastre.

Vorbește Sanctitatea Sa Patriarhul Maxim al Bulgariei

Vorbește reprezentantul Patriarhiei Ecumenice,
I.P.S. Mitropolit Hrisostom de Myra

Vorbeste I.P.S. Mitropolit
Filaret de Minsk și
Bielorusia

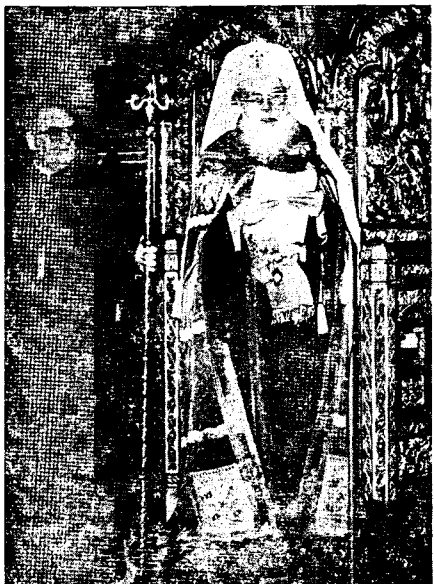
ALEGE.

N
turi și
Prea I
dezvol
rea M
neorto

Si
autoce
popoa

In
lor, cl
felicită
patriar
ruiască
vățind

«F
Iisus F

Prea Fericitul Părinte
Patriarh Teoctist Arăpașu,
rostindu-și cuvântul în
Catedrala patriarhală

In
instalar
Prea F
alesele
Fericire

«S

Or

Do

În

Sti

Sti

Pr

Iul

Cu
mi s-a
întărit
acestei
piscop
Biseric
inima c
dar în
hotărîr

Ne este foarte plăcut să amintim că aceste vechi și frățești rapo-
turi își aduc și astăzi roade bogate. Nădăjdum că și în anii slujbirii
Prea Fericirii Voastre legăturile frățești dintre Bisericiile noastre se vor
dezvolta, iar colaborarea în slujba unității Ortodoxiei, pentru pregăti-
rea Marelui și Sfântului Sinod, în dialogul cu Bisericiile și confesiunile
neortodoxe, se vor întări și mai mult.

Sîntem încredințați că frăția și dragostea dintre Bisericiile noastre
autocefale vor ajuta și la colaborarea și înțelegerea reciprocă dintre
popoarele sovietic și român.

În numele Bisericii Ortodoxe Ruse, al Sfântului Sinod, al ierarhi-
lor, clericilor, călugărilor și mirenilor, iară și iară cu cordială bucurie,
felicitim pe Prea Fericirea Voastră și vă dorim din tot sufletul o slujire
patriarhală binecuvîntată. Rugăm pe milostivul Dumnezeu să Vă dă-
ruiască Sfintei Biserici întreg, sănătos, îndelungat în zile, drept în-
vățînd cuvîntul adevărului.

«Har Vouă și pace de la Dumnezeu și Tatăl, în Domnul nostru
Iisus Hristos» (I Tes. 1, 2)».

Cu frățească întru Domnul dragoste,

† PIMEN,

Patriarhul Moscovei și a toată Rusia».

În încheierea solemnităților din Catedrala patriarhală prilejuite de
instalarea sa ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, a luat cuvîntul
Prea Fericitul Părinte Teoctist. Mulțumind mai întîi vorbitorilor pentru
alesele cuvînte adresate precum și pentru darurile înmîinate, Prea
Fericirea Sa a continuat:

«Sanctitățile Voastre,

Onorați reprezentanți ai Conducerii de Stat,
Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,

Înalt Prea Sfințiiile și Prea Sfințiiile Voastre,

Stimați oaspeți de peste hotare,

Stimați reprezentanți ai Cultelor din țara noastră,

Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți și

Iubiți credincioși,

*Cu ajutorul bunului Dumnezeu, răspunzînd chemării ce
mi s-a făcut de către măritul Colegiu Electoral Bisericesc și
întărit fiind cu înaltul Decret prezidențial de recunoaștere a
acestei chemări, am urcat astăzi treptele scaunului de Arhie-
piscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh
Bisericii Ortodoxe Române. Am săvîrșit acest act cu cugetul și
inima adînc copleșite de fiorul marilor răspunderi ce îmi revin,
dar în același timp, îmbărbătat de convingerea că aceasta a fost
hotărîrea și voia lui Dumnezeu în fața căreia am răspuns și de*

această dată : «Iată vin, ca să fac voia Ta, Dumnezeu!» (Ps., 39, 10—11).

Ridicât fiind astăzi în jilțul marilor întîistătători ai Bisericii Ortodoxe Române, îmi revine îndatorirea, ca împreună cu frații mei întru arhierie, să păzim cu sfințenie întregul tezaur mîntuitor al Ortodoxiei, pe pămîntul nostru românesc. Aici și în condițiile de viețuire ale poporului nostru, Biserica noastră, ca Biserică locală, cu autocefalie recunoscută de mai bine de un secol și la rangul de Patriarhie de peste șase decenii, a dat strălucire învățaturii Mîntuitorului Hristos, a păzit unitatea de credință și a dăruit din spiritualitatea ei și celorlalte Biserici surori. Într-adevăr, în istoria noastră bisericească și națională se află «nor de mărturii» care arată că pe pămîntul nostru românesc, unde învățătura creștină a fost adusă de Sfîntul apostol Andrei și urmașii lui, au luat ființă scaune vlădicești încă din secolul III și următoarele, cu sfinți și vestiți episcopi Tomitani, cu preoți și monahi, care au strălucit prin sfințenie, cultură teologică și organizare bisericească, pregătind astfel întemeierea Mitropoliilor Ungrovlahiei și Moldovei în secolul al patrusprezecelea. Păstrătoare fidelă a credinței autentice, cu rădăcini adînc înfipte în tradiția apostolică și în viața poporului român, Biserica noastră a fost prezentă, prin ierarhii și clerul ei la marile soboare bisericești sau a inițiat ea însăși unele pentru formularea credinței.

Distinsă asistență,

Biserica Ortodoxă Română face parte din marea familie a Bisericilor Ortodoxe care alcătuiesc — împreună și fiecare în parte — Biserica cea una, sfîntă, sobornicească și apostolească. În același timp, ea este însă și o Biserică locală, națională, cu o identitate aparte, cu un chip propriu, potrivit cu chipul neamului nostru. Biserica noastră a fost legată de ființa poporului român, încă de la zămislirea lui, modelîndu-i chipul cel sufletec din zestrea ei harică, prin înariparea graiului și scrisului, încălzîndu-i dorul de unitate, libertate și geniul creator pe vatra existenței și dăinuirii lui milenare.

Frîntă geografic de vitregia vremurilor, această vatră, care îmbrățișa în albia ei cele trei mari Țări românești : Muntenia, Moldova și Transilvania, și-a păstrat totdeauna unitatea de credință, de grai, de cultură și aspirații. Cuvînt de întărire, de luminare și de dreaptă învățatură s-a revărsat fără contenire cu

îmbeșu
dea pri
ale diac
Simeon
atîția al

Prin
prin uni
serica C
nostru
independen
făvire
lor ținu
dincioși
mulți d
știința v
înfăptui

Spri
strădui
terii au
sîntem
organiza
sură cor
unitate c

De a
de popo
țele lui,
devenit
minoasă
mîntulu
mod fir
rului ro
dicarea

Socc
în fașă,
tornic, î
Ortodox
tinua, c
monios
nostru,
al ființai

îmbelșugare din tezaurul Ortodoxiei românești, fie că se izvoadea prin străvechile manuscrise, fie prin tipăriturile liturgice ale diaconului Coresi, ale mitropoliților Varlaam de la Iași, Simeon Ștefan de la Alba Iulia, Dosoftei, Antim Ivireanul și alții alții, care se adresau către «toată seminția românească»

Prin organizarea sa unitară în toate ținuturile românești, prin unitatea sa de învățătură, tradiții și rînduiri liturgice, Biserica Ortodoxă Română a sprijinit lupta seculară a poporului nostru pentru apărarea ființei lui naționale, pentru libertate, independență și suveranitate. În toate răscrucele istorice de fărîre a unității provinciilor românești, a unității tuturor fiilor ținuturilor străbune, au fost prezenți ierarhi, clerici și credincioși. Pentru împlinirea idealului de unitate și de neafîrnare, mulți dintre aceștia au suferit moarte martirică, avînd conștiința vie că jertfa lor, ca a tuturor fiilor neamului, va aduce înfăptuirea unității și suveranității poporului român.

Sprijinind această îndelungată luptă, Biserica noastră s-a străduit la rîndul ei să o încoroneze prin dobîndirea recunoașterii autocefaliei și a înălțării ei la rangul de Patriarhie. Dacă sîntem astăzi o Biserică autocefală, cu rang de Patriarhie, cu organizare temeinică, acest lucru se datorește într-o largă măsură condițiilor de dezvoltare a țării și împlinirii idealurilor de unitate de veacuri ale poporului nostru.

De aceea, așa cum în trecut Biserica noastră a fost alături de popor în durerile și bucuriile lui, în strădaniile și în năzuințele lui, tot astfel astăzi, cînd înfăptuirile acestui popor au devenit cu adevărat epocale, înflorînd sub ochii noștri ca o luminoasă salbă de nestemate, presărate pe întreg cuprinsul pămîntului românesc, Biserica Ortodoxă Română se află — în mod firesc — în slujba sprijinirii muncii constructive a poporului român pentru zidirea unei vieți noi, fericite și pentru ridicarea patriei pe noi trepte de lumină.

Socotesc, drept aceea, ca pe o înaltă îndatorire ce îmi stă în față, la începutul noii mele slujiri, hotărîrea de a pași statornic, împreună cu ierarhii, slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, pe același drum al înaintașilor și de a continua, cu noi împliniri, lucrarea lor pilduitoare, împletind armonios firul vieții noastre bisericești cu firul vieții neamului nostru, cu convingerea că acestea se desprind din același caier al ființării noastre creștine și românești.

Jilful Arhipăstoresc pe care urc astăzi a fost împodobit cu vrednicii alese de ierarhi luminași, așa cum au fost în trecut Iachint de Vicina, Nifon, Macarie, Teofil, Ștefan, Teodosie, Antim Ivireanul, Grigore Dascălul și mulți alții, iar în vremurile mai noi de cei patru mari patriarhi, Miron Cristea, Nicodim Munteanu, Justinian Marina și Iustin Moisescu. Fiecare din ei s-a dăruit cu jertfelnicie în slujba Bisericii și a neamului nostru, înscriind pagini de aur în cartea sfântă a împlinirilor noastre bisericesti și naționale. Chipurile și vredniciile lor îmi vor fi pildă pururea vie în continuarea lucrării pe care ei au îmbogățit-o cu înșăptuiri nepieritoare. Din izvoarele nesecate ale Ortodoxiei românești voi sorbi mereu apa cea vie a învățăturii și a trăirii în aceeași credință statornică a înaintașilor noștri, împreună cu întreaga obște dreptmăritoare românească.

Cinstiți ascultători,

De-a lungul veacurilor și în ciuda multor vicisitudini istorice, Biserica Ortodoxă Română a păzit cu sfințenie unitatea de credință, de cult și de spiritualitate cu întreaga Ortodoxie. Această unitate, păstrată cu consecvență în trecut, uneori cu prețul a multor jertfe, se cere afirmată, cu și mai multă vigoare, în zilele noastre, când legăturile interortodoxe, ca și cele intercreștine, au loc pe o scară din ce în ce mai mare. Pentru noi, această unitate este aceeași cu însăși viața Bisericii, având ca izvor fundamental și central pe Mintuitorul Iisus Hristos. Va fi deci o permanentă grijă a noastră să păzim și să cimentăm tot mai mult unitatea panortodoxă. În acest scop, vom acorda întreaga noastră atenție lucrărilor în curs pentru pregătirea Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe, precum și tuturor celorlalte acțiuni interortodoxe menite să afirme unitatea doctrinară, cultică și canonică a Ortodoxiei.

Pornind de aici, avem în vedere, pe un plan mai larg, lucrarea de înșăptuire a unității creștine, ca deziderat evanghelic, în înșăptuirea căruia Ortodoxia este chemată să aducă drept pildă însăși unitatea ei. Vom face tot ceea ce este necesar pentru ca Biserica noastră să-și intensifice activitatea în sînul marilor organizații creștine mondiale, al dialogului teologic cu celelalte Biserici creștine, acordînd o atenție deosebită activităților intercreștine, ecumenice, din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, al Conferințelor Bisericilor -Europene, al Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga și al altor foruri

menite
testam
fie una
pămînt

În
cunoaș
și spre
fruntea
că Bise
mîntuir
în care
concret
rea, nei
teologic
demne
grele c
oameni
de care
crescîm
pe păm
Biserici

În v
ne unin
și viața.
de un î
ocupare
prim o
Hristos,

Ono

De-a
este îns
ințe din
deosebit
popor, 1
cinste și
propășir
tăria me
mea slu;
este mei

menite să aducă o contribuție cât mai valoroasă la împlinirea testamentului Mântuitorului nostru Iisus Hristos: «Ca toți să fie una» (Ioan 17, 21) și la apărarea păcii, dreptății și vieții pe pământ.

În același timp, preocupările noastre se vor îndrepta spre cunoașterea și apropierea frățescă de celelalte religii, precum și spre deschiderea față de problemele lumii în care trăim, în fruntea cărora se află pacea. Trebuie să ținem seama de faptul că Biserica este chemată să îplinească, odată cu lucrarea de mântuire sufletească a fiilor ei, și slujirea omului în societatea în care acesta trăiește. Biserica își duce activitatea într-o lume concretă și nu se poate separa nici dezinteresată de lume, de stare, nevoile și aspirațiile ei. Preocupările noastre bisericești și teologice nu trebuie să ne împiedice ci, dimpotrivă să ne îndemne să dăm răspuns și ajutor omenirii în problemele atât de grele cu care ea este confruntată astăzi. Neîncrederea dintre oameni și popoare, lipsa de hrană, de încredere și de dreptate de care suferă o bună parte a omenirii, și mai ales primejdia crescîndă a înarmărilor, care amenință însăși existența vieții pe pământ — sînt tot atîtea chemări de mare actualitate, cărora Bisericile sînt datoare să le acorde întreaga lor atenție.

În vederea soluționării acestor probleme, datori sîntem să ne unim eforturile pentru a face ca pe pământ să triumfe pacea și viața. Apărarea păcii și a vieții, în lumea de azi, amenințată de un îngrozitor cataclism nuclear, trebuie să constituie o preocupare urgentă pentru întreaga creștinătate, o îndatorire de prim ordin, care decurge din însăși esența Evangheliei lui Hristos, Domnul păcii.

Onorată asistență,

De-a lungul întregii sale istorii, poporul român a dovedit că este însuflețit de o adevărată vocație pentru pace și de năzuințe din cele mai nobile, izvorîte din zestrea lui sufletească deosebit de bogată și din geniul său creator. Ca fiu al acestui popor, ridicat din sînul lui, am simțit totdeauna o deosebită cinste să sprijinim împlinirea idealurilor sale de bunăstare, propășire și pace. Din omenia, din puritatea sufletească și din tăria morală a poporului nostru voi lua puteri noi pentru noua mea slujire, spre a împlini, cu întreaga răspundere, tot ceea ce este merit să înobileze viața fiilor patriei noastre. Dragostea

de fară nu se va stinge niciodată din sufletul meu, luând pildă și îndemn atât din trecutul glorios cât și din prezentul nespus de bogat în împliniri al poporului nostru.

Astăzi, trecutul nostru străvechi, plin de fapte de vitejie și încărcat de biruințe, își împlinește vrerile în prezentul luminos care ilustrează cea mai glorioasă epocă a istoriei noastre naționale. Deplin stăpîn pe destinele sale, strîns unit în jurul conducerii de stat, poporul nostru este cunoscut în întreaga lume pentru hărnicia și fermitatea cu care își făurește o viață nouă, fericită, precum și pentru dorința sa fierhinte de pace, cooperare internațională și apropiere între popoare, ca statornic apărător al cuceririlor sale, al independenței și suveranității naționale.

Împreună cu ierarhii, slujitorii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, reînnoim hotărîrea de a ne aduce contribuția noastră statornică la opera istorică pe care o îndeplinește poporul nostru, cinstind după cuviință strădaniile pe care le depune neobosit, zi de zi, mult stimatul președinte al României, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru înflorirea patriei și instaurarea păcii în lume.

Sînt încă sub puternica impresie a emoționantei întîlniri cu iubitul conducător al poporului și statului nostru care încă odată m-a impresionat cu covîrșitoarea sa personalitate, pentru înțelepciunea și clarviziunea cu care privește și soluționează marile probleme ale dezvoltării și progresului României Socialiste în folosul și spre binele tuturor fiilor acestui pămînt strămoșesc liber și independent, pentru preocuparea sa statornică, în slujba apărării păcii și vieții pe pămînt pentru liniștea și bunăstarea tuturor popoarelor.

De curînd, am luat act, cu nespusă bucurie și mîndrie patriotică de inițiativa conducătorului țării noastre, adoptată în unanimitate de supremul for legislativ al țării, privind organizarea unui referendum în legătură cu reducerea — cu 5 la sută — a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare. Salutăm cu însuflețire această inițiativă care dovedește prezența deosebit de activă a României în cadrul acțiunilor Anului Internațional al Păcii. Considerînd că acest referendum constituie o mărturie faptică și pilduitoare pentru alte popoare, îi acordăm întreaga noastră adeviere. Așteptăm ca pe un eveniment de cea mai mare însemnătate ziua de 23 noiembrie, cînd — alături de

toți cetăre vor președini contribu național pentru 1

Iubi
Dist.

În p
doxe Ro
prețuire
depus st
cerințe c
Înalt Pr.
cuvîntul
ranțele 1
și față c
brilor S;
noastre,
apostol
încred în
noua luc
care împ
sericii și
triei și v.

Mulți
tanți ai
ședinte a
președini
reze fest
mesc, tot
tru cuvî
aici, asig
prezență
țării noas
scumpă c
aceea fol
dată înal
președint
adincă re

toți cetățenii patriei — slujitorii și credincioșii Bisericii noastre vor spune un DA hotărît noii și strălucitei inițiative a președintelui nostru pe care o considerăm drept o importantă contribuție concretă pentru înseninarea orizontului vieții internaționale, pentru stăvilirea primejdiei care amenință lumea, pentru pace și viața omenirii.

Iubiți ascultători,
Distinși oaspeți,

În pragul noii mele slujiri de Întăistător al Bisericii Ortodoxe Române, gândurile mi se îndreaptă, cu dragoste și aleasă prețuire, către membrii Sfântului Sinod, în mijlocul cărora am depus strădanii timp de 36 de ani, pentru împlinirea diferitelor cerințe ale vieții noastre bisericești. Mulțumesc din toată inima Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului pentru cuvîntul său cuprinzător în care a înfățișat simțămintele și speranțele pe care ierarhii Bisericii noastre le nutresc față de mine și față de viitoarea mea arhipăstorire. Cunoscînd rivna membrilor Sfântului Sinod pentru interesele Bisericii și ale patriei noastre, îndrăznesc să spun, așa cum spunea odinioară Sfîntul apostol Pavel corintenilor: «Mă bucur că în toate pot să mă încred în voi» (II Cor., 7, 16) și pornesc cu curaj și hotărîre în noua lucrare la care am fost chemat, la înalta răspundere pe care împreună sîntem datori să o depunem pentru binele Bisericii și mîntuirea credincioșilor noștri, pentru propășirea patriei și viața luminoasă a poporului român.

Mulțumiri pline de recunoștință adresez înalților reprezentanți ai autorităților de stat: Domnul Marin Ivașcu, vicepreședinte al Marii Adunări Naționale și Domnul Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor, care au binevoit să onoreze festivitatea de astăzi cu prezența Domniilor lor. Mulțumesc, totodată, președintelui Departamentului Cultelor și pentru cuvîntul său larg, cuprinzător, pe care ni l-a adus astăzi, aici, asigurîndu-l de deosebita noastră prețuire. Văd în această prezență o dovadă grăitoare a prețuirii pe care conducerea țării noastre o acordă Bisericii Ortodoxe Române, precum și o scumpă cheazășie pentru noua mea strădanie de Patriarh. De aceea folosesc și acest prilej potrivit pentru a asigura încă o dată înalta ocîrmuire a țării noastre, personal pe Domnul președinte Nicolae Ceaușescu, de întreaga mea grațitudine, adîncă recunoștință și nețărmurit devotament, precum și de

hotărîrea ierarhilor, clerului și credincioșilor Bisericii noastre de a sluji și de aici înainte, cu sporită râvnă și sfințită dăruire, marile năzuințe ale poporului român, îndreptate spre zidirea pe acest străvechi pământ strămoșesc a unei vieți fericite, demne și prospere pentru toți.

Cu caldă dragoste frățească îmbrățișez pe distinșii oaspeți de peste hotare, reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe surori, ai celorlalte Biserici creștine și ai marilor organizații creștine mondiale, care au venit astăzi în mijlocul nostru spre a ne spori bucuria și a ne încălzi cu dragostea lor, împlinind cuvintele Psalmistului: «Iată acum ce este bun și ce este frumos, decât numai a locui frații împreună» (Ps., 132, 1), și îi rog să transmită Bisericilor pe care le reprezintă cele mai bune urări din partea Bisericii Ortodoxe Române și a mea personal.

Cuvînt de aleasă mulțumire adresez reprezentanților Cultelor din România, prezenți alături de noi la această sărbătoare. Sintem deosebit de bucuroși să constatăm și cu această ocazie, că ecumenismul local este nu numai un prilej de discuții teologice, ci în primul rînd o practică vie a relațiilor de frățietate dintre Cultele din țara noastră, consacrată înfloririi patriei și păcii în lume.

Profesorilor de la Institutele și Seminarile noastre Teologice le adresez părintesc îndemn de a-și uni — împreună cu noi — eforturile, pentru educarea și pregătirea corespunzătoare a viitorilor slujitori ai Bisericii și pentru călăuzirea teologiei noastre românești, a credincioșilor și a vieții pe drumul slujirii învățăturilor evanghelice.

La fel, îmi deschid inima și părinteasca mea dragoste către toți slujitorii altarelor, preoți și monahi, rugîndu-i să vadă în mine nu numai pe ocîrmuitorul lor duhovnicesc, ci și pe părintele iubitor, gata oricînd să ajute strădanile și împlinirile lor închinete Bisericii și patriei.

Îmi deschid brațele părintești și îmbrățișez cu întreaga căldură a sufletului meu pe toți credincioșii sfintei noastre Biserici Ortodoxe, atît pe cei de aproape care își împlinesc rosturile vieții lor pe străvechea glie străbună, cît și pe ierarhii, slujitorii și credincioșii parohiilor ortodoxe de peste hotare, care, cu râvna lor românească, păstrează aprinsă, candela credinței dreptmăritoare și chipul țării străbune, încredințîndu-i pe toți de dragostea și prețuirea mea.

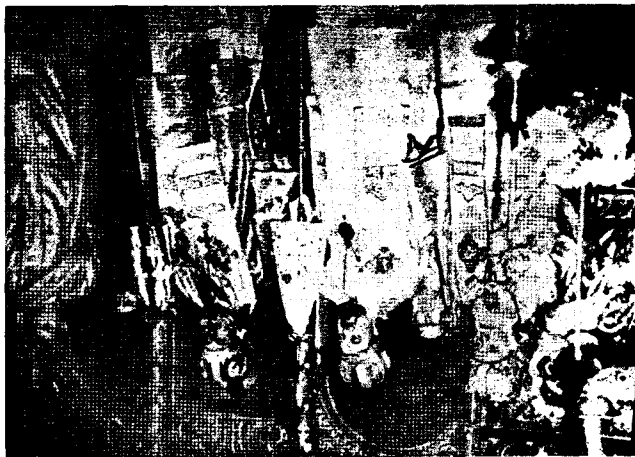
11

Prea Fericitul Patriarh Teoctist In mijlocul credincioşilor

II p.p.SS. Mitropolitii Antonie al Ardealului, Nestor al Olteniei şi Nicolae al Banatului In timpul subţel de intronizare

Tuturor celor de față împărtășesc patriarhicească binecuvîntare, avînd nădejdea că harul dumnezeiesc va împlini strădaniile noastre de slujire a Bisericii și patriei.

Cu aceste simțăminte, îmi îndrept gîndul către Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh, Treimea cea întru tot sfîntă și de o ființă și începătoare de viață, cerînd binecuvîntare pentru toți cei de față, pentru Biserica, țara și poporul nostru, pentru întreg pămîntul și pentru toate popoarele lumii. Amin».

Corala Sf. Patriarhii și asistența cîntă *Imnul patriarhal*, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, ridicîndu-și brațele, le acordă prima sa binecuvîntare patriarhală.

*

La orele 14,00 în saloanele hotelului București din Capitală a avut loc tradiționala agapă frățescă oferită de Patriarhia Română.

Alături de personalitățile bisericești din țară și de peste hotare au luat parte și reprezentanți ai conducerii superioare de stat: *Dl. Manea Mănescu, vicepreședinte al Consiliului de Stat; Dl. Marin Ivașcu, vicepreședinte al Marii Adunări Naționale și Dl. Ion Cumpănașu, președintele Departamentului Cultelor.*

Șirul cuvîntărilor de omagiere a noului patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Teoctist, a fost redeschis de I.P.S. Mitropolit Nestor, al Olteniei, care a vorbit în numele Eparhiei pe care Prea Fericirea Sa a păstorit-o vreme de cîțiva ani și care a spus:

«Astăzi, cînd se deschide cu solemnitate Cartea de Aur a Bisericii noastre, pentru a fi înscrisă o pagină nouă în rînduiala întîistătătorilor ei, în atmosfera de binecuvîntată bucurie a festivităților prin care ați fost înscăunat Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, în numele Sinodului permanent al Bisericii noastre, al Mitropoliei Olteniei și al meu personal, Vă adresez caldele noastre urări de a arhipăstori cu deosebit belșug de roade în slujba Sfintei Biserici și a scumpei noastre patrii!

Sînteți acum întîistătătorul unei Biserici aproape de două ori milenară, o Biserică permanent slujitoare în mijlocul poporului, a cărei existență și strădanie adeverește, de-a lungul istoriei ca și în prezent, identificarea cu aspirațiile și idealurile nobile ale poporului.

După cuvîntul Sfîntului Apostol Pavel sînteți «*luat dintre oameni și pus pentru oameni spre cele către Dumnezeu*» (Evr., 5, 1).

Sînteți din fragedă tinerețe închinat slujirii bisericești și obștești, teologiei românești și scrierilor eclesiastice contemporane. Vă cunoaștem toți ca pe un om al gîndului bine chibzuit și al faptelor rodnice în slujba Bisericii și a patriei.

Sîntem încredințați că Prea Fericirea Voastră, propovăduind învățătura Sfintei Scripturi, cumpănind și rînduind toate după cuviință, veți

insufla tuturor «duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul statului și al tăriei, duhul cunoștinței și al buneicredințe» (Isaia 11, 2).

Sintem, de asemenea, incredințați că pe temeiurile, îndelungatelor vrednicii de pină acum în diferitele domenii ale slujirii noastre, întreaga activitate viitoare o veți desfășura în continuarea lucrării sfinte și sfințitoare prin care s-au învrednicit de înaltă cinstire șirul de mari ierarhi români, în frunte cu cei patru mari patriarhi de pioasă și veșnică amintire, dar și ținind permanent seama de cerințele și imperativele timpului, de contextul vieții actuale, al epocii în care trăim.

Dumnezeu Atoateșitorul să Vă dea putere și înțelepciune de a fi patriarhul continuității și înnoirilor, acolo unde acestea sînt necesare.

Numai cu trei zile în urmă, am participat sinodal la înminarea Decretului prezidențial, semnat de marele conducător al României socialiste, Domnul Nicolae Ceaușescu, Decret prin care a fost recunoscută de către Stat, alegerea Prea Fericirii Voastre de către Colegiul Electoral Bisericesc, în înalta demnitate, de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Vineri, 14 noiembrie 1986, am avut deosebita cinste ca împreună cu Prea Fericirea Voastră, membrii Sinodului permanent al Bisericii Ortodoxe Române să fim primiți de Domnul președinte Nicolae Ceaușescu. Toți vedem în această cinstire o expresie elocventă a atenției ce se dă Bisericii noastre, activității Cultelor în general din țara noastră, în contextul eforturilor întregului popor depuse permanent pentru prosperitate și pace.

Cu acest deosebit prilej s-a dat glas voinței hotărâte a ierarhiei noastre, a întregului cler, de a depune toate eforturile pentru sprijinirea muncii poporului nostru, pentru bunăstare, independență și suveranitate.

Potrivit obiceiurilor străvechi din țara noastră, Biserica și toate Cultele slujesc și vor sluji neîncetat poporul în eforturile sale nobile de făurire a noii orînduirii sociale, a societății noastre multilaterale dezvoltate, de creștere a bunăstării materiale și spirituale a națiunii.

În atmosfera de deplină libertate religioasă de care se bucură Biserica noastră, ca și toate Cultele din România, ne sînt create toate condițiile necesare și favorabile pentru bogata desfășurare, în libertate deplină, a tuturor activităților noastre bisericesti și obștești, buna și rodnică colaborare cu autoritățile de stat spre binele și prosperitatea întregului nostru popor.

Aflîndu-Vă în fruntea Sfintei noastre Biserici, împreună cu toți membrii Sfîntului Sinod, cu clericii și enoriașii parohiilor, în colaborare și în armonie deplină cu toți conducătorii de Culte din țara noastră, cu alți conducători de Biserici sau de Organizații religioase din lumea întreagă, Vă veți sirgui «cu timp și fără timp», veți lucra pentru pacea lumii, așa cum veți lucra pentru pacea, liniștea și unitatea Bisericii noastre, a poporului nostru, a tuturor «celor de aproape și a celor de departe».

În jurul Prea Fericirii Voastre, pe noi toți, contextul vieții contemporane privind patria noastră, dar și societatea în general, lumea întreagă, ne solicită, ne implică și ne integrează în eforturile către noi

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist înconjurat de ierarhi străini
și români

Vorbește I.P.S. Mitropolit Nestor
al Olteniei

Vorbește I.P.S. Mitropolit Dorotei de Praga și a toată Cehoslovacia

Vorbește Excelența Sa Cardinalul
Jean Willebrands, președintele
Secretariatului Vaticanului pentru
Unitatea Creștinilor

impliniri.
vedesc a
tate in cu

Soler
innnoim
conștiință
secință, f
sublim al
noastre e
contempol

In un
jini in co
leapta și
România

Vă ad
rodnică și
Rugă
de muncă
bucurie!

Intru

San

«Prea
Excel
tubiti!

Intr-o
mare ever
tru Biseri
Patriarh T
Biserica C

Aceas
panortodo
au venit s

Biseri
vieții sale
în autocef
gur organi
egali, avin
Ortodoxe
formulată
gică a Bis

Biseri
tătoare, cu
Sinod al fi
teia, care
model pe

impliniri. Dar, pe de altă parte, responsabilitățile timpului nostru se dovedesc a fi mai mari decât oricând și ne cer hotărîre, stăruință și unitate în cuget și în faptă.

Solemnitatea momentului de față ne cere nouă, tuturor, să ne reinnoim solemn și ferm angajamentele, legămîntele sfinte, de inimă și conștiință. Viața și pacea lumii mai întii, pacea și fericirea ei în consecință, fericirea și viitorul ei în ultimă instanță, afirmarea rostului sublim al omului în univers — el, cununa creației, — sînt problemele noastre existențiale în contextul atît de complex și complicat al lumii contemporane.

În unitate deplină, cu devotament și hotărîre sprijinim și vom sprijini în continuare neabătut, în frunte cu Prea Fericirea Voastră, înțeleapta și prestigioasa lucrare de pace și colaborare a patriei noastre, România socialistă.

Vă adresăm acum cele mai călduroase felicitări și urări de foarte rodnică și binecuvîntată arhipăstorie patriarhală!

Rugăm pe Dumnezeu să Vă hărăzească în continuare multă putere de muncă, îndelungare de zile cu deplină sănătate, prosperitate și bucurie!

Întru mulți și frumoși ani, Prea Fericirea Voastră!»

Sanctitatea Sa Patriarhul Diodor al Ierusalimului și al întregii Palestine :

*«Prea Fericirea Voastră, Sfințite Frate,
Excelența Voastră Domnul Vicepreședinte,
Iubiți și distinși comeseni,*

Într-o atmosferă de bucurie duhovnicească sărbătorim astăzi un mare eveniment istoric, de cea mai înaltă însemnătate nu numai pentru Biserica Ortodoxă Română soră, care în persoana Prea Fericitului Patriarh Teoctist și-a aflat vrednic Întîistătător, dar în general pentru Biserica Ortodoxă de pretutindeni și pentru lumea creștină întreagă.

Această atmosferă o demonstrează și o subliniază participarea panortodoxă și prezența aici a delegațiilor creștine și necreștine, care au venit să se bucure împreună la acest banchet duhovnicesc.

Biserica Ortodoxă păstrează și face vădit în diferitele aspecte ale vieții sale caracterul său organizatoric specific, care, deși se manifestă în autocefalia fiecărei Biserici locale, ființează și activează ca un singur organism divino-uman și ca un singur trup, cu membrii întru totul egali, avînd drept cap pe Domnul nostru Iisus Hristos. Toate Bisericile Ortodoxe locale mărturisesc aceeași dreaptă credință comună tuturoa formulată în dogme și în scrierile patristice și exprimată în viața liturgică a Bisericii.

Bisericile Ortodoxe locale sînt corpuri cu conducere de sine stătătoare, cu drepturi depline și intangibile, de care poartă de grijă Sfîntul Sinod al fiecărei Biserici, președintele căruia este Întîistătătorul acesteia, care lucrînd, după cum spune Sf. Ignatie «în numele și avînd ca model pe Hristos», își asumă răspunderi și îndatoriri ce decurg din în-

săși natura misiunii sale înalte și care au drept scop mîntuirea credincioșilor.

Un factor important și cu totul deosebit de care depinde succesul lucrării Întîistătătorului îl constituie păstoriaea poporului lui Dumnezeu și rezolvarea la timp a tuturor problemelor cu care se confruntă.

În cursul istoriei eroicului popor pe care Prea Fericirea Voastră este chemată să-l păstorească, aflăm Biserica și conducătorii ei luminați împreună cu poporul, cu zel deosebit și cu renunțare la sine, păzind moștenirea sacră a acestui neam, apărînd integritatea teritorială a țării, luptînd pentru libertate, dreptate și pace.

Contribuția Bisericii la cultivarea și ridicarea sentimentului patriotic și la păstrarea unității neamului, eforturile acesteia pentru luminarea poporului dar și pentru bunăstarea lui materială și spirituală, constituie imbold de neprețuit pentru activitatea de astăzi a Bisericii, care, ca membră a Bisericii Ortodoxe de pretutindenii, se străduiește și luptă pentru triumful idealurilor creștine de pace, libertate, dreptate, dragoste și înfrățire între popoare și pentru desființarea discriminărilor rasiale.

Biserica Ortodoxă, urmărind să propovăduiască în toată lumea idealurile creștine și să continue predica sa de pace, egalitate, libertate și bucurie, pune în aplicare mijloacele sale duhovnicești și face apeluri către cei puternici ai pămîntului, în vederea opririi cursei înarmărilor și demilitarizarea cosmosului, cit și pentru mult dorita împăcare a popoarelor pe toată suprafața pămîntului.

Patriarhia Ierusalimului, activînd în zona atît de sensibilă a Orientului Mijlociu, trăiește de aproape situațiile groaznice ale războiului și simte mai puternic nevoia urgentării unui acord internațional, pentru ca toți semenii noștri să poată trăi în liniște și fără teama războiului de orice fel, convențional, nuclear sau cosmic. De aceea, urmărește cu satisfacție și recunoștință eforturile tuturor marilor conducători în vederea pacificării popoarelor și asigurării vieții pe pămînt, îndeosebi inițiativelor juste și dezinteresate ale președintelui Nicolae Ceaușescu și eforturile pe care Domnia sa le-a depus și le depune în vederea găsirii unei soluții pașnice și drepte în Orientul Mijlociu, ca toți cei ce locuiesc în această regiune să trăiască în bună înțelegere, dragoste și pace.

Apreciînd în mod deosebit eforturile de acest gen, cu prilejul sărbătoririi a 1600 de ani de la moartea Sf. Chiril al Ierusalimului († 386), am hotărît să înălțăm rugăciune comună pentru pacea întregii lumi din cetatea sfîntă a Betleemului, acolo unde s-a născut Domnul Păcii și unde pentru prima dată s-a auzit mesajul «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace întru oameni bună învoire» (Luca 2, 14). La această rugăciune comună a participat și Biserica Română soră ca și alte Biserici Ortodoxe.

În acest cuvînt al nostru salutăm activitățile Bisericii Ortodoxe Române în diferitele sectoare ale vieții bisericești și sociale și ne exprimăm speranța certă că și sub conducerea înțeleaptă a Prea Fericirii Voastre, Biserica Ortodoxă Română va continua eforturile sale, atît

separat
torire
jore al
tății în

Cu
arhipăs
Ortodox
popor
În
lor con

I.P.S.

«Pr

În
și al în
Voastră
lor rom
Ac
și ziua
tos. Ac
tăzi și

Po
de veac
al drag
țarea u
ridicat

Iată
Lazăr c
Motru,
Nicodir
voievo
rilor V

Atu
români
mare g
tea fra
sesc mu
așa cun
tului și
pentru
Ctitori
Basarab
și Cons
tirile R
Cît
popoare

separat cît și împreună cu celelalte Biserici Ortodoxe, pentru buna păstorire a poporului lui Dumnezeu și pentru rezolvarea problemelor majore ale zilelor noastre, pentru instaurarea păcii, a dreptății și a frățietății în lume.

Cu aceste gânduri, dorim Prea Fericirii Voastre, prea iubite nouă, arhipăstorie îndelungată și binecuvîntată spre slava Sfintei Biserici Ortodoxe Române, a obștei binecredincioase a acesteia și a întregului popor român binecuvîntat, căruia îi dorim bunăstare și progres!

În sănătatea Prea Fericirii Voastre și a tuturor aleșilor și distinșilor comenseni!».

I.P.S. Mitropolit V l a d i s l a v de Dobrobosnia, reprezentantul Sanctității Sale Patriarhul G h e r m a n al Serbiei :

«*Prea Fericirea Voastră,*

În numele Sanctității Sale Patriarhul Gherman, al Sfintului Sinod și al întregii obști a Bisericii Ortodoxe Sîrbe salutăm pe Prea Fericirea Voastră în acest moment solemn cînd urcați pe înaltul jilț al patriarhiilor români.

Aceasta este ziua mării bucurii a Bisericii Ortodoxe Române, dar și ziua bucuriei întregii Ortodoxii, a întregului trup al Bisericii lui Hristos. Această bucurie a Bisericii Ortodoxe Române o împărtășește astăzi și Biserica Ortodoxă Sîrbă și poporul sîrb.

Popoarele român și sîrb și Bisericile lor s-au bucurat împreună timp de veacuri întregi, s-au ajutat reciproc în diverse împrejurări. Ca semn al dragostei reciproce, suveranii sîrbi medievali au contribuit la înălțarea unor mînăstiri din România, iar voievozii români au ajutat și ridicat mînăstiri în Serbia și în întregul spațiu etnic sîrbesc.

Iată doar cîteva exemple. În a doua jumătate a sec. XIV, cneazul Lazăr contribuia la înălțarea mînăstirilor Tismana și Vodița, Prislop și Motru, a căror construcție a fost efectuată de Sfîntul nostru comun Nicodim. În aceeași vreme, prin intermediul aceluiași Sfînt Nicodim, voievodul Țării Românești Radu Negru contribuia la înălțarea mînăstirilor Vratna și Manastrița.

Atunci cînd Serbia a căzut sub dominația otomană, voievozii români din sec. XVI—XVII, au ajutat mînăstirile sîrbești, cu cea mai mare generozitate. Multe mînăstiri primiseră ajutoare anuale din partea fraților de aceeași credință din România. Despre aceasta mărturisesc multe hrisoave și prețioase danii păstrate prin mînăstirile noastre, așa cum este prețiosul epitaf țesut în 1567 de Ruxandra, nepoata despotului sîrb Iovan și soția vievodului Moldovei Alexandru IV Lăpușneanu, pentru mînăstirea Mileșeva, unde se odihneau moaștele Sfîntului Sava. Cîitori ai mînăstirii Mileșeva au fost și voievozii Radu Șerban, Matei Basarab, Radu Leon, Gheorghe Duca III, Șerban Cantacuzino Basarab și Constantin Brîncoveanu. De un ajutor generos au beneficiat și mînăstirile Ravenița și Studenița.

Cît a fost de mare colaborarea și împreună pătîmirea dintre popoarele și Bisericile noastre în Evul mediu o mărturisește și realitatea

că patriarhul sîrb de Peci Iovan Cantul a fost de origine român, dar nici unul dintre sîrbi nu a slujit Biserica sîrbă cu mai mare dăruire decît el, timp în care și Sava Brancovici ca arhiepiscop al Bisericii românești din Transilvania, i-a îmbrățișat deopotrivă și pe români și pe sîrbi.

Mitropolitul Moldovei Sava I îl hirotonea în 1663 pe Gavriil Mijakić ca episcop de Marcea (Vretania), spre a-i salva pe sîrbi de înstrăinare religioasă, după cum o vor face și mitropoliții de Karloviț în sec. XVIII, luptînd împotriva înstrăinării religioase a românilor din Ardeal.

Așa s-au petrecut lucrurile, iar reciprocitatea a continuat pînă în zilele noastre, cînd înalții ierarhi ai Bisericilor Ortodoxă Română și Sîrbă se întîlnesc în dragoste frățească, dezvoltînd multe activități folositoare pentru binele Bisericilor lor și a întregii Ortodoxii.

Istoria este învățătoarea vieții. În acest moment solemn, cînd Prea Fericirea Voastră preluați cirna Bisericii Ortodoxe Române, pe lingă felicitarea cordială noi îl rugăm sincer pe bunul Dumnezeu să Vă conducă pe acel drum pe care au mers arhitecții dragostei și ajutorului reciproc.

Biserica Ortodoxă Română se bucură astăzi de un înalt prestigiu nu numai în familia Bisericilor Ortodoxe locale, ci și în întreaga lume creștină. Dorim sincer și-L rugăm pe Dumnezeu ca acest prestigiu, sub toiaagul arhipăstoririi Prea Fericirii Voastre, să fie încă și mai mare, pentru binele Bisericii Ortodoxe Române și al întregii Ortodoxii.

Vă urăm îndelungată arhipăstorie, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist !».

I.P.S. Mitropolit D o r o t e i de Praga și a toată Cehoslovacia :

«*Distins auditoriu,*

Mare eveniment a făcut Domnul cu preia iubita soră, Biserica Ortodoxă Română.

În zilele care s-au scurs de la trecerea la cele veșnice a fericitului întru adormire patriarhul Iustin, Biserica noastră a împărtășit durerea Bisericii Dvs., iar acum cînd din mijlocul Sfîntului său Sinod, proemia lui Dumnezeu a arătat pe smeritul său slujitor, Prea Fericitul Patriarh Teoctist, se bucură împreună cu ea. Trăim, așadar, și vedem împlinindu-se cuvintele Psalmistului care zice : «Seara se face plîngere, iar dimineața bucurie» (Ps., 29, 6).

Împărtășind și noi această bucurie ne aflăm astăzi împreună cu Dvs. la această sărbătoare festivă.

Prea Fericirea Voastră,

Sinodul local al Bisericii Mame a apreciat obiectiv activitatea neobosită pe care ați depus-o în slujba păcii, a patriei, în tot trecutul slujirii Dvs. arhieresti în ograda lui Hristos, a slujirii Bisericii lui Dumnezeu și a poporului său. Și, ca Păstor, Dvs., nu v-ați mărginit numai la treburile mitropoliei pe care ați condus-o pînă de curînd ci, cu cuvînt

puterni
credinț
porul s

Ac
ea se t
substar
movare
pămînt.

Și
cută și
al Conf

Av
cească
cităm c
care a

În
sănătat
biei Bis

Do
cuvînta
dăruias

Per
mai îne
prețuirii

«Pr

Bis
tru ridi
Vă felu

Se
Voastră
duhovn

Ast
lui Hris
sele cur
torul lu

Lăs
duce la

Din
rînduieș
tră, cari
tuirii, c

Vir
Voastre
care o p

puternic și convingător, ați adus în sufletele oamenilor râvna de a păzi credința, încălzită de iubirea către Dumnezeu și aproapele și către poporul său drag.

Activitatea Dvs. a trecut de mult granițele Bisericii Românești și ea se bucură de o autoritate deosebită în sinul Ortodoxiei. Ați adus o substanțială contribuție la pregătirea Sfântului și Marelui Sinod, la promovarea mișcării ecumenice și la cauza întăririi păcii și dreptății pe pământ.

Și în Cehoslovacia activitatea Prea Fericirii Voastre este recunoscută și apreciată, atât în cadrul Bisericii noastre ortodoxe cât și în cel al Conferinței Creștine pentru Pace.

Având cinstea de a participa la această sărbătoare festivă bisericească a prea iubitei noastre surori Biserica Ortodoxă Română, Vă felicităm călduros cu ocazia alegerii și instalării pe scaunul patriarhal care a fost cinstit de slăviții înaintași ai Prea Fericirii Voastre.

În rugăciunile noastre ne vom ruga ca Dumnezeu să vă dăruiască sănătate și ajutorul său dumnezeiesc spre conducerea cu succes a corabiei Bisericii lui Hristos Dvs. încredințată.

Dorim fierbinte ca strădaniile Prea Fericirii Voastre să fie binecuvîntate cu roade pline iar Dumnezeu păcii și al dragostei să Vă dăruiască lungime de zile și ani mulți de patriarhat.

Permiteți-mi să Vă decorez cu ordinul Sf. Metodie și Kiril, cea mai înaltă medalie a Bisericii Ortodoxe din Cehoslovacia, ca semn al prețuirii ce Vă purtăm».

I.P.S. Mitropolit Ch r i s o s t o m de Paphos —
Biserica Ortodoxă a Ciprului :

«Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,

Biserica Ciprului, clerul și poporul acesteia, se bucură astăzi pentru ridicarea Prea Fericirii Voastre la înălțimea tronului patriarhal și Vă felicită călduros.

Se bucură, Prea Fericirea Voastră, deoarece vede în persoana Voastră pe chivernisitorul destoinic care va conduce și orienta corabia duhovnicească a Bisericii Ortodoxe Române spre limanuri liniștite.

Astăzi, Prea Fericirea Voastră, corabia duhovnicească a Bisericii lui Hristos este mult zdruncinată de indiferența religioasă și de diversele curente potrivnice care îndepărtează pe om de plăsmuitorul și creatorul lui.

Lăsându-se atras de acestea omul s-a depărtat mult de la calea care duce la Împărăția lui Dumnezeu.

Din fericire, Dumnezeu este cu noi și prin milostivirea sa cea mare rînduiește conducători bisericești devotați, ca și Prea Fericirea Voastră, care pot să ajute pe omul pierdut și să-l conducă pe drumul mîntuirii, către locul unde l-a așezat Creatorul dintru început.

Virtuțile creștine care împodobesc personalitatea Prea Fericirii Voastre, sint o garanție a succesului în lucrarea grea și anevoioasă pe care o preluați astăzi.

Intlistătătorul Bisericii Ciprului și Sfântul Sinod al Bisericii ei, vă îmbrățișează cu sărutare sfântă, dorind totodată ca anii arhipăstoririi Prea Fericii Voastre să fie împodobiți cu multe roade duhovnicești, spre folosul credincioșilor și spre slava lui Dumnezeu, Amin».

I.P.S. Mitropolit H r i s o s t o m de Methymna —
Biserica Ortodoxă Greacă :

«Distinsă asistență,

Mulțumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit să putem participa, în această binecuvântată zi, la festivitățile instalării noului intlistătător al Bisericii Ortodoxe Române.

Încăunarea noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române este un eveniment istoric de o mare însemnătate. Răspunzînd invitației am venit să ne rugăm împreună cu reprezentanții celorlalte Biserici Ortodoxe surori și să adresăm noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, calde urări de sănătate întru mulți ani. Și aceasta nu numai pentru faptul că între Bisericile noastre există vechi și trainice legături frățești ci în primul rînd fiindcă ele sînt unite prin sfînta legătură a aceleași credințe, a aceluiași cult, a aceleiași dragoste creștine care, așa cum spune Sf. apostol Pavel, «niciodată nu piere» (Cor., 1, 3).

Prea Fericea Voastră, Biserica Ortodoxă Română V-a chemat să duceți mai departe lucrarea înaltașilor Prea Fericii Voastre care s-au remarcat ca mari personalități bisericești.

Distinsa activitate pastorală, autentică trăire a credinței Bisericii Ortodoxe, noblețea caracterului Prea Fericii Voastre, ne îndreptățează să veți merge pe urmele lor spre zidirea sufletească a credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române a cărei păstorire ați primit-o începînd cu ziua de astăzi».

P.S. Episcop S a v a de Bialistok — Biserica Ortodoxă
din Polonia :

«Onorat auditoriu,

Cu aleasă bucurie sufletească Biserica Ortodoxă din Polonia a primit vestea alegerii Prea Fericii Voastre în scaunul patriarhal. Mi-a revenit onoarea de a reprezenta Biserica noastră și a participa la festivitățile instalării Prea Fericii Voastre.

Biserica Ortodoxă din Polonia este ferm convinsă că veți fi un ales conducător, sub a cărui arhipăstorire se va continua cu succes activitatea de ridicare a prestigiului Sfintei Ortodoxii, de întărire a unității interortodoxe, de dezvoltare a colaborării ecumenice și de realizare a păcii pe pămînt.

Ne amintim cu bucurie de meritușii Prea Fericii Voastre înaintași, patriarhii Miron, Nicodim, Justinian și Iustin, care neobosit au luptat pentru păstrarea tradiționalei prietenii dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă din Polonia.

Astăzi
sînt ferici-
turor cre-
Mitropol
ospitalier

Fie ca
și a tutu
depline p
dincioșile

Dom
viață spi
credincio

Să se
noastre ș
Intru

«Prec

Este

de a pa
Patriarh
și poporu
întreaga
Eminența
împreună
sfînte pe
a Prea Fe
Bucur

și de ar
începute
vizita Pre
aceea pe
Voastre c
spiritual
ciunii și c
lui și înțe
de popor
părinte su
Ortodoxă
arhipăstor

Biseri
Prea Feri
Sîntem co
bunele rel

Vă tr
țească din

Astăzi, când ne bucurăm cu toții, aici, la această mare sărbătoare, sînt fericiți că am prilejul să exprim dragostea sinceră și fierbinte a tuturor credincioșilor ortodocși din Polonia, a tuturor ierarhilor, a I.P.S. Mitropolit Vasile al Poloniei și a tuturor celor care iubesc frumoasa și ospitaliera Voastră țară.

Fie ca rugăciunile credincioșilor binecuvîntatului vostru pămînt cit și a tuturor celor aici prezenți să ajute Prea Fericirii Voastre să aveți depline puteri pentru realizarea celor dorite, spre binele Bisericii și credincioșilor pe care îi arhipăstoriți.

Domnul să Vă dea binecuvîntarea sa cerească pentru îndelungată viață spre binele Bisericii Ortodoxe Române, pentru binele poporului credincios care Vă iubește și pe care îl iubiți.

Să se întărească și să crească dragostea frățească dintre bisericile noastre și să milităm în continuare pentru Ortodoxie și pentru Pace.

Intru mulți ani Prea Fericirea Voastră !»

I.P.S. Mitropolit J o h n de Helsinki — Biserica Ortodoxă a Finlandei :

«Prea Fericirea Voastră,

Este o onoare și o bucurie pentru mine și pentru insoțitorul meu de a participa la festivitățile instalării Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Este o zi mare pentru Biserica și poporul acestei frumoase țări, dar și pentru Biserica Ortodoxă din întreaga lume. Biserica Ortodoxă din Finlanda și arhiepiscopul ei Eminența Sa Paavali al Kareliei și al întregii Finlande se bucură astăzi împreună cu Biserica Ortodoxă Română și se alătură rugăciunilor ei sfinte pentru Prea Fericirea Voastră și pentru lucrarea binecuvîntată a Prea Fericirii Voastre.

Bucuria mea personală de a participa aici la festivități este sporită și de amintirea numeroaselor întîlniri cu Prea Fericirea Voastră începute în urmă cu aproape 20 de ani. Mă gîndesc în mod deosebit la vizita Prea Fericirii Voastre în Finlanda la începutul anilor 1970 și la aceea pe care am efectuat-o eu în Moldova ca oaspete al Prea Fericirii Voastre cu trei ani în urmă. Sînteți un om al Bisericii și un conducător spiritual profund înrădăcinat în tradiția evlaviei ortodoxe și a rugăciunii și care în același timp vede în mod clar și realist cerințele timpului și înțelege condițiile omului contemporan. Ați fost tot timpul alături de popor și credincioșii au aflat în persoana Prea Fericirii Voastre un părinte sufletesc și un prieten. Este o binecuvîntare pentru Biserica Ortodoxă Română și pentru întregul popor român credincios să aibă un arhipăstor cu o inimă caldă.

Biserica Ortodoxă din Finlanda nutrește o mare afecțiune pentru Prea Fericirea Voastră pe care Vă consideră un prieten cald și fidel. Sîntem convinși că Prea Fericirea Voastră veți consolida și dezvolta bunele relații dintre Bisericile noastre.

Vă transmit, Prea Fericirea Voastră, o salutare călduroasă și frățească din partea Eminenței Sale Arhiepiscopul Paavali al Kareliei și

al întregii Finlande și respectuoase doriri de bine în numele Bisericii Ortodoxe din Finlanda, al meu personal și al însoțitorului meu. Fie ca binecuvîntarea lui Dumnezeu să se împărtășească întotdeauna Prea Fericirii Voastre în înalta și importanta slujire ca părinte și patriarh al Bisericii Ortodoxe Române».

**Eminența Sa Cardinalul Jean Wilibrands,
președintele Secretariatului Vaticanului pentru
unitatea creștinilor :**

«Harul Domnului Nostru Iisus Hristos să fie
cu voi toți» (Rom., 16, 20).

*«Prea Fericirea Voastră,
Iubiți frați români,*

Am marea bucurie de a vă saluta cu această urare pe care Sf. Apostol Pavel o adresa primilor creștini din Roma.

Sînt deosebit de fericit să o adresez Prea Fericirii Voastre în ziua înscăunării Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și o extind la episcopi, la cler și la întreg poporul român. Harul Domnului nostru să fie mereu cu voi, să vă întărească în credință și să vă umple cu dragoste creștină fierbinte.

Faptul că vă pot transmite salutul Bisericii Romei și al Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea, exprimă foarte bine noile raporturi care s-au instaurat între Bisericile noastre, precum și voința noastră comună de a ne intensifica relațiile și de a progresa în dialogul teologic. Astfel vom putea și să vindicăm rănilor moștenite din trecut și să găsim împreună calea cea dreaptă pe care Domnul vrea să înaintăm în pace și care ne va conduce la deplina comuniune în credință, în viață și în împreună-lucrarea noastră.

Alegerea unui nou Păstor pentru o Biserică înseamnă întotdeauna începutul unei noi etape care, în continuitatea marilor tradiții proprii acelei Biserici va fi marcată de aportul unor noi răspunderi potrivite cu necesitățile momentului.

Vă doresc, Prea Fericirea Voastră, ca în noua misiune încredințată, Duhul Sfînt să vegheze neîncetat asupra Voastră. Vă asigur de sentimentele de frățietate și solidaritate ale Bisericii Romano-Catolice. Pentru aceasta mă alătur din toată inima rugăciunilor Bisericii Ortodoxe Române pentru ca binecuvîntarea dumnezeiască să se reverse din belșug asupra persoanei Voastre și asupra slujirii Voastre Patriarhale !».

**I.P.S. Mitropolit Paul Mar Gregorios — Biserica
Siriană din India și vicepreședinte al C.E.B. :**

«Prea Fericirea Voastră,

Vă vorbesc în numele a mai mult de 300 de Biserici membre în C.E.B., deși văd că multe dintre aceste Biserici sînt reprezentate aici. Mă refer în special, la Bisericile care nu sînt aici reprezentate. Vă felicităm

cităm (Voastră și onor

Înt din via intrării iembrie Delhi. activitate tepăm (

Du pentru creștinii

To salut și dreptat

Do și nădă direcție

Per urările mașul amintez rămas Voastre

Vă modest zentind

P.S.

«lu

In tății Sa serica C Patriarh

Fol Biserici III-lea e

Ne dintre Ceaușe:

Pre premă i sabilita:

Imț Voastră

cităm din inimă și rugăm 'pe bunul Dumnezeu să dea Prea Fericirii Voastre din darurile sale pentru a împlini cu roade bogate această mare și onorabilă responsabilitate pe care V-a încredințat-o.

Intronizarea Prea Fericirii Voastre coincide cu un alt eveniment din viața Bisericii Ortodoxe Române: cea de-a XXV-a aniversare a intrării Bisericii Dvs. în C.E.B. Am fost martor, acum 25 de ani, în noiembrie 1961, la acest eveniment care a avut loc chiar în orașul meu Delhi. Activitatea și contribuția Bisericii Ortodoxe Române, la viața și activitatea C.E.B., în acești 25 de ani au fost de mare importanță și așteptăm ca ele să sporească și mai mult în viitor.

După cum Prea Fericirea Voastră știe, în cadrul C.E.B. noi lucrăm pentru unitatea Bisericilor creștine, dar și pentru dreptate, pentru pace, pentru integritatea creației din întreaga lume, fie ea creștină sau necreștină.

Tocmai din acest motiv și profitând de această ocazie aducem un salut special poporului român — hotărît luptător pentru pace, pentru dreptate, pentru libertate.

Dorim să lucrăm și să colaborăm și mai strâns cu poporul român, și nădărdim că Biserica Ortodoxă Română ne va ajuta mult în această direcție și pentru activitatea noastră viitoare.

Permiteți-mi, Prea Fericirea Voastră, să vă transmit felicitările și urările de bine ale Bisericii mele și ale S.S. Mar Toma Mathews, urmașul Sf. apostol Toma pe tronul Bisericii Indiei. Sanctitatea Sa își amintește de vizita Prea Fericirii Voastre în 1975 în India când am rămas profund impresionat de calitățile personale ale Prea Fericirii Voastre, de maturitatea și de veselie spirituală care vă caracterizează.

Vă rugăm Prea Fericirea Voastră să acceptați și un semn foarte modest din viața Indiei — o mică bucatică de lemn de Santal, reprezentînd o mică cruce indiană cu ingeri».

P.S. Episcop Sc r a p i o n — Biserica Coptă din Egipt :

«Iubiți trați în Domnul nostru Iisus Hristos,

În numele Bisericii Copte din Egipt, precum și în numele Sanctității Sale Papa Șenuda al III-lea, am deosebita plăcere de a felicita Biserica Ortodoxă Română și pe noul ei întîistătător, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

Folosesc această ocazie pentru a reaminti de unele relații dintre Bisericile noastre și de vizita pe care Sanctitatea Sa Papa Șenuda al III-lea a făcut-o în România în 1972.

Ne face plăcere să amintim, de asemenea, și de bunele relații dintre țările noastre și de eforturile pe care președintele, Nicolae Ceaușescu, le depune în scopul realizării păcii în Orientul Apropiat.

Prea Fericirea Voastră, sîntem siguri că a deține autoritatea supremă într-o Biserică nu este numai o cinste ci în primul rînd o responsabilitate deosebită.

Implorăm mila și ajutorul lui Dumnezeu pentru Prea Fericirea Voastră și vă rugăm să ne pomeniți în rugăciunile Voastre».

Em. Sa Episcopul T a d e u s M a j e v s k i — Biserica Vechi-Catolică din Polonia :

*«Prea Fericirea Voastră,
I.P.S. Voastre și P.S. Voastre,
Eminențele și Excelențele Voastre,
Prea cinstiți frați,
Înaltă Adunare,*

Biserica Ortodoxă Română trăiește astăzi o zi mare, o zi istorică. În vechea și maiestuoasă Catedrală ortodoxă, care a fost martor tăcut de măreție și glorie de-a lungul secolelor trecute, Prea Fericirea Voastră ați preluat în sunet de clopote și în acordurile voioase ale corului, conducerea canonică a Bisericii Ortodoxe Române în calitate de Patriarh.

Ca reprezentant oficial al Eminenței Sale Jan Glazemaker, Arhiepiscop de Utrecht și președinte al Conferinței Episcopale Vechi-Catolice din cadrul Uniunii de la Utrecht, precum și în calitate mea de prim-episcop al Bisericii Poloneze Vechi-Catolice, transmit Prea Fericirii Voastre sincere salutări în Domnul nostru Iisus Hristos, precum și cele mai bune urări și sincere felicitări.

Conferința Episcopală Vechi-Catolică Vă salută în calitate de ei de mai vîrstnic frate în arhipăstorire cu cuvintele «Benedictus qui venit in nomine Domini».

Vă asigurăm, Prea Fericirea Voastră, că episcopii, preoții și credincioșii Bisericii Vechi-Catolice înalță rugăciuni pentru ca să se pogoare harul dumnezeiesc asupra Prea Fericirii Voastre.

În numele Arhiepiscopului de Utrecht și al meu personal Vă urez ca anii de arhipăstorire să fie fericiți și rodnici, ca ei să aducă Prea Fericirii Voastre multe bucurii și să fie de mult folos Bisericii Ortodoxe și poporului român frate».

Grația Sa J o h n S a t t e r t h w a i t e de Gibraltar — Biserica Angliei

«Prea Fericirea Voastră,

Este o mare bucurie pentru noi să fim împreună astăzi aici.

Sînt 30 de ani de cînd am venit pentru întia dată în România. Cu acea ocazie am servit pentru prima dată mămăligă și mi s-a spus că dacă mîncînc mămăligă voi reveni în România. Lucru s-a adeverit. Sîntem din nou împreună.

Vin din partea unei mari Biserici naționale ca și Biserica Dvs., Biserica Angliei, și sînt convins că noi avem multe puncte în comun. Ca Biserica națională avem privilegiu, dar avem și responsabilități.

Mărturisim că am învățat multe din exemplul Bisericii Ortodoxe Române și al poporului român. Trebuie să dăm în continuare cele ce sînt ale Cezarului, Cezarului, și lui Dumnezeu, cele ce aparțin lui Dumnezeu.

Mul
au exist
studenți
bune re.
burile c
avem a
avem o

Pre

Am
cînd cor
lucrează
care este
pusă din
Cu toții
să vă dă

Trar
de Stat
Nădăjdu
să se ad

Dum
toadoxă R

Em.

«Pre

În nu
mit Prea
pentru vi

A vc
și credin
Bisericii

Ne-a
liera Dvs
tră și av
simplii c
tru Prea
Fericirea
Suedeză.

Știm
tezi. Iată
cuvintele
dia. Veți

Dum

Mulțumim lui Dumnezeu că timp de 15 ani între Bisericile noastre au existat relații foarte strînse. Au avut loc schimburi de preoți, de studenți, de călugări și călugărițe și ne rugăm lui Dumnezeu ca aceste bune relații să continue. Sîntem, de asemenea, bucuroși pentru schimburile culturale dintre țările și Bisericile noastre. Sîntem mîndri că avem aici, în București, o biserică anglicană și sîntem și mai mîndri că avem o biserică română ortodoxă în Londra.

Prea Fericirea Voastră,

Am participat la mai multe instalări. Este pentru prima dată însă cînd conduc o delegație. Am venit împreună cu canonicul Hilld care lucrează la Palatul Lambeth, cu Părintele Petru și cu Preotul Pufulete care este foarte mult iubit de noi, precum și cu o delegație mixtă compusă din credincioși ortodocși ai bisericii Dvs. și credincioși anglicani. Cu toții înălțăm rugăciuni lui Dumnezeu pentru Prea Fericirea Voastră, să vă dăruiască ani mulți cu sănătate și împliniri rodnice.

Transmitem salutările noastre D-lui vicepreședinte al Consiliului de Stat și tuturor celor care sînt de față la aceste frumoase festivități. Nădăjduim că relațiile dintre țările și popoarele noastre să crească și să se adîncească.

Dumnezeu să binecuvînteze pe Prea Fericirea Voastră, Biserica Ortodoxă Română și pe binecredincioșii ortodocși români».

**Em. Sa Arhiepiscop Olof Sundby — fost primat al
Bisericii Luterane din Suedia :**

«Prea Fericirea Voastră,

În numele Bisericii Luterane a Suediei și a conducătorului ei, transmit Prea Fericirii Voastre sincere felicitări și urările noastre de bine pentru viitor.

A vorbi unui vechi prieten este o sarcină ușoară și plăcută. Clerul și credincioșii Bisericii Suediei nutresc sentimentul că noul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române este prietenul și iubitorul nostru.

Ne-ați primit pe mulți dintre noi aici, în Biserica Dvs. și în ospitaliera Dvs. țară. Prea Fericirea Voastră ați vizitat țara și Biserica noastră și aveți prieteni în toate straturile societății noastre, începînd cu simplii credincioși și pînă la curtea regală. Toți aceștia se roagă pentru Prea Fericirea Voastră. Pentru acest motiv fac afirmația că Prea Fericirea Voastră aveți mulți prieteni în Suedia și în Biserica Luterană Suedeză.

Știm că pentru a-ți face și a-ți menține prietenii trebuie să-i vizitezi. Iată de ce mă adresez în aceste momente Prea Fericirii Voastre cu cuvintele : «Veniți și revedeți prietenii Prea Fericirii Voastre din Suedia. Veți fi bine primit oriunde și oricînd».

Dumnezeu să Vă binecuvînteze !».

Exc. Sa Dr. Heinz Joachim Held — Biserica Luterană
din R.F. Germania :

«*Prea Fericirea Voastră,*
Domnule Vicepreședinte al Consiliului de Stat,
Eminențele și Excelențele Voastre,
Iubiți frați și surori,

Cu mare bucurie Vă aduc salutările și binecuvântările Bisericii Evanghelice din R. F. Germania și ale președintelui Consiliului ei, Episcopul MARTIN KRUSE.

Participăm din toată inima în dragostea lui Hristos la sărbătoarea Dumneavoastră de astăzi.

Mulțumim lui Dumnezeu pentru adinca înțelegere care a crescut între Bisericile noastre în ultimii ani prin vizite și prin dialog.

De la Dumnezeu cel întreit implorăm harul și binecuvântarea sa, pentru înalta slujire a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teotist.

Iar Bisericii Ortodoxe Române îi urăm să se bucure de ajutorul lui Dumnezeu, pentru mărturia credinței și pentru slujirea dragostei în țara ei.

Fie ca noi toți de pretutindeni cit mai curînd să fim una în credință și în dragoste spre slava lui Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh ! Amin».

Dr. Glen Garfield Williams, secretar general al
Conferinței Bisericilor Europene :

«*Prea Fericirea Voastră,*

Am marea bucurie și onoare de a Vă saluta în această zi a instalării Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, în numele Conferinței Bisericilor Europene.

Prezența mea aici este o dovadă a dragostei noastre pentru Prea Fericirea Voastră.

Pentru C.B.E., al cărui reprezentant sînt aici, această zi are o deosebită semnificație. Mă bucur că una dintre cele mai credincioase Biserici membre are din nou, după o perioadă de durere, un Tată în Domnul. Dvs., Prea Fericirea Voastră, sînteți pe drept cuvînt numit «Patriarh».

Gîndindu-mă la îndelungata și loiala Voastră slujire în cadrul C.B.E. și la noua și dificila sarcină asumată în cadrul Bisericii Voastre, îmi vin în minte trei caracteristici rezultate din comuniunea noastră în cadrul organizației noastre și care după toate probabilitățile pot fi semnificative pentru slujirea exercitată în calitate de Patriarh.

În primul rînd, este înțelepciunea adusă în cadrul activității C.B.E. și de pe urma căreia eu personal am beneficiat într-o serie de convorbiri personale. Iisus este înțelepciunea venită din îndelungați ani de

experiență
păstor al

În a-
cirea Vo-
riența dr-
impărtăși

În al-
starea cre-

V-ați
al Bisericii
semnat p-
înțelepci-
înțelepci-
făcut regu-

Priviți
Române
iască din

Ex.

«*Prea
Onor*

Din p-
sonal, Vă
Prea Ferie

Biserici
sprijinul și
rilor ei. P-
tești cu r-
cite ori se

Și eu,
ficiat de a
Bisericii C
eveniment
cunoștință
de cite or-
lalți condi

Biserici
de peste 4
legere într
și națiuni,
și pentru a

Rog p-
mulți ani,
rica Ortod

experiență maturizată în profunzimea spirituală a inimii unui adevărat păstor al sufletelor.

În al doilea rînd, a fost căldura relației personale cu Prea Fericirea Voastră — o căldură a contactului personal rezultat din experiența dragostei lui Dumnezeu revărsată din plin în inima Voastră și împărtășită cu toți cei cu care veniți în legătură.

În al treilea rînd, este preocuparea Voastră deosebită pentru bunăstarea credincioșilor pe care-i păstoriți.

V-ați asumat acum responsabilitățile legate de funcția de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și, amintindu-ne cu recunoștință ce ați însemnat pentru noi în cadrul C.B.E. ne rugăm ca Dumnezeu să Vă dea înțelepciune mereu reînnoită pentru a putea conduce Biserica și ca în înțelepciune să construiți cu credință Casa lui Dumnezeu, așa cum a făcut regele Solomon.

Privim perioada în care sînteți Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române cu credință, dragoste și speranță. Fie ca Domnul să Vă dăruiască din plin cu harurile sale !».

Ex. Sa Dr. Kovacs Lajos, conducătorul Bisericii Unitariene, din Cluj-Napoca :

*«Prea Fericirea Voastră,
Onorată asistență,*

Din partea Bisericii Unitariene din România și din partea mea personal, Vă adresez cele mai sincere urări de sănătate cu prilejul alegerii Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Biserica noastră s-a bucurat, mai ales în ultimele patru decenii, de sprijinul și dragostea binevoitoare a Bisericii Ortodoxe și a conducătorilor ei. Predecesorul meu, episcopul Kiss Elek a întreținut relații frățesti cu răposatul patriarh Justinian, care i-a oferit ospitalitate ori de cîte ori se afla în capitală pentru rezolvarea treburilor sale oficiale.

Și eu, începînd de la alegerea mea în funcție de episcop, am beneficiat de această ospitalitate. Pentru această manifestare de dragoste a Bisericii Ortodoxe Române față de noi îmi exprim cu ocazia acestui eveniment din istoria ei și din viața Prea Fericirii Voastre, profunda recunoștință și mulțumiri. Este o adevărată festivitate pentru mine ori de cîte ori pot fi prezent în înalta societate a Patriarhului și a celorlalți conducători, mitropoliți și episcopi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Biserica Unitariană, așa cum a procedat de-a lungul istoriei sale de peste 400 de ani, se va strădui și în viitor, să acționeze pentru înțelegere între diferitele confesiuni creștine, pentru cooperare între popoare și națiuni, pentru afirmarea cît mai desăvîrșită a spiritului binevoitor și pentru aspirațiile de pace ale popoarelor lumii.

Rog pe Dumnezeu Tatăl nostru cel bun, să Vă binecuvînteze cu mulți ani, sănătate, putere de muncă și rodnice împliniri pentru Biserica Ortodoxă Română și pentru Bisericile Ortodoxe din întreaga lume !

I.P.S. Mitropolit Filaret de Minsk și Bielorusia :

«*Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte Teoctist,*

Astăzi este ziua Pogoririi Sfintului Duh, și în această sală, ca și Catedrală este prezentă întreaga ecumenicitate. Am fost cu toții martori ai acestui mare eveniment al Bisericii Ortodoxe și nu numai al Bisericii Ortodoxe, ci al întregii Bisericii a lui Hristos. Felicităm din tot sufletul Biserica Ortodoxă Română pentru acest sfânt și mare eveniment și toți, împreună, sintem plini de nădejde că, acum, cu ocazia venirii la prestol a noului patriarh, ca în orice Biserică, Dumnezeu va da noi puteri harice pentru prefacerea pe mai departe a Bisericii lui Hristos, și vă dorim, Prea Fericite Părinte, aceste puteri noi harice pentru binele Bisericii dumneavoastră. Să vă dăruiască Dumnezeu puteri noi pentru a încălzi și a face să crească Duhul ecumenismului așa cum și până acum a fost în Biserica Ortodoxă Română, care a deținut un rol conducător în Mișcarea Ecumenică. Dumnezeu să ajute conducerea dumneavoastră patriarhicească să depeze noi gânduri pentru Mișcarea Ecumenică, pe acest drum al ecumenicității.

Noi voim și mărturisim despre noile condiții sociale ale existenței Bisericii și experiența noastră este foarte importantă pentru viitorul Bisericii lui Hristos.

Fie ca și în aceste noi condiții sociale, în relațiile de mărturisire a lui Hristos, să avem rezultate tot mai bune, mai desăvârșite, mai însemnate.

Fie ca slujirea dumneavoastră la conducerea Bisericii Ortodoxe Române să dea noi impulsuri pentru pace, în această lume de acum atât de complicată.

Să trăiți mulți ani și să vă dea Dumnezeu noi puteri pentru desăvârșirea mării slujiri patriarhicești a Bisericii lui Hristos».

**Dr. Liubomir Mirejovski, secretar general al
Conferinței Creștine pentru Pace :**

«*Prea Fericirea Voastră,
Distinși oaspeți,
Iubiți frați și surori în Hristos,*

Este foarte mare onoare și bucurie pentru mine să particip la această mare sărbătoare a Bisericii Ortodoxe Române și să Vă aduc salutările și urările de bine din partea Episcopului Karoly Toth, președintele C.C.P., al cărei membru distins sînteți.

Doresc, de asemenea, să Vă asigur de rugăciunile Bisericilor membre ale C.C.P. din diferite țări și continente ale lumii.

Biserica Ortodoxă Română este una dintre Bisericile fondatoare ale Mișcării noastre, iar ierarhii și teologii ei au contribuit din plin la orientarea spirituală a luptei noastre pentru pace, încredere și dreptate între națiuni.

Pc
unilor,
amenir
Mișcar

De
ternați
a dat t
5 la su
rile cu

Da
în favc

Pr
deveni
deamna
pace, c

În
nezeu
drume
chemat

P.S.

«Pi

Av
cioșilor
soțim l
marelui
Patriarh

În
Prea Fe
vin Do
în conti
mului r

Du
deosebi
poporul
credință
nește di

Cal
clipele
litate al

Iar
mulți ai
Vă

Poziția Bisericii Dvs. în problemele dezarmării, destinderii tensiunilor, cooperării și securității comune, precum și poziția sa împotriva amenințării nucleare, demonstrează înțelepciune, putere și autoritate în Mișcarea noastră.

Delegații Bisericii Dvs. aduc întotdeauna la întrunirile noastre internaționale un mesaj deosebit în primul rând datorită țării Dvs., care a dat un exemplu grăitor întregii lumi prin hotărârea sa de a reduce cu 5 la sută cheltuielile militare și prin continuarea dialogului dintre țările cu orientări politice diferite.

Datorită experienței sale istorice Biserica Dvs. a fost întotdeauna în favoarea păcii și pentru libertate și securitate națională.

Prea Fericirea Voastră, este un mare dar al lui Dumnezeu că ați devenit Întiiistătătorul Bisericii cu astfel de tradiții și care a fost întotdeauna credincioasă cuvintelor Domnului nostru: «Fericii făcătorii de pace, că aceștia fiii lui Dumnezeu se vor chema!».

În numele Conferinței Creștine pentru Pace mă rog bunului Dumnezeu ca să-și reverse binecuvântările sale asupra Voastră, să Vă îndrume și să Vă călăuzească în această nouă slujire la care ați fost chemat».

P.S. Episcop Ioan Robu, conducătorul Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București :

«Prea Fericirea Voastră,

Avînd cîntea să vorbesc în numele ierarhilor, preoților și credincioșilor catolici, doresc să Vă asigur de dragostea sinceră cu care însoțim bucuria sărbătorească a Bisericii Ortodoxe Române în trăirea marelui eveniment de alegere și instalare a Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al acestei Biserici.

În cuvîntarea pe care ați ținut-o astăzi în Catedrala patriarhală, Prea Fericirea Voastră — ați amintit textul din Sfînta Scriptură, «Iată, vin Doamne ca să fac voia Ta», exprimîndu-Vă astfel disponibilitatea în continuare a slujirii generoase spre binele comun al Bisericii și neamului nostru românesc.

Dumnezeu să primească jertfa acestei slujiri pe care astăzi în mod deosebit începeți să o aduceți spre slava Prea Sfintei Treimi și binele poporului credincios, vestind și învățînd adevărul cel încununat de credință, speranță și iubire, lucrînd la zidirea păcii adevărate care pornește din inimile noastre unde se află Hristos.

Calea slujirii este o cale a Crucii. Să Vă întărească Hristos în clipele grele și să Vă mîngie gîndul că Vă stau întru bunățate și fidelitate alături atîția ierarhi, preoți, monahi, credincioși și prieteni.

Iar Preacurata și Preasfînta Fecioară Maria să Vă ocrotească întru mulți ani fericiți, pe drumul slujirii Bisericii și neamului românesc.

Vă însoțim cu dragostea, prețuirea și rugăciunile noastre».

Eminența Sa Dr. Moses Rosen, Șef-Rabinul Cultului Mozaic :

«*Distins auditoriu,*

În numele Federației Comunității Evreiești din România, în numele clerului și credincioșilor noștri, în numele meu personal, Vă adresez, Părinte Patriarh, o frățească și din suflet binecuvîntare pentru înalta misiune la care ați fost chemat.

Noi credem că nimic nu-i întimplător, în toate este vreaa lui Dumnezeu.

Cuvîntul patriarh vine de la pater = părinte și primul patriarh este Ava Avraam. Ava înseamnă părinte. Primul om care l-a descoperit pe Dumnezeu unicul, omul care este părintele nostru, al tuturor.

De aceea el se numește Avraam și nu Avram, căci este părintele tuturor popoarelor și înbrățișează cu dragostea sa și pe fiii lui Ismail, și pe fiii lui Isaac și pe fiii lui Iacov. Aș vrea să citez acum un text al profetului Isaia, text pe care îl consider foarte potrivit pentru această măreață Adunare unde sînt prezenți reprezentanți ai milioanele de credincioși din toate părțile lumii :

«Ascultați cuvîntul Meu, zice textul, voi cei ce luptați pentru dreptate, voi cei ce căutați pe Dumnezeu!». Iată așadar, că încă profetul Isaia nu vedea nici o contradicție între cele două misiuni ale omului, a căuta pe Dumnezeu și a lupta pentru dreptate, ci o armonie desăvîrșită între setea de dreptate și căutarea lui Dumnezeu.

Priviți spre stînga din care ați fost clintiiți! Priviți spre Avraam primul patriarh, care a împlinit această dublă misiune, misiune care Vă revine, Prea Fericirea Voastră, misiunea de a-L căuta pe Dumnezeu și de a lupta pentru dreptate.

Noi evreii, care am suferit atîta din cauza nedreptății, am fost mîluiți ajungînd în această minunată țară în care nu a existat niciodată ura de rasă și unde am aflat ce însemnează egalitate și frăție.

Prea Fericirea Voastră,

De 36 de ani sîntem nu numai formal ci îndrăznesc să spun, prieteni, frați. Cînd spun aceasta nu folosesc fraze sforăitoare, ci mărturisesc că am simțit căldura ospitalității lui Avraam cînd v-am vizitat la Iași, și atunci cînd am avut cinstea să vă avem ca oaspete al nostru. Aceasta însemnează cu adevărat frăție și ecumenism, respectîndu-ne unul pe celălalt și nu căutînd să-l convîngem pe celălalt să îmbrățișeze religia noastră. Verdele rămîne verde, roșul rămîne roșu, fiecare rămîne consecvent credinței sale, dar împreună ne străduim să găsim tot ce-i frumos, tot ce-i bun, tot ce-i drept, tot ceea ce poate folosi patriei noastre comune, tot ceea ce poate folosi păcii.

Dați-mi voie să Vă adresez din adîncul inimii în numele întregii mele obști, sincere felicitări.

Noi evreii nu obișnuim să urăm «La mulți ani». Poate sîntem exagerați, deși eu nu sînt convins de aceasta. La mulți ani este ceva imprecis. Mulți, mulți dar cîți? Noi Vă urăm să trăiți pînă la 120, vîrsta lui Moise. Dumnezeu să Vă binecuvînteze !».

mele
esez,
ialta

lui
iarh
erit

ele
ail,
al
stă
de

p-
ul
ii,
r-

m
ă
si

-
i

Vorbeste I.P.S. Mitropolit
Paul Mar Gregorios —
Biserica Siriană din India

Vorbeste Past. dr.
Lubomir Mirejowski,
secretar general al Conferinței
Creștine pentru Pace

Vorbeste P. S. Episcop Ioan Robu,
conducătorul Arhiepiscopiei
Romano-Catolice din București

Vorbeste Eminența Sa Moses
Rosen, Șef-Rabinul
Cultului Mozaic

Vorbește Eminența Sa Albert Klein,
conducătorul Bisericii Evanghelice
C.A.-Sibiu

Vorbește Eminența Sa Laszlo Papp,
conducătorul Eparhiei Reformate-
Oradea

Vorbește I.P.S. Arhiepiscop
Adrian Hrițcu al
Arhiepiscopiei Ortodoxe Române
pentru Europa Centrală
și Occidentală

Vorbește I.P.S. Mitropolit
Antonie al Ardealului

B
P
te

re
di

in
O

M
se

o r

fră

stii

s-a

ecu

Ron

cu a

rint

rod

tate

vers

a făc

I
tremu

teres

aceas

rugăr

A

nevoi

tindu-

interel

M

ani în

B.O.R. -

Ex. Sa Albert Klein, conducătorul Bisericii
Evanghelice-Luterane C.A. din Sibiu :

«Onorată asistență,

Permiteți-mi Vă rog, ca în această minunată zi să exprim în numele Bisericii Evanghelice C. A. din România, cele mai călduroase felicitări Prea Fericirii Sale Teoctist, cit și clerului și credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române.

Imi amintesc de atmosfera în care slujeau acum 50 de ani Cultele religioase din țara noastră. Nu lipsea respectul reciproc, nici corectitudinea în relațiile lor, dar se simțea totuși o anumită răceală.

Faptul că acest climat dintre Cultele din țara noastră s-a schimbat într-un mod atât de îmbucurător, se datorează în primul rînd Bisericii Ortodoxe Române.

Trebuie să amintim, de asemenea, și de îndemnul venit din partea Mișcării Ecumenice, care a contribuit substanțial la sensibilizarea bisericilor confessionale pentru unitatea sfintei biserici apostolice pe care o mărturisim în crezul nostru comun.

Prin felul cum aceste îndemnuri au fost realizate, prin deschiderea frățească cu care ierarhii Bisericii Ortodoxe Române și profesorii Institutelor Teologice au întîmpinat pe reprezentanții celorlalte Culte, s-au pus bazele ecumenismului nostru local.

Printre cei care au luat parte de la început la această deschidere ecumenică îl întîlnim și pe nou alesul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Teoctist. Oriunde ne-am întîlni, ne-am întîmpinat cu acea amabilitate frățească în care, împreună cu înțelepciunea sa părintească, am recunoscut o mărturie a acelei spiritualități care este un rod al Duhului Sfînt. Îl rog să primească urările noastre pentru activitatea la care a fost chemat și pe care aș dori să le exprim printr-un verset din Psalmul 133 : «Să te binecuvînteze Domnul din Sion ; El care a făcut cerul și pămîntul» (Ps. 133, 3).

Exc. Sa L á s z l ó P a p p, conducătorul Bisericii
Reformate din Oradea :

«Prea Fericirea Voastră,

În anii studenției mele am avut un prieten, bursier venit din Extremul Orient. Nu era creștin, dar a citit Sfînta Scriptură cu mare interes. La un moment dat a făcut o observație stranie. Și anume : din această carte lipsesc formulele de politețe. Omului nu-i sînt adresate rugăminți ci aproape exclusiv numai porunci.

Analizînd această observație am ajuns la concluzia că omul are nevoie de îndrumare permanentă spre făgașul cel bun, deoarece depărțîndu-se de Dumnezeu nu-și mai cunoaște nici propriul interes și nici interesul altora.

Mi-am amintit de această discuție care a avut loc acum cca. 50 de ani în urmă în aceste binecuvîntate momente : «Bucurați-vă cu cei ce se

bucură...», ne îndeamnă Sfântul Apostol Pavel (Rom., 12, 15). Este motivul pentru care, dînd ascultare îndemnurilor scripturistice, ne aflăm astăzi aici.

Prea Fericirea Voastră,

Vă aduc la cunoștință că azi, în locașurile Bisericii Reformate din țara noastră, preoții și credincioșii noștri se roagă lui Dumnezeu pentru noul patriarh ortodox român. Această manifestare frățească se datorește faptului că, întreaga Biserică Reformată din România, — atît slujitorii, cît și enoriașii ei —, se bucură împreună cu Biserica Ortodoxă Română, care a primit de la Domnul un nou prim slujitor vrednic. Nu cred că este cazul să mai spun că între cei care se bucură, eu sînt cel dintîi. Această bucurie are un fundament foarte solid. Și anume: răs-timpul în care păstorind la Arad v-ați îngrijit și de Eparhia Oradiei. Atunci am putut constata că cele două Eparhii ale noastre: Episcopia Ortodoxă Română și cea Reformată *nu sînt despărțite* ci *sînt legate* una de alta prin sentimente calde, care ne unesc în realizarea obiectivelor atît bisericești cît și sociale, călăuzindu-ne spre obiectivul primordial de astăzi: asigurarea unui viitor pașnic pentru patria noastră scumpă și pentru întreaga omenire.

Sînt conștient că sarcina noastră nu e ușoară. Dar dacă rămînem «uniți în cuget și simțiri», strădania noastră va fi binecuvîntată de Dumnezeu.

Prea Fericirea Voastră, dorim din toată inima ca Domnul nostru să Vă binecuvînteze cu sănătate deplină și cu împliniri minunate!».

P.C. Pr. Ioan Bugariu, vicar al Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române în America și Canada :

«Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,

Eu, Ioan Bugariu, vicar al Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române în America și Canada, preoții Ioan Ioniță din Lausing și Gheorghie Chișcă din Montreal, Canada, sîntem delegați din partea I.P.S. Arhiepiscop Victorin spre a lua parte în această măreață zi, la instalarea prea Fericirii Voastre ca Patriarh.

Am zburat peste mări și țări ca să fim alături de toată suflarea românească din Țara mamă la această mare sărbătoare pentru Biserica noastră străbună.

«Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,

Ne cunoaștem de zeci de ani, ne-ați vizitat în America de nenumărate ori, am slujit împreună și am vorbit mult împreună.

Ați fost vicarul Sfintei Patriarhii, episcop la Arad, mitropolit la Craiova și la Iași, ați muncit cu drag și rîvnă peste tot.

Bunul Dumnezeu și voința credincioșilor din țara mamă au rînduit să ajungeți Patriarh.

Înalt Prea Sfinția Sa Arhiepiscopul nostru Victorin, mi-a spus că regretă foarte mult că nu poate participa personal și că Vă adresează

din to-
păstor

N
din A:
moase
să nu
noastr
fic sîn
Să

I.]

«P

Du
Patriar
de-al
Fericir
Și
trăm ic
constă
care s-
țitul mi

Cu
fiii săi
vetrelo
tindu-i
lumine-
adevăr
de încl
litatea
există t

Tu
este«re-
de grijă

Bis
tindene
porului

Chi
ale lum
lor de
nența l
trează
cum li-

din toată inima cele mai sincere feliicitări și urări de îndelungată arhi-păstorire a Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române. Întru mulți ani!

Noi, delegații prezenți, în numele credincioșilor ortodocși români din America și Canada, Vă dorim sănătate, putere de muncă și frumoase realizări în Ortodoxia neamului nostru românesc și Vă rugăm să nu ne uitați, să ne sprijiniți, și să răspundeți cu drag la cererile noastre, pe care le cunoașteți foarte bine, căci noi, cu toate că geografic sîntem foarte departe, sufletește ne simțim foarte aproape.

Să ne trăiți întru mulți ani fericiți!».

I.P.S. Arhiepiscop Adrian Hrițcu, conducătorul
Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa
Centrală și Occidentală :

«*Prea Fericite Părinte Patriarh,*

După dureroasa despărțire de neuitatul nostru Părinte Iustin Patriarhul, dumnezeiescul har a rinduit astăzi în Jițul patriarhal pe cel de-al cincilea Întiiștătător al Bisericii Străbune, în persoana Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist.

Sîntem pe deplin conștienți că în Biserică și prin Biserică ne păstrăm identitatea de creștini ortodocși români. Existența ființei noastre constă în legătura continuă cu țara de obirșie, cu Altarul de credință în care s-au botezat, miruit și împărtășit moșii și strămoșii noștri din spațiul mioritic carpato-dunărean.

Cu autoritatea și responsabilitatea sa canonică, Biserica adună pe fiii săi de lege ortodoxă, răspîndiți prin diferite țări ale lumii, în jurul vetrelor de credință străbună, de grai și de simțire românească. Ocrotindu-i ca o mamă iubitoare pe toți cei ce cred și simt românește, ea le luminează sufletele și le călăuzește pașii pe calea unității, a păcii, a adevărului și a dreptății. Sub cupolele ocrotitoare ale Sfințelor locașuri de închinare, credincioșii români din afara țării de obirșie, au posibilitatea să se cunoască unii pe alții, să se iubească frățește, căci nu există bucurie mai mare ca dragostea dintre frați.

Tuturor celor care au nevoie de sprijin și ajutor Sfînta Biserică le este reazem de întărire și zid de scăpare, pentru că sub purtarea sa de grijă sîntem, ne mișcăm și viețuim».

Biserica Ortodoxă Română asigură fiilor săi ascultători de pretutindenea statornicia în dreapta credință și unitatea — ideal scump poporului român din toate timpurile și din toate locurile.

Chiar dacă soarta le-a hărăzit să viețuiască pe diferite meridiane ale lumii, sufletul și gîndul le sînt mereu îndreptate la părinții și frații lor de pe meleagurile în care au văzut lumina zilei. Demni de apartenența la un popor de origine latină și de credință ortodoxă, ei își păstrează datinile și obiceiurile, vorbind cum li-i graiul și îmbrăcîndu-se cum li-i portul, din străbuni lăsat.

Vă asigurăm, Prea Fericirea Voastră, că noi arhiepiscopul lor vom osteni, «cu timp și fără timp», pentru a menține aprinsă candela dreptei credințe și a simțirii românești în sufletele lor. Cu toții împreună, cu o inimă și un cuget, vom vesti neîncetat omenia românească, dragostea de pace, de bine și frumos, virtuți prin care crește prestigiul popoului nostru, popor doritor de pace și prietenie cu toate țările lumii.

Voința unanimă de pace a popoului român se vădește și din recenta hotărâre a președintelui țării noastre, decizie unanim apreciată de opinia publică mondială, de reducere a mijloacelor de distrugere a vieții pe pământ.

Acum când se înscrie o pagină nouă în cronică de aur a Bisericii Ortodoxe Române exprimăm din inimă prinosul recunoștinței noastre pentru sprijinul material și spiritual de care beneficiem și de care nădăjdum că nu vom fi lipsiți nici în viitor. Cu aceste gânduri și sentimente, toastăm pentru sănătatea și îndelunga înziliră a Prea Fericirii Voastre».

Prof. Virgil Cândea, secretarul «Asociației România» :

«Prea Fericite Părinte Patriarh,

Este o deosebită onoare pentru mine să particip la sărbătoarea înscăunării Prea Fericirii Voastre, din partea așezămîntului nostru de cultură, «Asociația România» și din partea redacției revistei sale, «Tribuna României».

Cunoaștem neobositele strădani ale Prea Fericirii Voastre încă din anii tinereții, pe calea de lumină a unei tradiții de zidire a omului întru bine și frumos, întru muncă și înălțare spirituală, pentru apărarea libertății, a păcii, pentru sporirea dragostei între oameni.

Știm cu cită ardoare V-ați dăruit ființa zidirii sufletești a semenilor noștri, ajutorării celor setoși de armonie și înălțare sufletească, proșării și binelui obștii românești.

Sîntem siguri că din înalta demnitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române Vă veți înmulți puterile pentru ca toate aceste daruri să se reverse și mai deplin asupra semenilor noștri, ca de ție să se folosească țara noastră și poporul său muncitor, drept, cinstit și modest în efortul mare de astăzi spre înălțarea și înflorirea vieții în patria noastră.

Sîntem încredințați, Prea Fericirea Voastră, că «Asociația România», cit și revista sa, «Tribuna României» vor găsi și de acum înainte aceeași caldă și largă înțelegere, sprijinul generos acordat eforturilor noastre de răspîndire a culturii, gândirii și spiritualității neamului nostru pe toate meridianele lumii unde există comunități românești.

Sîntem fericiți să știm că și pe acest tărîm al păstrării conștiințelor românești, oriunde pe pământ, vă avem alături cu sfatul luminat și cooperarea binevoitoare.

Îngăduiți-mi să Vă urez mulți ani, sănătate și înalte împliniri pentru binele oamenilor și pentru pacea lor.

✓ Să păstoriți, Prea Fericite Părinte Patriarh, ani mulți, pașnici și rodnici».

P.C.

«I

Bi
soră,
prileju
tem P.
Patriar
găciun
Vostru

Pr

An
cele do
duim c
Voastre
treții C

Înă
contin
pagină
rare din

Sin
înălță r
frunte c
ca pace
dorințel
tutinden

Trai
ne expri
nătate, I
iublt».

I.P.S. M

«Pre
Dom
Dom
Ono

Iată-
împlinire
Române,
Prea Feric

Vine
patriarhal
credință :
pămîntul
patriarhal

P.C. Arhim. Nifon Saikaly, reprezentant la Moscova
Patriarhiei Antiohiei :

«Iubiți prieteni,

Biserica Antiohiei este fericită să participe alături de Biserica noastră, Biserica Ortodoxă Română la acest moment de mare bucurie prilejuită de instalarea noului său înfiștător. Dorim să transmitem Prea Fericirii Voastre dragostea fraților noștri, a Sanctității Sale Patriarhul Ignatie al IV-lea al Antiohiei care se alătură astăzi prin rugăciunile sale, bucuriei pe care o încearcă Biserica Voastră, Sfintul Vostru Sinod și întreaga comunitate ortodoxă din România.

Prea Fericirea Voastră,

Am venit astăzi să aducem mărturie a legăturilor frățești care unesc cele două Biserici ale noastre încă de multe secole, legături care nădăjduim că se vor dezvolta și mai mult în timpul păstoririi Prea Fericirii Voastre, pentru binele popoarelor noastre, Bisericilor noastre și a înregii Ortodoxii.

Înălțarea Voastră pe scaunul patriarhal este de natură să încurajeze continuarea întăririi raporturilor noastre, și va adăuga desigur o nouă pagină în cronică legăturilor de fraternitate, de respect și de cooperare dintre cele două Biserici.

Sîntem siguri că Prea Fericirea Voastră și Sfinta Voastră Biserică înalță rugăciuni pentru poporul libanez și pentru conducerea țării în fața președintei ei, care astăzi au nevoie de rugăciunile Voastre ca pacea Domnului, să se stabilească între fiii săi, îndeplinind astfel și dorințele fratelui vostru, patriarhul Antiohiei, pentru a se instaura pre-tutindeni dragostea creștină.

Transmițînd Prea Fericirii Voastre felicitările primatului Antiohiei, ne exprimăm mulțumirile pentru ospitalitatea Voastră și Vă urăm sănătate, prosperitate Sfintei Voastre Biserici și poporului Vostru preaiubit».

I.P.S. Mitropolit Antonie Plămădeală, al Ardealului :

*«Prea Fericite Părinte Patriarh,
Domnule Vicepreședinte al Consiliului de Stat,
Domnule Președinte al Departamentului Cultelor,
Onorați comeseni,*

Ită-ne împreună la această agapă a bucuriei, sărbătorind o mare împlinire și un important eveniment din viața Bisericii Ortodoxe Române, astăzi cînd am instalat pe cel de-al cincilea său patriarh, Prea Fericitul Teocist I-ul.

Vine din rîndul poporului, de acolo de unde au urcat pe tronul patriarhal toți înaintașii săi, aducînd cu sine proștejime de gînd, de credință și de iubire, față de Dumnezeuul Părinților hoștri și față de pămîntul și poporul românesc. Activitatea sa îndelungată ca vicar patriarhal, episcop de Arad, mitropolit al Olteniei și apoi al Moldovei

și Sucevei este pentru clerul și credincioșii Bisericii noastre o garanție că urcă treptele tronului celui mai înalt încărcat de experiență în lucrarea spirituală, în administrația și în relațiile Bisericii cu lumea modernă și, în special, cu situarea ei în contextul românesc de astăzi.

E cunoscut nouă tuturor și onoraților oaspeți de peste hotare, atît ca ostenitor în pregătirea Sfîntului și Marelui Sinod Ortodox, unde pînă mai ieri a condus delegația Bisericii Ortodoxe Române, cit și ca membru în Comitetul consultativ al Conferinței Bisericilor Europene, participînt la nenumărate acțiuni și congrese pentru pace, apărător al dreptei credințe, dar și cu deschideri largi pentru ecumenism, atît pe plan local, cit și pe plan internațional.

Sperăm toți că vom avea în cel de-al cincilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române un mare Patriarh, așa cum au fost și înaintașii săi și că Biserica Ortodoxă Română va fi o Biserică tot atît de activă în marea familie ortodoxă și în și mai marea familie creștină din lume, luptînd pentru unitate și pace. Astăzi, mai ales, avem nevoie de pace, de pacea Celui ce a fost anunțat de îngeri că va aduce «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pămînt pace, întru oameni bunăvoire».

Sperăm toți că Prea Fericirea Sa va îndruma Biserica noastră spre un astfel de climat, pentru care țara și președintele nostru, Domnul Nicolae Ceaușescu fac eforturi deosebite. Dacă vom avea pace, ne vom putea îndruma credincioșii spre mîntuire, spre fericirea pe pămînt și în ceruri. Fără pace toate se vor dovedi inutile și păcatul nepăcii va striga împotriva noastră înaintea lui Dumnezeu. Căci nu Dumnezeu a creat armele, ci noi oamenii. Tot noi oamenii trebuie să renunțăm la ele.

Să mulțumim lui Dumnezeu pentru pacea de pînă azi și pentru bucuria de azi, de a ne fi pus în rînduială din nou viața noastră bisericească românească prin alegerea în locul vrednicului de pomenire Iustin, pe vrednicul de cinste și de cinstire în acest rang patriarhal. Axios!».

I.P.S. Mitropolit H r i s o s t o m de Myra, reprezentantul
Patriarhiei Ecumenice :

«Prea Fericirea Voastră,

Mulțumesc pentru cinstea ce s-a făcut Patriarhiei Ecumenice ca să vorbesc în fața Prea Fericirii Voastre. Patriarhia Ecumenică nu ar fi vrut să nu se audă glasul său în aceste momente festive și vă adresează prin mine felicitările și urările sale de bine. La bucuria Bisericii Ortodoxe Române pe care Biserica din Constantinopol o simte și o înțelege, noi participăm din tot sufletul. Sîntem plăcut surprinși de încrederea și prețuirea pe care Vi le arată președintele țării Dvs. Domnul Nicolae Ceaușescu.

Ne rugăm Domnului să Vă dăruiască lungime de zile și-harul său cel sfînt spre binele și progresul Bisericii Ortodoxe Române, pentru slujirea binecredinciosului popor român și spre slava lui Dumnezeu.

Întru mulți ani, Stăpîne!».

La :
Te o c t
sele și l
primare
porului :

«As
vorbito
mate, c
convins
față in
de frur
astăzi l
o adinc
faptul c
preocu
impresi
sericilo
rolul și
toare a
dia unu

Inci
cu acea:
aureola
spune, i
ecumen
noastră
menism
oricăru
tutinder
acest p
lumea c
repreze
ței Creș
continui
tanților
cătorilo
clerici și

Daci
activă, c
lice, la i
fost, est

La sfîrșitul recepției a luat cuvîntul **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**, care, mulțumind călduros tuturor vorbitorilor pentru alesele și frumoasele urări pe care i le-au adresat și pentru gîndurile exprimate la adresa Bisericii Ortodoxe Române, a patriei noastre și a poporului român, a spus :

«Ascultînd luările de cuvînt, însumînd un număr mare de vorbitori, am reținut o întregă bogăție de simțăminte exprimate, ca și în Catedrală, față de Biserica și țara noastră. Sînt convins că fiecare dintre vorbitori, precum și mulți din cei de față încă ar mai fi avut cîte ceva de adăugat la tot ceea ce atît de frumos, atît de pătrunzător și atît de mișcător s-a rostit astăzi la această recepție. Am fost cuprins, de bună seamă, de o adîncă emoție și, în același timp, de o mare satisfacție pentru faptul că toți cei care au luat cuvîntul au comunicat gînduri și preocupări de o înaltă pîrtășie la actul săvîrșit astăzi și de o impresionantă unitate și armonie în legătură cu misiunea Bisericilor și a Cultelor în actualitate. Ne dăm cu toții seama de rolul și responsabilitatea noastră în slujirea aspirațiilor arzătoare ale omenirii contemporane, grav amenințată de primejdia unui cataclism nuclear.

Începînd cu Sfînta și dumnezeiasca Liturghie și continuînd cu această întîlnire am privit ca într-o măreață și bogată frescă, aureolată de strălucirea prezenței Bisericii universale, am putea spune, în frunte cu doi patriarhi și cu reprezentantul Scaunului ecumenic al Constantinopolului. Avem de față, spre neuitata noastră bucurie, întreaga Ortodoxie. Deschisă dialogului, ecumenismului, problemelor păcii și dezarmării și, în general, — oricărui domeniu privind prezentul și viitorul omului de pretutindeni, Biserica Ortodoxă Română este fericită să fie și cu acest prilej gazda ospitalieră a unor distinse personalități din lumea creștină începînd cu reprezentantul Sfîntului Scaun, cu reprezentanții Consiliului Ecumenic al Bisericilor, ai Conferinței Creștine pentru Pace, ai Conferinței Bisericilor Europene și continuînd cu delegații unor Biserici din Europa, a reprezentanților parohiilor ortodoxe române de peste hotare, a conducătorilor Cultelor din țara noastră și a numeroși invitați — clerici și mireni — din cuprinsul Patriarhiei Române.

Dacă pe plan intercreștin Biserica noastră este o prezență activă, aducîndu-și contribuția ei, în duhul dragostei evanghelice, la înfrățirea și unitatea tuturor, ca Biserica națională ea a fost, este și va fi pururea legată de poporul român, slujind cu

dăruire și devotament năzuințele lui nobile. Era deci, firesc, ca atît acum, cît și la celelalte momente ale alegerii și întronizării noastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, să ne bucurăm de prezența înalților reprezentanți ai conducerii de stat, în frunte cu Domnul Manea Mănescu, vicepreședinte al Consiliului de Stat, pe care îl salut cu toată căldura, în numele întregii asistențe.

Ca pe un tărîm al stimei și al dragostei dumnezeiești s-au revărsat, aici, gîndurile, simțămintele și nădejțile pe care iluștrii oaspeți de peste hotare le nutresc pentru Biserica noastră, pentru țara noastră, pentru poporul nostru și pentru noi înșine. Alături de toți cei prezenți și asemenea tuturor fiilor patriei, în primul rînd, m-am bucurat din inimă să aud, astăzi, nu o dată, ci de mai multe ori, cuvinte de înaltă cinstire și aleasă prețuire rostite de toți vorbitorii față de președintele țării noastre, Domnul Nicolae Ceaușescu, pentru inițiativele și acțiunile sale puse în slujba păcii și dezarmării, apărării vieții, înțelegerii și colaborării între state și popoare.

Prezența Domniei voastre Domnule vicepreședinte al Consiliului de Stat, care m-ați onorat și cu înminarea înaltului Decret prezidențial, este încă o mărturie vie a înțelegerii pe care conducerea de stat o are față de noi, fiii și slujitorii Bisericii Ortodoxe Române și față de toate Culele din țara noastră. De aceea, fiind în asentimentul tuturor și stăpînit de o adîncă recunoștință, să-mi fie îngăduit să îndrept primul meu gînd către președintele țării, care, mai bine de două decenii, conduce cu înțelepciune și eroism destinele poporului nostru, ctitorul României moderne, al celor mai mărețe înfăptuiri din întreaga istorie națională, personalitate proeminentă a contemporaneității, luptător neobosit pentru triumful nobilelor idealuri ale păcii și colaborării în lume. Cu aceste gînduri și sentimente, să înălțăm o urare tradițională: Trăiască președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, și să intonăm: «Mulți și fericiți ani!» (asistența a cîntat «Mulți ani trăiască»).

Am reținut, din luările de cuvînt, tot ceea ce s-a îndreptat către slabele mele puteri și îmi este imposibil să mă opresc acum, la fiecare în parte. Toate aceste îndreptățite nădejdi, formulate atît în cadrul Sfintei Liturghii, cît și aici, le voi păstra însă, în cugetul și inima mea, străduindu-mă să le dau viață. Aș dori, totuși, să afirm că, răspunzînd înaltei misiuni la care

am fost rugăcit în fața hoșterilor și rodn o strălucire

Din și recu Ortodo. triarhu al Ierusalimului. Dorotei au adu: tul, pre torii și nostru

Sîn: Biserici dia, Bis ganizați ricilor, pentru mare în rugăciua rea ere; rea dial noastre.

Pe t pe druv nența S Vatican totodată doxie. E logică, c cu toți prezenți remarcă rească (climat a

am fost chemat și invocînd ajutorul lui Dumnezeu și puterea rugăciunilor înălțate astăzi, voi purta cu gîndul treaz și voînța hotărîită cîrma Sfintului nostru așezămînt strămoșesc, Biserica Ortodoxă Română, pe drumul slujirilor sfinte, de mărețe și rodnice împliniri, trasat de înaintași și cerut de epoca pe care o străbatem.

Din primul moment țin să încredințez cu dragoste, respect și recunoștință pe toți venerabilii Intîistătători ai Bisericilor Ortodoxe surori, în frunte cu Sanctitatea Sa, Dimitrie, Patriarhul Constantinopolului, cu Prea Fericirii Patriarhi Diodor al Ierusalimului și Maxim al Bulgariei, pe I.P.S. Sa Mitropolitul Dorotei de Praga și pe ceilalți soli ai Bisericilor Ortodoxe, care au adus cuvînt frătesc și plin de iubire, mărturisind atașamentul, prețuirea și părtășia lor față de Biserica noastră, de slujitorii și credincioșii ei, față de mine personal și față de întregul nostru popor român.

Sînt, de asemenea, recunoscător celorlalți reprezentanți ai Bisericilor de peste hotare — Bisericii Vechi Orientale din India, Bisericii Romano-Catolice, Bisericii Anglicane — și ai Organizațiilor mondiale creștine, — Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace — care au fost prezenți la acest act canonic de mare însemnătate pentru Biserica Ortodoxă Română, unindu-și rugăciunile și gîndurile, aici, pe pămîntul României, pentru unirea creștinătății, pentru pacea și viața lumii, pentru promovarea dialogului și continuarea rodnică a conlucrării Bisericilor noastre.

Pe toți îi asigurăm că Biserica Ortodoxă Română va stăruii pe drumul de deschidere ecumenică, așa cum remarcă Eminența Sa Cardinalul Willebrands, președintele Secretariatului Vaticanului pentru Unitatea Creștină și alți oratori, păstrînd, totodată, legătura strînsă și unitatea deplină cu întreaga Ortodoxie. Biserica noastră, cu o bogată tradiție și experiență teologică, este, după cum se știe, o Biserică a păcii și a prieteniei cu toți oamenii, de aceea nu precupețește nici un efort, fiind prezentă, cu inițiative și propuneri valoroase, cu contribuții remarcabile, la toate acțiunile menite să unească și să întărească Ortodoxia, să apropie Bisericile și să statornicească un climat de frățietate, de bună voie și de iubire.

Vom face-o cu prisosință și pe mai departe, cu darul și cu puterea lui Dumnezeu și în condițiile libertății religioase create în țara noastră tuturor Cultelor, împreună cu care ne străduim să dăm viață poruncii Mîntuitorului de a fi una în dragoste, în slujirea păcii și a patriei noastre. Le sînt recunoscător conducătorilor și reprezentanților Cultelor din România pentru participarea la actul întronizării noastre și pentru aprecierile exprimate, adresîndu-le tuturor cuvînt de mulțumire și de nădejde vie în continuarea strădaniilor noastre comune. Ideea apropierii, a dragostei și colaborării frățești, a unirii tuturor eforturilor pentru sprijinirea muncii creatoare a harnicului nostru popor, pentru apărarea păcii și a vieții pe pămînt, a valorilor omului de totdeauna și de pretutindeni, se cuvine să ne stăpînească neîncetat.

Aducînd cele mai vii mulțumiri oaspeților de peste hotare și invitaților din țară care au luat cuvîntul și tîlmăcind voința Mîntuitorului Iisus Hristos, testamentul său, ca toți să fie Una, îi încredințăm că acțiunea de apropiere a Bisericilor, de cunoaștere mai bună a tot ceea ce ne înfrățește, a înlăturării prozelitismului, care degradează dialogul, o considerăm misiune sfîntă.

Vă mulțumesc tuturor celor care m-ați însoțit către jilțul arhipastoral al Bisericii Ortodoxe Române și ați împodobit această zi cu bunăvoința, prestigiul și credincioșia Bisericilor pe care le reprezentați. Întîlnirea de astăzi a fost pentru mine la acest nou început de drum, deosebit de folositoare, de înviorătoare și de îmbucurătoare. Binecuvîntarea Întîistătătorilor Bisericilor Ortodoxe, rugăciunile reprezentanților celorlalte Biserici mi-au fost un adevărat balsam sufletesc. Acestora li se adaugă prezența membrilor Sfîntului Sinod, a reprezentanților clerului și credincioșilor, a colaboratorilor, conducătorilor instituțiilor de învățămînt teologic, a slujitorilor minăstirilor și altarelor din Moldova, Transilvania și Muntenia, care au adus mărturia atașamentului și dăruirii lor față de Biserică strămoșească și față de noi personal. Am deplină încredere în îndeplinirea celor auzite, în valoarea și vigoarea clerului nostru de pretutindeni, a tuturor fiilor dumnezeiescului nostru Așezămînt.

Am ascultat, de asemenea, cuvîntul ierarhului Arhiepiscopiei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Occidentală, cu sediul la Paris și al reprezentantului Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române în America și Canada. Li avem pe toți

la inimă lor. Le țuire pe mii, imare nesci teși, iub și care î partea n țimii no de bine, împărtă. cu înder și de nea

Pe n rului, pe duit să j temelia tăzi, iub ților Bis Socialist clerului înțelepci Românie diții de țara noa frățește rea țării

Incri spre noi Bunul D neconter ei și, în listă Ro

Vă r. siliului c partea c care ne- vă rugăn președin nu numu

la inimă și îi păstrăm în dragostea noastră de părinți și frați ai lor. Le adresăm, în numele Sfântului Sinod, un cuvînt de prețuire pentru strădania de a menține în cele patru zări ale lumii, imaginea vie a țării și pămîntului strămoșesc, prin păstrarea neschimbată a credinței și a datinilor ortodoxe. Transmiteți, iubiți frați, tuturor celor pe care îi reprezentați astăzi aici și care își duc viața pe îndepărtatele meleaguri ale globului, din partea mea personal, a Sfântului Sinod, a credincioșilor și preoțimii noastre, cele mai calde doriri de sănătate, de fericire și de bine, ca fii ai poporului român și ai Bisericii străbune. Le împărtășim tuturor binecuvîntarea noastră și a Bisericii Mame, cu îndemnul de a sluji idealurile sfinte ale unității de credință și de neam.

Pe noul drum de lucrare și de slujire a Bisericii și poporului, pe care purcedem acum, fiecare, cu rostul său, este rînduit să fie ca o piatră vie, cum spune dumnezeiescul cuvînt, la temelia Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Române. Am fost, astăzi, iubiți frați, membri ai Sfântului Sinod, martorii frumuseților Bisericii strămoșești în scumpa noastră țară, Republica Socialistă România, și am constatat vrednicia ierarhilor și a clerului ei, hrănicia poporului românesc. Peste toate strălucește înțelepciunea conducerii țării, geniul creator al președintelui României, Domnul Nicolae Ceaușescu, care a statornicit condiții de deplină libertate religioasă pentru lucrarea Cultelor din țara noastră. Întîlnirea de astăzi este însă un prilej de a ne lega frățeste de toți fiii patriei și a ne aduce contribuția la înflorirea țării și la apărarea păcii în lume.

Încrezător în adevărarea acestor mărturii, pășesc acum, spre noi strădanii, cu binecuvîntarea și rugăciunile tuturor, ca Bunul Dumnezeu să ajute lucrării ce îmi stă în față, să sporesc neconținut slujirea închinată Bisericii străbune, credincioșilor ei și, în egală măsură, scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

Vă mulțumesc călduros, Domnule vicepreședinte al Consiliului de Stat, dumneavoastră și celor care vă înconjoară din partea conducerii de stat, pentru participarea pilduitoare cu care ne-ați onorat în această împrejurare istorică. Încă o dată, vă rugăm să transmiteți conducerii de stat, personal Domnului președinte Nicolae Ceaușescu, bucuria și entuziasmul nostru, nu numai al fiilor Bisericii Ortodoxe Române, ci și al tuturor

delegațiilor de peste hotare, pentru nobilele inițiative de pace și dezarmare ale Domniei sale, care se bucură de un larg ecou internațional și, îndeosebi, pentru noua și strălucita acțiune de pace la care este chemat poporul român în aceste zile. Vă dorim și Dumneavoastră personal, ani mulți și fericiți, cu pace și sănătate.

Tuturor, vă doresc sănătate, fericire și Bunul Dumnezeu să vă însoțească cu binecuvîntarea și dragostea sa și cu iubirea Lui de oameni».

Seara, între orele 20,30—22,00, în sala de festivități a Institutului Teologic de grad Universitar din București a avut loc un Concert festiv dat de corul studenților teologi, dirijat de Conf. Dr. Nicu Moldoveanu, și de corala Patriarhiei Române, dirijată de preoții Iulian Cârstoiu și Constantin Drăgușin.

Au fost prezentate următoarele piese :

PARTEA I

CORUL STUDENȚILOR INSTITUTULUI TEOLÓGIC UNIVERSITAR
DIN BUCUREȘTI

Pi
rostir

— Bine ați venit	de Nicolae Lungu
— Veniți toți	(cîntare gls. I din Mărimurile
Sf. Trei Ierarhi)
armonizare de Nicolae Lungu
— Rugăciune	(versuri M. Eminescu)
de T. Teodorescu-Iași
— Acum slobozește	(melodie gls. 5 de I. Popescu-
Pasărea)
armonizare de N. Moldoveanu
— Altarul Mînăstirii Putna	(versuri V. Alecsandri)
de Ciprian Porumbescu
— Du-te dor	de Nicodim Ganea
(Solist : Drăghici Florea,
anul II).
— Frumosul vine pe apă	(fragment) de Gheorghe Cucu
— Trăiască Republica	de Nicolae Lungu
— Cîntec de pace	de Constantin Drăgușin
— Înaltă-te, frumoasă țară	de I. D. Chirescu

ANA

e și
in-
de
do-
și

să
ea

ni
v
i

Prea Fericitul Părinte Patriarh
Teoctist
rostitu-și cuvîntul la recepția oficială

DI. Manea Mănescu, vicepreședinte al Consiliului de Stat,
felicită pe noul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Înalți ierarhi români și străini la concertul festiv de la Institutul Teologic de grad Universitar din București

— Doa

— Prip

— Feric

— Cata
Cata
nului
Filoth
Cata
cului
topsal

— Răsu

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de ierarhi români și străini, în vizită la ctitoria lui Neogoe Basarab de la Argeș

— Cînte

— Dorul
(solis

— Repul

— Fante

— Doina

— Alune

— Româ

Frum
și patrioti
delung ap
Sfintului S
Părinte Pe

Cu ac
și instalat
sfârșit.

PARTEA a II-a

CORALA PATRIARHIEI ROMÂNE

- *Doamne miluiește* (pe o melodie veche bizantină, sec. XII)
de P. Constantinescu
- *Pripealele (Mărimurile)* de Filothei Monahul de la Cozia (logofăt al lui Mircea cel Mare, sec. XV) transcriere de Prof. dr. Sebastian Bucur
- *Fericit bărbatul (motet)* de T. Teodorescu
- *Catavasiile Floriilor* transcriere de Prof. dr. Sebastian Bucur
Catavasia a V-a, «Pre muntele Sionului suie-te», după originalul lui Filothei Sin Agăi Jipei — 1713)
Catavasia I, «Arătatu-s-au ale adîncului izvoare», împodobită de proptopsaltul Dimitrie Suceveanul
- *Răsunet din Crișana* (solist : Constantin Bulancea — tenor)
de Ioan Vidu
- *Cîntecul fluierașului* de George Ștefănescu
- *Dorul* de Constantin Baciu
(solistă : Gabriela Drăgușin — mezzosoprană)
- *Republică de dor* de Constantin Romașcanu
- *Fantezia* de L. van Beethoven
- *Doina* de T. Teodorescu
- *Alunelul* de N. Lungu
- *România să trăiască* urare de N. Lungu
La pian : Prof. Adrian Tomescu

Frumusețea și autenticitatea cîntecelor noastre religioase, populare și patriotice, precum și măiestria execuției au fost mult gustate și îndelung aplaudate de publicul spectator printre care se aflau și membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teodist, oaspeții de peste hotare și invitați oficiali.

Cu acest încîntător și de neuitat *Concert*, festivitățile de alegere și instalare a noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române au luat sfîrșit.

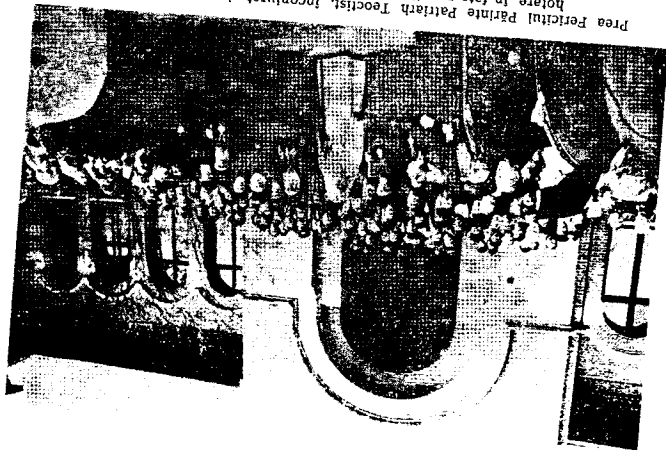
A doua zi, luni, 17 noiembrie a.c., *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a însoțit pe distinșii oaspeți de peste hotare în vizita pe care aceștia au făcut-o la Curtea de Argeș. În monumentală ctitorie voievodală a lui Neagoe Basarab — minăstirea Curtea de Argeș —, înalții oaspeți au fost întâmpinați de un mare număr de clerici și credincioși în frunte cu P.S. Episcop Gherasim al Rîmnicului și Argeșului și P.S. Arhiereu vicar Calinic Argeșanul.

După slujba Te-Deum-ului, săvîrșită sub protia Prea Sfințitului Arhiereu vicar Calinic Argeșanul, a luat cuvîntul P.S. Episcop Gherasim al Rîmnicului și Argeșului care a adresat înalților oaspeți salutul său de bun venit. Au mai vorbit Sanctitatea Sa Patriarhul Diodor al Ierusalimului și al întregii Palestine, I.P.S. Mitropolit Chrysostom de Myra și *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*.

După vizitarea paraclisului, unde Prea Sfințitul Gherasim al Rîmnicului și Argeșului a prezentat oaspeților amănunte privind istoricul acestui sfînt locaș care adăpostește moaștele Sf. Mucenite Filoftea, s-a trecut în «sala Manole». În cadrul agapei oferită aici în cinstea înalților oaspeți s-au rostit mai multe cuvîntări în care s-au elogiat personalitatea noului înfiistătător al Bisericii Ortodoxe Române, valoarea, autenticitatea și permanența Bisericii românești, contribuția acesteia de-a lungul veacurilor în susținerea centrelor ortodoxe aflate vreme de mai multe veacuri sub apăsătoarea suzeranitate a Porții Otomane, precum și neobosita activitate pe care o desfășoară în contemporaneitate în cadrul Mișcării Ecumenice.

Șirul cuvîntărilor a fost deschis de I.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, după care au urmat: Sanctitatea Sa Patriarhul Diodor al Ierusalimului și al întregii Palestine; Eminența Sa Cardinalul Jean Willibrands, președintele Secretariatului Vaticanului pentru unitatea creștinilor; P.S. Episcop Germain de St. Denis, conducătorul Episcopiei Ortodoxe Catolice din Franța; I.P.S. Mitropolit Chrysostom de Peristerion; I.P.S. Mitropolit Dorothei de Praga; Dl. Iosif Constantin Drăgan, președintele Fundației Europene și directorul Editurii Nagard — Milano (Italia); P.S. Episcop Gherasim al Rîmnicului și Argeșului; I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului; Pr. prof. Ion Bria, directorul adjunct al Comisiei «Misiune și Evanghelizare» din cadrul C.E.B.; Dr. Glen Garfield Williams, secretar general al C.B.E. și Dl. Ion Arapașu, fratele Prea Fericii Sale.

De asemenea, au mai luat cuvîntul: Pr. Traian Valdman, conducătorul comunității ortodoxe române din Milano (Italia); Pr. Gheorghe Chișcă, conducătorul comunității ortodoxe române din Montreal (Canada); Pr. Pavel Ardelean, conducătorul Vicariatului ortodox român cu sediul la Gyula (Ungaria) și Pr. Moise Ianeș, conducătorul Vicariatului ortodox român cu sediul la Vîrșeț (R.S.F. Iugoslavia).

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în fața reședinței episcopale din Curtea de Argeș
 notare, în fața reședinței episcopale din Curtea de Argeș

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în biserică minăstirii Curtea de Argeș
 al Ierusalimului în biserică minăstirii Curtea de Argeș

Tuturor le-a răspuns Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, printr-un cald, mișcător și cuprinzător cuvânt pe care-l redăm în cele ce urmează :

«Ne aflăm la sfârșitul celei de a doua zi de trăiri și daruri duhovnicești revărsate asupra Bisericii Ortodoxe Române prin marele act săvârșit de Colegiul Electoral Bisericesc și consacrat, ieri, în Catedrala patriarhală din București, când s-a deschis o nouă pagină în istoria Bisericii noastre strămoșești.

Așa cum am arătat și în Biserică, orașul acesta, Curtea de Argeș, cu marile lui edificii din trecut, cu sfintele morminte ale ctitorilor de țară, de neam și de cultură românească, a fost rînduit de Dumnezeu să fie primul meu popas în noua calitate de Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române. În acest loc, dragi oaspeți de peste hotare, ca peste tot în țara noastră, a înflorit și rodit predica Sfîntului apostol Andrei, a ucenicilor lui, a ierarhilor din Tomisul de odinioară, din Calatis, din Istria, de la Vicina și din celelalte centre vlădicești ale istoriei noastre bisericesti, de unde apoi arborele Bisericii noastre s-a dezvoltat în lumina Ortodoxiei. Este aici, la Curtea de Argeș, unul din izvoarele vieții și al credinței ortodoxe române, una din făcliile luminoase ale poporului român, una dintre coloanele mărețe ale istoriei noastre naționale, asemănătoare aceleia a lui Traian, ce se află la Roma și a cărei copie o avem în țară. În acest străvechi ținut și în această capitală a Țării Românești din secolul XIV, s-a dezvoltat o viață plină, bogată în unitate de grai, de cultură și de credință ortodoxă. Ceea ce moștenim noi ca tezaur neprețuit, este autenticitatea credinței din primul mileniu, cînd nu erau nici ortodocși, nici catolici, ci eram una, aveam același izvor haric spre care se îndreaptă astăzi cei ce se ostenesec în dialogul teologic. Avem un fond comun măreț, dumnezeiesc, mîntuitor și sfînt, o bază temeinică pentru lucrarea noastră de viitor, îndreptată spre apropierea și unitatea Bisericii Mîntuitorului Hristos.

Această impunătoare catedrală, înălțată într-un minunat colț de țară, la arcul carpatic, pe care ați vizitat-o și în fața căreia ne-am plecat cu toții genunchii și frunțile, mărturisește de vrednicia poporului român, de geniul lui creator, de epoca de mărețe înfăptuiri a marilor noștri voievozi și înaintași de pe toate plaiurile strămoșești, care, așa cum se știe, cu multă dreptate au apărat, cu piepturile, cu vitejia, cu credința și nădejdea lor întreg Occidentul, punîndu-se în slujba luptei pen-

tru creştinătate. În acelaşi timp, veacuri de-a rândul, Țările Române au fost principalele sprijinitoare ale Ortodoxiei, ajutând cu bunătate şi dărnicie toate aşezămintele bisericesti din Balcani şi din Orientul creştin: Patriarhiile apostolice, Muntele Athos, Muntele Sinai, Mănăstirile Meteore, bisericile din Bulgaria, din Grecia, Cipru şi din celelalte insule greceşti. De asemenea, în Țările noastre s-au scris şi tipărit cărţi de slujbă în limbile: greacă, slavă şi arabă, pentru alte popoare creştine, precum şi lucrări de teologie în româneşte şi în alte limbi, datorate unor ierarhi şi cărturari români, între care mitropoliţii Varlaam şi Dosoftei şi enciclopediştii de renume european Nicolae Milescu şi Dimitrie Cantemir şi, tot în Țara noastră, la Iaşi, s-a ținut, în 1642, un Sinod panortodox, care a cercetat şi aprobat «Mărturisirea de credinţă» a mitropolitului român Petru Movilă al Kievului, rămânând normativă pentru întreaga Ortodoxie. Ce ecumenism poate fi mai autentic, ce îndemn mai stăruitor la dialog şi ce pildă mai grăitoare de într-ajutorare am putea găsi mai hotărîtor ca în strădaniile înaintaşilor noştri pentru refacerea unităţii creştine. Nu este, deci, întâmplător că, cei care au luat cuvîntul, atît ieri, la festivităţile de la Bucureşti, cît şi astăzi, aici, au evidenţiat că Biserica Ortodoxă Română, depozitara acestui tezaur de nepreţuite valori creştine şi umane cum sînt: ospitalitatea, dragostea, înţelegerea şi colaborarea, aduce o contribuţie substanţială la eforturile ce se depun pentru împlinirea Testamentului Mîntuitorului «Ca toţi să fie Una».

Acest locaş, în care ne-am închinat şi rugat împreună, ca într-un moment de Rusalii, de Pogorîrea Duhului Sfînt este, deopotrivă, un aşezămînt dedicat păcii, iar evenimentul ecumenic de astăzi a mai fost trăit şi la 1517, cînd el a fost sfinţit de către patriarhul ecumenic Teolipt, în fruntea unui sobor de ierarhi alcătuit, pe lângă Mitropolitul Țării, din clerul şi călugării români, precum şi Gavril Protul de la Muntele Athos. Pentru apărarea păcii, a fiinţei şi unităţii neamului nostru au luptat din greu strămoşii noştri, din rîndurile cărora n-au lipsit ierarhi, preoţi şi călugări, la Posada, Rovine, Vaslui, Călugăreni şi, în timpurile mai apropiate, la Plevna şi la Griviţa, iar în veacul nostru, la Oituz, Mărăşti şi Mărăşeşti. Amintesc aceste episoade glorioase ale luptei seculare a poporului român pentru libertate şi neafîrnare, ca distincii noştri oaspeţi de peste hotare să afle că sîntem o verigă în lanţul de slujire şi apărare

a cult
bine c
şi a a
tri ase
întrea

Şi
cu o i
unitat
în poş
istoric
iveală
şescă
nuitat
seamă
nul C
în Eu
în lim
softei
în lim
în Bis
garul
tul Al
pentru
firile l
graiulu

Ur
duim s
de afi
de mu
numit
ca să v
nia, de
drul si
român
reu un
rită m
cat şi
sa sub
păcii ş
conten

B.O.R. —

a culturii și civilizației de pe continentul european. S-a spus bine că, atunci când se puneau bazele Universității din Uppsala și a altor înalte foruri de cultură din Occident, înaintașii noștri așezau, prin grele jertfe, temeliele apărării creștinismului în întreaga Europă.

Sîntem, cum bine știți și Dumneavoastră, un popor latin, cu o istorie bimilenară, care și-a păstrat identitatea sufletului, unitatea limbii, a credinței, integritatea teritoriului național, în pofida cotropirilor și despărțirilor vremelnice. Cercetările istoricilor, descoperirile arheologice și cele arhivistice au dat la iveală o bogăție de mărturii care atestă că în vatra strămoșească din spațiul carpato-danubiano-pontic a existat o continuitate de viață materială și spirituală românească. Să ținem seamă, iubiți frați, că în secolul al XVI-lea, la 1570, când diacoul Coresi imprima, la Brașov, Liturghierul în limba română, în Europa, nici un alt popor nu avea Liturghia, cartea de slujbă în limba proprie iar, ceva mai târziu, în 1679, mitropolitul Dosoftei al Moldovei tipărește, la Iași, «Dumnezăiasca Liturghie» în limba națională. Se introducea, astfel, de la nivel de ierarh, în Biserica noastră, oficierea cultului în limba națională. Plugarul român auzea limba mamei în rostirea preotului în Sfîntul Altar: «Ale Tale dintru ale Tale, Ție aducem de toate și pentru toate». Ne putem imagina cît de puternice au fost simțirile lor și cu cît dor au întîmpinat înaintașii noștri sunetele graiului strămoșesc.

Urmîndu-le pilda noi, cei de astăzi, asemenea lor, ne străduim să mergem pe același drum de slujire a poporului român, de afirmare a vrierilor și năzuințelor lui actuale. Sînt deosebit de mulțumit că ne aflăm astăzi, aici, în acest pelerinaj cum l-am numit de la început, de evlavie, de legătură cu trecutul nostru, ca să vedeți și Dumneavoastră, iubiți frați, condițiile din România, deosebit de favorabile lucrării religioase, asigurîndu-ne cadrul slujirii, al împlinirilor noastre, care sînt și ale poporului român. Biserica Ortodoxă Română, care a fost, este și va fi mereu una cu ființa neamului românesc, își săvîrșește nestingherită misiunea ei, se organizează, lucrează și, așa cum ați remarcat și Dumneavoastră, atît ieri cît și azi, își aduce contribuția sa substanțială la dialogul teologic, la ecumenism, la apărarea păcii și soluționarea marilor probleme care frămîntă omenirea contemporană. Lucrînd pentru pace, pentru apărarea vieții, a

civilizației, noi acționăm, de fapt, în spiritul năzuințelor poporului român de deschidere, de contacte, de colaborare, pe multiple planuri, cu toate statele și popoarele lumii. Nu putem concepe o teologie numai la nivel de catedră, de învățămînt, de teorie, ci de la altar, de la amvon, de la nivel pastoral; de mai bine de 40 de ani, noi promovăm o teologie a slujirii, o teologie a vieții, a dragostei de oameni, care să vină în întimpinarea rezolvării marilor probleme ale omenirii de azi, pacea, dezarmarea, libertatea. Ierarhii și profesorii noștri au răspuns pilduitor, cu studii temeinice raporturilor dintre teologie și societate, dintre teologie și dreptatea socială, dintre teologie și pacea lumii, căci nu poate exista pace fără dreptate socială, fără valorile supreme ale vieții. Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române, și nu doresc să ocup timpul cu nume, îi cunoașteți și i-ați amintit, spre marea noastră satisfacție, care participă la dialogul ecumenic, la întrunirile, conferințele și simpoziioanele teologice, aduc o contribuție importantă la rezolvarea multelor probleme pe care viața le ridică în fața noastră. De aceea, distinși oaspeți de peste hotare și iubii fii duhovnicești, Biserica Ortodoxă Română se află deplin angajată pe drumul firesc, pe care merge întregul nostru popor, al slujirii păcii și vieții, apărării valorilor culturii și civilizației, promovării înțelegerii și colaborării între oamenii de pretutindeni.

Vă rog să-mi permiteți ca, și în acest cadru și, mai ales, din acest loc, să îndrept un gând de mulțumire și recunoștință către conducerea noastră de stat, către Domnul Nicolae Ceaușescu, președintele țării — cel ce călăuzește poporul român de mai bine de două decenii și acționează în vederea salvării vieții și păcii în lume — pentru grija deosebită arătată față de monumentele istorice bisericesti de pe tot pământul nostru românesc. Este o mare bucurie pentru noi să vă spunem că președintele României, Domnul Nicolae Ceaușescu, a cercetat aceste sanctuare ale poporului nostru, a intrat, aici, în Catedrala de la Curtea de Argeș, a poposit la mormîntul lui Mircea cel Mare de la mînăstirea Cozia, la mînăstirea Tismana, străveche ctitorie a primilor voievozi ai Țării Românești, la mormîntul lui Ștefan cel Mare, de la mînăstirea Putna, etc., dînd prețioase îndrumări pentru restaurarea lor, făcută din fondurile acordate de stat. Știți toți cei de față că, toate mînăstirile și bisericile noastre monumente istorice au veșmînt luminat datorită griji statului, a eforturilor materiale făcute pentru întreținerea

lor. Vi
sistem
meroa
mari c
mente,
ființei
tru a
sprijin
tot ma

Aș
locale
mită cu
județ c
șile zil
păstrat
că iera
ținerea
noastră

Mă
întîi I.
rînduit
stătăto
dragă c
Mitrop
polit N
cu vrea
Sa, îm
Patriar
mînt, d
Argeșui
iova și
sim, ier
primire
nit la f
împreu
frumoa
dorindu
lor, pu
tea pen

lor. Vă este, de asemenea, cunoscut că, în ansamblul operei de sistematizare a orașului București, capitala țării noastre, numeroase monumente istorice bisericești au fost translate cu mari cheltuieli, fiind mutate din locurile lor pe noi alinamente, tocmai pentru a fi păstrate ca vetre ale credinței și ale ființei neamului nostru. De aceea, folosim și acest prilej, pentru a ne exprima totală noastră recunoștință și hotărârea de a sprijini cu eforturi sporite dezvoltarea țării noastre pe culmi tot mai înalte.

Aș dori, apoi, să mulțumesc reprezentanților autorităților locale de stat, prezenți la această întâlnire, rugându-i să transmită conducerii orașului Curtea de Argeș și județului Argeș, un județ cu un trecut istoric bogat și puternic ancorat în realitățile zilelor noastre, prețuirea față de eforturile făcute pentru păstrarea patrimoniului cultural-național, precum și asigurarea că ierarhii noștri, de aici, depun toată stăruința pentru întreținerea comorilor de artă din această scumpă parte a țării noastre.

Mă simt dator să mulțumesc, acum ierarhilor locului, mai întâi I.P.S. Nestor, Mitropolitul Olteniei, în a cărei Mitropolie a rînduit Dumnezeu să fac primul meu drum în calitate de Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române. Mi-a fost și-mi este dragă Oltenia, de care am rămas legat din anii de lucrarea ca Mitropolit al ei și prețuiesc strădania de acum a I.P.S. Mitropolit Nestor pentru păstrarea întregii moșteniri, chivernisind-o cu vrednicie. Am întâmpinat cu bucurie invitația pe care I.P.S. Sa, împreună cu P. S. Gherasim au adresat-o Prea Fericitului Patriarh Diodor al Ierusalimului și delegației Sfîntului Mormînt, de a vizita Mitropolia Olteniei, Episcopia Rîmniceului și Argeșului, minăstirile, precum și Centrele eparhiale de la Craiova și Rîmnicu Vilcea. Mulțumesc, de asemenea, P.S. Gherasim, ierarhul locului și P. S. Arhiereu Calinic Argeșului pentru primirea ce ne-au făcut-o, precum și tuturor celor care au ostenit la pregătirea acestei agape. Ne vom bucura întotdeauna, împreună cu Sfîntul Sinod de lucrarea ierarhilor de la această frumoasă eparhie, cu preoți vrednici și credincioși evlavioși, dorindu-le să adauge la moștenirea atît de bogată a înaintașilor, puterea lor de muncă, înțelepciunea, bunătatea și dragostea pentru Biserica strămoșească și patria noastră dragă.

Ar trebui să mulțumesc apoi, tuturor celor ce au luat astăzi cuvîntul, începînd cu Sanctitatea Sa Patriarhul Diodor al Ierusalimului și al întregii Palestine, și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Chrysostom de Myra, reprezentantul Sanctității Sale Dimitrios I, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, care au exprimat atît de frumos stima și prețuirea față de Biserica Ortodoxă Română, la care s-a alăturat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dorothei de Praga și a toată Cehoslovacia, aducîndu-ne, odată cu mesajul de iubire frățească, și cele mai înalte distincții din partea Sfîntului Mormînt și a Bisericii Ortodoxe din Cehoslovacia, pe care le vom purta cu tot respectul și dragostea cuvenită.

Am luat cunoștință, de asemenea, cu multă satisfacție de aprecierile calde rostite la adresa Bisericii Ortodoxe Române de delegații celorlalte Biserici Ortodoxe, între care Biserica soră a Greciei, în numele căreia a vorbit aici Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Chrysostom de Peristerion, pentru a evoca legăturile străvechi, dar și actuale existente între Bisericile noastre. Vă rog, Înalt Prea Sfințite, să transmiteți Prea Fericitului Serafim, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada, respectul și dragostea ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, din rîndul căroră unii, precum patriarhul nostru de pioasă memorie Iustin Moisescu, au studiat în Grecia, adăpîndu-se din teologia autentică a Sfinților Părinți, mari ierahi și dascăli ai Ortodoxiei.

Sentimente identice, de stimă și prețuire deosebită, ne leagă și de Biserica Ortodoxă a Ciprului, reprezentată de I.P.S. Mitropolit Chrysostom de Paphos, cu care ne cunoaștem personal, întîlnindu-se de mai multe ori la conferințele intercreștine pe care le adăpostește această Biserică vie, dinamică și lucrătoare în cîmpul strădaniilor pentru refacerea unității creștine.

Mare bucurie ne-a adus și cuvîntul P. S. Episcop Sava de Białystok, conducătorul delegației Bisericii Ortodoxe a Poloniei, o Biserică cu ierarhi tineri, dar buni teologi și pricepuți ecumeniști, ce păstrează învățătura ortodoxă în toată strălucirea ei, și pe care îl rog să transmită I.P.S. Vasile, Mitropolitul Varșoviei și a toată Polonia, întreaga mulțumire și recunoștință pentru că nu ne-a lipsit de prezența reprezentanților Înalt Prea Sfinției Sale la festivitățile întronizării noastre.

Am lăsat la urmă Biserica Ortodoxă a Serbiei, fiindcă este vecină cu noi, reprezentată de I. P. S. Mitropolit Vladislav de Dobrobosnia, care ne-a vorbit ieri așa de frumos, ca din hri-

soave, și noastre pe care rele am pace și frați, av reprezentarea trăim.

Toturi de dinalul tea creș a mărtur cii noas Eminen, poziție călătorii trînd, în xiei, ce așteptat îl consti ajută pr creștină. Sfinții A lui Iisus toate ac, departe dialogul buție la pentru cadrul c mult de frați, ca runca M să trans dragoste strădani

Aven între car de cuvînt

soave, rostind adevărate pagini de istorie despre legăturile noastre străvechi ce ne sînt, deopotrivă, deosebit de scumpe și pe care le privim și sub imperativul zilelor de azi, cînd popoarele ambelor țări sînt călăuzite de împlinirea aceluiași țeluri de pace și pentru o viață mai bună. Noi, Bisericele Ortodoxe, iubiți frați, avem misiunea de a sluji idealurile popoarelor pe care le reprezentăm și adîncind legăturile noastre contribuim și la întărirea relațiilor de prietenie și colaborare dintre țările în care trăim.

Totodată, ne exprimăm deosebita satisfacție de a avea alături de noi, în acest moment sărbătoresc, pe Eminența Sa Cardinalul Willebrands, președintele Secretariatului pentru unitatea creștinilor de la Vatican, unul dintre prietenii noștri, cum a mărturisit, care a apreciat în mod elogiios contribuția Bisericii noastre la desfășurarea dialogului ecumenic. Într-adevăr, Eminența Voastră, Biserica Ortodoxă Română se situează pe o poziție realistă, favorabilă deschiderii schimbului de opinii, căutării căilor și metodelor menite să ducă la colaborare, păstrînd, însă, nealterate, principiile scumpe ale unității Ortodoxiei, ce trebuie înțelese și promovate ca dialogul să dea roadele așteptate. Așa cum foarte bine ați enunțat, terenul apropierii îl constituie, astăzi, și acțiunile pentru pace, care premerge și ajută procesul încă greoi de clarificare teologică spre unitatea creștină. Trebuie să acționăm însă cu încredere, cum au făcut Sfinții Apostoli, înaintașii noștri, urmînd porunca Mintuitorului Iisus Hristos. Biserica noastră, care sprijină cu hotărîre toate acțiunile închinare apărării vieții și păcii, va fi și pe mai departe o prezență activă, atît pe terenul păcii, cît și pe cel al dialogului, al ecumenismului, pentru a-și aduce întreaga contribuție la promovarea înțelegerii și colaborării. Mulțumindu-Vă pentru participarea Eminenței Voastre la aceste festivități, în cadrul cărora am simțit că, atît ieri cît și azi, ați oficiat mai mult decît protocolul, deschizîndu-vă larg inima către acești frați, care așteaptă să acționăm împreună spre a împlini porunca Mintuitorului Iisus Hristos «Ca toți să fie una». Vă rog să transmiteți Sanctității Sale Papei Ioan Paul al II-lea, toată dragostea și prețuirea mea, a Sfintului Sînod Român față de strădaniile ce le depun în slujba păcii și a înțelegerii.

Avem aici, delegați ai Bisericilor numite Vechi Orientale, între care Biserica Ortodoxă Coptă din Egipt, al cărui purtător de cuvînt este P. S. Episcop Serapion și Biserica de la Etchi-

miadzin, reprezentată de I. P. S. Arhiepiscop Dyrair Mardichian din București, deținătoarele unui tezaur de înaltă valoare teologică și cu mare pondere în Mișcarea Ecumenică, care ne-au adus mesajul acestor Biserici din primele secole ale Creștinismului. Noi am vizitat aceste Biserici și am găsit acolo elementele esențiale ale Liturghiilor, ale adevărurilor noastre de credință și, de aceea, simțem foarte bucuroși că la începutul arhiepiscopiei noastre să îi avem alături pe acești frați întru Hristos, mulțumindu-le pentru sentimentele exprimate. Asemenea întâlniri, ce pregătesc adunarea cea mare a tuturor creștinilor într-un crez, pe care o va hotărî Dumnezeu într-o bună zi, le considerăm drept înfăptuire deosebit de prețioasă, pentru că ele în trecut au lipsit. Aceia care sînt mai vîrstnici în hirotonie din ierarhia românească, își amintesc cît de mult insistam cu sufletele pentru asemenea momente de rugăciune și mărturisiri frățești, pentru asemenea revărsări ale Duhului ca cele din zilele noastre. Astăzi, Bisericile sînt tot mai mult mesajul evanghelic de unitate și vin în întîmpinarea lui. Poate nu cunoaștem încă drumul și nici mijloacele de a ajunge la el, dar îl vom afla, cu siguranță, spre a se împlini cuvintele Sfîntului Evanghelist Ioan din Apocalipsă, care spune : «Duhul vorbește Bisericilor» (3, 13). Să lăsăm, deci, Duhul Sfînt, să vorbească Bisericilor. Dar ca Duhul să vorbească trebuie să ne rugăm și noi ne-am rugat atît ieri, cît și azi.

Sînt, de asemenea, prezenți la această agapă delegații marilor foruri creștine : Consiliul Ecumenic al Bisericilor, reprezentat de Pr. prof. Ioan Bria, întrucît I. P. S. Mitropolit Paulos Mar Gregorios a plecat ieri ; Conferința Bisericilor Europene, al cărui secretar general, Dr. Glen Garfield Williams, a luat cuvîntul, și Conferința Creștină pentru Pace, unde I. P. S. Mitropolit Nestor este vicepreședinte și al cărei secretar general, Dr. Lubomir Mirejovski, s-a înapoiat, nemaiputînd rămîne pînă azi, și a căror participare la întronizarea Noastră ne-a bucurat mult.

lubiți frați,

De multe ori, distinșii oaspeți de peste hotare, luterani, evangheliști și de alte confesiuni, au remarcat, în cuvîntul lor, receptivitatea poporului român, în general, a credincioșilor Bisericii noastre, în special, la ecumenism, într-adevăr, sîntem alături de toate Bisericile, de toți credincioșii, de toți oamenii care

se străduiesc să lumineze lumea.

Ducă Patriarhul dincioși, Hristos, umfe pe drumul păcii al celor.

De a Sinod al nostru și văzut zi toare, d. întregii.

Reînfiș organizat fost invitat răsăm bu această o lumea cotele lor f și dorința dreptate : gios, iniți cu 5% a

Impre de instalat expresie Nicolae C rusalimul

Cu s participe lării ca Mitropol

se străduiesc pentru pace, pentru dreptate, pentru viața întregii lumi.

Duceți cu Dumneavoastră, iubiți frați, apelul pe care noul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române îl adresează tuturor credincioșilor și slujitorilor Domnului Păcii, al Mîntuitorului Iisus Hristos, de a face ca pacea, înțelegerea și colaborarea să triumfe pe fața pămîntului. Am participat la toate acțiunile pentru pace, ne-am bucurat de orice pas, fie cît de mic, realizat pe drumul păcii și vom fi prezenți mereu, Prea Fericite Părinte Patriarh Diodor din Țara Sfîntă, din Țara Păcii, în marele front al celor care luptă pentru pace.

De aceea, Vă rog să transmiteți, din partea mea, a Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, a tuturor credincioșilor noștri și, îmi îngădui, din partea poporului român, pe care l-ați văzut zilele acestea, deplin angajat în munca pașnică și creatoare, dorința de pace, pace și iar pace, a noastră, a tuturor, a întregii omeniri».

Reîntorcîndu-se în București reprezentanții diferitelor Biserici și organizații creștine din Europa, Africa, Asia și Orientul Mijlociu au fost invitați de Întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române la o așapă de rămas bun, care s-a desfășurat într-o ambianță sărbătorească. Și cu această ocazie s-au purtat unele discuții privind misiunea Bisericilor în lumea contemporană. Vorbitorii și-au exprimat, încă o dată, sentimentele lor frățești față de Biserica Ortodoxă Română, cler și credincioși, și dorința unanimă de a contribui la realizarea unui climat de libertate, dreptate și pace în lume. A fost menționată în acest sens, în mod elocvent, inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu de reducere unilaterală cu 5% a armamentelor, cheltuielilor și efectivelor militare.

Impresia generală a participanților de peste hotare la festivitățile de instalare a noului Patriarh al Bisericii noastre străbune și-a aflat o expresie elocventă în Telegrama adresată președintelui țării, Domnul Nicolae Ceaușescu, de către Sanctitatea Sa Patriarhul Diodor al Ierusalimului și al întregii Palestine :

«Excelenței Sale,
DOMNULUI NICOLAE CEAUȘESCU,
PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA,

Cu sentimente de entuziasm și inexprimabilă bucurie am participat la evenimentul istoric și fericit al alegerii și instalării ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a destoinicului Mitropolit Teoctist Arapașu.

Cu această ocazie ne-am întâlnit din nou cu generosul popor român, constatînd progresul impresionant al acestuia sub conducerea luminoasă a Excelenței Voastre, dîndu-ne seama de prețuirea profundă a întregului popor față de persoana Dumneavoastră, lucru ce dovedește unitatea acestuia cu conducerea sa politică.

Am constatat colaborarea armonioasă a Bisericii Ortodoxe Române cu Statul, spre binele eroicului și generosului popor român, în vederea păstrării și permanentizării moștenirii și tradițiilor naționale, permanentizare exprimată și în renovarea monumentelor istorice și spirituale ale Bisericii și ale neamului românesc.

Contribuția Excelenței Voastre în domeniul conservării acestor monumente Vă așează în rîndul marilor și vrednicilor conducători ai acestui pămînt, făcînd din Excelența Voastră un continuator vrednic al creatorilor acestor capodopere.

Dorim să Vă aducem la cunoștință că Biserica Ortodoxă întotdeauna s-a străduit și se străduiește și astăzi pentru instaurarea păcii în lume. Patriarhia Ierusalimului a organizat de curînd o manifestare panortodoxă la Betleem pentru pace, la care a participat și o delegație a Bisericii Ortodoxe Române. Am vrea să vă asigurăm, de asemenea, că apreciem în mod deosebit eforturile Excelenței Voastre pentru rezolvarea rapidă și dreaptă a problemei Orientului Mijlociu, pentru reinstaurarea păcii în lume, precum apreciem și hotărîrea României de a reduce cu 5% efectivele și cheltuielile militare.

Întorcîndu-ne la reședința noastră cu aceste deosebite impresii, dorim să felicităm din inimă pe Excelența Voastră pentru eforturile neobosite în vederea consolidării păcii, a dreptății și a respectului reciproc între popoare și, în mod special, pentru colaborarea armonioasă cu Biserica și Vă dorim Dumneavoastră și întregului popor român succes în toate și bunăstare.

Cu prețuire și bune urări,

Diodor I,

Patriarhul Ierusalimului și al întregii
Palestine».

Ale
Române
de între-
țune, și
organize
de peste
Red

Vă
nic al B
Ne
Ortodox

Vă
Dumneze
care ați
Ecumeni

Feli
în scaun
succes i
activitat

Secț
trunit în
de Vest 1
ca întiis
B.O.R. — 9

TELEGRAME ȘI SCRISORI DE FELICITARE

Alegerea și înscăunarea noului întistătător al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Teoctist*, — primită cu căldură de întreaga suflare românească —, a fost salutată cu sinceritate și afecțiune, prin următoarele scrisori și telegrame de felicitare, și de diferite organizații, instituții și personalități bisericești și culturale din țară și de peste hotare.

Redăm câteva din aceste mesaje.

*
Prea Fericea Voastră,

Vă adresez cele mai sincere felicitări în numele Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Ne rugăm pentru slujirea Dvs. patriarhală în serviciul Bisericii Ortodoxe Române și al Mișcării Ecumenice.

Dr. Emilio Castro,
Secretar general al Consiliului
Ecumenic al Bisericilor

*
Prea Fericea Voastră,

Vă adresez felicitările și urările mele cele mai sincere și-l rog pe Dumnezeu să Vă dăruiască harul său pentru slujirea binecuvintată la care ați fost chemat și pentru o mai rodnică participare la Mișcarea Ecumenică din Europa și din întreaga lume.

Jean Fischer,
Secretar general ales al Conferinței
Bisericilor Europene

*
*Prea Fericii Sale Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,*

Felicitări din toată inima pentru alegerea Prea Fericii Voastre în scaunul patriarhal al Bisericii Ortodoxe Române. Vă doresc mult succes în această nobilă slujire a Bisericii și a poporului român și în activitatea ecumenică pentru pace.

Prof. Teodor Sabev,
Secretar general adjunct al
Conferinței Bisericilor Europene

*
Prea Ferice Părinte Patriarh,

Secția de Studii a Conferinței Creștine pentru Pace, care s-a întrunit între 10—14 noiembrie 1986 la Academia Evanghelică din Berlinul de Vest urează sănătate și spor Prea Fericii Voastre cu ocazia instalării ca Întistătător al Bisericii Ortodoxe Române și se roagă lui Dum-

nezeu pentru a Vă acorda ajutorul său în noua slujire pentru Biserica Voastră și pentru Mișcarea Ecumenică.

Prof. dr. G. Bassarak,
Președinte

*

Prea Fericirea Voastră,

Fundația ecumenică «Pro Oriente» se bucură de alegerea Voastră în scaunul patriarhal și Vă exprimă calde felicitări și urări pentru noua și importanta slujire în fruntea Bisericii Ortodoxe Române. Ne exprimăm înțineria în rugăciune și în acțiune ecumenistă cu venerabilul membru de onoare al Fundației noastre.

În numele episcopatului austriac invităm pe Prea Fericirea Voastră să efectueze o vizită în Austria cu prilejul celei de a 80-a aniversări a întemeierii parohiei ortodoxe române din Viena, în iunie 1987.

Vă exprimăm cele mai bune urări din partea episcopilor austrieci și a membrilor Fundației noastre ecumenice.

Cu frățești binecuvântări,

Cu respect filial,

† Franz König,
Cardinalul Austriei

Theodor Piffel-Percevic
și
Alfred Stirnemann

*

Prea Fericirea Voastră,

Asociația Mondială a Tineretului Ortodox (SYNDESMOS) salută cu bucurie alegerea și instalarea Prea Fericirii Voastre în fruntea Bisericii Ortodoxe Române și Vă roagă să o pomeniți în rugăciunile Voastre.

Domnul să Vă binecuvinteze întru mulți ani!

Mark Stokoe,
Secretar general

*

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Vă transmitem din partea Societății pentru promovarea cunoașterii creștine cele mai calde felicitări cu ocazia alegerii Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Păstrez amintiri frumoase de la întâlnirile și de la adunările bisericești la care am participat împreună.

Al Vostru sincer,

Patrick Gilbert,
Secretar general

*

Din
alătură r
Intiistătă
Cele

Mă
cîndu-mă
Prea Feri
felicitări
tru Prea
Incredinț

Fie c
Vă ajute
todox ror
scumpei
multă sin

Evoc
Fericirea
sebi din
Trento, u
sebit de c

În ac
Voastră s
respectuo

Cord
gerii și ir
doxe Ron

Prea Fericirea Voastră,

Din toată inima membrii Comisiei pontificale «Dreptate și Pace» se alătură rugăciunilor Bisericii Dvs. cu ocazia înscăunării noului său Intiistătător.

Cele mai bune urări pentru slujirea Voastră patriarhală,

† Roger Etchegaray,
Președinte

Jorge Mejia,
Vicepreședinte

*

Prea Fericirea Voastră,

Mă adresez astăzi cu adincă emoție Prea Fericirii Voastre. Întorcându-mă din călătorie aflu în același timp de alegerea și instalarea Prea Fericirii Voastre. Permiteți-mi să Vă transmit respectuoasele mele felicitări și mai ales Vă încredințez de smeritele mele rugăciuni pentru Prea Fericirea Voastră personal și pentru răspunderea care Vi s-a încredințat.

Fie ca Domnul Hristos, Arhipăstorul Bisericii, să Vă sprijine și să Vă ajute în misiunea de conducător spiritual al poporului creștin ortodox român pentru binele sufletelor pe care le păstoriți și pentru binele scumpei patrii a Prea Fericirii Voastre, pentru care, știți bine, eu am multă simpatie.

Evoc aici amintirile din întâlnirile pe care le-am avut cu Prea Fericirea Voastră în diferite ocazii în România și în alte părți și în deosebi din zilele lui octombrie 1984 la Riva del Garda și în Provincia Trento, unde poporul credincios din Ceniga V-a primit cu o stimă deosebit de cordială și pe care l-ați binecuvântat în chip special.

În aceste sentimente de bucurie și emoție rog pe Prea Fericirea Voastră să mă binecuvinteze și Vă asigur de atașamentul meu fidel și respectuos.

†Jean François Arrighi,

Episcop titular de Vico Equena

Vicepreședinte al Consiliului Pontifical «Pro Familia»

*

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Patriarh Teoctist*

Cordiale felicitări și binecuvântarea lui Dumnezeu cu prilejul alegerii și instalării Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Prelat Wilhelm Reitzer,

Responsabilul Fondului de ajutor al Conferinței
Episcopilor austrieci și germani

*

Prea Fericirea Voastră,

În numele Comisiei Episcopale Spaniole pentru relații interconfesionale trimit Prea Fericirii Voastre cordiale felicitări cu ocazia alegerii și instalării Prea Fericirii Voastre ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Rog pe bunul Dumnezeu să binecuvinteze Biserica Ortodoxă Română soră,

Infantes Florido,
Președinte

*

Prea Fericirea Voastră,

Cu ocazia înscăunării Prea Fericirii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române ne rugăm ca binecuvîntarea Domnului să se pogoare asupra Voastră.

Alex Elmquist, Pr. Arne Agler și Orvar Allinder
din partea Consiliului Bisericilor Libere
și a Consiliului Ecumenic al Bisericilor
Ortodoxe și Orientale din Suedia

*

Prea Fericirea Voastră,

Cu prilejul instalării Prea Fericirii Voastre îmi permit să Vă adresez, în numele Bisericii Vechi-Catolice din Austria, cele mai calde urări de reușită și binecuvîntare. Vă sînt cunoscute strădaniile noastre pentru a avea relații dintre cele mai bune cu Biserica Ortodoxă Română. Întru această prietenie și dragoste ecumenică mă rog ca atotputernicul Dumnezeu să ne ajute să adîncim această legătură și prin strădaniile noastre comune să contribuim la împlinirea testamentului Domnului.

Rămîn al Prea Fericirii Voastre frate în Hristos,

Episcop Hummel

*

Prea iubite frate în Hristos,

Cu ocazia alegerii și instalării Prea Fericirii voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, cer, împreună cu preoții, diaconii și credincioșii Eparhiei vechilor catolici din Germania, binecuvîntarea și sprijinul Dumnezeului celui în Treime.

Îmi amintesc cu plăcere de vizita pe care am efectuat-o în România, aprilie 1982. Crucea patriarhală pe care am primit-o atunci în dar îmi este un prețios semn de aducere aminte și de afecțiune pentru Biserica Ortodoxă Română.

Al Vostru devotat în Hristos,

Episcop Dr. Sigisbert Kraft

*

Parc
pentru
Bisericii

Vă
și instal
Române.
Îmi
lungul al
al Adună
torica Bi
Cu c

Am
todoxe R
același ti
El pentru
Facu
Reformat
piață de
săi să ail
acestora
Primi
urări fră

Felici
al Biserici

Felici
Vă revin
să Vă bu

Prea Fericirea Voastră,

Parohia ortodoxă-catolică din Lylle (Franța) își exprimă bucuria pentru alegerea și instalarea Prea Fericirii Voastre ca Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române și Vă solicită binecuvîntarea.

Comitetul parohial

Prea Fericirea Voastră,

Vă transmit cele mai sincere și călduroase urări cu ocazia alegerii și instalarea Prea Fericirii Voastre în fruntea Bisericii Ortodoxe Române.

Îmi amintesc cu plăcere de prietenia și de colaborarea noastră de-a lungul anilor. Nădăjduiesc ca în noua mea calitate, aceea de moderator al Adunării generale a Bisericii Scoției, să am prilejul de a revedea istorica Biserică Ortodoxă Română și ospitalierea Dvs. țară.

Cu cele mai bune urări,

Rev. Duncan Shaw

Secretarul Consiliului general al Universității
din Edinburgh

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Am primit de curînd vestea că sînteți noul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Doresc să Vă felicit din toată inima și să Vă urez în același timp, tot ajutorul de la Dumnezeu, putere și înțelepciune de la El pentru sarcina apostolică pe care a-ți primit-o.

Facultatea noastră de Teologie (a Bisericii Valdeze — o Biserică Reformată care ține de mișcarea valdeză din Evul mediu, mișcare apropiată de aceea franciscană); a avut în trecut bucuria ca printre cursanții săi să aibă și studenți români. Păstrăm o amintire bună în privința acestora și vom fi fericiți să primim și pe viitor alți studenți români.

Primiți, Vă rugăm, salutul nostru călduros și devotat precum și urări frățești pe care Vi le adresăm în numele Facultății noastre.

Prof. Dr. Paolo Ricca

Prea Fericite,

Felicitări și calde rugăciuni cu ocazia alegerii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Institutul Oriental din Roma

Prea Fericirea Voastră,

Felicitări și cele mai bune urări pentru noile responsabilități care Vă revin în calitate de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Domnul să Vă binecuvînteze.

Am apreciat întotdeauna întâlnirile mele cu reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române începând din anul 1970 când am vizitat, ca oaspete al patriarhului Justinian, Biserica Voastră și Institutul Teologic de grad Universitar din București — unde am conferențiat.

Sper să mă bucur de privilegiul de a Vă întâlni.

Al vostru frate în Hristos,

Carnegie Samuel Calian,
Conducătorul Seminarului Teologic din
Pittsburgh

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Cu prilejul alegerii și instalării Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române Vă facem cele mai bune urări, Dvs. personal, ierarhilor Bisericii Voastre și turmei drept credincioase.

Rugăm pe Dumnezeu să Vă dăruiască mulți ani și sănătate spre o dreaptă și rodnică arhipăstorire a turmei încredințate.

† Mitropolitul Varnavas,
Locțiitor de patriarh al Alexandriei

*Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Patriarh Teoctist,*

Imbrățișându-vă frățește, Vă doresc din inimă, Prea Fericirea Voastră, sănătate și viață îndelungată pentru a Vă îndeplini față de Domnul lucrarea arhipăstorească.

Hrisostom,
Arhiepiscopul Ciprului

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Am aflat cu bucurie de urcarea Voastră în scaunul de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Cu toate că nu ne-am întâlnit de mulți ani Vă păstrez o caldă și afectuoasă amintire.

Rog pe Dumnezeu să Vă dăruiască sănătate și putere pentru a îndeplini nădejdiile clerului și dreptcredincioșilor încredințați.

† Iakobos,
Arhiepiscopul Americii

Prea Fericirea Voastră,

Primiți, Vă rog, sincerele mele urări de bine la urcarea pe tronul patriarhal al venerabilei și Sfintei Biserici Ortodoxe Române.

Deși vizita Prea Fericirii Voastre la «Vatra Românească» a fost scurtă, ne-a dat prilejul să Vă întâlnim, alături de alți venerabili ierarhi, să Vă vorbim și să auzim direct relatări despre aspirațiile Bisericii Ortodoxe Române.

fel c
Drag
tem

(
Voas
Axio:
N

F
patria

A
în sca
ting p
arhipă
tru în
nobila
Al

Ar
doxe R
această
Sa
noastre
de con
într-o
Pro
docși r

Strădania de a predica Evanghelia la acest sfrșit de secol este la fel de imperativă ca în zilele prezenței Domnului nostru pe pământ. Dragostea și protecția Sa nu ne părăsesc niciodată pe noi cei care sintem chemați să slujim în conducerea turmei sale.

Cu rugăciuni și urări de bine,

† Nathanael,
Episcop al Episcopiei
Ortodoxe Române din America

Prea Fericirea Voastră,

Cu mare bucurie și emoție am aflat de chemarea Prea Fericirii Voastre la această nouă slujire. Calde și sincere felicitări. Axios! Axios! Axios!

Mereu împreună în comuniunea rugăciunii,

Mitropolitul Damaskinos
al Elveției

Prea Fericirea Voastră,

Felicitîndu-Vă respectuos, Vă doresc îndelungată și rodnică slujire patriarhală.

Mitropolitul Bartolomeu
al Filadelfiei

Prea Fericirea Voastră,

Am luat cunoștință cu bucurie de alegerea Prea Fericirii Voastre în scaunul patriarhal al Bisericii Ortodoxe Române. Calitățile care disting persoana Prea Fericirii Voastre sint o cheazășie că Sfînta Voastră arhipăstorire va fi rodnică atît pentru Biserica încredințată cît și pentru întreaga Ortodoxie. Smeritele noastre rugăciuni vă însoțesc în nobila Voastră misiune. Întru mulți ani,

Al Vostru frate în Hristos,

† Emilianos Timiadis,
Mitropolit de Silibria

Prea iubit Părinte în Dumnezeu,

Am aflat de ridicarea Dvs. în scaunul patriarhal al Bisericii Ortodoxe Române. Vă transmit cu bucurie urările noastre sincere pentru această alegere luminată a Duhului Sfînt.

Salutăm pe Prea Fericirea Voastră și Vă asigurăm de rugăciunile noastre și ale celor din eparhiile noastre, pentru ca perioada Voastră de conducere să fie plină de lumina Duhului Sfînt, a dragostei și a păcii între oameni.

Profităm de această ocazie pentru a ne alătura credincioșilor ortodocși români și a spune din toată inima: A x i o s.

Rugindu-l pe Mîntuitorul nostru Iisus Hristos să Vă dăruiască pace, sănătate și mulți ani, cerem să binevoiți a ne acorda binecuvîntarea Voastră patriarhală.

† Gabriel,
Mitropolitul Spaniei

† Thiago,
Arhiepiscop de Coimbra

† Theodoro,
Episcop de Evora

Prea Fericirea Voastră,

Primiți, Vă rog, felicitările mele respectoase și expresia bucuriei mele pentru alegerea Voastră ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Fie ca Păstorul nostru suprem, Domnul Iisus Hristos și Prea Sfînta sa Maică să Vă însoțească întărindu-vă pentru noua slujire la care ați fost chemat.

Cu afecțiune în Domnul,

† Juvenalie,
Mitropolit de Krutiți și Kolomna

Prea Fericirea Voastră,

În numele lui Hristos Vă îmbrățișez frățește și Vă felicit cordial cu ocazia instalării Prea Fericirii Voastre. Rog pe Dumnezeu să Vă binecuvînteze și să Vă dăruiască sănătate și putere de muncă pentru a conduce Biserica Ortodoxă Română conform învățaturii Domnului nostru Iisus Hristos pe calea adevărului, a păcii și a dreptății.

Nădăjduim că Veți contribui și pe mai departe — spre slava Sfintei Ortodoxii —, la întărirea legăturilor dintre Bisericile noastre surori, pentru pacea lumii și buna înțelegere între oameni.

Întru mulți ani Prea Fericite Stăpîne!

† Filaret,
Mitropolit de Vidin

Prea Fericirea Voastră,

M-am bucurat nespus cînd am aflat de alegerea și instalarea Dvs. ca patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Primiți, Vă rog, sincerele mele felicitări și asigurarea că mă voi ruga lui Dumnezeu pentru sănătatea Dvs. și pentru o cit mai rodnică și lungă arhipăstorie. Am avut prilejul cu ani în urmă să fiu cel dintîi delegat al Bisericii mele care a vizitat țara și Biserica Română. Patriarhul Justinian V-a delegat atunci să mă însoțească și clipele acelea sînt pururea vii în amintirile mele. Regret că nu am putut, din motive obiective, fi de față la întronizarea Prea Fericirii Voastre, dar nădăjduiesc că se va ivi ocazia să revăd frumoasa Dvs. țară. În buletinul nostru diecezan am inserat amănunte despre ale-

gere
doxe
care
V
In
devote

Pr
rele
și
Fericir
Vă
care
ați
Cu

Vă
însăun
In
exploat
războai
perman
Voastră
«făcăto
Imi
Dumnez
strădani
Române
Cu

Cu
Române
și credin
sincere
nezeu
și
lui Dum

gerea și instalarea Prea Fericii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și sper că acest lucru să Vă facă plăcere, motiv pentru care Vă trimit și un exemplar.

Incredințându-mă rugăciunilor Prea Fericii Voastre, rămân același devotat prieten,

† Theophilus Philippos,
Mitropolit de Bombay și Ankamali

Prea Fericea Voastră,

Primiți, iubite întru Domnul, Prea Ferice Părinte Patriarh sincere și cordialele mele felicitări cu ocazia alegerii și întronizării Prea Fericii Voastre în scaunul patriarhal al Bisericii Ortodoxe Române.

Vă doresc sănătate, mulți ani și roade bogate în noua slujire la care ați fost chemat.

Cu dragoste în Hristos,

Arhiepiscop Pitirim de Volokolonsk,
Conducătorul Sectorului editorial al
Patriarhiei Moscovei

Prea Fericea Voastră,

Vă trimit salutările mele frățești și Vă felicit cu ocazia alegerii și înscăunării ca Patriarh al Sfintei Biserici Ortodoxe Române.

În aceste clipe grele, când omenirea este încercată de opresiuni și exploatare, în aceste timpuri în care «auzim de războaie și zvonuri de războaie», păstorii și învățătorii Bisericii sînt chemați să răspundească permanent mesajul de pace al lui Dumnezeu. Nădăjduim că persoana Voastră, clericii și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române vor afla pe «făcătorul de pace» și «păstorul lui Dumnezeu».

Îmi alătur glasul celorlalți ierarhi ai Bisericii noastre și rugăm pe Dumnezeu cel în Treime preaslăvit să Vă inspire și să Vă întărească în strădaniile Voastre pentru bunăstarea spirituală a Bisericii Ortodoxe Române.

Cu profund respect și dragoste frățească în Domnul.

† Sotirios,
Episcop de Toronto — Canada

Prea Ferice Părinte Patriarh,

Cu prilejul alegerii în scaunul de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române vă rugăm să primiți din partea noastră și din partea preoților și credincioșilor din eparhia romano-catolică din Alba Iulia cele mai sincere felicitări și urări de spor în propovăduirea Cuvîntului lui Dumnezeu și călăuzirea credincioșilor pe calea mîntuirii. Invocăm harul lui Dumnezeu pentru întreaga activitate a Prea Fericii Voastre în

fruntea Bisericii Ortodoxe Române, în slujba oamenilor doritori de pace, a ecumenismului și a progresului patriei noastre.

Cu dragoste întru Hristos Domnul nostru,

Episcop Dr. Jakab Antal
Episcop vicar Balint Lajos

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,

Am aflat cu multă bucurie și satisfacție aici la Roma de alegerea și instalarea Prea Fericirii Voastre ca întiiștător al Bisericii Ortodoxe Române. Vă doresc din inimă mulți ani, cu îndelungă sănătate.

Mons. Petru Gherghel — Iași

*Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

În numele conducerii obștești evreiești din județul Iași și în numele meu personal, Vă rugăm să primiți sincerele noastre felicitări și urări pentru realizarea înaltei misiuni, pe care Sinodul și statul nostru socialist V-au încredințat-o.

Dr. Caufman Simlon,
Președintele Comunității evreiești
din Iași

Prea Fericirea Voastră,

Vestea alegerii și instalării Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române mi-a făcut mare plăcere. Vă transmit sincere felicitări și Vă asigur de rugăciunile mele.

Păstrez cele mai calde amintiri în legătură cu ultima mea vizită în România și regret că predecesorul Prea Fericirii Voastre nu a mai putut răspunde acestei vizite.

Fie ca Patriarhatul Vostreu să înceapă un nou capitol în îndelungata tradiție a bunelor relații dintre Bisericile noastre.

A! Prea Fericirii Voastre frate în Hristos,

† Robert Runcie,
Arhiepiscop de Canterbury

Prea Fericite,

Am aflat cu bucurie vestea alegerii Voastre în fruntea Bisericii Ortodoxe Române. Vă rog să primiți omagiile și rugăciunile mele pentru noua slujire la care ați fost chemat.

Dumnezeu să Vă binecuvânteze și să ne dăruiască tuturor harul său.

Lukas Vischor,
fost secretar general al Consiliului
Ecumenic al Bisericilor

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Providența divină a rinduit ca astăzi în fruntea Bisericii Ortodoxe Române să vină Prea Fericirea Voastră. Acesta este un eveniment deosebit pe care îl trăim și noi cei care v-am cunoscut la Baden-Baden cu orelul vizitei pe care ați făcut-o la frumoasa și prețuita biserică româ-

nească a
minunata
cioșilor —
ligii —, r
născut, de
marile va.

Acum
partea far
și roade t
Cu d

Adres
alegerii și
Cu d

Cu b
fruntea Bi
tru a Vă
Să vă
una alătu
sabilitate.
Fie ca
sericii Or
La m

Vă re
ocazia me
Biserici C
arhală, cu

Am a
Prea Feric
dorim via
rica străm
Cu ce

nească a domnitorului moldovean Mihail Sturdza. Prezența Dvs. aici, minunata slujbă oficiată în mai 1984, cuvintele calde adresate credincioșilor — printre care erau și mulți evanghelici, catolici și de alte religii —, m-au făcut să-mi amintesc încă o dată de țara în care m-am născut, de frumoasele obiceiuri ale românilor și să prețuiesc și mai mult marile valori ale acestui popor.

Acum când urcați pe scaunul patriarhal Vă rog să primiți și din partea familiei mele cele mai alese urări de sănătate, viață îndelungată și roade bogate în înalta demnitate în care ați fost ales.

Cu deosebită stimă,

Otto Eberhard Kugler,
Consilier municipal

*Prea Fericii Sale,
Prea Fericitului Patriarh Teoctist,*

Adresez Prea Fericii Voastre cele mai cordiale felicitări cu ocazia alegerii și instalării ca înfiștător al Bisericii Ortodoxe Române.

Cu deosebită considerație,

Wilhelm Nyssen

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Cu bucurie și mare mulțumire am aflat despre alegerea Dvs., în fruntea Bisericii Ortodoxe Române. Mă folosesc de această ocazie pentru a Vă transmite felicitările mele cele mai respectuoase.

Să vă stea Cel Atotputernic în a sa bunătate și înțelepciune totdeauna alături cu apărarea sa în misiunea Dvs. grea și plină de responsabilitate.

Fie ca arhipăstoria Dvs. să înscrie o pagină glorioasă în istoria Bisericii Ortodoxe Române!

La mulți ani!

Peter Henn

Prea Fericite Părinte Teoctist,

Vă rog să primiți din partea mea cele mai călduroase felicitări, cu ocazia merituosei Voastre alegeri și instalării în scaunul venerabilei Biserici Ortodoxe Române. Vă doresc o rodnică arhipăstorie patriarhală, cu sănătate deplină și putere de sus. Întru mulți ani Stăpîne!

Cu profund respect,

Prof. Ioan Karmiris,
Membru al Academiei Elene

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Am aflat cu multă bucurie de evenimentul alegerii și întronizării Prea Fericii Voastre ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Vă dorim viață îndelungată și sănătate ca să păstoriți cu demnitate Biserica strămoșească.

Cu cele mai alese sentimente și pietate filială,

Prof. Jean Murgescu,
Ottawa — Canada

Prea Fericirea Voastră,

Am aflat cu multă bucurie de alegerea Dvs. ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Vă rugăm, primiți caldele noastre felicitări. De curând am participat, în cadrul ultimei întâlniri a KAIRE, care a avut loc la Academia Ortodoxă din Creta, unde au fost prezente și maicile Nazaria Niță și Semfora Gafton. Prezența reprezentanților monahismului românesc este binevenită pentru astfel de întâlniri unde, înainte de toate, căutăm ca prin rugăciune, prin ascultarea în comun a Cuvintului, să sesizăm mai bine ce se află în inima vocației noastre și specificitatea vieții religioase în ecumenism.

Exprimîndu-Vă încă o dată profunda noastră bucurie pentru noua demnitate la care ați fost chemat, Vă rugăm, Prea Fericirea Voastră, să primiți omagiul sentimentelor noastre cele mai respectuoase.

Sora Mînke,

Stareța Comunității de la Grandchamp

Evenimentul alegerii și instalării celui de-al cincilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române s-a bucurat de o atenție deosebită din partea presei românești și internaționale, cotidiene, săptămînale, bilunare și trimestriale înserind în paginile lor știri și informații în legătură cu acestea. Dintre cele din țară, amintim *revistele centrale și eparhiale, Telegatul Român, Indrumătoarele bisericesti, misionare și patriotice, publicațiile Cultelor de la noi, Tribuna României, România Liberă, Știința și Știința Tineretului*. De asemenea, *revistele comunităților ortodoxe române de peste hotare*.

Fotografiile și însemnări precum și informații despre viața, activitatea misionar-pastorală, publicistică și ecumenică a Prea Fericirii Sale de pînă acum au înserat și următoarele publicații externe:

- *L'actualité religieuse dans le monde* (Paris-Franța), nr. 40/1986, p. 16;
- *Ecumenical Presse Service* = E.P.S. = (Geneva-Elveția), nr. 36/1986, p. 5;
- *Service Orthodoxe de Presse* = S.O.P. = (Paris-Franța), nr. 113/1986, p. 3-4;
- *Episkepsis* (Geneva-Elveția), nr. 367, p. 2-3 și nr. 368, p. 10-12;
- *L'Osservatore Romano* (Roma-Italia), numărul din 16 noiembrie 1986, p. 5;
- *Service Oecuménique de Presse et d'Information* = SOEPI = (Geneva-Elveția), nr. 41/1986, p. 6;
- *Apostel Andreas* (Gent-Belgia), nr. 12/1986, p. 33-34;
- *Ya* (Madrid-Spania), nr. 15197/1986, p. 36;
- *Neue Zeit* (R. D. Germană), nr. 17/1987;
- *Badische Neueste Nachrichten* (R. F. Germania), marți 18 noiembrie, 1986;
- *Badisches Tagblatt* (R. F. Germania), marți, 18 noiembrie, 1986;
- *Εκκλησιαστική Αλήθεια* (Atena — Grecia), nr. 243, 1 decembrie, 1986;
- *Εκκλησία* (Atena — Grecia), nr. 1, 2 și 3/1987, și un extras, 32 p., însoțit de un comentariu semnat de Prof. Evaghelos Theodoru;
- *Ο Πομπήν* (Mylilene — Grecia), nr. 1/1987;

— Sve
— Cor
— Γλα
— Цы
— Жы
Pe

lării și
diverse
Biserici
noul p.
Teocitis
turile c
deoseb
restaur
unei se

moniul

Me

îndelur

sinodal

care pu

premise

hotărîti

adresat

a se ur

Ortodox

tempori

Pul

menea,

al Coni

nodale

Ecumer

Du

Române

Prea F

scrisoar

DIN

Pot
cunoașt
și lucr
tească
această
preteci

- Svenska Kyrkans Tidning (Stockholm-Suedia), nr. 48/1986, p. 15;
- Comunità (Ceniga și Pergolese-Italia), nr. 5/1986, p. 15 și 24;
- Гласник (Belgrad-R.S.F. Iugoslavia), nr. 12/1986, p. 297, etc.
- Църковен Вестник (R. P. Bulgară), din 10 ianuarie, 1987;
- Журнал Московской Патриархий (U.R.S.S.), nr. 6/1987, etc.

Pe lângă amănunțele referitoare la evenimentul alegerii și instalării și de natură biografică, toate aceste publicații au consemnat și diverse aprecieri privind personalitatea celui de-al cincilea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Ele au evidențiat în primul rînd faptul că noul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Teoctist, s-a distins în întreaga sa activitate de pînă acum prin eforturile depuse pentru mai buna organizare a vieții parohiale, prin grija deosebită pentru formarea preoților, prin multe și variate lucrări de restaurare a sfințelor locașuri, biserici și minăstiri, și prin publicarea unei serii de monografii și medalioane închinatelor unor valori ale Patrioniului nostru cultural și unor vrednici ierarhi români.

Marea sa popularitate, receptivitatea față de necesitățile clerului, îndelungata sa experiență monahală, respectul său față de instituția sinodală, precum și deschiderea sa interortodoxă și intercreștină — la care publicațiile de peste hotare se referă pe larg —, sînt prezentate ca premise sigure pentru o rodnică slujire și pentru afirmarea tot mai hotărîtă a Bisericii Ortodoxe în lumea de astăzi. Vibranta chemare adresată credincioșilor ortodocși români, cu prilejul instalării sale, de a se uni strîns în jurul Bisericii strămoșești pentru a păstra identitatea Ortodoxiei românești și pentru a reinnoi misiunea ei în societatea contemporană, este invocată ca argument în acest sens.

Publicațiile de peste hotare enunțate mai sus au acordat, de asemenea, spații largi activității sale ecumenice desfășurată ca membru al Conferinței Bisericilor Europene, al Conferinței Panortodoxe Presinodale și ca reprezentant al Ortodoxiei românești în cadrul Mișcării Ecumenice — unde s-a remarcat prin prudență și înțelepciune.

*

După instalarea Prea Fericirii Sale ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, ținînd seama de tradițiile de frățietate ale Bisericii Ortodoxe, Prea Fericirea Sa a trimis întîistăătorilor de Biserici următoarea scrisoare irenică :

† TEOCTIST

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL UNGROVLAHIEI,
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
ȘI PREȘEDINTE AL SFÎNTULUI SINOD

Potrivit străvechii tradiții a Bisericilor creștine, de a se încunoștința reciproc despre evenimentele importante din viața și lucrarea lor, cu cele mai bune sentimente de dragoste frățească întru Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, Vă înaintăm această scrisoare irenică, spre a Vă da veste despre cele ce s-au petrecut în viața Sfintei Biserici Ortodoxe Române, în toamna

acestui an, precum și cele ce s-au săvârșit cu Noi, prin voia Atotputernicului Dumnezeu.

În dimineața zilei de 31 iulie s-a stins din viață Prea Fericitul Patriarh Iustin, cel de-al patrulea patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, după o scurtă, dar grea suferință și după ce împlinise vârsta de 76 de ani.

Zestrea sufletească pe care adormitul întru fericire patriarhul Iustin a lăsat-o obștei noastre dreptmăritoare și poporului român din care a odrăslit este deosebit de bogată și prețioasă. La loc de cinste se situează gândirea sa teologică de mare profunzime, de bogată cuprindere și de permanentă actualitate. În același timp Patriarhul Iustin s-a afirmat ca un strălucit exponent al misiunii Ortodoxiei în lumea actuală și un mesager statornic de apropiere și de unire a Bisericilor.

Totodată patriarhul Iustin a fost purtătorul mesajului de pace al Bisericii și credincioșilor noștri, elaborînd o adevărată teologie a păcii, fundamentată dogmatic și moral pe izvoarele Revelației divine și pe convingerea că această lucrare constituie una din cele mai importante laturi ale activității Bisericii în lume, în vremea noastră.

Datorită relațiilor stabilite și dezvoltate cu perseverență de patriarhul Iustin, s-a asigurat participarea Bisericii Ortodoxe Române la viața Ortodoxiei și în general a întregii creștinătăți. De aceea, încetarea sa din viață a fost regretată, atît de ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii noastre, cît și de celelalte Biserici, care prin întiiistătătorii sau reprezentanții lor au luat parte la funerariile lui în ziua de duminică, 3 august 1986, și s-au unit cu noi în rugăciune pioasă pentru odihna sufletului său.

Vacantîndu-se astfel scaunul de patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, potrivit dispozițiilor cuprinse în Statutul pentru Organizarea și Funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, s-a procedat la alegerea noului patriarh. Alegerea s-a săvârșit în ziua de duminică, 9 noiembrie 1986 de către Colegiul Electoral Bisericesc — alcătuit din toți membrii Sfîntului Sinod, din reprezentanții clerici și mireni ai celor 13 eparhii ale Patriarhiei Române, din membrii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, din rectorii Institutelor Teologice Universitare și directorii Seminariilor Teologice, precum și din alte personalități — care, prin voia Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, și prin povățuirea Sfîntului Duh a hotărît să ne chema pe Noi de la Sfînta Mitropolie a Moldovei și Sucevei, la înalta

treaptă
al Ung

Du
tate d
în ziua
a avut
Biserici

Ch
se înd
de la
înflori
român
duhov
organi
român
creștin

Fa

rori, c

Una ;

recuno

60 de

celal

limitel

cești p

Cu

putern

în mijl

neince

învăță

de cătr

înnoită

tre, cu

hală în

sale re

În

dine de

sericile

vom p

urile

contin

tinua f

treaptă și demnitate de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

După recunoașterea acestei alegeri de către înalta autoritate de stat, potrivit legiurilor și datinilor noastre străvechi, în ziua de 16 noiembrie, în Catedrala Patriarhală din București, a avut loc ceremonia așezării noastre pe jilțul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Chemat la un drum nou în slujirea Bisericii noastre, gândul se îndreaptă departe de istorie, spre chipurile de sfinți ierarhi de la Tomis, părinți și scriitori bisericești care au continuat și înflorit predica Sfântului apostol Andrei pe pământul nostru românesc. De ei ne apropiem ca de niște începători ai noștri duhovnicești, spre a sorbi din înțelepciunea și râvna cu care au organizat și au zidit aici «Sfînta Sfîntelor» Ortodoxiei noastre românești, Biserica Ortodoxă Română, încă din primele secole creștine.

Facem parte din marea familie a Bisericilor Ortodoxe surori, care alcătuiesc împreună și fiecare în parte, Biserica cea Una; după cum este cunoscut, noi sîntem Biserică autocefală, recunoscută de peste o sută de ani, iar ca Patriarhie de peste 60 de ani. În același timp sîntem Biserică locală, egală cu toate celelalte care își desfășoară activitatea în pace și libertate, în limitele spațiului geografic pe care îl acoperă fiii ei duhovnicești pe pământul strămoșesc, sau de dincolo de hotarele țării.

Cu această conștiință implorăm fierbinte ajutorul Atotputernicului Dumnezeu pentru împlinirea sfintei noastre slujiri în mijlocul obștei credincioșilor ortodocși români. Vom veghea neîncetat ca și în viitor să fie păstrate și trăite neschimbate învățăturile și tradițiile Sfintei Biserici Ortodoxe de Răsărit, de către slujitorii și credincioșii noștri. Vom lucra cu râvnă reînnoită pentru continua propășire și înflorire a Bisericii noastre, cu instituțiile sale de învățămînt teologic, cu viața monahală în străvechile și renumitele sale mînăstiri, cu publicațiile sale religioase și morale și cu lucrările de artă bisericească.

În privința relațiilor externe vom manifesta aceeași atitudine deschisă, participînd activ la dialogul teologic cu toate Bisericile Ortodoxe în pregătirea Sfântului și Marelui Sinod și vom promova permanent acțiunile statornice împreună cu forurile mondiale ecumenice și pentru pacc. Drept pildă pentru continuarea ecumenismului — pe plan național — vom continua frumoasa tradiție a colaborării frățești, a ecumenismului

local, ca împreună cu celelalte Culte să ne aducem contribuția noastră la unitatea tuturor fiilor țării noastre și la păstrarea păcii în lume.

Nu numai în Biserica noastră, ci pretutindeni, pentru împlinirea unor asemenea năzuințe se cer să fie vremuri de pace, de liniște, de încredere între oameni și popoare. Tocmai pentru acest motiv, în fruntea preocupărilor tuturor preoților noștri și a tuturor fiilor Bisericii noastre vom așeza, nu numai rugăciunile tuturor pentru pacea a toată lumea, ci și stăruitoare îndemnuri și mai ales acțiuni în favoarea unui climat prielnic dezvoltării ideilor de pace și colaborare internațională.

Incheind această scrisoare irenică, Vă exprimăm profundele noastre mulțumiri pentru onoarea ce ați binevoit a face Bisericii Ortodoxe Române, Sfintului Sinod și Nouă înșine, luînd parte, sau trimițînd delegați la festivitățile prilejuite de întrozirea noastră ca Patriarh.

Mulțumindu-Vă din adîncul sufletului pentru toate dovezile de dragoste frățească și cinstire ce ne-ați arătat, Vă îmbrățișez cu sărutare frățească întru Hristos Domnul cel prea mărit.

† TEOCTIST,

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Alegerea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST la cîrma corăbiei Bisericii străbune reprezintă pentru clerul și credincioșii români garanția că ea va înainta neșovăielnic — printre valorile lumii contemporane —, spre limanul împlinirii misiunii sale în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor.

Împreună cu toți cei care au înălțat sfinte rugăciuni cu prilejul alegerii și instalării celui de-al cincilea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române ne rugăm și noi Bunului și Milostivului Dumnezeu să binecuvînteze această alegere, să reverse din darurile sale cele bogate asupra alesului său pentru o rodnică și îndelungată arhipăstorie în slujba Bisericii strămoșești și a neamului nostru românesc, în slujba păcii și apropierii credincioșilor din întreaga lume.

INTRU MULȚI ANI, CU SĂNĂTATE,
PREA FERICITE PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST !

REDACȚIA

IMN PATRIARHAL

Pr. Constantin Drăgușin

Moderato

mf

Pe Prea fe-ri- ci- tul Pă- rin- te- le

Pe Prea fe- ri- ci- tul Pă- rin- te- le

Pe Prea fe- ri- ci- tul Pă- rin- te- le

Pe Prea fe- ri- ci- tul Pă- rin- te- le

Detailed description: This block contains the first system of a musical score for 'Imn Patriarhal'. It consists of four staves: three vocal staves (Soprano, Alto, Tenor) and one bass staff. The music is in 4/4 time with a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked 'Moderato' and the dynamic is 'mf'. The lyrics are: 'Pe Prea fe-ri- ci- tul Pă- rin- te- le'.

dim..... *Meno mosso*

noe- tru Pa- tri- ar- hul Te- oc- tist! Doam- ne il pă-

noe- tru Pa- tri- ar- hul Te- oc- tist! Doam- ne il pă-

noe- tru Pa- tri- ar- hul Te- oc- tist!

noe- tru Pa- tri- ar- hul Te- oc- tist! Doam-

Detailed description: This block contains the second system of the musical score. It continues with the same four staves. The tempo changes to 'Meno mosso' and the dynamic is 'dim' (diminuendo). The lyrics are: 'noe- tru Pa- tri- ar- hul Te- oc- tist! Doam- ne il pă-'. The system ends with a double bar line.

B. 10
1231-22

zes-te, il pă-zes-te in-tru multi ani, in-tru multi
zes-te il pă-zes-te in-tru multi ani, in-tru multi
Doam-ne il pă-zes-te in-tru multi ani!

mf
sempre

ne, Doam-ne.

ani! Doam-ne il pă-zes-te in-tru multi ani, in-
ani! Doam-ne il pă-zes-te in-tru multi ani, in-
Doam-ne il pă-zes-te il pă-zes-te in-tru multi ani, in-
Doam-ne il pă-zes-te il pă-zes-te in-tru multi ani, in-

mf
mf
mf

tru multi ani, in-tru multi ani, multi ani!
tru multi ani, in-tru multi ani in-tru multi ani, multi ani!
tru multi ani, in-tru multi ani, multi ani, multi ani!
tru multi ani, in-tru multi ani, multi ani!

B.M.M.B.
2006-2007

